Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape

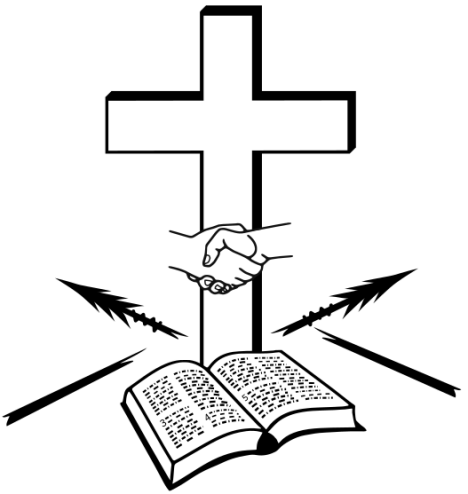

Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape
Ruth, Jonah, and the New Testament in the Kuni dialect of the Kuni-Boazi language of Papua New Guinea
Rut, Jona, na Nupela Testamen long tokples Kuni-Boazi long Niugini

copyright © 2015 Wycliffe Switzerland

Language: Kuni-Boazi

Dialect: Kuni

Translation by: Wycliffe Switzerland

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2024-05-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 6 May 2024 from source files dated 6 May 2024
f10a11c4-6a0c-5775-9168-c6e73df1a68f

Contents

Metiu 1
Mak 97
Luk 155
Zion 256
Keliso-gi u-anim 326
Lom 416
1 Kolin 460
2 Kolin 500
Galesia 526
Efesus 541
Filipai 555
Kolosi 564
1 Tesalonika 574
2 Tesalonika 582
1 Timoti 587
2 Timoti 599
Taitus 607
Filemon 613
Iblu 616
Zems 650
1 Pita 661
2 Pita 673
1 Zion 680
2 Zion 691
3 Zion 693
Zud 695
Manqat Qandoveveam 699

Manqat Mbomambaqape Metiu gepeawam

Megeat Manqat-qase

Nqanek emanqat Yesu-qa yaq-te, ndego Mbumbukiam-ge Yo, Metiu ndøpeawám. Yesu-gi paev ezoqam tuelv, nøme ndégo tegoám. Iz nøme qambogoam, Livaí. Yesu gembo-akha, tembopavat, ndego teks moni upøgim ezoqam ndøgoám. Lom gaman mbosasaetám.

Nakhoa mbaín, uni tizi:nøten, Metiu nqanek manqat gekha manqei-tē gēpeawam. Ė̄isa, ndego Izlael manqei-tē o Antiok taon-tē, Silia manqei-te ndøgo, gepøtē-peawam-a?

Metiu nqanek manqat, Yesu-qa yaq-te, Zu ezoqam nonqo ndøpeawám. Ndigu bètezøtéz neka bè-unimanqatiním, av nqægo, Yesu ndégo, Mbumbukiam nupøkhan mba geveatav. Ndego Mesayá. Ndégo, Zu ezoqam oskia gimbøe-kewagam. Yaq nakémbá, Metiu manqat andé kandambá, taqa yaq-te nqánek gene-peawám, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ibugukhokhof Mesaya-qa yaq-te gipeaumam, yaq ndakin Yesu mokho-te vø̄-unimanqatin.

Yesu Mbumbukiam-qa Megeat Matev neka matev kandakanda nøme-qa yaq-te, manqat kopoáv gemanqatam. Yaq Metiu gèpeawám.

Yesu-gi atanakha-zapazapa-za
(Luk 3:23-38)

1 Yesu Keliso-gi atanakha-zapazapa-za gindu-manazømem,
tiqa iziz nqánek. Ngenek Yesu, Deivid-gé zeó neka Eibleem-gé
zeó.
2 Ė̄ibleem gendomanaz, Aezek vø̄qan.
Aezek gendomanaz, Zekop vø̄qan.
Zekop gendomanaz, Zuda, tegi zaim neka emekheis
namba, vø̄qaz.
3 Zuda gendomanaz, Pelez neka Zela vø̄qaz. Tigu evo,
Tamá.
Pelez gendomanaz, Ezlon vø̄qan.
Ezlon gendomanaz, Lam vø̄qan.
4 Lam gendomanaz, Aminadab vø̄qan.
Aminadab gendomanaz, Nason vø̄qan.
Nason gendomanaz, Salmon vø̄qan.
5 Salmon gendomanaz, Boaz vø̄qan. Tegu evo, Leiáb.

1:1 1:1 1 Chr 17:11; Gen 22:18 **1:3** 1:3 Gen 38:27-30; Rut 4:18-22 **1:5** 1:5 Rut 4:13-17

Boaz gendomanaz, Obed vøqan. Tegu evo, Lút.
Obed gendomanaz, Zesi vøqan.
6 Zesi gendomanaz, Deivid vøqan. Ngenek Deivid, Izlael
ezoqam kawa zøgoám.

Deivid gendomanaz, Solomon vøqan. Tegu evo,
ibugukhokhof Ulia-gú zas ndøgoám.
7 Solomon gendomanaz, Leoboam vøqan.
Leoboam gendomanaz, Abaeza vøqan.
Abaeza gendomanaz, Asa vøqan.
8 Asa gendomanaz, Zeosafat vøqan.
Zeosafat gendomanaz, Zeolam vøqan.
Zeolam gendomanaz, Uzia vøqan.
9 Uzia gendomanaz, Zotam vøqan.
Zotam gendomanaz, Eiaz vøqan.
Eiaz gendomanaz, Ezekaya vøqan.
10 Ezekaya gendomanaz, Manase vøqan.
Manase gendomanaz, Amon vøqan.
Amon gendomanaz, Zosaya vøqan.
11 Zosaya gendomanaz, Zeoyakin,* emekheis namba,
vøqaz.

Ta khøuwa-te ndøgo, Bebilon manqei-ak, Izlael ezoqam, Bebilon manqei-té ginø-upøzó. Pingim-ák.

12 Izlael ezoqam Bebilon manqei-te gi-upøzo, nakhag-te gizøgeagim, taqa zita-te, ezoqa nøme gifakhaz, ngínik:
Zeoyakin gendomanaz, Sealtiel vøqan.
Sealtiel gendomanaz, Zelubabel vøqan.
13 Zelubabel gendomanaz, Abiud vøqan.
Abiud gendomanaz, Eliakim vøqan.
Eliakim gendomanaz, Azo vøqan.
14 Azo gendomanaz, Zadok vøqan.
Zadok gendomanaz, Akim vøqan.
Akim gendomanaz, Eliud vøqan.
15 Eliud gendomanaz, Eleaza vøqan.
Eleaza gendomanaz, Matan vøqan.
Matan gendomanaz, Zekop vøqan.
16 Zekop gendomanaz, Zosef vøqan. Ngenek Zosef, Meli-
gé zivís. Neka Meli ngunuk, Yesu-gú evó. Yesu, ngének,
Keliso nqazimbo-akhayam.

1:6 1:6 2 Sam 12:24 **1:11** 1:11 2 King 22–24; 2 Chr 36:10; Jer 27:20 * **1:11** 1:11 Iz nøme qambogoam, Zekoniá **1:12** 1:12 Ezra 3:2

17 Eibleem gendo-manazam, atema Deivid vømøfakhan,
atanakha-zapazapa-za ate gi:goam 14. Yaq Deivid gendo-
manazam, atema Bebilon manqei-ak, Izlael ezoqam Be-
bilon manqei-te gi-upøzo, nakhag-te gizøgeagim, até ndøgó-
a, atanakha-zapazapa-za ate gi:goam 14. Neka ta khøuwa-te
ndøgo, Izlael ezoqam Bebilon manqei-te gi-upøzo, nakhag-te
gizøgeagim, atema Keliso vømøfakhan, até ndøgó-a, atanakha-
zapazapa-za ate gi:goam 14.

Yesu ge:qan, taqa emanqat
(Luk 2:1-7)

18 Yesu Keliso āv geneqán nqægo: Tegu evo, Meli, søvøta
mba mbogoám, Zosef-te. Geté ndigu uni nøkepøteáv
neka venanqei nonqo tøkuateáv. Geté Meli emu é-
møndæ-itán. Nqanek matev qambo-fakhan, Nqova
Mbomambaqape mbøisasáe. 19 Meli-ge zivis, Zosef, teqa
matev mbomambaqapé, yaq ndego poeveáv, ndugu ezoqam-
qa bøi-te to:-ivav, mivi vømbó-etoām. Yaq ndego khonoam-
te ivøve-qa ndøgoám. 20 Zosef ate av-té gembøe-matavupat,
yaq Evezøza-gé enzol ezoqam mbofakhán. Venanqei-
tam-té genømbo-fakhán, gembo-ein, "Zósef, Deivid-ge zeo,
qo ndøfofògeāp, Meli toqo-oki, qogu sævam tugoat. Zapa
ndøgo, ndugu emu nduiyæt, ndøgo Nqova Mbomambaqape
ndømatanám. 21 Nanduv tui-ova, nakhasam anganeam
mbóqán. Yaq iz Yesu† qombó-akhá. Zapa ndøgo, ngenek
ekeza ezoqam, gékhandí:z, ndigu manqa-zapazapa-us
ndiyage."

22 Nqanek matev ate nqægo, tøne-fakhanám ndøgo: Man-
qat ndøgo, Mbumbukiam ekeza manqa vevezam ezoqam
mokho-te ge-ein, ta manqat ndøgo, tàbete-unimanqatín, qa-
ein av nqægo, 23 "Mbasønakam zivis namba venanqei nonqo,
naqanøká gétøkuanemák. Geté ndugu emu é-ndæ-itán. Yaq
ndugu nakhasam anganeam mbóqán. Neka teqa iz 'Emanuel'
mbó-akhá." Emanuel, taqa manqa mokho nqánek, "Mbum-
bukiam ngêgó, ni namba."

24 Zosef gendosuzam, yaq ndego matev āv tenegó, av enzol
ezoqam gembøe-ein, neka Meli vø̄-oki. 25 Geté ndigu venanqei
nonqo tøkuateáv, atema Meli vøe-ova, nakhasam anganeam
vø̄ndaf. Yaq nakhasam geqan, Zosef, iz Yesu mbo-akhá.

2

Nduku gevezoat ezoqam, Yesu-te okha gi-apat

1:18 1:18 Luk 1:27, 35 **1:21** 1:21 Luk 1:31; 2:21 † **1:21** 1:21 Yesu, taqa manqa mokho nqánek: Evezøza ezoqa ndøkhandí:z. **1:23** 1:23 Isa 7:14 **1:25** 1:25 Luk 2:21

1 Yesu Betliem vemiav-té geqán. Ta khøuwa-te ndøgo, Zudia
plovins-te, kawa, Elod ndøgoám. Yaq Yesu geqan, nqáe!
Zelusalem taon-te ndøgo, nduku gevezoat ezoqam ndøfakház.
Sa khøuwa fakhanám ginduzáv. 2 Yaq āv gini-bevupát nqægo,
"Ngenek nakhasam, ndaki geqan, ndego Zu ezoqam kawa
tezøgoat, kenáqape? Ni tegú ndukuam ni-ometám, khøuwa
fakhanam ndøgo. Yaq vizam-qa nimøndæ-niáv."
3 Elod ndego, Zudia ezoqam-ge kawa, nqanek manqat
ge-ewag, ndego gò:khouwá. Até ezoqa ewaqapé-a, ndigu
Zelusalem taon-te giyagam, vō:khouwønem. 4 Yaq Elod
até gendego, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka
Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam vōmøvab, sasa
zøbevap, gezø-ein, "Ngenek Mesaya, Mbumbukiam ge:-ein,
av nqægo, manqei-qape-te tendo-khofotav, gekha vemiav-tē
gemøqān?"
5 Yaq gimbo-einim, "Betliem vemiav-té gemøqán, Zudia
plovins-te ndøgo. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-ge manqa
vevezam ezoqam, āv gene-peawám nqægo,
6 'Qo Betliem vemiav, Zuda manqei mokho-te ndoqotu:gu,
qo ambá av nqægo, iz mbaīn, Zuda khagua bawan
mokho-te. Av taoká.
Zapa ndøgo, qo mokho-te, megeat ezoqam kopo ndøqán.
Ndego nogi bawan ezoqam zøkewagát, Izlael ezoqam.' "
7 Elod nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego nduku gevezoat
ezoqam ndømøváb. Khonoam-té genømøváb, neka ndukuam-
qa yaq-te vøzømbē-bevap, gekha khøuwa-tê, ande gi:-ometam.
8 Yaq gi:-ometem ndøgo, ndego Betliem vemiav-té genø-
khofotáz, vøzø̄-ein, "Nakhasam nandev, ùni mbøevawém. Yaq
tozo-ometam, vøndozáv, no vøe-nømøndem. Yaq até nó-a,
tàbatenáv, bamømbō-vizam."
9 Nginik nduku gevezoat ezoqam, kawa ezoqam-qa manqat
gumuyogem, tīnizáv. Yaq gi:-apat ndøgo, nqáe! Ndukuam
ndugu, khøuwa fakhanam gi-ometam, gèzømbo-megetát. Yaq
ndøgo, tumø-itán, ma nakhasam ge:goam. 10 Ndukuam gi-
ometam, yaq ndigu khanakhanakh kandambá gindapem.
11 Khoev-te gimøfakhaz, nakhasam gi-ometam, evo
namba, Meli, yaq até gindigonem, katuk ndømøkuí, sasa
mbovizumem. Yaq moqos ndømboqogím, gol neka gigiap
sisip mbomømboma, mboqotam nonqo, neka mel tae et,
vømbō-etøomem. Ta gigiap-qa fia kandakandá.
12 Yaq ekeza manqei-te giqavaz, nakhoa vini ndøgeveém.
Zapa ndøgo, Mbumbukiam venanqei-tam-te, āv genezømás
nqægo, "Elod-te nqawa ndøqàvā̄z."

2:2 2:2 Num 24:17 **2:6** 2:6 Mica 5:2; Zion 7:42 **2:11** 2:11 Psa 72:10-15; Isa 60:6

Zosef neka Meli, Yesu Izip manqei-te giːkhokhoz

13 Nduku gevezoat ezoqam gi-ivøvem, yaq nqáe! Zosef,
Evezøza-gé enzol ezoqam mbofakhán, venanqei-tam-té,
vømbō-ein, “Mòqosuzám. Nakhasam neka evo, Izip manqei-
té qoté-khokhóq. Zapa ndøgo, Elod ngenek nakhasam
gemøndǽ-váo. Løvøwe-qa mbogó. Yaq Izip manqei-te ndøgo,
até vøndoyagé, atema nqawa vøtaqandó-akhā.” 14 Yaq Zosef
até gendego, gè-itán, lová, nakhasam neka evo vō-upøzo, Izip
manqei-te sasa ndøkhokhoz. 15 Yaq ndøgo tiyagám, atema
Elod vōnanim. Nqanek matev tønefakhán ndøgo, Evezøza-qa
manqat gè-unimanqatín, ndøgo ibugukhokhof tege manqa
vevezam ezoqam mokho-te ge-ein, av nqægo, “Noge Yo, Izip
manqei-té gegoám. Yaq nòmbo-akhá, vøndōwav.”

Elod nakhei angana nqonqon gezitagat

16 Elod geː-otev, av nqægo, nduku gevezoat ezoqam gïmbøe-
khavozømēm, yaq qaqa kandambá gego. Yaq até gendego,
nakhei zitøge manqat ndøkhofotám. Betliem vemiav-te neka
vemiav avøavun vōgoat, gekha nakhei anganā ndigu, ndak-
inak qaniap, atema viav menas qazøndap, bèpakhaéz. Yaq
tegi nakhag ezoqam ndigu nakheis vōzitag. Nduku gevezoat
ezoqam Elod giː-ometem, gekha khøuwa-te ndukuam ande
guifakhan, yaq ndego sège-matøvém, nakhasam-qa viav,
ndego løvøwe-qa gegoam, áv atægó.
17 Nqanek matev qafakhan, yaq Mbumbukiam-qa Manqat,
tege manqa vevezam ezoqam Zelemaya mokho-te ge-ein, gè-
unimanqatín, ge-ein av nqægo,
18 “Eiv ndøyogém, Lama manqei-te.
Einu neka osombo kandambaqapé ndiwani.
Ndigu sakheis, Laisol-gi zi, ekeza nakheis-qa ndø-eivumít,
neka ezoqa kopømba mbaín, tiqa mokho-te tizø-khakheinam.
Zapa ndøgo, tigi nakheis gèpakhaéz. Mbaín.”

Zosef neka Meli, Yesu Izip manqei-te gindiːqavaz

19 Elod geːnanim, yaq nqáe! Izip manqei-te ndøgo,
Zosef, Evezøza-ge enzol ezoqam mbofakhán, venanqei-tam-
té, 20 gembo-ein, “Mòqosuzám. Nakhasam neka evo, Izlael
manqei-te nqawá qotéveséz. Zapa ndøgo, ezoqam ndigu
nandev nakhasam ambā tilaemɨn, ndigu mòndø-pakhaéz.”
21 Yaq Zosef gesuzam, nakhasam neka evo vō-upøzo, Izlael
manqei-te sasa ndøqavaz.
22 Geté Izlael manqei-te gimøfakhaz ndøgo, Zosef āv gene-
ewág nqǽgo: Kawa, Elod-gé yo Akileus ndø-itán, Zudia
plovins-te ndøgo. Yaq ndego møe ndøgó, vøewāv. Yaq
venanqei-tam-te, Mbumbukiam manqat nøme mbo-eín. Yaq

2:15 2:15 Hos 11:1 **2:18** 2:18 Jer 31:15; Gen 35:19

ndego até gegegevát, Gelili plovins-te vømøfakhaz. 23 Yaq
Nazalet vemiav-té gimøqóm.
Mbumbukiam tege manqa vevezam ezoqam mokho-te,
Yesu-qa yaq-te, é-møndæ-eín, av nqægo, “Ndego Nazalet-
ak mbó-akhaemát.” Yaq ndakin nqanek manqat gè-
unimanqatín.

3

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, Yesu-qa nakhoa gekhakheinumat

(Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Zion 1:19-28)

1 Ta khøuwa-te ndøgo, Zion ndøfakhán, ndego ibøkha iz
etoam ezoqam. Yaq ndego ezoqa zømesim ndøngáz. Leg-
av manqei-té gene-zømesimám, Zudia plovins-te ndøgo. 2 Av
gezømbe-manqatám nqægo, “Mòzoqambúz. Zapa ndøgo,
Mbumbukiam-qa Megeat Matev avønín.”
3 Mbumbukiam tege manqa vevezam ezoqam Aezaya
mokho-te, é-møndæ-eín, Zion-qa yaq-te. Av gene-eín nqægo,
“Leg-av manqei-te ndøgo, ezoqam-qa manqa wag ndø-
akhayam.
Av qane-akhayám nqægo,
‘Evezøza-qa nakhoa é-mozoto-khakheinømém.
Nakhoa ndaføyamba-qape zombøé-viæém, ndego
te:geav.’ ”
4 Zion, ndabua ge-uzupam, kemol-qá su gini-geveaném,
neka ndabua segim nonqo, søvakha gigiap-gí ngusúm gini-
khakheinøvemém. Neka lou gelogam, bamøkhokeakh neká
ndokhos, ti-mba ndígu telouzám. 5 Ezoqa kopoáv gindupin-
dam te-te. Nøme Zelusalem taon-té gindu-okhoám, neka até
ndøgó-a, Zudia manqei-te ate qægoam, neka ta manqei ate
qægoam ndøgo, Zoden kea avøavun qagoat, vøndō-okhoam.
6 Yaq manqa-zapazapa ndøgo, gimatønumam, gèvøndæmám,
neka Zoden kea-te ndøgo, ibøkha iz vø̄-upøgimam.
7 Ezoqa ndigu, ibøkha iz upøgim-qa ginduzav, nøme Felisi
ezoqám neka nøme Sadusi ezoqám. Andé kandambá gin-
duzav. Yaq Zion gezømet, āv gezømbe-eín nqægo, “Zo waza
soqøsoqa. Ge zô, ndozo-matavap? Zo é-ndozó-khokhoz,
Mbumbukiam-qa qaqa tøfakhan? 8 Matev eqeieqei vòkhæ-
matønømém. Yaq mokho tøfakhan ndøgo, tø-unimanqatín
ndøgo, zo unimanqatin zoqambúz, Mbumbukiam-te. 9 Neka
zøkeza mokho-mba ndømanqàtẽ, av nqægo, ni Mbumbukiam
gēngiænoāk, zapa ndø̄go, ni Eibleem-gī zī. No nqazø-
manqate: Mbumbukiam kopømbaqapé, nginik nandi manqat

2:23 2:23 Isa 11:1; 53:2; Luk 2:39; Zion 1:45 **3:2** 3:2 Met 4:17; Mak 1:15 **3:3** 3:3 Isa 40:3 **3:4** 3:4 2 King 1:8 **3:7** 3:7 Met 12:34; 23:33 **3:9** 3:9 Zion 8:33, 39; Lom 4:12

mba zø-eín. Yaq segé-Eibleem-gí-zi-íz. 10 Ila khakheinøváp.
Tae ndóbóu. Zapa-té qanømú-løvuvøemét. Gekha tāe
ndøgo, nanga eqeieqei vi:mav ndøgo, gébouím, gøinam-te
vønqagimēm.
11 No zo ibøkha iz, ibøkhá qazømbe-etoumít, gekha ezoqām
ndigu, manqa-zapazapa-te gigoam, ginduqambuz. Geté
ndego ezoqam, noqa zita-te ngegeav, ndego no ùnime:-
løvumbám. No ezoqa khàpe nøte-khapelavøqase-én. Até nqanek
sasae khapelavøqasé-a, no teqa tamak khofoe-te tæmbotøke,
no kopømba mbaín. Ndego zo ibøkha iz, Nqova Mbomam-
baqapé neka gøina wageáp gezømbé-etoumát. 12 Ndego andé
wit nanga evem ezoqam me mé:geáv. Wit evem nonqo
ndó-ndapaváv. Yaq wit nanga ndó-evém, neka louzi nonqo
ndigu, lou nqeitam nonqo khoev-té genø-nqeisám. Geté tag
ndøgo, gøinam-té genøløvutám. Ta gøinam ndøgo, miavmiav
ndøwageáp. Khouvøemáv."

Yesu Zion-te ibøkha iz gendap
(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

13 Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu Gelili manqei-té gegoám. Yaq
até ndegó-a, Zion-te vōmat, Zoden kea-te ndøgo. Ibøkha iz
ndape-qa ndømát, te-te. 14 Geté Zion Yesu-qa matavap ambá
ge-enendín, gembo-ein, "Ambá qo qonø-etoamín, ibøkha iz. Nō
begó. Taoká ndøgo, qo no-te qoqotøndoqav, ibøkha iz tøtaqa-
etoam."
15 Geté yaq Yesu gembo-qavøiu, "Ság. Ibøkha iz sègenø-
etoám. Matev eqeieqei ate ndægo, sà bizimu-matanám, av
Mbumbukiam ndømbøe-poev." Yaq Zion sègembopóe, ibøkha
iz vømbō-etoam.
16 Yesu ibøkha-te gende-fakhan, yaq nqáe! Yan tønem-
boqoé. Yaq āv geneqeív nqægo: Yan-te ndo:go,
Mbumbukiam-gé Nqova ndovís. Andé kuvøkuvuam me
me:løvuvavún, te-te vō:qom. 17 Yaq yan-te ndo:go, manqa
wag ndofakhán. Av qande-eín nqægo, "Ngenek nogé yó. No
poev kandambá te-te, neka no nømbøe-khafuát."

4

Saitan Yesu ge:khamasimat
(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

1 Yaq Nqova Mbomambaqape, Yesu leg-av manqei-té genø-
itú. Yaq nqova soqaqape tèabeme-khamás. 2 Leg-av
manqei-te ndøgo, Yesu khøuwa kopoáv, ate gi:goam, khøuwa
fotí, lovølova neká pavpave, lou logemav matev ndøgoám.

3:10 3:10 Met 7:19; Luk 13:6-9 **3:11** 3:11 Zion 1:26-27, 33; Kel 1:5; 2:1-13 **3:16** 3:16 Zion 1:32 **3:17** 3:17 Psa 2:7; Isa 42:1; Met 12:18; 17:5; Luk 9:35 **4:1** 4:1 Iblu 2:18; 4:15 **4:2** 4:2 Exo 34:28

Yaq ifin mbovín. 3 Yaq nqova soqaqape, ndego ezoqa
khamasim matev-te nde-abam, tendováv ndøgo, vømbō-ein,
“Qo Mbumbukiam-ge Yo toqogoat, yaq nginik nandi, manqat
mba qozø-eín. Yaq segé-lou-éz.”
4 Geté yaq Yesu manqat gembo-qavøiu, “Ȧv taoká.
Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqǽgo, ‘Ezoqa
kopømba mbaín lou mba ti:yagat. Geté Mbumbukiam-
qa manqat ate ndægo, teqa tou-te ndøndo-fakhate, ndøgo
tiníyagát.’ ”
5 Yaq nqova soqaqape, Zelusalem taon-té genø-itú,
Mbumbukiam-qa khoev uni ova-in ndo:go vømøve, sasa mbo-
ein, 6 “Qo Mbumbukiam-ge Yo toqogoat, soqóvuáq nqánek,
atema manqei-te. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat, āv
qane-peawáp nqǽgo, ‘Mbumbukiam ekeza enzol ezoqam,
manqat ndȍzø-eín, qo zapaya. Yaq ndigu sogó-ndøpøqém.
Yaq qoqa zenda tokhotapak, nandi-te kha geqá-khanøyák.’ ”
7 Geté Yesu gembo-qavøiu, “Mbumbukiam-qa Manqat
nøme, āv qane-peawáp nqǽgo, ‘Qo Evezøza, qoge
Mbumbukiam, khamasim-te ndø-àwȃm.’ ”
8 Yaq vaev-te, ndego nqova soqaqape, Yesu olol ová genø-
itú, taqa eqæv kandambá tantáv, neka manqei-manqei ate
ndægo, manqei-qape-te nqago, neka gigiap mbomømboma ate
ndægo, ta manqei-manqei-te ndøugu, vȫe-omat, 9 sasa mbo-
ein, “Noqa megemege-te nqanek, qakeza kha, manqei toqote-
lavao, neka voqonø-vizām, yaq nqanek gigiap ate nqægo,
nøtaqá-etoám.”
10 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Mȍqoqáv qo, Saitan.
Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqǽgo, ‘Evezøza-
qá iz qó-eqatát, ndego qoge Mbumbukiam. Neka te-mba
ndégo, toqombó-vizupát.’ ”
11 Yaq nqova soqaqape, Yesu sège-iváv, vȫwav. Yaq enzol
ezoqam ndozáv, vømømbō-tøkeem.

Yesu sasae ande ge:ngaz
(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

12 Yesu ge-ewag av nqægo, Zion ndego ibøkha iz etoam
ezoqam, ndimbula-tē ginø-utøvēm, yaq ndego Gelili plovins-
té genøveséz. 13 Geté ndego ambá av nqǽgo, ekeza vemiav-tē
gemøqōm, Nazalet, geté Kapenaum taon-té genøyág. Ta taon
ndøgo, Gelili kewan avønin-té qagó. Zebulon neka Naftali, tiqá
khagua bawan-qá manqeí. 14 Yesu av ge:matanam ndægo,
yaq manqat ndøgo, Mbumbukiam tege manqa vevezam ezo-
qam Aezaya mokho-te ge-ein, gè-unimanqatín, av qæ-ein
nqǽgo,

4:4 4:4 Deut 8:3 **4:6** 4:6 Psa 91:11-12 **4:7** 4:7 Deut 6:16 **4:10** 4:10 Deut 6:13 **4:12** 4:12 Met 14:3; Mak 6:17; Luk 3:19-20

15 “Ndigu ezoqam, Zebulon neka Naftali manqei-te ndiyage,
ta nakhoa-te ndøgo, ndaola-te ndø-ovøev,
ndøgo Zoden kea yaq-keoqa,
ndøgo Gelili manqei ndimbo-akhayam, bawan vini-ak-qa manqei,
16 ndigu ezoqam, bøivun-te ndiyage, ndigu waev ndøqeivím. Waev kandambaqapé.
Tiqa manqei andé løvøte manqeí. Bøivunín.
Geté ti mokho-te, waev ndøfakhán.”
17 Yesu, sasae, ta khøuwa-té ndógo tenøngáz. Ezoqa āv gene-zømesimám nqægo, “Mòzoqambúz. Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev avønín.”

Yesu tegi paev ezoqam ande gezømbe-akha
(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

18 Yesu Gelili kewan ndøgeg-te ge-ewat, yaq evenap menas tezømét ndógo. Nøme Saemón. Iz nøme gimbo-akhaemam, Pitá. Neka nøme, Endlú. Voe ndø-ogiát. Zapa ndógo, nginik ezoqa menas, voe nqagim ezoqám. Ndøgo tiqá sasáe. 19 Yaq Yesu gezø-ein, “Vòndozáv. No zonøndó-paevém. Yaq zo ezoqa takhaset matev nøté-zømesím.” 20 Yaq até gindigonem, voe sège-ivøvém, sasa mbopaevem.
21 Yaq até ge-ewát, ndøgeg-te ndøgo, evenap menas nøme vōzømet, Zēms neka Zion. Ndigu Zebedi-gí nakheís. Khagua-té gunuguvám, eve namba. Voe ndøkhakheinumát. Yaq Yesu gèzø-akhá. 22 Yaq ndigu evenap menas, ndaføyambá, sègeqá. Eve sège-ivøvém, khagua-te, Yesu vømbō-paevem.

Yesu Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat neka enqoni-us ezoqam vøkhakheinøvemat
(Luk 6:17-19)

23 Yesu Gelili plovins ate ndægo sugumu-vatát, ezoqa tiqa guliguli khoev-te vøe-zømesimat. Manqat Mbomambaqape, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qá yaq-té zømbe-manqatát, neka ezoqa enqoni bugug vinivinimba vøkhakheinøvemat. 24 Teqa manqat, sège-panqavøém. Qámbá. Ambá ta-mba ndøgo, Gelili plovins-te mbā, geté até Silia plovins-té-a, ate ndægo, sège-panqavøém. Yaq ezoqa ate gi:goam, en-qoni qazøgoam, te-te ndégo tinø-upøgimám. Enqoni bugug vinivinimbá. Nøme nqosøgeap kandakanda zøgoám neka nøme nqova soqøsoqa vøzømbū-goam. Nøme ndigu gèzø-qanøvøemám, neka nøme kha vøzø̄-wauwauwam. Yaq Yesu gèkhakheinøvemám. 25 Ezoqa kandambá gimbopavam. Nøme, Gelili plovins-ák, neka nøme vemiav-ten-manqei-ák

4:15 4:15-16 Isa 9:1-2 **4:17** 4:17 Met 3:2; 19:27 **4:23** 4:23 Met 9:35; Mak 1:39; Kel 10:38 **4:24** 4:24 Mak 6:55 **4:25** 4:25 Mak 3:7-8

neka nøme Zelusalem taon-ák, neka nøme Zudia plovins-ák.
Neka nøme Zoden kea yaq-keoqá gindu-okhoám.

Yesu ezoqa manqei poyat-te ge:zømesimat

5

5:1-7:29

1 Yesu ezoqa kopoav-qape gezømet, te-te gindupindam, yaq
manqei poyat-té genøqavíg, vømōqom, neka tegi paev ezoqam
vømbō-qonav.

Gekha ezoqâm ndigu, khanakhanakh ndøzøgo
(Luk 6:20-23)

2 Yaq Yesu nømendim manqat ndøngáz, gezø-ein,
3 "Ezoqa ndigu, Mbumbukiam-qa megemege-te, ande
khakha-mba ndigu, khanakhanakh mbá giabitigú.*
Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, tiqa ndígu.
4 Ezoqa mutøkhop ndiwaniap, ndigu khanakhanakh mbá gi-
abitigú.
Zapa ndøgo, Mbumbukiam tiqa mokho-te
ndòkhakheinám.†
5 Ezoqa ekeza iz eqawatav ndigu, ndigu khanakhanakh mbá
giabitigú.
Zapa ndøgo, manqei-qape tiqa ndígu tøgoát.
6 Ezoqa matev eqeieqei-te, ande ifin me ndøzømbe-viti
neka ande ibøkha naq me ndøzømbe-papat, ndigu
khanakhanakh mbá giabitigú.
Zapa ndøgo, Mbumbukiam ndòzø-etoám, ate vøzø-ewēz.
7 Ezoqa tanakh matev ndøzøgo, ndigu khanakhanakh mbá
giabitigú.
Zapa ndøgo, Mbumbukiam tanakh matev ndòmbogoát
ti-te.
8 Ezoqa tiqa mbøni mokho-te, eqeieqei ndigu, ndigu
khanakhanakh mbá giabitigú.
Zapa ndøgo, ndigu Mbumbukiam ndø-ometám.
9 Ezoqa sambi matev ndikhakheinam, ndigu khanakhanakh
mbá giabitigú.
Zapa ndøgo, Mbumbukiam ndigu ekeza nakhei mé:zæb.
10 Ezoqa ndigu matev eqeieqei zapaya, ngiæzoat matev-te
ndiyage, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.
Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, tiqa ndígu.

5:3 5:3 Isa 57:15 * **5:3** 5:3 Ndígu tini-manqaté, ndi:zøtezat av nqægo, ekeza mokho-mba, kopømba mbaĩn eqeieqei tiyagat, geté Mbumbukiam-qá tøke bezøgó. **5:4** 5:4 Isa 61:2-3; Veve 7:17 † **5:4** 5:4 Ndígu tini-manqaté, ndigu ekeza manqa-zapa zapaya ndi-eivumit neka Mbumbukiam-te tiqambuz. Yaq Mbumbukiam gezøtøké. **5:5** 5:5 Psa 37:11 **5:6** 5:6 Isa 55:1-2 **5:10** 5:10 1 Pita 3:14

11 Unimanqatín. Zo khanakhanakh mbá qanegó, zo
ezoqa no zapaya tingenøzotat neka yage tizøngiːtat neka
khavozam manqat vinivinimba timanqatat, zoqa yaq-
te. 12 Até Mbumbukiam-gí manqa vevezam ezoqám-a,
ibugukhokhof giyageapam, āv tini-ngiæzotám. Yaq nakémbá,
zo gèkhóum neka khanakhanakh mba bezø-asøtøvé. Zapa
ndøgo, yan-te nqoːgo, zo yaq-fia kandambaqape ndøzømbó-
keoge."

Ngalam neka waev, taqa yaya etœ manqat
(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

13 Yaq Yesu manqat nøme geːzømas, gezø-ein, "Zo manqei-
qape ezoqam-qa mokho-te, andé ngalám. Geté ngalam
mokhov tømømbo-navøem, yaq nqawa áv kiní-ngalam-
mokho-mba-ēz? Nakhoa mbaín. Soqóqousám. Yaq ezoqa
segé-tokhonøvemát.
14 Neka zo nqanek manqei-qape-te, andé wáev. Gèmbo-
mataváp. Taon manqei poyat-te toːgoat, kopømba mbaín
tøkhonawat. 15 Neka ezoqa lampa gimagemɨn, yaq ndigu ambá
av nqǣgo, ndis moːkhafuzimɨ̄n. Geté lampa asøzam nonqo-té
ginø-wuøemín. Yaq ezoqa ewaqape, khoev mokho-te tuːgoat,
waev sugumú-ndapét. 16 Yaq zo até kopó. Zoqa matev andé
waev me betekháev, ezoqam-qa megemege-te. Yaq ndigu
zoqa matev eqeieqei tiqeivat, ndigu Mbumbukiam-qá iz ndø-
eqatát, ndego zoge Zøve, yan-te ngoːyage."

Mozes-qa guguna manqat-qa yaq-te

17 Yaq Yesu manqat nøme geːzømas, gezø-ein, "Zo
ndømatàvā̆p av nqægo, no Mozes-qa guguna manqat neka
Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat
nqagim-qa nøgeavūn. Āv taoká. No ambá av nqǣgo, tiqa
manqat nqagim-qa nøgeavūn. Geté no nqánek qategeavún:
Tiqa manqat tàbete-unimanqatín. 18 No unimanqatín nqazø-
manqate. Yan neka manqei-qape bugukhokhof móːnavøém.
Geté Mbumbukiam-qa guguna manqat mokho-te, peawap-
qase o iz-zapa-qase naqanøká gemø-navøemák. Ndøgo
até gégoát, atema matev ate ndægo vømú-fakhanām, av
bugukhokhof geː-ein. 19 Yaq nakémbá. Gekha ezoqām
ndego, Mbumbukiam-qa guguna manqat-qase tenqawa,
até ndøgó-a, manqat khapelavøqase mba tøgoat, neka ezoqa
nøme matev av nqægo vøe-zømesimāt, ndego Mbumbukiam-
qa Megeat Matev mokho-te, iz mbain ezoqam méːvewát.
Geté gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-qa guguna

5:11 5:11 1 Pita 4:14 **5:12** 5:12 2 Chr 36:16; Kel 7:52 **5:14** 5:14 Zion 8:12; 9:5 **5:15** 5:15 Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33 **5:16** 5:16 Ef 5:8-9; 1 Pita 2:12 **5:17** 5:17 Lom 3:31 **5:18** 5:18 Luk 16:17; 21:33 **5:19** 5:19 Zems 2:10

manqat tembopavat, neka ezoqa nøme matev av nqægo vøezømesimāt, ndego Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, iz kandambaqape mbógoát. 20 No nqazø-manqate: Zoqa matev eqeieqei, ndigu Felisi neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam-qa matev eqeieqei løvupøteav tøgoat, yaq zo Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te zomø-ozák."

Qaqa-qa yaq-te
(Luk 12:57-59)

21 Yaq Yesu manqat nøme geːzømas, gezø-ein, "Zo mòzøte-zøtéz, Mozes-qa guguna manqat, nigi atanakha-zapazapa-za qazøfakhan, āv qane-eín nqægo, 'Ezoqa pakhapakha zøkhanèā̃m. Gekha ezoqām ndego, ezoqa pakhapakha tekhana, ndego manqa ovøyam-té geabenø-itán.' 22 Geté no nqazø-manqate: Ti-mbá tiuká ndigu, manqa ovøyam-te timøwanim, ndigu pakhapakha sa ndikhanæ. Geté até ndegó-a, gekha ezoqām ndego, ezoqa nøme-te qaqa ndømbogo, manqa ovøyam-té gemø-itán. Neka gekha ezoqām ndego, ezoqa nøme-te naqei telouzat, ndego manqa ovøyam kandambaqape-té gemø-itán. Neka gekha ezoqām ndego, ezoqa nøme bianav ndeːvewe, ndego yà beto-feaiwát. Soqaín ndøgo, Mbumbukiam gøinam-te temø-ogiu. 23 Yaq nakémbá. Qo Mbumbukiam-te, etoam matev gone nonqo lou-qase-te, etoam matev-qa toqogoat, yaq qo qombō-matøvēm, av nqægo, ezoqa nøme qaqa ndømbôgō qo-te, 24 yaq qo gigiap sègekhæ-iváv ndøgo. Yaq soqotøkhǽ-qaváq, ndego ezoqam namba manqat vozomø-khakheinømēm. Yaq tozotumu-khakheinømem, Mbumbukiam-qa khoev-te, até khæ qóveséz, etoam matev voqomøgō.

25 Gèmbo-mataváp. Qo ezoqa nøme-te moni ndiqambo-løfoke, yaq ndego qo manqa ovøyam-te ndapaqat-qa tegoat, qo manqat vòkho-khakheinám, te namba, ate av-té nakhoa-te tøzøte-apet. Soqaín ndøgo, ngenek ezoqam qo manqa ovøyam megeat-qa zenda-te teve, yaq ndego qo polis ezoqam-qa zenda-te vøvē, ndimbula-te sasa ndǿ-utøqēm. 26 No uniman-qatín nqataqa-manqate. Qo ndøgo naqanøká qotøndøkhǽ-fakhaqák, atema fia ate ndægo voqotumúgū."

Mambe okho matev-qa yaq-te

27 Yaq Yesu manqat nøme geːzømas, gezø-ein, "Zo mòzøte-zøtéz, Mozes-qa guguna manqat, āv qane-eín nqægo, 'Qo nøkenøkem matev ndøngìːwā̃t.' 28 Geté no nqazø-manqate: Ta-mbá taoká ndøgo. Geté gekha ezoqām ndego, sævam sa tewawam, neka poev vømbówāv, ndego nqova-te, mambe mòndømbogó, nøkenøkem matev vōngiu.

5:21 5:21 Exo 20:13; Deut 5:17 **5:22** 5:22 1 Zion 3:15 **5:23** 5:23 Mak 11:25
5:27 5:27 Exo 20:14; Deut 5:18

29 Yaq nakémbá, qoqa nakeamo bøi, manqa-zapa-te tø-
ituq, gèkhofá. Yaq qó-ogí. Kha kopo sa tøqa-navøem, ndøgo
kopømbá. Geté soqain ndøgo, Mbumbukiam qoqa kha ate
ndægo gøinam-te sa tumu-ogi.
30 Yaq qoqa nakeamo zenda, manqa-zapa-te tø-ituq,
gèkepáz. Yaq qó-ogí. Kha kopo sa tøqa-navøem, ndøgo
kopømbá. Geté soqain ndøgo, qoqa kha ate ndægo gøinam-te
sa tømuwav."

Sakhei zøuvis-qa yaq-te
(Met 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

31 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Mozes-qa
guguna manqat mokho-te, manqat nøme āv qane-eín nqægo,
'Gekha ezoqām ndego, zas ivøve-qa tegoat, ndego sakhei
zøuvis pepa bepeawám, bembō-etoam.' 32 Geté no nqazø-
manqate: Gekha ezoqām ndego, sævam te-ivav, getē ndugu
mambe okhoeāv, ndego nøkenøkem ngi:wat matev neka
mambe matev-té gunøvé, ndugu. Neka gekha ezoqām ndego,
sævam av nguigu tu-oki, ndego mambe mé:wáv, tu namba,
neka nøkenøkem matev vøngiū."

Unimanqatin manqat manqate-qa yaq-te

33 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Até nqanék-
a, zo mòzøte-zøtéz. Mozes-qa guguna manqat, nigi atanakha-
zapazapa-za qazøfakhan, āv qane-eín nqægo, 'Manqa mbusa
ndøgo, Mbumbukiam-qa bøi-te qoqove, betaqambèpā. Geté
vòmatanám, av Evezøza qoqombøe-ein.' 34 Geté no nqazø-
manqate: Ta-mbá taoká ndøgo. Geté zoqa manqat, uniman-
qatin mba begó. Zo Mbumbukiam-te zenda ndø-eqàgīm neka
yan-qa iz ndøvèwām, zoqa manqat bazaføgakh etoam nonqo.
Zapa ndøgo, yan Mbumbukiam-qá qonam nonqó. Ndego
ndøgo teno:qomát, manqei-qape ndo:kawaevat. 35 Neka
zo manqei-qape-qa iz ndøvèwām, zoqa manqat bazaføgakh
etoam nonqo. Zapa ndøgo, manqei-qape, Mbumbukiam-qá
zenda tokhotapak awam nonqó. Neka zo Zelusalem taon-
qa iz ndøvèwām, zoqa manqat bazaføgakh etoam nonqo.
Zapa ndøgo, Zelusalem, Mbumbukiam-qá taón, ndego Kawa
Ezoqam Kandambaqape. 36 Neka ndømanqàtē, av nqægo,
noqa kawa yà besoqá, noqa manqat unimanqatinteav tøgoat.
Zapa ndøgo, até nqanek matev-qasé-a, qo kopømba mbaín
toqogo, qoqa kawa-te izum kopo toqo-enend, tiqapaqez o
vøqákisēz. 37 'Ya' tozo-manqatat, yaq 'ya' begó. 'Mbain' tozo-
manqatat, yaq 'mbain' begó. Matev nøme tozogoat, zøkeza

5:29 5:29 Met 18:9; Mak 9:47 **5:30** 5:30 Met 18:8; Mak 9:43 **5:31** 5:31 Deut 24:1-4; Mak 10:4 **5:32** 5:32 1 Ko 7:10-11 **5:33** 5:33 Deut 23:21; Lev 19:12; Num 30:2 **5:34** 5:34 Isa 66:1; Zems 5:12; Met 23:22 **5:35** 5:35 Isa 66:1; Psa 48:2

manqat bazaføgakh etoam nonqo, ndøgo nqova soqaqape-té
qando-okhó.”

Yaq-fia tawat-qa yaq-te
(Luk 6:29-30)

38 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo mȍzøte-
zøtéz, Mozes-qa guguna manqat, āv qane-eín nqægo, ‘Gekha
ezoqām ndego, ezoqa nøme-qa bøi tepusua, até ndegó-a, yaq
teqa bøi bèmbo-pusuaném. Neka gekha ezoqām ndego,
ezoqam-gi khayam tekhaozo, até ndegó-a, yaq khayam
bèmbo-khaozonám.’ 39 Geté no nqazø-manqate: Ezoqa
manqa-zapa tego qo-te, qo yaq-fia ndȍtã. Gekha ezoqām
ndego, nakeamo tømøi teqatøkub, yaq até yogea tømøi-a be-
taqā-tøkub. 40 Neka ezoqa nøme, qo manqa ovøyam-te teve,
neka qoqa ndabua-qase ndape-qa vøgoāt, yaq qo ndego até
qoqá ndabua sekeqapé-a, soqombó-etoám. 41 Neka ezoqa
tetøpøtaq, teqa gigiap ande av 1 kilomita ndægo toqombo-eqa,
yaq qo 2 kilomita qombó-eqá. 42 Ezoqa gigiap-qa teqaviam,
o av teqambe-ein nqægo, ‘Gigiap sætøkhǣndāp. Nango
ndȍtaqa-etoām.’ Yaq qo sègembo-etoám.”

Ni kuku binigú, nigi qaqa ezoqam-te
(Luk 6:27-28, 32-36)

43 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo mȍzøte-
zøtéz, ezoqa āv gini-manqaté nqægo, ‘Qogi ezoqam-te, kuku
betaqagó. Neka qogi qaqa ezoqam, qozø-sanqawupát.’
44 Geté no nqazø-manqate: Zo kuku bezøgó, zogi qaqa
ezoqam-te. Neka gèzø-guligulím, ndigu zo yage føgakh-qape
ndizø-etoam. 45 Av tøzøtegoat ndægo, yaq zo unimanqatin
Mbumbukiam-gí nakheís. Zapa ndøgo, até zogé Zøvé-a, ndego
yan-te ngo:yage, teqa matev kopó. Ndego khøuwa waev, ezoqa
eqeieqei neka soqøsoqa, sùguzumbu-etoám, neka ndego qæ
ndēzø̄-ētōām, ndigu matev eqeieqei ndigu neka ndigu matev
soqøsoqa ndigu. 46 Zo kuku ti-te mba tøzøgoat, ndigu zo-
te kuku ndøzøgo, yaq zo Mbumbukiam-te gekha yaq-fia
zomøqeivī̃m? Yaq-fia zomø-qeivimák. Gèmbo-mataváp. Até
teks moni upøgim ezoqám-a, ndigu Mbumbukiam-qa manqat
paeveav ndigu, ndigu kuku ndøzø̂gó, gekha ezoqa nøme-te,
ti-te kuku ndøzøgo. 47 Neka gê, zogi zøfuap mba ndozozø-
khanakhanakhat, yaq zo matev vini tozógo? Āv taoká. Até
bavokho-ák-a, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu, ndigu
matev kopo ndøgó. 48 Geté zoge Zøve, ndego yan-te ngo:yage,
ndaføyamba-qapé. Yaq até zó-a, ndaføyamba-qape āv tøne:gó.”

5:38 5:38 Exo 21:24; Lev 24:20; Deut 19:21 **5:43** 5:43 Lev 19:18 **5:44** 5:44 Exo 23:4-5; Luk 23:34; Kel 7:60; Lom 12:14, 20 **5:48** 5:48 Lev 19:2; Deut 18:13

6

Ezoqam tøkeam-qa yaq-te

1 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Aiyá qagó.
Matev eqeieqei tozo-matønumat, kopømba mbaín, ezoqa
ewaqape-qa bøi-te tozogoat, yaq ndigu zoqa matev tinĩqeivāt.
Av tøzøtegoat ndægo, yaq zo yaq-fia zomó-ndapemák, zoge
Zøve-te, ndego yan-te ngo:yage. 2 Zo gigiap-av ezoqam to-
zozø-tøkeat, yaq zo ezoqa ewaqape-te me:khambùvā̃p, taqa
yaq-te, av khavozam ezoqam guliguli khoev-te o nakhoa-te
gi:goatun, yaq ezoqa tiqa iz vøzømbé-eqatāt. No unimanqatín
nqazø-manqate: Ndigu yaq-fia mòndømu-ndapém. Nøme gemó-
ndapemák. 3 Geté gigiap-av ezoqam toqombo-tøkeat, yaq
qoqa yogea zenda bete-otèvā̃t, matev ndøgo, qoqa nakeamo
zenda ndoqote-matanam. 4 Gigiap khonoam-té qanø-etoám.
Yaq qoge Qave, ndego ezoqam-qa matev ndeqeivi, khonoam-
te ndimatanam, ndego yaq-fia ndòqa-etoám.”

Mbumbukiam-te toqo-guligulimat, taqa yaq-te
(Luk 11:2-4)

5 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Tozo-
guligulimat, zo matev ndøgõ, av khavozam ezoqam
ndi:matanam. Ndigu tøzømbe-khaneát ndøgo: Guliguli khoev-
tē neka nakhoa-té ginø-wanimát, neka ezoqa ewaqape-qa
bøi-te sasa ndøguligulimāt, yaq ezoqa tiqa matev vøe-qeivāt.
No unimanqatín nqazø-manqate: Ndigu yaq-fia mòndømu-
ndapém. Nøme gemø-ndapemák. 6 Geté qo Mbumbukiam-te
toqo-guligulimat, qo khoev mokho-té qanø-oqát, mboqog
voqotó-tokazāt, Tat-te sasa qóguligulimāt, ndego ezoqam
ometupav. Yaq qoge Qave, ndego ezoqam-qa matev ndeqeivi,
khonoam-te ndimatanam, ndego yaq-fia ndòqa-etoám.

7 Zo tozo-guligulimat, yaq khokho manqat khapé bezømbe-
khouwèvā̃t, av bavokho ezoqam ndi:matanam, ndigu Mbum-
bukiam zøtezateav ndigu. Ndigu ndimatavap, manqat seke-
mba ndimanqate, yaq tigi mbumbuk tĩabezømbe-ewág. 8 Geté
zo tiqa ndigu me:qeĩvĩ. Zapa ndøgo, zoge Zøve é-møndæ-
otevín, av zo-te mbain ndægo. Zo okhokho-té qazonømbo-
viømemín, taqa yaq-te.

9 Yaq nakémbá, zo āv qane-guligulím, av nqægo:
‘Nigi Tat, qo yan-te nqoqoto:go.
Qoqa iz, yà beto-eqawát.
10 Qoqa Megeat Matev bètøndowáv ni-te.
Qoqá poev matev mba bambupáev, nqanek manqei-qape-te,
ate av-té, yan-te ndimbøe-paev.

6:1 6:1 Met 23:5 **6:5** 6:5 Met 23:5; Luk 18:10-14 **6:7** 6:7 1 King 18:26-29
6:8 6:8 Met 6:32 **6:10** 6:10 Met 26:39; Luk 22:42

11 Qo nqægo khaiya lou vòni-etoám, av ni lou mbain nqati:gu.
12 Niqa manqa-zapazapa, sà betaqambo-naváp, ate av-
té, ni ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa sa qanimbo-
navupatun, ni-te gimatønumatun.
13 Qo ni khamasim-te ndø-àmbǎm. Geté gǐnitøkeé, ezoqa
soqaqape andé vøe-ngiænō.' "*
14 Yesu nqanek guliguli manqat gumu-zømesim, yaq nøme
āv gezømbe-eín nqǽgo, "Unimanqatín. Zo ezoqa nøme-qa
manqa-zapazapa sa tøzømbo-navupat, yaq zoge Zøve, ndego
yan-te ngo:yage, até zó-a, zoqa manqa-zapazapa segembøé-
navøemát. 15 Geté zo ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa sa
navøepøteav tøgoat, yaq zoge Zøve, matev até kopó, zoqa
manqa-zapazapa, sa gembøé-navøemák."

Lou logemav matev-qa yaq-te

16 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Zo lou lo-
gemav matev tozo-gonemat, yaq zo khavozam ezoqam-qa
me:qe̋ivǐ. Ndigu tiqa bugug, khanakhanakh mbaín sege-
kewagatún, ezoqa nøme vǿezøtezīn, ndigu lou logemav matev
ndøgōt. No unimanqatín nqazø-manqate. Ndigu yaq-fia
mȍndømu-ndapém. Nøme gemø-ndapemák. 17 Geté qo lou
logemav matev toqogoat, bugug qósunguzát neka eqeieqei
voqó-kewagāt, av qo oskia ndoqote-keoge. 18 Yaq ezoqa
gézøtezák, av nqægo, qo lou logemav matev qōgōt. Qave mba
mé:-otév, ndego ezoqam ometupav. Yaq qoge Qave, ndego
ezoqam-qa matev ndeqeivi, khonoam-te ndimatanam, ndego
yaq-fia ndȍqa-etoám."

Gigiap møvøyam-qa yaq-te
(Luk 12:33-34)

19 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Zo gigiap
qaniqanim khapé bezømbe-møvȍyǎm, nqanek manqei-qape-
te, khotet mba ngiloge, neka nagi mba nqavøtøyam, neka
aqonam ezoqam ngǐ-āqōnām. 20 Geté zo gigiap qaniqanim,
yan manqei-té qanø-møvøemét. Yan manqei-te ndo:go, khotet
gemø-logemák neka nagi gemø-vøtøeamák neka aqonam ezo-
qam gemø-aqonamák. 21 Matev āv tøzøté-goném. Zapa
ndøgo, ma qoqa gigiap qaniqanim ndægo, até qoqa matavá-
pa, sa ndøgo tøgoát."

Bøi, kha-qá waév
(Luk 11:34-36)

6:12 6:12 Met 6:14-15; 18:21-35 **6:13** 6:13 Luk 22:40; Zems 1:13; Zion 17:15; 2 Tes 3:3; 2 Tim 4:18 * **6:13** 6:13 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqánek: Zapa ndøgo, megeat matev neka bazaføgakh neka vizap matev, qoqá. Miavmiáv. **6:14** 6:14 Mak 11:25-26 **6:16** 6:16 Isa 58:5-9 **6:19** 6:19 Zems 5:1-3 **6:20** 6:20 Met 19:21; Luk 18:22

22 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Qoqa kha,
waev bøi mbo-etoám. Bøi eqeieqei tøgoat, yaq kha ate ndægo,
waev-té qágoát. 23 Geté qoqa bøi soqain tøgoat, yaq qoqa
kha ate ndægo bøivun-té qanú:goát. Yaq ta waev ndøgo, qoqa
mokho-te ndøugu, ande bøivun me tægoat, yaq bøivun ndøgo,
kandambá tantáv.”

Mbumbukiam neka Moni-qa yaq-te
(Luk 16:13)

24 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Ezoqa
kopømba mbaín, kawa ezoqa menas timbogoat, tezø-sasaetat.
Kawa ezoqa menas timbogoat, yaq nøme ndego, gembó-
pøovát. Geté nøme ndego, gembøé-qasi:vát. Nøme ndego,
teqa manqat o-mba mbøéndapát. Geté nøme ndego, teqa
manqat gembó-sanqawát. Yaq até zó-a. Zo kopømba
mbaín, Mbumbukiam-qa mokho-te neka moni-qa mokho-te
sa tozotumu-goat.”

Fofogeap-qa yaq-te
(Luk 12:22-31)

25 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Yaq nakémbá,
no nqazø-manqate: Zo yage-qa yaq-te ndøfofògeāp, av nqægo,
gekha lou o gekha ibøkha zólogāt. Neka kha-qa yaq-te
ndøfofògeāp, av nqægo, gekha ndabua zó-uzumāt. Yage-qa
mokho, taoká ndøgo, lou mba toqologat. Neka kha-qa mokho,
taoká ndøgo, ndabua mba toqo-uzumat.
26 Pipisi zøtézømēt. Ndigu avøe gigiap ogekhæmáv, neka
gendó-peanemák, lou khoev-te vønqeitøvēm. Geté zogé Zøve
ndøzøkefé, ndego yan-te ngo:yage. Gèmbo-mataváp. Zo teqa
bøi-te, pipisi ùni zøte-løvubám. 27 Ge zô ndozo-matavap,
ezoqa kopo zo mokho-te tefofogeapat, ndego yage elavøqase
ndømbó-seketet? Mbaín!
28 Neka gekha zapâ, ndabua-qa ndozo-fofogeap? Flawas
zøtézømēt, gagayag-te ndi-umizan. Ndigu sasae gonemáv
neka ndabua potofumáv. 29 Geté no nqazø-manqate: Até
Solomón-a, ndego kawa ezoqam kandambaqape, gigiap
mbomømboma kopoav-qape qambogoam, teqa ndabua
bugug keoge mbaín, av flawas ndi:gu, tiqa bugug ndækeoge.
30 Nginik flawas, ndakin gagayag-te ndi-umianet, nakhamas-
te ambá giní-pakhaéz. Yaq gøinam-té ginó-nqagivemém.
Geté Mbumbukiam ndabua bugug keoge eqeieqei zø-
etoám. Yaq ge zô ndozo-matavap, Mbumbukiam zo ndabua
gezø-uzamāk? Āv taoká. Zoqa unimanqatin khapémbá,
Mbumbukiam-te.

6:25 6:25 Filip 4:6; 1 Tim 6:6-8; 1 Pita 5:7 **6:26** 6:26 Met 10:29-31; Luk 12:6-7
6:29 6:29 1 King 10:4-7; 2 Chr 9:3-6

31 Yaq nakémbá, zo ndøfofògeãp, av nqægo, ‘Gekha lou
zílogāt?’ neka ‘Gekha ibøkha zí-izumāt?’ o ‘Gekha ndabua
zí-uzumāt?’ 32 Gigiap av nqægo upøgim-qa yaq-te, miavmiav
bavokho-ak mba ndømataváp, ndigu Mbumbukiam zøtezateav
ndigu. Geté zoge Zøve, ndego yan-te ngo:yage, ndego mǿndæ-
otév, zo gigiap av nqægo bèzøgó. 33 Zo bugukhokhof
Mbumbukiam-qa Megeat Matev neka teqa matev eqeieqei
zombó-vawemát. Yaq ndego zo nqanek gigiap nøme ate
ndægo ndǿzø-etoám.

34 Yaq nakémbá, zo ndøfofògeãp, qasun-qa yaq-te, andé
gekha matev me ndøfakhān. Qasun-qa viniv qasun mba qó-
eqatét. Ság, nqægo khaiya, nqægo khaiya-qa viniv mba toqo-
eqatet.”

7

Ezoqam-qa matev gevewat-qa yaq-te
(Luk 6:37-38, 41-42)

1 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo ezoqa nøme
ndøvøozòãt. Soqaín ndøgo, Mbumbukiam zo tevøozo. 2 Av
zo ezoqa nøme-qa matev ndøzøte-gevewat, Mbumbukiam zoqa
matev āv tené-geveá. Neka av zo gigiap o matev ndøzøte-
geveam, Mbumbukiam zo āv tezømbé-geveám.

3 Gekha zapâ, qafu-qa bøi-te kupuk-qase ndoqoqeivi, getē
tae-qape ndøgo, qakeza bøi-te nandaqa-genøe, qo qeivupāv?
4 Gekha zapâ, qafu av ndoqombøe-manqate, ‘No kupuk-qase,
bøi-te nandaqa-genøe, nøtaqālĩv,’ getē qakeza bøi-te, tae-qape
nandaqa-genøe? 5 Qo khavozam ezoqám. Bugukhokhof
nándav, toqólív, tae-qape, qakeza bøi-te nandaqa-genøe,
eqeieqei voqókewāg. Yaq váev, qafu-qa bøi-te, kupuk-qase
ndøugu, toqoliv.”

*Ezoqa ndigu Mbumbukiam-qa Manqat sa ndi:v

:wat*

6 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Mbumbukiam-
qa gigiap mbomømboma gaqo zø-ètoãm. Ndigu segendó-
qambúz, zo vøfoqobām. Neka gigiap fia kandakanda bøsik-te
ndønqàgĩm. Ndigu segé-tokhonumát.”

Mbumbukiam-te viam-qa yaq-te
(Luk 11:9-13)

6:32 6:32 Met 6:8 **6:33** 6:33-34 1 King 3:11-14; Psa 37:4, 25; Lom 14:17 **7:1** 7:1 Lom 2:1; 1 Ko 4:5; Zems 4:11-12 **7:2** 7:2 Mak 4:24

7 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Gèviám.
Yaq Mbumbukiam ndȍzø-etoám. Gèváo. Yaq zo ndȍzo-
qeivím. Gèkhaneám. Yaq Mbumbukiam zo mboqog ndȍzø-
mboqozó. 8 Unimanqatín. Gekha ezoqām ndego, nde-
viam, ndego ndȍndáp. Neka gekha ezoqām ndego, nde-
vao, ndego ndȍqeív. Neka gekha ezoqām ndego, mboqog-te
ndekhaneam, ndego mboqog ndȍmbo-mboqóz.*
9 Gê, zo mokho-te, ezoqa nøme, ekeza nakhasam lou-qa
temboviam, ndego nandi mbó-etoām? 10 O gê, ndego wazeam
mbó-etoām, zongøyam-qa temboviam? Av taoká. 11 Zo
manqa-zapazapa-us ambá qazøtegó. Geté zo zøkeza nakheis,
gigiap eqeieqei etoam mȍzøte-zøtéz. Yaq av tægoat ndægo,
zoge Zøve, yan-te ngo:yage, gigiap eqeieqei nøme mba zømbó-
etoám, gekha ezoqām ndigu, timbo-viømemat.”

Ezoqa nøme-te matev eqeieqei gone-qa yaq-te
(Luk 6:31)

12 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Gekha
matēv ndøgo, zo ndøzøpoev, ezoqa tizø-matønumat, zo matev
āv tozozømbé-matønumát. Manqat ndøgo, Mozes neka
Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gipeaomem, taqa
mokho nqánek.”

Nakhoa menás, nøme khandi-té, neka nøme soqaqape-té
(Luk 13:24)

13 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Mboqog
khapelavøqasi-té qanø-óz. Zapa ndøgo, mboqog
kandambaqapi neka nakhoa vøndæv, soqaqape-té qanømá.
Ta nakhoa vøndæv-te ndøgo, ezoqa kopoáv ndi-okho. 14 Geté
mboqog ndigu, khandi-te ndimboqozoat, khapímbá, neka
nakhoa ndøgo ndøløwe, føgákh. Neka ezoqa khapímbá, ta
nakhoa ndøgo ndiqeivi.”

Khavozam ezoqam-te, yà bizio-feanoát
(Luk 6:43-44)

15 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Khavozam
ezoqam-te, ndigu ekeza kha Mbumbukiam-gi manqa
vevezam ezoqam ndivewe, zo gò:feazoát. Ndigu andé sip
nanak me nde-okhó, zo-te. Geté tiqa mokho-te ndøugu, ndigu
andé gaqo khobokhobós. 16 Zo matev mba zozøqeivát. Yaq
søzøté-zøtezát, ndigu unimanqatin Mbumbukiam-gi manqa
vevezam ezoqam tipøtigú-a. Gê, bøning fakiafakia-us-te,

7:7 7:7 Mak 11:24; Zion 14:13; 15:7; 16:23-24 **7:8** 7:8 1 Zion 3:22; 5:14-15

* **7:8** 7:8 Taqa manqa mokho av nqægo: Qo Mbumbukiam-te toqoqambuq, neka ande teqa mboqog-te me toqote-khanæmat, yaq ndego segékhatóq. Kopømbaqapé teqa bawan-te toqomø-oq. **7:11** 7:11 Zems 1:17 **7:12** 7:12 Met 22:39-40; Lom 13:8-10 **7:15** 7:15 Met 24:24; Kel 20:29; 2 Pita 2:1 **7:16** 7:16 Gal 5:19-22; Zems 3:12

kopømbâ, nanga mbomømboma, kopømba ande av gleips
ndiːgu, toqo-løvus? O kopømbâ, khouwe-khouwe-te ndøgo,
fig nanga toqo-vingisam? Kopømba mbaín. 17 Tae eqeieqei,
nanga eqeieqei ndøviám. Geté tae soqain, nanga soqøsoqa
ndøviám. 18 Tae eqeieqei, kopømba mbaín, nanga soqøsoqa
tøviam. Neka tae soqain, kopømba mbaín, nanga eqeieqei
tøviam. 19 Gekha tāe ndøgo, nanga eqeieqei viːpøteav ndøgo,
gébouím. Yaq gøinam-té ginø-nqagimém. 20 Yaq matev até
kopó. Zo ndigu ezoqam-qa mokho tozo-qeivimat, yaq zo
søzøté-zøtéz, ndigu unimanqatin Mbumbukiam-gǐ manqa
vevezam ezoqām, ó, khavozam ezoqām.”

Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, ti-mba ndígu timø-óz, ndigu Tat-qa poev ndimbopaev
(Luk 13:25-27)

21 Yaq Yesu manqat nøme geːzømas, gezø-ein, “Zo
ndømatàvăp, av nqægo, ezoqa ewaqape ndigu no Evezøza
Evezøza-qa ndinø-akhayam, Mbumbukiam-qa Megeat Matev
mokho-te sugumū-ōz. Av taoká. Ti-mba ndígu timø-óz,
ndigu noge Tat-qa poev ndimbopaev, ndego yan-te ngoːyage.
22 Manqa ovøyam khøuwa kandambaqape timø-khantaz, ezoqa
kopoáv, āv ginømbé-manqatát nqægo, ‘Evézøza. Evézøza.
Qoqa iz-te, ni Mbumbukiam-qá Manqat nivevezumám, neka
nqova soqøsoqa vøi-ngeasumam, neka umingiap matev
kopoáv qeimatønumam.’ 23 Geté yaq no ndigu āv qazømbé-
qavøitát nqægo, ‘No zo nǫtenøtenák. Mòzozáv, zo manqa-
zapazapa-us ezoqam.’ ”

Khoev puanam matev menas-qa yaya etœ manqat
(Luk 6:47-49)

24 Yaq Yesu manqat nøme geːzømas, gezø-ein, “Gekha
ezoqām ndego, noqa manqat te-ewag neka vømbópavāt,
ndego matavap loloakh ezoqám. Ndego andé khoev manqei
føgakh-té genøwév. 25 Yaq qæ neka khamøe-qape qandowav,
neka vøndō-khouwa, sògoqatá. Geté ta khoev ndøgo nqoe-
veáv. Zapa ndøgo, manqei føgakh-té qawevám.
26 Geté gekha ezoqām ndego, noqa manqat te-ewag, yaq
paeveāv, ndego matavap loloakh mbaín. Ndego andé khoev
ndivind-té genøwév. 27 Yaq qæ neka khamøe-qape qandowav,
neka vøndō-khouwa, sògoqatá. Yaq ta khoev ndøgo gèkhawá,
vø̄-evøvøem.”

Ezoqa Yesu-qa manqat-qa yaq-te nqova qazøndaf

28 Yesu nqanek nømendim manqat ate ndægo qamømbøe-
navøem, yaq ezoqa ewaqape nqova ndafe kandambá. Mbøni

7:19 7:19 Met 3:10; Luk 3:9; Zion 15:6 **7:20** 7:20 Met 12:33 **7:21** 7:21 Luk 6:46; Zems 1:25 **7:23** 7:23 Psa 6:8; 2 Tim 2:19

zølév. 29 Zapa ndøgo, ndego Mbumbukiam-qá iz-té neka
bazaføgakh-té gene-zømesimám. Ambá av nqēgo, av tigi gu-
guna manqat nømendim ezoqam gi:zømesimam.

8

Yesu kha sisi-us ezoqam gekhakheinøvem
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

1 Yesu manqei pøyat-te gendovis, yaq ezoqa gèmbopavát.
Ezoqa kandambá. 2 Yaq nqáe! Kha sisi-us ezoqam tendowáv
ndøgo, ekeza kha, Yesu-qa megemege-te, manqei vøelavao,
sasa mbo-ein, "Evézøza. Ambá qokhakheinømbemín. Poev
taqagoat, qo kopømbaqapé, toqo-khakheinømbem."

3 Yaq Yesu zenda mbøevé, vømbō-ein, "Nqanôpoév. Qo vò-
eqeieqei-éq." Yaq nqova mbaín, ndego ezoqam, kha sisi
sègembo-navøém.

4 Yaq Yesu āv gembøe-eín nqǽgo, "Nqáe! Qotøndé-
ewāg. Ezoqa nøme zò-eǐn, av matev qaqambe-fakhan. Geté
Mbumbukiam-gé iziz ezoqam-té qonøqáv, bemøqamekh,
neka Mbumbukiam-te etoam matev vøgo, av Mozes gezømbe-
ein. Yaq ezoqa tǐabiti-zøtéz, av nqægo, qo mòqo-eqeieqei-éq."

Yesu Lom nakhag kawa ezoqam-ge sasae ezoqam gekhakhæv
(Luk 7:1-10)

5 Yesu Kapenaum taon-te geme-on, yaq Lom nakhag kawa
ezoqam ndowáv, vømbōviam, 6 "Evézøza, noge sasae ezoqam
enqoní. Khoev-té gegó. Sègebuvít. Ndego kha khokhokemáv,
neka nqosøgeap khàpe mbøe-khouwév."

7 Yaq Yesu gembo-qavøiu, "Notøndónáv, ndego vøe-
khakhǣv."

8 Geté ndego nakhag kawa ezoqam gendo-ein, "Evézøza.
Av taoká. No ezoqa eqeieqeí mbá, noqa khoev-te toqotøndo-
oq. Geté manqat mba qó-eín, yaq noge sasae ezoqam segé-
khakhæv. 9 Até nó-a, no ezoqam-qá mokho-té qatu:gú. Neka
no mokho-te, nakhag ezoqam mu:gú. Ndigu ezoqa kopo
tæmbo-ein, 'Vòqāv', yaq ndego segéwáv. Neka ezoqa nøme
tæmbo-ein, 'Mòqotøndoqāv', yaq ndego segendówáv. Neka
noge sasae ezoqam tæmbo-ein, 'Mòqo-matanām, nqanek', yaq
ndego segé-matanám."*

7:29 7:29 Mak 1:22; Luk 4:32 **8:4** 8:4 Lev 14:1-32; Met 9:30; Luk 17:14

* **8:9** 8:9 Ndego nakhag kawa ezoqam nqanek manqat ge-ein, zapa ndøgo: Ndego møndø-unimanqatín, av nqægo, Yesu ta enqoni ndøgo, ivøve manqat tembo-ein, yaq ndøgo segé-iváv.

10 Yesu nqanek manqat ge-ewag, ndego nqova ndafe kan-
dambá, neka ezoqam ndigu gimbopavam, gezø-ein, “No uni-
manqatín nqazø-manqate. No nqanek Izlael bawan mokho-
te, unimanqatin matev qeiviáv, av ngenek bawan vini-ak
nge:-unimanqatinat. 11 No nqazø-manqate: Vaev khøuwa-
te, ezoqa khøuwa fakhanam neka khøuwa sininím gindúzáv.
Ezoqa kopoáv. Ndigu Eibleem neka Aezek neka Zekop namba
mé:qonáv, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, lou
loge kandambaqape vǿgonēm. 12 Geté ndigu ezoqam, Mbum-
bukiam ibugukhokhof gevevesam, ambā teqa Megeat Matev
mokho-te ti-ozin, ndigu bavokhó ginǿ-nqagevém. Bøivun-té.
Yaq tí-eivumát ndǿgo, neka khaya vǿvivisumāt.”
13 Yaq Yesu ndego nakhag kawa ezoqam gembo-
ein, “Soqóqaváq. Matev āv tønéfakhán, av qo qoqote-
unimanqatin.” Yaq até ta khøuwa iz-te ndøgo, tege sasae
ezoqam enqoni tǿmbøe-navøém.

Yesu ezoqa kopoav gekhakhœz
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

14 Yesu Pita-qá khoev-té genøwáv. Yaq ge-on, tu-omét ndǿgo,
Pita-gu zimpuka, ngusu tatas enqoni mbovitát. Venanqei
nonqo-té gubuvám. 15 Yaq Yesu pingim mbogeá. Yaq en-
qoni sègembo-navøém. Yaq ndugu até gundigu, gè-itán, lou
vømbōta.
16 Yaq qakhagus ndøgo, nqova soqøsoqa-us ezoqam kopoáv,
Yesu-té gindu-upøgím. Yaq nqova soqøsoqa gèngeasám,
ezoqam-qa mokho-te gu:goam. Manqat mba ndømanqatám,
gengeasam. Neka ezoqa ate gi:goam, enqoni qazøgoam,
vǿkhakheinøvem. 17 Yesu av ge:matanam ndægo, yaq manqat
ndøgo, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya
ibugukhokhof ge-ein, mǿndø-unimanqatín. Āv gene-eín
nqǽgo,
“Ndego niqa nqosøgeap mǿndøndáp neka enqoni vønī-
evøzam.”

Yesu toqombo-paev, taqa yaq-te
(Luk 9:57-62)

18 Khøuwa nøme, Yesu ezoqa kopoav gezømet, gimbo-
waniapam, ndego ekeza paev ezoqam āv gezømbe-eín nqǽgo,
“Kewan yaq-keoqá qazinǿ-qantáv.” 19 Yaq Mozes-qá guguna
manqat nømendim ezoqam ndowáv, vømbō-ein, “Nøméndim
ezoqam. Qo ande āv khoqoté-okhoāt, no até nøtaqá-pavát.”
20 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Qanimáv. Geté gèmbo-
mataváp. Gaqo lozokhak, sømbiam nonqo, manqei nqa

8:11 8:11 Luk 13:29 **8:12** 8:12 Met 22:13; 25:30; Luk 13:28 **8:17** 8:17 Isa 53:4 **8:20** 8:20 2 Ko 8:9

ndøzøgó neka pipisi viviap ndøzøgō. Geté Ezoqam-ge Yo khoev mbaín, teːsømbimat, pusa vøe-tayāt.”
21 Neka ezoqa nøme, Yesu gimbopavam, gendo-ein, “Evézøza. Até vøkhæ-keogé. Tat bàtøkhæ-otáv.”†
22 Geté yaq Yesu gembo-qavøiu, “Av taoká. Ekeza pakhaezat-ak tiabe-osám ndigu, gipakhaez.‡ Geté qo, no qonøndó-páev.”

Yesu manqat mba ge-ein, khamøe sa qavøitav
(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

23 Yesu khagua-té genøketáo. Yaq tegi paev ezoqam gèmbo-paevém, vøguv, kewan yaq-keoqa sasa ndøqantav.
24 Giqantavat, anana-mba møndu:bøen, mbe-qape tāndōfeā. Kandamba tantáv, khagua sasa ndøngetøyam, ambá vø-qambuanemin. Geté Yesu até gebuvám. 25 Yaq tegi paev ezoqam, gèti:nám, vøsuzam. Yaq gimbo-einim, “Evézøza. Qonítøké. Ni avønín zígeón.”
26 Geté Yesu gezø-qavøiu, “Gekha zapâ, zo møe ndozogo? Zoqa unimanqatin Mbumbukiam-te khapémbá.” Yaq Yesu gè-itán. Yaq até gendego, khamøe ndøgo, vøfegimam-a, vøvumøyat, manqat sasanqa-us mbo-eín. Yaq ndøgo sègevøitáv. Manqeí sege:veát.
27 Yesu av ge:matanam ndægo, yaq tegi paev ezoqam nqova ndafe kandambá, neka ekeza mokho-mba gibond, “Ngenek gekha ezoqâm? E, até khamøe fegim neka khamøe vumøe, manqat o-mba mbøendapé.”

Yesu ezoqa menas, nqova soqøsoqa gezø-ngeasam
(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

28 Yesu paev ezoqam namba, kewan yaq-keoqa gimøqa, yaq Gadala manqei-te ndøgo, ezoqa nqova soqøsoqa-us ndozáv. Menás. Nandi nqa-té gindu-fakház. Ta nandi nqa-te ndøgo, løvøte ezoqam ndø-osupám. Nginik ezoqa menas, bazaføgakh kandambá neka møe-ús. Ezoqa nøme ta nakhoa-te ndøgo okhomáv. 29 Yaq Yesu gi-ometam, āv gini-akhaemám nqægo, “Mbúmbukiam-ge Yo! Qo ni gekha gone-qa qonígu? Qo ndakin ni nqosøgeap etoam-qa qotøndóqav? Ta khøuwa ndøgo khantøzateáv. Zuá!”
30 Ta manqei avønin-te ndøgo, bøsi nen møndø-vagimám. Kopoav-qapé. 31 Yaq nqova soqøsoqa, Yesu gimbo-viømem, “Ni ngeandam-qa toqogoat, yaq bøsik-qá mokho-té qanø-khofotán.”

8:21 8:21 1 King 19:20 † **8:21** 8:21 Ta khøuwa-te ndøgo, ngenek ezoqam-ge eve nanimateáv, as ndøgoát. Geté ndego bugukhokhof tege eve namba yage-qa ndøgoám. Yaq Yesu paev-qa sa ndøgo tenegoám, eve tembøe-nanim. ‡ **8:22** 8:22 Ezoqa ndigu gipakhaez, ndígu tøne-manqaté, ndigu Yesu paeveav ndigu. **8:24** 8:24 Psa 4:8 **8:26** 8:26 Met 14:31; Psa 89:9 **8:29** 8:29 Mak 1:24; Luk 4:41

32 Yesu gezø-ein, “Mòzozáv.” Yaq nqova soqøsoqa,
sègefakház, ezoqa menas-qa mokho-te gu:goam, bøsik-te
vømō-oz. Yaq bøsik manqei khavoe-té ginøbøín, ibøkha-te
vømō-geonim.
33 Yaq ezoqam ndigu, bøsik gizø-kewagam, møe ndøbøín.
Vemiav-té ginøbøín. Yaq ezoqa emanqat zømbe-votót, matev
ate ndægo, qafakhan. Até ndøgó-a, vøzømbē-votot, matev av
ezoqa menas qazømbe-fakhan, ndigu nqova soqøsoqa gizømbu-
goam. 34 Yaq ezoqa ewaqape, vemiav-te gigoam, Yesu omete-
qa ndøgoám, vøndōzav. Matev giqeivim, qafakhan, yaq āv
gimbøe-viømém nqægo, “Niqa manqei ambá qo-ivavín.”

9

Yesu kagi ezoqam gekhakheinøvem neka manqa-zapazapa vømbō-evøzam
(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

1 Yaq Yesu khagua-té genøketáo, vōsøkuzim, Gelili kewan
yaq-keoqa sasa ndøqantav, ekeza vemiav-te vømōqa. 2 Ezoqa
Yesu gi-ometam, yaq kagi ezoqam ndondafém. Kumøkuma-
té gindu-ndafém. Yesu tiqa unimanqatin geqeiv, yaq ngenek
kagi ezoqam, āv gembøe-eín nqægo, “Áti. Ndøfofògeǎp. Qoqa
manqa-zapazapa mòndøqa-navøém.”
3 Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, teqa
manqat giyogem, ekeza mokho-mba āv ginibondát nqægo,
“Ngenek ezoqam, Mbumbukiam-qá iz ndøngi:tít. Ezoqam-qa
manqa-zapazapa, Mbumbukiam yakhapús, ndezø-evøzam.”
4 Geté Yesu é-møndæ-otév, av ndigu gi:matavupat. Yaq
gezø-ein, “Gekha zapâ, zoqa mbøni-te matavap soqøsoqa
nandozombo-matavupit? 5 Gê, gekha manqât ndøgo, føgakh
mbain? Ndógò, no ngenek ezoqam tæmbo-ein, ‘Qoqa manqa-
zapazapa mòndøqa-navøēm,’ o ndógò, tæmbo-ein, ‘Mòqo-itán,
neka okho vōngaz’? 6 Geté no ndakin nøtézømás, Ezoqam-ge
Yo, bazaføgakh nqambôgó, ezoqam-qa manqa-zapazapa tezø-
evøzam, nqanek manqei-qape-te.”
Yaq Yesu até gendego, ngenek kagi ezoqam, āv gembøe-eín
nqægo, “Mòqo-itán, neka kita vōkhazo, khoev-te sasa ndøqav.”
7 Yaq ngenek ezoqam, gè-itán, kita vōkhazo, khoev-
te sasa ndøwav. 8 Yaq ezoqa nqanek matev giqeivim,
ndigu møe ndøgoném neka Mbumbukiam-qa iz vō-eqanem.
Ndigu mòndø-matøvemém, ezoqa bazaføgakh Mbumbukiam
zø-etoám, matev av nqægo timatønumat.

Yesu Metiu gembo-akha
(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

9:1 9:1 Met 4:13 **9:4** 9:4 Luk 9:47; Zion 2:25 **9:6** 9:6 Zion 17:2

9 Yesu ta manqei ndøgo ge-ivav, nakhoa gegeveat, teks moni
upøgim ezoqam ndø-omét. Teqa iz Metiú. Teks upøgim khoev-
qase mokho-té gunuːqotám. Yaq Yesu āv gembøe-eín nqǽgo,
“No qonøndó-páev.” Yaq Metiu até gendego, gè-itán, neka
vømbōpaev.
10 Taqa zita-te, Yesu Metiu-qa khoev-te, lou mølóg. Ta lou
loge-te ndøgo, teks moni upøgim ezoqa nøme neka ezoqa
nøme, ndigu manqa-zapazapa-us ndizæza, mǒndøgoám.
Kopoáv. Yaq ndigu Yesu neka paev ezoqam, namba
meːqonavát. 11 Felisi ezoqam nqanek matev giqeivim, yaq
ndigu Yesu-gi paev ezoqam, āv gizømbe-beváp nqǽgo, “Gekha
zapâ, zoge nømendim ezoqam, teks moni upøgim neka manqa-
zapazapa-us ezoqam namba, lou ngiloget?”
12 Yaq Yesu nqanek manqat ge-ewag, gezø-ein, “Ezoqam
ndigu enqoni mbain ndigu, ndigu mulømula etoam ezoqam
mbain tøgoat, kopømbá. Geté enqoni-us ezoqam bezøgó,
mulømula etoam ezoqam. 13 Zo manqat nøme-qa mokho
vǒmezøtéz, Mbumbukiam-qa Manqat-te ndøpeawap. Manqat
nqánek, ‘Mbumbukiam ge-ein: Noqa poev kandambaqape
nqánek, tanakh matev. Ambá ndøgo, ezoqa søvakha gigiap
tindu-løvusumat no-te.’ ”
Yaq Yesu sasa zø-ein, “No ambá av nqǽgo, ezoqa eqeieqei
akhayam-qa nøgeavūn. Geté no manqa-zapazapa-us ezoqam
akhayam-qa nøgeavún.”

Yesu lou logemav matev-qa yaq-te gimbøe-bevøpem
(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

14 Khøuwa nøme, Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, tegi
paev ezoqam, Yesu-té ginduzáv, vømbō-einim, “Gekha zapâ,
ni neka Felisi ezoqam lou logemav matev qeigoatun, getē qogi
paev ezoqam gonemāv?”
15 Yaq Yesu yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein, “Ge zô ndozo-
matavap, ezoqa sæva te-okɨ, yaq zifuap lou loge-te tekhatob,
ndigu zifuap kopømbâ, mutøkhop ndōwanim, ndego ti namba
teːgoat? Av taoká. Kopømba mbaín. Ndigu khanakhanakh zø-
asøtáv. Geté khøuwa ndǒfakház. Yaq ndego ezoqam, sævam
ge-okɨ, ndǒndafém, ti namba ndeːgo. Yaq tegi zifuap lou
logemav matev, ndógo tinígoát.
16 Ezoqa kopømba mbaín, ndabua mbewat ndakinak, awe-
nege ndabua-te toːtøke. Matev av nqǽgo, mokho mbaín.
Zapa ndógo, ndabua toqosunguz, yaq ndabua ndakinak segé-
khapelavøqasé. Yaq ndabua keqǽv sa tømø-khouwév.
17 Neka ezoqa kopømba mbaín, waen ndakinak, awenege
søvakha ngusum-te te-ewa. Zapa ndógo, awenege søvakha
ngusum-te toqo-ewa, yaq waen tøpopon, ndigu gékeqáz.

9:11 9:11 Luk 15:2 **9:13** 9:13 Met 12:7; Hos 6:6 **9:14** 9:14 Luk 18:12

Yaq waen vǿqouvøēm, neka søvakha ngusum vǿsoqoēz. Geté waen ndakinak ndøgo, søvakha ngusum ndakinak-té qotúqóuz. Yaq waen neká ngusum, qanimáv, segégoát.”

Yesu sævam gukhakheinøvem, ndugu kouk qambowavam, neka mbasønakam vǿkhandi:v
(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

18 Yesu Zion-gi paev ezoqam namba, ate av-té manqat gi:manqatam. Yaq Zu kawa ezoqam tendowáv ndøgo, teqa megemege-te katuk vǿmøkui, gembo-ein, “Nogu yu ndakin ndønaním. Geté vǿndoqáv, zenda vømbǿeve. Yaq kopømbá tukhandi:v.” 19 Yaq Yesu gè-itán, ekeza paev ezoqam namba, vømbō-paevem.

20 Yaq ate av-té nakhoa gi:geveat, sævam tunduwáv ndøgo. Ndugu kouk mbowavám. Nupøkhán mbá. Viav ate qægoam tuélv, kouk qambowavam. Yaq Yesu-qá zita-té gunduwáv, neka ndabua ov-qase vømbō-khanaz. 21 Ndugu ekeza mokhomba āv guni-matøvém nqǽgo, “No ngenek ndabua mba tæmbokhanaz, yaq no sǽ-eqeieqei-én.”

22 Yesu gendoqambun, ndugu vǿ-omet, gumbo-ein, “Ngólam. Qo ndøfofògeǽp. Qoqa unimanqatin nandav, tǿkhakheinøqavém.” Yaq ndaføyambá, ngunuk sævam, sègeeqeieqei-év.

23 Yaq Yesu Zu kawa ezoqam-qa khoev-te gemøfakhan, vømǿ-on, pøinda khambøyam* ezoqam ndøzømét. Neka ezoqa kandambá giwambupam. Tiqa manqa feazu gèzømbo-eqavát. 24 Yaq Yesu gezø-ein, “Zo mòzofakház. Ngunuk mbasønakam nanimateáv. Gèbuvít.” Geté ndigu gèvøngi:nám. 25 Yaq ezoqa ate gi:goam gumu-nataz, Yesu tène-ón, ma mbasønakam guiveam ndøgo, zenda vømbōgea. Yaq mbasønakam, sègendosuzám, vǿ-itan.

26 Yaq manqat ndøgo, Yesu av matev ge:matanam ndægo, sège-panqavøemát, ta manqei-te ate qægoam.

Yesu bøi waev mbain ezoqa menas gekhakheinøvem

27 Yesu ta manqei nqanek ge-ivav, yaq nakhoa ge:geveat, bøi waev mbain ezoqa menas, sègembo-pavát, gimboakhaem, “Déivid-ge Zeo. Ni tanakh gǐnigú.”

28 Yaq Yesu khoev-te gemøfakhan, gemø-on, ndigu ezoqa menas até gembopavát. Yaq gezø-ein, “Zo mozóunimanqatinim, av nqægo, no bazaføgakh nqanǿgō, zoqa bøi tækhakheinam?”

Yaq gindu-qavøinam, “Evézøza. Ni mòi-unimanqatiním.”

9:21 9:21 Met 14:36 * **9:23** 9:23 Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa genanimin, ezoqa pøinda ndøkhamboememín. Ndøgo tiqá matév. **9:27** 9:27 Met 20:29-34

29 Yaq Yesu até gendego, bøi vøzə̄-khanøzam, gezø-ein,
“Matev sà bezøfakhán, av zo qazøte-unimanqatinim.” 30 Yaq bøi
sègezø-eqeieqei-ám. Geté Yesu ndigu gègugúb, gezø-ein, “Zo
ezoqa nøme me:zə̄más!”
31 Geté ndigu ezoqa menas Yesu gi-ivøvem, teqa emanqat
sège-vøndazát, ta manqei-te ndøgo, ate qægoam.

Yesu manqa-khou ezoqam gekhakheinøvem

32 Ndigu ezoqa menas gi:qavaz, yaq ezoqa nøme, manqa-
khou ezoqam ndondafém, Yesu-te. Ndego manqa-khou
gegoam, zapa ndøgo: Ndego nqova soqa mbøigoám. 33 Geté
Yesu ndego nqova soqa é-vøngeatám-ae, ndego ezoqam,
manqa manqate é-və̄ngaz. Yaq ezoqa ewaqape, matev ndøgo
giqeivim, ndigu nqova ndafe kandambá. Gi-einim, “Ni matev
av nqægo ibugukhokhof qeiviáv, nqanek Izlael manqei-te.”
34 Geté Felisi ezoqam āv gini-einím nqægo, “Ngenek
nqova soqøsoqa ngengeasam, nqova soqøsoqa-gé kawa-qá
bazaføgákh gene-ngeasumatún.”

Mbumbukiam yà bizimbo-viám, sasae ezoqam betøndē-khofotaz

35 Yesu taon neka vemiav ate ndægo sùgumu-vatát, tiqa
guliguli khoev-te, Manqat Mbomambaqape vømē-zømesim.
Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qá yaq-té gene-zømesimát.
Neka ezoqa ewaqape, gekha enqoni bugug vinivinimba
qazøgoat, və̄khakheinøvemat. 36 Yesu ndigu ezoqa kopoav
gezømetat, yaq ndego tanakh zøgoát. Zapa ndøgo, ndigu
fofogeap-ús neka ezoqa tøke nonqo mbaín. Ndigu andé síp,
keoge ezoqam mbain ndigu.
37 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam manqat nøme āv gezømbe-
eín nqægo, “Khae-te avøe gigiap kandambá qakhatøkhatoam.
Geté sasae ezoqam khapímbá, vøndé-peanēm. 38 Yaq
nakémbá. Khae eve, zombó-vi:mát, Mbumbukiam. Yaq sasae
ezoqam tèabetønde-khofotáz, teqa avøe gigiap qakhatøkhatoam
ndøgo, betøndō-peanem.”

10

Yesu-gi u-anim tuelv-qa iziz
(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

1 Yesu ekeza paev ezoqam tuelv gèmøváb, neka bazaføgakh
vøzə̄-etoam. Bazaføgakh tezømbe-etoám ndøgo, ezoqa nqova
soqøsoqa zøngeasumát, neka enqoni soqøsoqa-us vinivinimba
vøe-khakheinøvemāt.

9:30 9:30 Met 8:4 **9:33** 9:33 Mak 2:12 **9:34** 9:34 Met 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 **9:35** 9:35 Met 4:23; Mak 1:39 **9:36** 9:36 Zech 10:2; Num 27:17; 1 King 22:17; Met 14:14; Mak 6:34 **9:37** 9:37 Luk 10:2 **10:1** 10:1 Mak 6:7; Luk 9:1

2 Nginik Yesu-gi u-anim tuelv, tiqa iziz nqánek:
Bugukhokhof, Saemón. Iz n
me gimbo-akhaem, Pitá. Neka
nযme Endlú. Pita neka Endlu, ndigu evenáp. Neka nযme
Zéms, neka nযme Zión. Até ndigu ezoqa menás-a, evenáp.
Zebedi-gí nakheís. 3 Nযme Filíp. Nযme Batolomeú. Nযme
Tomás. Neka nযme Metiú. Metiu, ndego teks moni upযgim
ezoqam ndযgoám. Neka nযme Zéms. Zems, ndego Alfius-gé
yó. Neka nযme Tadiés. 4 Neka nযme Saemón nযmé. Ngenek
Saemon, Zelot ezoqam ndযgoám. Neka nযme Zudas Iskaliót,
ndego vaev-te Yesu sa gemboqambun, tegi qaqa ezoqam-qa
zenda-te geve.

Yesu ekeza u-anim tuelv, manqa gezযlযvua, gekhofosam (Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

5 Yaq Yesu nginik ezoqa tuelv gèkhofosám. Manqa
mȍndযzযmbযkhæ-lযvuá, gezযein, “Zo manqei vini ezoqam-
te o Samalia bawan-ak-qa vemivemiav-te ndȍzȃv. 6 Geté
Izlael manqei-ak-té qazonযokhoát, ndigu kopযmba ande av
sip ndi:gu ndiyoniapet. 7 Ti-te ndigu tozo-okhoat, manqat
nqánek qazozযmanqatát, ‘Mbumbukiam-qa Megeat Matev
avযnín.’ 8 Zo enqoni-us ezoqam vȍkhakhætét, neka lযvযte
ezoqam vȍkhandi:tet. Kha sisi-us ezoqam gèkhakheinযvemét,
neka nqova soqযsoqa-us ezoqam, nqova soqযsoqa vযzȍ-
ngeasumit. No nqanek bazafযgakh yaq-mbá sæzযetoám. Yaq
até zó-a, zo ezoqa yaq-mbá sozozযtযkeét.

9 Zo tozo-okhoat, moni ndযupȍgȋm. Gol moni mbaȋn, neka
silva moni mbaȋn, neka kopa moni mbaȋn. 10 Neka zo moqos
namba me:-òkhȍ. Neka ndabua nযme o tamak nযme o tatuag
ndযupȍgȋm. Zapa ndযgo, gekha ezoqām ndego, ndesasaeat,
ndego teqa yage nonqo gigiap, yà bembo-etoám. 11 Zo taon-
te o vemiav-te tozomযfakhazat, matev eqeieqei ezoqam-qa
vȍmযkho-vawemát, ndego zo khoev tezযeinat. Yaq nambá
tযzযté-sokhoát ndégo, atema ta manqei nqawa vozó-ivযvemāt.
12 Khoev-te tozomযozat, ezoqa manqat nqánek qazozযeinát,
‘Sambí, zo-te.’ 13 Yaq ndigu zo tikhatobat, zoqa sambi manqat
até begó ti-te. Geté mbain tযgoat, zoqa sambi manqat nqawa
zo-té qabenযvesezát. 14 Ezoqa zo khatobeav tযgoat neka
zoqa manqat yogeav vযgoāt, yaq ta khoev o vemiav ndযgo
sège-ivযvemát. Yaq pakhakh ndযgo, zoqa zenda tokhotapak-
te tযgoat, sozó-pomoememát. 15 No unimanqatín nqazযmanqate. Manqa ovযyam khযuwa kandambaqape timযkhantaz,
ndigu vemiav-ak-te unimé:-soqá. Yaq-fia nqosযgeap ndযgo,

10:6 10:6 Jer 50:6 **10:7** 10:7 Met 3:2; 4:17; Luk 10:9, 11 **10:9** 10:9 Luk 10:4 **10:10** 10:10 Luk 10:7; 1 Ko 9:14 **10:12** 10:12 Luk 10:5-6 **10:14** 10:14 Luk 10:10-12; Kel 13:51 **10:15** 10:15 Met 11:24; Zud 7

ndigu tindapem, ndȍmø-løvuám, av Sodom neka Gomola
taon-ak timindapem.”

Yesu zapaya matev føgøføgakh tøfakhanam
(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)

16 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Nqáe! Zo
andé síp. Geté zo gaqo khobokhobos-té qatø-khofosumít. Yaq
nakémbá. Zo andé waza me me:gó. Matavap loloakh-ús.
Neka zo andé kuvøkuvu me me:gó. Manqa-zapazapa mbaín.
17 Geté gȍ:feazoát. Ezoqa zo manqa ovøyam-té ginø-abumát
neka Zu ezoqam-qa guliguli khoev mokho-te vøfebumāt.
18 Neka no zapaya, zo megetapak neka kawakawa-za-qá
megemege-té ginø-abumát. Yaq zo kopømbaqapé, até ndigú-
a neka bawan vini-ak, Manqat Mbomambaqape vøzøté-
zømesimāt. 19 Zo manqa ovøyam-te ti-upøgimat, zo ndøfofȍgeāp,
av nqægo, andē gekha manqat me zomø-einimāt, o ande
āv khazøté-einimāt. Zapa ndøgo, matev tøfakhanumat, yaq
matavap Mbumbukiam zø-etoumát, zo andé gekha manqat
me zøté-manqatāt. 20 Yaq manqat ndøgo, zo tozo-manqatat,
ndøgo ambā zoqa manqat, geté zogé Zøve-gé Nqova Mbomam-
baqape ndømanqatát, zoqa mokho-te.

21 Ezoqa nøme, ekeza namba-qaniap løvøte-té ginø-abumát
neka evøndipakha nøme, ekeza nakheis løvøte-te vø-abumāt.
Neka nakheis nøme, ekeza evøndipakha segezø-qambuzát,
løvøte-te vø-abumāt. 22 Ezoqa ewaqape zo gésanqabát neka
qaqa vøzøgoāt, no zapaya. Geté gekha ezoqām ndego,
bazaføgakh-us teyat, atema vaev-te, ndego ndȍmø-khandí:v.
23 Zo vemiav nøme-te tingiæzotat, yaq vemiāv nøme-té qazonø-
khokhozát. No unimanqatín nqazø-manqate. Zo nqanek Izlael
manqei-te, vemivemiav nqagot, sasae zókhouimák, atema
Ezoqam-ge Yo vøndóqavān.

24 Paev ezoqam kopømba mbaín, tege nømendim ezoqam
teløvuam, neka sasae ezoqam kopømba mbaín, tege megeat
ezoqam teløvuam. 25 Paev ezoqam tege nømendim ezoqam
namba ti:viit, ság. Neka sasae ezoqam tege megeat ezoqam
namba ti:viit, ság. Ndigu no Saitan-qa iz Belzebul ginø-
akhaemam, no ande khoev eve me nqate:go, yaq ndigu nogi
ezoqam, iziz soqøsoqa nøme mba zømbó-akhayám.”

Møe Mbumbukiam-te mbá qazinøgoát, ambá ndøgo,
ezoqam-te
(Luk 12:2-7)

26 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo ezoqam-

10:16 10:16 Luk 10:3; Lom 16:19 **10:17** 10:17-20 Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; 21:12-15 **10:20** 10:20 Zion 14:26 **10:21** 10:21 Mica 7:6; Met 10:35; Mak 13:12; Luk 21:16 **10:24** 10:24 Luk 6:40; Zion 13:16; 15:20 **10:25** 10:25 Met 9:34; 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 **10:26** 10:26 Mak 4:22; Luk 8:17

qa møe ndȍgő. Zapa ndøgo, gekha matēv ndøgo, ndøgutøve,
bavokhó qandó-fakhanám. Neka gekha manqāt ndøgo,
ndøkhonøwe, ndȍndo-veveám. 27 Manqat ndøgo, no lova
nqazø-manqate, paveat zómanqatát. Neka manqat ndøgo,
no gea-te nqazø-manqate, zo khoev ová qazøtøndó-manqatát,
ezoqa ewaqape betēyogem. 28 Zo ndigu møe zȍgő, ndigu
ezoqa pakhapakha sa ndikhanæ. Zapa ndøgo, ndigu kha mba
zøngiú. Geté zoqa khandi kopømba mbaín, tizøngiu. Geté zo
møe ndégo tozombó-goát, Mbumbukiam. Zapa ndøgo, ndego
kopømbaqapé, khā neka khandi, gøinam-te sugumú-ngiú.
29 Zo mȍzøte-zøtéz. Pipisi nakheis-qa fia khapekhapémbá.
Moni mokho kopo, menas soqotéwí. Pipisi, fia khasøkhasis
ambá ginigú. Geté zoge Zøve ndezø-keôgé, ndigu. Pipisiam
kopo, kopømba mbaín, manqei-te sa tubøiav, ndego poeveav
tøgoat. 30 Geté gèmbo-mataváp. Zo-te até zogí izúm-a, zoqa
kawa-te ate nandigu, Mbumbukiam mȍndø-gevebám. 31 Yaq
nakémbá. Zo møe ndȍgő. Zo Mbumbukiam-qa bøi-te, pipisi
kopoav-qape ùni zøte-løvubám."

Ni mivi bizĭgŭ, Yesu-qa yaq-te
(Luk 12:8-9)

32 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Gekha
ezoqām ndego, ezoqam-qa bøi-te te-unimanqatintat, av
nqægo, 'No Yesu-gē ezoqām,' teqa yaq-te, até nó-a, Tat-qa
megemege-te, ndego yan-te ngo:yage, āv qaté-unimanqatín
nqǽgo, 'Ngenek nogē ezoqām.' 33 Geté gekha ezoqām ndego,
ezoqam-qa bøi-te noqa yaq-te to:nawam, teqa yaq-te, até nó-a,
ndæ̀tonawám, Tat-qa bøi-te, ndego yan-te ngo:yage."

Niqa kuku matev Yesu-te, yà bemøløvú, av kuku matev ezoqa
nøme-te nqanimbi:gu
(Luk 12:51-53; 14:26-27)

34 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Zo
ndømatàvǎp, av nqægo, no nqanek manqei-qape-te, ezoqa
sambi etoam nonqo nøgeavūn. Av taoká. No ambá av
nqǽgo, sambi etoam-qa nøgeavūn. Geté no nakhag kaiya
nøndøpavavún. 35 No ezoqa qaqaza-qa nøgeavún. Yo eve
namba segé-qatøném, neka yu evo namba vǿ-qatønēm, neka
ziwap zakhapuka namba sasa ndǿqatønēm. 36 Ezoqam-gi
qaqa ezoqam ndígu timbógoát, te namba khoev kopo-te
ndiyage.
37 Gekha ezoqām ndego, teqa kuku matev evøndipakha-
te, kandambaqape ndømbogo, getē no-te andē khapēmbā,
ndego kopømba mbaín, noge paev ezoqam tegoat. Neka

10:28 10:28 Zems 4:12; Lom 8:31 **10:31** 10:31 Met 6:26 **10:33** 10:33 Mak 8:38; Luk 9:26; 2 Tim 2:12 **10:35** 10:35-36 Mica 7:6

gekha ezoqām ndego, teqa kuku matev nakhei angana-te o
nakhei sakheis-te, kandambaqape ndømbogo, getē no-te andē
khapēmbā, ndego kopømba mbaín, noge paev ezoqam tegoat.
38 Neka gekha ezoqām ndego, ekeza tae mutui eqawateav
tegoat neka no paeveav vøgoāt, ndego kopømba mbaín, noge
paev ezoqam tegoat. 39 Gekha ezoqām ndego, yage ekeza
mokho-mba tendapet, ndego ndæ̀khambuá. Geté gekha
ezoqām ndego, ekeza yage te:khambua, no zapaya, ndego
ndø̀møqeív."

Yesu-ge paev ezoqam toqombo-tøke, taqa yaq-te
(Mak 9:41)

40 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Gekha
ezoqām ndego, zo tekhatob, ndego até nó-a, ndø̀khatómb.
Neka gekha ezoqām ndego, no tekhatomb, ndego até
Mbumbukiám-a, vókhatō, ndego no gendo-khofotan.
41 Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-ge manqa vevezam
ezoqam tekhato, zapa ndøgō, ndego Mbumbukiam-gē manqa
vevezam ezoqām, ngenek ezoqam yaq-fia āv teméndáp, av
ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam ekezan
temendap. Neka gekha ezoqām ndego, matev eqeieqei
ezoqam tekhato, zapa ndøgō, ndego matev eqeieqei ezoqām,
ngenek ezoqam yaq-fia āv teméndáp, av ndego matev
eqeieqei ezoqam ekezan temendap. 42 No unimanqatín
nqazø-manqate: Gekha ezoqām ndego, noge paev ezoqa nøme
tembotøke, oskiá ndøgo, ndego iz mbain ndego, neka gigiap-
qase kopømba ande av ibøkha vatap ndægo tembo-etoam,
ngenek ezoqam yaq-fia eqeieqei ndø̀møndáp."

11

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, tegi paev ezoqam,
Yesu-te gekhofotaz
(Luk 7:18-35)

1 Yesu tegi paev ezoqam tuelv manqa løvuat qamømbøe-
navøem, yaq ta vemiav ndøgo gè-iváv. Yaq vemivemiav nøme-
té genøwáv, Gelili manqei-te ndøgo, ezoqa vømē-zømesim.
2 Ta khøuwa-te ndøgo, Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam,
ndimbula-té ge-utavám. Yaq manqat ge-ewag, av Keliso
matev ge:matønumam, ndego ekeza paev ezoqa nøme ndokho-
fotáz, te-te. 3 Yaq Yesu āv gimbøe-bevøpém nqægo, "Qon-
imbí-eī̃n. Ezoqam qô, Mbumbukiam ge:manqatam, tendo-
khofotav? Ø, ezoqa vini-qa nitó-kewagāt?"
4 Yaq Yesu gezø-qavøiu, "Zion-te nqawa tozovesez, yaq āv
qazømømbøé-einím, av zo manqat nqazøte-yoge neka matev

10:38 10:38-39 Met 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; 17:33; Zion 12:25 **10:40** 10:40 Mak 9:37; Luk 10:16; Zion 13:20

nqazøte-qeivi. 5 Ezoqam ndigu bøi waev mbain qagoam,
ndakin gèkeogé. Neka ezoqam ndigu kagi gigoam, ndakin
gè-okhó. Neka ezoqa ndigu kha sisi-us gigoam, kha sisi
mǒndøzø-navøém. Neka ezoqa ndigu gea kandøgeap gigoam,
ndakin gèyogé. Neka ezoqa ndigu gipakhaetat, nango
mǒndø-khandí:z. Neka gigiap-av ezoqam, Mbumbukiam-qá
Manqat Mbomambaqape ndøyogé. 6 Neka gekha ezoqām
ndigu, no-te nakeapav ndigu, ndigu khanakhanakh mbá gi-
abitigú."
7 Zion-gi paev ezoqam gi:qavaz, yaq Yesu Zion-qa yaq-te
manqa manqate ndøngáz, ezoqa ewaqape-te, gezø-ein, "Gê,
zo Zion-te qazo-apat, leg-av manqei-te ndøgo, zo gekha qeivi-
qa zó-apat? Gê, zo ezoqa omete-qa zó-apat, ndego kopømba
ande av gagayag ndægo, sa tøpovøemet, yaq vǿepovēt, yaq
vǿepovēt, khamøe sa tøqambuvøemet? 8 O gê, qazo-apat,
zo ezoqa ndabua eqeieqei uzap omete-qa zó-apat? Nqáe!
Ezoqa ndabua eqeieqei ndi-uzap, ndigu kawa ezoqam-qá
khoev-té giyageáp. 9 Geté zonømbé-einīm. Zo gekha qeivi-
qa zó-apat? Mbumbukiam-gê manqa vevezam ezoqam
omete-qa zó-apat? Unimanqatín. Ndego Mbumbukiam-
gé manqa vevezam ezoqám. Geté no nqazǿ-manqate.
Ndego Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ate ndi:gu,
mǒndø-løvubám. 10 Zapa ndøgo, ezoqam ngének, teqa yaq-te
Mbumbukiam-qa Manqat av nqæpeawap nqægo,
'Nqáe! Noge u-anem notó-khofotáv, qoqa megemege-te.
Ndego nakhoa møqá-khakheinám.'
11 No unimanqatín nqazø-manqate. Zion, ndego ibøkha
iz etoam ezoqam, ndego kandambaqapé. Ndego ezoqa
ewaqape, nqanek manqei-qape-te gifakhatat, mǒndø-
løvubám. Geté até ezoqa khasøkhasís-a, Mbumbukiam-qa
Megeat Matev mokho-te, ndigu Zion mǒndø-løvu:mém.
12 Ta khøuwa-te ndøgo, Zion manqa manqate ge:ngaz,
atema ndakin, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, bazaføgakh-
us ndøkhouwevtét. Geté ezoqa keføkefak ngi:wat-qa mbógo.
13 Qageavun, atema: Zion vǿfakhan, Mbumbukiam-gi manqa
vevezam ezoqam ate gi:goam neka Mozes-qa guguna man-
qat, ndǿgo tini-manqatám, matev zo ndakin nqazo-qeivi.
14 Oskiá ndøgo, zo tozo-unimanqatinim o unimanqatinteav
tøgoat: Ndigu manqat gi-einim, av nqægo, Mbumbukiam
Ilaiza ndōkhofotāv, ndigu Zion me:manqatám. 15 Gekha
ezoqām ndego, gea tømbogoat, yà beyogé.
16 Nginik ezoqam, ndakin ngiyage, andé gekha me
nøtékhamās? No nakheis nøtékhamás, maket manqei-te

11:5 11:5 Isa 35:5-6; 61:1 **11:10** 11:10 Mal 3:1; Luk 1:76 **11:12** 11:12-13 Luk 16:16 **11:14** 11:14 Mal 4:5; Met 17:10-13; Mak 9:11-13

ndi-otam. Ndigu yaqyaq-a, āv gini-akhayám nqǽgo, 17 ‘Ni
zo pøinda nizø-khambøemám. Khanakhanakh-ús. Geté zo
ogipøteáv. Neka ni osombo ouv nizø-qaqaemám. Geté zo
eivøpøteáv.’ 18 Zó-a, até kopó. Gekha matēv ndøgo, zo
ndozoqeivi, zo khanakhanakh mbaín. Zion gefakhan, lou
logemav matev gegoam, neka waen izumav vōgoam, yaq
ezoqa ewaqape āv gimbøe-manqatám nqǽgo, ‘Ngenek nqova
soqa mbøigú!’ 19 Geté ndakin Ezoqam-ge Yo gefakhan, ngenek
lou mǫ̀ndø-logatún, neka waen vō-izumatun. Yaq ezoqam āv
gimbøe-manqaté nqǽgo, ‘Ngenek ezoqam zøté-ometām. Lou
loge møqǽ, neka waen izam møqǽ. Neka ngenek teks moni
upøgim ezoqam neka manqa-zapazapa-us ezoqam-gí zifú.’
Ezoqa av nqægo ambá gini-manqaté. Geté Mbumbukiam-qa
matev, ni āv qaninømánd nqǽgo, teqa matavap loloakh,
unimanqatín.”

Mǫ̀ndø-soqoéz, ndigu Keliso gisanqawem
(Luk 10:13-15)

20 Vemivemiav nøme-te, Yesu umingiap matev kopoáv
gematønumam. Geté ndigu vemiav-ak, Mbumbukiam-te qam-
buzaneáv. Yaq Yesu gèzøponqóm, vøzō-ein, 21 “Zo Kolazin-ak
neka Betsaida-yak, zo mòzo-soqoéz. Zapa ndǿgo, no umin-
giap matev, zo mokho-te qæmatønumam, ambā Taya neka
Saedon taon mokho-te tæmatanamɨn, ndigu ambá nupøkhán
mbá, Mbumbukiam-te é-ndo:qambuzín, neka tiqa manqa-
zapazapa zapaya, ndabua soqøsoqa vō-uzamɨn neka pakhakh
vōgeɨn. 22 No nqazø-manqate: Manqa ovøyam khøuwa
kandambaqape timø-khantaz, zo-te unimé:-soqá. Yaq-fia
nqosøgeap ndøgo, zo tozomø-ndapem, ndǿmø-løvuám, av Taya
neka Saedon taon-ak timindapem.

23 Neka ge zô, Kapenaum taon-ak? Zo, yan-té ginø-eqazō, av
zo ndøzøte-matavap? Āv taoká. Zo gøinam-té ginø-nqagevém.
No umingiap matev, zo mokho-te qæmatønumam, ambā
Sodom taon-te tæmatanamɨn, yaq ndigu ambá Mbumbukiam-
té ginø-qambuzín. Yaq ta taon ndøgo, gøinam-te ambá
gélonqotamák. Geté ambá oskia ndøgonín. 24 No nqazø-
manqate: Manqa ovøyam khøuwa kandambaqape-te, yaq-fia
ndøgo, zo tozomø-ndapem, ndǿmø-løvuám, yaq-fia, av Sodom
taon-ak timindapem.”

Qàndozáv nqanek, Yesu-te, pusa vøta
(Luk 10:21-22)

11:19 11:19 Met 9:14 **11:21** 11:21-22 Isa 23; Ezek 26–28; Joel 3:4-8; Amos 1:9-10; Zech 9:2-4 **11:23** 11:23 Isa 14:13-15; Gen 19:24-28 **11:24** 11:24 Met 10:15; Luk 10:12

25 Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu āv gene-guligulím nqǽgo, “Tat,
qo yan neka manqei-qape-ge Evezøza ndoqogo. No ike kan-
dambá qo-te. Zapa ndǿgo, qoqa matavap qòkhonáo, ti-te
ndigu, ekeza kha zøtezat neka matavap loloakh-us ezoqam
ndizæza. Geté qo ti-te ndígu toqonø-vevezám, ezoqam ndigu
ande av nakhei nqonqon ndiːgu. 26 Unimanqatín. Tat. Qoqā
poev, āv tønegoám.”
27 Yaq Yesu manqat nøme ge-ein, “Gigiap neka matev ate
ndægo, Tat noqá zenda-té genøvé. Ndego yakhapús, Yo geː-
otev. Ezoqa nøme, ndigu Yo mèːzøtezák. Neka ezoqa Eve
mèːzøtezák. Yo mba meː-otév, neka ndigu vǿezøtēz, Yo Eve-qa
yaq-te vevezam-qa ndezøgo.”
28 “No-té qandozáv, zo ezoqa ewaqape, qazø-ewez neka
viniv-qape ndozo-eqatet. No pusup nøzǿ-etoám. 29 Kopømba
ande av kao nduigu, tae monqo-te toqombøe-ve, yaq gigiap
gēlīv, zo noqá viniv zóndapém, neka zøtezat vozóndapēm, no-
te. Yaq zoqa yage-te, zo pusa zótá. Zapa ndǿgo, no matev
aiyav-té qatø-matanám. Neka no nøkeza iz eqawatáv. 30 Viniv
ndøgo, no ezoqam-te totove, tákh. Taqa viniv khapémbá.”

12

Yesu ndego kawá, Sabat khøuwa
(Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

1 Khøuwa nøme, Sabat khøuwá, Yesu ekeza paev ezoqam
namba, wit khae livin-mbá gunuː-apát. Yaq tegi paev ezoqam,
ifi zøvín. Yaq wit nanga ndøvingisømém, sasa ndølouz. 2 Yaq
Felisi ezoqam tiqa matev giqeivim, Yesu āv gimbøe-einím
nqǽgo, “Nqáe! Khafeáp nandav, qogi paev ezoqam Sabat
khøuwa-te wit nanga nandi-vingisumit. Kopømba mbaín,
Sabat khøuwa-te, sasae toqogo.”
3 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Ge zô, emanqat mozó-geveømem,
av Deivid geːmatanam, tegi ezoqam namba ifi qazøvin?
4 Mbumbukiam-qá khoev-té genø-ón, flawa vømøndō-upøzo,
ndigu lou-qase-te goː-abam, Mbumbukiam-gi, yaq tegi ezo-
qam namba sasa ndølouz. Matev av nqægo khafeáp ti-
te. Mbumbukiam-gí iziz ezoqam mba zø-mboqoatám, nginik
flawa tilouzat.*
5 Neka ge zô, Mozes-qa guguna manqat mozó-geveømem?
Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, Sabat khøuwa-te, sasae
ndøgoatún, Mbumbukiam-qa khoev-te. Yaq av nqægo ndigu

11:25 11:25 1 Ko 1:26-29 **11:27** 11:27 Met 28:18; Zion 3:35; 17:2; 1:18; 10:15 **11:28** 11:28 Jer 31:25 **11:30** 11:30 1 Zion 5:3 **12:1** 12:1 Deut 23:25 **12:2** 12:2 Exo 20:10 **12:3** 12:3-4 1 Sam 21:1-6 **12:4** 12:4 Lev 24:5-9 * **12:4** 12:4 Deivid av geːmatanam ndægo, yaq ezoqa teqa matev, soqain veweáv. Yaq nakémbá, Yesu teqa yaq-te, nqanek manqat ge-ein. **12:5** 12:5 Num 28:9-10

khafeap ndømøkuimatún. Geté ndigu manqa-zapazapa
gonemáv. 6 No nqazǿ-manqate: Ezoqa ngêgó nqanek.
Ngenek Mbumbukiam-qa khoev ùnime:-løvuám.
7 Mbumbukiam-qa Manqat āv qane-eín nqǽgo, 'Noqa poev
kandambaqape nqánek: Zo tanakh matev zǿgoát, ezoqa
nøme-te. Ambá ndǿgo, zo søvakha gigiap tozotøndo-løvusumat
no-te.' Zo nqanek manqat ambā mokho tozombo-ndapemɨn,
yaq zo nginik manqa-zapazapa-yav ezoqam, soqøsoqa ambá
zøtézæbák.
8 Ezoqam-ge Yo, ndego kawá. Sabat khøuwa, ndégo teno-
kawaevát."

Yesu ezoqam pingim qambowau, gekhakheinøvem
(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)

9 Yesu ta manqei ndøgo ge-ivav, yaq Zu ezoqam-qá guliguli
khoev-té genøwáv. 10 Ta guliguli khoev-te ndøgo, ezoqam
mǹndøgoám. Ndego pingim gèmbowaú. Yaq ezoqa Yesu
gimbo-bevøpem, "Gê, ezoqa kopømbâ, Sabat khøuwa-te, ezoqa
nøme tekhakheinøvem, ó, khafeâp?" Av gimbøe-bevøpem
nqægo, zapa ndǿgo: Ndigu Yesu manqa ovøyam-te vee-qa
mbogoám.
11 Yaq Yesu gezø-qavøiu, "Zonømbé-einɨm. Ezoqa sip tim-
bowanat, yaq Sabat khøuwa-te, kopo ndugu manqei ozu-
tē gunūbøiāv, yaq ndego ngunuk sip segé-ivāv? Av taoká.
Ndǹliváv. 12 Geté ezoqam sip ùnime:-løvuám. Yaq nakémbá,
khafeap mbaín, ezoqam toqombo-tøke, Sabat khøuwa-te."
13 Yaq até gendego, ndego ezoqam āv gembøe-eín nqǽgo,
"Pingim qoté-ovøyām." Yaq ndego ezoqam, pingim sège-
ovøyám, vømbō-eqeieqei, kopømba ande av pingim nøme
qambøegoam. 14 Yaq Felisi ezoqam Yesu-qa matev giqeivim,
ndigu sège-ivøvém. Yaq āv gini-pøoném nqǽgo: Pakhapakha
zimbó-khanøém.

Yesu mokho-te, Mbumbukiam-qa Manqat mǹndø-
unimanqatín, ndøgo ibugukhokhof ge-ein

15 Yaq Yesu ge:-otev, av nqægo, Felisi ezoqam gèmbo-
voqoēm, yaq ndego manqei nøme-té genøwáv. Ezoqa kopoáv
gimbopavat, yaq ndego enqoni-us ezoqam ate gi:goam,
vǿkhakheinøvemat. 16 Geté Yesu āv gene-gugubát nqǽgo:
Ndigu teqa yaq-te, ezoqa nøme bete-zømèsɨm. 17 Yesu
av ge:matanam nqægo, yaq manqat ndøgo, Mbumbukiam
tege manqa vevezam ezoqam Aezaya mokho-te ge-ein, gè-
unimanqatín. Manqat nqánek,
18 "Nqáe! Ngenek nogé sasae ezoqám. Nō nøveatáv.

12:6 12:6 Met 12:41-42 **12:7** 12:7 Hos 6:6; Met 9:13 **12:10** 12:10 Luk 14:3 **12:11** 12:11-12 Luk 14:5 **12:14** 12:14 Zion 5:16 **12:16** 12:16 Met 8:4; Mak 3:12 **12:18** 12:18 Met 3:17 **12:18** 12:18-21 Isa 42:1-4

No poev kandambá te-te, neka no nǿmbøe-khafuát.
Nøkeza Nqova nombó-etoám.
Ndego manqei-manqei ate ndægo, ezoqa matev eqeieqei-qá
yaq-té mé:zømesimát.
19 Ndego qaqa manqat gémanqateák. Neka ndego manqa sas
gémanqateák.
Ezoqa teqa manqat gé-ewagák, nakhoa-te.
20 Pefa køfi:v, ndego ma génqawayák.
Neka lampa ndøgo, tøkhouvøemat, ma gékhoutavák.†
Ndego sasae gé-ivavák. Sasae até gégót, atema matev
soqøsoqa ate ndægo vumú-nqagĩm, yaq matev eqeieqei
vøndó-oē.
21 Manqei-qape ate nqægo, ezoqa te-te ndégo tinøtabát."

Yesu av gimbøe-einim nqægo, Saitan-qā bazaføgakh-tē genø-sasaeāt
(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23)

22 Khøuwa nøme, manqa-khou neka bøi waev mbain ezoqam ndondafém, Yesu-te. Ndego manqa-khou neka bøi waev mbain gegoam, zapa ndøgo: Ndego nqova soqa mbøigoám. Yaq Yesu gèkhakheinøvém. Yaq ndego ezoqam kopømbá, manqat vø̄-ein-a, bøi vømbō-eqeieqei. 23 Yesu nqanek matev gematanam, yaq ezoqa ewaqape nqova ndafe kandambá. Yaq ekeza mokho-mba gibond, "Gê, ngenek Deividgê Zeò penømakhaya, Mbumbukiam ge:manqatam, tendokhofotav?"

24 Geté Felisi ezoqam nqanek manqat giyogem, ndigu āv gini-einím nqǽgo, "Av taoká. Ngenek nqova soqøsoqa, Belzebul-qá bazaføgákh gene-ngeasám, ndego nqova soqøsoqa-ge kawa."

25 Yesu tiqa matavap é-møndæ-otév, yaq gezø-ein, "Zoqa manqat mokho mbaín. Zapa ndǿgo, gekha bawān ndigu, giqatønem, yaq ndigu izuizu ndønøfeapāt, nginik gékhoumbám, até vømú-nasinĩm. Neka vemiav o evenap tiqatønem, yaq ndigu izuizu ndønøfeapāt, ta vemiav ndøgo o ndigu evenap, kopømba mbaín, oskia tiyagat. 26 Saitan-qa bawan-qa yaq-te, matev até kopó. Ndego amba ekeza ezoqa tengeasami̇n, yaq teqa bawan géqatá. Yaq segénavøém. 27 No nqova soqøsoqa amba Belzebul-qa bazaføgakh-te tøte-ngeasami̇n, av zo ndøzøte-manqate, yaq gê, zogĩ ezoqam, nqova soqøsoqa gekha ezoqam-qâ bazaføgakh-tē ginø-ngeasumatun? Gê, Saitan-qâ bazaføgakh-tē ginø-ngeasumatun? Av taoká. Yaq nakémbá. Tiqa matev mǿndø-unimanqatín, av nqægo, zoqa manqat mokho mbaín. 28 No

† **12:20** 12:20 Ta yaya etæ-qa manqa mokho nqánek: Ezoqam ndigu bazaføgakh mbain ndigu, Yesu ma géngiæzoák, geté gèzøtøkeé. **12:24** 12:24 Met 9:34; 10:25 **12:28** 12:28 Kel 10:38; 1 Zion 3:8

nqova soqøsoqa, Mbumbukiam-gé Nqová qate-ngeasumatún.
Ndøgo zo āv qanezømás nqǽgo: Mbumbukiam-qa Megeat
Matev, mǒndø-fakhán zo-te.
29 Neka nøme nqánek: Gê, ezoqa bazaføgakh-qape, kopømba
ande av Saitan nde:go, teqa gigiap aqonam-qa toqogoat,
yaq qo khoev-tē soqombó-ōq, gigiap voqombó-aqonām? Av
taoká. Geté vǒkho-løvønøvém. Váev, gigiap toqombo-
aqonam, teqa khoev-te.
30 Gekha ezoqām ndigu, no-te nøzøzaneav ndigu, ndigu
nogí qaqa ezoqám. Neka gekha ezoqām ndigu, no
ezoqa møvøbam-qa yaq-te tøkemav ndigu, ndigu ezoqa
gèpanqasumít. 31 Yaq nakémbá, no nqazǿ-manqate: Gekha
manqa-zapazapā ndøgo, ezoqa ndimatanam, até ndøgó-a,
Mbumbukiam-qa iz ndingi:wat, ta manqa-zapazapa ndøgo,
Mbumbukiam kopømbá, segembøé-navøém. Geté ezoqa
Nqova Mbomambaqape-qa iz tengiu, Mbumbukiam ta
manqa-zapa ndøgo gembøé-navøemák. 32 Ezoqam ndego,
Ezoqam-ge Yo-qa yaq-te, manqa soqøsoqa ndemanqate,
Mbumbukiam teqa manqa-zapa ndǒmbøe-navøém. Geté
ezoqa Nqova Mbomambaqape-qa yaq-te, manqa soqa te-ein,
Mbumbukiam teqa manqa-zapa gembøé-navøemák, ndaki
yage-te neka yage nøme, megemege-te ndo:go."

Tae nanga eqeieqei o soqain toqoqeiv, yaq soqoté-qatéq, av nqægo, tae ndøgo eqeieqeī o soqain
(Luk 6:43-45)

33 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Tae eqeieqei
tøgoat, yaq até nangá-ya, eqeieqeí. Geté tae soqain tøgoat,
yaq até nangá-ya, soqaín. Tae nanga eqeieqei o soqain
toqoqeivat, yaq soqoté-qateqát, av nqægo, tae ndøgo eqeieqeī
o soqaīn.
34 Zo waza soqøsoqa. Gê, manqat eqeieqei áv khazøté-
manqatāt, zo manqa-zapazapa-us ndozogo? Nakhoa mbaín.
Ezoqa ndǿgo témanqatát, gekha matavāp ndøgo, teqa
mokho-te qamømbo-tøva. 35 Ezoqa eqeieqei, matev eqeieqei
ndøgoatún. Zapa ndǿgo, teqa mokho-te, matavap eqeieqei
mbøigú. Geté ezoqa soqaqape, matev soqøsoqa ndøgoatún.
Zapa ndǿgo, teqa mokho-te, matavap soqøsoqa mbøigú.
36 No nqazǿ-manqate: Gekha manqāt ndøgo, ezoqa khokho
sa ndimanqate, Manqa ovøyam khøuwa kandambaqape-te,
Mbumbukiam-te manqa ndǒ-ovøemém. 37 Gekha manqāt
ndøgo, qo ndoqo-manqate, Mbumbukiam qo eqeieqei o so-
qain ndǿgo tenéqǽq."

12:30 12:30 Mak 9:40; Luk 9:50 **12:31** 12:31 Iblu 6:4-6 **12:33** 12:33 Met 7:16-20 **12:34** 12:34 Met 3:7; 15:18; Luk 3:7; 6:45

Felisi ezoqam Yesu-qa umingiap matev qeivi-qa gigoam
(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)

38 Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka
Felisi ezoqa nøme, Yesu gimbo-einim, “Nøméndim ezoqam.
Umingiap matev qómatanám. Yaq ni tàbati-nøtén, qo Mbum-
bukiam ndokhofotāq.”
39 Geté Yesu gezø-qavøiu, “Zo ezoqa ndakin nqazoyage,
zo ezoqa soqøsoqá neka zo Mbumbukiam-te tøkebeáv. Yaq
ndakin, zo umingiap matev qeivi-qa mba zøgó. Geté zo
matev nøme zóqeivimák. Sa ndøgo tozóqeivím, av Ziona
qambøe-fakhan, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam
ezoqam. 40 Kopømba ande av Ziona khøuwa misika neka
lova misika zongøyam-qa mokho-te gu:goam, yaq até Ezoqam-
gé Yó-a, manqei mokho-te āv tenégoát, khøuwa misikā neka
lova misika. 41 Mbumbukiam-qa Manqa Ovøyam Khøuwa
Kandambaqape-te, ndigu Niniva vemiav-ak, segéwán. Yaq
ndigu zo ezoqa soqøsoqa mé:zæb, zo ndakin nqazoyage. Zapa
ndøgo, ndigu manqa-zapazapa-te gigoam, màndo-qambúz,
Ziona-qa manqat gi:yogem. Geté, nqáe! Ngenek ezoqam zo
namba nge:go, ngenek Ziona ùnime:-løvuám. Geté zo qam-
buzaneáv, teqa manqat qazoyogem. 42 Neka Mbumbukiam-
qa Manqa Ovøyam Khøuwa Kandambaqape-te, até ndugú-a,
Siba manqei kawa sævam kandambaqapu, segé-itán. Yaq
ndugu zo ezoqa soqøsoqa mé:zæb, zo ndakin nqazoyage.
Zapa ndøgo, ndugu qámbá gunduwav, Solomon-qa matavap
loloakh manqat vømømbō-ewag, ndego kawa ezoqam kan-
dambaqape. Geté, nqáe! Ngenek ezoqam zo namba nge:go,
ngenek Solomon ùnime:-løvuám. Geté zo teqa nømendim
manqat ndapeáv.”

Matev soqaqape tøfakhan, ezoqa manqa-zapa-te nqawa tevesez
(Luk 11:24-26)

43 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Nqova soqa
ezoqam-te tefakhan, yaq ndego mbenga qaqaniap manqei-
té gé-okhoát. Manqei eqeieqei-qa ndøvawét, te:yagat. Geté
qeiviav tøgoat, 44 ekeza manqat āv gené-eín nqægo, ‘Ság.
Nøkeza khoev-té qatøveséz, ma qatønde-fakhan ndøgo.’ Yaq
ndego nango tevesez, ta khoev-te ndøgo, ezoqam mbaín,
tembøe-khaz, viayáp neka gapuk mbaín. 45 Yaq nangó
genøwáv, nqova soqøsoqa seven nøme vømøndó-khatōb, ndigu
uni gi:soqøsoqoezam. Āv teoká, av ndego ekezan nde:go.
Yaq ndigu tindúzáv ndøgo, namba vøméqōm. Yaq vaev-te
ndøgo, ndego ezoqam, teqa yage unimé:-soqá. Āv taoká, av

12:38 12:38 Met 16:1; Luk 11:16; Zion 6:30 **12:39** 12:39 Met 16:4; Mak 8:12
12:40 12:40 Jona 1:17 **12:41** 12:41 Jona 3:5 **12:42** 12:42 1 King 10:1-10
12:45 12:45 2 Pita 2:20

bugukhokhof ge:yagam. Matev āv tøzømbé-fakhán, nginik manqa-zapazapa-us ezoqam, ndakin khøuwa-te ngiyage.”

Yesu-gu evo neka emekheis, gekha ezoqâm?
(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

46 Yesu ezoqa ewaqape namba, manqa mo:manqatám, yaq nqáe! Evo neka tegi emekheis tīnōfākhāz. Bavokhó sogowán. Te namba manqa manqate-qa ndøgoám. 47 Yaq ezoqa nøme āv gimbøe-einím nqégo, “Nqáe! Qavo neka qamekheis, ngówani, bavokho. Ndigu manqa manqate-qa ndøgó, qo namba.”

48 Geté yaq Yesu āv gende-qavøiú nqégo, “Nogu evo neka nogi nqamekheis kinøgoam?” 49 Yaq Yesu zenda ekeza paev ezoqam-té genøqantáv, ge-ein, “Nqáe! Nogu evo neka nogi nqamekheis, ngínik, ngiwaniap. 50 Zapa ndøgo, gekha ezoqām ndigu, noge Tat-qa poev ndimbopaev, ndego yan-te ngo:yage, nogu evo neka nogi nqamekheis ndígu.”

13

Ezoqa manqei vinivinimba-te, wit nanga gezøgeakhat, taqa yaya etæ manqat
(Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)

1 Ta khøuwa kopo-te ndøgo, Yesu khoev gè-iváv. Yaq ndøgegté genø-ová, vømōqom. 2 Geté ezoqa khàpumu-khouwéz, gindupindam te-te. Yaq Yesu khagua-té genøketáo, vōuqom. Ezoqa ndøgeg-té giwaniapám. 3 Yaq ndego yaya etæ manqat me:zømás. Kopoáv. Av genengáz nqégo,

“Nqáe! Ezoqam mǿndøgoám. Khae-té genøwáv, wit nanga vømō-zøgeakh. 4 Yaq wit nanga ge:panqabumat, nøme nakhoaté ginø-o:atát. Yaq pipisi tindu-løvuvám ndógo, vōlouz.

5 Geté nøme ndigu, nandi-té ginø-o:atát. Nandi-te ndøgo, manqei khapekhapémbá qatøke:pat. Yaq mbusa nakhamasté ginø-fakhanøvém. Zapa ndógo, manqei andé mbaín. 6 Geté yaq, khøuwa gendosasev, mbusa ndigu gifakhatat, khøuwa tatas ndølouwáz. Yaq gèkusíz. Zapa ndógo, ndigu ngum uni mbunipøteáv.

7 Wit nanga nøme, gapuk-té ginø-o:atát. Yaq gapuk ndøgo qa-eqa, ndigu gèvøtøgeám.

8 Geté wit nanga nøme, manqei eqeieqei-té ginø-o:atát. Yaq kopømbá gi-eqanat, nanga vōqataz. Wit nanga nøme ndigu, 100, louzi nonqo gitøkebupat. Nøme ndigu 60, neka nøme ndigu 30.”

9 Yaq Yesu gezø-ein, “Gekha ezoqām ndego, gea tømbogoat, yà beyogé.”

12:50 12:50 Lom 8:29 **13:2** 13:2 Luk 5:1-3

Yesu gekha zapā, ezoqa yaya mba gezø-etœam
(Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)

10 Yaq Yesu-gi paev ezoqam tinduzáv ndøgo, vømbō-
bevøpem, “Qo gekha zapâ, yaya mba ndoqo-etæ, ezoqa
ndoqote-zømesim?”
11 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Mbumbukiam zo mba zøtáke, zo
nogi paev ezoqam, mokho manqat tøzøte-zøtez, teqa Megeat
Matev-qa yaq-te. Geté ezoqa nøme-te, ndego takeáv. 12 Gekha
ezoqām ndego, mokho gendap, Mbumbukiam otevat nøme
mba mbøé-etoám. Yaq ndego otevat kandambá tømbogoat.
Geté gekha ezoqām ndego, mokho ndapeav ndøgo, yaq
Mbumbukiam até otevat-qasé-a, ndømbogo, segéviwám. 13 No
ndigu yaya mba tæzømbe-etǽ ndøgo: Ndigu ndikeôgé. Geté
géqeivimák. Neka ndigu ndiyôgé. Geté mokho géndapemák.
14 Yaq av nqægo, manqat ndøgo, Mbumbukiam-ge manqa
vevezam ezoqam Aezaya gepeawam, gè-unimanqatín, ndøgo
qa-ein,
‘Zo ndòzo-ewagát.
Geté manqa mokho zombó-ndapemák.
Zo ndòzo-kewagát.
Geté zóqeivimák.
15 Nginik ezoqam,
mbøni gèzø-føgøføgakhám.
Neka gea gèzø-tokeáp,
neka bøi ndīkōpøītāp.
Zapa ndøgo, ndigu poeveáv,
bøi tiːqeivat neka gea tiː-ewagat,
neka mokho tindapem,
yaq no-te vøndé-qambūz,
no vøté-khakheinøvēm.’
16 Geté zo khanakhanakh mbá qanegó. Zapa ndøgo, zo
bøi ndøzøte-qêiví neka gea ndøzøtē-yōgē. 17 No unimanqatín
nqazø-manqate. Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam
neka matev eqeieqei ezoqa kopoáv, matev qeivi-qa ndøgoám,
zo ndakin nqazo-qeivi. Geté ndigu qeiviáv. Neka ndigu
manqat yoge-qa vøgoam, zo ndakin nqazoyoge. Geté ndigu
yogeáv.”

Ezoqa manqei vinivinimba-te, wit nanga gezøgeakhat, taqa yaya etæ-qa manqa mokho
(Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)

18 Yaq Yesu tegi paev ezoqam gezø-ein, “Gèndoyogé, yaya
manqat ndøgo, wit nanga zøgekhæm-qa yaq-te qazø-eta, taqa
manqa mokho.

13:12 13:12 Met 25:29; Mak 4:25; Luk 8:18; 19:26 **13:14** 13:14-15 Isa 6:9-10; Zion 12:40; Kel 28:26-27 **13:16** 13:16-17 Luk 10:23-24

19 Wit nanga ndigu, nakhoa-te gi-oːatat, taqa manqa mokho
nqánek: Ezoqa nøme, ndigu Mbumbukiam-qa Megeat Matev-
qa yaq-te, manqat giyogemɨn, mokho upøgimáv. Yaq nqova
soqaqape, até gendewavɨn, manqat vø̄e-vibamɨn, tiqa mbøni
mokho-te tøu-ogeakhat.
20 Neka wit nanga ndigu, nandi-te gi-oːatat, taqa manqa
mokho nqánek: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa Manqat
nakhamas-té ginø-ndapemɨ́n. Khanakhanakh-ús. 21 Geté
ta manqat ndøgo, uni mbuvøemáv, tiqa mokho-te. Yaq
ndigu føgøføgakh wanimáv. Mbumbukiam-qa Manqat za-
paya, yage føgakh-qape o ngenøgim matev qazø-fakhanɨn, ndigu
nakhamas-té ginø-oːazɨ́n.
22 Neka wit nanga nøme ndigu, gapuk-te gi-oːatat, taqa
manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa Man-
qat ambá giniyogé. Geté ndigu fofogeap khàpe zømbe-
khouwevɨ́n, tiqa yage zapaya, neka tiqa poev matev, gigiap
kopoav-qa yaq-te, vø̄tubamɨn. Yaq Mbumbukiam-qa Manqat,
tiqa mokho-te ndøugu, gèvøtagɨ́n. Yaq kopømba mbaín, mokho
tømbo-fakhan.
23 Neka wit nanga ndigu, manqei eqeieqei-te gi-oːatat,
taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-
qa Manqat gèyogemɨ́n neka mokho vømbø̄-ndapemɨn. Yaq
Mbumbukiam-qa Manqat, mokho mbófakhán. Kandambá.
Ezoqa nøme-te 100, neka ezoqa nøme-te 60, neka ezoqa nøme-
te 30.”

Wit neka avøeavøe sa qamu-umiavat, taqa yaya etæ manqat

24 Yaya etæ manqat nøme, Yesu geːzømas, nqánek. Gezø-
ein, “Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopømba ande av
nqǽgo: Ezoqa mǹdøgoám. Khae-té genøwáv, wit nanga
mbomømboma vømø̄-zøgeakh. 25 Geté ezoqa ewaqape ate
av-té giːsømbiapat, tege qaqa ezoqam tendowáv ndógo,
avøeavøe nanga vø̄pomogim, ndøgo wit ma giːzøgeakham,
sasa ndøwav. 26 Yaq wit nanga mbusa gifakhaz, gi-umianat,
mokho vø̄tøkebam, yaq até avøeavøé-a, namba meː-umiavát.
27 Yaq khae eve-gi sasae ezoqam, nqanek matev giqeivim,
tinøzáv ndógo, vømømbø̄-einim, ‘Khanánqa. Qo wit nanga
eqeieqeí aboqo-zøgeákh. Geté ndakin avøeavøe áv khané-
fakhanam?’
28 Yaq gendo-ein, ‘Qaqa ezoqám abe-matanám.’
Yaq sasae ezoqam gimbo-einim, ‘Gê, batíniav? Avøeavøe
ambá nimø-khofoemɨ́n.’
29 Geté ndego āv gezømbe-qavøiú nqǽgo, ‘Mbaín. Avøeavøe
naqanøkā ndøkhofòém. Soqaín ndøgo, wit namba tøzøte-
khofobem. 30 Wit avøeavøé namba sa bete-umianét, atema

13:22 13:22 Luk 12:16-21; 1 Tim 6:9-10, 17

vingisam khøuwa vizimø-khantøzēm. Yaq no sasae ezo-
qam āv qazømbé-eín nqægo, “Avøeavøe vȍkhæ-khofoém, vō-
møvøemem, yaq sasa zósønqotøvēm. Yaq wit zóvingisumém,
noqa lou møvøyam khoev-te vozó-nqeitøzēm.” ’ ”

Masted tae nanga-qa yaya etæ manqat
(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)

31 Yaya etæ manqat nøme, Yesu ge:zømas, nqánek. Gezø-
ein, “Mbumbukiam-qa Megeat Matev, ndøgo andé masted
tae nangá, ezoqa khae-te gezøgeakhɨn. 32 Nginik tae nanga
khapímbá. Geté mbusa qafakhanɨn, qakhouwevɨn, tae kan-
dambá. Avøe gigiap nøme mȍndø-løvuamɨ́n. Yaq tae ndøgo
tøyat, pipisi até gindi-løvuvamɨn, taqa tang-te vō:viviamɨn.”

Flawa poponøvem nonqo, taqa yaya etæ manqat
(Luk 13:20-21)

33 Yesu yaya nøme gezø-eta, nqánek, “Mbumbukiam-qa
Megeat Matev, andé flawa poponøvem nonqó. Sakheis
khasøkhasis ndø-upøgimatún, khapémbá, flawa-te vøu-
pomogimimin. Flawa poponøvem nonqo, khapelavøqase
ambá qanegó, neka flawa kandambā. Geté flawa ate ndi:gu,
sègemø-popoezín.”

Manqat nøme, yaya etæ-qa yaq-te
(Mak 4:33-34)

34 Yesu nqanek manqat ate ndægo, ezoqa ewaqape gezø-
manqatam, ndego yaya mba zø-etæám. Ndego manqat ba-
vokho manqatemáv. Geté yaya mba zø-etæám. 35 Yesu av
ge:matønumam ndægo, yaq manqat ndøgo, Mbumbukiam-ge
manqa vevezam ezoqam ge:-ein, gè-unimanqatín. Ta manqat
nqánek, “No ezoqa manqat tæzø-manqatat, yaya mba nøzø-
etæát. Manqat ndøgo, no ezoqa tøte-zømesimat, khonoam-
té qagoám. Nupøkhán mbá, Mbumbukiam manqei-qape
gekhakheinam, atema ndakin.”

Wit neka avøeavøe, taqa yaya etæ-qa manqa mokho

36 Yesu ezoqa ewaqape gezivaz, khoev mokho-te vømø̄-on,
yaq tegi paev ezoqam tinduzáv ndȍgo, vømbō-einim, “Yaya
etæ ndøgo, ezoqa avøeavøe nanga khae-te gepomogim, taqa
manqa mokho gekhâm? Kopømbâ toqoti-nømand?”

37 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Ezoqam ndego wit nanga eqeieqei
gezøgeakh, khae-te, ndego Ezoqam-gé Yó. 38 Khae ndøgo,
manqei-qapé, neka wit eqeieqei ndigu, Mbumbukiam-
gí ezoqám, teqa Megeat Matev-te ndu:gu. Geté avøeavøe
ndøgo, ndigu nqova soqaqape-gí ezoqám. 39 Qaqa ezoqam,
ndego avøeavøe nanga soqøsoqa gepomogim, ndego nqova
soqaqapé. Neka wit vingisam khøuwa ndøgo, manqei-qape-qá

13:35 13:35 Psa 78:2

vaév. Neka sasae ezoqam ndigu, enzol ezoqám. 40 Kopømba
ande av ezoqam avøeavøe gikhofoem neka vøsonqotøvem,
yaq manqei-qape-qa vaev-te, matev āv tønéfakhán.
41 Ezoqam-ge Yo, ekeza enzol ezoqam ndókhofotáz, yaq
gekha ezoqām ndigu, teqa Megeat Matev mokho-te, manqa-
zapazapa ndigu neka ezoqa nøme manqa-zapa-te ndi-ituza,
vømøvāb. 42 Yaq ndigu gøinam wageap-té ginø-nqagivém. Yaq
tí-eivumát ndøgo, neka khaya vøvivisumāt.
43 Geté ezoqa eqeieqei ndigu, andé khøuwa me
mé:sanqatavát, Tat-qa Megeat Matev-te. Gekha ezoqām
ndego, gea tømbogoat, yà beyogé.”

Yakhaseke moni-us, khae-te qakhonawam, taqa yaya etæ manqat

44 Yaq Yesu yaya nøme zø-etá, gezø-ein, “Mbumbukiam-
qa Megeat Matev, kopømba ande av nqægo: Ezoqa
khae nøme-te, yakhaseke ndøqeív. Moni-ús. Manqei
mokho-té qakhonawám. Ta yakhaseke mokho-te ndøugu,
moni kandambá gu:nqeitavam. Yaq ndego ezoqam,
nqanek yakhaseke nqawá genø-khonáo, sasa ndøqavan.
Khanakhanakh khàpe mbøe-khouwév. Yaq até gendego,
ekeza gigiap ate qambøegoam, gèwí. Yaq moni geqas ndigu,
khae ndøgo tewí, ma moni yakhaseke-us ge:qeiv.”

Ezoqa agiwa qanimav-qapi gezømet, taqa yaya etæ manqat

45 Yesu yaya etæ manqat nøme ge:zømas, nqánek. Gezø-
ein, “Neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopømba ande
av nqægo: Stoa eve mǫndøgoám. Ndego agiwa-qasis
qaniqanimav-qa ndøvawám. 46 Yaq khøuwa nøme, agiwa
qanimav-qapi ndøzømét. Tiqa fia kandambá. Yaq ndego
até gendego, gigiap ate qambøegoam, gèwí. Yaq moni geqas
ndigu, agiwa-qasi me:wí.”

Zonga voe gi:ndapɨn, taqa yaya etæ manqat

47 Yesu yaya etæ manqat nøme ge:zømas, nqánek. Gezø-
ein, “Neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopømba ande
av nqægo: Ezoqa voe gi-ogimin, zonga bugug vinivinimbá
gindapɨn. 48 Zonga voe gumu-khazemɨn, yaq ndøgeg-té
ginø-itimín, vøqonavɨn, zonga sasa ndøgevezonamɨn. Zonga
eqeieqei ndigu, lagu-té ginø-qonøzemɨ́n. Geté zonga soqøsoqa,
gènqagevemɨ́n.
49 Manqei-qape-qa vaev-te, matev kopo āv tønéfakhán. En-
zol ezoqam tindúzáv ndøgo, ezoqa vø-qatøzō, eqeieqei vini
neka manqa-zapazapa-us vini. 50 Yaq manqa-zapazapa-us

13:40 13:40 Zion 15:6 **13:41** 13:41 Met 24:31; 25:31; Mak 13:27 **13:42** 13:42 Met 8:12 **13:43** 13:43 Dan 12:3 **13:50** 13:50 Met 13:42; Luk 13:28

ezoqam, gøinam wageap-té ginø-nqagivém. Yaq tí-eivumát
ndøgo, neka khaya vøvivisumāt.”

Awenege nømendim matev neka ndakinak nømendim matev

51 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezøbevap, “Ge zô, nqanek
manqat ate nqægo, taqa manqa mokho mozóndapem?”
Yaq gimbo-qavøinam, “Ni mòindapém.”
52 Yaq Yesu gezø-ein, “Gekha ezoqām ndego, Mozes-qa
guguna manqat ge:-otev, yaq ndego Mbumbukiam-qa Megeat
Matev mokho-te, ge-noge-paev-ezoqam-ev, ndego andé
khoev evé. Ndego teqa khoev kouwat mokho-te, gigiap
ndemøvøyam, gigiap qaniqanim vinivinimbá ndømbogo,
nøme ndakinák neka nøme awenegé, yaq ta gigiap ndøgo,
nøme vøndō-ovøe.”

Yesu ekeza vemiav-ak gisanqawem
(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

53 Yesu nqanek yaya etæ manqat zømesim qamømbøe-
navøem, yaq ta manqei ndøgo ge-ivav, 54 ekeza vemiav-
té genøwáv, Nazalet, neka Zu ezoqam-qa guliguli khoev-
te, ezoqa vøme-zōmesim. Yaq ndigu manqat gimboyogem,
nqova ndafe kandambá neka ekeza mokho-mba gibond,
“Ngenek ezoqam, matavap loloakh neka bazaføgakh, umin-
giap matev gone nonqo, gekham-tê gendap? 55 Gê, ngenek
khoev puanam ezoqam-gê yò? Neka tegu evo, Melí? Neka
tegi emekheis Zêms, neka Zosêf, neka Saemôn, neka Zudâs?
56 Neka até tegi sænakheis ate ndi:gú-a, ni namba zí:yage? Gê,
ngenek ezoqam, teqa matev ate ndægo gekham-tê gendap?”
57 Yaq ndigu vemiav-ak, Yesu gèsanqawém.
Geté yaq Yesu gezø-ein, “Manqei nøme-te, Mbumbukiam-ge
manqa vevezam ezoqam, gèmbovizáp. Geté ekeza manqei-te
neka ekeza khoev-te, ezoqa vizupáv.”
58 Ta vemiav-te ndøgo, Yesu umingiap matev, agé
matanapøteáv. Zapa ndøgo, ndigu unimanqatinteáv.

14

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, gilaem
(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

1 Ta khøuwa-te ndøgo, Elod ndego, Gelili plovins-ge kawa
ezoqam gegoam, Yesu-qa yaq-te, manqat ndø-ewág. 2 Yaq
ekeza sasae ezoqam gezø-ein, “Ngenek Zión ategó, ndego
ezoqa ibøkha iz gezø-etoumam. Løvøte-te nangó abetøndo-
khandí:v. Yaq nakémbá, bazaføgakh teqa mokho-te ndøu-
sasaeat, umingiap matev ndematanam.”
3 Elod nqanek manqat ge-ein, zapa ndøgo. Ibugukhokhof

13:54 13:54 Zion 7:15 **13:55** 13:55 Zion 6:42 **13:57** 13:57 Zion 4:44 **14:3** 14:3-4 Lev 18:16; 20:21; Luk 3:19-20

Elod Zion gèmøvøiú, ndimbula-te vø̄-utav. Elodias zapayá
gene-matanám. Ndugu Elodias, ibugukhokhof tege namba
qawan Filip-gú zas ndøgoám. Geté Elod sègeviwám. 4 Yaq
Zion Elod āv gembøe-manqatám nqǽgo, “Khafeáp nandav,
namba qawan-gu sævam qoqo-okɨ.” 5 Yaq Elod Zion ambá
gelavawɨ́n, ta zapaya. Geté ndego ezoqam-qá møe ndøgoám.
Zapa ndøgo, ndigu Zion Mbumbukiam-gé manqa vevezam
ezoqam me:vewám.

6 Yaq Elod ge:qan, ta khøuwa iz gemø-khantaz, zifuap namba
lou gilog, Elodias-gu yu tiqa megemege-te, gè-ogiám. Yaq
Elod poev kandambá qambowav, tuqa ogiam-te. 7 Yaq Elod
até gendego, vømbō-ein, “No unimanqatín nqataqa-manqate.
Nøtaqambé-khavozák. Gekha gigiāp ndøgo, qo poev taqagoat,
soqonǿ-eín, yaq søtaqá-etoám.” 8 Yaq ndugu evo mbobeváp,
taqa yaq-te. Yaq ndugu Elod manqat āv tumbøe-qavøiú,
av evo-qa poev qægoam, gumbo-ein, “Noqa poev nqánek.
Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, teqa kawa melek-té
qazøtøndó-qonøvém, no-te sasa zotøndó-ndapēm.”

9 Yaq Elod nqanek manqat ge-ewag, ndego khanakhanakh
mbaín. Mbøni mbová. Geté ndego nakhag ezoqam āv
tezømbe-eín, av tuqa poev qægoam. Zapa ndøgo, ndego
manqat ezoqa ewaqape-qá bøi-té genø-eín. 10 Yaq ndigu
até gindigonem, ndimbula khoev-té ginøzáv, Zion monqo
vømømbō-kepøzem. 11 Yaq Zion-qa kawa, melek-té ginø-
qonøvém, mbasønakam vømømbó-etøomem. Yaq ndugu evo-
té gunøndáp, vømømbó-etoam. 12 Yaq Zion-gi paev ezoqam
manqat giyogem, tinduzáv ndøgo, Zion-qa kha vøndapem,
sasa mø-ozem. Yaq Yesu-té ginøzáv, vømømbō-einim.

Yesu ezoqa bawan-qape ge:zøkef
(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Zion 6:1-14)

13 Yesu Zion-qa yaq-te manqat ge-ewag, gilaem, ndego
khagua-té genøketáo, yaq-keoqa sasa ndøqantav. Ndego ambá
ezoqam-av manqei-té genøtinín, neka vømē-yakhapusivin.
Geté ezoqam giyogem, av nqægo, mǹdø-qantāv, ndigu tiqa
vemivemiav sège-yovität, Yesu gimbopavat. Zapá ginøzáv.
14 Yesu gemø-asa, ezoqa bawan-qape mba mo:qeív. Yaq ndego
tanakh zøgó, neka enqoni-us ezoqam vøkhakheinøvem.

15 Yaq qakhagus ndøgo, ekeza paev ezoqam tinduzáv
ndøgo, vømbō-einim, “Gèkhagustét, neka vemiav mbaín,
nqanek. Ezoqa bawan-qape é-moqo-khofosám. Yaq
vemivemiav-té giabenøzáv, ekeza lou bemøwi.”

16 Geté Yesu gezø-ein, “Mbaín. Ndigu qavønipøteav tøgoat,
kopømbá. Lou zo zozǿ-etoám, tilog.”

14:5 14:5 Met 21:26

17 Yaq gimbo-einim, “Gê, áv khatígonēm? Ni flawa faev
neka zonga menas mba nigú.”
18 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zøtøndé-upøzonām.” 19 Yaq ndego
ezoqa bawan-qape, gagayag-te qonam manqat zø-eín. Yaq
até gendego, nginik flawa faev neka zonga menas, gè-upøzó,
yan-te sasa ndøqan, Mbumbukiam ike manqat vømbō-ein. Yaq
flawa gèmbegím, ekeza paev ezoqam vøzø̄-etoam, yaq ndigu
ezoqa ewaqape sasa zø-etoam. 20 Yaq ezoqa ewaqape lou tilóg
ndøgo, até vøzø̄-ewez. Yaq lou mbegeap ndøgo, ezoqa gi-
ivøvem, gèpizumém. Yakhav tuélv ginqeitømem, qamøvea.
21 Ezoqa kopoav-qapé, nqanek lou gilog. Angana ate
gi:goam, ande āv faev taosén ndi:gú. Geté sakheis neka
nakheis, lou gilog, ndigu gevebøpøteáv.

Yesu ibøkha mumat go:geavun
(Mak 6:45-52; Zion 6:15-21)

22 Yesu nginik ezoqa kopoav-qape, lou guzumbu-etoam,
yaq até gendego, tegi paev ezoqam vøzø̄-ein, “Zo khagua-té
qanøketáb, yaq-keoqa vō:qantav. No nginik ezoqa ndòtokho-
khofosám.” Yaq ndigu vø̄søkuzim, sasa ndøtinim. 23 Yesu ezoqa
gumu-khofosam, yaq manqei poyat-té genøqavíg, yakhapus-
mba vømø̄-guligulim. Yaq qapøistat, yakhapus mbá sege-
goát. 24 Ndakin tegi paev ezoqam-qa khagua, anana-
mbá qanuteität. Qámbá. Khamøe sògo-qaqavøemám neka
vø̄sintavam.
25 Yaq lova ande av 3 o 4 oklok ndægo, Yesu ekeza paev
ezoqam-té genøwáv. Ibøkha mumát gono:mát. 26 Geté
ibøkha mumat go:geavun, gi-ometam, ndigu møe kandambá
gigonem. Até vøe-einim, ndego gevøgév. Yaq gèzøgeá.
27 Geté Yesu até gendego, gèzøndo-akhá, “Zo møe ndøgònḗm.
Nó!”
28 Yaq Pita gembo-ein, “Evézøza. Unimanqatin qo toqogoat,
qonó-eín. Yaq ibøkha mumát qatøndónáv qo-te.”
29 Yaq gembo-qavøiu, “Qanimáv. Mòqotøndoqáv.”
Yaq Pita até gendego, khagua gè-iváv, ibøkha-te vø̄vuao,
Yesu-te sasa ndøwav, ibøkha mumat. 30 Geté khamøe-qape
geqeiv, ndego møe ndøgó. Yaq gègeonát. Gendo-akha,
“Evézøza. Gènøtøké.”
31 Yaq Yesu nakhamas-té genøvisí, vømbōgea. Gembo-ein,
“Qoqa unimanqatin khapémbá, Mbumbukiam-te. Gekha
zapâ ndoqoto-nake?”
32 Yaq ndigu ezoqa menas khagua-te gi:ketab, khamøe-
qape sègevøitáv. 33 Yaq ezoqam ndigu, khagua-te gu:guvam,

14:19 14:19 Met 15:35-39; Mak 8:6-10 **14:23** 14:23 Luk 6:12; 9:28 **14:26** 14:26 Luk 24:37 **14:31** 14:31 Met 8:26; Mak 4:39

Yesu gèmbo-vizumém. Gimbo-einim, “Unimanqatín. Qo uni Mbumbukiam-gé-Yo-ín.”

Yesu Genesalet manqei-te, enqoni-us ezoqam gekhakheinøvem
(Mak 6:53-56)

34 Yesu tegi paev ezoqam namba giqantavat, yaq Genesalet
manqei-té gimøqá. 35 Ta manqei-te ndøgo, ezoqa Yesu gi-
matøvemem, yaq vemivemiav ndøgo, avøavun qagoat, manqa
ndøkhofotømém, yaq ndigu enqoni-us ezoqa ate gi:goam, te-
te sasa ndo-upøgim. 36 Yaq ezoqa āv gimbøe-viømém nqægo,
“Kopømbâ, nginik enqoni-us ezoqam, ndabua ov-qase mba
tiqa-khanøzumat. Yaq enqoni segezø-navøemát.” Yaq gekha
ezoqām ndigu, teqa ndabua gimbo-khanazumat, enqoni
sègezø-navøemtát.

15

Mbumbukiam-qa nømendim matev, atanakha-zapazapa-za-qa nømendim matev, gèløvuám
(Mak 7:1-13)

1 Khøuwa nøme, Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna man-
qat nømendim ezoqam ndozáv, Yesu-te. Zelusalem taon-té
ginduzáv. Gimbo-einim, 2 “Gekha zapâ, qogi paev ezoqam,
nigi atanakha-zapazapa-za-qa nømendim matev ndimøkuiam?
Ndigu bugukhokhof zenda uni sunguzumáv, lou gilogin.”
3 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Geté ge zô, gekha zapâ, zøkeza
nømendim matev zapaya, Mbumbukiam-qa guguna manqat
ndozo-møkuiam? 4 Mbumbukiam āv gene-eín nqægo, ‘Qave
neká qavo, gèzøvizáp. Gekha ezoqām ndego, eve o evo
soqa manqat tembo-ein, ndego ezoqa yà belaém.’ 5 Geté zo
ndozo-manqate, ezoqa kopømbaqapé, eve o evo sa tembo-ein,
av nqægo, gekha gigiāp ndøgo, no amba qo tøtaqa-etoamin,
ndøgo Mbumbukiam-qā. 6 Geté gekha ezoqām ndego, man-
qat av nqægo nde:manqate, ndego vizap mbaín, eve-te neka
evo-te. Yaq av nqægo, zo zøkeza nømendim matev mokho-
te, Mbumbukiam-qá Manqat zomøkuiám. 7 Zo khavozam
ezoqám. Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya,
zo me:-eín, av ge:-ein nqægo,
8 ‘Nginik no tou mbá ginømbe-vizáp.
Geté tiqa mbøni qámbá no-te.
9 Ndigu noqa iz, khokhó sege-eqawát.
Zapa ndøgo, ndigu ezoqam-qá nømendim matev mba
me:zømesimít.
Ambá ndøgo, noqā nømendim matev.’ ”

14:36 14:36 Met 9:20-21 **15:4** 15:4 Exo 20:12; 21:17; Deut 5:16 **15:8** 15:8-9 Isa 29:13

Ezoqam ande áv kené-manqa-zapa-us-ev-ɨn?
(Mak 7:14-23)

10 Yaq Yesu ezoqa ewaqape ndømøváb, gezø-ein, “Unimeː-
yogé, neka mokho vømbō-ndapem! 11 Ezoqam ambá ndøgo,
tenē-manqa-zapa-us-ēv, Mbumbukiam-qa bøi-te, lou ndøgo,
teqa manqa-nqa-te ndø-oev. Geté tene-manqa-zapa-us-evɨ́n
ndøgo, manqat ndøgo, teqa manqa-nqa-te ndøndo-fakhate.”
12 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq taqa zita-te, tegi paev
ezoqam tinduzáv ndøgo, gimbo-einim, “Ge qô, moqoté-
qateq? Felisi ezoqam mbøni nqosøgeap mboyogém, qo
nqanek manqat qoqo-ein.”
13 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Gekha gigiāp ndøgo, noge Tat,
ndego yan-te ngoːyage, ogekhæav ndøgo, ndȍkhofoé. 14 Ság!
Sègezø-iváv. Ndigu bøi waev mbain ezoqam ituza-qa ndøgó.
Geté até ndigú-a, bøi waev mbaín. Bøi waev mbain ezoqam,
bøi waev mbain ezoqa nøme te-itu, yaq ndigu ezoqa menas,
manqei ozu-te, até sugumú-oːáz.”
15 Yaq Pita gendo-ein, “Kopømbâ, yaya ndøgo, ezoqa qoqozø-
eta, mokho toqoti-nømand?”
16 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Gê, até zó-a, manqa mokho
upøgimâv? 17 Ge zô, møzøté-zøtez? Gekha lōu ndøgo,
manqa-nqa-te ndø-oev, gus-té qanø-okhó. Yaq vaev-te nqawa
mȍndø-fakhanɨ́n. 18 Geté manqat soqøsoqa ndøgo, manqa-nqa-
te ndøndo-fakhate, ndøgo mbøni-té qando-fakhanɨ́n. Matev
nqánek, ezoqam Mbumbukiam-qa bøi-te geː-manqa-zapa-
us-evɨn. 19 Zapa ndøgo, matavap soqøsoqa, kopømba ande
av ezoqam pakhapakha khaneam matev neka nøkenøkem
ngiːwat matev neka mambe matev neka aqonam matev
neka meakha manqat manqate matev neka manqat ponqom
matev, ndøgo mbøni-té qando-fakhaté. 20 Ezoqam nqánek
gene-manqa-zapa-us-ev-ɨ́n, Mbumbukiam-qa bøi-te. Geté
ezoqam bugukhokhof zenda uni sunguziav tegoat, lou telog,
ndøgo géː-manqa-zapa-us-ev-ák.”

Bawan vini-ak sœvam, Yesu gu-unimanqatin
(Mak 7:24-30)

21 Yesu nqanek manqei ge-ivav, yaq Taya neka Saedon
taon avønin-té genøwáv. 22 Yaq nqáe! Keinan bawan sævam
ndøwáv, ta manqei-te ndøgo guyagam, gundu-akha, “Evézøza.
Deivid-ge Zeo. No tanakh gènøgó. Nogu yu, nqova soqa
mbøigú. Gèngiitét.”
23 Geté Yesu yaq manqat-qase qavøiwateáv, tu-te. Yaq tegi
paev ezoqam tinduzáv ndøgo, vømbō-einim, “Vȍkhofotáv,
ngunuk, niqa zita-te ngundu-akhayam.”

15:11 15:11 Met 12:34 **15:14** 15:14 Luk 6:39; Lom 2:19

24 Yaq Yesu gendo-ein, “No Mbumbukiam Izlael ezoqam-te
mbá gendo-khofotán, ndigu kopømba ande av sip ndiːgu, gi-
ewaz.”
25 Geté ndugu tunduwáv ndøgo, katuk vōmøkui, gundu-ein,
“Evézøza. Vǒnøtøké.”
26 Yaq Yesu gumbo-qavøiu, “Matev eqeieqeí mbá, nakheis-
qa lou toqondap, yaq gaqo sasa qozǿnqagīm.”
27 Yaq ndugu gundu-qavøiu, “Evézøza. Nandav uniman-
qatín. Geté gaqo, lou khakhayakh ndølogatún, ndøgo eve-qa
lou-qase-te qando-pomovatun.”
28 Yaq Yesu gumbo-qavøiu, “Ngólam. Qoqa unimanqatin
kandambá tantáv. Matev āv tønéfakhán, av qo ndaqambe-
poev.” Yaq ndaføyambá, tugu yu sège-eqeieqei-év.

Yesu ezoqa kopoav gekhakheinøvem

29 Yesu ta manqei ndøgo ge-ivav, yaq Gelili kewan ndøgeg-
té genø-ewát. Yaq manqei poyat-té gemøqavíg, vømōqom.
30 Yaq ezoqa bawan kandambá gindupindam te-te, ezoqa
nøme vøndó-upøgim, kagi ezoqam neka bøi waev mbain ezo-
qam neka bov o pingim kumbøgeap ezoqam neka manqa-
khou ezoqam neka ezoqa nøme, gekha enqoni nøme ndøgo,
qazøgoat. Yesu-qá megemege-té ginø-abám, vǒkhakheinøvem.
31 Ezoqa ewaqape nqova ndafe kandambá, matev ndøgo, bøi
giːqeivim, manqa-khou ezoqam manqat gimanqatam, neka
bov o pingim kumbøgeap ezoqam vō-eqeieqei-ez, neka kagi
ezoqam okho vǒngazem, neka bøi waev mbain ezoqam, bøi
vǒkewag. Yaq ndigu Mbumbukiam-qá iz ndø-eqánem, ndego
Izlael ezoqam-ge Mbumbukiam.

Yesu ezoqa bawan-qape nøme geːzøkef
(Mak 8:1-10)

32 Yesu ekeza paev ezoqam tenø-møváb ndøgo, gezø-ein, “No
nginik ezoqam tanakh nøzøgó. Zapa ndøgo, nginik no namba
ngigu, khøuwa misiká. Yaq ndakin ndigu lou mbaín. No
poeveáv, ndigu ififin-us sa tækhofosam. Soqaín ndøgo, nakhoa-
te bøi tømøzø-gugim, tiːqavoniapet.”
33 Yaq paev ezoqam gimbo-einim, “Gê, lou gekham-tē
qazíqeivīm, nqanek ezoqam-av manqei-te, nginik ezoqa
bawan-qape vizíːzøkēf.”
34 Yaq Yesu gendo-ein, “Flawa gekhâm nandizøgo?”
Yaq gindu-qavøinam, “Flawa ate giːgoam sevén neka zonga
khasøkhasis khapímbá.”
35 Yaq Yesu ndigu ezoqa bawan-qape, manqei-te qonam
manqat zø-eín. 36 Yaq até gendego, nginik flawa seven neka
zonga, gè-upøzó, Mbumbukiam ike manqat vømbō-ein, sasa

15:24 15:24 Met 10:6 **15:31** 15:31 Mak 7:37 **15:32** 15:32 Met 14:14

ndømbegim, ekeza paev ezoqam vøzō-etoam, yaq ndigu ezoqa
ewaqape sasa zø-etoam.
37 Yaq ezoqa ewaqape lou tilóg ndógo, até vøzō-ewez. Yaq
lou mbegeap ndøgo, ezoqa gi-ivøvem, gèpizumém. Yakhav
kandakanda sevén, ginqeitømem, qamøvea. 38 Ezoqa kopoav-
qapé, nqanek lou gilog. Angana ate gi:goam, fo taosén. Geté
sakheis neka nakheis, lou gilog, gevebøpøteáv.
39 Yesu ezoqa ewaqape gumu-khofosam, yaq ekeza paev
ezoqam namba, khagua-té ginøketáb, Magadan manqei-te
sasa ndøqantav.

16

Ezoqa Yesu-qa umingiap matev qeivi-qa gigoam
(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

1 Yaq Felisi ezoqam neka Sadusi ezoqam ndozáv, Yesu-te.
Matemateam-qa mbogoám. Gimbo-einim, "Umingiap matev
qómatanám. Yaq tàbati-nøtén av nqægo, qo Mbumbukiam
ndokhofotāq."
2 Geté Yesu gezø-qavøiu, "Khaiya køkouk tøgoat, khøuwa
gemøsinani:n, yaq zo mòzøte-zøtezín, khaiya eqeieqeí segení-
goát. 3 Yaq khaiya kikis neka bøivun tøgoat, qanaqanus qando-
pavei:n, zo mòzøte-zøtezín, qæ ndólanqá. Zo khaiya qazo-
qeivimin, zo mòzøte-zøtezín, khaiya ande āv khanégoāt. Geté
zo matev nqazo-qeivi, av ndakin nqæfakhanumit, yaq zo taqa
mokho upøgimáv. 4 Zo ezoqa ndakin nqazoyage, zo ezoqa
soqøsoqá neka zo Mbumbukiam-te tøkebeáv. Yaq ndakin, zo
umingiap matev qeivi-qa mba zøgó. Geté zo matev nøme
zóqeivimák. Sa ndógo tozóqeivím, av Ziona qambøe-fakhan."
Yaq Yesu sègeziváz, vōwav.

Yesu Felisi neka Sadusi ezoqam-qa nømendim matev, flawa
poponøvem nonqo ge:khamas
(Mak 8:14-21)

5 Yesu-gi paev ezoqam, kewan yaq-keoqa gimøqa, flawa
upøzoateáv. Manqa mate zømbo-navøém.
6 Yaq Yesu gezø-ein, "Aiyá qagó. Felisi neka Sadusi ezoqam,
tiqa flawa poponøvem nonqo, gèmbøe-feazoát."
7 Yaq ndigu paev ezoqam, ekeza mokho-mba gibond, "Yesu
nqanek manqat ekeqa ndógo tene-eín, ni flawa upøzoateav
qazigoam."
8 Yesu é-møndæ-otév, ndigu gekha manqat mē:bondat. Yaq
gezø-ein, "Zo gekha zapâ, flawa-qa yaq-te nqazøte-fofogeap?
Zoqa unimanqatin Mbumbukiam-te khapémbá. 9 Gê, zo
mokho ndapeâv? Zo tozombó-matavap, no flawa faev, ndigu

16:1 16:1 Met 12:38; Luk 11:16 **16:4** 16:4 Met 12:39; Luk 11:29 **16:6** 16:6 Luk 12:1 **16:9** 16:9 Met 14:17-21

faev taosen ezoqam qatezøkef? Yaq yakhav andē gekhâm
qazo-nqeitømem, lou ndøgo qamøvea? 10 Neka gê, zo tozombó-
matavap, no flawa seven, fo taosen ezoqam qatezøkef? Neka
yakhav andē gekhâm qazo-nqeitømem, lou ndøgo qamøvea?
11 Zo gekha zapâ, noqa manqa mokho qeiviav ndozogo? No
ambá av nqægo, lou-qā yaq-tē qazømbe-eīn. Geté no Felisi
neka Sadusi ezoqam-qa flawa poponøvem nonqo nøte-eín. Zo
ndøgo tozombøé-feazotát."
12 Yaq ndakin, Yesu-gi paev ezoqam, manqa mokho
tinømbo-ndapém ndøgo, ndego ambá flawa poponøvem nonqo
me:-eīn, ndøgo flawa-te toqotu-nqagim. Geté ndego Felisi
neka Sadusi ezoqam, tiqa nømendim matev-qa yaq-té gene-
eín.

Pita gematøvem, Yesu, ndego Mesayā
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

13 Yaq Yesu, Sæzalia-Filipai taon avønin-té genøwáv. Yaq
ekeza paev ezoqam gezøbevap, "Gê, Ezoqam-ge Yo, ezoqam
gekha mé:vewe?"
14 Yaq gimbo-qavøinam, "Ezoqa nøme ndimanqate, qo
Zión, ndego ibøkha iz etoam ezoqam. Neka nøme ndi-
manqate, qo Ilaizá. Neka nøme ndimanqate, qo Zelemayá,
o Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqá nømé, ndigu
ibugukhokhof giyageapam."
15 Yaq Yesu gezøbevap, "Gemâ zo? No gekha ezoqām
zøténæna?"
16 Yaq Saemon Pita gembo-qavøiu, "Qo Mesayá. Khandi
Mbumbukiam-gé Yó."
17 Yaq Yesu gendo-qavøiu, "Saemon, Ziona-ge yo, qo
khanakhanakh mbá qanegó. Zapa ndøgo, nqanek matavap,
qo ambá av nqægo, manqei-qape ezoqam qaveāz. Geté nogé
Tat qaveáz, ndego yan-te ngo:yage. 18 Neka no nqataqá-
manqate. Qo Pitá. Taqa manqa mokho, 'Nandí.' Yaq ta nandi-
qape-te nginik, no ndigu ezoqam, no ndi-unimanqatinat,
tiqa bawan andé khoev me notó:wév. Nqova soqaqape-qa
bazaføgakh kopømba mbaín, nqanek bawan tøtømbua. 19 No
Mbumbukiam-qa Megeat Matev mboqogim nonqo nøtaqá-
etoám. Gekha matēv ndøgo, qo nqanek manqei-qape-te to-
qotø-tokimat, até yan-té-a, āv tønétokát. Neka gekha matēv
ndøgo, nqanek manqei-qape-te toqo-mboqogimat, até yan-té-
a, āv tøné-mboqovát."
20 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam manqa āv gezømbe-løvuá
nqǽgo, "Zo ezoqa nøme zø̀-eīn, av nqægo, no Mesayā."

16:10 16:10 Met 15:34-38 **16:14** 16:14 Met 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 **16:16** 16:16 Zion 6:69 **16:17** 16:17 Gal 1:15-16 **16:18** 16:18 Zion 1:42; Ef 2:20 **16:19** 16:19 Met 18:18; Zion 20:23

Yesu ekeza løvøte neka nango khandiːvat-qa yaq-te, ande geːzømas
(Mak 8:31-33; Luk 9:22)

21 Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu ekeza paev ezoqam, teqa løvøte-qa yaq-te zømesim ndøngáz. Gezø-ein, “No Zelusalem taon-té qabatønáv, nqosøgeap kandambaqape bamɵndap, ti-te ndigu, megetapak neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, neka bemɵlambem. Geté khøuwa timønø-misika-ez ndøgo, Mbumbukiam no nqawa ndɔ̀khandíːn.”

22 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq Pita até gendego, sègekható, vɵgugu, gembo-ein, “Evézøza. Áv taoká! Matev av nqægo, betaqa-fàkhǎn.”

23 Geté Yesu, gèndoqambún, Pita vømbō-ein, “Mòqoqáv qo, Saitan! Qo qònømbø-khazét. Qoqa matavap nandav, ambá av nqēgo, Mbumbukiam-tē qandowāv. Geté manqei-qape ezoqam-té qandowáv.”

Yesu-te paev-qa toqogoat
(Mak 8:34–9:1; Luk 9:23-27)

24 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Gekha ezoqām ndego, no-te paev-qa ndego, ndego ekeza poev matev zitá geabetewuá, neka ekeza tae mutui bē-eqa, neka no sasa benøndopaev. 25 Unimanqatín. Gekha ezoqām ndego, ekeza yage tendapet, ndego ndæ̀khambuá. Geté gekha ezoqām ndego, no zapaya ekeza yage teːkhambua, ndego ndɔ̀møqeív. 26 Gèmbo-mataváp. Ezoqa manqei-qape gigiap ate nqægo tømbogawam, yaq ekeza yage gēkhambuā, ta gigiap ate ndægo áv khambøé-tøkē? Neka gê, ngenek ezoqam, gekha fia ndøgō, yage nango temendap?

27 Ezoqam-ge Yo tendoqavan, enzol ezoqám namba méːgeáv. Eve-qa waev neka bazaføgakh namba méːgeáv, neka ezoqa ewaqape yaq-fia vøzø-etoām, av ndigu matev ndiːmatanam. 28 No unimanqatín nqazø-manqate. Zo ezoqa nøme nqazo-waniap, naqanøká zópakhaezák. Geté Ezoqam-ge Yo ndòzotøkhæ-ometám, teqa Megeat Matev namba teːgeav.”

17

Yesu bugug qambo-enend
(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

16:24 16:24 Met 10:38; Luk 14:27 **16:25** 16:25 Met 10:39; Luk 17:33; Zion 12:25 **16:26** 16:26 Met 4:8-9 **16:27** 16:27 Met 25:31; Psa 62:12; Prov 24:12; Lom 2:6; Veve 22:12

1 Yaq khøuwa siks-qa zita-te, Yesu, Pita neka Zems neka tege
namba qawan Zion, manqei poyat-qape-té genø-itúb, vømø-
yakhapus-mokho-mba-ez. 2 Yaq Yesu-te gi:kewagam, ndego
bugug sògo-enendtát, tiqa bøi-te. Teqa bugug andé khøuwa
waev me me:sanqatavavún, neka teqa ndabua ùnime:-
papaqá. Andé wáev. 3 Yaq nqáe! Mozes neká Ilaiza, sègezø-
fakház. Yesu namba, manqat ndømanqatám.
4 Yaq Pita Yesu gembo-ein, "Evézøza. Qanimáv, ni nqeigu.
Qo taqa-pøovat, no khoev-qasis misika nøzøpuán, qoqa kopo
neka Mozes-qa kopo neka Ilaiza-qa kopo."
5 Pita ate av-té manqat ge:manqatam, yaq ozoz ndøgutáz.
Waev-ús. Yaq nqáe! Ozoz-te ndøgo, manqat ndofakhán. Āv
qande-eín nqægo, "Ngenek nogé Yó. No poev kandambá te-
te, neka no nømbøe-khafuát. Zo teqa manqat gèyogé."
6 Yaq ndigu paev ezoqam, nqanek manqat giyogem, møe
kandambá gigonem. Yaq sège-o:áz. Bugug até manqei-té.
7 Geté Yesu tendowáv ndøgo, kha vøzø̄-khanøzam. Gezø-ein,
"Mòzowán. Møe ndøgònēm!"
8 Yaq kawa gi-eqagim, gikewag, Yesu mba ndø-ometám.
Ezoqa nøme mbaín.
9 Manqei poyat-te nango gi:visat, Yesu manqa zøløvuá.
Gezø-ein, "Matev nqanek, zo qazoqeivim, ezoqa nøme
naqanøká me:zømās. Geté Ezoqam-ge Yo, løvøte-te
bètøndokhæ-khandí:v."
10 Yaq tegi paev ezoqam gimbo-bevøpem, "Gekha zapâ
Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam ndimanqate, av
nqægo, 'Ilaiza betøkhæ-fakhān.'?"
11 Yaq Yesu gezø-qavøiu, "Unimanqatín, Ilaiza bugukhokhof
ndøkhæ-fakhán, gigiap ate ndægo vøkhakheinām. 12 Geté
no nqazø-manqate: Ilaiza møndø-fakhán. Geté ezoqa
ndego matavapøteáv. Yaq matev āv timbi-matønømém, av
ekezan qazømbe-pøovat. Yaq até Ezoqam-gé Yó-a, nqosøgeap
ndøndáp, tiqa zenda-te."
13 Yaq paev ezoqam, manqa mokho tinømbo-ndapém ndøgo,
Yesu Ilaiza ge:manqatam, ndego Zion me:manqatám, ndego
ibøkha iz etoam ezoqam.

Yesu opønakam gekhakheinøvem, ndego nqova soqa gembøigoam

(Mak 9:14-29; Luk 9:37-43a)

14 Yesu paev ezoqa misika namba, manqei pøyat-te ginduvis, ezoqa bawan-qape møndøgoám. Yaq ezoqam tendowáv ndøgo, teqa megemege-te katuk vømøkui. 15 Gembo-ein,

---

17:2 17:2 2 Pita 1:16-18 **17:5** 17:5 Psa 2:7; Isa 42:1; Met 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22; Deut 18:15 **17:10** 17:10 Mal 4:5 **17:12** 17:12 Met 11:14 **17:13** 17:13 Luk 1:17

“Evézøza. Noge yo tanakh gèmbogó! Gèmbo-qanavøém.
Unime:-soqoevín. Nøme gøinam-té genø-bøiavín neka nøme
ibøkha-te vøbafi:n. 16 No qogi paev ezoqam-te qændafat, ndigu
amba me:khamasém. Geté ndego eqeieqeivateáv.”
17 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Zo matev køfigiap neka uniman-
qatin mbain ezoqam, zo ndakin nqazoyage, gê, no khøuwa
andé gekhâm, zo namba tizi:yagat neka zoqa viniv vøe-
eqatāt? Geté ság! Opønakam vòndo-ndafém.”
18 Yaq gindu-ndafem, Yesu nqova soqa gèmbøe-khafén,
ndego opønakam-qa mokho-te gu:goam, yaq ndego vømbō-
fakhan. Yaq opønakam, sège-eqeieqei-év.
19 Taqa zita-te, tegi paev ezoqam, Yesu namba gimi-
yakhapus-mokho-mba-ez, gèmbo-bevøpém, “Ni gekha zapâ,
nqova soqa amba qambøi-ngeatømem?”
20 Yaq gezø-ein, “Zapa ndógo, zoqa unimanqatin khapémbá.
No unimanqatín nqazø-manqate: Zoqa unimanqatin
Mbumbukiam-te, kopømba ande av masted tae nanga-
qasis ndægo tøgoni:n, yaq zo ambá kopømbá, manqei poyat
nqanek ambá āv qazømbøe-einimín nqǽgo, ‘Manqei nøme-té
qonóqáv.’ Yaq ndøgo ambá segewavín. Matev ate ndægo, zo
ambá kopømbá tozo-matønømemi:n.”*

Yesu qambo-menas, ekeza løvøte neka nango khandi:vat-qa yaq-te ge:zømas
(Mak 9:30-32; Luk 9:43b-45)

22 Khøuwa nøme, Yesu tegi paev ezoqam namba, Gelili
plovins-te gipindam, Yesu āv gezømbe-eín nqǽgo, “Ezoqam-
ge Yo, avønín, ezoqam-qá zenda-té ginøveém, 23 neka vølaēm.
Geté khøuwa timømbo-misika-ez ndøgo, ndego Mbumbukiam
nango ndòkhandí:v.” Ndigu paev ezoqam, nqanek manqat
giyogem, yaq mbøni zøvá. Mbøni vaev kandambá.

Teks moni abam-qa yaq-te, Mbumbukiam-qa khoev nonqo

24 Yesu tegi paev ezoqam namba, Kapenaum taon-te
gimøfakhaz, yaq teks moni upøgim ezoqam ndozáv, ndigu
Mbumbukiam-qa khoev teks moni gi-upøgimatun. Pita-té
ginduzáv, gimbo-einim, “Gê, zoge nømendim ezoqam, teks
moni møndø-abumatun, Mbumbukiam-qa khoev nonqo?”
25 Yaq Pita gendo-qavøiu, “Mòndø-abumatún.”
Yaq Pita khoev-te gendoqavan, ambá Yesu mbo-einín, taqa
yaq-te. Geté Yesu ekezan, é-mando-eín, “Sáemon. Qoqa

17:19 17:19 Met 10:1 **17:20** 17:20 Met 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1 Ko 13:2

* **17:20** 17:20 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndôgó. Ta manqat nqánek: 21Geté nqova soqøsoqa av ngi:gu, kopømba mbaín sa toqo-ngeasam. Geté sa ndógo toqoté-ngeasám, Mbumbukiam-te to-qovi:mat neka lou logemav matev voqógoāt. **17:22** 17:22 Met 16:21 **17:24** 17:24 Exo 30:13; 38:26

matavap áv khané:go? Manqei-qape-gi kawakawa-za, teks
moni gekha ezoqam-tē gindú-upøgimatun? Ekeza ezoqam-tê,
ó, ezoqa vini-tè?"
26 Yaq Pita gendo-ein, "Ezoqa vini-té gindu-upøgimatún."
Yaq Yesu gendo-qavøiu, "Unimanqatín. Kawakawa-za-
gi ezoqam, teks moni gé-abamák ti-te. 27 Geté, ság, so-
qaín ndøgo, nginik teks moni upøgim ezoqam, qaqa tizizø-
løwaz. Yaq nakémbá. Kewan-té qanø-ová, vømø̄-faleam.
Yaq zongøyam ndego, bugukhokhof toqo-tøkhatav, manqa-
nqa qombó-mboqoá. Yaq moni mokho toqózømét ndøgo.
Yaq ndigu moni mokho, teks moni upøgim ezoqam-té qonø-
ndapáz. Yaq qo neka no, nigi teks moni nándiv."

18

Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, iz akhae gekha ezoqām ndøgoāt?
(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

1 Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu-gi paev ezoqam tinduzáv
ndøgo, vømbō-bevøpem, "Gê, Mbumbukiam-qa Megeat Matev
mokho-te, iz akhae kandambaqape, gekha ezoqām ndøgoāt?"
2 Yaq Yesu nakhasam mbo-akhá, tiqa mokho-te livin-mba
ndøugu, vōve. 3 Gezø-ein, "No unimanqatín nqazø-manqate. Zo
enendateav tøgoat, neka kopømba ande av nakhei nqonqon
ndi:gu vozomøgō, yaq zo Mbumbukiam-qa Megeat Matev
mokho-te, zomø-ozák. 4 Gekha ezoqām ndego, ekeza kha
tevoa, kopømba ande av nakhasam nge:go, kandambaqape
ndégo tégoát, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te.
5 Neka gekha ezoqām ndego, noqa iz-te, nakhasam av
nge:go tekhato, ndego no ndøkhatómb."

Matev ndøgo, ezoqa manqa-zapa-te ndø-ituza
(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)

6 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Gekha
ezoqām ndego, nakhei nqonqon av ngi:gu, ndigu no ndi-
unimanqatinat, manqa-zapa-te te-itub, teqa manqa-zapa
kandamba tantáv. Ndego amba nandi-qape monqo-te timbo-
møpøtøzemin, yaq anana-mba sasa mø-oginamin, vømø̄-
geonin, yaq ta yaq-fia te-te ndego, ambá andé khapémbá.
Geté yaq-fia kandambaqape ndøgo, Mbumbukiam-te
temøndap.
7 Manqei-qape ezoqam mòndø-soqoéz, ndigu ezoqa nøme,
manqa-zapa-te ndi-ituza. Unimanqatín. Khamasim matev,
ndøfakhanám, ndøgo ezoqa manqa-zapa-te tø-itubat. Geté

18:1 18:1 Luk 22:24 **18:3** 18:3 Met 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17 **18:5** 18:5 Met 10:40; Luk 10:16; Zion 13:20

ndigu ezoqam ndȍsoqoéz, ndigu ezoqa nøme manqa-zapa-te
ti-itubat.
8 Qoqa pingim o bov manqa-zapa-te tø-ituqabat, gèkepáz,
vō-ogi. Pingim o bov kopo mba taqagoat, khandi miavmiav-
te toqomø-oq, ndøgo kopømbá. Geté soqain ndøgo, qoqa bov
menas neka pingim menas namba, gøinam-te timø-ogeqænam,
ndøgo miavmiav ndøwageap. 9 Neka qoqa bøi manqa-zapa-te
tø-ituqabat, gèkhofá, vō-ogi. Bøi kopo mba taqagoat, qo khandi
miavmiav-te toqomø-oq, ndøgo kopømbá. Geté soqain ndøgo,
qo bøi menas taqagoat, yaq gøinam-tē gimø-ogeqænām."

Sip kopo gu-ewan, yaq nqawa gufakhan, taqa yaya etæ manqat
(Luk 15:3-7)

10 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Zo aiyá qagó.
Zo ezoqa khasøkhasis, av nginik nakheis ngi:gu, khokho ezo-
qam me:zæzā. No nqazø-manqate: Enzol ezoqam ndigu,
nginik ezoqam ndizø-keoge, noge Tat-qá bugug-té giwaniáp,
ndego yan-te ngo:yage.*
12 Ge zô ndozo-matavap? Ezoqa sip wan andled timbogoat,
yaq kopo gembō-ewān, yaq gê, ndego gekhā ndøgō?
Ndego ndigu nainti-nain nøme, segéziváz, ta manqei
poyat-te ndøgo, gagayag gilogatun, nøme-qa vømóvaō,
ndugu gumbo-ewan. 13 No unimanqatín nqazø-manqate.
Ndugu sip kopo tu-omet, ndego khanakhanakh kandambá
tendap. Teqa khanakhanakh tu-ti ndugu, ndȍmø-løvuám,
av khanakhanakh, sip nainti-nain-te ndømbøego, ndigu
yozaneav ndigu. 14 Yaq matev até kopó. Zoge Tat yan-te
ngo:yage, ndego poeveáv, nginik ezoqa khasøkhasis, kopo
te-ewan."

Klisten qafu manqa-zapa tego qo-te

15 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Klisten qafu
manqa-zapa tego qo-te, yaq vȍmboqáv, teqa manqa-zapa
vøe-omat, zo ezoqa menas zøkhapus-mba vøkhakheinømem.
Ndego qoqa manqat te-ewag, yaq nango mȍndøqa-Klisten-
qafu-év. 16 Geté ndego qoqa manqat yogeav tøgoat, yaq qo
ezoqa kopo o menas namba zøtézáv, te-te. Zapa ndøgo,
Mbumbukiam-qa Manqat āv qane-manqaté nqægo, 'Manqa
ovøyam tøgoat, yaq bøi vizu ezoqam menas o misika begó.'
17 Geté ndego tiqa manqat te-ogi, yaq Klisten bawan ezoqam-
té qanø-ndafém. Yaq ndego até tiqá manqát-a te-ogi, qo ndego
bavokho-ak o teks moni upøgim ezoqam qotéveó.

18:8 18:8 Met 5:29-30 **18:10** 18:10 Iblu 1:14 * **18:10** 18:10 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqánek: 11Ezoqam-ge Yo, ezoqa khandi:zat nonqo ndøgeavún, ndigu gi:-ewaz. **18:10** 18:11 Luk 19:10 **18:15** 18:15 Luk 17:3; Gal 6:1 **18:16** 18:16 Deut 19:15; Zion 8:17

18 No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha matēv ndøgo,
zo nqanek manqei-qape-te tozoto-tokimat, até yan-té-a, āv
tønétokát. Neka gekha matēv ndøgo, nqanek manqei-qape-te
tozo-mboqogimat, até yan-té-a, āv tøné-mboqovát.
19 Neka nøme nqazø-manqate: Nqanek manqei-qape-te, zo
mokho-te, ezoqa menas manqat tikoponemat, yaq Mbum-
bukiam sasa mbóviømemāt, noge Tat, yan-te ngo:yage, matev
ndømatanám ti-te. 20 Zapa ndøgo, ezoqa menas o misika noqa
iz-te timøvab, no ndègoát, ti namba."

Yaya etæ manqat, qo ezoqam-qa manqa-zapazapa sa navøepøteav tøgoat

21 Yaq Pita tendowáv ndøgo, Yesu vømbō-ein, "Evézøza.
Noge Klisten nøfu, no-te manqa-zapazapa sekemba tegoat,
yaq gê, no andé gekhâm tæmbo-geveam, sa tønømbo-navøem?
Até tægoat sevên?"
22 Yaq Yesu gembo-qavøiu, "Ambá av nqægo, seven mbā.
Ndøgo khapémbá. Geté sà betaqambo-navøemát. Seven
até tægoat seventí, sa tøqambo-navøemat. 23 Zapa ndøgo,
Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopømba ande av nqægo:
Kawa ezoqam mòndøgoám. Ndego moni upøgim-qa ndøgoám,
tegi sasae ezoqam te-te qazømbo-løfokam. 24 Yaq ndego moni
tonqogim gengaz, sasae ezoqa nøme tindu-ndafém ndøgo.
Ndego moni milión, qambøe-løfokam. 25 Geté ndego moni
mbaín, tege kawa ezoqam vømbøé-etoām. Yaq kawa ezoqam,
manqat āv gembøe-eín nqægo, 'Av tægoat ndægo. Gigiap
ate ndaqambe:go, qówí. Até qogu sævam neka nakheís-a,
voqówī. Yaq fia qotégó, no-te.' 26 Yaq ndego sasae ezoqam,
kawa ezoqam-qa megemege-te, ekeza kha, manqei me:laváo,
vømbō-ein, 'Káwa ezoqam. Tanakh gènøgó. Até vøkhæ-
keogé. Fia ate ndægo, nqanømbo-løfoke, ndøtaqa-etoám.' 27 Yaq
ndego kawa ezoqam, tanakh mbogó, gembo-ein, 'Ság! Fia nø-
ètoām.' Yaq sègemboták, vøwav.
28 Geté ndego sasae ezoqam gendo-fakhan, sasae kopømba
ezoqam mba mo:qát. Ndego moni mbøe-løfokám, te-te.
Khapímbá. Geté yaq até gendego, sège-khoteiú. Monqo
mba mbøegeá, gembo-ein, 'Fia qonø-etoám, no-te ndaqambo-
løfoke.'
29 Yaq ndego sasae ezoqa nøme, katuk ndømøkuí, teqa
megemege-te, gembo-ein, 'Tanakh gènøgó. Até vøkhæ-keogé.
Yaq fia ndègó.' 30 Geté ndego gèmbøeqasí. Yaq até gendego,
ndimbula-te vø-utav. Yaq ndego até gú:goát ndøgo, atema
yaq-fia vøgō.

18:18 18:18 Met 16:19; Zion 20:23 **18:19** 18:19 Mak 11:24; Zion 15:7 **18:22** 18:22 Luk 17:4

31 Yaq sasae ezoqa n
me, nqanek matev giqeivim, ndigu
mbøni zønqosøgím. Yaq kawa ezoqam-té ginøzáv, emanqat ate
ndægo vømømbō-vototem.
32 Yaq ndego kawa ezoqam, ngenek sasae ezoqam, gèmbo-
akhá. Gembo-ein, ‘Qo ezoqa soqaqapé. Moni kandambaqapi
ate ndi:gu, no-te qaqambo-løfokam, no sȍtaqaták, qo qoqonø-
viam. 33 Geté gekha zapâ, qo sasae kopømba ezoqam-te tanakh
goneav qagoam, av no tanakh qataqambego?’ 34 Yaq ndego
kawa ezoqam, qaqa kandambá gego. Yaq até gendego,
ngenek sasae ezoqam ndimbula-te vō-utav. Yaq ndego até
gú:goát ndøgo. Neka yaq-fia nqosøgeap ndǿ-upøgimát, atema
fia ate ndægo vømúgū.”
35 Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, nøme
āv gene-eín nqægo, “Noge Tat, ndego yan-te ngo:yage, zo-te
matev até kopó, āv tenégó, zo ezoqa nøme-te, tiqa manqa-
zapazapa, sa navøepøteav tøgoat.”

19

Sakhei zøuvis-qa yaq-te
(Mak 10:1-12)

1 Yesu nqanek manqa manqate qamømbøe-navøem, Gelili
plovins tène-iváv. Yaq Zudia plovins-té genøwáv, ndøgo Zoden
kea yaq-keoqa. 2 Ezoqa mȍndømbo-pavát, bawan-qape kan-
dambá, neka ndego enqoni-us ezoqam vȍkhakheinøvemat.
3 Yaq Felisi ezoqam ndozáv, Yesu-te. Ambá gembo-
matemateømemín, gimbo-einim, “Gê, Mozes-qa guguna man-
qat, áv khané-ein? Ezoqa kopømbâ, sævam sa te-ivav, ndego
poev tømbogoat, ó, kopømba mbaǐn?”
4 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Ge zô, Mbumbukiam-qa Manqat
mozó-geveømem, av qæ-ein nqægo? ‘Mbumbukiam
ezoqa ande ge:khakheinøvem, anganeam neká sævam,
tèkhakheinøvém.’ 5 Yaq Mbumbukiam āv gene-eín nqægo,
‘Yaq nakémbá, anganeam eve neka evo géziváz. Yaq zās
namba mé:tøkuaném, yaq ndigu ezoqa menas, vømǿ-kha-
kopo-ēz.’ 6 Yaq ndakin ndigu ambá av nqǣgo, kha menās, av
bugukhokhof gi:goam. Geté kha kopó. Ndigu Mbumbukiam
ndøtøkuzú. Yaq ezoqa beqatȍzȍ.”
7 Yaq Felisi ezoqam gimbo-einim, “Av tægoat ndægo, yaq
gekha zapâ, Mozes-qa guguna manqat av qæ-ein av nqægo?
Anganeam sævam ivøve-qa tegoat, ndego sakhei zøuvis pepa
bepeawám, bembō-etoam, sasa bekhofotav.”
8 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Mozes sakhei zøuvis matev sa
gezøtak, zapa ndǿgo: Zo khàpe zøtesapí:z. Geté Mbumbukiam

18:34 18:34 Met 5:25-26 **18:35** 18:35 Met 6:15; Mak 11:25; Ef 4:32; Kol 3:13
19:4 19:4 Gen 1:27; 5:2 **19:5** 19:5 Gen 2:24; Ef 5:31 **19:7** 19:7 Deut 24:1-4; Met 5:31

ezoqa ande ge:khakheinøvem, av me:matøvemák, av ndægo.
9 No nqazǿ-manqate: Gekha ezoqām ndego, sævam te-ivav,
getē ndugu mambe okhoeāv, yaq sævam vini vǿ-okī, ndego
nøkenøkem matev ndǿngiú neka mambe mé:wáv."
10 Yaq Yesu-gi paev ezoqam gimbo-einim, "Av tægoat ndægo,
anganeam kopømba mbain tøgoat, sævam sa te-ivav, yaq qani-
mav ndǿgo, nøkenøkem tiá, sà biziyagé."
11 Yaq Yesu gezø-qavøiu, "Nandav manqat, nøkenøkem
mbain-qa yaq-te, ezoqa ewaqape-qá mbá. Geté tiqa
mba ndígu, Mbumbukiam matev tezø-etoam. 12 Ezoqa
sakhei zøkemav ndigu, zapazapa vinivinimbá. Nøme ndigu
āv tiniqáz. Neka ezoqa nøme, zapa ndǿgo: Ezoqa āv
tizømbe-matanám. Geté ezoqa nøme, sakhei zøkemav ndigu,
Mbumbukiam-qá Megeat Matev zapayá.
Gekha ezoqām ndego, kopømba tegoat, nqanek nømendim
matev tendap, sà bendáp."

Yesu nakhei nqonqon zenda gezømbø-awam
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

13 Yaq ezoqa nøme, Yesu-te, nakheis ndo-upøgím. Ndigu
mǫ̀ndøzøpoé, Yesu ambá zenda zømbø-awamɨ́n neka vøzø̄-
guligulimɨn. Geté tegi paev ezoqam gèzømbe-khafén, ndigu
ezoqam.
14 Geté Yesu gendo-ein, "Nakheis bègeáv, no-te. Zømbo-
khakhàzā́m. Zapa ndǿgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev,
tiqa ndígu, av nakheis ngi:gu."
15 Yaq Yesu até gendego, nakheis zenda vøzømbø̄-awam
neka vøzø̄-guligulim. Yaq qamømbøe-navøem, tènewáv.

Gigiap kopoav ezoqa ndakinak, Yesu-te gendowav
(Mak 10:17-27; Luk 18:18-27)

16 Khøuwa nøme, ezoqa tendowáv ndǿgo, Yesu-te,
vømbō-ein, "Nøméndim ezoqam. Gekha matev eqeieqei
nómatønumāt, khandi miavmiav vøténdāp?"
17 Yaq Yesu gembo-qavøiu, "Gekha zapâ, no matev eqeieqei-
qa yaq-te, ndoqonømbe-bevap? Eqeieqei Mbumbukiam mba
me:gó. Geté qo khandi miavmiav ndape-qa ndoqombogo, qo
Mbumbukiam-qá guguna manqat qombópavát."
18 Yaq ndego gendo-ein, "Gekha guguna manqat
nombópavāt?"
Yaq Yesu gendo-qavøiu, "Guguna manqat nqánek qo-
qombó-pavát: Qo ezoqa pakhapakha zøkhanèā́m. Neka
nøkenøkem matev ndøngì:wā́t. Neka ndø-aqònā́m. Neka
meakha manqat ndømanqàtḗ. 19 Qave neká qavo, gèzøvizáp.

19:9 19:9 Met 5:32; 1 Ko 7:10-11 **19:14** 19:14 Met 18:2-3 **19:17** 19:17 Lev 18:5; Luk 10:28 **19:18** 19:18 Exo 20:13-16; Deut 5:17-20 **19:19** 19:19 Exo 20:12; Lev 19:18

Ezoqa nøme-te, kuku āv tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te
kuku ndaqambe:go.”
20 Yaq ngenek ezoqa ndakinak gendo-ein, “Nqanek guguna
manqat ate ndægo nqæmbôpáev. Yaq gekha matev nøme
ndøgò, no matønumav ndøgo?”
21 Yaq Yesu gembo-ein, “Qo ndaføyamba-qape gone-qa toqo-
goat, vǒkhæqáv, qoqa gigiap ate ndægo, vømøwi. Yaq moni
ndigu toqoqas, gigiap-av ezoqam qozø-etoám. Av toqotego
ndægo, yaq qo gigiap qaniqanim yan manqei-té qoqonø-
møvøemét. Yaq vǒndoqáv. No qonøndó-páev.”
22 Yaq ndego ezoqa ndakinak, nqanek manqat ge-ewag,
sègewáv. Avus-mba mbovoé. Zapa ndøgo, ndego gigiap
kopoáv qambogoam.
23 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “No unimanqatín
nqazø-manqate. Ezoqam ndego gigiap kopoav tømbogoat, te-
te ndego unimé:-føgákh, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te
te-on. 24 Unimanqatín. Kemol ndugu, søvakha gigiap kan-
dambaqapu, mil nqa-te one-qa tugoat, tu-te ndugu, føgakh
andé mbaín, av gigiap kopoav ezoqam-te føgakh ndægo,
ndego Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te one-qa
tegoat.”
25 Yaq paev ezoqam nqanek manqat giyogem, ndigu nqova
ndafe kandambá, yaq gimbo-bevøpem, “Av tægoat ndægo, yaq
gekha ezoqām ndǿkhanđi:v?”
26 Yaq Yesu ti-te gekewag, gezø-ein, “Matev av nqægo, ezoqa
kopømba mbaín. Geté Mbumbukiam kopømbaqapé. Gekha
matēv ndøgo, ndego gone-qa ndembogo, kopømbá, segégó.”

Yesu toqombo-pavet, taqa yaq-fia
(Mak 10:28-31; Luk 18:28-30)

27 Yaq Pita gembo-qavøiu, “Nqáe! Ni gigiap ate qanimbi-
goam, zitá qati-wuøém, qo nqeitaqambe-paev.”
28 Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Gi-
giap neka matev ate ndægo tøndakinak, yaq Ezoqam-ge Yo iz
kandambaqape tendap, neka kawa ezoqam-qa qonam nonqo
qanimav-qape-te vó:qotāt, yaq até zó-a, zo ezoqa tuelv, no
nqazonøndo-paev, zøkeza kawa ezoqam-qá qonam nonqo-té
qazotó-qonavát, neka Izlael khagua bawan tuelv vozozømbó-
kawaeztāt. 29 Gekha ezoqām ndego, khoev te-ivav, o namba-
qaniap o eve o evo o nakheis tezivaz, o khae te-ivav, no za-
paya; ndego Mbumbukiam nøme mba mbøé-etoám, kopoav-
qapé, wan andléd ate tægoat, yaq ndego khandi miavmiav

19:26 19:26 Job 42:2 **19:28** 19:28 Met 25:31; Luk 22:30; Veve 3:21

vømøndāp. 30 Geté ezoqa kopoáv, ndigu ndakin nduo-
megetap, gendópavát. Neka ezoqa kopoav, ndigu ndakin
ndindopaev, gó:megetát.”

20

Yaya etœ manqat, ezoqam-qa yaq-te, khae-te gisasaetat

1 Yaq Yesu yaya zø-etá, gezø-ein, “Mbumbukiam-qa Megeat
Matev, kopømba ande av nqægo:
Ezoqam mòndøgoám. Waen khae evé. Yaq qanaqanus
lovølova-ús. Ndego tenøwáv ndøgo, teqa khae-te sasae gone
nonqo ezoqam vømø̄-upøzo. 2 Tiqa yaq-fia, manqat āv
gini-kopo:ném, av sasae ezoqam khøuwa kopo-te, oskia gi-
upøgimatun. Yaq khae-té genø-khofotáz.
3 Yaq ande av 9 oklok ndægo, ndego maket manqei-
te gewav, ezoqá nøme ndøzømét. Ndigu khokhó sege-
waniapám. 4 Yaq gezø-ein, ‘Até zó-a, noqá khae-té qazonøzáv,
vozomø-sasaē. No yaq-fia eqeieqei nøzø̄-etoám.’ 5 Yaq ndigu
sègezáv, sasae vømømbō-gonem.
Yaq khøuwa muin neka 3 oklok qandap, ndego matev
até kopó, āv tenegó, av bugukhokhof ge:go. 6 Yaq até 5
oklók-a, ndego maket manqei-te, nangó genøwáv, ezoqa nøme
vø̄zømet, ndigu khokho giwaniapam. Yaq gezø-ein, ‘Gekha
zapâ, zo khokho nqazo-waniapet, khøuwa mba nqazotø-
ngiaomit?’
7 Yaq gindu-qavøinam, ‘Zapa ndøgo, ezoqa ni upøngipøteáv,
sasae teizøgo.’
Yaq ndego gezø-ein, ‘Ság! Até zó-a. Noqá khae-té qazomø-
sasaeném.’
8 Yaq khøuwa gemøsinan, ndego khae eve, tege sasae
keoge ezoqam, āv gembøe-eín nqægo, ‘Sasae ezoqam
mòqozø-akhayám, fia vøzø̄-etoam. Fia etoam toqotøndó-ngáz
ndøgo, ezoqam ndakin gindu-oz, sasae-te. Yaq ndigu, no
bugukhokhof qato-upøzo, fia vaev-té qonøzø̄-etoám.’
9 Yaq ezoqam ndigu 5 oklok sasae gingazem, khøuwa ate
ndægo-qá fia ndøndapém.
10 Yaq ezoqam ndigu bugukhokhof sasae go:ngazem, fia
ndape-qa ginduzav, ndigu āv gini-matavupám nqægo: Fia
andé kandambá tizindapem. Geté fia ndøgo gindapem,
até kopó, av ezoqa nøme gi:ndapem. Khøuwa kopo-qá
fiá. 11 Ndigu moni gumu-tonqogim, yaq khae eve, manqat
mboponqomém, 12 gi-einim, ‘Ezoqam nginik, sasae vaev-te
gingazem, khapémbá gisasaenem. Yaq gê, áv khanégo, ndigu
yaq-fia kopo gindapem, av ni qazi:ndapem, ni khøuwa ate
ndægo, khøuwa tatas-te qazi-sasaetat?’

19:30 19:30 Met 20:16; Luk 13:30 **20:8** 20:8 Lev 19:13; Deut 24:15

13 Yaq ndego khae eve, ezoqa nøme-te, ma manqat gepon-
qomat, āv gembøe-qavøiú nqægo, ‘Nøfu! Qoté-ewāg. No
ambá av nqægo, nøtaqambe-khavōz, av qo ndoqote-matavap.
Av taoká. Fia ndøgo, qo qoqondap, eqeieqeí. Fia ndøgo,
av ni manqat qazi:-kopo:nem. 14 Ndakin vøqáv, qoqa fia
namba. No āv qanømbe-pøovám nqægo: No ndego ezoqam,
vaev-te tendowav, fia até kopó, āv tæmbøé-etoám, av qo
tøtaqambe-etoam. 15 Ge qô ndoqo-matavap? Ndøgo eqeieqeī
mbà, nøkeza moni matev tøtego, av no nqanømbe-poev? O
ge qô, qónønguvim, no ndigu matev eqeieqei qazø-matanam,
ndigu sasae-te vaev gindu-oz?’ ”

16 Yesu nqanek yaya gumu-eta, yaq manqat nøme āv gene-
eín nqægo, “Matev até kopó, āv tønégoát. Ezoqam ndigu,
ndakin ndindopaev, ndigu gó:megetát. Neka ndigu ndakin
nduo-megetap, ndigu gendópavát.”

Yesu qambo-misika, ekeza løvøte neka nango khandi:vat-qa yaq-te ge:zømas
(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

17 Yesu ekeza paev ezoqam tuelv namba, Zelusalem taon-
te gi:qavigat, yaq sègekhatób, vømø-yakhapus-mokho-mba-
ez, gezø-ein, 18 “Nqáe! Ni Zelusalem taon-té qazinø-qavigít.
Yaq Zelusalem taon-te ndøgo, Ezoqam-ge Yo, Mbumbukiam-
gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat
nømendim ezoqam-qá zenda-té ginøveém. Yaq ndigu manqa
ovøyam-te sasa ndøveēm, manqat vókopo:nēm, av nqægo,
yà benanīm, 19 neka manqei vini-ak-qa zenda-te vøveēm,
ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu. Yaq ndigu otøotam
mé:vewém, vózuīm, tae mutui-te sasa ndøtøkewēm, vónanīm.
Geté khøuwa timømbo-misika-ez ndøgo, ndego Mbumbukiam
nango ndøkhandí:v.”

Zems neka Zion, iz akhae ndape-qa gigoam
(Mak 10:35-45)

20 Zebedi-gi nakheis-gu evo, Yesu-té gunduwáv. Até
nakhei menás-a, Zems neka Zion, vøndōzav. Yaq ndugu
katuk ndømøkuí, teqa megemege-te, vømbō-ein, “Nøtaqa-
viám. Kopømbâ, noqa poev matev toqogo?”

21 Yaq Yesu gumbo-ein, “Gekhā qápoev?”

Yaq gundu-qavøiu, “Noqa poev nqánek. Qo kawa iz to-
qomøndap, nginik nogi nakhei menas, nøme ngenek, qoqa
nakeamo zenda-té gemøqóm, neka nøme ngenek, qoqa yogea
zenda-te vømøqōm.”

20:16 20:16 Met 19:30; Mak 10:31 **20:18** 20:18 Met 16:21; 17:22-23 **20:21** 20:21 Met 19:28; Luk 22:30

22 Geté Yesu gendo-qavøiu, “Zo zȍtezøtezák, gekha matev-qa
zonō-einim. Gê, zo ezoqa menas, kopømbâ, ibøkha khaqain-
qape tozo-izam, av no tøte-iz?”*

Yaq gimbo-einim, “Ni kopømbaqapé.”

23 Yaq Yesu gezø-ein, “Unimanqatín. Zo ibøkha khaqain-
qape ndòzomø-izám, av no tøte-iz. Geté gekha ezoqām, noqa
nakeamo zenda neka yogea zenda-te timøqonav, ambá av
nqǣgo, no nøvevesām. Geté ta qonam nonqo tiqa ndígu
tǫ́goát, noge Tat gevevesam.”

24 Yesu-gi paev ezoqa ten nøme, nqanek manqat giyo-
gem, yaq qaqa ndøgoném, ndigu ezoqa menas-te. 25 Yaq
Yesu tegi paev ezoqam ate gi:goam, tenø-møváb ndǫ́go, gezø-
ein, “Zo mȍzøte-zøtéz. Bawabawan-gi kawakawa-za, ezoqa
gètokhonøzát. Neka tigi megetapak gò:kawaezát, av ekeza
poev ndøzømbe:go. 26 Geté zo mokho-te, matev av nqægo
bègǫ́. Gekha ezoqām ndego, zo mokho-te iz kandambaqape
ndape-qa tegoat, ndego yà be-zoge-tøke-ezoqam-év. 27 Neka
gekha ezoqām ndego, zo mokho-te megeat-qa tegoat, ndego
andé zogé yaq-fia mbain sasae ezoqam bezømbegó.

28 Até Ezoqam-gé Yó-a, ndego matev até kopó. Ndego
ambá ndōgo tenegeavūn, ezoqa sasae timbogoat neka vømbó-
tøkeāt. Geté ndego ezoqa tøke-qa neka teqa kha løvøte-te vee-
qa ndøgeavún. Yaq ezoqa kopoav, tèabete-nqovotáz.”

Yesu bøi waev mbain ezoqa menas gekhakheinøvem
(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

29 Yesu tegi paev ezoqam namba, Zeliko taon gi:-ivøvem,
ezoqa bawan-qape kandambá gimbopavat. 30 Yaq nakhoa
keoqa-te ndøgo, bøi waev mbain ezoqa menas mȍndø-
qonavám. Giyogem, Yesu geløvubat, yaq até gindigonem,
vømbō-akhaem, “Evézøza! Déivid-ge Zeo! Ni tanakh gǐnigú!”

31 Yaq ezoqa ewaqape, gègugúb, “Zo manqat tiá.” Geté
ndigu kandakanda nøme mba mo:-akhaemém, “Evézøza.
Déivid-ge Zeo. Ni tanakh gǐnigú.”

32 Yaq Yesu sège-itán, vøzō-akha, “Zo gekhā zǫ́poev, no
tæzø-matanam?”

33 Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Evézøza. Ni ambá bøi waev
qoni-etoamı́n.”

34 Yaq Yesu tanakh zøgó. Yaq até gendego, bøi vøzō-
khanøzam. Yaq ndigu ndaføyambá, bøi sègezø-eqeieqei-ám,
neka Yesu vømbō-paevem.

20:22 20:22 Met 26:39; Zion 18:11 * **20:22** 20:22 Ibøkha khaqain-qape, Yesu-qa nqosøgeap me:manqaté, ndego tendap. **20:25** 20:25 Luk 22:25-26 **20:26** 20:26 Met 23:11; Mak 9:35 **20:28** 20:28 Luk 22:27; Filip 2:7

21

Yesu Zelusalem taon-te, ande kawa ezoqam me geː-on
(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Zion 12:12-19)

1 Yesu ekeza paev ezoqam namba, Zelusalem taon
giːkhatoat, yaq Betfage vemiav avønin-te, Oliv manqei pøyat-
te ndøgo, ndego paev ezoqa menas tène-khofotáz, 2 gezø-ein,
“Tozonózáv ndøgo, vemiav zoqa megemege-te ndoːgo. Yaq
zo ndaføyambá, donki evo zomø-ometám, nakhasam namba.
Gémoposupát. Yaq zónqovosám, no-te sasa zotøndó-itūb.
3 Ezoqa manqat tezø-ein, yaq zo āv qazømbøé-einím nqægo,
‘Evezøza mbopóe, nginik.’ Yaq ndego zo segezøták.”
4 Nqanek matev qafakhan, zapa ndøgo. Manqat ndøgo,
Mbumbukiam tege manqa vevezam ezoqam mokho-te ge-
ein, tàbete-unimanqatín. Manqat nqánek,
5 Zayon ezoqam, ndigu Zelusalem taon-ak, gèzø-eín,
“Nqáe! Zoge kawa ngégeav.
Ndego khambuvap matev mbaín.
Donki-qá zita-té gonoqotáv, donki ndugu ndakinak-
qapu.”
6 Yaq ndigu paev ezoqa menas gizav, matev āv tini-
matønømém, av Yesu gezømbe-ein. 7 Yaq donki nakhasam,
evo namba, Yesu-té ginø-itúb, ndabua vøzømbō-khafuzam,
yaq Yesu sasa moːqom. 8 Yaq ezoqa kopoav-qapé, Yesu-qa
megemege-te, ekeza ndabua moːmøtagát, nakhoa-te, neka
ezoqa nøme vuv vøndōqogaz, sasa moːmøtag. 9 Yaq ezoqa
bawan-qape, Yesu-qa megemege-te vōːmegetam-a, nøme
vøndōpavam, ndigu āv gini-akhaemát nqægo, “Hosána!
Iké: te-te, Deivid-ge Zeo! Mbumbukiam ngenek ezoqam
bèkhakheinøvém, Evezøza-qa iz-te ngegeav! Hosána! Iké:
te-te, ndego uni ova-in ngoːyage!”
10 Yaq Yesu Zelusalem taon-te gemø-on, ezoqa ewaqape
nqova zøndáf, gibevøpem, “Gekha ezoqâm, ngenek?”
11 Yaq ndigu ezoqa kopoav-qape, Yesu namba giːgeavun,
gindu-qavøinam, “Ngenek Yesú. Nazalet vemiav-ák. Gelili
plovins-té gendowáv. Ngenek Mbumbukiam-gé manqa
vevezam ezoqám.”

Yesu Mbumbukiam-qa khoev-te gegoam
(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Zion 2:13-22)

12 Yesu Mbumbukiam-qa khoev uta-te ge-on, yaq até
gendego, ezoqam ndigu gigiap guːwiat, gèngeasám, neka
lou-qasis vøzø̄-nqagim, ndigu møni giː-enendtat neka ndigu
kuvøkuvu, Mbumbukiam-te løvusam nonqo, vøwiat. 13 Yaq
gezø-ein, “Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo,

21:5 21:5 Zech 9:9 **21:9** 21:9 Psa 118:25-26; 148:1 **21:13** 21:13 Isa 56:7; Jer 7:11

‘Noqa khoev, guliguli khoev ndøgoát.’ Geté zo Mbumbukiam-qa khoev zò-enendtēt, vømø-aqonam-ezoqam-qa-pebam-khōev.”

14 Yaq bøi waev mbain neka kagi ezoqam ndozáv, Yesu-te, ndøgo Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te. Yaq gèkhakheinøvém. 15 Geté Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, umingiap matev giqeivim, Yesu gematønumat neka vōyogem, av nakheis Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te gi-akhaemam, av nqægo, “Hosána! Iké: te-te, Deivid-ge Zeo,” yaq ndigu qaqa ndøgoném.

16 Yaq Yesu gimbo-einim, “Ge qô, toqóyoge, av nginik nakhei ndindi-akhayam?”

Yaq Yesu gendo-ein, “No nqazøyôgé. Gê, zo Mbumbukiam-qa Manqat mozó-geveømem, av qæ-ein nqægo? ‘Qoqa iz, nakheis neka nakhei nqonqon ndø-eqatét.’ ”

17 Yaq Yesu sègeziváz, neka Zelusalem taon vō-ivav. Yaq Betani vemiav-té genøwáv, ta lova ndøgo, vømōbuv.

Yesu fig tae manqat mba gembo-ein, sa qakusi
(Mak 11:12-14, 20-24)

18 Khøuwa nøme qandopave, lovølova-ús, Yesu Zelusalem taon-te nqawa ge:vesezat, ndego ifi mbovín. 19 Yaq nakhoa keoqa-te ndøgo, ndego fig tae ndøqeív. Geté avønin-te gewav, nanga-qa gemøkewag, esokho mba ndøqeív. Tae nanga mbaín. Yaq Yesu até gendego, fig tae manqat vømbō-ein, “Qo tae nanga nqawa qóviamák.” Yaq ndaføyambá, ndøgo fig tae sègekusí.

20 Yaq tegi paev ezoqam, nqanek matev giqeivim, ndigu nqova ndafe kandambá. Yaq gimbo-bevøpem, “Áv khanégo, nqanek fig tae nakhamas-te qakusi?”

21 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No unimanqatín nqazø-manqate. Zo tozo-unimanqatintat neka nakeap mbain vozógoāt, zo kopømbaqapé, matev āv tøzøté-matønumát, av no fig tae qambøe-matanam. Geté ta-mbá taoká. Zo nqanek manqei pøyat tozombo-einim, av nqægo, ‘Mòqo-itān. Yaq ibøkhatē qanøbāf,’ yaq matev segéfakhán. 22 Gekha matēv ndøgo, Mbumbukiam tozombo-viømemat, zo tozo-unimanqatintat, tozo-guligulimemat, yaq zo ndòzo-upøgimemát.”

Yesu gimbo-bevøpem, gekha ezoqam-qâ iz-tè, ndego matev gematønumat
(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

23 Yesu Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te nqawa ge-on, ezoqa vømē-zømesim, yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa

21:16 21:16 Psa 8:2 **21:21** 21:21 Met 17:20; Luk 17:6; 1 Ko 13:2; Zion 14:12
21:22 21:22 Met 7:7-11; 18:19

kandakanda neka Zu megetapak ndozáv, te-te, gimbo-einim,
“Qo gekha ezoqam-qâ iz-tē qonøgot, nandav matev nandoqo-
matønumit? Iz gekha ezoqām qá-etoam?”

24 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Até nó-a, bevap kopo nqanôgó,
zo-te. Zo yaq tozonø-qavøinam, yaq até nó-a, ndæzø-eín,
av nqægo, no matev gekha ezoqam-qâ iz-tē qatō-matønumit.
25 Noqa bevap manqat nqánek: Gê, Zion, ndego ezoqam
ibøkha iz gezø-etoumam, ndego iz gekha ezoqam-tē géndap?
Mbumbukiam-tê, ó, manqei-qape ezoqam-tè?”

Yaq ndigu ekeza mokho-mba gibond, “Áv khazí:-einīm?
Tizimbo-einim av nqægo, ‘Ndego iz Mbumbukiam-tē gendāp,’
yaq ndego ni āv ginimbí-eín nqégo, ‘Av tægoat ndægo, yaq
gekha zapâ, zo Zion unimanqatinteav qazogoam?’ 26 Geté
tizimbo-einim av nqægo, ‘Zion, iz, manqei-qape ezoqam-tē
gendāp,’ yaq nginik ezoqa bawan-qape, qaqa nígú. Zapa
ndøgo, ezoqa ewaqape āv gini-unimanqatinát nqégo: Zion,
ndego Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám.”

27 Yaq Yesu āv gimbøe-qavøinám nqégo, “Ni nītinøtenák.”

Yaq Yesu gezø-ein, “Av tægoat ndægo, yaq até nó-a, nøzø-
einák, no gekha ezoqam-qā iz-tē qatōgot, nqanek matev.”

Yaya etæ manqat, nakhei angana menas-qa yaq-te

28 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Ge zô, nqanek
emanqat-qa yaq-te, no ndakin tæzømbe-votot, áv khazømbøé-
matøvemēm?

Qàgoám. Ezoqam mòndøgoám. Nakhei angana menás
gimbogoam. Khøuwa nøme, eve, yo-khøuwa, āv gembøe-eín
nqégo, ‘Ndáe. Nqægo khøuwa, khae-té qomøsasáe.’ 29 Yaq
gembo-qavøiu, ‘Tía. No gènømbo-qasí.’ Geté vaev-te, ndego
matavap gè-enénd, sasa ndøwav, vømōsasae. 30 Yaq eve,
até eveqase-té-a, vōwav, manqat kopo vømømbō-ein. Yaq
ndego gendo-qavøiu. ‘Tát! Qanimáv. Ndænáv.’ Geté ndego
okhoeáv.”

31 Yesu nqanek emanqat gumuvotot, yaq āv gezømbe-beváp
nqégo, “Ge zô, ndozo-matavap? Nakhei menas ndigu, eve-qa
manqat gekha ezoqām ndøndap?”

Gindu-qavøinam, “Ndégo, yo-khøuwa.”

Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Matev
soqøsoqa-us ezoqam, av teks moni upøgim ezoqam neka
sakheis, ekeza kha giwiatun, ndigu zo ndòløvubám, neka
Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te vømó:-ōz. 32 Zapa ndøgo,
Zion gegeavun, neka zo ge:zømas, eqeieqei ande āv khazøté-
yagāt, zo ndego unimanqatinteáv. Geté teks moni upøgim

21:26 21:26 Met 14:5 **21:32** 21:32 Luk 3:12; 7:29-30

ezoqam neka sakheis ekeza kha giwiatun, ndigu mòndø-unimanqatiním. Zo tiqa matev ambá qazøte-qeivím. Geté até ndøgó-a, zo qambuzaneáv neka Zion unimanqatinteáv.”

Yaya etæ manqat, waen khae keoge ezoqam-qa yaq-te
(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

33 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Nqanek yaya
etæ manqat nøme, zøtéyogēm:
Qàgoám. Ezoqam mòndøgoám. Khae evé. Ndego waen
khae ndøkhá, uta vō-ogi, neka waen nanga pesegim nonqo,
manqei vō-oz, neka khae qeivi nonqo, khoev eqawat-qape
vōwev. Yaq khae ndøgo, ezoqā nøme-qá zenda-té genøvé,
timbøe-kewagat, ekezan manqei nøme-te vōwav. 34 Yaq waen
nanga khata viav qamøkhanaz, ndego khae eve, sasae ezoqam
ndøkhofotáz, ti-te ndigu, ma khae gimbøe-kewagam. Ekeza
waen nanga upøgim-qa ndøgoám. 35 Geté ndigu khae keoge
ezoqam, gègavém. Ezoqa nøme gèzuím, neka nøme vōlaem;
neka nøme nandí gini-pouwím, vōnanim. 36 Yaq ndego khae
eve, sasae ezoqa nøme mba mo:khofotáz. Geté ndigu khae
keoge ezoqam, matev āv tizømbe-matanám, av ezoqa nøme
gizømbe-matanam.
37 Yaq vaev-te, ndego khae eve, ekeza yo ndøkhofotáv, ge-
ein, ‘Ngenek nogé yó. Ndego ndòmbo-vizumém.’
38 Geté ndigu khae keoge ezoqam, khae eve-ge yo gi-
ometam, ekeza mokho-mba, āv gini-einím nqægo, ‘Ngenek
khae eve-gé yó. Waen khae ngének genó-kawa-év. Zílaém.
Yaq khae nqanek, ni zíndapém.’ 39 Yaq até gindigonem,
gèmøvøinám, khae bavokho sasa ndø-ituim, pakhapakha
vømømbō-khanøem.”
40 Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq
gezø-ein, “Ge zô, ndozo-matavap? Ndego khae eve tendowav,
gekha matev zømatanām, ndigu khae gimbo-kewagam?”
41 Yaq gindu-qavøinam, “Ndego, ndigu ezoqa soqøsoqa
ndòzitág, vōpakhaez. Yaq khae ndøgo, keoge ezoqa vini-qá
zenda-té genøvé. Tiqá zenda-té tenøvé ndígu, khata viav-te,
tegi waen nanga timbo-etoumat.”
42 Yaq Yesu gezø-ein, “Ge zô, Mbumbukiam-qa Manqat
mozó-geveømem, av qæ-ein nqægo?
‘Nandi-qapi ndigu, khoev puanam ezoqam gisanqabem,
ndigu mòndømø-gigiap-qape-éz, khoev puanam nonqo.
Nqanek matev, Evezøza ndømatanám.
Ndøgo qanimav tantáv, niqa bøi-te.’

21:33 21:33 Isa 5:1-2 **21:38** 21:38 Met 27:18 **21:39** 21:39 Iblu 13:12 **21:42** 21:42 Psa 118:22-23; Lom 9:33; 1 Pita 2:6-8

43 Yaq nakémbá, no nqazø-manqate: Mbumbukiam teqa
Megeat Matev, zo-te nandøgo, gévibám. Yaq ezoqa ta bawan
ndígu tezø-etoám, ti-te mokho eqeieqei ndøfakhate.”*
45 Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Felisi
ezoqam, nqanek yaya etæ manqat giyogem, ndigu sògo-
matøvemém, ngenek ni me:manqatē. 46 Yaq ndigu ambá
gimøvøinamín, ndimbula-te vø̄-utøvemin. Geté ndigu ezoqa
bawan-qape-qá møe ndøgoném. Zapa ndøgo, ezoqa ewaqape,
Yesu Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam me:vewám.

22

Yaya etæ manqat, nøkenøkem lou loge-qa yaq-te
(Luk 14:15-24)

1 Yesu yaya gezø-etæam, nøme kopo nqánek. Gezø-ein,
2 “Mbumbukiam-qa Megeat Matev kopømba ande av nqægo:
Kawa ezoqam mǹdøgoám. Tege yo, sæva oki-qa ndøgoám.
Yaq ndego kawa, lou kandambaqape ndøkhakheinám, 3 neka
tegi sasae ezoqam vø̄khofosam, ti-te ndigu, ibugukhokhof
manqa gezø-khofotam, taqa yaq-te. Geté ndakin sasae
ezoqam gizø-ein, av nqægo, yà betøndozāv, ndigu gèzømbo-
qasí, tinduzav. 4 Yaq ndego kawa ezoqam, sasae ezoqā
nøme ndøkhofosám, ti-te ndigu, ibugukhokhof manqa
gezø-khofotam, gezø-ein, ‘Nandiv ezoqam gèmøzø-eín. Lou
khakheitáp. No kao angana mbomømboma neka søvakha
gigiap enaq-us mǹezitág, lou loge nonqo. Gigiap ate ndægo
khakheitáp. Sà betøndozáv, nøkenøkem lou loge-te.’ 5 Geté
ndigu ezoqam, ma gezømbe-akha, kawa ezoqam-qa manqat,
gèsanqawém. Yaq ekeza poev matev møgoném. Ezoqa nøme,
ekeza khae-té gemøsasáe, neka ezoqa nøme stoa-te vømø̄sasae.
6 Neka ezoqa nøme até gindigonem, ndigu kawa-gi sasae
ezoqam sègegavém, vø̄zitag, pakhapakha sasa zøkhaneam.
7 Yaq ndego kawa ezoqam, qaqa kandambá gego. Yaq
até gendego, nakhag ezoqam ndøkhofotáz, ndigu ezoqam
vømø̄zitag, pakhapakhá, ndigu tegi sasae ezoqam gizitag,
neka tiqa vemiav vø̄sonqotøvem.
8 Yaq ndego kawa ezoqam, ekeza sasae ezoqam gezø-ein,
‘Noqa nøkenøkem lou khakheitáp. Geté ndigu, no qazø-akha,
lou namba tizilog, ndigu ezoqa soqøsoqá. 9 Geté ndakin
nakhoa-té søzøtú-okhoát. Yaq gekha ezoqām ndigu, tozo-
zømetet, sègendo-khatobát, ndigu noqa nøkenøkem lou loge-
te betøndōzav.’ 10 Yaq ndigu sasae ezoqam sège-panqaním.

---

* **21:43** 21:43 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqánek: 44Gekha ezoqām ndego, nginik nandi-te to:bøiav, ndego keqaniáp. Neka nandi ndigu, teqa kha-te to:bøiaz, ndego peseinøváp. **22:6** 22:6 Met 21:35

Yaq gekha ezoqām ndigu, nakhoa-te gizømetɨn, sègendo-
khatobɨ́n. Ezoqa nøme ndigu, eqeieqeí, neka nøme ndigu,
soqøsoqá. Yaq nøkenøkem khoev ndøgo, ùnime:-khazém.
11 Geté kawa ezoqam khoev-te ge-on, ezoqa gegevezo,
ezoqa kopo mɔ̀ndu:goám ndøugu. Ndego nøkenøkem nd-
abua eqeieqei uzøpøteáv. 12 Yaq kawa ezoqam gembo-ein,
'Nǿfu. Qo áv khoqotøndé-oq nqanek, nøkenøkem ndabua
mbomømboma uzøpøteav ndoqogo.' Geté ndego otevateáv,
gekha manqat mbøé-eɨ̄n.
13 Yaq ndego kawa ezoqam até gendego, ekeza sasae
ezoqam, āv gezømbe-eín nqǽgo, 'Bov neka pingim zombó-
løvønømém, neka bavokhó qazomǿ-oginám. Bøivun-té. Yaq
té-eivumát ndǿgo, neka khaya vǿvivisumāt.' "
14 Yaq Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem,
gezø-ein, "Mbumbukiam ezoqa kopoáv gezø-akhayam. Geté
ezoqa khapímbá gevevesam."

Yesu amba teks moni abam-qa yaq-te timbøe-matemateømemɨn
(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

15 Yaq Felisi ezoqam gèpindám, matavap vømɔ̄gonem, av
nqægo, Yesu beváp qazimbøé-matemateømém. 16 Yaq Fe-
lisi ezoqam, ekeza paev ezoqam ndøkhofotáz, Yesu-te, ezoqa
nøme namba, ndigu Elod-te ginøzaz. Yaq ndigu gimbo-
einim, "Nøméndim ezoqam. Ni mɔ̀tinøtén, qo uniman-
qatin ezoqám. Qo ezoqam Mbumbukiam-qa poev-qa yaq-te
ndoqote-zømesim, unimanqatin manqat mba qomanqaté. Qo
møe mbaín, ezoqam-te. Geté qo manqat sòqo-manqaté, oskiá
ndøgo, ezoqa kandakanda o ezoqa khasøkhasis. 17 Qonimbí-
eɨ̄n. Qoqa matavap, áv khanégo? Kopømbâ, Siza-te teks moni
tizi-abumat, ndego Lom kawa kandambaqape, ó, khafeâp?"
18 Geté Yesu tiqa matavap soqøsoqa é-møndøqeív, gezø-
ein, "Zo khavozam ezoqam, gekha zapâ, no matemateam-
qa ndozogo? 19 Moni mokho zøté-nømøndēm, ezoqam teks-
te ndi-abam." Yaq ndigu moni mokho gindu-ndøpøzem, vɔ̄e-
ometem.
20 Yaq Yesu gezø-ein, "Gê, gekha ezoqam-qâ bugug neka iz
mó:go, nginik moni mokho-te?"
21 Yaq gindu-qavøinam, "Siza-qá bugúg, neka teqá íz mo:gó."
Yaq gezø-ein, "Av tægoat ndægo, Siza-qa gigiap, Siza zombó-
etoumemát. Geté gigiāp ndøgo, Mbumbukiam-qa, Mbum-
bukiam zombó-etoumemát."
22 Ndigu teqa manqa qavøiwat giyogem, yaq ndigu nqova
ndafe kandambá. Yaq sège-ivøvém, vɔ̄zav.

22:13 22:13 Met 8:12; 25:30; Luk 13:28 **22:15** 22:15 Mak 3:6 **22:21** 22:21 Lom 13:7

Sadusi ezoqam, Yesu løvøte-te nango khandi:nat-qa yaq-te gimbøe-bevøpem
(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

23 Ta khøuwa kopo-te ndøgo, Sadusi ezoqam ndozáv, Yesu-te.
Nginik Sadusi ezoqam, āv gini-unimanqatinát nqægo: Ezoqa
tipakhaetat, ndigu nango gemø-khandi:zák, løvøte-te. Yaq
ndigu Yesu bevap mbogoném, 24 gimbo-einim, "Nøméndim
ezoqam. Mozes āv gene-eín nqægo: Ezoqa tenanimat, yaq
ndego nakheis mbaĩn, yaq ngæmam ndugu te-ivavat, namba
qawan ndø-okiát, neka tege namba qawan, ndego genanim,
patu bembøē-qatayat. 25 Qotøndé-ewāg, nqanek emanqat. Ni
mokho-te, angana møndøgoám. Evenáp. Ate gi:goam sevén.
Yaq khøuwa ndego, sævam ndø-okí. Yaq gènaním. Zas sège-
iváv. Nakheis mbaín. Yaq eveqase ndø-okí, ngunuk ngæmam.
26 Yaq matev até kopó. Até ndegó-a, vønanim. Nakheis
mbaín. Yaq vaev até ndigú-a, emekheis, ndugu ngæmam
kopo sège-kawawát, atema evenap seven ate gi:goam vømū-
pakhaez. 27 Yaq vaev até sævám-a, vønanim.

28 Gê, ezoqa unimanqatin løvøte-te tikhandi:z, yaq ta
khøuwa-te ndøgo, timø-khandi:z, ngunuk sævam, gekha
ezoqam-gû zas ndøgoāt? Zapa ndøgo, ndigu evenap ate
gi:goam, ngunuk sævam kopo ndøkawawát."

29 Yaq Yesu gezø-qavøiu, "Zoqa matavap soqaín, zo ndozo-
matavap av nqægo, ezoqa tipakhaetat, ndigu løvøte-te nango
gemø̄-khandi:zāk. Zo Mbumbukiam-qa Manqat neká teqa
bazaføgakh, zøtezateáv. 30 Ezoqa løvøte-te nango timø-khandi:z,
ndigu andé enzol ezoqam me mé:goát, ndigu yan-te ngo:yage.
Nøkenøkem matev mbaín.

31 Geté løvøte-te toqo-khandi:q, taqa yaq-te, gê, zo mozó-
geveømem, manqat ndøgo Mbumbukiam ge-ein? 32 Ndego āv
gene-eín nqægo, 'No Eibleem-gé Mbumbukiám, neka Aezek-
gé Mbumbukiám, neka Zekop-gé Mbumbukiám.' Nqanek
manqat ni āv qaninømánd nqægo: Ndigu ezoqam zua
ndøkhandi:zát, Mbumbukiam namba. Zapa ndøgo, Mbum-
bukiam ndego ambá av nqǣgo, løvøte ezoqam-gē Mbum-
bukiām, geté ndego khandi ezoqam-gé Mbumbukiám."

33 Yaq ezoqa ewaqape nqanek manqat giyogem, ndigu
nqova ndafe kandambá, Yesu-qa nømendim matev-qa yaq-te.

Matev kandakanda menas ndøgo, matev ate ndœgo qaløvuam
(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)

34 Felisi ezoqam giyogem av nqægo, Yesu ndigu Sadusi ezo-
qam ùnime:-tokāz, yaq ndigu gèpindám, manqat vø̄-einim.

22:23 22:23 Kel 23:8 **22:24** 22:24 Deut 25:5 **22:32** 22:32 Exo 3:6; Met 8:11

35 Yaq tigi ezoqa kopo, ndego Mozes-qa guguna manqat ote-
vat ezoqam gegoam, Yesu matemateam-qa mbogoám, gem-
bobevap, 36 “Nøméndim ezoqam. Mozes-qa guguna manqat
mokho-te, matev uni kandambaqape-in ākhanégo?”
37 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Matev kandambaqape nqánek:
‘Kuku yà betaqagó, Evezøza-te, ndego qoge Mbumbukiam,
uni qoqa mbøni-te neka uni qoge nqova-te neka uni qoqa
matavap-te.’ 38 Matev uni kandambaqape-in nqánek.
Nqanek gò:megeát. 39 Geté até nqanék-a, kandambaqapé.
‘Ezoqa nøme-te, kuku āv tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te
kuku ndaqambe:go.’ 40 Mozes-qa guguna manqat ate ndægo
neka nømendim manqat ndøgo, Mbumbukiam-gi manqa
vevezam ezoqam gipeaomem, nqanek matev menas-té qanø-
vøgií.”

Yesu ambá av nqægo, Deivid-ge zeo mbā, geté ndego até tege Evezøzá
(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

41 Ndigu Felisi ezoqam, ate av-té giwaniapam, yaq Yesu
tenøzø-beváp ndógo, gezø-ein, 42 “Gê, zo ndozo-matavap?
Mesaya ndego, Mbumbukiam tendo-khofotav, ndego gekha
ezoqam-gê zeò?”
Yaq gimbo-qavøinam, “Ndego Deivid-gé Zeó.”
43 Yaq Yesu gezø-ein, “Av tægoat ndægo, yaq gekha zapâ,
Deivid ndego Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, Evezøza
gembo-akha? Manqat ndøgo, Deivid ge-ein, nqánek:
44 Evezøza Mbumbukiam, noge Evezøza, āv gembøe-eín
nqǽgo,
‘Noqá nakeamo zenda-té qanøqóm.
Até qóqotát, atema no qogi qaqa ezoqam,
qoqa zenda tokhotapak mokho-te vøtaqambú-āb.’
45 Gê, Deivid ndego Mesaya, Evezøza ndembo-akhayam,
yaq ngenek Mesaya, áv kené-Deivid-ge-zeo-ev?”
46 Yesu nqanek bevap manqat gezø-ein, ndigu Felisi ezoqam
kopømba mbaín, gembó-qavøinām. Yaq ta khøuwa-qa zita-te,
ezoqa møe ndøgoném, Yesu bevap nøme vømbøé-gonēm.

23

Yesu ezoqa Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam-qa yaq-te gegugub
(Mak 12:38-39; Luk 11:43, 46; 20:45-46)

1 Yesu ekeza paev ezoqam neka ezoqa ewaqape gezø-
ein, 2 “Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka
Felisi ezoqam, Mozes-qá iziz ndøndapém, zo ndi:zømesim.

22:37 22:37 Deut 6:5 **22:39** 22:39 Lev 19:18; Met 7:12 **22:40** 22:40 Lom 13:10; Gal 5:14 **22:42** 22:42 Zion 7:42 **22:44** 22:44 Psa 110:1; Met 26:64

3 Yaq nakémbá, zo tiqa manqat, o-mba zømbo-ndapé, neka
matev ate ndægo vøgó, av ndizømbe-manqate! Geté tiqa
matev mbòpãev. Zapa ndøgo, matev ndøgo, ezoqa nøme
ndi:zømesim, ndigu ekezan matønumáv. 4 Ndigu ezoqam-
qa nqanqa-te, viniv-qape mo:-aumatún. Yaq ezoqa amba-
amba me:-eqagimatún. Geté ndigu zenda-qase aumáv, ezoqa
vøzømbé-tøkeãt, ndigu nqanek viniv ndi-eqawat. 5 Ndigu
matev ate ndægo, ezoqa qeivi nonqo mba ndøgoatún. Mboges-
qase ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat-qase ndøu-peawap,
tiqa kawa-pap-te neka pingim-te giløvønumatun, kandakandá
sege-khakheinumatún, neka ndabua gi-uzami̇n, gi loloákh
segezǿ-følæpát. Yaq ezoqa iz tĩabezømbe-eqawát.* 6 Ndigu
tøzømbe-khaneát ndøgo, lou loge kandakanda-te neka guliguli
khoev-te, iz akhayapak-qá qonam nonqo-té gíqonumát,
7 neka ezoqa ewaqape, maket manqei-te, ndigu khaiya
mboma manqat vizap-us bezø̃-manqate, neka 'nømendim ezo-
qam' sasa bezø-akhayam. 8 Geté zo, 'nømendim ezoqam' bezø-
akhàyã̃m. Zapa ndøgo, zo nømendim ezoqa kopo zømbegó. Geté
zo evenáp. Vinivinimba mbaín. 9 Neka zo ezoqa 'Tat' mbo-
akhàyã̃m, nqanek manqei-qape-te. Zapa ndøgo, zo tat kopo
zømbegó. Ndégo, yan-te ngo:yage. 10 Neka zo 'megeat ezoqam'
bezø-akhàyã̃m. Zapa ndøgo, zo megeat ezoqam kopo zømbegó.
Kelisó. 11 Gekha ezoqãm kandambaqape ndego, zo mokho-
te, ndego zogé sasae ezoqam begó. 12 Zapa ndøgo, gekha
ezoqãm ndego, ekeza iz te-eqatat, teqa iz gévoatát. Neka
gekha ezoqãm ndego, ekeza iz tevoatat, teqa iz gó:-eqatát."

Yesu Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam, tiqa manqa-zapazapa gezø-vøndøyam
(Mak 12:40; Luk 11:39-52; 20:47)

13 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Zo mòzo-
soqoéz, zo Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka
zo Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo mboqog, zòto-
tokøvém, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te, ezoqa vøe-õz.

23:3 23:3 Mal 2:7-8 **23:5** 23:5 Met 6:1; Exo 13:9; Deut 6:8; Num 15:38-39

* **23:5** 23:5 Nginik Felisi ezoqam, Mbumbukiam-qa Manqat-qase, pepa-té gini--peaomemi̇n, mboges-qasis-te vø̃nqeitumemi̇n, neka kawa-pap-te neka pingim-te vø̃løvønømemi̇n, giguligulimam. Ndigu ãv gini-matavupám nqægo: Ndøgo Mbumbukiam-qá poév, matev av nqægo gimatønumam. Taqa yaq-te qoté-geveãm, Exo 13:9, 16, neka Deut 6:4-9 neka Deut 11:13-21. Neka tiqa ndabua-te, gi loloákh segezø-følæpám. Yaq ezoqa tini-zøtezín ndøgo, ndigu Mbumbukiam-qá sasae ndøgoatún. Taqa yaq-te qoté-geveãm, Num 15:37-41. Geté ndigu Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, nqanek matev ate ndægo, ekeza iz eqawat nonqo mba me:matønumám. **23:11** 23:11 Met 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26 **23:12** 23:12 Job 22:29; Prov 29:23; Luk 14:11; 18:14

Zo zøkezan onimáv. Neka ezoqam ndigu, onim-qa ndigu, zo
zòzømbe-khafeáp.†
15 Zo mòzo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nømendim
ezoqam, neka zo Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám.
Zo qamba-qambá ndozo-okho neka ndozo-ane, ezoqa kopo-
qa ndozovawe, zo tezøpaev. Yaq ndego zo tezøpaev, zo
manqa-zapa-te nøme mba zotóveém, āv taoká, av zo zøkezan
ndøzøte:go. Yaq até ndegó-a, gøinam-té gemøwáv, zo namba.
16 Zo mòzo-soqoéz. Zo bøi waev mbain ezoqam, ituza-
qa zogó. Geté até zó-a, bøi waev mbaín. Zo āv qazøte-
manqaté nqægo, 'Ezoqa Mbumbukiam-qa khoev-qa iz-te,
manqa mbusa teve, gete manqa mbusa geawateav tøgoat,
ndøgo kopømbá. Mbumbukiam te-te ndego yaq-fia gétayák.
Geté ezoqa gol-qa iz-te, ndøgo Mbumbukiam-qa khoev-te
ndøuve, manqa mbusa teve, yaq ndego manqa mbusa até
begeawát.' 17 Ge zô, matavap neka bøi waev mbain ezoqam,
gigiap kandambaqape ākhanégo? Gôl, ó, Mbumbukiam-qâ
khòev? Gol, ndøgo khokhó. Geté Mbumbukiam-qa khoev-
te qamø-oeɨn, ndøgo tøme-gigiap-qape-ín, vømø̄-Mbumbukiam-
qa-gigiap-ɨn.
18 Neka zo nøme, āv qazøte-manqaté nqægo, 'Ezoqa lou-qase-
qa iz-te, manqa mbusa teve, ndøgo Mbumbukiam-te søvakha
gigiap ndiløvutam, gete manqa mbusa geawateav tøgoat,
ndøgo kopømbá. Mbumbukiam te-te ndego yaq-fia gétayák.
Geté ezoqa søvakha gigiap-qa iz-te, manqa mbusa teve, ndøgo
lou-qase-te to:ve, yaq ndego manqa mbusa até begeawát.'
19 Zo bøi waev mbain ezoqam, gê, gigiap kandambaqape
ākhanégo? Ndøgò, søvakha gigiâp, o ndøgò, søvakha løvutam
nonqo, Mbumbukiam-qa khoev-te ndøugu? Søvakha gigiap
ndøgo, khokhó. Geté sa ndøgo, tøme-gigiap-qape-ín, søvakha
løvutam nonqo toqomo:ve, vømø̄-Mbumbukiam-qa-gigiap-ɨn.
20 Yaq nakémbá. Gekha ezoqām ndego, søvakha gigiap løvutam
nonqo-qa iz-te, manqa mbusa teve, ndego manqa mbusa,
gigiap menas-qá iz-té genøvé, søvakha løvutam nonqo neka
gigiap ate ndægo, ndøgo ndo:ve. 21 Neka gekha ezoqām
ndego, Mbumbukiam-qa khoev-qa iz-te, manqa mbusa teve,
ndego até Mbumbukiam-qá iz-té-a, vøvē. Zapa ndøgo,
Mbumbukiam ndøgo teyagé. 22 Neka gekha ezoqām ndego,
yan-qa iz-te, manqa mbusa teve, ndego Mbumbukiam-qá

---

† **23:13** 23:13 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqánek: 14Zo mòzo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, neka zo Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo ngængæm zozømbe-khavozumatún, tiqa khoev neka gigiap vozozø̄-aqonumatun. Neka zo ezoqa ewaqape-qa bøi-te, guliguli loloakh sozogoatún. Yaq nakémbá zoqa yaq-fia, viniv kandambá tozomø-ndapem. **23:16** 23:16 Met 15:14 **23:22** 23:22 Isa 66:1; Met 5:34

qonam nonqo-qá iz-té genøvé. Zapa ndøgo, yan ndøgo,
Mbumbukiam-qá qonam nonqó. Neka ndego, manqa mbusa,
até Mbumbukiam-qá iz-té-a, vøvē.

23 Zo mòzo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nømendim
ezoqam neka Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo
até avøe gigiap uni khasøkhasis-ín-a, qazøtøndo-peːtatun,
zòqaqaemín, qaqageap vømø-ten-in, yaq qatoat kopo, Mbum-
bukiam vozombō-etøomemin. Matev khasøkhasis av nqægo,
zo mòzogoatún. Geté matev kandakanda, Mbumbukiam-
qa guguna manqat-te nqapeawap, zòsanqawatún, kopømba
ande av ezoqa nøme-te, matev eqeieqei matanam matev,
neka tanakh matev, neka unimanqatin matev. Matev
eqeieqei khasøkhasis tozogoat, ndøgo kopømbá. Geté gigiap-
qape ndøgo, matev eqeieqei kandakanda tozogoat. 24 Zo bøi
waev mbain ezoqam, ituza-qa zøgó. Geté até zó-a, bøi waev
mbaín. Zo yaf-te, piopam zoqombinamín. Geté kemol-qapu
ndu:vøete, zo sòzo-khoutøveːmín.

25 Zo mòzo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nømendim
ezoqam neka Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo
kap neka melek, mumat mba zoto-sunguzumatún. Geté
mokho-te ndøugu, khavim-ús. Ta kap neka melek ndøgo,
zó. Zoqa mokho-te, gigiap qovet møqæ neka zøkeza kha
mba qeivi matev zømbu:gú. 26 Zo Felisi ezoqam, zo bøi waev
mbaín. Bugukhokhof, mokho-té qazonø-sunguzám. Yaq até
bavokhó-a, segébæbæs.

27 Zo mòzo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nømendim
ezoqam neka Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo
andé manqei-pakha ozáp. Bavokho ndo:go, khakheitáp neka
busøgeáp neka voqoát. Geté mokho-te ndøugu, bazag neka
peakha vøvanq mba mu:gú. 28 Zo até kopó. Bavokho nandozo-
keoge, bugug eqeieqeí. Geté zoqa mokho-te nandøugu,
khavozam neka manqa-zapazapá qazømbe-tøtøvøyám.

29 Zo mòzo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nømendim
ezoqam neka Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo
Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam neka gekha ezoqa
eqeieqei nøme, ibugukhokhof giyageapam, khoev qaniqan-
imav zozø-puanumatún, tiqa manqei-pakha-te, neka vozozø-
fegatun. 30 Neka zo āv qazøte-manqatatún nqægo, ‘Ni amba
nigi atanakha-zapazapa-za-qa khøuwa-te tizi-yagein, ni ndigu
ambá nizø-tøkeák, ndigu Mbumbukiam-gi manqa vevezam
ezoqam gizitagat.’ 31 Zo av ndøzøte-manqate, yaq zo āv
qazøte-vøndæmét nqægo, zo tigí zí, ndigu Mbumbukiam-gi

23:23 23:23 Lev 27:30; Mica 6:8 **23:25** 23:25 Mak 7:4 **23:27** 23:27 Kel 23:3
23:28 23:28 Luk 16:15 **23:31** 23:31 Kel 7:52

manqa vevezam ezoqam gizitagat. 32 Ság. Vø̀-apét. Nan-
dav matev, ùnime:-khouím, av zogi atanakha-zapazapa-za
gi:matønumam.
33 Zo waza soqøsoqa. Ge zô ndozo-matavap, gøina wageap-
qa møe, áv khazømbøé-khokhōz? 34 Nqáe! No Mbumbukiam-
gi manqa vevezam ezoqam neka matavap loloakh ezoqam
neka nømendim ezoqam notøndó-khofosumát, zo-te. Geté
zo ndigu ezoqa nøme, pakhapakha zozø-khanæmát, neka
nøme tae mutui-te vozó-tøkebumāt, neka nøme Zu ezoqam-
qa guliguli khoev-te vozó-febumāt, neka vemiav nøme-te
atema vemiav nøme-te vozó-ngeasumāt. 35 Yaq nakémbá,
ezoqa eqeieqei ate ndi:gu, pakhapakha gizø-khanæmam, Eibol
gilaem, qamat, atema zo Zekalaya, Belekia-ge yo, pakha-
pakha qazombo-khanøem, yaq Mbumbukiam-qa khoev-a,
yaq søvakha gigiap løvusam nonqo lou-qase-te, taqa yaq-fia
nqosøgeap zo-té qanø-nqeivøém. 36 No unimanqatín nqazø-
manqate: Nqanek yaq-fia nqosøgeap ate nqægo, zo-té qanø-
nqeivøém, zo ndakin nqazoyage."

Yesu Zelusalem-ak-qa mbøni qambova
(Luk 13:34-35)

37 Yaq Yesu manqat nøme ge-ein, "Zelusalem, Zelusalem,
zo Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, pakhapakha
ndozozø-khaneam, neka nandi ndōzōtē-zitōgē, ndigu Mbum-
bukiam zo-te ndendo-khofosam, no khøuwa kopoáv, baqa
amba nøte-eqagimám zo-te, kopømba ande av kokolok evo
nduigu, nakheis gukhatobin, ekeza taf mokho-te vō-ozin.
Geté zo gèzømbo-qasi:vám. 38 Nqáe! Zoqa khoev nqanek,
gésoqá. Ezoqam mbaín, segégoát. 39 No nqazø-manqate:
Zo no nango naqanøká zónømendamák. Geté ta khøuwa-te
ndøgo, sa tøzøté-nømendám, zo tozo-einim, av nqægo, 'Mbum-
bukiam ngenek ezoqam bèkhakheinøvém, Evezøza-qa iz-te
ngegeav!' "

24

Mbumbukiam-qa khoev tøsoqa
(Mak 13:1-2; Luk 21:5-6)

1 Yesu Mbumbukiam-qa khoev ge-ivav, nakhoa gege-
veat, yaq ekeza paev ezoqam tinduzáv ndøgo, gimbo-einim,
"Qotéqeïv. Khoev mbomømbomá ndøpuate, Mbumbukiam-qa
khoev uta mokho-te."
2 Yaq Yesu gezø-ein, "No unimanqatín nqazø-manqate.
Khoev ate ndægo, ndozoqeivi, manqei-té qamø-
khakhandám. Nandi kopo nøme, nandi nøme-te, gó:zaveák."

23:33 23:33 Met 3:7; 12:34; Luk 3:7 **23:35** 23:35 Gen 4:8; 2 Chr 24:20-21 **23:38** 23:38 1 King 9:7-8; Jer 22:5 **23:39** 23:39 Psa 118:26 **24:2** 24:2 Luk 19:44

Viniv vinivinimba tøfakhanam
(Mak 13:3-13; Luk 21:7-19)

3 Taqa zita-te, Yesu Oliv manqei poyat-té genøwáv,
vømøqom. Tegi paev ezoqam mba ndøgoám, te namba. Yaq
āv gimbøe-bevøpém nqægo, “Qonimbí-eïn. Matev nandav
qoqote-manqatam, gekha khøuwā qanéfakhān? Neka andé
gekha matev me nitíqeivïm, ni tøtinøten, av nqægo, qo
qotøndō-qavāq neka nqanek manqei-qape gemø̄-navøēm?”
4 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Aiyá qagó. Zo ezoqa betùbăm.
5 Ezoqa kopoáv, noqá iz-té gindú-okhoát. Ndigu ezoqa
āv gizømbé-manqatát nqægo, ‘No Kelisó’, neka ezoqa kan-
dambá titubumat. 6 Zo nakhag-qa yaq-te tozo-ewagat neka
nakhag u vozó-ewagāt, zo møe ndøgő. Matev av nqægo,
ndøkhæ-fakhanám. Geté manqei-qape-qa vaev zuá. 7 Manqei
nøme, manqei nøme namba, nakhag ndøgoát, neka kawa
ezoqa nøme-qa bawan, kawa ezoqa nøme-qa bawan namba,
vønøfeapāt. Manqei nøme-te, lou mbaimbai zøwagát, neka
manqei nøme-te, manqei vøkukuvøemāt. Manqei vinivin-
imbá. Kopoáv. 8 Geté nqanek matev ate ndægo, ngazu mbá.
Ndøgo kopømba ande av-té, sævam tui-ova, nqosøgeap ande
tuikhantav.
9 Zo ndøgavemát neka vøngiæzotāt, løvøte-te sasa ndø-
abumāt. Manqei-manqei ate ndægo, zo gezø-sanqawupát,
no zapaya. 10 Ta khøuwa-te ndøgo ezoqa kopoáv, tiqa
unimanqatin no-te segemø-ivøvemát. Ndigu yaqyaq-a
gésanqambupát neka qaqa ezoqam-qa zenda-te izuizu
vø-ambumāt. 11 Yaq khavozam manqa vevezam ezoqam
ndøfakhanám, kopoáv, ezoqa kopoav vøtubām. 12 Yaq matev
soqøsoqa sa tønø-khouwevtét. Yaq ta zapaya ndøgo, ezoqa
kopoáv, tiqa kuku matev segezø-navøém. 13 Geté gekha
ezoqām ndego, bazaføgakh-us teyat, atema vaev-te, ndego
ndømø-khandí:v. 14 Manqat Mbomambaqape, Mbumbukiam-
qa Megeat Matev-qa yaq-te, ezoqa sugumú-zømesimít,
manqei-qape ate nqægo. Bawan vinivinimba ate ndægo,
sugumú-ewagét. Manqei-qape-qa vaev, khæ ndøfakhán.”

Gigiap soqaqape tøfakhan Mbumbukiam-qa khoev-te, Zelusalem taon-te
(Mak 13:14-23; Luk 21:20-24)

15 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo gigiap
soqaqape zóqeivím, ndøgo Deniel, ndego Mbumbukiam-ge
manqa vevezam ezoqam, ge:manqatam. Mbumbukiam-qá
khoev-té qanú-wuøyát. Geté khafeap kandambá, gigiap av

24:5 24:5 Met 24:23-24; 1 Zion 2:18 **24:9** 24:9 Met 10:22 **24:11** 24:11 Met 24:5, 24; 1 Zion 4:1 **24:13** 24:13 Met 10:22 **24:14** 24:14 Met 28:19 **24:15** 24:15 Dan 9:27; 11:31; 12:11

nqægo tøu-wuøyat ndøugu. (Gekha ezoqām ndego, nqanek
manqat tegeveam, mokho bèmboqeív.) 16 Zo nqanek gigiap
tozoqeivim, yaq gekha ezoqām ndigu, Zudia plovins-te tiya-
gat, manqei popotap-té giabenø-khokhóz. 17 Gekha ezoqām
ndego, khoev ova to:yat, ndego khoev mokho-te bè-ŏn, gi-
giap vømøndó-upøgīm. 18 Neka gekha ezoqām ndigu, khae-
te tisasaetet, ndigu ndabua upøgim-qa bevèsĕz. 19 Ta khøuwa-
te ndøgo, ti-te ndigu unimé:-soqá, sakheis emu-us ndigu
neka nakhei tete ndizøloge. 20 Mbumbukiam zombó-vi:mát.
Nqanek matev, qozaq viav-te o Sabat khøuwa-te, befàkhán.
21 Viniv ndøgo, ta khøuwa-te tøfakhan, føgakh-mbá tantáv.
Mbumbukiam manqei-qape ande ge:khakheinam, atema
ndakin, matev føgakh-qape fakhaneáv, av ta khøuwa-te ndøgo
tæfakhan. Yaq até taqa zita-té-a, matev føgakh-qape av nqægo,
nango gemø-fakhanák. 22 Geté Mbumbukiam matavap é-
møndo:vé, av nqægo, khøuwa ndò-tokhopogeaqasí:z. Mbain
tøgoni̇n, yaq ezoqa kopo ambá gemø-khandi:vák. Mbum-
bukiam, khøuwa, ti zapaya ndígu tené-tokhopogeaqasí:z,
ndigu ekezan gevevesam.

23 Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa tezø-ein, av nqægo, ‘Ngé! Ke-
liso ngének,’ ó, ‘Ndé. Keliso ndégo,’ yaq zo ndø-unimanqatìnı̈m.
24 Zapa ndógo, khokho Keliso neka khokho Mbumbukiam-gi
manqa vevezam ezoqam ndòfakhanám. Ndigu matev kan-
dakanda neka umingiap matev ndómatønumát. Yaq kopømba
tøgøni̇n, até ndigú-a, Mbumbukiam ekezan gevevesam, ambá
ndætubám. 25 Ndakin zo mòzøte-zøtéz. Mòezø-eín, matev av
nqægo, ndòmø-fakhanám.

26 Yaq nakémbá, ezoqa zo tizø-manqatat, av nqægo, ‘Ndǽ!
Ndego ndendóya, leg-av manqei-te,’ yaq zo ndøgo ndòzăv. O
tizø-manqatat, av nqægo, ‘Ndǽ! Ndego ndendópewe,’ zo ndøgo
ndø-unimanqatìnı̈m. 27 Zapa ndógo, Ezoqam-ge Yo tegeav,
nakhamas-té gendó-fakhán. Andé ndand mé:vøiyám, ndøgo
khaiya ate ndægo sa tumukhazet, khøuwa vøndē-fakhani̇n-a,
vømē-sinani̇n.

28 Søvakha pikia ande āv kenéveāt, koe ndógo tinø-piaín.”

Yesu nango tendoqavan
(Mak 13:24-27; Luk 21:25-28)

29 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Matev
føgøføgakh khøuwa timi-nasinim, yaq nqova mbaín, khøuwa
waev segembó-navøém, neka løvøyak beawap mbaín, neka

24:17 24:17 Luk 17:31 **24:21** 24:21 Dan 12:1 **24:23** 24:23 Met 24:5 **24:24** 24:24 Deut 13:1-3; 2 Tes 2:8-9; Veve 13:13-14 **24:26** 24:26 Luk 17:23-24 **24:27** 24:27 Met 24:37-39 **24:28** 24:28 Luk 17:37 **24:29** 24:29 Isa 13:10; 34:4; Ezek 32:7; Joel 2:10, 31; 2 Pita 3:10; Veve 6:12-13

nduku yan-te ngo:go vøndó-o:āz, neka gigiap føgøføgakh, yan-
te nqo:go, vókukuvøēm. 30 Yaq yan-te nqo:go, Ezoqam-
gé Yo-qá khakhatap ndó:fakhán. Yaq bawabawan ate
nqægo, manqei-qape-te nqago, mbøni zømbøvá neka vø-
eivām. Yaq Ezoqam-gé Yo ndø-ometám. Khaiya ozoz-
té genøgeáv. Bazaføgakh-ús neka waev-qape-ús. 31 Yaq
kipi ndøwáv. Wag gembøé-eqavét. Yaq ndego ekeza en-
zol ezoqam ndókhofosám, manqei-qape ate nqægo, khøuwa
vøndē-fakhani:n-a, vømē-sinani:n, neka sanqa-sanqa vømbō-
anam. Yaq gekha ezoqām ndigu, Mbumbukiam gevevesam,
manqei-qape ande āv khandēvavet, enzol ezoqam gémøváb."

Yesu ge:zømas, ande āv kini:zøtēz, av nqægo, teqa qavøne khøuwa avønīn
(Mak 13:28-31; Luk 21:29-33)

32 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Zo fig tae-té
qazøté-zøtéz. Tang-te mbusa tøfakhanam, esokho vøqabām,
yaq zo mòzøte-zøtezín, wavam khøuwa avønín. 33 Yaq matev
até kopó. Zo nqanek matev ate ndægo tozo-qeivimat, no
qate-manqatavun, yaq zo søzøté-zøtéz, Ezoqam-ge Yo, avønín
gendóqaván.
34 No unimanqatín nqazø-manqate. Ezoqa nøme, ndakin
ngiyage naqanøká gépakhaezák. Até géyagát, atema ta
khøuwa-te ndøgo, nqanek matev ate ndægo vømú-fakhanām.*
35 Yan neka manqei-qape ndømø-navøém. Geté noqa manqat
gemø-navøemák."

Ezoqa mè:zøtezák, Yesu gekha khøuwa-tē gendé-qavān
(Mak 13:32-37; Luk 17:26-30, 34-36)

36 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Ezoqa
mè:zøtezák, nqanek matev gekha khøuwa-tē neka khøuwa iz-
tē qanéfakhān. Até enzol ezoqám-a, yan-te ngo:yage, neka
até Yó-a, zøtezateáv. Geté Eve yakhapús sege:-otév. 37 Ezoqam-
ge Yo-qa qavøne khøuwa āv tønégoát, av Noa-qa khøuwa-te
qægoam. 38 Ta khøuwa-te ndøgo, khouwat-qape fakhaneav
qagoam, ezoqa lou loge zøgoupám, neka izam vøzø-goupam,
neka sakhei vōzøki:mam-a, vø-etoumam, até gemát, atema
Noa khagua-qape-te vōu-on. 39 Ndigu mè:zøtezák, ande
gekha matev me ndøfakhān ti-te, atema vøndō-khouwa,
vōngiæzo. Yaq Ezoqam-ge Yo tendoqavan, matev até kopó, āv

24:30 24:30 Zech 12:10; Veve 1:7; Dan 7:13 **24:31** 24:31 1 Ko 15:52; 1 Tes 4:16
24:34 24:34 Met 16:28 * **24:34** 24:34 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndego Mbumbukiam-qá khoev ngi:wat-qa yaq-té abete-manqatám, neka gekha matev vinivinimba nøme ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo tøfakhanam. **24:35** 24:35 Met 5:18
24:36 24:36 Kel 1:7; 1 Tes 5:1-2 **24:37** 24:37 Gen 6:5-8 **24:39** 24:39 Gen 7:21-23

tønéfakhán. 40 Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa menas khae-te tisas-
aetet, nøme ndego, Mbumbukiam ndǿndáf. Geté nøme ndego,
segé-iváv. 41 Neka sakhei menas, flawa timivisumit, nømu
ndugu, Mbumbukiam ndǿndáf. Geté nømu ndugu, segé-iváv.
42 Yaq nakémbá. Gò:feazoát. Zapa ndǿgo, zo khøuwa neka
khøuwa iz zǿtezøtezák, zoge Evezøza te:fakhan. 43 Gèmbo-
mataváp: Khoev eve amba te:-otevɨn, av nqægo, ande gekha
khøuwa iz-te, aqonam ezoqam tendowav, yaq ndego ambá
gé:buvák. Geté ambá sege-tiawatín. Yaq ndego aqonam
ezoqam ambá gembótakák, khoev sa tembo-nqawaɨn. 44 Yaq
nakémbá. Até zó-a, zo vò:khakheinám. Zapa ndǿgo, Ezoqam-
ge Yo, ta khøuwa-te ndǿgo tendéqaván, zo matavapøteav
tøgoat, ndego tendoqavan."

Yaya etæ manqat, sasae ezoqam eqeieqei neka sasae ezoqam soqaqape-qa yaq-te
(Luk 12:41-48)

45 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Gekha
sasae ezoqâm, ndego eqeieqei neka matavap loloakh-us?
Sasae ezoqam eqeieqei neka matavap loloakh-us av ngé:go.
Tege kawa ezoqam, manqei nøme-te tewav, yaq ndego
sasae ezoqam, keoge ezoqam teve, teqa khoev teqeivat
neka tegi sasae ezoqa nøme, khøuwa eqeieqei-te lou vøzǿ-
etoumāt, 46 yaq vaev-te nqawa tendoqavan, teqeiv av nqægo,
ndego sasae eqeieqei ndøgōt, ndego sasae ezoqam kopømbá,
khanakhanákh. 47 No unimanqatín nqazø-manqate. Ndego
kawa ezoqam gigiap ate ndømbøego, keoge ezoqam ndégo
tévé, ngenek sasae ezoqam.

48 Geté ndego sasae ezoqam, soqaqape tegoat neka av
te:matavupat nqægo, noge kawa ezoqam nakhamas-te
gendō-qavanāk, 49 yaq ndego tegi sasae kopømba ezoqam
kha zǿkhanæmāt, neka lou vǿlogāt neka ibøkha soqa vǿ-
izumāt, ezoqa nøme namba, ndigu oskia gi-izumatun, 50 yaq
tege kawa ezoqam ta khøuwa-te ndǿgo tendéqaván, ndego
sasae ezoqam khakheinøpøteav tøgoat neka otevateav vǿgoāt,
ndego tefakhan. 51 Yaq kawa ezoqam, ndego sasae ezoqam,
yaq-fia nqosøgeap mbó-etoám. Yaq-fia kandambá teta, te-te
ndego. Yaq ndǿgo tenǿ-khofotáv, ma khavozam ezoqa nøme
ndi:gu. Yaq té-eivumát ndǿgo, neka khaya vǿvivisumāt."

25

Yaya etæ manqat, mbasønakheis ten-qa yaq-te

24:42 24:42 Met 25:13 **24:43** 24:43 Luk 12:39-40; Veve 16:15 **24:47** 24:47 Met 25:21, 23

1 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Ta khøuwa-te
ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, ande āv qanégoát
nqægo:
Mbasønakheis mǹdøgoám. Tén ate gi:goam. Ezoqam,
sævam te-oki, qatøzu-qa ndøgoám. Lampá namba me:záv.
2 Faev nøme ndigu, matavap loloakh-ús. Geté faev nøme
ndigu, matavap loloakh mbaín. 3 Ndigu matavap loloakh
mbain mbasønakheis, oil nøme upøgipøteáv, lampa-te qouzam
nonqo.* 4 Geté ndigu matavap loloakh-us, oil nøme mǹdø-
upøgím. 5 Yaq ndego ezoqam, sævam te-oki, yakha mǹdævá.
Yaq ndigu mbasønakheis, venanqei zøvín, vōføyam, venanqei
sasa ndøsømbiam.
6 Yaq qamø-umba ndøgo, ezoqa tǐndi-akhaém, ‘Ezoqam
sævam te-oki, ngégeav! Mòzotøndozáv. Zimbøé-qatøzém.’
7 Yaq ndigu mbasønakheis ten ate gi:goam, sùgumusúz, tiqa
lampa waev vō-khouwe-khouwevam. 8 Yaq ndigu matavap
loloakh mbain mbasønakheis, matavap loloakh mbasønakheis
gizø-ein, ‘Ni oil zoní-etoám, zoqa nanda. Niqa lampa avønín
gékhouvøém.’ 9 Yaq matavap loloakh mbasønakheis ginduqavøinam, ‘Nakhoa mbaín. Oil nqanek nqanigu, kopømba
mbaín, zo vøizø-etoām neka ni nikeza nonqo. Geté oil wi
ezoqam-té qanøzáv, nøme vømōwi.’ 10 Yaq ndigu vōzav. Geté
gi-ivøvem, ndego ezoqam sævam te-oki, tènefakhán. Yaq
mbasønakheis faev ndigu, go:khakheinam, namba me:záv
ndego, neka nøkenøkem lou loge-te vømō-oz. Yaq mboqog
keoge ezoqam, até gindigonem, mboqog vōtokøzem. 11 Yaq
vaev até ndigú-a, matavap loloakh mbain mbasønakheis,
vōfakhaz. Gi-akhaem, ‘Khanánqa. Khanánqa. Mboqog qoní-
mboqozó!’ 12 Geté yaq ndego sævam te-oki, gezø-qavøiu, ‘Āv
taoká. No nøtenøtenák zo.’ ”
13 Yaq Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem,
gezø-ein, “Yaq nakémbá. Gò:feazoát. Zapa ndógo, zo khøuwa
neka khøuwa iz zǿtezøtezák, Ezoqam-ge Yo te:fakhan.”

Yaya etæ manqat, sasae ezoqam-qa yaq-te, kawa ezoqam moni gezø-etoam, ti:sasaetat
(Luk 19:11-27)

14 Yaq Yesu yaya etæ manqat nøme ge:zømas, gezø-ein,
“Mbumbukiam-qa Megeat Matev, ande āv qanégoát nqægo:
Ezoqam mǹdøgoám. Manqei nøme-te okho-qa ndøgoám.
Yaq ndego ekeza gigiap, sasae ezoqam-qá zenda-té genø-
awám, timbøe-qeivat. 15 Sasae ezoqa nøme, moni pus fáev

25:1 25:1 Veve 19:7; Luk 12:35 * **25:3** 25:3 Ta khøuwa-te ndøgo, kelesen mbaín. Geté ezoqa oliv oil ndøqouzumám, tiqa lampa-te. Ta oil ndøgo, oliv tae nanga-qá ét. Nandí gini-pesegimám, oil sasa ndøwaiin. **25:11** 25:11 Luk 13:25-27 **25:12** 25:12 Met 7:23 **25:13** 25:13 Met 24:42 **25:15** 25:15 Lom 12:6

gembo-etoam. Nøme ndego, menás. Neka nøme ndego, kopó.
Moni ndego gezø-etoumat, ndógo tø-einín, tiqa matev eqeieqei
neka zøtezat, ande āv khazømbēgo. Yaq ndego até gendego,
vōwav. 16 Yaq ndego ezoqam, moni pus faev ge-upøzo, gème-
sasáe, moni pus faev nøme vōqas. 17 Yaq até ndegó-a, moni
pus menas ge-upøzo, nøme menas vōqas. 18 Geté ndego ezoqa
nøme, moni pus kopo gendapaz, manqei mba ndø-óz, tege
kawa ezoqam-gi moni vōkhonab.

19 Yaq møi-mbá sege-awám, tige kawa ezoqam nqawa
tēāndō-qāvān. Yaq gezøbevap, 'Nginik nogi moni, áv
khazømbøé-matønumam?'

20 Yaq ndego sasae ezoqam, moni pus faev ge-upøzo, faev
nømé namba sùgumu-upøzotavún, neka moni ate gi:goam,
kawa ezoqam vømbō-etoam, gembo-ein, 'Káwa ezoqam.
Qotézømēt. Moni pus faev ndigu, noqa zenda-te qoqo-ab, no
moni pus faev nøme nøteqás. Moni ate ndi:gu, ngínik.'

21 Yaq ndego kawa ezoqam gendo-ein, 'Mbomambaqapé.
No khanakhanákh. Qo sasae ezoqam qanimáv. Gigiap-qase
ndøgo, qoqa zenda-te qæve, qo eqeieqei qombo-kewagám.
No gigiap nøme mba nøtaqambó-etoám, toqombo-kewagat.
Vǒndo-óq. Khanakhanakh zígoném, no namba.'

22 Yaq até kopó, ndegó-a, sasae ezoqam, moni pus menas ge-
upøzo. Kawa ezoqam-te gewav, āv gembøe-eín nqægo, 'Káwa
ezoqam. Qotézømēt. Moni pus menas ndigu, noqa zenda-te
qoqo-ab, no moni pus menas nøme nøteqás. Moni ate ndi:gu,
ngínik.'

23 Yaq ndego kawa ezoqam gembo-ein, 'Mbomambaqapé.
No khanakhanákh. Qo sasae ezoqam qanimáv. Gigiap-qase
ndøgo, qoqa zenda-te qæve, qo eqeieqei qombo-kewagám.
No gigiap nøme mba nøtaqambó-etoám, toqombo-kewagat.
Vǒndo-óq. Khanakhanakh zígoném, no namba.'

24 Yaq até ndegó-a, ndego moni pus kopo gendapaz, vøndō-
on. Yaq ndego kawa ezoqam āv gembøe-eín nqægo, 'Káwa
ezoqam. No mǒtenøtén, qo matev føgakh-qape ezoqám. Qo
gigiap sòqo-peaín. Geté khae sasae kandakanda, ezoqá nøme
qagoatún. Qo toqopewát ndógo, qo qakezan ogekhæmav
ndoqogo. 25 Yaq nakémbá. No møe nogoám. Yaq no qogi moni
nòkhonáb. Manqei-té qæmø-otáz. Yaq ndakin qogi moni
ngínik.'

26 Yaq ndego kawa ezoqam gendo-ein, 'Qo sasae ezoqam
soqaín neka wau-qapé. Qo ndoqo-matavap, no ezoqa matev
føgakh-qape, no avøe gigiap qæpe:tatun, no nøkeza ogekhæmav

25:21 25:21 Met 24:45-47; Luk 16:10

ndøgo, 27 yaq qo moni, ambá moni nqeisam nonqo-té qomø-
utazín. Yaq no ndakin qatøndo-qavan, ndigu moni elavøqase,
bèkhouwezín, tæ-upøzoin.'
28 Yaq ndego kawa ezoqam ge-ein, 'Moni pus kopo, vøe-
viomém. Yaq ndégo tozombó-etøomém, ndego moni pus
ten ndimbogo. 29 Zapa ndøgo, gekha ezoqām ndego, gi-
giap ndømbogo neka eqeieqei vømbó-kewagāt, no nøme mba
nømbøé-etoám. Geté ndego, gigiap eqeieqei keogeav tøgoat,
até ndøgó-a, gigiap-qase ndømbogo, nøtéviwám. 30 Ngenek
wau ezoqam, bavokhó qazonø-oginám. Bøivun-té. Yaq té-
eivumát ndøgo, neka khaya vøvivisumāt.' "

Manqa ovøyam kandambaqape tøfakhan

31 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Ezoqam-
ge Yo tegeav, ndego kawa ezoqam ndøgeáv. Bazaføgakh-ús
neka waev-ús. Ndego ekeza enzol ezoqam ate ti:goat namba
mé:geáv. Yaq ekeza kawa qonam nonqo qanimav-qape-té
gonóqotáv. 32 Yaq bawabawan ate ndi:gu, teqá megemege-té
ginømøváb. Yaq ndego ezoqa ewaqape, géqatøzó. Av gené-
qatøzó, av sip keoge ezoqam gi:goatun, sip mba vinī, neka
naningus mba vini. 33 Ezoqa eqeieqei, ekeza nakeamo zenda-
té genø-áb, neka ezoqa soqøsoqa, ekeza yogea zenda-te vø-āb.
34 Yaq ndego kawa ezoqam, ndigu ekeza nakeamo zenda-
te tiwanat, āv gezømbé-eín nqægo, 'Vøndozáv, zo ezoqam.
Noge Tat, zo møndø-khakheinøvém. Mbumbukiam-qa Megeat
Matev, ndego ibugukhokhof zo gezønøza, manqei-qape ande
ge:khakheinam, zoqá. 35 Zapa ndøgo, no ifi qanø-vinumam,
zo lou zonø-etøumám. Neka ibøkha naq qanø-papumam, zo
ibøkha zonø-etøumám. Neka no manqei vini-ak qægoam, zo
khoev zonø-manqatám. 36 Neka no ndabua mbain qægoam, zo
ndabua zonø-etøumám. Neka no enqoni qanøgoam, zo zònø-
kewagám. Neka no ndimbula-te qægoam, zo okha zonøndo-
okhoám.'
37 Yaq ndigu ezoqa eqeieqei timbo-qavøinam, 'Evézøza. Gê,
ni gekha khøuwa-tē qatí-qamekham, qo ifi qaqa-vinumam,
yaq lou vøitaqā-etøumam, neka ibøkha naq vøqā-papumam,
yaq ibøkha vøitaqā-etøumam? 38 Neka ni gekha khøuwa-tē
qatí-qamekham, qo manqei vini-ak qoqogoam, yaq ni khoev
vøitaqā-manqatam, neka qo ndabua mbain qoqogoam, yaq
ni ndabua vøitaqā-etøumam? 39 Neka ni gekha khøuwa-tē qatí-
qamekham, qo enqoni qaqagoam, o ndimbula-te qoqogoam,
yaq ni okha vøitaqandō-okhoam?'

25:29 25:29 Met 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18 **25:30** 25:30 Met 8:12; Luk 13:28 **25:31** 25:31 Met 16:27; 19:28 **25:32** 25:32 Ezek 34:17; Veve 20:11-13 **25:35** 25:35 Isa 58:7

40 Yaq ndego kawa ezoqam tezø-ein, ‘No unimanqatín
nqazø-manqate. Gekha matēv ndøgo, zo ndigu qazozø-
matønumam, ndigu no ndinøpaev, oskiá ndøgo, ndigu iz mbain
ndigu, yaq ndøgo zo no-té qazonø-matønumám.’
41 Geté yaq ndego kawa ezoqam, manqat ndígu tezø-eín,
ndigu ekeza yogea zenda-te tiwanat. Av gezømbé-eín nqægo,
‘Mòzozáv. Zo mòzo-soqoéz. Gøinam-té qazonøzáv, ndøgo
miavmiav ndøwageap, ndøgo Mbumbukiam nqova soqaqape
neka tegi enzol ezoqam nonqo gekhakheinam. 42 Zapa ndøgo,
no ifi qanø-vinumam, zo no lou etoumáv. Neka no ibøkha
naq qanø-papumam, zo no ibøkha etoumáv. 43 Neka no man-
qei vini-ak qægoam, zo no khoev manqatemáv. Neka no
ndabua mbain qægoam, zo no ndabua etoumáv. Neka no
enqoni qanøgoam neka ndimbula-te qægoam, zo no-te okha
okhomáv.’
44 Yaq ndigu timbo-qavøinam, ‘Evézøza. Ni qo gekha
khøuwa-tē qatí-qamekham, qo ifi qaqa-vinumam, o ibøkha
naq qaqa-papumam, o qo manqei vini-ak qoqogoam, o nd-
abua mbain qoqogoam, o enqoni qaqagoam, o ndimbula-te
qoqogoam, yaq ni qo tøkemâv?’
45 Yaq ndego kawa ezoqam tezø-ein, ‘No unimanqatín
nqazø-manqate. Gekha matēv ndøgo, zo qazømbo-qasi:vupam,
ezoqa vozozømbé-goāt, ndigu no ndinøpaev, oskiá ndøgo,
ndigu iz mbain ndigu, zo no zømbo-qasi:vupám.’
46 Nginik ezoqam, yaq-fia nqosøgeap miavmiav-us-qape
ndøndapém. Geté ezoqa eqeieqei ndigu, khandi miavmiav
møndapém.”

26

Yesu gimbo-voqoem
(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Zion 11:45-53)

1 Yesu nqanek manqa manqate ate qægoam qamømbøe-
navøem, yaq ekeza paev ezoqam gezø-ein, 2 “Zo mòzøte-
zøtéz, khøuwa menas mba mui-ozá, niqa Pasova khøuwa kan-
dambaqape tizi-khantøzem. Yaq Ezoqam-ge Yo gémøvøinám,
tae mutui-te vøtøkewēm.”
3 Ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kan-
dakanda neka Zu megetapak, gèmøváb. Kayafas-qá khoev-
té ginømøváb, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kan-
dambaqape. 4 Yaq matavap āv giniveém nqægo: Yesu
gémøvøinám, khonoam-té, vølaēm. 5 Geté āv gini-einím
nqægo, “Ni khøuwa kandambaqape-te, bizi-matønòmém.

25:40 25:40 Prov 19:17; Met 10:42; Mak 9:41 **25:41** 25:41 Met 7:23 **25:46** 25:46 Dan 12:2; Zion 5:29 **26:2** 26:2 Exo 12:1-27; Met 20:18

Soqaín ndøgo, ezoqa qaqa tigonem ni-te, yaq nøfe kandambaqape ndøfakhān, ti mokho-te.”

Sævam tae et sisip mbomambaqape, Yesu-qa kha-te gumbøe-qouz
(Mak 14:3-9; Zion 12:1-8)

6 Yesu Betani vemiav-te gegoam, Saemon-qá khoev-té geqotám. Ngenek Saemon, bugukhokhof kha sisi-us ndøgoám. 7 Yaq Yesu ate av-té lou ge:logat, sævam kopo tunduwáv ndøgo, botol-qase vøndōndap. Tae et sisip qanimav-qape mu:nqeitavám. Taqa fia kandamba tantáv. Yaq ndugu até gundigu, Yesu, kawa-té gumbøe-qóuz. 8 Tegi paev ezoqam, nqanek matev giqeivim, ndigu khanakhanakh mbaín, gi-einim, “Gekha zapâ, ngunuk nqanek tae et fia kandambaqape, sa ngungiitit? 9 Ngunuk ambá gewiín, fia kandambaqape vōqasɨn, yaq ni moni gigiap-av ezoqam vizizō-etoamɨn.”

10 Yesu é-møndæ-otév, av manqat gi:manqatam, yaq gezø-ein, “Gekha zapâ, zo ngunuk sævam viniv nqazombøe-veet? Ngunuk matev mbomambaqapé gunø-matanam. 11 Zo gigiap-av ezoqam namba oskia zøté-yageapát. Geté no namba, oskia zí:yageák. 12 Ngunuk nqanek tae et sisip mbomambaqape, noqa kha-te guoqouz, ndugu no otønat nonqo me:khakheinømbém. 13 No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha manqei-tē ndøgo, ezoqa nqanek Manqat Mbomambaqape ti:zømesimat, manqei-qape-te ate nqægo, ezoqa ngunuk sævam-qa yaq-te mé:manqatát, matev mbomambaqape av guimatanam, neka ngunuk vømbøé-matavupāt.”

Zudas Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda namba, manqa gi:kopo:nem, Yesu tiqa zenda-te teve
(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

14 Taqa zita-te ndøgo, ndigu Yesu-gi paev ezoqa tuelv, ezoqa kopo, iz nqambogo, Zudas Iskaliot, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-té genøwáv, 15 vøzō-ein, “Yaq-fia gekha zønø-etøomēm, ndego Yesu zoqa zenda-te tæve?” Yaq ndigu até gindigonem, moni mokho 30 vōgevebømem, sasa mboetøomem. 16 Yaq Zudas ndakin nakhoa-qa ndøváo, Yesu tiqa zenda-te ande āv kenévē.

Yesu tegi paev ezoqam namba, Pasova lou gilog
(Mak 14:12-21; Luk 22:7-13, 21-23; Zion 13:21-30)

17 Zu ezoqam-qa khøuwa kandakanda qangaz, ndøgo flawa poponøvemav gilouzatun, ta bugukhokhof khøuwa-te ndøgo, Yesu-gi paev ezoqam tinduzáv ndøgo, vømbō-bevøpem, “Gê,

---

26:7 26:7 Luk 7:37-38 **26:11** 26:11 Deut 15:11 **26:15** 26:15 Zech 11:12; Zion 11:57 **26:17** 26:17 Exo 12:14-20

qoqa poev gekhâm? Ni Pasova lou gekham-tē qeimøqá-
khakheinømēm?”
18 Yaq Yesu manqa gezø-qavøiu, ezoqam-qá iz zø-etoám,
gezø-ein, “Zelusalem taon mokho-té qazonózáv, ngenek
ezoqam manqat vømømbó-einīm. Āv qazømbøé-einím
nqægo, ‘Nømendim ezoqam, āv gene-eín: Noqa khøuwa iz
mǒndøndáp. No paev ezoqam namba, Pasova lou, qoqá
khoev-té qeitølóg.’ ”
19 Yaq paev ezoqam āv tini-matønømém, av Yesu gezømbe-
ein, Pasova lou vømø̄-khakheinømem.
20 Yaq qakhagus ndøgo, Yesu tegi paev ezoqam tuelv namba
tinøpindám ndógo, lou loge-te vø̄qonav. 21 Yaq ate av-té
lou gi:logat, Yesu āv gezømbe-eín nqægo, “No unimanqatín
nqazø-manqate: Zo ezoqa kopo segenó-qambún, neka no qaqa
ezoqam-qa zenda-te vóvē.”
22 Yaq ndigu mbøni zøvá, nqanek manqat giyogem. Mbøni
vaev kandambá. Yaq ezoqa kopokopo ate gi:goam āv gimbøe-
bevupát nqægo, “Evézøza. Eisa. Qo ekeqá no qote-manqaté.”
23 Yaq gezø-qavøiu, “Ezoqam ndégo tégoát, ndego no namba
lou yaf-te sa qeitumu-afønam. 24 Ezoqam-ge Yo ndǒnaním, av
Mbumbukiam-qa Manqat qæ-ein. Geté te-te ndego, unimé:-
soqá, ndego Ezoqam-ge Yo sa temboqambun, neka qaqa
ezoqam-qa zenda-te vóvē. Ngenek ezoqam qaneav tøgonin,
ambá qanimáv te-te.”
25 Yaq Zudas, ndego Yesu sa gemboqambun, āv gembøe-
eín nqægo, “Nøméndim ezoqam. Eisa. Qo ekeqá no qote-
manqaté?”
Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Nándav, av qo ndoqote-
manqate.”

Evezøza-qa lou loge matev ande qæfakhan
(Mak 14:22-26; Luk 22:14-20; 1 Ko 11:23-25)

26 Ndigu ate av-té lou gi:logat, yaq Yesu flawa ndøndapáz,
Mbumbukiam-te ike manqat vø̄-ein, sasa ndømbegim, ekeza
paev ezoqam vøzø̄-etoam, gezø-ein, “Mòzo-upøgím, neka
vø̄louz. Nqanek noqá khá.”
27 Yaq izam nonqo ndøndáp, waen-ús, Mbumbukiam ike
manqat vømbø̄-ein, ekeza paev ezoqam vøzø̄-etoam, gezø-ein,
“Mòzo-izám, zo ate ndøzøte:go. 28 Nqanek noqá kóuk. Mbum-
bukiam poev mé:-unimanqatín, tegi ezoqam namba. Noqa
kouk, ezoqam kopoav zapayá qanéwá. Manqa-zapazapa
zømbé-sunguzát. 29 No nqazó-manqate: No waen tae nanga-
qa et, nqawa naqanøká nó-izák. No sa ndógo tømé-íz, ta
khøuwa-te ndøgo, zo namba Tat-qa Megeat Matev-te, waen
ndakinak tizimø-izømem.”

26:23 26:23 Psa 41:9 **26:28** 26:28 Zech 9:11; Exo 24:8; Jer 31:31-34; 1 Ko 10:16

30 Lou gumulog, Mbumbukiam-te ouv sasa ndøqaem, yaq
Oliv manqei pøyat-té ginøzáv.

Yesu Pita gembo-vøndøyam, ndego teqa yaq-te to:nawam
(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Zion 13:36-38)

31 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, "Nqægo lova, zo ate
nqazøte:go, møe zóbøín. No sozó-nøuvøném. Mbumbukiam-
qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo, 'No sip keoge ezoqam
nólaváo. Yaq sip segemø-panqaním.' Yaq ndakin matev āv
tønéfakhán, av ndægo.
32 Geté no løvøte-te tøtøndo-khandi:n, yaq Gelili plovins-té
qatønáv. No é-ndøto:má ndøgo, zoqa megemege-te."
33 Yaq Pita gendo-ein, "Ezoqa ewaqape, qo ambá giní-
qouvøqém. Geté no, nóqouvaqák."
34 Yaq Yesu gembo-qavøiu, "No unimanqatín nqataqa-
manqate: Nqægo lova kokolok naqanøká gé-ogeayák. Qo
noqa yaq-te ndòqotøkhæ-nawám. Misiká toqoto-nawam."
35 Geté Pita gembo-qavøiu, "Āv taoká. Oskiá ndøgo, qo
namba tøtenanim. No notó-nawamák, qoqa yaq-te."
Yaq até tegi paev ezoqa nømé-a, manqat kopó, āv tini-
manqatám.

Yesu Getsemani manqei-te, Mbumbukiam-te gemø-guligulim
(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

36 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam namba, khae manqei-té
ginøzáv. Taqa iz, Getsemaní. Yaq gimøfakhaz ndøgo, tegi paev
ezoqam, āv gezømbe-eín nqægo, "Até vo:qonøvé nqanek. No
elavøqase nøme nónáv. Nomø-guligulím."
37 Yaq ndego ti-mba ngínik gekhatób, namba gi:zav, Pita
neka Zebedi-gi nakhei menas. Yaq Yesu mbøni vaev matev
mbongáz. Viniv kandambá gembo-ewag. 38 Yaq gezø-ein,
"Noqa mbøni kandambá qanevá. No avønín, nónaním. Até
vøgó nqanek, neka até vo:tiawét, no namba."
39 Yaq Yesu elavøqase nøme vōwav. Khapémbá. Yaq ekeza
kha, manqei me:laváo, bugug até manqei-té, Mbumbukiam-
te sasa ndøviam. Āv gene-guligulím nqægo, "Tát! Kopømba
tøgoat, nqanek nqosøgeap kandambaqape, ndøgo ande ibøkha
khaqain-qape me tønømbe-fakhan, ambá qøndapín. Geté
matev āv tabete-fakhán, av qoqa poev ndægo. Ambá ndōgo,
av no nqanømbe-poev."
40 Yaq ndego tegi paev ezoqa misika-te gevesez, tezømét
ndøgo. Gèsømbiám. Yaq Yesu Pita gembo-ein, "Ge zô, kopømba
mbaîn, no namba elavøqase tøzøte-tiawet? 41 Até vo:tiawét,
neka gèguligulimít. Soqaín ndøgo, khamasim matev tøndowav

26:30 26:30 Luk 22:39; Zion 18:1 **26:31** 26:31 Zech 13:7; Zion 16:32 **26:32** 26:32 Met 28:7, 16 **26:34** 26:34 Met 26:69-75 **26:38** 26:38 Zion 12:27

zo-te, yaq zo zō-oːāz. Unimanqatín. Nqova poev ndømbôgó.
Geté kha, bazaføgakh mbaín."
42 Yaq Yesu nangó genøwáv, vømø̄-guligulim, ge-ein, "Tát!
Nakhoa nøme mbain tøgoat. Qo taqa-pøovat, no nqanek ibøkha
khaqain-qape sa tæ-iz, ság. Qoqa poev matev sà befakhán."
43 Yaq tegi paev ezoqa misika-te nango gendovesez,
gezømet, ndigu nqawá ginø-sømbiám. Kopømba mbaín,
toːtiawet.
44 Yaq Yesu sègezø-iváv, nango vø̄wav. Yaq gèmømbo-misiká,
geguligulimat. Manqat ge-ein, até kopó, av bugukhokhof
geːmanqatam.
45 Yaq tegi paev ezoqam-te nango gendovesez, gezø-ein, "Zo
sekembā sozó-sømbiapet neka pusa zótavet? Nqáe! Khøuwa iz
mǐzi-khanøzém. Ezoqam-ge Yo, manqa-zapazapa-us ezoqam-
qá zenda-té ginøveém. 46 Mòzosúz. Bǐziniáv. Ngé! Ezoqam
ngének, no ezoqam-qa zenda-te teve!"

Yesu gimøvøinam
(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Zion 18:3-12)

47 Yesu ate av-té manqat geːmanqatam, Zudas tènefakhán.
Tegi paev ezoqa tuelv, ezoqa nøme ndégo tegoám. Ezoqa
kopoáv, namba meːgeavún, ndigu kaiya neka ndawa vøndō-
upøgim. Nginik Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda
neka Zu megetapak ndokhofotáz. 48 Zudas, manqa é-
møndøzø-eín, av nqægo, "Ezoqam ndégo, no tængenøtam.
Ndégo tozó-møvøinám."
49 Yaq Zudas até gendego, Yesu-té genøwáv, gembo-ein,
"Nøméndim ezoqam. Lova mbomá." Neka sasa ndøngenøtam.
50 Yaq Yesu gembo-qavøiu, "Nøfu. Matev vømatanám, ma
qoqombøe-geavun."
Yaq ndigu ezoqa nøme tinduzáv ndógo, Yesu vø̄-møvøinam.
51 Yaq nqáe! Ezoqa kopo, Yesu namba geːgoam, até gen-
dego, kaiya mba ndøliváz, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kan-
dambaqape, tege sasae ezoqam, gea vømbōkawa.
52 Geté Yesu gembo-ein, "Kaiya nandiv, nango vò-utáz,
ma qoqotønde-livaz. Ezoqam ndigu kaiya tiːkhanæmat, kaiyá
gimí-pakhaéz. 53 Ge qô, qateqateâv, av nqægo? No amba
tønø-poevɨn, yaq no ambá kopømbá. Ambá Tat nombo-
akhaín, tøke-qa. Yaq ndego até tendegonɨn, enzol ezoqam
vøndō-khofotazɨn, no vønø̄-tøkeemɨn. Ndego enzol ezoqam
kopoav-qapé tendo-khofotazɨn. Tiqa bawan ate tægonɨn,
tuelv ndømø-løvuín. 54 Geté Mbumbukiam tegi enzol ezoqam
amba tendo-khofotazɨn, yaq gê, Mbumbukiam-qa Manqat

26:46 26:46 Zion 14:31 **26:51** 26:51 Zion 18:26 **26:52** 26:52 Gen 9:6; Veve 13:10

áv khané-unimanqatīn, ndøgo qa-ein, av nqægo, matev yà
befakhān, av ndakin tæfakhan ndægo?”
55 Yaq Yesu ezoqa ewaqape gezø-ein, “Ge zô, no pepen
ezoqam zøténæmbem, nakhag kaiya neka ndawa-us qazo-
geavun, no vozó-møvønonām? No khøuwa ate qæpavpavemam,
Mbumbukiam-qá khoev-té qæqoám, ezoqa vøtē-zømesimam.
Geté ndøgo, zo no møvønoateáv. 56 Geté nqanek matev ate
ndægo, tønefakhán ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat tàbete-
unimanqatín, av tegi manqa vevezam ezoqam gi:peaumam.”
Yaq Yesu nqanek manqat qamømbøe-navøem, tegi paev ezo-
qam sège-ivøvém. Møe ndøbøín.

Yesu manqa ovøyam-te gindafem
(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Zion 18:13-14, 19-24)

57 Ezoqam ndigu, Yesu gimøvøinam, yaq Kayafas-qá khoev-
té ginøndafém, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kan-
dambaqape. Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam
neka Zu megetapak nøme, é-møndømøváb ndøgo. 58 Pita
Yesu até gembopavát. Andé qámbá gendopavam. Yaq
Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-qa khoev-te
gemøfakhan, até ndegó-a, uta mokho-te vō-on, vos keoge ezo-
qam namba vømēqonav. Ndego matev qeivi-qa ndøgoám,
Yesu andé gekha matev me mbøégonēm. 59 Mbumbukiam-
gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu ezoqam-gi manqa ovøyam
megetapak ate gi:goam, Yesu, manqa-zapazapa-qa mbo-
vawát. Yaq ezoqa amba khokho manqat ti-einimin, teqa yaq-
te, ndigu ambá gelaemín.
60 Ezoqa kopoáv gindu-okhoat, khokho manqat giman-
qatat, teqa yaq-te. Geté ndigu megetapak nakhoa qeiviáv,
vøelaēm. Yaq vaev, ezoqa menas tinduzáv ndøgo, gindu-
einim, 61 “Ngenek ezoqam āv gene-eín nqægo, ‘No kopømbá.
Mbumbukiam-qa khoev nó-evøzám. Yaq khøuwa misika
mokho-te, nangó qatøwév.’ ”
62 Yaq Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqape ndø-
itán, Yesu vømbō-ein, “Ge qô, yaq manqa qavøiwat taqágo,
nginik qo-te manqat ngi-møvøet?”
63 Geté Yesu manqat einiáv. Yaq Mbumbukiam-ge
iziz ezoqam kandambaqape gembo-ein, “Khandi Miav-
ak Mbumbukiam-qa iz-te, soqoní-eín. Gê, qo Mesayâ?
Mbumbukiam-gê Yò?”
64 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “No nándev, av qo ndoqote-
manqate. Geté no nqazø-manqate. Zuá. Zo Ezoqam-ge Yo
zomø-ometám. Mbumbukiam Bazaføgakh-qape-qá nakeamo
zenda-té géqotát. Yaq ndego khaiya ozoz-té genøgeáv.”

26:55 26:55 Luk 19:47; 21:37 **26:61** 26:61 Zion 2:19-21 **26:63** 26:63 Isa 53:7; Met 27:12 **26:64** 26:64 Psa 110:1; Dan 7:13; Met 24:30

65 Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kan-
dambaqape, mbøni mbonqosøgím, nqanek manqat ge-ewag.
Yaq até gendego, ekeza ndabua vøkeqa, gendo-ein, “Ngenek
Mbumbukiam-qá iz ndøngiú. Ság! Bøi vizu ezoqa nøme-qa
bizivàwɛ̄m. Nqáe! Zo mòzombo-yogém, Mbumbukiam-qa iz
gengiu. 66 Ge zô, áv khazømbøé-matavap?”

Yaq ndigu ezoqa ewaqape gindu-qavøinam, “Unimanqatín.
Ngenek manqa-zapa ndøgó. Yà benaním.”

67 Yaq ndigu até gindigonem, køse vømbø̄e-pisibømem, teqa
bugug-te, neka vø̄zuim. Ezoqa nøme, tømøi mbotøkubím,
68 yaq ā̄v gimbøe-einím nqǽgo, “Qo Mesaya toqogoat, ndego
Mbumbukiam tendo-khofotav, yaq qotínømánd, av nqægo, qo
gekha ezoqām ndǿlavaq?”

Pita Yesu-qa yaq-te goːnawam
(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Zion 18:15-18, 25-27)

69 Pita khoev uta mokho-te guːqotam, yaq sasae
mbasønakam ndowáv, gumbo-ein, “Até qó-a, Yesú namba
qotegoám, ndego Gelili plovins-ak.”

70 Geté ndego gòːnawám. Yaq ezoqa ewaqape-qa bugug-
te, āv gene-eín nqǽgo, “No nǿtenøtenák, qo gekhā qotē-
manqate.” 71 Yaq ndego uta mboqog-te gendo-fakhan, sasae
mbasønakam nømu tùni-omét. Yaq ndugu ezoqa nøme, giwa-
niapam ndøgo, āv guzømbe-eín nqǽgo, “Ngenek Yesú namba
meːgoám, ndego Nazalet vemiav-ak.”

72 Yaq até nangó, Pita gòːnawám, gendo-qavøiu, “No uni-
manqatín nqataqa-manqate. Mbumbukiam-qa iz-te, no
ngenek ezoqam nǿtenøtenák.”

73 Yaq khapélæ qa-auwam. Yaq até ezoqa nømé-a, giwania-
pam, Pita-te vø̄ndozáv, gimbo-einim, “Unimanqatín. Ezoqa
nøme qó, te namba qazøtegoam. Ni tøtinøtén ndǿgo, qoqa
manqat elavøqase viní. Gelili ezoqam-qá manqát.”

74 Yaq Pita gezø-qavøiu, “No unimanqatín nqazø-manqate.
No nandev ezoqam nǿtenøtenák. No tøte-khavozumit, yaq
Mbumbukiam kopømbaqapé, bèlavámb.”

Pita nqanek manqat ge-ein, yaq ndaføyambá, kokolok
tūndū-ōgeā. 75 Yaq Pita manqat gèmbo-matøvém, av Yesu
gembøe-ein nqægo, “Kokolok naqanøká gé-ogeayák. Qo noqa
yaq-te ndòqotøkhæ-nawám. Misiká toqoto-nawam.”

Yaq Pita bavokhó genøfakhán, vømø̄vin. Eiv baza ùni
mbøepós, ge-eivat.

26:65 26:65 Met 9:3; Zion 10:33 **26:66** 26:66 Lev 24:16; Zion 19:7 **26:67** 26:67 Isa 50:6; 53:5 **26:75** 26:75 Met 26:34

27

Yesu Pailøt-te gindafem, ndego Lom gaman ezoqam
(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Zion 18:28-32)

1 Yaq qanaqanus, lovølova-ús. Mbumbukiam-gi iziz ezoqa
kandakanda neka Zu megetapak, manqat ndøkopo:ném, gi-
einim, "Yesu zílaém." 2 Yaq gèløvønøvemém, Lom gaman
ezoqam-qa zenda-te vømøveem. Teqa iz Pailøt.

Zudas genanim
(Kel 1:18-19)

3 Zudas, ndego Yesu sa gemboqambun, ge:-otev, ndigu
matavap giveem, av nqægo, Yesu zīlaēm, yaq ndego mutøkhop
ndø-itán, av matev ge:matanam ndægo. Yaq até gendego,
moni mokho 30 gimbo-etøomem, nangó genø-upøzó, ti-te
ndigu, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka mege-
tapak. 4 Yaq Zudas āv gezømbe-eín nqægo, "No manqa-zapa
nøgó, ndego manqa-zapa mbain ezoqam, zoqa zenda-te qæve,
tozolaem."
Geté ndigu gindu-qavøinam, "Nandav niqá vinív mbá.
Qakeza manqa-zapá."
5 Yaq Zudas até gendego, moni mokho Mbumbukiam-qá
khoev mokho-té genø-nqagevém, sasa ndøwav. Yaq gewav
ndøgo, ekeza monqo møfók, vønanim.
6 Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, moni
mokho gèpisumém, Zudas Mbumbukiam-qa khoev-te
genqagevem. Geté gi-einim, "Khafeáp, nginik moni,
Mbumbukiam-qa khoev moni namba tizi:-tøkuzunam. Zapa
ndøgo, nginik moni mokho, ezoqam me:laém." 7 Yaq ndigu
manqat āv gini-kopo:ném nqægo: Ndigu moni, ganda pot
khakheinam ezoqam-qá khae mé:wiím. Manqei vini-ak-
qá ezoqa osam nonqó, Zelusalem taon-te løvøte tiqeivimat.
8 Yaq nakémbá, ndøgo khae, ndakin iz "khae kouk-us" mbo-
akhayám.
9 Nqanek matev qafakhan, yaq manqat ndøgo,
Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Zelemaya
gepeawam, gèmø-unimanqatín, av qæ-ein nqægo, "Ndigu
moni mokho 30 gi-upøzonam, ta fia ndøgo, Izlael ezoqam
manqat gikopo:nem, ndego ti:wiim, 10 yaq nginik moni, pot
khakheinam ezoqam-qá khae me:wiím. Ate av-té, av Evezøza
manqat genømbe-ein."

Yesu Pailøt-qa bugug-te manqa ge-ovøyam, ndego Lom gaman ezoqam
(Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Zion 18:33-38)

27:5 27:5 Kel 1:18-19; Met 26:14-15 **27:9** 27:9-10 Zech 11:12-13

11 Yaq Yesu Lom gaman ezoqam-qá megemege-té genø-itán.
Yaq ndego gembobevap, “Gê, qo Zu ezoqam-gê kawà?”
Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Nándav, av qo ndoqote-
manqate.”
12 Geté ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka
megetapak manqat te-te gimøvøyat, ndego manqat einiáv.
13 Yaq Pailøt gembo-ein, “Gê, qo tiqa manqat toqóyoge, ndigu
qo-te mba ndimøvøet?”
14 Geté Yesu yaq manqa qavøiwateáv. Yaq ndego Lom
gaman ezoqam, nqova ndafe kandambá.

Pailøt manqa gevøovam, Yesu tae mutui-te titøkewem
(Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Zion 18:39-19:16)

15 Zu ezoqam-qa Pasova khøuwa kandambaqape-te,
ndego Lom gaman ezoqam, ndimbula ezoqa kopo sège-
nqonqotavín, ezoqam-te, vøfakhanɨn, av ndigu qazømbe-
poeɨn. 16 Ta khøuwa-te ndøgo, ndimbula ezoqa kopo
mǿndøgoám. Teqa iz Balabás. Ezoqa ewaqape mǿndæzøtéz,
ndego pepen ezoqam soqaqapé. 17 Yaq ezoqa ewaqape,
Pailøt-te gimøvab, ndego āv gezømbe-beváp nqǽgo, “Gekha
ezoqā nøzǿ-mboqoiū, ndimbula-te tefakhan? Balabâs, ó,
Yesû, ndego Mesaya ndimbo-akhayam?” 18 Ndego mǿndæ-
otév, Zu megetapak, Yesu teqa zenda-te, ta zapaya ndǿgo
tiniveém. Ndigu ova ndø-einím.
19 Pailøt manqa ovøyam khoev-te geːqotam, yaq tegu zas
manqat ndokhofotáv. Manqat av nqǽgo, “Nandev ezoqam,
matev-qase mbomatànǽm. Ndego manqa-zapa mbaín. No
lova venanqei notamát, te zapaya. Venanqei-tam soqaqapé.”
20 Geté Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka
Zu megetapak, ezoqa ewaqape āv gizømbe-pouweát nqǽgo,
“Pailot āv qazømbǿé-einím nqǽgo: Balabas benqonqotáv,
bavokho. Geté Yesu løvøte-té geabenøvé.”
21 Yaq Pailøt ezoqa ewaqape gezøbevap, “Nginik ezoqa
menas, gekha ezoqām nøzǿ-nqonqotāv?”
Yaq ezoqa ewaqape gimbo-qavøinam, “Nándev, Balabas,
toqoní-nqonqotáv!”
22 Yaq Pailøt gezø-ein, “Av tægoat ndægo, yaq ngenek Yesu,
Mesaya ndimbo-akhayam, gekha nombógō?”
Yaq ezoqa ewaqape gimbo-qavøinam, “Tae mutui-té geabe-
tøkewé.”
23 Yaq Pailøt gezøbevap, “Gekha zapâ? Ngenek gekha
manqa-zapā ndǿgo?”
Geté ndigu kandakanda nøme mba moː-akhaemém, “Tae
mutui-té geabe-tøkewé.”

27:12 27:12 Isa 53:7 **27:18** 27:18 Zion 11:47-48; 12:19

24 Yaq Pailøt geqeiv, av nqægo, ndigu teqa manqat
gēyogemāk neka avønīn nøfe ndønngazēm, yaq ndego ibøkha
ndøndáp, ezoqa ewaqape-qa bøi-te, zenda vøsunguz, gezø-
ein, “Nqanek noqá manqa-zapá mbá, zo ngenek ezoqam
tozolaem. Zoqá manqa-zapá.”
25 Yaq ezoqa ewaqape gindu-qavøinam, “Yaq-fia nqosøgeap,
teqa kouk waev-qa yaq-te, ni-té qabenø-nqeivøém, nigi
nakheis namba.”
26 Yaq Pailøt até gendego, Balabas vøzø̄-nqonqotav. Geté
Yesu nakhag ezoqam-qá zenda-té genøvé, bemø̄feomem, tae
mutui-te sasa bemø-tøkewem.

Nakhag ezoqam, Yesu otøotam gi:vewem
(Mak 15:16-20; Zion 19:2-3)

27 Yaq Pailøt-gi nakhag ezoqam, Yesu gaman-qá khoev-
té gimøndafém, yaq nakhag ezoqa ewaqape vøzø̄-akha, te-
te vøndō-pindam. 28 Yaq até gindigonem, ekeza ndabua
sègembo-khofoném, neka ndabua køkouk, kopømba ande av
kawa ezoqam-qa ndabua ndægo, vømbō-uzim. 29 Yaq gumbag
fakiafakia-us ndø-ogeaném. Yaq kawa-té gimbøe-uzím. Andé
kawa ezoqam-qá wawáq. Yaq teqa nakeamo zenda-te, tatuag,
kopømba ande av kawa ezoqam-qa tatuag ndægo, vømbō-
etøomem. Yaq otøotam me:vewém. Katuk ndømøkuí, teqa
megemege-te, gimbo-einim, “Zu ezoqam-ge kawa. Iké: qo-
te.” 30 Yaq køse mbøe-pisibømém, teqa kha-te, tatuag nqawa
vøe-viomem, kawa sasa mbøe-khanæmem. 31 Otøotam gumu-
vewem, yaq ndabua køkouk, nqawá ginømbo-khofoném, neka
ekeza ndabua vømbō-uzim. Yaq tinøndafém ndøgo, tae mutui-
te vømø̄-tøkewēm.

Yesu tae mutui-te gitøkewem
(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Zion 19:17-27)

32 Nakhag ezoqam, Yesu taon bavokho gi:-ituat, ezoqa
ndø-ometám. Sailini taon-ák. Teqa iz Saemón. Yaq ndigu
até gindigonem, ndego Yesu-qa tae mutui eqawat-qa yaq-te
vøtøpøtøvem. 33 Yaq gi:-apat, manqei ndøgo timøfakház, Gol-
gota ndimbo-akhayam. Taqa manqa mokho, “Kawa-pakha
manqeí.” 34 Yaq Yesu ambá waen mbo-etøomemín. Gigiap
khaqain-qapé namba me:tøkuaném. Geté ndego ge:khamas,
yaq gèmbøeqasí, vøe-ī̄z.
35 Yaq Yesu tae mutui-té ginø-tøkewém. Gumu-tøkewem,
yaq teqa ndabua, kas me:-otám. 36 Yaq qame-navøem, ndigu
sègeqonáv ndøgo, Yesu vømbō-gazinem. 37 Teqa kawa-te, ova
ndo:go, manqat ndøtøkeém, ndego andé gekha manqa-zapa

27:24 27:24 Deut 21:6-9 **27:25** 27:25 Kel 5:28 **27:28** 27:28 Luk 23:11 **27:30** 27:30 Isa 50:6 **27:34** 27:34 Psa 69:21 **27:35** 27:35 Psa 22:18

zapayā ginīlaem. Av qane-peaupám nqǽgo, “Ngenek Yesú.
Zu ezoqam-gé kawá.”
38 Yesu gitøkewem, pepen ezoqam menás namba
me:tøkebám. Nøme ndego, teqa nakeamo zenda-té ginø-
tøkewém, neka nøme ndego, yogea zenda-te vōtøkewem.
39 Ezoqa gi-okhoat ndøgo, Yesu sège-ngenøität. Kawa
mba ndøngetæát, 40 manqat vombō-manqatat, av nqægo,
“Qo Mbumbukiam-qa khoev ngi:wat-qa neka khøuwa misika
mokho-te nango weve-qa qoqogoam, qo qakeza mokho-mba
vǒkhandí:q. Soqotøndó-vís, nandav tae mutui-te, qo uniman-
qatin Mbumbukiam-ge Yo toqogoat.”
41 Yaq até Mbumbukiam-gí iziz ezoqa kandakandá-ya,
Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka megeta-
pak nøme namba, otøotam me:vewém. 42 Gi-einim, “Ezoqa
nøme gèkhandi:ztám. Geté ekeza kha, kopømba mbaín
tekhandi. Ngenek unimanqatin Izlael ezoqam-ge kawa
tegoat, yaq ndakin yà betøndovís, nqanek tae mutui-te. Yaq
ni tàbizi-unimanqatiním. 43 Ndego Mbumbukiam-te mbá
genøtawé. Yaq Mbumbukiam yà bekhandí:v, unimanqatin
poev tømbogoat te-te. Ngenek ekezan āv gene-eín nqǽgo, ‘No
Mbumbukiam-gé Yó.’ ”
44 Yaq até pepen ezoqám-a, Yesu namba tae mutui-te
gitøkebupam, vōngenøinam.

Yesu ge:nanim
(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Zion 19:28-30)

45 Yaq khøuwa muin qandap, qamat atema khagus 3
oklok vōndap, manqei ate qægoam, bøivun ndønqeivøém.
46 Yaq ande av 3 oklok ndægo, Yesu kandambaqape tène-
ogeá. Ekeza manqat-te āv gene-akhá nqǽgo, *“Eli, Eli, lømá*
sabaxtáni?” Taqa manqa mokho nqánek: “Mbumbukiam,
Mbumbukiam. Gekha zapâ, no qoqo-nøuvan?” 47 Geté ezoqa
nøme, avønin giwaniapam ndøgo, teqa akhayam giyogem,
ndigu manqa mokho ndapeáv. Yaq āv gini-einím nqǽgo,
“Ngenek Ilaiza mbo-akhayám.” 48 Yaq ezoqa nøme até gen-
dego, ndabua-qa ndøteít, waen khaqain-qape-te vōuqoqom,
tae-te sasa ndøløvønam, Yesu vømbō-qantav. Izam-qa mbo-
goám.
49 Geté ezoqa nøme gindu-einim, “Qombó-iváv. Yaq
zíqeivím, Ilaiza petøndéwāv, penømakhaya, ngenek
vǒkhandī:v.”
50 Yaq Yesu kandambaqape, nangó genø-akhá, vōnanim.

27:38 27:38 Isa 53:12 **27:39** 27:39 Psa 22:7; 109:25 **27:40** 27:40 Met 26:61; Zion 2:19 **27:43** 27:43 Psa 22:8 **27:46** 27:46 Psa 22:1 **27:48** 27:48 Psa 69:21

51 Yaq nqáe! Mbumbukiam-qa khoev-te, ndabua ndøgo,
khafeap kouwat mboqog-te qafaleam, livin-mbá qanømu-
qatavát. Sa ová qandoqatá, atema manqei-te. Neka man-
qei vøkukuvøem, neka nandi kandakanda vø-qaqanimat.
52 Yaq Mbumbukiam-gi ezoqa kopoáv, ndigu ibugukhokhof
gipakhaetat, tiqa manqei-pakha sège-mboqovøemát, ma gi-
osupat ndøgo, neka løvøte-te vøndōsuz, 53 neka tiqa manqei-
pakha vø-ivøvem. Yaq Yesu løvøte-te gendo-khandi:v, taqa
zita-te, ndigu Zelusalém ginø-óz, Mbumbukiam-qa taon-te.
Ezoqa kopoáv gizømet, ndigu løvøte ezoqam.
54 Yaq ndego nakhag kawa ezoqam neka ndigu nakhag
ezoqa nøme, Yesu gimbo-kewagat, manqei kukuvøem neka
matev ate ndægo giqeivim, qafakhanumat, ndigu møe
ndøgoném. Møe kandambá. Yaq āv gini-einím nqægo,
“Ngenek unimanqatín Mbumbukiam-gé Yó.”
55 Ta manqei-te ndøgo, até sakheís-a, vøgoam. Sakheis
kandambá. Andé qambaqapé gindu-waniapát, matev giqei-
vat. Nginik sakheis Yesú namba me:geavún, Gelili plovins-
te ginduzav, neka vømbō-tøkeam. 56 Sakhei nøme, namba
gi:waniapam, nømu Melí. Magdala vemiav-ák. Neka Meli
nømu, ndugu Zems neka Zosef, tigú evó. Neka nømu ndugu,
Zebedi-gú zás. Zems neka Zion, tigú evó.

Yesu manqei ozu-te gi-eoeinam
(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Zion 19:38-42)

57 Ezoqa kopo mǹdøgoám. Teqa iz Zoséf. Alimatea
vemiav-ák. Gigiap kopoav ezoqám. Ndego Yesu-gé paev
ezoqam nøme ndøgoám. Yaq Yesu gitøkewem, qakhagus
ndøgo, 58 ndego Pailøt-té genøwáv, Yesu-qa kha-qa yaq-te
vømømbō-viam. Yaq Pailøt ekeza nakhag ezoqam gezø-ein,
“Ság. Ngenek teqa kha, sà bendáp.” 59 Yaq Zosef até gen-
dego, teqa kha vøndap, ndabua ndakinak sasa me:løvønøvem.
60 Yaq ekeza manqei ozu-té gemø-eoeiú, ndøgo nandi-te ge-oz.
Yaq nandi-qape ndøqambesám, manqei-pakha mboqog vøtok,
sasa ndøwav. 61 Yaq Meli Magdala vemiav-ak neka Meli nømu,
manqei-pakha avønin-té giqonavát, gimbo-kewagat.

Nakhag ezoqam, Yesu-qa manqei-pakha gimbo-kewagat

62 Yaq khøuwa nøme qandopave, khøuwa kandakanda-qa
lou khakheinam khøuwa qame-navøem, Mbumbukiam-gi iziz
ezoqa kandakanda neka Felisi ezoqam, Pailøt-té ginøzáv.
63 Gimbo-einim, “Khanánqa. Ni matavap āv qanimbi-veséz
nqægo: Ndego khavozam ezoqam gekhandi:vtam, ndego āv

27:51 27:51 Exo 26:31-33; Iblu 10:19-20 **27:55** 27:55 Luk 8:2-3 **27:58** 27:58 Deut 21:22-23 **27:60** 27:60 Isa 53:9 **27:63** 27:63 Met 12:40; 16:21; Mak 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33; Zion 2:19-21

gene-eín, ‘No løvøte-te nango ndæ̀khandí:n, khøuwa misika-qa
zita-te.’ 64 Yaq nakémbá. Nakhag ezoqam qókhofotáz, ndøgo
manqei-pakha-te. Yaq ùni bembøe-keogé, atema khøuwa
misika bemø̄-nasinim. Soqaín ndøgo, tegi paev ezoqam
teqa kha ti-aqonømem, yaq ezoqa vøzømbé-khavozām, av
nqægo, ‘Ndego løvøte-tē gendo-khandï:v.’ Khavozam manqat
av nqægo, amba tøfakhanɨn, yaq ndøgo, teqa khavozam man-
qat ate ndægo, ibugukhokhof gemanqatam, ambá unime:-
løvuamín.”
65 Yaq Pailøt gezø-ein, “Qanimáv. Nakhag ezoqam zó-upøzó.
Neka ùni mbøe-keogé, nandav manqei-pakha.” 66 Yaq ndigu
manqei-pakha-te vø̄zav. Yaq nandi-qape-te ndøgo, ndigu
mboqog-te go:zavam, khakhatap mo:goném. Soqaín ndøgo,
ezoqa sa ti-oz. Yaq nakhag ezoqam, sègeziváz ndøgo, manqei-
pakha gimbo-kewagat.

28

Yesu løvøte-te gendo-khandi:v
(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Zion 20:1-10)

1 Sabat khøuwa qame-navøem, yaq Sande qanaqanus qan-
dopave, Meli, ndugu Magdala vemiav-ak, neka Meli nømu,
manqei pakha-té ginøzáv. Ambá gèmø-qeivimín.
2 Yaq nqova mbaín, manqei qando-kukuvøem. Manqei
kukuvøem kandambá. Zapa ndøgo, Evezøza-gé enzol ezoqam
ndovís, yan-te, nandi-qape vø̄-qambesam, manqei-pakha
mboqog tambav-te go:zavam, nandi mumat sasa mo:qom.
3 Teqa kha waev kandambá, vøiyam-ús, neka teqa ndabua
ùnime:-papaqá. 4 Yaq nakhag ezoqam gi-ometam, ndigu møe
kandambá. Kha sègezømbu-wageapát, vø̄-o:az. Andé løvøte
ezoqam me me:singitavát.
5 Geté ndigu sakheis, enzol ezoqam āv gezømbe-eín nqægo,
“Zo møe ndøgòném. No mɔ̀tenøtén. Zo Yesu-qa zovawét,
ndego tae mutui-te gitøkewem. 6 Ndego nqanek mbaín.
Mbumbukiam mɔ̀ndø-khandí:v, løvøte-te. Ate av-té, ekezan
manqat ge:manqatam. Zøtøndézāv. Manqei ndøgo, ma
kha qæveam, nqánek. 7 Ndakin nakhama ndøzáv, tegi paev
ezoqam manqat vømøzø̄-ein. Av qazozømbé-eín nqægo,
‘Ndego mɔ̀ndø-khandí:v, løvøte-te. Yaq ndakin Gelili plovins-
té genømá. Ndego é-ndo:má ndøgo, zoqa megemege-te. Yaq
ndøgo, tozomø-ometám.’ Nqáe! No ndakin mɔ̀ezø-eín.”
8 Yaq ndigu sakhei menas, manqei-pakha sège-ivøvém.
Nakhamas-té. Møe-ús. Geté até khanakhanakh kandambá.
Yaq tegi paev ezoqam-té ginøbøín. Ambá manqat møzø-einín.

28:6 28:6 Met 12:40; 16:21 **28:7** 28:7 Met 26:32; Mak 14:28

9 Geté nakhoa livin ndøugu, nqáe! Yesu zøfakhán, vøzø-
ein, “Qanaqanus mbomá, zo-te!” Yaq ndigu tinøzáv ndøgo,
katuk vømbō-møkuim, zenda tokhotapak sasa mbogeagimem,
vømbō-vizumem. 10 Yaq Yesu gezø-ein, “Zo møe ndøgòněm.
Nogi paev ezoqam-té qanøzáv, manqat vømøzø̄-ein. Gelili
plovins-té giabenøzáv. Yaq no ndøgo timø-nømendám.”

Khokho emanqat, Yesu-qa kha-qa yaq-te qapanqavøem

11 Ndigu sakheis nakhoa-te gi:-apat, yaq nakhag ezoqa nøme
ndigu, manqei-pakha gimbo-kewagat, taon-té ginøveséz,
Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, matev ate ndægo,
ande āv khanē-fakhanumat, vømēzømas. 12 Yaq ndigu
Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, megetapak nømé
namba me:qonáv, manqat vō̄kakambam. Manqat gumu-
kopo:nem, yaq até gindigonem, nakhag ezoqam moni vøzø̄-
etoam. Moni andé kandambá. 13 Gizø-ein, “Zo ezoqa āv
qazozømbé-manqatét, ‘Ni nĩsømbiát, lova. Yaq tegi paev
ezoqam tinduzáv ndøgo, teqa kha vø̄-aqonømem.’ 14 Geté
ndego Lom gaman ezoqam, taqa yaq-te te-ewag, yaq ni āv
qeimbøé-einím nqægo: Ndøgo zoqá manqa-zapá mbá. Zo
mbofofògeāp.”

15 Yaq ndigu nakhag ezoqam, moni gindøpøzem, āv tini-
matønumám, av gizømbe-ein. Yaq nqanek khokho emanqat,
sège-panqavøemát, Zu ezoqam-qa bawan mokho-te. Até
ndaki khøuwa-té-a, sège-panqavøemét.

Yesu ekeza paev ezoqam, sasae-qa yaq-te manqa gezø-løvua
(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Zion 20:19-23; Kel 1:6-8)

16 Yaq Yesu-gi paev ezoqam ileven, Gelili plovins-té ginøzáv,
manqei pøyat-te vømø̄qavig. Ate av-té, av Yesu gezømbe-
manqatam. 17 Yaq gi-ometam ndøgo, katuk ndømøkuím, vømbō-
vizumem. Geté nøme ndigu, gò:nakém. 18 Yaq Yesu sègezø-
khanøgím, gezø-ein, “Gigiap ate ndægo, yan-te neka manqei-
qape-te nqago, Mbumbukiam noqá zenda-té genøvé. No notó-
kawaentát.

19 Yaq nakémbá. Bawabawan-te ate ndækhazet, sozó-
okhoát, ezoqa noqa manqat vømē-zømesim, yaq ndigu bemø̄-
nogi-paev-ezoqam-ez. Yaq ibøkha iz zozø-etoumát, Tat-qā iz-
tē, neka Yo-qā iz-tē, neka Nqova Mbomambaqape-qā iz-tè.
20 Neka vòe-zømesimít. Manqat ate ndægo, av no qazømbe-
manqatam, bemø̄ndapem.

Nqáe! No ndègoát zo namba, khøuwa ate ndægo, atema
manqei-qape vaev-te.”

28:10 28:10 Met 26:32 **28:16** 28:16 Met 26:32 **28:18** 28:18 Zion 13:3; Ef 1:20-22 **28:19** 28:19 Mak 16:15-16; Kel 1:8

Manqat Mbomambaqape Mak gepeawam

Megeat Manqat-qase

Nqanek emanqat, Yesu-qa yaq-te, ndego Mbumbukiam-ge Yo, Mak ndøpeawám. Ndego iz nøme, Zion-Mak mboakhaemám. Ndego ambá av nqægo, Yesu-gī paev ezoqam tuelv mokho-tē gunu:goām.

Mak, ndego Pol-ge zifu Banabas, tegé ekeabøí (Kol 4:10). Ndego Zelusalem taon-té gekhouwév, neka Pita neka Pol neka Banabas, tiqa sasae-te vøzō-tøkeam.

Ni kopømba mbaín uni tizi:nøten, gekha manqei-tē ndøgo, Mak nqanek manqat gepeawam. Geté Klisten bawan megetapak, nupøkhan mba giyagam, āv gini-matavupám nqægo: Mak Lom taon-té abewáv, yaq ndego ta taon-te ndøgo, Pitá namba abetegoám, ngenek Yesu-qa yaq-te ge:vototupam, yaq Mak vōpeawam.

Mak nqanek manqat, Yesu-qa yaq-te, Lom ezoqam nonqo ndøpeawám. Nginik ezoqam, tiqa poev, bazaføgakh matev zøgoám. Yaq nakémbá, Mak manqat andé kandambá, Yesu-qa bazaføgakh-qa yaq-té gene-peawám, av ndego enqonius ezoqa kopoav ge:khakhæz, neka ezoqam ndigu nqova soqøsoqa gizømbu-goam, vøzō-ngeasumam, neka tiqa manqazapazapa-te vōnqovotaz, ndøgo qazø-geageapam.

Nqanek manqat-qa vaev, Mak 16:9 qangaz, ta manqat ndøgo, ezoqa viní abe-peawám.

Zion Yesu-qa nakhoa gekhakheinumat
(Met 3:1-12; Luk 3:1-18; Zion 1:19-28)

1 Emanqat Mbomambaqape, Yesu Keliso-qa yaq-te, ndego Mbumbukiam-ge Yo, nqánek. 2 Matev āv qanengáz, av Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya ge:peawam. Ndego āv gene-peawám nqægo,
"Mbumbukiam ge-ein:
Nqáe! Noge u-anem notó-khofotáv, qoqa megemege-te.
Ndego nakhoa møqá-khakheinám.
3 Leg-av manqei-te ndøgo, ezoqam-qa manqa wag ndø-akhayam.
Āv qane-akhayám nqægo,
'Evezøza-qa nakhoa é-mozoto-khakheinømém.
Nakhoa ndaføyamba-qape zombøé-viæém, ndego te:geav.' "

1:2 1:2 Mal 3:1 **1:3** 1:3 Isa 40:3

4 Yaq Zion ndøfakhán, leg-av manqei-te ndøgo, ezoqam
ibøkha iz vøzə̄-etoumam neka Mbumbukiam-qa Manqat vəe-
zømesimam. Āv gezømbe-manqatám nqægo, "E-mozoqambúz,
neka ibøkha iz və̄-upøgim. Yaq Mbumbukiam zoqa manqa-
zapazapa, ndə̀mbøe-navøém." 5 Ezoqa kopoáv, gindupin-
dam te-te. Zudia plovins-té gindu-okhoám, plovins ate
ndægo, neka Zelusalem taon-ak vøndō-pindam. Yaq manqa-
zapazapa ndøgo, gimatønumam, gèvøndæmém, neka Zoden
kea-te ndøgo, ibøkha iz və̄-upøgim.
6 Zion ndabua eqeieqei uzøpøteáv. Geté ndabua ge-
uzupam, kemol-qá su gini-geveaném, neka ndabua segim
nonqo, søvakha gigiap-gí ngusúm gini-khakheinøvemém.
Neka lou gelogam, bamøkhokeakh neká ndokhos, ti-mba
ndígu telouzám.
7 Zion ezoqa manqat āv gezømbe-manqatám nqægo, "Noqa
zita-te, ezoqa kopo ndə̀geáv. Ndego no ùnime:-løvumbám.
No ezoqa khàpe nøte-khapelavøqase-én. Até nqanek sasae
khapelavøqasé-a, no katuk tæmøkui, teqa tamak khofoe-te
tæmbotøke, no kopømba mbaín.
8 No zo ibøkha iz, ibøkhá qazømbe-etoumít. Geté ndego ibøkha
iz, Nqova Mbomambaqapé gezømbé-etoumát."

Yesu ibøkha iz gendap
(Met 3:13-17; Luk 3:21-22)

9 Ta khøuwa-te ndøgo, até Yesú-a, Zion-te vəmat. Nazalet
vemiav-té gendowáv, Gelili plovins-te ndøgo. Yaq até ndegó-
a, Zion-te ibøkha iz vəndap, Zoden kea-te ndøgo. 10 Yesu
ibøkha-te é-vøndo-fakhán-ae, yaq āv geneqeív nqægo: Yan
gèmboqoé. Yaq Nqova Mbomambaqape ndovís. Andé
kuvøkuvuam me me:løvuvavún, te-te. 11 Yaq yan-te ndo:go,
manqa wag ndofakhán. Āv qande-eín nqægo, "Qo nogé Yó.
No poev kandambá qo-te. No nə̀taqambo-khafuát."

Saitan Yesu ge:khamasimat
(Met 4:1-11; Luk 4:1-13)

12 Taqa zita-te, Nqova Mbomambaqape, Yesu leg-av
manqei-té genø-itú. 13 Khøuwa fotí, leg-av manqei-te geyagam.
Yaq Saitan Yesu teme-khamasím ndøgo. Yesu søvakha gigiap
lozokhák namba me:yagám. Yaq enzol ezoqam tinduzavín
ndøgo, Yesu vømbō-tøkeemin.

Yesu Gelili plovins-te sasae gengaz
(Met 4:12-22; Luk 4:14-15; 5:1-11)

14 Zion ndimbula-te gi:-utøvem, yaq Yesu Gelili plovins-té
genøwáv, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape

1:4 1:4 Kel 13:24; 19:4 **1:6** 1:6 2 King 1:8; Met 11:8 **1:7** 1:7 Kel 13:25 **1:11** 1:11 Psa 2:7; Isa 42:1; Met 12:18; Mak 9:7 **1:13** 1:13 Psa 91:11-13 **1:14** 1:14 Mak 6:17

vømē-zømesim. 15 Av gene-zømesimát nqǽgo, “Khøuwa mìzi-
khantøzém. Mbumbukiam-qa Megeat Matev, avønín. E-
mozoqambúz neka Mbumbukiam-qa Manqat Mbomam-
baqape vø̄-unimanqatinim!”
16 Yesu Gelili kewan ndøgeg-te ge-ewat, yaq evenap menas
tezømét ndǿgo, Saemon neka Endlu. Voe ndø-ogiát. Zapa
ndǿgo, ndigu ezoqa menas, voe nqagim ezoqám. Ndøgo
tiqá sasáe. 17 Yaq Yesu gezø-ein, “Vǿndozáv. No zonøndó-
paevém. Yaq zo ezoqa takhaset matev nøté-zømesím.” 18 Yaq
até gindigonem, voe sège-ivøvém, sasa mbopaevem.
19 Yesu agé okhoeáv, evenap menas nøme tenøzømēt, Zems
neka Zion. Ndigu Zebedi-gí nakheís. Khagua-té gunuguvám.
Voe ndøpotofumát. 20 Yaq ate ndigú-a, Yesu vøzø̄-akha. Yaq
ndigu gèqá. Eve sège-ivøvém, tegi sasae ezoqam namba, Yesu
vømbō-paevem.

Yesu ezoqa kopo, nqova soqa gembo-ngeatam
(Luk 4:31-37)

21 Yesu ekeza paev ezoqam namba, Kapenaum taon-
té ginøzáv. Yaq Sabat khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam-qá
guliguli khoev-té gemø-ón, ezoqa vømē-zømesim. 22 Ezoqam
ndigu, teqa nømendim manqat giyogem, mbøni zølév. Zapa
ndǿgo, ndego Mbumbukiam-qá iz-té neka bazaføgakh-té
gene-zømesím. Ambá av nqǣgo, av Mozes-qa guguna manqat
nømendim ezoqam gi:zømesimam.
23 Ta guliguli khoev-te ndøgo, ezoqa kopo mǿndu:goám.
Ndego nqova soqa mbøigoám. Yaq ndego kandambaqapé
sege-akhá, 24 “Yésu, Názalet-ak! Gê, qo ni gekha qonígū? Ni
ngiænoat-qā qotøndóqav? No mǿtenøtén, qo gekha ezoqām.
Qo Mbumbukiam-gé Ezoqa Ndaføyamba-qapé.”
25 Yaq Yesu ndego nqova soqa, gèmbøe-khafén, gembo-ein,
“Qo manqat tía! Mòqotøndo-fakháq, qo nandav ezoqam-qa
mokho-te ndoqotu:gu.”
26 Yaq ndego nqova soqa, até gendego, ndego ezoqam
mǿndøkhæ-qantám, sùgumu-waguvupát, sasa ndøfakhan.
Akhayam-ús, gendo-fakhan.
27 Yaq ezoqa ewaqape, nqova ndafe kandambá, neka
yaqyaq-a gibond, “Nqanek gekha matêv? Teqa nømendim
matev viní. Ndakinák, neka bazaføgakh-ús. Ngenek nqova
soqøsoqa sègezømbe-khafenín, yaq ndigu teqa manqat o-mba
vømbø̄e-ndapemɨn.”
28 Yesu nqanek matev gego, yaq ndaføyambá, teqa emanqat
sùgumu-panqavøemát, Gelili plovins-te ate qægoam.

1:15 1:15 Met 3:2 **1:22** 1:22 Met 7:28-29 **1:24** 1:24 Mak 5:7 **1:26** 1:26 Mak 9:26 **1:28** 1:28 Met 4:24

Yesu ezoqa kopoav gekhakhæz
(Met 8:14-17; Luk 4:38-41)

29 Yesu Zu ezoqam-qa guliguli khoev gendo-ivav, yaq Sae-
mon neka Endlu, tiqá khoev-té genøwáv. Até Zems neka
Zion, namba me:-apát. 30 Yaq khoev-te gimøfakhaz, Saemon-
gu zimpuka, ngusu tatas enqoni mbovität. Venanqei nonqo-
té gubuvám. Yaq Yesu tøke-qa mboviømém, tuqa yaq-te.
31 Yaq Yesu tenøwáv ndógo, zenda vømbōgea, neka vō-eqeiu.
Yaq ngusu tatas enqoni, sègembo-navøém. Yaq ndugu até
gundigu, lou vøzōta.

32 Yaq khøuwa gumusinan ndøgo, ezoqa ewaqape, enqoni
qazøgoam o nqova soqøsoqa gizømbu-goam, Yesu-té gindu-
upøgím. 33 Vemiav-ak ezoqa ewaqape ndozáv. Khoev
vimá ginømøváb. 34 Yaq gekha enqonī, bugug vinivinimba
qazøgoam, Yesu gèkhakhæz. Ezoqa kopoáv. Neka nqova
soqøsoqa kopoav, ezoqam-qa mokho-te gizømbu-goam, vøzō-
ngeasam. Ndego nqova soqøsoqa takeáv, manqat timanqatat.
Zapa ndógo, ndigu mǹdæzøtéz, ndego gekha ezoqām.

Yesu manqei vinivinimba nøme-te ge-okhoam
(Luk 4:42-44)

35 Khøuwa nøme qandopave, lovølova-ús, até gupøistám,
Yesu gesùzām, khoev vō-ivav, ezoqam-av manqei-te sasa
ndøwav, vømō-guligulim. 36 Yaq Saemon-za, gèmbovawát.
37 Yaq gi-ometam ndøgo, gimbo-einim, “Ezoqa ewaqape qoqa
ndøvawét.”

38 Geté Yesu manqat gezø-qavøiu, “Ni até vemivemiav
nøme-té-a, avønin nqagot, bǐziniáv, Mbumbukiam-qa Man-
qat bamē-zømesim. Zapa ndógo, no ta zapaya nqánek
qatøndenáv.”

39 Yaq Yesu Gelili plovins ate ndægo sugumu-vatát, ezoqa
tiqa guliguli khoev-te vōe-zømesimat, neka nqova soqøsoqa
vøzō-ngeasumat, ezoqam-qa mokho-te gu:goat.

Yesu kha sisi-us ezoqam gekhakheinøvem
(Met 8:1-4; Luk 5:12-16)

40 Khøuwa nøme, kha sisi-us ezoqam ndowáv. Yaq Yesu-
qa megemege-te, katuk ndømøkuí, vømbōviam, “Ambá
qokhakheinømbemín. Poev taqagoat, qo kopømbaqapé, toqo-
khakheinømbem.”

41 Yaq Yesu ngenek ezoqam tanakh mbogó, zenda
vømbōeve, gembo-ein, “Nqanôpoév. Qo vǹkhakhæq.” 42 Yaq
nqova mbaín, ndego ezoqam, kha sisi sègembo-navøém.

1:34 1:34 Mak 3:10-12 **1:35** 1:35 Met 14:23; Mak 6:46 **1:39** 1:39 Met 4:23; 9:35

43 Yaq Yesu ngenek ezoqam gèkhofotáv. Geté āv genegugú
nqǽgo, 44 “Qo ezoqa nøme zø̀-eǐn, av matev qaqambe-
fakhan. Geté Mbumbukiam-gé iziz ezoqam-té qonǿqáv,
bemǿqamekh, neka Mbumbukiam-te etoam matev voqógō,
av Mozes gezømbe-ein, kha sisi tøqa-navøem. Yaq ezoqa tǐabiti-
zøtéz, qo mòqo-eqeieqei-éq.”

45 Geté ngenek ezoqam gewav, ndego Yesu-qa manqat sège-
vøndazát. Ezoqa ewaqape zømanqatát. Yaq ta zapaya ndøgo,
Yesu kopømba mbaín, ezoqa ewaqape-qa bøi-te, vemivemiav-
te vǿe-onimǐt. Geté vemiav bavokho ndøgo, ezoqam-av
manqei-té genø-qonumát. Geté ezoqa ta manqei vinivinimba-
te giyagam, sègendo-okhoám, te-te.

2

Yesu kagi ezoqam gekhakheinøvem neka manqa-zapazapa vømbō-evøzam
(Met 9:1-8; Luk 5:17-26)

1 Khapé outøpøteáv. Yaq Yesu Kapenaum taon-té genøveséz.
Yaq ezoqa mø̀ndøyogém, av nqægo, ndego khoev-tē gegō.
2 Yaq gèndopindám te-te. Ezoqa kopoáv. Khoev ùnime:-
khazém. Até bavokhó-a, mboqog-te ndo:go, løvøzupøteáv. Yaq
Yesu Mbumbukiam-qá Manqat me:zømesimát. 3 Ge:zømesimat,
yaq ezoqa foa tǐndizáv. Kagi ezoqam ndø-eqeitavún. 4 Ambá
Yesu-té ginø-eqeinamǐ́n. Geté ezoqa khàpumu-khouwéz, vǿe-
ōz. Yaq até gindigonem, khoev ová ginøqavíg, yaq ova ndo:go,
ma Yesu ge:qotam, nqa vømǿ-løozem, neka ndego enqoni-
us ezoqam, kita-te geqeiam, sasa ndøføløtøvem. 5 Yesu tiqa
unimanqatin geqeiv, yaq ngenek kagi ezoqam, āv gembøe-eín
nqǽgo, “Áti. Qoqa manqa-zapazapa mø̀ndøqa-navøém.”

6 Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam,
wambap-te giqonavam, ekeza mokho-mba āv gini-
matavupát nqǽgo, 7 “Gekha zapâ, ngenek av nge:manqate?
Mbumbukiam-qá iz ndøngi:tít. Ezoqam-qa manqa-zapazapa,
Mbumbukiam yakhapús, ndezø-evøzam.”

8 Yesu é-møndæ-otév, av gi:matavupat. Yaq gezø-ein, “Zo
gekha zapâ, zoqa mbøni-te av ndøzøte-matavupit? 9 Gê,
gekha manqât ndøgo, føgakh mbain? Ndǿgò, no ngenek
kagi ezoqam tæmbo-ein, ‘Qoqa manqa-zapazapa mø̀ndøqa-
navøēm,’ o ndǿgò, tæmbo-ein, ‘Mòqo-itán, kita vǿkhazo, okho
sasa ndøngaz?’ 10 Geté no ndakin nøtézømás, Ezoqam-ge
Yo, bazaføgakh nqambôgó, ezoqam-qa manqa-zapazapa tezø-
evøzam, nqanek manqei-qape-te.” 11 Yaq Yesu até gendego,

1:44 1:44 Lev 14:1-32

ngenek kagi ezoqam āv gembøe-eín nqægo, “No nqataqá-
manqate. Mòqo-itán, neka kita vøkhazo, khoev-te sasa
ndøqav.”
12 Yaq ndaføyambá, ngenek ezoqam sège-itán, kita vøkhazo,
bavokho sasa ndøwav. Ezoqa ewaqape até gembo-kewagát,
gemat. Ndigu nqova ndafe kandambá, neka Mbumbukiam-
qa iz vø̄-eqanem. Gi-einim, “Ni bugukhokhof matev av nqægo
qeiviáv.”

Yesu Livai gembo-akha, tembopavat, neka teqa khoev-te lou vølog
(Met 9:9-13; Luk 5:27-32)

13 Taqa zita-te, Yesu Gelili kewan-té genøveséz. Yaq ezoqa
kandambá, gindupindam te-te. Yaq Yesu Mbumbukiam-
qa Manqat vøe-zømesim. 14 Yesu ta manqei ndøgo ge-ivav,
nakhoa gegeveat, ezoqam ndø-omét. Teqa iz Livái.* Alfius-
gé yó. Teks upøgim khoev-qase mokho-té gunu:qotám. Yaq
Yesu āv gembøe-eín nqægo, “No qonøndó-páev.” Yaq Livai até
gendego, gè-itán, vømbōpaev.
15 Taqa zita-te, Yesu Livai-qa khoev-te, lou mølóg. Ta lou
loge-te ndøgo, teks moni upøgim ezoqa nøme neka ezoqa
nøme, ndigu manqa-zapazapa-us ndizæza, møndøgoám.
Kopoáv. Yaq ndigu Yesu neka paev ezoqam, namba
me:qonavát. Ezoqam av ngi:gu, kopoáv, Yesu gimbopavam.
16 Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, ndigu
Felisi gizø-akhaemam, Yesu gi-ometam, ezoqam av ngi:gu, lou
namba gi:logat, yaq ndigu tegi paev ezoqam, āv gezømbe-eín
nqægo, “Gekha zapâ, ngenek teks moni upøgim ezoqam neka
manqa-zapazapa-us ezoqam namba lou ndiloget?”
17 Yesu tiqa manqat ge-ewag, yaq āv gezømbe-eín nqægo,
“Ezoqam ndigu enqoni mbain ndigu, ndigu mulømula etoam
ezoqam mbain tøgoat, kopømbá. Geté enqoni-us ezoqam
bezøgó, mulømula etoam ezoqam. No ambá av nqægo, ezoqa
eqeieqei akhayam-qa nøgeavūn. Geté no manqa-zapazapa-us
ezoqam akhayam-qa nøgeavún.”

Yesu lou logemav matev-qa yaq-te gimbøe-bevøpem
(Met 9:14-17; Luk 5:33-39)

18 Khøuwa nøme, Zion-gi paev ezoqam neka Felisi ezoqam,
lou logemav matev ndøgoát. Yaq ezoqa nøme tinduzáv ndøgo,
Yesu vømbō-bevøpem, “Gekha zapâ, Zion-gi paev ezoqam
neka Felisi ezoqam, lou logemav matev gigoatun, getē qogi
paev ezoqam gonemāv?”

---

* **2:14** 2:14 Livai, iz nøme Metiú. **2:16** 2:16 Met 11:19

19 Yaq Yesu yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein, “Ge zô ndozo-
matavap, ezoqa sæva te-oki, yaq zifuap lou loge-te tekha-
tob, ndigu zifuap kopømbâ, lou logemav matev ndǿgonem,
ndego ti namba te:goat? Av taoká. Ndego anganeam, zifuap
namba zua tiqoqongeapet, ndigu kopømba mbaín, lou loge-
mav matev tigoat. 20 Geté khøuwa ndǿfakház. Yaq ndego ezo-
qam, ndego sævam ge-oki, ndǿndafém, ti namba nde:go. Yaq
tegi zifuap lou logemav matev, ta khøuwa-te ndǿgo tinígoát.

21 Ezoqa kopømba mbaín, ndabua mbewat ndakinak, awe-
nege ndabua-te to:tøke. Av toqotego ndægo, yaq ndabua
toqosunguz, ndabua ndakinak ndøgo, segé-khapelavøqasé.
Yaq ndabua keqæv sa tømǿ-khouwév.

22 Neka ezoqa kopømba mbaín, waen ndakinak, awenege
søvakha ngusum-te te-ewa. Zapa ndǿgo, awenege søvakha
ngusum-te toqo-ewa, yaq waen tøpopon, ndigu gékeqáz.
Yaq waen vǿqouvøēm, neka søvakha ngusum vǿsoqoēz.
Geté waen ndakinak ndøgo, søvakha ngusum ndakinak-té
qotúqóuz.”

Yesu ndego kawá, Sabat khøuwa
(Met 12:1-8; Luk 6:1-5)

23 Khøuwa nøme, Sabat khøuwá, Yesu ekeza paev ezoqam
namba, wit khae livin-mbá gunu:-apát. Yaq tegi paev ezoqam,
wit nanga ndøvingisømém, sasa ndølouz. 24 Yaq Felisi ezoqam
tiqa matev giqeivim, Yesu āv gimbøe-einím nqágo, “Nqáe!
Gekha zapâ, qogi paev ezoqam nqanek Sabat khøuwa-te sasae
ngigut. Khafeáp nandav?”

25 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Ge zô, emanqat mozó-geveømem,
av Deivid ge:matanam, tegi ezoqam namba ifin qazøvin?
26 Ta khøuwa-te ndøgo, Abiata Mbumbukiam-ge iziz ezoqam
kandambaqape gegoam, Deivid Mbumbukiam-qá khoev-
té genø-ón, flawa vømǿlouz, ndigu lou-qase-te go:-abam,
Mbumbukiam-gi. Matev av nqægo khafeáp. Mbumbukiam-
gí iziz ezoqam mba zø-mboqoatám, nginik flawa tilouzat. Geté
Deivid sègelóuz, neka até ndigú-a, vøzǿ-etoam, te namba
gi:goam.”†

27 Yaq Yesu nøme gezø-ein, “Mbumbukiam ambá av nqǽgo,
ezoqa Sabat khøuwa nonqo ndøkhakheinøvēm. Geté ndego
Sabat khøuwa, ezoqam nonqo ndøkhakheinám. 28 Ezoqam-ge
Yo, ndego kawá. Até Sabat khøuwá-ya, ndégo teno-kawaevát.”

2:24 2:24 Deut 23:25 **2:25** 2:25 1 Sam 21:1-6 **2:26** 2:26 Lev 24:5-9 † **2:26** 2:26 Deivid av ge:matanam ndægo, yaq ezoqa teqa matev, soqain veweáv. Yaq nakémbá, Yesu teqa yaq-te, nqanek manqat ge-ein. **2:27** 2:27 Deut 5:14

3

Yesu ezoqam pingim qambowau, gekhakheinøvem
(Met 12:9-14; Luk 6:6-11)

1 Khøuwa nøme, Yesu Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te gemat,
ezoqa kopo mǹdu:goám ndøgo. Ndego pingim gèmbowáu.
2 Yaq ezoqa Yesu-te bøi mba mo:veém, ndego ngenek ezoqam
peté-khakheinøvēm, penømakhaya, Sabat khøuwa-te. Zapa
ndøgo, ndigu Yesu manqa ovøyam-te vee-qa mbogoám. 3 Yaq
Yesu ngenek ezoqam pingim qambowau gembo-ein, "Qoté-
itān, livin-mba nqøugu."

4 Yaq Yesu ezoqa ewaqape gezøbevap, "Gekha matêv ndøgo,
Sabat khøuwa-te toqogo, kopømba? Ndøgò, matev eqeieqei
toqogo, o ndøgò, matev soqain toqogo? Ndøgò, ezoqa toqo-
khandi:v, o ndøgò, ezoqa pakhapakha toqokhana?" Geté
ndigu yaq manqat qavøiwateáv.

5 Yesu geqambunim, ezoqa vōzømet, ndego qaqa ndøgó,
neka mbøni mbonqosøgím. Zapa ndøgo, ndigu mokho
qeiviáv. Yaq até gendego, ndego ezoqam gembo-ein, "Pingim
qoté-ovøyām." Yaq ndego ezoqam, pingim vō-ovøyam.
Sègembo-eqeieqeí.

6 Yaq Felisi ezoqam, Yesu-qa matev giqeivim, ndigu sège-
ivøvém, vōzav, yaq gaman ezoqam Elod, tegi ezoqam namba,
vømō-møvab, manqat vō-einim, Yesu ande āv kinílaēm.

Ezoqa bawan-qape Yesu gimbopavam

7 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam namba, Gelili kewan-
té ginøzáv. Geté Gelili plovins-ak kopoáv, até gezøpavát.
Até Zudia plovins-ák-a, 8 neka Zelusalem taon-ak, neka
Idumea manqei-ak, neka Zoden kea yaq-keoqa manqei-ak,
neka Taya-yak neka Saedon manqei-ak, vøndō-okhoam.
Ndigu tindi-okhoám ndøgo, Yesu matev vinivinimba
ge:matønumam, manqat giyogem. 9 Yaq Yesu ekeza paev
ezoqam, khagua khakheinam manqat zø-eín. Yaq tèabete-
ketáo, ezoqa andé vøe-nqonøtøvēm. 10 Zapa ndøgo, ta
khøuwa-te ndøgo, Yesu ezoqa kopoáv, gekhakheinøvem.
Yaq enqoni-us ezoqa nøme, ezoqam gèqaqagimám, atema
Yesu-te, kha vømbō-khanøzemin. 11 Yaq ezoqam ndigu,
nqova soqøsoqa gizømbu-goam, Yesu gi-ometamin, ndigu
Yesu-qa megemege-te, ekeza kha, manqei me:lavawín, vō-
akhæmemin, "Qo Mbumbukiam-gé yó." 12 Geté Yesu ndigu
gèzømbe-khafén. Ezoqa bezø-manqàtē av nqægo, ndego gekha
ezoqām.

3:4 3:4 Luk 14:3 **3:6** 3:6 Met 22:15-16 **3:10** 3:10 Met 14:36 **3:11** 3:11 Luk 4:41 **3:12** 3:12 Mak 1:34

Yesu u-anim tuelv gi-upøzo
(Met 10:1-4; Luk 6:12-16)

13 Yesu manqei poyat-té genøqavíg, ezoqa vōmøvab, ndigu
ekeza ma qambøe-pøovam. Yaq ndigu te-te sasa ndøzav.
14 Yaq Yesu até gendego, ezoqa tuelv vøvevesam. Ndigu
ezoqa tuelv, u-anim zø-akhá. Ndigu namba mé:goát. Yaq
gékhofosám, ezoqam Mbumbukiam-qa Manqat vømé-
zømesīm, 15 neka bazaføgakh vøzǿ-etoām, yaq ndigu nqova
soqøsoqa vóngeasumāt, ezoqam-qa mokho-te tu:goat.
16 Ezoqa tuelv gi-upøzo, ngínik: Saemón. Yaq Yesu iz nøme
gembo-akha, Pitá. 17 Nøme Zéms neka Zión. Ndigu Zebedi-
gí nakhéis. Yesu iz nøme gezø-akha, Boanezéz. Taqa manqa
mokho, "Ndand nakhéis." 18 Nøme gi-upøzo, Endlú neka
Filíp, neka Batolomeú, neka Metiú, neka Tomás, neka Zéms.
Ngenek Zems, Alfius-gé yó. Neka nøme Tadiés neka Saemón.
Ngenek Saemon, Zelot ezoqam ndøgoám. 19 Neka nøme Zudas
Iskaliót. Ezoqam ngének, vaev-te Yesu tegi qaqa ezoqam-qa
zenda-te geve.

Yesu av gimbøe-einim nqœgo, Saitan-qā bazaføgakh-tē genø-
sasaeāt
(Met 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)

20 Yesu khoev-te gevesez, yaq ezoqa kopoáv, nqawa
gindupindam. Yaq Yesu tegi paev ezoqam namba, ambá
lou ndølogín. Geté ezoqam khàpumu-khouwéz. 21 Yesu-
gi ekeza ezoqam, nqanek manqat giyogem, yaq tinduzáv
ndøgo. Ambá gekhatowemín. Zapa ndøgo, ndigu até vøe-
einim, gèkawakawaév.
22 Neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam,
Zelusalem taon-te ginduzav, āv gini-einím nqægo, "Ngenek
Belzebul mbøigú, ndego nqova soqøsoqa-ge kawa. Teqá
bazaføgakh-té genø-ngeasumatún, nqova soqøsoqa."
23 Yaq Yesu ndigu ezoqam gèmøváb, gezø-ein, "Manqat
nandav, mokho mbaín. Gê, Saitan ekeza kha áv kené-
ngeatām, ezoqam-qa mokho-te tu:goat?" Yaq Yesu yaya zø-
etá, taqa yaq-te, gezø-ein, 24 "Bawan kopo tigoat, yaq livin-mbā
gunumú-qatønēm, izuizu nakhag vøgonēm, ndigu sugumú-
nasiním. 25 Neka evenap tigoat, yaq livin-mbā gunumú-
qatønēm, izuizu vønøfē, yaq ndigu sugumú-nasiním. 26 Neka
matev até kopó. Saitan ekeza kha livin-mba tumuqata, yaq
ekeza kha namba vøenøfē, ndego até segemǿ-navøém.
27 Neka nøme nqánek: Ezoqa kopømba mbaín, bazaføgakh
ezoqam-qa khoev-te sa te-on, gigiap vømbó-aqonām. Geté
ndego bazaføgakh ezoqam bètøkho-løvønøvém. Váev gigiap
tembo-aqonam, teqa khoev-te.

3:16 3:16 Zion 1:42 **3:17** 3:17 Luk 9:54 **3:22** 3:22 Met 9:34; 10:25

28 No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha manqa-
zapazapā ndøgo, ezoqa ndimatanam, até ndøgó-a,
Mbumbukiam-qa iz ndingi:wat, ta manqa-zapazapa ndøgo,
Mbumbukiam kopømbá, segembøé-navøém. 29 Geté ezoqa
Nqova Mbomambaqape-qa iz tengiu, Mbumbukiam ta
manqa-zapa ndøgo, gembøé-navøemák. Ndøgo miavmiáv,
até gégoát."
30 Yesu nqanek manqat ge-ein, zapa ndøgo: Mozes-qa gu-
guna manqat nømendim ezoqam āv gini-einím nqægo, "Nan-
dev nqova soqa mbøigú, teqa mokho-te."

Yesu-gu evo neka emekheis, gekha ezoqâm?
(Met 12:46-50; Luk 8:19-21)

31 Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu-gu evo neka emekheis
ndøfakház. Khoev vimá sogowán. Yaq manqat mba
ndøkhofotøvém, av nqægo, Yesu yà betøndowáv. 32 Ezoqa
kopoáv, Yesu-qa avønin-te giqonavat. Ünime:-khøogøvém.
Yaq ezoqa gimbo-einim, "Nqáe! Qogu qavo neka qamekheis
ngó:wani, bavokho. Qoqa mo:keogé."
33 Yaq Yesu gezø-ein, "Nogu evo neka nogi nqamekheis
kinøgoam?" 34 Yaq gèqambuním, ezoqa vōzømet, uni
gi:khøogøvem, giqonavam, gezø-ein, "Nqáe! Nogu evo
neka nogi nqamekheis ngínik! 35 Zapa ndøgo, gekha
ezoqām ndigu, Mbumbukiam-qa poev ndimbopaev, nogi
nqamekheis neka evo ndígu."

4

Ezoqa manqei vinivinimba-te, wit nanga gezøgeakhat, taqa yaya etæ manqat
(Met 13:1-9; Luk 8:4-8)

1 Khøuwa nøme, Yesu Gelili kewan-te ndøgo, zømesim man-
qat nqawa gengaz, ezoqa kopoáv gindupindam. Yesu
ùnime:-khøogøvém. Yaq ndego khagua-té genøketáo, khagua
elavøqase vōsøkuz, sasa mo:qom. Ezoqa ewaqape, ndøgeg-té
gigoám. 2 Yaq ndego yaya etæ manqat zømanqatát. Kopoáv.
Nøme gezø-eta, nqánek,
3 "Nqáe! Ezoqam mòndøgoám. Khae-té genøwáv, wit nanga
vømō-zøgeakh. 4 Yaq wit nanga ge:panqabumat, nøme nakhoa-
té ginø-o:atát. Yaq pipisi tindu-løvuvám ndógo, vōlouz.
5 Geté nøme ndigu, nandi-té ginø-o:atát. Nandi-te ndøgo,
manqei khapekhapémbá qatøke:pat. Yaq mbusa nakhamas-
té ginø-fakhanøvém. Zapa ndógo, manqei andé mbaín. 6 Geté
yaq, khøuwa gendosasev, mbusa ndigu gifakhatat, khøuwa

3:31 3:31 Mak 6:3; Zion 2:12; Kel 1:14 **4:1** 4:1 Mak 3:7-9; Luk 5:1-3 **4:2** 4:2 Met 13:34; Mak 4:33-34

tatas ndølouwáz. Yaq gèkusíz. Zapa ndógo, ndigu ngum uni
mbunipøteáv.
7 Wit nanga nøme, gapuk-té ginø-oːatát. Yaq gapuk ndøgo
qa-eqa, ndigu gèvøtøgeám. Yaq louzi nonqo fakhazaneáv.
Mbaín.
8 Geté wit nanga nøme ndigu, manqei eqeieqei-té ginø-
oːatát. Yaq kopømbá gi-eqanat, nanga vøqataz. Wit nanga
nøme ndigu, 30, louzi nonqo gitøkebupat. Nøme ndigu 60, neka
nøme ndigu 100."
9 Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq
āv gezømbe-eín nqægo, "Gekha ezoqām ndego, gea tømbogoat
neka yoge kopømba vømbógoāt, yà beyogé!"

Yesu gekha zapā, ezoqa yaya mba gezø-etæam
(Met 13:10-17; Luk 8:9-10)

10 Ezoqa bawan-qape giːzav, yaq Yesu-gi paev ezoqam tuelv
neka ezoqa nøme gimbopavam, yaya etæ-qá manqa mokho
mbobevøpém. 11 Yaq gezø-ein, "Mbumbukiam zo mba zøtáke,
mokho manqat tøzøte-zøtez, teqa Megeat Matev-qa yaq-te.
Geté ezoqa nøme, no yaya mba nøzø-etǽ.
12 No ndigu yaya mba tæzømbe-etǽ ndógo: Ndigu ndikeôgé.
Geté géqeivimák. Neka ndigu ndiyôgé. Geté mokho
géndapemák. Amba tiqeivimin neka mokho vøndapemɨn,
yaq ndigu ambá Mbumbukiam-té ginø-qambuzín, yaq ndego
tiqa manqa-zapazapa vøzø̄-evøzamɨn."

*Ezoqa manqei vinivinimba-te, wit nanga gezø*geakhat, *taqa yaya etæ-qa manqa mokho*
(Met 13:18-23; Luk 8:11-15)

13 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, "Gê, zo nqanek
yaya etæ-qa manqa mokho ndapeâv? Yaq av tægoat ndægo,
zo yaya etæ nøme-qa mokho áv khazøté-upøgīm?
14 Noqa yaya etæ-qa manqa mokho nqánek: Ezoqam ndego
wit nanga gezøgeakhat, ndego Mbumbukiam-qá Manqat
meːzømesimát. 15 Wit nanga ndigu, nakhoa-te gi-oːatat, taqa
manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, ndigu Mbumbukiam-
qa Manqat giyogemɨn, Saitan até gendewavɨn, manqat vøe-
vibamɨn, tiqa mokho-te tøu-ogeakhat.
16 Neka wit nanga ndigu, nandi-te gi-oːatat, taqa manqa
mokho nqánek: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa Manqat
nakhamas-té ginø-ndapemín. Khanakhanakh-ús. 17 Geté
ta manqat ndøgo, uni mbuvøemáv, tiqa mokho-te. Yaq
ndigu føgøføgakh wanimáv. Mbumbukiam-qa Manqat za-
paya, yage føgakh-qape o ngenøgim matev qazø-fakhanɨn, ndigu
nakhamas-té ginø-oːazín.

4:12 4:12 Isa 6:9-10; Kel 28:26-27

18 Neka wit nanga n
me ndigu, gapuk-te gi-oːatat, taqa
manqa mokho nqánek: Ezoqa nযme, Mbumbukiam-qa Man-
qat ambá giniyogé. 19 Geté ndigu fofogeap khàpe zযmbe-
khouwevín, tiqa yage zapaya, neka tiqa poev matev, gigiap
kopoav neka matev vinivinimba-qa yaq-te, vযtubamɨn. Yaq
Mbumbukiam-qa Manqat, tiqa mokho-te ndযugu, gèvযtagín.
Yaq kopযmba mbaín, mokho tযmbo-fakhan.
20 Neka wit nanga ndigu, manqei eqeieqei-te gi-oːatat, taqa
manqa mokho nqánek: Ezoqa nযme, Mbumbukiam-qa Man-
qat, ùnimeː-yogemín neka manqa o-mba vযmbযe-ndapemɨn.
Yaq Mbumbukiam-qa Manqat, mokho mbófakhán. Kan-
dambá. Ezoqa nযme-te 30, neka ezoqa nযme-te 60, neka ezoqa
nযme-te 100."

Waev-qa yaya etœ manqat
(Luk 8:16-18)

21 Yaq Yesu manqat nযme gezযˇ-ein, "Gê, ezoqa lampa
tযzযgoat, ndigu ndis o lou-qase mokho-té gunúː-wuযēm? Av
taoká! Geté lampa asযzam nonqo-té ginó-wuযém. 22 Yaq
até kopó. Gekha matēv ndযgo, ndযkhonযwe, bavokhó qandó-
fakhanám. Neka gekha mokho manqāt ndযgo, ndযkhonযwe,
segendó-veveám.
23 Gekha ezoqām ndego, gea tযmbogoat neka yoge kopযmba
vযmbógoāt, yà beyogé!"
24 Yaq Yesu nযme gezযˇ-ein, "Unimeː-yogé, manqat
nqæmanqate. Av zo gigiap o matev ndযzযte-geveam,
Mbumbukiam zo āv tezযmbé-geveám. Yaq Mbumbukiam-
qa matev ndযmযˇ-lযvuám, av zo matev ndযzযte-matanam.*
25 Gekha ezoqām ndego, mokho gendap, Mbumbukiam
otevat nযme mba mbযé-etoám. Geté gekha ezoqām ndego,
mokho ndapeav ndযgo, yaq Mbumbukiam até otevat-qasé-a,
ndযmbogo, segéviwám."

Yesu Mbumbukiam-qa Megeat Matev, wit nanga geːkhamas

26 Yesu yaya nযme gezযˇ-eta, nqánek. Gezযˇ-ein,
"Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopযmba ande av nqægo:
Ezoqa khae-te wit nanga tezযgeakh, 27 yaq tebuvat, neka
vযsuzamāt, ndigu wit nanga yakhapus mokho-mbá segé-
qatazát neka vযfisamāt. Geté ndego géː-otevák, ande āv
kinífakhāz. 28 Manqei yakhapús, ewa qambo-etoamin,
gifisamin. Bugukhokhof wit gagayag ndযfitamín, yaq wit

4:19 4:19 Met 19:23-24 **4:21** 4:21 Met 5:15; Luk 11:33 **4:22** 4:22 Met 10:26; Luk 12:2 **4:24** 4:24 Met 7:2 * **4:24** 4:24 Taqa manqa mokho nযme nqánek: Qo Mbumbukiam-qa manqat elavযqase mba toqo-ewagat, yaq qateqat khapémbá toqondapat. Geté Mbumbukiam-qa manqat mযe mba toqo-ewagat, neka voqombó-pavāt, yaq qateqat kandambaqapé toqondap. Yaq av nqægo, Mbumbukiam qateqat nযme mba qambó-etoám. **4:25** 4:25 Met 13:12; 25:29; Luk 19:26

nanga sasa ndøqatazɨn, yaq louzi nonqo vōgonɨn. 29 Yaq louzi
nonqo gumu-fisamɨn, yaq ngenek avøe ogekhæm ezoqam
tewavín ndøgo, vømō-qogazɨn.”

Masted tae nanga-qa yaya etœ manqat
(Met 13:31-32; Luk 13:18-19)

30 Yaq Yesu nøme gezø-ein, “Gê, Mbumbukiam-qa Megeat
Matev, áv khazíː-khamasēm? Gekha yaya zí-etæēm, taqa
yaq-te? 31 Masted tae nanga zíːkhamasém. Manqei-te toqo-
zøgeakh, yaq ndigu khapímbá. Av tiuká, av tae nanga nøme
ndiːgu. 32 Geté yaq giqatazin, mbusa vōfakhanɨn, yaq tae
kandambá tøyat. Khae gigiap nøme mǹdø-løvuamín, neka
tangtang kandakandá. Yaq ta tae tangtang guzuguzu-te
ndøgo, kopømbaqapé, pipisi goːviviamɨn.”

Manqat nøme, yaya etœ-qa yaq-te
(Met 13:34)

33 Yesu ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat geːzømesimam, yaya
av nqægo kopoáv gezø-etæam. Yaq ndøgo, ndigu mokho
tĩabembøe-ndapém.
34 Ezoqa ewaqape, ndego yaya mba zø-etæám. Geté
ekeza paev ezoqam namba, gimi-yakhapus-mba-ezɨn, ndego
manqa mokho ate ndægo mǹdøzø-ovøyamín.

Yesu manqat mba ge-ein, khamøe sa qavøitav
(Met 8:23-27; Luk 8:22-25)

35 Ta khagus ndøgo, Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Ke-
wan yaq-keoqá qazinø-qantáv.” 36 Yaq ezoqam ndigu, namba
giːgoam, ekeza vemivemiav-té ginø-khofosám. Yesu khagua-
te é-møndøketáo, yaq até tegi paev ezoqám-a, vøketab, yaq
sasa ndøsøkuzim. Até khagua nømé-a, namba meː-áz. 37 Yaq
giqantavat, anana-mba mǹduːbøen, mbe-qape tāndōfeā,
khamøe khagua sasa ndøngetøyam, ibøkha vōu-yovøem. Lokh
bøi-té qanø-tøvøyát. 38 Geté Yesu khagua okho-te ndøgo,
gèbuvám. Kawa kaoqa-té qamboveám. Yaq ekeza paev
ezoqam gètiːnám, gimbo-einim, “Nøméndim ezoqam! Qo ni-
te toqó-matavap? Ni avønín zígeón!”
39 Yaq Yesu gendosuzam, vø-itan. Yaq até gendego, khamøe
ndøgo, vōfegimam-a, vøvumøyat, manqat sasanqa-us mbo-
eín. Yaq khamøe sègevøitáv. Qavøitav mbómā. Manqeí
segeːveát.
40 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Zo, gekha mbøni
zøva? Ge zô, Mbumbukiam unimanqatinteav sekembā
sozógo?”
41 Yesu matev av nqægo gematanam, yaq tegi paev ezoqam,
møe kandambá gigonem, neka yaqyaq-a gibond, “Ngenek

4:29 4:29 Joel 3:13; Veve 14:15

gekha ezoqâm? E, até khamøe fegim neka khamøe vumøe, manqat o-mba mbøendapé.”

5

Yesu ezoqam nqova soqøsoqa gembo-ngeasam
(Met 8:28-34; Luk 8:26-39)

1 Yesu ekeza paev ezoqam namba, kewan yaq-keoqá
ginøqantáv, Gelasa ezoqam-qa manqei-te vømōfakhaz.
2 Yesu khagua-te é-vøndovuáo-ae, ezoqa nqova soqøsoqa-
us é-vøndōwav. Nandi nqa-té gendo-fakhán. 3 Ta nandi
nqa-te ndøgo, løvøte ezoqam ndø-osupám. Ngenek ndógo
teyagám. Ndego bazaføgakh kandambá. Até auli sén-a,
kopømba mbaín, toqote-løvønøvem. 4 Khøuwa kopoáv, ezoqa
ambá gini-løvønøvemám, bov-té neka pingim-te. Geté sen
sègezø-løvusám. Ezoqa bazaføgakh-qape mbaín, vømbøé-
khāz. 5 Pavpave neká lovølova, ndego manqei-pakha-te neka
manqei popotap-té genø-okhoám. Sugú-akhaemét neka ekeza
kha nandí gene-qaqagumám. 6 Yesu qámbá gegoam. Yaq
ndego ezoqam Yesu ge-omet, gèndovuáo, Yesu-qa megemege-
te, ekeza kha, manqei vøelavao.
7 Yaq ndego ezoqam, kandambaqapé møndæ-akhá, ge-
ein, “Yésu, Mbumbukiam-ge Yo, ndego Eqeiwat-Qape, qo
no gekha qonógō? Mbumbukiam-qa iz-te, nòtaqa-viám, no
nqosøgeap nø-etòǎm!” 8 Ndego nqanek manqat ge-ein, zapa
ndógo: Yesu āv gene-eín nqǽgo, “Qo nqova soqa, nandev
ezoqam-qa mokho-te ndoqotu:gu, mòqotøndo-fakháq.”
9 Yaq Yesu gembobevap, “Qo gekha îz?” Yaq gembo-
qavøiu, “Noqa iz Bawan-qapé. Zapa ndógo, ni nqova soqøsoqa
kopoáv.”
10 Yaq ngenek nqova soqa, Yesu āv gembøeviám nqǽgo, “Ni
nqanek manqei-te nqeigu, ndøkhofòtǎn.” Viam kandambá
gego.
11 Ta manqei avønin-te ndøgo, bøsi nen mòndøwanám.
Kopoav-qapé. Manqei poyat-té givagimám. 12 Yaq nqova
soqøsoqa Yesu gimbo-viømem, “Ni bøsik-qá mokho-té qanø-
khofotán.” 13 Yaq Yesu sègezøták. Yaq ndigu nqova soqøsoqa
até gindigonem, vōfakhaz, ndego ezoqam-qa mokho-te
gu:goam, bøsik-te sasa mø-oz. Yaq bøsik manqei khavoe-té
ginøbøín, ibøkha-te vømō-geonim. Bøsik kopoav-qapé, ande
āv tu taosén ndægó, gigeonim.
14 Yaq ezoqam ndigu, bøsik gizø-kewagam, møe ndøbøín,
yaq taon-te neka vemivemiav-te, ezoqa emanqat vømøzømbē-
vototap. Yaq ezoqa tinduzáv ndógo, matev ndóqeivím, ma
qæfakhan. 15 Yaq Yesu-te gifakhaz, matev āv giniqeivím

5:7 5:7 Mak 1:24

nqǽgo: Ezoqam ndego nqova soqøsoqa gimbøigoam, geqotam,
ndabua ndø-uzupám neka matavap kopømbá qambogoam.
Yaq ndigu møe ndøgoném. 16 Yaq ezoqam ndigu, matev bøi
gi:qeivim, emanqat zømbe-vototáp, teqa yaq-te ndego, nqova
soqøsoqa gimbøigoam, neka bøsik, matev ande āv khazømbē-
fakhan. 17 Yaq ezoqa Yesu āv gimbøe-viømém nqǽgo, “Niqa
manqei ambá qo-ivavín.”

18 Yesu khagua-te ge:ketawat, yaq ezoqam ndego, nqova
soqøsoqa gembo-ngeasam, te namba okho-qa mboviám.
19 Geté Yesu ndego takeáv, gembo-ein, “Qakeza khoev-té
neka ezoqam-té qonøqáv. Neka matev kandambaqape
qaqafakhan, emanqat qozømbé-vototupát, av Mbumbukiam
Evezøza geqambe-matanam neka tanakh āv keqambēgo.”
20 Yaq ndego ezoqam tènewáv. Ta vemiav ten ate qægoam,
ekeza manqei-te, ezoqa sùguzumbu-manqatát, Yesu ande
āv kembøē-matanam. Yaq ezoqa nqova ndafe kandambá,
giyogem.

Yesu sævam gukhakheinøvem, ndugu kouk qambowavam,
neka mbasønakam vǿkhandi:v
(Met 9:18-26; Luk 8:40-56)

21 Yesu kewan yaq-keoqa nqawa giqantavat, gimøqa, yaq
ezoqa kopoáv gindupindam te-te. Ndego ndøgeg-te até
gegoám, 22 yaq Zu ezoqam-qa guliguli khoev megeat ezo-
qam ndowáv. Teqa iz Zailés. Yaq Yesu ge-omet, ndego
teqa zenda tokhotapak-qa megemege-te, ekeza kha, man-
qei me:laváo, 23 vømbōviam, gembo-ein, “Nogu yu avønín
génaním. Ambá qotondo-qavín. Zenda qombøévé. Yaq
ndugu enqoni tàbembøe-navøém neka tùabete-khandí:v.”

24 Yaq Yesu ndego ezoqam, namba me:wáv. Yaq ezoqa
kopoáv, segembo-paevém, neka sège-nqonondumát, teqa
avønin-te.
25 Ezoqam gi-apat ndøgo, sævam kopo mǿndu:goám.
Ngunuk kouk mbowavám. Nupøkhán mbá. Viav ate qægoam,
tuélv qambowavam. 26 Ngunuk sævam, mulømula etoam
ezoqam-te vinivinimba, ambá guni-okhoám, neka tugi
moni ate gi:goam vō:ngiæzotam. Geté ndigu nqosøgeap
mba mbo-etoumám. Tuqa enqoni navøepøteáv. Sà tønø-
khouwevtát. 27 Ngunuk Yesu-qa manqat mǿndø-ewág. Yaq
ezoqa bawan-qape-qa mokho-te gu:goam, ndugu Yesu-qá
zita-té gunduwáv, neka ndabua vømbō-khanaz. 28 Āv guni-
matøvém nqǽgo, “No ngenek ndabua mba tæmbokhanaz, yaq
no sǽ-eqeieqei-én.” 29 Ndugu ndabua até é-vømbokhanáz-ae,
yaq kouk waev sègembo-navøém. Yaq ndugu sège:-otév,
ekeza kha-te, “Nqanek enqoni mǿndønø-navøém.”

30 Yesu tene-otév ndógo, teqa bazaføgakh nøme, ezoqam-
té qanøwáv, vøkhakheinøvem. Yaq gèndoqambún, ezoqa
ewaqape-qa mokho-te, gezø-ein, “No ndabua gekha ezoqām
nókhanaz?”
31 Yaq ekeza paev ezoqam gimbo-einim, “Ezoqam toqó-
zømete, nginik qoqa avønin-te khape gindikhas? Yaq gekha
zapâ, qo av qoqote-ein nqægo, ‘No kha gekha ezoqām
nókhanaz?’ ” 32 Geté Yesu sekembá segevawám, av nqægo,
kha uni gekha ezoqām mbókhanaz? 33 Yaq ngunuk sævam
sègendowáv. Møe-ús. Kha sègembøi-wageapát. Zapa ndógo,
ndugu mǫ̀ndæ-otév, ezoqa nó, matev qanøfakhan. Yaq
ndugu Yesu-qa megemege-te, ekeza kha, manqei me:laváo,
neka tuqa emanqat ate qægoam, vømbō-vøndaz. 34 Yaq
Yesu gumbo-ein, “Ngólam. Qoqa unimanqatin nandav,
tǫ̀khakheinøqavém. Mòqoqáv. Qo mbøni betaqàvãev. Enqoni
mǫ̀ndøqa-navøém.”
35 Yesu ate av-té manqat ge:manqatam, yaq Zailes-qa
khoev-te, ndego Zu ezoqam-qa guliguli khoev gezømbo-
megetam, ezoqam tinduzáv ndógo, vømbō-einim, “Qogu
yu mǫ̀ndønaním. Nandev nømendim ezoqam, sekemba
mbopòuwẽ:t, tendowav.”
36 Yesu tiqa manqat mǫ̀ndø-ewág. Geté guliguli khoev
megeat ezoqam, āv gembøe-eín nqægo, “Qo ndøfofògeãp!
Soqó-unimanqatín.”
37 Yesu ezoqa nøme gèzømbe-khafén, te namba ti:zav. Geté
ti-mba ndígu tekhatób, Pita neka Zems neka Zion, Zems-
ge yakhasek. 38 Yaq guliguli megeat ezoqam-qa khoev-te
gimøfakhaz, eiv neka osombo kandambá geqeiv. Manqa
feazu khàpumu-khouwév. 39 Yaq Yesu khoev-te ge-on, ezoqa
āv gezømbe-eín nqægo, “Zo gekhā zø-eivumit? Neka gekha
osombo zówanet? Ngunuk nakhasam nanimateáv. Geté
gèbuvít.”
40 Geté ndigu Yesu gèvøngi:nám. Yaq Yesu ezoqa ewaqape
gènatáz. Evøndipakha neka tegi paev ezoqam misika mba
ndøkhatób, neka kouwat mokho-te vø̄-oz, ma nakhasam
guigoam. 41 Yaq Yesu até gendego, zenda vømbōgea neka
ekeza manqat-te sasa mbo-ein, *“Talita, kóum!”* Taqa manqa
mokho nqánek, “Khapúlav. Nqataqá-manqate. Mòqo-itán!”
42 Yaq ndaføyambá, ngunuk mbasønakam sège-itán, okho
vøngaz. (Ngunuk mbasønakam, tuqa viav tuélv.) Nqanek
matev qafakhan, yaq ezoqa nqova ndafe kandambá. 43 Geté
Yesu gèzømbe-khafén. Ezoqa nøme bezø-eǐn, av matev
qæfakhan ndægo. Yaq ndego mbasønakam lou etoam manqat
zø-eín.

5:30 5:30 Luk 6:19 **5:34** 5:34 Mak 10:52; Luk 7:50; 17:19 **5:41** 5:41 Luk 7:14

6

Yesu ekeza vemiav-ak gisanqawem
(Met 13:53-58; Luk 4:16-30)

1 Yesu nqanek manqei ge-ivav, yaq ekeza vemiav-té
genøwáv. Até ekeza paev ezoqám-a, namba meː-apát. 2 Yaq
Sabat khøuwa qandap, ndego nømendim manqat ndøngáz,
tiqa guliguli khoev-te ndøgo. Ezoqa kopoáv, teqa manqat
giyogem. Neka ndigu nqova ndafe kandambá, gi-einim,
"Ngenek ezoqam, otevat neka matavap loloakh gekham-
tê gendap? Neka bazaføgakh gekham-tê gendap, umingiap
matev vinivinimba ndematanam? 3 Gê, ngenek ndégò, khoev
puanam ezoqam? Meli-gê yò? Zems neka Zosef neka Zudas
neka Saemon, tigí zapikià? Neka até tegí sænakheís-a, ni
namba zíːyage?" Yaq ndigu vemiav-ak, Yesu gèsanqawém.
4 Geté yaq Yesu gezø-ein, "Manqei nøme-te, Mbumbukiam-
ge manqa vevezam ezoqam, gèmbovizáp. Geté ekeza
manqei-te neka ekeza ezoqam-te, ndego vizupáv." 5 Ta
manqei-te ndøgo, Yesu kopømba mbaín, umingiap matev tem-
atanam. Geté zenda enqoni-us ezoqa kopokopo mba zømbø-
awám, yaq ndigu vøkhakhæz. 6 Yesu nqova ndafe kandambá,
tiqa unimanqatin mbain matev-qa yaq-te.

Yesu ekeza u-anim tuelv, manqa gezø-løvua, gekhofosam
(Met 10:5-15; Luk 9:1-6)

Yaq Yesu vemivemiav nøme-té genø-okhoám, ta manqei
ndøgo, ezoqa vømē-zømesim. 7 Yaq ekeza paev ezoqa tuelv
gèmøváb, vøndōzav, yaq ndigu menømenas sasa ndøkhofosam,
neka nqova soqøsoqa ngeasam nonqo bazaføgakh vøzø̄-etoam.
8 Av gezømbe-eín nqǽgo, "Gigiap mbaín, sozó-panqaním. Tat-
uag mba zótonqogím, okho nonqo. Geté lou neka moqos
neka moni ndøtonqògím. 9 Zo kopømbaqapé, tamak tozo-
uzam. Geté ndabua nøme ndøtonqògím, sa nándav, nandozo-
uzap." 10 Neka nøme gezø-ein, "Zo ezoqa khoev tizø-einat,
ta khoev-te ndøgo, até vøsokhoé. Yaq ta-mbá tøzøté-ivøvemát
ndøgo, vemiav nøme-te tozozavat. 11 Geté manqei nøme-te
tozomø-fakhazat, yaq ndigu ezoqam zo khatobeav tøgoat neka
zoqa manqat yogeav vøgoāt, ta manqei ndøgo sège-ivøvemát.
Yaq pakhakh ndøgo, zoqa zenda tokhotapak-te tøgoat, sozó-
pomoememát. Yaq ndigu tiabiti-zøtezát, ni manqa-zapa
zigonēm."
12 Yaq Yesu-gi paev ezoqam gèpanqaním, neka ezoqa
Mbumbukiam-te qambuzan manqat vøzø̄-manqatat. 13 Yaq
nqova soqøsoqa kopoáv, ezoqam-qa mokho-te guːgoat,

6:2 6:2 Zion 7:15 **6:4** 6:4 Zion 4:44 **6:8** 6:8-11 Luk 10:4-11 **6:11** 6:11 Kel 13:51 **6:13** 6:13 Zems 5:14

gèzø-ngeasumám. Neka enqoni-us ezoqam, oil vøzømbō-
qouzumam. Yaq ndigu sège-khakhæzín. Ezoqa kopoáv.

Zion ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ande āv kinīlaem
(Met 14:1-12; Luk 9:7-9)

14 Yesu-qa manqat sège-panqavøemát. Até Elód-a, ndego
Gelili plovins-ge kawa ezoqam gegoam, vō-ewag. Ezoqa
nøme āv gini-manqatám nqægo, "Yesu, ndego Zión ategó,
ndego ezoqam ibøkha iz gezø-etoumam. Ekeqa nangó gendo-
khandí:v. Yaq nakémbá, ndego umingiap matev vinivin-
imba ndematanam." 15 Geté ezoqa nøme gimanqatam,
"Ilaizá ategó." Neka ezoqa nøme gimanqatam, "Yesu ndego
Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám, av ibugukhokhof
gi:yagam." 16 Yaq Elod nqanek manqat ge-ewag, ndego āv
gene-eín nqægo, "Ngenek Zión ategó, no teqa monqo kepøzu
manqat qævøovam. Nqawá gendo-khandí:v."

17-18 Ta matev ndøgo, āv qanefakhán nqægo: Elod-gu zas
Elodias, ndugu ibugukhokhof tege namba qawan Filip-gú
zas ndøgoám. Yaq Zion Elod āv gembøe-manqatám nqægo,
"Manqa-zapá nandav, qoge namba qawan-gu sævam qo-
qondaf." Yaq Elod-qa qavøiwat, nakhag ezoqam ndøkhofotáz,
Zion vō-møvøinam neka ndimbula-te vō-utøvem. 19 Elodias
ndugu, qaqa mbogoám, Zion-te, teqa manqat zapaya. Yaq
ndugu Zion løvøwe-qa mbogoám. Geté ndugu nakhoa qeiviáv,
ande āv kumbøé-matanām. 20 Zapa ndøgo, Elod møe
ndøgoám, Zion-te. Ndego møndæ-otév, Zion ezoqam eqeieqeí
neka ndaføyamba-qapé. Yaq Elod gèmbøe-vigimám. Elod,
Zion-qa manqat, viniv ambá qambøe-etoumám. Geté ndego
gèmbøe-khaneatám, teqa manqat ge-ewagam.

21 Geté vaev, Elodias khøuwa mbomambaqape tumø-
khantáz ndøgo, Zion-qa løvøte-qa yaq-te. Elod ge:qan, ta
khøuwa iz gemø-khantaz, ndego lou kandambaqape ndølóg,
gaman ezoqam kandakanda neka nakhag megetapak neka
Gelili plovins-ak kandakanda namba. 22 Yaq ate av-té lou
gi:logat, Elodias-gú yu ndo-ón, ogiam-ús. Yaq Elod neka
ezoqa ewaqape, namba gi:logat, poev kandambá qazøwav,
tuqa ogiam-te.

Yaq Elod, ndego Zudia ezoqam-ge kawa, até gendego,
mbasønakam vømbō-ein, "No unimanqatín nqataqa-manqate.
Nøtaqambé-khavozák. Gekha gigiāp ndøgo, qo toqonø-viam,
soqonø-eín. Yaq søtaqá-etoám." 23 Yaq manqa mbusa āv gen-
evé nqægo, "Unimanqatín. Gekha gigiāp ndøgo, qo taqapoe.
Søtaqá-etoám. Qo toqonø-ein, av nqægo, no gigiap neka man-
qei ate ndægo, nqæmbo-keoge, livin-mba sa tøtumu-qata, neka
nøme qo vøtaqá-etoām, ság. Yaq sægó."

6:14 6:14 Met 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19-20 **6:17-18** 6:17-18 Lev 18:16

24 Yaq mbasønakam evo-té gunøwáv, vømbōbevap, “No
gekha gigiap-qa manqat nombó-eĩn?” Yaq evo gundu-ein,
“Gigiap nqánek: Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, teqá
kawa-qá manqat qombøé-eín.”
25 Yaq ndaføyambá, mbasønakam kawa ezoqam-té
gunøveséz, vømbō-ein, “Noqa poev nqánek. Zion, ndego
ibøkha iz etoam ezoqam, teqa kawa melek-té qotøndó-qonáv,
ndakin.”
26 Elod nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego khanakhanakh
mbaín. Mbøni mbová. Geté ndego poeveáv, tuqa
manqat tesanqao. Zapa ndøgo, ndego manqa mbusa é-
møndo:vé, taqa yaq-te, neka ezoqa ewaqape lou namba
gi:logat, møndøyogém. 27 Yaq ndaføyambá, nakhag ezoqam
ndøkhofotáv, ndimbula khoev-te, Zion-qa kawa vømøndó-
ndāp. Yaq ndego nakhag ezoqam gèwáv, Zion-qa monqo
vømøkepaz. 28 Yaq nqawa gendoqavan, kawa melek-té
gendové, mbasønakam vømbō-etoam. Yaq mbasønakam evo
sasa mbo-etoam. 29 Zion-gi paev ezoqam manqat giyogem,
yaq ndigu tinduzáv ndøgo, teqa kha vōndapem, sasa mø-
ozem.

Yesu ezoqa bawan-qape ge:zøkef
(Met 14:13-21; Luk 9:10-17; Zion 6:1-14)

30 Yesu-gi u-anim, gekhofosam, nqawa gindu-vesezam,
yaq te-te gindupindam, emanqat mbøe-vototém, matev ate
ndægo gi:matønumam neka ezoqa vōe-zømesimam. 31 Yaq Yesu
āv gezømbe-eín nqǽgo, “Zo neka no, ezoqam-av manqei-
té qazinø-niáv, vizimø-nikhapus-mokho-mba-ēn, neka pusa
sasa zomøtā.” Yesu nqanek manqat ge-ein, zapa ndøgo.
Ezoqa kopoáv, sege-vesendám, yaq vøndē-okhoam-a, yaq vō-
okhoam. Yaq Yesu tegi paev ezoqam namba, kopømba mbaín,
lou tilog.
32 Yaq ndigu khagua-té ginøketáb, ezoqam-av manqei-
te sasa ndøtinim. Ambá gimi-yakhapus-mokho-mba-ezín.
33 Geté ezoqa kopoáv, é-møndøzømét, gisøkuzim. Yaq mǹdø-
matøvemém, ande āv kinítinĩm. Yaq vemiav vinivinimba ate
qægoat, ezoqa gèndobøín. Zapá ginøzáv. Yaq é-vømøfakhaz,
ma Yesu neka tegi paev ezoqam gimbøe-pøotat. 34 Yaq Yesu
gemø-asa, ezoqa bawan-qape mba mo:qeív. Yaq ndego tanakh
zøgó. Zapa ndøgo, ndigu ezoqam, andé síp, keoge ezoqam
mbain tigøat. Yaq ndego nømendim manqat vinivinimba
zøngáz.
35 Yaq qakhagus ndøgo, ekeza paev ezoqam tinduzáv
ndøgo, vømbō-einim, “Gèkhagustét, neka vemiav mbaín,

6:30 6:30 Luk 10:17 **6:34** 6:34 Num 27:17; Met 9:36 **6:35** 6:35-44 Mak 8:1-9

nqanek. 36 Ezoqam é-moqo-khofosám. Yaq vemivemiav neka
khoev avøavun nqagot, ekeza lou bemøwi."

37 Geté yaq Yesu manqa qavøiwat gezø-ein, "Lou zo zozø-
etoám, tilog."

Yaq gimbo-einim, "Nakhoa mbaín. Taqa fia khàpumu-
khouwév. Geté ni amba-té, 200 moni mokho tinigunin, amba
lou teimø-wiin, nginik ezoqa zøkefe nonqo."

38 Yaq Yesu gezøbevap, "Gê, zo flawa gekhâ nandizøgo?
Zøtézāv, neka zøtévawēm." Yaq giqasem, gi-einim, "Flawa
faév, neka zonga menas."

39 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, "Ezoqa ate
nandi:gu, gagayag-té giabe-qoqongeapét." 40 Yaq ndigu
vōqoqongim. Bawabawan nøme-te, ezoqa 50 giqonavat,
nøme-te 100. 41 Yaq Yesu até gendego, nginik flawa faev neka
zonga menas gè-upøzó, yan-te sasa ndøqan, Mbumbukiam ike
manqat vømbō-ein. Yaq flawa gèmbegím, tegi paev ezoqam
vøzǿ-etoam, ezoqa ewaqape-te etoam nonqo. Até zongá-ya,
paev ezoqam vøzǿ-etoam, yaq ndigu ezoqa ewaqape sasa zø-
etoam. 42 Yaq ezoqa ewaqape, lou tilóg ndǿgo, até vøzǿ-ewez.
43 Yaq flawa neka zonga mbegeap ndøgo, ezoqa gi-ivøvem,
gèpizumém. Yakhav tuélv ginqeitømem, qamøvea. 44 Ezoqa
kopoav-qapé, nqanek lou gilog. Angana ate gi:goam, faev
taosén.*

Yesu ibøkha mumat go:geavun
(Met 14:22-33; Zion 6:15-21)

45 Yesu nginik ezoqa kopoav-qape, lou guzumbu-etoam,
yaq até gendego, tegi paev ezoqam vøzǿ-ein, "Zo khagua-
té qanøketáb, yaq-keoqa, Betsaida vemiav-te, vō:qantav. No
nginik ezoqam ndøtokho-khofosám." Yaq ndigu vōsøkuzim,
sasa ndøtinim. 46 Yaq Yesu ezoqa gumu-khofosam, manqei
poyat-té genøqavíg, vømǿ-guligulim.

47 Yaq qamupøis ndøgo, Yesu sekembá segegoám, manqei-
te. Yakhapús. Geté tegi paev ezoqam, kewan livin-mbá
gunu-tiamát. 48 Yaq Yesu āv genezømét nqægo: Khamøe
ndøsintavám. Yaq kave kandakandá sege-itimát. Yaq lova
ande av 3 o 4 oklok ndægo, Yesu ekeza paev ezoqam-té
genøwáv. Ibøkha mumát gono:mát. Yaq ndego tiqa khagua
løvui-qa ndøgoám. 49 Geté ndigu Yesu gi-ometam, ibøkha
mumat go:geavun, ndigu até vøe-einim, ndego gevøgēv. Yaq
ndigu møe ndøzøgeá. 50 Ndigu ate gi:goam, gi-ometam, møe
kandambá gigonem.

---

* **6:44** 6:44 Sakheis neka nakheis møndøgoám, lou gilog. Geté ndigu gevebøpøteáv. **6:46** 6:46 Luk 5:16 **6:49** 6:49 Luk 24:37

Geté Yesu nakhamas-té genøzø-akhá, gezø-ein, “Zo møe
ndøgònḗm. Nó!” 51 Yaq khagua-té gezømbu-ketáo. Yaq khamøe
sègevøitáv. Yaq ndigu nqova ndafe kandambá. 52 Ndigu
mǿndæzøtéz, av nqægo, Yesu ezoqa kopoav-qape lou gezø-
etoam. Geté ndigu mokho ndapeáv, teqa yaq-te. Matavap zua
zøtokeapám.

Yesu Genesalet manqei-te, enqoni-us ezoqam gekhakheinøvem
(Met 14:34-36)

53 Yesu tegi paev ezoqam namba giqantav, yaq Genesalet
manqei-té gimøfakház, vømø̄-asa. 54 Manqei-te givøvuam
ndøgo, yaq ndaføyambá, ezoqa Yesu gèmatøvømém. 55 Yaq
ndigu sège-panqaním, nakhamas-té, neka enqoni-us ezo-
qam vømøndō-upøgim. Gekha manqei-tē ndøgo, ezoqa
Yesu-qa yaq-te giyogemɨn, ndigu enqoni-us ezoqam kita-té
ginø-abamín, Yesu-te sasa ndø-upøgimin, ma ndego te:goat.
56 Neka gekha manqei vinivinimba-tē ndøgo, ge-okhoam,
vemiav khasøkhasis-te neka vemiav kandakanda-te, ezoqa
enqoni-us ezoqam, maket manqei-té ginø-upøgimín. Yaq
Yesu āv gimbøe-viømemɨ́n nqǽgo, “Kopømbâ, nginik enqoni-
us ezoqam, ndabua ov-qase mba tiqa-khanøzumat.” Yaq
gekha ezoqām ndigu, ndabua gimbo-khanøzemin, ndigu sège-
khakhæzɨ́n.

7

Mbumbukiam-qa nømendim matev, atanakha-zapazapa-za-qa nømendim matev, gèløvuám
(Met 15:1-9)

1 Khøuwa nøme, Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna man-
qat nømendim ezoqam ndozáv, Yesu-te. Zelusalem taon-té
ginduzáv. 2 Yaq āv giniqeivím nqǽgo: Yesu-gi paev ezoqa
nøme, lou gilog, ndigu zenda uni sunguziáv, av Felisi ezoqam,
ezoqa gi:zømesimam. 3 (Nginik Felisi ezoqam neka Zu ezoqam
ate gi:goam, lou logemáv, zenda uni sunguzumav tøgoat. Geté
atanakha-zapazapa-za-qá matev mbopaevemɨ́n, taqa yaq-
te. 4 Yaq ezoqam maket manqei-te gindu-qavazɨn, ndigu
mǿndøkhæ-khakuamɨ́n, váev lou gilogɨn. Ndigu matev nøme
kopoáv ndimbopaev, tigi atanakha-zapazapa-za-te gindu-
upøgimam, kopømba ande av kap neka pot neka melek neka
venanqei nonqo sunguzam matev.)

5 Yaq ndigu Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna man-
qat nømendim ezoqam, Yesu gimbo-bevøpem, “Gekha zapâ
ndøgo, qogi paev ezoqam nigi atanakha-zapazapa-za-qa

6:51 6:51 Mak 4:39 **7:2** 7:2 Luk 11:38 **7:4** 7:4 Met 23:25

matev pøpøvumav ndøgo? Ndigu bugukhokhof zenda uni
sunguzumáv, lou gilogɨn.”
6 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Mbumbukiam-ge manqa vevezam
ezoqam Aezaya, unimanqatin manqat ndø-eín, zo khavozam
ezoqam-qa yaq-te. Ndego āv gene-peawám nqǽgo,
‘Mbumbukiam ge-ein: Nginik no tou mbá ginømbe-vizáp. Geté
tiqa mbøni qámbá no-te.
7 Ndigu noqa iz, khokhó sege-eqawát. Zapa ndǿgo, ndigu
ezoqam-qá nømendim matev mba me:zømesimít. Ambá
noqā nømendim matev.’
8 Mbumbukiam-qa nømendim matev, zo mòzo-ivøvém. Geté
ezoqam-qá nømendim matev zombopavét.”
9 Yaq Yesu gezø-ein, “Mbumbukiam-qa nømendim manqat
sanqawe neka zøkeza matev paev-qa yaq-te, zo ùni zøtezøtéz.
10 Mozes āv gene-eín nqǽgo, ‘Qave neká qavo, gèzøvizáp.
Gekha ezoqām ndego, eve o evo soqa manqat tembo-ein,
ndego ezoqa, yà belaém.’ 11 Geté zo ndozo-manqate, ezoqa
kopømbaqapé, eve o evo sa tembo-ein, av nqægo, gekha gigiāp
ndøgo, no amba qo tøtaqa-etoamɨn, ndøgo Kobán. (Taqa manqa
mokho, ‘Mbumbukiam-qá.’) 12 Zo av ndøzøte-manqate, yaq zo
ezoqa evøndipakha tøkeam-qa yaq-te, zòzømbø-khazú. 13 Yaq zo
zøkeza nømendim matev mokho-te, atanakha-zapazapa-za-te
qazo-upøgim, Mbumbukiam-qá Manqat zosanqawé. Neka zo
matev av nqægo, kopoáv nandozogot.”

Ezoqam áv kené-manqa-zapa-us-ev-ɨn?
(Met 15:10-20)

14 Yaq Yesu ezoqa ewaqape nqawá genømøváb, gezø-ein,
“Noqa manqat ùnime:-yogé, zo ate nqazøte:go, neka mokho
vømbō-ndapem! 15 Gigiap ndøgo, ezoqam-te ndø-oev, kopømba
mbaín, te:-manqa-zapa-us-ev, Mbumbukiam-qa bøi-te. Geté
ndǿgo tené-manqa-zapa-us-év, matev neka manqat ndøgo, te-
te ndøndo-fakhate.”*
17 Yesu nginik ezoqam gezivaz, neka khoev mokho-te vømō-
on, yaq ekeza paev ezoqam, nqanek manqat mokho-qa yaq-
te mbobevøpém. 18 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Gê, até zó-a, manqa
mokho upøgimâv? Ge zô, møzøté-zøtez? Gekha gigiāp ndøgo,
ezoqam-te ndø-oev, ndøgo kopømba mbaín, te:-manqa-zapa-
us-ev, Mbumbukiam-qa bøi-te. 19 Zapa ndǿgo, ta gigiap ndøgo,
ambá av nqǽgo, mbøni-tē qanø-oeín, geté emu-té qanø-oeín,
neka nqawa vømō-fakhanɨn.” (Nqanek manqat mokho-te,

7:6 7:6-7 Isa 29:13 **7:10** 7:10 Exo 20:12; 21:17; Deut 5:16 **7:15** 7:15 Kel 10:14-15 * **7:15** 7:15 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndǿgó. Ta manqat nqánek: 16Gekha ezoqām ndego, gea tømbogoat neka yoge kopømba vømbógoāt, yà beyogé!

Yesu āv gene-eín nqégo: Mbumbukiam-qa bøi-te, lou ate
ndægo eqeieqeí. Qoté-manqa-zapa-us-eq-ák.)
20 Yaq Yesu gezø-ein, “Ezoqam ndøgo tené-manqa-zapa-us-
év, matev neka manqat ndøgo, te-te ndøndo-fakhate. 21 Zapa
ndøgo, ezoqam-qa matavap soqøsoqa, ndøgo matev soqøsoqa-
te nakhoa ndøløwe, teqa mbøni-té qando-fakhaté. Ta matev
soqøsoqa nqánek: Mambe matev, neka aqonam matev,
neka ezoqa pakhapakha khaneam matev, 22 neka nøkenøkem
ngi:wat matev, neka gigiap qovetam matev, neka sanqambap
matev, neka khavozam matev, neka sapi matev, neka ova
matev, neka manqa ponqom matev, neka qakeza iz eqawat
matev, neka kawakawa matev. 23 Matev nqanek ate ndægo,
ezoqam-qá mokho-té qando-fakhaté. Yaq ezoqa ndøgo tene-
manqa-zapa-us-evɨn.”

Bawan vini-ak sævam, Yesu gu-unimanqatin
(Met 15:21-28)

24 Yesu ta manqei ndøgo ge-ivav, yaq Taya taon avønin-té
genøwáv. Yaq khoev-te gemø-on, ndego poeveáv ezoqa nøme
ti:zøtez av nqægo, ndego ngêgō. Geté ndego kopømba mbaín
tekhonawat. 25 Ta manqei-te ndøgo, sævam møndøgoám.
Tugu mbasønakam-yu, nqova soqa mbøigoám. Ngunuk sævam,
Yesu-qa yaq-te até é-vøe-ewág-ae, vøndōwav, teqa zenda
tokhotapak-qa megemege-te, ekeza kha, manqei vōelavao.
26 Ngunuk sævam, bawan vini-ák. Glik sævám. Finisia
taon-té guqán, Silia plovins-te ndøgo. Yaq ndugu Yesu āv
gumbøe-viám nqégo, “Nogu yu, ambá nqova soqa qombo-
ngeatamín?”
27 Yaq Yesu gumbo-qavøiu, “Matev eqeieqeí mbá, nakheis-
qa lou toqondap, yaq gaqo sasa qozønqagɨm. Geté lou
bugukhokhof nakheis betølóg, bezō-ewez.”†
28 Geté yaq ndugu gundu-ein, “Evézøza. Nandav uniman-
qatín. Geté gaqo ndigu, lou-qase mokho-te ngu:sømbiap, lou
khakhayakh ndølogatún, nakheis gi-ivøvemin.”
29 Yaq Yesu gumbo-ein, “Qoqa manqat, mokho kandambá.
Khoev-té qonøqáv. Nqova soqa ndego, qogu yu-qa mokho-te
gu:goam, møndømbo-fakhán.”
30 Yaq ndugu khoev-te guqavan, tukewág ndøgo,
mbasønakam-yu, venanqei nonqo-té gumbobuvám. Neka
nqova soqa møndø-fakhán, tu mokho-te gu:goam.

Yesu gea kandøgeap neka manqa-khou ezoqam
gekhakheinøvem

31 Yesu nqanek manqei Taya taon avønin-te ndøgo, nqawá
genø-iváv. Yaq Saedon taon-té genøwáv, vømōløvu, Gelili

† **7:27** 7:27 Yesu gaqo ge:-ein, zapa ndøgo. Zu ezoqam, bawan vini-ak, gaqo me:zæbám.

kewan-te vømø̄-ova, neka vemiav ten manqei-te sasa ndøwav.
32 Yesu gefakhan ndøgo, yaq gea kandøgeap neka manqa-khou
ezoqam ndøndafém, te-te. Yaq zenda awam-qa mboviømém.
33 Yaq Yesu ndego ezoqam, ezoqa ewaqape-qa mokho-te
gu:goam, manqei vini-té genøndáf, vømø̄-yakhapus-mokho-
mba-ez. Yaq até gendego, kokosov gea nqa-te vømbō̄wasam,
neka kokosov-te køse sasa ndøpisib, yaq nasam vømbō̄-
khantav. 34 Yaq Yesu yan-té genøqán, mbøni sekeqape
vō̄fok, ekeza manqat-te ge-ein, *"Efatá!"* Taqa manqa mokho
nqánek, "Sà bemboqoé!" 35 Yesu nqanek manqat até é-vø-
eín-ae, yaq ngenek ezoqam-qa gea gèmbo-mboqovøém, neka
nasam kopømbá gembo-sasaetam, yaq ndego manqa man-
qate eqeieqei vō̄ngaz.
36 Yaq Yesu ndigu ezoqam āv genegugúb nqégo, "Ezoqa
nøme zò-eĩn, taqa yaq-te." Ndego manqat kopømbá
gegugubam. Geté ndigu teqa emanqat, nøme mba
mo:vøndazát. 37 Ndigu nqova ndafe kandambá, yaq
gimanqatam, "Matev ate ndægo ndematanam, qanimav
tantáv. Ezoqa gea qazø-kandøgeapam neka manqa-khou
vō̄goam, ndigu ndakin kopømbá ndiyoge neka manqat
ndimanqate."

8

Yesu ezoqa bawan-qape nøme ge:zøkef
(Met 15:32-39)

1 Khøuwa nøme, até nqawá, ezoqa kopoáv, Yesu-te gindupin-
dam. Yaq ndigu lou mbaín, vøelō̄g. Yaq Yesu ekeza paev ezo-
qam ndømøváb, gezø-ein, 2 "No tanakh nøzøgó, nginik ezoqam.
Zapa ndøgo, nginik no namba ngigu, khøuwa misiká. Yaq
ndakin, ndigu lou mbaín. 3 No ndigu ififin-us sa tækhofosam,
ekeza vemivemiav-te, yaq bøi møzøgugím, livin-qase. Ezoqa
nøme, andé qámbá gindu-okhoam."
4 Yaq Yesu-gi paev ezoqam gimbo-qavøinam, "Gê, lou
gekham-tē qazíqeivĩm, nqanek ezoqam-av manqei-te, nginik
ezoqam vizí:zøkē̄f."
5 Yaq Yesu gezøbevap, "Flawa gekhâm nandizøgo?"
Ndigu gindu-qavøinam, "Flawa ate gi:goam sevén."
6 Yaq Yesu ndigu ezoqa bawan-qape, manqei-te qonam
manqat zø-eín. Yaq até gendego, nginik flawa seven gè-
upøzó, Mbumbukiam ike manqat vømbō̄-ein, sasa ndømbegim,
ekeza paev ezoqam, ezoqa ewaqape etoam nonqo, vøzø̄-
etoam, yaq ndigu sasa zø-etoam. 7 Até zonga khasøkhasís-
a, vøzø̄goam. Khapémbá. Yaq Yesu Mbumbukiam-te ike
manqat qambøeva, até nginik zongá-ya, ekeza paev ezoqam,

7:36 7:36 Mak 1:43-45 **7:37** 7:37 Isa 35:5 **8:1** 8:1-9 Mak 6:35-44

ezoqa ewaqape etoam nonqo, vøzə̄-etoam. 8 Yaq ezoqa
ewaqape lou tilóg ndøgo, até vøzə̄-ewez. Yaq lou mbegeap
ndøgo, ezoqa gi-ivøvem, gèpizumém. Kandambá qamøvea.
Yakhav kandakanda sevén, ginqeitømem. 9 Ezoqa kopoav-
qapé, nqanek lou gilog. Angana ate gi:goam, ande āv fo
taosén ndi:gú.* Yaq Yesu ndigu ezoqam, ekeza vemivemiav-
té genø-khofosám. 10 Yaq ndego até gendego, ekeza paev
ezoqam namba, khagua-té ginøketáb, Dalmanuta manqei-te
sasa ndøtinim.

Felisi ezoqam Yesu-qa umingiap matev qeivi-qa gigoam
(Met 12:38-42; 16:1-4)

11 Yaq Felisi ezoqam ndozáv, Yesu-te, neka te namba
manqa itumbam vəngazem. Ndigu matemateam-qa
mbogoám. Neka ambá umingiap matev mboqeivimín,
ndego uni Mbumbukiam-qa bazaføgakh tøpømbøégo-a.
12 Geté Yesu mbøni sekeqape ndøfók, gezø-ein, "Zo ezoqa
ndakin nqazoyage, gekha zapâ, zo umingiap matev qeivi-
qa ndøzøgo? No unimanqatín nqazø-manqate, zo umingiap
matev zóqeivimák." 13 Yaq Yesu Felisi ezoqam tenøziváz
ndøgo, khagua-te vəketao, yaq-keoqa sasa ndøqantav.

Yesu Felisi ezoqam neka Elod, tiqa matev, flawa poponøvem
nonqo ge:khamas
(Met 16:5-12)

14 Yesu tegi paev ezoqam namba gi:qantavat, flawa kopo
zømbu-khokhonavám, khagua-te. Nøme tonqozoateáv. Manqa
matev zømbo-navøém. 15 Yaq Yesu gezø-ein, "Aiyá qagó. Felisi
ezoqam neka Elod, tiqa flawa poponøvem nonqo, gèmbøe-
feazoát."
16 Yaq tegi paev ezoqam, āv ginibondát nqǽgo, "Ngenek
nqanek manqat ekeqá tene-eín ndøgo, ni flawa mbain
nqazigu."
17 Yesu é-møndæ-otév, ndigu gekha manqat mē:bondat. Yaq
gezø-ein, "Zo gekha zapâ, flawa-qa yaq-te nqazøte-fofogeap?
Gê, zo sekemba sozó-bevupit, neka mokho ndapeâv? Gê,
zoqa matavap gétokeap? 18 Zo bøi ndøzə̂gó. Geté zo qeivupáv.
Neka zo gea ndøzə̂gó. Geté zo yogeapáv. Gèmbo-mataváp,
19 ta khøuwa-te ndøgo, no flawa faev qæmbegim, neka yaq
ezoqa faev taosen vøtēzøkef. Zo yakhav ate qægoam gekhâm,
lou mbegeap qazo-nqeitømem, ndøgo qamøvea?"

Yaq gimbo-einim, "Yakhav ate qægoam tuélv, qeinqei-
tumem."

---

* **8:9** 8:9 Sakheis neka nakheis møndøgoám, lou gilog. Geté ndigu gevebøpøteáv.
8:12 8:12 Met 12:39; Luk 11:29 **8:15** 8:15 Luk 12:1 **8:17** 8:17 Mak 6:52
8:19 8:19 Mak 6:41-44

20 Yaq Yesu n
me gezø-ein, “Neka flawa seven qæmbegim,
ezoqa fo taosen nonqo. Zo yakhav ate qægoam gekhâm, lou
mbegeap qazo-nqeitømem, ndøgo qamøvea?”
Yaq gimbo-einim, “Yakhav ate qægoam, sevén qeinqei-
tumem.”
21 Yaq Yesu gezø-ein, “Yaq ge zô, gekha zapâ, noqa manqat-
qa mokho sekemba qeivupav ndozogo?”

Yesu bøi waev mbain ezoqam gekhakheinøvem

22 Yesu ekeza paev ezoqam namba, Betsaida vemiav-te
gimøfakhaz, yaq bøi waev mbain ezoqam ndondafém, neka
Yesu te-te zenda awam-qa vømbō-viømem. 23 Yaq Yesu ndego
bøi waev mbain ezoqam pingi mbogeá, vemiav bavokho vō-
itu. Yaq até gendego, teqa bøi-te, køse mbøe-pisíb, neka zenda
sasa mbøeve, gembobevap, “Toqóqeivi?”
24 Yaq ngenek ezoqam bøi ge-eqa, gembo-ein, “Ezoqam
nqæzømêté. Geté nginik ngi-okhoet, andé tae nøteqeiví.”
25 Yaq Yesu teqa bøi-te, zenda nqawá genøvé. Yaq ngenek
ezoqam bøi gemboqoa, sègembo-eqeieqeí. Gigiap ate qægoam
ùnime:-qeiváp. Bavokho-qapé. 26 Yaq Yesu gembo-ein,
“Qakeza khoev-té qanøqáv. Geté vemiav mokho-te ndøqā̃v.”

Pita gematøvem, Yesu, ndego Mesayā
(Met 16:13-20; Luk 9:18-21)

27 Yesu ekeza paev ezoqam namba, Sæzalia-Filipai taon
avønin-té ginø-apát, vemiav vinivinimba qagoat. Ate av-té
gi:-apat, yaq Yesu gezøbevap, “Gê, ezoqa no gekha ezoqām
mé:næna?”
28 Yaq gimbo-einim, “Ezoqa nøme ndimanqate, qo Zión,
ndego ibøkha iz etoam ezoqam. Neka nøme ndimanqate,
qo Ilaizá, o Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqá nømé,
ndigu ibugukhokhof giyageapam.”
29 Yaq Yesu gezøbevap, “Gemâ zo? No gekha ezoqām
zøténæna?”
Yaq Pita gembo-qavøiu, “Qo Mesayá.”
30 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam manqa āv gezømbe-løvuá
nqǽgo, “Zo ezoqa nøme zø̀-eĩn, no gekha ezoqām.”

Yesu ekeza løvøte neka nango khandi:vat-qa yaq-te, ande
ge:zømas
(Met 16:21-23; Luk 9:22)

31 Yesu tegi paev ezoqam, ekeza løvøte-qa yaq-te zømesim
ndøngáz. Gezø-ein, “Ezoqam-ge Yo, nqosøgeap kandambaqape
bendáp. Neka Zu megetapak neka Mbumbukiam-gi iziz
ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim

8:28 8:28 Mak 6:15 **8:29** 8:29 Zion 6:68-69 **8:30** 8:30 Mak 9:9

ezoqam bèsanqawém, sasa belaem. Geté khøuwa misika-
qa zita-te, nqawa ndǫ̀khandí:v." 32 Yesu manqat bavokho-
qapé gezø-ein, taqa yaq-te. Yaq Pita até gendego, Yesu
sègekható, guguna manqat manqate vømbōngaz. 33 Geté
Yesu, gèndoqambún, ekeza paev ezoqam vǭzømet, Pita sasa
mboponqom, gembo-ein, "Mòqoqáv qo, Saitan! Zapa ndǫ́go,
qoqa matavap nandav, ambá av nqǣgo, Mbumbukiam-tē
qandowāv. Geté manqei-qape ezoqam-té qandowāv."

Yesu-te paev-qa toqogoat
(Met 16:24-28; Luk 9:23-27)

34 Yaq Yesu ezoqa bawan-qape ndømøváb, ekeza paev ezo-
qam namba, gezø-ein, "Gekha ezoqām ndego, no-te paev-qa
ndego, ndego ekeza poev matev, zitá geabetewuá, neka ekeza
tae mutui bē-eqa, neka no sasa benøndopaev. 35 Gekha ezoqām
ndego, ekeza yage geawat-qa tegoat, ndego ndæ̀khambuá.
Geté gekha ezoqām ndego, no neka Manqat Mbomambaqape
zapaya, ekeza yage te:khambua, ndego ndǫ̀møqeív. 36 Gèmbo-
mataváp. Ezoqa manqei-qape gigiap ate nqægo tømbogawam,
yaq ekeza yage gēkhambuā, ta gigiap ate ndægo, áv khambøé-
tøkē? 37 Neka gê, ngenek ezoqam, gekha fia ndǫ́gō, yage
nango temendap?

38 Gekha ezoqām ndego, noqa yaq-te neka noqa manqat-
qa yaq-te, mivi tegoat, nginik manqa-zapazapa-us ezoqam
mokho-te, ndakin ngiyage, ndigu Mbumbukiam-te tøkebeav
ndigu, yaq até Ezoqam-gé Yó-a, ndego mivi ndǫ̀gó te-te, Eve-
qa waev neka bazaføgakh-te tegeav, Mbumbukiam-gi enzol
ezoqam namba."

9

1 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "No unimanqatín
nqazø-manqate. Zo ezoqa nøme, nqazo-waniap, naqanøká
zópakhaezák. Geté Mbumbukiam-qa Megeat Matev
ndòzotøkhæ-qeivím. Bazaføgakh-us ndǫ́geáv."

Yesu bugug qambo-enend
(Met 17:1-13; Luk 9:28-36)

2 Yaq khøuwa siks-qa zita-te, Yesu, Pita neka Zems neka
Zion, manqei poyat-qape-té genø-itúb, vømǭ-yakhapus-mba-
ez. Yaq Yesu-te gi:kewagam, ndego bugug sògo-enendtát,
tiqa bøi-te, 3 neka teqa ndabua vømømbō-papaqa-qape. Bøi
sanqatøve-ús. Manqei-qape-te ate nqægo, ezoqa kopømba
mbaín, ndabua tezunguz, vǫ́papaqā, kopømba ande av teqa
ndabua qægoam. 4 Yaq Ilaizā neka Mozes, sègezø-fakház. Yesu
namba, manqat ndømanqatám.

8:34 8:34 Met 10:38-39; Luk 14:27 **8:38** 8:38 Met 10:33 **9:1** 9:1 Mak 13:30
9:2 9:2-7 2 Pita 1:17-18; Kel 3:22

5 Yaq Pita Yesu gembo-ein, “Nøméndim ezoqam. Qanimáv,
ni nqeigu. Ni khoev-qasis misika nizøpuán, qoqa kopo neka
Mozes-qa kopo neka Ilaiza-qa kopo.” 6 Pita nqanek manqat
khokhó sege-eín. Ndego otevateáv gekha manqat ndø-eïn.
Zapa ndøgo, ndigu møe ndøgoném.
7 Yaq ozoz ndokawá, vøgutaz. Yaq ta ozoz-te ndøgo, manqat
ndofakhán. Av qande-eín nqægo, “Ngenek nogé Yó. No poev
kandambá te-te. Zo teqa manqat gèyogé.”
8 Yaq ndigu amba me:qambuním. Geté ezoqa nøme
zømeteáv. Yesu mba ndø-ometám, ti namba ge:goam.
9 Yaq manqei poyat-te gi:visat, Yesu manqa āv gezømbe-
løvuá nqægo, “Matev nqanek, zo qazoqeivim, ezoqa
nøme naqanøká me:zømās. Geté Ezoqam-ge Yo, løvøte-te
bètøndokhæ-khandí:v.”
10 Yaq ndigu teqa manqat gèkhatiwím. Geté yakha-
pus mokho-mba, āv ginibondát nqægo, “Ngenek løvøte-te
khandi:vat-qa yaq-te, manqat ge-ein, taqa manqa mokho áv
khanégo?”
11 Yaq Yesu gèmbo-bevøpém, “Gekha zapâ ndøgo, Mozes-
qa guguna manqat nømendim ezoqam ndimanqate, av nqægo,
‘Ilaiza betøkho-fakhān.’?”
12 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Unimanqatín, Ilaiza bugukhokhof
ndøkho-fakhán, gigiap ate ndægo vøkhakheinām. Geté
Ezoqam-ge Yo-qa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat
nøme mozó-geveømem? Ndøgo āv qane-eín nqægo,
‘Ndego nqosøgeap kandambaqape ndøqeív neka ezoqa
gésanqawém.’ 13 Geté Ilaiza-qa yaq-te, no nqazø-manqate:
Ndego mǫndø-fakhán. Yaq ezoqam ndego, āv timbøe-
matønumát, av ndigu ekeza qazømbe-pøovam. Nqanek matev
āv tønefakhán, av Mbumbukiam-qa Manqat teqa yaq-te qæ-
ein.”*

Yesu opønakam gekhakheinøvem, ndego nqova soqa gembøigoam

(Met 17:14-21; Luk 9:37-43a)

14 Yaq Yesu, Pita neka Zems neka Zion namba, tegi paev
ezoqa nøme-te nango ginduqavaz, givisavun, yaq tizømét
ndøgo, ezoqa kopoáv giwaniapam ti-te. Neka ndigu Mozes-
qa guguna manqat nømendim ezoqam namba, manqa ndø-
itumbumát. 15 Yaq ezoqa ewaqape, Yesu gi-ometam, ndigu
nqova zøndáf. Yaq tinøbøin ndøgo, khaiya mboma manqat
vømbō-einim.
16 Yaq Yesu gezø-ein, “Gekha zapayā zøté-ponqombupit?”

9:11 9:11 Mal 3:1 **9:12** 9:12 Mal 4:5-6; Psa 22:1-18; Isa 53:3 **9:13** 9:13 Met 11:14 * **9:13** 9:13 Yesu Ilaiza-qa yaq-te manqat ge-ein, ndego Zion me:manqatám. Qotéqeïv: Met 11:14 neka 17:13

17 Yaq ezoqa tendowáv ndøgo, manqat vømbō-ein,
“Nøméndim ezoqam. No nøkeza yo notøndo-ndáf qo-te.
Ndego nqova soqa mbøigú, neka manqa khóu. 18 Nqova
soqa gè-uvutumatún. Yaq manqei me:lavawɨ́n. Yaq køse
møndæqouzín, teqa manqa-nqa-te, neka khaya vøvivisamɨn,
neka kha vømbō-føgakhɨn. No qogi paev ezoqam, mòezø-
eín. Nqova soqa ambá gengeatømemɨ́n. Geté ndigu amba
me:goném. Kopømba mbaín.” 19 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Zo
unimanqatin mbain ezoqam, zo ndakin nqazoyage, gê, no
khøuwa andé gekhâm, zo namba tizi:yagat neka zoqa viniv
vøe-eqatāt? Geté ság! Opønakam vòndo-ndafém.”

20 Yaq opønakam vøndō-ndafem. Yaq nqova soqa Yesu
ge-omet, ndego até gendego, nakhasam vō-uvutam. Kha
sègembøi-wageapát. Yaq nakhasam manqei-té genø-ogiú.
Sège-qambinimát, neka manqa-nqa-te køse vømbō-qounat.

21 Yaq Yesu eve gèmbobeváp, “Gekha khøuwā
qambøengaz?”

Yaq ndego gendo-ein, “Ndøgo, khapelavøqase ge:goam,
tòmbøe-ngáz. 22 Khøuwa nøme, nqova soqa, gøinam-té neka
ibøkha-té genø-nqagevemám. Laelae-qa mbogoám. Geté
qo kopømba toqogoat, ambá tanakh qoniguɨ́n neka voqonɨ̄-
tøkein.”

23 Yaq Yesu gembo-ein, “Gekha zapâ, av nqoqote-manqate
nqægo, ‘Qo kopømba toqogoat?’ Matev ate ndægo kopømbá, te-
te ndego, nde-unimanqatinat.”

24 Yaq nakhamas-té, ndego nakhasam-ge eve, āv gene-
akhá nqægo, “No mòe-unimanqatín. Gènøtøké. Yaq no
kopømbaqapé, tæ-unimanqatin.”

25 Yaq Yesu geqeiv, av nqægo, ezoqa bawan-qape
gèpindumɨ̄t, yaq ndego nqova soqa gèmboponqóm, gembo-
ein, “Qo nqova soqa, manqa-khou neka gea kandøgeap,
no nqataqá-manqate. Ngenek nakhasam mòqo-iváv, neka
nango ndø̀-ǒq, teqa mokho-te.”

26 Yaq ngenek nqova soqa, gè-ogeá, neka nakhasam vō-
uvutam. Kandambá ge-uvutam, sasa ndøfakhan. Yaq ndego
nakhasam, andé løvøte bugug me me:kewagám. Yaq ezoqa
nøme āv gini-einím nqægo, “Ndego mòndønaním.” 27 Geté
Yesu zenda mbogeá, sasa ndø-eqeiu, vō-itan.

28 Yaq vaev-te, Yesu khoev-te ge-on, ekeza paev ezoqam
namba gimi-yakhapus-mba-ez, ndigu gèmbo-bevøpém, “Ni
gekha zapâ ndøgo, nqova soqa amba qati-ngeatømem?”

29 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Nqova soqa av nge:go, guligulim
mbá qoté-ngeatám.”

9:23 9:23 Met 21:21; Mak 11:23 **9:26** 9:26 Mak 1:26

Yesu qambo-menas, ekeza løvøte neka nango khandi:vat-qa yaq-te ge:zømas
(Met 17:22-23; Luk 9:43b-45)

30 Yesu ekeza paev ezoqam namba, nqanek manqei gi-
ivøvem, yaq Gelili plovins mokho-té sugu-apát. Yaq ndego
poeveáv, ezoqam ti:zøtez av nqægo, ndego gekham-tē gego.
31 Zapa ndøgo, ndego ekeza paev ezoqam me:zømesimát.
Gezø-ein, "Ezoqam-ge Yo, ezoqam-qá zenda-té ginøveém,
neka pakhapakha vømbó-khanøēm. Geté tenanim, yaq
khøuwa misika-qa zita-te, nqawa ndǫ̀khandí:v." 32 Tegi paev
ezoqam, nqanek manqat giyogem, ndigu manqa mokho nda-
peáv. Geté møe ndøgoném, vømbøé-bevøpēm.

Yesu-gi paev ezoqam mokho-te, megeat ezoqam, gekha ezoqâm?
(Met 18:1-5; Luk 9:46-48)

33 Yaq Yesu, ekeza paev ezoqam namba, Kapenaum taon-té
ginøzáv. Khoev-te gimø-oz ndøgo, yaq āv gezømbe-eín nqægo,
"Zo nakhoa-te ndøgo, gekha zapayá qazøté-ponqombem?"
34 Geté ndigu yaq manqat qavøiwateáv. Zapa ndøgo, nakhoa-
te ndøgo, taqa yaq-te ndøgo tini-ponqombém, ti mokho-te, iz
akhae kandambaqape, gekha ezoqām ndøgo.
35 Yaq Yesu segeqóm ndøgo, ekeza paev ezoqam tuelv,
sasa ndømøvab, gezø-ein, "Gekha ezoqām ndego, megeat iz
ndape-qa tegoat, ndego yà betøndo-páev, neka ndego ezoqa
ewaqape-gé sasae ezoqam begó."
36 Yaq Yesu nakhasam ndo-itú, tiqa mokho-te livin-mba
ndøugu vǿve, sasa ndøngenøtam, gezø-ein, 37 "Gekha ezoqām
ndego, noqa iz-te, nakhasam av nge:go tekhato, ndego no
ndǿkhatómb. Neka gekha ezoqām ndego, no tekhatomb,
ndego no mba gékhatombák, geté até ndegó-a, Mbum-
bukiam, no gendo-khofotan."

Ezoqam ni sanqaupav ndigu, ndigu nigí
(Luk 9:49-50)

38 Zion Yesu gembo-ein, "Nøméndim ezoqam. Ni ezoqam
mǫ̀i-ometám. Ndego nqova soqøsoqa ndøngeasumatún. Qoqá
iz-té genøgoatún. Yaq ni ndego nǐmbøe-khafeném. Zapa ndøgo,
ndego ni namba okhomáv."
39 Geté yaq Yesu gezø-qavøiu, "Mbøe-khafèǎp, ndego. Zapa
ndøgo, gekha ezoqām ndego, noqa iz-te umingiap matev nde-
matanam, ndego noqa iz nakhamas-te géngiuák. 40 Gekha
ezoqām ndego, ni-te sanqaupav ndego, ndego nigí. 41 No
unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqām ndego, zo noqa

9:30 9:30 Zion 7:1 **9:31** 9:31 Mak 8:31; 10:32-34 **9:32** 9:32 Luk 9:45 **9:35** 9:35 Luk 22:24-26; Met 20:25-27; Mak 10:43-44 **9:37** 9:37 Met 10:40 **9:40** 9:40 Met 12:30; Luk 11:23 **9:41** 9:41 Met 10:42

iz-te, ibøkha-qase tezø-etoam, zapa ndøgo, zo Keliso-gē ezoqām,
ngenek ezoqam yaq-fia eqeieqei ndømøndáp.”

Matev soqøsoqa ndøgo, unimanqatin matev ndøngi:wat
(Met 18:6-9; Luk 17:1-2)

42 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Gekha ezoqām ndego,
nakhei nqonqon av ngi:gu, ndigu no ndi-unimanqatinat,
manqa-zapa-te te-itub, teqa manqa-zapa kandamba tantáv.
Ndego amba nandi-qape monqo-te timbo-møpøtøzemɨn,
kewan-te sasa mø-oginamɨn, yaq ta yaq-fia te-te ndego,
ambá andé khapémbá. Geté yaq-fia kandambaqape ndøgo,
Mbumbukiam-te temøndap.
43 Qoqa zenda kopo, manqa-zapa-te tø-ituqabat, sègekepáz.
Zenda kopo mba taqagoat, khandi miavmiav-te toqomø-
oq, ndøgo kopømbá. Geté soqain ndøgo, qo zenda menas
taqagoat, yaq gøinam-tē qonøqāv, ta gøinam ndøgo,
khouvøemav ndøgo.†
45 Neka qoqa zenda tokhotapak kopo, manqa-zapa-te tø-
ituqabat, sègekepáz. Zenda tokhotapak kopo mba taqagoat,
khandi miavmiav-te toqomø-oq, ndøgo kopømbá. Geté soqain
ndøgo, qo zenda tokhotapak menas taqagoat, yaq gøinam-tē
gimø-ogeqænām.‡
47 Neka qoqa bøi kopo, manqa-zapa-te tø-ituqabat,
sègekhofá. Qo bøi kopo mba taqagoat, Mbumbukiam-qa
Megeat Matev mokho-te toqomø-oq, ndøgo kopømbá. Geté
soqain ndøgo, qo bøi menas taqagoat, yaq gøinam-tē gimø-
ogeqænām. 48 Ta gøinam-te ndøgo, nonqou ndigu, ezoqam-qa
kha ndiloge, nasiniapáv, neka gøinam khouvøemáv.
49 Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, te-te søvakha gigiap
giløvusamɨn, gøinam-te, ndigu ngalam mo:geemɨ́n. Yaq ndøgo,
søvakha gigiap sège-eqeieqei-ín, Mbumbukiam-qa bøi-te. Yaq
matev até kopó, matev føgøføgakh yà betøndo-fakhaté, ezoqa
ewaqape-te, ndigu bemø-eqeieqei-ez, Mbumbukiam-qa bøi-
te.
50 Ngalam gigiap qanimáv. Geté mokhov tømømbo-navøem,
yaq áv khoqotégō, nqawa ti-mokhov-us-ez? Zo ngalam
bezømbu:gú, zo mokho-te. Neka sambi matev-té qanøyagé,
yaqyaq-a.”

9:43 9:43 Met 5:30 † **9:43** 9:43 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqánek: 44Ta gøinam-te ndøgo, nonqou ndigu, ezoqam-qa kha ndiloge, nasiniapáv, neka gøinam khouvøemáv. ‡ **9:45** 9:45 Até nqanék-a, Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqánek: 46Ta gøinam-te ndøgo, nonqou ndigu, ezoqam-qa kha ndiloge, nasiniapáv, neka gøinam khouvøemáv. **9:47** 9:47 Met 5:29 **9:48** 9:48 Isa 66:24 **9:50** 9:50 Met 5:13; Luk 14:34

10

Nøkenøkem matev ngiːwat-qa yaq-te
(Met 19:1-12; Luk 16:18)

1 Yesu ta manqei ndøgo ge-ivav, yaq Zudia plovins-te neka
Zoden kea yaq-keoqá genøwáv. Yaq até nqawá, ezoqa kopoáv
gindupindam, yaq ndego vø̃e-zømesim, av oskia geːgoam.
2 Yaq Felisi ezoqam ndozáv, Yesu-te. Ambá gembo-
matemateømemín, gimbo-bevøpem, "Gê, Mozes-qa guguna
manqat, áv khané-ein? Ezoqa kopømbâ, sævam sa te-ivav, ó,
kopømba mbaîn?"
3 Yaq Yesu gèzøbeváp, "Gê, zo Mozes gekha manqat zǿ-ein,
taqa yaq-te?"
4 Yaq gimbo-qavøinam, "Mozes āv gene-eín nqǽgo: An-
ganeam sævam ivøve-qa tegoat, ndøgo kopømbá. Sakhei zøuvis
pepa bepeawám, bembō-etoam, ndugu sasa bekhofotav."
5 Yaq Yesu gezø-ein, "Mozes nandav manqat gepeawam,
zapa ndøgo: Zo khàpe zøtesapíːz. 6 Geté Mbumbukiam
manqei-qape ande geːkhakheinam, ndego ezoqam,
anganeam neká sævam, tèkhakheinøvém. 7 Yaq nakémbá,
anganeam eve neka evo géziváz. Yaq zās namba
méːtøkuaném, 8 yaq ndigu ezoqa menas, vømǿ-kha-kopo-
ēz. Yaq ndakin ndigu ambá av nqǽgo, kha menās, av
bugukhokhof giːgoam. Geté kha kopó. 9 Ndigu Mbumbukiam
ndøtøkuzú. Yaq ezoqa beqatȍzȍ."
10 Yaq Yesu tegi paev ezoqam namba, khoev-te givesez,
ndigu gèmbo-bevøpém, taqa yaq-te. 11 Yaq gezø-ein, "Gekha
ezoqām ndego, sævam te-ivav neka sævam vini vǿ-okī, ndego
manqa-zapa ndøgó, zas-te. Ndego nøkenøkem matev ndøngiú
neka mambe méːwáv. 12 Yaq até kopó. Sævam ndugu, zivis tu-
ivav, anganeam vini vønda̋f, até ndugú-a, nøkenøkem matev
ndøngiú neka mambe méːwáv."

Yesu nakhei nqonqon zenda gezømbø-awam
(Met 19:13-15; Luk 18:15-17)

13 Ezoqa nøme, Yesu-te, nakheis ndo-upøgím. Ndigu
mȍndøzøpoé, Yesu ambá zenda zømbø-awamín. Geté tegi
paev ezoqam gèzømbe-khafén, ndigu ezoqam. 14 Yesu
nqanek matev geqeiv, ndego khanakhanakh mbaín, ekeza
paev ezoqam-te, gezø-ein, "Nakheis bègeáv no-te. Zømbo-
khakhàzȧ̃m. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev,
tiqa ndígu, av nakheis ngiːgu.
15 No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqām ndego,
Mbumbukiam-qa Megeat Matev khatiwiav tøgoat, av nakhei

10:4 10:4 Deut 24:1-4; Met 5:31 **10:6** 10:6 Gen 1:27; 5:2 **10:7** 10:7-8 Gen 2:24; Ef 5:31-33 **10:11** 10:11 Met 5:32 **10:15** 10:15 Met 18:3

nqonqon ngiːgu, ndego teqa Megeat Matev mokho-te gemø-
onák.” 16 Yaq Yesu nginik nakheis, gè-upøgimám, zenda
vøzømbø̄-awam, sasa zøguligulim.

Gigiap kopoav ezoqa ndakinak, Yesu-te gendowav
(Met 19:16-26; Luk 18:18-27)

17 Yesu manqei ndøgo geː-ivavtat, yaq ezoqa kopo ten-
dotéit ndøgo, Yesu-qa megemege-te, katuk vø̄møkui, gembo-
ein, “Nøméndim ezoqam mbomambaqape. No gekha matev
nómatønumāt, khandi miavmiav vøténdāp?”
18 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Gekha zapâ no mbomam-
baqape ndoqote-næna? Ezoqa mbaín, mbomambaqape.
Mbumbukiam mba meːgó. 19 Qo Mbumbukiam-qa guguna
manqat mòqote-qatéq, av qæ-ein nqægo, ‘Qo ezoqa pakha-
pakha zøkhanèā̆m. Neka nøkenøkem matev ndøngìːwā̆t. Neka
ndø-aqònā̆m. Neka meakha manqat ndømanqàtē̆. Neka
khavozam matev ndø̀gō̆. Qavē neka qavo, gèzøvizáp.’ ”
20 Yaq ngenek ezoqam gendo-ein, “Nøméndim ezoqam.
Nqanek guguna manqat ate ndægo nqæmbôpáev, no
khapelavøqase qategoam, atema ndakin.”
21 Yaq Yesu ngenek ezoqam, gèwawám, kuku matev-
ús, gembo-ein, “Qanimáv. Geté matev kopo nøme nqánek
qoqógó. Vø̀khæqáv. Yaq gigiap ate nandaqambeːgo, qomøwí.
Yaq moni ndigu toqoqas, gigiap-av ezoqam qozø̆-etoám. Av
toqotego ndægo, yaq qo gigiap qaniqanim, yan manqei-té
qoqonø̆-møvøemét. Yaq vøndoqáv. No qonøndó-páev.” 22 Yaq
ndego nqanek manqat ge-ewag, ndego avus-mba mbovoé.
Yaq sègewáv. Mbøni vaev-ús. Zapa ndøgo, ndego gigiap
kopoáv qambogoam.
23 Yaq Yesu geqambunim, ekeza paev ezoqam sasa
ndøwabam, gezø-ein, “Gigiap kopoav ezoqam, ti-te ndigu
unimé:-føgákh, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te
tuː-oz.”
24 Yaq tegi paev ezoqam nqanek manqat giyogem, ndigu
nqova ndafe kandambá. Geté Yesu manqat, nqawá genøzø-
eín, “Nogi nakheis. Nakhoa føgakh-qapé, Mbumbukiam-
qa Megeat Matev mokho-te toqotu-oq! 25 Kemol ndugu,
søvakha gigiap kandambaqapu, mil nqa-te one-qa tugoat, tu-
te ndugu føgakh andé mbaín, av gigiap kopoav ezoqam-te
føgakh ndægo, ndego Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-
te one-qa tegoat.”
26 Yaq Yesu-gi paev ezoqam, nqova nøme mba zømbondáf,
neka yaqyaq-a gibond, “Av tægoat ndægo, yaq gekha ezoqām
ndø̆khandɨːv?”

10:19 10:19 Exo 20:12-17; Deut 5:16-20

27 Yaq Yesu ti-te gekewag, gezø-ein, “Matev av nqægo, ezoqa
kopømba mbaín. Geté Mbumbukiam, ndego viní. Matev ate
ndægo, ndego kopømbaqapé tego.”

Yesu toqombo-pavet, taqa yaq-fia
(Met 19:27-30; Luk 18:28-30)

28 Yaq Pita Yesu gembo-ein, “Nqáe! Ni gigiap ate qægoam,
zitá qati-wuøém, qo nqeitaqambe-paev.”

29 Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate.
Gekha ezoqām ndego, khoev te-ivav, o namba-qaniap o
evo o eve o nakheis tezivaz, o khae te-ivav, no zapaya
neka Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape zapaya,
30 ndego Mbumbukiam ndakin yage-te nøme mba mbøé-
etoám, kopoav-qapé, wan andléd ate tægoat, khoev, neka
namba-qaniap, neka evøndipakha-sæv neka khae. Geté ndego
até ngenøgim matév-a vøndāp, no zapaya. Yaq megemege-te
ndo:go, ndego khandi miavmiav ndøndáp.

31 Geté ezoqa kopoáv, ndigu ndakin nduo-megetap,
gendópavát. Neka ezoqa kopoav, ndigu ndakin ndindopaev,
gó:megetát.”

Yesu qambo-misika, ekeza løvøte neka nango khandi:vat-qa yaq-te ge:zømas
(Met 20:17-19; Luk 18:31-34)

32 Yesu ekeza paev ezoqam namba nakhoa gigeveat,
Zelusalem taon-te giqavigat, ndego gèzømbo-megetát. Yaq tegi
paev ezoqam, nqova zøndáf neka mbøni zøvá, taqa yaq-te. Até
ezoqa nømé-a, namba gi:-apat, møe ndøgoném.

Yaq Yesu ekeza paev ezoqam tuelv, nqawá genøkhatób,
vømō-yakhapus-mba-ez, neka matev-qa yaq-te, ndøgo
Zelusalem taon-te tømømbo-fakhan, sasa me:zømas, 33 gezø-
ein, “Nqáe! Ni Zelusalem taon-té qazinø-qavigít. Yaq
Zelusalem taon-te ndøgo, Ezoqam-ge Yo, Mbumbukiam-
gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat
nømendim ezoqam-qá zenda-té gimøveém. Yaq ndigu manqa
ovøyam-te sasa ndøveēm, manqat vøkopo:nēm, av nqægo,
yà benanīm, neka manqei vini-ak-qa zenda-te vøveēm,
ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu. 34 Yaq ndigu otøotam
mé:vewém neka køse vømbøé-pisibømēm, teqa kha-te, neka
vøzuīm, pakhapakha sasa mbókhanøēm. Geté khøuwa
misika-qa zita-te, ndego nqawa ndòkhandí:v.”

Zems neka Zion, iz akhae ndape-qa gigoam
(Met 20:20-28)

10:31 10:31 Met 20:16; Luk 13:30 **10:32** 10:32-34 Mak 8:31; 9:31

35 Zems neka Zion, ndigu Zebedi-gi nakheis, tinduzáv
ndøgo, Yesu manqat vømbō-einim, “Nømendim ezoqam. Ni-
taqá-viømém. Kopømbâ, niqa poev matev toqogo.”
36 Yaq Yesu gezø-ein, “Zo gekhā zópoev, no tæzøgo?”
37 Yaq gimbo-einim, “Niqa poev nqánek. Qo megeat iz
kandambaqape toqomøndap, yaq ni ambá qo namba zimi-
qonavín, ezoqa nøme, qoqa nakeamo zenda-te vóqōm, neka
ezoqa nøme, qoqa yogea zenda-te vóqōm.”
38 Geté Yesu gendo-qavøiu, “Zo zòtezøtezák, gekha matev-qa
zonō̃-einim. Gê, zo kopømbâ, ibøkha khaqain-qape tozo-izam,
av no tøte-iz? Neka ibøkha iz ndøgo, no tændap, kopømbâ tozo-
upøgim?”*
39 Yaq gimbo-einim, “Ni kopømbaqapé.”
Yaq Yesu gezø-ein, “Zo ibøkha khaqain-qape ndòzomø-izám,
av no tøte-iz. Neka zo ibøkha iz ndòzomø-upøgím, av no
tøtendap. 40 Geté gekha ezoqām, noqa nakeamo zenda neka
yogea zenda-te timøqonav, ambá av nqǣgo, nō nóvevesām.
Geté ta qonam nonqo, tiqa ndígu tøgoát, Mbumbukiam
gevevesam.”
41 Yesu-gi paev ezoqa ten nøme, nqanek manqat giyogem,
yaq qaqa ndøgoném, Zems neka Zion-te.
42 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam tenø-møváb ndógo, gezø-
ein, “Zo mòzøte-zøtéz. Ezoqa ndigu, bawan vinivinimba,
kawakawa-za ndizæza, ndigu ezoqa gètokhonøzát. Neka tigi
megetapak, gò:kawaezát, av ekeza poev ndøzømbe:go. 43 Geté
zo mokho-te, matev av nqægo bègō̃. Gekha ezoqām ndego,
zo mokho-te iz kandambaqape ndape-qa tegoat, ndego yà
be-zoge-tøke-ezoqam-év. 44 Neka gekha ezoqām ndego, zo
mokho-te megeat-qa tegoat, ndego andé ezoqa ewaqape-ge
yaq-fia mbain sasae ezoqam bezømbegó. 45 Até Ezoqam-gé Yó-
a, ndego matev até kopó. Ndego ambá ndō̃go tenegeavūn,
ezoqa sasae timbogoat neka vømbó-tøkeāt. Geté ndego ezoqa
tøke-qa neka teqa kha løvøte-te vee-qa ndøgeavún. Yaq ezoqa
kopoav, tèabete-nqovotáz.”

Yesu bøi waev mbain ezoqam gekhakheinøvem
(Met 20:29-34; Luk 18:35-43)

46 Yesu tegi paev ezoqam namba, Zeliko taon-te gimøfakhaz,
yaq nqawa gi-ivøvem, ezoqa kopoáv, namba gi:zav. Yaq ate av-
té nakhoa gi:geveat, keoqa-te ndøgo, bøi waev mbain ezoqam
mòndøqotám. Teqa iz Batimeús. Timeus-gé yó. Ndego ezoqa
gigiap-qa zøvi:mám. 47 Yaq ge-ewag av nqægo, Yesu, ndego

10:38 10:38 Mak 14:36; Luk 12:50 * **10:38** 10:38 Ibøkha khaqain-qape neka ibøkha iz ndape, Yesu-qa nqosøgeap me:manqaté, ndego tendap. **10:39** 10:39 Kel 12:2; Veve 1:9 **10:42** 10:42 Luk 22:25-26 **10:43** 10:43 Met 23:11; Mak 9:35

Nazalet-ak ngēma, yaq ndego sège-akhá, “Yésu. Déivid-ge
Zeo. No tanakh gènøgó.”
48 Yaq ezoqa kopoáv, gèguguím, “Qo manqat tía.” Geté
ndego kandakanda nøme mba moː-akhayám, “Déivid-ge Zeo.
No tanakh gènøgó.”
49 Yaq Yesu sège-itán, manqat vø̄-ein, “Ezoqam nandev, yà
betøndowáv, no-te.”
Yaq ezoqa ndego bøi waev mbain ezoqam gèmbo-akhaém,
gimbo-einim, “Qo khanakhanakh mbá qanegó. Qó-itán. Yesu
ndeqandó-akhayam.”
50 Yaq ndego até gendego, ekeza ndabua sekeqape, manqei-
té genø-ogí. Yaq sasanqá sege-itán, Yesu-te vø̄wav.
51 Yaq Yesu gembo-ein, “Qo gekhā qápoe, no tøtaqa-
matanam?”
Yaq ndego bøi waev mbain ezoqam gendo-ein, “Nøméndim
ezoqam. No bøi keoge-qa nøgó.”
52 Yaq Yesu gembo-ein, “Qanimáv. Mòqoqáv. Qoqa uniman-
qatin nandav, tøkhakheinøqavém.” Yaq ndaføyambá, ngenek
ezoqam gèkewág, neka Yesu vømbōpaev, nakhoa-te gi-apat.

11

Yesu Zelusalem taon-te, ande kawa ezoqam me geː-on
(Met 21:1-11; Luk 19:28-40; Zion 12:12-19)

1 Yesu ekeza paev ezoqam namba, Zelusalem taon
giːkhatoat, yaq Betfage neka Betani vemiav-te gimøfakhaz,
Oliv manqei pøyat-te ndøgo, ndego paev ezoqa menas
tène-khofotáz, 2 gezø-ein, “Tozonøzáv ndøgo, vemiav
zoqa megemege-te ndoːgo. Tozomø-oz, yaq ndaføyambá,
zo donki nakhasam zomø-ometám. Gémopotavát. Ta
donki nakhasam-qa zita-te ndoːgo, ezoqam bugukhokhof
qomateáv. Yaq sozó-nqovotøvém, sasa zotøndó-ituīm. 3 Geté
ezoqa tezøbevap av nqægo, ‘Gekha zapâ, ngunuk donki nqazo-
nqovotavet?’ Yaq zo āv qazømbøé-einím nqægo, ‘Evezøza
mbopóe, ngunuk. Yaq ndego nakhamás, nango ndøzøndo-
khofotáv.’ ”
4 Yaq nginik paev ezoqam gizav, donki nakhasam møndø-
ometám. Khoev mboqog tambav-té gumopotavám. 5 Yaq
ezoqa nøme, giwaniapam ndøgo, gèzøbeváp, “Zo gekhā zógot?
Gekha zapâ, nanduv nandozo-nqovotavet?” 6 Yaq paev ezo-
qam, manqat āv tizimbi-eín, av Yesu gezømbe-ein. Yaq ndigu
sègezøták.
7 Yaq donki ndugu, Yesu-té gindu-ituím. Yaq até
gindigonem, ekeza ndabua donki-qá zita-té gimbøe-
khafuzím, Yesu vōːqom. 8 Yaq ezoqa kopoáv, Yesu-qa
megemege-te, ekeza ndabua moːmøtagát, nakhoa-te,

10:52 10:52 Mak 5:34

neka ezoqa nøme vuv vøndōqogaz, sasa mo:møtag. 9 Yaq
ezoqa nøme Yesu-qa megemege-te vō:megetam-a, nøme
vøndōpavam, ndigu āv gini-akhaemát nqǽgo, “Hosána! Iké:
Mbumbukiam-te! Ndego ngenek ezoqam bèkhakheinøvém,
Evezøza-qa iz-te ngegeav. 10 Mbumbukiam teqa Megeat
Matev bèkhakheinám, ndego ni tenimbo-kawaevtat, av
bugukhokhof nigi atanakha Deivid ginimbo-kawaevtam.
Hosána! Iké: te-te, ndego uni ova-in ngo:yage!”
11 Yaq Yesu Zelusalem taon-te gemø-on, ndego
Mbumbukiam-qá khoev-té genøwáv, gigiap ate qægoam
vømø̄qeiv. Yaq taqa zita-te, Betani vemiav-té genøveséz, tegi
paev ezoqam tuelv namba. Zapa ndǿgo, khøuwa gèsinanát.

Yesu fig tae manqat mba gembo-ein, yaq sa qakusi
(Met 21:18-19)

12 Yaq khøuwa nøme qandopave, Yesu Betani vemiav nqawa
ge-ivav, yaq nakhoa livin ndøugu, ifi mbovín. 13 Yaq Yesu bøi
ge-ogi, fig tae mba mo:qeív, qandoyam. Esokho mǹndømbo-
goám. Geté avønin-te ndøgo gewav, nanga-qa gemøkewag,
esokho mba ndøqeív. Tae nanga mbaín. Zapa ndǿgo, taqá
viáv mbá. 14 Yaq Yesu até gendego, ta fig tae ndøgo manqat
vømbō-ein. Gembo-ein, “Qo tae nanga nqawa qóviamák.
Ezoqa nango gélogemák qo-te.” Yaq Yesu-gi paev ezoqam,
nqanek manqat mǹndøyogém, ge-ein.

Yesu ezoqa gengeasam, ndigu Mbumbukiam-qa khoev-te gigiap giwiam
(Met 21:12-17; Luk 19:45-48; Zion 2:13-22)

15 Yesu Zelusalem taon-te gevesez, Mbumbukiam-qa khoev
uta-te nqawa ge-on, yaq até gendego, ezoqam ndigu gi-
giap gu:wiat, gèngeasám, neka lou-qasis vøzø̄-nqagim, ndigu
møni gi:-enendtat neka ndigu kuvøkuvu, Mbumbukiam-te
løvusam nonqo, vø̄wiat. 16 Yaq ndego ezoqa takeáv, gigiap
Mbumbukiam-qa khoev uta yaq-keoqa gisinatam. 17 Yaq
Yesu gè:zømesím, gezø-ein, “Mbumbukiam-qa Manqat, āv
qane-peawáp nqǽgo, ‘Noqa khoev, bawabawan ate ndi:gu-qá
guliguli khoev ndǿgoát.’ Geté zo Mbumbukiam-qa khoev zò-
enendém, vømø̄-aqonam-ezoqam-qa-pebam-khoev.”
18 Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka
Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, nqanek
manqat giyogem, ndigu Yesu laelae-qá nakhoa mbovawém.
Ndigu møe mbogoám. Zapa ndǿgo, ezoqa ewaqape, teqa
nømendim manqat, mbøni zølév.
19 Yaq qakhagus ndøgo, Yesu neka tegi paev ezoqam,
Zelusalem taon nqawa tǐni-ivøvém.

11:9 11:9-10 Psa 118:25-26; 148:1 **11:13** 11:13 Luk 13:6 **11:17** 11:17 Isa 56:7; Jer 7:11 **11:18** 11:18 Mak 14:1

Unimanqatin matev-qa yaq-te
(Met 21:20-22)

20 Khøuwa nøme qandopave, Yesu ekeza paev ezoqam
namba nakhoa gigeveat, sège-keogém ndøgo, ta fig tae ndøgo,
manqat gembo-ein, gèpakhá. Até lu-té. 21 Pita até gembo-
matavupám, Yesu tae manqat gembo-ein. Yaq ndego Yesu āv
gembøe-eín nqægo, "Nøméndim ezoqam. Qotékewāg. Ta tae
ndøgo, nømøkhaiya soqain-te qoqove, mǹndø-pakhá!"
22 Yaq Yesu gezø-ein, "Zo Mbumbukiam vǹ-unimanqatiním.
23 No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqām ndego,
nqanek manqei pøyat tembo-ein av nqægo, 'Soqōqavǐg, neka
ndaola-tē qomøbøiāq,' yaq ndego nakeap mbain tøgoat, teqa
mbøni-te, getē gē-unimanqatǐn av nqægo, matev segēfakhān,
av manqat ge:-ein, yaq matev segembó-fakhán. 24 No nqazø-
manqate. Gekha matēv ndøgo, zo tozombøe-guligulimat neka
Mbumbukiam vøzømbøé-viømemāt, zo vǹ-unimanqatiním, av
nqægo, matev mǹndø-fakhān. Yaq zo zóndapém. 25 Geté zo
tozo-guligulimat, yaq zo ezoqa nøme-te qaqa tøzøgoat, ndigu
zo manqa-zapazapa gizøgo, yaq zo sà bezømbo-navøém. Yaq
zoge Zøve ndego, yan-te ngo:yage, até zoqá manqa-zapazapá-
ya, segembøé-navøém."*

Yesu gimbo-bevøpem, gekha ezoqam-qâ iz-tè, ndego matev gematønumat
(Met 21:23-27; Luk 20:1-8)

27 Yesu tegi paev ezoqam namba, Zelusalem taon-te, nangó
ginøveséz. Yaq Yesu Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-
te gu:-okhoam, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda
neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka
Zu megetapak nøme, tinduzáv ndógo, 28 gimbo-einim, "Qo
gekha ezoqam-qâ iz-tē qonøgot, nandav matev nandoqo-
matønumit? Iz gekha ezoqām qá-etoam, matev av nqægo
ndoqogot?"
29 Yaq Yesu gezø-qavøiu, "Até nó-a, bevap kopo nqanǿgó, zo-
te. Zo yaq tozonø-qavøinam, yaq no ndèzø-eín, av nqægo, no
matev gekha ezoqam-qā iz-tē qatø-matønumit. 30 Zønømbé-
einǐm. Gê, Zion, ndego ezoqam ibøkha iz gezø-etoumam, ndego
iz Mbumbukiam-tê, ó, manqei-qape ezoqam-tê gendap?"
31 Yaq ndigu ekeza mokho-mba gibond, "Áv khazí:-einǐm?
Tizimbo-einim av nqægo, 'Ndego iz Mbumbukiam-tē gendāp,'
yaq ndego ni āv ginimbí-eín nqægo, 'Av tægoat ndægo, yaq

11:23 11:23 Met 17:20 **11:24** 11:24 Met 7:7 **11:25** 11:25 Met 6:14-15

* **11:25** 11:25 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndǿgó. Ta manqat nqánek: 26Geté zo ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa sa navøepøteav tøgoat, yaq zoge Zøve, matev até kopó, zoqa manqa-zapazapa, sa gembøé-navøemák.

gekha zapâ, zo Zion unimanqatinteav qazogoam?' 32 Geté
tizimbo-einim av nqægo, 'Zion, iz, manqei-qape ezoqam-tē
gendāp,' yaq nginik ezoqa bawan-qape, ndȍndo-qambúz ni-
te, qaqa vønígū."

Ndigu megetapak, møe ndøgoám, ezoqam-te. Zapa ndøgo,
ezoqa ewaqape, āv gini-unimanqatintám nqægo: Zion,
ndego Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám.

33 Yaq Yesu āv gimbøe-qavøinám nqægo, "Ni nǐtinøtenák."

Yaq Yesu gezø-ein, "Av tægoat ndægo, yaq até nó-a, nøzø-
einák, no gekha ezoqam-qā iz-tē qatōgot, nqanek matev."

12

Yaya etæ manqat, khae keoge ezoqam-qa yaq-te
(Met 21:33-46; Luk 20:9-19)

1 Yaq Yesu yaya etæ ndøngáz, gezø-ein, "Ezoqa mȍndøgoám.
Ndego waen khae ndøkhá, uta vō-ogi, neka waen nanga pe-
segim nonqo, manqei vō-oz, neka khae qeivi nonqo, khoev
eqawat-qape vōwev. Yaq khae ndøgo, ezoqā nøme-qá zenda-té
genøvé, timbøe-kewagat, ekezan manqei nøme-te vōwav. 2 Yaq
waen nanga qakhata ndøgo, ndego khae eve, sasae ezoqam
ndøkhofotáv, ti-te ndigu, ma khae gimbøe-kewagam. Ekeza
waen nanga upøgim-qa ndøgoám. 3 Geté ndigu khae keoge
ezoqam, até gindigonem, ngenek sasae ezoqam gèmøvøinám,
vōzuim, yaq khakha-mba nango sasa ndøkhofotøvem.

4 Yaq ndego khae eve, sasae ezoqa nøme ndøkhofotáv.
Geté ndego kawa-té ginømbo-khanæmém, mivi matev vømbō-
etøomem. 5 Neka sasae ezoqam nøme gekhofotav, yaq ndigu
pakhapakha mbokhanøém. Ngenek waen khae eve, sasae
ezoqa nøme kopoáv gekhofosumam. Nøme ndigu gèzitagám,
neka nøme pakhapakha vøzō-khanæmam.

6 Yaq ngenek waen khae eve, ekeza yo mba mbogoám,
ndego gembøe-khafuatam. Yaq vaev ndégo tekhofotáv, ekeza
manqa ge-ein, 'Ngenek nogé yó. Ndego ndȍmbo-vizumém.'

7 Geté ndigu khae keoge ezoqam gi-ometam, ekeza mokho-
mba, āv gini-einím nqægo, 'Ngenek khae eve-gé yó. Waen
khae ngének genó-kawa-év. Zílaém. Yaq khae nqanek,
gemøniqá.' 8 Yaq até gindigonem, gèmøvøinám, pakhapakha
vømbō-khanøem, khae bavokho sasa ndø-ogi:nam."

9 Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq
gezø-ein, "Ge zô, ndozo-matavap? Ngenek waen khae eve,
gekha matev ndøgō? Ndego āv genégó nqægo: Ndego
ndȍndowáv, ndigu khae keoge ezoqam pakhapakha vømøzø-
khaneām, neka waen khae, ezoqa vini sasa zø̄-etoām.

10 Ge zô, Mbumbukiam-qa Manqat mozó-geveømem, av qæ-

12:1 12:1 Isa 5:1-2 **12:8** 12:8 Iblu 13:12 **12:10** 12:10-11 Psa 118:22-23

ein nqægo?
‘Nandi-qapi ndigu, khoev puanam ezoqam gisanqabem,
ndigu mǹdømø-gigiap-qape-éz, khoev puanam nonqo.
11 Nqanek matev, Evezøza ndømatanám.
Ndøgo qanimav tantáv, niqa bøi-te.’ ”
12 Yesu nqanek manqat gezø-ein, yaq Zu megetapak,
møvøiwat-qá nakhoa mbovawém. Geté ndigu ezoqa bawan-
qape-qá møe ndøgoám. Yaq ndigu Yesu sège-ivøvém, võzav.

Yesu amba teks moni abam-qa yaq-te timbøe-
matemateØmemin
(Met 22:15-22; Luk 20:20-26)

13 Khøuwa nøme, Zu megetapak, Felisi ezoqam neka
Elod-gi zifuap ndøkhofotáz, Yesu-te. Ndigu ambá gembo-
matemateømemín. Yaq Yesu manqat soqain te-einin, yaq
ndigu ambá gemøvøinamín. 14 Yaq ndigu tinduzáv ndøgo,
vømbō-einim, “Nøméndim ezoqam. Ni mǹtinøtén. Qo
unimanqatin ezoqám. Qo møe mbaín, ezoqam-te. Geté
qo manqat sòqo-manqaté, oskiá ndøgo, ezoqa kandakanda
o ezoqa khasøkhasis. Neka qo ezoqa Mbumbukiam-qa poev-
qa yaq-te ndoqote-zømesim, qo unimanqatin manqat mba
qomanqaté. Qonimbí-eïn. Kopømbâ, Siza-te teks moni tizi-
abumat, ndego Lom kawa kandambaqape, ó, khafeâp? Moni
ndizí-abumat, ó, mbaîn?”
15 Ndigu nqanek manqat gi-einim, yaq Yesu mǹndø-
matøvém, ndigu matemateam-qa mbogoám, yaq gezø-ein, “Zo
gekha zapâ, no matemateam-qa ndozonøgo? Moni mokho
zøtøndé-ndøpøzēm, batézømet.” 16 Yaq ndigu moni mokho
gindu-ndøpøzem, vøe-ometem. Yaq gezøbevap, “Gê, gekha
ezoqam-qâ bugug neka iz mó:go, nginik moni mokho-te?”
Yaq gimbo-einim, “Siza-qá bugúg, neka teqá iz mo:gó.”
17 Yaq Yesu gezø-ein, “Av tægoat ndægo, Siza-qa gigiap, Siza
zombó-etoumemát. Geté gigiāp ndøgo, Mbumbukiam-qa,
Mbumbukiam zombó-etoumemát.”
Yesu nqanek manqa qavøiwat gezø-ein, yaq ndigu nqova
ndafe kandambá.

Sadusi ezoqam, Yesu løvøte-te nango khandi:nat-qa yaq-te
gimbøe-bevøpem
(Met 22:23-33; Luk 20:27-40)

18 Yaq Sadusi ezoqam ndozáv, Yesu-te. Nginik Sadusi
ezoqam, āv gini-unimanqatinát nqægo: Ezoqa tipakhaetat,
ndigu nango gemø-khandi:zák, løvøte-te. Yaq ndigu Yesu be-
vap mbogoném, 19 gimbo-einim, “Nøméndim ezoqam. Mozes

12:13 12:13 Luk 11:53-54 **12:17** 12:17 Lom 13:7 **12:18** 12:18 Kel 23:8
12:19 12:19 Deut 25:5

ni āv ginimbi-peawám nqǽgo: Ezoqa tenanimat, sæva te-
ivavat, patu qataeveav vǿgoāt, yaq ngunuk ngæmam, namba
qawan be-okiát, tege namba qawan, ndego genanim, patu
bembō-qatayat. 20 Qotøndé-ewāg, nqanek emanqat. Angana
mǿndøgoám. Evenáp. Até gi:goam sevén. Yaq khøuwa ndego,
sævam ndø-okí, vǿnanim. Patu qataeveáv. 21 Yaq eveqase ndø-
okí, ngunuk ngæmam, ndego teqa zita-te geqan. Geté ndego
matev até kopó, patu qataeveáv genanim. Yaq até ndegó-a,
teqa zita-te geqan, matev até kopó. 22 Yaq matev até gemát,
atema ndigu evenap seven ate gi:goam vømū-pakhaez. Ndigu
patu qataeveáv. Yaq vaev até sævám-a, vǿnanim. 23 Gê, ezoqa
unimanqatin løvøte-te tikhandi:z, yaq ta khøuwa-te ndøgo,
timø-khandi:z, ngunuk sævam, gekha ezoqam-gû zas ndǿgoāt?
Zapa ndǿgo, ndigu evenap ate gi:goam, ngunuk sævam kopo
ndøkawawát."
24 Yaq Yesu gezø-qavøiu, "Zoqa matavap soqaín, zo ndozo-
matavap av nqægo, ezoqa tipakhaetat, ndigu løvøte-te nango
gemǿ-khandi:zāk. Zo Mbumbukiam-qa Manqat neka teqa
bazaføgakh zøtezateáv. 25 Ezoqa løvøte-te nango timø-khandi:z,
ndigu andé enzol ezoqam me mé:goát, ndigu yan-te ngo:yage.
Nøkenøkem matev mbaín. 26 Geté løvøte-te toqo-khandi:q,
taqa yaq-te, gê, zo Mozes-qa mbuk-te, emanqat mozó-
geveømem, tae-qase-qa yaq-te, qawageapam? Ta emanqat-
te ndøgo, Mbumbukiam Mozes āv gembøe-eín nqǽgo, 'No
Eibleem-gé Mbumbukiám, neka Aezek-gé Mbumbukiám,
neka Zekop-gē Mbumbukiām.' 27 Nqanek manqat ni āv qan-
inømánd nqǽgo: Ndigu ezoqam zua ndøkhandi:zát, Mbum-
bukiam namba. Zapa ndǿgo, Mbumbukiam ndego ambá av
nqǽgo, løvøte ezoqam-gē Mbumbukiām, geté ndego khandi
ezoqam-gé Mbumbukiám. Yaq nakémbá, zo Sadusi ezoqam,
zoqa matavap soqaín, zo ndozo-matavap, av nqægo, ezoqa
tipakhaetat, ndigu nqawa gēkhandi:zatāk."

Matev kandakanda menas ndøgo, matev ate ndœgo qaløvuam
(Met 22:34-40; Luk 10:25-28)

28 Yesu Sadusi ezoqa namba manqa gi-itumbumam, yaq
Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqa kopo mǿndøgoám,
tiqa manqat vǿ-ewag. Yaq geqeiv av nqægo, Yesu qavøiwat
mbomambaqapē gezø-ein, yaq ndego tendowáv ndǿgo, be-
vap nøme vømbōgo, gembo-ein, "Gê, Mozes-qa guguna man-
qat mokho-te, gekha matēv mó:megeat?"
29 Yaq Yesu gembo-qavøiu, "Matev nqo:megeat nqánek,
'Gèndoyogé, Izlael ezoqam! Evezøza, nigi Mbumbukiam,
Evezøza sa ndégo. Mbumbukiam nøme mbaín. 30 Kuku yà

12:26 12:26 Exo 3:2, 6 **12:28** 12:28 Luk 10:25-28 **12:29** 12:29-30 Deut 6:4-5

betaqagó, Evezøza-te, ndego qoge Mbumbukiam, uni qoqa
mbøni-te neka uni qoge nqova-te neka uni qoqa matavap-te
neka uni qoqa bazaføgakh-te.' 31 Neka matev kandambaqape
nøme nqánek, 'Ezoqa nøme-te, kuku āv tabetaqambe:gó, av
qakeza kha-te kuku ndaqambe:go.' Matev kandakanda nøme
mbaín, nqanek matev menas qaløvuam."

32 Yaq ngenek Mozes-qa guguna manqat nømendim ezo-
qam, Yesu gembo-ein, "Nøméndim ezoqam. Qanimáv. Qoqa
manqat unimanqatín. Evezøza yakhapús, Mbumbukiam.
Mbumbukiam nøme mbaín. 33 Neka unimanqatín. Kuku
yà betaqagó, Evezøza-te, ndego qoge Mbumbukiam, uni
qoqa mbøni-te neka uni qoqa matavap-te neka uni qoqa
bazaføgakh-te. Neka ezoqa nøme-te, kuku āv tabetaqambe:gó,
av qakeza kha-te kuku ndaqambe:go. Matev kandakanda sa
nqánek. Taoká ndøgo, Mbumbukiam-te søvakha gigiap nqazi-
løvusam, o gekha etoam matev nøme nqazimbogo."

34 Yesu geqeiv av nqægo, ngenek ezoqam-qa qavøiwat
mokho kandambā, yaq āv gembøe-eín nqægo, "Qo qam-
baqapé mbá, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te."

Yaq taqa zita-te, ezoqa møe ndøgoném, Yesu bevap nøme
vømbøé-gonēm.

Yesu ambá av nqœ̄go, Deivid-ge zeo mbā, geté ndego até tege Evezøzá
(Met 22:41-46; Luk 20:41-44)

35 Yesu Mbumbukiam-qa khoev-te gegoam, ezoqa
ge:zømesimat, yaq āv gezømbe-beváp nqægo, "Gê, zo ndozo-
matavap? Gekha zapâ, Mozes-qa guguna manqat nømendim
ezoqam ndimanqate, av nqægo, Mesaya ndego, Deivid-gē
zeō? 36 Deivid ekezán, Nqova Mbomambaqape mokho-te,
Mesaya-qa yaq-te ge:-ein:

Evezøza Mbumbukiam, noge Evezøza, āv gembøe-eín nqægo,
'Noqá nakeamo zenda-té qanøqóm.
Até qóqotát, atema no qogi qaqa ezoqam
qoqa zenda tokhotapak mokho-te vøtaqambú-āb.'

37 Deivid ekezan, ndego Mesaya, Evezøza mbo-akhayám.
Yaq gê, ngenek Mesaya, áv kené-Deivid-ge-zeo-ev?"

Ezoqa kopoáv, Yesu namba giwaniapam, teqa manqat giyo-
gem. Yaq ndigu teqa manqat gèzømbe-khaneatám.

Yesu ezoqa Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam-qa yaq-te gegugub
(Met 23:1-36; Luk 20:45-47)

12:31 12:31 Lev 19:18 **12:33** 12:33 1 Sam 15:22; Hos 6:6 **12:36** 12:36 Psa 110:1

38 Yesu ezoqa ge:zømesimat, nøme āv gezømbe-eín nqægo,
"Gò:feazoát, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam-
qa yaq-te. Ndigu tøzømbe-khaneát ndøgo, ti-okhoat, ndabua
loloakh mbomømboma ndø-uzupát, neka ezoqa ewaqape,
maket manqei-te, ndigu khaiya mboma manqat vizap-
us bezō-manqate, 39 neka guliguli khoev-te neka lou loge
kandakanda-te ndøgo, iz akhayapak-qa qonam nonqo-te
vøqonumāt. 40 Ndigu ngængæm zømbe-khavozumatún, tiqa
khoev neka gigiap vøzō-aqonumatun. Neka ezoqa ewaqape-
qa bøi-te, guliguli loloakh ndøgoatún. Yaq nakémbá ndigu
yaq-fia nqosøgeap, nøme mba mó:ndapém."

Ngæmam-qa etoam matev, Mbumbukiam-te
(Luk 21:1-4)

41 Yesu Mbumbukiam-qa khoev-te, moni nqeisam nonqo
avønin-té geqotám. Ndego ezoqa ndøzømetát, moni gin-
qeisumat. Gigiap kopoav ezoqam kopoáv, moni kandakandá
ginqeisumat. 42 Yaq até sævám-a vøndōwav. Ndugu ngæmám.
Gigiap-av ezoqám. Zivis møndømbo-naním. Gunduwav, moni
mokho khasøkhasis menas vønqeitaz. Nginik moni, tiqa fia
khapímbá. Ande āv penpakha kopó ndi:gú.

43 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam ndømøváb, gezø-ein, "No
unimanqatín nqazø-manqate. Ngunuk gigiap-av sævam, moni
kandambá gu:nqeitaz, āv tiuká, av ezoqa ewaqape nøme,
moni gi:nqeisumat. 44 Zapa ndøgo, ndigu ezoqa nøme, moni
kandakanda ambá gini-nqeisumám. Geté ndigu moni nøme
kopoav-qapí ndizøgo. Geté ngunuk ngæmam, viní. Ndugu
moni ate gimbøegoam, sùgumu-áb. Nøme mbaín, tuqa yage
nonqo."

13

Mbumbukiam-qa khoev tøsoqa
(Met 24:1-2; Luk 21:5-6)

1 Yesu Mbumbukiam-qa khoev ge:-ivavtat, yaq tege paev
ezoqa kopo nøme, āv gembøe-eín nqægo, "Nøméndim ezo-
qam. Qotéqēiv! Mbumbukiam-qa khoev-te ndøgo, khoev
qaniqanimáv tantáv. Nandi kandakanda mbá ginipuán."

2 Geté Yesu gembo-qavøiu, "Khoev kandakanda ate ndægo,
ndoqoqeivi, manqei-té qamø-khakhandám. Nandi kopo
nøme, nandi nøme-te, gó:zaveák."

Viniv vinivinimba tøfakhanam
(Met 24:3-14; Luk 21:7-19)

3 Taqa zita-te, Yesu Oliv manqei poyat-té genøwáv,
vømōqom. Ta manqei poyat ndøgo, Mbumbukiam-qa khoev

12:43 12:43 2 Ko 8:12 **13:2** 13:2 Luk 19:44

yaq-keoqá qagó. Pita neka Zems neka Zion neka Endlu,
ti-mba ndígu tigoám, te namba. Yaq āv gimbøe-bevøpém
nqǽgo, 4 “Qonimbí-eīn. Matev nandav, qoqote-manqatam,
gekha khøuwā qanéfakhān? Neka andé gekha matev me
nitíqeivīm, ni tøtinøten, av nqǽgo, nqanek matev ate ndǽgo
avønīn gēfakhanām?”
5 Yaq Yesu gezø-ein, “Aiyá qagó. Zo ezoqa betùbā̆m. 6 Ezoqa
kopoáv, noqá iz-té gindú-okhoát. Ndigu ezoqa āv gizømbé-
manqatát nqǽgo, ‘Ezoqa, nó’, neka ezoqa kandambá titubu-
mat. 7 Zo nakhag-qa yaq-te tozo-ewagat neka nakhag u vozó-
ewagāt, zo møe ndȍgȍ. Matev av nqǽgo, ndȍkhæ-fakhanám.
Geté manqei-qape-qa vaev zuá. 8 Manqei nøme, manqei nøme
namba, nakhag ndȍgoát, neka kawa ezoqa nøme-qa bawan,
kawa ezoqa nøme-qa bawan namba, vønøfeapāt, neka man-
qei nøme-te, manqei vȍkukuvøemāt. Manqei vinivinimbá.
Kopoáv. Manqei nøme-te, lou mbaimbai zȍwagát. Geté
nqanek matev ate ndǽgo, ngazu mbá. Ndøgo kopømba ande
av-té, sǽvam tui-ova, nqosøgeap ande tuikhantav.
9 Zo aiyá qazógoát. Ezoqa zo manqa ovøyam-té ginȍ-abumát
neka Zu ezoqam-qa guliguli khoev mokho-te vȍfebumāt.
Neka no zapaya, zo megetapak neka kawakawa-za-qá
megemege-té ginȍ-abumát, yaq zo ndigu noqa yaq-te vøzøté-
zømasāt. 10 Geté ezoqa bawabawan ate ndi:gu, Mbumbukiam-
qa Manqat Mbomambaqape bètøkhæ-yogém, yaq váev
manqei-qape tømø-navøem. 11 Zo tigavemat neka manqa
ovøyam-te vȍ-abumāt, zo naqanøká ndøfofogèmḗm, av nqǽgo,
andē gekha manqat me zomȍ-einimāt. Zapa ndȍgo, matev
tøfakhanumat, yaq matavap Mbumbukiam zȍ-etoumát, zo
andé gekha manqat me zøté-manqatāt. Yaq zo ambá av
nqǽgo, zøkezan zómanqatāt. Geté Nqova Mbomambaqape
ndȍmanqatát.
12 Ezoqa nøme, ekeza namba-qaniap løvøte-té ginȍ-abumát
neka evøndipakha nøme, ekeza nakheis løvøte-te vȍ-abumāt.
Neka nakheis nøme, ekeza evøndipakha segezȍ-qambuzát,
løvøte-te vȍ-abumāt. 13 Ezoqa ewaqape zo gésanqabát neka
qaqa vøzȍgoāt, no zapaya. Geté gekha ezoqām ndego,
bazaføgakh-us teyat, atema vaev-te, ndego ndȍmø-khandí:v.”

Gigiap soqaqape tøfakhan, Mbumbukiam-qa khoev-te, Zelusalem taon-te
(Met 24:15-28; Luk 21:20-24)

14 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo
Mbumbukiam-qa khoev mokho-te, gigiap soqaqape

13:9 13:9 Met 10:17-20 **13:11** 13:11 Luk 12:11-12 **13:12** 13:12 Met 10:21
13:13 13:13 Met 10:22; Zion 15:21 **13:14** 13:14 Dan 9:27; 11:31; 12:11

zóqeivím. Geté khafeap kandambá, gigiap av nqægo tøu-
wuøyat ndøugu. (Gekha ezoqām ndego, nqanek manqat
tegeveam, mokho bèmboqeív.) Zo nqanek gigiap tozoqeivim,
yaq gekha ezoqām ndigu, Zudia plovins-te tiyagat, manqei
popotap-té giabenø-khokhóz. 15 Gekha ezoqām ndego, khoev
ova to:yat, ndego khoev mokho-te bè-ṓn, gigiap vømøndó-
upøgīm. 16 Neka gekha ezoqām ndigu, khae-te tisasaetet,
ndigu ndabua upøgim-qa bevèsḗz. 17 Ta khøuwa-te ndøgo,
ti-te ndigu unimé:-soqá, sakheis emu-us ndigu neka nakhei
tete ndizøloge. 18 Mbumbukiam zombó-vi:mát. Nqanek
matev, qozaq viav-te befàkhā́n. 19 Viniv ndøgo, ta khøuwa-te
tøfakhan, føgakh-mbá tantáv. Mbumbukiam manqei-qape
ande ge:khakheinam, atema ndakin, matev føgakh-qape
fakhaneáv, av ta khøuwa-te ndøgo tæfakhan. Yaq até taqa
zita-té-a, matev føgakh-qape av nqægo, nango gemǿ-fakhanák.
20 Geté Mbumbukiam matavap é-møndo:vé, av nqægo, khøuwa
ndø̀-tokhopogeaqasí:z. Mbain tøgonɨn, yaq ezoqa kopo ambá
gemǿ-khandi:vák. Mbumbukiam, khøuwa, ti zapaya ndígu
tené-tokhopogeaqasí:z, ndigu ekezan gevevesam.

21 Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa tezø-ein, av nqægo,
'Ngé! Mesaya ngének,' ó, 'Ndé. Mesaya ndégo,' yaq
zo ndø-unimanqatìnī́m. 22 Zapa ndǿgo, khokho Mesaya
neka khokho Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam
ndø̀fakhanám. Ndigu matev kandakanda neka umingiap
matev ndǿmatønumát. Yaq kopømba tøgønɨn, até ndigú-a,
Mbumbukiam ekezan gevevesam, ambá ndætubám. 23 Geté
zo aiyá qazógoát. No ndakin matev ate ndægo, tømø-fakhanam,
mø̀ezømbe-eín."

Yesu nango tendoqavan
(Met 24:29-31; Luk 21:25-28)

24 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Ta khøuwa-te ndøgo,
nqanek viniv kandambaqape tøme-navøem, yaq khøuwa waev
segembó-navøém, neka løvøyak beawap mbaín, 25 neka
nduku yan-te ngo:go vøndó-o:āz, neka gigiap føgøføgakh yan-
te nqo:go, vǿkukuvøēm. 26 Yaq ezoqa Ezoqam-gé Yo ndǿ-
ometám. Khaiya ozoz-té genǿgeáv. Bazaføgakh-ús neka
waev-qape-ús. 27 Yaq ndego enzol ezoqam ndókhofosám,
manqei-qape ate nqægo, khøuwa vøndē-fakhanɨn-a, vømē-
sinanɨn, neka sanqa-sanqa vømbō-anam. Yaq gekha ezoqām
ndigu, Mbumbukiam gevevesam, manqei-qape ande āv
khandēvavet, enzol ezoqam gémøváb."

13:15 13:15 Luk 17:31 **13:17** 13:17 Luk 23:29 **13:19** 13:19 Dan 12:1; Veve 7:14 **13:22** 13:22 Veve 13:13 **13:24** 13:24-25 Isa 13:10; Joel 2:10, 31; 3:15; Veve 6:12-13 **13:26** 13:26 Veve 1:7 **13:27** 13:27 Met 13:41

Yesu ge:zømas, ande āv kinízøtēz, av nqægo, teqa qavøne khøuwa avønīn
(Met 24:32-35; Luk 21:29-33)

28 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Zo fig tae-té qazøté-
zøtéz. Tang-te mbusa tøfakhanam, esokho vǿqabām, yaq zo
mȍzøte-zøtezín, wavam khøuwa avønín. 29 Yaq matev até kopó.
Zo nqanek matev tozo-qeivimat, tøfakhanumat, yaq zo søzøté-
zøtéz, Ezoqam-ge Yo, avønín gendóqaván.
30 No unimanqatín nqazø-manqate. Ezoqa nøme, ndakin
ngiyage, naqanøká gépakhaezák. Até géyagát, atema ta
khøuwa-te ndøgo, nqanek matev ate ndægo vømú-fakhanām.*
31 Yan neka manqei-qape ndȍmø-navøém. Geté noqa manqat
gemǿ-navøemák."

Ezoqa mè:zøtezák, Yesu gekha khøuwa-tē gendé-qavān
(Met 24:36-44)

32 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Ezoqa
mè:zøtezák, nqanek matev gekha khøuwa-tē neka gekha
khøuwa iz-tē qanéfakhān. Até enzol ezoqám-a, yan-te
ngo:yage, neka até Yó-a, zøtezateáv. Geté Eve yakhapús sege:-
otév. 33 Yaq nakémbá. Aiyá qazógoát. Gò:feazoát. Zapa
ndøgo, zo khøuwa iz zȍtezøtezák, ta matev ndøgo tøfakhan.
34 Ndøgo kopømba ande av ndægo, ezoqam manqei nøme-te
tewav. Khoev te-ivav, yaq ekeza gigiap, tegi sasae ezoqam-
qá zenda-té genǿ-awám, timbøe-qeivat. Ezoqa vinivinimba,
sasae vinivinimbá tezø-etoam. Yaq ndego ezoqam mboqog
tembo-kewagat, āv gembøé-eín nqǽgo, 'Qo oskia mo:feaqoát.'
35 Até zó-a, gò:feazoát. Zapa ndǿgo, zo zøtezateáv, gekha
khøuwâ, ndego khoev eve tendoqavan, khagūs o lova u-
mbā, o kokolok tui-ogea o qanaqanus tænqovet. 36 Ė-mozoto-
khakheinám. Soqaín ndøgo, ndego nqova tezøndaf, yaq zo
venanqei sømbiam-tē gēzømēt. 37 Nqanek manqat zo nqazø-
manqate, no ezoqa ewaqape nøte-zømastét. Manqat nqánek:
Oskia mo:feazoát!"

14

Yesu gimbo-voqoem
(Met 26:1-5; Luk 22:1-2; Zion 11:45-53)

1 Khøuwa menas mba mu:-ewabám, atema Zu ezoqam-
qa Pasova khøuwa kandambaqape-te neka ta khøuwa kan-
dakanda nøme ndigu, flawa poponøvemav gilouzatun. Yaq
Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa gu-
guna manqat nømendim ezoqam nakhoa-qa ndøvawát, Yesu

* **13:30** 13:30 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndego Mbumbukiam-qá khoev ngi:wat-qa yaq-té abete-manqatám, neka gekha matev vinivinimba nøme ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo tøfakhanam. **13:35** 13:35 Luk 12:38

ande āv kimbøé-matemateømēm, neka vǿ-møvøinām, sasa ndǿlaēm. 2 Geté ndigu āv gini-einím nqǽgo, “Ni khøuwa kandambaqape-te, bizi-matønǿmém. Soqaín ndøgo, ezoqa qaqa tigonem ni-te, yaq nøfe kandambaqape ndǿfakhān, ti mokho-te.”

Sævam tae et sisip mbomambaqape, Yesu-qa kha-te gumbøe-qouz

(Met 26:6-13; Zion 12:1-8)

3 Yesu Betani vemiav-te gegoam, Saemon-qá khoev-té geqotám. Ngenek Saemon, bugukhokhof kha sisi-us ndøgoám. Yaq Yesu ate av-té lou ge:logat, sævam kopo tunduwáv ndǿgo, botol-qase vøndōndap. Tae et sisip qanimav-qape mu:nqeitavám. Taqa fia kandambá tantáv. Yaq ndugu até gundigu, botol gumboqòā, tae et sisip mbomambaqape, Yesu-qa kawa-te sasa mo:qouz.

4 Ezoqa nøme, nqanek matev giqeivim, ndigu khanakhanakh mbaín, neka yaqyaq-a gibond, “Gekha zapâ, ngunuk nqanek tae et fia kandambaqape, sa gungiu? 5 Nqanek gigiap fia kandambá tantáv. Moni mokho tri andled mǿndø-løvuám. Ngunuk ambá gewiín, fia kandambaqape vōqasɨn, yaq ni moni gigiap-av ezoqam vizizǿ-etoamɨn.” Yaq ndigu ngunuk sævam gèmbo-ponqomém.

6 Geté yaq Yesu gezø-ein, “Sègembo-ivøvém. Gekha zapâ, zo ngunuk sævam viniv nqazombøe-veet? Ngunuk matev mbo-mambaqapé gunø-matanam. 7 Zo gigiap-av ezoqam namba, oskia zøté-yageapát. Yaq gekha khøuwā ndøgo, zo tøzø-pøovat, kopømbaqapé tozozø-tøkeat. Geté no namba, oskia zí:yageák. 8 Matev eqeieqei ndøgo, ndugu kopømbaqape qagoam, tumatanam, mǿndø-matanám. Ngunuk nqanek tae et sisip mbomambaqape, noqa kha-te guoqouz, ndugu no otønat nonqo me:khakheinømbém. 9 No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha manqei-tē ndøgo, ezoqa Manqat Mbo-mambaqape ti:zømesimat, manqei-qape-te ate nqǽgo, ezoqa ngunuk sævam-qa yaq-te mé:manqatát, matev mbomam-baqape av guimatanam, neka ngunuk vømbøé-matavupāt.”

Zudas Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda namba, manqat gi:kopo:nem, Yesu tiqa zenda-te teve

(Met 26:14-16; Luk 22:3-6)

10 Yaq Zudas Iskaliot, ndego Yesu-gi paev ezoqa tuelv gegoam, ndego Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-té genøwáv, manqat vømǿ-kopo:nem, av nqǽgo, Yesu tiqā zenda-tē genǿvē. 11 Yaq ndigu khanakhanakh kandambá gindapem,

14:3 14:3 Luk 7:37-38 **14:7** 14:7 Deut 15:11 **14:8** 14:8 Zion 19:40

teqa manqat giyogem, neka yaq-moni etoam manqat vømbō-einim. Yaq Zudas nakhoa-qa ndøváo, Yesu tiqa zenda-te, ande āv kenévē.

Yesu tegi paev ezoqam namba, Pasova lou gilog
(Met 26:17-25; Luk 22:7-13, 21-23; Zion 13:21-30)

12 Zu ezoqam-qa khøuwa kandakanda qangaz, ndøgo flawa
poponøvemav gilouzatun, ta bugukhokhof khøuwa-te ndøgo,
ndigu Pasova lou loge nonqo, sip nakheis gizitagatun, Yesu-
gi paev ezoqam tinduzáv ndøgo, vømbō-bevøpem, "Gê, qoqa
poev gekhâm? Ni gekham-tē qatíniāv, Pasova lou vøimøqá-
khakheinømēm?" 13 Yaq Yesu ekeza paev ezoqa menas
ndøkhofotáz, gezø-ein, "Zelusalem taon mokho-té qazonøzáv.
Yaq ezoqam zomø-ometám. Ibøkha ndø-eqatét. Yaq zombó-
paevém. 14 Khoev mokho-te te-on, yaq ta khoev ndøgo,
khoev eve āv qazømbøé-einím nqægo, 'Nømendim ezoqam āv
geqande-beváp nqægo: Noqa khoev kouwat gekham-tē qágo,
ma nogi paev ezoqam namba Pasova lou teimilog?' 15 Yaq
ndego zo khoev kouwat kandambaqape mé:zømás, khoev ova
ndo:go. Qonam nonqo neka lou-qase khakheitáp. Yaq niqa
lou ndøgo tozomø-khakheinømém."

16 Yaq nginik Yesu-gi paev ezoqam, taon-qape-te gizav,
ndigu matev āv timiqeivím, av Yesu gezømbe-ein ndægo. Yaq
ndigu Pasova lou vømø̄-khakheinømem.

17 Yaq qakhagus ndøgo, Yesu tegi paev ezoqam tuelv namba
tinøpindám ndøgo, lou loge-te vø̄qonav. 18 Yaq ate av-té lou
gi:logat, Yesu āv gezømbe-eín nqægo, "No unimanqatín nqazø-
manqate. Zo ezoqa kopo, ndakin lou nqazologet, segenø-
qambún, neka no qaqa ezoqam-qa zenda-te vøvē."

19 Yaq tegi paev ezoqam, nqanek manqat giyogem, ndigu
mbøni zøvá. Yaq ezoqa kopokopo ate gi:goam, āv gimbøe-
bevupát nqægo, "Ēisa. Qo ekeqá no qote-manqaté."

20 Yaq Yesu gezø-ein, "Zo ezoqa tuelv nqazo-qonøve,
no namba lou yaf-te nqazi-afønumit, ezoqa kopo ngû:gú.
21 Ezoqam-ge Yo ndònaním, av Mbumbukiam-qa Manqat
qæ-ein. Geté te-te ndego, unimé:-soqá, ndego Ezoqam-ge
Yo sa temboqambun, neka qaqa ezoqam-qa zenda-te vøvē.
Ngenek ezoqam qaneav tøgonin, ambá qanimáv te-te."

Evezøza-qa lou loge matev ande qæfakhan
(Met 26:26-30; Luk 22:14-20; 1 Ko 11:23-25)

22 Ndigu ate av-té lou gi:logat, yaq Yesu flawa ndøndapáz,
Mbumbukiam-te ike manqat vø̄-ein, sasa ndømbegim, ekeza
paev ezoqam vøzø̄-etoam, gezø-ein, "Mòzo-upøgím. Nqanek
noqá khá."

14:12 14:12 Exo 12:6 **14:18** 14:18 Psa 41:9

23 Yaq izam nonqo ndøndáp, waen-ús, Mbumbukiam-te
ike manqat vø̄-ein, ekeza paev ezoqam sasa zø-etoam. Yaq
ndigu ate gi:goam sùgumu-izumát, ta izam nonqo kopo-
te. 24 Yaq Yesu āv gezømbe-eín nqægo, "Nqanek noqá kóuk.
Mbumbukiam poev mé:-unimanqatín, tegi ezoqam namba.
Noqa kouk, ezoqam kopoav zapayá qanéwá. 25 No uni-
manqatín nqazø-manqate. No waen tae nanga-qa et, nqawa
naqanøká nø-izák. No sa ndøgo tømé-íz, ta khøuwa-te ndøgo,
no Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te, waen ndakinak tæmø-
iz."
26 Lou gumulog, Mbumbukiam-te ouv sasa ndøqaem, yaq
Oliv manqei pøyat-té ginøzáv.

Yesu Pita gembo-vøndøyam, ndego teqa yaq-te to:nawam
(Met 26:31-35; Luk 22:31-34; Zion 13:36-38)

27 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, "Zo ate nqazøte:go,
møe zóbøín. No sozó-nøuvøném. Mbumbukiam-qa Manqat,
āv qane-peawáp nqægo, 'No sip keoge ezoqam nólaváo. Yaq
sip segemø-panqaním.' 28 Geté no løvøte-te tøtøndo-khandi:n,
yaq Gelili plovins-té qatønáv. No é-ndøto:má ndøgo, zoqa
megemege-te."
29 Geté Pita gendo-ein, "Ezoqa ewaqape, qo ambá giní-
qouvøqém. Geté no, nóqouvaqák."
30 Yaq Yesu gembo-ein, "No unimanqatín nqataqa-
manqate. Nqægo lova, kokolok menas naqanøká gé-ogeayák.
Qo noqa yaq-te ndòqotøkhæ-nawám. Misiká toqoto-nawam."
31 Geté yaq Pita manqa qavøiwat gego, manqat bazaføgakh-
ús ge-ein, "Āv taoká. Oskiá ndøgo, no totonanim, qo zapaya,
no notó-nawamák, qoqa yaq-te."
Yaq até tegi paev ezoqa nømé-a, manqat kopó, āv tini-
manqatám.

Yesu Getsemani manqei-te gemø-guligulim
(Met 26:36-46; Luk 22:39-46)

32 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam namba, khae manqei-té
ginøzáv. Taqa iz, Getsemaní. Yaq gimøfakhaz ndøgo, tegi
paev ezoqam, āv gezømbe-eín nqægo, "Até vo:qonøvé nqanek.
No nomø-guligulím." 33 Yaq ndego ti-mba ngínik gekhatób,
namba gi:zav, Pita neka Zems neka Zion. Yaq Yesu mbøni vaev
matev mbongáz. Viniv kandambá gembo-ewag. 34 Yaq gezø-
ein, "Noqa mbøni kandambá qanevá. No avønín, nónaním.
Até vøgó nqanek, neka até vo:tiawét."

14:24 14:24 Exo 24:8; Zech 9:11; Jer 31:31-34; 1 Ko 10:16; Iblu 9:20 **14:27** 14:27 Zech 13:7 **14:28** 14:28 Met 28:16; Mak 16:7 **14:30** 14:30 Mak 14:66-72 **14:31** 14:31 Zion 11:16 **14:32** 14:32 Zion 18:1 **14:34** 14:34 Zion 12:27

35 Yaq Yesu elavøqase nøme vøwav. Khapémbá. Yaq
katuk ndømøkuí. Bugug manqei-té, vøguligulim, av nqægo,
"Kopømba tøgoat, ta matev ndøgo, tønøfakhan, ambá sege-
løvumbín." 36 Neka nøme āv gene-eín nqǽgo, "*Ábba!* Tát! Qo
kopømbaqapé, matev ate ndægo toqogo. Nqanek nqosøgeap
kandambaqape, ndøgo ande ibøkha khaqain-qape me
tønømbe-fakhan, ambá qøndapı́n. Geté matev āv tabete-
fakhán, av qoqa poev ndægo. Ambá ndōgo, av no nqanømbe-
poev."

37 Yaq ndego tegi paev ezoqa misika-te gevesez, tezømét
ndógo. Gèsømbiám. Yaq Yesu Pita gembo-ein, "Sáemon! Qo
qóbuvit? Ge qô, kopømba mbaı̂n, no namba elavøqase toqote-
tiawet? 38 Zo até vo:tiawét, neka gèguligulimít. Soqaín ndøgo,
khamasim matev tøndowav zo-te, yaq zo zō-o:āz. Uniman-
qatín. Nqova poev ndømbôgó. Geté kha, bazaføgakh mbaín."

39 Yaq Yesu nangó genøwáv, vømō-guligulim. Guliguli man-
qat até kopó, av bugukhokhof ge:guligulim. 40 Yaq tegi paev
ezoqa misika-te nango gendovesez, gezømet, ndigu nqawá
ginø-sømbiám. Venanqei baza khàpe zømbepós. Yaq gisuz
ndøgo, ndigu mè:zøtezák, gekha manqat mbó-einı̄m.

41 Yaq Yesu nqawá genøwáv, vømō-guligulim. Yaq qambo-
misika, tegi paev ezoqam-te nango gendovesez, gezø-ein, "Zo
sekembā sozó-sømbiapet neka pusa zótavet? Sag! Khøuwa iz
mǹndøndáp. Ezoqam-ge Yo, manqa-zapazapa-us ezoqam-qá
zenda-té ginøveém. 42 Mòzosúz. Bı̀ziniáv. Ngé! Ezoqam
ngének, no ezoqam-qa zenda-te teve!"

Yesu gimøvøinam
(Met 26:47-56; Luk 22:47-53; Zion 18:3-12)

43 Yesu ate av-té manqat ge:manqatam, Zudas tènefakhán.
Tegi paev ezoqa tuelv, ezoqa nøme ndégo tegoám. Ezoqa
kopoáv namba me:geavún, ndigu kaiya neka ndawa vøndō-
upøgim. Nginik Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda
neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Zu
megetapak kandakanda ndokhofotáz.

44 Zudas, manqat é-møndøzø-eín, av nqægo, "Ezoqam
ndégo, no tængenøtam. Ndégo tozó-møvøinám, neka gèmbo-
kewagét, tozoqavaz." 45 Yaq Zudas até gendego, Yesu-
té genøwáv, gembo-ein, "Nøméndim ezoqam." Neka sasa
ndøngenøtam. 46 Yaq ezoqam tinduzáv ndógo, vō-møvøinam.
47 Yaq paev ezoqa kopo, avønin gembogoam, kaiya mba
ndøliváz, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, tege
sasae ezoqam, gea vømbōkawa.

14:36 14:36 Mak 10:38; Zion 6:38

48 Yaq Yesu gezø-ein, “Ge zô, no pepen ezoqam zøténæmbem,
nakhag kaiya neka ndawa-us qazogeavun, no vozó-
møvønonām? 49 No khøuwa ate qæpavpavemam, Mbumbukiam-
qá khoev-té qæqoám, zo namba, ezoqa vøtē-zømesimam.
Geté ndøgo, zo no møvønoateáv. Geté nqanek matev ate
ndægo, tønefakhán ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat tàbete-
unimanqatín, av bugukhokhof geː-ein.”
50 Yaq Yesu nqanek manqa manqate qamømbøe-navøem,
tegi paev ezoqam sège-ivøvém. Møe ndøbøín. 51 Geté ezoqa
ndakinak kopo, Yesu até gembopavát. Ndabua papaqa-mba
ndøløvøetám. Yaq ndigu ambá ndabua mbogeanemin. 52 Geté
ndego ndabua geløvøetam, sège-iváv, vøteit. Naqei-áv.

Yesu manqa ovøyam-te gindafem
(Met 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; Zion 18:13-14, 19-24)

53 Ezoqam ndigu, Yesu gimøvøinam, Mbumbukiam-ge
iziz ezoqam kandambaqape-qá khoev-té ginøndafém. Yaq
Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak
kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim
ezoqam, tinømøváb ndógo. 54 Pita Yesu até gembopavát.
Andé qámbá gendopavam. Yaq Mbumbukiam-ge iziz
ezoqam kandambaqape-qa khoev-te gemøfakhan, até ndegó-
a, uta mokho-te vō-on. Yaq ndego vos keoge ezoqám namba
meːqonáv, gøinam avønin-te, kha vōqoqoutam.
55 Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu
ezoqam-gi manqa ovøyam megetapak ate giːgoam, Yesu,
manqa-zapazapa-qa mbovawát. Yaq ezoqa amba gekha
manqat ti-einimin, teqa yaq-te, ndigu ambá gelaemín.
Geté ndigu teqa manqa-zapa qeiviáv. 56 Zapa ndógo, ezoqa
kopoáv, khokho manqat ambá gini-manqatát, Yesu-qa yaq-te.
Geté tiqa manqat vinivinimbá.
57 Yaq ezoqa nøme até gindigonem, vōwan, Yesu-qa yaq-
te meakha manqat vōmanqatat, gi-einim, 58 “Ni ngenek
mòimbo-yogém. Áv gene-eín nqǽgo, ‘No Mbumbukiam-
qa khoev, ezoqa giwevem, nó-evøzám. Yaq khøuwa misika
mokho-te, nøme nówév. Geté ta khoev ndøgo, ambá av nqægo,
ezoqam ndøwevēm.’ ” 59 Geté ndigu ezoqam, nqanek man-
qat gimanqatat, ate ndígu-a, meakha manqat vinivinimbá
gimanqatat.
60 Yaq Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqape ndø-
itán, tiqa megemege-te ndoːgo, Yesu vømbōbevap, “Ge qô, yaq
manqa qavøiwat taqágo, nginik qo-te manqat ngi-møvøet?”
61 Geté Yesu manqat einiáv neka yaq qavøiwateáv. Yaq
ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, até

14:49 14:49 Luk 19:47; 21:37; Zion 18:20 **14:50** 14:50 Psa 31:11 **14:58** 14:58 Zion 2:19-21

gendego, Yesu vømbōbevap, “Gê, qo Mesayâ? Mbumbukiam,
ndego Iz Eqawat-Qape, tegê Yò?”
62 Yaq Yesu gembo-ein, “No nándev! Zo Ezoqam-ge Yo
zomø-ometám. Mbumbukiam Bazaføgakh-qape-qá nakeamo
zenda-té géqotát. Yaq ndego khaiya ozoz-té genøgeáv.”
63 Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kan-
dambaqape, mbøni mbonqosøgím, nqanek manqat ge-ewag.
Yaq até gendego, ekeza ndabua vøkeqa, gendo-ein, “Ság!
Bøi vizu ezoqa nøme-qa bizivàwém. 64 Zo mòzombo-yogém,
Mbumbukiam-qa iz gengiu. Zo gekha zombó-matavap?”
Yaq ezoqa ewaqape āv gindi-einím nqægo, “Ngenek
manqa-zapa ndøgó. Yà benaním!”
65 Yaq ezoqa nøme até gindigonem, køse vømbøe-pisibømem,
teqa kha-te. Bøi ndabuá gimbøe-gutøvém, zenda sasa
me:zuim, gimbo-einim, “Qo Mbumbukiam-ge manqa
vevezam ezoqam toqogoat, qotínømánd, av nqægo, qo gekha
ezoqām ndólavaq.” Yaq vos keoge ezoqam ndozáv, Yesu
vø-ituim neka vøzuim.

Pita Yesu-qa yaq-te go:nawam
(Met 26:69-75; Luk 22:56-62; Zion 18:15-18, 25-27)

66 Pita khoev uta mokho-te gu:qotam, yaq Mbumbukiam-
ge iziz ezoqam kandambaqape, tegu sasae mbasønakam nømu
ndowáv. 67 Yaq Pita gu-omet, gøinam-te kha geqoqoutumat,
ndugu āv gumbøe-eín nqægo, “Até qó-a, Yesú namba qote-
goám, ndego Nazalet-ak!”
68 Geté Pita gò:nawám, ge-ein, “No nòtenøtenák, qo gekhā
qotē-manqate. Áv khoqoté-manqate?” Yaq Pita gewav, uta
mboqog avønin-te gemø-itan, kokolok tùni-ogeá.
69 Yaq ngunuk mbasønakam, Pita nqawá gunø-omét. Yaq
ezoqa nøme, avønin giwaniapam, ndugu āv guzømbe-eín
nqægo, “Ezoqa nøme, Yesu namba ge:goam, ngének.”
70 Geté Pita gò:nawám.
Agé outøpøteáv, ezoqa nøme, Pita-qa avønin-te giwaniapam,
gimbo-einim, “Unimanqatín! Ezoqa nøme qó, te namba
qazøtegoam. Zapa ndógo, até qó-a, Gelili plovins-ák.”
71 Yaq Pita gezø-qavøiu, “No unimanqatín nqazø-manqate.
No nandev ezoqam nòtenøtenák, zo ndøzøte-manqate. No tøte-
khavozumit, yaq Mbumbukiam kopømbaqapé, bèlavámb.”
72 Pita nqanek manqat ge-ein, yaq ndaføyambá, kokolok
nango tùndi-ogeá. Yaq Pita manqat gèmbo-matøvém, av Yesu
gembøe-ein nqægo, “Kokolok menas naqanøká gé-ogeayák.
Qo noqa yaq-te, ndòqotøkhæ-nawám. Misiká toqoto-nawam.”
Yaq Pita mbøni mbová. Mbøni vaev kandambá, vøvin.

14:64 14:64 Lev 24:16; Zion 19:7 **14:72** 14:72 Mak 14:30

15

Yesu Pailøt-te gindafem, ndego Lom gaman ezoqam
(Met 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; Zion 18:28-38)

1 Yaq qanaqanus, lovølova-ús. Mbumbukiam-gi iziz ezoqa
kandakanda neka Zu megetapak neka Mozes-qa guguna
manqat nømendim ezoqam neka Zu ezoqam-gi manqa
ovøyam megetapak ate gi:goam, matavap é-møndø-kopo:ném,
Yesu ande gekha matev me mbógonēm. Yaq ndigu até
gindigonem, gèløvønøvemém, Pailøt-qa zenda-te vømøveem.
2 Yaq Pailøt gembobevap, "Gê, qo Zu ezoqam-gê kawà?"
Yaq Yesu gembo-qavøiu, "Nándav, av qo ndoqote-
manqate."
3 Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, manqa
ndømøvøém te-te. Manqat kandambá gimøvøem.
4 Yaq Pailøt Yesu nqawá genømbo-beváp, gembo-ein, "Nqáe!
Nginik manqa-zapazapa kandambá ngi-møvøet qo-te. Yaq ge
qô, yaq manqa qavøiwat taqágo?"
5 Geté até nqawá, Yesu yaq manqa qavøiwateáv. Yaq Pailøt
nqova ndafe kandambá.

Pailøt manqa gevøovam, Yesu tae mutui-te titøkewem
(Met 27:15-26; Luk 23:13-25; Zion 18:39-19:16)

6 Zu ezoqam-qa Pasova khøuwa kandambaqape-te,
Pailøt, ndimbula ezoqa kopo sège-nqonqotavín, ezoqam-
te, vøfakhanin, av ndigu qazømbe-poein. 7 Ta khøuwa-te
ndøgo, ezoqa kopo ndimbula-te mòndøgoám, ezoqa nøme
namba. Teqa iz Balabás. Ndigu Lom gaman ngeasam-
qa ndøgoám neka ezoqa vōlaem. 8 Yaq ezoqa kopoáv,
Pailøt-té ginduzáv, vømbō-einim, "Qo ambá ezoqa kopo
qonqonqotavín, géfakhán, av oskia qoqote-goatun ndægo."
9 Yaq Pailøt gezø-ein, "Zo gekhā zópoev? No ndégo
tænqonqotāv, tefakhan, ndego Zu ezoqam-ge kawa ndimbo-
akhayam?" 10 Pailøt mòndæ-otév, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa
kandakanda, Yesu teqa zenda-te, ta zapaya ndógo tiniveém.
Ndigu ova ndø-einím. 11 Geté Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kan-
dakanda, ezoqa ewaqape āv gizømbe-pouweát nqǽgo, "Pailøt
Balabas betøndo-nqonqotáv, bavokho. Teoká ndego, Yesu."
12 Yaq Pailøt ezoqa gezøbevap, "Av tægoat ndægo, yaq ngenek
ezoqam, zo Zu ezoqam-ge kawa nqazombo-akhayam, gekha
nombógō?"
13 Yaq āv gini-akhaém nqǽgo, "Tae mutui-té qanø-tøkeó!"
14 Yaq Pailøt gezøbevap, "Gekha zapâ? Gê, ngenek gekha
manqa-zapā ndógo?"

15:1 15:1 Luk 22:66 **15:5** 15:5 Isa 53:7; Mak 14:61 **15:11** 15:11 Kel 3:13-14

Geté ndigu kandakanda nøme mba moː-akhaemém, “Tae mutui-té qanø-tøkeó!”

15 Yaq Pailøt ezoqa khanakhanakh-qa ndøgoám. Yaq Bal-
abas zønqonqotáv. Geté Yesu nakhag ezoqam-qá zenda-té
genøvé, bemōfeomem, tae mutui-te sasa bemø-tøkewem.

Nakhag ezoqam, Yesu otøotam giːvewem
(Met 27:27-31; Zion 19:2-3)

16 Yaq ndigu nakhag ezoqam, Yesu gaman-qá khoev-
té ginøndafém, ta uta mokho-te vømō-on, neka nakhag
ezoqa ewaqape vøzō-akha, te-te vøndō-pindam. 17 Yaq até
gindigonem, ndabua køkouk, kopømba ande av kawa ezoqam-
qa ndabua ndægo, vømbō-uzim. Yaq gumbag fakiafakia-
us ndø-ogeaném. Yaq kawa-té gimbøe-uzím. Andé kawa
ezoqam-qá wawáq. 18 Yaq ndigu khokho khanakhanakh
manqat mbomanqatát te-te, gimbo-einim, “Zu ezoqam-ge
kawa, iké: qo-te.” 19 Yaq ndigu kawa-te, táe gimbøe-khanæmát,
teqa kha-te, køse vømbōe-pisibømem. Yaq teqa megemege-
te, katuk ndømøkuí, iz khokho vømbō-eqanem. 20 Otøotam
gumuvewem, yaq ndabua køkouk, nqawá ginømbo-khofoném,
neka ekeza ndabua vømbō-uzim. Yaq taon bavokhó ginø-
ituím, tae mutui-te vømø̄-tøkewēm.

Yesu tae mutui-te gitøkewem
(Met 27:32-44; Luk 23:26-43; Zion 19:17-27)

21 Nakhag ezoqam, Yesu taon bavokho giː-ituat, ezoqa ndø-
ometám. Sailini taon-ák. Teqa iz Saemón. Aleksanda neka Lu-
fus, tigé evé. Ndego ambá Zelusalem taon-té genømatín. Yaq
nakhag ezoqam até gindigonem, ndego Yesu-qa tae mutui
eqawat-qa yaq-te vōtøpøtøvem. 22 Yaq Yesu ndøgo tinøndafém,
manqei iz nqambogo, Golgota. Taqa manqa mokho, “Kawa-
pakha manqeí.” 23 Yaq Yesu ambá waen mbo-etøomemín.
Mulømula-ús. Mel tae et namba meːtøkuaném. Nqosøgeap
navap nonqó. Geté Yesu gèmbøeqasí. 24 Yaq Yesu tae mutui-té
ginø-tøkewém. Gumu-tøkewem, yaq kas meː-otám, av nqægo,
teqa ndabua vinivinimba-te ndøgo, gekha ezoqām, gekha
ndabua ndø-upā.

25 Ndøgo khøuwa iz 9 oklok qanaqanús, Yesu tae mutui-te
gitøkewem. 26 Tae mutui-te ova ndoːgo, manqat ndøtøkeém,
ndego andé gekha manqa-zapa zapayā ginīlaem. Av qane-
peaupám nqægo, “Ngenek Zu ezoqam-gé kawá.” 27-28 Yesu
gitøkewem, pepen ezoqam menás namba meːtøkebám. Nøme
ndego, teqa nakeamo zenda-té ginø-tøkewém, neka nøme

15:21 15:21 Lom 16:13 **15:24** 15:24 Psa 22:18 **15:27-28** 15:27-28 Isa 53:12

ndego, yogea zenda-te vøtøkewem.* 29 Ezoqa gi-okhoat ndøgo,
Yesu sège-ngenøität. Kawa mba ndøngetæát, manqat vømbō-
manqatat, av nqægo, “Qo Mbumbukiam-qa khoev ngi:wat-
qa neka khøuwa misika mokho-te nango weve-qa qoqogoam,
30 qo qakeza mokho-mba vøkhandí:q. Soqotøndó-vís, nandav
tae mutui-te.”
31 Yaq até Mbumbukiam-gí iziz ezoqa kandakandá-ya,
Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka mege-
tapak nøme namba, otøotam me:vewém. Yaqyaq-a, āv
gini-manqatám nqægo, “Ezoqa nøme gèkhandi:ztám. Geté
ekeza kha, kopømba mbaín tekhandi. 32 Ngenek uniman-
qatin Mesaya neka Izlael ezoqam-ge kawa tegoat, yaq
ndakin yà betøndovís, nqanek tae mutui-te. Yaq ni tàbizi-
unimanqatiním.”
Até ndígu-a, Yesu namba gi:tøkebupam, Yesu otøotam
me:vewém.

Yesu ge:nanim
(Met 27:45-56; Luk 23:44-49; Zion 19:28-30)

33 Yaq khøuwa muin qandap, qamat atema khagus 3 oklok
vōndap, manqei ate qægoam, bøivun ndønqeivøém. 34 Yaq
3 oklok qandap, Yesu kandambaqape tène-ogeá. Ekeza
manqat-te āv gene-akhá nqægo, *“Eloi, Eloi, lømá sabaxtáni?”*
Taqa manqa mokho nqánek, “Mbumbukiam, Mbumbukiam.
Gekha zapâ, no qoqo-nøuvan?”
35 Geté ezoqa nøme, avønin giwaniapam ndøgo, teqa
akhayam giyogem, ndigu manqa mokho ndapeáv. Yaq āv
gini-einím nqægo, “Nqáe! Ngenek Ilaiza mbo-akhayám!”
36 Yaq ezoqa nøme até gendego, ndabua-qa ndøteít, waen
khaqain-qape-te vōuqoqom, tae-te sasa ndøløvønam, Yesu
vømbō-qantav. Izam-qa mbogoám. Yaq ge-ein, “Zíqeivím,
Ilaiza petøndéwāv penømakhaya, vømbótøkē, tae mutui-te
vøkoqoiū.”
37 Yaq Yesu kandambaqapé sege-ogeá, sasa ndønanim.
38 Yaq Mbumbukiam-qa khoev-te, ndabua ndøgo, khafeap
kouwat mboqog-te qafaleam, livin-mbá qanømu-qatavát. Sa
ová qandoqatá, atema manqei-te. 39 Yaq ndego nakhag kawa
ezoqam, tae mutui-qa megemege-te go:yam, matev ge:qeiv,
av Yesu ge:nanim, ndego āv gene-eín nqægo, “Ngenek uni-
manqatín Mbumbukiam-gé Yó.”
40 Ta manqei-te ndøgo, até sakheís-a, vōgoam. Andé qam-
baqapé gindu-waniapát, matev giqeivat. Ndigu sakheis,

---

* **15:27-28** 15:27-28 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndØgó. Ta manqat nqánek: Yaq av nqægo, Mbumbukiam-qa Manqat mØndØ-unimanqatín, av qæ-ein nqægo, “Ndego pepen ezoqam me:vewém.”
15:29 15:29 Psa 22:7; 109:25; Mak 14:58 **15:34** 15:34 Psa 22:1 **15:36** 15:36 Psa 69:21 **15:40** 15:40 Luk 8:2-3

nømu Meli Magdala vemiav-ák, neka nømu Salomé, neka nømu Melí. Ngunuk Zems neka Zoses, tigú evó. (Ngenek Zems ezoqa ndakinák. Geté ezoqa nøme møndøgoám, iz kopo qambøegoam.) 41 Yesu Gelili plovins-te ge-okhoam, nginik sakheis møndømbo-pavám, neka vømbō-tøkeam. Neka sakheis nøme kopoáv, Yesu namba gi:geavun, atema Zelusalem taon-te ndøgo.

Yesu manqei ozu-te gi-eoeinam
(Met 27:57-61; Luk 23:50-56; Zion 19:38-42)

42-43 Ezoqa kopo møndøgoám. Teqa iz Zoséf. Alimatea vemiav-ák. Ndego manqa ovøyam ezoqam kandambaqape ndøgoám. Neka ndego Mbumbukiam-qá Megeat Matev-qa mo:kewagám.

Yaq qakhagus ndøgo, Sabat khøuwa khakheinam khøuwa-te, ngenek Zosef, møe goneáv, geté Pailøt-té genøwáv, Yesu-qa kha-qa yaq-te vømømbō-viam. 44 Yaq Pailøt Yesu-qa løvøte manqat ge-ewag, nakhamas mba genanim, ndego nqova mbondáf. Yaq nakhag kawa mbo-akhá, vømbōbevap, "Yesu até unimanqatin ndønanim?" 45 Yaq ndego nakhag kawa gembo-unimanqatin, av nqægo, Yesu møndønanīm, Pailøt Zosef sègemboták, Yesu-qa kha tendap. 46 Yaq Zosef ndabua papaqa møwí, Yesu-qa kha, tae mutui-te qatøkeam, vømøndō-koqa. Yaq teqa kha ndabuá geneløvønám, manqei ozu-te vōndap. Ta manqei ozu ndøgo, nandi nqá. Yaq Zosef Yesu temø-utáv ndøgo, nandi-qape vō-qambesam, manqei-pakha mboqog vōtok. 47 Meli Magdala vemiav-ak, neka Meli ndugu, Zoses-gu evo, ndigu até gendo-kewagám, Zosef Yesu nandi nqa-te ge-utavat.

16

Yesu løvøte-te gendo-khandi:v
(Met 28:1-8; Luk 24:1-12; Zion 20:1-10)

1 Sabat khøuwa qame-navøem, yaq Meli, ndugu Magdala vemiav-ak, neka Meli, Zems-gu evo neka Salome, Yesu-qa kha-te gi:am nonqo, mulømula sisip mbomambaqape mø-wiím. 2 Yaq Sande qanaqanus, lovølova-us, khøuwa ge:fakhatavun, ndigu sakheis manqei pakha-té ginøzáv. 3 Ndigu yaqyaq-a gibond, "Gekha ezoqām níqambesām, ndigu nandi-qapi, manqei-pakha mboqog ndætoke?" 4 Geté manqei-pakha-te gifakhaz, tiqeivím ndøgo, mboqog gèmboqoatám. Nandi-qapi é-møndø-qambiním. Nginik nandi, kandamba tintív. 5 Yaq nandi nqa-te gi-oz, ezoqa ndakinak ndø-ometám. Nakeamo zenda-té geqotám. Ndabua papaqa ndø-uzám. Yaq ndigu møe kandambá gigonem.

6 Geté yaq ndego ezoqam gezø-ein, “Zo møe ndøgònēm. No mòtenøtén. Zo Yesu-qa zovawét, ndego Nazalet-ak, ndego
tae mutui-te gitøkewem. Ndego nqanek mbaín. Mbum-
bukiam mǫndø-khandí:v, løvøte-te. Nqáe! Manqei nqánek,
gi:veem. 7 Ndakin mòzozáv, Pita neka Yesu-gi paev ezoqa
nøme, manqat vømøzō-ein. Av qazozømbé-eín nqægo, ‘Gelili
plovins-té genømá. Ndego é-ndo:má ndøgo, zoqa megemege-
te. Yaq ndøgo, tozomø-ometám, av bugukhokhof gezømbe-ein
ndægo.’ ”
8 Yaq ndigu sakheis møe kandambá gigonem. Kha
sègezømbu-wageapát. Yaq nandi nqa-te gindu-fakhaz, ndigu
møe ndøbøín. Yaq ndigu ezoqa nøme-te einiáv, matev ndøgo
giqeivim. Zapa ndøgo, ndigu møe ndøgoném.

Yesu Meli Magdala vemiav-ak gembo-fakhan
(Met 28:9-10; Zion 20:11-18)

9 *Yesu Sande qanaqanus lovølova-us, løvøte-te gende-
khandi:v, ndego bugukhokhof Meli Magdala vemiav-ak
mbofakhán. Ngunuk sævam ndúgu, ibugukhokhof nqova
soqøsoqa seven gimbøigoam, Yesu gumbo-ngeasam. 10 Meli
Yesu gu-omet, yaq tegi paev ezoqam-té gunøwáv. Ndigu
mutøkhop ndøwaniapát neka vō-eivumat. Yaq Meli manqat
vømøzō-ein. 11 Geté manqat gimboyogem, av nqægo,
“Yesu mǫndø-khandī:v. No mǫe-omēt,” ndigu tuqa manqat
gèqavotøvém.

Yesu ekeza paev ezoqa menas gezøfakhan
(Luk 24:13-35)

12 Taqa zita-te, Yesu-gi paev ezoqa menas, Zelusalem taon
gi:-ivavtat, Yesu sègezø-fakhán, nakhoa-te ndøgo. Geté ndego
bugug viní. 13 Yaq nginik ezoqa menas, nqawá ginøveséz, tegi
paev ezoqa nøme vømøzō-ein. Geté ndigu unimanqatinteáv,
tiqa manqat.

Yesu ekeza paev ezoqa ileven gezøfakhan
(Met 28:16-20; Luk 24:36-49; Zion 20:19-23; Kel 1:6-8)

14 Yaq vaev Yesu ekeza paev ezoqa ileven-té genøfakhán, ate
av-té lou gi:logat. Yaq ndego gèzøponqóm. Zapa ndøgo, ndigu
tiqa manqat unimanqatinteáv, ndigu Yesu gi-ometam, løvøte-
te gendo-khandi:v. Mbøni gèzø-tokeapám.
15 Yaq Yesu āv gezømbe-eín nqægo, “Manqei-qape
ate nqægo, sozó-okhoát, ezoqa ewaqape, Manqat
Mbomambaqape vømē-zømesim. 16 Gekha ezoqām ndego,

16:7 16:7 Met 26:32; Mak 14:28 * **16:9** 16:9 Ibugukhokhof Baebol Glik manqat-te gipeaomem, Baebol kopokopo nøme-te, nqanek vaev manqat ves 9 atema 20 mbaín. **16:14** 16:14 1 Ko 15:5 **16:15** 16:15 Kel 1:8 **16:16** 16:16 Kel 2:38

te-unimanqatin neka ibøkha iz vøndāp, ndego ndømø-khandí:v. Geté gekha ezoqām ndego, unimanqatinteav tegoat, ndego yaq-fia nqosøgeap ndǫqeív. 17 Ezoqam ndigu ti-unimanqatintat, umingiap matev av nqægo giní-matønumát. Ndigu noqa iz-te, nqova soqøsoqa segé-ngeasumát, ezoqam-qa mokho-te tu:goat, neka manqat ndakinak vinivinimba vøe-manqatāt. 18 Waza ti-upøgimat, o ibøkha mulømula-us ti-izumat, ndøgo ezoqa løvøte ndøzø-etoam, ndøgo géngiæzoák. Neka ndigu enqoni-us ezoqam-te, zenda tizømbø-aumat, yaq ndigu segé-khakhæzát."

Yesu yan-te geqavig
(Luk 24:50-53; Kel 1:9-11)

19 Evezøza Yesu, ti-te manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq Mbumbukiam yan-té genøndáf, yaq ndego Mbumbukiam-qa nakeamo zenda-te vømǫqom.

20 Yaq tegi paev ezoqam sège-panqaním, neka Mbumbukiam-qa Manqat, manqei-manqei ate qægoam vømē-zømesim. Yaq Evezøza mǫndøzø-tøkeát, neka tiqa manqat, umingiap matev vinivinimba vøzømbē-unimanqatintat.

16:17 16:17 Kel 2:4; 8:7 **16:18** 16:18 Luk 10:19; Kel 28:3-6 **16:19** 16:19 Kel 1:9-11; 2:33-34 **16:20** 16:20 Kel 14:3; Iblu 2:3-4

Manqat Mbomambaqape Luk gepeawam

Megeat Manqat-qase

Nqanek emanqat, Yesu-qa yaq-te, ndego Mbumbukiam-ge Yo, Luk ndøpeawám. Ngenek Luk, mulømula etoam ezoqám. Ndego ambá av nqægo, Yesu-gī paev ezoqam tuelv mokho-tē gunū:goām.

Ndego Pol namba me:sasaetám, ngenek manqei vinivinimba-te ge-okhoam, vømbō-tøkeam. Neka Luk até Lom taon-té-a, Pol namba vōegoam.

Luk Zu bawan-ák mbá. Ngenek Glik bawan-ák. Ndego nqanek manqat, Yesu-qa yaq-te, Glik ezoqam nonqo ndøpeawám. Até Tiofilús-a, te-te ndego, Luk nqanek manqat gekhofotav, Glik ezoqám.

Nginik Glik ezoqam, tiqa poev, matev ndaføyamba-qape zøgoám. Yaq nakémbá, Luk manqat andé kandambá, Yesu-qa matev ndaføyamba-qape-qa yaq-té gene-peawám, neka taqa yaq-te ndøgo, ndego ezoqam tanakh, āv kezømbē-goam.

Luk até Keliso-gi u-anim-qa emanqát-a, vōpeawam.

Luk teqa manqat ande ge:ngaz

1 Ezoqa kopoáv, emanqat amba-amba me:peaumám, ta matev vinivinimba-qa yaq-te, ni mokho-te qafakhanumam, av Mbumbukiam ge:manqatam, tøfakhanam. 2 Ndigu manqat ndøgo tipeaumám, av ezoqa nøme gi:zømesimam, ndigu matev ekeza bøi gi:qeivam, ande qandengaz atema vaev-te, neka ndigu ezoqa ewaqape vōe-zømesimam. 3 Até nó-a, no matev ate qægoam, mokho mǫembo-vawát, vøemōqeiv, matev ande qandengaz, atema vaev-te.

Yaq nakémbá, Tiofilus, nigi kandambaqape, no nqæmatavap, emanqat eqeieqei bataqa-peawám, matev ate ndægo, av qæfakhanumat. 4 No tøtaqambé-peawám ndøgo, qo tøneqatéq, manqat ndøgo, qo gi:qamekhæmam, ndøgo unimanqatín.

Enzol ezoqam, Zekalaya Zion-qa qane-qa yaq-te ge:-omat

5 Ta khøuwa-te ndøgo, Elod Zudia plovins-te kawa gegoam, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam mǫndøgoám. Teqa iz Zekalayá.

1:1 1:1 Kel 1:1

Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa bawan-te, Abaeza gimbo-
akhaemam, ndøgo tunu:-sasaetám. Até tegú zás-a, Elon-
gú ziú.* Tuqa iz, Elizabét. 6 Nginik ezoqa menas, tiqa
yage eqeieqeí, Mbumbukiam-qa bøi-te. Manqa-zapazapa
mbaín. Evezøza-qa guguna manqat neka khafeap ate ndægo
ùni mbøepavám. 7 Geté ndigu nakheis mbaín. Zapa ndøgo,
Elizabet ndugu, sóg. Yaq ndakin ndigu ezoqa menas, khap
mòndøzøgó.

8 Khøuwa nøme, Zekalaya ekeza bawan namba,
Mbumbukiam-ge iziz ezoqam-qa sasae gego, Mbumbukiam-
qa megemege-te, 9 ndigu nandi-qasis ndønqagevemém, iz-
ús, av Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa matev qazømbe-
goam. Yaq Zekalaya-qá iz ndøfakhán, Mbumbukiam-
qa khoev mokho-te te-on, Mbumbukiam-te tae et
sisip mbomambaqape temø-mboqotav. 10 Yaq Zekalaya
Mbumbukiam-qa khoev-te, tae et gemø-mboqotav, ezoqa
ewaqape, bavokhó gono-waniapám. Gò:guligulimát.

11 Zekalaya Mbumbukiam-qa khoev-te gu:goam, yaq nqáe!
Evezøza-gé enzol ezoqam mbofakhán, lou-qase-qa nakeamo-
te vō-itan, ma Mbumbukiam-te, tae et sisip mbomambaqape
qæmboqotavat. 12 Yaq Zekalaya ngenek enzol ezoqam ge-
omet, ndego nqova mbondáf. Møe kandambá gego. 13 Geté
ndego enzol ezoqam, āv gembøe-eín nqægo, “Zékalaya. Qo
møe ndògō. Mbumbukiam qoqa akhayam, mòndøqa-ewág.
Qogu sævam, Elizabet, nakhasam anganeam mbóqán. Yaq
teqa iz Zion qombó-akhá. 14 Ndego khanakhanakh qá-
etoám, voqókhōum. Neka até ezoqá nømé-a, khanakhanakh
ndøgoném, teqa qane-qa yaq-te. Ezoqa kopoáv. 15 Ndego
ezoqam kandambaqape ndøgoát, Evezøza-qa bøi-te. Ndego
waen neka ibøkha føgøføgakh nøme be-ĩzā̃m. Até ndøgó-a, evo-
qa emu mokho-te tu:goat, teqa kha Nqova Mbomambaqape,
é-ndømømbo-tønøyám.

16 Ndego Izlael ezoqa kandambá, Evezøza-té gendó-
qambuzú, tigi Mbumbukiam. 17 Ndego Evezøza-qá
megemege-té genømá. Ilaiza-qá bazaføgakh-té neka Nqova
Mbomambaqape-ús. Yaq ndego evøndipakha-qa mbøni,
nakheis-té genøqambuá neka ezoqam ndigu, Mbumbukiam-
qa manqa o-mba ndapeav ndigu, ndigu vø-enēnd neka
ezoqa nøme-qa matev vømbó-paevēm, ma teqa manqa
o-mba ndimbøe-ndape. Ndego Evezøza-gi ezoqam é-
ndo:khakheinøvém, te nonqo.”

---

* **1:5** 1:5 Até tugé evé-a, Mbumbukiam-gé iziz ezoqam ndøgoám, av Elon-gi zi ate gi:goam gigoam. **1:9** 1:9 Exo 30:7 **1:15** 1:15 Num 6:2-3 **1:17** 1:17 Mal 3:1; 4:5-6; Met 17:11-13

18 Yaq Zekalaya gembobevap, “Gê, no áv khaténøtēn, av
nqægo, matev ndøfakhān, av qo qoqote-ein ndægo? No
lawaqapé. Neka até nogú sævám-a, ndugu ngæpuká.”
19 Yaq enzol ezoqam gembo-qavøiu, “No Gebliél. No
Mbumbukiam-qá megemege-té qatoyá. No ndégo tendo-
khofotán, qo namba manqat vizí-einīm neka nqanek manqat
mbomambaqape batēqamakh. 20 Nqáe! Qo manqa-khou
qógoát. Manqat qómanqateák, atema ta khøuwa-te ndøgo,
nqanek matev vømøfakhān. Zapa ndøgo, qo noqa manqat
unimanqatinteáv. Geté nqanek matev ndȍmø-fakhán, ekeza
khøuwa eqeieqei-te.”
21 Zekalaya nqanek matev qambøe-fakhan, yaq ezoqa
ewaqape bavokho goːwaniapam, gèmbøe-kewagát. Yaq ndigu
gȍːbevøpém, gekha zapâ Mbumbukiam-qa khoev-te khøuwa
mba nguːngeaomit? 22 Yaq vaev-te gendo-fakhan, ndego
kopømba mbaín, manqat te-ein. Yaq ndigu sȍgo-matøvemém,
ngenek umingiap ndøqeív, Mbumbukiam-qa khoev mokho-
te. Yaq ndego zendá gezømbe-khamasím. Manqat até
gekhoutáv.
23 Yaq Zekalaya tege sasae khøuwa gumukhoub,
Mbumbukiam-qa khoev-te ndøgo, ndego ekeza vemiav-
té genøqaván. 24 Yaq khapé outøpøteáv, tegu zas Elizabet,
emu tūnī-ītān. Yaq ndugu ekeza khoev mokho-te mbá
gunuːgoám. Løvøyak faév. 25 Yaq ndugu manqat āv guni-
eín nqægo, “Evezøza matev kandambá gego, no-te. Ezoqa no
gèsanqambám. Geté teqa kuku matev kandambá. Yaq ndego
ndakin noqa mivi matev, mȍndønø-nqagím.”

Enzol ezoqam, Meli Yesu-qa qane-qa yaq-te gui-omat

26 Elizabet løvøyak gimømbo-siks-ez, kha viniv-us guigoam,
Mbumbukiam tege enzol ezoqam Gebliel, Nazalet vemiav-
té genø-khofotáv, Gelili plovins-te ndøgo. 27 Mbasønakam-té
genø-khofotáv. Tuqa iz, Melí. Ngunuk søvøta mba mbo-
goám. Anganeam-qa iz Zoséf. Ngenek Zosef, Deivid-gé
zeó, ndego Izlael ezoqam-ge kawa kandambaqape gegoam.
28 Yaq Gebliel Meli-te gemøfakhan, ndego āv gumbøe-eín
nqægo, “Khaiya mbomá. Mbumbukiam poev kandambá qo-
te. Evezøza nandêgó, qo namba.”
29 Meli nqanek manqat gu-ewag, ndugu nqova ndafe kan-
dambá. Yaq gȍːbeváp, nqanek manqat-qa mokho gekhām?
30 Yaq ndego enzol ezoqam gumbo-ein, “Méli. Qo møe
ndȍgő. Mbumbukiam kukú qo-te. Ndego qo ndøveatáq.
31 Nqáe! Qo emu qoté-itán, voqoté-ovā. Nakhasam an-
ganeám teqaqan. Yaq teqa iz Yesu qombó-akhá. 32 Ndego

1:19 1:19 Dan 8:16; 9:21 **1:27** 1:27 Met 1:16, 18 **1:31** 1:31 Isa 7:14; Met 1:21-23 **1:32** 1:32-33 2 Sam 7:12, 13, 16; Isa 9:7

kandambaqape ndǿgoát. Yaq ndego Mbumbukiam Eqeiwat-
Qape-ge Yo mbó-akhaemát. Neka Evezøza Mbumbukiam,
ndego kawa mó:vé, av tege atazøkha Deivid ge:goam. 33 Ndego
zo Izlael ezoqam, Zekop-gi zi, kawa zømbógoát, miavmiav.
Teqa Megeat Matev gemø-navøemák."
34 Yaq Meli ndego enzol ezoqam gumbobevap, "Gê, nqanek
matev áv khanømbé-fakhān? No anganeam mbaín."
35 Yaq ndego enzol ezoqam gumbo-qavøiu, "Nqova
Mbomambaqape ndóvís qo-te, neka Mbumbukiam-qa
bazaføgakh vǿgutāq, ndego Eqeiwat-Qape. Yaq nakémbá,
ndego nakhasam-yo teqaqan, ndego ezoqam eqeieqei-qape
ndǿgoát, yaq ndego iz Mbumbukiam-ge Yo mbó-akhaemát.
36 Nqáe! Até Elizabét-a, qogu ezoqam, emu me:yæt. Løvøyak
síks. Ndugu ngæpuká. Ezoqa āv gimbøe-manqatám nqǽgo,
ngunuk sóg. Geté ndugu ndakin nakhasam anganeam
ndǿndáf. 37 Zapa ndǿgo, matev ate ndægo, Mbumbukiam
kopømbaqapé, segé-matanám."
38 Yaq Meli gundu-qavøiu, "Qanimáv. No Mbumbukiam-gú
sasae ezoqám. Matev sà befakhán, av qo ndoqote-manqate."
Yaq ndego enzol ezoqam, tenø-iváv ndǿgo, vǿwav.

Meli Elizabet-te okha gumat

39 Yaq khapé outøpøteáv, Meli gigiap tūnǿ-khākhēinām,
manqei popotap-te vǿwav, Zudia plovins-te ndǿgo.
Nakhamas-té gunømát. Yaq vemiav-te gumøfakhan, 40 ma
Zekalaya geyagam, ndugu khoev-té gumø-ón, Elizabet
khaiya mboma manqat vømbō-ein. 41 Elizabet Meli-qa
manqat gu-ewag, yaq nakhasam kha ndøkhokhók, tuqa
emu mokho-te. Yaq Elizabet, kha Nqova Mbomambaqapé
qambøe-tønøyám. 42 Yaq ndugu kandambaqapé sege-akhá.
Āv guni-akhá nqǽgo, "Ni sakheis ate nqazi:gu-qa mokho-
te, qo Mbumbukiam mǿndø-khakheinøqavém. Neka até
nakhasám-a, qoqa emu mokho-te nandu:gu, ndego mǿndø-
khakheinøvém. 43 Geté no gekha ezoqâm, noge Evezøza-gu
evo, no-te gugeavun? 44 Nqáe! No qoqa khaiya mboma
manqat até vøe-ewág-ae, yaq nakhasam noqa mokho-te
ngu:gu, khanakhanakh ndøgó. Kha ndøkhokhók. 45 Qo
khanakhanakh mbá qanegó. Zapa ndǿgo, qo Evezøza-qa
manqat mòqo-unimanqatín. Yaq matev ndøgo ndǿfakhán,
av geqambe-ein ndægo."

Meli Mbumbukiam-qa iz gui-eqa

46 Yaq Meli manqat āv guni-eín nqǽgo,
"Noqa mbøni mokho-te, no Evezøza-qa iz ùni nøte-eqatét.

1:37 1:37 Gen 18:14 **1:46** 1:46 1 Sam 2:1-10

47 Neka no khóum, Mbumbukiam-te, ndego noge khandi
etoam ezoqam.
48 No tegú sasae mbasønakám. Ezoqa kandambaqapú mbá.
Geté ndego mòndønøméND.
Yaq ndakin-a, atema tøma, ezoqa ate ti:mønøzumit, noqa
yaq-te āv ginømbé-manqatát nqægo, 'Ndugu kopømbá,
khanakhanákh.'
49 Zapa ndøgo, ndego Mbumbukiam Eqeiwat-Qape, matev
kandambaqapé genø-matanam. Ndego ndaføyamba-
qapé.
50 Teqa tanakh matev até gémá, ezoqa ate ti:mønøzumit, ti-te
ndigu, ndego timbo-vizupat.
51 Teqa zenda bazaføgakh-us, ndego matev kandakandá
ge:matanam.
Ezoqa ndigu gikhambuvupam, ndigu ekeza kha gi-
eqatam, ndego gèpanqasám.
52 Kawa ezoqa kandakanda, ndego sège-nqagevém, tiqa
qonam nonqo-te gigoam, vø̄-khokho-ezoqam-ez.
Geté ezoqa ndigu, ekeza kha eqawatav ndigu, ndego gè-
eqazó.
53 Ezoqa ndigu, ifi qazøvitam, loge gigiap mbomømboma
me:zøkéf.
Geté gigiap kopoav ezoqam, khakha-mbá sege-
khofosám.
54 Ndego ni Izlael bawan-ak, tegi sasae ezoqam, mòndøni-
tøké,
neka ndego manqa mate navøepøteáv, teqa tanakh
matev-qa yaq-te, 55 av bugukhokhof nigi atanakha-
zapazapa-za manqa mbusa gezømbeve, Eibleem neka
tegi zi, av nqægo, teqa tanakh matev segēmā ni-te,
miavmiāv."
56 Meli løvøyak ande āv misiká ndi:gú, Elizabet namba
gi:søkhoam, yaq taqa zita-te, ekeza vemiav-te nqawa sasa
ndøqavan.

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, geqan

57 Ta khøuwa-te ndøgo, Elizabet qakhantav, gui-ova,
nakhasam anganeám gemboqan. 58 Yaq ezoqam ndigu,
avønin gimbo-puatat neka ekeza ezoqam, giyogem av nqægo,
Evezøza tanakh-qapē gumbogo, nakhasam gumboqan, yaq
ndigu khanakhanakh kandambá gindapem, tu namba.
59 Yaq opønakam-yo khøuwa eit qamømbo-ndap, ezoqam
ndigu tegi ngusum qogøzat matev-qa yaq-te gimøvab, ndigu

1:50 1:50 Psa 103:13, 17 **1:51** 1:51 2 Sam 22:28 **1:52** 1:52 Job 12:19; 5:11; Psa 147:6 **1:53** 1:53 Psa 34:10 **1:54** 1:54 Psa 98:3 **1:55** 1:55 Mica 7:20; Gen 17:7 **1:59** 1:59 Gen 17:12; Lev 12:3; Luk 2:21

ambá eve-qá iz mbo-akhaemín, Zekalaya. 60 Geté tegu evo, āv
guni-eín nqǽgo, “Āv taoká. Teqa iz Zion ndǿgoát.”
61 Yaq ndigu gimbo-qavøinam, “Geté zogi zøkeza ezoqam, iz
mbaín, av nandægo.” 62 Yaq ndigu eve gèmbøe-khamasimím,
av nqægo, teqa poev gekhâm, ndego ande gekha iz me mbó-
akhā, nakhasam.
63 Yaq ndego peawam nonqo gigiap-qa ndøgoám, vømbō-
etøomem. Yaq ndego āv gene-peawám nqǽgo, “Teqa iz Zión.”
Yaq ezoqa ewaqape, nqova ndafe kandambá. 64 Yaq nqova
mbaín, Zekalaya, kumam nqawa gembosasae, manqa man-
qate vōngaz, Mbumbukiam-qa iz sasa ndø-eqa. 65 Yaq ezoqa
ewaqape, avønin gizø-puatat, ndigu nqova ndafe kandambá,
neka møe ndøgoném. Yaq nqanek manqat, Zudia plovins
manqei popotap-te ate qægoam, sùgumu-panqavøemát. 66 Yaq
ezoqa ewaqape, nqanek manqat giyogem, ndigu matavap
kandambá gigonem. Āv gini-einím nqǽgo, “Gê. Ngenek
nakhasam-yo, andé gekha ezoqam me mé:goāt?” Ndigu āv
gini-matøvemém nqǽgo, Mbumbukiam-qa bazaføgakh ndǿgó,
te namba.

Zekalaya Mbumbukiam-qa manqat gevevezam, Yesu neka Zion, tiqa yaq-te

67 Yaq Zekalaya, nakhasam-yo-ge eve, kha Nqova Mbo-
mambaqapé qambøe-tønøyám. Yaq ndego Mbumbukiam-qá
manqat ndøvevezám. Manqat āv gene-eín nqǽgo,
68 “Evezøza-qa iz, yà beto-eqawát, ndego Izlael ezoqam-ge
Mbumbukiam.
Ndego ni tøke-qa ndowáv, ni tegi ezoqam. Yaq
génqovotán.
69 Ndego khandi etoam ezoqam bazaføgakh-qape nindo-
khofotáv.
Ngenek tege sasae ezoqam Deivid, tegé zeó.
70 Nupøkhán mbá, ndego tegi manqa vevezam ezoqam
mokho-te, ndigu gevevesam, āv gene-eín nqǽgo:
71 Ndego ni ndǿkhandí:n, nigi qaqa ezoqam-qa zenda-te
nqazu:gu
neka ezoqa ewaqape-qa zenda-te, ndigu ni ndisanqana.
72 Ndego ni tanakh nigú, av nigi atanakha-zapazapa-za
gezømbe-ein.
Poev matev ndøgo, ti namba ge:-unimanqatin, ndego
manqa mate navøepøteáv.
73 Mbumbukiam nigi atanakha-zapa Eibleem, manqa mbusa
āv gembøevé nqǽgo,
74 ndego ni ndǿkhandí:n, nigi qaqa ezoqam-qa zenda-te
nqazu:gu.

1:68 1:68 Psa 72:18 **1:69** 1:69 Psa 18:2 **1:71** 1:71 Psa 106:10 **1:72** 1:72 Gen 17:7; Psa 105:8-9 **1:73** 1:73 Gen 22:16-17

Yaq ni kopømbaqapé. Møe zígoák, teqa iz tizi-eqatat,
75 neka niqa yage-te, khøuwa ate tægoat, ndaføyamba
vizíyagāt neka niqa matev eqeieqei vøgoāt, teqa bøi-te.
76 Yaq qo, noge yo, qo Mbumbukiam-gé manqa vevezam
ezoqam qá-akhaemát, ndego Eqeiwat-Qape.
Zapa ndøgo, qo Evezøza-qá megemege-té qoqotømá. Teqá
nakhoa qotø-khakheinumít.
77 Qo tegi ezoqam, āv qoqoté-zømesimít nqægo:
Mbumbukiam tiqa manqa-zapazapa ndò-evøzám
neka vøkhandī:z.
78 Zapa ndøgo, nigi Mbumbukiam-qa kuku matev neka
tanakh matev kandambaqapé.
Khandi etoam matev andé khøuwa me mé:fakhatáv.
79 Yaq ezoqa waev zø-etoám, ndigu bøivun-te neka løvøte-te
ndiyage.
Yaq ndigu sambi yage-té genø-itúb.”
80 Yaq Zion gèkhouwév, neka nqova-te bazaføgakh vømbōgo.
Yaq ndego leg-av manqei-té geyagám, atema ta khøuwa-te
ndøgo, ezoqa ewaqape-qa megemege-te vō:-itan, ndigu Izlael
manqei-ak.

2

Yesu ge:qan
(Met 1:18-25)

1 Ta khøuwa-te ndøgo, Siza Ogastes, ndego Lom kawa ezo-
qam kandambaqape, manqat āv gene-vøovám nqægo: Ezoqa
ewaqape, manqei-manqei ate qægoam, Lom gaman gimbo-
kewagam, tiqa iziz gaman-qá mbuk-té qabe-peawáp. 2 Ezoqa
gevebam matev av nqægo, khokhofá qafakhan, Lom gaman-
qa mokho-te. Ta khøuwa-te ndøgo, Silia plovins-te, Kuilinius
kawa ndøgoám. 3 Yaq ezoqa ewaqape, ekeza vemiav-té ginø-
qavøním, tigi atanakha-zapazapa-za ma gindizav ndøgo, iziz
vømø-awam.
4 Yaq até Zoséf-a, Nazalet vemiav, Gelili plovins-te ndøgo,
gè-iváv. Yaq Deivid-qá vemiav-té genøqavíg, Zudia plovins-
te ndøgo. Zapa ndøgo, ndego Deivid-gé zeó. Ta vemiav-
qa iz Betliém. 5 Yaq iz vee-qa gewav, Melí namba me:-
apát. Ndigu søvøta mba zøgoám. Geté Meli ndugu, emu-
ús. 6 Yaq Betliem vemiav-te gi:sokhoam, Meli tùni-ová.
7 Nakhasam gemboqan, anganeám. Meli-gé nakhasa khøuwá.
Yaq ndabuá guni-løvønøvém, kao lou loge nonqo-te sasa
ndøve. Zapa ndøgo, khoev kouwat ndøgo, ma okha ezoqam
gisømbi:matun, løvøzupøteáv. Gùmukhazém.

*Enzol ezoqam, sip keoge ezoqam-te gimø*fakhaz

1:75 1:75 Tait 2:12-14 **1:76** 1:76 Isa 40:3 **1:77** 1:77 Jer 31:34 **1:78** 1:78 Isa 60:1-2

8 Ta lova ndøgo, Betliem vemiav bavokho, sip keoge ezoqam
mòndøgoám. Sip zøkewagát. 9 Yaq nqova mbaín, Evezøza-gé
enzol ezoqam zøfakhán. Yaq Evezøza-qa waev-qape, sùgumu-
gutavát, ndigu sip keoge ezoqam. Yaq ndigu møe kan-
dambá gigonem. 10 Geté ndego enzol ezoqam gezø-ein, "Zo
møe ndøgòněm. Nqáe! No manqat mbomambaqape non-
dapavún zo-te. Ndøgo ezoqa ewaqape khanakhanakh zø-
etoám. 11 Nqægo lova, Deivid-qa vemiav-te, Betliem, khandi
etoam ezoqam ndøqán, zo-te. Ndego Kelisó. Evezøzá. 12 Zo
ngenek nakhasam, āv qazøté-ometám nqægo: Ndego ndabua
løvønøváp, neka kao lou loge nonqo mokho-té gunuː-utøvé."
13 Yaq nqova mbaín, enzol ezoqa nøme kopoav-qape
ndøfakház. Mbumbukiam-qá iz ndø-eqatát. Av gini-
manqatám nqægo,
14 "Mbumbukiam-qa iz yà beto-eqawát, ndego uni
ova-in ngoːyage. Manqei-qape-te nqanek, sambi matev
ndøfakhán, ndigu ezoqam-te, Mbumbukiam ndømbopoev."
15 Yaq enzol ezoqam, yan-te nango giqavaz, ndigu sip keoge
ezoqam āv gini-einím nqægo, "Bĭziniáv, Betliem vemiav-te
ndøgo, matev bizimō-qeivim, av Evezøza manqat ginindi-
khofotav ndægo."
16 Yaq nakhamas-té ginøzáv, Meli neka Zosef neka
nakhasam vømōzømet, ndego kao lou loge nonqo-te
guːqeiam. 17 Nakhasam gi-ometam ndøgo, yaq ndigu
emanqat meːvototém, av enzol ezoqam, nakhasam-qa yaq-te
gezømbe-ein. 18 Yaq ezoqa ewaqape, sip keoge ezoqam-qa
manqat giyogem, ndigu nqova ndafe kandambá. 19 Geté Meli
ndugu, matavap mba ndø-aumát, matev ate ndægo qambo-
fakhanumat. Ndugu oskia mbomatavupám. 20 Yaq sip keoge
ezoqam giqavanat, ndigu Mbumbukiam-qa iz até goː-eqatát
neka ike manqat vømbō-manqatat, matev ate qægoam-qa yaq-
te, giyogem neka vōqeivim. Matev āv tønefakhán, av enzol
ezoqam gezømbe-ein.

Yesu iz gimbo-akhaem

21 Yaq nakhasam-yo khøuwa eit qamømbo-ndap, tegi ngusum
giːkepøtøzem, iz Yesu mbo-akhaém, ate av-té, av enzol ezoqam
Meli gumbøe-ein, ndugu emu itøneav qagoam.

*Simeon Yesu-qa yaq-te, Mbumbukiam ike manqat gembo-
ein*

22 Yesu geːqan, yaq khøuwa foti-qa zita-te, Meli kha
sunguzam matev qamømbøe-navøem, av Mozes-qa guguna
manqat qæ-ein, nakhasam geːqanin, yaq Zosef neka Meli,
Mbumbukiam-qá khoev-té ginøzáv, Zelusalem taon-te ndøgo,

2:14 2:14 Luk 19:38 **2:19** 2:19 Luk 2:51 **2:21** 2:21 Luk 1:31 **2:22** 2:22 Lev 12:1-8

Yesu Evezøza-qa zenda-te vømøveēm. 23 Taqa yaq-te, Evezøza-
qa guguna manqat, āv qane-eín nqǽgo, “Nakhei angana ate
ti:goat, bugukhokhof tiqanet, ndigu Evezøza-gi ndøgoát.”
24 Yaq ndigu etoam matev møgonǽm, Mbumbukiam-te,
av Evezøza-qa guguna manqat qæ-ein. Ndøgo āv qane-eín
nqǽgo: Kuvøkuvu o mumuk nakhei menas qó-áb.

25 Zelusalem taon-te ndøgo, ezoqa mǹndøgoám. Teqa iz
Simeón. Ndego ezoqam ndaføyamba-qapé neka Mbumbukiam
mbovizupám. Ndego teqá tenø-kewagám ndégo, Izlael ezo-
qam tekhandi:z. Mbumbukiam-gé Nqova Mbomambaqape
mo:goám, te-te. 26 Nqova Mbomambaqape, ndego āv gene-
omát nqǽgo: Ndego naqanøká génanimák. Geté Mesaya
ndǹkhæ-omét, ndego Evezøza tendo-khofotav.

27 Ta khøuwa-te ndøgo, Nqova Mbomambaqape, Simeon
Mbumbukiam-qá khoev-té genø-itú. Yaq Meli neka Zosef,
Yesu gindu-ndafem, gindu-oz, matev tigonem, av Mozes-
qa guguna manqat qæ-ein, 28 yaq Simeon até gendego,
nakhasam gèndāf, Mbumbukiam ike manqat vømbō-ein. Āv
gene-eín nqǽgo,

29 “Evézøza Eqeiwat-Qape. Manqa mbusa ndøgo, no-te
qoqove, mǹndø-unimanqatín. Yaq no, qoge sasae ezoqam,
ndakin kopømbá, mbomambá sǽnaním.
30 No ndakin qoqa ezoqa khandi:zat matev, nøkeza bøí
qateqeív, 31 ndøgo qo bawabawan ate ndægo nonqo qoqo-
khakheinam.
32 Ngenek bawan vini-ak-qá waev ndøgoát, neka
Mbumbukiam-qa yaq-te vøzømbé-vevezumāt, neka ni
Izlael-ak, qogi bawan ezoqam, iz kandambaqape vønígoāt.”

33 Simeon nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu evøndipakha,
nqova ndafe kandambá. 34 Yaq Simeon zenda mo:vé ti-te,
vøzō-guligulim. Yaq ndego Meli gumbo-ein, “Nqáe! Mbum-
bukiam ngenek nakhasam tene-veatáv ndøgo: Ezoqa kopoáv
gé-o:atát, ndego tisanqawat, neka ezoqa kopoav vǿwaniapāt,
ndego ti-unimanqatintat, nqanek Izlael manqei-te. Ndego
Mbumbukiam-qá khakhatap ndøgoát. Geté ezoqa kopoav
gembó-sanqaupát. 35 Yaq, qo Meli, qoqa mbøni andé nakhag
kaiya me qambé-keqáz. Timbo-sanqaupat, yaq ezoqam-qa
matavap, khonoam-te ndøgo, segendó-veveám.”

Ena ezoqa Yesu-qa yaq-te guizømas

2:23 2:23 Exo 13:2, 12 **2:24** 2:24 Lev 12:8 **2:30** 2:30 Isa 52:10; Luk 3:6; Tait 2:11 **2:32** 2:32 Isa 42:6; 49:6; 52:10 **2:34** 2:34 Isa 8:14; Met 21:42; 1 Pita 2:8

36 Ezoqa nøme møndøgoám, Mbumbukiam-qa khoev-te
ndøgo. Sævám. Tuqa iz, Ená. Ndugu Mbumbukiam-
gú manqa vevezam ezoqám. Fanuel-gú yú. Asa kh-
agua bawan-ák. Ndugu ngæpuká. Anganeam namba
gi:yagam, viav seven mbá, yaq tēnø̄-nāni̇̄m. 37 Yaq ndugu
tuni-ngæmam-év ndøgo, atema ndakin, viav 84 vømbōndap.
Ndugu Mbumbukiam-qa khoev løvøinøvemáv. Pavpave neká
lovølova, Mbumbukiam-qá iz mba ndø-eqatám, lou logemav
matev vø̄goam-a, vø̄guligulimam.
38 Simeon ate av-té Meli neka Zosef namba manqat
gi:manqatam, yaq ndugu tùndiwáv, Mbumbukiam-qa
iz vø̄-eqa neka ezoqa ewaqape nakhasam-yo-qa yaq-te
vø̄ezømas, ndigu khandi etoam ezoqam gimbøe-kewagam,
ndego Zelusalem ezoqam tenqovotaz.

Zosef neka Meli, Yesu namba Nazalet vemiav-te giqavaz

39 Zosef neka Meli, matev ate ndægo gumugonem, av
Evezøza-qa guguna manqat ndæmanqate, ndigu ekeza vemiav-
té ginøqaváz, Nazalet, ndøgo Gelili plovins-te. 40 Yaq ndego
nakhasam gekhouwevtat, bazafø̄gakh-ús neka matavap
loloakh-ús. Neka Mbumbukiam-qá kuku matev mo:goám
te-te.

Yesu opønakam ge:goam, Mbumbukiam-qa khoev-te gemat

41 Viav-viav ate qægoam, Yesu-gi evøndipakha, Zelusalem
taon-té ginø-okhoám, Pasova khøuwa kandakanda matev
vømø̄-gonemi̇̄n. 42 Yaq Yesu viav tuelv qamømbøe-ndap, até
ndegó-a, ti namba møvømbam khøuwa kandakanda-te vø̄wav,
av tiqa matev qazømbe-goam. 43 Yaq pindap qamezømbe-
navøem, tegi evøndipakha gi:qavanat, Yesu Zelusalem taon-
té segeqóm. Geté tegi evøndipakha zøtezateáv. 44 Ndigu
gimatavupam, ezoqá nømé namba me:qavanét. Geté khøuwa
seke gingiaumat, gi:-apat, ndigu tigi ekeza ezoqam neka
zifuap-te amba mbøevawém. 45 Geté ndigu ometeáv. Yaq
Zelusalem taon-té ginøveséz, vømømbō-vawem. 46 Yaq
khøuwa misika-qa zita-te, Mbumbukiam-qá khoev-té gi-
ometám. Mbumbukiam-qá Manqat nømendim ezoqám
namba me:qonavám. Tiqá manqat ndø-ewagát, neka vøzø̄-
sinøzumat. 47 Ezoqa ewaqape, teqa manqat giyogem, ndigu
teqa otevat neka manqa qavøiwat-qa yaq-te, nqova zøndáf.
48 Yaq tegi evøndipakha gi-ometam, ndigu nqova ndafe
kandambá. Yaq evo gumbo-ein, “Áti. Gekha zapâ, qo matev
av nqægo qoqoni-matanam? Nqáe! No qave namba, fofogeap
kandambá qeitaqa-goat, amba qeitaqambe-vawat.”

2:39 2:39 Met 2:23 **2:41** 2:41 Exo 12:24-27; 23:14-17; Deut 16:1-8

49 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Gekha zapâ, no qazonø-vawat?
Gê, zo zøtezateâv, av nqægo, no Tat-qā khoev-tē qabatu:gū?”
50 Geté ndigu manqa mokho ndapeáv, gekhā mé:manqatam.

51 Yaq Yesu evøndipakha namba, ekeza vemiav-té ginøqaváz,
Nazalet. Yaq ndego tiqa manqat o-mba zømbo-ndapám. Geté
Meli ndugu, matavap mba ndø-aumát, matev ate ndægo,
qambo-fakhanumat. 52 Yaq Yesu gekhouwevtat, até matavap
loloákh namba sege-khouwevtát, Mbumbukiam neka ezo-
qam, kuku vøzōgoam te-te.

3

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat

(Met 3:1-12; Mak 1:1-8; Zion 1:19-28)

1 Ta viav-te ndøgo, Siza Taibilies viav 15 Lom kawa ezo-
qam kandambaqape gegoam, neka Pontius Pailøt, Zudia
plovins-te, Lom gaman ezoqam vōgoam, neka Elod Gelili
plovins vømbō-kewagam, neka tege eveqase Filip, Itulia
neka Tlakonitis manqei vømbō-kewagam, neka ndego Lisa-
nias, Ebilin manqei vømbō-kewagam, 2 neka Anas neka
Kayafas Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda vōgoam,
yaq Zion-te, ndego Zekalaya-ge yo, Mbumbukiam-qá man-
qat ndøfakhán. Ta khøuwa-te ndøgo, Zion leg-av manqei-
té gegoám. 3 Yaq ndego até gendego, Zoden kea avønin-
te, manqei-manqei ate qægoam sège-okhoám, ezoqa vōe-
zømesimam, av nqægo, “É-mozoqambúz, neka ibøkha iz vō-
upøgim. Yaq Mbumbukiam zoqa manqa-zapazapa, ndǒmbøe-
navøém.”

4 Matev āv tønefakhán, av Mbumbukiam-ge manqa
vevezam ezoqam Aezaya, mbuk-te ge:peawam. Ndego āv
gene-peawám nqǽgo,

“Leg-av manqei-te ndøgo, ezoqam-qa manqa wag ndø-
akhayam.
Áv qane-akhayám nqǽgo,
‘Evezøza-qa nakhoa é-mozoto-khakheinømém.
Nakhoa ndaføyamba-qape zombøé-viæém, ndego te:geav.
5 Manqei tømbuvap ate ndægo, manqei nøme bètø-awáp,
neka manqei popotap ate ndægo, bèmøkuiáp.
Nakhoa ndøkhafigeapet, bèndaføyá, neka nakhoa ndø-
asøtavet bēgevøem.
6 Yaq ezoqa ewaqape, Mbumbukiam-qa khandi etoam matev
ndǒqeivím.’ ”

2:51 2:51 Luk 2:19 **2:52** 2:52 1 Sam 2:26; Prov 3:4 **3:3** 3:3 Kel 13:24 **3:4** 3:4-6 Isa 40:3-5

7 Ezoqa kopoáv, ibøkha iz ndape-qa ginduzav, Zion-te. Geté
ti-te ndigu, khokho sa ginduzav, ndego āv gezømbe-manqatám
nqǽgo, “Zo waza soqøsoqa. Ge zô, ndozo-matavap? Zo é-
ndozó-khokhoz, Mbumbukiam-qa qaqa tøfakhan?”
8 Matev eqeieqei vø̀khæ-matønømém. Yaq mokho tøfakhan
ndøgo, tǿ-unimanqatín ndǿgo, zo unimanqatin zoqambúz,
Mbumbukiam-te. Neka zøkeza mokho-mba ndømanqàtḗ,
av nqægo, ni Mbumbukiam gēngiænoāk, zapa ndø̄go,
ni Eibleem-gī zī. No nqazǿ-manqate: Mbumbukiam
kopømbaqapé, nginik nandi manqat mba zǿ-eín. Yaq segé-
Eibleem-gí-zi-íz.
9 Ila khakheinøváp. Tae ndǿbóu. Zapa-té qanømú-
løvuvøemét. Gekha tāe ndøgo, nanga eqeieqei vi:mav ndøgo,
gébouím, gøinam-te vǿnqagimēm.
10 Yaq ezoqa ewaqape, manqat gimboyogem, āv gimbøe-
bevøpém nqǽgo, “Av tægoat ndægo, yaq ni gekha nígonēm?”
11 Yaq Zion gezø-qavøiu, “Gekha ezoqām ndego, ndabua
menas tømbogoat, nøme tèabembo-etoám ndego, ndabua
mbain ndego. Neka gekha ezoqām ndego, lou tømbogoat, yà
bembo-etoám ndego, lou mbain ndego.”
12 Até teks moni upøgim ezoqám-a, ibøkha iz ndape-qa
vøndōzav. Yaq Zion gimbo-bevøpem, “Nøméndim ezoqam.
Gebâ ni? Gekhā nígonēm?”
13 Yaq gezø-qavøiu, “Zo ezoqam-te, teks moni ndozo-upøgim,
zo nøme khokho ndø-upø̀gī́m. Sà tø-upøgím ndigu, av gaman
iziz ge:ve.”
14 Até nakhag ezoqám-a, Zion gimbo-bevøpem, “Gebâ ni?
Gekhā nígonēm?”
Yaq gezø-qavøiu, “Ezoqa moni etoam-qa yaq-te
ndøtøpøtø̀zā́t. Neka meakha manqat ndømanqàtḗ, ezoqam-qa
yaq-te, ti-te moni upøgim nonqo. Ság, moni ndigu, gaman-te
ndozo-upøgim.”
15 Ezoqa ewaqape, khandi etoam ezoqam-qa mo:kewagám.
Yaq ndigu Zion-qa matev giqeivim, gò:bevøpém, “Ḗisa.
Ngenek Mesayá agegó, ndego ezoqam, Mbumbukiam tendo-
khofotav, ni tekhandi:n.”
16 Geté Zion gèzø-ovøyám, gezø-ein, “No Mesayá mbá. No
zo ibøkha iz, ibøkhá qazømbe-etoumít. Geté ndego, noqa zita-
te ngegeav, ndego no ùnime:-løvumbám. No ezoqa khàpe
nøte-khapelavøqase-én. Até nqanek sasae khapelavøqasé-a, no
teqa tamak khofoe-te tæmbotøke, no kopømba mbaín. Ndego
zo ibøkha iz, Nqova Mbomambaqapé neka gøina wageáp
gezømbé-etoumát. 17 Ndego andé wit nanga evem ezoqam me

3:7 3:7 Met 12:34; 23:33 **3:8** 3:8 Zion 8:33, 39 **3:9** 3:9 Met 7:19 **3:12** 3:12 Luk 7:29 **3:16** 3:16 Kel 13:25

mé:geáv. Wit evem nonqo ndø-ndapaváv. Yaq wit nanga ndø-
evém, neka louzi nonqo ndigu, lou nqeitam nonqo khoev-
té genø-nqeisám. Geté tag ndøgo, gøinam-té genøløvutám. Ta
gøinam ndøgo, miavmiav ndøwageáp. Khouvøemáv."
18 Zion ezoqa guguna manqat vinivinimbá gezø-manqatam,
kopoáv, neka Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape
vø̄e-zømesimam.
19 Elod-qa yaq-te, ndego kawa ezoqam, Zion āv gene-
eín nqægo, "Ngenek manqa-zapa ndøgó, namba qawan-gu
zas, Elodias, sa geviwam, vø̄-okɨ neka matev soqøsoqa nøme
kopoav vø̄matanam." 20 Yaq vaev-te, Elod matev soqa nøme
mba mo:matanám, ndøgo Zion ndimbula-te ge-utav.

Yesu ibøkha iz gendap
(Met 3:13-17; Mak 1:9-11)

21 Zion ezoqa ewaqape ibøkha iz gezø-etoumat, yaq até Yesú-
a, ibøkha iz vø̄ndap. Yaq Yesu ate av-té ge:guligulimat, yan
tǫ̀ne-mboqoé. 22 Yaq Nqova Mbomambaqape ndovís, te-te
vø̄:qom. Bugug andé kuvøkuvuám. Yaq yan-te ndo:go, manqa
wag ndofakhán. Āv qande-eín nqægo, "Qo nogé Yó. No poev
kandambá qo-te. No nǫ̀taqambo-khafuát."

Yesu-gi atanakha-zapazapa-za
(Met 1:1-17)

23 Yesu Mbumbukiam-qa sasae ge:ngaz, ndego viav ande āv
30̄ ndægó. Ezoqa āv gini-matavupám nqægo: Ndego Zosef-gē
yō.
Zosef, ndego Eli-gé yó.*
24 Eli, ndego Matat-gé yó.
Matat, ndego Livai-gé yo.
Livai, ndego Melki-gé yó.
Melki, ndego Zenai-gé yó.
Zenai, ndego Zosef-gé yó.
25 Zosef, ndego Matataias-gé yó.
Matataias, ndego Amos-gé yó.
Amos, ndego Naum-gé yó.
Naum, ndego Esli-gé yó.
Esli, ndego Nagai-gé yó.
26 Nagai, ndego Mat-gé yó.
Mat, ndego Matataias-gé yó.
Matataias, ndego Semein-gé yó.
Semein, ndego Zosek-gé yó.
Zosek, ndego Zoda-gé yó.

3:19 3:19 Met 14:3-4; Mak 6:17-18 **3:22** 3:22 Zion 1:32 **3:23** 3:23 Luk 4:22; Zion 6:42 * **3:23** 3:23 Glik manqat-te, nqanek manqat uni bavokho-ín mbá, Eli-qa yaq-te. Zøtezat ezoqa nøme, āv gini-mataváp nqægo: Eli ndego, Meli-gé evé, ambá av nqægo, Zosef-gē evē.

27 Zoda, ndego Zoanan-gé yó.
Zoanan, ndego Lesa-gé yó.
Lesa, ndego Zelubabel-gé yó.
Zelubabel, ndego Sealtiel-gé yó.
Sealtiel, ndego Neli-gé yó.
28 Neli, ndego Melki-gé yó.
Melki, ndego Adi-gé yó.
Adi, ndego Kosam-gé yó.
Kosam, ndego Elmadam-gé yó.
Elmadam, ndego E-gé yó.
29 E, ndego Zosua-gé yó.
Zosua, ndego Elieza-gé yó.
Elieza, ndego Zolim-gé yó.
Zolim, ndego Matat-gé yó.
Matat, ndego Livai-gé yó.
30 Livai, ndego Simeon-gé yó.
Simeon, ndego Zuda-gé yó.
Zuda, ndego Zosef-gé yó.
Zosef, ndego Zonam-gé yó.
Zonam, ndego Eliakim-gé yó.
31 Eliakim, ndego Melea-gé yó.
Melea, ndego Mena-gé yó.
Mena, ndego Matata-gé yó.
Matata, ndego Neitan-gé yó.
Neitan, ndego Deivid-gé yó.
32 Deivid, ndego Zesi-gé yó.
Zesi, ndego Obed-gé yó.
Obed, ndego Boaz-gé yó.
Boaz, ndego Salmon-gé yó.
Salmon, ndego Nason-gé yó.
33 Nason, ndego Aminadab-gé yó.
Aminadab, ndego Admin-gé yó.
Admin, ndego Ani-gé yó.
Ani, ndego Ezlon-gé yó.
Ezlon, ndego Pelez-gé yó.
Pelez, ndego Zuda-gé yó.
34 Zuda, ndego Zekop-gé yó.
Zekop, ndego Aezek-gé yó.
Aezek, ndego Eibleem-gé yó.
Eibleem, ndego Tela-gé yó.
Tela, ndego Nao-gé yó.
35 Nao, ndego Selug-gé yó.
Selug, ndego Leu-gé yó.
Leu, ndego Peleg-gé yó.

3:32 3:32 Rut 4:17-22

Peleg, ndego Eba-gé yó.
Eba, ndego Sela-gé yó.
36 Sela, ndego Kenan-gé yó.
Kenan, ndego Afaksad-gé yo.
Afaksad, ndego Sem-gé yó.
Sem, ndego Noa-gé yó.
Noa, ndego Lamek-gé yó.
37 Lamek, ndego Metusela-gé yó.
Metusela, ndego Inok-gé yó.
Inok, ndego Zaled-gé yó.
Zaled, ndego Malalel-gé yó.
Malalel, ndego Kenan-gé yó.
38 Kenan, ndego Enos-gé yó.
Enos, ndego Set-gé yó.
Set, ndego Adam-gé yó.
Neka Adam, ndego Mbumbukiam ndøkhakheinøvém.

4

Saitan Yesu ge:khamasimat
(Met 4:1-11; Mak 1:12-13)

1 Yesu Zoden kea-te gegoam, kha Nqova Mbomambaqapé qambøe-tønøyám. Yaq gendovesez, ndego Nqova Mbomambaqape, leg-av manqei-té genø-itú. 2 Yaq nqova soqaqape, teme-khamasím ndøgo. Ge:khamasimam, khøuwa ate gi:goam, fotí. Ta khøuwa foti mokho-te ndøgo, Yesu lou logemáv. Sègegoám. Yaq vaev-te, ndego ifi mbovín.

3 Yaq ndego nqova soqaqape, Yesu gembo-ein, "Qo Mbumbukiam-ge Yo toqogoat, yaq nginik nandi, manqat mba qombó-eín. Yaq segé-lou-éz."

4 Geté yaq Yesu gembo-qavøiu, "Mbumbukiam-qa Manqat āv qane-peawáp nqégo, 'Ezoqa kopømba mbaín, lou mba te:yagat.' "

5 Yaq ndego nqova soqaqape, Yesu olol ová genø-itú. Yaq ndego até gendegó, manqei-manqei ate ndægo vøeomat, nqanek manqei-qape-te nqago, 6 gembo-ein, "Nqanek bawabawan ate nqægo, qoqá zenda-té qatøvé. Yaq qō qotókawaeqtát, iz kandambaqape vøqágoāt. Nqanek gigiap ate nqægo, noqá. Yaq gekha ezoqām ndego, no tønø-pøovat, tæmbo-etoam, no kopømbaqapé, sæmbó-etoám. 7 Yaq nakémbá, katuk qotøndó-møkuí no-te, neka voqonø-vizām, yaq nqanek gigiap ate nqægo, qoqa ndøgoát."

8 Geté yaq Yesu gembo-qavøiu, "Āv taoká. Mbumbukiam-qa Manqat āv qane-peawáp nqégo: Evezøza-qá iz qó-eqatát,

3:36 3:36 Gen 11:10-26 **3:38** 3:38 Gen 4:25-26 **4:4** 4:4 Deut 8:3 **4:8** 4:8 Deut 6:13-14

ndego qoge Mbumbukiam. Neka te-mba ndégo, toqombó-
vizupát.”
9 Yaq nqova soqaqape, Yesu Zelusalem taon-té genø-itú,
Mbumbukiam-qa khoev uni ova-in ndo:go vømø̄ve, sasa mbo-
ein, “Qo Mbumbukiam-ge Yo toqogoat, soqóvuáq nqánek,
atema manqei-te. 10 Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Man-
qat āv qane-peawáp nqægo, ‘Mbumbukiam tegi enzol ezo-
qam ndȍzø-eín. Ndigu ndȍqa-tøkeém. 11 Yaq ndigu sogó-
ndøpøqém. Yaq qoqa zenda tokhotapak, nandi-te kha geqá-
khanøyák.’ ”
12 Geté Yesu gembo-qavøiu, “Mbumbukiam-qa Manqat
nøme, āv qane-eín nqægo, ‘Qo Evezøza, qoge Mbumbukiam,
khamasim-te ndø-àwā̆m.’ ”
13 Nqova soqaqape, teqa khamasim matev ate qægoam
qamømbøe-navøem, yaq ndego Yesu sège-iváv, vø̄wav.
Yaq khøuwa nøme eqeieqei temøzømet, nqawa ndøgo
temékhamás.

Yesu Gelili plovins-te sasae gengaz
(Met 4:12-17; Mak 1:14-15)

14 Yaq Yesu Gelili plovins-té genøveséz. Nqova
Mbomambaqape-qa bazaføgakh, mȍndu:goám te-te. Yaq
teqa manqat sùgumu-panqavøemát, ta manqei-te ndøgo, ate
qægoam. 15 Ndego, ezoqam, Zu ezoqam-qá guliguli khoev-té
gene-zømesimám. Ezoqa ewaqape, teqa manqat gi-ewagam,
ndigu gèmbo-vizupám.

Yesu ekeza vemiav-ak gisanqawem
(Met 13:53-58; Mak 6:1-6)

16 Yesu Nazalet vemiav-te gemat, ma ge:khouwev ndøgo,
yaq Sabat khøuwa qandap, ndego guliguli khoev-té genø-ón,
av ekeza matev qambøegoam. Yaq sège-itán. Mbumbukiam-
qá Manqat geveam-qa ndøgoám. 17 Yaq Aezaya-qá mbuk
mbo-etøomém, vø̄-mboqoa, manqat nøme vø̄qeiv. Yaq āv
gene-geveám nqægo,
18 “Evezøza-gé Nqova mo:gó, no-te.
Ndego oil nømboqóuz, vø̄veatan. Tene-veatán ndøgo,
ezoqa ndigu khakha-mba ndiyage, Manqat Mbomam-
baqape nøté-zømesimát.
Neka ndego no nqánek gende-khofotán. No ndimbula
ezoqam nøtézømás, av nqægo, ndigu kopømbaqapé,
segéfakház,
neka bøi waev mbain ezoqam vøtézømās, av nqægo,
ndigu bøi nango segé:kewág.

4:10 4:10-11 Psa 91:11-12 **4:12** 4:12 Deut 6:16; 1 Ko 10:9 **4:13** 4:13 Iblu 2:18; 4:15 **4:18** 4:18-19 Isa 61:1-2; 58:6

Ezoqam ndigu, ezoqam-qa mokho-te ndu:gu, ndigu ndin-
genezoat neka matev soqøsoqa ndizø-matanam, ndigu
ndøkhandí:z.
19 No ndigu āv qazømbé-akhá nqǽgo, ‘Khøuwa mòndøndáp.
Evezøza tegi ezoqam-te, matev mbomambaqape
ndømatanám.’ ”
20 Yesu nqanek manqat gumu-geveam, mbuk sasa ndøtok,
mbuk keoge ezoqam nqawa vømbō-etoam, vōqom, yaq ezoqa
ewaqape, Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te gu:qonavam, bøi
te-te mbá. 21 Yaq Yesu nømendim manqat ndøngáz, gezø-
ein, “Mbumbukiam-qa Manqat nqanek, zo qazoyogem,
qægeveam, gè-unimanqatín, nqægo khaiya.”
22 Yaq ezoqa ewaqape, teqa manqat giyogem, sègembøe-
gøomém neka nqova zøndáf, teqa manqat mbomambaqape-
qa yaq-te. Yaq ndigu gò:bevøpém, teqa yaq-te, gi-einim, “Gê,
ngenek Zosef-gê yò?”
23 Yaq Yesu gezø-ein, “No mòtenøtén. Manqat ndøgo, ezoqa
ndimanqate, no zonø-einím. Āv qazonømbé-einím nqǽgo,
‘Mulømula etoam ezoqam, qakeza kha vòkhæ-khakheinám.
Matev kandakanda ndøgo, ni qeiyogem, Kapenaum taon-
te qoqo-matønumam, até nqanék-a, qakeza vemiav-te,
vòmatanám.’ ”
24 Yaq Yesu nøme gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate.
Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, ekeza vemiav-te,
ezoqa teqa manqat géyogemák.
25 No nqazø̄-manqate: Ilaiza geyagam, ndego
Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, yaq viav
misika neka løvøyak siks vikia seke qamat, ta khøuwa-te
ndøgo, ngængæm kopoáv gigoam, Izlael manqei-te. 26 Geté
Mbumbukiam Ilaiza ambá av nqǽgo, Izlael ngængæm-tē
genø-khofotāv, vømøzø̄-tøkē. Geté ngæmam kopo-te mbá
genø-khofotáv, Zalefat taon-te guyagam, Saedon manqei-te,
vømømbō-tøke.
27 Neka ta khøuwa-te ndøgo, Ilaiza Mbumbukiam-ge manqa
vevezam ezoqam gegoam, kha sisi-us ezoqa kopoáv giyagam,
Izlael manqei-te. Geté ezoqa kopo khakhævateáv. Sa ndégo
tekhakhǽv, Naeman, ndego Silia manqei-ak.”
28 Ezoqa ndigu, Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te
giqonavam, nqanek Yesu-qa manqat giyogem, ndigu mbøni
zønqosøgím. 29 Yaq até gindigonem, vemiav bavokhó ginø-
ngeatømém. Yaq manqei khavoe-té ginø-ituím. Tiqa vemiav,
manqei poyat-té qagoám. Yaq ndigu ambá timø-oginamín
ndøgo. 30 Geté Yesu ezoqa ewaqape, sège-keqazotát. Livin-
mbá sugumát, vømōfakhan.

4:22 4:22 Luk 3:23; Zion 6:42 **4:24** 4:24 Zion 4:44 **4:25** 4:25 1 King 17:1, 7
4:26 4:26 1 King 17:8-16 **4:27** 4:27 2 King 5:1-14

Yesu ezoqa nqova soqa gembo-ngeatam
(Mak 1:21-28)

31 Yaq Yesu Kapenaum taon-té genøwáv, Gelili plovins
ndøgo, neka Sabat khøuwa-te, ezoqa vømē-zømesim. 32 Yaq
ezoqam ndigu, teqa manqat giyogem, mbøni zølév. Zapa
ndøgo, ndego Mbumbukiam-qá iz-té neka bazaføgakh-té
gene-zømesimát.
33 Ta guliguli khoev-te ndøgo, ezoqa kopo mòndu:goám.
Ndego nqova soqa mbøigoám. Yaq ndego kandambaqapé
sege-akhá, 34 "Ȧ? Yésu, Názalet-ak! Gê, qo ni gekha qonígū?
Ni ngiænoat-qā qotøndóqav? No mòtenøtén, qo gekha ezoqām.
Qo Mbumbukiam-gé Ezoqa Ndaføyamba-qapé."
35 Yaq Yesu ndego nqova soqa, gèmbøe-khafén, gembo-ein,
"Qo manqat tía! Mòqotøndo-fakháq, qo nanda ezoqam-qa
mokho-te ndoqotu:gu." Yaq ndego nqova soqa, até gendego,
ndego ezoqam, manqei-té genø-ogiú, sasa ndøfakhan. Yaq
ge:fakhan, ndego teqa kha ngi:wateáv.
36 Yaq ezoqa ewaqape nqova ndafe kandambá. Ȧv gini-
einím nqǽgo, "Ngenek ezoqam. Teqa manqat viní. Andé
iz akhae ezoqam-qá manqa manqaté. Taqa bazaføgakh kan-
dambá. Ndego nqova soqøsoqa, manqat mba zømanqaté. Yaq
ndigu sègendo-fakhazín."
37 Yesu nqanek matev gego, yaq teqa emanqat sùgumu-
panqavøemát, vemivemiav ate qægoam, ta manqei-te ndøgo.

Yesu ezoqa kopoav gekhakhœz
(Met 8:14-17; Mak 1:29-34)

38 Yesu Zu ezoqam-qa guliguli khoev gendo-ivav, yaq
Saemon-qá khoev-té genøwáv. Khoev-te ndøgo, Saemon-gu
zimpuka, ngusu tatas enqoni mbogoám. Tatas kandambá.
Yaq Yesu tøke-qa mboviømém, tuqa yaq-te. 39 Yaq ndego tuqá
avønin-té genø-itán, sasa mo:foe, enqoni ndøgo, ivøve manqat
vømbō-ein. Yaq enqoni sègembo-navøém. Yaq ndugu até
gundigu, gè-itán, ndigu lou vøzøta.
40 Yaq khøuwa gesinanat, ezoqa ewaqape, ekeza ezoqam,
ndigu enqoni vinivinimba qazøgoam, Yesu-té gindu-itúb. Yaq
zenda zømbø-awám, vøkhakheinøvem. 41 Ezoqa nøme kopoáv,
nqova soqøsoqa zøfakhatát. Akhayam-ús. Ȧv gini-akhaemám
nqǽgo, "Qo Mbumbukiam-gé Yó!" Geté Yesu gèzømbe-khafén
neka takeáv, manqat nøme ti-einim. Zapa ndøgo, ndigu nqova
soqøsoqa mòndæzøtéz, Yesu, ndego Mesayā.

Yesu vemivemiav nøme-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat
(Mak 1:35-39)

4:32 4:32 Met 7:28-29 **4:41** 4:41 Met 8:29; Mak 3:11-12

42 Khøuwa nøme, qænqøovat, Yesu taon tène-iváv. Yaq
ezoqam-av manqei-té genøwáv, vømə̄-yakhapus-mokho-
mba-ev. Geté ezoqa gèmbovawát. Yaq gi-ometam
ndøgo, ndigu keseiwat-qa mbogoám. Manqei nøme-
te, ambá géwavák. 43 Geté Yesu gezø-ein, "No Manqat
Mbomambaqape, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te,
até vemivemiav nøme-té-a, bàme-zømesím. Mbumbukiam ta
zapaya nqánek gende-khofotán."
44 Yaq Yesu até Zu ezoqam-qa guliguli khoev nøme-té-
a, vemiav vinivinimba-te qapuatat, Zudia plovins-te ndøgo,
Mbumbukiam-qa Manqat vømē-zømesim.

5

Yesu tegi paev ezoqam, ande gezømbe-akha
(Met 4:18-22; Mak 1:16-20)

1 Khøuwa nøme, Yesu Genesalet kewan* ndøgeg-té
geyám. Ezoqa me:zømesimát. Ezoqa kopoáv gindupindam.
Mbumbukiam-qá Manqat ndø-ewagát. 2 Yaq pu-te ndøgo, Yesu
khagua menas ndøqeív. Voe nqagim ezoqam ndø-asæmém.
Ndigu voe ndøsunguzát. 3 Yaq khagua nøme qa-asæam, Yesu
tunuketáo ndøgo. Ndøgo Saemon-qá khaguá. Yaq gembo-
ein, "Elavøqase vǹdosøkúz." Yaq Yesu khagua-té gunu:qóm,
ezoqa ewaqape Mbumbukiam-qa Manqat sasa me:zømesim.
4 Yesu manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq ndego Sae-
mon āv gembøe-eín nqǽgo, "Ananá qazonø-tiním, voe vømə̄-
nqagem."
5 Yaq Saemon gembo-qavøiu, "Kándambaqape. Lova seke
qapøistat, ni sasae kandá qeigoat. Voe amba niti-nqagimát.
Zongøyam kopo ndafeáv. Geté ság, av qo qoqote-ein ndægo,
voe ndǽnqág." 6 Yaq av gi:gonem ndægo, zonga kopoav-qapé
gizømbe-ndap. Voe ambá vō̄keqavøemɨn. 7 Khagua nøme-te,
voe nqagim ezoqa nøme mǹdøbøetám. Yaq ndigu tøke-qa zø-
akhá. Yaq gindutinim, zonga khagua menas-té ginø-geabám,
até vømøzə̄-tøtøvøbam. Khagua ambá vøzə̄-geovøemɨn.
8 Yaq Saemon Pita, nqanek matev geqeiv, ndego katuk
ndømøkuí, Yesu-qa megemege-te, vømbō-ein, "Evézøza. Noqa
avønin-te ndȍyȁ. Zapa ndøgo, no manqa-zapa-us ezoqám."
9 Ndego nqanek manqat ge-ein, zapa ndøgo: Ndego neka
ezoqa nøme, te namba gi:goam, ndigu nqova ndafe kan-
dambá, zonga kopoav-qape gizømbe-ndap. 10 Até Zems neka
Zión-a, ndigu Zebedi-gi nakheis, Saemon namba gi:sasaetam,
nqova vøzə̄ndaf.

4:44 4:44 Met 4:23 **5:1** 5:1 Met 13:1-2; Mak 3:9-10 * **5:1** 5:1 Nginik kewan-qa iz nøme: Gelili kewán **5:5** 5:5 Zion 21:3-8

Yaq Yesu Saemon āv gembøe-eín nqǽgo, “Qo møe ndøgő.
Qo ndakin ambá av nqǣgo, zonga qótakhasāt, geté ezoqa
qótakhasát.” 11 Yaq ndigu até gindigonem, khagua neka
gigiap ate qægoam, sège-iváv, Yesu sasa mbopaevem.

Yesu kha sisi-us ezoqam gekhakheinøvem
(Met 8:1-4; Mak 1:40-45)

12 Yesu vemiav nøme-te gegoam, yaq ezoqa mǹdøgoám.
Teqa kha ate qægoam, kha sisi-ús. Yaq Yesu ge-omet,
ndego teqa megemege-te, ekeza kha, manqei me:laváo,
bugug até manqei-té, vømbōviam, “Evézøza. Ambá
qokhakheinømbemín. Poev taqagoat, qo kopømbaqapé, toqo-
khakheinømbem.”
13 Yaq Yesu zenda mbøevé, vømbō-ein, “Nqanôpoév. Qo
vǹ-eqeieqei-éq.” Yaq nqova mbaín, ndego ezoqam, kha sisi
sègembo-navøém.
14 Yaq Yesu manqa āv gembøe-løvuá nqǽgo, “Ezoqa nøme
zǹ-eǐn. Geté Mbumbukiam-gé iziz ezoqam-té qonǿqáv,
bemōqamekh, neka Mbumbukiam-te etoam matev vømōgo,
av Mozes gezømbe-ein ndægo. Yaq ezoqa tǐabiti-zøtéz, av
nqægo, qo mòqo-eqeieqei-éq.”
15 Yesu ndego ezoqam mǹdøgugú, geté teqa emanqat sège-
panqavøemát. Yaq ezoqa kopoáv gindu-okhoam te-te. Ndigu
teqa manqat yoge-qa ndøgoám, neka khakhæzat-qa vǿgoam,
ndigu enqoni qazøgoam. 16 Geté Yesu ezoqam-av manqei-té
genøwavín, vømō-guligulimin.

Yesu kagi ezoqam gekhakheinøvem neka manqa-zapazapa
vømbō-evøzam
(Met 9:1-8; Mak 2:1-12)

17 Khøuwa nøme, Yesu ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat
ge:zømesimat, Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat
nømendim ezoqam, mǹdø-qonavám. Nøme Gelili plovins-
té ginduzáv, vemivemiav ate qægoam, neka nøme até Zu-
dia plovins-té-a neka Zelusalem taon-te vøndō-okhoam. Yaq
Evezøza Mbumbukiam-qa bazaføgakh, enqoni-us ezoqam
khakheinøvem nonqo, mǹdøgoám, Yesu-te.
18 Yesu ezoqa ge:zømesimat, yaq ezoqa nøme tinduzáv
ndógo. Kagi ezoqam ndø-eqeitavún. Ambá khoev mokho-
té ginø-ndafemín, Yesu-qa megemege-te vō:veemin. 19 Geté
ndigu nakhoa qeiviáv, vǿe-ōz. Zapa ndógo, ezoqa khàpumu-
khouwéz. Yaq até gindigonem, khoev ová ginøqavíg, yaq
ova ndo:go, ma Yesu ge:qotam, nqa vømō-løozem. Yaq ndego
ezoqam sège-føløtøvém, kita-ús, ezoqa ewaqape-qa livin-te,
Yesu-qa megemege-te. 20 Yesu tiqa unimanqatin geqeiv, yaq

5:11 5:11 Met 19:27 **5:14** 5:14 Lev 14:1-32 **5:20** 5:20 Luk 7:48; Isa 43:25

ndego ezoqam āv gembøe-eín nqægo, “Nøfu! Qoqa manqa-
zapazapa, mòndøqa-navøém.”
21 Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam
neka Felisi ezoqam, nqanek manqat giyogem, ndigu āv
ginibónd nqægo, “Gekha ezoqâm ngenek, Mbumbukiam-qa
iz ngengenøitit? Ezoqam-qa manqa-zapazapa, Mbumbukiam
yakhapús, ndezø-evøzam.”
22 Yesu é-møndæ-otév, av ndigu gi:matavupat. Yaq gezø-ein,
“Zo gekha zapâ, zoqa mbøni-te av ndøzøte-matavupit? 23 Gê,
gekha manqât ndøgo, føgakh mbain? Ndøgò, no ngenek ezo-
qam tæmbo-ein, ‘Qoqa manqa-zapazapa mòndøqa-navøēm,’ o
ndøgò, tæmbo-ein, ‘Mòqo-itán, neka okho vōngaz’? 24 Geté
no ndakin nøtézømás, Ezoqam-ge Yo, bazaføgakh nqambôgó,
ezoqa manqa-zapazapa tezø-evøzam, nqanek manqei-qape-
te.”
Yaq Yesu ngenek kagi ezoqam, āv gembøe-eín nqægo,
“No nqataqá-manqate. Mòqo-itán, kita vōkhazo, khoev-te
sasa ndøqav.” 25 Yaq nqova mbaín. Ndego ezoqa ewaqape-
qa bøi-te, sège-itán, kita vōkhazo, khoev-te sasa ndøwav.
Mbumbukiam-qa iz até go:-eqatát, gemat. 26 Yaq ezoqa
ewaqape, nqova ndafe kandambá. Mbumbukiam-qá iz ndø-
eqaném. Yaq āv gini-manqatát nqægo, “Ni nqægo khaiya,
matev viní qaziqeivim.”

Yesu Livai gembo-akha, tembopavat
(Met 9:9-13; Mak 2:13-17)

27 Taqa zita-te, Yesu vemiav ge:-ivavtat, ndego teks moni
upøgim ezoqam ndø-omét. Teks upøgim khoev-qase mokho-té
gunu:qotám. Teqa iz Livái.† Yaq Yesu āv gembøe-eín nqægo,
“No qonøndó-páev.” 28 Yaq Livai até gendego, vømbōpaev.
Gigiap ate qægoam, sège-iváv.
29 Yaq Livai lou kandambaqape ndølóg, ekeza khoev-te.
Yesu mbokhanakhanákh. Teks moni upøgim ezoqam neka
ezoqa nøme kopoáv, teqa lou loge-te gindupindam. 30 Yaq
Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezo-
qam, ndigu Felisi ezoqam-te ginøzaz, qaqa ndøgoném, Yesu-gi
paev ezoqam-te, gizø-ein, “Gekha zapâ, zo teks moni upøgim
ezoqam neka manqa-zapazapa-us ezoqam namba, ibøkha
nqazøte-izit neka lou namba nqazøte-loget?”
31 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Ezoqam ndigu enqoni mbain
ndigu, ndigu mulømula etoam ezoqam mbain tøgoat, kopømbá.
Geté enqoni-us ezoqam bezøgó, mulømula etoam ezoqam.
32 No ambá av nqǣgo, ezoqa eqeieqei akhayam-qa nøgeavūn,

5:24 5:24 Zion 5:8 † **5:27** 5:27 Livai, iz nøme Metiú. **5:30** 5:30 Luk 15:1-2

tiqambuz. Geté no manqa-zapazapa-us ezoqam akhayam-qa
nøgeavún, vøndó-qambūz.”

Yesu lou logemav matev-qa yaq-te gimbøe-bevøpem
(Met 9:14-17; Mak 2:18-22)

33 Ezoqa nøme, Yesu āv gimbøe-einím nqægo, “Zion-gi paev
ezoqam, lou logemav matev ndøgoatún, vøguligulimatun. Até
Felisi ezoqam-gi paev ezoqám-a, vøgoatun. Geté qogi paev
ezoqam, matev av nqægo gonemáv. Ndigu lou sège-logatún,
neka ibøkha vø-izumatun.”
34 Yaq Yesu yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein, “Ge zô ndozo-
matavap, ezoqa sæva te-oki, yaq zifuap lou loge-te tekhatob,
ndigu zifuap kopømbâ, lou logemav matev ndøgonem, ndego
ti namba ti:goat? Av taoká. Ndigu lou logemav matev
gégonemák. 35 Geté khøuwa ndòfakház. Yaq ndego ezoqam,
sævam ge-oki, ndòndafém, ti namba nde:go. Yaq tegi zifuap
lou logemav matev, ta khøuwa-te ndógo tinígoát.”
36 Yaq Yesu yaya nøme zø-etá, gezø-ein, “Ezoqa kopømba
mbaín, ndabua ndakinak tekeqa, yaq ta mbewat ndøgo,
nqawønege ndabua-tē gemøtøkē. Zapa ndógo, av toqotego
nqægo, yaq ndabua ndakinak segemø-soqá, neka ndabua
mbewat ndakinak gemø-kopømbayák, nqawønege ndabua
namba.
37 Neka ezoqa kopømba mbaín, waen ndakinak, awenege
søvakha ngusum-te te-ewa. Zapa ndógo, awenege søvakha
ngusum-te toqo-ewa, yaq waen tøpopon, ndigu gékeqáz. Yaq
waen vøqouvøēm, neka søvakha ngusum vøsoqoēz. 38 Geté
waen ndakinak, søvakha ngusum ndakinak-té qotúqóuz.
39 Geté unimanqatín, gekha ezoqām ndigu, waen awenege
gi-izumatun, ndigu waen ndakinak gèzømbo-qasiín. Ndigu āv
gini-einimín nqægo, ‘Qanimav ndógo, awenege.’ ”

6

Yesu ndego kawá, Sabat khøuwa
(Met 12:1-8; Mak 2:23-28)

1 Sabat khøuwa nøme, Yesu ekeza paev ezoqa namba, khae
mokho-té gunu:-apát. Yaq tegi paev ezoqam, wit nanga
ndøvingisømém, sasa ndøtitisam, tag vøkhofovøem, mokho
sasa ndølouz. 2 Yaq Felisi ezoqa nøme, tiqa matev giqeivim,
ndigu āv gizømbe-eín nqægo, “Gekha zapâ, zo wit nanga
ndozo-vingisumit? Khafeáp nanda, Sabat khøuwa-te sasae av
nqægo toqogot.”
3 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Ge zô, emanqat mozó-geveømem,
av Deivid ge:matanam, tegi ezoqam namba, ifi qazøvin?

5:34 5:34 Zion 3:29 **6:1** 6:1 Deut 23:25 **6:2** 6:2 Zion 5:10 **6:3** 6:3 1 Sam 21:1-6

4 Mbumbukiam-qá khoev-té genø-ón, flawa vømøndō-upøzo,
ndigu lou-qase-te goː-abam, Mbumbukiam-gi, yaq sasa
ndølouz, neka ndigu ezoqam, te namba giːgoam, vøzō-etoam.
Matev av nqægo khafeáp. Mbumbukiam-gí iziz ezoqam mba
zø-mboqoatám, nginik flawa tilouzat." *
5 Yaq Yesu gezø-ein, "Ezoqam-ge Yo, ndego kawá. Sabat
khøuwa, ndégo teno-kawaevát."

Yesu ezoqam pingim qambowau, gekhakheinøvem
(Met 12:9-14; Mak 3:1-6)

6 Sabat khøuwa nøme, Yesu Zu ezoqam-qa guliguli khoev-
te gemat, ezoqa geːzømesimat, ezoqam mǫndøgoám. Teqa
nakeamo pingim, gèmbowaú. 7 Yaq Felisi ezoqam neka
Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, Yesu bøi mba
mbøeveém, ndego ezoqa peté-khakheinøvēm penømakhaya,
Sabat khøuwa-te. Zapa ndøgo, ndigu Yesu manqa ovøyam-te
vee-qa mbogoám. 8 Yesu é-møndæ-otév, ndigu ande gekha
me mbómatavupam. Yaq ndego ezoqam, pingim qambowau,
āv gembøe-eín nqægo, "Qoté-itān. Yaq ezoqa ewaqape-qá
megemege-té qoqonó-itán." Yaq ndego ge-ǐtān, sasa ndøwav,
ezoqa ewaqape-qa megemege-te vømō-itan.
9 Yaq Yesu ndigu Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna man-
qat nømendim ezoqam gezøbevap, "Ge zô, ndozo-matavap.
Gekha matêv ndøgo, Sabat khøuwa-te toqogo, kopømba?
Ndøgò, matev eqeieqei toqogo, o ndøgò, manqa-zapa toqogo?
Ndøgò, ezoqa toqo-khandiːv, o ndøgò, teqa yage toqongiu?"
10 Yaq Yesu sège-qambuním, ezoqa ewaqape vōzømet, yaq
pingim wau ezoqam gembo-ein, "Pingim qoté-ovøyām." Yaq
ndego ezoqam, pingim gè-ovøyám. Sègembo-eqeieqeí.
11 Yesu matev av geːmatanam, yaq Zu megetapak, qaqa
kandambá gigonem, neka yakhapus mokho-mba gibond, "Ni
ngenek gekhā zimbógonēm?"

Yesu tegi u-anim tuelv gevevesam
(Met 10:1-4; Mak 3:13-19)

12 Ta khøuwa-te ndøgo, khøuwa nøme, Yesu manqei
poyat-té genøqavíg, vømō-guligulim. Yaq lova seke qamat,
Mbumbukiam-té genø-akhaemát. 13 Yaq qanaqanus
qandopave, ndego ekeza paev ezoqam ndømøváb, ezoqa
tuelv vōvevesam. Ndigu ezoqa tuelv, u-anim zø-akhá.
14 Ezoqam gevevesam ngínik: Saemón. Iz nøme gembo-
akha, Pitá. Neka tege eveqase Endlú. Neka nøme Zéms, neka
Zión, neka Filíp, neka Batolomeú, 15 neka Metiú, neka Tomás,
neka Zems nømē. Ngenek Zems, Alfius-gé yó. Neka Saemōn

6:4 6:4 Lev 24:5-9 * **6:4** 6:4 Deivid av geːmatanam ndægo, yaq ezoqa teqa matev, soqain veweáv. Yaq nakémbá, Yesu teqa yaq-te, nqanek manqat ge-ein.

nømē. Ngenek Saemon, Zelot ezoqam ndøgoám. 16 Nøme
Zudás. Ngenek Zems-gé yó. Neka nøme Zudas Iskaliót.
Ezoqam ndégo, vaev-te Yesu tegi qaqa ezoqam-qa zenda-te
geve.

Yesu Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat neka enqoni-us ezoqam vøkhakheinøvemat

(Met 4:23-25)

17 Yesu tegi u-anim namba, manqei poyat-te ginduvis, yaq
manqei gev-te gimøwan, tegi paev ezoqa nøme kandambá
gindupindam. Neka ezoqa nøme kopoáv, Zudia plovins-té
ginduzáv, vemivemiav ate qægoam, neka Zelusalem taon-
te vøndōzav. Até ndøgó-a, Taya neka Saedon taon avønin,
ndaola-te ndøgo, vøndōzav. 18 Ndigu tindi-okhoám ndógo,
Yesu-qa manqat ndøyogém neka vókhakhēz, ndigu enqoni
qazøgoam. Yaq ezoqam ndigu nqova soqøsoqa gizømbu-
goam, Yesu vōkhakheinøvem. 19 Ezoqa ewaqape, Yesu
kha khanøzam-qa mbogoám. Zapa ndógo, bazaføgakh ndo-
fakhatám te-te, ezoqa ewaqape vōkhakhæz.

Gekha ezoqâm ndigu, khanakhanakh tøzøgoat, neka gekha ezoqâm ndigu, tisoqoez

(Met 5:1-12)

20 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam ndøwabám, gezø-ein,
"Zo khanakhanakh mbá qanegó, zo gigiap-av ezoqam.
Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, zoqá.
21 Zo khanakhanakh mbá qanegó, zo ndakin ifi ndøzøvinam.
Zapa ndógo, zo ndòzø-ewéz.
Zo khanakhanakh mbá qanegó, zo ndakin ndozo-eivam.
Zapa ndógo, zo khanakhanakh møzó-asøtáv.
22 Unimanqatín, zo khanakhanakh mbá qanegó, zo
Ezoqam-ge Yo zapaya ndisanqaza neka ndøzømbo-qasi:v
neka zoqa manqat ndiponqom neka zoqa iz ndingenøiwat.
23 Matev av nqægo tøfakhan, yaq sègekhóum, neka gè-ogiám.
Zapa ndógo, Mbumbukiam yaq-fia mòndøzømbø-nøzá, yan-te
nqo:go. Matev ndøgo, zo-te ndimatanam, até kopó, av tigi
atanakha-zapazapa-za, Mbumbukiam-gi manqa vevezam
ezoqam-te gi:matønumam.
24 Geté zo, mòzo-soqoéz, gigiap kopoav ezoqam.
Zapa ndógo, zo yage eqeieqei mòzotumu-ndapém. Nøme
mbaín.
25 Neka zo, mòzo-soqoéz, zo ndakin lou ndøzø-ewezat.
Zapa ndógo, zo ifi møzøvinám.
Neka zo, mòzo-soqoéz, zo ndakin khanakhanakh mba ndøzø-
asøtøve.

6:21 6:21 Veve 7:16-17; Psa 126:5-6; Isa 61:3 **6:22** 6:22 Zion 15:19; 16:2; 1 Pita 4:14

Zapa ndøgo, zo mbøni vaev-té qazó-waniapát neka zó-
eivumát.
26 Neka zo, mòzo-soqoéz, ezoqa ewaqape zoqa iz ndi-
eqawat. Matev ndøgo, zo-te ndimatanam, ndøgo até kopó, av
tigi atanakha-zapazapa-za, khokho Mbumbukiam-gi manqa
vevezam ezoqam-te gi:matønumam."

Zogi qaqa ezoqam-te, kuku bezøgó
(Met 5:38-48; 7:12a)

27 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Geté zo ezoqam,
zo noqa manqat nqazoyoge, no nqazǿ-manqate: Zo
kuku bezøgó, zogi qaqa ezoqam-te. Neka matev eqeieqei
zømatanám, ti-te ndigu, zo ndisanqaza. 28 Ezoqa tiqa manqa
manqat-te, zo soqain-te ti-abumat, yaq zo āv qane-guligulím:
Mbumbukiam matev eqeieqei bezø-matanám. Neka gèzø-
guligulím, ndigu zo yage føgøføgakh ndizø-etoam.
29 Ezoqa tømøi teqatøkub, yaq sège-qambúq, yaq betaqā-
tøkub. Neka ezoqa qoqa ndabua tendap. Ság! Até ndabua
nømé-a, bèndáp.
30 Gekha ezoqām ndego, gigiap-qa teqaviam, sègembo-
etoám. Neka gekha ezoqām ndego, qoqa gigiap sa tendap,
nqawa ndape-qa ndǒgǒ. 31 Gekha matēv ndøgo, zo ndøzøpoev,
ezoqa zo-te timatønumat, zo matev āv tozozømbé-matønumát.
32 Zo kuku ti-te mba tøzøgoat, ndigu zo-te kuku ndøzøgo,
yaq ge zô ndozo-matavap, zoqa matev vinî? Eqeieqei-qapê?
Av taoká. Até manqa-zapa-us ezoqám-a, kuku ndøzôgó, ti-te
ndigu, kuku ndøzøgo.
33 Neka ge zô ndozo-matavap, zo matev eqeieqei ti-mba
ndigu tozozø-goat, ndigu matev eqeieqei ndimatanam zo-te,
yaq zoqa matev vinî? Eqeieqei-qapê? Av taoká. Até manqa-
zapa-us ezoqám-a, matev āv tinigoatún.
34 Neka ge zô ndozo-matavap, zo gigiap ti-mba ndigu to-
zozø-etoumat, zo ndøzøte-zøtezat, ndigu nqawa ndǒzø-qavøiū,
yaq zoqa matev vinî? Eqeieqei-qapê? Av taoká. Até manqa-
zapa-us ezoqám-a, gigiap mǒndø-etoumatún, yaqyaq-a. Yaq
ndigu gigiap ate ndægo, nqawa tonqogim-qa ndøgonemín.
35 Geté, zo kuku bezøgó, zogi qaqa ezoqam-te. Neka matev
eqeieqei zømatanám. Gigiap yaq-mbá segezø-etoám. Neka
nqawa qavøiwat-qa ndǒgǒ. Zo av tøzøte-matønumat ndægo,
zo yaq-fia kandambaqape ndòzomø-ndapém. Yaq Mbum-
bukiam, ndego Eqeiwat-Qape, zo ekeza nakheis mé:zæb.
Zapa ndøgo, até ndegó-a, matev eqeieqei zømatønumatún,
ndigu ike manqat manqatemav ndigu neka ndigu ezoqa
soqøsoqa. 36 Ezoqa nøme-te, tanakh bezøgó, av zoge Zøve yan-
te ngo:go, tanakh ndømbøego."

6:31 6:31 Met 7:12

Ezoqa nøme ndøvøozòā̃t
(Met 7:1-5)

37 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Zo ezoqa nøme
ndøvøozòā̃t. Yaq Mbumbukiam até zó-a gévøozoák.
Neka ndømanqàtẽ̄, av nqægo, ezoqa nøme ndigu ǜnime:-
soqøsoqoezām. Yaq Mbumbukiam até zoqá yaq-té-a, av nqægo
gé-einák. Ezoqam-qa manqa-zapazapa, sà bezømbo-naváp.
Yaq Mbumbukiam até zoqá manqa-zapazapá-ya, segembøé-
navøém. 38 Gè-etoám, ezoqa nøme-te. Yaq Mbumbukiam zo
ndø̀zø-etoám. Kandambá gezømbé-etoám. Kopømba ande av
lou ndægo, ezoqa ava-te tenqeitavet, gétøvøgimít, vømøtøvā,
neka vømø-qoqovøēm. Av ezoqa tozozømbe-etoumat, zo
Mbumbukiam āv tezømbé-etoám.”
39 Yaq Yesu yaya zø-etá, gezø-ein, “Bøi waev mbain ezoqam,
kopømba mbaín, bøi waev mbain ezoqa nøme te-itu. Av tægoat
ndægo, yaq ndigu ezoqa menas, manqei ozu-te até sugumú-
o:áz. 40 Paev ezoqam kopømba mbaín, tege nømendim ezo-
qam teløvuam. Geté gekha ezoqām ndego, nømendim matev
ate ndægo tumundap, ndego āv tenégoát, av tege nømendim
ezoqam nde:go.
41 Gekha zapâ, qafu-qa bøi-te, kupuk-qase ndoqoqeivi, getē
tae-qape ndøgo, qakeza bøi-te nandaqa-genøe, qo qeivupāv?
42 Gekha zapâ, qafu av ndoqombøe-manqate, ‘Nøfu, kupuk-
qase bøi-te nandaqa-genøe, nøtaqālī̄v,’ getē qakeza bøi-te nan-
dav, qo tae-qape qeiviâv, nandaqa-genøe? Qo khavozam
ezoqám. Bugukhokhof nándav, toqólív, tae-qape, qakeza bøi-
te nandaqa-genøe, eqeieqei voqókewāg. Yaq váev qafu-qa
bøi-te, kupuk-qase ndøugu, toqoliv.”

Tae nanga eqeieqei o soqain toqoqeiv, yaq soqoté-qatéq, av nqœgo, tae ndøgo eqeieqeī o soqain
(Met 7:16-20; 12:33-35)

43 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Tae eqeieqei,
nanga soqøsoqa géviamák. Neka tae soqain, nanga eqeieqei
géviamák. 44 Tae nanga toqoqeiv, yaq soqoté-qatéq, tae
ndøgo eqeieqeī o soqain. Bøning fakiafakia-us-te, kopømba
mbaín, nanga mbomømboma, kopømba ande av fig ndi:gu,
toqo-vingisam. Neka khouwe-khouwe-te ndøgo, kopømba
mbaín, gleips toqo-løvus. 45 Yaq matev até kopó. Ezoqa
eqeieqei, matev eqeieqei ndøgoatún. Zapa ndǿgo, teqa
mokho-te, matavap eqeieqei mbøigú. Geté ezoqa soqaqape,
matev soqøsoqa ndøgoatún. Zapa ndǿgo, teqa mokho-te,
matavap soqøsoqa mbøigú. Unimanqatín. Gekha matavāp

6:37 6:37 Met 6:14 **6:38** 6:38 Mak 4:24 **6:39** 6:39 Met 15:14 **6:40** 6:40 Met 10:24-25

ndøgo, ezoqam-qa mokho-te qamømbo-tøva, ndego ndógo témanqatát.”

Khoev puanam matev menas-qa yaya etæ manqat
(Met 7:24-27)

46 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Gekha zapâ,
no Evezøza ndozonø-akhayam, getē matev gonemāv, av no
nqazømbe-manqate? 47 Gekha ezoqām ndego, no-te tendowav,
noqa manqat vø-ewāg, neka o-mba vó:ndāp, no nøtézømás,
ndego andē gekha ezoqām. 48 Ndego ezoqam, kopømba ande
av ndé:go, khoev manqei føgakh-te gewev. Uk ge-asøzam, até
pakoa-té. Yaq khouwat qandowav, khamøe qando-okhoam,
ndøgo kopømba mbaín, tønqonaz. Zapa ndógo, khoev føgakh-
qapé qawevam. 49 Geté gekha ezoqām ndego, noqa manqat
sa te-ewagat, gete o-mba ndapeav vógoāt, ndego kopømba
ande av ndé:go, khoev qoq-te gewev, uk sa go:føløzam. Yaq
khouwat qandowav neka khamøe qando-okhoam, sègemø-
khawá. Khoev ùnime:-ngiú.”

7

Yesu Lom nakhag kawa ezoqam-ge sasae ezoqam gekhakhæv
(Met 8:5-13)

1 Yesu teqa nømendim manqat qamømbøe-navøem, ezoqam-
te, yaq Kapenaum taon-té genøwáv. 2 Ta vemiav-te ndøgo,
Lom nakhag kawa ezoqam møndøgoám, neka ndego sasae
ezoqam vømbōgoam. Te-te ndego khafuat kandambá. Ndego
sasae ezoqam, enqoni mbogoám, ambá vønanimin. 3 Yaq
ndego nakhag kawa ezoqam, Yesu-qa yaq-te manqat ge-
ewag, ndego Zu megetapak ndøkhofotáz, te-te. Yesu āv
gimbøé-einím nqǽgo: Bètøndowáv, tege sasae ezoqam
vókhakheinøvēm. 4 Yaq ndigu Yesu-te gi-apat, gimøfakhaz,
gèmømbo-viømém. Viam kandambá gigonem, vømbō-
einim, “Qombótøké, ngenek nakhag kawa. Ndego ezoqa
mbomambaqapé, 5 neka ndego poev kandambá, ni Zu
ezoqam-te. Niqa guliguli khoev giwevem, moni ndégo te-
áb.”

6 Yaq Yesu namba me:záv. Khoev gi:khatoat, ndego nakhag
kawa ezoqam, zifuap ndokhofotáz, teqa manqat vømømbō-
einim, av nqægo, “Khanánqa. Ság. Noqa khoev-te ndòqǣv.
No ezoqa eqeieqeí mbá, noqa khoev-te toqotøndo-oq. 7 Yaq
nakémbá, no nøkezan okhoeáv qo-te. Geté manqat mba qó-
eín. Yaq noge sasae ezoqam segé-khakhǽv. 8 Até nó-a, no
ezoqam-qá mokho-té qatu:gú. Neka no mokho-te, nakhag
ezoqam mu:gú. Ndigu ezoqa kopo tæmbo-ein, ‘Vòqāv’, yaq

6:46 6:46 Met 7:21

ndego segéwáv. Neka ezoqa nøme tæmbo-ein, ‘Mòqotøndoqāv’,
yaq ndego segendówáv. Neka noge sasae ezoqam tæmbo-ein,
‘Mòqo-matanām, nqanek’, yaq ndego segé-matanám.”*
9 Yesu nqanek manqat ge-ewag, yaq nqova mbondáf. Yaq
gèndoqambún, ndigu ezoqa bawan-qape gimbopavam, vøzø̄-
ein, “No nqazǿ-manqate. No nqanek Izlael bawan mokho-te,
unimanqatin matev qeiviáv, av ngenek bawan vini-ak nge:-
unimanqatinat.”
10 Yaq ndigu u-anim, nakhag kawa-qa khoev-te giqavaz, ti-
ometám ndøgo, ndego sasae ezoqam, møndø-khakhǽv.

Yesu ngæmam-ge yo gekhandi:v

11 Khøuwa nøme, Yesu taon nøme-té genømát. Ta taon-
qa iz, Naín. Ekeza paev ezoqam neka ezoqa nøme bawan-
qapé namba me:-apát. 12 Yaq nqáe! Taon uta mboqog
ge:khatobat, ezoqa løvøte ezoqam ndø-eqeitavún. Taon-té
gindu-fakház. Ndego ezoqa ndakinák. Tegu evo ngæmám.
Zivis gèmbonaním, neka ndugu nakheis nøme mbaín. Taon-
ak kopoáv, ngæmam namba gi:geavun. 13 Yaq Evezøza ngunuk
sævam gu-omet, ndego tanakh mbogó, gumbo-ein, “Qo ndø-
eĩv.” 14 Yaq Yesu tenøwáv ndøgo, løvøte ezoqam-qa kumøkuma
vømø̄khanaz. Yaq ezoqam ndigu, gi-eqeitam, sègewán.
Yaq Yesu até gendego, ndego løvøte ezoqam, āv gembøe-eín
nqǽgo, “Ndáe! No nqataqá-manqate. Mòqo-khandí:q.” 15 Yaq
ndego sègeqóm, manqa manqate vø̄ngaz, yaq Yesu ndego
ezoqam, evo nqawa sasa mbo-etoam.
16 Yaq ezoqa ewaqape, nqanek matev giqeivim, ndigu møe
ndøgoném, neka Mbumbukiam-qa iz vø̄-eqanem. Āv gini-
einím nqǽgo, “Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam
kandambaqape ndøfakhán, ni mokho-te. Mbumbukiam ni-
te tøke-qa ndowáv, ni tegi ezoqam.” 17 Yaq nqanek manqat,
Yesu-qa yaq-te, Zudia plovins-te ndøgo neka manqei-manqei
ate qægoam, avøavun qagoat, sùgumu-panqavøemát.

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, tegi paev ezoqam, Yesu-te gekhofotaz

(Met 11:2-19)

18 Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, tegi paev ezoqam,
matev ate ndægo gi:-ometem ndøgo, Yesu gematønumat, yaq
ndego ekeza paev ezoqa menas zø-akhá. 19 Yaq Yesu-té genø-
khofotáz. Āv gimømbøé-bevøpém nqǽgo, “Gê, ezoqam qô,

---

* **7:8** 7:8 Ndego nakhag kawa ezoqam nqanek manqat ge-ein, zapa ndøgo: Ndego møndø-unimanqatín, av nqægo, Yesu ta enqoni ndøgo, ivøve manqat tembo-ein, yaq ndøgo segé-iváv. **7:15** 7:15 1 King 17:23; 2 King 4:36 **7:16** 7:16 Luk 1:68 **7:19** 7:19-20 Psa 40:7; Mal 3:1; Veve 1:8

Mbumbukiam ge:manqatam, tendo-khofotav? Ø, ezoqa vini-
qa nitó-kewagāt?”
20 Yaq Yesu-te gimøfakhaz, gimbo-einim, “Ni Zion, ndego
ibøkha iz etoam ezoqam, ndokhofotán. Qo nitaqá-bevøpém:
Gê, ezoqam qô, Mbumbukiam ge:manqatam, tendo-
khofotav? Ø, ezoqa vini-qa nitó-kewagāt?”
21 Ta khøuwa-te ndøgo, ndigu ezoqa menas gigeavun, Yesu
ezoqa kopoáv gekhakheinøvem. Ndigu enqoni bugug vinivin-
imba zøgoám neka nøme ndigu, nqova soqøsoqa vøzømbū-
goam. Neka bøi waev mbain ezoqa kopoáv, bøi waev
vøzø̄-etoam. 22 Yaq Yesu ndigu Zion-gi paev ezoqam gezø-
qavøiu, “Zion-te nqawa tozovesez, yaq āv qazømømbøé-
einím, av zo manqat nqazøte-yoge neka matev nqazøte-
qeivi. Ezoqam ndigu, bøi waev mbain qagoam, ndakin
gèkeogé. Neka ezoqam ndigu, kagi gigoam, ndakin gè-okhó.
Neka ezoqa ndigu, kha sisi-us gigoam, kha sisi mǹdøzø-
navøém. Neka ezoqa ndigu, gea kandøgeap gigoam, ndakin
gèyogé. Neka ezoqa ndigu, gipakhaetat, nango mǹdø-
khandí:z. Neka gigiap-av ezoqam, Mbumbukiam-qá Manqat
Mbomambaqape ndøyogé. 23 Neka gekha ezoqām ndigu, no-
te nakeapav ndigu, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.”
24 Zion-gi manqa upøgim ezoqam gi:qavaz, yaq Yesu Zion-
qa yaq-te manqa manqate ndøngáz, ezoqa ewaqape-te, gezø-
ein, “Gê, zo Zion-te qazo-apat, leg-av manqei-te ndøgo, zo
gekha qeivi-qa zó-apat? Gê, zo ezoqa omete-qa zó-apat,
ndego kopømba ande av gagayag ndægo, sa tøpovøemet, yaq
vøepovēt, yaq vøepovēt, khamøe sa tøqambuvøemet? 25 O gê,
qazo-apat, zo ezoqa ndabua eqeieqei uzap omete-qa zó-apat?
Nqáe! Ezoqa ndabua eqeieqei ndi-uzap neka gigiap kopoav si
ndøzøwag, ndigu kawa ezoqam-qá khoev-té giyageáp. 26 Geté
zonømbé-einīm. Zo gekha qeivi-qa zó-apat? Mbumbukiam-
gê manqa vevezam ezoqam omete-qa zó-apat? Unimanqatín.
Ndego Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám. Geté no
nqazø̄-manqate. Ndego Mbumbukiam-gi manqa vevezam
ezoqam ate ndi:gu, mǹdø-løvubám. 27 Zapa ndøgo, ezoqam
ngének, teqa yaq-te Mbumbukiam-qa Manqat av nqæpeawap
nqægo,
‘Nqáe! Noge u-anem notó-khofotáv, qoqa megemege-te.
Ndego nakhoa møqá-khakheinám.’
28 No nqazø̄-manqate. Zion, ndego ibøkha iz etoam ezo-
qam, ndego kandambaqapé. Ndego ezoqa ewaqape, nqanek
manqei-qape-te gifakhatat, mǹdø-løvubám. Geté até ezoqa
khasøkhasís-a, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te,
ndigu Zion mǹdø-løvu:mém.”

7:22 7:22 Isa 35:5-6; 61:1; Luk 4:18 **7:26** 7:26 Luk 1:76 **7:27** 7:27 Mal 3:1

29 Ezoqa ewaqape, nqanek manqat giyogem, mòndø-
unimanqatiním, av nqægo, Mbumbukiam-qa matev eqeieqeí.
Até ndigú-a, teks moni upøgim ezoqam. Ibøkha iz sùgumu-
upøgimát, Zion gezø-etoam. 30 Geté Felisi ezoqam neka Mozes-
qa guguna manqat zøtezat ezoqam, ndigu Mbumbukiam-qa
matavap gè-ogiím, tiqa yaq-te ge:pøoa, te-te tiqambuz. Neka
ndigu gèzømbo-qasí, Zion ibøkha iz tezø-etoam.
31 Yaq Yesu gezøbevap, "Gê, nginik ezoqam, ndakin ngiyage,
andé gekha me nøtékhamās? Nginik ande gekhâm? 32 No
nakheis nøtékhamás, maket manqei-te ndi-otam. Ndigu
yaqyaq-a, āv gini-akhayám nqægo, 'Ni zo pøinda nizø-
khambøemám. Khanakhanakh-ús. Geté zo ogipøteáv. Neka ni
osombo ouv nizø-qaqaemám. Geté zo eivøpøteáv.'
33 Zó-a, até kopó. Gekha matēv ndøgo, zo ndozoqeivi, zo
khanakhanakh mbaín. Zion ndego ibøkha iz etoam ezoqam
gefakhan, lou logemav matev gegoam, neka waen izumav
vōgoam, yaq zo āv qazøte-manqatám nqægo, 'Ngenek nqova
soqa mbøigú.' 34 Geté ndakin Ezoqam-ge Yo gefakhan, ngenek
lou mòndø-logatún, neka waen vō-izumatun. Yaq zo āv
qazøte-manqaté nqægo, 'Ngenek ezoqam zøté-ometām! Lou
loge møqæ, neka waen izam møqæ. Neka ngenek teks moni
upøgim ezoqam neka manqa-zapazapa-us ezoqam-gí zifú.'
35 Zo av nqægo ambá qazøte-manqaté. Geté ezoqam-qa
matev toqoqeiv, ndøgo Mbumbukiam-qa matavap loloakh-te
ndøndo-fakhate, yaq soqoté-qatéq, av nqægo, Mbumbukiam-
qa matavap loloakh, unimanqatín."

Manqa-zapa-us sævam, Yesu-qa zenda tokhotapak-te, tae et sisip mbomambaqape guoqouz

36 Khøuwa nøme, Felisi ezoqam, Yesu lou loge manqat mbo-
eín, teqa khoev-te. Yaq Yesu tenøwáv ndøgo, lou vømōlog.
37 Ta vemiav-te ndøgo, sævam mòndøgoám. Ndugu manqa-
zapa-ús. Yaq manqat gu-ewag av nqægo, Yesu Felisi ezoqam-
qa khoev-te lou gelogat, ndugu tunduwáv ndøgo, botol-
qase vøndōndap. Tae et sisip qanimav-qape mu:nqeitavám.
Taqa fia kandambá tantáv. 38 Yesu-qá zita-té gunduwáv,
teqa zenda tokhotapak avønin-te vō-itan. Ndugu gèvín.
Yaq bøi einu ndigu, Yesu-qá zenda tokhotapak-té ginø-
lanqanimám.† Yaq ndugu até gundigu, susu ndøgo, Yesu-qa
zenda tokhotapak-te qagoam, ekeza izúm guni-vuogím, neka

7:29 7:29 Luk 3:12 **7:30** 7:30 Met 21:32 **7:34** 7:34 Luk 15:2 **7:37** 7:37 Met 26:7; Mak 14:3; Zion 12:3 † **7:38** 7:38 Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa lou loge-te giqonavam, andé gi:sømbiapám. Bov gèzø-zageapám. Yaq nakémbá, ngunuk sævam, Yesu-qa zita-te gunduwav, eiv-us, tugi bøi einu, Yesu-qa zenda tokhotap-te go:lanqanimam.

zenda tokhotapak vømbō-ngenøtam, yaq tae et sisip mbo-
mambaqape, teqa zenda tokhotapak-te sasa mbøeqouz.
39 Yaq ndego Felisi ezoqam, ma Yesu gendekhato, nqanek
matev geqeiv, ndego ekeza mokho-mba, āv gene-matavupát
nqǽgo, “Ngenek amba unimanqatin manqa vevezam ezo-
qam tegonɨn, yaq ndego bète-otevɨ́n, ngunuk sævam, kha
ndumbo-khanøzam. Ndego bète-otevɨ́n, av nqægo, ndugu
manqa-zapa-ús.”
40 Yesu teqa matavap é-møndæ-otév, yaq gembo-ein,
“Sáemon. No manqat nqanôgó, qo-te.”
Yaq Saemon gembo-ein, “Nøméndim ezoqam, qonømbé-
eɨ̄n.”
41 Yaq Yesu yaya mbo-etá, gembo-qavøiu, “Ezoqa menas
mǫ̀ndøgoám. Ndigu moni etoam ezoqam-te, moni zømbo-
løfokám. Moni kandambá. Nøme moni mokho 500 qambøe-
løfokam, neka nøme moni mokho 50.‡ 42 Geté ndigu ezoqa
menas, moni mbaín, ndego nango vømbøé-qavøinām. Yaq
ndego ezoqam, te-te moni qazømbo-løfokam, āv gezømbe-eín
nqǽgo, ‘Ság, moni nango nøqavǫ̀inā̃m.’ ”
Yaq Yesu Saemon gembobevap, “Ge qô ndoqo-matavap?
Nginik ezoqa menas, ndego ezoqam-te moni qazømbo-
løfokam, kuku kandambaqape gekha ezoqām mbógoāt, te-
te?”
43 Yaq Saemon gendo-qavøiu, “No nqæmatavap: Ezoqam
ndégo, ndego moni kandambaqape qambøe-løfokam, sa gem-
botak.”
Yaq Yesu gembo-ein, “Nándav. Qo unimanqatín ndoqo-
manqate.”
44 Yaq Yesu sævam-té genøqambún, Saemon sasa mbo-ein,
“Ngunuk sævam qoté-omēt. No qoqa khoev-te qatøndo-on,
qo no ibøkha etopøteáv, noqa zenda tokhotapak sunguzu
nonqo. Geté ngunuk noqa zenda tokhotapak, ekeza bøi
einú gunisungúz. Yaq ekeza izúm guni-vuogím. 45 Qo no
ngenøndøpøteáv, no qatøndo-on, av niqa matev ndægo. Geté
ngunuk sævam, noqa zenda tokhotapak, oskia ndøngenøtumít,
ande qatønde-on, atema ndakin. 46 Neka qo noqa kawa-
te, oil qouziáv, qatøndo-on, av niqa matev ndægo. Geté
ngunuk sævam, noqa zenda tokhotapak-te, tae et sisip mbo-
mambaqape moːqóuz. 47 No nøtaqá-eín, gekha zapā ngunuk
kuku khape qambe-khouwev no-te. Ngunuk kuku khape
tømbøe-khouwév ndøgo, tuqa manqa-zapazapa kopoav-qape,
mǫ̀ndømbo-navøém. Geté gekha ezoqām ndego, manqa-
zapazapa khapelavøqase mba sa qambøe-navøem, teqa kuku
khapémbá.”

‡ **7:41** 7:41 Ndigu moni, fia kandambá. Moni mokho 500, ndigu viav menas-qá fiá. Neka moni mokho 50, ndigu løvøyak menas-qá fiá.

48 Yaq Yesu ndugu sævam āv gumbøe-eín nqǽgo, “Qoqa
manqa-zapazapa, mǿndøqa-navøém.”
49 Yaq ezoqa nøme, lou loge-te namba gi:qonavam, ekeza
mokho-mba gibond, “Ngenek kenøgoam, ezoqa manqa-
zapazapa ndezø-evøzam?”
50 Yaq Yesu ndugu sævam gumbo-ein, “Qoqa unimanqatin
nandav, tǿkhandí:q. Mòqoqáv. Qo mbøni betaqàvǽev.”

8

Sakheis ndigu, Yesu namba gi:-okhoam

1 Taqa zita-te, yaq Yesu taon neka vemivemiav ate
qægoam sège-okhoám. Ezoqa Manqat Mbomambaqape,
Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te me:zømesimám.
Ekeza paev ezoqam tuelv namba me:-okhoám, 2 neka sakheis
vǿgoam. Nginik sakheis, Yesu gèkhakhǽz. Nøme ndigu,
enqoni vøzǿgoam-a, nøme ndigu, nqova soqøsoqa vøzømbū-
goam. Sævam kopo nømu, Meli Magdala vemiav-ák. Yesu
nqova soqøsoqa sevén, gumbo-ngeasam. 3 Neka sævam nømu,
iz Zoaná. Ndugu Kuza-gú zás. Ngenek ezoqam, ndigu Elod-qa
khoev-te gisasaetam, kawa zømbogoám. Neka sævam nømu,
ndugu iz Susaná. Neka sakheis nøme kopoáv gigoam. Ndigu
sakheis, ekeza gigiáp gizømbe-tøkeám, ndigu gi-okhoam.

Ezoqa manqei vinivinimba-te, wit nanga gezøgeakhat, taqa yaya etǽ manqat
(Met 13:1-9; Mak 4:1-9)

4 Khøuwa nøme, ezoqa kopoáv gimøvab. Vemivemiav ate
ndǽgo, Yesu-te gindu-okhoam. Yaq ndego yaya zø-etá, gezø-
ein,
5 “Ezoqa mǿndøgoám. Khae-té genøwáv, wit nanga vømǿ-
zøgeakh. Yaq wit nanga ge:panqabumat, nøme nakhoa-té
ginø-o:atát. Yaq ezoqa tetøkhonøvemém ndøgo, pipisi vǿlouz.
6 Geté nøme ndigu, nandi-té ginø-o:atát. Nandi-te ndøgo,
manqei khapekhapémbá qatøke:pat. Yaq mbusa qafakhan,
gèkusíz. Zapa ndógo, ibøkha mbaín. 7 Wit nanga nøme, gapuk-
té ginø-o:atát. Yaq gapuk ndøgo, wit namba qæ-eqa, ndigu
gèvøtøgeám. 8 Geté wit nanga nøme ndigu, manqei eqeieqei-
té ginø-o:atát. Yaq kopømbá gi-eqanat, nanga vǿqataz. Wit
nanga kopokopo-te, louzi nonqo andled-andléd gitøkebupat.”
Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq āv
gene-akhá nqǽgo, “Gekha ezoqām ndego, gea tømbogoat neka
yoge kopømba vømbógoāt, yà beyogé!”

Yesu gekha zapā, ezoqa yaya mba gezø-etǽam
(Met 13:10-17; Mak 4:10-12)

7:50 7:50 Luk 8:48; 18:42 **8:2** 8:2 Met 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49

9 Yesu nqanek yaya ge-eta, yaq tegi paev ezoqam, manqa
mokho-qa mbøebevøpém. 10 Yaq gezø-qavøiu, “Mbumbukiam
zo mba zøtáke, zo nogi paev ezoqam, mokho manqat tøzøte-
zøtez, teqa Megeat Matev-qa yaq-te. Geté ndigu ezoqa nøme,
no yaya mba nøzø-etǽ. No yaya tæzømbe-etǽ ndǿgo: Ndigu
ndǿqeivát. Geté mokho gembó-ndapemák. Neka ndigu ndǿ-
ewagát. Geté manqa mokho gembó-ndapemák.”

Ezoqa manqei vinivinimba-te, wit nanga gezøgeakhat, taqa yaya etæ-qa manqa mokho
(Met 13:18-23; Mak 4:13-20)

11 Yaq Yesu tegi paev ezoqam gezø-ein, “Yaya etæ-qa manqa
mokho nqánek: Wit nanga ndigu, Mbumbukiam-qá Manqát.
12 Nøme ndigu, nakhoa-te gi-oːatat, taqa manqa mokho
nqánek: Ezoqa nøme, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat giyo-
gemɨn, yaq nqova soqaqape até gendewavɨn, Mbumbukiam-
qa Manqat vǿe-vibamɨn, tiqa mbøni mokho-te ndøugu. Ndego
tenegoatún ndǿgo, soqaín ndǿgo, ndigu ti-unimanqatinim,
yaq Mbumbukiam khandi vøzǿ-etoām.
13 Neka wit nanga ndigu, nandi-te gi-oːatat, taqa manqa
mokho nqánek: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa Manqat
khanakhanakh-us ndø-ndapemɨ́n. Geté ta manqat ndøgo, uni
mbuvøemáv, tiqa mokho-te. Yaq tiqa unimanqatin matev
Mbumbukiam-te, khapekhapé outupáv. Khamasim matev
qazø-fakhanɨn, ndigu nakhamas-té ginø-oːazɨ́n.
14 Neka wit nanga nøme ndigu, gapuk-te gi-oːatat, taqa
manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa Man-
qat ambá giniyogé. Geté tiyagat, ndigu tiqa yage-qa yaq-
te fofogeap khàpe zømbe-khouwevɨ́n, neka gigiap kopoav
neka manqei-qape-qa khanakhanakh matev-qa yaq-te, poev
khape vøzømbē-khouwevɨn. Yaq tiqa unimanqatin gèvøtagɨ́n.
Kopømba mbaín, mokho tøfakhan.
15 Neka wit nanga ndigu, manqei eqeieqei-te gi-oːatat,
taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, tiqa mbøni
eqeieqeí neka unimanqatín. Ndigu Mbumbukiam-qa Man-
qat ùnimeː-yogemɨ́n. Ndigu føgøføgakh até gembó-geageapát
neka yovitáv. Yaq Mbumbukiam-qa Manqat, tiqa mokho-te
ndøugu, mokho ndøfakhanɨ́n.”

Qoqa Klisten matev, ande waev me ndægo, ndøkhònaǿ
(Mak 4:21-25)

16 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Lampa toqomag, yaq
kopømba mbaín, baket mokho-te o lou-qase mokho-te toqo-
khonao. Geté lampa asøzam nonqo-té qonǿwuá. Yaq gekha
ezoqām ndigu, khoev-te ti-ozat, waev géqeivát.

8:10 8:10 Isa 6:9-10 **8:16** 8:16 Met 5:15; Luk 11:33

17 Gekha matēv ndøgo, ndøkhonøwe, bavokhó qandó-
fakhán. Neka gekha mokho manqāt ndøgo, ndøkhonøwe,
gendó-veveám. Yaq ezoqa ewaqape, gé:zøtéz.
18 Yaq nakémbá, aiyá qagó. Noqa manqat ùnime:-yogé,
manqat nqæmanqate. Gekha ezoqām ndego, mokho gen-
dap, Mbumbukiam otevat nøme mba mbøé-etoám. Geté
gekha ezoqām ndego, mokho ndapeav ndøgo, yaq até otevat-
qasé-a, ndego ezoqam ndematavap ndømbogo, Mbumbukiam
segéviwám."

Yesu-gu evo neka emekheis, gekha ezoqâm?
(Met 12:46-50; Mak 3:31-35)

19 Khøuwa nøme, Yesu-gu evo neka emekheis ndøfakház.
Geté ndigu kopømba mbaín, Yesu-te vøe-ōz. Zapa ndøgo,
ezoqa khàpumu-khouwéz. 20 Yaq ezoqa nøme, āv gimbøe-
einím nqǽgo, "Qogu qavo neka qamekheis ngó:wani, ba-
vokho. Qo ndøqamekhám."
21 Yaq Yesu gendo-qavøiu, "Nogu evo neka nqamekheis
ndígu, Mbumbukiam-qa Manqat ndiyoge neka
ndimbopaev."

Yesu manqat mba ge-ein, khamøe sa qavøitav
(Met 8:23-27; Mak 4:35-41)

22 Khøuwa nøme, Yesu ekeza paev ezoqam namba, khagua-
té ginøketáb, gezø-ein, "Yaq-keoqá qazinø-qantáv." Yaq sasa
ndøsøkuzim. 23 Giqantavat, Yesu venanqei mbovín. Yaq
gèbúv. Yaq anana-mba mǫndu:bøen, mbe-qape tāndōfeā.
Khamøe qando-okhoam, lokh bøi-té qanø-tøvøyát, ambá vō-
qambuanemɨn. 24 Yaq até gindigonem, Yesu gèti:nám, gimbo-
einim, "Evézøza, Evézøza. Ni avønín zígeón."
Yaq Yesu gendosuzam, vō-itan. Yaq khamøe ndøgo,
vōfegimam-a, vōvumøyat, manqat sasanqa-us mbo-eín. Yaq
ndøgo sègevøitáv. Qavøitav mbómā. 25 Yaq Yesu ekeza paev
ezoqam gezø-ein, "Zo unimanqatin mbaîn, Mbumbukiam-
te?"
Yesu matev av ge:matanam ndægo, yaq tegi paev ezoqam,
nqova ndafe kandambá neka møe vōgonem. Yaq, yaqyaq-
a gibond, "Ngenek gekha ezoqâm? E, até khamøe fegim
neka khamøe vumøe, manqat mba mbomanqaté. Yaq ndøgo
manqa o-mba mbøendapé."

Yesu ezoqam nqova soqøsoqa gembo-ngeasam
(Met 8:28-34; Mak 5:1-20)

8:17 8:17 Met 10:26; Luk 12:2 **8:18** 8:18 Met 25:29; Luk 19:26

26 Yesu ekeza paev ezoqam namba, Gelasa ezoqam-qá
manqei-té ginøqantáv. Ta manqei ndøgo, Gelili manqei yaq-
keoqá qagó. 27 Yesu khagua-te gendovuao, yaq vemiav-
ak kopo ndowáv. Ndego nqova soqøsoqa mbøigoám. Viav
kopoáv, ndego ndabua uzumáv neka ve-te sømbimáv. Geté
nandi nqa-té geyagám. Ta nandi nqa-te ndøgo, løvøte
ezoqam ndø-osupám. 28 Yaq ngenek ezoqam Yesu ge-
omet, kandambaqapé sege-ogeá, ekeza kha, teqa megemege-
te, manqei vø̃elavao. Yaq āv gene-akhá nqégo, "Yésu,
Mbumbukiam-ge Yo, ndego Eqeiwat-Qape, qo no gekha
qonøgō? Mbumbukiam-qa iz-te, nqataqá-viam, no nqosøgeap
nø-etòã̄m." 29 Ndego nqanek manqat ge-ein, zapa ndøgo. Yesu
nqova soqa fakhane manqat mbo-eín. Ndego nqova soqa
oskia ndøqanøtumám. Khøuwa kopoáv. Bov neka pingim, auli
sen ambá gimbøe-løvønøvememín. Geté ndego sège-løvuzuín.
Yaq nqova soqa, ndego ezoqam-av manqei-té genø-ituín.

30 Yaq Yesu gembobevap, "Qo gekha îz?"

Yaq ndego gendo-qavøiu, "Noqa iz Bawan-qapé." Nqanek
tene-eín ndøgo. Zapa ndøgo, nqova soqøsoqa kopoáv, teqa
mokho-te gimbøigoam. 31 Yaq ndigu nqova soqøsoqa, Yesu āv
gimbøe-viømém nqégo, "Ni manqei ozu-te, nqa vaev mbain
ndøgo, ndøkhofòtã̄n."

32 Ta manqei avønin-te ndøgo, bøsi nen mǫndøwanám.
Kopoav-qapé. Manqei poyat-té givagimám. Yaq nqova
soqøsoqa, Yesu gimbo-viømem, "Ni ambá bøsik mokho-té qonø-
khofotanín?" Yaq Yesu sègezøták.

33 Yaq ndigu nqova soqøsoqa, gèfakház, ndego ezoqam-
qa mokho-te gu:goam, bøsik-te vømø̄-oz. Yaq bøsik manqei
khavoe-té ginøbøín, ibøkha-te vømø̄-geonim.

34 Yaq ezoqam ndigu, bøsik gizø-kewagam, nqanek matev
giqeivim, ndigu møe ndøbøín, yaq taon-te neka vemivemiav-
te, ezoqa emanqat vømøzømbē-vototap. 35 Yaq ezoqa tinduzáv
ndøgo. Matev qeivi-qa ndøgoám, ma qæfakhan ndøgo. Yaq
Yesu-te gimøfakhaz, ti-ometám ndøgo, ndego ezoqam, nqova
soqøsoqa gimbo-fakhaz, ndabua ndø-uzupám neka matavap
kopømba vømbōgoam. Yesu-qá zenda tokhotapak megemege-
té gonoqotám. Yaq ndigu møe ndøgoném. 36 Yaq ezoqam
ndigu, matev bøi gi:qeivim, emanqat zømbe-votót, ndego
nqova soqøsoqa gimbogoam, ande āv kenē-khakhæv.

37 Yaq ezoqa ewaqape, Gelasa manqei-te giyagam, Yesu
āv gimbøe-viømém nqégo. Tiqa manqei, yà be-iváv. Zapa
ndøgo, ndigu møe kandambá gigonem. Yaq Yesu gèketáo,
sasa ndøsøkuzim.

38 Yaq ndego ezoqam, nqova soqøsoqa gimbo-fakhaz, Yesu
namba okho-qa mboviám. Geté Yesu ndego takeáv, gembo-
ein, 39 “Qakeza vemiav-té qonǿqaváq, ezoqa voqomé-zømās,
Mbumbukiam ande āv keqambē-matanam.”

Yaq ndego ekeza vemiav-té genøwáv. Manqat sègem-
manqatát, vemiav-te ate qægoam, Yesu ande āv kembøē-
matanam.

Yesu sævam gukhakheinøvem, ndugu kouk qambowavam,
neka mbasønakam vǿkhandi:v
(Met 9:18-26; Mak 5:21-43)

40 Yesu kewan yaq-keoqa nqawa geqantavat, gemøqa, yaq
ezoqa kopoáv, khanakhanakh mbogoném, ge:fakhan. Zapa
ndøgo, ndigu gèmbøe-kewagám. 41 Yaq nqáe! Ezoqam
tendowáv ndøgo. Teqa iz Zailés. Ndego Zu ezoqam-qá
guliguli khoev megeat ezoqám. Yaq ndego até gendego, Yesu-
qa zenda tokhotapak-qa megemege-te, ekeza kha, manqei
me:laváo, ekeza khoev-te okho-qa yaq-te vømbōviam. 42 Zapa
ndøgo, tegu yu, ndugu viav ande av tuelv ndægo qambøegoam,
gènanimtát. Neka ndego nakheis nøme mbaín.

Yaq Yesu gemat, ezoqa bawan-qape gèqanabát, ambá
vǿtøgutømemin. 43 Ta bawan mokho-te ndøgo, sævam kopo
mǿndu:goám. Ndugu kouk mbowavám. Nupøkhán mbá.
Viav ate qægoam, tuélv, qambowavam. Ndugu tugi moni
ate gi:goam ambá guni-ngiæzotám, mulømula etoam ezoqam-
te. Geté ezoqa kopo, kopømba mbaín vøe-khakheinøvēm.
44 Yaq ndakin ngunuk sævam, Yesu-qá zita-té gunduwáv, teqa
ndabua ov-qase vømbō-khanaz. Yaq nqova mbaín. Tuqa kouk
waev, sègembo-navøém.

45 Yaq Yesu gebevap, “No gekha ezoqām ndǿkhantan?”

Geté ezoqa ewaqape gò:naomém. Yaq Pita gembo-qavøiu,
“Evézøza. Ezoqa bawan-qape khàpumu-khouwév, qoqa kha
ngikhanazumit.”

46 Geté Yesu gendo-ein, “Ezoqa mǿndø-khantán. No
tøtenøtén ndøgo. Zapa ndøgo, noqa bazaføgakh nøme,
ezoqam-té qanøwáv.”

47 Yaq ngunuk sævam gui-otev av nqægo, Yesu mǿndøqānd,
yaq sègendowáv. Kha wageap-ús. Yaq Yesu-qa megemege-
te, ekeza kha, manqei me:laváo, ezoqa ewaqape-qa bøi-te
vǿvøndøyam, gekha zapayā gunī-khantav, yaq ndaføyambā
sege-eqeieqei-ēv.

48 Yaq Yesu gumbo-ein, “Ngólam. Qoqa unimanqatin nan-
dav, tǿkhakheinøqavém. Mòqoqáv. Qo mbøni betaqàvǣev.”

8:48 8:48 Luk 7:50

49 Yesu ate av-té manqat ge:manqatam, yaq Zailes-qa
khoev-te, ndego Zu ezoqam-qa guliguli khoev gezømbo-
megetam, ezoqam tendowáv ndøgo, vømbō-ein, “Qogu
yu mǫndønaním. Nandev nømendim ezoqam, sekemba
mbopòuwẽ:t, tendowav.”
50 Geté Yesu nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego Zailes
āv gembøe-eín nqǽgo, “Qo ndøfofògeǎp. Soqó-unimanqatín.
Ndugu segé-khandí:v.”
51 Yesu Zailes-qa khoev-te gemøfakhan, yaq ezoqa nøme
gèzømbe-khafén, te namba ti:-oz. Geté ti-mba ndígu tekhatób,
Pita neka Zion neka Zems, neka nakhasam-gi evøndipakha.
52 Ezoqa ewaqape, eiv neka osombo ndøgoném, nakhasam-te.
Geté Yesu gezø-ein, “Eiv ság! Ngunuk nakhasam nanimateáv.
Geté venanqei ndøbuvít.”
53 Yaq ndigu Yesu gèvøngi:nám. Zapa ndøgo, ndigu
mǫndæzøtéz, ndugu mǫndønanīm. 54 Geté Yesu até gendego,
mbasønakam zenda vømbōgea, sasa ndø-akha, “Khapúlav.
Mòqo-itán!” 55 Yaq tugu nqova, nqawá gumøndæ-veséz.
Yaq ndaføyambá, ndugu sègendo-suzám, vø̄-itan. Yaq Yesu
mbasønakam-te, lou etoam manqat ndø-eín. 56 Nakhasam-
gi evøndipakha, ndigu nqova ndafe kandambá. Geté Yesu
gèzømbe-khafén. Ezoqa nøme bezǫ̀-eĩn, av matev qæfakhan
ndægo.

9

Yesu ekeza u-anim tuelv, manqa gezø-løvua, gekhofosam
(Met 10:5-15; Mak 6:7-13)

1 Khøuwa nøme, Yesu ekeza paev ezoqam tuelv, gèmøváb.
Yaq ndego iz neka bazaføgakh zø-etoám. Ndigu ezoqa nqova
soqøsoqa vinivinimba zǫ́ngeasumát neka enqoni-us ezo-
qam vǫ́khakheinøvemāt. 2 Yaq tene-khofosám ndøgo, ezoqa
Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-té giní-zømesimát
neka enqoni-us ezoqam vǫ́khakheinøvemāt. 3 Av gezømbe-eín
nqǽgo, “Tozo-okhoat, gigiap ndø-upǫ̀gím, av nqægo, tatuag
neka moqos neka lou neka moni neka ndabua enend nonqo.
4 Zo ezoqa khoev tizø-einat, ta khoev-te ndøgo, até vøsokhoé.
Yaq ta-mbá tøzøté-ivøvemát ndøgo, vemiav nøme-te tozozavat.
5 Geté zo vemiav nøme-te tozomø-fakhazat, yaq ndigu zo kha-
tobeav tøgoat, ta vemiav ndøgo, sège-ivøvemát. Yaq pakhakh
ndøgo, zoqa zenda tokhotapak-te tøgoat, sozó-pomoememát.
Yaq ndigu tĩabiti-zøtezát, ni manqa-zapa zigonēm.”
6 Yaq ndigu gèpanqaním, vemivemiav vinivinimba-te,
Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape vømē-zømesim-a,

9:3 9:3-5 Luk 10:4-11

enqoni-us ezoqam vømō-khakheinøvem, manqei-manqei ate qægoam.

Elod Yesu-qa yaq-te goːnakat
(Met 14:1-12; Mak 6:14-29)

7 Yaq Elod, ndego Gelili plovins-ge kawa ezoqam, manqat
ge-ewag, matev vinivinimba qafakhanumat, ndego gòːbeváp.
Zapa ndógo, ezoqa nøme āv gini-manqatám nqægo, "Zion,
ndego ibøkha iz etoam ezoqam, nangó gendo-khandíːv, løvøte-
te." 8 Geté ezoqa nøme gimanqatam, "Ilaiza ndøfakhán." Neka
ezoqa nøme, āv gini-manqatám nqægo, "Mbumbukiam-gi
manqa vevezam ezoqam, ibugukhokhof giyageapam, nøme
nangó gendo-khandíːv."
9 Yaq Elod āv gene-eín nqægo, "Zion, noqa manqa vøovam-
te, monqo mbokepøzém. Geté ngenek gekha ezoqâm, eman-
qat nqæmbo-yoge?" Yaq ndego Yesu omete-qa ndøgoám.

Yesu ezoqa bawan-qape geːzøkef
(Met 14:13-21; Mak 6:30-44; Zion 6:1-14)

10 Yesu-gi u-anim nango ginduvesez, vøe-ometem, av
nqægo, matev ande āv kiñi-matønumam, yaq ndego vemiav
nøme-té genø-itúb. Ta vemiav-qa iz, Betsaidá. Ndego ambá
gemø-yakhapus-mokho-mba-ezín, ti namba. 11 Geté ezoqa
ewaqape giːzøtez, av nqægo, Yesu ande āv kenēma, yaq ndigu
sègembo-paevém. Yaq Yesu sègekhatób, neka Mbumbukiam-
qa Megeat Matev-qa yaq-te vøe-zømesim neka enqoni-us ezo-
qam vøkhakheinøvem.
12 Yaq qakhagus ndøgo, khøuwa ambá vømø-sinaniːn. Tegi
paev ezoqam tuelv tiñizāv, Yesu vømbō-einim, "Ezoqa bawan-
qape é-moqo-khofosám. Yaq vemivemiav neka khoev
avøavun nqagot, lou neka venanqei nonqo, tĩabimi-váo. Zapa
ndógo, ni ezoqam-av manqei-té qazigú, nqanek."
13 Geté yaq Yesu gezø-ein, "Lou zo zozø-etoám, tilog."
Yaq gindu-qavøinam, "Ni flawa faev neka zonga menas
mba nigú. Gê, nginik ezoqa bawan-qape, lou ni nimøzøwĩ?"
14 Ndigu nqanek manqat gi-einim, zapa ndógo. Ezoqa kan-
dambá gigoam. Angana ate giːgoam, ande āv faev taosén
ndiːgú.*
Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, "Ezoqa yà beqonáv.
50 50-té giabenø-qoqongeapét."
15 Yaq Yesu-gi paev ezoqam, āv tini-matønømém, yaq ezoqa
ewaqape vøqonam. 16 Yaq Yesu até gendego, nginik flawa
faev neka zonga menas ge-upòzō, yan-te sasa ndøqan, Mbum-
bukiam ike manqat vømbō-ein. Yaq gèmbegím, tegi paev

9:7 9:7 Met 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19 **9:9** 9:9 Luk 23:8 * **9:14** 9:14 Sakheis neka nakheis møndøgoám. Geté ndigu gevebøpøteáv.

ezoqam vøzə̄-etoam, yaq ndigu ezoqa ewaqape sasa zø-etoam.
17 Yaq ezoqa ewaqape, lou tilóg ndøgo, até vøzə̄-ewez. Yaq lou
mbegeap ndøgo, ezoqa gi-ivøvem, gèpizumém. Yakhav tuélv
ginqeitømem, qamøvea.

Pita gematøvem, Yesu, ndego Mesayā
(Met 16:13-19; Mak 8:27-29)

18 Khøuwa nøme, Yesu geguligulimat, tegi paev ezoqam mba
ndøgoám, te namba. Yaq ndego āv gezømbe-beváp nqǽgo, "Gê,
ezoqa no gekha ezoqām mé:næna?"
19 Yaq ndigu gindu-qavøinam, "Ezoqa nøme ndimanqate, qo
Zión, ndego ibøkha iz etoam ezoqam. Neka nøme ndiman-
qate, qo Ilaizá. Neka nøme ndimanqate, Mbumbukiam-ge
manqa vevezam ezoqa nøme, ndigu ibugukhokhof giyagea-
pam, ezoqa kopo nqawá gendo-khandí:v."
20 Yaq Yesu gezøbevap, "Gemâ zo? No gekha ezoqām
zøténæna?"
Yaq Pita gendo-qavøiu, "Qo Mesayá, ndego Mbumbukiam
ge:manqatam, tendo-khofotav."
21 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gègugúb, vøzømbē-khafen,
gezø-ein, "Zo ezoqa nøme me:zə̀más, av nqægo, no gekha
ezoqām."

Yesu ekeza løvøte neka nango khandi:vat-qa yaq-te, ande ge:zømas
(Met 16:21-23; Mak 8:31-33)

22 Yaq Yesu manqat nøme, āv gezømbe-eín nqǽgo, "Ezoqam-
ge Yo, nqosøgeap kandambaqape bendáp. Neka Zu mege-
tapak neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka
Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam bèsanqawém,
sasa belaem. Geté khøuwa timømbo-misika-ez ndøgo, ndego
Mbumbukiam nango ndə̀khandí:v."

Yesu-te paev-qa toqogoat
(Met 16:24-28; Mak 8:34-9:1)

23 Yaq Yesu ezoqa ewaqape gezø-ein, "Gekha ezoqām
ndego, no-te paev-qa ndego, ndego ekeza poev matev, zitá
geabetewuá, neka ekeza tae mutui bē-eqa, khøuwa ate
tæpavpavemat, neka no sasa benøndopaev. 24 Gekha ezoqām
ndego, ekeza yage geawat-qa tegoat, ndego ndæ̀khambuá.
Geté gekha ezoqām ndego, ekeza yage te:khambua, no za-
paya, ndego ndə̀møqeív. 25 Gèmbo-mataváp. Ezoqa manqei-
qape gigiap ate nqægo tømbogawam, getē ekezan gēsoqoēv,
vømø-navøēm, yaq ta gigiap ate ndægo, áv khambøé-tøkē?

9:19 9:19 Luk 9:7-8 **9:20** 9:20 Zion 6:68-69 **9:22** 9:22 Luk 9:44; 18:32-33
9:23 9:23 Met 10:38; Luk 14:27 **9:24** 9:24 Met 10:39; Luk 17:33; Zion 12:25

26 Gekha ezoqām ndego, noqa yaq-te neka noqa manqat-
qa yaq-te, mivi tegoat, yaq até Ezoqam-gé Yó-a, ndego
mivi ndøgó te-te, ndego ekeza waev bazaføgakh-us neka
Eve-qa waev bazaføgakh-us neka Mbumbukiam-gi enzol
ezoqam-qa waev bazaføgakh-us namba teːgeav. 27 No uni-
manqatín nqazø-manqate. Zo ezoqa nøme nqazo-waniap,
naqanøká zópakhaezák. Geté Mbumbukiam-qa Megeat
Matev, ndòzotøkhæ-qeivím."

Yesu bugug qambo-enend
(Met 17:1-8; Mak 9:2-8)

28 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ande av khøuwa eit-
qa zita-te, ndego Pita neka Zion neka Zems tène-upøzó. Yaq
manqei pøyat-té gimøqavíg. Guligulim-qa ndøqavigát. 29 Ndego
ate av-té geːguligulimat, yaq teqa bugug sège-enénd, neka
ndabua vømbō-enend. Unimeː-papaqá. Andé ndand vøiyám.
30 Yaq nqáe! Ezoqa menas sègefakház. Ezoqa ngínik, Mozes
neka Ilaiza. Manqat ndømanqatám, Yesu namba. 31 Ndigu
ezoqa menas, Mbumbukiam-qá waev-ús. Yesu-qá løvøte-qa
yaq-té gini-manqatám, neka ndego Mbumbukiam-qa manqa
mbusa ande āv kemé-unimanqatīn, Zelusalem taon-te ndøgo.
32 Pita neka tegi zifuap menas, venanqei zøvín. Yaq sègesømbí.
Yaq nango gindusuz, ndigu Yesu Mbumbukiam-qá waev-ús
ndø-ometám, neka ndigu ezoqa menas vōzømet, te namba
giwanam. 33 Yaq ndigu ezoqa menas, qavøne-qa gigoam, Pita
Yesu āv gembøe-eín nqégo, "Evézøza. Qanimáv, ni nqeigu.
Ni khoev-qasis misika nizópuán, qoqa kopo neka Mozes-qa
kopo neka Ilaiza-qa kopo." Pita nqanek manqat khokhó sege-
eín. Ndego otevateáv, gekha manqat ge-ein.

34 Pita ate av-té manqat geːmanqatam, yaq ozoz ndokawá,
vōgutaz. Yaq ndigu paev ezoqam, møe kandambá gigonem,
ozoz qagutaz. 35 Yaq ozoz-te ndøgo, manqat ndofakhán. Āv
qande-eín nqégo, "Ngenek nogé Yó. No nøveatáv. Zo teqa
manqat gèyogé."

36 Manqat ndøgo qame-navøem, yaq Yesu mba ndø-ometám.
Yakhapús segeyám.

Ndigu paev ezoqam, nqanek matev giqeivim,
gèkhonoumám. Ta khøuwa-te ndøgo, ndigu ezoqa nøme-te
manqatemáv, taqa yaq-te.

Yesu opønakam gekhakheinøvem, ndego nqova soqa
gembøigoam
(Met 17:14-18; Mak 9:14-27)

9:26 9:26 Met 10:33; Luk 12:9 **9:31** 9:31 Luk 9:22 **9:32** 9:32 2 Pita 1:16-18
9:35 9:35 Luk 3:22

37 Yaq khøuwa nøme qandopave, Yesu tegi paev ezoqa
misika namba, manqei poyat-te ginduvis, yaq ezoqa bawan-
qape møqás. 38 Yaq nqáe! Ta bawan mokho-te ndøgo, ezoqa
kopo āv gene-akhá nqægo, "Nøméndim ezoqam, no nøtaqa-
viám. Ambá noge yo qombo-tøkeín. No nakheis nøme mbaín.
Sa kopo ngének. 39 Nqova soqa ndøqanøtumatún. Yaq gè-
ogeaín. Kha segembøí-wageapét neka køse vømbó-qounīt.
Faf-faf-ús. Ndego nqova soqa yovitáv neka ùnime:-ngiuín.
40 No qogi paev ezoqam mòezøviám, ngenek nqova soqa
tingeatømem. Geté ndigu amba me:goném. Kopømba mbaín."
41 Yaq Yesu gendo-qavøiu, "Zo matev køfigiap neka uniman-
qatin mbain ezoqam, zo ndakin nqazoyage, gê, no khøuwa
andé gekhâm, zo namba tizi:yagat neka zoqa viniv vøe-
eqatāt? Geté ság! Qoge yo vòndondáf."
42 Yaq ndego opønakam, ate av-té ge:geavun, nqova soqa
manqei-té genø-ogiú, vø̄-uvutam. Kha sègembøi-wageapát.
Yaq Yesu ndego nqova soqa gèmbøe-khafén, vøfakhan, neka
opønakam vø̄khakheinøvem, yaq eve nqawa sasa mbo-etoam.
43 Ezoqa ewaqape, nqanek Mbumbukiam-qa bazaføgakh-
qape giqeivim, ndigu nqova ndafe kandambá.

Yesu qambo-menas, ekeza løvøte-qa yaq-te ge:zømas
(Met 17:22-23; Mak 9:30-32)

Ezoqa ewaqape, Yesu-qa matev ate ndægo-qa yaq-te, até
gimbøe-matavupát, yaq ndego ekeza paev ezoqam gezø-ein,
44 "Noqa manqat ùnime:-yogém, no ndakin tæzø-ein. Ezoqam-
ge Yo, ezoqam-qá zenda-té ginøveém." 45 Geté Yesu nqanek
manqat ge-ein, tegi paev ezoqam, manqa mokho ndapeáv.
Gèkhonawám ti-te. Yaq ndigu kopømba mbaín, manqa
mokho vøe-qeivīm. Geté ndigu møe ndøgoném, Yesu manqa
mokho-qa yaq-te vømbøé-bevøpēm.

Yesu-gi paev ezoqam mokho-te, megeat ezoqam, gekha ezoqâm?
(Met 18:1-5; Mak 9:33-37)

46 Khøuwa nøme, Yesu-gi paev ezoqam, ekeza mokho-mba,
gèponqombupát. Tini-ponqombupát ndøgo, ti mokho-te, iz
akhae kandambaqape, gekha ezoqā ndø̄go. 47 Geté Yesu
é-møndæ-otév, ndigu gekhā mbómatavupam. Yaq ndego
nakhasam ndo-itú, teqa avønin-te vø̄ve, 48 gezø-ein, "Gekha
ezoqām ndego, noqa iz-te, ngenek nakhasam tekhato, ndego
no ndøkhatómb. Neka gekha ezoqām ndego, no tekhatomb,
ndego até ndegó-a, vøkhatō, ndego no gendo-khofotan. Zo
mokho-te, ezoqa kandambaqape ndégo tegó, ndego iz mbain
ndøgo."

9:44 9:44 Luk 9:22 **9:45** 9:45 Luk 18:34 **9:46** 9:46 Luk 22:24 **9:48** 9:48 Met 10:40

Ezoqam ni sanqaupav ndigu, ndigu nigī
(Mak 9:38-40)

49 Zion Yesu gembo-ein, “Evézøza. Ni ezoqam mòi-
ometám. Ndego nqova soqøsoqa ndøngeasumatún. Qoqá iz-té
genøgoatún. Yaq ni nǐmbøe-khafeném. Zapa ndøgo, ndego ni
namba, qo-te pøpøvumáv.”

50 Geté yaq Yesu gezø-qavøiu, “Mbøe-khafèāp, ndego. Zapa
ndøgo, gekha ezoqām ndego, zo-te sanqaupav ndego, ndego
zogé.”

Samalia vemiav nøme-te, Yesu gisanqawem

51 Khøuwa ge:khatobat, Yesu yan-te te:qavig, ndego matavap
āv genegó nqægo: Zelusalem taon-té genøwáv. Yaq kopømba
mbaín, teqa matavap toqo-enend taqa yaq-te. 52 Yaq ndego
u-anim ndøkhofotáz, teqa megemege-te. Yaq ndigu vemiav
nøme-te gimøfakhaz, Samalia manqei-te ndøgo, ambá nakhoa
mømbo-khakheinømemín, vømébūv. 53 Geté ndigu vemiav-
ak, giyogem av nqægo, Yesu Zelusalem taon-tē genømā, yaq
ndigu khatoweáv.† 54 Yaq tegi paev ezoqa menas, Zems
neka Zion, tiqa matev giqeivim, ndigu Yesu āv gimbøe-einím
nqægo, “Evézøza. Qoqa poev gekhâm? Ndizí-akhaem, gøinam
betøndōvis yan-te, nginik ezoqam vóngiæzō?”

55 Geté Yesu gèndoqambún, nginik ezoqa menas vōgugub.‡

56 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam namba, vemiav nøme-té
gimøzáv.

Yesu toqombo-paev, taqa yaq-te
(Met 8:19-22)

57 Yaq ndigu ate av-té nakhoa gi:geveat, ezoqa tendowáv
ndøgo, Yesu vømbō-ein, “Qo ande āv khoqoté-okhoāt, no até
nøtaqá-pavát.”

58 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Qanimáv. Geté gèmbo-
mataváp. Gaqo lozokhak,§ sømbiam nonqo, manqei nqa
ndøzôgó neka pipisi viviap ndōzōgō. Geté Ezoqam-ge Yo,
khoev mbaín, te:sømbimat, pusa vøe-tayāt.”

59 Yaq ezoqa nøme-te, Yesu āv gene-eín nqægo, “Qonøndó-
páev.”

9:50 9:50 Met 12:30; Luk 11:23 † **9:53** 9:53 Yaq Zu ezoqam-a, yaq Samalia ezoqam, qaqa matev zømbugoám. Yaq ndigu Samalia ezoqam poeveáv, Zu ezoqam tiqa manqei-te sa tu:-apet. **9:54** 9:54 2 King 1:9-16 ‡ **9:55** 9:55 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndôgó. Ta manqat nqánek: Yaq Yesu gezø-ein, “Zo zøtezateáv, zo gekha nqova-gī ezoqām. Zapa ndøgo, Ezoqam-ge Yo, ambá av nqægo, ezoqam-qa yage ngi:wat-qa ndøgeavún. Geté ndego ezoqa khandi:zat-qa ndøgeavún.” § **9:58** 9:58 Nginik gaqo lozokhak-qa nqovønqova, Metiu 8:20 avønin-té qonøqeív.

Geté yaq ndego ezoqam gendo-ein, “Evézøza. Até vøkhæ-keogé. Tat bàtøkhæ-otáv.”*

60 Geté yaq Yesu gembo-qavøiu, “Av taoká. Ekeza pakhaezat-ak tiabe-osám ndigu, gipakhaez.† Geté qo, ezoqa Mbumbukiam-qá Megeat Matev qomé-zømesím.”

61 Ezoqa nøme Yesu gembo-ein, “Evézøza. No ndȍtaqando-páev. Geté bàtøkhonáv, nogi ezoqam, ouo manqat bamøzø-ein.”

62 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Gekha ezoqām ndego, manqei tekhaemet, yaq ndego zita-te sekembā segē-qambunimāt, ndego kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te sasae tego.”

10

Yesu ekeza paev ezoqa seventi-tu gekhofosam

1 Taqa zita-te, Evezøza paev ezoqa seventi-tu nøme ndøvevesám. Yaq teqá megemege-té genø-khofosám. Ezoqa menømenas ndøkhofosumát, ndøgo taon neka vemivemiav ate qægoam, ma ekeza okho-qa gembøegoam. 2 Yaq ndego manqa zøløvuá, gezø-ein, “Khae-te avøe gigiap kandambá qakhatøkhatoam. Geté sasae ezoqam khapímbá, vøndé-peanēm. Yaq nakémbá. Khae eve, zombó-vi:mát, Mbumbukiam. Yaq sasae ezoqam, tèabetønde-khofotáz, teqa avøe gigiap qakhatøkhatoam ndøgo, betøndō-peanem. 3 Mòzozáv. Nqáe! Zo andé sip nakheís. Geté zo gaqo khobokhobos-té qatø-khofosumít. 4 Moni neka moqos neka tamak ndø-upȍgím. Ezoqa tozomø-qasat nakhoa-te, yaq ti namba manqa manqate-te, khøuwa iziz khapekhapé me:khòubām. 5 Khoev-te tozomø-ozat, zo bugukhokhof manqat nqánek qazozø-einát, ‘Sambí zo-te, zo nqanek khoev-te nqazoyage.’ 6 Ndigu ezoqam, sambi-anim tigoat, zo vȍkhatobāt, yaq zoqa sambi manqat, até gégoát ti-te. Geté ndigu zo khatobeav tøgoat, zoqa sambi nango ndȍzø-vesezát. 7 Zo ezoqa khoev tizø-einat, ta khoev-te ndøgo, até vøsøkhoé. Lou neka ibøkha vȍlogé, ndigu tizø-etoumat. Zapa ndøgo, gekha ezoqām ndego, ndesasaeat, ndego teqa yage nonqo gigiap yà bembo-etoám. Sa ndøyàgeāp, khoev nøme-te, khoev nøme-te.

---

* **9:59** 9:59 Ta khøuwa-te ndøgo, ngenek ezoqam-ge eve nanimateáv, as ndøgoát. Geté ndego bugukhokhof tege eve namba yage-qa ndøgoám. Yaq Yesu paev-qa sa ndøgo tenegoám, eve tembøe-nanim † **9:60** 9:60 Ezoqa ndigu gipakhaez, ndígu tøne-manqaté, ndigu Yesu paeveav ndigu. **9:61** 9:61 1 King 19:20 **10:1** 10:1 Mak 6:7 **10:2** 10:2 Met 9:37-38; Zion 4:35 **10:3** 10:3 Met 10:16 **10:4** 10:4 Met 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5 **10:7** 10:7 1 Ko 9:6-14; 1 Tim 5:18

8 Gekha vemiav-tē ndøgo, tozomø-fakhazat, ndigu zo tikha-
tobat, yaq lou sège-logemát, zoqa megemege-te timøvøemat.
9 Enqoni-us ezoqam zókhakheinøvemát, neka ezoqa āv qa-
zozømbé-manqatát nqægo, 'Mbumbukiam-qa Megeat Matev,
mǫ̀ndø-fakhán zo-te.' 10 Geté zo vemiav nøme-te tozomø-
fakhazat, yaq ezoqa zo khatobeav tøgoat, yaq nakhoa-té
qazonø-wanát, ta vemiav-te ndøgo. Yaq āv qazozømbé-
manqatát nqægo, 11 'Até pakhákh-a, niqa zenda tokhotapak-
te nqatøkeap, zoqa vemiav-te qei-okhoam, ni nǐpomoemét.
Yaq zo tøzøté-zøtéz ndøgo, zo manqa-zapa zogoném. Geté zo
vǫ̀ezøtéz, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, mǫ̀ndø-fakhán.' "
12 Yaq Yesu tegi paev ezoqam gezø-ein, "No nqazø-manqate.
Manqa Ovøyam Khøuwa Kandambaqape timø-khantaz, ndigu
vemiav-ak-te unimé:-soqá. Yaq-fia nqosøgeap ndøgo, ndigu
tindapem, ndǫ̀mø-løvuám, av Sodom taon-ak timindapem."

Mǫ̀ndø-soqoéz, ndigu Keliso gisanqawem
(Met 11:20-24)

13 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Zo mǫ̀zo-soqoéz, zo
Kolazin-ak neka Betsaida-yak. Zapa ndøgo, no umingiap
matev, zo mokho-te qæmatønumam, ambā Taya neka
Saedon taon mokho-te tæmatanamɨn, ndigu ambá nupøkhán
mbá, Mbumbukiam-te é-ndo:qambuzín, neka tiqa manqa-
zapazapa zapaya, ndabua soqøsoqa vǭ-uzamɨn neka
pakhakh-te vǭqonavɨn. Geté zo qambuzaneáv. 14 Manqa
ovøyam khøuwa timø-khantaz, zo-te unimé:-soqá. Yaq-fia
nqosøgeap ndøgo, zo tozomø-ndapem, ndǫ̀mø-løvuám, av Taya
neka Saedon taon-ak timindapem.
15 Neka ge zô, Kapenaum taon-ak? Zo, yan-té ginø-eqazō, av
zo ndøzøte-matavap? Av taoká. Zo gøinam-té ginø-nqagevém."
16 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, "Gekha ezoqām
ndego, zoqa manqat tendap, ndego noqá manqat ndøndáp.
Neka gekha ezoqām ndego, zo tesanqab, ndego no
ndøsanqámb. Neka gekha ezoqām ndego, no tesanqamb,
ndego até ndegó-a, ma no gende-khofotan, vǫ̀sanqaō."

Yesu-gi paev ezoqam seventi-tu, nango ginduqavaz

17 Yesu-gi paev ezoqam seventi-tu, nango ginduqavaz,
ndigu khanakhanakh kandambá. Yaq gimbo-einim,
"Evézøza. Até nqova soqøsoqá-ya, niqa manqat o-mba
mo:ndapám, ni qoqa iz-te, manqat qeizø-manqatam."
18 Yaq Yesu gezø-qavøiu, "No Saitan mǫ̀e-omét. Yan-té
gendobøiáv. Andé vøiyam me me:bøí. 19 Nqáe! No zo

10:8 10:8 1 Ko 10:27 **10:11** 10:11 Kel 13:51; 18:6 **10:12** 10:12 Gen 19:24-25; Met 10:15; 11:24 **10:16** 10:16 Met 10:40; Luk 9:48; Zion 5:23 **10:18** 10:18 Zion 12:31; Veve 12:8-9 **10:19** 10:19 Psa 91:13; Mak 16:18

bazaføgakh møezø-etoám. Zo waza soqøsoqa neka lakalaka
sozó-tokhonevemát, neka zoge qaqa ezoqam, Saitan, teqa
bazaføgakh ate ndægo vozó-tokhonēm. Yaq zo-te matev-
qase gemǿ-fakhanák. 20 Geté zo ambá ta zapaya ndøgo,
khanakhanakh ndøgō, nqova soqøsoqa zoqa manqat o-mba
nduondape, geté zo khanakhanakh ndøgo tabezøgó, zoqa iziz
yan-te ndo:peawap."

Yesu khanakhanakh-us, Eve ike manqat gembo-ein
(Met 11:25-27; 13:16-17)

21 Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu Nqova Mbomambaqape
mokho-te, khanakhanakh kandambá gendap. Yaq āv
gene-guligulím nqægo, "Tat, qo yan neka manqei-qape-ge
Evezøza ndoqoqo. No ike kandambá qo-te. Zapa ndøgo,
qoqa matavap qòkhonáo, ti-te ndigu, ekeza kha zøtezat neka
matavap loloakh-us ezoqam ndivewe. Geté qo ti-te ndígu
toqonø-vevezám, ezoqam ndigu ande av nakhei nqonqon me
ndi:gu. Unimanqatín. Tát! Qoqa poev, āv tønegoám."
22 Yaq Yesu manqat nøme ge-ein, "Gigiap neka matev ate
nqægo, Tat noqá zenda-té genøvé. Ezoqa mè:zøtezák, ndego
Yo gekha ezoqâm. Eve mba me:-otév. Neka ezoqa mè:zøtezák,
ndego Eve gekha ezoqâm. Yo mba me:-otév, neka ndigu
vøezøtēz, Yo Eve-qa yaq-te vevezam-qa ndezøgo."
23 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam-té genøqambún. Yaq ti-mba
ndígu tezø-eín, "Zo khanakhanakh mbá qanegó, zo matev bøi
nqazøte-qeivi, ndakin nqafakhanam. 24 No nqazǿ-manqate:
Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam neka kawakawa-
za kopoáv, matev qeivi-qa ndøgoám, zo ndakin nqazo-qeivi.
Geté ndigu qeiviáv. Neka ndigu manqat yoge-qa vøgoam, zo
ndakin nqazoyoge. Geté ndigu yogeáv."

Samalia ezoqam-qa yaya etæ manqat

25 Khøuwa nøme, Mozes-qá guguna manqat nømendim
ezoqam ndowáv. Ndego Yesu ambá gembo-matemateamín,
gembo-ein, "Nøméndim ezoqam. No gekha matēv
nómatønumāt, khandi miavmiáv vøténdáp?"
26 Yaq Yesu gembo-qavøiu, "Gê, Mozes-qa guguna manqat
áv khané-ein? Qo qoqo-geveam, gekha mokho qombóndap?"
27 Yaq ndego gendo-qavøiu, "Mozes-qa guguna manqat, āv
qane-eín nqægo, 'Kuku betaqagó, Evezøza-te, ndego qoge
Mbumbukiam, uni qoqa mbøni-te neka uni qoge nqova-te
neka uni qoqa bazaføgakh-te neka uni qoqa matavap-te. Neka
ezoqa nøme-te, kuku āv tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te,
kuku ndaqambe:go.' "

10:20 10:20 Filip 4:3; Veve 3:5 **10:22** 10:22 Zion 3:35; 10:15 **10:25** 10:25 Met 22:35-40; Luk 18:18 **10:27** 10:27 Deut 6:5; Lev 19:18

28 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Qo unimanqatín ndoqo-
manqate. Qo matev āv tønegó. Yaq qo khandi ndòqondáp.”
29 Geté ndego ezoqam, ekeza iz khakheinam-qa ndøgoám,
yaq gendo-ein, “Gê, ezoqa nøme, gekha ezoqâm?”
30 Yaq Yesu gembo-qavøiu, emanqat me:votót, gembo-
ein, “Ezoqa mòndøgoám. Zelusalem taon-té gendowáv.
Ambá Zeliko taon-té genø-visatín. Yaq nakhoa livin-qase
ndøugu, pepen ezoqam ndøqás, vō-møvøinam, ndabua sasa
mbokhofoem, vōzuim. Yaq sège-ivøvém. Ndego ambá
vønanimin. 31 Yaq ta khøuwa iz kopo-te ndøgo, nakhoa-
te ge:veam, Mbumbukiam-gé iziz ezoqam ndøgeavún. Yaq
ndego ngenek ezoqam ge-omet, geveam, ndego nakhoa
yaq-keoqá genøqantáv, vōløvu. 32 Yaq matev até kopó, ta
nakhoa-te ndøgo, Livai bawan-ak ndøgeavún. Yaq até ndegó-
a, ngenek ezoqam ge-omet, geveam, ndego nakhoa yaq-
keoqá genøqantáv, vōløvu. 33 Yaq vaev, Samalia bawan-ak
ndowáv, ta nakhoa-te ndøgo, ngenek ezoqam vō-omet. Yaq
ndego tanakh mbogó, 34 te-te vōwav, nqamav-te oil neka
waen ande mulømula me vømbōe-qouzam, sasa mboløvønam,
ekeza donki-qa zita-te vō:ve.* Yaq okha ezoqam-qá venanqei
nonqo khoev-té genøndáf, vømbō-kewagam. 35 Yaq khøuwa
nøme qandopave, ndego silva moni mokho menas ndø-upøzó,
ndego okha ezoqam-qa khoev keoge ezoqam vømbō-etoam.†
Yaq āv gembøe-eín nqǽgo, ‘Gèmbo-keogé, ngenek ezoqam.
Yaq nango tøtøndo-qavan, qo fia nøme ande āv khoqoté-
nqagivemēt, teqa kha-te, no fia ndǽgó.’ ”
36 Yesu nqanek emanqat gumuvotot, yaq ndego Mozes-qa
guguna manqat nømendim ezoqam, āv gembøebeváp nqǽgo,
“Ge qô ndoqo-matavap? Ezoqa misika mokho-te nginik,
matev eqeieqei, gekha ezoqām ndømatanam, te-te ndego,
pepen ezoqam gizuim?”
37 Yaq ndego Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam
gendo-ein, “Ezoqam ndégo, tanakh gembogo, vømbōtøke.”
Yaq Yesu gembo-ein, “Nándav. Yaq até qó-a, matev āv
toqotégoát.”

Yesu Mata neka Meli okha gezømat

38 Khøuwa nøme, Yesu ekeza paev ezoqam namba, nakhoa
gigeveat, yaq vemiav nøme-té gimøfakház. Ta vemiav-te
ndøgo, sævam mòndøgoám. Tuqa iz Matá. Yaq ndugu Yesu
khoev-té gunukható. 39 Ndugu yakhasuk mòndømbo-goám.

10:28 10:28 Lev 18:5 * **10:34** 10:34 Yaq Samalia ezoqam-a, yaq Zu ezoqam, qaqa matev zømbugoám. Geté ndego Samalia ezoqam, tanakh mbogó, ndego Zu ezoqam, vømbōtøke. † **10:35** 10:35 Nginik moni mokho menas-qa fia, andé kandambá. **10:39** 10:39 Zion 11:1; 12:2-3

Tuqa iz Melí. Yaq ndugu Evezøza-qá zenda tokhotapak avøninté gunøqóm. Nømendim manqat mbøe-ewagát. 40 Geté Mata
ndugu, khanakhanakh mbaín, lou yakhapus gu-ifutat. Sasae
khàpe mbøe-khouwév. Yaq ndugu tunøwáv ndógo, Yesu vømbō-
ein, "Evézøza. Ge qô ndoqo-matavap, nqanek matev eqeieqeî,
no nakhapus nqæsasaetet, yaq nogu nam, no tøkeeav ndøgo?
Gèmbo-eín, nanduv, no yà benøtøké."
41 Yaq Yesu gumbo-qavøiu, "Máta, Máta! Qo matev
vinivinimba-qa yaq-te, khàpe qote-fofogeáp neka matavap
khàpe qambe-khouwevát. 42 Geté matev kopo mba betaqam-
begó. Ngunuk Meli, matev mbomambaqape ndøndáp, noqa
manqat ngu-ewaget. Yaq ezoqa kopømba mbaín, tuiviwam."

11

Mbumbukiam-te toqo-guligulimat, taqa yaq-te
(Met 6:9-13; 7:7-11)

1 Khøuwa nøme, Yesu manqei nøme-te geguligulimat, yaq
qamømbøe-navøem, ekeza paev ezoqa kopo nøme, āv gembøe-
eín nqægo, "Evézøza. Ni guligulim-qa yaq-te qotínømánd,
av Zion, ndego ezoqa ibøkha iz etoam ezoqam, ekeza paev
ezoqam ge:zømas."
2 Yaq Yesu gezø-ein, "Zo tozo-guligulimat, āv qazøté-
manqatát nqægo,
'Tát!
Qoqa iz yà beto-eqawát.
Qoqa Megeat Matev, bètøndowáv ni-te.
3 Khøuwa ate tæpavpavemat, ni lou gǐni-etoám, av ni lou mbain
nqati:gu.
4 Niqa manqa-zapazapa, sà betaqambo-navøemát.
Até ní-a, ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa, mǒndønimbo-
navupatún, ni-te gimatønumatun.
Neka ni khamasim-te ndø-àmbā̃m.' "
5 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, "Ge zô, ezoqa
kopo, lova u-mba-qape zifu-qa khoev-te tema, vømømbó-eǐn
av nqægo, 'Nøfu. Flawa misika mba qonø̄-etoām. 6 Zapa
ndø̄go, noge nøfu nøme, manqei nøme-tē genømā. Yaq ndakin
noqā khoev-tē genøfakhān. Geté no lou mbaǐn vømbøe-etoām.'
7 Yaq qafu khoev mokho-te āv gendē-qavøiū nqǣgo, 'Mòqo-
nøuvān! Khoev mboqog mǒtøtokāz. Ni nǐsømbiīt, nakheis
namba. Yaq kopømba mbaǐn tæsuzam, lou vøtaqá-etoām.'
8 No nqazø-manqate: Ndego tesuzam, lou vømbó-etoām,
ndøgo ambá ta zapaya ndø̄go tenégō, ndego zifu ndembogo.
Geté ta zapaya ndógo tenésuzám, ndego ge:pouweam, yaq
gigiap ate ndægo, ndego mbain ndøgo, vømbó-etoām.

10:42 10:42 Met 6:33

9 Yaq nakémbá. No nqazø-manqate: Gèviám. Yaq
Mbumbukiam ndȍzø-etoám. Gèváo. Yaq zo ndȍzo-
qeivím. Gèkhaneám. Yaq Mbumbukiam zo mboqog ndȍzø-
mboqozó. 10 Unimanqatín. Gekha ezoqām ndego, ndeviam,
ndego ndȍndáp. Neka gekha ezoqām ndego, ndevao,
ndego ndȍqeív. Neka gekha ezoqām ndego, mboqog-te
ndekhaneam, ndego mboqog ndȍmbo-mboqóz.*
11 Gê, zo mokho-te, matev áv khanégo? Nakhasam eve
zongøyam-qa temboviam, ndego wazeam mbó-etoām? 12 O
gava-qa temboviam, ndego lakalakoam mbó-etoām? Āv
taoká. 13 Zo manqa-zapazapa-us, ambá qazøtegó. Geté zo
zøkeza nakheis, gigiap eqeieqei etoam mȍzøte-zøtéz. Yaq av
tægoat ndægo, zoge Zøve, yan-te ngo:yage, ndego Nqova Mbo-
mambaqape nøme mba zømbó-etoám, gekha ezoqām ndigu,
timbøe-viømemat.”

*Yesu av gimbøe-einim nqægo, Saitan-qā bazaføgakh-tē genø-
sasaeāt*
(Met 12:22-30; Mak 3:20-27)

14 Khøuwa nøme, Yesu manqa-khou ezoqam, nqova soqa
mbongeatám. Yaq nqova soqa gembo-fakhan, ndego manqa
manqate ndøngáz. Yaq ezoqa ewaqape, nqova ndafe
kandambá. 15 Geté ezoqa nøme, āv gini-einím nqægo,
“Ngenek nqova soqøsoqa, Belzebul-qá bazaføgákh gene-
ngeasám, ndego nqova soqøsoqa-ge kawa.”
16 Neka ezoqa nøme ndigu, matemateam-qa mbogoám,
neka teqa umingiap matev qeivi-qa vømbōgoam.
17 Geté Yesu é-møndæ-otév, av ndigu gi:matavupam, teqa
bazaføgakh ande āv khanēfakhan. Yaq ndego yaya zø-etá,
taqa yaq-te, gezø-ein, “Bawan kopo tigoat, yaq ndigu livin-
mbā gunumú-qatønēm, izuizu nakhag vøgonēm, nginik
gékhoumbám, até vømú-nasinīm. Neka até evenáp-a,
tiqatønem, yaq izuizu ndønøfeapāt, ndigu gemø-navøém.
18 Yaq Saitan-qa yaq-te, matev até kopó. Ndego ekeza kha
livin-mba tumuqata, yaq ekeza kha namba vøenøfē, teqa
bawan áv khanégoāt? Yaq nakémbá, zoqa manqat mokho
mbaín, nandozo-manqate av nqægo, no nqova soqøsoqa,
Belzebul-qā bazaføgakh-tē qatø-ngeasām. 19 No nqova
soqøsoqa, amba Belzebul-qa bazaføgakh-te tøte-ngeasamin,
av zo ndøzøte-manqate, yaq gê, zogī ezoqam, nqova soqøsoqa
gekha ezoqam-qā bazaføgakh-tē ginø-ngeasumatun? Gê,
Saitan-qā bazaføgakh-tē ginø-ngeasumatun. Āv taoká. Yaq
nakémbá. Tiqa matev mȍndø-unimanqatín, av nqægo, zoqa

---

* **11:10** 11:10 Taqa manqa mokho av nqægo: Qo Mbumbukiam-te toqoqam-buq, neka ande teqa mboqog-te me toqote-khanæmat, yaq ndego segékhatóq. Kopømbaqapé teqa bawan-te toqomø-oq. **11:15** 11:15 Met 9:34; 10:25 **11:16** 11:16 Met 12:38

manqat mokho mbaín. 20 No nqova soqøsoqa, Mbumbukiam-
qá bazaføgakh-té qatø-ngeasumatún. Ndøgo zo āv qanezømás
nqægo: Mbumbukiam-qa Megeat Matev, mǫ̀ndø-fakhán zo-
te.
21 Neka nøme nqánek: Ezoqa bazaføgakh-qape, ekeza khoev-
te bøibøi to:yøet neka sanqava kopoav vømbógoāt, yaq teqa
gigiap kopømbá. Ezoqa gembó-aqonamák. 22 Geté ezoqa
uni bazaføgakh-us-qape-in tendowav, namba vǿenøfē, yaq-
mba vǿzū, yaq ndego sanqava géviwám, ndego go:tawam,
neka teqa gigiap vømbó-upøgīm, vømǿ-etøomēm, ezoqa nøme
namba.†
23 Gekha ezoqām ndigu, no-te nøzøzaneav ndigu, ndigu nogí
qaqa ezoqám. Neka gekha ezoqām ndigu, no ezoqa møvøbam-
qa yaq-te tøkemav ndigu, ndigu ezoqa gèpanqasumít.”

Matev soqaqape tøfakhan, ezoqa manqa-zapa-te nqawa tevesez
(Met 12:43-45)

24 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Nqova soqa
ezoqam-te tefakhan, yaq ndego mbenga qaqaniap manqei-
té gé-okhoát. Manqei eqeieqei-qa ndøvawét, te:yagat. Geté
qeiviav tøgoat, ekeza manqat āv gené-eín nqægo, ‘Ság. Nøkeza
khoev-té qatøveséz, ma qatønde-fakhan ndøgo.’ 25 Yaq ndego
nango tevesez, ta khoev ndøgo viayáp neka gapuk mbaín.
26 Yaq nangó genǿwáv, nqova soqøsoqa seven nøme vømøndó-
khatōb, ndigu uni gi:soqøsoqoezam. Āv teoká, av ndego ekezan
nde:go. Yaq ndigu tindúzáv ndǿgo, namba vøméqōm. Yaq
vaev-te ndøgo, ndego ezoqam, teqa yage unimé:-soqá. Āv
taoká, av bugukhokhof ge:yagam.”

Unimanqatin khanakhanakh-qa yaq-te

27 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ezoqa ewaqape-qa
mokho-te, sæva kopo āv guni-akhá nqægo, “Sævam ndugu
khanakhanakh mbá guabitigú, qo gui-ova neka tete vøqā-
etoumam.”
28 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Unimanqatín, nandav. Geté
uni khanakhanakh-in ndígu tøzǿgoát, ezoqam ndigu,
Mbumbukiam-qa Manqat ndīyōgē neka manqa o-mba
ndīmbǿē-ndāpē.”

Yesu ekezan, Ziona ge:khamas
(Met 12:38-42)

29 Ezoqam-qa bawan qakhouwevtat, Yesu-qa manqat gi-
ewagat, yaq ndego āv gezømbe-eín nqægo, “Zo ezoqa ndakin

11:22 11:22 Kol 2:15 † **11:22** 11:22 Ezoqa bazaføgakh-qape ndego, ekeza khoev-te bøibøi ndo:yøet, ndego Saitán. Geté ndego ezoqam uni bazaføgakh-us-qape-in, ndego yaq-mba tezu neka gigiap vømbó-upøgīm, ndego Yesú. **11:23** 11:23 Luk 9:50 **11:27** 11:27 Luk 1:28, 42, 48 **11:29** 11:29 Met 16:4

nqazoyage, zo ezoqa soqøsoqá. Zo umingiap matev qeivi-
qa mba zøgó. Geté zo matev nøme zóqeivimák. Sa ndógo
tozóqeivím, av Ziona qambøe-fakhan. 30 Matev ndøgo, Ziona
qambo-fakhan, Niniva ezoqam āv qanezømás nqægo: Mbum-
bukiam ndokhofotáv. Yaq até ta matev ndøgó-a, Ezoqam-
ge Yo tømbo-fakhan, zo mé:zømás, zo ndakin nqazoyage, av
nqægo, no Mbumbukiam ndokhofotān.
31 Mbumbukiam-qa Manqa Ovøyam Khøuwa
Kandambaqape-te, ndugu Siba manqei kawa sævam
kandambaqapu, segé-itán. Yaq ndugu zo ezoqa soqøsoqa
mé:zæb, zo ndakin nqazoyage. Zapa ndógo, ndugu qámbá
gunduwav, Solomon-qa matavap loloakh manqat vømømbō-
ewag, ndego Izlael kawa ezoqam kandambaqape. Geté,
nqáe! Ngenek ezoqam zo namba nge:go, ngenek Solomon
ùnime:-løvuám. Geté zo teqa nømendim manqat ndapeáv.
32 Ta Manqa Ovøyam Khøuwa Kandambaqape-te, até Niniva
ezoqám-a, vǿwān. Yaq ndigu zo ezoqa soqøsoqa mé:zæb, zo
ndakin nqazoyage. Zapa ndógo, ndigu manqa-zapazapa-te
gigoam, màndo-qambúz, Ziona-qa manqat giyogem. Geté,
nqáe! Ngenek ezoqam, zo namba nge:go, ngenek Ziona
ùnime:-løvuám. Geté zo qambuzaneáv, teqa manqat qazoyo-
gem."

Niqa matev waev-té qabegó
(Met 5:15; 6:22-23)

33 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Lampa to-
qomag, yaq kopømba mbaín toqo-khonao o yakhav mokho-
te voqotú-utāv. Geté lampa asøzam nonqo-té qonǿwuá. Yaq
gekha ezoqām ndigu, khoev-te ti-ozat, waev ndǿqeivát.
34 Qoqa kha, waev bøi mbo-etoám. Bøi eqeieqei tøgoat,
yaq kha ate ndægo, waev-té qágoát. Geté bøi soqain tøgoat,
yaq qoqa kha ate ndægo, bøivun-té qágoát. 35 Yaq nakémbá.
Aiyá qagó. Soqaín ndøgo, ta waev ndøgo, qoqa mokho-te
nandaqambu:gu, tøbøivun.
36 Yaq nakémbá, qoqa kha ate ndægo, waev mokho-te mba
tøugoat neka bøivun-qase mbain vǿgoāt, yaq kha ate ndægo
waev-ús, kopømba av-té, lampa-qa waev qo-te ndækhaev."

Yesu Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam gezøponqom
(Met 23:1-36; Mak 12:38-40)

37 Yesu manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq Felisi
ezoqa kopo, Yesu lou loge manqat mbo-eín. Yaq khoev-té
gemømbo-ón, lou loge-te vǿqom. 38 Geté Yesu bugukhokhof

11:31 11:31 1 King 10:1-10 **11:32** 11:32 Jona 3:5-10 **11:33** 11:33 Mak 4:21; Luk 8:16

zenda sunguziav, av tiqa matev qægoam, lou gilogɨn. Yaq
ndego Felisi ezoqam, nqova mbondáf.
39 Yaq Evezøza, ndego āv gembøe-eín nqégo, “Zo Felisi ezo-
qam, zo kap neka melek, mumat mba zoto-sunguzumatún.
Neka zo zøkezan, até kopó. Mumat-te ndo:go, eqeieqeí.
Geté zoqa mokho-te, gigiap qovetu matev neka manqa-
zapazapa, mòndømø-tøtøvøyám. 40 Zo matavap mbain
ezoqam, ge zô ndozo-matavap, Mbumbukiam ndego ezo-
qam gekhakheinøvem, mumat mba mbøé-khakheinam, getē
mokho-te khakheinøpøteâv neka ndego otevateâv, ndøgo
mokho-te ndøugu? Av taoká. 41 Yaq nakémbá, gigiap nandav,
zoqa melek neka kap nandu-nqeitøve, zo gigiap-av ezoqam
zozø̀-etoám. Yaq nqáe! Gigiap ate ndægo, ndøgo tøzømbé-
eqeieqeí.
42 Zo mòzo-soqoéz, Felisi ezoqam. Zo até avøe gigiap
uni khasøkhasis-ín-a, qazøtøndo-pe:tatun, zòqaqaemín,
qaqageap vømø̄-ten-ɨn, yaq qatoat kopo Mbumbukiam
vozombō-etøomemɨn. Matev khasøkhasis av nqægo, zo
mòzogoatún. Geté matev kandakanda, kopømba ande av
ezoqa nøme-te, matev eqeieqei matanam matev, neka kuku
matev Mbumbukiam-te, zo gèzømbo-qasí:v. Matev eqeieqei
khasøkhasis tozogoat, ndøgo kopømbá. Geté gigiap-qape
ndøgo, matev eqeieqei kandakanda tozogoat.
43 Zo mòzo-soqoéz, Felisi ezoqam. Zo tøzømbe-khaneát
ndøgo, guliguli khoev-te, iz akhayapak-qá qonam nonqo-té
qazó-qonumát, neka ezoqa ewaqape, maket manqei-te, zo
khaiya mboma manqat vizap-us bezø̄-manqate.
44 Zo mòzo-soqoéz. Zo andé manqei-pakha ozap nøme me
zøte:gó. Mumat-te ndøgo, bugug eqeieqeí. Geté mokho-te
ndøugu, kha mòndølanqá. Yaq ezoqa sogó-okhoát, mumat.
Zapa ndøgo, ndigu zøtezateáv, av nqægo, nqanek ezoqa-pikia
nge-otôvē.”
45 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq Mozes-qa guguna man-
qat nømendim ezoqa kopo, āv gembøe-eín nqégo, “Nøméndim
ezoqam. Qo nqanek manqat nandoqo-manqate, qo até ní-a,
iz sòqonimbu-ngi:wát.”
46 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Unimanqatín. Até zó-a, Mozes-
qa guguna manqat nømendim ezoqam, zo mòzo-soqoéz. Zo
ezoqa viniv-qape zozømbø-awám. Yaq ezoqa amba-amba me:-
eqagím. Geté zo zenda-qase aumáv, ezoqa vozozømbé-tøkeāt,
ndigu nqanek viniv ndi-eqawat.
47 Zo mòzo-soqoéz. Zapa ndøgo, zo Mbumbukiam-gi
manqa vevezam ezoqam-qa manqei ozap-te, khoev qaniqan-
imav zozø-puanumatún, zoqa matavap vesezu nonqo. Geté
ndigu zøkeza zøzøkha-zapazapa-za ndøzitagát. 48 Zo matev av

nqægo ndozogo, yaq zo zò-unimanqatintét, av nqægo, matev
ndøgo, zogi zøzøkha-zapazapa-za gigonem, eqeieqeí. Ndigu
gèzitagám, ndigu Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam,
yaq zo tiqa manqei ozap mumat, khoev qaniqanimav zozø-
puanumatún.
49 Mbumbukiam ekeza matavap loloakh-te, taqa yaq-te āv
gene-eín nqægo, 'No manqa vevezam ezoqam neka u-anim
notøndó-khofosumát, ti-te. Geté nøme ndigu, pakhapakha
zøkhanæmát neka matev soqøsoqa vøzøgoāt.' 50 Yaq nakémbá,
Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ate gi:goam gizita-
gat, Mbumbukiam manqei-qape ande ge:khakheinam, atema
ndakin, taqa yaq-fia nqosøgeap, zo-té qanøbøí, zo ndakin
nqazoyage, 51 ta zitøge matev ndøgo, qangaz, Eibol gilaem,
qamat, atema Zekalaya vømōlaem, yaq lou-qase-te ndøgo,
ma Mbumbukiam-te søvakha gigiap giløvusumatun, yaq ndøgo,
Mbumbukiam-qa khoev ndøwev, livin-qase ndøugu. No uni-
manqatín nqazø-manqate. Nqanek yaq-fia nqosøgeap, zo
zóndapém, zo ndakin nqazoyage.
52 Zo mòzo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nømendim
ezoqam. Zo mboqog mboqogim nonqo, mòzo-khonøbém,
Mbumbukiam-qa yaq-te zøtezat nonqo. Zo zøkezan onimáv,
neka zo ezoqa nøme zòzømbø-kház, ndigu onim-qa ndigu."
53 Yesu nqanek khoev ge-ivav, yaq Mozes-qa guguna man-
qat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam, qaqa matev
ndøngazém, te-te. Yaq ndigu bevap vinivinimbá gimbogoam.
54 Ambá gembo-matemateømemín. Yaq ndego manqat soqain
te-einin, yaq ambá manqa ovøyam-té ginø-veemín.

12

Ezoqam-qa khavozam matev-qa yaq-te, gò:feazoát
(Met 10:26-27)

1 Ndakin ezoqa kopoav-qapé gindupindam, Yesu-te.
Taosen mǫndømø-løvú. Izuizum sège-tokhonømbemám.
Geté Yesu bugukhokhof ekeza paev ezoqam, āv gezømbe-
eín nqægo, "Gò:feazoát. Felisi ezoqam ndigu, khavozam
ezoqám. Tiqa matev, bugug eqeieqei ndøkeogé. Geté soqaín.
Neka tiqa khavozam matev, andé flawa poponøvem nonqo
me me:panqavøemín, ezoqa nøme-te. 2 Geté gekha matēv
ndøgo, ndøgutøve, bavokhó qandó-fakhanám. Neka gekha
manqāt ndøgo, ndøkhonøwe, ndǫndo-veveám. 3 Manqat
ndøgo, zo lovølova ndozo-manqate, yaq tøndo-paveat, ezoqa
ewaqape sugumú-ewagét. Neka manqat ndøgo, zo khoev
mokho-te, ezoqa nøme-qa gea-te sa ndozoto-potozu, bavokhó
sugumú-vøndavét."

12:2 12:2 Luk 8:17

Møe Mbumbukiam-te mbá qazinøgoát, ambá ndøgo, ezoqam-te
(Met 10:28-31)

4 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Nǿfuap! No nqazǿ-
manqate: Zo ndigu møe zǿgő, ndigu ezoqa pakhapakha sa
ndikhanæ. Zapa ndǿgo, ndigu kha mba zǿngiú. Geté taqa
zita-te, ndigu matev nøme kopømba mbaín tizøgo. 5 Geté
no ndakin nøtézømás av nqægo, zo møe gekha ezoqām
zombógoāt. Zo møe ndégo tozombó-goát, Mbumbukiam.
Ndego bazaføgakh ambá ta-mba nqānek, qambøegō, ezoqa
tezitag. Geté taqa zita-te, ndego kopømbaqapé, ezoqa gøinam-té
gemǿ-nqagivém. Unimanqatín. Møe te-mbá tømbogó ndego.
6 Zo mǿzøte-zøtéz. Pipisi nakheis-qa fia khapekhapémbá.
Moni mokho-qasis menas, faev soqotéwí. Pipisi, fia
khasøkhasis ambá ginigú. Geté Mbumbukiam ndezø-keôgé,
ndigu. Ndego pipisiam kopo, manqa mate gembøé-navøemák.
7 Geté gèmbo-mataváp. Zo-te até zogí izúm-a, zoqa kawa-te
ate nandigu, Mbumbukiam mǿndø-gevebám. Yaq nakémbá.
Zo møe ndǿgő. Zo Mbumbukiam-qa bøi-te, pipisi kopoav-
qape ùni zøte-løvubám."

Ni mivi bizǐgú, Yesu-qa yaq-te
(Met 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "No nqazǿ-
manqate: Gekha ezoqām ndego, ezoqam-qa bøi-te te-
unimanqatintat, av nqægo, 'No Yesu-gē ezoqām,' teqa yaq-
te, até Ezoqam-gé Yó-a, Mbumbukiam-gi enzol ezoqam-
qa bugug-te, āv gené-unimanqatín nqǽgo, 'Ngenek nogē
ezoqām.' 9 Geté gekha ezoqām ndego, ezoqam-qa bøi-te
noqa yaq-te to:nawam, teqa yaq-te, até nó-a, ndǽtonawám,
Mbumbukiam-gi enzol ezoqam-qa bugug-te.
10 Gekha ezoqām ndego, Ezoqam-ge Yo-qa yaq-te,
manqa soqøsoqa ndemanqate, ta manqa-zapa ndøgo,
Mbumbukiam kopømbá, segembøé-navøém. Geté ezoqa
Nqova Mbomambaqape-qa iz tengiu, Mbumbukiam teqa
manqa-zapa gembøé-navøemák.
11 Zo ezoqa Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te o megetapak-
qa megemege-te o gekha kawakawa-za-qa megemege-te ti-
itub, yaq zo ndøfofògeā́p av nqægo, ande gekha manqat me
zozømbé-qavøiū o gekha manqat zó-einī́m. 12 Zapa ndǿgo,
ta khøuwa-te ndøgo, Nqova Mbomambaqape zǿ-ovøyám, zo
ande gekha manqat me zøté-einī́m."

Gigiap kopoav ezoqam, ndego gigiap sa gemøndatat, taqa yaya etæ manqat

---

12:7 12:7 Luk 12:24; Kel 27:34 **12:11** 12:11 Mak 13:11; Luk 21:12-15

13 Yesu ezoqa bawan-qape manqat gezø-manqatat, yaq livin-
te ndøugu, ezoqa kopo āv gembøe-eín nqægo, “Nøméndim
ezoqam, noge ata gèmbo-eín, tat-qa gigiap, yà bani-etøomém,
ndøgo gini-ivav, genanim.”
14 Geté Yesu gembo-qavøiu, “Gê, no gekha ezoqām ndøve,
qo neka qazøpikia tæzø-ein, av nqægo, ‘Zøve-qa gigiap āv
qazøtē-etøomēm nqægo’?”
15 Yaq Yesu ezoqa ewaqape, āv gezømbe-eín nqægo, “Aiyá
qagó neka zøkeza kha, gèmbo-keogé. Zo gigiap me:qovètū.
Ezoqam-qa yage, ambá av nqægo, gigiap kopoav-qape-tē
qanotawē.”
16 Yaq Yesu yaya zø-etá, gezø-ein, “Ezoqa kopo møndøgoám.
Gigiap kopoav ezoqám. Ndego khae vømbōgoam. Yaq
viav nøme-te, ndego avøe gigiap kopoav-qapé qambo-fakhan.
17 Yaq ndego ezoqam gematøvem, ‘Av khatégō? Noqa khoev
ate nqæpuate løvøzupøteáv, avøe gigiap vøté-nqeitām.’
18 Yaq ndego āv gene-eín nqægo, ‘No nqánek qægó. Lou
nqeitam khoev awenege nó-evøzám. Yaq kandakanda ndaki-
nak nópuán. Yaq lou tøtú:-nqeitám ndøgo, noqa gigiap nøme
namba. 19 Yaq taqa zita-te, no nøkeza mokho-mba āv qaté-
eín nqægo, “No ndakin gigiap kopømbá. Viav kopoáv, no
gigiap-qa nófofogeapák. No ndakin pusa mba nótavát, lou
vøelogāt neka ibøkha vøe-izumāt. Yaq no khanakhanakh mbá
qatéyagát.” ’
20 Geté Mbumbukiam gembo-ein, ‘Qo matavupav ezoqam,
qo nqægo lova qónaqaním. Yaq gê, qoqa gigiap ate nan-
daqambe:go, gekha ezoqām ndø-upøgīm, ndoqo-khatiwi? Qó
mbá!’ ”
21 Yesu nqanek yaya guzumbu-eta, yaq nøme āv gezømbe-
eín nqægo, “Ndigu matev āv tøzømbé-fakhán, ndigu gigiap
sa timøndatet, ekezan nonqo, getē Mbumbukiam-qa bøi-te,
gigiap ande mbain me ndi:gu.”

Zo gigiap-qa yaq-te ndøfofògeǎp
(Met 6:25-34)

22 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Yaq nakémbá, no
nqazø-manqate: Zo yage-qa yaq-te ndøfofògeǎp, av nqægo,
gekha lou zólogāt. Neka kha-qa yaq-te ndøfofògeǎp, av nqægo,
gekha ndabua zó-uzumāt. 23 Yage-qa mokho, taoká ndøgo, lou
mba toqologat. Neka kha-qa mokho, taoká ndøgo, ndabua
mba toqo-uzumat. 24 Pipisi zøtézømēt! Ndigu avøe gigiap
ogekhæmáv, neka gendó-peanemák. Neka ndigu lou nqeitam
nonqo khoev mbaín. Geté Mbumbukiam ndøzøkefé. Gèmbo-
mataváp. Zo teqa bøi-te, pipisi ùni zøte-løvubám. 25 Ge zô
ndozo-matavap, ezoqa kopo zo mokho-te tefofogeapat, ndego

12:15 12:15 1 Tim 6:9-10 **12:21** 12:21 Met 6:19-20

yage elavøqase ndømbó-seketet? Mbaín! 26 Até nqanek matev-
qasé-a, zo kopømba mbaín, tozo-matønømem. Av tægoat
ndægo, yaq zo gekha zapâ, matev nøme-qa yaq-te ndozo-
fofogeap?
27 Neka flawas zøtézømēt, ndi-umizan. Ndigu sasae
gonemáv neka ndabua potofumáv. Geté no nqazø̀-manqate:
Até Solomón-a, ndego kawa ezoqam kandambaqape, gi-
giap mbomømboma kopoav-qape qambogoam, teqa ndabua
bugug keoge mbaín, av flawas ndi:gu, tiqa bugug ndækeoge.
28 Nginik flawas, ndakin gagayag-te ndi-umianet, nakhamas-
te ambá giní-pakhaéz, yaq gøinam-té ginø̀-nqagivemém.
Geté Mbumbukiam ndabua bugug keoge eqeieqei zø-etoám.
Mbumbukiam flawas ndabua eqeieqei ndezø-etoam, ndego
zo nøme mba zømbó-uzám. Zoqa unimanqatin khapémbá,
Mbumbukiam-te. 29 Zo lou-qa yaq-te neka izam-qa yaq-
te, matavap khapé bezømbe-khouwèvā̀t neka mbofofogèā̀p.
30 Gigiap av nqægo upøgim-qa yaq-te, miavmiav bavokho-
ak mba ndømataváp, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu,
nqanek manqei-qape-te. Geté zoge Zøve, ndego mòndæ-
otév, gigiap av nqægo, zo bèzøgó. 31 Zo bugukhokhof
Mbumbukiam-qá Megeat Matev mba zombóvawát. Yaq
ndego zo nqanek gigiap nøme, ndȍzø-etoám.”

Moni mendebam-qa yaq-te
(Met 6:19-21)

32 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo møe ndȍgȍ,
zo ande sip nakhei misika mba ndøzøte:go. Zapa ndøgo, zoge
Zøve-qa poev nqánek: Ndego teqa Megeat Matev zo zø-etoám.
33 Gigiap nandøzøgo, gèwí. Yaq moni ndigu, tozoqasem,
gigiap-av ezoqam zozø̀-etoám. Av tøzøte-gonem ndægo, yaq
zogi moni, yan manqei-té qazonø̀-møvøbumít. Ta manqei-te
ndøgo, moni nqeisam nonqo ndigu, gékeqanimák. Neka moni
ndigu, génasinimák. Neka aqona ezoqam, kopømba mbaín,
tizømetam, neka khotet kopømba mbaín, tilouzim. 34 Matev āv
tøzøté-goném. Zapa ndøgo, ma zoqa gigiap qaniqanim ndægo,
até zoqá mataváp-a, sa ndøgo tøgoát.”

Evezøza-qa qavøne nonqo, é-mozoto-khakheinám

35 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo é-mozoto-
khakheinám. Neka zoqa lampa até betøkháev. 36 Zo
andé nginik sasae ezoqam me me:gó. Khakheitáp. Ndigu
ekeza kawa-qa tiokewaget, ndego sakhei etoam matev-
te gewav, yaq khøuwa nøme nqawa tendoqavan, mboqog-
te vøkhaneām, yaq ndigu mboqog nakhamas-té ginømbó-
mboqozønám. 37 Yaq ndigu sasae ezoqam khanakhanakh

12:33 12:33 Luk 18:22 **12:35** 12:35 Met 25:1-13

mbá ginígoát, kawa ezoqam tendoqavan, ndigu vøzømēt,
timbøe-tiawet. No unimanqatín nqazø-manqate. Ndego kawa
ezoqam, tegi sasae ezoqam av teːzømet ndægo, yaq ndego
sasae nonqo ndabua ndǿ-úz, lou loge-te qonam manqat
vøzǿ-eɨ̈n-a, lou vøzǿ-qoqōng. 38 Sasae ezoqam av ngiːgu,
khanakhanakh mbá ginígoát, até ndøgó-a, tigi kawa ezoqam
lova u-mba o nqoev-te tendoqavan, yaq ndigu tezømet, av
nqægo, ndigu mǒndoː-khakheinām.
39 Gèmbo-mataváp: Khoev eve amba teː-otevɨn, av nqægo,
ande gekha khøuwa iz-te, aqonam ezoqam tendowav, yaq
ndego ambá gembótakák, khoev sa tembo-nqawaɨn. 40 Yaq
até zó-a, zo vòːkhakheinám. Zapa ndøgo, Ezoqam-ge Yo, ta
khøuwa-te ndøgo tendéqaván, zo matavapøteav tøgoat, ndego
tendoqavan."

Yaya etæ manqat, sasae ezoqam eqeieqei neka sasae ezoqam soqaqape-qa yaq-te
(Met 24:45-51)

41 Yaq Pita Yesu gèmbobeváp, "Evézøza. Gê, yaya
nqanek qoqo-eta, ni qoté-manqate, ó, ezoqa ewaqape qotē-
manqate?"
42 Yaq Evezøza gembo-qavøiu, "Ge qô ndoqo-matavap?
Gekha sasae ezoqâm, ndego unimanqatin neka matavap
loloakh-us? Sasae ezoqam unimanqatin neka matavap
loloakh-us, av ngéːgo. Tege kawa ezoqam, manqei nøme-te
tewav, yaq ndego sasae ezoqam, keoge ezoqam teve, teqa
khoev teqeivat neka tegi sasae ezoqa nøme, khøuwa eqeieqei-
te lou vøzǿ-etoumāt, 43 yaq vaev-te nqawa tendoqavan, teqeiv
av nqægo, ndego sasae eqeieqei ndøgōt, yaq ndego sasae
ezoqam kopømbá, khanakhanákh. 44 No unimanqatín nqazø-
manqate. Ndego kawa ezoqam, gigiap ate ndømbøego, keoge
ezoqam ndégo tévé, ngenek sasae ezoqam. 45 Geté ndego
sasae ezoqam, av teːmatavupat nqægo, noge kawa ezoqam
nakhamas-te gendō-qavanāk, yaq ndego sasae ezoqa nøme
kha zǒkhanæmāt, angana neka sakheis, neka lou loge møqæ
vømbóyāt neka ibøkha soqa izam møqæ vǒgoāt, yaq kawa
mbó-okɨvāt, 46 yaq tege kawa ezoqam, ta khøuwa-te ndǒgo
tendéqaván, ndego sasae ezoqam khakheinøpøteav tøgoat
neka otevateav vǒgoāt, ndego tefakhan. Yaq kawa ezoqam,
ndego sasae ezoqam, yaq-fia nqosøgeap mbó-etoám. Yaq-fia
kandambá teta, te-te ndego. Yaq ndǒgo tenǒ-khofotáv, ma
unimanqatinteav ezoqa nøme ndiːgu.
47 Gekha sasae ezoqām ndego, tege kawa ezoqam-qa poev
te-otev, gete khakheinøpøteav tøgoat neka teqa poev paeveav

12:39 12:39 Met 24:43-44; 1 Tes 5:2 **12:44** 12:44 Met 25:21, 23 **12:47** 12:47 Zems 4:17

vøgoāt, ndego yaq-fia nqosøgeap kandambá tendap. 48 Geté
gekha sasae ezoqām ndego, tege kawa ezoqam-qa poev
otevateav tøgoat, neka matev soqain vøgoāt, ndego yaq-fia
nqosøgeap andé khapémbá tendap.

Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam otevat kan-
dambaqape gembo-etoam, yaq ndego nqawa kandambaqapé
sa bembo-qavøiú. Neka gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam
gigiap o matev kopoav teqa zenda-te goːve, yaq ndego nqawa
kandambá sa bembo-etoám."

Ezoqa géqaqáb, Yesu zapaya
(Met 10:34-36)

49 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "No nqanek manqei-
qape-te, gøinam mboqotøve-qa nøgeavún. Neka noqa poev
kandambaqape nqánek: Ambá gewagimín. 50 Geté no ibøkha
iz vini bàtøkhæ-ndáp. Yaq no mbøni vaev kandambá, taqa
yaq-te, atema matev ate ndægo, vømø-navøēm.

51 Ge zô ndozo-matavap, no nqanek manqei-qape-te, ezoqa
sambi etoam-qa nøgeavun? Av taoká. No ezoqa qaqaza-qa
nøgeavún. 52 Ndakin matev āv qanéfakhán nqægo: Khoev
kopo-te ezoqam faev tiyagat, ndigu ndȍqatøném. Ezoqa
misika, ezoqa menas gésanqáb, neka ezoqa menas, ezoqa
misika vøsanqāb. 53 Eve yo ndȍsanqáo, neka yo eve
vøsanqāo. Evo yu ndȍsanqáo, neka yu evo vøsanqāo. Zakha-
puka ziwap ndȍsanqáo, neka ziwap zakhapuka vøsanqāo."

Yesu-qa yaq-te, mokho vȍmbo-ndapém neka vøqambuz
(Met 16:2-3)

54 Yesu ezoqa bawan-qape manqat nøme gezø-ein, "Zo ozoz
qazo-qeivimin, khøuwa sininim tøwuøyav, yaq zo nakhamas-
te āv qazøte-einimín nqægo: Qæ ndølanqā. Yaq uniman-
qatín. Qæ sège-lanqaín. 55 Neka yaq sanqa khamøe qando-
feaɨn, yaq zo āv qazøte-einimín nqægo: Khøuwa tatas-qape
ndøyøēt. Yaq unimanqatín. Khøuwa tatas-qape sège-itanín.
56 Zo khavozam ezoqám, zo ndozo-manqate av nqægo, 'Ni
Mbumbukiam mȍtinøtēn.' Zo manqei neka khaiya qazo-
qeivimin, yaq zo mȍzøte-zøtezín, av nqægo, khaiya ande āv
khanégoāt. Geté zo matev nqazo-qeivi, av ndakin nqæfakhate,
zo gekha zapâ, taqa mokho ndapeav ndozogo?"

Mbumbukiam-te nakhamas-té qanøqambúz
(Met 5:25-26)

57 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Zo gekha zapâ, zøkhapus
mokho-mba matavapøteav ndøgo, gekha matēv ndøgo,
eqeieqei ndøgo? 58 Gèmbo-mataváp. Qo ezoqa nøme-te moni

12:50 12:50 Mak 10:38-39 **12:53** 12:53 Mica 7:6; Mal 4:6

ndiqambo-løfoke, yaq ndego qo manqa ovøyam-te ndapaqat-
qa tegoat, qo manqat vǫ̀kho-khakheinám, te namba, ate
av-té nakhoa-te tøzøte-apet. Soqaín ndøgo, ndego qo manqa
ovøyam megeat ezoqam-qa zenda-te teve, yaq ndego qo
polis ezoqam-qa zenda-te vǫvē, yaq ndego qo ndimbula-te
sasa ndǿ-utāq. 59 No nqataqá-manqate. Qo ndøgo naqanøká
qotøndó-fakhaqák, atema fia ate ndægo voqotumúgū.”

13

Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-te qambuniav tegoat, ndego gemø-navøém

1 Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa nøme Yesu namba gi:goam,
emanqat āv gimbøe-vototém nqǽgo: Gelili ezoqa nøme,
Mbumbukiam-te søvakha gigiap ndøløvusumát. Yaq ate av-
té, etoam matev gi:goat, Pailøt-gi nakhag ezoqam, gèzitág.
Yaq av nqægo, tiqa kouk, søvakha gigiap-té qanø-o:á, ndigu
Mbumbukiam-te etoam nonqo lou-qase-te go:-aomem, neka
tiqa kouk namba vømǿ-tøkua. 2 Yesu nqanek emanqat ge-
ewag, yaq āv gezømbe-eín nqǽgo, “Ge zô ndozo-matavap,
ndigu ezoqam, nqanek matev qazøfakhan, tiqa manqa-
zapazapa kandambâ, áv táoka, ndigu Gelili ezoqa nøme-qa
manqa-zapazapa? Yaq nakêmbà, nqanek matev qazøfakhan
ti-te? 3 Mbaín! Geté no nqazǿ-manqate: Zo Mbumbukiam-
te qambuzaneav tøgoat, yaq até zó-a, zo ate ndøzøte:go, āv
tøzømé-nasiním. 4 Neka ge zô ndozo-matavap, ndigu ezoqa
18 gipakhaez, Siloam kewan-qasi avønin-te ndøgo, khoev
eqawat-qape qandonqoe, tiqa manqa-zapazapa kandambâ,
áv táoka, ndigu ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa, Zelusalem
taon-te ndiyage? 5 Mbaín! Geté no nqazǿ-manqate: Zo
Mbumbukiam-te qambuzaneav tøgoat, yaq até zó-a, zo ate
ndøzøte:go, āv tøzømé-nasiním.”

Yaya etæ manqat, fig tae vi:mav qagoam

6 Yaq Yesu yaya zø-etá, gezø-ein, “Ezoqa mǫ̀ndøgoám,
ekeza waen khae-te, fig tae vømbōyam. Yaq tae nanga-qa
gemøkewag, vi:pøteáv. 7 Yaq ndego tege sasae ezoqam, khae
gembøe-kewagam, āv gembøe-eín nqǽgo, ‘Nqáe! No nqanek
tae-te, nanga viam-qa nømbøe-kewagám. Viav misiká. Geté
vi:máv. Ság! Qókhavoé. Manqei mo:khazú.’

8 Geté yaq ndego sasae ezoqam gendo-qavøiu, ‘Khanánqa.
Tae nqanek até betøkhæyá. Viav kopo nøme bètøkho-ngeatám.
Tae zapa-te nqanek, manqei mumat bàtøkho-nqagím. Yaq
pakhakh notóqouzám. 9 Eisa, viáv nøme qanéviám. Geté
mbain tøgoat, kopømbá. Soqó-khavoé.’ ”

13:2 13:2 Zion 9:2 **13:7** 13:7 Luk 3:9 **13:8** 13:8 2 Pita 3:9, 15

Yesu Sabat khøuwa-te, sævam zita køfi:v gukhakheinøvem

10 Sabat khøuwa nøme, Yesu Zu ezoqam-qa guliguli khoev
nøme-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat, 11 yaq nqáe!
Sævam kopo møndøgoám. Ndugu nqova soqa mbøigoám,
ndego enqoni vømbō-etoam. Viav kandambá gumbøigoam.
Viav ate qægoam 18. Yaq ndugu zita køfí:v. Kopømba
mbaín, ndaføyamba vøe-itān. 12 Yesu ndugu sævam gu-omet,
yaq sègembo-akhá, vøndōwav, yaq gumbo-ein, "Ngólam, qo
mòqo-eqeieqei-éq. Qoqa enqoni nandav, mòndøqa-navøém."
13 Yaq ndego zenda mbøevé. Yaq nqova mbaín, ndugu sège-
eqeieqei-év, ndaføyamba vō-itan, Mbumbukiam-qa iz sasa
ndø-eqa.

14 Geté ndego Zu ezoqam-qa guliguli khoev megeat ezo-
qam, khanakhanakh mbaín, Yesu ngunuk sævam, Sabat
khøuwa-te guikhakheinøvem. Yaq ndego ezoqa āv gezømbe-
eín nqægo, "Sasae khøuwa ate ndi:gu, síks. Ta khøuwa-
te ndógo tøzøtøndé-okhoát, eqeieqeizat-qa tozogoat. Ambá
ndøgo, Sabat khøuwa-te."

15 Yaq Evezøza gembo-qavøiu, "Zo khavozam ezoqám. Até
zó-a, zo sasae sòzogoatún, Sabat khøuwa-te. O gê, zo Sabat
khøuwa-te, kao o donki nqovotumâv, neka ibøkha-te itu-
imâv. Av taoká. Zo mòzogoatún. 16 Até ngunuk sævám-a,
Eibleem-gú ziú. Geté Saitan viav kopoav-qapé gumøvøitam.
Ate qægoam 18. Yaq ge zô ndozo-matavap? Ngunuk
kopømba mbaîn, Sabat khøuwa-te tu-eqeieqei-ev. Av taoká.
Kopømbaqapé!"

17 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq tegi qaqa ezoqam
ate gi:goam, mivi ndøndapém. Geté ndigu ezoqa nøme,
khanakhanákh, Yesu matev kandakanda ate qægoam,
gematønumam.

Masted tae nanga-qa yaya etæ manqat
(Met 13:31-32; Mak 4:30-32)

18 Yaq Yesu gezø-ein, "Gê, Mbumbukiam-qa Megeat Matev
ande gekhâm? Gekhā nøtékhamās? 19 Masted tae nanga
nøtékhamás. Ndigu khapikhapímbá. Geté ezoqa, nanga kopo
khae-te tezøgeakh, yaq ndigu gèkhouwezín, vømō-tae-in, neka
pipisi tang-te sasa mo:viviamin."

Flawa poponøvem nonqo-qa yaya etæ manqat
(Met 13:33)

20 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Gê, Mbumbukiam-
qa Megeat Matev gekhā nøtékhamās? 21 Flawa poponøvem
nonqo nøtékhamás. Sakheis khasøkhasis ndø-upøgimatún,
khapémbá, flawa-te vōu-pomogimimin. Flawa poponøvem

13:14 13:14 Exo 20:9-10; Deut 5:13-14 **13:15** 13:15 Luk 14:5

nonqo, khapelavøqase ambá qanegó, neka flawa kandambā.
Geté flawa ate ndiːgu, sègemø-popoezín.”

Yaya etæ manqat, mboqog khapelavøqasi-qa yaq-te
(Met 7:13-14, 21-23)

22 Yesu nakhoa gegeveat, Zelusalem taon-te gemat,
ta taon neka vemivemiav-te ndøgo, nakhoa-te qoːgoat,
Mbumbukiam-qá manqat meːzømesimát. 23 Yaq ezoqa nøme,
Yesu āv gembøebeváp nqægo, “Evézøza. Gê, ezoqa khapîmbà,
tikhandīːz?”
Yaq Yesu ndigu gezø-qavøiu, 24 “Bazaføgakh ndø-asáz.
Mboqog khapelavøqasi-té qazomø-óz. No nqazø-manqate.
Ezoqa kopoáv, onim-qa tigoat. Geté kopømba mbaín. 25 Khoev
eve mboqog toːtokaz, yaq zo bavokhó sozotówán, vozó-
khanæmēm. Yaq zombó-viømém, ‘Evézøza. Mboqog qoní-
mboqozó!’ Geté yaq ndego tendo-qavøiu, ‘No zo nøtenøtenák.
Zo gekha manqei-âk?’ 26 Yaq zo tozombo-qavøinam, ‘Ni
lou zilogám neka ibøkha zi-izumám, qo namba, neka qo
niqa vemiav-te, mòqoti-nømendimám.’ 27 Geté ndego nangó
genøzø-qavøiú, tezø-ein, ‘No zo nøtenøtenák. Zo khazonø-
goam? Mòzozáv, zo manqa-zapazapa-us ezoqam ate
ndøzøteːgo.’
28 Zo zó-eivumát, neka khaya vozó-vivisumāt, Eibleem
neka Aezek neka Zekop neka Mbumbukiam-gi manqa
vevezam ezoqam ate ndiːgu tozo-zømet, Mbumbukiam-
qa Megeat Matev mokho-te tigoat, getē zo bavokhō ginø-
nqagevēm. 29 Ezoqa khøuwa fakhanam neka khøuwa sininim
neka sanqa-sanqa-té gindúzáv. Yaq ndigu Mbumbukiam-
qa Megeat Matev mokho-te, lou loge kandambaqape-té
genøqonáv. 30 Nqáe! Ezoqa nøme, ndakin ndindopaev,
ndigu góːmegetát. Neka nøme ndigu, nduo-megetap, ndigu
gendópavát.”

Yesu Zelusalem-ak-qa mbøni qambova
(Met 23:37-39)

31 Ta khøuwa-te ndøgo, Felisi ezoqam ndozáv, Yesu
vømømbō-einim, “Nqanek manqei mòqo-iváv. Viní qonøqáv.
Zapa ndøgo, Elod qo løvøqa-qa qagó.”
32 Geté Yesu gezø-ein, “Ngenek khavozam ezoqam, Elod, āv
qazømømbøé-einím nqægo, ‘Nqáe! No nqægo neka qasun,
nqova soqøsoqa sǽngiasumít, ezoqam-qa mokho-te nduːgut,
neka ezoqa vøe-khakheinøvemēt. Yaq khøuwa timønø-misika-
ez, no sasae nutumúkhóu. 33 No nakhoa até banø-geveét.
Sǽmá, nqægo neka qasun neka qapunum, atema Zelusalem
taon-te vøemø-fakhān. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-ge manqa

13:25 13:25 Met 25:10-12 **13:27** 13:27 Psa 6:8 **13:28** 13:28 Met 8:11-12
13:29 13:29 Psa 107:3 **13:30** 13:30 Met 19:30

vevezam ezoqam, kopømba mbaín, manqei vini-te tilaem.
Zelusalem taon-te mbá giabemø-laém.’*
34 Zelusalem, Zelusalem, qo Mbumbukiam-gi manqa
vevezam ezoqam pakhapakha ndoqozø-khaneam, neka
nandí ndōqōtē-zɨ̄tøgē, ndigu Mbumbukiam qo-te ndendo-
khofosam, no khøuwa kopoáv, qogi ezoqam baqa amba
nøzømbe-eqatám, kopømba ande av kokolok evo nduigu,
nakheis gukhatobɨn, ekeza taf mokho-te vø̄-ozɨn. Geté qo
gèqambo-qasiːvám. 35 Nqáe! Zoqa khoev nqanek, ezoqam
mbaín, segégoát. No nqazø-manqate: Zo no nango naqanøká
zónømendamák. Geté ta khøuwa-te ndøgo, sa tøzøté-nømendám,
zo tozo-einim, av nqægo, ‘Mbumbukiam ngenek ezoqam
bèkhakheinøvém, Evezøza-qa iz-te ngegeav!’ ”

14

Yesu Sabat khøuwa-te, ezoqa gekhakheinøvem

1 Sabat khøuwa nøme, Yesu lou Felisi iz akhae ezoqam-qá
khoev-té gemølóg. Yaq ndigu bøi mba mbotakém, ande gekha
matev me ndømatanām.
2 Yaq nqáe! Ezoqa tendowáv ndøgo, Yesu-qa megemege-
te vōː-itan. Ndego bov neka pingim gèmbo-boqotám. 3 Yaq
Yesu ndigu Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka
Felisi ezoqam, āv gezømbe-beváp nqægo, “Gê, kopømbâ, Sabat
khøuwa-te ezoqa toqo-khakheinøvem, ó, khafeâp?”
4 Geté ndigu yaq qavøiwateáv. Yaq Yesu ngenek ezoqam,
zenda mbøevé, vø̄khakheinøvem, sasa ndøkhofotav.
5 Yaq Yesu gezø-ein, “Zonømbé-einɨm. Zo nqazo-qonøve,
ezoqa kopo, Sabat khøuwa-te, yo o kao ibøkha ozu-te tumbøe-
van, yaq gê, ndego sa ndø-ivav? Āv taoká. Geté nakhamas-té
genøliváv. Até ndøgó-a, Sabat khøuwa-te tøgoat.”
6 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu kopømba mbaín,
manqat vømbøé-qavøinām.

Qo qakeza iz toqovoa, yaq Mbumbukiam ndø̀-eqoqó

7 Yesu nqanek lou loge-te gegoam, yaq ezoqa tezømét ndøgo,
ndigu ezoqa kandakanda-qá qonam nonqo-té gimøqonám.
Yaq Yesu yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein, 8 “Qo ezoqa
sakhei etoam lou loge-te tekhatoq, yaq ezoqa kandakanda-
qa qonam nonqo-te ndòqɵ̄m. Soqaín ndøgo, ezoqa iz-akhae-
qape tendowav, 9 yaq ndego ezoqam, ma qo geːkhatoq, teqa-
ein, ‘Qoqa qonam nonqo, ngēnek qombō-etoām,’ yaq qo
mivi voqóndāp, khokho ezoqam-qa qonam nonqo-te sasa
qomøqōm. 10 Geté ezoqa lou loge-te tekhatoq, yaq khokho

* **13:33** 13:33 Yesu Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam geː-ein, ekezan meː-eín. **13:35** 13:35 Psa 118:26 **14:3** 14:3 Luk 6:9 **14:5** 14:5 Met 12:11; Luk 13:15 **14:8** 14:8 Prov 25:6-7

ezoqam-qá qonam nonqo-té qamøqóm. Yaq ndego ezo-
qam, qo ma ge:khatoq, tendówáv ndǿgo, qo vøqá-eīn, ‘Nǿfu.
Nqánek qoqonǿ-qóm, ezoqa kandakanda-qa qonam nonqo-
te.’ Yaq av nqægo, qoqa iz gó:-eqatát, ezoqa ewaqape-qa bøi-
te, ndigu qo namba lou-qase-te tiqonavat.”
11 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Unimanqatín. Gekha
ezoqām ndego, ekeza iz te-eqatat, teqa iz gévoatát. Neka
gekha ezoqām ndego, ekeza iz tevoatat, teqa iz gó:-eqatát.”

*Kopømba mbaín, ti-mba toqozø-tøkeat ndigu, yaq tiqa-
qavøitat*

12 Yaq Yesu ndego ezoqam, ma lou loge-te ge:khato,
āv gembøe-eín nqǽgo, “Qo lou loge kandambaqape toqo-
khakheinam, khøuwa muin o khagus, qo ambá av nqǣgo,
qogi qafuap o namba-qaniap o qakeza ezoqa nøme o gi-
giap eve ezoqam, ndigu khoev avønin ndiqapuate, ti-mba
ndígu toqókhatōb. Av toqotegoat ndægo, yaq ndigu qo até
tiqá lou loge-té-a, segé-khatoqabém. Yaq qoqa yaq-fia sa
ndǿgo tøqágoát. Yaq-fia nøme mbaín. 13 Geté lou loge
toqo-khakheinam, yaq gigiap-av ezoqam neka bov o pingim
soqøsoqa ezoqam neka kagi ezoqam neka bøi waev mbain
ezoqam qókhatób. 14 Av toqotegoat ndægo, qo kopømbá,
khanakhanákh. Zapa ndǿgo, ndigu kopømba mbaín vøqambé-
qavøinām. Geté yaq-fia ndǿgo toqomǿndáp, ezoqa eqeieqei
løvøte-te tindusuz.”

*Yaya etæ manqat, lou loge kandambaqape-qa yaq-te, ezoqa
qazømbo-qasi*

(Met 22:1-10)

15 Ezoqa nøme, ndego lou namba gi:logat, nqanek manqat
ge-ewag, yaq ndego Yesu āv gembøe-eín nqǽgo, “Ezoqa
khanakhanakh mbá giabitigú, ndigu Mbumbukiam-qa
Megeat Matev mokho-te, lou loge kandambaqape-te ndøgo,
lou timølog.”
16 Geté yaq Yesu gembo-qavøiu, “Unimanqatín. Geté qoté-
ewāg, nqanek emanqat:
Ezoqa mǿndøgoám. Ndego lou loge kandambaqape
ndøkhakheinám. Yaq ndego ezoqa kopoáv gezø-akhayam,
teqa lou loge-te tinduzav. 17 Yaq lou loge khøuwa qamø-
khantaz, ndego tege sasae ezoqam ndøkhofotáv, ti-te ndigu,
vømøzǿ-ein, ‘Mòzotøndozáv. Lou mǿndømu-khakheinám.’
18 Geté ndigu ezoqa ewaqape, tanakh manqat mbo-einím.
Kopømba mbaín vøndézāv. Nøme ndego gendo-ein, ‘No man-
qei nowí. Yaq bàmønáv, bamǿqeiv. Tanakhambá. Kopømba
mbaín, vøtøndénāv.’

14:11 14:11 Met 23:12; Luk 18:14 **14:14** 14:14 Zion 5:29 **14:15** 14:15 Luk 13:29

19 Ezoqa nøme ndego gendo-ein, 'No kao nowí. Ate gi:goam
tén. Avøe manqei khayam nonqó. Yaq ndakin nømé-
khamasím. Tanakhambá. Kopømba mbaín, vøtøndénāv.'
20 Ezoqa nøme gendo-ein, 'No sævam no-okí. Yaq kopømba
mbaín, vøtøndénāv.'
21 Yaq ndego sasae ezoqam gèndoveséz, ekeza kawa ezo-
qam, manqat vømømbō-ein. Ngenek nqanek manqat ge-
ewag, yaq qaqa ndøgó, ekeza sasae ezoqam vømbō-ein, 'Ság.
Nakhoa kandakanda neka khasøkhasis-té soqóqáv, taon-te
ndøgo. Nakhamas-té. Yaq gigiap-av ezoqam neka bov o
pingim soqøsoqa ezoqam neka bøi waev mbain ezoqam neka
kagi ezoqam qotøndó-khatób, voqotøndó-itūb.'
22 Yaq ndego sasae ezoqam matev gumugu, av kawa
ezoqam gembøe-ein, nango vøndōqavan, yaq āv gembøe-
eín nqǽgo, 'Káwa ezoqam. No ezoqa mǿtøndo-khatób, av
manqat qoqonømbe-ein ndægo. Geté qonam nonqo nøme,
ndøløvûzáp.'
23 Yaq kawa ezoqam gembo-qavøiu, 'Taon bavokhó
qonǿqáv, ta nakhoa vinivinimba-te ndo:go. Yaq ezoqa
qomøzǿ-pouwá. Bètøndozáv. Noqa khoev-te, ùni betetøváb.
24 No nqazǿ-manqate: Ndigu ezoqam, no bugukhokhof
qazø-akha, qazømbo-qasi, ndigu ezoqa kopo, noqa lou loge
kandambaqape-te, gemǿ-onák.' "

Vǿkhœ-matøvém, Yesu paev-qa toqombo-goat
(Met 10:37-38)

25 Khøuwa nøme, ezoqa bawan-qape kandambá, Yesu
namba nakhoa-te gi-apat. Yaq ndego tènøqambún ndǿgo,
ndigu gimbopavam, vøzǿ-ein,
26 "Gekha ezoqām ndego, no-te tendowav, gete ndego ekeza
eve neka evo neka zas neka nakheis neka namba-qaniap
sanqabeav tøgoat neka atē ekeza yagé-a, sanqaweav vǿgoāt,
ndego kopømba mbaín, noge paev ezoqam tegoat. 27 Neka
gekha ezoqām ndego, ekeza tae mutui eqawateav tøgoat,
no vønøndó-paēv, ndego kopømba mbaín, noge paev ezoqam
tegoat.
28 Gèmbo-mataváp. Zo ezoqa kopo, khoev eqawat-qape
weve-qa tegoat, ndego bugukhokhof bètøkho-matøvém, av
nqægo, taqa fia gekhâm, até vømúkhōu. 29 Soqaín ndøgo,
ndego sement mba tezav o uk mba te-asaz, yaq ndego
kopømba mbain tøgoat, khoev sasae ate ndægo temøkhou, zapa
ndǿgo, moni mbaīn. Av tægoat ndægo, yaq ezoqa ewaqape,
khoev timbo-qeivimat, gévøngi:namát, 30 sasa ndǿ-einimāt,
av nqægo, 'Ngenek ezoqam khoev sasae amba me:ngáz. Geté
kopømba mbaín, vǿekhōu.'

14:20 14:20 1 Ko 7:33 **14:26** 14:26 Luk 9:23

31 Neka n
me nqánek: Kawa ezoqam tegoat, yaq ndego tegi
nakhag ezoqam ten taosen namba, nakhag gone-qa tegoat,
kawa ezoqa nময়me namba, ndego nakhag ezoqam tuenti
taosen ndimbugu, yaq ndego bètময়khæqóm, vময়matময়vēm, av
nqægo, teqa khagua pemé-eqā, penময়makhaya. 32 Geté teqeiv av
nqægo, kopময়mba mbaîn, yaq ndego u-anim bekhofotáz, kawa
ezoqa nময়me-te, ndego ate av-té qambaqape te:goat. Yaq ndigu
sambi manqat manqate-qa bemময়mbo-viময়mém."
33 Yesu nqanek yaya etæ manqat qamময়mbময়e-navময়em, yaq āv
gezময়mbe-eín nqægo, "Zó-a, kopó. Gekha ezoqām ndego, ekeza
gigiap ate ndægo, zita wuময়eav tegoat, ndego kopময়mba mbaín,
noge paev ezoqam tegoat."

Ngalam-qa yaya etæ manqat
(Met 5:13; Mak 9:50)

34 Yaq Yesu manqat nময়me gezময়-ein, "Ngalam gigiap qan-
imáv. Geté mokhov tময়mময়mbo-navময়em, yaq nqawa áv kiní-
ngalam-mokho-mba-ēz? 35 Ngalam av ngi:gu, mokho mbaín.
Até ndময়gó-a, manqei namba toqote-qambua, avময়e ewa etoam
nonqo, kopময়mba mbaín. Soqó-ogizó.
Gekha ezoqām ndego, gea tময়mbogoat neka yoge kopময়mba
vময়mbógoāt, yà beyogé!"

15

Sip kopo gu-ewan, yaq nqawa gufakhan, taqa yaya etæ manqat
(Met 18:12-14)

1 Khময়uwa nময়me, teks moni upময়gim ezoqam neka manqa-
zapa-us ezoqam kopoáv, Yesu-te gindupindam. Manqat yoge-
qa mbozáv. 2 Yaq Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna
manqat nময়mendim ezoqam, Yesu manqa mbogeveém, gi-
einim, "Ngenek gekha zapâ, manqa-zapa-us ezoqam namba
ndi:tময়kuat neka lou namba ndi:loge?"
3 Yaq Yesu yaya zময়-etá, taqa yaq-te, gezময়-ein,
4 "Zo ezoqa kopo, sip wan andled timbogoat, yaq kopo
gembō-ewān, yaq gê, ndego gekhā ndময়gō? Ndego ndigu
nainti-nain nময়me, segéziváz, ta manqei-te ndময়go, gagayag
gilogatun, nময়me-qa vময়mময়vaō, ndugu gumbo-ewan. Yaq
até gembóvawét, atema vময়mময়-omēt. 5 Yaq tu-omet, ndego
khanakhanákh. Yaq nqanqa-té gunময়vé, 6 sasa ndময়qanāo,
vময়qavān. Yaq ndego zifuap neka ezoqa nময়me, avময়nin
timbo-puatat, tenময়zময়-akhá ndময়go, vময়zময়-eîn, 'Vময়ndozáv.
Khanakhanakh zígoném, no namba. Zapa ndময়go, sip kopo
qanময়mbo-navupam, mময়e-omét.'

15:2 15:2 Luk 5:30 **15:4** 15:4 Ezek 34:11, 16; Luk 19:10

7 No nqazø-manqate: Yan-te nqo:go, matev até kopó.
Khanakhanakh ndøgo, tindapem, manqa-zapa-us ezoqa
kopo, Mbumbukiam-te teqambun, ndøgo gemø-løvuám,
av khanakhanakh ndøgo, ezoqa eqeieqei nainti-nain-qa
yaq-te tøzømbe-goat, ndigu ndimatavap, ni kopømbaqapē
Mbumbukiam-te qambuniav tøgoat.”

Sæva kopo, moni mokho gimbo-nasiniapam, yaq nqawa guzømet, taqa yaya etæ manqat

8 Yaq Yesu yaya nøme gezø-eta, gezø-ein, “Sæva moni mokho
ten timbogoat, yaq kopo gembō-nasinĩm, yaq gekhā ndøgō?
Ndugu lampa ndømág, khoev vøviayām. Yaq unimé:-vawét,
atema vømøzømēt. 9 Yaq moni mokho tuzømet, zifuap
neka ezoqa nøme, avønin timbo-puatat, tunøzø-akhá ndøgo,
vøzø-eĩn, ‘Vøndozáv. Khanakhanakh zígoném, no namba.
Zapa ndøgo, moni mokho ndigu, ginø-nasiniapam, nango
mòezømét.’

10 No nqazø-manqate: Manqa-zapa-us ezoqa kopo,
Mbumbukiam-te geqambunin, yaq Mbumbukiam-gi enzol
ezoqam, até kopó, khanakhanakh āv tini-gonemín.”

Yaya etæ manqat, nakhei angana menas-qa yaq-te

11 Yaq Yesu yaya nøme zø-etá, gezø-ein, “Ezoqa kopo
mònd øgoám. Nakhei angana menás gimbogoam. 12 Yaq
khøuwa nøme, yo okho-qase até gendego, eve vømbō-ein, ‘Tát!
Gigiap ndøgo, no ata namba toqoni-etoam, qo toqo-lawaqape-
eq, no é-moqonømbe-etoám ndakin.’ Yaq eve até gendego,
ekeza gigiap ate ndægo, livin-mbá gunumu-qatatát, nakhei
menas vøzø̄-etoam.

13 Khapé outøpøteáv, yaq okho-qase ekeza gigiap gèwí.
Yaq manqei nøme-té genøwáv. Qámbá. Yaq tegi moni,
khokho matev-té genø-nqagivemát. 14 Yaq moni até gi:goam
gumukhoub, vikia seke ndøfakhán, ta manqei-te ndøgo, yaq
ndego lou mbaimbai vømbōpa. 15 Yaq ndego mo-manqei-
anim ezoqam tøke-qa gemboviam, ndego bøsi nen-té genø-
khofotumám, lou vømøzø̄-etoamin. 16 Yaq ndego ifi kandambá
qambo-vinumam. Geté ezoqa lou etoumáv. Yaq ndego bøsik-
qá lou soqaqape loge-qa mbogoám.

17 Yaq matavap eqeieqei qamøndæ-vesez, ndego ekeza man-
qat āv gene-eín nqǽgo, ‘Tat-gi sasae ezoqam ate ndi:gu,
ndigu lou kopoáv ndiloge. Geté no, nòpotonám. No avønín
nønaním. 18 Ság! Manqei nqanek, nø-iváv. Yaq tat-té
qatøqaván. No āv qamømbó-eín nqǽgo, “Tát! No manqa-zapa
nogó, Mbumbukiam-te neka qo-te. 19 No ezoqa eqeieqeí mbá,
qoge yo sekemba tægoat. Ság. No qoge sasae ezoqam mba
nógoát.” ’ 20 Yaq ndego até gendego, ta manqei ndøgo gè-iváv,

15:18 15:18 Psa 51:4

eve-te sasa ndøwav. Ndego qambaqape, ambá genegeavún.
Yaq eve sège-omét. Yaq tanakh mbogó. Yaq até gendego,
tenøvuáo ndógo, yo vømō-møvøiu, sasa ndøngenøtam.
21 Yaq yo gembo-ein, ‘Tát! No manqa-zapa nogó,
Mbumbukiam-te neka qo-te. No ezoqa eqeieqeí mbá, qoge
yo sekemba tægoat.’
22 Geté eve ekeza sasae ezoqam zø-akhá, gezø-ein, ‘Nakhama
ndøgó! Ndabua eqeieqei zotøndó-upønem, vozombó-
uzømēm, neka kokosov-te mbimak khapelavøqasi vozombó-
utøzēm neka tamak vozombó-uzømēm. 23 Kao-yu enaq-us
vøndolaém. Yaq lou zílóg. Khanakhanakh-qape zígoném.
24 Zapa ndógo, noge yo, andé genaním. Geté ndakin, møndø-
khandí:v. Ndego gò:navupám. Geté ndakin, møndø-fakhán.’
Yaq lou loge ndøngazém. Khanakhanakh kandambá gigonem.
25 Ta khøuwa-te ndøgo, yo-khøuwa, khae-té gegoám. Yaq
nango gendoqavan, khoev ge:khatoat, ndego ouv qaqayam
ndø-ewág, ezoqa gi-ogimat. 26 Yaq ndego sasae ezoqam mbo-
akhá, gembobevap, ‘Gekhā ndógo, manqa khape qæfeaz?’
27 Yaq ndego sasae ezoqam gembo-qavøiu, ‘Qaveqase ndo-
qaván. Yaq qave, kao-yu enaq-us ndølaváo. Zapa ndógo,
ndego khanakhanakh kandambá, ge-omet av nqægo, te-te
matev-qase nøme fakhaneav qagoam, gefakhan.’
28 Geté ndego zapikia, nqanek manqat ge-ewag, ndego qaqa
ndøgó. Yaq poeveáv, lou loge-te te-on. Yaq eve ndøfakhán,
onim-qa yaq-te vømømbō-pouwa.
29 Geté ndego yo-khøuwa, eve gembo-qavøiu, ‘Nqáe! No viav
kopoáv, sasae nqataqago. Neka no qoqa manqat nqagimáv.
Geté qo até naningus-yu kopó-a, etopøteáv no-te, yaq nogi
nøfuand namba khanakhanakh vøtígonēm. 30 Geté nandev
qoge yo gendoqavan, ndego qogi moni ate ndi:gu mambe
sakheis-te go:ngiæzo, yaq qo até qoqotøndego, kao-yu enaq-us
voqombō-lavao.’
31 Yaq eve gendo-ein, ‘Áti. Qo no namba oskia qogó. Neka
gigiap ate nqanømbe:go, ndøgo qoqá. 32 Geté ni lou ùni
bizilóg neka khanakhanakh binī-asøtav. Zapa ndógo, qoge
qaveqase, andé genaním. Geté nango møndø-khandí:v. Ndego
gò:navupám. Geté ndakin, møndø-fakhán.’ ”

16

Yaya etæ manqat, gigiap keoge ezoqam-qa yaq-te, ndego ge:khavozam

1 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam, emanqát nøme zøvotót, gezø-
ein, “Qàgoám. Ezoqa møndøgoám. Gigiap kopoav ezoqám.
Neka ndego sasae ezoqam vømbōgoam. Gigiap ate qægoam,

15:24 15:24 Ef 2:1, 5

ndégo tembøe-kawaevtám. Geté khøuwa nøme, ndego gigiap
eve ezoqam, āv gene-ewág nqægo: Tege sasae ezoqam, moni
mbongiæzøtét.
2 Yaq gigiap eve ezoqam, até gendego, ndego gigiap
keoge ezoqam vømbō-akha, gembo-ein, 'Gê, gekhâ ndøgo,
qoqa moni ngiæzoat matev-qa yaq-te, manqat nqæyoge?
Ság! Emanqat qópeawám, nogi moni ande āv khoqombøē-
kewagam. Zapa ndógo, qo kopømba mbaín, noge gigiap keoge
ezoqam, sekemba toqogoat.'
3 Yaq ndego gigiap keoge ezoqam, ekeza manqat ge-ein. 'Áv
khatégō? Noge kawa gékhofonó, sasae-te. No bazaføgakh
mbaín, manqei ozam sasae tægo. Neka no miví, ezoqa gigiap-
qa vøzømbé-vi:māt. 4 Ság. No ndakin mȍtenøtén, ande gekha
matev me nøtégō. Yaq sasae-te tækhofon, no ezoqa ekeza
khoev-té ginó-khatombém.'
5 Yaq ndego até gendego, ezoqa ewaqape, ndigu tege
kawa-te gigiap qazømbo-løfokam, vøzō-akhayam. Yaq ndego
ezoqam, bugukhokhof gendowav, āv gembøe-eín nqægo,
'Qo noge kawa-te, gigiap ate qægoam gekhâm nandaqambo-
løfoke?'
6 Yaq ndego ezoqam gendo-qavøiu, 'No te-te oil yakhav wan
andléd, nqanømbo-løfoke.'
Yaq ndego gigiap keoge ezoqam gendo-ein, 'Ság. Pepa taqa
yaq-te gipeaomem, nqánek. Gèqóm. Yaq yakhav fifti mba
qotó-peawám. Nakhamas-té.'
7 Yaq ndego gigiap keoge ezoqam, ezoqa nøme gembobe-
vap, 'Gebâ qo. Qo noge kawa-te, gigiap ate qægoam gekhâm
nandaqambo-løfoke?'
Yaq ndego ezoqam gembo-qavøiu, 'No te-te flawa pus wan
taosén, nqanømbo-løfoke.'
Yaq ndego gigiap keoge ezoqam gembo-ein, 'Pepa taqa yaq-
te gipeaomem, nqánek. Ság! Eit andled mba qotó-peawám.'
8 Yaq vaev-te, ndego gigiap kopoav ezoqam, tege
keoge ezoqam-qa manqat ge-ewag, av khavozam matev
ge:matanam, yaq ndego teqa iz gè-eqá. Zapa ndógo, teqa
matavap loloákh."
Yaq Yesu taqa yaq-te, āv gezømbe-eín nqægo, "Uniman-
qatín. Manqei-qape ezoqa soqøsoqa, yaqyaq-a matev gi-
matønumatun, tiqa matavap loloakh mȍndøløvú, ndigu ezoqa
nøme-qa matavap, ndigu waev-te ndiyage.
9 Geté no nqazȍ-manqate. Manqei-qape ezoqam, moni
manqa-zapazapa nonqo ndø-abumatún. Geté zo ezoqá nøme
zozømbé-tøké. Yaq ndigu zogi zøfuap ndógoát. Yaq vaev ndøgo,
moni khatibam matev tømø-navøem, Mbumbukiam zo ekeza
khoev miavmiav-té genó-upøzó."

Gigiap neka moni keoge eqeieqei-qa yaq-te

10 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Gekha
ezoqām ndego, ezoqam-qa gigiap khapelavøqase, eqeieqei
tembo-kewagat, ndego até gigiap kandambaqapé-a, eqeieqei
mbókewagát. Geté gekha ezoqām ndego, ezoqam-qa gigiap
khapelavøqase, keoge eqeieqei mbain tøgoat, ndego até gigiap
kandambaqapé-a, keoge eqeieqei gembógoák.
11 Yaq nakémbá, zo manqei-qape moni keoge eqeieqei
gonemav tøgoat, ge zô ndozo-matavap, zo Mbumbukiam uni-
manqatin gigiap ndøzǿ-etoam, tozombo-kewagat? Ǻv taoká.
12 Neka gê, zo ezoqa nøme-qa gigiap keoge eqeieqei gonemav
tøgoat, zo Mbumbukiam zøkeza gigiap ndøzǿ-etoam? Mbaín.”

Ezoqa kopømba mbaín, kawakawa-za menas timbogoat, Mbumbukiam nekā moni
(Met 6:24)

13 “Sasae ezoqa kopømba mbaín, kawa ezoqa menas timbo-
goat, tezø-sasaetat. Kawa ezoqa menas timbogoat, yaq nøme
ndego, gembó-pøovát. Geté nøme ndego, gembøé-qasi:vát.
Nøme ndego, teqa manqat o-mba mbøéndapát. Geté nøme
ndego, teqa manqat gembó-sanqawát. Yaq até zó-a. Zo
kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa mokho-te neka moni-qa
mokho-te sa tozotumu-goat.”

Felisi ezoqam-qa khavozam matev, moni-qa yaq-te

14 Yaq Felisi ezoqam, nqanek manqat giyogem, moni-qa
yaq-te, ndigu Yesu gèvøngi:nám. Zapa ndǿgo, ndigu moni-te
poev zøgoám.
15 Yaq Yesu gezø-ein, “Zo ezoqam-qa bøi-te, zoqa matev
bugug eqeieqei keoge-qa zøgó. Geté Mbumbukiam, zoqa
mbøni mǿndæ-otév. Matev nøme ndøgo, ezoqa eqeieqei ndi-
vewe, ndøgo Mbumbukiam-qa bøi-te soqaqapé.”

Mozes-qa guguna manqat neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te
(Met 11:12-13; 5:31-32; Mak 10:11-12)

16 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Zion gefakhan,
ndego ibøkha iz etoam ezoqam, yaq ndakin Mozes-qa
guguna manqat-gi khøuwa neka Mbumbukiam-gi manqa
vevezam ezoqam-gi khøuwa, mǿndømø-nasiním. Ndakin
Manqat Mbomambaqape, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-
qa yaq-te ndøfakhán. Neka ezoqa ewaqape, onim-qa ndøgót.
Bazaføgakh-ús. 17 Geté unimanqatín. Yan neka manqei-
qape, kopømbá, tømø-navøem. Geté Mbumbukiam-qa guguna
manqat mokho-te, peawap-qase gemǿ-navøemák.

16:10 16:10 Luk 19:17-26 **16:15** 16:15 Met 23:28; Luk 18:9-14 **16:16** 16:16 Met 11:12-13 **16:17** 16:17 Met 5:18

18 Khamasim, nqánek: Gekha ezoqām ndego, sævam te-
ivav, yaq sævam vini vø-okī, ndego nøkenøkem matev ndøngiú
neka mambe mé:wáv. Neka gekha ezoqām ndego, sævam
tu-oki, ezoqa nøme ge-ivav, até ndegó-a, mambe mé:wáv tu
namba neka nøkenøkem matev vøngiū.”

Gigiap kopoav ezoqam neka Lazales, tiqa emanqat

19 Yaq Yesu emanqát nøme zøvotót, gezø-ein, “Qàgoám.
Ezoqa mǒndøgoám. Gigiap kopoav ezoqám. Ndabua
eqeieqei fia kandakanda ndø-uzumám neka yage eqeieqei-te
vøyagam. 20 Tegi mboqog bavokho ndøgo, gigiap-av ezoqam
ndøveém. Teqa kha ate qægoam, saté nqama-nqamav. Iz
nqambógo, Lazalés. 21 Ndego lou khakhayakh loge-qa mbo-
goám, ndøgo gigiap eve-qa lou-qase-te qando-pomovam. Yaq
gaqo ndozavín, nqamav vømbō-venegomemin. 22 Yaq Lazа-
les gènaním. Yaq enzol ezoqam, Eibleem-té ginø-eqeinám,
teqa avønin-te vømǿqom. Yaq vaev até ndegó-a, gigiap eve
ezoqam, vōnanim, neka ezoqa vømǿ-otøvem. 23 Yaq ndego
løvøte ezoqam-qa manqei-te gemøfakhan ndøgo, bøi ge-eqa,
nqosøgeap kandambaqape gembo-ewagam, Eibleem mba
mo:-omét. Lazales namba me:qonavám. Qámbá. 24 Yaq sège-
akhá, ‘Atákha. Ɛibleem. No tanakh gènøgó. Lazales qotøndó-
khofotáv. Kokosov kopo ibøkha-té genø-qoqomáz, noge sas
vøkhantāv, vøvamēv. Zapa ndøgo, no nqanek gøina wageap-
te nqægo, nqosøgeap khàpe nømbe-khouwév.’

25 Geté Eibleem āv gembøe-eín nqægo, ‘Nøzeø. Gèmbo-
mataváp. Qo qoqoyagam, qo gigiap qaniqanimáv qaqagoam.
Geté Lazales gigiap soqøsoqá geneyagám. Geté ndakin
ngenek yage qanimav-qape ndøndapét. Geté qo nqosøgeap-
qape qondapét. 26 Neka nøme nqánek: Yaq qo-a, yaq ni, man-
qei ozu khavoe-qape nqøugu. Neka gekha ezoqām ndigu,
nqanek ngiyage, qo-te okho-qa ndigu, kopømba mbaín. Neka
gekha ezoqām ndigu, nandav nandiyage, kopømba mbaín, ni-
te tinduzav.’

27 Yaq ndego gigiap kopoav ezoqam gendo-ein, ‘Atákha. Av
tægoat ndægo. Nøtaqá-viám. Lazales nogé tat-qá khoev-té
qonø-khofotáv. 28 No namba qatifakhan, fáev ate gi:goam.
Yaq Lazales bèwáv, bemøzǿ-ein, tiqa matev bè-enénd. Soqaín
ndøgo, até ndigú-a, nqanek nqosøgeap manqei-te tinduzav.’

29 Geté yaq Eibleem gembo-qavøiu, ‘Qogi namba-qaniap,
nømendim manqat ndøzǿgó, Mozes neka Mbumbukiam-gi
manqa vevezam ezoqam gipeaomem. Yaq tĭabembo-pavét
ndøgo, av ndigu gi:peaomem.’

30 Yaq ndego gigiap kopoav ezoqam gendo-ein, ‘Atákha.
Ɛibleem. Av taoká. Geté ezoqa kopo løvøte-te tendosuzam,
manqat vøzø-eĭn, ndigu ndǒqambúz.’

31 Geté yaq Eibleem gembo-qavøiu, ‘Ndigu Mozes neka
Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat yo-
geav tøgoat, yaq até ndøgó-a, ezoqa løvøte-te tendosuzam,
ndigu teqa manqat yogeav āv tinígoát.’ ”

17

Ezoqa nøme, manqa-zapa-te toqo-itub
(Met 18:6-7; Mak 9:42)

1 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Matev vinivin-
imba ndòfakhanám, ndøgo ezoqa manqa-zapazapa-te tø-
itubat. Geté ndego ezoqam, mòndø-soqoév, ndego matev av
nqægo tematønumat, ndøgo ezoqa nøme manqa-zapazapa-
te tø-itub. 2 Ezoqa av nge:go, amba nandi-qape monqo-
te timbo-møpøtøzemɨn, kewan-te sasa mø-oginamɨn, vømō-
geonɨn, ndøgo ambá qanimáv. Geté soqain ndøgo, ndego
nginik ezoqa khasøkhasis manqa-zapa-te te-itub. 3 Yaq
nakémbá. Aiyá qagó.”

Ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa, sà betaqambo-navøemát
(Met 18:21-22)

Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Klisten ezoqa nøme,
manqa-zapa tematanam, yaq qógugú. Yaq ndego tematøvem,
av nqægo, ‘Unimanqatɨ̄n. No manqa-zapa nogō.’ Yaq qo
teqa manqa-zapa, sà betaqambo-navøém. 4 Até ndøgó-a,
ezoqa khøuwa kopo-te, matev soqøsoqa seven tematønumit qo-
te, neka tanakh manqat seven vøqá-manqatēt, yaq qo teqa
manqa-zapazapa, até sa betaqambo-navøemát.”

Unimanqatin-qa yaq-te

5 Yaq Evezøza-gi u-anim gimbo-einim, “Niqa unimanqatin
vònifitám.”
6 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Unimanqatín. Até ndøgó-a, zoqa
unimanqatin khapelavøqase mba tøgoat, kopømba ande av
masted tae nanga-qasi ndi:gu, zo kopømbá, nqanek tae-qape
sozombó-einím, ‘Vøkhofóq. Yaq ndaola-té qoqomø-itán.’ Yaq
tae nqanek, zoqa manqat o-mba zømbóndáp.”

Yesu ekeza paev ezoqam, sasae ezoqam ge:khamas

7 Yaq Yesu yaya zø-etá, gezø-ein, “Zo ezoqa nøme, sasae
ezoqa teqagoat, ndego khae-te teqa-sasaetat o sip tezø-
kewagat, yaq ndego sasae manqei-te gendo-qavanɨn, gê, qo
moqombó-einin, av nqægo, ‘Mòqotøndo-óq. Gèqóm. No
namba lou zílóg’? 8 Av taoká. Geté qo ndego āv qoqombøe-
einín nqægo, ‘Noqa lou vòkhætá, vøkhakheinam, voqó-yogɨ̄m.
Yaq no lou loge neka ibøkha izam tønømbu-navøem, qo qakeza
lou ndøgo toqonólóg.’

17:3 17:3 Met 18:15 **17:6** 17:6 Met 17:20; 21:21

9 Yaq ndego sasae ezoqam, nqanek sasae qamømbøe-
navøemin, yaq gê, qo ike manqat qombó-einin, ndego qoqa
manqat o-mba geqambo-ndap? Āv taoká.”
10 Yaq Yesu taqa yaq-te gezø-ein, “Zo até kopó. Zo matev
ate ndægo tozotumu-gonem, av Mbumbukiam gezømbe-ein,
yaq zo sa nqánek qazó-einím, ‘Ni khokho sasae ezoqam mbá.
Ni satø ndøgo teigoném, av Mbumbukiam manqat ginimbi-
ein.’ ”

Yesu kha sisi-us ezoqam ten gekhakheinøvem

11 Yesu Zelusalem taon-te gemat, yaq æ tunumát, e Samalia
manqei-a, e Gelili plovins. 12 Yesu vemiav nøme-te ge-onat,
yaq kha sisi-us ezoqam ndozáv. Tén ate gi:goam. Yaq ndigu
qambaqapé segendowán.* 13 Yaq ndigu kandambaqape
segendo-akhaém, “Yésu. Káwa ezoqam. Ni tanakh gĩnigú.”
14 Yesu ndigu ezoqam gezømet, yaq āv gezømbe-eín nqægo,
“Mbumbukiam-gí iziz ezoqam-té qazonøzáv, bemōzømet.”
Yaq ndigu ezoqam ten ate av-té gi:-apat, kha sisi sègezømbo-
navøemtát.
15 Yaq ndigu ezoqa kopo ge:-otev av nqægo, kha
sisi mòndønø-navøēm, ndego nangó genøveséz, Yesu-te.
Mbumbukiam-qa iz, até go:-eqatát. Kandakandá møndæ-
akhayám. 16 Yaq ndego Yesu-qa zenda tokhotapak-qa
megemege-te, katuk ndømøkuí, ike manqat vømbō-ein. Ndego
ezoqam, bawan vini-ák. Samalia ezoqám.
17 Yesu ngenek ezoqam ge-omet, yaq āv gene-eín nqægo,
“Ezoqa ate gi:goam tén, kha sisi-us gigoam, gi-eqeieqei-ez.
Gemâ ndigu ezoqa nain nøme, kinøqapi? 18 Gê, ezoqa nøme,
ambá gēmatøvemem, av nqægo, ni bànivesēz, Mbumbukiam-
qa iz bamū-eqanem? Gê, ezoqa sa ngénèk, manqei vini-ak?”
19 Yaq Yesu ndego ezoqam gembo-ein, “Qoté-itān.
Mòqoqáv. Qoqa unimanqatin nandav, tȍkhakheinøqavém.”

Mbumbukiam-qa Megeat Matev tøfakhan
(Met 24:23-28, 37-41)

20 Khøuwa nøme, Felisi ezoqam Yesu gimbo-bevøpem,
Mbumbukiam-qa Megeat Matev gekha khøuwā qanéfakhān,
yaq ndego āv gezømbe-qavøiú nqægo, “Mbumbukiam-qa
Megeat Matev tøfakhan, yaq kopømba mbaín, toqoqeiv, av
gigiap o matev nøme ndoqote-qeivi. 21 Ezoqa kopømba mbaín,
ti-einim av nqægo, ‘Nqáe! Mbumbukiam-qa Megeat Matev
nqánek,’ ó, ‘Ndæ! Mbumbukiam-qa Megeat Matev ndøgo.’
Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, zo mokho-té
qanu:gú.”

---

* **17:12** 17:12 Ndigu qambaqape tindiwán ndøgo. Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, kha sisi-us ezoqam kopømba mbaín, ezoqa nøme-qa avønin-te tizav. Khafeáp. **17:13** 17:13 Lev 13:45-46 **17:14** 17:14 Lev 14:2-3; Met 8:3-4

22 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Khøuwa ndømø-
fakház. Yaq zo Ezoqam-gé Yo-gi khøuwa kopo zømete-qa
zógoát. Geté zo zózømetamák. 23 Ezoqa zo āv gizømbé-
manqatát nqægo, ‘Ndæ! Keliso ndégo, yaq manqei,’ ó, ‘Nqáe!
Keliso ngégo.’ Geté zo ndȍzā̆v, neka ndigu zȍpā̆ev, tizav.
24 Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, Ezoqam-ge Yo tegeav,
ndego nakhamas-té gendó-fakhán. Andé ndand mé:vøiyám,
ndøgo yan-qape sa tumukhazet. 25 Geté bugukhokhof, ndego
nqosøgeap kandambaqape bètøkho-ndáp neka ezoqa ndakin
ngiyage, bēsanqawem.
26 Ezoqam-ge Yo nango tegeav, matev āv tønégoát, av
Noa-qa khøuwa qægoam. 27 Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa
lou loge zøgoupám, ibøkha izam vøzȍ-goupam, neka sakhei
vȍzøkɨmam-a, vȍ-etoumam. Yaq matev até gemát, atema
Noa khagua-qape-te vȍu-on, khouwat-qape vøndȍwav, ezoqa
ewaqape vȍngiæzo.
28 Yaq até Lot-qá khøuwa-té-a, matev até kopó, āv tønegoám.
Ezoqa lou loge zøgoupám, ibøkha izam vȍzø-goupam, gi-
giap vȍwiam, neka avøe gigiap vȍ-ogeakham, neka khoev
vȍpuanemam. 29 Geté ta khøuwa-te ndøgo, Lot Sodom taon ge:-
ivav, gewav, gøinam neka nandi wagøvap-us ndø-o:áz. Andé
qæ me me:lanqá, ezoqa ewaqape vȍngiæzo.
30 Yaq matev kopo, āv tønéfakhán, Ezoqam-ge Yo ten-
doveao, tendoqavan. 31 Ta khøuwa-te ndøgo, gekha ezoqām
ndego, khoev ova to:yat, ndego khoev mokho-te bè-ȍn, gi-
giap vømøndó-upā. Neka gekha ezoqām ndego, khae-te
tesasaetet, ndego khoev-te nango bevèsȅz. 32 Lot-gu zas
gèmbo-mataváp, ndugu andē gekha matev me mbȍefakhan.
33 Gekha ezoqām ndego, ekeza yage geawat-qa tegoat,
ndego ndæ̀khambuá. Geté gekha ezoqām ndego, ekeza yage
te:khambua, ndego ndȍmøqeív. 34 No nqazȍ-manqate: Ta
lova ndøgo, ezoqa menas venanqei nonqo kopo-te tisømbiit,
yaq Mbumbukiam kopo ndȍndáf. Geté nøme, segé-iváv.
35 Neka sakhei menas, flawa timivisumit, nømu ndugu,
Mbumbukiam ndȍndáf. Geté nømu ndugu, segé-iváv.”†
37 Yesu-gi paev ezoqam, nqanek manqat giyogem, yaq āv
gimbøe-bevøpém nqægo, “Evézøza. Nqanek matev, gekha
manqei-té qamȍfakhān?”
Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Søvakha pikia ande āv kenéveāt, koe
ndȍgo tinø-piaín.”

17:23 17:23 Mak 13:21; Luk 21:8 **17:28** 17:28 Gen 18:20; 19:25 **17:31** 17:31 Met 24:17-18 **17:32** 17:32 Gen 19:17, 26 **17:33** 17:33 Luk 9:24
† **17:35** 17:35 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndȍgó. Ta manqat nqánek: 36Neka ezoqa menas, khae-te tisasaetet, nøme ndego, Mbumbukiam ndȍndáf. Geté nøme ndego, segé-iváv.

18

Ngæmam neka manqa ovøyam megeat ezoqam, tiqa yaya etæ manqat

1 Yesu ekeza paev ezoqam, yaya nøme zø-etá. Tezømbe-etá
ndøgo, ndigu bètezøtéz, Mbumbukiam-te miavmiav be-
akhayám neka be-ivòvĕm. 2 Yaya gezø-eta nqánek, "Vemiav
nøme-te, manqa ovøyam megeat ezoqam mòndøgoám.
Ngenek Mbumbukiam-te møe mbaín neka ezoqam-qa yaq-
te matavupáv. 3 Neka ta vemiav kopo-te ndøgo, ngæmam
vōgoam. Zivis mòndømbo-naním. Ndugu ngenek manqa
ovøyam ezoqam-té gunø-okhoám, manqat vømømbō-einin, av
nqægo, 'No ùni nømbetøké. Noge qaqa ezoqam, no ngiænoat-qa
ndøgó.' 4 Geté ndego manqa ovøyam megeat ezoqam, khøuwa
kopoav, gèmbøe-qasi:vám. Geté vaev-te, ndego ekeza manqat
āv gene-eín nqægo, 'Ság! No Mbumbukiam-te møe mbaín
neka ezoqam-qa yaq-te matavupáv. 5 Geté no gènømbo-qasí:v,
ngunuk ngæmam sekemba ngundu-okho, khøuwa ngunø-
ngiæzoat. Ság! Sæmbótøké. Soqaín ndøgo, nqanek matev sa
tøma, no kha vømønø-føløvøēm.' "
6 Yaq Evezøza nqanek emanqat gumuvotot, gezø-ein,
"Ngenek manqa ovøyam megeat ezoqam, soqaqapé. Geté
teqa manqat mozóyogem? 7 Yaq ge zô, ndozo-matavap,
ndego ngunuk ngæmam gumbotøke, yaq Mbumbukiam,
tegi ezoqam gevevesam, gezø-tøkeāk, neka ndigu manqa
ovøyam-te, matev eqeieqei géndapemāk, ndigu te-te oskia
ndi-akhayam, pavpave neka lovølova? Neka Mbumbukiam
yakha ndømbóva, tezøtøke? Mbaín. 8 No nqazø-manqate:
Ndego ekeza ezoqam, nakhamas-té genøzø-tøké.
Geté Ezoqam-ge Yo nango tendoqavan, gê, ndego uniman-
qatin ndøqeiv?"

Yaya etæ manqat, Felisi ezoqam neka teks moni upøgim ezoqam-qa yaq-te, ndigu Mbumbukiam-te gimø-akhaemem

9 Ezoqam-qa mokho-te, ndigu Yesu-qa manqat gi-ewagat,
nøme ekeza kha, eqeieqei me:vewám. Yaq ndigu ezoqa nøme,
gèsanqabám. Yaq Yesu ndigu yaya zø-etá, gezø-ein,
10 "Ezoqa menas mòndøgoám. Nøme ndego, Felisi ezoqám.
Neka nøme ndego, teks moni upøgim ezoqám. Yaq khøuwa
nøme, ndigu ezoqa menas, Mbumbukiam-qá khoev-té ginø-
apát. Guligulim-qa ndø-apát. 11 Yaq ndego Felisi ezoqam,
sège-itán. Anøzí. Yaq āv gene-guligulím nqægo, 'Ike kan-
dambá, Mbumbukiam. Zapa ndøgo, no āv tiuká, av ezoqa
nøme soqøsoqa ndi:gu, ndi-aqonam neka ndi:khavozam neka
mambe ndi:-okho. Neka no āv teoká, av ngenek teks moni

18:1 18:1 Kol 4:2; 1 Tes 5:17

upøgim ezoqam nge:go. 12 No pula kopo-te, khøuwa menas,
lou logemav matev nogoatún. Neka gigiap ate ndægo, qæ-
upøgimatun, no nòqaqaín, qaqageap vømø-ten-ɨn, neka qatoat
kopo qo vøtaqā-etoamɨn.'
13 Geté ndego teks moni upøgim ezoqam, qambaqapé
segendo-itán. Yaq geguligulim, ndego kawa eqawateáv, yan-
te. Zapa ndøgo, ndego miví. Geté ndego ekeza savim
ndøtøkubám, mutøkhop vō-itan, sasa ndø-ein, 'Mbumbúkiam!
No tanakh gènøgó. No manqa-zapa-us ezoqám.' "
14 Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq
āv gezømbe-eín nqægo, "No nqazø-manqate: Nginik ezoqa
menas khoev-te giqavaz, ezoqam ngének ge-eqeieqei-év,
Mbumbukiam-qa bøi-te, vaev-te geguligulim. Ambá ndego,
Felisi ezoqam. Zapa ndøgo, gekha ezoqām ndego, ekeza iz te-
eqatat, teqa iz gévoatát. Neka gekha ezoqām ndego, ekeza iz
tevoatat, teqa iz gó:-eqatát."

Yesu nakhei nqonqon, zenda gezømbove
(Met 19:13-15; Mak 10:13-16)

15 Ezoqa nøme, Yesu-te, nakhei nqonqon ndo-itub. Ndigu
mǒndøzøpoé, Yesu ambá zenda zømbø-awamín. Geté tegi
paev ezoqam nqanek matev giqeivim, gèzømbe-khafén, ndigu
ezoqam. 16 Geté Yesu ndigu nakheis, sègezø-akhá. Yaq āv
gene-eín nqægo, "Nakheis bègeáv, no-te. Zømbo-khakhàzǎm.
Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, tiqa ndígu, av
nakheis ngi:gu.
17 No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqām ndego,
Mbumbukiam-qa Megeat Matev khatiwiav tøgoat, av nakhei
nqonqon ngi:gu, ndego teqa Megeat Matev mokho-te gemø-
onák."

Gigiap kopoav ezoqa ndakinak, Yesu-te gendowav
(Met 19:16-26; Mak 10:17-27)

18 Khøuwa nøme, megeat ezoqa nøme, Yesu āv gembøebeváp
nqægo, "Nøméndim ezoqam mbomambaqape. No gekha
matev nómatønumāt, khandi miavmiav vøténdāp?"
19 Yaq Yesu gembo-qavøiu, "Gekha zapâ, no mbomam-
baqape ndoqote-næna? Ezoqa mbaín, mbomambaqape.
Mbumbukiam mba me:gó. 20 Qo Mbumbukiam-qa guguna
manqat mòqote-qatéq, av qæ-ein nqægo: Qo nøkenøkem
matev ndøngì:wǎt. Neka ezoqa pakhapakha zøkhanèǎm. Neka
ndø-aqònǎm. Neka meakha manqat ndømanqàtě. Qavē neka
qavo, gèzøvizáp."

18:12 18:12 Isa 58:1-4; Met 23:23 **18:13** 18:13 Psa 51:1 **18:14** 18:14 Met 23:12; Luk 14:11 **18:17** 18:17 Met 18:3 **18:18** 18:18 Luk 10:25 **18:20** 18:20 Exo 20:12-16; Deut 5:16-20

21 Yaq ndego ezoqam gendo-qavøiu, “Nqanek guguna man-
qat ate ndægo, nqæmbôpáev, no khapelavøqase qategoam,
atema ndakin.”
22 Yesu nqanek manqat ge-ewag, yaq gembo-qavøiu, “Qan-
imáv. Geté matev kopo nøme nqánek qoqógó. Gigiap ate
nandaqambe:go, qówí. Yaq moni ndigu toqoqas, gigiap-
av ezoqam qozø-etoám. Av toqotego ndægo, yaq qo gigiap
qaniqanim, yan manqei-té qoqonø-møvøemét. Yaq vǒndoqáv.
No qonøndó-páev.”
23 Geté ngenek ezoqam, nqanek manqat ge-ewag, ndego
khanakhanakh mbaín. Avus-mba mbovoé. Zapa ndøgo,
ndego gigiap kopoáv qambogoam.
24 Yesu ngenek ezoqam ge-omet, avus-mba qambovoe,
yaq āv gene-eín nqǽgo, “Gigiap kopoav ezoqam, ti-te ndigu
unimé:-føgákh, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te tu:-
oz. 25 Kemol ndugu, søvakha gigiap kandambaqapu, mil nqa-
te one-qa tugoat, tu-te ndugu føgakh andé mbaín, av gigiap
kopoav ezoqam-te føgakh ndægo, ndego Mbumbukiam-qa
Megeat Matev mokho-te one-qa tegoat.”
26 Yaq ezoqam ndigu, nqanek manqat giyogem, āv gini-
bevøpém nqǽgo, “Av tægoat ndægo, yaq gekha ezoqām
ndǿkhandï:v?”
27 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Gekha matēv ndøgo, ezoqam-
te kopømba mbain ndøgo, Mbumbukiam kopømbaqapé, segé-
matanám.”

Yesu toqombo-pavet, taqa yaq-fia
(Met 19:27-30; Mak 10:28-31)

28 Yaq Pita Yesu gembo-ein, “Nqáe! Ni nikeza gigiap ate
qægoam, zitá qati-wuøém, qo nqeitaqambe-paev.”
29 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No unimanqatín nqazø-manqate.
Gekha ezoqām ndego, khoev te-ivav o zas o namba-
qaniap o evøndipakha o nakheis tezivaz, Mbumbukiam-
qa Megeat Matev zapaya, 30 ndego Mbumbukiam, ndakin
yage-te nqanek, nøme mba mbøé-etoám, kopoav-qapé, yaq
megemege-te ndo:go, ndego khandi miavmiav vømǿndāp.”

Yesu qambo-misika, ekeza løvøte neka nango khandi:vat-qa
yaq-te ge:zømas
(Met 20:17-19; Mak 10:32-34)

31 Yesu ekeza paev ezoqam tuelv, tène-itúb, vømǿ-
yakhapus-mokho-mba-ez, yaq gezø-ein, “Nqáe! Ni ndakin
Zelusalem taon-té qazinø-qavigít. Yaq matev ate ndægo,
Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, Ezoqam-ge Yo-qa
yaq-te gi:peaomem, gemø-fakhanám. 32 Ndego manqei vini-
ak-qá zenda-té ginøveém, ndigu Mbumbukiam zøtezateav

18:31 18:31 Luk 24:44 **18:32** 18:32 Luk 9:22, 44

ndigu. Yaq ndigu otøotam mé:vewém neka vøngenøinām
neka køse vømbøé-pisibømēm teqa kha-te, sasa ndøfeomēm,
vølaēm. 33 Geté khøuwa timømbo-misika-ez ndøgo, ndego
nqawa ndȍkhandí:v."
34 Yesu-gi paev ezoqam, nqanek manqat giyogem, ndigu
manqa mokho-qase ndapeáv. Ti-te ndigu, teqa manqat
mokho mbaín. Ndigu zøtezateáv, av nqægo, Yesu gekhā
mé:manqatam.

Yesu bøi waev mbain ezoqam gekhakheinøvem
(Met 20:29-34; Mak 10:46-52)

35 Yesu Zeliko taon ge:khatoat, yaq bøi waev mbain ezoqam
mȍndøgoám. Nakhoa keoqa-té geqotám. Ezoqa gigiap-qa
zøvi:mát. 36 Yaq ndego ezoqa bawan-qape gezø-ewag, manqa
qazøfeazat, giløvuat, yaq gèbeváp, ge-ein, "Gekhā ndógo?"
37 Yaq ezoqa gimbo-einim, "Yesu ndømá, ndego Nazalet
vemiav-ak."
38 Ngenek bøi waev mbain ezoqam, nqanek manqat ge-
ewag, yaq até gendego, sège-akhá, "Yésu. Déivid-ge Zeo. No
tanakh gènøgó."
39 Yaq ndigu ezoqam, Yesu-qa megemege-te go:-apat,
gèguguím, gimbo-einim, "Qo manqat tía."
Geté ndego kandakanda nøme mba mo:-akhayám, "Déivid-
ge zeo. No tanakh gènøgó!"
40 Yaq Yesu sège-itán, ezoqa vøzō-ein, "Nandev ezoqam,
vȍndo-ituím, no-te."
Yaq ndego ezoqam gendowav, Yesu ndego āv gembøebeváp
nqǽgo, 41 "Qo gekhā qápoev, no tøtaqa-matanam?"
Yaq ndego gendo-qavøiu, "Evézøza. No bøi keoge-qa nøgó."
42 Yaq Yesu gembo-qavøiu, "Qanimáv. Mȍqokewág.
Qoqa unimanqatin nandav, tȍkhakheinøqavém." 43 Yaq
nqova mbaín. Ngenek ezoqam gèkewág, Yesu vømbōpaev.
Mbumbukiam-qa iz até go:-eqatát, gemat. Yaq até ndigú-a,
ezoqa bawan-qape, nqanek matev giqeivim, Mbumbukiam-
qa iz vō-eqanem.

19

Zakies-qa emanqat

1 Yesu Zeliko taon-te ge-on, yaq livin-mbá gunu:mát. 2 Ta
taon-te ndøgo, ezoqam mȍndøgoám. Teks moni upøgim kawa
ezoqám. Teqa iz Zakiés. Ndego gigiap eve ezoqám. 3 Yaq
ndego Yesu omete-qa ndøgoám, ndego andē gekha ezoqām.
Geté kopømba mbaín. Zapa ndógo, ezoqa khàpeme:-khouwéz,
neka ndego khàpeme:-tokhopogeaqase-év, vøe-omēt. 4 Yaq

18:34 18:34 Mak 9:32

ndego megemege-té genøvuáo, Yesu omete-qa gego, tae-te vømōqavig. Zapa ndøgo, Yesu ndøgo tenømá.

5 Yesu tae gumukhato, yaq bøi ndø-eqá. Yaq ndego Zakies
āv gembøe-eín nqægo, "Zákies. Nakhama ndovís. No nqægo,
qoqá khoev-té qægoát." 6 Yaq Zakies até gendego, gèndovís,
Yesu khoev-te vōkhato. Khanakhanakh-ús.

7 Ezoqa ewaqape, nqanek matev giqeivim, yaq ndigu Yesu,
manqa mbogeveém, gi-einim, "Ngenek gekha zapâ, manqa-
zapazapa-us ezoqa namba, lou timølog."

8 Yaq khoev-te gimøqonav, Zakies até gendego, sège-itán,
Evezøza vømbō-ein, "Evézøza. Nqáe! Noqa gigiap livin-mbá
qatumú-qatá. Yaq nøme, gigiap-av ezoqam nøzø̄-etoám. Neka
gekha monī ndigu, no ezoqa qazø-aqonøvemam, no nqawá
qanøzø̄-etoám. No moni nøme foa-foá, indap, tæzømbø-abam."

9 Yaq Yesu gendo-ein, "Nqægo khaiya, nqanek khoev-te,
khandi møndø-fakhán. Zapa ndøgo, até ngenek ezoqám-a,
Eibleem-gé zeó.* 10 Ezoqam-ge Yo, ndøgo tenegeavún. Ezoqa
gezø̄váo, ndigu gi-ewaz, neka vøkhandī:z."

Yaya etæ manqat, sasae ezoqam-qa yaq-te, kawa ezoqam moni gezø-etoam, ti:sasaetat
(Met 25:14-30)

11 Ezoqa ewaqape ate av-té manqat gimbøe-ewagat,
yaq Yesu manqat nøme mba mo:manáz. Zapa ndøgo,
ndego Zelusalem taon ge:khatoat, ezoqa até vōe-einim,
Mbumbukiam-qa Megeat Matev ndakin ndōfakhān, yaq
Yesu kawa ndōgoāt. Yaq Yesu yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-
ein,

12 "Qàgoám. Ezoqam møndøgoám. Iz akhae ezoqám. Yaq
ndego manqei qambaqape okho-qa ndøgoám. Ndøgo kawa
iz møndáp, yaq vaev ekeza manqei-te nango vøvesēz. 13 Yaq
gewav, tegi sasae ezoqam ten møndøzømbøkhæ-akhá, ezoqa
kopokopo moni mokho kopokopo vøzø̄-etoam.† Yaq gezø-ein,
'Zøté-sasaeném, no tøte-ewambat,' yaq ndego sasa ndøwav.

14 Geté ekeza manqei-te ndøgo, ezoqa gèmbo-sanqaupám.
Yaq ndigu u-anim ndøkhofotáz, teqa zita-te. Ndigu ta manqei
qambaqape ezoqam, āv tiabezømbe-eín, 'Ni poeveáv, ngenek
ezoqam, nigi kawa tegoat.'

19:7 19:7 Luk 15:2 **19:8** 19:8 Exo 22:1; Num 5:6-7 **19:9** 19:9 Kel 16:31; Luk 13:16 * **19:9** 19:9 Yesu ngenek ezoqam, Eibleem-ge zeo ge:veo, zapa ndøgo: Ndego āv tene-unimanqatín, av Eibleem ge:-unimanqatin. **19:10** 19:10 Luk 15:4-5; Zion 3:17; 1 Tim 1:15 † **19:13** 19:13 Nginik moni viní. Fia kandakandá.

15 Geté ndego ezoqam, kawa iz mǹdømbo-akhaém, ekeza
manqei-te v�̄qavan. Yaq gemøfakhan ndøgo, ndego man-
qat mba ndøkhofotám. Tegi sasae ezoqam bètøndopiá, betē-
otev, ndigu moni ande gekha-gekhâm giqaqasam, ndego ge-
ewawam.
16 Yaq ndego sasae ezoqam, bugukhokhof gendowav,
ndego kawa ezoqam āv gembøe-eín nqǽgo, ‘Káwa ezoqam.
Qogi moni mokho kopo, noqa zenda-te qoqozav, ndakin
mǹdømø-ten-éz.’
17 Yaq kawa ezoqam gembo-ein, ‘Qanimáv. Qo sasae ezo-
qam mbomambaqapé. Ndakin qo kawa ezoqam nøveét.
Taon ate tægoat tén, toqoto-kawaeqtat. Zapa ndǿgo, gi-
giap khapelavøqase ndøgo, qoqa zenda-te qæve, qo qanimáv
qoqombo-kewagam.’
18 Yaq sasae ezoqa nøme gendowav, kawa v

̋mbō-ein, ‘Káwa
ezoqam. Qogi moni mokho kopo, noqa zenda-te qoqozav,
ndakin mǹdømø-faev-éz.’
19 Yaq kawa ezoqam gembo-ein, ‘Qanimáv. Qo taon fáev,
toqoto-kawaeqtat.’
20 Yaq sasae ezoqa nøme gendowav, kawa ezoqam vØmbō-
ein, ‘Káwa ezoqam. Qogi moni mokho kopo, noqa zenda-
te qoqozav, ngínik. Ndabua mbewát qate-løvønøvém, sasa
nokhonab. 21 No møe nøtaqa-goám. Zapa ndǿgo, qo ezoqa
kefak-qapé. Qo moni soqo-upøgimín ndøgo, qakezan sasae
gonemav ndoqogo, neka qo avøe gigiap voqō-peaɨn, ndøgo
qakezan ogekhæmav ndoqogo.’
22 Yaq kawa ezoqam gembo-qavøiu, ‘Qo sasae ezoqa so-
qaqapé. Qo yaq-fia āv tøtaqambé-matanám, av manqat
qoqote-ein. Qo āv qoqote-eín nqǽgo: Qo mòqote-qatéq.
No ezoqa kefak-qapé, neka no moni sæ̀-upøgimatún, ndøgo
no sasae gonemav qægoatun neka avøe gigiap sa vØe-peaɨn,
ndøgo no ogekhæmav ndøgo. 23 Av tægoat ndægo, yaq qo
gekha zapâ, nogi moni, moni nqeisam nonqo khoev-te zaveav
qagoam? Yaq ndakin no qatøndo-qavan, ndigu ambá elavøqase
ndøkhouwezín, no nqawa qændapaz.’
24 Yaq ndego kawa ezoqam, até gendego, ndigu sasae ezoqa
nøme, teqa avønin-te giwaniapam, vØzØ-ein, ‘Moni mokho
kopo vØe-viomém. Yaq ndégo tozombó-etøomém, ndego moni
mokho ten ndimbogo.’
25 Geté ndigu sasae ezoqam gindu-einim, ‘Káwa ezoqam.
Ndego sasae ezoqa nøme, moni mokho ten ndimbôgó.’
26 Yaq ndego kawa ezoqam gendo-qavøiu, ‘No nqazØ-
manqate: Gekha ezoqām ndego, kopoav ndømbogo,
ndego nøme mba mbøé-etøomém. Geté gekha ezoqām

19:17 19:17 Luk 16:10 **19:26** 19:26 Met 13:12; Luk 8:18

ndego, khakha-mba ndego, khapelavøqase nøme ndømbogo,
gé:viomém.
27 Geté nogi qaqa ezoqam-qa yaq-te, ndigu poeveav
qagoam, no kawa tæzømbo-goat, ndigu vǿndo-upøzó, noqa
bugug-te sasa zøzitāg, vøpakhāez.' "

Yesu Zelusalem taon-te, ande kawa ezoqam me ge:-on
(Met 21:1-11; Mak 11:1-11; Zion 12:12-19)

28 Yesu nqanek manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq
nakhoa até gegeveát, atema Zelusalem taon-te. 29 Yaq
Betfage neka Betani vemiav ge:khatoat, Oliv manqei poyat
avønin-te ndøgo, yaq ekeza paev ezoqa menas tène-khofotáz,
30 gezø-ein, "Tozonǿzáv ndøgo, vemiav zoqa megemege-te
ndo:go. Tozomø-oz, yaq zo donki nakhasam zomø-ometám.
Gémopotavát. Ta donki nakhasam-qa mumat-te ndøgo, ezo-
qam bugukhokhof qomateáv. Yaq sozó-nqovotøvém, sasa
zotøndó-ituĩm. 31 Geté ezoqa tezøbevap av nqægo, 'Gekha zapâ,
ngunuk donki nqazo-nqovotavet?' Yaq zo āv qazømbøé-einím
nqægo, 'Evezøza mbopóe, ngunuk.' "

32 Yaq ndigu ezoqa menas gizav, Yesu gekhofotaz, ndigu
matev āv timiqeivím, av gezømbe-ein ndægo. 33 Yaq donki
gi:nqovotavat, tugi evøndipakha, āv gizømbe-eín nqægo,
"Gekha zapâ, ngunuk donki nqazo-nqovotavet?"

34 Yaq gizø-ein, "Evezøza mbopóe, ngunuk." 35 Yaq ndigu
Yesu-té gindu-ituím, ekeza ndabua vømbøe-khafuzim, Yesu
sasa mbotøkeem, tuqa zita-te vō:qom. 36 Yaq Yesu donki-te
go:qotat, nakhoa gegeveat, ezoqa teqa megemege-te, ekeza
ndabua mo:møtagát, nakhoa-te.

37 Yaq Zelusalem taon gi:khatoat, Oliv manqei poyat gindi-
isøtaz, yaq Yesu-gi paev ezoqa bawan-qape, khanakhanakh
zømbø-asøtáv, neka teqa iz vō-eqanem. Manqa gèzømbo-
eqavát. Teqa iz ndǿgo tini-eqaném, umingiap matev vinivin-
imba giqeivam, Yesu gematønumam.

38 Āv gini-akhaemavún nqǽgo,
"Mbumbukiam ngenek kawa ezoqam, bèkhakheinøvém,
Evezøza-qa iz-te ngegeav.
Mbumbukiam ndego yan-te ngo:go, sambi ndøgót ni-te. Teqa
iz bèto-eqawát, ndego uni ova-in ngo:yage."

39 Yaq Felisi ezoqa nøme, ndigu ezoqa bawan-qape mokho-
te gu:goam, Yesu āv gimbøe-einím nqǽgo, "Nøméndim ezo-
qam, qogi paev ezoqam gèzømbe-khafén. Manqat av nqægo
bemanqàté!"

40 Geté Yesu gezø-qavøiu, "No nqazǿ-manqate: Ndigu man-
qat tikhoutav, yaq nandi ndó-akhaemém."

19:38 19:38 Psa 118:26; Luk 2:14

Yesu Zelusalem ezoqam-qa gevin

41 Yesu Zelusalem gumukhato, taon geqeiv, yaq gèvín.
42 Ge-ein, “Zelusalem taon, qo nqægo khøuwa, amba toqo-
matøvemin, av nqægo, ‘Sambi āv khaténdāp,’ yaq qo ambá
qoqeivín. Geté ndøgo gèkhonøwé, qoqa bøi-te. 43 Khøuwa
ndøfakház. Yaq qogi qaqa ezoqam, qoqa taon uta-te ndøgo,
manqei ndømøvøemém. Taon unimé:-khawagét, qo vøtokāq.
44 Yaq ndigu qo unimé:-ngiæqonám, qogi ezoqam pakhapakha
vøzǿ-khaneām. Ndigu qo mokho-te, nandi kopo nøme, nandi
nøme-qa mumat-te, gézivazemák. Nqanek matev tenéfakhán
ndøgo. Zapa ndøgo, qo matavapøteáv, av nqægo, Mbum-
bukiam qo tøke-qa ndøgeavūn.”

Yesu Mbumbukiam-qa khoev-te gegoam
(Met 21:12-17; Mak 11:15-19; Zion 2:13-22)

45 Yaq Yesu Mbumbukiam-qa khoev uta-te gemø-on, ndego
até gendego, ezoqam ndigu gigiap gu:wiat, vøngeasam.
46 Gezø-ein, “Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp
nqǽgo, ‘Noqa khoev, guliguli khoev ndøgoát.’ Geté zo
Mbumbukiam-qa khoev, zò-enendém, vømø̄-aqonam-
ezoqam-qa-pebam-khoev.”

47 Ta pula-te ndøgo, khøuwa ate qæpavpavemam, Yesu
ezoqa Mbumbukiam-qá khoev-té gene-zømesimám. Geté
Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa gu-
guna manqat nømendim ezoqam neka megetapak nøme,
ndigu Yesu laelae-qá nakhoa mbovawám. 48 Geté ndigu
nakhoa qeiviáv, Yesu ande āv kimbøé-gonēm. Zapa ndøgo,
ezoqa ewaqape Yesu løvøinøvemáv. Soqaín ndøgo, teqa man-
qat kopo ti:løvuim.

20

Yesu gimbo-bevøpem, gekha ezoqam-qā iz-tē, matev gematønumat
(Met 21:23-27; Mak 11:27-33)

1 Khøuwa nøme, Yesu Mbumbukiam-qa khoev-te, ezoqa
ge:zømesimat neka Manqat Mbomambaqape vøzø̄-manqatat,
yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa
guguna manqat nømendim ezoqam neka Zu megetapak nøme
ndozáv, 2 vømbō-bevøpem, “Qonimbí-eīn. Qo gekha ezoqam-
qā iz-tē qonøgot, nandav matev nandoqo-matønumit? Iz
gekha ezoqām qá-etoam?”

19:44 19:44 Luk 21:6 **19:46** 19:46 Isa 56:7; Jer 7:11 **19:47** 19:47 Luk 21:37

3 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Até nó-a, bevap kopo nqanôgó, zo-
te. Zonømbé-einīm. 4 Gê, Zion, ndego ezoqa ibøkha iz gezø-
etoumam, ndego iz Mbumbukiam-tê gendap, ó, manqei-qape
ezoqam-tè?”
5 Yaq ndigu ekeza mokho-mba gibond, “Áv khazí:-einīm?
Tizimbo-einim av nqægo, ‘Ndego iz Mbumbukiam-tē gendāp,’
yaq ndego ni āv ginimbí-eín nqégo, ‘Av tægoat ndægo, yaq
gekha zapâ, zo Zion unimanqatinteav qazogoam?’ 6 Geté tizi-
einim av nqægo, ‘Zion, iz, manqei-qape ezoqam-tē gendāp,’
yaq nginik ezoqa bawan-qape, nandí ginízitáng. Zapa
ndógo, nginik āv gini-unimanqatinát nqégo: Zion ndego
Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam ndøgoám.”
7 Yaq ndigu gimbo-qavøinam, “Ni nǐtinøtenák, teqa matev
gekham-tē qandō-fakhan.”
8 Yaq Yesu gezø-ein, “Av tægoat ndægo, yaq até nó-a, nøzø-
einák, no gekha ezoqam-qā iz-tē qatōgot, nqanek matev.”

Yaya etæ manqat, khae keoge ezoqam-qa yaq-te
(Met 21:33-46; Mak 12:1-12)

9 Yaq taqa zita-te, Yesu ezoqa ewaqape yaya zø-etá, gezø-
ein, “Ezoqa mǒndøgoám. Ndego waen khae ndøkhá. Yaq
khae ndøgo, ezoqa nøme-qá zenda-té genøvé, timbøe-kewagat,
ekezan manqei nøme-te vōwav. Møp-mbá gene-ewawám.
10 Yaq waen nanga qakhata ndøgo, ndego khae eve, sasae
ezoqam ndøkhofotáv, ti-te ndigu, ma khae gimbøe-kewagam.
Ekeza waen nanga upøgim-qa ndøgoám. Geté ndigu khae
keoge ezoqam, ngenek sasae ezoqam gèzuím. Yaq nango
khakha-mbá sege-khofotøvém.
11 Yaq ndego khae eve, sasae ezoqa nøme ndøkhofotáv. Geté
até ndegó-a, vōzuim-a, vōngenøinam, khakha-mba nango
sasa ndøkhofotøvem.
12 Yaq ndego khae eve, sasae ezoqa nøme ndøkhofotáv.
Ndakin gèmbo-misika-éz, sasae ezoqam gekhofosumam.
Geté até ndegó-a, vōzuim-a, kouk vømbō-etøomem, khae ba-
vokho sasa ndøngeatømem.
13 Yaq ndego khae eve, ekeza manqa ge-ein, ‘Ndakin gekhā
nógō? Ság! Nøkeza yo nókhofotáv, ndego nqæmbøe-khafuat.
Ngenek tǐabembøe-vizumém.’
14 Geté ndigu khae keoge ezoqam, khae eve-ge yo gi-
ometam, yaq ndigu ekeza mokho-mba āv ginibónd nqégo,
‘Ngenek khae eve-gé yó. Waen khae ngének genó-kawa-év.
Zílaém. Yaq khae nqanek, gemøniqá.’
15 Yaq ndigu até gindigonem, khae bavokhó ginø-ituím,
pakhapakha vømømbó-khanøem.”

20:9 20:9 Isa 5:1

Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq
ezoqa āv gezømbe-eín nqǽgo, “Ge zô, ndozo-matavap? Ndego
khae eve, gekha matev zømatanām, ndigu khae gimbo-
kewagam? 16 Ndego āv genégó nqǽgo: Ndego ndȍndowáv,
ndigu khae keoge ezoqam pakhapakha vømøzǿ-khaneām,
neka waen khae, ezoqa vini sasa zǿ-etoām.”
Yaq ezoqam ndigu, nqanek Yesu-qa manqat giyogem, āv
gini-einím nqǽgo, “Matev av nqǽgo befȁkhȁn!”
17 Yaq Yesu ndigu gèwabám, gezø-ein, “Zo ndozo-matavap,
matev av nqǽgo kopømba mbaĩn, tøfakhan, yaq gê, gekha zapâ,
Mbumbukiam-qa Manqat av nqæpeawap nqǽgo:
‘Nandi-qapi ndigu, khoev puanam ezoqam gisanqabem,
ndigu mȍndømø-gigiap-qape-éz, khoev puanam nonqo.’?
18 Gekha ezoqām ndego, nginik nandi-te to:bøiav, ndego
keqaniáp. Neka nandi ndigu, teqa kha-te to:bøiaz, ndego
peseinøváp.”
19 Yesu nqanek manqat gezø-ein, yaq Mozes-qa guguna
manqat nømendim ezoqam neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa
kandakanda, ambá ndaføyamba ndømøvøinamín. Zapa ndǿgo,
ndigu āv gini-matøvemém nqǽgo: Yesu nqanek yaya ge-eta,
ndígu tene-manqatám. Geté ndigu matev-qase goneáv. Zapa
ndǿgo, ndigu ezoqam-qá møe ndøgoném.

Yesu amba teks moni abam-qa yaq-te timbøe-
matemateØmemin
(Met 22:15-22; Mak 12:13-17)

20 Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka
Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, bøi mba mo:veém,
Yesu-te. Yaq ndigu bøibøi ezoqam ndøkhofotáz, Yesu
bemømbøē-khavozømem, av nqǽgo, ndigu yoge eqeieqei
mbōgonēm. Geté ndigu ambá gembo-matemateømemín. Yaq
Yesu ambá Lom gaman ezoqam-qá zenda-té ginø-veemín,
gaman-qa yaq-te amba manqat soqain te-einin. 21 Yaq
nginik ezoqam, Yesu āv gimbøe-einím nqǽgo, “Nøméndim
ezoqam, ni mȍtinøtén, manqat ndøgo, qo ndoqo-manqate
neka ezoqa ndoqote-zømesim, eqeieqeí. Neka qo ezoqam-te
møe mbaín, oskiá ndøgo, ndigu ezoqa kandakanda o ezoqa
khasøkhasis. Geté qo ezoqa Mbumbukiam-qa poev-qa yaq-te
ndoqote-zømesim, qo unimanqatin manqat mba qomanqaté.
22 Qonimbí-eĩn. Kopømbâ, Siza-te teks moni tizi-abumat,
ndego Lom kawa kandambaqape, ó, khafeâp?”
23 Geté Yesu tiqa matemateam matev, é-møndæ-otév, yaq
gezø-ein, 24 “Moni mokho zøté-nømøndēm. Gê, gekha ezoqam-
qâ bugug neka iz mó:go?”
Yaq gindu-einim, “Siza-qá bugúg, neka teqá iz mo:gó.”

20:17 20:17 Psa 118:22 **20:18** 20:18 Isa 8:14-15 **20:20** 20:20 Luk 11:54

25 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Av tægoat ndægo, Siza-qa gigiap,
Siza zombó-etoumemát. Geté gigiap ndøgo, Mbumbukiam-
qa, Mbumbukiam zombó-etoumemát.”
26 Yesu-qa manqa qavøiwat qanimav-qape giyogem, yaq
ndigu nqova ndafe kandambá. Kopømba mbaín, timbo-
matemateømem, ezoqa ewaqape-qa bøi-te. Yaq ndigu manqat
nøme einiáv. Sège-ivøvém.

Sadusi ezoqam, Yesu løvøte-te nango khandi:nat-qa yaq-te gimbøe-bevøpem
(Met 22:23-33; Mak 12:18-27)

27 Yaq Sadusi ezoqam ndozáv, Yesu-te. Nginik Sadusi
ezoqam, āv gini-unimanqatinát nqægo: Ezoqa tipakhaetat,
ndigu nango gemø-khandi:zák, løvøte-te. Yaq ndigu Yesu āv
gimbøe-einím nqægo, 28 “Nøméndim ezoqam, Mozes ni āv
ginimbi-peawám nqægo: Ezoqa tenanimat, sæva te-ivavat,
patu qataeveav vøgoāt, yaq ngunuk ngæmam, namba qawan
be-okiát, tege namba qawan, ndego genanim, patu bembō-
qatayat.
29 Qotøndé-ewāg, nqanek emanqat. Angana møndøgoám.
Evenáp. Até gi:goam sevén. Yaq khøuwa ndego, sævam
ndø-okí, vønanim. Patu qataeveáv. 30 Yaq eveqase ndø-okí,
ngunuk ngæmam, ndego teqa zita-te geqan. Yaq até ndegó-a,
vønanim. Nakheis qazaneáv. 31 Yaq ndakin ngæmam ndégo
te-okí, teqa zita-te go:qavigavun. Yaq até ndegó-a, vønanim.
Nakheis mbaín. Yaq matev até gemát, atema ndigu evenap
seven ate gi:goam vømū-pakhaez. Ndigu patu qataeveáv.
32 Yaq vaev até sævám-a, vønanim.
33 Gê, ngunuk sævam-qa yaq-te, matev áv khanégo? Ezoqa
unimanqatin løvøte-te tikhandi:z, yaq ta khøuwa-te ndøgo,
timø-khandi:z, ngunuk sævam, gekha ezoqam-gû zas ndøgoāt?
Zapa ndøgo, ndigu evenap ate gi:goam, ngunuk sævam kopo
ndøkawawát.”
34 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Nøkenøkem matev sa nqánek qagó,
ndakin nqaziyage, manqei-qape-te. 35 Geté ezoqa ndigu,
Mbumbukiam eqeieqei tezæb, løvøte-te nango tisuz, neka
megemege-te vømøyāg, ndigu nøkenøkem matev gezøgoák.
36 Ndigu andé enzol ezoqam me mé:goát, neka løvøte nøme
gemø-qeivimák. Ndigu Mbumbukiam-gí nakheís ndøgoát.
Zapa ndøgo, ndigu løvøte-te møndø-khandí:z. 37 Geté løvøte-
te khandi:nat-qa yaq-te, Mozes ekezan møndænømánd, av
nqægo, ndøgo unimanqatín. Zapa ndøgo, Evezøza Mozes
gembo-fakhan, tae-qase-te ndøgo, qawageapam, yaq Mozes
ndego āv gembøe-akhá nqægo: Eibleem-gé Mbumbukiám
neka Aezek-gé Mbumbukiám neka Zekop-gé Mbumbukiám.

20:28 20:28 Deut 25:5 **20:37** 20:37 Exo 3:6

38 Mbumbukiam ndego ambá av nqēgo, løvøte ezoqam-gē
Mbumbukiām, geté ndego khandi ezoqam-gé Mbumbukiám.
Te-te ndego, ezoqa ewaqape, gipakhaetat, zua ndøkhandi:zát.”
39 Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqa nøme,
Yesu-qa manqat giyogem, āv gini-einím nqǽgo, “Nøméndim
ezoqam. Qoqa qavøiwat manqat, qanimáv tantáv.” 40 Yaq
taqa zita-te, ezoqa nøme bevap goneáv, te-te. Møe ndøgoném.

Yesu ambá av nqēgo, Deivid-ge zeo mbā, geté ndego até tege Evezøzá
(Met 22:41-46; Mak 12:35-37)

41 Yaq Yesu ezoqa gezøbevap, “Ge zô, ndozo-matavap?
Gekha zapâ, ezoqa av ndi:manqate, av nqǽgo, Mesaya ndego,
Deivid-gē Zeō? 42 Sams mbuk mokho-te, Deivid ekezan āv
gene-peawám nqǽgo:
Evezøza Mbumbukiam, noge Evezøza, āv gembøe-eín nqǽgo,
‘Noqá nakeamo zenda-té qanøqóm.
43 Até qóqotát, atema no qogi qaqa ezoqam,
kopømba ande av zenda tokhotapak awam nonqo,
qoqa zenda tokhotapak mokho-te vøtaqambú-āb.’
44 Deivid, ndego Mesaya, Evezøza mbo-akhayám. Yaq gê,
ngenek Mesaya, áv kené-Deivid-ge-zeo-ev?”

Yesu ekeza paev ezoqam, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam-qa yaq-te gegugub
(Met 23:1-36; Mak 12:38-40)

45 Ezoqa ate av-té teqa manqat gi:-ewagat, yaq Yesu
ekeza paev ezoqam āv gezømbe-eín nqǽgo, 46 “Gò:feazoát,
Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam-qa yaq-te.
Ndigu tøzømbe-khaneát ndøgo, ti-okhoat, ndabua loloakh
mbomømboma ndø-uzupát, neka ezoqa ewaqape, maket
manqei-te, ndigu khaiya mboma manqat vizap-us bezō-
manqate, neka guliguli khoev-te neka lou loge kandakanda-
te ndøgo, iz akhayapak-qa qonam nonqo-te vøqonumāt.
47 Ndigu ngǽngǽm zømbe-khavozumatún, tiqa khoev neka
gigiap vøzō-aqonumatun. Neka ezoqa ewaqape-qa bøi-te,
guliguli loloakh ndøgoatún. Yaq nakémbá ndigu yaq-fia
nqosøgeap, nøme mba mó:ndapém.”

21

Ngœmam-qa etoam matev Mbumbukiam-te
(Mak 12:41-44)

1 Yesu Mbumbukiam-qa khoev-te gegoam, yaq gigiap
kopoav ezoqam ndøzømét. Ndigu moni ndø-abumát, moni
nqeisam nonqo-te ndøgo. 2 Yaq até sǽvám-a, vō-omet.

20:42 20:42-43 Psa 110:1

Ngunuk ngæmám. Gigiap-av ezoqám. Zivis møndømbo-
naním. Ngunuk moni mokho khasøkhasis menas mba
muːnqeitáz.
3 Yesu ngunuk sævam gu-omet, yaq āv gene-eín nqǽgo, “No
unimanqatín nqazø-manqate. Ngunuk gigiap-av sævam, moni
kandambá guːnqeitaz, āv tiuká, av ezoqa ewaqape nøme,
moni giːnqeisumat. 4 Unimanqatín. Ndigu ezoqa nøme, moni
kandakandá ginqeisumat. Geté ndigu moni nøme kopoav-
qapi ndizôgó. Geté ngunuk ngæmam, viní. Ndugu moni ate
gimbøegoam, sùgumu-áb. Nøme mbaín, tuqa yage nonqo.”

Mbumbukiam-qa khoev tøsoqa, Zelusalem taon-te ndøgo
(Met 24:1-2; Mak 13:1-2)

5 Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa khoev-qa yaq-te, āv gini-
manqatám nqǽgo, “Mbumbukiam-qa khoev mbomambá
tantáv. Nandi kandakanda qaniqaním giniwevém. Neka
gigiap qaniqaním gimbøe-fegém, gigiap ndøgo, ezoqa
Mbumbukiam-te etoam matev giːgoam.”
Geté yaq Yesu gezø-qavøiu, 6 “Khøuwa ndȍmø-fakház. Yaq
nqanek khoev ate ndægo, ndozoqeivi, manqei-té qamǿ-
khakhandám. Nandi kopo nøme, nandi nøme-te, góːzaveák.”

Viniv vinivinimba tøfakhanam
(Met 24:3-14; Mak 13:3-13)

7 Yaq ndigu Yesu gimbo-bevøpem, “Nøméndim ezoqam.
Matev nandav, qoqote-manqatam, gekha khøuwā
qanéfakhān? Neka andé gekha matev me nitíqeivĩm, ni
tøtinøten, av nqægo, nqanek matev avønīn gēfakhān?”
8 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Gȍːfeazoát. Soqaín ndøgo, zo ezoqa
titubam. Ezoqa kopoáv, noqá iz-té gindú-okhoát. Ndigu
ezoqa āv gizømbé-manqatát nqǽgo, ‘Ezoqa, nó’, ó, ‘Khøuwa
mȍndø-fakház.’ Geté zo ndigu zȍpaẽv. 9 Nakhag neka nøfeap
kandakanda-qa yaq-te tozo-ewagat, yaq zo møe ndøgonèmãt.
Matev av nqægo, bugukhokhof ndȍkho-fakhanám. Geté
manqei-qape-qa vaev, zuá.”
10 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Manqei nøme, man-
qei nøme namba, nakhag ndǿgoát, neka kawa ezoqa nøme-
qa bawan, kawa ezoqa nøme-qa bawan namba, vønøfeapāt,
11 neka manqei nøme-te, manqei vøkukuvøemāt. Manqei
kukuvøem kandakandá. Neka manqei vinivinimba-te, ifin
matev neka enqoni soqøsoqa ndøfakhanám, neka matev
kandakanda møe-us neka yan-te khakhatap kandakanda
vøfakhanām.
12 Geté nqanek matev ate ndægo, okhokho-té qanǿ-
fakhanám. Zo ezoqa ndȍkhæ-gavemat neka matev soqøsoqa

21:3 21:3 2 Ko 8:12 **21:6** 21:6 Luk 19:44

vøzø̃-matønumāt. Ndigu zo manqa ovøyam-té ginø̃-abumát,
Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te ndøgo, neka zo ndimbula-
te vønqeisumāt. Neka no zapaya, zo megetapak neka
kawakawa-za-qá megemege-té ginø̃-abumát. 13 Matev av
nqægo tøfakhanam, yaq zo kopømbaqapé, ndigu ezoqam
Manqat Mbomambaqape zøté-zømesimát. 14 Geté zo naqanøká
ndøfofogèmẽm, av nqægo, zo andé gekha manqat me zozø̃-
qavøitāt. 15 Zapa ndøgo, manqat eqeieqei neka matavap
loloakh, nō nøzø̃-etoumát. Yaq zogi qaqa ezoqam, kopømba
mbaín, zoqa manqat tiqavøitat neka vøzø̃-nqagimāt.
16 Até zogí zøvøndipakhá-ya neka namba-qaniap neka zøkeza
ezoqam neka zøfuap, segezø̃-qambúz, neka zo ezoqa nøme
vøzitāg. 17 Ezoqa ewaqape zo gésanqabát, no zapaya.
18 Geté zoqa kawa-te, izum ate nandizømbi:gu, kopo gezø̃-
nasinimák. 19 Zo føgøføgakh ndøwaniáp. Yaq zo khandi
zomøndapém."

Zelusalem taon ngi:wat-qa yaq-te
(Met 24:15-21; Mak 13:14-19)

20 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Zo nakhag ezoqa tozo-
zømet, ndigu Zelusalem taon uni ti:khawaget, yaq zo søzøté-
zøtéz, av nqægo, ndøgo avønín gésoqá. 21 Ta khøuwa-te ndøgo,
ezoqa ndigu Zudia plovins-te tiyagat, manqei popotap-té gi-
abenø-khokhóz. Neka ndigu Zelusalem taon-te tiyagat, taon
yà be-ivøvém. Neka ezoqa ndigu bavokho to:yagat, taon-te
betøndò-ỡz. 22 Nginik khøuwa, Mbumbukiam-qá yaq qavøiwat
khøuwá, ezoqa manqa-zapazapa gi:goam. Yaq Mbumbukiam-
qa Manqat ate ndægo, gemø-unimanqatín, taqa yaq-te
ndøpeawap. 23 Ta khøuwa-te ndøgo, ti-te ndigu unimé:-soqá,
sakheis emu-us ndigu neka nakhei tete ndizøloge. Yage
føgakh-qape ndøfakhán, nqanek manqei-te. Nginik bawan
ezoqam, Mbumbukiam-qá qaqa ndøqeivím.
24 Zu ezoqa nøme, nakhag kaiya-té ginø̃-pakhaetát, neka
nøme vøzø̃-geagimāt, manqei vinivinimba-te sasa ndø̃-itubāt,
manqei-qape-te ate nqægo. Yaq Zelusalem taon, bawan vini-
ak ndøtokhonumát, atema bawan vini-ak-gi khøuwa vømø̃-
nasinĩm."

Yesu nango tendoqavan
(Met 24:29-31; Mak 13:24-27)

25 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Khøuwa neka løvøyak
neka nduku, matev vinivinimba zøfakhanám. Neka manqei-
qape-te nqanek, bawabawan vinivinimba gó:bevøpém neka
møe vøgonēm. Zapa ndøgo, ndaola-te ndøgo, khamøe

21:14 21:14 Luk 12:11-12 **21:15** 21:15 Kel 6:10 **21:16** 21:16 Met 10:21-22 **21:22** 21:22 Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7 **21:24** 21:24 Psa 79:1; Veve 11:2 **21:25** 21:25 Isa 13:10; Ezek 32:7; Joel 2:31; Veve 6:12-13

kandakanda ndøvumøemát. U-ús. 26 Ezoqa møe khape
tøzømbe-khouwevat, matev kandakanda nøme-qa timbøe-
kewagat, manqei-qape-te tøfakhanam, yaq bøi zøgugimát.
Até ndøgó-a, gigiap yan-te nqo:go, vøkukuvøēm. 27 Yaq
ezoqa, Ezoqam-gé Yo ndø-ometám. Khaiya ozoz-té genøgeáv.
Bazaføgakh-ús neka waev-qape-ús.

28 Matev av nqægo tøngazøngazam, zo sège-føgøføgakhæzám.
Kawa mba zotó-eqá. Zapa ndøgo, zo Mbumbukiam avønín
génqovotáz."

Fig tae-qa yaya etœ manqat
(Met 24:32-35; Mak 13:28-31)

29 Yaq Yesu yaya zø-etá, gezø-ein, "Zo fig tae o gekha tae
nøme zóqeivát. 30 Zo qazo-qeivimin, esokho qaqabami̇n,
yaq zo mòzøte-zøtezín, wavam khøuwa avønín. 31 Yaq matev
até kopó. Zo nqanek matev tozo-qeivimat, tøfakhanumat, av
no qazømbe-manqatam, yaq zo søzøté-zøtéz, Mbumbukiam-qa
Megeat Matev avønín géfakhán.

32 No unimanqatín nqazø-manqate. Ezoqa nøme, ndakin
ngiyage, naqanøká gépakhaezák. Até géyagát, atema ta
khøuwa-te ndøgo, nqanek matev ate ndægo vømú-fakhanām.*

33 Yan neka manqei-qape ndòmø-navøém. Geté noqa man-
qat, gemø-navøemák."

Aiyá qabizigú, soqaín ndøgo, ni khakheinøpøteav tøgoat

34 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Aiyá qagó. Zo
manqei-qape matev-te, kawa ndøvòā, kopømba ande av
ibøkha soqa izam matev neka qakeza yage-qa yaq-te khape
toqote-fofogeapat. Soqaín ndøgo, ta khøuwa ndøgo, zo ande
ka me tøzøte-ndap. 35 Nqanek khøuwa, ezoqa ewaqape-té
qanøfakhán, nqanek manqei-qape-te ngiyage. Nakhamas-té.

36 Zo oskia mo:feazoát. Gèguligulím, av nqægo, nqanek
matev ate ndægo tøfakhanam, zo bazaføgakh-us tøzøté-waním,
yaq vaev Ezoqam-ge Yo-qa megemege-te vozotó-wān."

37 Ta pula-te ndøgo, khøuwa ate qæpavpavemam, Yesu
ezoqa Mbumbukiam-qá khoev-té gene-zømesimám. Yaq
qakhagusin ndøgo, ndego Zelusalem taon, gè-ivavi̇n. Yaq
lovølova, Oliv manqei poyat-té gemøbuvi̇n. 38 Yaq qanaqanus
qando-pavei̇n, ezoqa ewaqape, Mbumbukiam-qá khoev-té
ginøzavi̇n, lovølova-ús, Yesu-qa manqat vømø-yogemi̇n.

21:27 21:27 Dan 7:13; Met 26:64; Veve 1:7 * **21:32** 21:32 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndego Mbumbukiam-qá khoev ngi:wat-qa yaq-té abete-manqatám, neka gekha matev vinivinimba nøme ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo tøfakhanam.

22

Yesu gimbo-voqoem
(Met 26:1-5; Mak 14:1-2; Zion 11:45-53)

1 Zu ezoqam-qa khøuwa kandambaqape, Pasova ndimbo-
akhayam, ndøgo flawa poponøvemav gilouzatun, avønín
qagoám. 2 Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka
Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, Yesu laelae-qá
nakhoa mbovawém. Geté ndigu poeveáv, ezoqa ewaqape-
qa bøi-te timøvøinam. Zapa ndøgo, ndigu ezoqam-qá møe
ndøgoám.

Zudas Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda namba,
manqa giːkopoːnem, Yesu tiqa zenda-te teve
(Met 26:14-16; Mak 14:10-11)

3 Yaq Zudas, iz nøme Iskaliot gimbo-akhaemam, ndego
Yesu-gi paev ezoqa tuelv gegoam, Saitan mbøi-ón. 4 Yaq Zudas
até gendego, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka
Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam-gi megetapak-té
genøwáv, ti namba manqa vømø̄-khakheinømem, Yesu tiqa
zenda-te ande āv kenévē.
5 Ndigu teqa manqat giyogem, yaq ndigu khanakhanákh,
neka te-te moni etoam manqat vø̄khakheinømem. 6 Yaq
Zudas tiqa manqat gè-unimanqatín. Yaq khøuwa eqeieqei-
qa moːkewagám. Yesu ezoqa ewaqape-te ande āv khambøé-
løvūz, yaq tiqa zenda-te ndøgo tenévé.

Yesu-gi paev ezoqa menas, Pasova lou gimø-khakheinømem
(Met 26:17-25; Mak 14:12-21; Zion 13:21-30)

7 Zu ezoqam-qa khøuwa kandambaqape gimø-khantøzem,
ndøgo flawa poponøvemav gilouzatun, neka Pasova lou loge
nonqo sip nakheis vø̄zitagatun, 8 yaq Yesu Pita neká Zion,
tèkhofotáz, gezø-ein, "Pasova lou zomø-khakheinømém, ni
tizimølog."
9 Yaq gimbo-einim, "Gê, qoqa poev gekhâm? Ni gekham-tē
qeimø-khakheinømēm?"
10 Yaq gezø-qavøiu, "Zelusalem taon-te tozomø-oz, zo ezoqa
zó-ometám. Ibøkha ndø-eqatét. Yaq zombó-paevém, atema
khoev-te vømø-ōn. 11 Yaq ta khoev ndøgo, khoev eve āv
qazømbøé-einím nqægo, 'Nømendim ezoqam, āv geqande-
beváp nqægo: Khoev kouwat gekham-tē qágo, ma nogi paev
ezoqam namba, Pasova lou teimølog?' 12 Yaq ndego zo khoev
kouwat kandambaqape méːzømás, khoev ova ndoːgo. Qonam
nonqo neka lou-qase khakheitáp. Yaq zo lou ndøgo tozomø-
khakheinømém."

22:3 22:3 Zion 13:2, 27 **22:7** 22:7 Exo 12:1-27

13 Yaq ndigu gizav, matev āv timiqeivím, av Yesu gezømbe-
ein ndægo. Yaq ndigu Pasova lou vømø̄-khakheinømem.

Evezøza-qa lou loge matev ande qæfakhan
(Met 26:26-30; Mak 14:22-26; 1 Ko 11:23-25)

14 Yaq qakhagus ndøgo, lou loge khøuwa iz gimø-khantaz,
Yesu tegi u-anim namba, tinøpindám ndógo, lou loge-te
vōqonav. 15 Ndego āv gezømbe-eín nqægo, "No nqosøgeap
banøndáp. Geté noqa poev kandambaqape, nqánek qagoám.
Nqanek Pasova lou bǐzikhælóg, zo namba. 16 No nqazø̄-
manqate: No Pasova lou nøme, naqanøká nomólogák, atema
Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, matev ate ndægo
vømø̄-unimanqatǐn, ndøgo Pasova lou loge matev kha-mba
ndømbo-ove."

17 Yaq Yesu izam nonqo ndøndáp, waen-ús, Mbumbukiam-
te ike manqat vø̄-ein, yaq gezø-ein, "Mòzondapém. Yaq
søzøtumú-izumít, zo ate ndøzøte:go. 18 No nqazø̄-manqate:
No waen tae nanga-qa et, nqawa naqanøká nø-izák, atema
Mbumbukiam-qa Megeat Matev vømøfakhān."

19 Yaq taqa zita-te, Yesu flawa ndøndapáz, Mbumbukiam-te
ike manqat vø̄-ein, sasa ndømbegim, ekeza paev ezoqam vøzø̄-
etoam, gezø-ein, "Nqanek noqá khá, zo nqazø-etoumit. Matev
av nqægo até vøgó. Yaq no zonømbé-matavupát."

20 Yaq matev até kopó, lou loge qamezømbe-navøem, Yesu
izam nonqo ndøndáp, waen-ús, gezø-ein, "Nqanek waen,
Mbumbukiam poev ndakinak mé:-unimanqatín. Noqá kóuk
gené-unimanqatín, ndøgo zo zapaya tøwa.

21 Geté. Nqáe! Ezoqam ndego, ma nogi qaqa ezoqam-
qa zenda-te teve, ngégo, nqanek lou loge-te nqazi-qonøve.
22 Ezoqam-ge Yo ndònaním, av Mbumbukiam-qa poev ndægo.
Geté ndego mòndø-soqoév, ndego ezoqam, ma nogi qaqa
ezoqam-qa zenda-te teve."

23 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ekeza paev ezoqam
ekeza mokho-mba, āv ginibónd nqægo, "Ǐisa, ni mokho-te
matev av nqægo, gekha ezoqām ndómatanām?"

Megeat Matev eqeieqei-qa yaq-te

24 Yaq Yesu-gi paev ezoqam-qa mokho-te, ponqombap
matev ndøfakhán. Tini-ponqombupát ndógo, ti mokho-te, iz
akhae kandambaqape, gekha ezoqā ndógo?

25 Yaq Yesu gezø-ein, "Bawabawan-gi kawakawa-za, ezoqa
gètokhonøzát. Yaq nginik megetapak, ekeza kha, keoge ezoqa
eqeieqei me:vewé. 26 Geté zo mokho-te, matev av nqægo
bègő. Gekha ezoqām ndego, zo mokho-te iz kandambaqape

22:21 22:21 Psa 41:9; Zion 13:21-22 **22:24** 22:24 Luk 9:46 **22:25** 22:25 Met 20:25-27; Mak 10:42-45 **22:26** 22:26 Met 23:11; Mak 9:35

tegoat, ndego yà be-khapelavøqase-év. Neka gekha ezoqām
ndego, megeat ezoqam tegoat, ndego yà be-zoge-tøke-ezoqam-
év. 27 Gê, ezoqa kandambaqape ákenego? Ndégò, lou-
qase-te ndemia, ó, ndégò, lou ndeyogimit? Zo mòzøte-zøtéz,
ezoqa kandambaqape ndégo, lou-qase-te teqotat. Geté no zo
mokho-te, zogé sasae ezoqám.

28 Zo nó namba zi:goám. Neka zo no nøuvønateáv, matev
føgøføgakh qanø-fakhanumam. 29 Yaq nakémbá. No zo Megeat
Matev nøzǿ-etoám, kopømba av-té, Tat no Megeat Matev
genømbe-etoam. 30 No kawa iz tæmøndap, zo noqa lou-qase-
te, lou zólogát neka ibøkha vozó-izumāt, no namba, neka
zøkeza kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te vozotó-qonavāt,
neka Izlael khagua bawan tuelv vozozømbó-kawaeztāt."

Yesu Pita gembo-vøndøyam, ndego teqa yaq-te to:nawam
(Met 26:31-35; Mak 14:27-31; Zion 13:36-38)

31 Yesu Pita āv gembøe-eín nqégo, "Sáemon, Sáemon.
Nqáe! Saitan Mbumbukiam zo khamasim-qá yaq-té
gembøeviám. Ndego zo andé wit me mé:-evém, tag
vǿkhofovøēm. 32 Geté no, nòguligulím, qo zapaya, Saemon.
Qoqa unimanqatin, betaqa-nàvøém. Yaq nqawa toqotøndo-
qambuq, qafuap vòzøtøké. Yaq tiqa unimanqatin bezømbē-
føgakh."

33 Geté Pita gembo-qavøiu, "Evézøza. No kopømbá.
Ndimbula-te sǽnáv, qo namba, neka sizimú-pakhaén."

34 Yaq Yesu gembo-ein, "Píta! No nqataqá-manqate.
Nqægo lova, kokolok naqanøká gé-ogeayák. Qo noqa yaq-
te, ndòqotøkhæ-nawám. Misiká toqoto-nawam. Av qoqoté-
manqatát nqægo, 'No ngenek ezoqam nòtenøtenāk.' "

Yesu-gi paev ezoqam bèto:-khakheinám

35 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezøbevap, "Ta khøuwa-te
ndøgo, zo qækhofosam, yaq no av qazømbe-ein nqægo, moni
neka moqos neka tamak ndø-upǿgǐm, yaq ge zô, gigiap mbaǐn
mozógoam?"

Yaq gindu-qavøinam, "Mbaín. Ni kopømbá qeigoam."

36 Yaq Yesu gezø-ein, "Qanimáv. Geté ndakin viní. Gekha
ezoqām ndego, moni nqeisam nonqo timbogoat neka moqos
vømbógoāt, bètonqoatét. Neka gekha ezoqām ndego, nakhag
kaiya mbain tøgoat, ndego ekeza ndabua nøme, yà bewi. Yaq

22:27 22:27 Zion 13:12-15 **22:30** 22:30 Met 19:28 **22:32** 22:32 Zion 17:15
22:34 22:34 Luk 22:56-62 **22:35** 22:35 Luk 9:3; 10:4

moni ndigu teqas, nakhag kaiya mé:wí. 37 Mbumbukiam-
qa Manqat āv qane-peawáp nqǽgo: ‘Ndego pepen ezo-
qam me:vewém.’ No nqazø-manqate. Nqanek manqat bè-
unimanqatín, no mokho-te. Unimanqatín. Gekha manqāt
ndøgo, noqa yaq-te ndøpeawap, avønín géfakhán.”
38 Yaq Yesu-gi paev ezoqam gindu-einim, “Evézøza. Nqáe!
Nakhag kaiya menas ngínik.”
Geté ndego gendo-ein, “Ság. Tiá.”

Yesu Oliv manqei poyat-te gemø-guligulim
(Met 26:36-46; Mak 14:32-42)

39 Taqa zita-te, Yesu Zelusalem taon, gè-iváv. Yaq Oliv man-
qei poyat-té genøwáv, av oskia ge:goam, neka tegi paev ezo-
qam vømbō-paevem. 40 Yaq gimøfakhaz ndøgo, ekeza paev ezo-
qam āv gezømbe-eín nqǽgo, “Zo bazaføgakh-qa, gèguligulím.
Soqaín ndøgo, khamasim matev tøndowav zo-te, yaq zo zō-
o:āz.”
41 Yaq ndego sègeziváz, elavøqase nøme vōwav. Atap ande
av ndǽgo, nandi toqo-ogizo, timø-bøiaz. Yaq ndego katuk
ndømøkuí, vōguligulim. 42 Av gene-guligulím nqǽgo, “Tát! Qo
taqa-pøovat. Nqanek nqosøgeap kandambaqape, ndøgo ande
ibøkha khaqain-qape me tønømbe-fakhan, ambá qøndapín.
Geté matev āv tabete-fakhán, av qoqa poev ndægo. Ambá
ndōgo, av no nqanømbe-poev.” 43 Yaq yan-te ndo:go, enzol
ezoqam ndovís, bazaføgakh vømbō-etoam. 44 Yesu mbøni vaev
kandambaqape ndøndáp. Yaq ndego bazaføgakh-us nøme mba
mo:guligulím. Tata andé kóuk. Sège-lanqavám, manqei-te.
45 Yesu guligulim qamømbøeva, ge-itan, tegi paev ezoqam-
te gevesez, yaq āv genezømét nqǽgo: Gèsømbiám. Bazaføgakh
gèzø-navøém. Zapa ndógo, ndigu mbøni vaev matev khàpe
zømbe-khouwév. 46 Yaq Yesu gezø-ein, “Zo gekha zapâ, venan-
qei mba ndozo-sømbiit? Mòzosúz. Neka gèguligulím. Soqaín
ndøgo, khamasim matev tøndowav zo-te, yaq zo zō-o:āz.”

Yesu møvøiwat-qa ginduzav
(Met 26:47-56; Mak 14:43-50; Zion 18:3-11)

47 Yesu ate av-té manqat ge:manqatam, yaq nqáe! Ezoqa
bawan-qape tīnøfākhāz. Ndigu Zudas ndø-itubavún, ndego
Yesu-gi paev ezoqa tuelv nøme gegoam. Yaq ndego até gen-
dego, Yesu-té genøwáv, vōngenøtam.
48 Yaq Yesu gembo-ein, “Zúdas. Gê, qo Ezoqam-ge Yo
ngenøtam-ûs, qaqa ezoqam-qa zenda-te nqoqoveet?”
49 Yaq ndigu ezoqam, Yesu namba gi:goam, go:matøvemem,
ande gekha matev me ndøfakhān, yaq āv gimbøe-einím
nqǽgo, “Evézøza, nakhag kaiyā ndøtízitag?” 50 Yaq paev

22:37 22:37 Isa 53:12

ezoqa nøme, até gendego, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, tege sasae ezoqam, nakeamo gea vømbōkawa.
51 Geté yaq Yesu gezø-ein, “Ság. Matev av nqægo tønév.” Yaq
Yesu teqa gea gèmbokhanáz, nango vømbō-eqeieqei.
52 Yaq Yesu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda
neka Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam neka Zu
megetapak nøme, ndigu møvøiwat-qa gigeavun, āv gezømbe-
eín nqǽgo, “Ge zô, no pepen ezoqam zøténæmbem, nakhag
kaiya neka ndawa-us qazogeavun? 53 No khøuwa ate
qæpavpavemam, Mbumbukiam-qá khoev-té qæqoám, zo
namba. Geté ndøgo, zo no kha khanøzeáv. Geté ndakin,
zoqa khøuwa qanimav-qape mǹdø-fakház. Kawa matev,
bøivun-qá bazaføgakh ndøndáp.”

Pita Yesu-qa yaq-te goːnawam
(Met 26:57-58, 69-75; Mak 14:53-54, 66-72; Zion 18:12-18, 25-27)

54 Yaq ezoqam ndigu gigeavun, até gindigonem, Yesu vō-
møvøinam, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-qa
khoev-te sasa ndø-ituim. Pita até gezøpavát. Andé qámbá gen-
dopavam. 55 Khoev-te gimøfakhaz, yaq uta mokho-te ndøugu,
gøinam mǹdø-løvutám. Yaq Pita tenøqóm ndǿgo, ti namba,
ndigu gøinam-te giqonavam. 56 Sasae mbasønakam Pita gu-
omet, gøinam waev-te geqotam, yaq ndugu gèwawám, gundu-
ein, “Até ngenék-a, Yesú namba meːgoám!”
57 Geté Pita gòːnawám, gendo-ein, “Ngolam, no nandev
ezoqam, nǹtenøtenák.”
58 Yaq khapé outøpøteáv, ezoqa nøme Pita tēnō-ōmēt,
gembo-ein, “Unimanqatín. Até qó-a, qo tigí ezoqám.”
Geté yaq Pita gendo-qavøiu, “Khanánqa. Av taoká. Nó
mbá.”
59 Andé møi-mbá sege-auwám. Ande av wan awá
ndægó, ezoqa nøme tēāndōwāv, gendo-ein, “Unimanqatín.
Mǹtenøtén. Ezoqa nøme ngének, Yesu namba geːgoam. Zapa
ndǿgo, até ngenék-a, Gelili plovins-ák.”
60 Yaq Pita gendo-qavøiu, “Khanánqa. No nǹtenøtenák, qo
gekhā qotē-manqate.”
Yaq Pita ate av-té manqat geːmanqatam, kokolok tùndi-
ogeá.
61 Yaq Evezøza gèndoqambún, Pita vøwawam. Yaq Pita
tembo-matøvém ndǿgo, Evezøza av gembøe-ein nqægo,
“Nqægo lova, kokolok naqanøká gé-ogeayák. Qo noqa yaq-te
ndòqotøkhæ-nawám. Misiká toqoto-nawam.”
62 Yaq Pita bavokhó genøfakhán, vømøvin. Eiv baza ùni
mbøepós, ge-eivat.

22:54 22:54 Mak 14:53-54 **22:61** 22:61 Luk 22:34

Yesu otøotam vøe-vewem-a, vøzuim
(Met 26:67-68; Mak 14:65)

63 Yaq ndigu vos keoge ezoqam, Yesu gimbo-kewagat,
otøotam me:vewát neka vøzuat. 64 Bøi ndabuá gimbøe-
gutøvém, vømbō-einim, "Qo Mbumbukiam-ge manqa
vevezam ezoqam toqogoat, qotínømánd, av nqægo, qo gekha
ezoqām ndølavaq?" 65 Yaq ndigu ngenøgim manqat nøme
kopoáv gimbo-manqatat.

Yesu Zu megetapak-te, manqa ge-ovøyam
(Met 26:59-66; Mak 14:55-64; Zion 18:19-24)

66 Yaq qanaqanus qænqovat, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa
kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezo-
qam neka Zu megetapak nøme tĩnimøváb. Yaq Yesu tiqá
megemege-té ginø-ituím.
67 Yaq gimbo-bevøpem, "Qonimbí-eĩn. Gê, qo Mesayâ?"
Yaq Yesu gezø-qavøiu, "No tæzø-ein, zo no ma zó-
unimanqatinimák. 68 Neka no zo bevap tæzøgo, zo ma zonó-
qavøinamák. 69 Geté avønín, Ezoqam-ge Yo Mbumbukiam-qá
nakeamo zenda-té gemóqóm, ndego Bazaføgakh-Qape."
70 Yaq ndigu ate gi:goam gimbo-bevøpem, "Av tægoat ndægo,
yaq gê, qo Mbumbukiam-gê Yò?"
Yaq gezø-qavøiu, "Manqat nándav, av zo ndøzøte-manqate.
No tèntév."
71 Yaq ndigu gi-einim, "Ság! Bøi vizu ezoqa nøme-qa
bizivàwẽm. Ni manqat ekeza tou-té qazinømbo-yogém."

23

Yesu Pailøt-te manqa ge-ovøyam, ndego Lom gaman ezoqam
(Met 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Zion 18:28-38)

1 Yaq ndigu megetapak ate gi:goam, até gindigonem, Yesu
Pailøt-té ginø-ituím. 2 Yaq ndigu manqa ndøsøkuzømém, Yesu-
qa yaq-te, gimbo-einim, "Ni ngenek ezoqam āv qati-ometám
nqægo. Nigi bawan ezoqam-qá matavap ndø-enegimatún.
Neka ngenek, ezoqa āv gezømbe-manqatatún nqægo: Siza-
te, ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape, teks moni be-
àbãm. Neka ngenek ekeza kha, Mesaya neka kawa ezoqam
me:vewé."
3 Yaq Pailøt Yesu gembobevap, "Gê, qo Zu ezoqam-gê
kawà?"
Yaq Yesu gembo-qavøiu, "Nándav, av qo ndoqote-
manqate."
4 Yaq Pailøt Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka
ezoqa ewaqape gezø-ein, "No ngenek ezoqam, teqa manqa-
zapa qeiviáv."

22:67 22:67 Zion 3:12 **22:69** 22:69 Kel 7:56

5 Geté ndigu sekembá segembo-pouweám, av nqægo,
“Ngenek ezoqa ge:zømesimatun, matavap ùni zømbe-ngi:tatún,
ni Zu ezoqam-qa manqei-te ate nqægo. Gelili plovins-té
gendongáz. Yaq ndakin nqanek Zelusalem taon-té gegó.”

Yesu Elod-te manqa ge-ovøyam

6 Yaq Pailøt nqanek manqat ge-ewag, ezoqa gezøbevap, “Gê,
ngenek ezoqam, Gelili plovins-âk?”
7 Yaq Pailøt ge:-otev av nqægo, Yesu ta plovins-te ndōgo ten-
dowāv, ma Elod gembo-kewagam, yaq ndego Elod-té genø-
khofotáv. Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, ngenek Zelusalem
taon-té gegoám.
8 Yaq Elod Yesu ge-omet, ndego khanakhanakh kandambá.
Zapa ndøgo, ndego omete-qa ndøgoám. Nupøkhán mbá.
Ndego møndø-ewág, Yesu-qa yaq-te. Yaq ndakin, ndego
umingiap matev qeivi-qa mbogoám, av Yesu ge:matønumam.
9 Yaq Elod Yesu bevap kandambá gembogoat. Geté ndego
yaq manqat qavøiwateáv. 10 Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kan-
dakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam,
até gegoám, Yesu-qa manqa vōsøkuzømem. Manqat kan-
dambá gimbøe-møvøemem.
11 Yaq Elod ekeza nakhag ezoqam namba, Yesu otøotam
me:vewém neka vōngenøinam. Ndigu kawa ezoqam-qá nd-
abua mbo-uzím, Pailøt-te nango sasa ndøkhofotøvem. 12 Ta
khøuwa-te ndøgo, Elod neka Pailøt, zifu matev ndøngazém.
Geté bugukhokhof, ndigu qaqa zømbugoám.

Pailøt manqa gevøovam, Yesu tae mutui-te titøkewem
(Met 27:15-26; Mak 15:6-15; Zion 18:39-19:16)

13 Yesu Pailøt-te nango gindu-ituim, yaq ngenek
Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka megetapak
nøme neka ezoqa ewaqape ndømøváb, 14 gezø-ein, “Zo ngenek
ezoqam no-te qazøtøndo-ndafem, neka zo av ndøzøte-manqate
av nqægo, ngenek ezoqam-qā matavap ndø-enegīm, nqáe!
No amba nømbøe-beváp, zoqa bøi-te. Geté no teqa manqa-
zapa-qase qeiviáv, av zo manqa ndøzømbøe-møvøemet. 15 Até
Elód-a, teqa manqa-zapa-qase qeiviáv. Yaq nakémbá, ndego
ni-te nango gendo-khofotav. Ngenek ezoqam matev-qase
goneáv, ta zapaya tizi:laem. 16 Geté nakhag ezoqam bètøkho-
feomém. Yaq sǽnqonqotáv.”*
18 Geté ndigu ezoqa ewaqape sùgumu-tøkúz, gindu-
akhaemem, “Gèlaém nandev. Geté Balabas qonindó-
nqonqotáv.” 19 Balabas ndimbula-té gunu-utavám. Zapa

23:7 23:7 Luk 3:1 * **23:16** 23:16 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqánek: 17Pasova khøuwa kandambaqape-te, Pailøt ndimbula ezoqa kopo ndønqonqotavín.

ndøgo, ndego Lom gaman ngeasam-qa mbogoám, ndøgo
Zelusalem taon-te, neka ezoqa vōlavao.
20 Pailøt Yesu nqonqotøve-qa mbogoám. Yaq ndego ezoqa
ewaqape, manqat amba zømbe-eín, nango. 21 Geté ndigu
sekembá sege-akhaemám, “Gèlaváo. Tae mutui-té qanø-
tøkeó!”
22 Yaq ndakin Pailøt gèmbo-misiká, gezø-ein, “Gekha zapâ?
Ngenek gekha manqa-zapā ndøgo? No teqa manqa-zapa
qeiviáv, ta zapaya tizi:laem. Geté nakhag ezoqam bètøkho-
feomém. Yaq sǽnqonqotáv.”
23 Geté ndigu ivøveáv. Sekembá sege-akhaemát, av nqægo,
Yesu tae mutui-té geabe-tøkewé. Tiqa akhayam, Pailøt-qa
manqat ùnime:-tømbuá. 24 Yaq vaev-te, ndego manqa āv tene-
vøovám, av ndigu qazømbe-pøovam. 25 Ndego ezoqam, ndigu
qazø-pøovam, tefakhan, ndego sègezø-nqonqotáv, ndego Lom
gaman ngeasam-qa gembogoam neka ezoqa vōlavao, yaq ta
zapaya ndimbula-te gi-utavam. Geté Yesu nakhag ezoqam-qá
zenda-té genøvé, yaq ndigu matev bemømbō-matønømem, av
ezoqa ewaqape poev qazømbe-goam.

Yesu ezoqa zitøge manqei-te gi-ituim
(Met 27:32; Mak 15:21; Zion 19:17)

26 Nakhag ezoqam, Yesu taon bavokho gi-ituat, ezoqa
ndø-ometám. Sailini taon-ák. Teqa iz Saemón. Ndego ambá
Zelusalem taon-té genømatín. Yaq ndigu até gindigonem,
vō-møvøinam, Yesu-qa tae mutui vømbōe-veem, sasa
ndøtøpøtøvem, teqa zita-te te-eqatet.
27 Ezoqa bawan-qape kandambá, gimbopavat. Neka
sakheis kopoáv, Yesu gèmbo-eivumát, neka ekeza savi
vō-qambubumat. 28 Yaq Yesu gèndoqambún, gezø-ein,
“Zelusalem taon-ak, sakheis, zo noqā ndø-eivùmīt. Geté
zo zøkezan-qa ndø-eivám neka zogi nakheis-qa vozó-eivām.
29 Nqáe! Khøuwa ndømø-fakház. Yaq ezoqa āv giní-einím
nqǽgo, ‘Sakheis ndigu, khanakhanakh mbá giabitigú, ndigu
sog ndigu neka nakheis mbain ndigu neka nakheis tiqa
tete logemav ndigu.’ 30 Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa olol
vinivinimba, āv gimbøé-manqatát nqǽgo, ‘Niqá mumát
qando-muvuvøém’ neka manqei popotap vømbó-einīm, ‘Ni
vòkhonámb.’ 31 Nginik matev av nqægo ngimatønumit no-
te, no kopømba ande av tae khandin me nqate:go, yaq ge
zô ndozo-matavap, zo gekha matēv zøfakhān, zo kopømba
ande av tae pakhapakha me ndøzøte:go? Matev unimé:-soqá
tøzøfakhan.”
32 Yesu gi-ituat, yaq até ezoqa menas nømé-a, vō-itubat,
timøzitag. Ndigu pepen ezoqám.

23:29 23:29 Luk 21:23 **23:30** 23:30 Hos 10:8; Veve 6:16

Yesu tae mutui-te gitøkewem
(Met 27:33-44; Mak 15:22-32; Zion 19:18-27)

33 Yaq ta manqei-te ndøgo gimøfakhaz, kawa-pakha man-
qei ndimbo-akhayam, ndigu Yesu tae mutui-té ginø-tøkewém,
neka pepen ezoqa menas, vøtøkebam. Nøme ndego, Yesu-
qa nakeamo zenda-té ginø-tøkewém, neka nøme ndego yogea
zenda-te vøtøkewem.
34 Yesu gi:pototumat, yaq āv gene-eín nqǽgo, "Tát. Tiqa
manqa-zapa, qo sà betaqambo-navøém. Zapa ndøgo, nginik
zøtezateáv, andē gekha matev me ndømatunumit."
Gumu-tøkewem ndøgo, yaq nakhag ezoqam, teqa ndabua,
kas me:-otám. 35 Ezoqa tiwaniapát ndøgo. Matev
ndøqeivát. Geté Zu megetapak, Yesu otøotam me:vewém,
gi-einim, "Ezoqa nøme gekhandi:ztam, yaq ndakin ekeza
kha bekhandí, ngenek uni Mesaya-in tegoat, ndego
Mbumbukiam geveatav."
36 Até nakhag ezoqám-a, otøotam me:vewém, waen
khaqain-qape etoam-qa vømbōgonem. 37 Yaq āv gimbøe-
einím nqǽgo, "Qo Zu ezoqam-ge kawa toqogoat, qakeza kha
qókhandí."
38 Teqa kawa-te, ova ndo:go, manqat ndøtøkeém. Av qane-
peaupám nqǽgo, "Ngenek Zu ezoqam-gé kawá."
39 Pepen ezoqa nøme, ndego namba gi:tøkebupam, Yesu
otøotam me:veó, gembo-ein, "Gê, qo Mesayâ? Av tægoat
ndægo, qo qakeza kha qókhandí neka ni voqó-khandī:n."
40 Geté ndego pepen ezoqa nøme, namba gi:tøkebupam,
gègugú, gembo-ein, "Gê, qo ndakin yaq-fia nqosøgeap kopo
ndoqote-ndapet, av ngenek nge:ndapet, qo Mbumbukiam-te
møe mbaîn? 41 Ni nqanek yaq-fia nqosøgeap, nikeza manqa-
zapa zapayá qazindapét. Geté ngenek ezoqam, manqa-zapa-
qase goneáv."
42 Yaq ngenek pepen ezoqam, Yesu gembo-ein, "Yésu. No
gènøndo-matøvém, qo kawa iz toqomøndap."
43 Yaq Yesu gembo-ein, "No unimanqatín nqataqa-
manqate. Nqægo khøuwa, qo no namba, Paladais manqei-té
qazígoát."

Yesu ge:nanim
(Met 27:45-56; Mak 15:33-41; Zion 19:28-30)

44 Yaq khøuwa ande av muin qandap, qamat atema khagus
3 oklok vøndap, manqei ate qægoam, bøivun ndønqeivøém.
45 Khøuwa waev sègembo-navøém. Neka ndabua ndøgo,
Mbumbukiam-qa khoev mokho-te qafaleam, sège-keqavát.
Livin-mbá qanumu-qatavát. 46 Yaq Yesu kandambaqapé

23:34 23:34 Psa 22:18 **23:35** 23:35 Psa 22:7-8 **23:36** 23:36 Psa 69:21 **23:45** 23:45 Iblu 6:19-20; 10:19-20

sege-akhá, “Tát! Noge nqova, qoqá zenda-té qatøveét.” Ndego
nqanek manqat gumu-ein, yaq gènaním.
47 Yaq ndego nakhag kawa ezoqam, nqanek matev geqeiv,
ndego Mbumbukiam-qá iz ndø-eqá, ge-ein, “Unimanqatín.
Ngenek ezoqam ndaføyamba-qapé.”
48 Yaq ezoqa ewaqape, matev qeivi-qa gindupindam,
matev ndøgo giqeivim, qafakhanumat, ndigu savi mba
ndøqambubám, sasa ndøzav.
49 Ezoqa ewaqape, ndigu Yesu gi:zøtez, ande qámbá ginduwaniapam. Até ndigú-a, sakheis, ndigu Yesu gimbo-pavavun,
Gelili plovins-te ginduzav, matev vōqeivim.

Yesu manqei ozu-te gi-eoeinam
(Met 27:57-61; Mak 15:42-47; Zion 19:38-42)

50 Yaq nqáe! Ezoqa kopo mòndøgoám. Teqa iz Zoséf.
Alimatea vemiav-ák. Ndego Zu ezoqam-qá manqa ovøyam
megeat ezoqá nømé. Ndego ezoqa mbomambaqapé neka
ndaføyamba-qapé. 51 Mbumbukiam-qá Megeat Matev-qa
mo:kewagám. Ta khøuwa-te ndøgo, Zu megetapak nøme,
manqat gikopo:nem, Yesu tilaem, ndego tiqa manqat uni-
manqatinteáv. 52 Yaq ndego Pailøt-té genøwáv, Yesu-qa kha-
qa yaq-te vømømbō-viam. 53 Yaq gembotak, Zosef até gen-
dego, Yesu vōkoqoiu, tae mutui-te getøkewam, ndabua sasa
me:løvønøvem, nandi nqa manqei-pakha-te vømō-utav. Ta
manqei-pakha ndøgo, nandi giløotøzem, bugukhokhof løvøte
ezoqa utøveáv. 54 Ta khøuwa ndøgo, Sabat gigiap khakheinam
khøuwá. Yaq Sabat khøuwa avønín qagoám, tøngaz.
55 Sakheis ndigu, Yesu gimbo-pavavun, Gelili plovins-te gin-
duzav, ndigu Zosef gèmbo-paevém, nandi nqa manqei-pakha
vōqeivim, neka Yesu-qa kha āv kimī-utøvem. 56 Yaq khoev-te
givesez, tae nanga etet sisip mbomømboma møkhakheinømém.
Yesu-qá kha-te giam nonqó. Geté Sabat khøuwa é-møndøngáz.
Yaq ndigu gèqovezát, av Mozes-qa guguna manqat qæ-ein.

24

Yesu løvøte-te gekhandi:v
(Met 28:1-10; Mak 16:1-8; Zion 20:1-10)

1 Yaq Sande qanaqanus, lovølova-ús. Ndigu sakheis man-
qei pakha-té ginøzáv, tae etet sisip mbomømboma vō-upøgim,
Yesu-qa kha-te giam nonqo gikhakheinumat. 2 Yaq manqei-
pakha-te gimøfakhaz, āv giniqeivím nqǽgo: Nandi ndigu
nqa qætokam, gèqambiním. 3 Geté ndigu gi-oz, Yesu-qa
kha qeiviáv, ndego Evezøza. 4 Ndigu ate av-té matavap
gimbøe-aumat, yaq nqáe! Tiqa avønin-te, ezoqa menas

23:56 23:56 Exo 20:10; Deut 5:14

sègefakház. Tiqa ndabua bøi sanqatøve-ús. 5 Yaq ndigu
sakheis, møe kandambá gigonem. Bøi manqei-té ginøvøogím.
Geté ndigu ezoqa menas gindu-einim, “Gekha zapâ, nqanek
løvøte ezoqam-qa manqei-te, khandi ezoqam-qa ndozo-
vawet? 6 Ngenek mbaín, nqanek. Mǿndø-khandí:v. Tozombó-
matavap, manqat ndøgo gezø-ein, zo namba Gelili plovins-te
gegoam? 7 Ndego āv gene-eín nqægo, ‘Ezoqam-ge Yo, manqa-
zapazapa-us ezoqam-qá zenda-té giabenø-veém, neka tae
mutui-te bētøkewem. Geté khøuwa timømbo-misika-ez ndøgo,
ndego nqawa ndǿkhandí:v.’ ”
8 Yaq ndigu sakheis, nqawa tinø-matøvemém ndǿgo, av
Yesu manqat gezømbe-manqatam. 9 Yaq taon-té ginøqaváz,
Yesu-gi paev ezoqa ileven neka paev ezoqa nøme, manqat
vømøzǿ-ein. 10 Sakheis ndigu, Yesu-gi u-anim manqat gizø-
ein, ngínik: Meli, ndugu Magdala vemiav-ák, neka Zoanā,
neka Meli nømu, ndugu Zems-gu evo, neka sakheis nøme
vǿgoam, ti namba. 11 Geté ndigu paev ezoqam, sakheis-
qa manqat gèqavotøvém. Ti-te ndigu, tiqa manqat, mokho
mbaín. 12 Geté Pita até gendego, manqei ozu-té genøteít.
Yaq nandi nqa mokho-te gemø-fakhanam, ndego ndabua mba
ndøqeív. Ezoqam mbaín. Yaq nangó genøqaván. Matavap
mba ndø-aumát, ande gekha matev me ndǿfakhan.

Yesu tegi paev ezoqa menas gezøfakhan, ndigu Emaus vemiav-te gi-apat
(Mak 16:12-13)

13 Yaq nqáe! Ta khøuwa kopo-te ndøgo, Yesu-gi paev ezoqa
menas nøme, Emaus vemiav-té ginø-apát. Yaq Zelusalem
taon-a, yaq Emaus vemiav, taqa atap ande āv ileven kilomitá
ndægó. 14 Nakhoa-te gi:-apat, manqat ndǿgo tini-manqatát,
matev ate ndægo, ande āv khanēfakhan. 15 Ndigu ate av-
té, nakhoa gi:geveat, manqat vǿmanqatat-a, matavap vǿ-
aumat, yaq Yesu ndowáv, namba sasa me:zav. 16 Geté ndigu
matavapøteáv, ndego. 17 Yaq Yesu gèzøbeváp, “Zo gekha man-
qat zøté-manqatet, nqanek nakhoa nqazo-geveet?”
Yaq ndigu sègewán. Avus-mba zøvøovøém. 18 Yaq ezoqa
kopo, iz nqambogo Kleopas, āv gembøe-eín nqægo, “Ezoqa
ewaqape mokho-te, Zelusalem taon-te gipindam, qo mbá
atoqogó, emanqat yogeav ndoqogo, matev ndøgo qafakhan,
ndakin khøuwa-te.”
19 Yaq Yesu gezøbevap, “Gekha matēv ndǿfakhan?”
Yaq gindu-qavøinam, “Yesu-qá manqat niti-manqatét,
ndego Nazalet vemiav-ak. Ndego Mbumbukiam-gé manqa
vevezam ezoqam ndøgoám. Teqa manqat neka matev
bazaføgakh kandambá. Ezoqam nekā-e, Mbumbukiam,

24:6 24:6 Luk 9:22

ndego eqeieqei me:vewám. 20 Geté Mbumbukiam-gi iziz
ezoqa kandakanda neka nigi kawakawa-za nøme, Lom
gaman ezoqam-qá zenda-té ginøveém. Yaq tĩabiti-laém.
Yaq ndigu tae mutui-té ginø-tøkewém. 21 Geté ni āv qati-
matavupám nqægo: Ezoqam ategó ndego, ni Izlael ezoqam
tenqovotan. Geté matev viní qafakhan. Ndakin khøuwa
mǫ̀ndømø-misika-éz, nqanek matev qafakhan. 22 Neka
nøme nqánek: Nigi sakheis nøme, nqova nindáf. Nqægo
qanaqanus, manqei-pakha-te gi-apat, 23 ndigu teqa kha
qeiviáv. Yaq ndigu ginduqavaz, āv ginimbi-eín nqægo, 'Ni
umingiap niqeivím. Enzol ezoqam nizømét. Neka ndigu
enzol ezoqam, āv ginimbi-eín nqægo, ndego mǫndø-khandí:v.'
24 Yaq nigi ezoqa nøme ndøzáv, manqei-pakha-te ndøgo. Yaq
matev āv timiqeivím, av sakheis gi:manqatam. Geté ndigu
ometeáv, ndego."

25 Yaq Yesu ndigu ezoqa menas gezø-ein, "Ge zô, mokho
ndapeâv? Zo zuā zøté-bevupit, manqat ate ndægo,
Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gi:manqatam?
26 Neka gê, zo mokho ndapeâv, av nqægo, Mesaya ndego,
nqosøgeap betøkhæ-ndáp, yaq váev iz kandambaqape
temøndap." 27 Yaq Yesu Mbumbukiam-qá Manqat zø-ovøyám,
manqat ate ndægo, ekezan-qa yaq-te ndøpeawap. Mozes-té
genøngáz, qamat, atema manqat ate ndægo, Mbumbukiam-gi
manqa vevezam ezoqam gimbøe-manqatam.

28 Yaq ndigu Emaus vemiav gi:khatoat, yaq Yesu bugug
āv gene-kewagám nqægo: Segē-gegevēt. 29 Geté ndigu āv
gimbøe-viømém nqægo, "Qo ní namba bizi:gú. Gèkhagustét.
Avønín gépøís." Yaq Yesu namba me:záv, tiqa khoev-te
vømǿqonav.

30 Yaq ti namba lou loge-te giqonavam, Yesu flawa
ndøndapáz, Mbumbukiam ike manqat vømbō-ein, sasa
ndømbegim, vǿzø-etoam. 31 Yaq ndigu bøi fea mba ndøkewág.
Yesu khæ gèmatøvemém. Geté nqova mbaín, ndego tiqa
bøi-te, sègezømbo-navøém. 32 Yaq ndigu ekeza mokho-mba
gi-einim, "Unimanqatín. Niqa mokho-te, andé gøinam me
me:wageapám, Yesu nakhoa-te manqat gini-manqatam,
neka Mbumbukiam-qa Manqat-qa mokho vǿenømand."

33 Yaq ndigu paev ezoqa menas, até gindigonem, Zelusalem
taon-té ginøveséz, Yesu-gi u-anim ileven neka paev ezoqa
nøme vǿzømet, giwambupam. 34 Yaq ndigu, ndigu ezoqa
menas āv gizømbe-eín nqægo, "Unimanqatín. Yesu mǫndø-
khandí:v, løvøte-te. Saemon-té gemøfakhán." 35 Yaq ate ndigu
paev ezoqa menás-a, emanqat vøzømbē-votot, matev ande

24:21 24:21 Luk 19:11; Kel 1:6 **24:24** 24:24 Zion 20:3-10 **24:26** 24:26 Luk 9:22 **24:27** 24:27 Psa 22:1-21; Isa 53 **24:34** 24:34 1 Ko 15:4-5

āv khazømbē-fakhan, ndøgo nakhoa-te, neka yaq ndigu Yesu ande āv kinī-matøvemem, flawa gembegim, gezø-etoam.

Yesu ekeza paev ezoqam gezøfakhan
(Met 28:16-20; Mak 16:14-18; Zion 20:19-23; Kel 1:6-8)

36 Ndigu ezoqa menas, ate av-té manqat gi:manqatam, yaq nqova mbaín, Yesu sègefakhán, ti mokho-te, gezø-ein, "Sambí, zo-te."
37 Geté ndigu nqova zøndáf neka møe kandambá. Av gini-matavupám nqægo: Ngenek nqovā. 38 Geté Yesu gezø-ein, "Gekha zapâ, zo nqova qazøndaf? Neka gekha zapâ, zo ndozoto-nakeapet? 39 Zenda tokhotapak neka geagim nonqo zonømbé-qeivīm. Ezoqa nó. Kha zonø-khanøzømém. Yaq zo ndȍzøte-zøtéz, av nqægo, no uni ezoqam-anim-ín. Nqova ndigu, bazag neka kha mbaín, av zo no ndakin nqazøte-nømende."
40 Yesu nqanek manqat gumu-ein, yaq ndego teqa zenda tokhotapak neka geagim nonqo me:zømás. 41 Ndigu khanakhanakh kandambá neka óu gimbo-matavupat. Geté ndigu zua me:nakát. Yaq Yesu gezø-ein, "Zo lou loge nonqo tøzǿgo, tælog?" 42 Yaq ndigu até gindigonem, zonga-kha vesu vømbó-etøomem. 43 Yaq Yesu gèndáp, tiqa bøi-te ndøgo, vǿlog.
44 Yaq Yesu gezø-ein, "No zo namba qazi:goam, mȍezø-manqatám, av nqægo: Matev ate ndægo, noqa yaq-te, Mozes-qa guguna manqat-te neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa peawap-te neka Sams mokho-te ndøpeawap, sà befakhanám."
45 Yaq Yesu gè:zømesím, ndigu Mbumbukiam-qa Man-qat mokho bembøē-ndapem, 46 gezø-ein, "Manqat āv qane-peawáp nqægo: Mesaya nqosøgeap kandambaqape bendáp, vønanīm. Geté khøuwa timømbo-misika-ez ndøgo, ndego nqawa ndȍkhandí:v, løvøte-te. 47 Yaq teqa iz-te, bawabawan ate ndægo, manqat āv tiabiti-zømesím. Ndigu Mbumbukiam-té giabenø-qambúz neka yaq ndego tiqa manqa-zapazapa vøzǿ-evøzām. Zelusalem taon-té giabenø-ngazém, nqanek.
48 Zo matev ate ndægo, zøkeza bøí qazøte-qeivám. Yaq zo ezoqa zømé-zømesím. 49 Nqáe! No zo Mbumbukiam-qá bazaføgakh nozøndó-khofotáv, av noge Tat, manqa mbusa ge:ve. Zo nqanek Zelusalem taon-te, até vøgó, atema nqanek bazaføgakh vozóndapēm, ndøgo yan-te tøndovis."

Yesu yan-te geqavig
(Mak 16:19-20; Kel 1:9-11)

24:37 24:37 Met 14:26 **24:44** 24:44 Luk 9:22 **24:48** 24:48 Zion 15:27; Kel 1:8 **24:49** 24:49 Zion 14:16; 15:26; Kel 1:4

50 Yaq khøuwa nøme, Yesu ekeza paev ezoqam,
Zelusalem taon bavokhó genø-itúb, Betani vemiav avønin-
te vømøfakhaz. Yaq ndego zenda ndø-eqá, vøzø-guligulim.
51 Yaq ate av-té gezømbe-guligulimat, ndego sògo-zivatát.
Mbumbukiam yan-té genø-eqeitát. 52 Yaq ndigu katuk
ndømøkuí, vømbō-vizumem, Zelusalem taon-te sasa ndøqavaz.
Ndigu khanakhanakh kandambá. 53 Yaq ndigu khøuwa
ate qæpavpavemam, Mbumbukiam-qá khoev-té gigoám,
Mbumbukiam-qa iz vø-eqatam.

Manqat Mbomambaqape Zion gepeawam

Megeat Manqat-qase

Nqanek emanqat, Yesu-qa yaq-te, ndego Mbumbukiam-ge Yo, Zion ndøpeawám. Yesu-gi paev ezoqam tuelv, nøme ndégo tegoám.

Zion nqanek manqat, Yesu-qa yaq-te, ezoqa ewaqape nonqo ndøpeawám, manqei-manqei ate nqægo ndisokhoeapet. Ndego teqa emanqat ande ge:ngaz, ndøgo tene-manqaté, av Yesu Eve namba oskia vøegoam-a, atema manqei-qape-te vøfakhan. Mbumbukiam ni ekezan-qa yaq-te, Keliso mokho-té genøniveáz, ni teqa yaq-te, mokho bizī:ndapem. Zion nqanek manqat ezoqa ewaqape nonqo, ta zapaya nqánek gene-peawám: Ezoqa ewaqape, tĩabiti-unimanqatiním: Yesu ndego Kelisó. Mbumbukiam-gé Yó. Yaq ndigu tiqa yage, teqá zenda-té giabenø-veém, neka te mokho-te, unimanqatin khandi betēndapem.

Yaq nakémbá, Zion manqat kandambaqape, ambá taqa yaq-te ndøgo tene-peawām, matev vinivinimba, Yesu gematønumam. Geté ndego manqat kandambaqape, Yesu-qá manqat-qá yaq-té gene-peawám, av ndego ezoqa emanqat vøzømbē-vototupam-a, vøe-zømesimam.

Manqat ndøgo, khandi nqani-etoam, qamø-ezoqam-ev
Nqanek Manqat, Yesu Kelisó

1 Ibugukhokhof, manqei-qape khakheinøpøteav qagoam, Manqat ndøgo, oskia ndøgoám. Nqanek Manqat Mbumbukiám namba me:goám, neka ndøgo Mbumbukiám. 2 Ngenek ezoqam, ngenek Manqat nqago, ndego Mbumbukiam namba oskia ndøgoám, ibugukhokhof, atema ndakin.

3 Mbumbukiam gigiap ate nqægo, te mokho-té genø-khakheinumát. Gigiap kopo mbaín, ndego te mokho-te khakheinøpøteav qagoam. 4 Te mokho-te, khandi ndøgoám. Neka nqanek khandi, ezoqam-qá wáev. 5 Nqanek waev bøivun-té qanuwaév. Yaq bøivun, kopømba mbaín, nqanek waev vøe-khoutāv.

6 Yaq ezoqa ndowáv. Mbumbukiam ndokhofotáv. Teqa iz Zión. 7 Ndego ezoqa zømesim-qa ndøgeavún. Waev-qá yaq-té gené-zømesím. Yaq te mokho-te ndego, ezoqa ewaqape,

---

1:1 1:1 Zion 17:5; 1 Zion 1:1-2; Veve 19:13 **1:3** 1:3 1 Ko 8:6; Kol 1:16-17; Iblu 1:2 **1:4** 1:4 Zion 5:26 **1:5** 1:5 Zion 3:19 **1:6** 1:6 Met 3:1; Luk 1:13-17, 76

tĭabiti-unimanqatiním. 8 Zion ndego ekezan, wáev mbá.
Ndego ezoqa waev-qa yaq-te zømesim-qa mba ndøgeavún. 9 Ta
waev ndøgo, unimanqatin wáev. Ezoqa ewaqape-té qanøwá.
Nqanek waev, manqei-qape-té qanøfakhán.*
10 Ngenek ezoqam, ndego Manqat ndøgo, ndego manqei-
qape-té gegoám. Ta manqei-qape, te mokho-té qando-
fakhán. Geté manqei-qape ezoqam, gèbi:nám. 11 Ndego ekeza
ezoqam-té genøgeavún. Geté ndigu khatoweáv. 12 Geté gekha
ezoqām ndigu, gikhatowem neka ndego vø̄-unimanqatinim,
ndego iz zø-etoám. Ndigu kopømbá, gemø-Mbumbukiam-gí-
nakheis-éz. 13 Nginik ambá av nqǣgo, evøndipakha-qā̄ kouk-
tē o kha-qā̄ poev-tē o zivis-qā̄ poev-tē ginøqā̄z. Geté Mbum-
bukiam mokho-té ginøqáz.
14 Nqanek Manqat gèmø-ezoqam-év, ni namba vizimĭyag. Ni
teqa bazaføgakh neka waev mȍiqeivím. Ndøgo Yo kopo-qá
bazaføgákh neka wáev. Eve-té qandowáv. Te mokho-te, kuku
matev neka unimanqatin manqat, mȍndømø-tøvá.
15 Zion ndégo tene-manqatám. Teqa yaq-te, ndego āv
gene-akhá nqǽgo, "Ezoqam ngének, no qate-manqatam av
nqægo: Ndego ezoqam, noqa zita-te tegeav, ndego no ùnime:-
løvumbám. Zapa ndøgo, no qaneav qagoam, ndego até
gegoám."
16 Teqa kuku matev-te, te mokho-te qamu-tøva, ni ezoqa
ate nqazi:gu, kuku matev oskia zi-upøgimatún, miavmiav.
17 Mozes mokho-te, Mbumbukiam guguna manqat ni-etoám.
Geté Yesu Keliso mokho-te, kuku matev neka unimanqatin
manqat ndofakhán, ni-te. 18 Ezoqa kopo Mbumbukiam ome-
teáv. Geté tege Yo kopo, ndego ekezán, Mbumbukiám. Neka
ndego Evé namba me:yagé. Ngének, gini-ovøyám, teqa yaq-te.

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ezoqa Keliso-qa yaq-te
ge:zømesimam

(Met 3:1-12; Mak 1:1-8; Luk 3:1-18)

19 Zu megetapak, Zelusalem taon-te ndøgo, Mbumbukiam-
gi iziz ezoqam neka Livai ezoqam ndøkhofotáz, Zion-te,
vømømbō-bevøpem, av nqægo, "Gê, qo gekha ezoqâm?" 20 Yaq
Zion, ndego naopøteáv. Sègezø-eín, "No Mesayá mbá."
21 Yaq ndigu gimbo-qavøinam, "Av tægoat ndægo, qo gekha
ezoqâm? Ilaizâ?"
Yaq Zion gezø-qavøiu, "Mbaín. No Ilaizá mbá."
Yaq gimbo-bevøpem, "Gê, qo Mbumbukiam-gê manqa
vevezam ezoqàm, ni nqazimbøe-keoge?"

1:9 1:9 Zion 8:12 * **1:9** 1:9 Nqanek waev, Yesu Kelisó. **1:13** 1:13 Zion 3:3-6; Zion 2:11; 1 Pita 1:23 **1:14** 1:14 Filip 2:7 **1:17** 1:17 Exo 34:28; Lom 6:14 **1:18** 1:18 Exo 33:20; Zion 6:46; 1 Tim 6:16 **1:21** 1:21 Deut 18:15, 18; Met 11:14

Yaq ndego gendo-qavøiu, “Mbaín. No teoká ndego.”
22 Yaq ndigu gimbo-einim, “Av tægoat ndægo, yaq qo gekha
ezoqâm? Ni qavøiwat manqat batikhæ-ndapém, ni tømizømas,
ndigu, ni ma gindi-khofotan. Gê, qo qakezan-qa yaq-te gekhā
qoté-manqate?”
23 Yaq Zion gezø-ein, “No ndégo, ezoqam-qá manqa wág,
leg-av manqei-te ndø-akhayam, av nqægo, ‘Evezøza-qa nakhoa
é-mozoto-khakheinám.’ Av Aezaya, ndego Mbumbukiam-ge
manqa vevezam ezoqam, ge:peawam.”
24 Ti mokho-te ndigu, Zu megetapak gindu-khofotaz, nøme
Felisi ezoqám. 25 Yaq ndigu Zion gimbo-bevøpem, “Qo Mesaya
neka Ilaiza neka Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam
goneav ndoqogo, yaq qo gekha zapâ, ezoqa ibøkha iz ndo-
qozø-etoam?”
26 Yaq Zion gendo-qavøiu, “No ezoqa ibøkha iz, ibøkhá
qazømbe-etoám. Geté zo mokho-te, ezoqam ngêgó. Zo ndego
zǒtezøtezák. 27 Ezoqam ndégo, noqa zita-te ngegeav. Ndego
no ùnime:-løvumbám. No ezoqa khàpe nøte-khapelavøqase-én.
Até nqanek sasae khapelavøqasé-a, no teqa tamak khofoe-te
tæmbotøke, no kopømba mbaín.”
28 Nqanek matev, Betani vemiav-té qafakhán. Zoden kea
yaq-keoqá, ta manqei ndøgo, Zion ezoqa ibøkha iz gezø-
etoumam.

Yesu, ndego Mbumbukiam-gé Sip Nakhasám

29 Yaq khøuwa nøme qandopave, Zion Yesu ndø-omét. Te-
té genømát. Yaq Zion ezoqa āv gezømbe-eín nqægo, “Ndé!
Mbumbukiam-gé Sip Nakhasám. Ngenek manqei-qape
ezoqam-qá manqa-zapazapa ndǒndáp. 30 Ezoqam ngének,
no qate-manqatam av nqægo, ‘Noqa zita-te, ezoqa ndǒgeáv.
Ndego no ùnime:-løvumbám. Zapa ndǒgo, no qaneav qagoam,
ndego até gegoám.’ 31 No bugukhokhof ngenek nøtenateáv.
Geté no qægeavun, ezoqam ibøkha iz nqazø-etoam, no nqánek
qatøndenáv, Izlael ezoqam gí:zøtéz, ezoqam ngének.”
32 Yaq nqanek matev-qa yaq-te, taqa zita-te qafakhan,
Zion ezoqa āv gezømbe-manqatám nqægo, “No āv qateqeív
nqægo: Yan-te nqo:go, Nqova Mbomambaqape ndovís.
Andé kuvøkuvuam me me:løvuvavún, te-te vō:qom. 33 No
bugukhokhof nøtenateáv, ndego gekha ezoqām. Geté
Mbumbukiam, ndego no gendo-khofotan, ezoqa ibøkha iz
tæzø-etoumat, āv genenømánd nqægo, ‘Qo ezoqam toqo-
omet, Nqova Mbomambaqape te-te ndego tendovis, yaq
te-te vó:qōm, ezoqam nándev. Ndego ezoqa ibøkha iz,
Nqova Mbomambaqape-té genøzø-etoumát.’ 34 No mǒeqeív,

1:23 1:23 Isa 40:3 **1:27** 1:27 Zion 1:15 **1:29** 1:29 Isa 53:6-7; 1 Pita 1:18-19
1:30 1:30 Zion 1:15 **1:32** 1:32 Met 3:16 **1:34** 1:34 Met 3:17

nqanek matev. Yaq no nò-unimanqatintét, av nqægo, ndego Mbumbukiam-gé Yó.”

Yesu-gi bugukhokhof paev ezoqam

35 Yaq khøuwa nøme qandopave, Zion manqei kopo-te ndøgo, nqawá genø-itán. Ekeza paev ezoqa menás namba me:goám. 36 Yaq Zion Yesu ge-omet, gegeavun, ndego āv gene-eín nqægo, “Ndé! Mbumbukiam-gé Sip Nakhasám.”

37 Yaq ndigu Zion-gi paev ezoqa menas, nqanek manqat giyogem, até gindigonem, Yesu vømbō-paevem. 38 Yaq Yesu gendoqambun, gezømet, gimbopavam, ndego āv gezømbe-beváp nqægo, “Zo gekham-qā zóvawet?”

Yaq gindu-qavøinam, “Lábai, qo gekham-tē qoqó-qomat?” (Labai, taqa manqa mokho, “Nømendim ezoqám.”)

39 Yaq gendo-qavøiu, “Zøtøndézāv. Zomøqeivím.”

Yaq ndigu namba me:záv, vōqeivim, ma ge:qotam ndøgo. Ndøgo khagús. Khøuwa iz ande āv 4 oklók ndægó. Yaq ndigu Yesú namba me:goát, ate khøuwa vømōsinan.

40 Ndigu ezoqa menas, Zion-qa manqat giyogem, yaq Yesu gimbo-paevem, ezoqa nøme Endlú. Saemon Pita-gé namba qawán. 41 Endlu Yesu ge-ivav, yaq até gendego, ekeza namba qawan-qa møváo, Saemon, vō-omet, gembo-ein, “Ni Mesaya ni-ometám, ndego Mbumbukiam manqa mbusa geve, tendo-khofotav.” (Nqanek manqat, Mesaya, Glik manqat-te, Keliso mbo-akhayám.) 42 Yaq ndego Yesu-té genø-itú.

Yesu Saemon ge-omet, yaq āv gembøe-eín nqægo, “Qo Sae-mon, Zion-ge yo, iz Sifas qá-akhaemát.” (Sifas neka Pita, ndøgo mokho kopó, nandí.)

Yesu Filip neka Natanael gezø-akha, timbopavat

43 Yaq khøuwa nøme qandopave, Yesu matavap āv genegó nqægo: Gelili plovins-té qatønáv. Ate av-té ge:mat, yaq ezoqam ndø-omét. Teqa iz Filíp. Yaq āv gembøe-eín nqægo, “No qonøndó-páev.”

44 Filip, ndego Betsaida vemiav-ák. Até Endlu neka Pitá-ya, vemiav kopó. 45 Yaq Filip Natanael ndø-omét. Gembo-ein, “Ni ndégo tei-ometám, Mozes neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gi:peaomem, teqa yaq-te. Ndego iz nqambógo, Yesú. Zosef-gé yó. Nazalet vemiav-ák.”

46 Geté Natanael gendo-ein, “Gê, Nazalet vemiav-te, matev qanimav kopo ndøfakhan? Géfakhanák.”

Yaq Filip gendo-qavøiu, “Qotøndéqāv. Qakeza qó-omét.”

1:36 1:36 Zion 1:29 **1:40** 1:40 Met 4:18-20 **1:42** 1:42 Met 16:18 **1:45** 1:45 Deut 18:18; Isa 7:14; 9:6; Jer 23:5; Ezek 34:23

47 Yesu Natanael ge-omet, gegeavun, yaq teqa yaq-te āv
gene-eín nqægo, “Ngé! Ngenek unimanqatin Izlael ezoqám.
Te mokho-te, khavozam mbaín.”
48 Yaq Natanael Yesu gembobevap, “Ge qô, no áv kho-
qotéqateq?”
Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Filip qo okhokho-té genøqa-eín. No
é-møeqamékh, fig tae guzuguzu-te qoqoqotam.”
49 Yaq Natanael gembo-qavøiu, “Nøméndim ezoqam. Qo
unimanqatín Mbumbukiam-gé yó. Qo ni Izlael ezoqam-gé
kawá.”
50 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Qo ndøgo toqote-unimanqatín,
no av qataqambe-ein nqægo, ‘No ē-møeqamēkh, fig tae
guzuguzu-te qoqoqotam.’ Geté qo matev uni kandakanda-
in nøme ndòqoqeivít.” 51 Yaq Yesu manqat nøme gembo-ein,
“No unimanqatín nqazø-manqate. Zo yan mboqoat zóqeivím.
Yaq Mbumbukiam-gi enzol ezoqam segé-vesendát, Ezoqam-
ge Yo-te vøevisɨt neka vøe-qavigɨt.”

2

Yesu ibøkha ge-enend, sa qamø-waen

1 Yesu Filip neka Natanael gezø-akha, timbopavat, yaq
khøuwa menas-qa zita-te, ezoqa kopo sævam ndø-okí. Keina
vemiav-té, ndøgo Gelili plovins-te. Yesu-gu evo mòndøgoám,
ndøgo lou loge-te. 2 Neka ate Yesú-a, tegi paev ezoqa namba,
vøzø̄-akha, lou loge-te ndøgo.
3 Yaq waen gùmu-navøém, ta lou loge-te ndøgo. Yesu-gu evo
ndøgo matev guqeiv, yaq tunøwáv ndøgo, Yesu vømømbō-ein,
“Ezoqa waen nøme mbaín. Mòndømu-navøém.”
4 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Evo. Qo gekha zapâ, nqanek
manqat ndoqonø-manqate? Nogi khøuwa khantøzateáv. Zuá.”
5 Geté Yesu-gu evo, ndigu lou loge tøke ezoqam, āv guzømbe-
eín nqægo, “Gekha manqāt ndøgo, tezø-ein, sègembo-
paevém.”
6 Ta khoev-te ndøgo, ibøkha ziøvem nonqo kandakanda
mòndø-asazám. Ate qægoam síks. Mbaqambaqá gini-
khakheinømém. Ndøgo Zu ezoqam-qá kha sunguzam matev
nonqó. Kha tiːsunguzat, yaq Mbumbukiam-qa bøi-te géː-
ndaføyamba-éz. Ibøkha ziøvem nonqo kopokopo-te, kopømba
ande āv 100 litás ndægó.
7 Yaq Yesu ndigu lou loge tøke ezoqam gezø-ein, “Nqanek
ibøkha ziøvem nonqo ate nqægo, ibøkhá qazøté-tøtøvøemém.”
Yaq ndigu ibøkha muːqouzømém, até vømø̄-tøtøvøyam.
8 Yaq Yesu nøme gezø-ein, “Ibøkha-qase vøtakhaém. Yaq
tozombó-etøomém ndégo, ma lou loge-te ndeːmegeat.” Yaq

1:49 1:49 Met 14:33; 16:16; Mak 3:11 **1:51** 1:51 Gen 28:12 **2:4** 2:4 Zion 7:30; 8:20

ndigu até gindigonem, ibøkha-qase vømømbō-etøomem, 9 yaq
ndego lou loge megeat ezoqam vōekhamas. Geté ta ibøkha
ndøgo, ibøkha ziøvem nonqo-te qøugoam, mǫndø-qambúi,
vømø-waen. Ndego otevateáv, nqanek waen gekham-tē
qanøgeavun. Geté ndigu tøke ezoqam, ibøkha ma gindi-
takhaemem, mǫndæzøtéz. Yaq ndego lou loge megeat ezo-
qam, ndégo tembo-akhá, sævam ndakin ge-oki, 10 vømbō-
ein, "Ezoqa waen giyogimatun, bugukhokhof waen eqeieqei-
qape, fia kandakanda ndøyogememín. Yaq ezoqa kawa qazø-
okiin, waen fia khapelavøqase zøyogemín. Geté qo waen
eqeieqei-qape, sòqo-mendewát, atema ndakin."

11 Yesu teqa umingiap matanam matev, nqánek genøngáz,
Keina vemiav-te, Gelili plovins-te. Ta mokho-te ndøgo, ndego
ezoqa āv genezømás nqægo: Teqa bazaføgakh kandambá
neka teqa iz, tò:-eqavét. Yaq tegi paev ezoqam matev
giqeivim, ndigu gè-unimanqatiním ndego.

12 Taqa zita-te, Yesu, evo neka namba-qaniap neka tegi
paev ezoqa namba, Kapenaum taon-té ginøzáv. Yaq khøuwa
elavøqasi timø-khoubím ndøgo.

Yesu ezoqa gengeasam, ndigu Mbumbukiam-qa khoev-te gigiap giwiam
(Met 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

13 Zu ezoqam-qa khøuwa kandambaqape, Pasova, avønín
qagoám. Yaq Yesu Zelusalem taon-té genøqavíg. 14 Yaq
Mbumbukiam-qa khoev uta-te gemø-on, ndego ezoqa tezømét
ndøgo. Ndigu kao neka sip neka kuvøkuvu ndøwiát, neka
ezoqa nøme, lou-qasis-té giqonavát. Moni ndø-enendtát. 15 Yaq
Yesu até gendego, ezoqa febam nonqo ndøløvønáz, yaq ndigu
ezoqam vōngeasam, bavokho, tigi kao neka sip namba,
neka moni enend ezoqam, moni mokho vøzø̄-nqagivem, lou-
qasis sasa zøqambugim. 16 Yaq ezoqam ndigu, kuvøkuvu gi-
wiat, ndego āv gezømbe-eín nqægo, "Gigiap mòzo-upøgím!
Mòzofakház! Noge Tat-qa khoev, kopømba mbaín tozo-
enendem, vømø-gigiap-wi-nonqo-khōev."

17 Yesu nqanek matev gematanam, yaq tegi paev ezoqam
timbo-matøvømém ndøgo. Mbumbukiam-qa Manqat, āv
qane-peawáp nqægo, "No poev khàpe nømbe-khouwév, qoqa
khoev-te. Ndøgo no mbøni nølóg."

18 Yaq Zu megetapak, Yesu āv gimbøe-bevøpém nqægo,
"Ge qô, gekha umingiap matev qómatanām, ni vøtínøtēn av
nqægo, qo iz akhaē, nqanek matev ndoqo-matønumit?"

2:12 2:12 Met 4:13 **2:13** 2:13 Exo 12:1-27 **2:17** 2:17 Psa 69:9

19 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Mbumbukiam-qa khoev
nqanek, vø̄-evøzømém. Yaq khøuwa misika mokho-te, no
nqawa ndæ̀wév.”
20 Geté ndigu gindu-qavøinam, “Nqanek khoev giwevat,
viav foti-síks giniwevát. Yaq gê, qo khøuwa misika mokho-te,
áv khoqotéwēv? Nakhoa mbaín!”
21 Geté Yesu Mbumbukiam-qa khoev ge:-ein, ndego
ekeza kha me:-eín. 22 Vaev-te, Mbumbukiam Yesu løvøte-
te nango ge:khandi:v, tegi paev ezoqam, teqa manqat
gèmbo-matøvemém. Yaq ndigu Mbumbukiam-qa Manqat
vø̄-unimanqatinim-a, Yesu-qa manqat vø̄-unimanqatinim.

Yesu ezoqam-qa matavap mǫ̀ndæ-otév

23 Yesu Zelusalem taon-te gegoam, ndøgo Pasova
khøuwa kandambaqape qamat, yaq ezoqa kopoáv gè-
unimanqatiním, umingiap matev giqeivam, gematønumam.
24 Geté Yesu ekezan, unimanqatinteáv, ndigu ezoqam. Zapa
ndøgo, ndego ezoqa ewaqape mǫ̀ndæ-otév. 25 Ezoqa te-te
manqat einiav tøgoat, ezoqa nøme-qa yaq-te, ndøgo kopømbá.
Zapa ndøgo, ndego ezoqam-qa matavap, é-mǫndæ-otevín.

3

Nikodemus Yesu-te gegeavun

1 Zu megeat ezoqam mǫ̀ndøgoám. Iz nqambógo.
Nikodemús. Ndego Felisi ezoqám. 2 Yaq khøuwa nøme,
lová, Yesu-té genøwáv, vømømbō-ein, “Nøméndim ezoqam.
Ni mǫ̀tinøtén. Qo Mbumbukiam ndokhofotáq, ni toqote-
nømendimat. Ezoqa kopømba mbaín, umingiap matev
tematanam, av qo ndoqote-matanam, getē Mbumbukiam
te namba te:goat.”
3 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “No unimanqatín nqataqa-
manqate: Ezoqa kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa Megeat
Matev temøqeiv, getē ndego nqawa teqan.”
4 Yaq Nikodemus gendo-ein, “Gê, ezoqa temu-khouwev,
nqawa áv kenéqān? Kopømba mbaín, evo-qa emu-te nqawa
te-on, yaq nqawa sasa ndøqān.”
5 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “No unimanqatín nqataqa-
manqate: Ezoqa kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa Megeat
Matev-te te-on, getē ndego ibøkha-te neka nqova-te teqan.
6 Ezoqa geqanin, ndego ezoqam-té gendo-fakhanín. Geté yage
ndakinak nqova-te, Nqova Mbomambaqape-té qandowavín.
7 Qo nqova betaqàndǎf, qataqa-ein av nqægo, qo nango
vǫ̀qāq. 8 Khamøe ndøgo tønø-feaín, av ekezan tømbøe-pøovet.

2:19 2:19 Met 26:61; 27:40 **2:21** 2:21 1 Ko 6:19 **2:22** 2:22 Luk 24:6-8; Zion 12:16 **2:23** 2:23 Zion 7:31 **3:1** 3:1 Zion 7:50; 19:39 **3:3** 3:3 Met 18:3; 1 Pita 1:23 **3:5** 3:5 Ezek 36:25-27 **3:6** 3:6 Zion 1:13

Qo, a, ndòqombo-ewagát. Geté qo qotéqateqák, āv khandē-feaɨn o āv khanēfetet. Yaq ezoqam-qa yaq-te, ndigu Nqova Mbomambaqape-te, yage ndakinak gindapem, matev até kopó."

9 Yaq Nikodemus gendobevap, "Gê, matev av nqægo, áv khanégo?"

10 Yaq Yesu gendo-qavøiu, "Gê, qo Izlael ezoqam-ge nømendim ezoqam ndoqogo, qo qateqateâv, taqa yaq-te?
11 No unimanqatín nqataqa-manqate. Matev ndøgo, ni ezoqa nqeizømbe-manqate, ni mòtinøtén. Neka ni nqati-zømesim ndøgo, ni mòiqeivím. Geté zo niqa manqat upøgimáv. 12 Zo noqa manqat unimanqatinteav qagoam, no manqei-qape matev-qa yaq-te qazømbe-manqatam, gê, zo noqa manqat áv khazøté-unimanqatinɨm, no yan-qa matev-qa yaq-te, manqat tæzømbe-manqatat? 13 Ezoqa kopo yan-te qavigiáv. Yan-te nqo:go, sa ndégo tegoám, ndego yan-te gendovis. Ezoqam-gé Yó.

14 Mozes leg-av manqei-te, auli wazeam ge-eqeiu, tae-te vøtøkeo, yaq Ezoqam-ge Yo āv tiabiti-eqeinám. 15 Yaq ta matev mokho-te, gekha ezoqām ndego, Ezoqam-ge Yo te-unimanqatin, khandi miavmiav ndøndáp.

16 Mbumbukiam ni manqei-qape ezoqam, teqa kuku matev kandambaqape, āv gininømánd nqægo: Ndego ekeza Yo kopo ni-etoám. Yaq gekha ezoqām ndego, te-unimanqatin, ndego soqaqape géqeivák, geté khandi miavmiav ndøndáp.
17 Mbumbukiam ekeza Yo, nqanek manqei-qape-te, ambá ta zapaya ndōgo tendē-khofotav, manqei-qape ezoqam, manqa ovøyam-tē genǿ-āb. Geté ndøgo tende-khofotáv, manqei-qape ezoqam, te mokho-te gékhandí:z. 18 Ezoqam ndego, Yo nde-unimanqatinat, ndego yaq-fia nqosøgeap géqeivák. Geté ezoqam ndego, unimanqatinteav ndego, teqa yaq-te Mbumbukiam møndø-eín, ndego soqaqape ndøqeɨ́v. Zapa ndøgo, ndego Mbumbukiam-ge Yo kopo unimanqatinteáv.
19 Mbumbukiam ezoqa yaq-fia nqosøgeap ta zapaya nqánek gezømbé-etoám: Waev møndø-geavún, nqanek manqei-qape-te. Geté ezoqa poev bøivun-té qazøgoám, ambá ndøgo, waev-te. Zapa ndøgo, tiqa matev matanam soqaín. 20 Unimanqatín. Gekha ezoqām ndego, matev soqøsoqa ndematanam, ndego waev gèmbøeqasí:v. Ndego waev-te fakhanumáv. Zapa ndøgo, ndego poeveáv, teqa matev soqøsoqa tevøndaz. 21 Geté ezoqam ndego, matev eqeieqei ndematanam, ndego waev-té gendo-fakhanín. Yaq ezoqa āv giníqeivát nqægo: Ndego matev, Mbumbukiam-qá mokho-té genø-matanám."

3:14 3:14 Num 21:9; Zion 8:28; 12:32 **3:15** 3:15 Zion 20:31 **3:16** 3:16 Zion 3:36; 10:28; Lom 5:8; 8:32; 1 Zion 4:9-10 **3:17** 3:17 Luk 19:10 **3:18** 3:18 Zion 5:24 **3:19** 3:19 Zion 1:5, 9; 8:12

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ezoqa ekezan-qa yaq-te neka Yesu-qa yaq-te ge:zømas

22 Taqa zita-te, Yesu ekeza paev ezoqa namba Zudia
plovins-té ginøzáv. Yaq ti namba khøuwa elavøqasi timø-
khoubím ndøgo, neka ezoqa ibøkha iz vømøzø̄-etoam.

23 Até Zión-a, ezoqa ibøkha iz vøzø̄-etoumam. Aenon
manqei-té gezø-etoumám, Salim vemiav avønin-te. Zapa
ndøgo, ibøkha kandambá qaqonavam, ta manqei-te ndøgo.
Yaq ezoqa kopoáv tinø-okhoám ndøgo, ibøkha iz vø̄ndapemɨn.
24 (Ta khøuwa-te ndøgo, Zion ndimbula-te utøveav ndøgoám.
Zuá.)

25 Yaq manqa itumbam ndøfakhán, Zion-gi paev ezoqa
nøme neka Zu ezoqa kopo. Kha sunguzam matev-qá yaq-
té gini-itumbám, toqote-ndaføyamba-eq Mbumbukiam-qa bøi-
te. 26 Yaq ndigu Zion-té ginøzáv, vømømbø̄-einim, "Nøméndim
ezoqam. Ndego ezoqam, qo namba Zoden kea yaq-keoqa
qazøtegoam, teqa yaq-te manqat qoqote-manqatam, nqáe!
Ndego ndakin ezoqa ibøkha iz zø-etoumít neka ezoqa ewaqape
te-té tinø-apét."

27 Yaq Zion gezø-qavøiu, "Qanimáv. Ezoqa kopømba
mbaín, matev tendap, vøgø̄, Mbumbukiam ndego etopøteav
tøgoat. 28 Zo zøkezan mòzoyogém, ndøgo manqat, no av
qate-ein nqægo, 'No Mesayā mbā. Getē Mbumbukiam
no bugukhokhof ndokhofotān. No nakhoa nombo-
khakheinumɨt'. 29 Ezoqa sævam te-okɨ, ndugu tegú sævám.
Tege zifu segembóyát. Yaq ndego teqa manqat te-ewag,
ndego khanakhanakh mbá genégoát. No ndakin até kopó,
noqa khanakhanakh mòndømø-tøvá. 30 Yesu ndego yà
bekhouwév. Geté no yà banø-khapelavøqase-én.

31 Ezoqam ndego ova gendovis, ndego ùnime:-løvubám,
ezoqa nøme ate ndi:gu. Geté ezoqam ndego, manqei-qape-
te gendowav, av no nqate:go, ndego manqei-qape ezoqám
neka ndego manqei-qape-qá manqat mba me:manqatatún.
Geté ndego yan-te gendovis, ndego ezoqa ewaqape mòndø-
løvubám. 32 Ndego manqat ndøgo tene-manqaté, ndego
bøi vøe-qeivam-a, gea vøe-ewagam. Geté ezoqa teqa
manqat upøgimáv. 33 Geté gekha ezoqām ndego, teqa
manqat gendap, ndego āv gene-unimanqatinát nqægo:
Mbumbukiam-qa manqat unimanqatín. 34 Ndego ezoqam,
Mbumbukiam gendo-khofotav, ndego Mbumbukiam-qá
manqat ndømanqaté. Mbumbukiam ekeza Nqova mbo-
etoám. Kandambá gembo-etoam. Khapelavøqasé mbá.

3:22 3:22 Zion 4:1-2 **3:28** 3:28 Zion 1:20; Met 11:10 **3:31** 3:31 Zion 8:23
3:32 3:32 Zion 3:11

35 Eve kukú Yo-te. Ndego gigiap neka matev ate ndægo, teqá
zenda-té genø-áo. 36 Ezoqam ndego, Yo nde-unimanqatinat,
ndego khandi miavmiav ndømbôgó. Geté ezoqam ndego, Yo-
qa manqat o-mba ndapeav ndøgo, ndego khandi géqeivák.
Mbumbukiam-qa qaqa, oskia ndøgoát te-te."

4

Yesu Samalia sævam namba, manqa gimanqatam

1 Felisi ezoqam āv giniyogém nqægo: Ezoqa kandambá,
Yesu-té ginønøzáz, ibøkha iz vøzō-etoam. Ndigu ezoqa mòndø-
løvubám, ndigu ezoqam, Zion ibøkha iz gezø-etoumam. 2 (Geté
unimanqatín, Yesu ekezan, ezoqa ibøkha iz etopøteáv. Ekeza
paev ezoqam mba zø-etoumám, ibøkha iz.)
3 Yesu nqanek manqat ge-ewag, gimanqatam, ndego Zudia
plovins gè-iváv. Yaq ekeza paev ezoqa namba, Gelili plovins-
té ginøveséz. 4 Yaq nakhoa ndøgo gegeveat, Samalia manqei
mokho-té sugu:-apát, 5 yaq Samalia manqei-te ndøgo, vemiav
nøme-te vømōfakhaz. Taqa vemiav iz Siká. Manqei ndøgo,
ibugukhokhof Zekop tege yo Zosef gembo-etoam, avønín
qagoám. 6 Ndøgo Zekop-qá ibøkha ozu ndø-ozám. Yaq ande
av khøuwa muin ndægo, Yesu gèmbo-ewéz, ge:geavun. Yaq
ibøkha ozu-té genøwáv, vømōqom.
7 Yaq geqotam ndøgo, Samalia sævam ibøkha takhae-qa
ndowáv. Yaq Yesu ndugu sævam gumbo-ein, "Ambá ibøkha
qonø-etoamɨn. Nø-íz." 8 (Tegi paev ezoqam, vemiav-té ginø-
apát. Lou loge nonqo wi-qa ndøzáv.)
9 Yaq ndugu Samalia sævam gundu-qavøiu, "Qo Zu ezoqám.
Geté no Samalia sævám. Gekha zapâ, no ibøkha manqat nqo-
qonø-manqate?" Ndugu nqanek manqat gu-ein, zapa ndøgo:
Zu ezoqam neka Samalia ezoqam, tøkuatáv.
10 Yaq Yesu gumbo-qavøiu, "Qo amba Mbumbukiam-qa
etoam matev toqote-qateqɨn, neka voqotē-qateqɨn, ngenek
gekha ezoqām, qo ibøkha manqat ngeqa-manqate, yaq qo
ambá qombo-viamɨn, yaq ngenek ambá khandi ibøkha qa-
etoamɨn."
11 Yaq ndugu sævam gumbo-qavøiu, "Khanánqa. Qo ibøkha
takhayam nonqo mbaín neka ibøkha nqanek mòndøsiná.
Qámbá ndøndovaev. Gê, qo gekham-tē qoqótakhā, nandav
khandi ibøkha? 12 Nqanek ibøkha ozu, nigi atanakha-zapa
Zekop ni-etoám. Ndego nqanek ibøkha ekezan ndølogám, tegi
nakheis neka tegi søvakha gigiap nanak namba. Yaq gê, qo
ndego Zekop qóløvu?"

3:35 3:35 Met 11:27; Zion 5:20 **3:36** 3:36 Zion 3:16-18; 1 Zion 5:12 **4:1** 4:1 Zion 3:22 **4:5** 4:5 Gen 33:19; Josh 24:32 **4:9** 4:9 Ezra 4:1-5 **4:10** 4:10 Zion 7:37-38; Veve 21:6 **4:12** 4:12 Zion 8:53

13 Yaq Yesu gumbo-qavøiu, “Gekha ezoqām ndego, nqanek
ibøkha te-izumat, ndego ibøkha naq nango ndǫ̀mbopáp.
14 Geté gekha ezoqām ndego, nqanek ibøkha te-iz, no tæmbo-
etoam, ndego ibøkha naq nango gembópapák. Geté nqanek
ibøkha, no tæmbo-etoam, te mokho-te andé kea kumbutøve me
mé:goát. Yaq ndøgo oskia ndómbatát, neka khandi miavmiav
vømbó-etoām.”
15 Yaq ndugu sævam gundu-qavøiu, “Khanánqa. Nan-
dav ibøkha nandoqote-manqate, gènø-etoám. Yaq no ibøkha
naq nango genǫ́papák, neka no ibøkha takhaemav tàbategó,
nqanek ibøkha ozu-te.”
16 Yaq Yesu gumbo-ein, “Qanimáv. Vǫ̀khæqáv, qeivis
vømøndō-khato.”
17 Yaq ndugu gundu-qavøiu, “No anganeam mbaín.”
Yaq Yesu gumbo-ein, “Qo unimanqatín ndoqo-manqate, av
nqægo, ‘No anganeam mbaĩn.’ 18 Qo angana fáev, qoqozø-
qonumat. Yaq ndego anganeam, qo ndakin namba nandoqote-
yage, ndego uni qeivis-ín mbá. Manqat ndøgo, qoqo-ein,
unimanqatín.”
19 Yaq sævam gundu-ein, “Khanánqa. No ndakin
mǫ̀tenøtén, qo Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám.
20 Nigi Samalia atanakha-zapazapa-za, Mbumbukiam-qa
iz, ta olol-te nqánek gimbo-eqatám. Geté zo Zu ezoqam,
āv qazøte-manqaté nqǽgo, ‘Ezoqa Mbumbukiam-qa iz,
Zelusalem taon-te mbá giabe-eqawát.’ ”
21 Yaq Yesu gumbo-ein, “Ngólam! Noqa manqat vǫ̀-
unimanqatín. Khøuwa nqâgeáv. Yaq ta khøuwa-te ndøgo,
zo nqanek olol-te o Zelusalem taon-te zóqavigák, Tat-qa iz
vozomǫ́-eqanēm. 22 Zo Samalia ezoqam zøtezateáv, zo gekha
ezoqam-qā iz zō-eqawat. Geté ni Zu ezoqam mǫ̀tinøtén,
gekha ezoqam-qā iz nĩ-eqawat. Zapa ndǫ́go, Mbumbukiam-
qa ezoqa khandi:zat matev, Zu ezoqam-té qando-okhó.
23 Geté khøuwa nqágeav. Unimanqatín. Khøuwa mǫ̀ndǫ-
fakház. Yaq gekha ezoqām ndigu, Tat-qa iz uni ti:-eqatat,
ndigu Nqova Mbomambaqape mokho-té neka unimanqatin-
té ginǫ́-eqatát. Mbumbukiam-qa iz eqawat ezoqam eqeieqei
av ngí:gu. Tat ezoqam av ngí:gu gezøvawét. 24 Mbumbukiam
ndego Nqová. Gekha ezoqām ndigu, Mbumbukiam-qa
iz ti-eqatat, ndigu Nqova Mbomambaqape mokho-té neka
unimanqatin-té giabenø-eqawát.”
25 Yaq ndugu sævam gundu-ein, “No mǫ̀tenøtén, Mesaya
ndǫ̀fakhán, ndego Keliso ndimbo-akhayam. Yaq tefakhan,
ndego ni matev ate nqægo génømendimát.”

4:14 4:14 Zion 6:35 **4:20** 4:20 Deut 12:5-14; Psa 122:1-5 **4:22** 4:22 2 King 17:29-41; Isa 2:3; Lom 9:4-5 **4:24** 4:24 2 Ko 3:17; Lom 12:1; Filip 3:3 **4:25** 4:25 Zion 1:41

26 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “No nándev, ndakin manqat
ngeqa-manqate.”

Yesu-gi paev ezoqam ginduvesez

27 Yesu ndugu Samalia sævam namba, ate av-té manqat
gi:manqatam, yaq ekeza paev ezoqam tīnøfākhāz. Yaq ndigu
nqova zøndáf, gi-ometam, ngunuk sævam namba manqat
gimanqatam. Geté ndigu ezoqa kopo, manqat einiáv te-te, av
nqægo, “Gekhā qápoev, tu-te?” ó “Gekha zapâ, nandu manqat
namba ndoqotē-manqatet?” Mbaín.
28 Yaq ndugu sævam, tuqa ibøkha takhayam nonqo
sège-iváv. Yaq taon-té gunøwáv, ezoqa vømøzø̄-ein,
29 “Zøtøndézāv. Ezoqa zó-ometám. Ndego no matev ate
qægoam, qæmatønumam, sègenø-vøndazát. Ɛ́isa, ndego
Mesayâ, penømakhaya?” 30 Yaq ndigu até gindigonem, taon
vø̄-ivøvem, Yesu-te sasa ndøzav.
31 Ndugu sævam gui-ewawam, Yesu-gi paev ezoqam āv
gimbøe-pouwém nqǽgo, “Nøméndim ezoqam. Lou mòqológ.”
32 Geté Yesu gezø-qavøiu, “No lou nqanø̂gó, tælog. Geté ta lou
ndøgo, zo zøtezateáv.”
33 Yaq tegi paev ezoqam, ekeza mokho-mba gibond, “Ɛ́isa?
Ezoqa lou pømbøé-ndapavun-a?”
34 Yaq Yesu gezø-ein, “Noqa lou nqánek: No teqá poev
matev nógó, ndego ma gende-khofotan, neka teqa sasae
vǿekhōu, ma genømbe-etoam. 35 Zo āv qazøte-manqatatún
nqǽgo, ‘Løvøyak foa mba mu:yozá. Yaq avøe zindúpeá.’ Geté
no nqazǿ-manqate: Gèqeiví. Avøe gigiap mǿndømu-umiá.
Kopømbá. Zotøndó-peá. 36 Unimanqatín. Até ndakín-a, sasae
ezoqam avøe gigiap ndøpe:tét, neka yaq-fia ndīndāpēt. Ta
avøe gigiap ndøgo, ndipewat, ndøgo ezoqám. Yaq ndigu
khandi miavmiav mǿndapém. Yaq ezoqa ndigu vǿ-ogeakhāt-
a, vøndó-peanēm, ndigu khanakhanakh sugumú-ndapém.
37 Taqa yaq-te, nqanek manqat unimanqatín, ezoqa av
gi:manqatatun nqægo: Ezoqa nøme gè-ogeakhɨ́n, neka ezoqa
nøme vøndō-peaɨn. 38 No zo avøe gigiap pewat nonqo nokho-
fotáz. Ta avøe ndøgo, zo zøkezan ogekhæáv. Ezoqa vini ndø-
ogeákh. Zo nango nangó sozotø-peaɨ́n.”

Samalia ezoqa kopoav, Yesu gi-unimanqatinim

39 Ta taon-te ndøgo, Samalia ezoqa kopoáv, Yesu gè-
unimanqatiním. Ndigu tini-unimanqatiním ndǿgo, sævam
av guzømbe-ein nqægo, “Ndego no matev ate qægoam,
qæmatønumam, sègenø-vøndazát.” 40 Yaq ndigu Samalia
ezoqam, te-te gifakhaz, āv gimbøe-viømém nqǽgo, “Elavøqase

4:26 4:26 Mak 14:61-62 **4:34** 4:34 Zion 6:38 **4:35** 4:35 Luk 10:2

vȍkhæqóm nqanek, ni-te." Yaq Yesu namba me:sokhoám. Khøuwa menás.
41 Yaq Yesu ge:zømesimam, ezoqa kopoav nøme mba mo:-
unimanqatiním. 42 Yaq ndigu, ndugu sævam āv gimbøe-einím
nqǽgo, "Ni ndakin ambá ta-mba ndōgo tøti-unimanqatinīm,
manqat ndøgo, qo qoqonimbi-ein. Geté ni manqat nikezan
nimboyogém neka ni mȍtinøtén, ngenek unimanqatín
manqei-qape ezoqam-gé khandi etoam ezoqám."

Yesu gaman ezoqam-ge yo gekhandi:v

43 Yesu khøuwa menas gumukhoub, Samalia manqei-te
geqotam, gewav, yaq nakhoa até gegeveát, atema Gelili
plovins-te. 44 (Yesu bugukhokhof ekezan, manqat āv gene-eín
nqǽgo, "Ekeza manqei-te, ezoqa Mbumbukiam-ge manqa
vevezam ezoqam vizupáv.")
45 Geté Yesu ndakin Gelili plovins-te gemøfakhan, ndigu
khanakhanakh mbogoném. Zapa ndȍgo, Yesu Pasova
khøuwa kandambaqape-te, Zelusalem taon-te gegoam, até
ndigú-a, mȍndøgoám ndøgo, neka teqa matev ate qægoam
vōqeivim, ndøgo gematønumam. 46 Yaq Gelili plovins-te ndøgo,
ndego nqawa Keina vemiav-té gemøwáv. Ta vemiav ndȍgo,
ibugukhokhof ibøkha ge-enend, vømō-waen. Ta khøuwa-
te ndøgo, Kapenaum taon-te, gaman ezoqam mȍndøqotám.
Tege yo, enqoni kandambaqape ndøqeív. 47 Yaq ndego
eve, ge-ewag av nqægo, Yesu Zudia plovins mȍndø-ivāv, yaq
Gelili plovins-tē gegō, ndego tenøwáv ndȍgo, vømømbō-ein,
"Ambá Kapenaum taon-tē qotøndo-qavīn. Noge yo qomø-
khakheinøvém. Ndego avønín é-ndønaním."
48 Yaq Yesu gembo-ein, "Zo umingiap matev qeivi-qa mba
zogó. Geté zo qeiviav tøgoat, zo no zó-unimanqatinimák."
49 Geté ndego gaman ezoqam gendo-qavøiu, "Khanánqa.
Vȍndoqáv! Soqaín ndøgo, noge yo é-ndo:naním."
50 Yaq Yesu gembo-ein, "Qanimáv. Qo vȍqáv. Qoge yo
géyagét."
Yaq ndego ezoqam, Yesu-qa manqat gè-unimanqatín, sasa
ndøwav. 51 Ndego ate av-té ge:mat, yaq nakhoa livin-te ndøugu,
tegi sasae ezoqam ndozáv, vømbō-einim, "Qoge yo, enqoni
mȍndømbo-navøém. Gèyagét."
52 Yaq ndego gezøbevap, "Gê, enqoni gekha khøuwa iz-tē
qanømbó-navøem?"
Yaq āv gindi-qavøinám nqǽgo, "Ngusu tatas enqoni,
nømøkhaiya, khaiya wan oklók qanømbo-navøém."

4:42 4:42 1 Zion 4:14 **4:44** 4:44 Met 13:57 **4:45** 4:45 Zion 2:23 **4:46** 4:46 Zion 2:1-11 **4:47** 4:47 Met 8:5-6 **4:48** 4:48 Zion 2:18; 1 Ko 1:22 **4:50** 4:50 Met 8:13

53 Yaq ndego eve tenø-matøvém ndøgo. Tege yo gekhandiːv,
até ta khøuwa iz-té ndøgo, Yesu manqat gembo-ein, av nqægo,
“Qoge yo gēyagēt.” Yaq ndego, ekeza ezoqa namba ate
giːgoam, khoev-te gimboyagam, tini-unimanqatiním ndøgo.
54 Yesu Zudia plovins gende-ivav, Gelili plovins-te ge-
okhoam, yaq umingiap matev gematanam, ta manqei-te
ndøgo, ndakin gèmbo-menás.

5

Yesu kewan-qasi-te, ezoqa gekhakheinøvem

1 Taqa zita-te, Zu ezoqam-qá pindap khøuwa
kandambaqape ndøgoám. Yaq até Yesú-a, Zelusalem taon-te
vōqavig. 2 Zelusalem taon-te ndøgo, kewan-qasi ndígú. Taon
mboqog ndigu, Sip mboqog ndimbo-akhayam, avønin-té
gigú. Iblu manqat-te, nginik kewan-qasi-qa iz, Betesda* mbo-
akhayám. Yaq nginik kewan-qasi-te, lou-qasis ndøløvøtupám.
Fáev qaløvøtupam. Kewan-qasi mba ndøkhøogavát. 3 Ta lou-
qasis-te ndøgo, enqoni-us ezoqa moːsømbiapát. Kopoav-qapí.
Nøme ndigu, bøi waev mbain ezoqám, neka nøme ndigu, kagi
ezoqám, neka nøme ndigu, kha zøwauwauám.† 5 Yaq enqoni-
us ezoqa nøme mòndøgoám. Ndego enqoni nupøkhán mbá
qambogo. Viav 38. 6 Yesu ngenek ezoqam ge-omet, geqeiam,
ndego mòndæ-otév, ngenek enqoni nupøkhán mbá qambogo.
Yaq Yesu āv gembøebeváp nqægo, “Gê, qo eqeieqeiqat-qa
qógo?”
7 Yaq ndego enqoni-us ezoqam gendo-qavøiu, “Khanánqa.
No eqeieqeinat-qa nqæ̂gó. Geté no ezoqam mbaín, ibøkha-
te vøendapān, ibøkha wa tøqavat. No bafe-qa tøtegoat, ezoqa
nøme é-møndøbafín.”
8 Yaq Yesu gembo-ein, “Ság. Mòqo-itán, kita vøkhazo, okho
sasa ndøngaz!” 9 Yaq nqova mbaín. Ndego ezoqam, sège-
eqeieqei-év, kita vøkhazo, okho sasa ndøngaz. Ta khøuwa-te
ndøgo, matev qafakhan, Sabat khøuwá. 10 Yaq Zu megetapak,
ndego ezoqam gekhakhæv, āv gimbøe-einím nqægo, “Nqægo
khaiya, Sabat khøuwá. Khafeáp nandav, Sabat khøuwa-te, kita
nandoqo-ndapavet.”
11 Geté ndego gezø-qavøiu, “Ndego ezoqam, no
gekhakheinømbem, āv genømbe-eín nqægo, ‘Kita vøkhazó,
okho sasa ndøngaz!’ ”

4:54 4:54 Zion 2:11 * **5:2** 5:2 Iz nøme “Betsata” mbo-akhaemám † **5:3** 5:3 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqánek: Nginik ezoqam, ibøkha wa qaev-qa moːkewagám. 4Zapa ndøgo, khøuwa kopokopo-te, Evezøza-gé enzol ezoqam ndowavín, ibøkha kha vømbō-khanazːin. Yaq ate av-té, ibøkha wa tæqavat, yaq gekha enqoni-us ezoqām ndego, bugukhokhof gebafːin, ndego enqoni sègembo-navøemín. **5:8** 5:8 Met 9:6 **5:10** 5:10 Jer 17:21-22; Neh 13:19

12 Yaq gimbo-bevøpem, “Ndego gekha ezoqâm, geqa-ein av
nqægo, ‘Kita vòkhazō, okho sasa ndøngaz!’?” 13 Geté ndego
ezoqam, ge-eqeieqei-ev, otevateáv. Zapa ndøgo, Yesu é-
møndøwáv. Yaq gèmbøe-navøém. Ezoqa khàpumu-khouwéz,
ta manqei-te ndøgo. 14 Vaev-te, Yesu ndego ezoqam, enqoni
qambogoam, Mbumbukiam-qá khoev-té ge-omét, gembo-
ein, “Nqáe! Qo ndakin mòqo-eqeieqei-éq. Geté manqa-zapa
matanam qó-iváv. Soqaín ndøgo, matev soqaqape nøme mba
tømøqa-fakhan.” 15 Taqa zita-te, ndego ezoqam, Zu megetapak-
té genøwáv. Yaq āv gemezømás nqægo, “Ezoqam ndego, no
gekhakheinømbem, Yesú.”

Yesu, ndego khandi zapá

16 Yesu Sabat khøuwa-te, matev av nqægo gego, yaq Zu
megetapak, ngi:wat matev ndøngazém, te-te.
17 Geté Yesu āv gezømbe-eín nqægo, “Noge Tat oskia
ndøsasaeát. Até ndakín-a. Yaq até nó-a, no oskia nosasaeát.”
18 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu Zu megetapak,
qaqa nøme mba zømboløwáz. Yaq ambá gelaemín. Zapa
ndøgo, ndego ambá av nqægo, Sabat khøuwa khafeap mba
ndønqawá. Geté ndego Mbumbukiam ekeza eve me:veó. Yaq
av nqægo, ndego ekezan, Mbumbukiám namba sugumu-
víam.
19 Taqa yaq-te, Yesu āv gezømbe-eín nqægo, “No uniman-
qatín nqazø-manqate. Yo kopømba mbaín, ekeza mokho-mba,
matev tematanam. Ndego sa ndøgo tématønumát, av Eve
nde-omete, ndematanam. Eve ande āv kené-matanām, Yo āv
tené-matanám. 20 Eve kukú Yo-te. Ndego matev ate ndægo
mòndæ-ometimatún, av ekezan nde:matanam. Yaq ndego
matev kandakanda nøme mba mó:-ometimít. Ndøgo ndømø-
løvuám, av ndakin qazøte-qeivim. Yaq zo nqova zøndafát,
matev tozo-qeivimat. 21 Kopømba ande av eve, løvøte ezo-
qam ndetiæzoat neka khandi ndēzø̄-ētōām, até Yó-a, ezoqa
khandi zø-etoumát, av ekezan ndømbøe-poev. 22 Neka nøme
nqánek: Eve ndego, ezoqam-qa manqa ovøyam yogeapáv.
Geté manqa ovøyam matev ate ndægo, Yo-qá zenda-té genøvé.
23 Mbumbukiam tenegó ndøgo: Ezoqa Yo āv tiabembøe-vizáp,
av Eve ndimbøe-vizap. Gekha ezoqām ndego, Yo vizøpøteav
tøgoat, ndego até Evé-a, gembó-vizapák, ndego Yo gendo-
khofotav.
24 No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqām ndego,
noqa manqat te-ewagat neka ndego vø-unimanqatintāt,
ndego no gendo-khofotan, ndego khandi miavmiav
mòndøndáp. Ndego yaq-fia nqosøgeap gemøndapák. Geté

5:18 5:18 Met 26:4; Zion 7:1; 10:30 **5:19** 5:19 Zion 5:30 **5:22** 5:22 Zion 5:27; Kel 10:42 **5:23** 5:23 Filip 2:10-11; 1 Zion 2:23 **5:24** 5:24 Zion 3:15-18

ndego løvøte mǒndø-iváv, khandi vǒndap. 25 No unimanqatín
nqazø-manqate. Khøuwa nqágeav. Yaq ta khøuwa-te ndøgo,
løvøte ezoqam, Mbumbukiam-gé Yo-qá manqat ndøyogém.
Yaq gekha ezoqām ndigu, tiyogimat, khandi ndǒndapemát.
Nginik khøuwa mǒndø-fakház.
26 Av Eve ekeza mokho-te khandi ndømbøego, ndego até Yó-
a, khandi mǒndømbo-etoám. Yaq até Yó mokho-té-a, khandi
ndǒugú. 27 Eve até manqa ovøyam matév-a, Yo-qá zenda-té
genøvé. Zapa ndǒgo, ndego Ezoqam-gé Yó.
28 Zo nqova bezǒndǎf, taqa yaq-te. Khøuwa nqâgeáv.
Yaq løvøte ezoqam ate ndi:gu, tiqa manqei ozap-te, teqá
manqat ndøyogém, 29 neka vøndó-fakhāz. Gekha ezoqām
ndigu, matev eqeieqei gimatønumam, ndigu tisuz, yaq khandi
ndǒndapém. Geté gekha ezoqām ndigu, matev soqøsoqa
gimatønumam, ndigu tisuz, ndigu manqa ovøyam-té genǿwán,
yaq-fia nqosøgeap vǒndapēm.
30 No nakhapus-mba, kopømba mbaín, matev kopo
tæmatanam. No manqa ovøyam sa ndǒgo tæyogé, av Tat
ndenømbe-manqate. Noqa manqa ovøyam matev, eqeieqeí.
Zapa ndǒgo, no ambá av nqǣgo, nøkeza poev mba
nombopaēv. Geté no teqá poev mba nombopavét, ndego
ma gende-khofotan.”

Yesu ndego uni Mbumbukiam-gé-Yo-in

31 Yaq Yesu manqat nøme āv gezømbe-eín nqǽgo, “No
nøkezan-qa yaq-te manqat tøte-manqatat, yaq ezoqa kopømba
mbaín, ti:zøtez av nqægo, noqa manqat unimanqatín
tøpøtégo-a. 32 Geté ezoqa nøme ndêgó, ndego noqa yaq-te
manqat nde:manqate. Yaq no mǒtenøtén, manqat ndøgo,
ndego noqa yaq-te nde:manqate, unimanqatín.
33 Zo Zion-te, u-anim zokhofotáz. Yaq ndego zo noqa yaq-
te, unimanqatin manqat me:zømás. 34 Geté no ambá av
nqǣgo, manqei-qape ezoqam benøgō, ndego noqa yaq-te,
ezoqa te:zømesimat. No nqanek manqat sa ndǒgo tæzømbe-
eín, zo tǒne-khandí:z. 35 Zion andé lampa me me:goám, ezoqa
waev vøzō-etoam. Zo elavøqase mǒndøzø-gawám, nqanek
waev. Khøuwa khapémbá.
36 Geté matev nøme ndǒgó, noqa yaq-te ndæmanqate. Ta
matev ndøgo mǒndøløvú, Zion-qa manqat. Matev nqánek,
sasae, no Tat genø-etoam, tægo. Matev vinivinimba, no
nqæmatanam, ndǒgo tøne-zømesím, av nqægo, no Tat ndokho-
fotān. 37 Até Tát-a, ndego no ma gende-khofotan, noqa yaq-te,
manqat ndemanqâté. Zo teqa manqa wag yogeáv neka bugug

5:29 5:29 Dan 12:2; Met 16:27; Kel 24:15 **5:30** 5:30 Zion 5:19; 6:38 **5:36** 5:36 Zion 3:2; 14:11 **5:37** 5:37 Met 3:17; Zion 5:32; 8:18

qeiviáv. 38 Zoqa mokho-te, teqa manqat mbaín. Zapa ndøgo,
zo ndego unimanqatinteáv, ndego Mbumbukiam gendo-
khofotav. 39 Zo Mbumbukiam-qa Manqat mòzo-geve:matún.
Zapa ndøgo, zo āv qazøte-matavupatún nqægo: Ndøgo zo
khandi miavmiav zøtéqeivím. Ta manqat ndøgo, noqá yaq-té
qane-manqaté. 40 Geté zo gèzømbo-qasí:v, no-te tozotøndozav,
khandi miavmiav vozóndapēm.
41 No ambá av nqægo, ezoqam-qa nogō, ndigu noqa iz ti-
eqatāt. 42 Geté zo viní. No mȍtenøtén, zo andē gekha ezoqām.
Neka no mȍtenøtén, zoqa mbøni mokho-te, zo Mbumbukiam-
te poev mbaín. 43 No Tat-qá iz-té qatøgeavún. Yaq zo no zosan-
qambém. Geté ezoqa nøme, ekeza iz-te tendowav, zo ndòzo-
khatowém. 44 Zo no unimanqatinteav ndøgo tøzøtegó, zoqa
poev nqánek. Zoqa iz, ezoqa ndø-eqatát. Geté Mbumbukiam
zoqa iz te-eqatat, ndøgo zo gèzømbo-qasí:v.
45 Geté zo ndømatàvȃp, av nqægo, ezoqam nō, Tat-qa
megemege-te, zoqa manqa tæsøkus. Āv taoká. Geté zoqa
manqa, Mozes ndøsøkús, ndego zo ndozoto-vintøzat. 46 Zo
Mozes amba uni tøzøte-unimanqatinimin, yaq zo no ndòzo-
unimanqatinimín. Zapa ndøgo, ndego møndø-peawám, noqa
yaq-te. 47 Geté zo teqa manqat unimanqatinteáv. Yaq
nakémbá, zo até noqá manqát-a, unimanqatinimáv."

6

Yesu ezoqa bawan-qape ge:zøkef
(Met 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

1 Khøuwa nøme, taqa zita-te, Yesu ekeza paev ezoqa namba,
Gelili kewan yaq-keoqá ginøqantáv. Nginik kewan, iz nøme
ndimbo-akhayam, Taibelias Kewán. 2 Ezoqa bawan-qape
até gembopavát. Zapa ndøgo, ndigu teqa umingiap matev
ndøqeivím, enqoni-us ezoqam-te gematønumam. 3 Yaq Yesu
manqei poyat-té genøqavíg, ekeza paev ezoqam namba,
vømȍqonav. 4 Ta khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam-qa Pasova
khøuwa kandambaqape, avønín qagoám.
5 Yaq Yesu bøi ge-eqa, ezoqa bawan-qape mba mo:zømét,
gipitavun. Yaq ndego Filip āv gembøe-eín nqægo, "Gê, lou
gekham-tē qazíwïim, ezoqa bawan-qape tizi:zøkef?" 6 Ndego
nqanek manqat ge-ein, Filip gè:khamás. Geté Yesu é-møndæ-
otév, ndego ande āv kenégō.
7 Yaq Filip gendo-qavøiu, "Nakhoa mbaín, lou tizizøwi. Taqa
fia khàpumu-khouwév. Ni amba 200 moni mokho tinigunin,
kopømba ande av løvøyak eit-qa sasae yaq-fia, yaq até ndøgó-
a, kopømba ambá mbaín, lou tiziwi:min, nginik ezoqa bawan-
qape vizï:-zøkefin."

5:39 5:39 Luk 24:27 **5:46** 5:46 Kel 3:22

8 Yaq tege paev ezoqa nøme, iz nqambogo Endlu, Sae-
mon Pita-ge namba qawan, gendo-ein, 9 “Opønakam ngêgó,
nqanek. Ndego bali flawa faev neka zonga menas ndimbôgó.
Geté ndøgo gigiap khapémbá, ezoqa ewaqape zøkefe nonqo.”
10 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Ezoqa gèzø-
eín, yà beqonáv.” Ta manqei ndøgo, gagayag kopoáv. Yaq
ezoqa tinøqonáv ndøgo. Angana ate gi:goam, ande āv
faev taosén ndi:gú.* 11 Yaq Yesu até gendego, flawā ge-
upòzō, Mbumbukiam-te ike manqat vō-ein, ezoqa sasa zø-
etoam, ndøgo giqonavam. Yaq até zonga-té-a, matev āv
tene-matanám. Yaq ezoqa ewaqape lou kandambaqape,
āv tinilóg, av ekeza qazømbe-pøovat. 12 Yaq lou gumulog,
qazø-ewez, Yesu ekeza paev ezoqam, āv gezømbe-eín nqægo,
“Lou mbegeap, ezoqa gi-ivøvem, vòpizømém. Gigiap-qase
bizingiïnām.” 13 Yaq lou mbegeap ndøgo, ezoqa gi-ivøvem,
ndigu ta bali flawa løvusap faev-te gilouzim, gèpizumém.
Yakhav tuélv ginqeitømem, qamøvea.
14 Ezoqa nqanek matev bøi gi:qeivim, Yesu gematanam,
ndigu āv gini-einím nqægo, “Ngenek unimanqatín
Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám, ndego ni
nqazimbøe-keoge.”
15 Yesu gematøvem, av nqægo, ndigu avønīn gendōzāv,
ndego vøndafēm, yaq kawa iz mbō-akhaēm, yaq ndego
nango manqei poyat-té genøwáv, vømō-yakhapus-mba-ev.

Yesu ibøkha mumat go:geavun
(Met 14:22-33; Mak 6:45-52)

16 Yaq qakhagus ndøgo, Yesu-gi paev ezoqam, pu-té ginø-
ová. 17 Yaq khagua-té ginøketáb, vøsøkuzim. Kewan yaq-
keoqá ginø-qantavát. Kapenaum taon-qa mbo-izumát. Ndakin
mòndøpøis. Geté gisøkuzim, Yesu mbaín. 18 Yaq khamøe
ndovumá. Khamøe kandakandá qa-okhoam. 19 Yesu-gi paev
ezoqam, ande av faev o siks kilomita ndægo gitiamat, yaq
Yesu ndø-ometám. Ibøkha mumát genøgeavún. Khagua kha-
mba mbo-ovát. Yaq ndigu møe ndøgoném. 20 Geté Yesu gezø-
ein, “Nó! Zo møe ndøgònēm.” 21 Yaq ndigu gèmbo-tøkeém,
khagua-te vøzømbū-ketao. Yaq nqova mbaín, tiqa khagua, ta
manqei-te ndøgo tømøfakhán, ma gimbøe-pøotat ndøgo.

Ezoqa Yesu gimbovawem

22 Yaq khøuwa nøme qandopave, ndigu ezoqa ewaqape,
kewan yaq-keoqa sa gizuvaz, Yesu-qa ndøvawém. Zapa
ndøgo, ndigu mòndæzøtéz, Yesu tegi paev ezoqam namba

---

* **6:10** 6:10 Sakheis neka nakheis mòndøgoám. Geté ndigu gevebøpøteáv. **6:15** 6:15 Zion 18:36

gi:tiamavun, khagua kopó gini-tiamavún. Yaq tegi paev ezoqam, nqawa giqavaz, Yesu ketøweáv ti-te.

23 Ndakin khagua nøme, Taibelias manqei-té qandobøín, ta manqei avønin-te vō-aseam, ma Yesu Mbumbukiam ike manqat gembo-ein, yaq ezoqa ewaqape lou vōlog. 24 Yaq ndigu ezoqa bawan-qape gi:zøtez av nqægo, Yesu mbaǐn ndøgo, neka atē tegǐ paev ezoqām-a, mbaǐn, yaq ndigu ta khagua-te ndógo tinøguvím, Kapenaum taon-te sasa ndøqantam, Yesu vømømbōvawem.

Yesu ndego khandi lóu

25 Ndigu ezoqam, Yesu gimbovawat, yaq-keoqa gimøometam, āv gimbøe-bevøpém nqægo, "Nøméndim ezoqam. Qo nqanek gekha khøuwa iz-tē qotégeavun?"

26 Yaq Yesu gezø-qavøiu, "No unimanqatín nqazø-manqate. Zo no ta zapaya mba ndógo tøzønømbe-vawét, zo lou kandambaqape qazøtelog, até vøzō-ewez. Geté ta matev ndøgo, Mbumbukiam zo noqa umingiap matev mokho-te zømesim-qa ndego, zo poev mbaín, taqa mokho tozondapem. 27 Zo lou-qa mbosasàeāt ndøgo, sa tølanqayat. Geté ta lou-qa ndógo tømbosasaeát, lanqalanqaumav ndøgo, neka khandi miavmiav vøzøetoām. Nqanek lou, zo Ezoqam-ge Yo zø-etoám. Mbumbukiam, nigi Tat, mbusa ndømøpá te-te, av nqægo, ndego kopømbaqapé, matev tematanam."

28 Yaq ndigu gimbo-bevøpem, "Gê, Mbumbukiam-qa poev gekhâm? Ni gekha matev nígonēm?"

29 Yaq Yesu gezø-qavøiu, "Mbumbukiam-qa poev nqánek: Zo ndégo tozó-unimanqatiním, ndego Mbumbukiam gendokhofotav."

30 Yaq ndigu gindu-einim, "Ge qô, gekha umingiap matev qómatanām, ni vóiqeivǐm neka qo vøtí-unimanqatinǐm? Gekha qógō? 31 Nigi atanakha-zapazapa-za leg-av manqeite gigoam, mana ndølogám. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat āv qane-peawáp nqægo, 'Ndego lou zø-etoumám, tiqa loge nonqo. Ta lou ndøgo, yan-té qando-visigimám.' "

32 Yaq Yesu gezø-ein, "No unimanqatín nqazø-manqate. Matev ambá av nqǣgo, lou Mozes zø-etoumām, yan-te qandovisigimam. Geté unimanqatin lou, yan-te ndøndo-okho, zo noge Tat zø-etoám. 33 Lou ndøgo, Mbumbukiam ezoqa ndezøetoam ngének, ndego yan-te gendovis neka manqei-qape ezoqam khandi ndēzō-ētōām."

34 Yaq ndigu gimbo-einim, "Evézøza. Lou av nandægo, ni oskia ni-etoám."

6:27 6:27 Zion 6:48-58 **6:29** 6:29 1 Zion 3:23 **6:30** 6:30 Met 16:1; Zion 2:18
6:31 6:31 Exo 16:14-15; Num 11:7-9; Psa 78:24

35 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Lou ndøgo, ezoqa khandi ndøzø-etoam, nó. Gekha ezoqām ndego, no-te tendowav, ndego
ifi nqawa gembóvinák. Neka gekha ezoqām ndego, no te-
unimanqatin, ndego ibøkha naq nqawa gembópapák. 36 Geté
no møezø-eín, av nqægo. Zo no mòzo-nømendám, matev
vinivinimba qæmatønumam. Geté zo no unimanqatinteáv.
37 Ezoqa ewaqape, noge Tat tenø-etoam, ndigu no-té gindúzáv.
Yaq gekha ezoqām ndego, no-te tendowav, no nósanqawák.
38 Zapa ndøgo, no yan-te ambá ndøgo tøtøndēvis, nøkeza
poev tæmbopavat. Geté no nqánek qatøndevís, no teqá poev
nombópavát, ndego ma gende-khofotan. 39 Ndego no ma
gende-khofotan, teqa poev nqánek: No ezoqa kopo bate-
khambùiŭ, ndigu no genø-etoam. Geté no løvøte-té qa-
batø-khandí:z, vaev khøuwa-te. 40 Noge Tat-qa poev nqánek:
Gekha ezoqām ndego, tege Yo-te tekewagat neka ndego vø-
unimanqatintāt, ndego khandi miavmiav tèabetendáp. Yaq
no ndego vaev khøuwa-te nøkhandí:v.”

41 Zu megetapak nqanek manqat giyogem, yaq ndigu
manqa ndøgeveømém, teqa yaq-te. Zapa ndøgo, Yesu āv gene-
eín nqægo, “Lou ndøgo, yan-te qandovis, nó.”

42 Yaq ndigu gi-einim, “Ngenek Yesu, ndego Zosef-gé yó.
Ni mìzi:nøtén, tege eve neka evo. Yaq gekha zapâ, av
nde:manqate, av nqægo, no yan-tē qatøndovīs?”

43 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zo manqa ndøgevèēt. 44 Ezoqa
kopo kopømba mbaín, no-te tendowav, Tat no-te ituiav tøgoat,
ndego no gendo-khofotan. Yaq no ndego ezoqam, vaev
khøuwa-te nøkhandí:v. 45 Mbumbukiam-gi manqa vevezam
ezoqam, āv gini-peaomém nqægo, ‘Ezoqa ewaqape, Mbum-
bukiam ekezan mé:zømesím.’ Unimanqatín. Gekha ezoqām
ndego, Tat-qa manqat te-ewag neka manqa mokho vøndāp,
ndego no-té gendówáv. 46 Geté unimanqatín. Ezoqa kopo,
Tat ometeáv. Ezoqa sa ndégo te-omét, ndego Mbumbukiam-
te gendowav. 47 No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha
ezoqām ndego, nde-unimanqatinat, ndego khandi miavmiav
mòndøndáp. 48 Lou ndøgo, ezoqa khandi ndøzø-etoam, nó.
49 Zogi atanakha-zapazapa-za, leg-av manqei-te ndøgo, mana
ndølogám. Geté vaev-te, ndigu gèpakhaetát. 50 Geté lou
nqanek, yan-te qandovis, viní. Gekha ezoqām ndego, nqanek
lou telog, ndego génanimák. 51 Nqanek khandi lou nó, yan-
te qandovis. Gekha ezoqām ndego, nqanek lou telog, ndego
miavmiav ndøyagát. Nqanek lou, ezoqa tæzø-etoam, ndøgo
noqá khá. Yaq manqei-qape ezoqam, khandi mé:ndapém.”

6:35 6:35 Zion 4:14 **6:39** 6:39 Zion 10:28-29; 17:12 **6:42** 6:42 Met 13:55 **6:44** 6:44 Zion 6:65 **6:45** 6:45 Isa 54:13 **6:46** 6:46 Zion 1:18 **6:47** 6:47 Zion 3:15-16 **6:48** 6:48 Zion 6:32, 58

52 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu Zu ezoqam,
gèponqombém, gi-einim, “Ngenek ezoqam ekeza kha áv kin-
imbí-etoām, tizilogem?”
53 Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Zo
Ezoqam-ge Yo-qa kha logeav tøgoat neka teqa kouk izøpøteav
vøgoāt, zo khandi gezøgoák, zoqa mokho-te. 54 Gekha
ezoqām ndego, noqa kha telog neka noqa kouk vø-ī́z,
ndego khandi miavmiav ndøndáp. Yaq no vaev khøuwa-te
ndæ̀khandí:v. 55 Zapa ndøgo, noqa kha unimanqatin lóu,
neka noqa kouk unimanqatin ibøkhá. 56 Gekha ezoqām
ndego, noqa kha telog neka noqa kouk vø-ī́z, ndego noqá
mokho-té gunu:gú neka no teqá mokho-té qatu:gú. 57 Av no
khandi Tat gende-khofotan, neka no te mokho-te nqæyage,
yaq matev até kopó. Gekha ezoqām ndego, no teloutan,
ndego géyagét, no mokho-te. 58 Lou yan-te qandovis, nqánek.
Nqanek lou viní. Áv taoká, av lou ndægo, ndigu atanakha-
zapazapa-za gilogam. Vaev-te, ndigu gèpakhaetám. Geté
gekha ezoqām ndego, nqanek lou telog, ndego miavmiav
ndøyagát.”
59 Yesu nqanek manqat ndøgo te-eín, ezoqa Kapenaum
taon-te, Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te ge:zømesimam.

Yesu-qa manqat, khandi miavmiav manqát

60 Ezoqa nøme, Yesu gimbopavam, nqanek manqat giyo-
gem, teqa kha loge-qa yaq-te, yaq ndigu kopoáv, āv gini-einím
nqǽgo, “Nqanek manqat mokho mbaín. Áv khazí:-ndapēm,
teqa manqat?”
61 Yesu é-møndæ-otév, ndigu tegi paev ezoqam, manqa
ndøgeveát, teqa manqat-qa yaq-te. Yaq gezø-ein, “Ge zô,
nqanek manqat wema zømiviz? 62 Av tægoat ndægo. Yaq
gê, zo áv khazøté-zæyāz, Ezoqam-ge Yo tozo-ometam, nango
teqavig, ma bugukhokhof ge:goam? 63 Ezoqa khandi,
Mbumbukiam-gé Nqova zø-etoám. Kha yakhapus-mba,
kopømba mbaín tøkhandi:v. Manqat ndøgo, zo qazø-manqatam,
ndøgo Mbumbukiam-gé Nqova-ús neka khandi-ús. 64 Geté zo
mokho-te, ezoqa nøme no unimanqatinteáv.”
Yesu nqanek manqat ge-ein, zapa ndøgo. Ndego sasae
ande ge:ngaz, ndego é-møndæ-otév, gekha ezoqām ndigu, te-
te unimanqatinteav tigoat neka gekha ezoqām ndego, qaqa
ezoqam-qa zenda-te vøvē. 65 Yaq Yesu manqat nøme āv gene-
eín nqǽgo, “No nakémbá qazø-ein, av nqægo, ezoqa kopømba
mbaī́n no-te tinduzav, ndigu noge Tat ituzaeav tøgoat.”
66 Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu-gi paev ezoqa kandambá, zitá
gini-wuowém. Yaq ndigu ndego sekemba paeveáv.

6:57 6:57 1 Zion 3:24 **6:64** 6:64 Zion 13:11 **6:65** 6:65 Zion 6:44

67 Yaq Yesu ekeza paev ezoqa tuelv gezøbevap, “Gebâ zo? Até
zó-a, ndozó-nøuvønem?”
68 Yaq Saemon Pita gembo-qavøiu, “Evézøza. Gê, ni qo
teiqouvøqem, yaq gekha ezoqam-tē qeitóniāv? Qoqa manqat,
ezoqa khandi miavmiav zø-etoám. 69 Ni møi-unimanqatiním
neka møtinøtén, av nqægo, Ezoqa Ndaføyamba-qape qó, ndego
Mbumbukiam gendo-khofotav.”
70 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zo ezoqa tuelv, no nøkezan
nøvevesám. Geté zo mokho-te, ezoqa kopo, ndego ezoqa
soqaqapé.”
71 Yesu nqanek manqat, Zudas me:-eín. Saemon Iskaliot-gé
yó. Yesu-gi paev ezoqa tuelv, nøme ndégo tegoám. Geté vaev-
te, ndego sègembo-qambún, qaqa ezoqam-qa zenda-te vøve.

7

Yesu-gi namba-qaniap, ndigu ndego unimanqatinteav gigoam

1 Taqa zita-te, Yesu Gelili plovins-té ge-okhoám. Ndego
poeveáv, Zudia plovins-te tewav. Zapa ndøgo, ta manqei-
te ndøgo, Zu megetapak, laelae-qa mbogoám. 2 Ta khøuwa-
te ndøgo, Zu ezoqam-qa khøuwa kandakanda, ndøgo khoev-
qasis gipuanumatun, avønín qagoám.
3 Yaq Yesu-gi namba-qaniap, āv gimbøe-einím nqægo,
“Nqanek manqei vø-iváv. Zudia plovins-té qonøqáv. Yaq
qogi paev ezoqam, umingiap matev ndøqeivím, qoqo-
matønumatun. 4 Ezoqa tømbo-pøovat, ezoqa ewaqape teqa yaq-
te ti:zøtez, yaq kopømba mbaín, tekhonao. Qo unimanqatin,
matev kandakanda ndoqo-matanam, yaq ezoqa ewaqape
bèqamekhám.” 5 Yesu-gi namba-qaniap, nqanek manqat
gi-einim, zapa ndøgo. Até ndigú-a, ndego unimanqatinteáv.
6 Yaq Yesu gezø-ein, “Nogi khøuwa eqeieqei fakhazaneáv.
Zuá. Geté zo-te, khøuwa ate ndi:gu, eqeieqeí. 7 Manqei-
qape ezoqam, kopømba mbaín, zo tisanqabat. Geté ndigu
no, gèsanqaná. Zapa ndøgo, no ndigu āv qazømbe-manqaté
nqægo: Tiqa matev soqaín. 8 Zo vòzáv ndøgo, møvøna
kandambaqape-te. No naqanøká nónavák. Zapa ndøgo, nogi
khøuwa eqeieqei fakhazaneáv. Zuá.”
9 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndego Gelili plovins-té
segeqóm.

Yesu ezoqa Zelusalem taon-te, møvøna kandambaqape-te ge:zømesimam

10 Yesu-gi namba-qaniap, møvøna kandambaqape-te gi:zav,
yaq vaev até Yesú-a, vøwav. Geté ndego ambá ezoqa

6:68 6:68-69 Met 16:16 **7:1** 7:1 Zion 5:18 **7:2** 7:2 Lev 23:34 **7:5** 7:5 Kel 1:14

ewaqape-qā bøi-tē genø-okhoām, geté khonoam-té genø-
okhoám. 11 Yaq møvøna manqei-te ndøgo, Zu megetapak
gèmbovawém. Gibevøpem, “Ngenek gekham-tē gégo?”
12 Ezoqa kopoáv, teqa manqat mokho-mbá gunu-
manqatám. Ezoqa nøme āv gini-manqatám nqægo, “Ngenek
ezoqa qanimáv.” Geté ezoqa nøme gi-einim, “Mbaín. Ngenek
ezoqa ewaqape gètubumít.” 13 Geté ezoqa kopo, teqa yaq-te
manqat bavokho einiáv. Zapa ndøgo, ndigu Zu megetapak-qá
møe ndøgoám.
14 Møvøna khøuwa livin-mba mòndømuwán. Yaq Yesu
Mbumbukiam-qá khoev-té genøwáv, ezoqa vømē-zømesim.
15 Yaq Zu megetapak teqa manqat giyogem, ndigu nqova
ndafe kandambá. Gi-einim, “Ngenek otevat gekham-tē
géndap? Ndego skul kandambaqape-te okhoeáv.”
16 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Manqat ndøgo, no nqate-zømesim,
ambá av nqægo, nøkeza nømendim manqāt. Geté teqa
ndégo, no ma gende-khofotan. 17 Gekha ezoqām ndego,
Mbumbukiam-qa poev matev paev-qa tego, ndego segé:-otév,
av nqægo, manqat ndøgo, no nqate-zømesim, Mbumbukiam-tē
qando-okhō, ō, no nøkeza matavap-tē qate-zømesīm. 18 Gekha
ezoqām ndego, ekeza manqat mba ndemanqate, ndego ekeza
iz eqawat-qa mba ndøgo. Geté ndego ezoqam, ndego teqa
iz eqawat-qa ndego, ma gende-khofotav, ndego unimanqatin
manqat ndømanqaté. Neka te mokho-te, manqa-zapa mbaín.
19 Zo Mozes, guguna manqat zø-etoám. Geté zo ezoqa kopo,
teqa guguna manqat pøpøvumáv. Zo gekha zapâ, no lambe-qa
ndozogo?”
20 Yaq ezoqa ewaqape gindu-qavøinam, “Nandav manqat,
mokho mbaín. Gekha ezoqâm, qo løvøqa-qa ndego? Qo nqova
soqa qambu:gú, manqat av nandoqote-manqate.”
21 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “No Sabat khøuwa-te, ezoqa
kopo qækhakheinøvem, yaq zo ate ndøzøte:go, nqova nøzøndáf.
22 Geté até zó-a, zo sasae sozogoatún, Sabat khøuwa-te. Zapa
ndøgo, até Sabat khøuwa-té-a, zogi nakhei angana ngusu zozø-
qogavatún, av Mozes zo guguna manqat gezømbe-etoam. (Geté
unimanqatín. Mozés mbá, nqanek matev gengaz. Atanakha-
zapazapa-za ndøngazém. Mozes okhokho-té genøfakhán.)
23 Zo até Sabat khøuwa-té-a, nakhei angana ngusu zozø-
qogøzát. Zapa ndøgo, Mozes zo guguna manqat, āv tezømbe-
etoám. Neka zo poeveáv, tozo-nqaonem. Av tægoat ndægo,
yaq zo gekha zapâ, qaqa ndozogo no-te, no Sabat khøuwa-
te, ezoqam-qa kha ate ndægo qækhakheinam. 24 Zo matev

7:15 7:15 Met 13:54; Luk 2:47 **7:16** 7:16 Zion 12:49; 14:10 **7:18** 7:18 Zion 8:50 **7:19** 7:19 Kel 7:53; Lom 2:21-24 **7:20** 7:20 Zion 8:48; 10:20 **7:22** 7:22 Lev 12:3; Gen 17:9-13 **7:23** 7:23 Zion 5:8-10, 16

mumat-te mba moːgevèwā̈t. Geté ùnimeː-gevewát, gekha matēv ndøgo, eqeieqei o soqain.”

Ezoqa Yesu-qa yaq-te goːbevøpem

25 Zelusalem taon-ak nøme, āv gini-einím nqǽgo, “Gê, ezo-
qam ngénèk, laelae-qa ndimbogo?” 26 Nqáe! Ndego manqat
ezoqa ewaqape-qá bøi-té genø-manqaté. Geté ezoqa kopo,
manqat-qase einiáv, taqa yaq-te. Gê, ndigu megetapak,
peté-matøvemem-a, av nqægo, ndego unimanqaẗin Mesayā?
27 Geté ngenek ezoqam-qa yaq-te, ni m̈iziːnøtén, gekham-tē
gendówav. Geté Mesaya tendowav, ezoqa gézøtezák, ndego
ākendēwav.
28 Yaq Yesu ezoqa Mbumbukiam-qa khoev-te geːzømesimat,
āv gene-akhá nqǽgo, “Ge zô, no unimanqaẗin møzøté-zøtez?
Neka zo møzøté-zøtez, no gekham-tē qatøndónav? No ambá av
nqǽgo, nøkeza matavap-tē qatøgeavūn. Ndego, no ma gende-
khofotan, ndego unimanqatin-qapé. Geté zo zøtezateáv
ndego. 29 No møtenøtén ndego. Zapa ndøgo, no te-té
tøtøndonáv neka ndégo tendo-khofotán.”
30 Zu megetapak, nqanek manqat giyogem, yaq ambá
gemøvøinamín. Geté ezoqa kopo zenda veeáv te-te. Zapa
ndøgo, teqa khøuwa khantøzateáv. 31 Geté ezoqa kopoáv,
ezoqa bawan-qape mokho-te ndøugu, mǹdø-unimanqatiním.
Gi-einim, “Ngenek amba Mesaya goneav tøgonin. Yaq gê,
unimanqatin Mesaya tendowavin, ndego amba umingiap
matev nøme mba móːmatanamin, av ngenek ngeːmatanam?
Av taoká. Yaq nakémbá, ngenek Mesayá agegó.”

Zu megetapak, Yesu møvøiwat-qa gimbogoam

32 Yaq Felisi ezoqam nqanek manqat giyogem, ezoqa
ewaqape khonoam-te Yesu-qa yaq-te giːmanqatat, yaq
ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda namba,
Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam ndøkhofotáz.
Yesu ambá gemøvøinamín.
33 Yaq Yesu ezoqa gezø-ein, “No khapé nøtégoák, zo namba.
Yaq no te-te ndégo tøtøqaván, no ma gende-khofotan. 34 Zo
no zonøvawát. Geté zónømendamák. Ma tøtegoat ndøgo, zo
kopømba mbaín, tozotøndozav.”
35 Yaq Zu megetapak, ekeza mokho-mba gibond, “Gê,
ngenek gekha manqeī genøwāv, yaq ni amba tizimbøe-
vawēm, getē zī-ometamāk? Gê, ngenek Glik manqei-te okho-
qa mbógo, ndøgo nigi ezoqa nøme ndindu-yageapet, neka Glik
ezoqa vømé-zømesīm? 36 Neka gê, ngenek gekhā méːmanqate,
av ge-ein nqægo, ‘Zo no zonøvawāt, getē zōnømendamāk,’
neka, ‘Ma tøtegoat ndøgo, zo kopømba mbaīn, tozotøndozav.’?”

7:27 7:27 Zion 7:41; 9:29 **7:28** 7:28 Met 11:27; Zion 8:55 **7:30** 7:30 Zion 7:44 **7:34** 7:34 Zion 8:21; 13:36

Khandi ibøkha-qa yaq-te

37 Møvøna-qa vaev khøuwa gimø-khantøzem, ndøgo khøuwa
uni kandambaqape, yaq Yesu ezoqa ewaqape-qa megemege-
té genø-itán. Yaq āv gene-akhá nqægo, "Gekha ezoqām
ndego, ibøkha naq ndømbopapat, ndego no-té geabetøndo-
wáv, bē-iz. 38 Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-manqaté
nqægo, 'Gekha ezoqām ndego, no te-unimanqatin, te-te
ndego, khandi ibøkha ndóqouvát.' "
39 Yesu nqanek manqat, Nqova Mbomambaqape me:-
eín, ezoqa tindafemat, ndigu ndego ti-unimanqatinim.
Ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam ezoqam-te, tege
Nqova naqanaqá etopøteáv. Zuá. Zapa ndøgo, Yesu iz
kandambaqape ndapeav zua ndøgoám.

Ezoqa Yesu zapaya giqatønem

40 Ezoqa nøme, ezoqa bawan-qape mokho-te gu:goam,
nqanek Yesu-qa manqat gimboyogem, yaq ndigu āv gini-
einím nqægo, "Ngenek unimanqatín Mbumbukiam-gé
manqa vevezam ezoqám, ndego tendo-khofotav!"
41 Neka ezoqa nøme, āv gini-einím nqægo, "Ngenek ezo-
qam, Mesayá!"
Geté ezoqa nøme gi-einim, "Āv taoká. Mesaya Gelili
plovins-te gendówavák. 42 Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa
manqat āv qane-eín nqægo, 'Mesaya ndego Deivid-gé Zeo
ndøgoát, ndego nigi kawa ezoqam kandambaqape. Neka
ndego Betliem vemiav-té géqán, ta vemiav ndøgo, ma Deivid
ge:yagam.' "
43 Yaq ezoqa gèqatønem, Yesu zapaya. 44 Ezoqa nøme, ndego
møvøiwat-qa mbogoám. Geté ezoqa kopo, zenda veeáv te-te.

Zu megetapak, Yesu unimanqatinteav qagoam

45 Yaq ndigu vos keoge ezoqam, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa
kandakanda neka Felisi ezoqam-te giqavaz, yaq ndigu āv
gizømbe-beváp nqægo, "Gekha zapâ, zo ndego ni-te ndafeav
ndozogo?"
46 Geté ndigu gindu-qavøinam, "Ezoqa kopo nøme, manqat
manqatemáv, av ndego manqat nde:manqate."
47 Yaq Felisi ezoqam gezø-qavøiu, "Gê, ndego até zó-a,
gétubam? 48 Ni megetapak o Felisi ezoqam-qa mokho-te,
ezoqa kopo mbaín, ndego Yesu nde-unimanqatinat. 49 Nginik
ezoqa ewaqape, ndego ndi-unimanqatinat, ndigu Mozes-qa
guguna manqat zøtezateáv. Mbumbukiam ndigu ndøngiæzó."

7:37 7:37 Lev 23:36; Isa 55:1; Zion 4:14 **7:38** 7:38 Isa 58:11 **7:39** 7:39 Zion 16:7; 20:22; Kel 2:4 **7:40** 7:40 Zion 6:14 **7:41** 7:41 Zion 1:46 **7:42** 7:42 Psa 89:3-4; Mica 5:2 **7:46** 7:46 Mak 1:22 **7:48** 7:48 Zion 12:42

50 Yaq ndego Felisi ezoqa nøme, Nikodemus, ndego
bugukhokhof Yesu-te gemat, ndigu āv gezømbe-eín nqægo,
51 "Gê, niqa guguna manqat gekhā ndø-ein? Kopømbâ, ezoqa
løvøte-te tiziveem, ni teqa manqa yogeav tøgoat neka teqa
manqa-zapa qeiviav vøgoāt? Kopømba mbaín."
52 Yaq ndigu gindu-qavøinam, "Gê, até qó-a, Gelili plovins-
âk? Mbumbukiam-qa Manqat ùnime:-geveám. Yaq soqóqeív
ndøgo, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqa kopo
gendówavák, Gelili plovins-te."
* 53 Taqa zita-te, ezoqa ewaqape sège-qavøním.

8

Sævam mambe guiwav, Yesu-te gindu-ituim

1 Ezoqa ewaqape giqavønim, yaq Yesu Oliv manqei pøyat-
té genøwáv. 2 Yaq khøuwa nøme qandopave. Qanaqanus
lovølova-ús. Ndego Mbumbukiam-qá khoev-té genøveséz. Yaq
ezoqa kopoáv, gindupia, te-te. Yaq ndego tenøqóm ndøgo,
ndigu võe-zømesim.
3 Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Fe-
lisi ezoqam, sævam ndo-ituím. Ngunuk āv giniqatém nqægo,
nøkenøkem matev ndøngiú. Mambe me:wáv. Yaq ndugu ezoqa
ewaqape-qá megemege-té ginøveém.
4 Yaq ndigu Yesu gimbo-einim, "Nøméndim ezoqam.
Ngunuk sævam āv qatiqatém nqægo, nøkenøkem matev
ndøngiú. 5 Niqa guguna manqat-te, Mozes manqa āv ginimbi-
løvuá nqægo, 'Sævam av nguigu, mbaqambaqá qotépóu,
bēnanim.' Yaq ndakin qo gekha manqat qó-eïn, tuqa yaq-te?"
6 Nqanek manqat timbøe-einím ndøgo, Yesu matemateam-qa
mbogoám. Ndego amba manqat soqain te-einin, ndigu ambá
manqa ovøyam-té ginø-veemín.
Geté ndego sègefoé. Yaq manqei-te kokosóv gene-peawám.
7 Yaq ndigu sekembá segembo-sinøzumát. Yaq Yesu kawa
nango gendo-eqa, gezø-ein, "Zo nqazowani, gekha ezoqām
ndego, manqa-zapa mbain ndego, bugukhokhof mbaqam-
baqa tèabe-ogezó ndego, tu-te." 8 Yaq ndego nangó genøfoé,
manqei-te vōpeawam.
9 Yaq ndigu nqanek manqat giyogem, ezoqa ewaqape sège-
panqaním. Ezoqa kopokopo ndøkhofatám. Ibugukhokhof,
laombøkik ndø-ivøvém. Yaq vaev-te, Yesu yakhapus mbá
sege-ivøvém, ndugu sævam vømbōyam. 10 Yaq Yesu kawa
nangó gendo-eqá, ndugu sævam vōmbo-ein, "Nginik ezoqam

7:50 7:50 Zion 3:1-2 **7:52** 7:52 Zion 7:41-42 * **7:52** 7:52 Ibugukhokhof nqanek manqat Glik manqat-te gipeaomem, mbuk nøme-te, 7:53 atema 8:11 mbaín. **8:5** 8:5 Lev 20:10; Deut 22:22-24 **8:7** 8:7 Deut 17:7

kinǿqapi? Gê, ezoqa nøme mbaı̂n, qoqa yaq-te ndimanqate,
av nqægo, qo vǿnaqanı̂m, qakeza manqa-zapa zapaya?”
11 Yaq ngunuk sævam gundu-qavøiu, “Khanánqa. Ezoqam
nøme mbaín.”
Yaq Yesu gumbo-ein, “Até nó-a, no nǿ-einák, av nqægo, qo
vǿnaqanı̂m. Mòqoqáv. Geté manqa-zapa nango mǿgő.”

Yesu ndego manqei-qape-qá wáev

12 Khøuwa nøme, Yesu ezoqa manqat nøme āv gezømbe-eín
nqǽgo, “No manqei-qape-qá wáev. Gekha ezoqām ndego,
no tenøndo-paev, ndego bøivun-te sekemba gé-okhoák. Geté
ndego waev mbógoát, ta waev ndøgo, ezoqa khandi ndøzø-
etoam.”
13 Yaq Felisi ezoqam, āv gimbøe-einím nqǽgo, “Nandav
manqat, qo qakeza qote-manqaté, qoqa yaq-te. Yaq kopømba
mbaín, tei-unimanqatinim.”
14 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Unimanqatín. No nøkeza nøte-
manqaté, nqanek manqat. Geté, noqa manqat unimanqatín.
Zapa ndøgo, no mǿtenøtén, no gekham-tē qatøndōnav neka
no gekham-tē qatøma. Geté zo zøtezateáv, no ma qatøndenav
neka no ma nqatēma. 15 Zo ezoqa nøme, manqei-qape
ezoqam-qá matavap-té qazonø-gevezoát. No ezoqa geve-
zoatáv. 16 Geté no tægevezo, yaq noqa gevezoat matev uni-
manqatín. Zapa ndøgo, no ezoqa ambá nakhapus mbā
sǽgevezoat. Geté no Tát namba niti-gevezoát, ndego ma
gende-khofotan. 17 Zoqa guguna manqat-te, āv qane-peawáp
nqǽgo: Ezoqa menas matev bøi ti:qeivim, yaq ndigu manqa
ovøyam-te manqat kopo ti-einim taqa yaq-te, yaq ta manqat
ndøgo, unimanqatín. 18 Até noqa yaq-té-a, matev kopó. Ezoqa
nøme, noqa yaq-te tezø-ovøyam, nó, neka ezoqa nøme, noqa
yaq-te tezø-ovøyam, nogé Tát.”
19 Yaq ndigu gimbo-bevøpem, “Ge qô, qave kenøqáqape?”
Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zo no zøtezateáv, neka zo até nogé
Tát-a, zøtezateáv. Zo no amba tøzøte-zøtezin, yaq zo até nogé
Tát-a, ndøzøte-zøtezín.”
20 Yesu ezoqa Mbumbukiam-qa khoev-te ge:zømezimat,
nqanek manqat ate nqægo ta kouwat-te ndǿgo temanqatám,
ma ezoqa Mbumbukiam-te moni gi:-abumam. Geté ezoqa
ndego møvøiwateáv. Zapa ndǿgo, tege khøuwa fakhazaneáv,
ndigu ti:møvøinam. Zuá.

*Yesu ová gendovis, ambá av nqǽgo, manqei-qape-tē gen-
dowāv*

8:11 8:11 Zion 5:14 **8:12** 8:12 Isa 49:6; Zion 1:4-9; 9:5; 12:46 **8:14** 8:14 Zion 5:31-32; 7:28 **8:15** 8:15 Zion 12:47 **8:16** 8:16 Zion 5:30; 8:29 **8:17** 8:17 Deut 19:15 **8:18** 8:18 1 Zion 5:9 **8:20** 8:20 Zion 7:30

21 Yaq Yesu ezoqa manqat nøme āv gezømbe-eín nqægo,
"No ndænáv. Yaq zo no ambá ndøzønømbe-vawát. Yaq
zo zøkeza manqa-zapazapá nambá søzøté-pakhaetát. Zo
kopømba mbaín, tozotøndozav, no ma nqatema."
22 Yaq Zu megetapak, ekeza mokho-mba gibond, "Gê, ndego
ekeza kha ndøngiū, yaq nakêmbà, ge:-ein av nqægo, 'Zo
kopømba mbaìn, tozotøndozav, no ma nqatema.'?"
23 Yaq Yesu gendo-qavøiu, "Zo manqei-qape-ák. Geté no
ova-yák. Zo manqei-qape ezoqám. Geté no manqei-qape
ezoqám mbá. 24 Yaq nakémbá, no zo qazø-ein av nqægo,
zo zøkeza manqa-zapazapā nambā søzøtē-pakhaetāt. Zo uni-
manqatinteav tøgoat, av nqægo, no ndēgo, yaq zo zøkeza
manqa-zapazapá nambá søzøté-pakhaetát."
25 Yaq ndigu gimbo-bevøpem, "Gê, qo gekha ezoqâm?"
Yaq Yesu gendo-qavøiu, "No zo oskia nøzø-manqatám, no
gekha ezoqām. 26 No manqat kandambá nqanøgo, no amba
zoqa yaq-te tøte-manqatatɨn neka vø̄e-gevezoatɨn. Geté no
manqei-qape ezoqam sa ndógo tæzømbe-manqaté, no te-te qæ-
ewagam, ndego no gendo-khofotan. Ngenek ezoqam, teqa
manqat unimanqatín."
27 Yesu nqanek manqat gezø-ein, ndigu mokho ndapeáv, av
nqægo, Eve-qā yaq-tē gezømbe-manqatām.
28 Yaq Yesu āv gezømbe-eín nqægo, "Zo Ezoqam-ge Yo
tozotumu-eqeinam, yaq zo zøtézøtéz, no ndégo, neka no
ambá av nqægo, matev nøkeza matavap-te mbā qatø-
matanām. Geté no sa nqánek qæmanqaté, av Tat ge:nømand.
29 Ndego ezoqam, no gendo-khofotan, ngêgó no namba.
Ndego no nøuvønateáv. Zapa ndógo, no oskia ndógo tægoatún,
av ndego poev ndømbøego."
30 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ezoqa kopoáv gè-
unimanqatiním.

Mbumbukiam-qa unimanqatin manqat, ezoqa génqovotáz

31 Ndigu Zu ezoqam, Yesu gi-unimanqatinim, ndego āv
gezømbe-eín nqægo, "Zo noqa manqat mokho-te tozotu-yagat,
yaq zo uni nogí paev ezoqam-in zógoát. 32 Yaq zo uniman-
qatin manqat zøtézøtéz. Yaq nqanek unimanqatin manqat,
zo génqovotáz. Yaq zo bavokhó qazonø-fakház."
33 Yaq ndigu gindu-qavøinam, "Ni Eibleem-gí zí. Ni ambá av
nqǣgo, ezoqam-gɨ̄ yaq-fia mbain sasae ezoqām, neka ndigu
ni gètokønāt. Gekha zapâ, nqoqo-manqate av nqægo, ni
bavokho seɨ̄fakhān?"
34 Yaq Yesu gezø-ein, "No unimanqatín nqazø-manqate.
Gekha ezoqām ndigu, manqa-zapazapa ndimatanam, ndigu

8:21 8:21 Zion 7:34; 13:33 **8:23** 8:23 Zion 3:31 **8:28** 8:28 Zion 3:14 **8:33** 8:33 Met 3:9 **8:34** 8:34 Lom 6:16, 20

manqa-zapazapa-gí yaq-fia mbain sasae ezoqám. Ndøgo
gètokøzát. 35 Geté unimanqatín, yaq-fia mbain sasae ezoqam,
ezoqam-qa khoev-te ate nonqo gú:goák. Geté khoev eve-ge
nakhasam, oskia mú:goát. 36 Zo Mbumbukiam-ge Yo mboqog
tezø-mboqozo, zo vozófakhāz, yaq zo ùni ndøzøte-fakház. Zo
manqa-zapazapa-gi yaq-fia mbain sasae ezoqam, sekemba
zógoák.
37 No mòtenøtén, zo Eibleem-gí zí. Geté zo no pakhapakha
khaneam-qa zonøgó. Zapa ndøgo, noqa manqat, zo mokho-
te mbaín. 38 No ndøgo tæmanqaté, no Tat ge:nømand. Geté zo
ndøgo tozo-matanám, av zoge zøve ge:zømas."
39 Yaq ndigu gimbo-qavøinam, "Nigi tat Eibleém."
Yaq Yesu gezø-ein, "Zo amba Eibleem-gi zi tozogoni:n, zo
matev amba āv tøzøte-matanamín, av ndego ge:matønumam.*
40 No zo unimanqatin manqat mba nøzø-manqatám, ndøgo
no Mbumbukiam-te qæ-ewagam. Geté zo no pakhapakha
khaneam-qa zonøgó. Eibleem matev av nqægo matanapøteáv.
41 Zo āv tøzøte-matanám, av zoge zøve nde:matanam."
Yaq ndigu gimbo-qavøinam, "Av taoká. Ni mambe nakheís
mbá. Nigi Tat, Mbumbukiam yakhapús."
42 Yaq Yesu gezø-ein, "Mbumbukiam amba zoge zøve
tegoni:n, zo ambá kuku zogoní:n no-te. Zapa ndøgo, no
Mbumbukiam-té qatøndonáv, atema zo-te. No ambá av
nqægo, nøkeza matavap-tē qatøgeavūn. Geté no ndégo tendo-
khofotán. 43 Zo gekha zapâ, mokho ndapeav ndozogo,
no manqat nqazø-manqate? Zo ndapeav tøzøtegó ndøgo,
zo kopømba mbaín, noqa manqat tozondapem. 44 Zapa
ndøgo, zo nqova soqaqape-gí nakheís. Zoge zøve ndégo.
Gekha matēv ndøgo, ndego ndømbøe-khaneat, zo matanam-
qa zogó. Ibugukhokhof, atema ndakin, ndego pakha-
pakha khaneam ezoqam oskia ndøgó, neka ndego elavøqase
nøzøneáv unimanqatin-te. Zapa ndøgo, te mokho-te uni-
manqatin mbaín. Ndego gekhavozami:n, ndego ekeza matev
mba mbopaevín. Zapa ndøgo, ndego khavozam ezoqám
neka khavozam manqat ate ndægo, ndego evé. 45 Geté
no unimanqatin manqat nomanqaté. Yaq nakémbá, zo no
unimanqatinteáv. 46 Gê, zo mokho-te, ezoqa kopo kopømbâ,
noqa yaq-te te-ein, av nqægo, ngenek manqa-zapa ndøgō.
Kopømba mbaín. Av tægoat ndægo, no unimanqatin man-
qat nqæmanqate, yaq gekha zapâ, zo no unimanqatinteav
ndozogo? 47 Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-gē, ndego

8:39 8:39 Met 3:9 * **8:39** 8:39 Yesu nqanek manqat tene-eín ndøgo. Zapa ndøgo, Eibleem Mbumbukiam møndø-unimanqatín. Geté ndigu Yesu uni unimanqatinteáv. **8:41** 8:41 Isa 63:16 **8:44** 8:44 1 Zion 3:8 **8:46** 8:46 2 Ko 5:21; 1 Pita 2:22 **8:47** 8:47 1 Zion 4:6

Mbumbukiam-qa manqat gèyogé. Geté zo Mbumbukiam-gé mbá. Yaq nakémbá, zo manqat yogeapáv.”

Yesu gò:megeát, Eibleem gèpáev

48 Yaq Zu megetapak, Yesu gimbo-einim, “Ni mòi-einím. Qo Samalia ezoqám. Neka qo nqova soqa qambugú.”

49 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No ambá av nqǣgo, nqova soqa nømbugū. Av taoká. No Tat nombovizáp. Geté zo noqa iz, zòvoát. 50 No ambá av nqǣgo, nøkeza iz eqawat-qa nogó. Geté ezoqa ndêgó, noqa iz eqawat-qa ndego. Ndego no eqeieqei me:næná. 51 No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqām ndego, noqa nømendim manqat tembopavat, ndego miavmiav løvøte géqeivák.”

52 Yaq ndigu Zu ezoqam gimbo-einim, “Ndakin ni mòtinøtén, av nqǣgo, qo nqova soqa nandeqambû:gú! Qoqa manqat, mokho mbaín. Eibleem mòndønaním neka até Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqám-a, vō̄pakhaez. Geté qo āv qoqote-manqaté nqǣgo: Gekha ezoqām ndego, qoqa nømendim manqat tembopavat, ndego miavmiav løvøte géqeivák. 53 Gê, qo nigi atanakha-zapa Eibleem neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, moqóløvub, ndigu gipakhaez? Qo qakeza kha gekha qotévewe?”

54 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No amba nøkeza iz tæ-eqawatɨn, ta iz eqawat mokho ambá mbaín. Geté noqa iz, noge Tat ndø-eqawát. Ezoqa ndégo, zo ndøzøte-manqate, av nqǣgo, ndego nigi Mbumbukiām. 55 Zo ndego zøtezateáv. Geté no ndego mòtenøtén. No amba av tøte-manqateɨn nqǣgo, no ndego nòtenøtenāk, yaq no ambá khavozam ezoqam no-gonín, av zo ndøzøte:go. Geté no ndego mòtenøtén, neka no teqa manqat o-mba notondapé. 56 Zoge atanakha-zapa Eibleem, ndego noqa fakhane khøuwa-qa khanakhanakh-us mo:kewagám. Yaq ndego mòndøqeív. Yaq khanakhanakh kandambá gendap.”

57 Yaq ndigu gimbo-einim, “Qoqa manqat nandav, mokho mbaín. Qo viav fifti ndapeáv. Zuá. Yaq gê, qo Eibleem áv khoqoté-omet?”

58 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “No unimanqatín nqazø-manqate. Eibleem qaneav gegoam, no nògoám.”

59 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu mbaqambaqa mba ndøpitáz. Ambá gepouimín. Geté Yesu é-mòndøpeó, Mbumbukiam-qa khoev vō̄-ivav.

9

Yesu ezoqam gekhakheinøvem, ndego bøi waev mbain geqan

8:48 8:48 Mak 3:21-22 **8:51** 8:51 Zion 5:24 **8:58** 8:58 Zion 1:1

1 Yesu gewav, yaq bøi waev mbain ezoqam ndø-omét.
Ndego āv teneqán. Bøi waev mbaín. 2 Yaq ekeza paev ezoqam
gimbo-bevøpem, “Nøméndim ezoqam. Gê, ndego bøi waev
mbain geqan, ndøgo gekha ezoqam-qâ manqa-zapà? Ndøgo
ekezâ manqa-zapà, ó, evøndipakha-qâ manqa-zapà?”
3 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Ndego bøi waev mbain geqan,
ndøgo ambá av nqǣgo, ekeza manqa-zapa zapayā, o
evøndipakha-qā manqa-zapa zapayā. Geté te mokho-te,
Mbumbukiam-qá bazaføgakh tabete-qeiví. 4 Ate av-te paveat
ndægo, ni teqa sasae, ndego no gendo-khofotan, é-bizigoném.
Geté bøivun nqâgeáv. Yaq ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa kopo
kopømba mbaín, sasae tego. 5 No manqei-qape-te nqægo, no
manqei-qape-qá wáev.”
6 Yesu nqanek manqat gumu-ein, yaq manqei-te, køse
ndøpisíb. Yaq gèqøozó, vø̄-menegim. Yaq até gendego,
ta qoq ndøgo, bøi waev mbain ezoqam-qá bøi-té genøgí,
7 vømbō-ein, “Mòqoqá. Bugug Siloam kewan-qasi-té
qomøsungúz.” (Siloam, taqa manqa mokho nqánek,
“Ezoqam gikhofotøvem.”) Yaq ndego bøi waev mbain ezoqam,
sègewáv, bugug vømø̄sunguz. Yaq gendoqavan, teqa bøi sège-
eqeieqeí.
8 Taqa zita-te, ndigu ezoqam, khoev avønin qazø-puatam
neka ezoqa nøme ndigu bugukhokhof gi-ometupam, ezoqa
gigiap-qa gezøvi:mam, gèbevøpém, “Gê, ezoqam ngénèk,
nakhoa-te geqonumam, ezoqa gigiap-qa gezøvi:mam?”
9 Ezoqa nøme gindu-einim, “Ezoqam ngének.”
Geté ezoqa nøme gindu-einim, “Mbaín. Teoká ndego.
Ngenek andé teqa bugug me:keogé.”
Geté ndego ezoqam, bøi waev mbain gegoam, ekezan āv
gene-eín nqǽgo, “Ezoqam nó.”
10 Yaq ndigu gimbo-bevøpem, “Gê, áv khanégo, qo ndakin
ndoqo-keoge?”
11 Yaq ndego gendo-qavøiu, “Ndego ezoqam, iz nqambogo
Yesu, ndego qoq ndøqoá, noqa bøi-te vō:ge. Yaq āv genømbe-
eín nqǽgo, ‘Siloam kewan-qasi-té qonøqáv, bugug voqomø̄-
sungūz.’ Yaq no sænáv, bugug vøemø̄-sunguz. Qatumu-
sunguz ndøgo, yaq no kopømbá qækewag.”
12 Yaq ndigu gimbo-bevøpem, “Gê, ndego ndakin
kenáqape?”
Yaq ndego gendo-qavøiu, “No nøtenøtenák.”

Bøi waev mbain ezoqam, ndego Yesu gekhakheinøvem, Felisi ezoqam gimbo-sinøzømem

---

9:2 9:2 Ezek 18:20; Luk 13:2, 4 **9:3** 9:3 Zion 11:4 **9:5** 9:5 Met 5:14; Zion 8:12
9:6 9:6 Mak 8:23

13 Taqa zita-te, ndego ezoqam, bøi waev mbain gegoam,
Felisi ezoqam-té ginøndafém. 14 Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu qoq
geqoa, yaq ndego bøi waev mbain ezoqam vōkhakheinøvem,
ta khøuwa ndøgo, Sabat khøuwá. 15 Yaq ndakin até ndigu Felisi
ezoqám-a, vømbō-bevøpem, av nqægo, ndego bøi waev ande
āv kenēndap?

Yaq ndego gezø-ein, "Ndego noqa bøi-te, qoq mo:gé, yaq no
bugug vøemō-sunguz. Yaq ndakin no kopømbá nqækeoge."

16 Yaq Felisi ezoqa nøme gi-einim, "Ndego ezoqam, ambá
av nqægo, Mbumbukiam ndokhofotāv. Zapa ndøgo, ndego
Mozes-qa guguna manqat pøpøvumáv, Sabat khøuwa-qa yaq-
te."

Geté ezoqa nøme gi-einim, "Gê, ezoqa manqa-zapa-
us tegoat, áv khané:go, umingiap matev av nqægo
tematønumat?"

Yaq ti mokho-te, qaqae matev ndøgoám.

17 Yaq ndigu Felisi ezoqam, nqawá ginømbo-sinøzømém,
ndego ezoqam, bugukhokhof bøi waev mbain gegoam.
Gimbo-einim, "Ge qô, áv khoqoté-matavap, teqa yaq-te,
ndego bøi geqa-khakheinam?"

Yaq ndego ezoqam gendo-qavøiu, "Ndego Mbumbukiam-gé
manqa vevezam ezoqám."

18 Geté ndigu Zu megetapak unimanqatinteáv, av nqægo,
ndego ezoqam bøi waev mbain ndøgoām, yaq ndakin ndego
kopømbā ndekeoge. Yaq ndigu evøndipakha ndømøváb. 19 Yaq
āv gezømbe-beváp nqǽgo, "Gê, ngenek zogé yō, zo teqa yaq-te
ndøzøte-manqate, av nqægo, ngenek bøi waev mbaín geqan?
Av tægoat ndægo, gê, áv khané:go, ndakin ndekeoge?"

20 Yaq tegi evøndipakha gindu-qavøinam, "Ni mòtinøtén,
ngenek nigí yó, neka ngenek bøi waev mbaín geqan. 21 Geté
ni nøtenateáv, ndego ndakin ande āv kenē-keoge o bøi gekha
ezoqām mbōkhakheinam. Ekezan mbobevøpém! Ndego
mòndømu-khouwév. Kopømbá, ekeza tezø-qavøiu."

22 Ndigu evøndipakha, nqanek manqat tini-einím ndøgo,
ndigu Zu megetapak-qá møe ndøgoném. Zapa ndøgo, ndigu
Zu megetapak, manqat é-møndø-kopo:ném, av nqægo, gekha
ezoqām ndego, te-unimanqatin, av nqægo, Yesu ndego
Mesayā, yaq ndego ezoqam gembøé-khafeném. Zu ezoqam-
qa guliguli khoev-te, sekemba gé-okhoák.

23 Yaq nakémbá, tegi evøndipakha gi-einim av nqægo,
"Ngenek mòndømu-khouwēv. Ekeza mbobevøpēm."

24 Yaq ndigu Zu megetapak, ndego ezoqam, bøi waev
mbain gegoam, nqawá ginømbo-akhaém, vømbō-einim,
"Mbumbukiam-qa iz-te, qo unimanqatin manqat qó-eín.

9:17 9:17 Zion 4:19

Ni mǫ̀tinøtén, nandev ezoqam qo ndoqote-manqate, ndego
manqa-zapa-us ezoqám.”
25 Yaq ngenek ezoqam gendo-qavøiu, “No nøtenateáv,
ndego manqa-zapa-us ezoqām penømakhaya. No sa nqánek
qatenøtén. No bøi waev mbain nogoám. Yaq ndakin no
kopømbá nqækeoge.”
26 Yaq ndigu gimbo-bevøpem, “Gê, ndego gekha matev
qámatanam? Ndego qoqa bøi áv kené-khakheinam?”
27 Yaq ndego gendo-qavøiu, “No mǫ̀ezø-eín. Geté zo yogeáv.
Gekha zapâ, zo nqawa yoge-qa ndozogo? Gê, ate zó-a, zo tegi
paev ezoqam gone-qa zógo?”
28 Yaq ndigu mbøni nqosøgeap mboyogém, vømbō-einim,
“Tege paev ezoqam, qó. Ni Mozes-gí paev ezoqám. 29 Ni
mǫ̀tinøtén, Mbumbukiam manqat Mozes mbomanqatám.
Geté nandev, ni ùnimi:-nøtenateáv. Até ndøgó-a, ma gende-
wav, ni nøtenateáv.”
30 Yaq ndego gendo-qavøiu, “Nandav nqova ndafe-ús, zo
zøtezateav ndozogo, ndego ma gendewav, yaq ndego no bøi
vønō-khakheinam. 31 Ni mǐzi:nøtén, Mbumbukiam manqa-
zapa-us ezoqam-qa manqat yogeapáv. Geté gekha ezoqām
ndigu, ndimbovizap neka matev ndimatanam, av ndego poev
ndømbøego, ndígu tezøyogé. 32 Manqei-qape ande qæfakhan,
atema ndakin, ezoqa yogeáv av nqægo, ezoqa bøi waev mbain
ezoqam ndøkhakheinøvēm, ndego bøi waev mbain geqan,
vǫ́kewāg. 33 Ndego ezoqam, amba Mbumbukiam khofotøveav
tegoni̇n, ndego matev-qase ambá gé:matanamák.”
34 Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Qo manqa-zapa mokho-té
qonøqáq. Yaq ge qô, ni nømendim-qa qógo?”
Yaq ndigu gèmbøe-khafeném, tiqa guliguli khoev-te nqawa
gé-onák.

Ezoqam ndigu unimanqatinteav ndigu, ndigu andé bøi waev mbain ezoqám

35 Yesu ge-ewag, av nqægo, Felisi ezoqam ndego ezoqam
gèmbøe-khafenēm, ndego bøi waev mbain gegoam, tiqa
guliguli khoev-te nqawa gē-onāk, yaq ge-omet, ndego
āv gembøebeváp nqǽgo, “Gê, qo Ezoqam-ge Yo moqó-
unimanqatin?”
36 Yaq ndego gendo-qavøiu, “Khanánqa. Qonømbé-ei̇̈n,
ndego gekha ezoqâm? Yaq no ndego nó-unimanqatín!”
37 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Qo mòqo-omét ndego. Ezoqam
ngének, ndego ndakin manqat ngeqa-manqate.”
38 Yaq ndego ezoqam gendo-ein, “Evézøza. No møe-
unimanqatín!” Yaq até gendego, Yesu-qa megemege-te, katuk
ndømøkuí, vømbōvizam.

9:31 9:31 Psa 34:15 **9:34** 9:34 Psa 51:5

39 Yaq Yesu gembo-ein, “No nqanek manqei-qape-te,
ezoqam-qa matev gevewat-qa nøgeavún. Yaq bøi waev mbain
ezoqam, bøi tïabiti-kewág, neka bøi eqeieqei ezoqam, bemō-
bøi-waev-mbain-ezoqam-ez.”
40 Yaq Felisi ezoqa nøme, ndigu avønin giwaniapam, nqanek
manqat gimboyogem, ndigu āv gimbøe-einím nqægo, “Ge qô,
até ní-a, bøi waev mbain ezoqam qotínæna?”
41 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zo amba ande bøi waev mbain ezo-
qam me tozogonɨn, zo ambá manqa-zapazapa-yav sozogonɨ́n.
Geté zo āv qazøte-manqaté nqægo, ‘Ni nïkeogé.’ Yaq nakémbá,
zo manqa-zapazapa zua zøgó.”

10

Yaya etæ manqat, sip keoge ezoqam eqeieqei-qa yaq-te

1 Yesu manqat nøme, āv gene-eín nqægo, “No uniman-
qatín nqazø-manqate. Gekha ezoqām ndego, sip-qa khoev-
te, mboqog-anim-te oneav tøgoat, getē khoev-te nakhoa vini-
tē genōqavïg, ndego aqona ezoqám neka pepen ezoqám.
2 Geté sip keoge ezoqam eqeieqei, mboqog-anim-té genø-onɨ́n.
3 Mboqog keoge ezoqam, mboqog mbo-mboqozoɨ́n. Tegi sip,
teqa manqa wag mǫ̀ndæzøtéz, neka vøyogemɨn. Ndego sip
iziz zø-akhayamɨ́n, bavokho sasa ndø-itubin. 4 Yaq tegi sip
bavokho ge-itubin, gèzømbo-megeín, ndigu vømbō-paevemɨn.
Zapa ndøgo, ndigu teqa manqa wag, mǫ̀ndæzøtéz. 5 Ndigu
ezoqa vini gembó-paevemák. Geté møe mbóbøín. Zapa
ndøgo, ndigu teqa manqa wag zøtezateáv.”
6 Yesu nqanek yaya manqat gezø-eta, ndigu manqa mokho
ndapeáv, gekha mé:manqate.

Yesu, ndego mboqǫ́g

7 Ndigu nqanek yaya etæ-qa mokho ndapeav qagoam, yaq
Yesu manqat nøme āv gezømbe-eín nqægo, “No uniman-
qatín nqazø-manqate. No sip-gí mboqǫ́g. 8 Ezoqa ewaqape
ibugukhokhof go:geavun, ndigu aqona ezoqám neka pepen
ezoqám. Geté sip tiqa manqat yogeapáv. 9 No mboqǫ́g. Gekha
ezoqām ndego, no-te tendo-on, ndego khandi ndǫ́ndáp. Yaq
ndego, kopømba ande av sip me nduigu, gé-onimát neka
nango vøfakhanāt, gagayag eqeieqei loge nonqo vømǫ́qeivāt.
10 Aqona ezoqam, sip aqonøvem neka zitøge neka ngiæzoat-
qa mba ndo-okhoatún.
Geté no ezoqa khandi etoam-qa nogeavún. Yaq ta khandi
ndøgo, tàbete-tøvá, ti mokho-te.”

Yesu, ndego sip keoge ezoqam mbomambaqapé

11 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, “No sip keoge ezoqam

9:40 9:40 Met 15:14 **10:8** 10:8 Jer 23:1-2; Ezek 34:2-3 **10:11** 10:11 Psa 23:1; Veve 7:17

mbomambaqapé. Sip keoge ezoqam mbomambaqape, ekeza khandi gésanqáo, sip zapaya. 12 Geté ezoqa n
me, ndego sip keoge sasae, moni qaqasam nonqo mba ndego, ndego segéteít, gaqo khobos te-omet. Ndego sip segézuváz. Zapa ndȿgo, ndego sip keoge ezoqam eqeieqeí mbá neka ndigu sip ekezán mbá. Yaq gaqo khobokhobos, sip segé-ngeasám, vȿpanqanĩm. 13 Ezoqam av ngenek nge:go, ndego sasae, moni qaqasam nonqo mba ndȿgoatún, neka ndego sip gezȿmbé-kȿfiayák.

14 Sip keoge ezoqam mbomambaqape, nó. No nȿkeza sip mȿtenȿtén, neka ndigu no vȿezȿtez, 15 ate av-té, Tat no ge:-otev neka no ndego vȿtēnȿten. Yaq no nȿkeza khandi nósanqáo, sip zapaya. 16 No sip nȿme ndinȿgó. Ndigu nqanek sip uta mokho-té mbá. Até ndigú-a, batȿndo-khatób. Ndigu noqa manqa wag ndȿyogém. Yaq sip bawan kopo mé:goát, neka sip keoge ezoqa kopo vȿzȿgoāt.

17 Tat kukú no-te. Zapa ndȿgo, no nȿkeza khandi nósanqáo, ezoqa zapaya. Yaq no nango tàbate-khandí:n. 18 Ezoqa ambá av nqēgo, no khandi ndæ̀vimbām. Geté no nȿkeza poev-té qatȿsanqáo. No bazafȿgakh nqanȿgó, nȿkeza khandi tæsanqao neka nqawa vȿendāp. No Tat nȿ-eín, matev av nqægo tægo."

19 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq Zu megetapak nangó ginȿ-qatȿném. 20 Ndigu ezoqa kopoáv, āv gini-einím nqægo, "Nandev ezoqam, nqova soqa mbȿigú! Matavap kumbȿgeáp, nandev. Gekha zapâ, zo teqa manqat ndozoyoge?"

21 Geté ezoqa nȿme, āv gini-einím nqægo, "Manqat av nqægo, kopȿmba mbaín, nqova soqa-us ezoqam-te tȿndo-fakhatat. Neka gê, nqova soqa, bȿi waev mbain ezoqam áv kené-khakheinȿvēm?"

Yesu gisanqawem

22 Zelusalem taon-te ndȿgo, pindap khȿuwa kandambaqape ndȿfakhán. Zu ezoqam, Mbumbukiam-qá khoev mboqoat khȿuwa mbomatavupatún, ma ibugukhokhof ndȿgo, Mbumbukiam-qa khoev nqawa teqa zenda-te giveem. Ta khȿuwa-te ndȿgo, qozaq viav ndȿ-ogitát. 23 Yesu Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te, Solomon-qá lou-qase-té ge-okhoám. 24 Yaq Zu megetapak ndȿpindám, te-te, vȿmbō-bevȿpem, "Gê, ni manqat ndafȿyamba gekha khȿuwā qonimbí-eĩn? Ė-moqoni-eín: Gê, qo Mesayâ?"

25 Yaq Yesu gezȿ-qavȿiu, "No mȿezȿ-eín. Geté zo no uni-manqatinteáv. Matev ndȿgo, no Tat-qa iz-te nqæmatanam, zo ndȿgo tȿne-zȿmesimít, av nqægo, no gekha ezoqām. 26 Geté zo no unimanqatinteáv. Zapa ndȿgo, zo nogí síp mbá.

10:12 10:12 Kel 20:29 **10:15** 10:15 Met 11:27; 1 Zion 3:16 **10:16** 10:16 Isa 56:8; Ezek 34:23 **10:17** 10:17 Filip 2:8-9

27 Nogi sip, manqa wag nø-ewagatún. No mǫ̀tenøtén ndigu,
neka no ndigu gènøpáev. 28 No ndigu khandi miavmiav
nøzø-etoám. Ndigu sa gemø-nasinimák. Ezoqa kopo, ndigu
noqa zenda-te gévimbamák. 29 Noge Tat, ndego no ndigu
genø-etoam, ndego ezoqa ewaqape ùnime:-løvubám. Ezoqa
kopømba mbaín, ndigu Tat-qa zenda-te te:viwam. 30 No neka
Tat, ni kopó."

31 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu Zu megeta-
pak, nqawa mbaqambaqa mba ndøpitáz. Ambá gepouimín,
vǭlaemɨn.

32 Yaq Yesu gezø-ein, "No matev eqeieqei kopoav no-
matønumám, zoqa bøi-te, ndøgo Tat-te qando-fakhanam. Yaq
gê, nqanek matev eqeieqei ate ndægo, kopo ākhanégo, ta
zapaya ndøgo, no lambe-qa nqazonøgo?"

33 Yaq ndigu gimbo-qavøinam, "Ni ambá av nqægo, qoqa
matev eqeieqei zapayā qatī-pouqobēm, vǿi-laqabēm. Geté
ni ndǿgo tǿtí-laqabém. Qo Mbumbukiam-qá iz qongi:wát.
Qo ezoqam mbá, qo. Geté qo Mbumbukiam-qá qote-
khamasiáp."

34 Yaq Yesu gezø-qavøiu, "Zoqa guguna manqat-te, Mbum-
bukiam āv gene-eín nqǽgo, 'No mǫ̀ezø-eín: Zo mbumbúk.'
35 Ni mɨ̀zi:nøtén, manqat ndøgo, ta mbuk-te ndøpeawap, uni-
manqatín. Mbumbukiam-qa Manqat gé-enendák. Mbum-
bukiam ndigu mbumbuk me:zǽb, ti-te ndigu teqa manqat
qafakhan. 36 Av tægoat ndægo, yaq gekha zapâ, zo no ndo-
zonø-manqate, 'qo Mbumbukiam-qā iz qongi:wāt', no qæ-ein,
av nqægo, no Mbumbukiam-gē Yō. No Tat ndøveatán neka
nqanek manqei-qape-te vøndō-khofotan.

37 No amba matev matønumav tægonɨn, av noge Tat
ndømbøe-poev, yaq ság, zo no ndø-unimanqatìnɨ̀m. 38 Geté
no mǫ̀ematønumatún. Yaq nakémbá. Zo noqa manqat uni-
manqatin poeveav tozogoat, zo noqa matev matanam zó-
unimanqatiním. Yaq zo tøzøté-zøtéz ndøgo, neka mokho
vozóndapēm, av nqægo, Tat no mokho-té gunu:gú neka no Tat
mokho-té qatu:gú."

39 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu ambá nqawá
ginø-møvøinamɨ́n. Geté ndego sègezømbo-navøém.

40 Taqa zita-te, Yesu nqawa Zoden kea yaq-keoqá genøveséz,
ta manqei ndøgo, ma bugukhokhof Zion ezoqa ibøkha iz
gezømbe-etoumam. Yaq ndǿgo temøqóm. 41 Yaq ezoqa kopoáv
gimøndæ-pindam. Ndigu āv gini-manqatám nqǽgo, "Zion
umingiap matev goneáv. Geté manqat ate ndægo, ngenek
ezoqam-qa yaq-te ge:manqatam, unimanqatín."

10:28 10:28 Zion 3:16; 6:39 **10:33** 10:33 Lev 24:16 **10:34** 10:34 Psa 82:6
10:38 10:38 Zion 14:10-11 **10:40** 10:40 Zion 1:28

42 Yaq ndøgo, ezoqa kopoáv, gè-unimanqatiním ndego.

11

Lazales genanim

1 Ezoqa mǒndøgoám. Iz Lazalés. Ndego enqoni mbogoám. Ndego tegi sænakheis namba, Meli neka Mata, Betani vemiav-té giyagám. 2 Ngunuk Meli, tuge anganømyo Lazales enqoni qambogoam, ndúgu, tae etet sisip mbomambaqape, Evezøza-qa zenda tokhotapak-te guoqouz neka yaq susu ekeza izum vømbōe-vuogim. 3 Yaq ndigu Lazalesgi sænakheis manqat ndøkhoføtøvém, Yesu-te, "Evézøza, qoge qafu mbomambaqape, enqoni mbogó."

4 Geté Yesu nqanek manqat ge-ewag, ndego āv gene-eín nqǽgo, "Nqanek enqoni, løvøte-te gé-ituák. Geté tønefakhán ndøgo, Mbumbukiam-qá iz mé:-eqá, neka Mbumbukiam-ge Yo, iz kandambaqape vōendāp."

5 Yesu poev kandambá, Mata-te neka tugu namba qawan-te neka Lazales-te. 6 Geté Lazales-qa enqoni-qa yaq-te manqat ge-ewag, ndego nakhamas-te okhoeáv ti-te. Geté ta manqeite ndøgo, ma ge:goam, khøuwa menas nøme, mǒndø-qovezám. 7 Taqa zita-te, ndego ekeza paev ezoqam, āv gezømbe-eín nqǽgo, "Nqawa Zudia plovins-té qazinø-qaván, Lazales bizimō-ometam."

8 Geté tegi paev ezoqam gimbo-qavøinam, "Nøméndim ezoqam. Nømønqei qagoam, ezoqa qo ambá nandí ginipouqabemín ndøgo, vōlaqabemin. Gê, qo unimanqatîn, veseze-qa qógo?"

9 Yaq Yesu gezø-ein, "Paveat kopo-te, khøuwa iziz tuélv nqambøigu. Gekha ezoqām ndego, paveat-te te-okhoat, ndego kopømba mbaín tekhaotav, vøbøiāv. Zapa ndøgo, paveat-qá waev-té genø-okhoát. 10 Geté gekha ezoqām ndego, bøivun-te te-okhoat, ndego ndǒkhaotáv, vøboiāv. Zapa ndøgo, ndego waev mbaín."

11 Taqa zita-te, Yesu manqat nøme, āv gezømbe-eín nqǽgo, "Nigi nøfu Lazales, venanqei ndøbuvít. Geté no nangó qamøtiú."

12 Yaq tegi paev ezoqam gindu-qavøinam, "Evézøza. Qanimáv. Ndego ndebuvit, yaq ndǒ-eqeieqei-év."

13 Ndigu até vōe-einim, Yesu Lazales-qa venanqei sømbiamqa yaq-te mba me:manqaté. Geté ndego teqa løvøte-qa yaqté gene-eín. 14 Yaq Yesu manqat ndaføyamba zø-eín, "Lazales mǒndønaním. 15 Geté zo zapaya, no khanakhanákh, no te namba goneav qagoam. Yaq zo kopømbá, no tøneunimanqatiním. Geté, ság. Ndakin zíniáv te-te."

11:1 11:1 Luk 10:38-39 **11:2** 11:2 Zion 12:3 **11:4** 11:4 Zion 9:3

16 Yaq Tomas, iz nøme gimbo-akhaemam, qaqangeāp, paev
ezoqa nøme āv gezømbe-eín nqǽgo, “Sà bizimuniáv. Yaq
sizimú-pakhaén te namba.”

Yesu ndégo, ezoqa løvøte-te ndekhandi:zat neka khandi
ndēzø̄-ētōām

17 Yesu Betani vemiav-te gemøfakhan, yaq āv gene-ewág
nqǽgo: Lazales manqei-pakha-te mǫndø-utøvém. Ndakin
khøuwa foa mǫndømø-navøém. 18 Yaq Betani vemiav-a, yaq
Zelusalem taon, taqa atap khapémbá. Tri kilomita mbá.
19 Zudia ezoqam kopoáv ginduzav, Mata neka Meli eiv
vømøzø̄-tøkē, tigi anganøm-yo gezømbe-nanim.

20 Mata gu-ewag, av nqægo, Yesu ngêgeāv, yaq nakhoa-té
gunøwáv. Yesu mbøeqatáz. Geté Meli khoev-té gunoqotám.

21 Yaq Mata Yesu gumbo-ein, “Evézøza. Qo amba nqanek
toqogoni:n, yaq noge anganøm-yo, ambá gé:nanimák. 22 Geté
no mǫtenøtén, até ndakín-a, qo Mbumbukiam andē gekha mē
toqombo-viam, ndego ndǫqa-etoám.”

23 Yaq Yesu gumbo-qavøiu, “Qoge anganøm-yo nango
ndǫkhandí:v.”

24 Yaq Mata gundu-ein, “No mǫtenøtén. Vaev khøuwa-te,
løvøte ezoqam tikhandi:z, até ndegó-a, tékhandí:v.”

25 Yaq Yesu gumbo-ein, “Ezoqam nó, ezoqa løvøte-te
nqækhandi:zat neka khandi nqāzø̄-ētōām. Gekha ezoqām
ndego, no nde-unimanqatinat, ndego géyagét, oskia ndego
tenanim. 26 Neka gekha ezoqām ndego, ndeyage neka no
ndē-ūnīmānqātīnāt, ndego génanimák. Gê, qo nqanek moqó-
unimanqatin?”

27 Yaq ndugu gundu-qavøiu, “Evézøza. No møe-
unimanqatín, av nqægo, qo Mesayá. Mbumbukiam-gé Yó.
Qo ndégo, Mbumbukiam manqat ge-ein, av nqægo, nqanek
manqei-qape-te tendo-khofotav.”

Yesu Lazales-qa gevin

28 Mata nqanek manqat gumu-ein, yaq tugu namba
qawan-té gunøqaván, Meli, manqat vømømbō-ein. Sègembo-
voá, gumbo-ein, “Nømendim ezoqam mǫndø-geavún. Ngêgó
nqanek. Qoqa ndøbeváp.”

29 Meli nqanek manqat gu-ewag, yaq ndugu até gundigu,
gè-itán, te-te vøwav. 30 Yesu vemiav mokho-te fakhaneav
ndøgoám. Ndego zua ndo:goám, ma Mata gumiqat. 31 Ndigu
Zu ezoqa nøme, Meli namba khoev-te gigoam, eiv gimbo-
tøkeam, gi-ometam, av nqægo, ndugu nakhamas-te gu-itan,
vøfakhan, yaq ndigu gèmbo-paevém. Ndigu até vøe-einim,

11:16 11:16 Mak 14:31 **11:24** 11:24 Zion 6:40 **11:27** 11:27 Zion 6:69

manqei pakha-tē gunømā. Gemøvı̄n. 32 Meli Yesu-te gumu-
fakhan, gu-omet, yaq teqa zenda tokhotapak-te, ekeza kha,
manqei me:laváo, vømbō-ein, “Evézøza. Qo amba nqanek
toqogoni:n, yaq noge anganøm-yo ambá gé:nanimák.”
33 Yesu Meli gu-omet, gu-eivam, neka ndigu Zu ezoqa nøme,
namba gi:geavun, vø̄-eivumam, ndego mbøni mbonqosøgím,
tanakh vøzø̄go. 34 Yaq gezøbevap, “Zo ndego gekham-tē qa-
zomǿ-otøvem?”
Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Evézøza. Bı̄ziniáv, vømø̄qeiv.”
35 Yaq Yesu gèvín.
36 Yaq ndigu Zu ezoqam, āv gini-einím nqégo, “Ndǽ!
Ndego kuku kandambá qambogoam te-te.”
37 Geté ezoqa nøme āv gini-einím nqégo, “Ngenek, ndego
høi waev mbain ezoqam ndøkhakheinøvém. Yaq gê, kopømba
mbaı̄n, Lazales amba tekhakheinøvemi:n? Yaq ndego ambá
génanimák.”

Yesu Lazales løvøte-te gekhandi:v

38 Yesu manqei-pakha-te gemefakhan, mbøni
kandambaqape, nangó qanømbo-nqosøgím. Ta manqei-pakha
ndøgo, køi nqá. Mboqog mbaqambaqa-qapé gini-tokavám.
39 Yaq Yesu gezø-ein, “Mbaqambaqa-qape vø̄-
qambesømém.”
Geté Mata, ndugu løvøte ezoqam-gu sævømiu, gundu-ein,
“Evézøza. Vøvanq unimé:-soqá. Ndego khøuwa mòndømbo-foa-
éz, manqei-pakha-te ngu:gu.”
40 Yaq Yesu gumbo-ein, “No mòtaqa-eín. Toqo-
unimanqatin, yaq Mbumbukiam-qa bazaføgakh-qape
qóqeív.” 41 Yaq ndigu ezoqam até gindigonem, mbaqambaqa-
qape vø̄-qambesømem.
Yaq Yesu ová genøqán. Yaq āv gene-eín nqégo, “Tát! No
ike kandambá qo-te. Qo noqa manqat, mòqo-ewág. 42 No
mòtenøtén, qo noqa manqat oskia qòyogé. Geté no nqanek
manqat ti zapaya ngínik qate-manqaté, ezoqa ewaqape ngi-
waniap. Nginik tı̄abiti-unimanqatiním, av nqægo, no qo
qotøndo-khofotán.”
43 Yesu nqanek manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq
kandambaqapé møndæ-akhá, “Lázales. Mòqotøndo-fakháq!”
44 Yaq ngenek ezoqam, genanim, sègendo-fakhán. Teqa
zenda lou geagim nonqo neka zenda tokhotapak-te, ndabua
até gembøe-løvøtupám, neka kawa-te vømbō-løvøtupam.
Yaq Yesu ezoqa āv gezømbe-eín nqégo, “Ndabua nandav,
vòmbo-nqovozømém, bēwav.”

11:37 11:37 Zion 9:6-7

Yesu ande gimbøe-voqoem
(Met 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

45 Ndigu Zu ezoqam, Meli-te gindupia, yaq matev giqeivim,
Yesu gematanam, ndigu ezoqa kopoáv, gè-unimanqatiním.
46 Geté ezoqa nøme, Felisi ezoqam-té ginøzáv, Yesu-qa matev-
qa yaq-te, emanqat vømøzø̄-votot.
47 Yaq Felisi ezoqam neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa
kandakanda, Zu megetapak nøme ndøpisám. Manqa ndǿ-
ovøemém. Yaq āv ginibondát nqǽgo, "Gekhā zígonēm?
Ngenek ezoqam, umingiap matev khàpumu-khouwév, nge-
matanam. 48 Sa tizimbo-taket, matev av nqægo sa tegot,
yaq ezoqa ewaqape gé-unimanqatiním ndego. Yaq Lom
megetapak, Mbumbukiam-qa khoev géngi:nám neka manqei
vønimbí-vinī́m."
49 Yaq ti mokho-te ndigu, ezoqa kopo, iz nqambogo Kayafas,
ndego ta viav-te ndøgo Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kan-
dambaqape gegoam, ndego āv gene-eín nqǽgo, "Ge zô,
matavap mbaī́n? 50 Mozombó-matøvemem? Qanimav ndǿgo,
ezoqa kopo tenanim, ezoqa ewaqape zapaya, ambá ndøgo,
ni ezoqam ate nqazi:gu, sa tizimu-nasinim." 51 Kayafas
nqanek manqat ge-ein, ndego ambá av nqǣgo, yakhapus
mbā sege-matøvēm. Geté ndego Mbumbukiam-qá manqat
ndøveáz. Zapa ndǿgo, ta viav-te ndøgo, ndego Mbumbukiam-
gé iziz ezoqam kandambaqapé. Yaq nakémbá, ndego av ge:-
ein nqægo, Yesu Zu bawan-ak zapaya mē:nanī́m. 52 Geté
unimanqatín, Zu ezoqam zapaya mbá mbá. Geté até ti
zapaya ndigú-a, Mbumbukiam-gi nakheis ate ndi:gu, manqei-
manqei vinivinimba ndindu-yageapet. Yaq até ndigú-a,
tǐabiti-tøkuaném, vømǿ-kopoēz.
53 Ta khøuwa-te ndøgo, Zu megetapak voqoe ndøngazém, av
nqægo, Yesu gēlaēm. 54 Yaq nakémbá, Yesu Zudia plovins-
te, kha sekemba vøndæveáv. Geté Eflaim vemiav-té genøwáv,
ndøgo leg-av manqei avønin-te ndøgo. Yaq ekeza paev ezoqam
namba, ndǿgo tiyagám.
55 Ta khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam-qa Pasova khøuwa
kandambaqape, avønín qagoám. Yaq ezoqa ewaqape,
Zelusalem taon-té ginøqavát, Mbumbukiam-qa bøi-te, é-
betō-ndaføyamba-ez, tiqa khøuwa kandambaqape nonqo, av
Mozes-qa guguna manqat qæ-ein. 56 Yaq ndigu Yesu-qa
ndøvawát. Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te gimøvabat,
ndigu āv ginibondát nqǽgo, "Ǻv khazøté-matavap? Ndego
petøndéwāv penømakhaya, nqanek møvøna kandambaqape-
te?" 57 Geté Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka
Felisi ezoqam, ezoqa manqa é-møndøzømbo-løvuá, av nqægo,

11:45 11:45 Zion 7:31 **11:46** 11:46 Luk 16:31 **11:52** 11:52 Zion 10:16 **11:53** 11:53 Zion 5:18

gekha ezoqām ndego, te-otev, Yesu ākenégo, bèzø-eín. Zapa ndøgo, ndigu Yesu møvøiwat-qa mbogoám.

12

Meli tae et sisip mbomambaqape, Yesu-qa kha-te gumbøe-qouz

(Met 26:6-13; Mak 14:3-9)

1 Khøuwa siks mba mu:-ewabám, Pasova khøuwa kandambaqape. Yaq Yesu Betani vemiav-té genøwáv. Betani vemiav ndøgo, ma Lazales geqotam, ndego løvøte-te gekhandi:v. 2 Yaq qakhagus ndøgo, Yesu zapaya, lou ndøkhakheinømém. Mata ndøyogím, lou. Ezoqa nøme, Yesu namba lou loge-te giqonavam, Lazalés.

3 Yaq Meli até gundigu, Yesu-té gunøwáv, botol-qase tae et sisip mbomambaqape, fia kandambaqape, vøndōndap, yaq Yesu-qa zenda tokhotapak-te sasa mo:qouz. Yaq ekeza izúm gumbøe-vuogím. Taqa sisip gò:yát. Khoev-qape ùnime:-gutáv.

4 Yaq Yesu-ge paev ezoqa kopo nøme, Zudas Iskaliot, ndego vaev sa gemboqambun, āv gene-eín nqǽgo, 5 “Nqanek tae et fia kandambaqape, ambá ziwi:mín, moni mokho tri andled vizī-qasemin. Yaq moni ndigu, ambá gigiap-av ezoqam zizø-etoamín.” 6 Ngenek nqanek manqat ge-ein, ambá av nqǽgo, gigiap-av ezoqam me:goām. Geté zapa ndøgo: Ndego aqona ezoqám. Yesu neka tegi paev ezoqam-gi moni, ndégo tembo-kewagám neka nøme sège-nøzøzoín, ekezan nonqo.

7 Geté Yesu gembo-ein, “Sègembo-iváv, ngunuk. Ei mbá guni-matanám. Nqanek tae et sisip mbomambaqape gugeatam neka noqa kha-te vō:qouz, ngunuk no otønat nonqo me:khakheinømbém. 8 Zo gigiap-av ezoqam namba oskia zøté-yageapát. Geté no namba, oskia zí:yageák.”

Lazales gimbo-voqoem

9 Zu ezoqa bawan-qape giyogem av nqǽgo, Yesu Betani vemiav-tē gegō, yaq ndigu tinøzáv ndøgo. Ndigu ambá av nqǽgo, Yesu zapaya mbā gini-apāt, geté ndigu até Lazales omete-qa ndøgoám, ndego Yesu løvøte-te gekhandi:v. 10 Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, nqanek matev giqeivim, ndigu āv gini-voqoém nqǽgo, “Até Lazalés-a, bìzilaém.” 11 Zapa ndøgo, Lazales zapaya, Zu ezoqa kopoáv, Yesu-té ginønøzáz, ndego vø̄-unimanqatinim.

Yesu Zelusalem taon-te, ande kawa ezoqam me ge:-on
(Met 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

12:1 12:1 Zion 11:1, 43 **12:2** 12:2 Luk 10:40 **12:3** 12:3 Luk 7:37-38 **12:8** 12:8 Deut 15:11 **12:11** 12:11 Zion 11:45

12 Yaq khøuwa nøme qandopave, ezoqa bawan-qape Pasova
khøuwa kandambaqape-te gindupindam, āv giniyogém
nqægo: Yesu Zelusalem taon-té gendówáv. Avønín géfakhán.
13 Yaq ndigu epek ndø-upøgím, vømbōe-qatøzem. Yaq āv gini-
akhaemát nqægo, "Hosána! Iké: Mbumbukiam-te. Ndego
ngenek ezoqam bèkhakheinøvém, Evezøza-qa iz-te ngegeav,
ngenek Izlael ezoqam-ge kawa."

14 Yaq Yesu donki ndakinak ndø-omét. Yaq zita-té
gembøeqóm, sasa ndøwav. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa
manqat, é-møndo:-eín, av nqægo, 15 "Zayon ezoqam. Zo møe
ndǫ̀gő, zo ezoqam, Zelusalem taon-te ndozoyage. Ngé! Zoge
kawa ngégeav. Donki ndakinak-qá zita-té gonoqotáv."

16 Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu donki-qa zita-te, Zelusalem
taon-te gewav, tegi paev ezoqam nqanek manqat-qa mokho
zøtezateáv. Geté vaev-te, Yesu iz kandambaqape gendap,
yaq tinizøtéz ndǫ́go, nqanek manqat, Yesu-qá yaq-té qane-
peaupám. Yaq ezoqa Yesu āv timbøe-matønømém, av
Mbumbukiam-qa Manqat bugukhokhof qæ-ein.

17 Ndigu ezoqa kopoav, Yesu gi-ometam, Lazales gembo-
akha, ndego manqei-pakha-te gegoam, neka løvøte-te
vōkhandi:v, ndigu nqanek emanqat sège-vøndazát. 18 Yaq
nakémbá, ezoqa kopoav-qape nakhoa-te gizav, Yesu vømbōe-
qatøzem. Zapa ndǫ́go, ndigu nqanek umingiap matev-qa
yaq-te, mǫ̀ndøyogém, Yesu gematanam. 19 Yaq Felisi ezoqam
ekeza mokho-mba, āv ginibónd nqægo, "Ndæ, zøtéqeivī̃m?
Ni ezoqa Yesu-qa yaq-te qazizømbi-khafen, kopømba mbaín.
Ezoqa ewaqape sègembo-pavét."

Bawan vini-ak, Yesu omete-qa gigoam

20 Ndigu ezoqam-qa mokho-te, Zelusalem taon-te gi-apat,
Pasova khøuwa-te Mbumbukiam-qa iz timø-eqanem, Glik ezo-
qam mǫ̀ndøgoám. 21 Yaq ndigu Filip-té ginøzáv, ndego
Betsaida vemiav-ak, ndøgo Gelili plovins-te, vømbō-einim,
"Khanánqa. Ni ambá manqat nimbo-einimín, Yesu." 22 Yaq
Filip Endlu-té genøwáv, vømømbō-ein. Yaq ndigu ezoqa
menas, sasa ndøzav, Yesu vømømbō-einim.

23 Yaq Yesu gezø-qavøiu, "Qanimáv. Khøuwa iz mǫ̀ndøndáp.
Mbumbukiam avønín, iz kandambaqape mbó-etoám,
Ezoqam-ge Yo. 24 No unimanqatín nqazø-manqate. Wit
nanga, manqei-te bøiazaneav tøgoat neka pakhaezateav
vǫ́goāt, yaq yakhapus mbá segégoát. Geté tipakhaez, yaq
nanga ndøviám. Kopoáv.

12:13 12:13 Psa 118:25-26; Zion 1:49 **12:15** 12:15 Zech 9:9 **12:16** 12:16 Zion 2:22 **12:23** 12:23 Zion 13:31-32; 17:1 **12:24** 12:24 1 Ko 15:36

25 Gekha ezoqām ndego, yage-te møqæ tømboyat, ndego
ndæ̀khambuá. Geté gekha ezoqām ndego, nqanek manqei-
qape-te, ekeza yage zita te:wua, ndego miavmiav ndǿgeatát.
26 Gekha ezoqām ndego, noqa sasae gone-qa ndego, ndego
no bènøpáev. Yaq ma no tøtegoat, até ndegó-a, gégoát. Gekha
ezoqām ndego, noge sasae ezoqam tegoat, ndego noge Tat, iz
kandambaqape mbó-etoám."

Yesu ekeza løvøte-qa yaq-te ge:zømas

27 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "No nòfofogeapét.
Matavap gènømbu-kiambøpét. Gê, no gekha manqat nó-
eī́n? Ndǿgò? 'Tát! No vǿkhandī́:n. Nqanek viniv-qape
benøfàkhā́n.' Geté āv taoká! No nqánek qategeavún. Khøuwa
eqeieqei mǿndøndáp. 28 Tát! Qakeza iz vǿ-eqá!"

Yaq yan-te nqo:go, manqat ndofakhán. Āv qane-eín nqǽgo,
"No nøkeza iz, mǿe-eqá. Yaq no nangó qatǿ-eqá."

29 Ezoqa ewaqape, ta manqei-te ndøgo giwaniapam neka
nqanek manqat vǿyogem, nøme āv gini-einím nqǽgo,
"Ndand ndønqøōz." Geté nøme gi-einim, "Enzol ezoqam,
manqat mbo-eín."

30 Yaq Yesu gendo-ein, "Manqat nqanek, yan-te qandovis,
ambá av nqǣgo, no zapayā qane-manqatām. Geté zo zapayá
qane-manqatám.

31 Ndakin Mbumbukiam manqei-qape ezoqam gégevezó,
neka ndego manqei-qape kawa ezoqam, Saitan, vǿ-ogiū.
32 No manqei-qape-te nqægo, ti-eqanonam, yaq no ezoqa
ewaqape nókhatób, no-te."

33 Yesu nqanek manqat ge-ein, tenezømás ndǿgo, ndego
ande āv kenénanī́m.*

34 Yaq ezoqa ewaqape gindu-einim, "Mozes-qa guguna
manqat, ni qeiyogem, āv qaninømánd nqǽgo, Mesaya ndego
miavmiav ndǿyagát. Yaq ge qô, gekha zapâ, qo av ndoqote-
manqate nqægo, Ezoqam-ge Yo gēnanī́m? Neka gê, ndego
Ezoqam-ge Yo, gekha ezoqâm?"

35 Yaq Yesu gezø-qavøiu, "Waev, zo mokho-te khøuwa nøme
khapémbá tøgoat. Zo ndakin waev zua nandazømbego, yaq
waev-té qanø-okhó. Soqaín ndøgo, zo bøivun tøgutaz. Zapa
ndǿgo, gekha ezoqām ndego, bøivun-te tema, ndego gé:-
otevák, ande āv kenéma. 36 Ndakin waev zua ndøgó, zo
namba. Yaq nakémbá, vǿ-unimanqatiním, nqanek waev, yaq
até zó-a, vozó-waev-ezoqam-ēz."

12:25 12:25 Met 16:25 **12:27** 12:27 Psa 6:3; 42:5; Met 26:38 **12:32** 12:32 Zion 3:14 **12:33** 12:33 Zion 19:6 * **12:33** 12:33 Ndǿgo tene-eín, tae mutui-te ti-eqeinam, vǿtøkewēm. **12:34** 12:34 Psa 110:4; Isa 9:7; Dan 7:14 **12:35** 12:35 Zion 8:12 **12:36** 12:36 Ef 5:8

Yesu nqanek manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq gèwáv. Gèpeó, ezoqam-te.

Ezoqa kopoáv, Yesu unimanqatinteáv

37 Yesu ezoqa ewaqape-qa bøi-te, umingiap matev vinivin-
imba kopoáv gematønumam. Geté até ndøgó-a, ndigu uni-
manqatinteáv ndego. 38 Nqanek matev tønefakhán ndøgo,
Mbumbukiam-qa Manqat tàbete-unimanqatín, tege manqa
vevezam ezoqam Aezaya gepeawam. Ndøgo āv qane-
manqaté nqægo,
"Evézøza. Manqat ndøgo, ni qati-zømesimam, gekha ezoqā
ndø̄-unimanqatin?
Neka gekha ezoqā ndømatøvem, av nqægo, nqanek matev
kandakanda, Mbumbukiam ndømatanām?"
39 Ezoqa kopømba mbaín, Yesu gé-unimanqatin̄m. Taqa
yaq-te, Aezaya manqat nøme āv gene-eín nqægo,
40 "Mbumbukiam bøi mòndøzø-gutám,
neka mbøni vøzōtok.
Yaq nakémbá, ndigu kopømba mbaín, bøi tiːqeivat
neka tiqa mbøni-te, kopømba mbaín, mokho timbo-
ndapemat,
neka ndigu kopømba mbaín, no-te tinduzav, neka no
ndigu vøe-khakheinøvēm."
41 Aezaya nqanek manqat, Yesu meː-eín. Ndego é-
møndoːqeív, av nqægo, Yesu iz kandambaqape ndøndáp.
42 Ezoqa kopoáv, ndigu Yesu unimanqatinteáv. Geté
até Zu megetapak mokho-té-a, nøme mòndø-unimanqatiním.
Kopoáv. Geté ndigu gèkhonoumám. Ndigu manqat bavokho
einiáv, av nqægo, Yesu-tē ginønøzāz. Zapa ndøgo, ndigu
Felisi ezoqam-te møe ndøgoám. Soqaín ndøgo, ndigu tiqa
guligulim-te tizømbe-khafen. 43 Ndigu iz kandakanda, ezoqam-
te ndape-qa ndøgoám, ambá ndøgo, Mbumbukiam-te.

Ezoqa manqa ovøyam-te tø-ab, nqánek, Yesu-qa manqat

44 Yaq Yesu sa manqa ndøyám. Av gene-eín nqægo,
"Gekha ezoqām ndego, no nde-unimanqatinat, ndego ambá
av nqēgo, no mba ndø-unimanqatināt. Geté ndego até ndegó-
a, no gendo-khofotan, nde-unimanqatīnát. 45 Neka gekha
ezoqām ndego, no ndenømende, ndego até ndegó-a, no gendo-
khofotan, nde-omêté. 46 No waev nogeavún, nqanek manqei-
qape-te. Yaq gekha ezoqām ndego, no nde-unimanqatinat,
ndego bøivun-te sekemba géyageák.
47 Gekha ezoqām ndego, noqa manqat ndeyoge, gete o-mba
ndapeav ndøgo, no ndego manqa ovøyam-te nøveák. Zapa

12:38 12:38 Isa 53:1 **12:40** 12:40 Isa 6:10 **12:41** 12:41 Isa 6:1 **12:42** 12:42 Zion 9:22 **12:43** 12:43 Zion 5:44 **12:45** 12:45 Zion 14:9 **12:47** 12:47 Zion 3:17

ndøgo, no ambá ta zapaya ndøgo, tøtegeavún, manqei-qape ezoqam manqa ovøyam-te tæ-ab. Geté no ndigu khandi:zat-qa nogeavún. 48 Gekha ezoqām ndego, no ndesanqana neka noqa manqat o-mba ndapeav ndego, matev ndǿgó, ndego manqa ovøyam-te tøve. Ndego vaev khøuwa-te, manqa ovøyam-te, nqánek qávé, manqat no nqæmanqate. 49 Zapa ndøgo, manqat ndøgo, no qate-zømesimam, ndøgo ambá av nqǣgo, noqa matavap-tē qando-fakhatē. Geté manqat, Tat nøløvuát, ndego no gendo-khofotan, no gekha manqat banǿ-ein neka ezoqa batē-zømesim. 50 Neka no mǿtenǿtén, manqat ndøgo, no manqa genø-løvua, tøte-zømesim, zo khandi mi-avmiav zǿ-etoám. Yaq nakémbá, gekha manqāt ndøgo, no nqate-manqate, no āv qate-manqaté, av Tat genømbe-ein."

13

Yesu ekeza paev ezoqam, zenda tokhotapak gezøsunguz

1 Pasova khøuwa kandambaqape, avønín qagoám. Yesu é-møndæ-otév, teqa khøuwa mǿndø-fakhān. Ndego nqanek manqei-qape, avønín gé-iváv, Eve-te vǿwāv. Ndego kuku mbogoám, ekeza ezoqam-te, nqanek manqei-qape-te. Yaq ndakin ndego āv genezømás nqǽgo: Teqa kuku kandamba tantáv.

2 Khagus, Yesu ekeza paev ezoqam namba, lou gilog, Zu-das, Saemon Iskaliot-ge yo, nqova soqaqape matavap é-møndømbo-etoám, av nqægo, Yesu segembō-qambūn. 3 Yesu mǿndæ-otév, Eve matev ate ndægo, teqá zenda-té genøvé. Neka ndego mǿndæ-otév, Mbumbukiam-té gendowáv, neka yaq nango Mbumbukiam-te vǿvesēz. 4 Yaq Yesu até gen-dego, lou loge-te geqotam, gè-itán, ndabua mumat go:-uzam, gèkhofá, neka ndabua susu vuogim nonqo, bøndim-te vǿløvøen. 5 Qamømbøeva ndøgo, ndego ndis-te ibøkha ndøqóuz, tegi paev ezoqam-qa zenda tokhotapak sunguzam vǿngaz, neka ndabua bøndim-te qambo-løvøetam, susu sasa zømbe-vuogim. 6 Yaq Saemon Pita-te gendowav, ngenek Yesu āv gembøe-eín nqǽgo, "Evézøza. Qo ezoqa kandambaqapé. Kopømba mbaín, noqa zenda tokhotapak toqosunguz."

7 Yaq Yesu gembo-qavøiu, "Qo ndakin mokho ndapeáv, matev no nqæmatønumit. Geté vaev-te ndòqome-qatéq."

8 Yaq Pita gendo-ein, "Kopømba ùnime:-mbaín, zenda tokhotapak toqonø-sunguz."

Yaq Yesu gembo-qavøiu, "No qoqa zenda tokhotapak sun-guziav tøgoat, yaq qo kopømba mbaín, noge ezoqam toqo-goat."

13:2 13:2 Luk 22:3; Zion 13:27 **13:3** 13:3 Zion 3:35; 16:28

9 Yaq Saemon Pita gendo-qavøiu, “Evézøza! Av tægoat
ndægo, yaq qo zenda tokhotapak mba qonø-sunguzák, geté
até lou geagim nonqó-a neka kawa voqonø-sungūz.”
10 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Gekha ezoqām ndego,
tekhakuam, teqa kha ate ndægo bæbæs. Ndego kha nango
gésunguzák. Geté zenda tokhotapak mba ndøsungúz. Até zó-
a, bæbæs. Geté ezoqa ewaqapé mbá.” 11 Yesu é-møndæ-otév,
gekha ezoqām ndego, sa temboqambun. Yaq nakémbá, av
ge:-ein nqægo, “Ezoqa ewaqapē mbā, bæbæs.”
12 Yesu tiqa zenda tokhotapak gumusunguz, yaq ndabua
mumat go:-uzam, gekhofa, nqawa tène-úz, vōqom, ma geqo-
tam ndøgo. Yaq gezøbevap, “Zo mokho mozombó-ndapem, no
ndakin matev qazø-matønumat? 13 Zo no ‘Nømendim ezoqam’
neka ‘Evezøza’ zonø-akhayám. Yaq ndøgo qanimáv. Zapa
ndøgo, no unimanqatín, zoge nømendim ezoqám neka zoge
Evezøzá. 14 No zoge Evezøza neka zoge nømendim ezoqam
nqægo, zenda tokhotapak qazø-sunguzat, yaq até zó-a, zo
yaqyaq-a zenda tokhotapak zósunguzumát. 15 No matev
mȍtezømás. Yaq até zó-a, matev kopo zómatønumát, av no
qazømbe-matanam. 16 No unimanqatín nqazø-manqate. Sasae
ezoqam, ekeza kawa ezoqam géløvuák. Neka u-anim, ma
géløvuák, ndego ezoqam, ma gende-khofotav. 17 Ndakin
zo mȍzøte-zøtéz, taqa yaq-te. Zo āv tøne-matanám. Yaq zo
khanakhanakh-us zógoát.
18 No ambá av nqægo, zo ezoqa ewaqape nøte-manqatē.
No mȍtenøtén, ndigu ezoqam, no qævevesam. Geté manqat
ndøgo, Mbumbukiam-qa manqat-te nqapeawap, tàbete-
unimanqatín, av qæ-ein nqægo, ‘Ndego ezoqam, lou namba
qatilogat, sègenø-qambún.’ 19 Ndakin, nqanek matev
fakhaneav ndøgo, no é-ndøtezømastét, taqa yaq-te. Yaq matev
tøfakhan, zo tȍne-unimanqatiním, av nqægo, no ndégo.
20 No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqām ndego,
ezoqa nøme tekhato, ndego no qatøndo-khofotav, ndego no
ndȍkhatómb. Neka gekha ezoqām ndego, no tekhatomb,
ndego ndégo tékható, ma no gende-khofotan.”

Yesu tegi paev ezoqam ge:zømas, av nqægo, ezoqa kopo segembō-qambūn
(Met 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)

21 Yesu nqanek manqat gumu-ein, yaq ndego mbøni mbová.
Yaq ndego manqat ndaføyamba zø-eín, av nqægo, “No uniman-
qatín nqazø-manqate, zo ezoqa kopo segenø-qambún, neka no
qaqa ezoqam-qa zenda-te vȍvē.”

13:10 13:10 Zion 15:3; 6:64, 70-71 **13:14** 13:14 Met 20:28; Luk 22:27 **13:15** 13:15 Filip 2:5; Kol 3:13; 1 Pita 2:21 **13:16** 13:16 Met 10:24 **13:18** 13:18 Psa 41:9 **13:19** 13:19 Zion 14:29; 16:4 **13:20** 13:20 Met 10:40

22 Yesu-gi paev ezoqam, nqanek manqat giyogem,
yaq sègewambám. Gò:bevøpém, ndego gekha ezoqām
mé:manqate. 23 Ndego paev ezoqa nøme, Yesu kuku
qambogoam te-te, ndego Yesu avønin-té geqotám.
24 Yaq Saemon Pita, bøi mba mbokhouwá, av nqægo,
“Qombøébevāp, nandev. Gekha ezoqā mé:manqate?”
25 Yaq ndego paev ezoqam, Yesu-té genøsiná, vømbōbevap,
“Evézøza. Gekha ezoqām qoté-manqate?”
26 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “No lou mbewat, yaf-té
qatúqoqóm. Yaq gekha ezoqām ndego, tæmbo-etoam, ezoqam
ndégo.” Yaq Yesu até gendego, yaf-te lou mbewat vōuqoqom,
Zudas, ndego Saemon Iskaliot-ge yo, sasa mbo-etoam.
27 Zudas nqanek lou mbewat gendap, yaq Saitan mu:-ón,
teqa mokho-te.
Yaq Yesu āv gembøe-eín nqægo, “Matev ndøgo, qo
matanam-qa ndoqogo, nakhamas-té qanøgó.”
28 Ndigu ezoqa nøme, lou loge-te giqonavam, ndigu mokho
ndapeáv, gekha zapā Yesu nqanek manqat gembo-ein.
29 Ezoqa nøme āv gini-matavupám nqægo: Yesu Zudas loge
gigiap wi-qa yaq-te abembøe-eín, tiqa khøuwa kandambaqape
nonqo, o gigiap-av ezoqam moni etoam-qa yaq-te abembøe-
eín. Zapa ndøgo, moni ndégo tembo-kewagám. 30 Zudas
nqanek lou mbewat ge:ndap, yaq até gendego, bavokho
vōfakhan. Ta khøuwa-te ndøgo, lová.

Yesu guguna manqat ndakinak gezø-løvua

31 Zudas ge-ivav, gewav, yaq Yesu āv gene-eín nqægo,
“Ndakin Ezoqam-ge Yo, iz kandambaqape ndøndáp.
Neka te mokho-te, Mbumbukiam iz kandambaqape
vøndāp. 32 Mbumbukiam Ezoqam-ge Yo-qa mokho-te, iz
kandambaqape tendap, yaq ndego até Ezoqam-gé Yó-a,
iz kandambaqape mbó-etoám. Unimanqatín, ndego iz
kandambaqape, avønín é-ndømbo-etoám. 33 Nogi nakheis.
No ndakin khøuwa khapímbá, zo namba tøtegoat. Zo no ambá
ndøzønømbe-vawém. Geté, av Zu megetapak qazømbe-ein,
no zo manqat kopó, āv tæzømbé-eín, ‘Zo kopømba mbaín
tozotøndozav, ma no nqatema.’
34 No zo ndakin guguna manqat ndakinak nøzø-løvuá. Man-
qat nqánek: Zo kuku yà bezøgó, yaqyaq-a. Av no kuku
qanømbe-goam zo-te, yaq até zó-a, zo kuku āv tabezømbe:gó,
yaqyaq-a. 35 Zo kuku tøzøgoat, yaqyaq-a, yaq ezoqa ewaqape
segézøtéz, av nqægo, zo nogí paev ezoqám.”

13:27 13:27 Zion 13:2 **13:31** 13:31 Zion 12:23 **13:32** 13:32 Zion 17:5 **13:33** 13:33 Zion 7:33-34 **13:34** 13:34 Zion 15:12, 17; 1 Zion 3:23; 2 Zion 5

Yesu Pita gembo-vøndøyam, ndego teqa yaq-te to:nawam
(Met 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

36 Saemon Pita Yesu gembobevap, “Evézøza. Gê, qo
ākhoqotéma?”
Yaq Yesu gembo-qavøiu, “No ma nqatema, qo ndakin
kopømba mbaín, toqonøndo-paev. Geté vaev-te, qo qonøndó-
páev.”
37 Yaq Pita gembobevap, “Evézøza, gekha zapâ, no kopømba
mbaīn ndøgo, qo ndakin tøtaqando-paev? No notónaním, qo
zapaya.”
38 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Gê, qo unimanqatīn qotó-
naqanīm no zapaya? Āv taoká. No unimanqatín nqataqa-
manqate, kokolok naqanøká gé-ogeayák. Qo noqa yaq-te,
ndòqotøkhæ-nawám. Misiká toqoto-nawam.”

14

Mbumbukiam-te, nakhoa Yesú

1 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Zo mbøni bezòvā. Geté
zo Mbumbukiam zó-unimanqatiním. Neka até no-á, vø-
unimanqatinim. 2 Noge Tat-qa khoev-te, kougiap kopoáv.
Amba mbain tøgonin, no av nqægo ambá nøzømbé-einák. Yaq
no tøtemá ndøgo, zo khoev nomøzø-khakheinám. 3 No tænav
ndøgo, khoev vømøzø-khakheinām, yaq nango ndòtøndo-
veséz, zo vøekhatōb, nøkezan-te. Yaq até zó-a, tònegó, ma no
tøtegoat. 4 Zo nakhoa mòzøte-zøtéz, ndøgo ndølowe, ma no
tøtema.”
5 Yaq Tomas gembobevap, “Evézøza, ni nøtenateáv, ma qo
toqotema. Gê, ni nakhoa áv khatínøtēn?”
6 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Nakhoa, nó. Neka unimanqatin,
nó. Neka khandi, nó. Ezoqa no mokho-te mbá, gindúzáv,
atema Tat-te. Nakhoa nøme mbaín. 7 Zo no qazøte-zøtez, yaq
zo até nogé Tát-a, ndòzøte-zøtéz. Até ndakín-a, zo mòzøte-
zøtéz ndego. Neka zo ndego mòzo-ometám.”
8 Yaq Filip gembo-ein, “Evézøza. Ni ambá Qave qoti-
nømandín. Ság, nqanek.”
9 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Fílip. No nupøkhán mbá, zo
namba nqaziyage. Yaq gê, qo no qateqateâv? Gekha
ezoqām ndego, no genømend, ndego Tat ndø-omét. Gekha
zapâ, qo no ndoqonø-manqate, av nqægo, ‘Ni ambā Qave
qoti-nømandīn?’ 10 Gê, qo unimanqatinteâv, av nqægo,
no Tat-qā mokho-tē qatu:gū neka ndego Tat, no mokho-tē
gunu:gū? Manqat ndøgo, no nqazø-manqate, no ambá av
nqægo, nøkeza matavap-tē qatø-manqatē. Geté Tat mu:sasaeát,

13:38 13:38 Zion 18:15-18, 25-27 **14:3** 14:3 Zion 12:26 **14:6** 14:6 Zion 11:25; Lom 5:1-2 **14:7** 14:7 Zion 8:19 **14:9** 14:9 Zion 12:45; Kol 1:15; Iblu 1:3 **14:10** 14:10 Zion 12:49

ndego noqa mokho-te ngu:gu. 11 Zo no vȍ-unimanqatiním,
no zo av nqazømbe-manqate nqægo, no Tat mokho-tē qatu:gū,
neka ndego Tat, no mokho-tē gunu:gū. Geté zo nqanek
manqat unimanqatinteav tøgoat, zo tøzøté-unimanqatiním
ndøgo, no matev nqæmatanam. 12 No unimanqatín nqazø-
manqate. Gekha ezoqām ndego, no nde-unimanqatinat, ndego
matev āv gené-matønumát, av no nqate-matanam. Uni-
manqatín. Matev ndøgo, tematønumat, ndȍmø-løvuám, av
matev no nqate-matanam. Zapa ndøgo, no Tat-té qatømá.
13 Yaq gekha matēv ndøgo, zo noqa iz-te tozo-viømemat, no
ndæ̀matønumát. Yaq ndøgo, Yo mokho-te, Tat-qa iz tàbete-
eqawát. 14 Unimanqatín. Gekha matēv ndøgo, zo noqa iz-te
tozotøndo-viømemat, no ndæ̀matønumát."

Yesu manqa mbusa geve, Nqova Mbomambaqape tendo-khofotav

15 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Zo kuku tøzøgoat no-te,
yaq zo noqa manqa løvuat manqat ndòzombo-pavát. 16 No
Tat ndæ̀mboviám. Yaq ndego zo tøke ezoqam nøme zø-etoám.
Yaq ngenek zo namba mé:yagát, miavmiav. 17 Ngenek tøke
ezoqam, Nqova Mbomambaqapé. Ndego unimanqatin man-
qat mba ndømanqaté. Manqei-qape ezoqam, kopømba mbaín,
tindafem. Zapa ndøgo, ndigu ndego ometupáv neka ndego
zøtezateáv. Geté zo ndego mȍzøte-zøtéz. Zapa ndøgo, ndego
zo namba me:gó neka zo mokho-te até gú:goát.
18 No tænav, no ambá av nqǣgo, zo andē loundik me
nøtézuvāz. Geté no nango ndȍtøndoqaván, zo-te. 19 Khapé
gé:-auwamák. Yaq manqei-qape ezoqam no nango
génømendamák. Geté zo no ndòzo-nømendát. Zapa ndøgo,
no tæyagat, yaq até zó-a, zo ndòzoyagát. 20 Ta khøuwa-te
ndøgo, zo tøzøté-zøtéz ndøgo, no Tat-qā mokho-tē qatu:gū
neka zo no mokho-tē qazotu:gū neka no zo mokho-tē qatu:gū.
21 Gekha ezoqām ndego, noqa guguna manqat te-ewagat
neka vømbópavāt, ezoqam ndégo, kuku ndømbogo no-te.
Neka gekha ezoqām ndego, no-te kuku ndømbogo, noge Tat
kukú te-te. Neka até nó-a, kukú te-te. Neka no ndego, nøkezan-
qa yaq-te, nombó-vøndøyám."
22 Yaq Zudas gembo-ein, (ngenek Zudas teoká ndego,
Zudas Iskaliot), "Evézøza, gekha zapâ, qo ni qakezan-qa
yaq-te toqoni-vøndøyam, getē manqei-qape ezoqam qozȍ-
vøndøyamāk?"
23 Yaq Yesu gembo-qavøiu, "Gekha ezoqām ndego, no-te
kuku tømbogoat, ndego noqa manqat o-mba mbøéndapát.

14:11 14:11 Zion 10:38 **14:12** 14:12 Mak 16:19-20 **14:13** 14:13 Met 7:7; Zion 15:16 **14:15** 14:15 Zion 15:10; 1 Zion 5:3 **14:16** 14:16 Zion 14:26; 15:26; 16:7 **14:17** 14:17 Zion 16:13 **14:20** 14:20 Zion 17:21-23

Yaq noge Tat kuku mbógoát te-te. Yaq ni nitøndú-niáv,
te namba vøtíqōm. 24 Geté gekha ezoqām ndego, kuku
mbain tøgoat no-te, ndego noqa nømendim manqat, o-mba
gó:ndapeák. Nqanek manqat zo nqazoyoge, ndøgo ambá av
nqǣgo, nøkeza manqāt, geté ndøgo Tat-qá manqát, ndego no
gendo-khofotan.
25 No nqanek manqat, tæzømbe-eín ndøgo, ate av-té, no
zo namba nqate:go. 26 Ndego tøke ezoqam, Nqova Mbo-
mambaqape, ndego Tat noqa iz-te tendo-khofotav zo-te,
ndego zo matev ate ndægo gé:zømesimát neka matavap vøzø-
mboqoayāt, manqat ate ndægo, no qazø-manqatam.
27 No mbøni bøiv matev nøzø-iváv zo-te. Noqá mbøni
bøiv matév. Mbøni bøiv matev ndøgo, tæzø-etoam, viní. Av
taoká, av manqei-qape ezoqam ndizømbe-etoam. 28 Zo manqat
mòzonø-yogém, no qazø-ein, av nqægo, 'No nømá. Geté no
nango ndøtøndo-veséz zo-te.' Zo amba kuku tøzøgoni:n, no-te,
yaq zo ambá khanakhanákh, no Tat-te nqæma. Zapa ndøgo,
ndego no møndø-løvumbám.
29 Matev okhokho-té qanøfakhán. Geté no ndakin
é-bazømbe-eín. Yaq matev tøfakhan ndøgo, zo tøne-
unimanqatiním. 30 No zo namba, manqat kandakanda
nøme nómanqateák. Zapa ndøgo, nqanek manqei-qape-ge
megeat ezoqam, Saitan, ngégeav. Ndego kopømba mbaín,
no tetømbuno. 31 Geté manqei-qape ezoqam, tĭabiti-zøtéz, av
nqægo, no kukú Tat-te. Yaq nakémbá, no matev ate nqægo,
āv tøtégót, av ndego no manqa genømbe-løvua.
Mā. Bĭziniáv. Nqane manqei bĭzi-ivøvém."

15

Yesu ndego waen táe, ni tangtáng

1 Yesu tegi paev ezoqam, manqat nøme, āv gezømbe-eín
nqǽgo, "No unimanqatin waen táe, neka noge Tat, waen
khae keoge ezoqám. 2 Gekha tāng ndøgo, no-te nqago,
nanga vi:mav ndøgo, ndego géqóg. Geté tang ndøgo, nanga
qavi:matun, tang-qasis qapakhapakhawami:n, gèmøkuiamín.
Ndego tenegoatún ndøgo, yaq tang ndøgo, tàbete-eqeieqeí
neka nanga kopoav betēviam. 3 Zo mòzo-eqeieqei-éz. Noqa
nømendim manqat mokho-té, zo qate-zømesimam, tøzøte-
eqeieqei-éz. 4 Zo no mokho-te até vøugú, yaq no zo mokho-
te oskia nøtúgoát. Tang kopømba mbaín, ekezan mba nanga
tøviam, geté tae-te tøbunøzupit. Zo até kopó. No mokho-te
goneav tozogoat, zo kopømba mbaín, mokho tøzøfakhan.

14:24 14:24 Zion 7:16 **14:28** 14:28 Zion 20:17 **14:29** 14:29 Zion 13:19 **15:2** 15:2 Met 3:10

5 No waen taé, neka zo tangtáng. Gekha ezoqām ndego, no
mokho-te tu:goat neka no te mokho-te vøtúgoāt, ndego mokho
kandambá tømbo-fakhan. Zo no namba bunøzeav tøgoat,
zo matev-qase kopømba mbaín, tozo-matønumat. 6 Gekha
ezoqām ndego, no mokho-te goneav tøgoat, ndego ande
tang soqaqape me mé:-ogím, vókakavøēm. Tangtang av
nqægo gémøvøyám, gøinam-te sasa mónqagīm, v

̀løǹqotām.
7 Zo no mokho-te ate tozotugoat neka noqa manqat zo
mokho-te ate vóugoāt, yaq gekha matēv ndøgo, zo poev
tøzøgoat, vòviømemát, yaq zo ndòzo-upøgimát. 8 Zo mokho
kandamba tøzø-fakhanam neka ta mokho-te tøzøte-zømas, av
nqægo, zo nogī paev ezoqām, noge Tat iz kandambaqape
ndógo tenéndáp. 9 No kuku zo-te, āv qanømbegó, av Tat kuku
ndømbøego no-te. Zo até vøugú, noqa kuku matev mokho-te.
10 Zo noqa manqa løvuat manqat, o-mba tozoto-ndapat, yaq zo
noqa kuku matev mokho-te oskia ndòzotu:-goát, ate av-té, no
Tat-qa manqa løvuat, o-mba nqato-ndape, neka no teqa kuku
matev-te oskia nqatu:gu. 11 No zo nqanek manqat, tæzømbe-
manqaté ndógo: Noqa khanakhanakh zo mokho-te tàbetegó
neka zoqa khanakhanakh tàbezømbe-tøtøvøyám.
12 Noqa manqa løvuat nqánek: Zo yaqyaq-a kuku āv
tabezømbe:gó, av no kuku nqanømbe:go zo-te. 13 Ezoqa
zifuap-te kuku kandambaqape tømbogoat, yaq ekeza yage sa
tenqonqotav, ti zapaya, teqa kuku matev, ùnime:-løvuám,
kuku matev ate ndægo. 14 Zo nogí nøfuáp, zo manqat
tozombo-pavat, no nqazø-løvuat. 15 No zo ndakin sasae ezo-
qam, sekemba nøzø-akhayamák. Zapa ndógo, sasae ezo-
qam mè:zøtezák, ekeza kawa ezoqam, ande gekha matev me
mé:gō. Geté no zo nøfuap nøzø-akhayám. Zapa ndógo, manqat
ate qægoam, Tat-te qæ-ewagam, no zo møte-zømesimám. 16 Zo
ambá av nqægo, no zo zoveatønēm. Geté zo no nøvevesám.
Neka no zo tøte-abám ndógo, zo mokho kandambaqape
tàbezømbe-fakhán. Yaq ta mokho ndøgo, ate nonqo tàbetegót.
Yaq gekha matēv ndøgo, zo Tat noqa iz-te tozombo-viømemat,
ndego segezø-etoumát.
17 Noqa manqa løvuat manqat zo-te nqánek: Zo kuku yà
bezøgó, yaqyaq-a."

Manqei-qape ezoqam, Yesu-gi paev ezoqam gésanqabát, ate av-té, Yesu gi:sanqawam

18 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Zo manqei-qape ezo-
qam tisanqabat, yaq zo manqa matev nqawá qanø-eimimát,
av nqægo, ndigu bugukhokhof no mo:sanqambám. 19 Zo

15:6 15:6 Met 7:19; 13:42 **15:8** 15:8 Met 5:16 **15:10** 15:10 Zion 14:15; 1 Zion 2:5 **15:12** 15:12 Zion 13:34 **15:13** 15:13 Zion 10:11; 1 Zion 3:16 **15:14** 15:14 Met 12:50 **15:17** 15:17 Zion 13:34 **15:19** 15:19 Zion 17:14

amba manqei-qape-gi tozogonɨn, yaq manqei-qape ezoqam,
ambá kuku zøgonɨ́n zo-te, ate av-té, ekeza ezoqa nøme-te, kuku
ndøzømbe:go. Geté zo manqei-qape-gí mbá. No nǫvevesám
zo, nqanek manqei-qape-te. Yaq nakémbá, ndigu manqei-
qape ezoqam, zo gèsanqazá. 20 Gèmbo-mataváp. No āv
qazømbe-eín nqǽgo, 'Sasae ezoqam, ekeza kawa ezoqam
géløvuák.' Ezoqa no ngenøgim ginøgoam, yaq ndigu até zó-
a, ngenøgim zøgoát. Neka ezoqa, noqa nømendim man-
qat gi-upøgimam, yaq até zoqá nømendim manqát-a, ndǫ-
upøgimát. 21 Ndigu zo nqanek matev ate ndægo, no zapayá
gizømbé-matønumát. Zapa ndøgo, ndego ezoqam, no gendo-
khofotan, ndigu zøtezateáv. 22 No okhoeav tøgonɨn neka
no ndigu manqat einiav vǭgonɨn, ndigu manqa-zapazapa
ambá mbaín sègegonɨ́n. Geté no mǫegeavún neka no ndigu
manqat vøzǭ-ein. Yaq nakémbá, ndigu kopømba mbaín ti-
einim, av nqægo, 'Ni manqa-zapa-ūs mbā, zapa ndǫgo, ni
nøtenateāv.' 23 Gekha ezoqām ndigu, no ndisanqana, ndigu
até nogé Tát-a, ndisanqâwé. 24 No ti mokho-te amba matev
goneav tøgonɨn, av bugukhokhof ezoqa goneav qagoam,
ndigu manqa-zapazapa ambá mbaín sègegonɨ́n. Geté ndigu
noqa matev mǫndø-qeivám. Geté até ndøgó-a, ndigu no sège-
sanqambám, Tat namba. 25 Geté nqanek matev tønefakhán
ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat tàbete-unimanqatín, tiqa
guguna manqat-te ndøpeawap, av nqægo, 'Ndigu no khokhó
sege-sanqambám. Mokho mbaín.'
26 Ndego tøke ezoqam tendowav, no zo-te tøtøndo-khofotav,
no Tat-te tægoat, ndego zo mé:zømesimát, noqa yaq-te.
Ndego tøke ezoqam, Nqova Mbomambaqapé. Ndego Tat-
té gendowavín neka unimanqatin manqat mba ndømanqaté.
27 Neka ate zó-a, zo ezoqa noqa yaq-te vøzøté-zømesimāt. Zapa
ndøgo, zo oskia zogoám no namba, no sasae ande qatengaz,
atema ndakin."

16

1 "No zo nqanek manqat ndøgo tæzømbe-manqaté, zoqa
unimanqatin navøepøteav tàbezømbegó. 2 Zo Zu ezoqam-qa
guliguli khoev-te, gizømbé-khafeapát. Unimanqatín. Khøuwa
ndǫmø-fakház. Yaq ezoqa zo løvøte-te ti-abumat, ndigu
āv giní-matavupát nqǽgo: Ndigu Mbumbukiam-qā sasae
ndøgōt. 3 Ezoqa matev av nqægo, zapa ndøgo tinígoném,
ndigu no mè:zøtezák, neka até noge Tát-a, mè:zøtezák. 4 Geté
no zo nqanek manqat tæzømbe-manqatám ndøgo, ta khøuwa
ndøgo timøfakhaz, yaq zo matavap nango tàbezømbe-vesezú,

15:20 15:20 Zion 13:16 **15:23** 15:23 Luk 10:16 **15:25** 15:25 Psa 35:19; 69:4
15:26 15:26 Zion 14:26 **16:2** 16:2 Met 24:9; Luk 6:22; Zion 9:22 **16:3** 16:3
Zion 15:21

no ande gekha manqat me nøzømbē-manqatam. No zo bugukhokhof manqat einiáv, taqa yaq-te. Zapa ndógo, ta khøuwa-te ndøgo, no mòegoám, zo namba.”

Nqova Mbomambaqape-qa sasae-qa yaq-te

5 Yaq Yesu tegi paev ezoqam, manqat nøme gezø-ein, “No ndakin nòmá. Te-te ndégo tøtømá, no ma gende-khofotan. Geté zo ezoqa kopo no-te bevøpøteáv av nqægo, ‘Gê, qo ākhoqotéma?’ 6 Zapa ndógo, zo mbøni zøvá, ta zapaya ndøgo, no qazø-ein. 7 Geté no unimanqatín nqazø-manqate. Ndøgo qanimáv zo-te, no tænav. Zapa ndógo, no okhoeav tøgoat, yaq ndego tøke ezoqam gendówavák zo-te. Geté no tænav, yaq no ndego notøndó-khofotáv zo-te.

8 Ndego tendowav, ndego manqei-qape ezoqam āv genézømás nqægo: Tiqa matavap soqaín, manqa-zapa neka matev eqeieqei neka Mbumbukiam-qa manqa ovøyam-qa yaq-te. 9 Manqa-zapa-qa yaq-te, ndego te:zømas: Manqa-zapa nqánek, ndigu no unimanqatinteav ndøgo. 10 Neka matev eqeieqei-qa yaq-te, ndego te:zømas: Ezoqa Mbumbukiam-qa bøi-te, ta mokho-te ndógo tiní-eqeieqei-éz, no Tat-te tænav. Yaq zo nango zónømendamák. 11 Neka manqa ovøyam-qa yaq-te, ndego te:zømas: Mbumbukiam ndego manqei-qape-ge megeat ezoqam, Saitan, manqa ovøyam-te mòndøvé. Ndego yaq-fia nqosøgeap, ndòmøqeív.

12 No zo-te manqat kandambá, manqa manqate-qa nqægo. Geté zo ndakin kopømba mbaín, mokho tozombo-ndapem. 13 Geté Nqova Mbomambaqape tendowav, ndego unimanqatin manqat mba ndemanqate, yaq ndego zo unimanqatin manqat-té genó-itúb, ate ndægo. Ndego ambá av nqægo, ekeza matavap-tē genó-manqatāt. Geté ndógo témanqatát, manqat ndøgo te-ewagat. Neka ndego gé:zømesimát, megemege-te ndo:go, ande gekha matev me mó:fakhanām. 14 Ndego noqa iz ndó-eqatát. Zapa ndógo, manqat ndøgo, zo te:zømesimat, no-té gé-upøgimát. 15 Matev neka bazaføgakh ate ndægo, noge Tat ndømbogo, ndøgo noqá. Yaq nakémbá no qæ-ein av nqægo, manqat ndøgo, ndego Nqova Mbomambaqape zo te:zømesimat, ndøgo no-tē gē-upøgimāt.”

Yesu-gi paev ezoqam-qa mbøni vaev matev, khanakhanakh-té qamøzø-qambui

16 Yaq Yesu tegi paev ezoqam manqat nøme, āv gezømbe-eín nqægo, “Khøuwa khapémbá ngu:yoza, yaq zo no sekemba

16:7 16:7 Zion 14:16 **16:11** 16:11 Zion 12:31 **16:12** 16:12 1 Ko 3:1-2 **16:16** 16:16 Zion 14:19

zónømendeák. Yaq taqa zita-te, khøuwa khapémbá tu-ewabat,
yaq zo no nqawa ndòzo-nømendám.”
17 Yaq ndigu ekeza paev ezoqa nøme gibond, “Nqanek
gekha mokhô, ngenek av ginimbi-ein nqægo, ‘Khøuwa
khapēmbā ngu:yoza, yaq zo no sekemba zōnømendeāk.
Yaq taqa zita-te, khøuwa khapēmbā tu-ewabat, yaq zo no
nqawa ndòzo-nømendām.’? Neka ndøgo gekha mokhô, ge-ein
av nqægo, ‘Zapa ndōgo, no Tat-tē qatømā.’?” 18 Yaq ndigu
nøme āv ginibondát nqægo, “Nqanek manqat, ‘Khøuwa
khapēmbā,’ ndøgo gekha mokhô? Ni zï:nøtenák, ngenek
gekha mē:manqate.”
19 Yesu mòndæ-otév, ndigu ambá gembo-bevøpemín. Yaq
ndego āv gezømbe-eín nqægo, “Gê, zo ndøgo tøzøté-bondet,
no av qazømbe-ein nqægo, ‘Khøuwa khapēmbā ngu:yoza, yaq
zo no sekemba zōnømendeāk. Yaq taqa zita-te, khøuwa
khapēmbā tu-ewabat, yaq zo no nqawa ndòzo-nømendām.’?
20 No unimanqatín nqazø-manqate: Zo ndòzo-eivám neka
mbøni vøzøvā. Geté manqei-qape ezoqam, khanakhanakh
zø-asøtáv. Zo mbøni ndøzøvá. Geté zoqa mbøni vaev, segemø-
qambuí. Yaq zo khanakhanakh møzø-asøtáv. 21 Sævam
gui-ovaïn, qakhantavïn, ndugu mbøni mbovaín. Zapa
ndøgo, tuqa nqosøgeap khøuwa mòndøndáp. Geté nakhasam
geqomïn, yaq ndugu nqosøgeap sekemba gembó-matavapák.
Zapa ndøgo, ndugu khanakhanákh. Nakhasam ndakinak
ndøfakhán, manqei-qape-te. 22 Até zó-a, zo ndakin mbøni
zøvavét. Geté zo nqawa ndæzømét. Yaq zo khanakhanakh
møzø-asøtáv. Yaq ta khanakhanakh ndøgo, ezoqa kopømba
mbaín, zo ti:vibam. 23 Ta khøuwa-te ndøgo, zo no sekemba
zonø-bevapák. No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha
matēv ndøgo, zo Tat noqa iz-te tozombo-viømemat, ndego
segezø-etoumát. 24 Atema ndakin, zo Mbumbukiam-te noqa
iz-te viimáv. Geté zo gèviám, yaq zo ndòzo-upøgimát. Yaq
zoqa khanakhanakh, nøme mba tàbete-tøtøvøyám.”

Yesu manqei-qape-qa bazaføgakh mòndøtokhóm

25 Yaq Yesu tegi paev ezoqam, manqat nøme āv gezømbe-
eín nqægo, “No zo manqat qazø-manqatam, yaya nøzø-etæám.
Geté khøuwa ndømø-fakház, yaq no zo yaya sekemba nøzø-
etæák. Geté zo Tat-qa yaq-te, manqat bavokhó sæzømbó-
manqatát. 26 Ta khøuwa-te ndøgo, zo Tat noqá iz-té qa-
zonømbó-vi:mát. No einiáv av nqægo, Tat nō nombóvi:māt
zoqa yaq-te. 27 Zapa ndøgo, ndego Tat ekezan, kukú zo-te.
Ndego kuku zo-te tømbøegó ndøgo, zo no-te kuku ndøzømbego
neka vozō-unimanqatinim, av nqægo, no Tat-tē qatøndonāv.

16:23 16:23 Met 7:7 **16:27** 16:27 Zion 14:21, 23

28 Unimanqatín. No Tat-té qatøndonáv, manqei-qape-te vøefakhan. Yaq ndakin no manqei-qape nqawá qatø-iváv. Yaq Tat-té qatøqaván.”

29 Yesu nqanek manqat gezø-ein, yaq ekeza paev ezoqam āv gimbøe-einím nqægo, “Nqáe! Qo ndakin manqat bavokhó qotø-manqaté. Qo ambá av nqægo, yaya sekembā soqoni-etǣ. 30 Ni ndakin mòtinøtén, qo matev ate ndægo mòqote-qatéq. Até ezoqam-qá beváp-a, qo é-moqote-qateqín. Yaq ni nqánek qati-unimanqatinát, av nqægo, qo Mbumbukiam-té qoqotøndoqáv.”

31 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Ge zô, ndakin tozó-unimanqatinat? 32 Nqáe! Khøuwa nqágeav. Unimanqatín. Ndøgo mòndø-fakhán. Yaq zo khokhó sozó-panqanimít. Zøkeza kha mba zøtéqeivít, yaq no sozó-nøuvønem. Geté no ambá av nqægo, nakhapūs sægō. Zapa ndógo, Tat ngêgó, no namba. 33 No zo nqanek tæzømbe-eín ndøgo: Zo mbøni bøiv tònegó, no mokho-te. Zo nqanek manqei-qape-te, viniv zo-eqawát. Geté zo anøzi ndøgó! Zapa ndógo, no manqei-qape-qa bazaføgakh, møetømbuá.”

17

Yesu tegi paev ezoqam-qa yaq-te ge:guligulim

1 Yesu nqanek manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq yan-té genøqán, manqat sasa ndø-ein, “Tát! Khøuwa iz mòndøndáp. Qoge yo-qa iz vò-eqá, yaq yo qoqa iz betē-eqa. 2 Qo ezoqa ewaqape, teqá zenda-té qonø-áb. Yaq ndego khandi miavmiav bezømbē-etoam, ezoqam ate ngi:gu, ndego qoqombo-etoam. 3 Khandi miavmiav nqánek: Ezoqa qo gé:zøtéz. Unimanqatin Mbumbukiam qo qakhapús. Neka ndigu Yesu Keliso vøezøtēz, ndego qo qoqotøndo-khofotav.

4 No qoqa iz møe-eqá, nqanek manqei-qape-te. Sasae ndøgo, qoqonø-etoam tægo, mùtumukhóu. 5 Yaq ndakin, Tat, no nqawa qo namba tøtegoat, no iz kandambaqape nqawa vònø-etoám, av no oskia qategoam, qo namba, até ndøgó-a, manqei-qape khakheinøpøteav qagoam.

6 No nginik ezoqam møtezømás, qoqa yaq-te, ndigu qo manqei-qape ezoqam-qa mokho-te qoqo-vevesam neka no voqonø̄-etoam. Ndigu qogí ezoqám. Yaq qo mòqonø-etoám ndigu. Yaq ndigu manqat o-mba qambo-ndapém. 7 Ndigu ndakin mòndæzøtéz, matev ate ndægo, no qoqonø-etoam, qo-té qandowáv. 8 Manqat ndøgo, qoqonø-etoam, møtezømás,

16:32 16:32 Met 26:31, 56 **16:33** 16:33 Zion 14:27; Lom 5:1; 1 Zion 5:4 **17:3** 17:3 1 Zion 5:20 **17:4** 17:4 Zion 4:34 **17:5** 17:5 Zion 1:1

neka ndigu vǿndapem. Ndigu mǿndæzøtéz, no unimanqatín qo-té qatøndonáv. Neka ndigu møndø-unimanqatiním, av nqægo, no qo qotøndo-khofotán.

9 No tiqa ndígu tøtaqambe-vi:mít. No ambá av nqǣgo, manqei-qape ezoqam-qá qataqambe-vi:mı̈́t, geté tiqa ndígu, no qoqonø-etoam. Zapa ndøgo, ndigu qogí ezoqám. 10 Ezoqa ate nginømbi:gu, qogí. Neka ezoqa ate ngiqambi:gu, nogí. Yaq ti mokho-te, noqá iz me:-eqawát.

11 No ndakin qo-té qatøgeáv. No manqei-qape-te sekemba nógoák. Geté ndigu, nqanek manqei-qape-te até gégoát. Tát! Qo mbomambaqapé, neka ezoqa nøme mbaín, av qo ndoqote:go. No āv qataqambe-viám nqægo: Qoqa iz bazaføgakh-us mokho-te ndøgo, qoqonø-etoam, gèzø-keogé, ndigu ezoqam. Yaq ndigu kopo mé:goát, ate av-té, qo neka no kopo nqazi:gu. 12 No ti namba qatigoam, no qoqa iz bazaføgakh-us mokho-te ndøgo, qoqonø-etoam, mǿezø-kewagám. No eqeieqeí qazø-kewagam. Ezoqa kopo khambuiwateáv. Sate ndégo tøte-khambuiú, av Mbumbukiam-qa Manqat qæ-ein, ndego te-ewan. Nqanek manqat tàbete-unimanqatín.

13 No ndakin qo-té qatøgeáv. Geté nqanek manqat, no ndakin nqæmanqate, no manqei-qape-te zua nqægo, no ndøgo tøte-manqaté, noqa khanakhanakh tàbete-tøvá, ti mokho-te. 14 No qoqa manqat mǿte-zømesimám. Geté manqei-qape ezoqam, gèsanqazá ndigu. Zapa ndøgo, ndigu manqei-qapegí mbá, ate av-té, no nqate:go, manqei-qape-gē mbā. 15 No nøtaqá-viamák, av nqægo, vǿndo-upøzō, ndigu manqei-qape-te ngiyage. Geté no āv qataqambe-viám nqægo: Gèzø-keogé. Andé nqova soqaqape vøe-ngiæzō. 16 Ndigu manqei-qape-gí mbá, ate av-té, no nqate:go, no manqei-qape-gē mbā. 17 Qo vǿndo-nøzøzó, qakezan-te, ndigu ezoqam. Yaq ndigu bemø-uni-Mbumbukiam-gi-nakheis-ez. Unimanqatin manqát qande-nøzøzó. Unimanqatin manqat ndøgo, qoqa manqat. 18 No ndigu manqei-qape-te, āv tøte-khofotáz, av qo no nqanek manqei-qape-te qoqotønde-khofotan. 19 No ti zapaya, nøkeza kha, qoqá zenda-té qatøvé. No tøtégoát ndøgo, yaq até ndigú-a, ekeza kha qoqa zenda-te tı̈abiti-veém, neka unimanqatin qogi ezoqam bēgo.

20 No ambá av nqǣgo, tiqa yaq-te mbā qataqambe-vi:mı̈́t, ndigu ndakin no namba ngi:gu, geté até tiqá yaq-té-a, ndigu tiqa manqat zapaya, no ti-unimanqatinim. 21 Tát! No āv qataqambe-viám nqægo: Ndigu kopo betegó. Av qo no mokho-te nqoqote:go neka no qo mokho-te nqatu:gu, yaq até ndigú-a, ni mokho-té giabetu:gú. Yaq manqei-qape ezoqam,

---

17:12 17:12 Zion 6:39; 13:18 **17:15** 17:15 Met 6:13; 2 Tes 3:3 **17:18** 17:18 Zion 20:21

tïabiti-unimanqatiním, av nqægo, no qo qotøndo-khofotān.
22 No iz kandambaqape nøzø-etoám, ate av-té, qo iz kan-
dambaqape qoqonømbe-etoam. Yaq ndigu kopo tïabitigú, ate
av-té, qo neka no kopo nqazi:gu. 23 No ti mokho-té qatu:gú
neka qo no mokho-té qoqotu:gú. Yaq até ndigú-a, kopo
betegó. Yaq manqei-qape ezoqam, tïabiti-unimanqatiním,
av nqægo, no qo qotøndo-khofotān neka qoqa kuku ti-te, āv
tøqambegó, av qo no-te kuku ndaqambe:go.
24 Tát! No āv qanømbe-poév nqægo: Ndigu ezoqam, no
qonø-etoam, no namba nitígoát, no ande āv khatégoāt. Yaq
ndigu tïabiti-qeivím, av nqægo, qo no iz kandambaqape
qonø-etoám. Zapa ndøgo, qo kuku é-møndøqambe-goám no-
te, nqanek manqei-qape khakheinøpøteav qagoam. 25 Tat
ndaføyamba-qape! Manqei-qape ezoqam, qo mè:zøtezák. Geté
no qo mǫ̀tenøtén. Neka nginik paev ezoqam, mǫ̀ndæzøtéz, av
nqægo, no qo qotøndo-khofotān. 26 No ndigu mǫ̀ezø-ovøyám,
qoqa yaq-te. Yaq no até nøzø-ovøemát. Yaq kuku matev ndøgo,
qo no-te nqaqago, ti mokho-té qabezøgó. Neka até nó-a, ti
mokho-té qabatu:gú."

18

Yesu gimøvøinam
(Met 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

1 Yesu nqanek manqat ate ndægo qamømbøe-navøem, yaq
ekeza paev ezoqam namba, Zelusalem taon sège-iváv, Kidlon
kea vømǫ̀tanqa. Yaq-keoqa ndøgo, khae ndøgoám. Oliv tae
kháe. Yaq Yesu ekeza paev ezoqam namba, timø-óz ndøgo.
2 Zudas, ndego Yesu sa gemboqambun, mǫ̀ndæ-otév, nqanek
khae. Zapa ndøgo, Yesu ekeza paev ezoqam namba, tinø-
wambamín ndøgo. 3 Yaq ndakin Zudas tendowáv ndøgo,
nakhag ezoqam neka Mbumbukiam-qa khoev vos keoge
ezoqam vø̄-itub. Nginik, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kan-
dakanda neka Felisi ezoqam ndokhofotáz. Yaq ndigu nakhag
gigiap neka mogenda neka lampa vøndō-upøgim, gigeavun.
4 Yesu é-møndæ-otév, matev ate ndægo, te-te tøfakhanam.
Yaq ndego sègendo-veáo, vøzø̄-ein, "Zo gekha ezoqā
zombóvawet?"
5 Yaq ndigu gindu-qavøinam, "Ni Yesu nimbovawét, ndego
Nazalet vemiav-ak."
Yaq Yesu gendo-qavøiu, "Ezoqa nó."
Zudas, ndego Yesu sa gemboqambun, mǫ̀ndøgoám, ti
namba.
6 Yesu nqanek manqat ge-ein, "Ezoqa nō," yaq ndigu
sègesináz, manqei-te vø̄-o:az.

17:22 17:22 Kel 4:32

7 Yaq Yesu nangó genøzø-beváp, “Zo gekha ezoqā
zombóvawet?”
Yaq ndigu nqawa gindu-qavøinam, “Ni Yesu nimbovawét,
ndego Nazalet-ak.”
8 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No mǫezø-eín. Ezoqa nó. Av tægoat
ndægo, no ndozonø-vawet, yaq nginik ezoqa nøme, vǫzøták.
Bèzáv.” 9 Yesu nqanek manqat tene-eín ndǫ́go, manqat
tàbete-unimanqatín, ndego bugukhokhof ge-ein, av nqægo,
“Tát! No ezoqa kopo khambuiwateáv, ndigu no qoqonø-
etoam.”
10 Saemon Pita, nakhag kaiya mǫndømbo-goám. Yaq
ndego até gendego, segelĭvāz, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam
kandambaqape-ge sasae ezoqam, nakeamo gea vømbōkawa.
Ndego sasae ezoqam, teqa iz Malkús.
11 Geté Yesu Pita āv gembøe-eín nqǽgo, “Kaiya nandiv,
nango vǫ̀-utáz, ma qoqotønde-livaz. Ge qô, ndoqo-matavap,
no nqanek ibøkha khaqain-qape, no Tat genø-etoam, tæ-iz, nó-
izāk? Av taoká. Bànø-íz.”*

Yesu Anas-te gi-ituim

12 Yaq nakhag ezoqam neka tigi kawa ezoqam neka
Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam, até gindigonem,
Yesu vǭ-møvøinam, sasa mboløvønem. 13 Yaq bugukhokhof
Anas-té ginø-ituím. Ta viav-te ndøgo, Mbumbukiam-ge iziz
ezoqam kandambaqape, Kayafas ndøgoám. Yaq ndego Anas,
Kayafas-gé zimuí. 14 Kayafas ndégo, bugukhokhof Zu mege-
tapak gezø-ein, av nqægo, “Qanimav ndǫ́go, ezoqa kopo ten-
anim, ezoqa ewaqape zapaya. Ambá ndǭgo, ezoqa ewaqape
tipakhaez.”

Pita Yesu-qa yaq-te bugukhokhof goːnawam
(Met 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

15 Saemon Pita neka paev ezoqa kopo nøme, Yesu até
gembopavát. Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape,
ndego paev ezoqa nøme, mǫndæ-otév. Yaq Yesu
Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-qa khoev
uta mokho-te gi-ituim, ndego namba meː-óz. 16 Geté Pita uta
mboqog-té sogo-itán. Yaq ndego paev ezoqa nøme, nangó
gendoveséz, mbasønakam manqat vømbō-ein, ndugu uta
mboqog gumbo-kewagam, yaq ndugu Pita vømbōtak, vǭ-
on. 17 Yaq mbasønakam ndugu, mboqog-te guoyam, Pita āv
gumbøe-eín nqǽgo, “Qo ngenek ezoqam-gé paev ezoqa nømé
atoqogó?”

18:9 18:9 Zion 17:12 **18:11** 18:11 Met 26:39 * **18:11** 18:11 Ibøkha khaqain-qape, Yesu-qa nqosøgeap meːmanqaté, ndego tendap. **18:14** 18:14 Zion 11:49-51

Geté Pita gembo-qavøiu, “Av taoká. No tegé paev ezoqám mbá.”
18 Ta lova ndøgo, sasae ezoqam neka vos keoge ezoqam, gøinam ndøløvutím. Zapa ndøgo, qozaq ndønqeivøém. Yaq gøinam gè-ogitøvém, kha vōqoqoutam. Yaq até Pitá-ya, ti namba vøewan, kha sasa ndøqoqoutam.

Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape Yesu gembo-sinøzam
(Met 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)
19 Yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, Yesu gèmbo-sinøzám. Tegi paev ezoqam neka teqa nømendim matev-qá yaq-té gembøebeváp.
20 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “No manqat ezoqa ewaqape-qá bøi-té qatø-manqatám. No oskia guliguli khoev vinivinimba-té neka Mbumbukiam-qa khoev-té qate-zømesimám, ma Zu ezoqam ate ndi:gu gi:pindumatun. No ezoqa khonoam-te zømesimáv. 21 Qo gekha zapâ, no nqoqonø-sinøzam? Toqozø-beváp ndígu, noqa nømendim manqat gi-ewagam. Nqáe! Ndigu mǒndæzøtéz, av no qate-zømesimam.”
22 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq vos keoge ezoqa nøme, ndego avønin geyam, até gendego, Yesu loko vømbōtøkub, gembo-ein, “Qo Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, manqat av nandægo mboqavǒiwā́t!”
23 Yaq Yesu gendo-ein, “Manqat ndøgo, qæ-ein, soqain tøgoat, yaq vòkhæ-nømánd, taqa soqain-qa yaq-te. Geté manqat ndøgo, qæ-ein, unimanqatin tøgoat, yaq gekha zapâ, no loko qoqonø-tøkub?”
24 Yaq Anas Yesu Kayafas-té genø-khofotáv, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape. Yesu até gembo-løvøetám.

Pita Yesu-qa yaq-te, qamømbo-menas neka qamømbo-misika go:nawam
(Met 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)
25 Pita ate av-té gøinam-te ge:yam, kha geqoqoutumat, yaq ezoqa nøme āv gimbøe-einím nqǽgo, “Gebâ qo? Qo ngenek ezoqam-gé paev ezoqa nømé atoqogó.”
Geté Pita gò:nawám, gendo-ein, “Mbaín. No tegé paev ezoqám mbá.”
26 Yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-ge sasae ezoqam kopo, ndego Pita gea gembokawa, tege ekeza ezoqam, gembo-ein, “Qo no andé møteqamékh, ndøgo khaete.”
27 Geté Pita nqawá genønawám.
Yaq ate av-té, manqat ge:manqatam, kokolok tùndi-ogeá.

18:27 18:27 Zion 13:38

Yesu Pailøt-te manqa ge-ovøyam, ndego Lom gaman ezoqam
(Met 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

28 Yesu Kayafas-qa khoev-te gegoam, yaq qanaqanus
lovølova-us, ndego Lom gaman ezoqam-qá khoev-té ginø-
ituím. Geté ndigu Zu megetapak ozaneáv, khoev-te ndøgo.
Zapa ndøgo. Soqaín ndøgo, ndigu Mbumbukiam-qa bøi-te
ande khavim-us me tiːgoat, ndigu bawan vini-ak-qa khoev-
te timø-oz, yaq kopømba mbaĩn vøgoāt, Pasova khøuwa
kandambaqape-qa lou tilog.

29 Yaq ta zapaya ndøgo, Pailøt bavokhó gendo-fakhán,
vøzøbevap, "Ngenek gekha manqa-zapā zombó-qeivim?"

30 Yaq gindu-qavøinam, "Nandev amba manqa-zapa goneav
tøgoniːn, yaq ni ambá nitøndí-ndafemák qo-te."

31 Yaq Pailøt gezø-ein, "Av tægoat ndægo, zo zøkeza
ndøndafém, neka matev vømømbō-gonem, av zøkeza guguna
manqat qæ-ein ndægo."

Geté ndigu gimbo-qavøinam, "Nakhoa mbaín. Lom-qa
khafeap ni takeáv, ni ezoqam løvøte-te tei-abumat."

32 Nqanek matev tønefakhán ndøgo, Yesu-qa manqat tàbete-
unimanqatín, ndøgo bugukhokhof ge-ein, ndego ande āv
kenénanĩm.

33 Yaq Pailøt nangó genø-ón, khoev mokho-te, Yesu vømbō-
akha, vø̄-on. Yaq āv gembøebeváp nqægo, "Gê, qo Zu ezoqam-
gê kawà?"

34 Yaq Yesu gendo-qavøiu, "Gê, nandav bevap qoqâ
matavap-tē qandó-fakhate, ó, ezoqā nøme qá-ein, noqa yaq-
te?"

35 Yaq Pailøt gendo-qavøiu, "No Zu ezoqám mbá. Qo noqa
zenda-te, qogi qakeza ezoqam neka Mbumbukiam-gi iziz
ezoqa kandakanda ndøveém. Ge qô, gekha manqa-zapa
qómatanam?"

36 Yaq Yesu gendo-ein, "Noqa Megeat Matev, ambá nqanek
manqei-qape-tē qando-fakhatē. Amba nqanek manqei-qape-
te tøndo-fakhaniːn, yaq nogi sasae ezoqam, ambá nøfe-qape
ndøngazemíːn, no zapaya, yaq ezoqa ambá kopømba mbaín,
no Zu ezoqam-qa zenda-te tiveemiːn. Unimanqatín. Noqa
Megeat Matev, ambá nqānek qando-fakhatē."

37 Yaq Pailøt gembobevap, "Av tægoat ndægo, yaq ge qô,
kawa ezoqâm?"

Yaq Yesu gendo-qavøiu, "Nándav, av qo ndoqote-manqate.
No kawá. No nqánek qateqán neka no nqanek manqei-
qape-te nqánek qatefakhán, ezoqam unimanqatin manqat
nøtézømás. Gekha ezoqām ndego, unimanqatin manqat-te
tenøzan, ndego noqa manqat gé-ewagát."

18:31 18:31 Zion 19:6-7 **18:32** 18:32 Zion 3:14; 12:33 **18:35** 18:35 Zion 1:11

38 Yaq Pailøt gembo-ein, “Gê, unimanqatin manqat
ākhanégo?”

Pailøt manqa gevøovam, Yesu tae mutui-te titøkewem
(Met 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)

Pailøt nqanek manqat ge-ein, yaq nqawa bavokhó
genøfakhán, Zu ezoqam-te, vøzø̄-ein, “No teqa manqa-
zapa qeiviáv. 39 Zo mòzøte-zøtéz. No zoqa Pasova khøuwa
kandambaqape-te, ndimbula ezoqa kopo nøzø-nqonqotavín,
av zoqa poev ndægo. Yaq ndakin zo gekhā zópoev? No
ngének qazø-nqonqotāv, ngenek Zu ezoqam-ge kawa?”

40 Geté ezoqa ewaqape sùgumu-tøkúz, gindu-akhaemem,
“Mbaín. Teoká nandev. Geté Balabas qónqonqotáv.” (Bal-
abas, ndego pepen ezoqam ndøgoám.)

19

1 Yaq Pailøt nakhag ezoqam, Yesu zui manqat zø-eín, yaq
ndigu sasa ndøndafem, vømø̄zuim. 2 Yaq ndigu nakhag
ezoqam, gumbag fakiafakia-us ndø-ogeaném. Yaq kawa-té
gimbøe-uzím. Andé kawa ezoqam-qá wawáq. Neka ndabua
køkouk, kopømba ande av kawa ezoqam-qa ndabua ndægo,
vømbō-uzim. 3 Yaq ndigu otøotam me:vewém. Gèzavín, man-
qat vømbō-einimin av nqægo, “Zu ezoqam-ge kawa, iké: qo-
te,” neka loko vømbō-tøkubømemɨn.

4 Yaq Pailøt nangó genøfakhán, bavokho, ezoqa ewaqape
vøzø̄-ein, “Nqáe! Yesu notøndó-itú, zo-te, zo vøzøté-zøtēz, av
nqægo, no teqa manqa-zapa qeiviáv.”

5 Yaq Yesu gendo-fakhan, gumbag fakiafakia-us neka nd-
abua køkouk até gembøe-uzupám. Yaq Pailøt gezø-ein, “Ngé!
Ezoqam ngének.”

6 Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka
Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam gi-ometam,
ndigu āv gini-akhaemém nqǽgo, “Gèlaváo. Tae mutui-té
qanø-tøkeó!”

Yaq Pailøt gezø-ein, “Zo ndøndafém, neka tae mutui-te vømø̄-
tøkewem. Geté no, teqa manqa-zapa qeiviáv.”

7 Yaq Zu ezoqam nango gindu-qavøinam, “Ni guguna man-
qat nqanígú. Yaq ndøgo āv qane-eín nqǽgo: Nandev yà
benaním. Zapa ndøgo, ndego ekeza kha, Mbumbukiam-gé yo
me:vewám.”

8 Yaq Pailøt nqanek manqat ge-ewag, ndego møe nøme mba
mbøe-khouwév. 9 Yaq nangó genø-ón, khoev mokho-te, Yesu
vømømbō-bevap, “Qo gekha manqei-âk?”

19:2 19:2 Luk 23:11 **19:9** 19:9 Met 27:12

Geté Yesu manqa qavøiwateáv. 10 Yaq Pailøt Yesu gembo-ein,
"Gê, qo no-te manqa manqate geqambó-qasi? Qo àboqote-
qatéq? No iz nqanôgó. Tønø-pøovat, yaq sǽnqonqotáq. Ǿ,
tønø-pøovat, no qo tae mutui-té qatǿ-tøkéq."
11 Yaq Yesu gendo-qavøiu, "Qo no-te matev-qase ambá
qómatanamák, Mbumbukiam qo-te amba iz etopøteav
tøgonɨn. Yaq nakémbá, ndego ezoqam, no qoqa zenda-te
geve, teqa manqa-zapa mǹndø-løvuám, qoqa manqa-zapa."
12 Pailøt nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego nakhoa-qa
ndøváo, Yesu ande āv kené-nqonqotāv. Geté Zu ezoqam,
āv gindi-akhaemém nqǽgo, "Qo nandev sa toqo-nqonqotav,
yaq qo Siza-gé zifú mbá, ndego Lom kawa ezoqam kan-
dambaqape. Zapa ndǿgo, ezoqa av nde:manqate nqǽgo, no
kawā, ndego Siza-gé qaqa ezoqám."
13 Yaq Pailøt tiqa manqat ge-ewag, ndego Yesu bavokhó
genø-itú, yaq Pailøt manqa ovøyam qonam nonqo-te vǿqom.
Ta manqei ndøgo, Nandi Manqei mbo-akhayám. Iblu
manqat-te, taqa iz Gabatá. 14 Ta khøuwa-te ndøgo, Pasova
gigiap khakheinam khøuwá. Yaq ndakin, ande āv khøuwa
muín ndǽgó. Yaq Pailøt Zu ezoqam gezø-ein, "Ngé! Zoge kawa
ezoqam ngének."
15 Geté ndigu gindu-akhaemem, "Yà belaé. Yà belaé. Tae
mutui-té qanø-tøkeó."
Yaq Pailøt gezøbevap, "Gê, no zoge kawa ezoqam, uniman-
qatín tae mutui-té qatǿ-tøkeō?"
Geté ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda gindu-
qavøinam, "Ni kawa ezoqam kopo mba nigú. Sizá. Ezoqa
nøme mbaín."
16 Taqa zita-te, Pailøt Yesu nakhag ezoqam-qá zenda-té
genøvé, tae mutui-te bemǿ-tøkewem.

Yesu tae mutui-te gitøkewem
(Met 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

Yaq nakhag ezoqam, Yesu gèndafém. 17 Yesu tae mutui,
ekezan mo:-eqatát, gemat. Taon ge-ivav, yaq ta manqei
ndǿgo temøfakhán, kawa-pakha manqei ndimbo-akhayam.
(Iblu manqat-te, ta manqei-qa iz, Golgotá.) 18 Yaq ndǿgo,
Yesu tae mutui-té ginø-tøkewém. Até ezoqa menas nømé-
a, vǿtøkebam. Nøme yáq ginø-tøkewém, neka nøme yaq
vǿtøkewem. Yesu livin-mbá gunu:-tøkewám. 19 Pailøt manqat
ndøpeawám. Yaq tae mutui-té ginø-tøkeém, Yesu-qa kawa
qameva. Av qane-peaupám nqǽgo, "Ngenek Yesú. Nazalet
vemiav-ák. Zu ezoqam-gé kawá." 20 Manqat ndøgo, Iblu

19:11 19:11 Zion 10:18; Kel 2:23; Lom 13:1 **19:12** 19:12 Luk 23:2; Kel 17:7

manqat-té neka Latin manqat-té neka Glik manqat-té qanø-
peaupám. Zu ezoqa kopoáv, nqanek manqat gigeve:mam.
Zapa ndøgo, Yesu ma ge:tøkewam, qambaqapé mbá, taon-te.
21 Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, nqanek manqat
gigeveømem, yaq Pailøt āv gimbøe-einím nqægo, “Qo manqat
soqaín soqo-peawám, qoqo-peawam, av nqægo, ‘Zu ezoqam-
gē kawā.’ Qo āv qoté-peawám nqægo, ‘Ngenek ekezan ndø-
eín, av nqægo, no Zu ezoqam-gē kawā.’ ”

22 Geté Pailøt gezø-qavøiu, “Manqat ndøgo, qæpeawam, até
bepeawáp.”

23 Ndigu nakhag ezoqam, Yesu tae mutui-te gumu-tøkewem,
yaq teqa ndabua gèmøvøemém. Møvøyap foá. Yaq ndigu
nakhag ezoqa foa, ezoqa kopokopo, møvøyap kopokopo
ndø-upøgimát. Geté ndabua nøme ndøgo, gindapem, viní.
Ta ndabua ndøgo, gevewat kopó. Sekeqapé. Potoføpøteáv.
24 Yaq nakhag ezoqam yaqyaq-a gibond, “Nqanek ndabua
sekeqape, bizi-keqagïmém. Geté zí:-otám. Nandi-qasis
zínqagevemát. Yaq zíqeivím, ande gekha ezoqam me
ndøndāp, nqanek ndabua.” Nqanek matev tønefakhán ndøgo,
manqat ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat-te ndøpeawap,
tàbete-unimanqatín, av qæ-ein nqægo, “Noqa ndabua nøme
gè-etøomém neka ndabua sekeqape vōe-otømem.” Yaq nginik
nakhag ezoqam, āv tinigoném.

25 Yesu-qa tae mutui avønin-te ndøgo, tegu evo mòndøyám.
Até tugú namba qawán-a, neka Meli nømu, ndugu Klopas-
gu zas, neka Meli nømu, Magdala vemiav-ak, vōwanam.
26 Yesu evo gu-omet, tege paev ezoqam namba guiyam, te-
te kuku qambogoam, yaq ndego evo āv gumbøe-eín nqægo,
“Evo, nandev ndakin qogé yó.” 27 Yaq ndego paev ezoqam,
āv gembøe-eín nqægo, “Nanduv ndakin qogú qavó.” Ta
khøuwa-te ndøgo, ndego paev ezoqam, ndugu ekeza khoev-té
genøkható.

Yesu ge:nanim
(Met 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)

28 Yesu mòndæ-otév, matev ate ndægo mòndømukhóu,
Mbumbukiam ma gende-khofotav, manqei-qape-te. Yaq
ndego āv gene-eín nqægo, “No ibøkha naq nøpáp.” Nqanek
manqat tene-eín ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat tàbete-
unimanqatín, taqa yaq-te manqat qa-ein.

29 Avønin-te ndøgo, waen khaqain-qape mòndø-wuøyám.
Yaq nakhag ezoqam, ndabua ndøndapém. Yaq waen-té

19:24 19:24 Psa 22:18 **19:25** 19:25 Met 27:55-56 **19:26** 19:26 Zion 13:23
19:28 19:28 Psa 22:15 **19:29** 19:29 Psa 69:21

gunu-qoqoném, Isop tae-te sasa ndøløvønemem, Yesu-qa tou-
te vømbō-qantøvem. 30 Yesu elavøqase ge-iz, yaq āv gene-
eín nqægo, “Ndakin mùtumukhóu.” Yaq kawa sègevoá,
vønanim.

Yesu totokha-te gikeqatøvem

31 Ta khøuwa-te ndøgo, Sabat gigiap khakheinam khøuwá.
Yaq Zu megetapak poeveáv, ndigu ezoqam, tae mutui-te
gitøkebupam, sekemba titøkebupat. Geté nakhamas-té gi-
abenø-pakhaéz. Zapa ndógo, nøme tøndopave, Sabat khøuwa
kandambaqapé. Yaq ndigu Pailøt āv gimbøe-einím nqægo,
“Nginik ezoqam, tae mutui-te ngitøkebap, nakhag ezoqam
bov bezømøkuí. Yaq ndigu nakhamas-té giabenø-pakhaéz, tae
mutui-te é-bē-upøgim.”

32 Yaq nakhag ezoqam tizáv ndógo, ndigu ezoqa menas,
Yesu namba giːtøkebupam, bov vømøzō-møkui. Bugukhokhof
ndégo, yaq getøkewam, tïmbo-møkuimém, yaq ndego nøme,
getøkewam, vømbō-møkuimem. 33 Geté Yesu-te ginduzav,
tikeogém ndógo, ndego é-møndønaním. Yaq ndigu teqa bov
møkuipøteáv. 34 Geté nakhag ezoqa nøme, até gendego, Yesu-
qa totokha-te, sumbianq vøe-keqatav. Yaq kouk neka ibøkha
tøndo-qouvøém ndógo.

35 Ndego ezoqam, nqanek matev bøi geːqeiv, emanqat
ndøvotót. Emanqat ndøgo, gevotot, unimanqatín. Ndego
mǫ̀ndæ-otév, ndego unimanqatin manqat mba ndømanqaté.
Yaq ndego tene-eín ndógo, zo tǫ̀ne-unimanqatiním.
36 Nqanek matev tønefakhán ndógo, Mbumbukiam-qa
Manqat tàbete-unimanqatín, av qæ-ein nqægo, “Bazag kopo
gembónqoeák.” 37 Neka manqat nøme āv qane-eín nqægo,
“Ezoqa te-te ndégo tinó-kewagát, gikeqatøvem.”

Yesu manqei-pakha-te gi-eoeinam
(Met 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)

38 Taqa zita-te, ezoqa kopo Pailøt-té genøwáv, Yesu-qa kha-
qa yaq-te vømømbō-viam. Teqa iz Zoséf. Alimatea vemiav-ák.
Ndego Yesu-gé paev ezoqá nømé. Geté khonoam-té genømbo-
pavám. Zapa ndógo, ndego Zu megetapak-qá møe ndøgoám.
Yaq Pailøt sègemboták. Yaq Zosef tenøwáv ndógo, Yesu-qa
kha tae mutui-te vømøndō-ndap. 39 Até Nikodemús-a, ndego
lova kopo, Yesu-te gemat, vøndōwav. Ndego tae etet sisip
mbomømboma ndø-upatavún. Tae etet menas tøkuát, mel neka
aloe. Tae etet kandambá. Ande āv 30 kilogrém ndægo.

40 Ndigu ezoqa menas, Yesu-qa kha gèndapém, tae etet sisip
mbomømboma namba, ndabua papaqa vøe-gutøvem, av Zu

19:31 19:31 Deut 21:22-23 **19:35** 19:35 Zion 21:24 **19:36** 19:36 Psa 34:20; Exo 12:46; Num 9:12 **19:37** 19:37 Zech 12:10; Veve 1:7 **19:39** 19:39 Zion 3:1-2

ezoqam-qa matev qazømbe-goam, ezoqa manqei-pakha-te gi-
eoeinamɨn. 41 Ta manqei-te ndøgo, ma Yesu giːlaem, khae
mǫ̀ndøgoám. Yaq ta khae-te ndøgo, manqei-pakha mǫ̀ndø-
ozám. Ndakinák. Ta manqei-pakha ndøgo, nandi giløotøzem,
bugukhokhof løvøte ezoqa utøveáv. 42 Yaq ndigu Yesu-qa
kha timø-utøvém ndǿgo. Zapa ndǿgo, ta khøuwa ndøgo, Zu
ezoqam-qá Sabat gigiap khakheinam khøuwá. Yaq khøuwa
nøme tøndopave, Sabat khøuwá, neka ta manqei-pakha ndøgo,
avønín qagoám.

20

Manqei-pakha-te, ezoqam mbaín
(Met 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

1 Yaq Sabat khøuwa qame-navøem, Sande qanaqanus
qænqøovat, até gupøistám, Meli Magdala vemiav-ak, manqei
pakha-té gunøwáv. Yaq tuqeív ndǿgo, nandi-qape mboqog-
te goːtokavam, mbaín. Viní gizavám. 2 Yaq matev guqeiv
ndøgo, gètéit, Saemon Pita neka ndego paev ezoqa nøme, te-te
Yesu kuku qambogoam, vømøzǿ-ein. Av guzømbe-eín nqægo,
“Evezøza, manqei-pakha-te guːgoam, ezoqa mǫ̀ndøndafém.
Neka ni nøtenateáv, ndego gekham-tē gimǿveem.”

3 Yaq Pita neka ndego paev ezoqa nøme, até gindigonem,
manqei-pakha-te vǿzav. 4 Ndigu ezoqa menas, sùgumu-
bøität. Geté ndego paev ezoqa nøme, nakhamas-té genøteít,
Pita vǿløvu, manqei-pakha-te ndøgo, é-vømǿfakhan. 5 Yaq
nandi nqa mokho-te gemø-fakhanam, ndabua mba ndøqeív,
Yesu geːgutavam. Geté ndego oneáv, mokho-te ndøugu.
6 Yaq Saemon Pita gefakhan, ndego ndaføyamba ndø-ón, man-
qei ozu mokho-te ndøugu, ndabua ndøgo, Yesu geːgutavam,
vǿqeiv, qa-awam. 7 Até ndabua nømé-a, Yesu-qa kawa-
te qaløvøtupam, vǿqeiv. Ndøgo viní qaveám. Putøgiap
ndøveám. 8 Yaq até ndegó-a, ndego paev ezoqa nøme,
bugukhokhof goːfakhan, manqei ozu-te vǿ-on. Yaq matev
geqeiv, ndego gè-unimanqatín, av nqægo, Yesu mǫ̀ndø-
khandíːv. 9 Mbumbukiam-qa Manqat mǫ̀ndø-eín, av nqægo,
ndego løvøte-te ndǫ̀khandíːv. Geté ndigu bugukhokhof
mokho ndapeáv, taqa yaq-te. 10 Yaq ndigu paev ezoqam,
khoev-té ginøqaváz.

Yesu Meli Magdala vemiav-ak gembo-fakhan
(Met 28:9-10; Mak 16:9-11)

11 Meli, ndugu Magdala vemiav-ak, manqei ozu bavokho
até goːgoám. Gè-eivát. Gui-eivam, yaq manqei ozu mokho-
té gunø-fakhanám. 12 Yaq ndugu, ma bugukhokhof Yesu-qa

20:9 20:9 Kel 2:24-32; 1 Ko 15:4

kha qæveam, enzol ezoqa menas ndøzømét. Ndabua papaqa-
mba ndø-uzupám. Nøme ndego, kawa-té geqotám, neka nøme
ndego, mbage-te vōqotam. 13 Yaq ndigu Meli āv gimbøe-
bevøpém nqǽgo, "Ngólam. Qo gekham-qā qó-eivit?"

Yaq ndugu guzø-qavøiu, "Noge Evezøza-qa khatae,
gèndapém. Yaq no nøtenøtenák, gekham-tē gimøveem."

14 Yaq ndugu nqanek manqat gumu-ein, guqambun, Yesu
mba mo:-omét, geyam. Geté ndugu matavapøteáv, av nqǽgo,
ndego Yesū.

15 Yaq Yesu gumbobevap, "Ngólam. Qo gekham-qā qó-eivit?
Qo gekha ezoqam-qā qóvawet?"

Ndugu até vōe-ein, ndego khae keoge ezoqám. Yaq gumbo-
ein, "Khanánqa, av qo khatae toqotendap-a, kopømbâ toqonø-
ein, av nqǽgo, qo gekham-tē qonøve? Yaq no nømøndó-ndáp."

16 Yaq Yesu gendo-ein, "Meli!"

Yaq guqambun, uni vōe-omet, ndugu ekeza Iblu manqat-
te āv guni-eín nqǽgo, "Labúni!" Taqa manqa mokho,
"Nømendim ezoqám."

17 Yaq Yesu gembo-ein, "No kha naqanøká nøkhànǽz. Zapa
ndøgo, no Tat-te qavigiáv. Zuá. Geté nogi nøfuap-té qanøqǽv,
manqat av nqǽgo vøzō-ein: No te-te ndégo tøtø-vesezét, ndego
noge Tat neka zoge Tat, ndego noge Mbumbukiam neka zoge
Mbumbukiam."

18 Yaq Meli, ndugu Magdala vemiav-ak, paev ezoqam-té
gunøwáv, vøzō-ein, "No Evezøza no-omét." Yaq ndugu manqat
nøme vøzō-ein, av ndego manqat gumbøe-ein.

Yesu ekeza paev ezoqam gezøfakhan
(Met 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)

19 Ta khøuwa-te ndøgo, Sande khagús, paev ezoqa ate
gi:goam, khoev mokho-té gunu:goám. Mboqog ate gi:goam
gètokøvemém. Zapa ndøgo, ndigu Zu megetapak-qá møe
ndøgoám. Yaq Yesu segezø-fakhán ndøgo, ti mokho-te vō-itan,
gezø-ein, "Sambí, zo-te."

20 Yesu nqanek manqat gumu-ein, yaq ndego teqa
zenda neka totokha me:zømás. Yaq ndigu paev ezoqam,
khanakhanakh kandambá gindapem, Evezøza gi-ometam.

21 Yaq Yesu nango āv gezømbe-eín nqǽgo, "Sambí, zo-te. Av
no Tat gende-khofotan, yaq no zo āv tøté-khofosám."

22 Yesu nqanek manqat guzumbu-ein, yaq até gendego,
qozøqozaq zøkhambá, gezø-ein, "Nqova Mbomambaqape

20:14 20:14 Luk 24:16; Zion 21:4 **20:17** 20:17 Lom 8:29; Iblu 2:11-12 **20:20** 20:20 Zion 16:22; 1 Zion 1:1

vǿndafém. 23 Zo ezoqa tiqa manqa-zapazapa sa tøzømbo-
navøemat, ndigu segezǿ-navøemát. Geté zo tiqa manqa-
zapazapa navøepøteav tøgoat, tiqa manqa-zapazapa, até
gezǿgoát."

Tomas manqa geqavotam, Yesu-qa yaq-te

24 Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu ekeza paev ezoqam-te
gefakhan, yaq Tomas, iz nøme qaqangeap gimbo-akhaemam,
ndigu paev ezoqa tuelv, kopo nøme ndego gegoam, gè-
ewawám.
25 Yaq ndigu paev ezoqa nøme, Tomas gimbo-einim, "Ni
Evezøza ni-ometám."
Geté Tomas gezø-qavøiu, "No teqa zenda-te, ikuk nqa-nqa
qeiviav tøgoat, neka nogi kokosov ta nqa-nqa-te watøzateav
vǿgoāt, neka noqa zenda teqa totokha-te wazeav vǿgoāt, ma
sumbianq gigenab, yaq no nøzǿ-unimanqatinák."
26 Pula kopo-qa zita-te, paev ezoqa ate gi:goam, nqawá
ginømøváb, ta khoev mokho-te ndøugu. Até Tomás-a,
vøugoam. Mboqog ate gi:goam gètokøvupám. Geté Yesu
sègefakhán, ti mokho-te vø̄-itan. Gezø-ein, "Sambí, zo-te."
27 Yaq Yesu Tomas āv gembøe-eín nqǽgo, "Qogi kokosov
nqánek qonǿváv, neka noqa zenda voqóqeĩv. Yaq qotøndé-
visĩ, qoqa zenda noqa totokha-te qotéwāz. Yaq qo qavotam
matev sège-iváv. Geté vø̀-unimanqatín."
28 Yaq Tomas manqat sa nqánek ge-eín, "Noge Evezøza neka
noge Mbumbukiam."
29 Yaq Yesu gembo-ein, "Qo toqote-unimanqatín ndǿgo,
no qotenømend. Geté gekha ezoqām ndigu, no ndi-
unimanqatinat, oskiá ndøgo, no nømendeav tigoat, ndigu
khanakhanakh mbá giabitigú."

Zion nqanek emanqat gekha zapā gené-peawam

30 Yesu ekeza paev ezoqam-qa bugug-te, umingiap matev
nøme kopoáv gematønumam. Geté ta matev-qa yaq-te,
manqat peawapøteáv, nqanek mbuk-te. 31 Geté manqat
ndøgo, nqanek mbuk-te nqapeawap, tøne-peawáp ndǿgo, zo
tøne-unimanqatiním, av nqǽgo, Yesu ndego Mesayá neka
ndego Mbumbukiam-gé Yó. Yaq zo nqanek manqat tozo-
unimanqatinim, zo te mokho-te khandi zøténdapém.

21

Yesu ekeza paev ezoqa seven gezøfakhan, yaq ndigu zonga kopoav-qape gizømbe-ndap

1 Taqa zita-te, Yesu ekeza paev ezoqam nangó genøzø-
fakhán. Taibelias kewan-té. Matev āv qanefakhán nqǽgo:

20:23 20:23 Met 16:19 **20:29** 20:29 1 Pita 1:8 **20:31** 20:31 Zion 3:15; Lom 1:17; 1 Zion 5:13

2 Saemon Pita neka Tomas, iz nøme gimbo-akhaemam
Qaqangeap, neka Natanael, ndego Keina vemiav-ak, Gelili
plovins-te ndøgo, neka ndigu Zebedi-gi nakhei menas neka
Yesu-gi paev ezoqa menas nøme, namba me:goám.

3 Yaq Saemon Pita, ezoqa nøme gezø-ein, "No zonga nømø-
khakhasám."

Yaq ndigu gindu-qavøinam, "Qanimáv. Ni namba zí:tiním."
Yaq ti-ová ndógo, khagua-te vømøketab. Geté ta lova ndøgo,
voe amba me:qeivupát. Zonga mbaín.

4 Yaq khøuwa gefakhatavun, Yesu ndøgeg-té geyám. Geté
ndigu paev ezoqam matavapøteáv, av nqægo, ngenek Yesū.

5 Yaq Yesu gezø-ein, "Nófuap. Zonga møndøzømbé-ndap?"

Yaq ndigu gindu-qavøinam, "Mbaín. Ndapeáv."

6 Yaq ndego āv gezømbe-eín nqégo, "Voe nandav, nakeamo
zenda-té qanø-ogím, ma khagua nandøzømbe-bøyat. Yaq zo
zonga ndòzømbendáp."

Yaq ndigu āv tini-matønømém, av gezømbe-ein ndægo.
Geté ndigu voe nango amba me:-itiím. Zapa ndógo, zonga
khàpumu-khouwéz.

7 Yaq ndego paev ezoqa nøme, Yesu kuku qambogoam te-te,
Pita gembo-ein, "Evezøzá, ngenek."

Yaq Pita ge-ewag, av nqægo, Evezøza ndøgō, ndego ndabua
sekeqape ndøløvøén. Zapa ndógo, ndego ta ndabua sekeqape
ndøgo, gò:khofá, ta lova ndøgo, zonga-qa givawat. Yaq ndego
ibøkha-té genøbáf, vōtanqa, manqei-te vømōqa.

8 Geté paev ezoqa nøme, khagua-us gibøetam, ùnime:-
tokhotøvém, manqei-te. Voe zonga-us, sège-livavát. Ndigu
qambaqapé mbá, gibøetam. Manqei avønín. Ande āv 100
kifigiáp ndægó.

9 Yaq giqa ndøgo, gøinam mba mo:qeivím, taq-te zonga
vō:qoqoutøvupat neka flawa vō-abam.

10 Yaq Yesu gezø-ein, "Zonga nøme vòndo-upøzonám, nandiv
ndakin gizømbe-ndap."

11 Yaq Saemon Pita, khagua-te, nangó genøketáo, voe
manqei-te vō-iti. Zonga kandakanda kopoáv gizømbe-ndap.
Ate gi:goam 153. Geté voe keqavøepøteáv.

12 Yaq Yesu gezø-ein, "Vòndozáv. Lou zólóg." Ezoqa kopo
bevøpøteáv, av nqægo, "Qo gekha ezoqâm?" Zapa ndógo,
ndigu møe ndøgoném, neka ndigu é-møndæzøtéz, ngenek
Evezøzá.

13 Yaq Yesu gøinam-té gendowáv, flawa neka zonga vøndō-
upøzo, sasa zø-etoam.

21:3 21:3-6 Luk 5:4-7 **21:7** 21:7 Zion 13:23; Met 14:29 **21:11** 21:11 Luk 5:6

14 Ndakin gèmbo-misiká, Yesu ekeza paev ezoqam-te
gefakhanam, Mbumbukiam ndego løvøte-te gendo-khandiːv,
taqa zita-te.

Yesu Pita manqa gembo-løvua

15 Yaq ndigu lou loge qamezømbe-navøem, Yesu Saemon Pita
āv gembøe-eín nqǽgo, “Sáemon, Zion-ge yo, qo kuku taqágo,
no-te? Neka qoqa kuku matev no-te møndømø̂-løvu, nginik
ezoqa nøme-qa kuku matev no-te?”

Yaq Pita gendo-qavøiu, “Evézøza. Qo mòqote-qatéq, no poev
nqanø̂gó qo-te.”

Yaq Yesu gembo-ein, “Nogi sip nakheis, gèːzøkefé.”

16 Yaq Yesu nangó genømbo-eín, “Sáemon, Zion-ge yo, qo
kuku taqágo, no-te?”

Yaq Pita gendo-qavøiu, “Evézøza. Qo mòqote-qatéq, no poev
nqanø̂gó qo-te.”

Yaq Yesu gembo-ein, “Nogi sip, gèzø-keogé.”

17 Yaq Yesu nangó genømbo-beváp. Ndakin gèmbo-misiká,
gembo-ein, “Sáemon, Zion-ge yo, qo poev taqágo, no-te?”

Yaq Pita mbøni mbová. Zapa ndøgo, Yesu gèmbo-misiká,
gembo-bevupam, av nqǽgo, “Qo no-te poev taqāgo?”

Yaq Pita gendo-ein, “Evézøza, qo matev ate ndǽgo mòqote-
qatéq. Neka qo mòqote-qatéq, no poev nqanø̂gō qo-te.”

Yaq Yesu gembo-ein, “Nogi sip gèːzøkefé. 18 No unimanqatín
nqataqa-manqate. Qo ezoqam ndakinak qoqotegoam, qo
ndabua segim nonqo qakeza qoløvønøvemám, sasa qoqavin,
ma taqambe-pøovet. Geté toqo-lawaqape-eq, qo pingim qó-
eqagím. Yaq ezoqa vini qáløváz. Yaq ndøgo tenø-itúq, qo ma
okho poeveav ndoqotego.”

19 Yesu nqanek manqat ge-ein, tene-omát ndøgo, Pita ande
āv kenénanīm neka ta mokho-te ndøgo, ndego Mbumbukiam-
qa iz ande āv kembøé-eqā.

Taqa zita-te, Yesu Pita āv gembøe-eín nqǽgo, “No qonøndó-
páev.”

Paev ezoqam-qa yaq-te, te-te ndego Yesu kuku qambogoam

20 Pita gendoqambun, yaq ndego paev ezoqa nøme ndø-
omét. Ngenek gèzøpavám. Ezoqa ndégo, te-te ndego, Yesu
kuku qambogoam, neka ndego Pasova lou loge-te, Yesu-qa
savim-te goːvintavam, neka vømbōbevap, av nqǽgo, “Evézøza,
gekha ezoqâm ndego, qo sa teqaqambun?”

21 Pita ndego ezoqam ge-omet, yaq ndego Yesu āv
gembøebeváp nqǽgo, “Evézøza, gemâ ngenek? Áv
kenénanīm?”

21:14 21:14 Zion 20:19, 26 **21:16** 21:16 Kel 20:28 **21:19** 21:19 Met 16:24-25; 2 Pita 1:14 **21:20** 21:20 Zion 13:23-25

22 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “No tønø-pøovat, ndego até
teyaget, atema no vøtøndóqavān, yaq gê, ndøgo gekhā ndøgo,
qo-te? Nqanek qoqá matév mbá. Qo soqonøndó-páev.”
23 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ta zapaya ndøgo, Klisten
ezoqa bawan mokho-te, manqat āv qane-panqavøém nqægo:
Ndego paev ezoqam génanimák. Geté Yesu manqat einiáv av
nqægo, ndego gēnanimāk. Ndego sa nqánek ge-eín, “No tønø-
pøovat, ndego ate teyaget, atema no vøtøndóqavān, gê, ndøgo
gekhā ndøgo, qo-te?”

Vaev manqat, nqanek emanqat-qa yaq-te

24 Ndego paev ezoqam, teqa yaq-te Yesu nqanek manqat
ge-ein, ezoqam ndégo, nqanek emanqat ate nqægo gevotot
neka vøpeawam. Ni mòtinøtén, manqat ndøgo, ndego ge-ein,
unimanqatín.
25 Yesu matev nøme kopoáv gematønumam. Ta matev
vinivinimba ate ndægo, amba tøpeawapin, éisa, no
nqæmatavap, manqei-qape-te, mbuk ate ndægo, ambá
géløvuzuák.

21:24 21:24 Zion 19:35 **21:25** 21:25 Zion 20:30

Keliso-gi U-anim-qa Emanqat

Megeat Manqat-qase

Nqanek emanqat, Luk ndøpeawám. Ezoqa kopo ndégo, ibugukhokhof Luk mbuk Yesu-qa yaq-te, gepeawam. Ngenek Luk, mulømula etoam ezoqám. Ndego nqanek Keliso-gi u-anim-qa emanqat, Tiofilus-té genø-peawám. Geté ndego ezoqa ewaqape nonqo ndøpeawám, manqei-manqei ate nqægo.

Nqanek emanqat-te, Luk Keliso-gi u-anim-qá yaq-té genevototát, neka tiqa matev ate qægoam, gimatønumam. Nqova Mbomambaqape, Yesu-gi paev ezoqam, bazaføgakh zø-etoám, neka até ndigú-a, vøzō-etoam, ezoqa ewaqape, gi-unimanqatintam neka vømbōpavam. Yesu-gi paev ezoqam, ezoqa teqa manqat, bugukhokhof Zelusalem taon-té gini-zømesimám. Yaq ndigu ezoqam, tiqa manqat gi-unimanqatintam, ndigu taon neka vemivemiav nøme-té ginø-okhoám, neka Manqat Mbomambaqape, Yesu-qa yaq-te, Zu ezoqa nøme vøzō-vototupam. Yaq ezoqa nøme, manqei-manqei nøme-té ginø-okhoám, neka nqanek Manqat Mbomambaqape, Zu ezoqam neká bawan vini-ak, vōe-zømesimam. Yaq nqanek manqei vinivinimba-te, ezoqa nøme, Yesu ekeza khandi etoam nonqo ndøndafém, yaq Klisten bawan matev vōngazem.

Nqanek emanqat mokho-te, sapta 1 atema 12, Pita-za-qa yaq-té qane-manqaté. Neka sapta 13 atema 28, ndógo tøne-manqaté, matev vinivinimba, Pol-za gimatønumam. Manqei nøme-te, Pol ge-okhoam, Luk møndøgoám, te namba. Yaq ta emanqat mokho-te nqanek, Luk āv gene-peawám nqægo: "Ni nimatønumám." Ta emanqat nqánek: Kel 16:10-17, 20:5–21:18 neka 27:1–28:16. Emanqat nøme-te, ndøgo ekezan goneav qagoam, ndego āv gene-peawám nqægo: "Ndígu timatønumám."

Yesu manqa mbusa geve, Nqova Mbomambaqape tendo-khofotav

1 Tíofilus. Khaiya mbomá, qo-te!
Ta mbuk ndøgo, no bugukhokhof qæpeawam, no tøtø-peawám ndógo, matev ate ndægo, Yesu gematønumam neka ezoqa vōe-zømesimam, ndego teqa sasae ande ge:ngaz, 2 atema ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam yan-te vōkhato. Bugukhokhof, ndego Nqova Mbomambaqape mokho-te, tegi u-anim, manqa é-møndøzø-løvuá, ndigu bugukhokhof gevevesam. 3 Yesu tae

1:1 1:1 Luk 1:3 **1:2** 1:2 Mak 16:19; Luk 24:49-51 **1:3** 1:3 Luk 24:36-49; Kel 10:41

mutui-te gitøkewem, genanim, nango gendo-khandi:v, yaq
ndego khøuwa foti mokho-te, gèfakhanumám ti-te, neka
Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te vøe-zømesimam.
Ndego khøuwa kopoáv, āv gene-zømesimám nqægo: Ndego
unimanqatin ndøkhandí:v. 4 Khøuwa nøme, Yesu ti namba
ge:goam, ndego āv gezømbe-eín nqægo, "Zelusalem taon
naqanøká ndø-ivǒvém. Geté manqa mbusa ndøgo, av noge
Tat ge:ve, tozombøé-kewagát ndøgo, no qazømbe-manqatam.
5 Zion, ndego ezoqa ibøkha iz, ibøkha-té genøzø-etoumám.
Geté zo avønín, ibøkha iz, Nqova Mbomambaqapé qazøté-
ndapém."
6 Khøuwa nøme, Yesu-gi u-anim, te namba gi:møvab, ndigu
āv gimbøe-bevøpém nqægo, "Evézøza. Eisa, qo ni Izlael
ezoqam, ndakin megeat matev nqawa poqonimbí-etoām,
penømakhaya, yaq ni nikeza ezoqam nimbō-kawaevtāt?"
7 Yaq Yesu gezø-qavøiu, "Matev āv taoká, av ndægo, zo
zøtēzøtēz, ta khøuwa neka viav, Tat ekeza poev-te gezav.
8 Geté Nqova Mbomambaqape zo-te tendovis, zo bazaføgakh
zóndapém. Yaq zo nogi bøi vizu ezoqam zógoát, neka noqá u
zóløozumát, nqanek Zelusalem taon-te, neka Zudia plovins-te
ate ndægo, neka Samalia manqei-te, atema manqei-qape-qa
vaev-te."

Yesu yan-te geqavig
(Mak 16:19-20; Luk 24:50-53)

9 Yesu manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq Mbum-
bukiam yan-té genø-eqeiú. Ndigu até ge-ometát, ge-eqanat,
atema khaiya ozoz vømē-otan.
10 Tiqa bøi é-møndømø-føgøføgakhám, yan-te. Yaq nqáe!
Tiqa avønin-te, ezoqa menas sègefakház. Ndabua papaqa
ndø-uzupám. 11 Yaq ndigu āv gizømbe-eín nqægo, "Gélili
plovins-ak. Zo gekhá zówanet, yan ndozo-waomit? Ngenek
Yesu, Mbumbukiam zo mokho-te gendaf, yaq yan-te vøqavig,
ndego nqawa āv tendéqaván, av zo ndakin qazøte-ometam,
yan-te geqavigat."

Matias Zudas-qa iziz gendap
(Met 27:3-10)

12 Yaq Yesu-gi u-anim, ta manqei poyat ndøgo, Oliv man-
qei poyat gimbo-akhaemam, gè-ivøvém, Zelusalem taon-te
vøvesez. Yaq ta manqei pøyat-a, yaq Zelusalem, taqa atap
khapémbá. Ande āv 1 kilomitá ndægó.
13 Zelusalem taon-te gimøfakhaz, yaq khoev ova kouwat-
té ginøzáv, ma gipindumam. Ezoqam ngínik: Pita neka

1:4 1:4 Luk 24:49; Zion 14:16-17; Kel 2:33 **1:5** 1:5 Met 3:11 **1:6** 1:6 Luk 24:21 **1:7** 1:7 Mak 13:32 **1:8** 1:8 Met 28:19; Luk 24:48 **1:11** 1:11 Met 26:64; Luk 21:27 **1:12** 1:12 Luk 24:50-53 **1:13** 1:13 Met 10:2-4

Zion neka Zems neka Endlu neka Filip neka Tomas neka
Batolomeu neka Metiu, neka Zems nøme, ndego Alfius-ge yo,
neka Saemon, ndego Zelot ezoqam, neka Zudas, ndego Zems-
ge yo. 14 Nginik mòndø-møvøbumám, vōguligulimam. Até
sakhéis-a, vōgoam. Neka até Melí-a, Yesu-gu evo, neka tegi
emekheis, vōgoam.

15 Khøuwa nøme, ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam,
nqawa gimøvab, ezoqam ande av 120 ate gi:goam, yaq Pita
tenø-itán ndógo, vøzō-ein, 16 "Nófuap. Mbumbukiam-qa
Manqat-te, Nqova Mbomambaqape Deivid mokho-te, Zudas-
qa yaq-te, manqat é-møndo:-eín, ndego ndigu ezoqam gezø-
ovøemavun, ndigu Yesu gimøvøinam. Yaq nqanek manqat bè-
unimanqatín, matev vōfakhan. 17 Ni Yesu-gi u-anim, nøme
ndégo tegoám, neka sasae kopømba vøtīgoam, ni namba."

18 (Moni ndigu, Zudas gendapaz, matev soqaqape
ge:matanam, khae me:wiím. Yaq ta manqei-te ndøgo, ndego
sègebøiáv. Pakhapakhá. Teqa kha sège-keqavøemát, neka
teqa emu vøndō-qouvøem. 19 Ezoqa ewaqape, Zelusalem
taon-te giyagam, manqat sùgumu-ewagát, taqa yaq-te. Yaq
ta khae manqei ndøgo, ekeza manqat-te, Akeldama mbo-
akhaemám. Taqa manqa mokho nqánek, "Khae Manqei
Kouk-ús.")

20 Yaq Pita nøme gezø-ein, "Sams mbuk mokho-te, āv qane-
peawáp nqægo, 'Teqa khoev unimé:-khakhambá. Ndøgo
ezoqa gó:yageák.' Neka nøme ndøpeawap, nqánek, 'Teqa sasae,
ezoqá nøme bendáp.'

21 Yaq nakémbá, ni ezoqa kopo bizimbo-vawém, ndego ni
namba qazi:goam, ta khøuwa ate qæpavpavemam, nigi Evezøza
Yesu, ni namba ge:-okhoam, 22 sasae ande qandengaz,
Zion ezoqa ibøkha iziz gezø-etoumam, atema ta khøuwa-te
ndøgo, Yesu ni genøuvan, Mbumbukiam yan-te gendaf. Yaq
ngenek ezoqam, nqanek sasae até begót, ni namba, neka u
bēløozumit, av bøi ge:qeiv, av nqægo, Yesu løvøte-tē gendo-
khandī:v."

23 Pita nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu ezoqa menas ndø-
upøzó. Nøme ndego, Zoséf. Iz menas nøme mòndømbo-goám,
Basabas neka Ziastes. Neka nøme ndego, Matiás. 24 Yaq ndigu
āv gini-guligulimém nqægo, "Evézøza. Qo ezoqa ewaqape-qa
matavap mòqote-qatéq. Qotínømánd, nginik ezoqa menas,
ākenégo, qo qoqo-veatav, 25 ndego qoge u-anim tegoat, Zudas-
qa iziz vøendāp. Zudas nqanek sasae, zitá genewuá. Yaq
ndógo tenøwáv, ma Mbumbukiam manqei gembøe-mendeo."

1:16 1:16 Psa 41:9 **1:18** 1:18 Met 27:3-8 **1:20** 1:20 Psa 69:25; 109:8 **1:22** 1:22 Mak 1:9; 16:19; Zion 15:27

26 Yaq ndigu nandi-qasis ndønqagevemém, iz-ús. Yaq Matias-
qá iz ndøfakhán. Yaq Keliso-gi u-anim ileven-te, ndégo
tindafém.

2

Nqova Mbomambaqape gendovis

1 Zu ezoqam-qa khøuwa kandambaqape-te ndøgo, Pen-
tikos ndimbo-akhayam, ndigu ezoqam ate gi:goam, khoev
kopo-té ginømøváb. 2 Yaq nqova mbaín, yan-te ndo:go,
u ndowáv. Andé khamøe-qape me:fetavún. Yaq khoev
ate qægoam, ma gi:qonavam, u ùnime:kház. 3 Yaq ndigu
andé gøina wageap me me:qeivím. Sègendo-panqavøém,
ezoqa ewaqape-qa kha-te, vøqonam. Andé ezoqa sas
bugug me me:kewagám. 4 Yaq nginik ezoqam ate gi:goam,
kha Nqova Mbomambaqapé qazømbe-tønøyám. Yaq bawan
vinivinimba-qá manqát gini-manqatát, av Nqova Mbomam-
baqape, matev gezømbe-etoumat.

5 Ta khøuwa-te ndøgo, Zelusalem taon-te ndøgo, Zu
bawan-ak kandambá giwambupam. Manqei-manqei ate
ndægo, sugumu-pitát, ndigu ezoqam, Mbumbukiam gimbo-
vizupam. 6 Yaq nginik ezoqam, nqanek u giyogem, tinduzáv
ndøgo, matev vøqeivim. Ezoqa kandambá. Yaq ndigu
nqova zøndáf. Zapa ndøgo, Yesu-gi paev ezoqam, manqat
gimanqatat, ndigu tiqá bawan vinivinimba-qá manqát gini-
manqatám.

7 Ndigu nqova ndafe kandambá, yaq gibevøpem, “Nqáe!
Nginik manqa ngimanqate, nginik Gelili plovins-ak mbá.
8 Gê, áv khané:go, ni ate nqazi:gu nqazizø-yoge, nikeza manqat
vinivinimba ngi:manqate? 9 Ni ezoqa vinivinimba, nøme
Patia manqei-ák, nøme Midia manqei-ák, nøme Elam manqei-
ák, neka nøme ndigu Mesopotemia-yák, neka nøme Zudia-
yák, neka nøme Kapadosia-yák, nøme ndigu Pontus-ák neka
nøme ndigu Esia-yák, 10 nøme Fligia-yák neka nøme Pamfilia-
yák, nøme Izip manqei-ák neka nøme Libia-yák, ndøgo Sailini
taon avønin-te. Até Lom ezoqám-a, vøndōzav. 11 Ti mokho-te,
nøme Zu bawan-ák neka nøme bawan vini ezoqám, ndigu ti-
te ginøzaz, Mbumbukiam timbo-vizupat. Neka ni ezoqa nøme,
Klit manqei bawa-yák, neka ezoqa nøme, Alebia manqei-
ák. Geté ni ate nqazi:gu, nginik niqa manqat vinivinimba-té
qazizø-ewagét. Mbumbukiam-qa matev kandakanda-qa yaq-
té gini-manqatét.”

12 Ndigu nqova ndafe kandambá neka gò:nakém, taqa yaq-
te. Yaq āv ginibónd nqægo, “Gekha matêv nqanek?”

2:1 2:1 Lev 23:15-21; Deut 16:9-11 **2:3** 2:3 Met 3:11 **2:4** 2:4 Kel 4:31; 10:44-46; 19:6; Mak 16:17

13 Geté ezoqa nøme gèvongezó, ndigu ezoqam, Yesu gi-
unimanqatinim, gi-einim, “Nginik ezoqam, gèndo-íz.”

Pita-qa manqat

14 Yaq Pita, ndigu u-anim ileven nøme namba, tenø-itán
ndøgo. Yaq sa manqa ndøyám. Yaq ezoqa ewaqape, gi-
oteipam, āv gezømbe-eín nqǽgo, “Zo Zu ezoqam, nogi ezo-
qam, neka zo ezoqa nøme, nqanek Zelusalem taon-te nqazo-
wambap, vøndoyogém, no mokho bazø̄-ovøyam. 15 Nginik
ezoqam, ambá av nqǣgo, ge-ī̀z, av zo ndøzøte-matavap. Ezoqa
lovølova ndø-izumatún. Geté ndakin qanaqanus 9 oklok mbá.
16 Geté matev, ndakin qafakhan, ndøgo, av Mbumbukiam-ge
manqa vevezam ezoqam Zoel ge:manqatam. Ndego ge-ein,
17 ‘Mbumbukiam āv gene-eín nqǽgo,
“Vaev khøuwa-te,
no ezoqa ewaqape,
noge Nqova nøzǿ-etoám.
Zogi nakhei angana neka zogi nakhei sakheis,
noqa manqat ndøvevezumát
Zogi ezoqa ndakinak,
umingiap ndøqeivát,
neka zogi laombøkik,
venanqei vøtamāt.
18 Ta khøuwa-te ndøgo,
no até sasae ezoqám-a, angana neka sakheis, ndigu no ti-
unimanqatintat,
Nqova Mbomambaqape vøezǿ-etoām.
Yaq ndigu noqa manqat ndøvevezumát.
19 No umingiap matev nómatønumát,
khaiya ova nekā manqei-qape-te.
Kouk neka wageap neka ekuqape ndøfakhán.
20 Khøuwa ndòbøivunév, neka løvøyak andé kouk mé:goát.
Nqanek matev ndòkhæ-fakhán.
Yaq Evezøza-qa Khøuwa Kandambaqape ndøfakhán,
ndego teqa bazaføgakh neka waev te:zømas.
21 Ta khøuwa-te ndøgo,
gekha ezoqām ndego,
Evezøza-te tøkeam-qa te-akha,
ndego gékhandí:v.” ’ ”

22 Pita nqanek Zoel-qa manqat qamømbøe-navøem, yaq
ndego manqat nøme āv gezømbe-eín nqǽgo, “Izlael ezoqam!
Manqat qàndoyogé nqanek, nogi ezoqam! No Yesu Nazalet-
ak-qa yaq-té qazømbé-eín. Zo zøkeza mòzøte-zøtéz, te mokho-
te, Mbumbukiam zoqa avønin-te, umingiap matev neka

2:17 2:17-21 Joel 2:28-32

matev kandakanda vinivinimba ndømatønumám. Mbumbukiam tene-matanám ndøgo, zo tȍnezøtéz, ndego Yesu ekezan ndokhofotáv. 23 Ezoqa ndego zoqa zenda-te giveem, yaq zo ndego ezoqa soqøsoqa mokho-te, tae mutui-te sasa zotøkewem, vozōlaem, ndøgo Mbumbukiam ekezan ndøpøoá. Ndego é-møndæ-otév, matev av nqægo ndȍfakhán. 24 Geté Yesu løvøte-qa bazaføgakh mokho-te gu:goam, Mbumbukiam mȍndø-nqovotáv, vȍkhandi:v. Løvøte, ngenek ezoqam amba me:geiú. Geté kopømba mbaín.

25 Yesu løvøte-te tekhandi:v, taqa yaq-te, Deivid nupøkhan mba, āv gene-eín nqægo,

‘No Evezøza, noqa megemege-te, oskia no-ometám.
Ndego noqa avønin-té gegó.
Yaq no kha genø-wagimák.
26 Yaq nakémbá, noqa mbøni mokho-te, no khanakhanákh
neka no manqat khanakhanakh-us nomanqaté.
Até noqá khá-ya, Mbumbukiam-te mbá qanøtawát.
27 Zapa ndøgo, qo no ezoqa pakhaezatak-qa manqei-te
qónøuvanák.
Qo qoge Ezoqam Mbomambaqape, teqa kha, sa qó-
ivavák, vȍlanqā.
28 Qo no nakhoa qotenømánd, no khandi ande āv
khaténdāp.
Qo no namba qotégoát. Yaq no khanakhanakh nógoát.’ ”

29 Pita nqanek Deivid-qa manqat qamømbøe-navøem, yaq nøme āv gezømbe-eín nqægo, “Nȍfuap. Nigi atanakha-zapa Deivid-qa yaq-te, no ndaføyambá qazømbé-eín. Ndego mȍndønaním, neka vȍ-otøvem. Até ndakin khøuwa-té-a, teqa manqei ozu nqánek qagó. 30 Geté Deivid mȍndæ-otév, tegi zi, ezoqa kopo, teqa iziz ndȍndáp neka kawa ezoqam vȍgoāt. Mbumbukiam te-te manqa mbusa ndøvé, taqa yaq-te. Deivid Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam ndøgoám. 31 Yaq nakémbá, ndego é-møndøqeív, Keliso tenanim, yaq Mbumbukiam gékhandí:v. Unimanqatín. Mbumbukiam ndego ezoqa pakhaezatak-qa manqei-te ivøveáv, neka teqa kha, manqei ozu-te lanqøeveáv. 32 Ngenek ezoqam, Mbumbukiam løvøte-te gekhandi:v, Yesú. Ni ate nqati:gu, nikeza bøi qatiqeivím. 33 Mbumbukiam ndego ekezan-té genø-eqeiú, neka teqa nakeamo zenda-te vȍve. Yaq Eve Nqova Mbomambaqape mbo-etoám, av ibugukhokhof manqa mbusa ge:ve, yaq Yesu ndakin ni vønī-etoam. Matev nqánek, zo nqazoqeivi neka nqāzōyōgē. 34 Ni mȉzi:nøtén, Deivíd mbá, yan-te geqavig. Geté ndego Mesaya me:manqatám, av ge-ein nqægo,

2:25 2:25-28 Psa 16:8-11 **2:29** 2:29 1 King 2:10 **2:30** 2:30 2 Sam 7:12; Psa 89:3-4; 132:11 **2:31** 2:31 Psa 16:10 **2:33** 2:33 Kel 5:31; 7:55-56 **2:34** 2:34-35 Psa 110:1

‘Evezøza Mbumbukiam, noge Evezøza, āv gembøe-eín nqǽgo,
“Noqá nakeamo zenda-té qanøqóm.
35 Até qóqotát, atema no qogi qaqa ezoqam,
kopømba ande av zenda tokhotapak awam nonqo,
qoqa zenda tokhotapak mokho-te vøtaqambú-āb.” ’
36 Yaq nakémbá, zo Izlael bawan-ak ate ndøzøte:go, zo vǒezøtéz. Ngenek Yesu, zo tae mutui-te qazo-tøkewem, Mbumbukiam āv gene-veatáv nqǽgo: Ndego Evezøza neka Mesaya ndøgoát.”

Ezoqam Mbumbukiam-te giqambuz neka ibøkha iz vøndapem

37 Yaq ndigu ezoqam, Pita-qa manqat giyogem, tiqa mbøni, mǒndø-khanáz. Yaq ndigu Pita neka Keliso-gi u-anim nøme, āv gizømbe-beváp nqǽgo, “Nǒfuap. Ni ndakin gekhā nígonēm?”
38 Yaq Pita gezø-qavøiu, “Zo é-mozoqambúz, neka Yesu Keliso-qa iz-te, ibøkha iziz vǒ-upøgim. Yaq Mbumbukiam zoqa manqa-zapazapa, segembøé-navøém, yaq zo Nqova Mbomambaqape vozóndafēm. 39 Manqa mbusa ndøgo, Mbumbukiam taqa yaq-te geve, ndøgo zoqá neka zogi nakheis-qá neka até tiqá ndigú-a, ndigu qamba-qamba ndindu-yageapet. Gekha ezoqām ndigu, ndego Evezøza, nigi Mbumbukiam, ndezø-akhayam, te-te tinduzav, nqanek manqa mbusa tiqa ndígu.”
40 Pita manqat nøme kandambá gezø-manqatam. Manqat nøme, āv gezømbe-eín nqǽgo, “Mòzoqambúz. Soqaín ndøgo, nginik manqa-zapazapa-us ezoqa namba tøzøte-soqoez, ndakin ngiyage.”
41 Ezoqa ndigu, Pita-qa manqat gindapem, ndigu ibøkha iz ndøndapém. Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa kandambá, Klisten bawan-te gi-oz. Ate gi:goam, ande āv tri taosen ezoqám ndi:gú.

Klisten ezoqam, nqova kopo-te giyagam

42 Ndigu Klisten ezoqam, āv gini-matønumám nqǽgo: Keliso-gi u-anim-qá nømendim manqat ndø-ewagám, neka yaqyaq-a vǒtøke:mam. Ndigu gèpindupám, lou vǒlogin neka Evezøza-qa lou loge matev vǒgonemin neka vǒguligulimemin.
43 Mbumbukiam, Keliso-gi u-anim mokho-te, umingiap matev kopoáv gematønumat. Ezoqa ewaqape, nqova ndafe kandambá neka møe vǒgonemin. 44 Ndigu ezoqa ate gi:goam, Yesu gi-unimanqatinim, ndigu nqova kopo-te sùgumuyagám. Neka tiqa gigiap ate qazømbe-goam, sège-etoumám,

2:36 2:36 Kel 5:30-31 **2:39** 2:39 Isa 57:19 **2:41** 2:41 Kel 2:47; 4:4 **2:42** 2:42 Kel 20:7 **2:44** 2:44 Kel 4:32-35

yaqyaq-a. 45 Ekeza manqei neka gigiap vinivinimba gèwiám.
Yaq moni ndigu, gi:qaqasumam, ndígu tizø-etoumám, lou-qa o
gigiap-qa gi:potonumam. 46 Khøuwa ate qæpavpavemam, ndigu
Mbumbukiam-qá khoev-té ginø-pindupám. Yaq Klisten zifuap
vinivinimba-qa khoev-te, ndigu lou ndølogám neka Evezøza-
qa lou loge matev vømø̄-gonemɨn. Khanakhanakh-ús. Lou
sège-etoumám, yaqyaq-a. 47 Yaq tiqa matev ate qægoam,
ndigu Mbumbukiam-qá iz me:-eqatám. Ezoqa ewaqape,
poev ndøveém, ti-te. Yaq khøuwa ate qæpavpavemam, Evezøza
Klisten bawan-te, ezoqá nøme ndøyogimám, ndigu khandi
gezø-etoamɨn.

3

Kagi ezoqam gikhakheinøvemem

1 Khøuwa nøme, ande av khagus tri oklok ndægo, ta
khøuwa iz-te ndøgo, Zu ezoqam giguligulimam, Pita neka
Zion, Mbumbukiam-qá khoev-té ginø-apát. 2 Ta khøuwa
iz-te ndøgo, ezoqa kagi ezoqam ndø-eqeitavún. Ndego āv
teneqán, kagi. Khøuwa ate qæpavpavemam, ndego mboqog
tambav-té ginø-ivøvemɨ́n, ta mboqog ndigu, Qanimav-Qape
gimbo-akhaemam. Yaq ndego ezoqa moni-qa zøviamɨ́n, ndigu
Mbumbukiam-qa khoev-te gi-onimam. 3 Yaq ndego Pita neka
Zion gezømet, gi-onat, ndego moni-qa zøviám. 4 Ndigu ezoqa
menas, gèwaomém. Yaq Pita ndego āv gembøe-eín nqægo,
“Ni-tē qotøndé-kewāg.” 5 Yaq ndego vø̄kewag. Ndego āv gene-
matavupám nqægo: Moni nø̄-etøomēm.

6 Geté Pita gembo-ein, “No moni mbaín. Geté no tøtaqá-
etoám ndøgo, no nqanøgo. Yesu Keliso-qa iz-te, ndego Naza-
let vemiav-ak, mòqo-itán neka okho vø̄ngaz.” 7 Yaq Pita
nakeamo zenda mbogeá, vø̄-eqeiu. Yaq nqova mbaín, teqa
zenda tokhotapak sègembo-føgøføgakhám neka gømig vømbø̄-
føgøføgakhæzam. 8 Yaq ndego sasanqá sege-itán, okho vø̄ngaz.
Yaq Mbumbukiam-qa khoev-te, namba me:-óz. Sège-okhoát
neka vø̄vøvumat, neka Mbumbukiam-qa iz vø̄-eqatat.

9 Ezoqa ti-ometám ndøgo, ge-okhoam neka Mbumbukiam-
qa iz ge-eqatat. 10 Gimatøvemem, av nqægo, ezoqa ngēnek,
mboqog tambav-te geqonumam, ta mboqog ndigu Qanimav-
Qape gimbo-akhaemam, neka gigiap-qa vø̄vi:mam, yaq ndigu
nqova ndafe kandambá, ta matev-qa yaq-te, ndøgo qambo-
fakhan.

Pita-qa manqat, Mbumbukiam-qa khoev mokho-te

2:47 2:47 Kel 6:7; 11:21 **3:4** 3:4 Kel 14:9 **3:6** 3:6 Kel 4:10; 16:18

11 Ndego ezoqam, kagi gegoam, Pita neka Zion, ti-te gèmø-
tøkenøvém. Yaq lou-qase-te gizav, ndøgo Solomon-qa Lou-
Qase gimbo-akhaemam, ezoqa ewaqape tinøbøin ndøgo,
ngenek ezoqam vō-ometam. Yaq ndigu nqova ndafe kan-
dambá. 12 Pita nginik ezoqa gezømet, yaq āv gezømbe-eín
nqǽgo, “Zo Izlael-ak, nogi ezoqam. Gekha zapâ, zo nqova
qazøndaf, matev av nqægo qafakhan? Neka gekha zapâ, ni-te
ndozotøndo-keoge? Ge zô, ndozo-matavap, ni ngenek nikeza
bazaføgakh-tē qeitó-khakheinøvemem, okho gengaz? Ø, ni
ezoqam qaniqanîm, Mbumbukiam-qa bøi-te, yaq nakêmbà,
ndego ni ginitøke, ngenek ezoqam qeikhakheinøvemem? Av
taoká! 13 Ta matev mokho-te, ndego Eibleem neka Aezek neka
Zekop-ge Mbumbukiam, ndego nigi atanakha-zapazapa-za-
ge Mbumbukiam, ndego tege sasae ezoqam Yesu, iz kan-
dambaqape mbo-etoám. Ezoqam ngének, zo Lom ezoqam-
qa zenda-te qazoveem, yaq ndigu vōlaem. Pailøt ambá sege-
nqonqotavín. Geté zo Yesu zòsanqawém. 14 Zo ngenek Ezo-
qam Mbomambaqape neka Ndaføyamba-qape, zòsanqawém.
Yaq zo Pailøt pepen ezoqam-qa zombo-viømém, sa tezø-
nqonqotav. 15 Zo ngenek khandi zapa ezoqam, zòlaém.
Geté Mbumbukiam mòndø-khandí:v, lòvøte-te. Ni nikeza
bøi qatiqeivím. 16 Ngenek ezoqam, zo nqazo-omete neka
ndōzōtē-zōtēzāt, ngenek Yesu-qa bazaføgakh neka iz mokho-
té, bazaføgakh gendap. Nqanek matev, unimanqatin matev-
té qando-fakhán. Ni Yesu qei-unimanqatinim, yaq ndego
ngenek ezoqam gèkhakhǽv, av zo ndakin nqazøte-omete.
17 Nøfuap. No mòtenøtén, matev ndøgo, zo neka zogi
megetapak, Yesu qazombo-matønømem, zapa ndøgo: Zo
zøtezateáv. 18 Mbumbukiam, tegi manqa vevezam ezo-
qam ate gi:goam mokho-te, é-møndi:nømánd, av nqægo,
ndego Mesaya, tendo-khofotav, ezoqa tekhandi:z, ndego
nqosøgeap ndøqeív, vønanîm. Yaq ta matev mokho-te ndøgo,
qafakhanam, nqanek manqat mòndø-unimanqatín.
19 Yaq ndakin, zo é-mozo-enénd neka Mbumbukiam-te
vozóqambūz. Yaq ndøgo, Mbumbukiam zoqa manqa-
zapazapa, segembøé-navøém. 20 Yaq ndego zo pusa taev
matev zø-etoám, neka Mesaya vøndó-khofotāv, ndego
ibugukhokhof geveatav, ezoqa tekhandi:z. Ngenek ezoqam,
Yesú. 21 Geté ndego bugukhokhof yan-té geabeto:gó, atema ta
khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam gigiap neka matev ate ndægo
nango vøndakināk, av ndego nupøkhan mba, tegi manqa
vevezam ezoqam mokho-te ge:-ein, ndigu gevevesam.
22 Mozes āv gene-eín nqǽgo, ‘Evezøza, zoge Mbumbukiam,

3:13 3:13 Exo 3:6, 15; Luk 23:13-25; Kel 2:23 **3:17** 3:17 Luk 23:34; 1 Tim 1:13
3:19 3:19 Kel 2:38 **3:22** 3:22-23 Deut 18:15, 18-19

zo mokho-te manqa vevezam ezoqam ndøveatáv, av no
nqate:go. Yaq gekha manqāt ndøgo, tezø-manqatat, zo
vøndapemát. 23 Geté gekha ezoqām ndego, teqa man-
qat ndapeav tøgoat, yaq Mbumbukiam ndego géngiú. Yaq
ndego Mbumbukiam-ge ezoqam sekemba gégoák.' 24 Até
Samuél-a, neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam
ate gi:goam, teqa zita-te gipavavun, ndigu matev ndógo tini-
manqatám, av ndakin khøuwa-te qæfakhanam. 25 Manqa
mbusa ndøgo, Mbumbukiam tegi manqa vevezam ezoqam
mokho-te gendo-ein, ndøgo zogi atanakha-zapazapa-za-te
geve, ta manqa mbusa ndøgo, zo nonqó. Mbumbukiam
Eibleem namba, poev ge-unimanqatin, yaq āv gembøe-eín
nqǽgo, 'Qogi qazi, ezoqa kopo mokho-te, no ezoqa ewaqape
matev mbomømboma nøzø-matanám, nqanek manqei-qape-
te.' 26 Mbumbukiam ngenek sasae ezoqam Yesu, ndego ge-
veatav, bugukhokhof zo-té gendo-khofotáv. Ndego tende-
khofotáv ndógo, ndego zo matev mbomømboma zømatanám,
zoqa manqa-zapazapa-te tøzøtønde-qambuz."

4

Pita neka Zion, ndimbula-te ginqeitaz

1 Pita neka Zion, ezoqa manqat até gezø-manqatám, yaq
Mbumbukiam-gi iziz ezoqam neka Mbumbukiam-qa khoev
vos keoge ezoqam-ge kawa neka Sadusi ezoqam tīnōfākhāz.
2 Ndigu khanakhanakh mbaín, ndigu ezoqa menas, ezoqa
gi:zømesimat, neka gi:zømas, av nqægo, Mbumbukiam
kopømbaqapē ezoqa løvøte-te tekhandi:z, zapa ndōgo, ndego
Yesu ndøkhandī:v, løvøte-te. 3 Yaq ndigu Pita neka Zion
sègegavém. Yaq ndimbula-té genø-nqeitáz, atema nøme
vøndōpave. Manqa ovøepøteáv. Zapa ndógo, gèpøistát.
4 Geté ezoqa kopoáv, ndigu tiqa manqat giyogem,
gè-unimanqatiním. Yaq ndigu ezoqam, Yesu gi-
unimanqatintam, møndømø-faev-taosen-éz, angana.*
5 Yaq khøuwa nøme qandopave, Zelusalem taon-te ndøgo, Zu
ezoqa kandakanda neka megetapak neka Mozes-qa guguna
manqat nømendim ezoqam ndømøváb. 6 Até Anás-a, ndego
Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, neka Kayafas,
neka ezoqa nøme, Zion gimbo-akhaemam, neka Aleksanda,
neka Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-gi ezoqa
nøme, vōgoam. 7 Yaq Pita neka Zion, tiqa megemege-té ginø-
áb, sasa zøbevap, "Nqanek matev, gekha bazaføgakh-tē neka
gekha ezoqam-qâ iz-tē qazonø-gonem?"

3:25 3:25 Gen 22:18 **3:26** 3:26 Kel 13:46 **4:4** 4:4 Kel 2:41 * **4:4** 4:4 Sakheis neka nakheis møndøgoám, ndigu Yesu gi-unimanqatintam. Geté ndigu gevebøpøteáv.

8 Pita, Nqova Mbomambaqape kha é-møndømbøi-tønøyám.
Yaq ndigu āv gezømbe-qavøiú nqǽgo, “Zo kawakawa-za neka
megetapak! 9 Zo ni ndakin matev mbomambaqape-qa yaq-te
nqazonimbi-sinøzumit, ni kagi ezoqam qeimbo-matønømem,
yaq ngenek vȍkhakhæv, 10 zo vȍezøtéz neka até Izlael ezoqam
ewaqapé-a, betēzøtez: Ngenek ezoqam, zoqa bøi-te ngeya,
Yesu Keliso-qá iz-té gene-eqeieqei-év, ndego Nazalet vemiav-
ak. Zo ndego tae mutui-té qazonø-tøkewém. Geté Mbum-
bukiam løvøte-te mȍndø-khandí:v. 11 Ezoqam ngének, teqa
yaq-te Mbumbukiam-qa Manqat qæ-ein, av nqægo,

‘Nandi-qapi ndigu,
zo khoev puanam ezoqam qazo-sanqabem,
ndigu mȍndømø-gigiap-qape-éz, khoev puanam nonqo.’

12 Ezoqa nøme mbaín, niqa khandi:nat nonqo. Yesu
yakhapús. Nqanek manqei-qape ate nqægo, Mbumbukiam
ezoqa nøme khofotøveáv, ni tekhandi:n.”

13 Ndigu megetapak, ndigu ezoqa menas gizømet, manqat
ndaføyamba gi-einim neka mivi mbaĩn, ndigu nqova ndafe
kandambá. Zapa ndøgo, ndigu mȍndæzøtéz, ndigu khokho
ezoqám, skul kandakanda mbaín. Neka ndigu mȍndæzøtéz,
ndigu ezoqa menas, Yesú namba me:goám. 14 Geté ndigu
zøtezateáv, gekha manqat zȍqavøiū. Amba zømbe-eín. Zapa
ndøgo, ndego ezoqam, kagi gegoam, Pita neka Zion namba
me:wanám. Ndego mȍndø-khakhǽv. Yaq ndøgo bavokho-
qapé.

15 Yaq ndigu bavokhó ginø-khofotáz. Yaq gizav, ndigu Zu
megetapak, manqa ovøyam khoev-te gu:qonavam, manqa
ndøvøovømém. 16 Gi-einim, “Gekha zizȍgō, nginik ezoqa
menas? Ezoqa ewaqape, nqanek Zelusalem taon-te ngiyage,
mȍndømu-yogém, av matev gi:matønømem ndægo. Uni-
manqatín. Ndøgo matev viní. Ni kopømba mbaín tizio-
naomem. 17 Geté nqanek manqat Yesu-qa yaq-te, ezoqa
nøme-te, bepanqàvøȅm. Yaq nakémbá. Ni manqa āv qaz-
izømbé-løvuá nqǽgo, ndigu teqa iz-te, ezoqa nøme manqat
nqawa bezȍ-eĩn.”

18 Yaq ndigu nqawa gizø-akha, khoev mokho-te vȍu-oz,
yaq gèzømbe-khafén. Ndigu Yesu-qa iz-te, manqat nqawa be-
eĩnĩm, neka ezoqa nqawa bete-zømèsĩm! Matev av nqægo,
ùni bete-navøém!

19 Geté Pita neka Zion gizø-qavøiu, “Zo zøkeza mokho-mba,
zøté-matøvømēm, av nqægo. Eqeieqei ākhanégo? Zoqâ
manqat níndapēm, ó, Mbumbukiam-qā manqat níndapēm?

4:10 4:10 Kel 3:6, 13-16 **4:11** 4:11 Psa 118:22 **4:12** 4:12 Met 1:21 **4:18** 4:18 Kel 5:28 **4:19** 4:19 Kel 5:29

20 Ni kopømba mbaín, manqa sa teikhoutavat, av ni bøi qa-
tiqeivam, neka vōi-ewagam.”
21 Yaq ndigu megetapak, kha-khoiv manqat nøme zø-eín.
Geté yaq sège-nqonqotáz, vōzav. Ndigu nakhoa qeiviáv, yaq-
fia nqosøgeap ande āv kizømbé-etoām. Zapa ndøgo, ezoqa
ewaqape Mbumbukiam-qá iz ndø-eqatát, ta matev ndøgo,
qafakhan. 22 Ngenek ezoqam, ndego kagi-qape geqan, yaq
Yesu-qa iz-te vōkhakhæv, ndego viav 40 møndømø-løvú.

Mbumbukiam bazaføgakh-qa gimbo-viømem

23 Pita neka Zion até vønqonqotáz-ae, ekeza Klisten
bawan ezoqam-te e-vōzav, yaq emanqat vøzØvotot, av
Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka megetapak
nøme gizømbe-manqatam. 24 Ndigu Klisten bawan ezoqam,
nqanek manqat giyogem, yaq sùgumu-guligulimém.
Nqova kopo-té. Mbumbukiam āv gimbøe-akhaém nqægo,
“Bázaføgakh-us-qape. Yan neka manqei-qape neka
ndaola, neka gigiap ate nqægo, ta mokho-te nqøugut, qo
qokhakheinumát. 25 Qo nigi atanakha-zapa Deivid, ndego
qoge sasae ezoqam gegoam, qoge Nqova Mbomambaqape
mokho-te, manqat qombo-etoám. Yaq ndego āv gene-eín
nqægo,
‘Gekha zapâ, bawan vini-ak qaqa ndigu?
Neka gekha zapâ, ndigu amba mba ndi:voqoyam?
26 Nqanek manqei-qape-gi kawakawa-za neka megetapak
mǫndø-tøkuaném.
Ndigu nøfe-qa mba mo:keogé, Evezøza namba, neka
Mesaya namba, ndego geveatav.’
27 Unimanqatín. Matev av nqægo, mǫndø-fakhán, nqanek
taon-te. Ndigu kawakawa-za menas, Elod neka Pontius
Pailøt, manqei vini-ak neka Izlael manqei-ak namba
me:tøkuaném. Neka nøfe-qa mba mo:kewagám, te-te ndego,
Yesu, qoge sasae ezoqam, ndego qo Mesaya qoqo-veatav.
28 Geté ta matev mokho-te ndøgo, gimatønumat, ndigu qoqá
matavap neka poev mba mbopavát. Qoqa bazaføgakh-te, qo
nupøkhán mbá, é-moqopøoá, matev av nqægo tàbete-fakhán.
29 Yaq ndakin, Evezøza, vǫmbo-matøvém, kha-khoiv matev
ndøgo, gimatønumat. Gǐnitøké, ni qogi sasae ezoqam, yaq ni
qoqa manqat, ndaføyamba neka mivi mbain tàbati-manqaté.
30 Qo zenda qotó:vé, ti-te ndigu, enqoni ndøzøgo, yaq
vókhakhæz. Neka qoge sasae ezoqam mbomambaqape,
Yesu, teqa iz mokho-te, umingiap matev vinivinimba voqó-
matønumāt.”

4:24 4:24 Exo 20:11; Neh 9:6; Psa 146:6 **4:25** 4:25-26 Psa 2:1-2 **4:27** 4:27 Met 27:1-2; Luk 23:7-11; Kel 3:13 **4:28** 4:28 Kel 2:23 **4:29** 4:29 Ef 6:19

31 Ndigu gumu-guligulimem, yaq manqei ndøgo,
ma gi:qonavam, sùgumu-kukuvøemát. Yaq kha
Nqova Mbomambaqapé qazømbe-tønøyám. Yaq ndigu
Mbumbukiam-qá Manqat me:zømesimát. Bazaføgakh-ús neka
mivi mbaín.

Klisten ezoqam, yaqyaq-a gitøke:mam

32 Ndigu ezoqa ate gi:goam, Yesu gi-unimanqatintam, ndigu
nqova kopo zømbegoám. Ezoqa kopo einiáv, av nqægo,
"Nqanek gigiap, nøkeza nonqo mbā." Geté gigiap ate qægoam,
sège-etoumám, yaqyaq-a. 33 Keliso-gi u-anim, ezoqa āv ginizømesimám nqægo: Yesu løvøte-te mǹdø-khandí:v. Yaq ndego
Evezøzá. Ndigu bazaføgakh-us me:zømesimám. Neka Mbumbukiam, matev mbomømboma zømatønumám, kopoáv, ti-te
ndigu, ezoqa ewaqape. 34 Ezoqa kopo gigiap-qa potonøpøteáv,
ti mokho-te. Ezoqa nøme ndigu, manqei o khoev qazøgoam,
gèwiám. Yaq moni ndigu, gi:qaqasumam, 35 Keliso-gi u-
anim-té ginø-upøgimám. Yaq ndigu gèqaqabemín, yaq gekha
ezoqām ndigu, gigiap-qa gipotonumam, vøzø̄-etoamin.
36 Ezoqa nøme, matev av nqægo gego, teqa iz Zoséf. Ndego
Livai bawan-ák. Saiples manqei bawá geqán. Ndigu Keliso-
gi u-anim, iz Banabas mbo-akhaemám. (Taqa manqa mokho,
"Ezoqa zita tøpøzu ezoqám.") 37 Ngenek manqei ndøwí.
Yaq moni ndigu, geqas, Yesu Keliso-gí u-anim-té genøndapáz,
ezoqa tøke nonqo.

5

Ananayas neka Safila, meakha manqat gi-einim

1 Geté ezoqa nøme mǹdøgoám. Iz Ananayás, neka ndego
zas vømbōgoam. Tuqa iz Safilá. Até ndegó-a, ekeza manqei
nøme, gèwí. 2 Geté moni ndigu, gendapaz, nøme gèkhonáb.
Tegu zas mǹdæ-otév. Yaq moni nøme ndigu, Yesu Keliso-gí u-
anim-té genøndapáz. Yaq āv gezømbe-eín nqægo, "Moni ndigu,
qeiqasem, ngínik."
3 Yaq Pita Ananayas gembo-ein, "Ánanayas. Gekha zapâ,
qo Saitan qoqombotak, qoqa mbøni mokho-te gendo-on,
yaq Nqova Mbomambaqape voqombø̄e-khavoz, qo moni
nøme qoqokhonab, manqei qoqowi. 4 Ndøgo qakeza manqei
ndøgoám. Yaq qo qakeza poev-té qonøwí. Yaq moni qoqoqas,
até ndigú-a, gemøqa-qakezanéz. Geté gekha zapâ, qo matavap
soqøsoqa qoqo-tonqogim? Qo ambá av nqǣgo, ezoqa mba
qombøekhavōz. Geté Mbumbukiam qombøekhavóz."
5 Yaq Ananayas nqanek manqat ge-ewag, sègebøiáv,
vønanim. Yaq ezoqa ewaqape, manqat giyogem, kha zøkhoí.

4:32 4:32 Kel 2:44 **4:34** 4:34 Kel 2:45 **5:2** 5:2 Kel 4:34-35 **5:3** 5:3 Zion 13:2

6 Yaq ezoqa ndakinak, teqa kha ndabuá gini-løvønømém,
bavokho sasa ndø-eqanem, vømø̄-ozem.
7 Khapé outøpøteáv. Ande āv tri awáz ndægó, zas tūndū-ōn.
Ndugu otevateáv, matev ndøgo, qafakhan. 8 Yaq Pita gum-
bobevap, “Soqoní-eín. Moni ndigu qazoni-etoam, venanqeî,
ndigu manqei qazøte-wiim?”
Yaq gundu-qavøiu, “Venanqeí.”
9 Yaq Pita gumbo-ein, “Gekha zapâ, qeivis namba, man-
qat qazo-kopo:nem av nqægo, Evezøza-ge Nqova Mbomam-
baqape khamasim-te qazoveem? Nqáe! Ezoqa ndigu, qoge
anganeam gi-otøvem, mboqog tambav-té gonowaní. Yaq
ndigu até qó-a, gé-eqæqonám.”
10 Pita nqanek manqat ge-ein, yaq ndugu teqa megemege-
te sègebøiáv, vønanim. Yaq ndigu ezoqa ndakinak gin-
duqavaz, gi-ometam av nqægo, mòndønanīm, yaq bavokhó
ginø-eqeinám, zivis-qa avønin-te vømø̄-otøvem. 11 Yaq Klisten
bawan ezoqam ate gi:goam neka ezoqa ewaqape, nqanek
manqat giyogem, ndigu kha-khoiv kandambá.

Keliso-gi u-anim, ezoqa kandamba gikhakhæz

12 Keliso-gi u-anim, ezoqam-qa mokho-te, umingiap
matev kopoáv gimatønumam. Ndigu ezoqam, Yesu gi-
unimanqatintam, Solomon-qa lou-qase-té ginøwambám,
ndøgo Mbumbukiam-qa khoev-te. 13 Bavokho ezoqam,
møe ndøsinønimám. Yaq ndigu Klisten ezoqam namba,
tøkuateáv. Geté ndigu gèzø-vizupám. 14 Yaq Evezøza, ezoqa
nøme mba mo:-unimanqatiním. Ezoqa kandambá. Angana
nekā sakheis.
15 Matev ndøgo, ndigu Keliso-gi u-anim gimatønumat, ta
zapaya ndøgo, ezoqa nøme enqoni-us ezoqam ndo-upøgimám.
Yaq ndigu ekeza venanqei nonqo neka kita-te, nakhoa-té
ginø-abumám. Yaq Pita-gé nqovønqova mba bekhantáz, ma
ndego te:ma. 16 Até vemivemiav nøme-té-a, Zelusalem taon
avønin-te ndøgo, enqoni-us ezoqam ndo-upøgimám, neka
ezoqa nøme, nqova soqøsoqa giqantavam. Yaq ndigu ezoqa
ate gi:goam, gèkhakhæz.

Enzol ezoqam, Keliso-gi u-anim gezøtøke, ndimbula-te gigoam

17 Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape
neka tegi paev ezoqa ate gi:goam, ndigu Sadusi ezoqam
gigoam, ndigu ova ndø-einím, Keliso-gi u-anim-te. Ova kan-
dambá qazøgoam. 18 Yaq ndigu até gindigonem, Keliso-
gi u-anim sègegavém, ndimbula-te vønqeitaz. 19 Geté ta
lova ndøgo, Evezøza-ge enzol ezoqam ndowáv, ndimbula

5:12 5:12 Kel 2:43; 14:3 **5:19** 5:19 Kel 12:7-10

mboqog vøzə̄-mboqogim, ndigu Keliso-gi u-anim bavokho
sasa ndøkhatob, 20 vøzə̄-ein, “Zo Mbumbukiam-qá khoev-té
qanøzáv. Yaq ezoqam-qá megemege-té qazomǿwán, manqat
ate ndægo, khandi-qa yaq-te, vozomé-zømās.”
21 Yaq ndigu u-anim, manqa o-mba mbøendapém, av en-
zol ezoqam gezømbe-ein. Yaq qanaqanus, khøuwa gendo-
eqan, ndigu Mbumbukiam-qá khoev-té ginøzáv, ezoqa vømē-
zømesim.
Ta khøuwa iz kopo-te ndøgo, ndego Mbumbukiam-ge iziz
ezoqam kandambaqape neka tegi paev ezoqam, Zu megeta-
pak ate gi:goam ndøpisám. Manqa ndǿ-ovøemém. Yaq ndigu
ndimbula khoev-te, manqat ndøkhofotøvém. Ndigu Keliso-gi
u-anim, bègeáv. 22 Geté ndigu sasae ezoqam, ndimbula-te
gifakhaz, ndigu Keliso-gi u-anim qaseáv, mokho-te ndøugu.
Yaq ndigu sègeveséz, manqat vømə̄-einim, 23 “Ni ndimbula
khoev-te qeimø-fakhan, mboqog qeizømetat, tokøváp. Neka
ndimbula keoge ezoqam mòndo-feazotát, mboqog-te ndøgo.
Geté mboqog qeimboqogimem, ezoqam mbaín, mokho-te.”
24 Ndego Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam-ge
kawa neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, nqanek
manqat giyogem, ndigu gò:bevupém, av nqægo, “Gê, ndigu
gekha matēv zǿfakhan?”
25 Yaq ezoqam tendowáv ndǿgo, vøzə̄-ein, “Nqáe! Nginik
ezoqam, zo ndimbula khoev-te qazo-nqeitaz, Mbumbukiam-
qá khoev-té gigú. Ezoqa me:zømesimít.”
26 Yaq ndego vos keoge ezoqam-ge kawa neka tegi sasae
ezoqam, tinøzáv ndǿgo, nginik Keliso-gi u-anim, nqawa
vømøndō-upøzo. Geté ndigu tøpøtøzateáv. Zapa ndǿgo, ndigu
møe ndøgoném. Soqaín ndøgo, ezoqa qaqa tizøgo, nandi
vǿepōub, neka vǿpakhaēz.

Keliso-gi u-anim, manqa ovøyam-te, Mbumbukiam-qa Manqat manqate-te møe goneav qagoam

27 Yaq ndigu vos keoge ezoqam, Keliso-gi u-anim, Zu
megetapak-qá manqa ovøyam-té ginø-tonqozó. Yaq ndego
Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape gezø-ein, 28 “Ni
zo khafeap nizømbové, av nqægo, ‘Zo ezoqa Yesu-qa iz-te
me:zømèsím.’ Geté nqáe! Zo nandav nømendim manqat,
Zelusalem taon-te ate nqægo, sòzo-vøndøzém. Neka zo nī
zoni-løvøyáp, ngenek ezoqam gilaem.”
29 Yaq Pita neka ndigu Keliso-gi u-anim nøme gizø-qavøiu,
“Ni Mbumbukiam-qá manqat bambupáev, ambá ndə̄go,
ezoqam-qa manqat. 30 Nigi atanakha-zapazapa-za-ge Mbum-
bukiam, Yesu løvøte-té gendo-khandí:v, ndego zo qazolaem,

5:28 5:28 Met 27:25 **5:29** 5:29 Kel 4:19

tae mutui-te qazo-tøkewem. 31 Yaq Mbumbukiam ndego
ekezan-té genø-eqeiú, neka teqa nakeamo zenda-te vøve.
Yaq ndego kawa neka khandi etoam ezoqam ndøgoát. Yaq
ni Izlael ezoqam tàbizi:-qambún, yaq Mbumbukiam niqa
manqa-zapazapa bembøē-navøem. 32 Matev ndøgo, Yesu
gematønumam neka te-te vøfakhanumam, ni bói qatiqeivám.
Yaq ni ezoqa niti-zømesimít. Neka até Nqova Mbomam-
baqapé-a, ndego Mbumbukiam ndigu tezø-etoumat, ndigu
teqa manqa o-mba ndimbøe-ndape, ndego nqanek matev ate
ndægo mǒndøqeív."

Gamaliel-qa manqat, Keliso-gi u-anim-qa yaq-te

33 Ndigu iz-akhayapak, nqanek manqat giyogem,
ndigu qaqa kandambá gigonem. Yaq ambá pakhapakha
zøkhaneamín. 34 Geté Zu ezoqam-qa manqa ovøyam-te ndøgo,
ezoqa kopo mǒndu:goám. Teqa iz, Gamaliél. Ndego Felisi
ezoqám neka Mozes-qá guguna manqat nømendim ezoqám.
Ezoqa vizap kandambá gimbogoam. Yaq ndego gè-itán,
ndigu Keliso-gi u-anim bavokho vøkhǣ-khofotaz.
35 Yaq ndego gezø-ein, "Zo nogi ezoqam, Izlael bawan-ak.
Aiyá qagó, nginik ezoqam gekha matev tozozø-matanam. 36 Zo
gèmbo-mataváp. Nupøkhan mbá mbá. Tiudas ndøgoám.
Ndego ekeza kha, kandambaqape me:veó. Ezoqa fo an-
dléd gimbopavam. Geté ndego gilaem, yaq ndigu te namba
gi:goam, khokhó sege-panqanimát. Yaq matavap ndøgo, qam-
bogoam, sègembøepá. 37 Taqa zita-te, ta khøuwa-te ndøgo,
gaman, ezoqam-qa iziz gindapat, ezoqá nøme ndøfakhán.
Teqa iz Zudás. Gelili plovins-ák. Ndego gaman-te nakhag
vǒngaz. Neka ezoqa kopoáv gimbopavam. Geté até ndégo-
a, vǒlaem. Neka tegi paev ezoqam ate gi:goam, sège-
panqanimát. 38 Yaq nakémbá. No nginik ezoqam-qa yaq-te,
āv qazømbé-ovøyám nqægo: Zo matev ndømatønǒmém, ti-te.
Sègezø-iváv. Av tiqa sasae neka matev ezoqam-qa matavap-
te mba qando-fakhan:in, yaq segemø-navøém. 39 Geté,
av nqanek matev Mbumbukiam-te qande-fakhan, yaq zo
kopømba mbaín, nginik ezoqam tozozømbø-khaz. Soqaín
ndøgo, zo Mbumbukiam namba tozo-nøfeapat." Yaq ndigu iz-
akhayapak, Gamaliel-qa manqat, gè-unimanqatiním.
40 Yaq ndigu Keliso-gi u-anim, nango gizø-akha, vøndō-oz.
Yaq gèfebám, khafeap vøzømbōve, av nqægo, "Zo ezoqa Yesu-
qa iz-te, nqawa me:zømèsím." Yaq sège-nqonqotáz, vǒzav.
41 Yaq Keliso-gi u-anim, nqanek Zu ezoqam-qa manqa
ovøyam gi-ivøvem, ndigu khanakhanakh-ús giqavanat.
Ndigu khanakhanakh-us tinigú ndøgo, Mbumbukiam ndigu

5:31 5:31 Kel 2:33-34; Ef 1:20; Iblu 2:10; 12:2 **5:36** 5:36 Kel 21:38 **5:40** 5:40 Kel 4:18 **5:41** 5:41 Met 5:10-12; 1 Pita 4:13

eqeieqei ge:zæb, Yesu zapaya mivi matev gindapem. 42 Ndigu
ezoqa zømesim ivøveáv. Geté khøuwa ate qæpavpavemam,
Manqat Mbomambaqape me:zømesimám. Mbumbukiam-
qa khoev-te neka ezoqam-qa khoev vinivinimba-te, ndigu
āv gizømbe-ovøemám nqægo: Yesu, ndego Mesayá. Ezoqam
ndégo, Mbumbukiam geve, ezoqa tekhandi:z.

6

Tøke ezoqam seven givevesam

1 Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu-gi paev ezoqam, bawan qazø-
khouwevtat, yaq ti mokho-te ponqombap ndøfakhán, yaq Zu
bawan-ak, ndigu Glik manqat vømanqatām-a, yaq ndigu,
Iblu manqat vōmanqatam. Ndigu Zu bawan-ak, Glik man-
qat gimanqatam, āv gini-einím nqægo, "Zo khøuwa kopoav,
ngængæm lou-qa yaq-te qazozø-tøkematun, ndigu angana
gizø-pakhaez, yaq nigi ngængæm tøke agé upøgimáv."
2 Keliso-gi u-anim tuelv, nqanek manqat giyogem, yaq
ndigu ezoqa ewaqape ndømøváb, Yesu gi-unimanqatintam,
vøzō-ein, "Matev av nqægo, eqeieqeí mbá, ni Keliso-gi u-anim,
Mbumbukiam-qa Manqat zømesim tei-ivøvem, yaq lou etoam
matev-tē qanimbō-ngetøgeapāt. 3 Yaq nakémbá, nigi nøfuap,
ezoqa seven zóvevesám, zo mokho-te, ndigu zo qazøte-zøtez,
kha Nqova Mbomambaqapē qazømbe-tønøyām, neka ndigu
matavap loloakh ndōzōgō. Yaq ndígu tizí-áb, ezoqa lou tizø-
etoumat. 4 Geté ni Keliso-gi u-anim, bazaføgakh ndógo teitó-
asazát, teiguligulimat neka ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat
vøtí-zømesimāt."
5 Ezoqa ewaqape khanakhanákh, nqanek manqat-qa yaq-
te. Yaq ndigu Stiven ndøveatøvém, teqa unimanqatin
bazaføgakh-us qambogoam neka kha Nqova Mbomambaqape
vømbōe-tønøyam. Ezoqa nøme givevesam, Filíp neka Plokolús
neka Nikanó neka Timón neka Pamenás neka Nikolās. Niko-
las, ndego Antiok taon-ak ndøgoám. Geté ndego møndømø-Zu-
bawan-ak-év, yaq ndego Mbumbukiam-anim vømbō-vizupam.
6 Yaq ndigu ezoqa seven, givevesam, Keliso-gi u-anim-té ginø-
upøzó. Yaq ndigu gèzø-guligulím, neka zenda vøzømbō-awam.
7 Mbumbukiam-qa Manqat sège-vøndavát. Yaq Yesu-gi
paev ezoqam, Zelusalem taon-te ndøgo, tiqa bawan sà
tønø-khouwevtát. Até Mbumbukiam-gí iziz ezoqám-a, ezoqa
kopoáv, Yesu-qa manqat vōndapem-a, vō-unimanqatinim.

Stiven gimøvøinam

8 Mbumbukiam Stiven gèmbo-tøkeám neka bazaføgakh
vømbō-etoumam. Yaq Stiven, ezoqa mokho-te, umingiap
matev kandakanda ndømatønumám. 9 Geté ezoqa nøme,

6:1 6:1 Kel 4:35 **6:7** 6:7 Kel 2:41; 16:5

ndigu Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te gimøvøbumam, ndøgo
Nqovotøzat Ezoqam-qa Guliguli Khoev gimbo-akhaemam,
ndigu Stiven namba, ponqombap ndøngazém. Nøme ndigu
Sailini taon-ák neka nøme Aleksandlia taon-ák neka nøme
Silisia manqei-ák neka nøme Esia manqei-ák. 10 Geté
Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape, Stiven matavap
loloakh mbo-etoám. Yaq ndigu kopømba mbaín, teqa man-
qat tiløvumem. 11 Yaq ndigu khonoam-te, ezoqa nøme tĩnø-
nøzøzó ndøgo, gizø-ein, "Zo ezoqa nøme, meakha manqat
zómanqatát, av nqægo, 'Ngenek ezoqam, Mozes-qá neka
Mbumbukiam-qá iz ndøngi:tatún. Ni mȍimbo-yogém, man-
qat av ge:manqatam.' " 12 Yaq ta matev mokho-te ndøgo, ndigu
ezoqa nøme neka megetapak neka Mozes-qa guguna man-
qat nømendim ezoqam, qaqa zøløwáz, Stiven-qa yaq-te. Yaq
ndigu até gindigonem, Stiven vø̄-møvøinam, Zu megetapak-
qa manqa ovøyam-te sasa ndøndafem. 13 Yaq ndigu, ezoqa
nøme, khavozam nonqo ndøtonqozó. Yaq ndigu āv gini-
einím nqægo, "Ngenek ezoqam, Mbumbukiam-qa khoev
neka Mozes-qa guguna manqat-qa yaq-te, manqat soqøsoqa
oskia ndømanqatatún. 14 Ni ngenek āv qeimbøe-yogém nqægo,
'Ngenek Yesu, Nazalet vemiav-ak, Mbumbukiam-qa khoev
géngiú neka niqa matev ate ndægo vø-enēnd, Mozes nigi
atanakha-zapazapa-za gezø-etoam, yaq ni vizimø̄-ndapem.' "
15 Yaq Zu megetapak ate gi:goam, manqa ovøyam-te giqon-
avam, Stiven-te bøi é-møndøzømbo-føgákh. Yaq bugug gimbo-
qeivim, ndøgo waev ùnime:-papaqá. Andé enzol ezoqam-qá
bugug me me:kewagám.

7

Stiven manqa ovøyam khoev-te, manqat gezø-manqatam

1 Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape,
Stiven gembobevap, "Gê, manqat ndøgo, ngiqa-møvøet, uni-
manqatĩn?"
2 Yaq Stiven gezø-qavøiu, "Tát-za neka ata-za! Zøtøndé-
yogēm. Nigi atanakha-zapa Eibleem, Elan taon-te yageav
qagoam, gete Mesopotemia manqei-te zua gegoam, yaq
ndego Mbumbukiam Iz-akhae-qape mbofakhán, 3 vømbō-ein,
'Qoqa manqei neka qakeza ezoqa vȍzuváz. Yaq manqei
ndøgo toqonøqáv, ma no tøteqamakh.'
4 Yaq Eibleem ekeza manqei, ndøgo iz nøme Kalde man-
qei gimbo-akhaemam, sège-iváv. Yaq Elan taon-té genøwáv,
vømø̄qom. Yaq tege eve genanim, Mbumbukiam ndego
nqánek gendo-khofotáv, zo ndakin nqazoyage. 5 Geté Mbum-
bukiam Eibleem-te, manqei-qase etopøteáv. Mbaín! Geté

6:10 6:10 Luk 21:15 **7:2** 7:2-4 Gen 11:31; 12:1 **7:5** 7:5 Gen 12:7; 15:18; 17:8

ndego manqa mbusa mbové, av nqægo, manqei ndømbo-
etoām, ndego neka tegi zi. Ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam
manqa mbusa geve, Eibleem nakhasam fakhaneav mbo-
goám. Zuá. 6 Mbumbukiam Eibleem āv gembøe-eín nqægo,
'Qogi qazi manqei nøme-té géyagát. Ta manqei-te ndøgo,
ndigu mo-manqei-aním mbá. Yaq ndigu yaq-fia mbain sasae
ezoqam ndøgoát. Ezoqa ndigu géngenøzotát. Viav kandambá.
Até tægoat, viav fo andléd. 7 Geté no ndigu bawan ezoqam,
ndigu yaq-fia mbain sasae-te titøpøtavat, yaq-fia nqosøgeap
nøzø-etoám. Yaq taqa zita-te, qogi qazi gendó-fakház, ta
manqei-te ndøgo ti:sokhoat. Yaq noqa iz nqánek gí-eqatát.'

8 Yaq Mbumbukiam, Eibleem namba, poev ndø-
unimanqatín, neka ngusu qogøzat matev vømbō-etoam. Yaq
tege yo Aezek geqan, ta khøuwa-te ndøgo, ndego khøuwa eit
qamømbo-ndap, Eibleem ngusum mbokepøtáz. Yaq ndego
Aezek, matev até kopó, tege yo Zekop, ngusum vømbōkepøtaz.
Yaq até Zekóp-a, tegi nakhei angana tuelv, ngusu vøzōqogaz,
ndigu nigi atanakha-zapazapa-za kandakanda.

9 Ndigu atanakha-zapazapa-za, tigi eveqase-te Zosef, ova
ndø-einím. Yaq ndego gèwiím. Yaq ndigu ezoqam, ma
gi:wiim, Izip manqei-té ginø-ituím, ndego yaq-fia mbain sasae
ezoqam vōveem. Geté Mbumbukiam até gegoám, te namba,
10 neka teqa yage føgakh-te vōkhandi:v. Yaq Zosef Felo-qa
megemege-te go:-itan, ndego Izip manqei-ak-ge kawa, Mbum-
bukiam matavap loloakh mbo-etoám. Yaq Felo, até gendego,
Zosef vesøteve iz vømbō-akha. Yaq Izip manqei ate qægoam
neka kawa-qa khoev ate qægoam, ndégo tembo-kewagám.

11 Yaq Izip neka Keinan manqei ate qægoam, vikia sekeqape
ndømát. Yage føgakh kandambá. Nigi atanakha-zapazapa-za,
lou mbaín. Gèzø-navøém. 12 Yaq Zekop ge-ewag, av nqægo,
Izip manqei-te, lou zua ndøgō, yaq ndego ekeza nakheis,
nigi atanakha-zapazapa-za, andé tene-khofotáz, ndøgo Izip
manqei-te. 13 Yaq khøuwa nøme nqawa ginduzav, Zosef
ekeza zapikia-za tènezømás, av nqægo, 'No zogé zøveqasé.'
Ndakin Felo møndæ-otév, Zosef-gi namba-qaniap ngínik.
14 Yaq Zosef eve-te Zekop, manqat ndøkhofotáv, av nqægo:
Ndego ekeza ezoqam namba, Izip manqei-té giabetøndozáv.
Ndigu ezoqa ate gi:goam seventi-fáev. 15 Yaq Zekop Izip
manqei-té genøwáv, ekeza ezoqa namba. Yaq ndøgo teyagám,
atema vōnanim. Neka até ndigú-a, tegi nakhei angana,

7:6 7:6-7 Gen 15:13-14; Exo 12:40 **7:7** 7:7 Exo 3:12 **7:8** 7:8 Gen 17:9-14; 21:4 **7:9** 7:9 Gen 37:11, 26-28; 39:1-3, 21-23 **7:10** 7:10 Gen 41:37-44 **7:11** 7:11 Gen 41:54; 42:1-2 **7:13** 7:13 Gen 45:1-4, 16 **7:14** 7:14 Gen 45:9-11; 46:27 **7:15** 7:15 Gen 46:1-7; 49:33

nigi atanakha-zapazapa-za, ndøgo tiyagám, atema vumū-
pakhaez. 16 Ndigu gipakhaetat, yaq tiqa kha Sekem manqei-
té ginø-tonqogimám. Yaq ndøgo, tinø-osumám, ta manqei
ozu-te ndøgo, ibugukhokhof Hamo-gi nakheis-qa manqei ozu
qagoam, yaq Eibleem vø̃wi.

17 Khøuwa qækhatoat, Mbumbukiam ekeza manqat te-
unimanqatin, av ibugukhokhof Eibleem-te manqa mbusa
ge:ve, ndigu bawan kandambá qazø-khouwev, Izip manqei-te
ndøgo. 18 Geté ndego kawa ezoqam ndakinak, Izip manqei
gembo-kewagam, ndego Zosef-qa yaq-te otevateáv. 19 Yaq
ngenek kawa ezoqam, nigi atanakha-zapazapa-za gèzømbe-
khavozumám neka ngenøgim matev vøzø̃-matønumam. Ndego
āv gene-vøovám nqǽgo: Tigi nakhei ndakinak qaniap, ba-
vokhó giabeto-abupít. Yaq ndigu tïabiti-pakhaetét.

20 Ta khøuwa-te ndøgo, Mozes tèneqán. Mbumbukiam
poev kandambá te-te. Ndego geqan, yaq bugukhokhof
evøndipakha-qá khoev-té gunugoám, neka vømbō-kewagam.
Løvøyak misiká. 21 Geté bavokho gimø-ivøvem, av Felo manqa
ge:vøovam, ndego Izip ezoqam-ge kawa, yaq kawa-gú yu ndø-
omét. Yaq ndugu gè-anqó, neka kopømba ande av ekeza
nakhasam nde:go vø̃-okef. 22 Yaq ndigu Mozes, Izip ezoqam-
qá matavap loloakh me:-ometimám, ate qægoam. Yaq ndego
otevat kandambá. Manqa manqate nekā sasae gone-qa yaq-
te.

23 Yaq Mozes viav foti qamømbo-ndap, yaq ndego okha
ndøwáv, ti-te ndigu, Izlael ezoqam, tegi ekeza ezoqam. 24 Yaq
ndego tekewág ndøgo, Izip ezoqam, Izlael ezoqam ndøfeumát.
Yaq Mozes até gendego, vømbōtøke, Izip ezoqam pakhapakha
vømbō-khana. 25 Mozes āv gene-matavupám nqǽgo: Ekeza
ezoqam àbe-matøvemém, av nqægo, ndego Mbumbukiam
ndokhofotāv, ndigu vøe-khandï:z. Geté ndigu matavapøteáv.
26 Yaq khøuwa nøme qandopave, Mozes Izlael ezoqa menas
ndøzømét, ginøfeat. Yaq ndego ndigu nqawa tøkuzuat-qa
ndøgoám, gezø-ein, ‘Nqáe! Zo bawan kopó. Zo gekha zapâ,
nqazo-nøfeet?’ 27 Geté ndego, ma nøfe gendengaz, Mozes
gènqontáv, vømbō-ein, ‘Ge qô, gekha ezoqām ndøveataq,
nigi kawa neka manqa ovøyam megeat ezoqam toqogoat?
28 Gê, qo até nó-a, løvømbe-qa qógo, av nømøkhaiya Izip ezo-
qam qotelavao?’ 29 Mozes nqanek manqat ge-ewag, yaq
ndego gèkhokhón, Midian manqei-te vømø̃qom. Ta manqei-
te ndøgo, ndego mo-manqei-aním mbá. Yaq geyagam ndøgo,
nakhei angana menás gimbo-fakhaz.

7:16 7:16 Gen 23:2-20; 33:19; Josh 24:32 **7:17** 7:17-18 Exo 1:7-8 **7:19** 7:19 Exo 1:11-22 **7:20** 7:20 Exo 2:2 **7:21** 7:21 Exo 2:3-10 **7:24** 7:24 Exo 2:11-15 **7:28** 7:28 Exo 2:14 **7:29** 7:29 Exo 2:21-22; 18:3-4

30 Yaq viav foti nøme qame-navøem, leg-av manqei-te,
Sainai olol avønin-te, enzol ezoqam mbofakhán. Tae-qase
wageap-us mokho-té genømbo-fakhán. 31 Mozes nqanek
matev geqeiv, ndego nqova ndafe kandambá. Yaq avønin-
te gewav, matev uni qeivi-qa gegoam, ndego Evezøza-qá
manqa wag ndø-ewág. Ndøgo āv qane-eín nqǽgo, 32 'No
qogi atanakha-zapazapa-za-gé Mbumbukiám, ndigu Eibleem
neka Aezek neka Zekop.' Mozes kha wageap kandambá,
nqanek manqat ge-ewag. Yaq ndego møe ndøgó, vǿekewāg.
33 Yaq Mbumbukiam gembo-ein, 'Qoqa tamak vǿkhofoé.
Zapa ndǿgo, nqanek manqei, ma nqoqote-ya, khakheitáp.
Noqá. 34 No matev soqøsoqa, Izip ezoqam nogi ezoqam ndizø-
matanam, mǿeqeív. Neka tiqa fumugap, mǿe-ewág. No ndǿgo
tøtøndevís, no ndigu nónqovotáz. Yaq nakémbá, mòqoqáv. No
nqawa Izip manqei-té qatǿ-khofotáq.'
35 Ngenek Mozes, ndégo, ibugukhokhof Zu ezoqam gisan-
qawem, gimbo-einim, 'Ge qô, gekha ezoqām ndǿveataq,
nigi kawa neka manqa ovøyam megeat ezoqam toqogoat?'
Geté ndego Mbumbukiam ndokhofotáv, ezoqa tezømbo-
megetet neka vǿnqovotāz. Nqanek sasae, enzol ezoqam
mokho-té genømbo-etoám, ndego tae-qase wageap-us mokho-
te gembo-fakhan. 36 Yaq ndigu Izlael ezoqam, ndégo
tezømbo-megé, Izip manqei vǿ-ivøvem. Ndego umingiap
matev kandambá gegoat, até Izip manqei-té-a neka kewan-
te ndøgo, Ndaola Køkouk ndimbo-akhayam, neka ta viav
foti ndøgo, ndigu leg-av manqei-te gigoam. 37 Ngenek
Mozes, Izlael bawan-ak āv gezømbe-eín nqǽgo, 'Mbum-
bukiam zo mokho-te manqa vevezam ezoqam ndǿveatáv, av
no nqate:go.' 38 Nigi atanakha-zapazapa-za, leg-av manqei-
te ndøgo, Sainai olol avønin-te giwambupam, olol-te Mozes
ndøqavíg, Mbumbukiam-ge enzol ezoqam-qa manqat vømǿ-
ewag. Mbumbukiam-qa khandi manqat, ndégo tendáp, ni
vøni-etoam.
39 Geté nigi atanakha-zapazapa-za, teqa manqat upøgimáv.
Ndigu sège-sanqawám, neka Izip manqei-te nqawa vesezam-
qa ndøgoám. 40 Mozes olol-te go:goam, yaq ndigu Elon,
tege zapikia, āv gimbøe-einím nqǽgo, 'Tae khøuwiap mbum-
buk qoní-khakheinøvém. Yaq ndǿgo tønimbó-megetát. Zapa
ndǿgo, ndego Mozes, ni Izip manqei-te gendo-itumb, ni
zī:nøtenák, gekha matev mbōfakhan.' 41 Yaq ta khøuwa-te
ndøgo, ndigu tae ndøkhøuwimém. Andé kao nakhasam-qá
bugug me:kewagám. Yaq ndigu até gindigonem, søvakha
gigiap vømbō-løvusømem. Ta tae khøuwiap ndøgo, ekeza zenda

7:30 7:30-35 Exo 3:1-10; Kel 7:30-34 **7:35** 7:35 Exo 2:14 **7:36** 7:36 Exo 7:3; 14:21; Num 14:33 **7:37** 7:37 Deut 18:15 **7:38** 7:38 Exo 19:3 **7:40** 7:40 Exo 32:1 **7:41** 7:41 Exo 32:2-6

gi:khakheinømem, andé Mbumbukiam me me:vewém, neka
khanakhanakh vømbōgonem.
42 Yaq Mbumbukiam ndigu zitá genewuáb, neka ekeza
matev soqøsoqa-te vøzø̄-ivav. Yaq ndigu khøuwa neka løvøyak
neka nduku zøtabupám. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-gi manqa
vevezam ezoqam-qa mbuk-te, āv qane-peawáp nqægo,
‘Mbumbukiam ge-ein,
“Zo Izlael ezoqam. Zo viav foti leg-av manqei-te qazotu-
yageapam,
etoam matev neka søvakha løvusam matev qazogoam,
zo ndøgo nō zonǿ-matønumam?
Ā̧v taoká. Nó mbá.
43 Geté zo ndego khape mbumbukiam Molek-qá palai
khoev zo-eqatát
neka ndego khape mbumbukiam nøme, Lefan, teqa
nqovønqova, ndukuam ge:khamas, vozō-eqatat.
Zo tae khøuwiap zokhakheinømém, vozombō-tabupam.
Yaq nakémbá, no zo ndæ̀ngeasám. Qámbá.
Zo Bebilon manqei ndòzo-løvuím.” ’
44 Nigi atanakha-zapazapa-za leg-av manqei-te
giyageapam, ndigu Mbumbukiam-qá palai khoev zøgoám.
Ta palai khoev mokho-te, Mbumbukiam āv genezømás
nqægo: Ndego mǹdøgoám, ti namba. Mbumbukiam
ekezan mbo-eín, Mozes, neka nqovønqova vø̄e-omat,
nqanek palai khoev ande āv kiníwevēm. Yaq giwevem,
ndigu ùni mbøepavát. 45 Yaq ta khøuwa-te ndøgo, Zosua
nigi atanakha-zapazapa-za-ge megeat ezoqam gegoam,
yaq ndigu nqanek manqei gindapem, ndøgo bawan
vini-ak-qa manqei qagoam, ndigu Mbumbukiam tiqa
megemege-te gengeasumat, yaq nigi atanakha-zapazapa-
za nqanek palai khoev màndo-ndapém, ndøgo evøndipakha-za
gi:kawawavun. Yaq nqánek qawevám, atema Deivid-gi
khøuwa vømø̄-khantøzem. 46 Deivid, ndego ezoqam matev
mbomambaqapé. Mbumbukiam khanakhanákh te-te. Yaq
ndego Mbumbukiam āv gembøeviám nqægo, ‘Ambá khoev
eqeieqei nøtaqa-wevín. Yaq ni Zekop-gi zi, ndøgo teitaqá-
vizupát?’ 47 Geté Mbumbukiam ndego takeáv. Yaq Deivid-ge
yo, Solomon, manqa ndégo tevøovám, Mbumbukiam-qa
khoev giwevem.
48 Geté unimanqatín, Mbumbukiam, ndego Eqeiwat-Qape,
khoev-te qonumáv, ndøgo ezoqa zenda gi:wevemin. Taqa
yaq-te, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqa nøme, ge-
ein, 49 ‘Evezøza āv gene-eín nqægo, “Noqa qonam nonqo, yán.

7:42 7:42-43 Amos 5:25-27 **7:45** 7:45 Josh 3:14-17 **7:46** 7:46 2 Sam 7:1-16
7:47 7:47 1 King 6:1-38 **7:49** 7:49-50 Isa 66:1-2

Neka manqei-qape, noqa zenda tokhotapak awam nonqó.
Yaq ge zô, gekha khoev bugug zonøwevēm? Neka manqei áv
khazøté-qeivīm, no tøteyagat? 50 Gigiap ate nqægo, no nøkezan
nokhakheinám." ' "

51 Stiven nqanek emanqat ate ndægo gumuvotot, yaq
ndego manqa ovøyam megetapak, āv gezømbe-eín nqægo, "Zo
sapi ezoqám! Zoqa mbøni neka zoqa matavap gèzø-tokeáp.
Zo Mbumbukiam zøtezateáv neka teqa manqat yogeapáv.
Até zó-a, zo Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape oskia
zosanqawé, av zogi atanakha-zapazapa-za gi:matønumam.
52 Gê, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqa kopo
møndøgoam, zogi atanakha-zapazapa-za yage ngi:wateav
qambogoam? Mbaín. Neka ndigu ezoqam, ge:zømesimam,
av nqægo, ndego Ezoqam Ndaføyamba-qape ndǫ̀ndowāv,
ndigu gèzitagám. Ngenek ezoqam, gi:manqatam, mǫ̀ndø-
geavún. Geté zoqa matev até kopó, av zogi atanakha-
zapazapa-za gi:goam. Zo sòzombo-qambúz, vozōlaem.
53 Zo Mbumbukiam-qa guguna manqat mòzondapém.
Mbumbukiam-gí enzol ezoqam mo:veém, zoqa zenda-te.
Geté zo o-mba ndapeáv."

Stiven nandi gi:pouwim, genanim

54 Ndigu manqa ovøyam megetapak, Stiven-qa manqat giyo-
gem, ndigu qaqa kandambá neka khaya vømbō-vivisumem.
55 Geté Stiven, Nqova Mbomambaqape kha é-møndømbøi-
tønøyám. Yaq ndego yan-té genøqán, Mbumbukiam-qa waev
bazaføgakh-us vōqeiv neka Yesu vō-omet. Mbumbukiam-
qá nakeamo zenda-té geyám. 56 Yaq Stiven āv gezømbe-eín
nqægo, "Nqáe! No yan mboqoat nqǽqeivi. Neka Ezoqam-ge
Yo, Mbumbukiam-qá nakeamo zenda-té geyá."

57 Yaq ndigu nqanek manqat gimboyogem, zenda gea
me:tokeám, vōtøkuz. Yaq sa tinø-viviám ndǫ́go, 58 Stiven vō-
møvøinam. Yaq taon bavokhó ginø-ituím. Yaq nandí gini-
pouwím. Ndigu ezoqam, Stiven-qa manqat gisøkuzømem, yaq
nandi pouwi gingazem, tiqa ndabua loloakh mǫ̀ndøkhofoé.
Yaq ezoqam ndakinak-qá zenda tokhotapak-té ginø-awém.
Teqa iz, Sól. Yaq ndégo tembo-kewagám.

59 Yaq Stiven nandi gi:pouwat, ndego āv gene-akhá nqægo,
"Yésu. Evézøza! Noge nqova vǫ̀kható!" 60 Yaq ndego sa
manazap ndømøkuí, vō-akha, "Evézøza! Qo nginik ezoqam-te,
nqanek matev soqaqape ngimatønumit, yaq-fia ndǫ̀tā́." Yaq
nqanek manqa manqate qamømbøe-navøem, tènenaním.

7:51 7:51 Isa 63:10 **7:52** 7:52 Met 23:31 **7:55** 7:55 Psa 110:1 **7:56** 7:56 Kol 3:1 **7:60** 7:60 Luk 23:34

8

1 Ndigu Stiven gilaem, Sol mǹndø-unimanqatín.

Sol Klisten ezoqam gengiæzotat

Ta khøuwa-te ndøgo, ndigu Stiven gilaem, Klisten bawan
ezoqam ngiæzoat matev ndøngáz, Zelusalem taon-te ndøgo.
Yaq ndigu Klisten ezoqam ate gi:goam, Zudia neka Samalia
manqei-té ginø-panqaním. Keliso-gí u-anim mba ndøsokhoám,
Zelusalem taon-te ndøgo.
2 Yaq ezoqa nøme, ndigu Mbumbukiam gimbo-vizupam,
Stiven gè-otøvém. Ndigu enu kandambá te-te.
3 Geté ndego Sol, Klisten bawan ezoqam ngiæzoat matev
ndøngáz, ta khøuwa-te ndøgo. Yaq ndego tenø-okhoám
ndøgo, khoev ate qæpuatat, ndigu vǿgavemɨn, ndigu Yesu
gi-unimanqatintam, angana nekā sakheis, yaq ndimbula-te
sasa ndønqeisamɨn.

Filip Samalia manqei-te, ezoqa Mbumbukiam-qa manqat gemezømas

4 Geté ndigu Klisten ezoqam, manqei vinivinimba-te gi-
panqanim, Mbumbukiam-qa Manqat sège-vøndazát, ma gi:-
okhoam ndøgo.
5 Até Filíp-a, matev até kopó gego. Ndego Samalia man-
qei mokho-te, taon nøme-te gemøfakhan, yaq ndigu ezoqam,
Keliso-qá yaq-té gene-zømesimát. 6 Yaq ezoqa ewaqape,
Filip-qa manqat giyogem neka umingiap matev vǿqeivim,
gematønumam, ndigu yoge eqeieqei ndøgoném te-te. 7 Ezoqa
kopoáv, ndigu nqova soqøsoqa gizømbu-goam, ndigu sègezø-
fakház. Zøgeæz-ús. Neka kagi ezoqam neka okho soqøsoqa ezo-
qam kopoáv, sège-khakhǽz. 8 Yaq ta taon mokho-te ndøgo,
ezoqa khanakhanakh kandambá gindapem.

Saemon, ndego manqa-sisi ezoqam, teqa emanqat

9 Ta taon-te ndøgo, ezoqa nøme mǹndøgoám. Teqa iz
Saemón. Ndego manqa-sisi matev ndømatønumám. Yaq
ndigu Samalia ezoqam, nqova zøndaføgimám. Neka ndego
ekeza kha, ezoqa kandambaqape me:vewám. 10 Yaq ezoqa
ewaqape, iz-akhayapak nekā khokho ezoqam, te-mbá ti-
waumám ndégo. Yaq āv gini-einimín nqǽgo, “Ngenek
Mbumbukiam-qá bazaføgakh ndøndáp, ta bazaføgakh ndøgo,
bazaføgakh kandambaqape ndimbo-akhayam.” 11 Yaq ndigu
yoge eqeieqei mbogoám. Zapa ndǿgo, teqa manqa-sisi matev
mokho-te, ndego nqova zøndaføgimám. Viav kopoáv.
12 Geté Filip, ndigu ezoqam, Manqat Mbomambaqape,
Mbumbukiam-qa Megeat Matev neka Yesu Keliso-qa

8:3 8:3 Kel 9:1, 13; 22:4; 26:9-11

bazaføgakh-qa yaq-te ge:zømas, yaq ndigu gè-unimanqatiním,
angana nekā sakheis, neka ibøkha iz vǿndapem.
13 Até Saemón-a, vǿ-unimanqatin neka ibøkha iz vǿndap.
Yaq ndego Filip-te, gèmø-tøkenøvém. Ndego nqova ndafe
kandambá, umingiap matev vinivinimba geqeivam, Filip
gematønumam.
14 Yaq Keliso-gi u-anim, Zelusalem taon-te giyagam, giyo-
gem av nqægo, Samalia ezoqam Mbumbukiam-qa Manqat
mǿndø-ndapēm, yaq ndigu Pita neka Zion tǐkhofotáz, ti-te.
15 Yaq ndigu ezoqa menas gimøfakhaz ndøgo, ndigu Samalia
ezoqam-qa yaq-te, āv gini-guligulimém nqǽgo, Nqova Mbo-
mambaqape ndǿndafēm. 16 Zapa ndǿgo, ndigu Nqova Mbo-
mambaqape ndafeáv. Geté Evezøza Yesu-qa iz-te, ibøkha iz
mba ndøndapém. 17 Yaq ndigu Keliso-gi u-anim menas, zenda
zømbø-awám, yaq ndigu Nqova Mbomambaqape vǿndafem.
18 Yaq Saemon geqeiv, ndigu ezoqa nøme, Nqova Mbomam-
baqape gindafem, ndigu Keliso-gi u-anim zenda gizømbø-
awam, yaq ndego moni ndondapáz. 19 Yaq ndego Pita neka
Zion, āv gezømbe-eín nqǽgo, "Até nó-a. Bazaføgakh nandav,
zonǿ-etøomém. No ezoqa nøme zenda, tàbazømbe-awám, yaq
ndigu Nqova Mbomambaqape betēndafem."
20 Geté Pita gembo-qavøiu, "Qo nandiv moni namba,
gøinam-té qonǿqáv! Manqa-zapá nandav, qo qoqo-
matavupam av nqægo, Mbumbukiam-qa etoam matev,
monī qoqotēwī. 21 Qo kopømba mbaín, nqanek sasae
mokho-te toqotugoat. Zapa ndǿgo, qoqa mbøni, eqeieqeí
mbá, Mbumbukiam-qa bøi-te. 22 Vǿqambúq. Qoqa manqa-
zapazapa nandav, zitá qanewuá. Yaq Evezøza qombóviám.
Ēisa, yaq ndego ta manqa-zapa nandav pømbøé-navøēm,
penømakhaya, qo teqa bazaføgakh amba moni toqote-wiin.
23 No āv qate-qamekhé nqǽgo: Qoqa matavap khàpumu-
soqá. Neka manqa-zapazapa matev, qo mǿndø-løvønáq."
24 Yaq Saemon gendo-ein, "Zo ezoqa menas, Evezøza āv
qazømbøé-viømém nqǽgo: Matev nandav, av zo nqazonømbe-
manqate, befàkhā́n no-te."
25 Pita neka Zion, ta taon-te ndøgo, ezoqa Evezøza-qa
manqat gi:zømesimat, qazømbe-navøem, yaq Zelusalem taon-
té ginøqaváz. Yaq nakhoa livin-te ndøugu gu:-apat, ndigu
Samalia manqei-te, vemiav kopoáv, ezoqa Manqat Mbomam-
baqape me:zømesimát.

Filip Itiopia ezoqam, Mbumbukiam-qa Manqat ge:-omat

26 Khøuwa nøme, Evezøza-ge enzol ezoqam, Filip āv gembøe-
eín nqǽgo, "Mòqo-itán, yaq ta nakhoa-te ndǿgo toqonǿqáv,

8:17 8:17 Kel 19:6

ma Zelusalem taon-te qandewav, atema Gaza taon-te ndø-
ovøev.” (Ta nakhoa-te ndøgo, ezoqa agé okhomáv.) 27 Yaq
Filip até gendego, gè-itán, vøwav. Yaq nqáe! Nakhoa livin-
te ndøugu, ndego ezoqa mbøeqatáz. Ngenek Itiopia manqei-
ák. Gaman iz akhae ezoqám. Kawa sævam, tuqa iz Kandasi,
tugé sasae ezoqám. Tuqa gigiap ate qægoam neka moni ate
gi:goam, ndégo tembo-kewagám. Ndego Zelusalem taon-té
gegoám. Mbumbukiam-qá iz ndø-eqatám. 28 Yaq ndakin
ekeza manqei-té genø-qavanát. Manqei khagua wil-us-té
gono-qotavún, hos gulivavun. Yaq ndego, Mbumbukiam-ge
manqa vevezam ezoqam Aezaya-qá mbuk ndøgeve:mavún.
29 Yaq Nqova Mbomambaqape, Filip āv gembøe-eín nqægo,
“Toqonøqáv ndøgo, hos manqei khagua wil-us ndulivav. Yaq
avønín soqombómá.” 30 Yaq Filip tenøvuáo ndøgo. Yaq ndego
ngenek ezoqam āv gembøe-ewág nqægo: Mbumbukiam-
ge manqa vevezam ezoqam Aezaya-qá mbuk ndøgeve:mét.
Yaq Filip gembobevap, “Mokho moqombó-ndap, nandav
nandoqo-geve:met?”
31 Yaq ndego gembo-qavøiu, “Gê, mokho áv khambøéndāp,
ezoqam ovøyam nonqo mbain tøgoat?” Yaq ndego até gen-
dego, Filip vøkhato, ova vō:qavig, te namba vømøqonav.
32 Mbumbukiam-qa Manqat ndøgo, gegeve:mavun, nqánek,
“Ndego andé sip me me:-ituím, ndugu laelae-qa ndimbogo.
Neka ate av-té, sip nakhasam nduigu, su gimbo-qogemɨn,
manqat mbain tugoat,
até ndegó-a, manqat mbaín.
33 Ndego ngenøgim kandambá gendap.
Yaq manqa ovøyam ndøgo, gimbo-etøomem, eqeieqeí mbá.
Ezoqa tegi zi-qa yaq-te gémanqateák.
Zapa ndøgo, teqa yage, nqanek manqei-qape-te, livin-
mbá gembøe-kepøzém.”
34 Yaq ndego gaman ezoqam, Filip gembo-ein,
“Qoténømānd. Ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam
ezoqam, gekha ezoqā mé:manqate? Ekezân, ó, ezoqâ vinɨ?”
35 Yaq Filip manqat ndøgo sogomanáz, Manqat Mbomam-
baqape, Yesu-qa yaq-te, vøe-omat.
36 Yaq ndigu ate av-té nakhoa-te gi:teitat, ibøkha ndøqeivím.
Yaq ndego gaman ezoqam gendo-ein, “Nqáe! Ibøkha nqánek.
No ambá ibøkha iz nondapɨn.”*

8:32 8:32-33 Isa 53:7-8 **8:36** 8:36 Kel 10:47 * **8:36** 8:36 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndØgó. Ta manqat nqánek: 37 Yaq Filip gembo-ein, “Qanimáv. Uni toqote-unimanqatin, yaq kopØmbaqapé.” Yaq ndego gendo-qavøiu, “No møe-unimanqatín, av nqægo, Yesu Keliso, ndego Mbumbukiam-gé Yó.”

38 Yaq ndego gaman ezoqam, nøzøgim ezoqam bøyat man-
qat mbo-eín, võbøen. Yaq Filip, ndego gaman ezoqam namba,
tinø-ová ndøgo, ibøkha iz vømbō-etoam.
39 Yaq ibøkha-te nango gindu-fakhaz, yaq nqova mbaín,
Evezøza-ge Nqova Mbomambaqape, Filip sègekható. Yaq
ndego gaman ezoqam, Filip nango ometeáv. Yaq sège-
qavanát. Khanakhanakh-ús.
40 Yaq Filip Azotus taon-té gemøfakhán. Yaq gemat,
atema Sæzalia taon-te vømøfakhan, ta vemiav ate qægoam,
nakhoa-te qo:goat, ndego ezoqa Manqat Mbomambaqape
me:zømesimát.

9

Sol Yesu Keliso-te geqambun
(Kel 22:6-16; 26:12-18)

1 Zelusalem taon-te ndøgo, Sol Evezøza-gi paev ezoqam,
sekembá sègezø-utavám. Zitøge-qa zøgoám. Yaq ndego
Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-té genøwáv,
2 pepa peawam manqat vømømbō-ein. Yaq ndego, av teqa
poev qægoam, pepa āv tembøe-peawám. Gekha ezoqām ndigu,
Sol tiqasat, ndigu Yesu-qa Nakhoa ndimbopaev, angana nekā
sakheis, ndego kopømbaqapé, segé-gavemát, neka Zelusalem
taon-te vótonqozoāt, yaq ndimbula-te sasa ndónqeitazāt.
Nqanek pepa, ndego Damaskus taon Zu ezoqam-qa guliguli
khoev megetapak-té genø-peawám. Yaq Sol bèndapét, atema
ti-te ndigu.
3 Geté Sol gewav, Damaskus taon gumu-khatoam, yaq
nqova mbaín, yan-te, waev bæbæs-qape ndovís, võgutav.
4 Yaq ndego manqei-té genøbøiáv. Manqa wag mba mo:-ewág.
Ndøgo āv qane-eín nqægo, "Sol, Sol! Gekha zapâ, no ndoqo-
ngiænotet?"
5 Yaq Sol gendo-ein, "Kándambaqape. Qo khoqonø-goam?"
Yaq manqat ndøgo, qando-qavøiu, "No Yesú. No ndégo, qo
ndoqo-ngiænotet. 6 Ndakin mòqo-itán. Yaq taon-té qonøqáv.
Ezoqam ndêgó. Yaq ndego ndòqa-eín, qo ande āv khoqotégō."
7 Ezoqam ndigu, Sol namba gi:-apat, sègewán. Manqa
wag mba gi-ewagam, gete ezoqam mbain, yaq ndigu møe
ndøgoném. Ndigu nqova zøndáf. Yaq manqa manqateáv. 8 Yaq
Sol manqei-te geveam, nqawa ge-itan, bøi geqaqanam, ndego
bøi waev mbaín. Yaq ndigu pingi mbogeaném, Damaskus
taon-te vø-ituim. 9 Sol khøuwa misiká, bøi waev mbain
gegoam. Lou logemāv-a, ibøkha izumav.
10 Damaskus taon-te ndøgo, Yesu-ge paev ezoqam kopo
mòndøgoám. Teqa iz Ananayás. Ndego umingiap ndøqeív.

8:40 8:40 Kel 21:8 **9:1** 9:1 Kel 8:3

Evezøza iz mboveó, “Ánanayas.” Yaq Ananayas āv gene-
qavøiú nqǽgo, “Evézøza. No nqǽya.”
11 Yaq Evezøza Ananayas gembo-ein, “Mòqo-itán. Ta
nakhoa-té ndǿgo toqonǿqáv, Nakhoa Ndaføyamba-qape
ndimbo-akhayam. Zudas-qa khoev-te toqomø-fakhaq, yaq
ezoqa Tasus taon-ak-qá yaq-té qozømbé-beváp. Ndego
iz nqambógo, Sól. Nqáe! Ndego gèguligulimít. 12 Sol
umingiap ndøqeív. Ndøgo āv geneqeív nqǽgo: Ezoqa kopo, iz
nqambogo Ananayas, khoev-té genømbo-ón, zenda vømbǿe-
ao. Yaq ndego bøi waev nqawa tèabetendáp.”
13 Geté Ananayas gendo-qavøiu, “Evézøza. No nandev
ezoqam-qa yaq-te, manqat kandambá qæ-ewagam, av ndego
qogi ezoqam, Zelusalem taon-te ndøgo, matev soqøsoqa
gezømbe-matønumam. 14 Yaq ndakin ndego Mbumbukiam-gi
iziz ezoqa kandakanda-qa iz-te, nqanek Damaskus taon-té
gegó. Yaq ndego até nqanék-a, gekha ezoqām ndigu, qoqa iz
ndi-eqawat, tèabete-gavém.”
15 Geté Evezøza Ananayas gembo-ein, “Sègeqáv! Zapa
ndǿgo, no nǿveatáv, ndego. Ndego noqá sasae ndǿgoát.
Ndego ezoqa tèabete-zømesím, noqa yaq-te, até ndigú-a,
bawan vini-ak neka tigi kawakawa-za neka Izlael ezoqam.
16 No ndego āv qaté-omát nqǽgo: Ndego nqosøgeap neka
viniv kandambá teqeivat, no zapaya.”
17 Yaq Ananayas tenøwáv ndǿgo, ta khoev-te ndøgo, vømǿ-
on. Yaq ndego Sol zenda mbøe-áo, vømbō-ein, “Nǿfu!
No Evezøza ndokhofotán, qo-te, ndego Yesu, nakhoa-te
geqafakhan, qo nqanek qoqogeavun. No ndego ta zapaya
ndǿgo tende-khofotán. Qo bøi nqawá qonǿkewág, neka kha
Nqova Mbomambaqapé qaqambé-tønøyám.”
18 Yaq nqova mbaín, Sol-qa bøi-te, andé zongøyam-qá paq
me ndenqeivøém. Yaq ndego bøi nqawá genøkewág. Yaq Sol
tenø-itán ndǿgo, ibøkha iz vǿndap. 19 Yaq ndego lou vǿlog. Yaq
kopømbá, bazaføgakh nqawa qamøndæ-vesez.

Sol Damaskus taon-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam

Yaq Sol elavøqase mǿndø-qovezám, ndigu ezoqam
namba, Yesu gi-unimanqatintam, Damaskus taon-te ndøgo.
20 Yaq ndego ndaføyambá, Zu ezoqam-qa guliguli khoev
vinivinimba-té genø-okhoám, ezoqa Yesu-qa yaq-te sasa
me:zømesim, neka vøzǿ-ovøyam, av nqægo, Yesu ndego
Mbumbukiam-gē Yō.
21 Ndigu ezoqam ate gi:goam, teqa manqat giyogem, ndigu
nqova ndafe kandambá. Yaq gi-einim, “Gê, ezoqam ngénèk,

9:15 9:15 Kel 26:2, 6; 27:24; Lom 1:5 **9:16** 9:16 2 Ko 11:23-28 **9:21** 9:21 Kel 8:3

ndego Zelusalem taon-te, ndigu ezoqam gengiæzotam, ndigu
Yesu ndi-unimanqatinat? Ndego até nqanék-a, ndøgo te-
negeavún, ezoqa av ngi:gu gégavém, yaq Mbumbukiam-gí
iziz ezoqa kandakanda-té genø-tonqozó."
22 Sol-qa nømendim matev, taqa bazaføgakh sà tønø-
khouwevtát. Ndego ezoqa āv gene-zømesimám nqægo: Yesu
ndego Mesayá. Ezoqam ndégo, Mbumbukiam geve, ezoqa
tekhandi:z. Yaq ndigu Zu bawan-ak, Damaskus taon-te ndøgo
giyagam, kopømba mbaín, vømbøé-qavøinām.
23 Khøuwa andé møe-mbá segembo-auwám. Yaq Zu bawan-
ak gèmbo-voqoém. Ambá gelaemín. 24 Geté Sol nqanek
voqoe-qa yaq-te, é-møndæ-ewág. Ndigu ezoqam, laelae-qa
gimbogoam, lovølova neká pavpave, vos oskia mbøe-keavám,
taon mboqog-te. 25 Geté khøuwa nøme, qapøis, Sol-gi paev
ezoqam, ava-té ginø-utøvém, taon uta bøi mboqog-te sasa
ndøføløtøvem, vøkhokhon.

Sol Zelusalem taon-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam

26 Yaq Sol Zelusalem taon-té genøveséz. Yaq ndego ambá
Yesu-gi paev ezoqam namba me:tøkuanemín. Geté ndigu
møe mbogoném. Ndigu unimanqatinteáv, av nqægo, ndego
ndakin møndø-Yesu-gē-paev-ezoqam-ēv.
27 Geté Banabas gèkható, Keliso-gi u-anim-te sasa ndø-
itu. Yaq ndego tènøzø-ovøyám ndøgo, av nqægo, Sol nakhoa-
te Evezøza ndø-omét, yaq ndego manqat vømbō-ein. Yaq
Damaskus taon-te ndøgo, ndego ezoqa Yesu-qá iz-té gene-
zømesimám. Kha føgakh-mbá neka møe mbaín. 28 Yaq Sol
namba me:goám, ndigu. Yaq Zelusalem taon-te ate qægoam,
ndego ezoqa, Evezøza-qá iz-té gene-zømesimám. Kha føgakh-
mbá neka møe goneáv. 29 Ndego até namba ndigú-a, Zu ezo-
qam, Glik manqat gimanqatam, manqa vømanqatam, neka
ti namba manqa vø-itumbam. Yaq ndigu ambá gelaemín.
30 Geté Klisten zifuap, taqa yaq-te manqat giyogem, yaq
ndigu Sol Sæzalia taon-té ginø-ituím, ekeza taon-te sasa
ndøkhofotøvem, Tasus.
31 Ndigu Klisten bawan ezoqam, Zudia neka Gelili neka
Samalia manqei-te ate qægoam giyagam, ndigu ndakin
sambi zøgoám. Tiqa unimanqatin matev, møndøzø-
føgøføgakhám, yaq ndigu Evezøza vømbō-vizupam. Yaq Nqova
Mbomambaqape-qa zita tøpøzu matev mokho-te, tiqa bawan
sà tønø-khouwevtát.

Pita Ainias gekhakhæv

9:22 9:22 Kel 18:28 **9:25** 9:25 2 Ko 11:32-33 **9:26** 9:26 Gal 1:17-19 **9:27** 9:27 1 Ko 9:1

32 Khøuwa nøme, Pita manqei vinivinimba-te gevatam, yaq
Lida vemiav-té genøfakhán, Klisten ezoqam-te okha vōwav.
33 Yaq ta vemiav-te ndøgo, kagi ezoqam ndø-omét. Teqa
iz Ainiás. Ndego viav kopoáv, venanqei nonqo-te mbá
gesømbimám. Até qægoam, viav eít.
34 Yaq Pita ndego āv gembøe-eín nqægo, "Áinias. Yesu Ke-
liso gékhakhæq. Mòqo-itán, neka venanqei nonqo vōløvøen,
nandoqote-sømbiam." Yaq nqova mbaín, Ainias sège-itán.
35 Ezoqa ewaqape, Lida vemiav-te neka Salon vemiav-te
giyageapam, Ainias gi-ometam, ge-eqeieqei-ev, yaq ndigu
Evezøza-té ginøqambúz.

Pita Tabita løvøte-te gukhandi:v

36 Ziopa taon-te, sævam mòndøgoám, Yesu gu-
unimanqatintam. Tuqa iz Tabitá. Glik manqat-te, Dokas
mbo-akhaemám. Ndugu matev eqeieqei ndømatønumám,
neka gigiap-av ezoqam vøzō-tøkemam. 37 Yaq Pita Lida
vemiav-te gegoam, Tabita enqoni ndøndáp, vōnanim. Yaq
tuqa kha gèsunguzím. Yaq khoev ova kouwat-té ginøveém.
38 Ziopa taon qambaqapé mbá, Lida vemiav-te. Yaq Ziopa
taon-te ndøgo, ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, giyo-
gem av nqægo, Pita Lida vemiav-tē gegō, yaq angana menas
ndøkhofotáz. Ndigu Pita-te, manqat āv ginindapát nqægo:
Ndego nakhamas-té geabetøndo-wáv.
39 Yaq Pita até gendego, ndigu ezoqa menas namba vōezav.
Yaq gimøfakhaz ndøgo, ndigu khoev ova kouwat-té ginø-ituím.
Ta khoev kouwat-te ndøgo, ngængæm kopoáv gipindam, vō-
eivumam. Yaq ndigu Pita gè-ogitøvém, neka ndabua vinivin-
imba vøe-ometømem, Tabita guzø-potofumam, ndugu khandi
guigoam.
40 Yaq Pita ezoqa ate gi:goam, bavokhó genø-khofotáz. Yaq
ndego katuk ndømøkuí, vōguligulim. Yaq kha-té genøqambún,
vømbō-ein, "Tábita, mòqosuzám."
Yaq ndugu até gundigu, bøi vō-qaqanam. Yaq Pita gu-
omet, sègeqóm. 41 Yaq Pita zenda mbogeá, vō-eqeiu, ndugu
sasa ndø-itan. Yaq ndego, ndigu ngængæm neka ezoqa nøme,
Yesu gi-unimanqatintam, nqawá genøzø-akhá, vøndō-oz. Yaq
ndego āv genezømás nqægo: Ndugu nqawa mòndø-khandí:v.
42 Ezoqa ewaqape, Ziopa taon-te ndøgo, mòndø-ewagát,
taqa yaq-te. Yaq ezoqa kopoáv, Evezøza gi-unimanqatinim.
43 Yaq Pita Ziopa taon-te ndøgo, andé møe-mbá sege-qovezám.
Saemón namba me:qotám, ndego søvakha gigiap-gi ngusum
khakheinøvem ezoqam.

10

Mbumbukiam-ge enzol ezoqam, Konilius gembo-fakhan

1 Sæzalia taon-te ndøgo, ezoqa mǒndøyagám. Iz nqambógo,
Koniliús. Nakhag bawan mokho-te, ndøgo Itali nakhag
bawan gimbo-akhaemam, kawa ezoqam nøme ndégo
tegoám. 2 Konilius ekeza ezoqa namba, khoev-te gi:yagam,
Mbumbukiam ndø-unimanqatintám neka vømbō-vizupam.
Neka ndego gigiap-av ezoqam, sègezø-tøkeám. Neka ndego
khøuwa kopoav, Mbumbukiam-té genø-guligulimám.

3 Khøuwa nøme, khagus yaq-té. Ande āv 3 oklók
ndægó. Konilius umingiap ndøqeív. Av geneqeív nqægo:
Mbumbukiam-gé enzol ezoqam ndøgeavún, iz vømbōveo,
"Konílius". Bavokho-qapé sogo-omét, ndego enzol ezoqam.

4 Yaq Konilius, ndego sège-waumám. Møe-ús. Yaq gem-
bobevap, "Kándambaqape. Qo no-te manqat taqágo?"

Yaq ndego enzol ezoqam gendo-qavøiu, "Mbumbukiam
qoqa guliguli manqat, mǒndøqa-ewág. Neka ndego mǒndø-
qamékh, qo gigiap-av ezoqam qoqozø-tøkematun. Nqanek
matev, andé etoam matev me me:qavíg, Mbumbukiam-te.
Yaq ndakin Mbumbukiam yaq qaqavøitít. 5 Ezoqa Ziopa taon-
té qonǿ-khofotáz. Ndigu manqat āv tiabiti-ndapét. Ezoqam,
iz nqambogo Saemon, iz nøme Pita ndimbo-akhayam, ndego
bètøndowáv. 6 Ndego Saemon nøme-qá khoev-té geqomát.
Ngenek søvakha gigiap-gi ngusum khakheinøvem ezoqám.
Teqa khoev ndaola avønin-té qambowév."

7 Enzol ezoqam ge-ivav, ndego manqat gembo-manqatam,
yaq Konilius tegi sasae ezoqa menas zø-akhá, neka nakhag
ezoqam kopo, gembo-sasaetam, vømbō-akha. Ngenek Mbum-
bukiam mbovizupám. 8 Konilius nginik ezoqa misika, man-
qat ate qægoam, mǒndøzømbøkhæ-ovøyám, Ziopa taon-te sasa
ndøkhofotaz.

Pita umingiap geqeiv

9 Yaq khøuwa nøme qandopave, ndigu Ziopa taon gikha-
toumat, Pita khoev ová genøqavíg, vømō-guligulim.* Khøuwa
iz, ande āv khøuwa muín ndægó. 10 Yaq Pita ifin mbovín. Yaq
lou loge-qa mbogoám. Yaq ezoqa nøme lou gi-ifutat, ndego
umingiap ndøqeív. 11 Yan gèmboqoé. Neka yan-te ndøgo, andé
ndabua kandambaqape me ndæføløvøém, atema manqei-te.
Taqa vavap foa-té qando-geageapám. 12 Ta mokho-te ndøugu,
søvakha gigiap bugug vinivinimbá gu:goam, nøme ndi-okho-a,
nøme ndivisigiap-a, nøme ndīlløvūvām.

13 Yaq manqa wag tøndowáv ndǿgo, qando-ein, "Píta! Mòqo-
itán. Søvakha gigiap nandiv qózitág, voqólōuz."

---

* **10:9** 10:9 Ta khøuwa-te ndøgo, tiqa khoev puanam matev viní. Ve-zita mbaín. Andé lou me mé:løvøetát. Yaq kopømbaqapé, soqóqavíg.

14 Geté Pita yaq gendo-qavøiu, “Evézøza. Av taoká. No
søvakha gigiap louzimáv, taqa yaq-te Mozes-qa guguna man-
qat av ndæmanqate, soqain ndøgo, Mbumbukiam-qa bøi-te.”
15 Geté nqanek manqa wag, nqawá qandowáv, te-te,
qambo-ein, “Gigiap ndøgo, Mbumbukiam gesunguz, qo
kopømba mbaín, soqain toqote-vewat.”
16 Manqat av nqægo, misiká qando-fakhan. Yaq nqova
mbaín, ndabua nqawá qanøveséz, yan-te.
17 Pita nqanek umingiap-qa mokho até gembøe-bevupát, yaq
nqáe! Ndigu angana, Konilius gendo-khofotaz, Saemon-qa
khoev tïniqeivím. Yaq mboqog tambav-té gonowán. 18 Yaq
ndigu āv gini-akhaém nqægo, “Gê, Saemon, ndego iz nøme
Pita ndimbo-akhayam, téqomat?”
19 Pita ate av-té, umingiap-qa yaq-te gembøe-matavupat,
yaq Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape, āv gembøe-
eín nqægo, “Qoté-ewāg. Angana misika qoqa ndøvawét.
20 Mòqo-itán. Manqei-té qonøvís. Yaq soqóqáv, ti namba.
Ndøfofògeāp. Zapa ndøgo, nō notøndo-khofotáz, ndigu.”
21 Yaq Pita tenøvís ndøgo, ndigu ezoqam vøzø̄-ein,
“Nqáe! Ezoqam nó, zo qazombo-vawavun. Zo gekham-qā
zógeavun?”
22 Yaq ndigu gindu-einim, “Nakhag kawa ezoqam ndokho-
fotán. Iz nqambógo, Koniliús. Ndego ezoqam ndaføyamba-
qapé neka Mbumbukiam mbovizáp. Zu bawan-ak ate ndi:gu,
gèmbovizáp. Mbumbukiam-gé enzol ezoqam mbofakhán.
Yaq ndego qo akhae manqat mbo-eín. Qo teqá khoev-té
qonøqáv, yaq ni qoqa manqat banïyogem.”
23 Yaq Pita ndigu gèkhatób, neka khoev vøzø̄-ein. Yaq
qanaqanus qandopave, Pita namba me:qaváz. Até Ziopa
taon-ak nømé-a, ndigu Yesu gi-unimanqatintam, vøzø̄fikat.

Pita Konilius-qa khoev-te gemøfakhan

24 Yaq khøuwa nøme qandopave, Sæzalia taon-te gimøfakhaz,
Konilius gèzømbo-kewagát. Ndego ekeza ezoqam neka zifuap
mbomømboma, é-møndømøváb.
25 Yaq Pita khoev-te gemømbo-on, Konilius teqa zenda
tokhopatak-qa megemege-te, ekeza kha, manqei me:laváo,
khanakhanakh vømbōgo. 26 Geté Pita gè-eqeiú, gembo-ein,
“Mòqo-itán. Até nó-a, no ezoqám. Ate av-té, qo nqoqote:go.”
27 Yaq Pita Konilius namba, manqat até go:manqatát, khoev
mokho-te gi-onat. Yaq khoev mokho-te ndøugu, āv geneqeív
nqægo: Ezoqa kopoáv, gipindam. 28 Yaq gezø-ein, “Zo mòzøte-
zøtéz. Ni Zu bawan-ak-te, khafeáp, bawan vini-ak namba tøti-
tøkuanem o tiqa khoev-te tei-on. Geté Mbumbukiam, no āv

10:14 10:14 Lev 11:1-47; Ezek 4:14 **10:15** 10:15 Mak 7:15, 19 **10:26** 10:26 Kel 14:13-15; Veve 19:10

genenømánd nqægo: No ezoqa nøme, khavim-us o soqain,
Mbumbukiam-qa bøi-te, batezæzã. 29 Yaq nakémbá, qo man-
qat qoqonøndo-khofotav, no qoqa manqat ogieáv. Yaq ndakin
no nøtaqá-beváp. Qo gekham-qã, qonøndé-akha?"
30 Yaq Konilius gendo-qavøiu, "Khøuwa foa mòndømø-
nasiním. No nøkeza khoev mokho-te, nòguligulimát. Khøuwa
iz ande kopó, av ndakin nqægo. Khagus tri oklók. Yaq
nqáe! Noqa megemege-te, ezoqam sògo-itán. Ndabua ge-
uzam, papaqá. Bøi sanqatøve-ús. 31 Yaq ndego āv genømbe-
eín nqægo, 'Konílius! Mbumbukiam qoqa guliguli manqat
mòndøqa-ewág. Neka ndego mòndø-qamékh, qo gigiap-av
ezoqam qoqozø-tøkematun. 32 Yaq nakémbá. Ezoqa Ziopa
taon-té qonø-khofotáz. Saemon qombó-akhá, ndego iz nøme
Pita ndimbo-akhayam. Ndego bètøndowáv. Ndego Saemon
nøme-qá khoev-té geqomát. Ngenek søvakha gigiap-gi ngusum
khakheinøvem ezoqám. Teqa khoev ndaola avønin-té qam-
bowév.' 33 Yaq no até qatøndego, ezoqam vøtaqandõ-khofotaz.
Yaq no khanakhanákh, qoqotøndoqav. Yaq ni ndakin nqéigu.
Mbumbukiam-qá bøi-té. Manqat ate ndægo níyogém, av
Evezøza qo manqa geqambe-løvua, toqoti-nømand."

Pita Konilius-qa khoev-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømas

34 Yaq Pita manqat gengaz, gezø-ein, "No ndakin ùni
nøtenøtén. Mbumbukiam-qa bøi-te, ezoqam ate ndi:gu
kopó. Vinivinimba mbaín. 35 Bawabawan vinivinimba ate
ndægo, gekha ezoqām ndigu, Mbumbukiam ndimbovizap
neka matev eqeieqei ndīmātānām, ndigu sège-khatobín.
36 Manqat no qatøndo-ndap, nqánek, Mbumbukiam Izlael
ezoqam-te gendo-khofotav, ta Manqat Mbomambaqape,
sambi-qa yaq-te, ndøgo Yesu Keliso mokho-te ndøndo-
okho. Ngenek Yesu, ezoqa ewaqape-gé Evezøzá. 37 Zo
mòzøte-zøtéz, matev ndøgo, Zudia plovins-te ate ndægo
qafakhanumam. Gelili plovins-té genøngáz, Zion ezoqa
ge:zømesimat neka ibøkha iziz vøzõ-etoumat. 38 Neka zo
mòzøte-zøtéz, Mbumbukiam ndego Yesu Nazalet vemiav-
ak, Nqova Mbomambaqape ande oil me gembøe-qouz neka
bazaføgakh vømbõ-etoam. Neka zo mòzøte-zøtéz, Yesu ande
āv kenē-okhoam, matev eqeieqei gematønumam neka ezoqa
ewaqape gekhakheinøvemam, ndigu nqova soqaqape-qa
bazaføgakh mokho-te gu:goam. Zapa ndøgo, Mbumbukiam
mòndøgoám, te namba.
39 Ni matev ate qægoam, Yesu Zudia plovins-te neka
Zelusalem taon-te gematønumam, mòiqeivím. Yaq ndigu

10:34 10:34 Deut 10:17; Lom 2:11 **10:37** 10:37 Met 4:12-17 **10:38** 10:38 Met 3:16; Luk 4:17-21

gèlaém. Tae mutui-té ginø-tøkewém. 40 Geté genanim, yaq
khøuwa misika-qa zita-te, Mbumbukiam ndego nangó genø-
khandí:v, yaq ndego ezoqa vōezømas. 41 Ezoqa ewaqapé mbá.
Geté sati ndígu, Mbumbukiam ibugukhokhof gevevesam, bøi
vizu ezoqam tigoat. Nginik ezoqam ní. Ndego løvøte-te
gesuzam, yaq ndego lou namba vøtīlogam-a, ibøkha namba
vøtī-izumam. 42 Yesu ni manqat āv ginimbi-løvuá nqægo:
Ni ezoqa Mbumbukiam-qá Manqat nití-zømesimát neka āv
teizømbé-ovøemát, ezoqa kopo sa ngének, Mbumbukiam ge-
veatav, ndego khandi neka løvøte ezoqam-qa manqat te-
ewag, ndigu manqa ovøyam-te tiwan. 43 Mbumbukiam-
gi manqa vevezam ezoqam ate gi:goam, teqa yaq-te āv
gini-manqatám nqægo, 'Gekha ezoqām ndigu, ndego ti-
unimanqatinim, Mbumbukiam te mokho-te, tiqa manqa-
zapazapa segezǿ-evøzám.' "

Bawan vini-ak Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape gindafem

44 Pita ate av-té nqanek manqat ge:manqatam, yaq Nqova
Mbomambaqape ndovís, atema ti-te ndigu ate gi:goam, ndigu
nqanek manqat gi-ewagat. 45 Yaq ndigu Zu bawan-ak, Yesu gi-
unimanqatintam, ndigu Pita namba gi:geavun, ndigu nqova
zøndáf, giqeivim av nqægo, Mbumbukiam até bawan vini-ák-
a, Nqova Mbomambaqape zø-etoām. 46 Zapa ndøgo, ndigu āv
giniyogém nqægo: Nqova Mbomambaqape mokho-te, ndigu
manqat vinivinimba-té ginø-manqatát neka Mbumbukiam-qa
iz vø̄-eqatat.

Yaq Pita gendo-ein, 47 "Nginik ezoqam, Mbumbukiam-
gé Nqova Mbomambaqape ndøndafém, ate av-té, ni
qazi:ndafem. Gê, gekha ezoqā zømbøkhāz, ibøkha iz
tindapem?" 48 Yaq Pita ge-ein, "Nginik ibøkha iz, sà
bendapém, Yesu Keliso-qa iz-te." Yaq taqa zita-te, ndigu Pita
āv gimbøe-viømém nqægo, "Elavøqase vønimbøkhæ-qomát."

11

Pita Zelusalem taon-te geqavan, manqat ge:zømas ndøgo, matev qafakhanam

1 Keliso-gi u-anim neka Klisten ezoqa nøme, Zudia plovins-
te giyagam, møndøyogém, av nqægo, até bawan vini-ák-
a, Mbumbukiam-qa Manqat møndø-ndapēm. 2 Yaq Pita
Zelusalem taon-te nqawa gendoqavan, ndigu Zu ezoqa nøme,
Yesu gi-unimanqatinim, gèponqombém, te namba. 3 Ndigu

10:41 10:41 Kel 1:8; Luk 24:42-43 **10:42** 10:42 Kel 17:31; 1 Pita 4:5 **10:43** 10:43 Isa 53:5-6; Jer 31:34; Kel 2:38 **10:44** 10:44 Kel 11:15; 15:8 **10:46** 10:46 Kel 2:4; 19:6 **10:48** 10:48 Kel 19:5 **11:3** 11:3 Kel 10:28; Gal 2:12

āv gimbøe-einím nqǽgo, “Manqa-zapá nandav, qo tiqa khoev-te qoqo-oq, ndigu Zu bawan-ak mbain ndigu, neka ti namba lou vøzøtē-logam?”

4 Yaq Pita emanqat ate qægoam, gèzømbe-votót, gezø-ein,

5 “No Ziopa taon-té qægoám. Yaq khøuwa nøme, no qæguligulimat, no umingiap nøqeív. Yan-te nqo:go, andé nd-abua kandambaqape me ndæføløvøém, no-te. Taqa vavap foa-té qando-geageapám. 6 Yaq qatu:vøot, søvakha gigiap nøzømét. Nøme nanák neka nøme lozokhák, nøme ndi-okho, neka nøme ndivisigiap, neka nøme ndīlǿvūvām. 7 Yaq no manqa wag nø-ewág. Ndøgo āv qande-eín nqǽgo, ‘Píta! Mòqo-itán. Søvakha gigiap qózitág, voqólōuz.’

8 Geté yaq no qambo-qavøiu, ‘Evézøza. Āv taoká! Noqa manqa-nqa-te, søvakha gigiap-qase kopo oeveáv, taqa yaq-te Mozes-qa guguna manqat qæ-ein, soqain ndøgo, Mbumbukiam-qa bøi-te.’

9 Geté nqanek manqa wag, nqawá qandowáv yan-te, qanø-ein, ‘Gigiap ndøgo, Mbumbukiam gesunguz, qo kopømba mbaín, soqain toqote-vewat.’ 10 Manqat av nqægo, misiká qando-fakhatam. Yaq gigiap ate qægoam, nqawá qanøqaván, yan-te.

11 Nqanek matev qame-navøem, yaq nqáe! Ezoqa misika ndøfakház, ta khoev-te ndøgo, ma qategoam. Sæzalia taon-té gindu-khofotáz. 12 Yaq Mbumbukiam-ge Nqova, āv genømbe-eín nqǽgo, ‘Qo ndøfofògeǽp. Sègeqáv, ti namba.’ Yaq nginik Klisten nøfuap, ezoqa siks, namba nitiniáv, Konilius-qa khoev-te vøimō-on.

13 Yaq Konilius ni emanqat nimbivotót. Teqa khoev-te ndøgo, ndego Mbumbukiam-gé enzol ezoqam ndø-omét. Yaq ndego āv gembøe-eín nqǽgo, ‘Ezoqa Ziopa taon-té qonø-khofotáz. Saemon qombó-akhá, ndego iz nøme Pita ndimbo-akhayam. Ndego bètøndowáv. 14 Ndego qo manqat qá-eín. Yaq ta manqat mokho-te ndøgo, qo neka qogi ezoqam, qoqa khoev-te ndiyage, zøté-khandí:z.’

15 Yaq no manqa manqate qængaz, Nqova Mbomambaqape ndovís, atema ti-te. Até kopó, av ibugukhokhof ni-te gende-vis. 16 Yaq no Evezøza-qá manqat nombo-matøvém, manqat ndøgo ge-ein, ‘Zion, ndego ezoqa ibøkha iz, ibøkha-té genøzø-etoumám. Geté zo, ibøkha iz, Nqova Mbomambaqapé qazøté-ndapém.’

17 Ndigu Mbumbukiam-qa etoam matev kopo me:ndapém, av ni bugukhokhof qazi:ndapem, ni Evezøza Yesu Keliso qazi-unimanqatinim. Yaq gê, no gekha ezoqâm, Mbumbukiam tæmbøe-khaz?”

11:5 11:5-15 Kel 10:9-48 **11:14** 11:14 Kel 16:31 **11:15** 11:15 Kel 2:4 **11:16** 11:16 Kel 1:5

18 Ndigu Pita-qa manqat giyogem, yaq ndigu manqat
nøme einiáv. Yaq Mbumbukiam-qá iz ndø-eqaném, vō-einim,
“Av tægoat ndægo, yaq Mbumbukiam até bawan vini-ák-a,
nakhoa zømboqoá, te-te tiqambuz neka khandi vøndapēm.”

Mbumbukiam-qa Manqat, Antiok taon-te qafakhan

19 Ta khøuwa-te ndøgo, Stiven gilaem, yaq Klisten ezoqam
ngiæzoat matev qafakhan, yaq ndigu manqei vinivinimba-
te gipanqanim, ezoqa nøme Finisia manqei-té neka nøme
Saiples bawa-té neka nøme Antiok taon-té ginøfakház. Geté ta
manqei vinivinimba ndøgo, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat,
Zu bawan-ak mba me:zømesimám. 20 Geté Klisten ezoqam
nøme, ndigu Saiples bawa-te neka Sailini taon-te giyagam,
Antiok taon-té ginøzáv. Yaq ndigu Manqat Mbomambaqape,
Yesu-qa yaq-te, ndego Evezøza, até bawan vini-ák-a, vōe-
zømesimat. 21 Mbumbukiam-qa bazaføgakh mòndøgoám, ti
namba. Yaq ezoqa kandambá, gi-unimanqatinim neka
Evezøza-te vōqambuz.

22 Yaq ndigu Klisten bawan ezoqam, Zelusalem taon-
te giyagam, nqanek manqat giyogem, ndigu Banabas
ndøkhofotøvém, Antiok taon-te ndøgo. 23 Yaq ndego Antiok
taon-te gemøfakhan, ndego khanakhanakh kandambá, matev
geqeiv, Mbumbukiam-qa kuku matev mokho-te qafakhan.
Yaq ndego zita tøpøzu manqat zø-eín, ndigu ezoqam, Yesu
gi-unimanqatinim. Ndigu Evezøza, føgøføgakh até bembo-
geageáp. 24 Banabas, ndego ezoqam matev mbomambaqapé,
neka kha Nqova Mbomambaqape é-møndømømbo-tønøyám,
neka teqa unimanqatin bazaføgakh-ús, Yesu-te. Yaq te mokho-
te ezoqa kopoáv, Evezøza-te giqambuz.

25 Yaq Banabas, Antiok taon gè-iváv, Tasus taon-te vōwav.
Sol-qa ndøvawát. 26 Yaq kha gemboqeiv, ndego Antiok taon-
té genø-itú. Yaq viav kopó, Sol neka Banabas, Klisten
bawan ezoqám namba me:goám, Antiok taon-te ndøgo, neka
Mbumbukiam-qa Manqat vōe-zømesimat. Ezoqa kandambá
gi:zømesimam.

Ezoqa ndigu Yesu ndimbopaev, Klisten iz ndizø-akhayam,
Antiok taon-té qanøngáz.*

27 Ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam-gí manqa vevezam
ezoqam ndozáv. Zelusalem taon-té ginduvís, atema Antiok
taon-te. 28 Ti mokho-te, ezoqa mòndøgoám. Teqa iz, Agabús.
Yaq ndego tenø-itán ndøgo. Mbumbukiam-ge Nqova mokho-
te, āv gene-eín nqægo, “Vikia sekeqape ndøfakhán, ezoqa
lou mbaimbai vøzøpā, manqei-qape ate nqægo.” (Nqanek

11:18 11:18 Kel 13:48; 14:27 **11:19** 11:19 Kel 8:1-4 **11:22** 11:22 Kel 4:36
11:25 11:25 Kel 9:30 * **11:26** 11:26 Klisten, taqa manqa mokho nqánek: Keliso-gí ezoqám. **11:28** 11:28 Kel 21:10

matev tønefakhán ndøgo, Klodies Lom kawa kandambaqape
gegoam.) 29 Yaq Klisten ezoqam, Antiok taon-te ndøgo, manqa
āv gini-kopo:ném nqægo: Ndøzøtøkē, ndigu Klisten zifuap,
Zudia plovins-te ndiyage. Ezoqa ewaqape, moni āv tiabiti-
abumít, av ndizømbi:gut. 30 Yaq moni ndigu, gimøvøbumim,
Klisten megetapak-te, Zelusalem taon-te ndøgo, Banabas
neká Sol, tindapavát.

12

Elod Aglipa, Klisten ezoqam gengiæzotat

1 Ta khøuwa-te ndøgo, ndego kawa ezoqam Elod, Klis-
ten ezoqam ngiæzoat matev ndøngáz. 2 Yaq Zems, Zion-
ge zapikia, kaiyá ginilaém. 3 Yaq Elod ge:-otev av nqægo,
Zu bawan-ak khanakhanakh gindapem, taqa yaq-te, yaq
ndego até Pitá-ya, vō-møvøiu. Nqanek matev, Zu bawan-
ak-qa khøuwa kandakanda-té qanøfakhán, ndøgo flawa po-
ponøvemav gilouzatun. 4 Pita gimøvøinam, yaq ndimbula-
té ginø-utøvém. Yaq nakhag ezoqam-qá zenda-té ginøveém.
Nakhag bawan foá gimbo-kewagat. Ndigu sège-enendtát.
Bawan kopokopo-te ezoqa foá. Pasova kandambaqape tømø-
navøem, yaq Elod Pita manqa ovøyam-te vee-qa mbogoám,
ezoqa ewaqape-qa bøi-te. 5 Geté Pita ndimbula mokho-te ge-
utavam, ndigu Klisten bawan ezoqam, gèmbo-guligulimám.
Ndigu Mbumbukiam-te viam kandambá gimbogoat, teqa
yaq-te.

Mbumbukiam-ge enzol ezoqam, Pita gembotøke, ndimbula khoev-te gefakhan

6 Ta lova ndøgo, Elod Pita amba manqa ovøyam-te tevei:n,
nøme pave, Pita gèbuvát. Nakhag ezoqa menas-qá livin-té
gunubuvát. Pingim auli sén gimbøe-løvønømém. Yaq sen
ndigu, nakhag ezoqa menas-qá pingim-te giløvøtupám. Neka
nakhag ezoqa nøme, mboqog tambav-té ginøwanát.
7 Yaq nqáe! Evezøza-gé enzol ezoqam mbofakhán. Yaq
waev mu:sanqatáv, ndimbula khoev mokho-te ndøugu. Yaq
ndego enzol ezoqam, Pita gevogevo mbokesáz, vōtiu, gembo-
ein, "Nakhama ndøgó! Mòqo-itán!" Yaq ndaføyambá, auli sen
Pita-qa pingim-te giløvøtupam, sège-vinginím.
8 Yaq enzol ezoqam gendo-ein, "Ndabua segim nonqo
mòqolováz, neka tamak vō-uzam." Yaq Pita sège-matanám.
Yaq ndego enzol ezoqam manqat nøme gembo-ein, "Qoqa
ndabua qozaq nonqo vō-uz. Yaq no qonøndó-páev."
9 Pita ndego enzol ezoqam sègembo-pavát, ndimbula
mokho-te gifakhatat. Geté ndego otevateáv, av nqægo, matev

11:30 11:30 Kel 12:25

ndøgo qambo-fakhan, enzol ezoqam mokho-te, unimanqatīn penømakhaya. Ndego até vōe-ein, umingiap ndøqeivīt.
10 Gi-apat ndøgo, ndigu vos keoge ezoqam, gù:løvubumát,
nøme vømōløvub-a, nøme vømōløvub, yaq auli mboqog-te sasa
ndøfakhaz, taon-te go:goam. Nginik auli mboqog, ekezan mbá
segezømbo-mboqóz, vōfakhaz. Yaq gimøzav ndøgo, nakhoa
gimø-geveem, yaq nqova mbaín, enzol ezoqam, sègembøe-
navøém. Pita sège-iváv.
11 Yaq Pita matavap tønømbo-mboqovøém ndøgo, matev
ndøgo, te-te qafakhan. Yaq ge-ein, "Ndakin, no mòtenøtén.
Evezøza unimanqatín, ekeza enzol ezoqam ndokhofotáv, no
vōkhandi:n, no Elod-qa zenda-te qægoam, neka matev ate
ndægo, ndigu Zu bawan-ak gimatavupam, no amba tønø-
fakhanīn."
12 Yaq matavap qamømbo-ndaføya, taqa yaq-te, ndego Meli-
qá khoev-té genøwáv, ndugu Zion-gu evo, ndego iz nøme
Mak ndimbo-akhayam. Ezoqa kandambá gipindam ndøgo,
giguligulimat. 13 Pita uta mboqog bavokho go:khaneam, yaq
sasae mbasønakam ndowáv. Tuqa iz Lodá. Ndugu ambá mbo-
qogømbo-mboqozoín. 14 Geté Pita-qa manqa wag gu-ewag,
yaq ndugu khanakhanakh ndøndáp. Geté ndugu mboqog
mboqozoateáv. Ndugu nqawá gunøteít, ndigu ezoqa vøzō-
ein, "Pita ngóya, mboqog-te."
15 Yaq ndigu gimbo-einim, "Qo kawa qá-okī?"
Geté ndugu sekembá sege-pouweám, av nqægo, "No uni-
manqatín nqæmanqate!"
Geté ndigu gindu-einim, "Pita-gé nqova ategó!"
16 Pita sekembá sogo-khanæmám, mboqog-te. Yaq ndigu
mboqog gimboqozønam, te-mbá tinø-ometám. Yaq ndigu
nqova zøndáf. 17 Yaq ge-on, Pita zenda ndø-eqá. Manqa man-
qate me:khoutøvém. Yaq ndego gèzø-ovøyám, Evezøza ande
āv kembōe-tøke, ndimbula-te gu:goam, ge:fakhan. Yaq gezø-
ein, "Zems gèmbo-einím, neka ndigu Klisten nøfuap nøme,
matev ande āv khanømbē-fakhan." Yaq ndego sègezuváz,
manqei nøme-te vōwav.
18 Yaq khøuwa nøme qandopave, ndigu nakhag ezoqam
Pita gimbo-kewagat, ndigu nqova ndafe kandambá.
Gèmbøenakát, ande gekha matev me mbøéfakhan. 19 Yaq
Elod Pita vawe-qá manqat ndøvøovám. Geté ndigu ometeáv.
Yaq ndego, ndimbula vos keoge ezoqam zøsinøzám, manqa
sasa ndøvøovam, ndigu bèzitág, bēpakhaez.

Taqa zita-te, Elod Zudia plovins gè-iváv, Sæzalia taon-te
vōyag.

Elod Aglipa genanim

12:10 12:10 Kel 5:19 **12:18** 12:18 Kel 5:22-24

20 Ndego kawa ezoqam Elod, Taya neka Saedon taon
ezoqam-te qaqa mbogoám. Yaq ta zapaya ndøgo, ndigu
gètøkuaném. Yaq Elod-te okho-qa ndøgoám, sambi manqat
namba vømé-einīm. Yaq ndigu Blastus-te tøke-qa ndøzáv,
ndego Elod-ge sasae ezoqam kandambaqape. Zapa ndøgo,
ndigu lou tinotabám ndøgo, Elod-qa manqei-te qando-
okhoam.
21 Yaq ta khøuwa ndigu, Elod gezav, ndigu gindizav, ndego
ndabua qaniqanim ndø-uzám, ekeza qonam nonqo-te vōqom,
ezoqa ewaqape-te, manqa manqate sasa ndøngaz. 22 Yaq
ndigu ezoqam ate gi:goam, giwaniapam, teqa manqat gi-
ewagat, āv gindi-akhaemám nqǽgo, "Ngenek ezoqam, teqa
manqat nqazimbo-ewaget, ndego mbumbukiám. Ezoqam-
aním mbá." 23 Elod nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego
ndigu ezoqam sègezø-iváv. Manqat khoutøpøteáv. Geté ndego
vizap ambá Mbumbukiam mbo-etoamín. Yaq Evezøza-ge
enzol ezoqam, até gendego, vōlavao. Nonqou ndøloutøvém,
vōnanim.
24 Geté Mbumbukiam-qa Manqat sà tønø-vøndavát neka
ezoqa kopoáv, teqa manqat qakhanøsumat.
25 Banabas neka Sol, Zelusalem taon-te gizav, ndigu moni
vøzō-etoam, ta sasae ndøgo gumø-khouim, yaq Antiok taon-
té ginøveséz, Zion vōkhatowem, ndego iz nøme, Mak gimbo-
akhaemam.

Pol ande ge:ngaz, manqei vinivinimba-te ge-okhoam, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat

13

13:1-14:28

Banabas neka Sol, Mbumbukiam-qa sasae-te givevesam

1 Klisten bawan ezoqam mokho-te, Antiok taon-te ndøgo,
Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam neka nømendim
ezoqam, mǹdøgoám. Nøme Banabás. Neka nøme Simeón.
Iz nøme gimbo-akhaemam, Nigá. Neka ezoqa nøme Lusiús.
Ngenek Sailini taon-ák. Neka ezoqa nøme Manaén. Ngenek
Elód namba me:fis, ndego kawa ezoqam. Neka ezoqa nøme
Sól.
2 Yaq ndigu Evezøza iz gimbo-eqatat neka lou logemav
matev vōgoat, ndigu Nqova Mbomambaqape, āv gezømbe-eín
nqǽgo, "Banabas neká Sol, tozó-vevesám. Ndigu sasae ndøgo
tígoát, no qazømbe-akha."

12:23 12:23 Dan 5:20 **12:24** 12:24 Isa 55:11 **12:25** 12:25 Kel 11:29-30; 15:37
13:2 13:2 Kel 9:15

3 Yaq ndigu lou logemav matev nøme gigoam neka
vø̄guligulimam, Banabas neka Sol, zenda zømbø-awám, sasae-
te sasa ndøkhofotaz.

Banabas neka Sol, Saiples manqei bawa-te gigoam

4 Nqova Mbomambaqape, Banabas neka Sol gekhofotaz,
yaq ndigu Selusia taon-té ginø-ová. Yaq palai khagua-té
ginøketáb, Saiples manqei bawa-te vø̄ndafaz. 5 Yaq Salamis
taon-te gimøfakhaz, ndigu Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te,
Mbumbukiam-qá Manqat me:zømesimát. Até Zion-Mák-a,
mø̀ndøgoám, ti namba, vøzø̄-tøkeam. 6 Yaq ndigu manqei
bawa sekeqape ndøvototát, atema Pafos taon-te vømø̄fakhaz.
Ta taon-te ndøgo, Zu ezoqam ndøqatém. Teqa iz, Ba-Yesú.
Ndego manqa-sisi ezoqám. Ndego ekeza kha, Mbumbukiam-
gé manqa vevezam ezoqam me:vewám. Geté ndøgo uni-
manqatín mbá. 7 Ndego gaman ezoqam-gé sasae ezoqam
ndøgoám, iz qambogoam Segies Paulus. Ngenek matavap
loloakh ezoqám. Ndego Mbumbukiam-qá Manqat yoge-qa
ndøgoám, yaq Banabas neka Sol vøzø̄-akha. 8 Geté ndego
manqa-sisi ezoqam, Glik manqat-te, iz nøme Elimas gimbo-
akhaemam, ndigu amba zømbekház. Zapa ndǿgo, ndego
poeveáv, ndego kawa ezoqam, Yesu te-unimanqatin.
9 Sol, ndego iz nøme Pol gimbo-akhaemam, Nqova Mbo-
mambaqape kha é-møndømbøi-tønøyám. Yaq ndego Elimas,
bøi mbøe-møvuiú, 10 gembo-ein, “Qo nqova soqaqape-gé yó.
Qoqa mokho-te, khavozam matev neka khokho manqa man-
qate matev ate ndægo mø̀ndømø-tøvá. Qo matev eqeieqei ate
ndægo ngi:wat-qa qogó. Neka qo Evezøza-qa nakhoa ndaføya-
ndaføya, køfigim-qa qogó. 11 Yaq nqáe! Evezøza yaq-fia ndakin
ndǿtá. Qo bøi waev geqá-navøém, neka khøuwa-qa waev
qóqeiviák. Møe-mbá segeqá-auwám.”
Yaq ndaføyambá, ndego bøivun ndøgutáv, bøi waev vømbō-
navøem. Yaq ndego sògo-visimát. Ezoqa itui-qa ndøvawát.
12 Yaq ndego gaman ezoqam, nqanek matev geqeiv, ndego
Yesu gè-unimanqatín. Ndego Evezøza-qa nømendim matev-qa
yaq-te, nqova ndafe kandambá.

Pol neka Banabas Antiok taon nøme-te gigoam, ndøgo Pisidia manqei-te

13 Yaq Pol neka ndigu ezoqa nøme, namba gi:-okhoam, Pafos
taon gè-ivøvém. Yaq Pega taon-té ginøtiním. Ndøgo Pamfilia
plovins-té qagó. Yaq Zion-Mak ndigu gèzuváz, Zelusalem
taon-te vø̄vesez.
14 Geté ndigu ezoqa menas, Pega taon-te gigoam,
zapá ginøzáv, atema Antiok taon-te, Pisidia manqei-te,

13:3 13:3 Kel 6:6 **13:5** 13:5 Kel 12:12; 15:39 **13:11** 13:11 Kel 9:8 **13:13** 13:13 Kel 15:38

vømōfakhaz. Yaq Sabat khøuwa-te ndøgo, ndigu Zu ezoqam-qa
guliguli khoev-té gimø-óz, sasa ndøqonav. 15 Guliguli khoev-
te ndøgo, ezoqa Mozes-qa manqat neka Mbumbukiam-gi
manqa vevezam ezoqam-qa manqat gumu-geveømem,
yaq guliguli khoev megetapak, Pol neka Banabas manqat
zøkhofotáv, av nqægo, "Nøfuap. Andé manqat vøzøté-geatāt,
ezoqam-qa zita tøpøzu nonqo, vǿni-eín."

16 Yaq Pol tenø-itán ndøgo, zenda sasa zø-eqa, ezoqa
vøzō-ein, "Izlael-ak, nogi ezoqam, neka zo ezoqa nøme,
Mbumbukiam ndozombo-vizap, zøtøndé-yogēm. 17 Ni Izlael
ezoqam, nigi Mbumbukiam, nigi atanakha-zapazapa-za
ndøvevesám. Yaq ndigu Izip manqei-te giyagam, ndego
bawan kandambá gezø-khouwev. Yaq teqa bazaføgakh
kandambaqape mokho-te, ndego nqawá gendo-khatób, Izip
manqei vō-ivøvem. 18 Yaq ndigu viav foti leg-av manqei-
te giyageapam, teqa manqat gisanqawam, ndego sège-
khatibám. 19 Yaq Keinan manqei-te ndøgo, Mbumbukiam
bawan seven tènengiú, neka manqei ekeza ezoqam vøzō-
etoam. 20 Nqanek matev ate ndægo qafakhanam, taqa atap,
viav ande āv 450 ndægó.

Taqa zita-te, Mbumbukiam manqa ovøyam iz-akhayapak
zø-etoumám, ti keoge nonqo, atema Samuel, ndego
Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, vømōfakhan.

21 Yaq ndigu kawa ezoqam-qa giviømem, tezømbo-megetat,
Mbumbukiam Sol zø-etoám. Ndego Kis-gé yó. Benzamin
khagua bawan-ák. Yaq ndégo tezømbo-megetám. Viav fotí.
22 Yaq Mbumbukiam Sol gevingitav, ndego Deivid ndøvé,
tigi kawa. Teqa yaq-te, Mbumbukiam āv gene-eín nqægo,
'No ezoqam møe-omét, av no nqanømbe-poev. Deivíd. Zesi-
gé yó. Ndego matev ate ndægo tématønumát ndøgo, av no
nqanømbe-poev.'

23 Yaq Mbumbukiam ndakin Deivid-ge zeo kopo, Izlael
ezoqam-gé khandi etoam ezoqam ndøvé, av bugukhokhof
manqa mbusa ge:ve. Ngenek ezoqam, Yesú. 24 Geté Yesu
sasae ngazeav qagoam, bugukhokhof Zion Izlael ezoqam
ate gi:goam, āv gene-zømesimám nqægo, 'Yage é-mozo-enénd
neka ibøkha iz vǿndapem.' 25 Yaq Zion sasae qambøe-
navøemtat, ndego ezoqa āv gezømbe-eín nqægo, 'Ge zô, ndozo-
matavap, no gekha ezoqâm? No teoká ndego, zo nqazombøe-
keoge. Geté nqáe! Ndego ngêgeáv, noqa zita-te. Ndego no

13:17 13:17 Exo 1:7; 6:6; 12:51 **13:18** 13:18 Num 14:34; Deut 1:31-32 **13:19** 13:19 Deut 7:1; Josh 14:1 **13:20** 13:20 Judg 2:16; 1 Sam 3:20 **13:21** 13:21 1 Sam 8:5, 19; 10:20-24 **13:22** 13:22 1 Sam 13:14; 16:12; Psa 89:20 **13:23** 13:23 2 Sam 7:12-16 **13:24** 13:24 Met 3:1-2 **13:25** 13:25 Zion 1:20, 27

ùnime:-løvúmb. Até nqanek sasae khapelavøqasé-a, no teqa
tamak khofoe-te tæmbotøke, no kopømba mbaín.' "
26 Yaq Pol manqat nøme ge-ein, "Nógi ezoqam, zo Eibleem-
gi zi, neka zo ezoqa nøme, Mbumbukiam ndozombo-vizap!
Nqanek manqat, khandi:nat matev-qa yaq-te, Mbumbukiam
ni-té gendo-khofotáv. 27 Ndigu ezoqam, Zelusalem taon-
te ngiyage neka tigi megetapak, ndigu gèbiinám, ngenek
Yesu. Ndigu qeiviáv, av nqægo, ndego khandi etoam
ezoqām, Mbumbukiam gendo-khofotav. Neka ndigu
Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat
mokho ndapeáv, ndøgo Sabat khøuwa ate ndægot, guliguli
khoev-te gigeve:matun. Geté Yesu løvøte-te giveem, ta matev
mokho-te, manqat ndøgo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam
ezoqam gipeaomem, tøfakhan, mǒndø-unimanqatín. 28 Ndigu
Yesu-qa manqa-zapa qeiviáv, ta zapaya ndøgo, ndego løvøte-
te tiveem. Geté ndigu Pailøt, Yesu laelae manqat sègembo-
einím. 29 Yaq ndigu matev ate ndægo gimbøi-matønømem, av
Mbumbukiam-qa Manqat teqa yaq-te qæpeaupam, yaq tindu-
koqoinám ndǿgo, tae mutui-te getøkewam, neka manqei
ozu-te vømō-utøvem. 30 Geté Mbumbukiam løvøte-te mǒndø-
khandí:v. 31 Yaq taqa zita-te, ndigu ezoqam, ibugukhokhof te
namba Gelili plovins-te gi-okhoam, atema Zelusalem taon-te,
ndigu gè-ometupám. Khøuwa kopoáv. Yaq ndigu ezoqam,
matev bøi gi:qeivim, nigi ezoqam gè:zømesimít.
32 Yaq ni ndakin nqéiwani. Ni zo Manqat Mbomambaqape
nitízømás. Matev ndøgo, Mbumbukiam nigi atanakha-
zapazapa-za manqa mbusa gezøve, tematanam, 33 ndakin
mǒndøni-matanám, ndego Yesu løvøte-te ge:khandi:v. Taqa
yaq-te, Sams 2-te āv qane-peawáp nqǽgo: Mbumbukiam ge-
ein,
'Qo nogé yó. No nqægo khaiya, nǒtaqa-qave-én.'
34 Mbumbukiam mǒndø-khandí:v, ndego Yesu. Ndego
manqei-pakha-te nqawa gévesezák neka gemǿ-lanqaevák.
Taqa yaq-te, Mbumbukiam āv gene-eín nqǽgo,
'No zo ndæ̀zøtøké, neka matev eqeieqei vøzǿ-matanām,
av no bugukhokhof Deivid qambøe-ein.'
35 Neka Sams nøme-te, āv qane-peawáp nqǽgo,
'Mbumbúkiam! Qo qoge Ezoqam Mbomambaqape,
teqa kha, sa qó-ivavák, manqei ozu-te vǿlanqā.'
36 Nqanek manqat, Deivid ambá av nqǽgo, ekezan me:-
eǐn. Ni mǐzi:nøtén, Deivid geyagam, ndego Mbumbukiam-
qá poev mbopavám. Geté ndego gènaním. Yaq ndigu tinø-
otøvém ndǿgo, ma tegi atanakha-zapazapa-za gi-osupam,

13:28 13:28 Met 27:22-23 **13:29** 13:29 Met 27:59-60 **13:31** 13:31 Kel 1:3, 8
13:33 13:33 Psa 2:7 **13:34** 13:34 Isa 55:3 **13:35** 13:35 Psa 16:10

teqa kha vølanqa. 37 Geté ndego ezoqam, Mbumbukiam
løvøte-te gekhandi:v, teqa kha ambá av nqægo, manqei ozu-
tē qamømbo-lanqā.
38 Yaq nakémbá, nogi nøfuap. Zo vòezøtéz. Ngenek
ezoqam-qa mokho-te, Mbumbukiam zoqa manqa-zapazapa
segezø-evøzám. Manqat nqánek, ni ezoqa nqati-zømesim.
Geté Mozes-qa guguna manqat mokho-te, zo kopømba
mbaín, Mbumbukiam-qa bøi-te tozo-ndaføyamba-ez. 39 Geté
Yesu mokho-te, gekha ezoqām ndego, nde-unimanqatinat,
Mbumbukiam-qa bøi-te segé-ndaføyamba-év.
40 Yaq nakémbá, zo gò:feazoát! Soqaín ndøgo, zo
unimanqatinteav tøgoat, yaq ta matev ndøgo tøzøfakhan,
Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam nøme ge:-ein, av
nqægo,
41 'Zo ezoqam, Mbumbukiam-qa Manqat otøotam ndøzøte-
vewe!
Nqáe! Zo nqova zøndáf, vozó-pakhaēz.
Zapa ndøgo, no zo mokho-te, matev vini nømatanám.
Zo ezoqa taqa yaq-te tizømbe-manqatat,
zo zó-unimanqatinimák.' "
42 Yaq Pol neka Banabas, Zu ezoqam-qa guliguli khoev
gi-ivøvem, ezoqa ndigu nqawa vesezu manqat zø-eín, Sabat
khøuwa nøme-te. Ndigu taqa yaq-te, manqat nøme yoge-
qa ndøgoám. 43 Wambap qame-navøem, yaq ezoqa kopoáv
gizø-pavat, Zu ezoqam neka ezoqa nøme ndigu, Zu ezo-
qam namba gi:tøkuanem neka Mbumbukiam vømbō-vizupam.
Yaq Pol neka Banabas, ndigu ezoqam, gègugúb. Ndigu
Mbumbukiam-qá kuku matev-té giabenø-sokhoé.
44 Yaq Sabat khøuwa nøme, ezoqa kandambá, andé
ewaqapé, ta taon-te ndøgo, gindupindam, Evezøza-qa Manqat
vōyogem. 45 Yaq Zu megetapak ndigu ezoqa kopoav gizømet,
ndigu ova ndø-einím, neka Pol ngenøgim manqat vømbō-
einim-a, manqat vō-itumbam. 46 Geté Pol neka Banabas møe
goneáv. Yaq āv gezømbe-qavøiú nqægo, "Ni Mbumbukiam-qa
Manqat, bugukhokhof zo Zu ezoqam bati-zømesím. Geté
zo zòsanqawém. Yaq ta mokho-te ndøgo, zo zøkeza kha
soqaqape zøtevewé, yage miavmiav vøzøté-ndapēm. Yaq
nqáe! Ni ndakin Mbumbukiam-qa Manqat, bawan vini-ak
nití-zømesimát. 47 Zapa ndøgo, Evezøza ni āv ginimbi-eín
nqægo,
'No qo bawan vini-ak-qá waev nøvé.
Qo mokho-te, ezoqa khandi mé:ndapém, atema nqanek
manqei-qape-qa vaev-te.' "

13:39 13:39 Lom 10:4 **13:41** 13:41 Hab 1:5 **13:46** 13:46 Kel 3:26; 18:6
13:47 13:47 Isa 49:6

48 Yaq ndigu bawan vini-ak, nqanek manqat giyogem,
ndigu khanakhanakh kandambá. Yaq ndigu Evezøza-qá
iz ndø-eqaném, teqa manqat zapaya. Yaq gekha ezoqām
ndigu, Mbumbukiam gevevesam, khandi miavmiav tin-
dapem, ndigu gè-unimanqatiním.
49 Yaq Evezøza-qa Manqat, sège-vøndavát, ta manqei-te
ndøgo, ate qægoam. 50 Geté Zu bawan-ak, ti-te ndigu, sakhei
iz-akhayapak, ndigu Zu ezoqam-qa guliguli matev gindapem,
neka taon megetapak, qaqa zøløwáz, Pol neka Banabas-qa
yaq-te. Yaq ndigu, nginik ezoqa menas-te, ngiæzoat matev
ndøngazém, neka tiqa manqei-te ndøgo vønataz. 51 Yaq
Pol neka Banabas, tiqa zenda tokhotapak-te, pakhakh mba
ndøpomoemém. Yaq ndigu ezoqam gé:zøtéz, av nqægo,
niqā manqa-zapā, Mbumbukiam-qa Manqat qanimbo-qasi.
Yaq ndigu Aikonium taon-té ginøzáv. 52 Geté ndigu ezo-
qam, Yesu gi-unimanqatintam, Antiok taon-te ndøgo, ndigu
khanakhanakh kandambá neka kha Nqova Mbomambaqapé
qazømbe-tønøyám.

14

Pol neka Banabas, Aikonium taon-te gigoam

1 Até Aikonium taon-té-a, Pol neka Banabas, Zu ezoqam-
qá guliguli khoev-té ginø-okhoam, ezoqa vømē-zømesimin. Yaq
ezoqa kopoáv, Zu bawan-ak nekā bawan vini-ak, Yesu ndø-
unimanqatiním. 2 Geté ndigu Zu ezoqa nøme, ndigu Yesu
unimanqatinteav gigoam, ndigu bawan vini-ak qaqa zøløwáz,
Klisten ezoqam-qa yaq-te. Yaq ndigu sègezø-qambúz. 3 Geté
Pol neka Banabas møp-mbá gini-sokhoám, Aikonium taon-te
ndøgo, ezoqa Evezøza-qa yaq-te vøe-zømesimam. Kha føgakh-
mbá neka møe gonemáv. Yaq ti mokho-te, Evezøza umin-
giap matev neka matev vinivinimba ndømatønumám. Ta
matev mokho-te ndøgo, ndego ezoqa āv genezømás nqægo:
Tiqa manqat, teqa kuku matev-qa yaq-te, unimanqatín.
4 Ndigu ezoqam, taon-te ndøgo giyagam, gèqaqagimém. Nøme
ndigu Zu ezoqam-té ginønøzáz, neka nøme Keliso-gi u-anim-te
vønøzaz. 5 Yaq Zu bawan-ak neka bawan vini-ak, tigi megeta-
pak namba, Pol neka Banabas ambá gengiæzoín. Ndigu ambá
nandí gini-zitagín, vøpakhaezin. 6 Geté ndigu ezoqa menas
manqat gi:yogem, ndigu Likonia manqei-té ginø-khokhóz.
Yaq Listla neka Debe taon-té ginø-okhoám, neka vemivemiav
nøme-te, ta taon avønin-te ndøgo. 7 Até ndøgo-a, ezoqa Manqat
Mbomambaqape vøe-zømesimam.

Pol neka Banabas, Listla neka Debe taon-te gigoam

13:51 13:51 Met 10:14; Kel 18:6 **14:3** 14:3 Mak 16:20; Iblu 2:4 **14:5** 14:5 Kel 14:19

8 Listla taon-te ndøgo, ezoqam mǫ̀ndøqotám. Ndego bov
gèmbo-wauwauám. Ndego āv teneqán. Ande ge:qan, atema
ndakin, ndego okhomáv. 9 Yaq Pol ezoqa Mbumbukiam-qa
Manqat ge:zømesim, ndego yoge eqeieqei ndøgó. Pol ge-omet,
av nqægo, ndego mǫ̀ndø-unimanqatīn, Mbumbukiam kopømbā
tekhakheinøvem, yaq ndego bøi mbøe-møvuiú. 10 Yaq manqat
bazaføgakh-ús, āv gembøe-eín nqægo, "Qoté-itān!" Yaq ndego
ezoqam sasanqá sege-itán, okho vǭngaz.

11 Yaq ezoqa ewaqape matev giqeivim, Pol gematanam, yaq
ndigu ekeza Likonia manqat-te, āv gini-akhaemém nqægo,
"Mbumbuk ndovís ni-te! Andé ezoqa bugug me:keogé." 12 Yaq
Banabas tigi mbumbukiam Zus-qá iz mbo-akhaém, neka Pol
tigi mbumbukiam nøme-qa iz Hemes vømbō-akhaem. Pol av
gimbøe-akhaemam nqægo, zapa ndøgo: Ndego manqa man-
qate ezoqám. ⌞Ate av-té, av tigi mbumbukiam Hemes nde:go.⌟
13 Yaq ndego khape mbumbukiam Zus-ge iziz ezoqam, ma
mbumbukiam-qa khoev taon bavokho qæwevam, ndego taon
mboqog-té genøgeavún, kao neka flawas khokhosap vøndō-
upøgim. Ndego ezoqa ewaqape namba, Pol neka Banabas,
ambá etoam matev zøgonín neka kao vøzǭløuwavin, ⌞av ekeza
mbumbuk-te gi:matønumatun.⌟

14 Ndigu ezoqa menas giyogem, ⌞av nqægo, ezoqa ndigu
mbumbuk me:zæb,⌟ yaq ndigu ekeza ndabua ndøkeqagím,
⌞av Zu ezoqam-qa matev qazømbe-goam, mbøni nqosøgeap
gindapemin.⌟ Yaq ndigu ezoqa ewaqape-qá livin-té ginøbøín,
vǭ-akhaemem, 15 "Nøfuap. Zo gekha zapâ, matev av nqazøte-
matønumit? Ni até kopó, av zo ndøzøte:go. Ezoqam-anim
mbá. Ni sa ndøgo tøtigeavún. Zo Manqat Mbomam-
baqape nití-zømesím. Zo khape mbumbuk tǫ̀neziváz. Yaq
khandi miav-ak Mbumbukiam-té qazonø-qambúz, ndego
yan neka manqei-qape neka ndaola neka gigiap ate nqægo, ta
mokho-te nqøugut, gekhakheinam. 16 Bugukhokhof qagoam,
Mbumbukiam zo bawan vinivinimba, zøkeza nakhoa-té
genøzuváz, qazo-okhoam. 17 Geté ndego zo matev eqeieqei
oskia zømatanám. Yaq zo tǫ̀ne-zøtezát, av nqægo, ndego
ndekhandī:vát. Ndego zo qæ zø-etoumatún, yan-te qando-
lanqain, neka avøe viav eqeieqei vøzǭ-etoumatun, qa-ogiin,
neka lou kandakanda neka khanakhanakh vøzǭ-etoumatun."
18 Oskiá ndøgo, Pol neka Banabas nqanek manqat gizø-ein,
ndigu ambá kopømbá mbaín, ezoqa tizømbø-khazin, etoam
matev tizøgonin.

19 Yaq Antiok neka Aikonium taon-te, Zu ezoqam ndozáv,
ezoqa bawan-qape ekezan-te vǭ-eozo. Yaq ndigu Pol nandí

14:11 14:11 Kel 28:6 **14:15** 14:15 Kel 10:26; Psa 146:6 **14:16** 14:16 Kel 17:30
14:17 14:17 Jer 5:24 **14:19** 14:19 Kel 17:13; 2 Ko 11:25

gini-pouwím. Yaq gimatavupam, av nqægo, mǒndønanīm,
ndigu taon bavokhó ginø-livøvém.
20 Geté ndigu ezoqam, Yesu gimbopavam, Pol gi-ogitøvem,
ndego sège-itán. Yaq taon-té genøveséz.
Yaq khøuwa nøme qandopave, ndego Banabas namba, ta
taon ndøgo gè-ivøvém, Debe taon-te vōzav.

Pol neka Banabas, Antiok taon-te givesez, Silia manqei-te ndøgo

21 Até Debe taon-té-a, Pol neka Banabas, ezoqa Manqat
Mbomambaqape me:zømesimát. Yaq ti mokho-te, ezoqa kan-
dambá, gi-Yesu-gi-paev-ezoqam-ez. Taqa zita-te, ndigu Listla
neka Aikonium neka Antiok taon-té ginøveséz, 22 ndigu ezo-
qam, Yesu gimbopavam, zita tøpøzu manqat vøzø-ein. Āv
gizømbe-eín nqǽgo: Ndigu unimanqatin-te, bazaføgakh-us até
bewaniáp. Neka nøme vøzō-ein, "Ni Mbumbukiam-qa Megeat
Matev mokho-te onim-qa tizigoat, yaq ni matev føgøføgakh
kopoáv tiziqeivit."
23 Yaq ta Klisten ezoqam-qa bawan vinivinimba-te ndøgo,
Pol neka Banabas, megetapak ndøvevesám, ti keoge nonqo.
Yaq gèguligulimemín, neka lou logemav matev vōgonemin.
Yaq ndigu Klisten megetapak, Evezøza-qá zenda-té ginø-abín,
te-te ndego, ma ndigu gi:-unimanqatintam.
24 Yaq Pisidia manqei-te gu:mutiat, ndigu Pamfilia plovins-
té gimøfakház. 25 Yaq Pega taon-te ndøgo, Mbumbukiam-
qa Manqat gumu-zømesim, ndigu Atalia taon-té ginøvís.
26 Yaq ndøgo, palai khagua-té gimøketáb, Antiok taon-te
vømōteit, ma ibugukhokhof Klisten ezoqam, Pol neka Ban-
abas, Mbumbukiam-qa kuku matev-te gi-ab, nqanek sasae-te
tezøtøke, ndigu ndakin qamøzø-navøem.
27 Pol neka Banabas, Antiok taon-te gimøfakhaz, ndigu Klis-
ten bawan ezoqam ate gi:goam, gèmøváb, emanqat vøzømbē-
votot, Mbumbukiam ti mokho-te ande gekha matev me
ndōmatønumam, neka ndego bawan vini-ak, unimanqatin-
te, nakhoa āv kezømbē-mboqoa. 28 Yaq ndigu møp-mbá
gini-sokhoám, ndøgo, ndigu ezoqa nøme namba, Yesu gim-
bopavam.

Pol Zelusalem taon-te gegoam

15

15:1-15:35

Zelusalem taon-te, Mozes-qa guguna manqat-qa yaq-te gi:kakambam

1 Antiok taon-te ndøgo, ezoqa nøme Zudia plovins-té gin-

14:22 14:22 Kel 15:32; 1 Tes 3:3 **14:26** 14:26 Kel 13:1-2 **14:27** 14:27 Kel 15:4, 12 **15:1** 15:1 Gal 5:2

duzáv. Yaq ndigu Klisten ezoqam, āv gini-zømesimám nqægo,
“Zo ngusum qogøzateav tøgoat, av Mozes-qa guguna manqat
qæ-ein, yaq zo zókhandiːzák.” 2 Geté Pol neka Banabas uni-
manqatinteáv, tiqa manqat. Yaq manqa itumbam kandambá
qafakhan, taqa yaq-te. Yaq vaev-te, ndigu Klisten ezoqam,
manqa āv gini-kopoːném nqægo: Pol neka Banabas, Klisten
ezoqa nøme namba, Zelusalem taon-té giabenøzáv, Keliso-gi
u-anim neka megetapak taqa yaq-te bemēzømas.
3 Yaq Klisten bawan ezoqam, gèkhofotáz, ndigu. Yaq
nakhoa gigeveat, ndigu ezoqa ewaqape, Finisia neka Samalia
manqei-te ndøgo, emanqat zømbe-vototáp, av bawan vini-
ak Mbumbukiam-te giqambuz. Yaq ndigu Klisten ezoqam,
nqanek manqat giyogem, ndigu khanakhanakh kandambá
gindapem.
4 Yaq Zelusalem taon-te gimøfakhaz, ndigu Keliso-gi u-anim
neka megetapak neka Klisten bawan ezoqam, gèkhatób. Yaq
ndigu ezoqa menas, emanqat zømbe-vototáp, matev-qa yaq-te
ndøgo, Mbumbukiam ti mokho-te gematønumam. 5 Geté Felisi
ezoqa nøme, ndigu Yesu gi-unimanqatintam, sège-umiáz, gi-
einim, “Bawan vini-ak, ndigu gi-Klisten-ezoqam-ez, ndigu
ngusum bezø-qogøzát. Neka ni āv tabizizømbe-manqaté. Ndigu
Mozes-qá guguna manqat bembopáev.”
6 Yaq ndigu Keliso-gi u-anim neka megetapak tinøpindám
ndøgo, manqat vøe-kakambam. 7 Yaq khøuwa mba
gezømbemat, manqat giːkakambumat, Pita sège-umián, gezø-
ein, “Nøfuap. Zo mòzøte-zøtéz. Ibugukhokhof, ni mokho-te,
Mbumbukiam no ndøveatán, teqa Manqat Mbomambaqape,
bawan vini-ak tøte-zømesimat. Ndigu no-té ginøyogém neka
vø̄-unimanqatinim. 8 Yaq Mbumbukiam, ndego ezoqa
ewaqape-qa matavap nde-otevat, mòndø-khatób. Ni ndøgo
tiziːnøtén, ndego Nqova Mbomambaqape gezø-etoam, av
bugukhokhof ni ginimbi-etoam. 9 Mbumbukiam-qa bøi-te, ni
neka ndigu kopó. Ndigu gi-unimanqatinim, yaq ta mokho-te
ndøgo, Mbumbukiam tiqa manqa-zapazapa sègezø-evøzám.
10 Yaq ndakin, zo gekha zapâ, Mbumbukiam khamasim
matev-te ndozoveet, ndigu ezoqam, Yesu ndi-unimanqatinat,
nqanek viniv awam-qa ndozozøgo, Mozes-qa guguna manqat
ate ndægo timbopavat, ndøgo nigi atanakha-zapazapa-za
neka ni kopømba mbain qagoam, amba tizi-eqanemːin?
11 Kopømba mbaín, nandav! Ni āv qaziː-unimanqatinát
nqægo: Mbumbukiam ni Evezøza Yesu-qa kuku matev
zapayá gini-khandíːn. Yaq ti-te ndigu, bawan vini-ak, até
kopó.”

15:2 15:2 Gal 2:1 **15:4** 15:4 Kel 14:27 **15:7** 15:7 Kel 10:1-43 **15:8** 15:8 Kel 10:44; 11:15 **15:10** 15:10 Met 11:30; Gal 3:10 **15:11** 15:11 Gal 2:16; Ef 2:5-8

12 Yaq Pol neka Banabas, umingiap matev-qa yaq-te
gi:zøvototap, Mbumbukiam ti mokho-te bawan vini-ak gezø-
matønumat, yaq ndigu ezoqa ate gi:goam, tiqa manqat giyo-
gem, manqa sùgumu-khoutavát.
13 Yaq ndigu manqa manqate qamøzømbu-navøem, Zems
ezoqa ewaqape, āv gezømbe-eín nqǽgo, "Nófuap! Zøtøndé-
yogēm. 14 Saemon Pita ni ndøgo teni:nømánd, Mbumbukiam
ibugukhokhof bawan vini-ak mokho-te, ezoqa nøme
gekhatob, yaq ndigu vō-ekeza-ezoqam-ez. 15 Manqat ndøgo,
Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gipeaomem,
mǒndø-unimanqatín, nqanek matev, ndakin qafakhan. Ndigu
āv gini-peaomém nqǽgo,
16 'Evezøza ge-ein,
"Khøuwa ndǒfakház.
Yaq no notøndó-veséz,
Deivid-qa kawa matev, ndøgo ande palai khoev
ndægo, qanqoe, nqawa vøewēv.
Khoev-qa gigiap ate ndægo qasoqøsoqoam,
no nqawá qatǒ-khakheinám.*
17 Yaq até bawan vini-ák-a, tĭabenømbe-vawém.
Zapa ndǒgo, até ndigú-a, nigí.
No, Evezøza, āv qate-manqaté nqǽgo:
Matev av nqægo ndæ̀matanám.
18 Nupøkhán mbá no qæ-ein, matev av nqægo tøfakhan." ' "
19 Yaq Zems manqat nøme gezø-ein, "Yaq nakémbá, no
nqæmatavap, ni bawan vini-ak, Mbumbukiam-te tiqambuz,
viniv nøme bizizømbø-àwā̆m. 20 Ni sa nqánek qazizǒ-
peawam, 'Loge gigiap ndøgo, ezoqa batae-te ti-aumat, ndigu
belògē. Zapa ndǒgo, gigiap av nqægo, Mbumbukiam-qa bøi-
te soqaín. Neka ndigu mambe okho matev, kha bembo-
khanǒzā̆m. Neka søvakha gigiap ndigu, ezoqa naq tizø-
khotøgimat, ndigu belòuzī. Neka ndigu kouk belògē.'
21 Ezoqa ewaqape mǒndæzøtéz, taqa yaq-te. Zapa
ndǒgo, taon ate ndægot, Mozes-qa guguna manqat oskia
me:zømesimatún, Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te, Sabat
khøuwa ate ndægot, teqa manqat gigeve:matun. Nupøkhán
mbá gingazem, nqanek matev."

Pepa gikhofotøvem, Klisten bawan vini-ak-te

22 Keliso-gi u-anim neka megetapak neka Klisten bawan
ezoqam ate gi:goam, manqa āv gini-kopo:ném nqǽgo: Tigi
ezoqa nøme tinǒ-khofotáz ndǒgo, Antiok taon-te, Pol neka

15:13 15:13 Gal 2:9 **15:16** 15:16-18 Amos 9:11-12 * **15:16** 15:16 Nqanek yaya manqat-qa mokho, Mbumbukiam ge-eta, nqánek: Ndego Deivid-gi zi mokho-te, ezoqa kopo nqawa ndǒveatáv, kawa tegoat. Ngenek ezoqam Yesú. **15:20** 15:20 Exo 34:15-17; Lev 17:10-16

Banabas, ti namba. Yaq ngínik givevesám. Zudás, iz
nøme gimbo-akhaemam, Basabās, nekā Sailes. Nginik ezoqa
menas, Klisten bawan megetapák. 23 Pepa ndøgo, ndigu ezo-
qam namba gi:khofotøvem, āv gini-peaomém nqǽgo: “Khaiya
mbomá, zo-te, nigi nøfuap.

Ni Keliso-gi u-anim neka megetapak, ni zogi zøfuap, nqanek
pepa zo-té qeitø-peaomít, zo Klisten ezoqam, zo bawan vini-ak
nandozogo, Antiok taon-te neka Silia manqei-te neka Silisia
manqei-te nandozo-yageap.

24 Ni āv qatiyogém nqǽgo: Nigi ezoqa nøme, zo-té ginduzáv,
zo manqat vini vøe-zømesim. Yaq zo mutøkhop zowaniáp,
av ndigu manqat gizømbe-manqatam. Geté ndigu ambá av
nqǣgo, niqa manqa vøovam-tē ginduzāv zo-te. Yakhapus
mokho-mbá sege-matøvemém. 25 Ni ndakin matavap kopo
qeindapem, taqa yaq-te, yaq ni manqat āv qati-kopo:ném
nqǽgo: Ezoqa zívevesám. Yaq ndigu zo-té qeitøndú-khofotáz.
Ndigu nigi nøfuand mbomømbomá namba ndézáv, Banabas
neka Pol, 26 ndigu nigi Evezøza Yesu Keliso-qa sasae-te, ekeza
kha ginqonqotøvem. 27 Ezoqa ni nqeikhofotavav, ngínik, Zu-
das neka Sailes. Yaq ndigu niqa manqat ndø̀-unimanqatiním,
av pepa-te nqati-peaomit. 28 Mbumbukiam-ge Nqova Mbo-
mambaqape, teqa matavap, neka niqa matavap, kopó, taqa
yaq-te. Ni zo viniv nøme nizømbó-veák. Geté sa nqánek qa-
zombó-pavát: 29 Loge gigiap ndøgo, ezoqa batae-te ti-aumat,
zo ndølògē. Neka kouk ndølògē. Neka søvakha gigiap ndigu,
ezoqa naq tizø-khotøgimat, zo ndølòuzī. Neka zo mambe okho
matev, kha mbokhanø̀zā́m. Zo nqanek matev vinivinimba
gonemav tøgoat, qanimáv. Manqat nøme mbaín. Ouo!”

30 Yaq ndigu ezoqa foa gikhofotaz, Antiok taon-té ginøvís.
Yaq gifakhaz ndøgo, ndigu Klisten bawan ezoqam ate gi:goam
gèmøváb, pepa vøzø̄-etoam. 31 Yaq ndigu nqanek pepa
gigeveømem, ndigu khanakhanakh kandambá. Zapa ndǿgo,
zita tøpøzu manqat mbomømbomá qøupeaupam. 32 Zudas neka
Sailes, ndigu Mbumbukiam-gí manqa vevezam ezoqám. Yaq
ndigu Klisten ezoqa nøme manqat kandambá gizø-manqatam.
Tiqa manqat zita zøtøpáz, neka unimanqatin vøzø̄føgakh.

33 Zudas neka Sailes, khøuwa andé kandambá gisokhoam.
Yaq ndigu Klisten ezoqam, sambi matev-té ginø-khofotáz, ti-te
ndigu, ma gindi-khofotaz.†

35 Geté Pol neka Banabas, até gesokhoám, Antiok taon-te
ndøgo. Yaq ndigu, ezoqa kopoav nøme namba, Evezøza-qá

15:28 15:28 Met 23:4 † **15:33** 15:33 Ibugukhokhof Baebol gipeaomem, manqat sa nqánek qagoám. Geté vaev-te, manqat nøme āv gini-mønøzém nqǽgo: 34 Geté Sailes matavap āv genegó nqǽgo: Tenǿqóm ndǿgo.

yaq-té gini-zømesimám neka Manqat Mbomambaqape vøe-
zømesimam.

Pol qambo-menas, manqei vinivinimba-te ge-okhoam, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam

15:36–18:22

Pol neka Banabas giqatønem

36 Khøuwa nøme, Pol Banabas āv gembøe-eín nqǽgo,
"Tizinǿ-veséz ndǿgo, taon ate ndægot, Mbumbukiam-qa
Manqat qazi:-zømesimavun, nigi Klisten nøfuap vizimǿ-
zømēt. Yaq zimǿ-zømét, ndigu ande āv kinīgut." 37 Banabas
mǿndø-unimanqatín. Geté ndego Zion, iz nøme Mak gimbo-
akhaemam, ndafe-qa mbogoam, tezø-fikatɨn. 38 Geté Pol
poeveáv, ndego tezøfikit. Zapa ndǿgo, ndego ti namba
Pamfilia plovins-te gegoam, yaq sègeziváz, neka ti namba
sasae khouiáv. 39 Ndigu ezoqa menas, manqat kandambá gi-
itumbam, teqa yaq-te. Yaq gèqatøném. Nakhoa vinivinimba
ndøgeveám. Banabas, Mak namba, Saiples manqei bawa-té
ginøtiním. 40 Geté Pol, Sailes ndøveatáv, namba te:ma. Yaq
Klisten ezoqam, Antiok taon-te ndøgo, ndigu Evezøza-qá
kuku matev-té ginø-áb, ndigu vǿzivaz. 41 Yaq ndigu Silia
neka Silisia plovins-té gi-okhoám, Pol Klisten bawabawan
vinivinimba-te, ezoqa zita tøpøzu manqat vøzǿ-manqatat,
tiqa unimanqatin vøzǿ-føgøføgakham.

16

Pol Timoti geveatav, te namba te-okhoat

1 Yaq Pol Debe neka Listla taon-té genøwáv. Yaq nqáe!
Listla taon-te ndøgo, ezoqa mǿndøgoám. Yesu-gé paev
ezoqám. Iz nqambógo, Timotí. Até tegu evó-a, Yesu
ndø-unimanqatintám. Ngunuk Zu bawan-ák. Geté tege
eve, ndego Glik bawan-ák. 2 Klisten ezoqam ate gi:goam,
Listla neka Aikonium taon-te giyagam, ndigu Timoti matev
eqeieqei me:vewám. 3 Pol Timoti khatowe-qa mbogoám,
namba ti-apatɨn. Geté bugukhokhof, Pol Timoti ngusum
mbokepøtáz, ⌞vǿ-Zu-ezoqam-ev.⌟ Zu bawan-ak zapayá gene-
matanám, ta manqei-te ndøgo giyagam. Zapa ndǿgo, ndigu
mǿndæzøtéz av nqægo, Timoti-ge eve, ndego Glik bawan-
ák, ⌞neka ndigu tigi nakhei angana ngusum qogøvemāv.⌟

15:37 15:37 Kel 12:12, 25 **15:38** 15:38 Kel 13:13; Kol 4:10 **16:1** 16:1 Kel 14:6; 2 Tim 1:5 **16:2** 16:2 Filip 2:19-22

4 Ndigu taon vinivinimba-te gi-okhoam, yaq ndigu Klisten ezoqam, manqat zø-etoumát, ta manqat ndøgo, Keliso-gi u-anim neka megetapak Zelusalem taon-te ande āv kinī-kopo:nem, neka vøzō-ein, “Manqat qàmbopáev nqanek.”
5 Yaq Klisten bawabawan vinivinimba, tiqa unimanqatin matev møndøzø-føgøføgakhám, neka tiqa bawan sà tønø-khouwevtát, khøuwa ate qæpavpavemam.

Pol Mbumbukiam-qa umingiap geqeiv, Masedonia plovins-ak gemøndœ-akha

6 Yaq Pol neka ndigu ezoqa nøme, te namba gi:-okhoam, Fligia neka Galesia manqei-te sège-apát. Ta manqei-te ndøgo, ndigu ezoqa Manqat Mbomambaqape zømesateáv. Zapa ndøgo, Nqova Mbomambaqape ndigu takeáv, ezoqa Esia plovins-te ndøgo, ti:zømesimat. 7 Yaq ndigu Misia manqei iziz gimø-khanøzem, ndigu ambá Bitinia plovins-té ginøzavín. Geté Yesu-ge Nqova, até ndøgó-a, takeáv, tizav. 8 Yaq ndigu Misia manqei sègemø-løvuím, atema Tloas taon-te vømō-ova.
9 Yaq ta lova ndøgo, Pol umingiap ndøqeív. Masedonia manqei-ak ndø-omét, geyam, vømbōviam, “Qandoqáv, nqanek Masedonia plovins-te, ni vønītøke.” 10 Pol nqanek umingiap geqeiv, yaq ni nakhoa-qa nakhamas-té qeitøvawém, Masedonia plovins-te vøtíniāv. Zapa ndøgo, ni āv qati-matøvemém nqægo: Ni Mbumbukiam ni-akhá, ni ndigu ezoqam, Manqat Mbomambaqape bamīzømas.

Lidia Yesu gu-unimanqatin

11 Yaq ni Tloas taon tòti-ivøvém. Palai khagua-té qeitø-ketámb, Samotles manqei bawa-te vøimō-fakhan. Yaq khøuwa nøme qandopave, ni Neapolis taon-té qeimø-fakhán. 12 Yaq zapá qeimøniáv, atema Filipai taon-te. Ta taon ndøgo, Masedonia plovins mokho-te, kandambaqapé. Lom ezoqam mo:kawaeztám. Yaq ni elavøqase, teitø-qovezám ndøgo.
13 Yaq Sabat khøuwa qandap, ni taon bavokhó qeitø-fakhán. Yaq kea keoqa-té qeitøniáv. Zapa ndøgo, ni āv qati-matøvemém nqægo: Ndøgo Zu ezoqam-qá pindap manqei atøgó, giguligulimemin. Sakheis nøme, é-møndøpindám ndøgo. Yaq ni sèiqonáv, ti namba manqa manqate vōingazem.
14 Sævam nømu, ndugu niqa manqat gu-ewagam, tuqa iz Lidiá. Tiatila taon-ák. Ndabua køkouk ndøwiám, moni guiqaqa-sumam. Ndugu Zu ezoqam-qá guliguli matev ndøndáp, neka Mbumbukiam vømbō-vizupam. Yaq ndugu Pol-qa manqat gu-ewag, Evezøza matavap mbomboqoá, yaq ndugu teqa manqat vō-unimanqatin. 15 Yaq ngunuk sævam neka ndigu ezoqa nøme, khoev-te namba gu:yagam, ibøkha iz ndøndapém.

16:4 16:4 Kel 15:23-29 **16:6** 16:6 Kel 18:23

Yaq ndugu ni āv gunimbi-eín nqǽgo, “Zo no unimanqatin Evezøza-gu paev ezoqam tøzøte-næmbem, yaq noqá khoev-té qazøtøndózáv, vozomǿqōm.” Yaq ni tuqa manqat, nǐmbo-paevém, tuqa khoev-te vøimǿqom.

Pol neka Sailes ndimbula khoev-te ginqeitaz

16 Khøuwa nøme, ni Zu ezoqam-qa guliguli manqei-te qei-apat, yaq sasae mbasønakam ndøqánd. Ngunuk nqova soqa mbøigoám. Ndugu ezoqa é-møndæ-zømasín, megemege-te ndo:go, matev ande āv khanē-fakhani̇n. Ta matev mokho-te ndøgo, ndugu tugi sasae kawakawa-za, fia kandakanda zømbe-qaqasumám. 17 Yaq ngunuk mbasønakam, Pol neka ni, sègeni-pavám, vøndō-akhaemam, “Nginik ezoqam, ndigu Mbumbukiam-gí sasae ezoqám, ndego Eqeiwat-Qape. Nginik nakhoa me:zømesím, zo khandi ande āv khazøté-ndapēm.” 18 Ngunuk matev av nqægo, khøuwa kopoáv gumatønumam. Yaq Pol gèmbo-ewéz. Yaq ndego até gendego, gèqambún, nqova soqa vømbō-ein, “Yesu Keliso-qa iz-te, no nqataqá-manqate: Mòqofakháq, qo mbasønakam-qa mokho-te ndo-qotu:gu.” Yaq ndaføyambá, nqova soqa sègefakhán.

19 Yaq tugi kawakawa-za giqeivim, av nqægo, tu mokho-te, moni nqawa gēqasemāk, yaq Pol neka Sailes sègegavém. Yaq maket manqei-té ginø-itub. Ndabua mba zøgeageapát, taon megetapak-qa megemege-te vō:-ab. 20 Yaq nginik, ndigu Lom megetapak-té ginø-tonqozó, vøzǿ-ein, “Nginik Zu bawan-ak, taon ningiitít! 21 Matev ndøgo, ezoqa ndi:zømesim, ni Lom ezoqam-te khafeáp, tizimbo-pavat.” 22 Yaq até ezoqa nømé-a, giwaniapam, Pol neka Sailes-te, qaqa zøqambuí. Yaq ndigu Lom megetapak, até gindigonem, Pol neka Sailes, nd-abua zøkeqagím, neka nakhag ezoqam febam manqat vøzǿ-ein. 23 Kha kandambá gizø-khaneam, gifebam. Gumufebam, yaq ndimbula khoev-té ginø-nqeitáz. Yaq ndego ndimbula keoge ezoqam, manqa āv gimbøe-løvuaném nqǽgo, “Qo ùni zømbe-keogé, nginik ezoqa menas. Soqaín ndøgo, tifakhaz.” 24 Ndego nqanek manqat ge-ewag, yaq ta kouwat-te ndǿgo tenø-nqeitáz, uni mokho-te-in qøugoam. Yaq tiqa bov, tae menas livin-té gezømbu-sokhofám, sasa ndøtøkua, vøtok.

25 Yaq ande av lova u-mba ndægo, Pol neka Sailes, gèguligulimát neka Mbumbukiam-te ouv vǿ-qaqaemat. Yaq ndigu ndimbula ezoqa nøme, sègezø-ewagát. 26 Yaq nqova mbaín, manqei kandambá qakukuvøem. Ndimbula khoev sùgumu-kukuvøemát. Yaq mboqog ate gi:goam, ekeza mbá segembo-qonimát, neka ndimbula ezoqam auli sen gizø-møpusupat, vøzǿ-nqovonim.

16:17 16:17 Mak 1:24 **16:20** 16:20 Mak 13:9 **16:22** 16:22 2 Ko 11:25; 1 Tes 2:2

27 Yaq ndego ndimbula keoge ezoqam gesuzam, nqanek
matev geqeiv, mboqog gimboqogeapam, yaq ndego kaiya
mba ndøndapáz. Ambá ekeza kha ndøngiuín. Zapa ndøgo,
ndego āv gene-matavupám nqægo: Ndimbula ezoqam
mǫ̀ndø-khokhonīm. 28 Geté Pol gembo-akha, “Qo qakeza
kha ndøngìŭ. Ni ndimbula ezoqam ate nqati:gu, nqeitú:gu.”

29 Yaq ndego ndimbula keoge ezoqam, waev-qa ndø-akhá,
ndimbula khoev mokho-te vǿteit. Kha sègembøi-wageapát.
Yaq até gendego, ekeza kha manqei me:laváo, Pol neka Sailes,
tiqa megemege-te. 30 Yaq ndego bavokhó ginø-itúb, vøzǿ-ein,
“Khanánqa-za. No gekha matev nógō, tøte-khandi:n?”

31 Yaq gimbo-qavøinam, “Evezøza Yesu qó-unimanqatín.
Yaq atē khandī voqotēndāp, qogi ezoqam namba, khoev-te
ndiqayage.” 32 Yaq Pol neka Sailes, Evezøza-qá Manqat me:-
ometimém, neka ndigu ezoqa ate gi:goam, khoev-te namba
gi:yagam.

33 Yaq ta lova u-mba ndøgo, ndego ndimbula keoge ezo-
qam, Pol neka Sailes nqamav zøsungúz. Taqa zita-te, ndego
ndaføyambá, ibøkha iz ndøndáp, ekeza ezoqa namba. 34 Yaq
ndego khoev-té genøkhatób, lou vøzǿ-etoam. Yaq ndego
ekeza ezoqam namba, khanakhanakh kandambá gindapem,
ndakin Mbumbukiam gi-unimanqatinim.

35 Yaq khøuwa nøme qandopave, qanaqanus, Lom
megetapak, polis ezoqam ndøkhofotáz, ndimbula keoge
ezoqam vømbō-einim, “Nandiv ndimbula ezoqa menas,
vǫ̀nqonqotáz!”

36 Yaq ndego ndimbula keoge ezoqam, Pol gembo-ein, “Lom
megetapak, zo nqonqotøzat manqat ndokhofotøvém. Yaq
ndakin zo kopømbá, sambi-té qazonǿ-fakház.”

37 Geté Pol ndigu polis ezoqam gezø-ein, “Ndigu ni ezoqa
ewaqape-qá bøi-té ginøfembám. Oskiá ndøgo, ni Lom manqei-
ak nqeigu neka ni bugukhokhof manqa ovøepøteav vǿgoam.
Yaq ni ndimbula khoev-té ginø-nqeitán. Yaq ndakin, ndigu
ni khonoam-te khofotønat-qa ndøgó. Geté kopømba mbaín.
Ndigu ekezan betøndozáv, ni taon bavokho bēkhofotan.”

38 Yaq ndigu polis ezoqam, nqanek manqat, Lom mege-
tapak me:zømás. Yaq nginik giyogem, av nqægo, Pol neka
Sailes Lom manqei-āk, ndigu møe kandambá gigonem. ⌞Zapa
ndøgo, khafeap kandambá, Lom manqei-ak sa toqofewam,
manqa ovøepøteav tøgoat.⌟ 39 Yaq ndigu tinduzáv ndøgo, Pol
neka Sailes tanakh manqat vøzǿ-ein, neka taon ivøve-qa
vøzǿviam.

16:27 16:27 Kel 12:18-19 **16:30** 16:30 Kel 2:37

40 Yaq ndimbula khoev-te gindu-fakhaz, ndigu Lidia-qá
khoev-té ginøzáv. Yaq Klisten ezoqa nøme tizømét ndøgo, neka
zita tøpøzu manqat vøzø̄-ein, taon sasa ndø-ivøvem.

17

Pol neka Sailes Tesalonika taon-te gigoam

1 Yaq Pol neka Sailes, Amfipolis taon neka Apolonia taon
sègemø-løvuím. Yaq até ge-apát, atema Tesalonika taon-
te vømø̄fakhaz. Ta taon-te ndøgo, Zu ezoqam-qa guliguli
khoev møndøwevám. 2 Yaq Pol tenøwáv ndøgo, av oskia
ge:goatun, ezoqa vømē-zømesim. Sabat khøuwa misiká,
manqat gezø-manqatam. 3 Ndego āv gezømbe-ovøemám nqægo:
Mbumbukiam-qa Manqat é-møndø-eín, ndego Mesaya,
Mbumbukiam geve, ezoqam tekhandi:z, ndego nqosøgeap
bendáp, neka løvøte-te betøndō-suzam. Yaq Pol nøme gezø-
ein, "Ndego Yesu, no nqazømbe-manqate, Mesaya ngének."

4 Yaq Zu bawan-ak nøme, nqanek manqat gè-
unimanqatiním, Pol neka Sailes-te vø̄nøzaz. Até Glik bawan-
ák-a, ndigu Zu ezoqam-qa guliguli matev gindapem neka
Mbumbukiam vømbō-vizupam, kopoáv, neka sakhei iz-
akhayapak kopoáv, tiqa manqat gi-unimanqatinim.

5 Geté Zu bawan-ak nøme, ova ndø-einím. Yaq ndigu
ezoqa soqøsoqa ndø-upøzó, maket manqei-te sa gi-okhoam,
neka ezoqa ewaqape qaqa vøzø̄løwaz. Yaq ndigu Zeisen-qá
khoev-té ginøbøín, Pol neka Sailes vømøzø̄vao. Yaq ambá
ezoqa ewaqape-té ginø-tonqozoín. 6 Geté ndigu ezoqa menas,
zømeteav qagoam, yaq até gindigonem, Zeisen neka Klisten
ezoqa nøme vø̄gavem. Yaq taon megetapak-té ginø-itúb.
Ndabua mba zøgeageapát. Yaq āv gini-akhaemát nqægo,
"Ezoqam ndigu, manqei-qape-te ate nqægo, manqa-zapazapa
gigoatun, ndakin nqánek gigú. 7 Yaq ngenek Zeisen, nginik
ezoqam, ekeza khoev-té genøkhatób. Nginik ezoqam ate
ngi:gu, Siza-qá khafeap ndømøkuiám, nigi kawa ezoqam kan-
dambaqape. Zapa ndøgo, ndigu āv gini-manqaté nqægo:
Kawa nøme ndêgó. Iz nqambógo, Yesú."

8 Yaq taon megetapak neka ezoqa ewaqape, khanakhanakh
mbaín, nqanek manqat giyogem. 9 Yaq ndigu Zeisen neka
ezoqa nøme, namba gi:goam, moni abam manqat zø-ein. Yaq
ndigu moni gi-abem, vø̄nqonqotaz.

Pol neka Sailes, Belia taon-te gigoam

10 Yaq ta khøuwa kopo-te ndøgo, qapøis, ndigu Klisten ezo-
qam, até gindigonem, Pol neka Sailes, Belia taon-té ginø-
khofotáz. Yaq gimøfakhaz ndøgo, ndigu Zu ezoqam-qá guliguli
khoev-té ginøzáv. 11 Nginik Zu bawan-ak, Belia taon-te ndøgo,

17:7 17:7 Luk 23:2; Zion 19:12

tiqa matev eqeieqeí, āv tiuká, av ndigu Tesalonika taon-te
gi:yagam. Ndigu Manqat Mbomambaqape ùnime:-ndapém.
Yaq khøuwa ate qæpavpavemam, Pol ge:zømesimam, ndigu
teqa manqat, Mbumbukiam-qá manqat namba me:geveatát.
12 Yaq Zu ezoqa kopoáv, gè-unimanqatiním. Neka até Glik iz-
akhayapak sakhéis-a, neka Glik angana, vø̄-unimanqatinim.
Ezoqa andé kandambá.
13 Geté Tesalonika Zu bawan-ak nøme, giyogem, av nqægo,
Pol ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat Belia taon-tē genø-
zømesimīt, yaq ndigu tinduzáv ndøgo, ezoqa teqa yaq-te qaqa
vøzø̄løwaz. 14 Yaq ndigu Klisten ezoqam, até gindigonem, Pol
ndaola keoqa-té ginø-khofotøvém. Geté Sailes neka Timoti,
Belia taon-te, até gesokhoám.
15 Yaq ndigu ezoqam, Pol namba gi:-apat, até ge-ituát,
atema Atens taon-te vømøfakhaz. Yaq ndigu nqawa gin-
duqavaz, Pol Sailes neka Timoti-te manqat ndøkhofotáv.
Ndigu bètøndozáv. Andé nakhamas-té.

Pol Atens taon-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam

16 Pol Atens taon-te ndøgo, ndigu ezoqa menas gezømbo-
kewagam, yaq āv geneqeív nqægo: Ta taon-te ndøgo, tae
khøuwiap kopoav-qapé qagoam. Yaq ndego mbøni mbon-
qosøgím. 17 Yaq ndego Zu ezoqam-qá guliguli khoev-té
genø-okhoám, ti namba manqat vømø̄-einimin, Zu ezoqam
neka ndigu ezoqa nøme, Zu ezoqam-qa guliguli matev gin-
dapem neka Mbumbukiam vømbø̄-vizupam. Yaq khøuwa ate
qæpavpavemam, ndego até maket manqei-té-a, gekha ezoqām
ndigu, sa gi-okhoam, manqat vøzø̄-manqatam. 18 Yaq ezoqa
nøme, ndigu Epikuli neka Stoik-qa nømendim matev gim-
bopavam, ndigu Pol namba manqa ndø-itumbám. Yaq āv gini-
einím nqægo, “Ngenek gekha khokho manqāt ndømanqatet?
Gê, ngenek ni nømendim-qa ndøgo?” Geté ezoqa nøme gi-
einim, “Ngenek manqei vini-ak-gí mbumbuk-qá yaq-té ate:-
manqaté.” Av gi:-einim ndægo, zapa ndøgo: Pol Yesu neka
ezoqa løvøte-te khandi:zat-qá yaq-té gene-manqatám.
19 Yaq ndigu Pol Aleopagus manqei-té ginø-ituím, ma
taon megetapak gi:pindumam. Yaq ndigu taon megetapak,
Pol āv gimbøe-einím nqægo, “Kopømbâ, ni qoqa nømendim
ndakinak-qa yaq-te, qo ezoqa ndoqote-zømesim, toqoni-
ovøyam? 20 Manqat nøme ndøgo, ni nqeitaqa-yoge, viní. Yaq
ni taqa manqa mokho ndape-qa nigú.” 21 (Ndigu Atens taon-
ak, neka até bawan vini-ák-a, taon-te okha gindu-okhoam,
tiqa poev kandambaqape ndøgo tøgoám, khøuwa kopoav,
ezoqa emanqat ndakinak vinivinimba vø̄vototupam-a, vø̄-
ewagam.)

17:17 17:17 Kel 18:19

22 Yaq Pol, Aleopagus manqei-te ndøgo, megetapak-qá
megemege-té genø-itán, gezø-ein, “Zo Atens ezoqam. No
āv qateqeív nqǽgo: Zo guliguli matev-te, bazaføgakh zo-
asazét. 23 Zapa ndøgo, no zoqa taon mokho-te qatu-
okhoam, neka gigiap vinivinimba qæqeiv, zo ndozombo-
tabap, yaq no lou-qase nøme nøqeív, zo mbumbukiam
nøme søvakha gigiap qazombo-løvutumatun. Yaq ta lou-qase-
te ndøgo, manqat āv qane-peawáp nqǽgo, ‘Mbumbukiám
nøme-qá, ni nøtenateav ndego.’ Ndego Mbumbukiam nøme,
zo ndozombo-vizap, gete zo zøtezateav ndøgo, ndégo, no
nqazømbe-manqate. 24 No Mbumbukiam ndégo tøte-manqaté,
ndego manqei-qape neka gigiap ate nqægo, ta mokho-
te nqøugut, gekhakheinam. Ndego Evezøzá. Yan neka
manqei-qape ndégo teno-kawaevát. Ndego ambá av nqǽgo,
guliguli khoev-tē geyagē, ezoqa gipuanumatun. 25 Neka
ndego gigiap-av ezoqám mbá. Ndego ambá av nqǽgo,
ni-tē gonotawē. Āv taoká. Geté ndego ezoqam ndégo,
ni ezoqa ate nqazi:gu, khandi neka mbøni fokeam neka
gigiap ate nqægo ngini-etoam. 26 Ibugukhokhof, Mbum-
bukiam ezoqa kopo ndøkhakheinøvém. Yaq ni bawabawan
vinivinimba ate nqazi:gu, ngenek ezoqa kopo mokho-té genø-
khakheinømbém, manqei-qape bizíkhazem. Neka Mbum-
bukiam ni bawabawan vinivinimba khøuwa nizáv, ni tiziya-
gat neka gekha manqei-te qazíyagāt. 27 Mbumbukiam
matev av nqægo, tenegó ndøgo. Ni teqa tàbizimbøe-vawém,
neka eísa, te-te pizí-visïim penømakhaya, neka pizí-ometām
penømakhaya. Zapa ndøgo, ndego Mbumbukiam qambaqapé
mbá ni-te, ni ezoqam ate nqazi:gu. 28 Ni teqá mokho-té
qazu:yagé, neka teqá mokho-té qazu:-okhó, neka teqá mokho-
té qazu:gú. Ndøgo até kopó, av zogi emanqat vototap ezoqa
nøme ndimanqate, av nqægo, ‘Ni tegī nakheīs.’
29 Yaq nakémbá, ni Mbumbukiam-gi nakheis nqazigu, yaq
ni bizi-matàvāp, av nqægo, ‘Mbumbukiam ndego gigiāp,
kopømba ande av gol neka silva neka mbaqambaqa mbum-
buk ndi:gu. Mbumbuk av ngi:gu, ndigu ezoqa zøtezat ndøzøgo,
ekeza zendá gini-khakheinøvematún.’
30 Ibugukhokhof, Mbumbukiam qaqa goneáv, ta zapaya
ndøgo, ndego vizøpøteav qagoam. Zapa ndøgo, ndigu ndego
zøtezateáv. Geté ndakin, ndego ezoqa ewaqape, manqei-
manqei ate ndægot, āv gezømbe-manqaté nqǽgo, tiqa yage bè-
enénd neka te-te bēqambuz. 31 Ndego khøuwa møndøzáv.
Ta khøuwa-te ndøgo, ndego ni manqei-qape ezoqam ate
nqazi:gu, manqa ovøyam-té genø-ámb. Ta manqa ovøyam

17:24 17:24-25 1 King 8:27; Kel 7:48 **17:25** 17:25 Psa 50:12 **17:27** 17:27 Psa 145:18; Jer 23:23 **17:29** 17:29 Isa 40:18-20; 44:10-17; Kel 19:26 **17:31** 17:31 Psa 96:13

ndøgo, eqeieqeí. Te mokho-te ndégo tenøgó, ndego geveatav.
Ezoqam ndégo, løvøte-te gekhandi:v. Teqa khandi:vat matev
mokho-te, Mbumbukiam ezoqa ewaqape, āv gininømánd
nqǽgo: Ezoqam geveatav ngének."
32 Ezoqa nøme ndigu, Pol gimboyogem, ezoqa løvøte-te
khandi:zat-qa yaq-te ge:manqatam, ndigu gèvøngi:nám. Geté
nøme ndigu, gimbo-einim, "Ni khøuwa nøme, qoqa manqat
nqawa yoge-qa nigú, taqa yaq-te."
33 Yaq Pol ndigu gèzuváz, vøwav. 34 Geté ezoqa nøme,
mǹndø-tøkuaném, Pol namba, Yesu vø-unimanqatinim.
Ezoqa kopo nøme ge-unimanqatin, teqa iz Dionisiús. Ndigu
taon megetapak, Aleopagus møvøna manqei gipindumam,
ezoqa nøme ndégo tegoám. Sævam nømu ndugu, gu-
unimanqatin, tuqa iz Damalís, neka ezoqa nøme vøgoam,
gi-unimanqatinim.

18

Pol Kolin taon-te gegoam

1 Khøuwa nøme, Pol Atens taon tène-iváv, Kolin taon-te
vøwav. 2 Yaq Zu ezoqam tenøqát ndøgo. Teqa iz Akuilá. Ndego
Pontus manqei-té geqán. Ndego, tegu zas namba, Plisila, Itali
manqei-té giyagám. Geté ndakin Kolin taon-té ginøyág. Zapa
ndøgo, Klodies, ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape,
manqat āv gene-vøovám nqǽgo: Zu ezoqam ate ndi:gu, Lom
taon bè-ivøvém. Yaq Pol okha ndøwáv, Akuila neka Plisila,
ti-te ndigu vøqom. 3 Yaq namba me:yagám, sasae namba
vøegoam. Zapa ndøgo, até ndigú-a, palai khoev potofam
ezoqám, av Pol ge:goam.
4 Yaq Sabat khøuwa ate qæpavpavemam, ndego Zu ezoqam-qa
guliguli khoev-te, Zu bawan-ak nekā Glik bawan-ak, manqat
zømanqatám. Ndigu Yesu bè-unimanqatiním.
5 Yaq Sailes neka Timoti Masedonia plovins-te ginduzav,
Pol sasae nøme goneáv. Geté khøuwa kopoáv, ezoqa
Mbumbukiam-qá Manqat mba me:zømesimám. Ndego Zu
bawan-ak āv gezømbe-ovøemám nqǽgo: Ndego Mesaya,
Mbumbukiam geve, ezoqa tekhandi:z, ndego Yesú. 6 Geté
ndigu Pol-qa manqat, gèsanqawém, neka vøngenøinam.
Yaq ndego pakhakh mba ndøpomoyám, ekeza ndabua-te
qambogoam, vøzø̄-ein, "Zo khandi qazo-sanqawem, tozo-
soqoez, ndøgo noqá manqa-zapá mbá. Zøkeza manqa-zapá.
No ndakin bawan vini-ak-té qatønáv, Mbumbukiam-qa
manqat vømé-zømesīm."

18:2 18:2 Lom 16:3 **18:3** 18:3 Kel 20:34 **18:5** 18:5 Kel 17:14-15 **18:6** 18:6 Kel 13:46, 51; 20:26

7 Yaq Pol Zu ezoqam-qa guliguli khoev gè-iváv. Yaq Titius
Ziastes-qá khoev-té genøwáv, vømōqom. Teqa khoev, guliguli
khoev avønin-té qawevám. Ngenek ezoqam, Zu ezoqam-qá
guliguli matev ndøndáp, neka Mbumbukiam vømbō-vizupam.
8 Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te ndøgo, Klispus megeat ezo-
qam ndøgoám. Yaq vaev, até ndegó-a, neka ndigu ezoqa ate
gi:goam, teqa khoev-te gi:yagam, Evezøza vō-unimanqatinim.
Neka ezoqa nøme kopoáv, Kolin taon-te ndøgo, Pol-qa manqat
gi-ewagam, vō-unimanqatinim, neka ibøkha iz vōndapem.

9 Khøuwa nøme, lová, Pol umingiap ndøqeív. Ta mokho-te
ndøgo, Evezøza āv gembøe-eín nqǽgo, "Qo møe ndȍgő. Ezoqa
manqat até vøe-zømesimít. Qo manqat ndøkhoùtā́v. 10 No
nqǽgó, qo namba. Ezoqa kopømba mbaín, tengiæqo. Zapa
ndȍgo, ezoqa kopoáv, nqanek taon-te ngiyage, ndigu nogí
ezoqám."

11 Yaq Pol Kolin taon-te viav andé møe-mbá geyagam.
Viav kopó neka nøme livin-mbá gunumu-nqawá, ezoqa
Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam.

12 Ta khøuwa-te ndøgo, Galio Akaya plovins-te ndøgo, Lom
kawa ezoqam gegoam, yaq Zu bawan-ak até gindigonem,
bawan vōpizumem, Pol sasa ndømøvøinam, manqa ovøyam-
te vōndafem 13 Yaq gi-einim, "Ngenek ezoqam, ezoqa āv
gene-zømesimatún nqǽgo: Ndigu Mbumbukiam matev vini-
té giabembo-vizáp. Geté matev av nqægo khafeáp, Mozes-qa
guguna manqat-te."

14 Pol ambá manqat ndø-einín. Geté Galio mba, é-
møndo:-løfokév, Zu bawan-ak gezø-ein, "Ngenek ezoqam amba
manqa-zapa tegonɨn o ezoqa telavawɨn, no zoqa manqat
ndæ̀-ewagɨ́n. 15 Geté zo zøkeza nømendim manqat neka iziz
neka guguna manqat mba zøte-itumbumít. Yaq nakémbá, zo
zøkhapus mbá sozó-ovøemém, taqa yaq-te. No zoqa manqa
ovøyam, nǿ-ewagák." 16 Yaq ndego tiqa manqa ovøyam, gèzø-
evøzám, bavokho vōngeasam.

17 Yaq ndigu até gindigonem, Sostenes, ndego Zu ezoqam-
qa guliguli khoev megeat ezoqam vō-møvøinam, manqa
ovøyam khoev megemege-te, sasa ndøzuim. Geté Galio ndigu
geagipøteáv. Sègezøták.

Pol Antiok taon-te gevesez

18 Taqa zita-te, Pol Klisten ezoqam namba, Kolin taon-te
ndøgo, elavøqase nøme, mȍndø-qovezám. Yaq vaev, ndego
sègezuváz, Plisila neka Akuila namba. Silia manqei-té
ginøtiním. Geté Senklia taon-te ndøgo, khagua-te giketab,

18:10 18:10 Josh 1:9; Isa 41:10 **18:18** 18:18 Num 6:18; Kel 21:24

Pol bugukhokhof izu ndøqogáz, vømø̄-kawa-mokho-mba-ev, av Zu ezoqam-qa matev qazømbe-goam, manqa mbusa gumu-khouimin. Zapa ndøgo, Pol manqa mbusa ndøvé, Mbumbukiam-te.

19 Yaq ndigu Efesus taon-te gimøfakhaz, Pol Plisila neka Akuila gèzuváz. Yaq ndego Zu ezoqam-qá guliguli khoev-té genøwáv, Zu ezoqam namba manqat vømø̄-einim. 20 Yaq ndigu Pol, khøuwa elavøqase qomat manqat mbo-einím, ti namba. Geté ndego poeveáv.

21 Geté ndego ouo manqat gezø-ein, ndego āv gezømbe-eín nqægo, "No nqawa ndòtøndo-veséz, Mbumbukiam poev tømbogoat." Yaq ndego Efesus taon, gè-iváv, vø̄søkuzim.

22 Yaq Pol Sæzalia taon-te gemøfakhan, ndego Zelusalem taon-té genøqavíg, Klisten bawan ezoqam-te ndøgo, okha vømø̄wav. Taqa zita-te, ndego Antiok taon-té gemø-ová.

Pol qambo-misika, manqei vinivinimba-te ge-okhoam, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam

18:23-21:16

23 Yaq Pol elavøqase mòndø-qovezám, Antiok taon-te ndøgo. Geté vaev-te, ndego nqawa ge-ivav, Galesia neka Fligia manqei-té genøwáv, ta manqei-te ate qægoam, ndigu Yesu gi-unimanqatintam, zita tøpøzu manqat vøzø̄-manqatat, tiqa unimanqatin vøzø̄-føgøføgakham.

Apolos Efesus taon-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam

24 Ta khøuwa-te ndøgo, Zu bawan-ak ezoqa kopo, Efesus taon-té genøwáv. Teqa iz Apolós. Ndego Aleksandlia taon-té geqán. Ndego Mbumbukiam-qa Manqat ùnime:-otév neka teqa manqa manqate qanimav tantáv. 25 Ndego Evezøza-qa Nakhoa é-møndæ-ometimém. Yaq ndego ezoqa, Yesu-qa yaq-té gene-zømesimám. Khanakhanakh-ús neka ndaføyamba-qapé. Geté ibøkha iz upøgim-qa yaq-te, ndego sa ndøgo tene-otév, av Zion ezoqa gezømbe-etoumam.

26 Yaq ngenek Apolos, Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te, Efesus taon-te ndøgo, manqa manqate ndøngáz. Kha føgakh-mbá. Yaq Plisila neka Akuila, teqa manqat giyogem, ndigu ekeza khoev-té ginø-khatowém, Mbumbukiam-qa matev-qa yaq-te, nøme vømbø̄e-ovøemem.

27 Yaq vaev Apolos matavap geve, Akaya plovins-te tewav, Klisten zifuap, zita mbotøpøzém, neka pepa vømbø̄-peaomem. Ta pepa-te ndøgo, ndigu Klisten ezoqa nøme-te, go:yagam ndøgo, āv gini-peaomém nqægo, "Nandev ezoqam, vømø-khatowém." Yaq gemøfakhan ndøgo, ndego tøke kandambá

gezøgo, ndigu ezoqam, ndigu Mbumbukiam-qa kuku matev
mokho-te, Yesu gi-unimanqatinim. 28 Zu bawan-ak, ezoqa
ewaqape-qa bøi-te, Apolos namba manqa gi-itumbam, ndego
gèpitáz. Ndego Mbumbukiam-qa Manqat mokho-te, āv
genezømás nqægo: Ndego Mesaya, Mbumbukiam geve, ezo-
qam tekhandi:z, ndego Yesú.

19

Pol Efesus taon-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam

1 Ta khøuwa-te ndøgo, Apolos Kolin taon-te gegoam,
Pol manqei popotap-té ge-okhoám, atema Efesus taon-te
vømōfakhan. Yaq ndego ezoqa nøme tezømét ndøgo, Yesu gi-
unimanqatintam, 2 vøzōbevap, "Zo Nqova Mbomambaqape
mozóndafem, zo Yesu ande qazøte-unimanqatinim?"
Yaq gindu-einim, "Mbaín. Ni Nqova Mbomambaqape-qa
yaq-te yogeáv."
3 Yaq Pol gezøbevap, "Av tægoat ndægo, zo gekha ibøkha iz
zóndapem?"
Yaq gindu-qavøinam, "Ni ibøkha iz ndøgo teindapém, av
Zion ezoqa gezømbe-etoumam."
4 Yaq Pol gezø-ein, "Gekha ezoqām ndigu, Zion-qa ibøkha
iz gindapem, ndigu ta mokho-te ndøgo, āv gini-vøndæmém
nqægo, ndigu Mbumbukiam-té ginøqambúz. Zion ezoqa gezø-
ein, 'Ndégo tozó-unimanqatiním, noqa zita-te tegeav.' Ngenek
ezoqam, Yesú."
5 Yaq ndigu ezoqam, Pol-qa manqat giyogem, ndigu ibøkha
iz, Yesu-qá iz-té ginøndapém, ndego Evezøza. 6 Ibøkha iz
gumundapem, yaq Pol zenda mo:vé, ti-te. Yaq Nqova Mbo-
mambaqape ndovís, ti-te. Yaq ndigu bawan vinivinimba-
qá manqat-té ginø-manqatám, neka Mbumbukiam-qa manqat
vōvevezumam. 7 Angana ate gi:goam, ibøkha iz gindapem,
ande āv tuélv ndi:gú.
8 Yaq Pol Efesus taon-te ndøgo, Zu ezoqam-qá guliguli
khoev-té genø-okhoám, ezoqa namba manqat vōe-manqatam,
kha føgakh-mbá, neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev-
qa yaq-te vøzō-ovøyam. Matev av nqægo, løvøyak misiká
gematønumam. 9 Geté ndigu Zu bawan-ak nøme, Pol-qa
manqat ndapeáv. Ndigu føgakhín. Yaq ndigu ezoqa ewaqape-
qa bøi-te, Yesu-qa Nakhoa gèngi:nám. Yaq Pol ndigu ezoqa
nøme namba, Yesu gimbopavam, sègeziváz. Yaq khøuwa
ate qæpavpavemam, ndego ezoqa Tilanus-qá skul khoev-té
gene-zømesimám. 10 Ndego matev av nqægo, viav menás
gematønumam. Yaq Zu bawan-ak nekā bawan vini-ak ate

18:28 18:28 Kel 9:22 **19:1** 19:1 1 Ko 3:6 **19:2** 19:2 Kel 8:16 **19:4** 19:4 Met 3:11 **19:6** 19:6 Kel 8:17; 10:44, 46

gi:goam, Esia manqei-te gisokhoam, Evezøza-qa Manqat
sùgumu-ewagát.

Skeva-gi nakhei angana, nqova soqøsoqa amba gi:ngeasam

11 Mbumbukiam Pol mokho-te, umingiap matev viní
gematønumam. 12 Ezoqa nøme ndabua mba ndø-upøgimám,
tata vuogim nonqo neka mim-te faleam nonqo, ndego ge-
uzumam, yaq enqoni-us ezoqam-té ginø-aumám. Yaq ndigu
enqoni sègezø-navøemín, neka ezoqa nøme ndigu, nqova
soqøsoqa gizømbu-goam, vøzø̄-fakhazin.
13 Zu ezoqa nøme, ndigu manqei vinivinimba-te gi-okhoam,
nqova soqøsoqa gingeasumam, ndigu ndakin nqova soqøsoqa,
amba Yesu-qá iz-té ginø-ngeasamín, ndego Evezøza. Ndigu āv
gini-einimín nqægo, "No zo nqova soqøsoqa nqazø-manqate:
Yesu-qa iz-te, ndego Pol ezoqa nde:zømesim, vøfakház."
14 Ezoqa nøme, ndigu matev av nqægo gimatønumam,
ndigu Skeva-gí nakhei angana sevén. Ngenek Skeva,
Mbumbukiam-gé iziz ezoqa kandambaqapé nømé, Zu
ezoqam mokho-te. 15 Yaq khøuwa nøme, ndigu matev amba
av nqægo tigonemin, yaq nqova soqa, āv gezømbe-eín nqægo,
"No Yesu mòtenøtén, neka Pol vøtēnøten. Geté zo, gekha
ezoqâm?" 16 Yaq ndego ezoqam, nqova soqa gembøegoam,
até gendego, gèndovuáo, vøzitag. Kha kandakandá gezø-
khaneam, neka ndabua vøzø̄løvøi. Yaq ndigu gèbøin, khoev
vø̄-ivøvem. Kouk até gezømbo-wavupát.
17 Yaq ezoqa ewaqape, Efesus taon-te giyagam, nqanek
manqat giyogem, Zu bawan-ak nekā bawan vini-ak, ndigu
nqova ndafe kandambá. Yaq Evezøza Yesu, gèmbo-vizumém.
18 Yaq ezoqa nøme, ndigu gi-unimanqatintam, tiqa matev
soqøsoqa gèvøndøzém, ezoqa nøme-te. Ezoqa kopoáv, matev
av nqægo gigonem. 19 Yaq ndigu ezoqa nøme, manqa-sisi
matev vinivinimba gimatønumam, tiqa manqa-sisi mbuk,
gèndo-tonqogím, ezoqa ewaqape-qa bøi-te, vøløvutømem.
Mbuk ndøgo, giløvutømem, taqa fia kandambá tantáv. Silva
moni mokho, ande āv fifti taosén ndægó.
20 Yaq ta matev nqanek gi:matønømem, Evezøza-qa Manqat
sège-vøndavát. Bazaføgakh-ús.
21 Taqa zita-te, Pol matavap āv genegó nqægo: Ndego
Masedonia neka Akaya plovins-té geabenøwáv, yaq vaev
Zelusalem taon-te bēwav. Yaq Pol nøme ge-ein, "Taqa zita-te,
no até Lom taon-té-a, banønav." 22 Yaq Pol bugukhokhof tegi
tøke ezoqa menas, Timoti neka Elastus mo:khofotáz, ndøgo
Masedonia plovins-te. Geté ndego ekezan, elavøqase nøme
mòndø-qovezám, Esia manqei-te ndøgo.

19:11 19:11 Kel 14:3 **19:12** 19:12 Kel 5:15 **19:17** 19:17 Kel 5:11 **19:21** 19:21 Kel 23:11; Lom 1:13

Efesus taon-te, qaqa matev qafakhan

23 Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu-qa Nakhoa zapaya, qaqa matev
kandambá qafakhan.
24 Ezoqa nøme mǹdøgoám. Iz nqambógo, Demitliús.
Ndego silva gigiap ndøkhakheinumám. Taqa bugug, ande
Atemis-qá khoév, tigu mbumbukiam sævam. Ndøgo silva,
auli gigiap fia kandakandá. Yaq ndego neka ndigu ezoqa
nøme, nqanek sasae namba gi:goam, moni kandakandá
gi:qaqasumam. 25 Yaq Demitlius, ndigu ezoqa sègezømbu-
akhá, ndigu sasae kopo gi:goam, gezø-ein, "Nøfuap. Zo
mǹzøte-zøtéz. Ni nqanek sasae-te, moni kandakandá qazi:-
qaqasumatun. 26 Geté zo àmozo-qeivím neka àmozo-yogém.
Ngenek ezoqam Pol, ezoqa ewaqape matavap zøqambuatét.
Nqanek Efesus taon mokho-te mbá mbá, geté avønín, até
Esia manqei ate ndægó-a. Ndego ezoqa āv gene-zømesimatún
nqǽgo: Mbumbuk ndigu, ezoqa zenda gi:khakheinøvematun,
ndigu uni mbumbuk-aním mbá. Neka ezoqa kopoáv, sège-
unimanqatiním. 27 Yaq nakémbá, ni aiyá qabizigú. So-
qaín ndøgo, teqa manqat niqa sasae-qa iz mbomambaqape
tøngiu. Geté ta-mbá mbá. Uni qæsoqa nqánek, ezoqa ngunuk
Atemis, nigu mbumbukiam sævam kandambaqapu, tuqa
khoev khokho ti:vewat, yaq ta mokho-te ndøgo, ezoqa ngunuk
mbumbukiam sævam-qa iz tingi:nam, ndugu Esia manqei-te
neka manqei-qape-te ate ndægo ndimbovizap."
28 Yaq ndigu nqanek manqat giyogem, qaqa kandambá
gigonem. Yaq āv gini-akhaemát nqǽgo, "Atemis, Efesus
taon-gu mbumbukiam sævam, tuqa iz kandambaqapé!"
29 Yaq nakhamas-té, ezoqa ewaqape, taon mokho-te ndøgo,
sùgumu-akhayát. Manqa vøe kandambá qapa. Yaq
ndigu wambap manqei-té ginøbøin, Gaius neka Alistakus,
ndigu Masedonia plovins-ak menas, Pol namba gigeavun,
vǿgavem. 30 Pol ambá ezoqa ewaqape-qá megemege-té
genø-itanín, manqat vøzǿ-einin. Geté ndigu ezoqam, Yesu
gi-unimanqatintam, gètokøvém, tewav. 31 Até plovins
megetapak nømé-a, ndigu Pol-gi zifuap gigoam, ndigu manqa
ndøkhofotøvém te-te, av nqægo, ndego wambap manqei-te
bèwǽv. ⌞Soqaín ndøgo, ezoqa timølaem.⌟
32 Ezoqa ewaqape, giwaniapam ndøgo, manqa wag
gèzømbo-eqavát. Ezoqa nøme, manqat vini ndø-akhaemám,
neka nøme manqat vini vǿ-akhaemam. Neka ezoqa kopoáv,
mè:zøtezák, av nqægo, gekha mokhō gindīpindam.
33 Yaq Zu bawan-ak nøme, Aleksanda ndøtøpøtøvém, ndego
ezoqa ewaqape manqat bemøzǿ-ein. Yaq Aleksanda ezoqa
ewaqape, zenda zø-eqá. Manqa khoutam-qa zøgoám. Yaq

19:23 19:23 2 Ko 1:8 **19:29** 19:29 Kel 20:4; 27:2; Kol 4:10; Filem 24

ambá gezø-ovøyamín, av nqægo, nqanek matev qafakhan,
ndøgo Zu bawan-ak-qá manqa-zapá mbá. 34 Geté ezoqa
ewaqape gimatøvemem, av nqægo, ndego Zu bawan-āk, yaq
ndigu nøme mba moː-akhaemém, av nqægo, “Atemis, Efe-
sus taon-gu mbumbukiam sævam, tuqa iz kandambaqapé!”
Ndigu khøuwa iz kandambá giːkhoubim. Ande āv tu awáz
ndægó, gi-akhaemat.

35 Yaq vaev-te, ezoqa ewaqape-qa manqat, taon megeat
ezoqam zøkhoutāv, gezø-ein, “Efesus taon-ak. Nogi
ezoqam. Ezoqa ewaqape mǹdæzøtéz, av nqægo: Ngunuk
mbumbukiam sævam Atemis, tuqa khoev neka tuqa
nqovønqova, yan-te qandobøi, ni zimbo-kewagatún, ni Efesus
taon-ak. 36 Ezoqa kopømba mbaín, manqa tiqavotømem.
Yaq nakémbá, zo manqa feazu vø̄-ivøvém. Neka matev-
qase, ngetøgeap-te ndøgòněm. 37 Nginik ezoqam, zo khokho
qazøtøndo-itub nqanek, ndigu nigu mbumbukiam sævam-
qa iz ngiːwateáv, neka tuqa khoev-te, gigiap aqonøpøteáv.
38 Demitlius neka nginik ezoqa nøme, sasae kopo giːgoatun,
manqat tøzøgoat, ezoqam-qa manqa-zapa zapaya, yaq
ndigu manqa ovøyam khoev-té giabenøzáv. Manqa ovøyam
khøuwa ndôgó neka manqa ovøyam iz-akhayapak ndígú,
ndigu manqat gikhakheinumatun. 39 Neka zo manqat nøme
tøzøgoat, yaq ni taon manqa manqate møvøna khøuwa-té
qabizinø-ovøemém. 40 Ni aiyá qabizigú. Soqaín ndøgo, nigi
gaman megetapak, niqa manqa tisøkuzømem, av nqægo, ‘Zo
ezoqa ewaqape mbøni sozozømbu-sokhofāt.’ Nqanek matev,
nqægo khaiya qafakhan, mokho mbaín. Yaq tinibevap, yaq
ni kopømba mbaín, mokho tiziːzømas.” 41 Ngenek taon megeat
ezoqam, nqanek manqat qamømbøe-navøem, yaq ndigu ezoqa
tène-khofosám.

20

Pol Masedonia neka Glik manqei-te ge-okhoam

1 Nqanek qaqa matev qame-navøem, yaq Pol ndigu ezo-
qam, Yesu gi-unimanqatintam, gèzø-akhá, zita tøpøzu man-
qat sasa zø-etoam, ouo manqat vøzø̄-ein. Yaq Pol tenøzuváz
ndøgo, Masedonia plovins-te vø̄wav. 2 Yaq ta manqei-te
ndøgo guːmat, ndego Klisten ezoqam, zita tøpøzu manqat
zømanqatát. Manqat kandambá gezø-manqatat. Yaq até gemát,
atema Glik manqei-te vømø̄fakhan. 3 Yaq ndøgo løvøyak
misiká, geqotam.

Taqa zita-te, Pol ambá palai khagua-té genøketawín, Silia
manqei-te vømø̄-fakhanin. Geté ndego āv gene-ewág nqægo:
Zu bawan-ak nøme gèmbo-voqoém. Gélaém. Yaq ndego
matavap gè-enénd. Yaq Masedonia plovins mokho-té

genøveséz. 4 Ezoqa nøme, namba gi:-apat, ngínik: Sopatá.
Ndego Pilus-gé yó. Belia taon-ák. Neka nøme Alistakús neka
Sekundús. Ndigu Tesalonika taon-ák. Neka nøme Gaiús.
Ndego Debe taon-ák. Neka até Timotí-a, neka nginik Esia
manqei-ak menas, Tikikus neka Tlofimus, ndigu vō-apat.
5 Nginik ezoqam, gò:megetát. Yaq Tloas taon-té ginimbo-
kewagám. 6 Geté ni até nitøndu-sokhoám, atema Zu bawan-
ak-qa khøuwa kandakanda, ndøgo flawa poponøvemav
gilouzatun, vømō-nasinim. Yaq ni Filipai taon-te ndøgo,
palai khagua nindapém. Yaq khøuwa faev-qa zita-te, nginik
ezoqam, Tloas taon-te nqawa vōiqas. Pula kopó, qeisokhoam
ndøgo.

Pol Tloas taon-te, ezoqa ndakinak nqawa gekhandi:v

7 Sande khøuwa-te ndøgo, ni Klisten ezoqa nømé namba
nitimøvámb, Evezøza-qa lou loge matev vøimøgonēm. Yaq
Pol ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat tene-zømesimát ndøgo,
até vømō-umba. Zapa ndøgo, ndego khøuwa nøme, ivøve-
qa ndøgoám. 8 Ta khoev-te ndøgo, ni qeipindam, kouwat
ová qeito-qonavám. Neka ndøgo ndavand waev kopoáv
qakhavat. 9 Møvøna-te ndøgo, iwateam møndøgoám. Teqa
iz Yutikus. Bøi mboqog-té geqotám. Yaq Pol ate av-té
manqat ge:geveat, ngenek Yutikus venanqei-qape mboqaná,
vōbuv. Nqova mokho-té gembøi-teität. Yaq ndego manqei-
té genøbøiáv. Yaq ezoqa ginduvis, gindafem, ndego é-
møndønaním. Lou løvøtap misika-té gendobøiav.
10 Yaq Pol gendovis, Yutikus-qá mumat-té genøqoqóz,
vōpøtiu, neka ezoqa gezø-ein, “Zo mbøni khapé bezømbèvā.
Ngenek ngekhandī:vát.” 11 Yaq Pol nqawá genøqavíg, ezoqa
namba Evezøza-qa lou loge matev vōgonem. Yaq ndego man-
qat até gemanqatát, ezoqam namba, atema: vøndōpave, sasa
ndøzivaz. 12 Ndego iwateam, nqawa gekhandi:v, ezoqa khoev-
té ginø-ituím. Ezoqa ewaqape, khanakhanakh kandambá
gindapem, te zapaya.

Pol Tloas taon ge-ivav, Miletus taon-te gewav

13 Tloas taon-te ndøgo, ni palai khagua-té qeitø-ketámb,
atema Asos taon-te. Ndøgo Pol-qá poév, av nqægo
qeimatønømem. Geté ndego ekezan, zapa okho-qa mbogoám.
Yaq sa ndøgo, temøketáo. 14 Yaq Asos taon-te ndøgo,
qeimø-qaqandam, ndego gèndo-ketáo, atema Mitilini taon-
te, vøimōteit. 15 Yaq khøuwa nøme qandopave, ni Kios manqei
bawa avønin-té qeimø-fakhán. Yaq nøme qamøpave, ni ate
niqantavát, Samos manqei bawa-te vøimō-fakhan. Yaq
khøuwa nøme qamøni-pave, ni Miletus taon-té qeimø-fakhán.
16 Pol matavap é-møndøgó, av nqægo, ni até nitúguvít. Efesus

taon seimø-løvuím. Ndego gè:ngetøgeapát neka poeveáv, ni Esia manqei-te, khøuwa mba tøti-khoubit. Zapa ndøgo, kopømba tøgoat, ndego Pentikos khøuwa kandambaqape-te, Zelusalem taon-te gone-qa ndøgoám.

Pol Efesus Klisten megetapak, manqa gezø-løvua neka ouo manqat gezø-ein

17 Ni Miletus taon-te qeimø-fakhan, yaq Pol Efesus taon-te, manqat ndøkhofotáv. Klisten megetapak, yà betøndozáv, bēnømendam. 18 Yaq gifakhaz, ndego āv gezømbe-eín nqægo, "Zo mòzøte-zøtéz, av no qateyagam, Esia manqei-te ande qategeavun, neka khøuwa ate qægoam, zo namba qazi:yagam. 19 No Evezøza-qá sasae mba nogoám neka no nøkeza iz eqawateáv. No nqanek sasae qægoam, nøme nò-eivumám. Neka no yage føgakh-qapé qændapat, Zu ezoqam, noqa yage ngi:wat-qa givawam. 20 Neka zo mòzøte-zøtéz, no Mbumbukiam-qa Manqat qate-zømesimam, no manqat-qase khonøweáv, zo tøzømbe-tøkeat. Geté zo ùni nøte-zømesimám, ezoqa ewaqape-qa bøi-te neká zøkeza khoev vinivinimba-te. 21 No ezoqa āv qazømbe-ovøemám nqægo: Zu bawan-ak neká bawan vini-ak, tiqa yage bè-enénd, neka Mbumbukiam-te bēqambuz neka nigi Evezøza Yesu bē-unimanqatinim.

22 Yaq ndakin, nqáe! No Zelusalem taon-té qatónáv. Nqova Mbomambaqape ndø-itumbít, tænav. Geté, unimanqatín, no nøtenøtenák, ande gekha matev me mønøfakhān. 23 Tamba nqánek qatenøtén, gekha tāon ndøgo, qæ-okhoatun, Nqova Mbomambaqape āv gene-nømendimatún nqægo: No ndimbula-té gimø-utønem neka no yage føgakh-qape vøemøqeīv. 24 Geté no nøkeza yage-te, matavapøteáv. Gigiap-qape sa nqánek: No bøiat uni nøtékhóu, neka ta sasae ndøgo, Evezøza Yesu genø-etoam, vøtumú-khōu, ezoqa Manqat Mbomambaqape tøte-zømesimit, Mbumbukiam-qa kuku matev-qa yaq-te.

25 Yaq nqáe! No āv qatenøtén nqægo: No zo mokho-te qæ-okhoam neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev vøtē-zømesimam, zo noqa bugug nqawa zonø-qeivimák. 26 Yaq nakémbá, no zo āv qazømbé-eín nqægo: Zo ezoqa nøme, Mbumbukiam te-ivav, vøsoqoēv, ndøgo noqá manqa-zapá mbá. 27 Zapa ndøgo, no manqat kopo khonøweáv zo-te. Geté no Mbumbukiam-qa poev ate ndægo, ezoqa khandi:zat-qa yaq-te, sòtumu-zømesimát. 28 Zo zøkeza kha, gèqeiví. Neka ate ezoqa ewaqapé-a, vōzømete, ndigu Nqova Mbomambaqape, zoqa zenda-te ge-ab, zo tozozø-kewagat. Zo andé sip keoge ezoqam me zøte:gó. Zo Mbumbukiam-gi bawan ezoqam,

---

20:17 20:17 Kel 18:21 **20:18** 20:18 Kel 18:19–19:10 **20:23** 20:23 Kel 9:16; 21:11 **20:24** 20:24 Kel 21:13; 2 Tim 4:7 **20:28** 20:28 1 Tim 4:16; 1 Pita 5:2-4

mbomambá segezø-keogé, ndego ekeza kouk ge:wi. 29 No
mòtenøtén, no tænav, yaq zo mokho-te, ezoqa nøme andé
gaqo lozokhak khobokhobos me ndézáv. Yaq ndigu ezoqa
ngiæzoat-qa ndøgoát, ndigu kopømba ande av sip ndi:gu. 30 Até
zo mokho-té-a, ezoqa nøme vøfakhāz. Ndigu Klisten ezoqam-
qa matavap enegim-qa ndøgoát. Yaq nginik Klisten ezoqam,
ndigu tĭabezømbe-páev. 31 Yaq nakémbá. Gò:feazoát. Até
vømbo-mataváp. No zo ate ndøzøte:go, viav misika mokho-te,
pavpave neká lovølova, oskia nogugubám. Nøme ndøgo eiv-
ús, qægugubam.
32 No zo ndakin Mbumbukiam-qá zenda-té neka teqá
Manqat-té qatø-abét, ndøgo teqa kuku matev-qa yaq-te
ndæmanqate. Nqanek manqat mokho-te, zoqa unimanqatin
kopømbaqapé, gezømbé-føgákh, yaq zo matev mbomømboma
vozóndapēm, ndøgo Mbumbukiam tegi ezoqam ate ndi:gu-qa
gekhakheinam.
33 No zo namba qategoam, no ambá av nqægo, ezoqa
nøme tigi moni neka tiqa ndabua nøte-qovetām. 34 Zo mòzøte-
zøtéz, no nøkeza zendá qate-sasaetám, moni qæqaqasumam,
nøkeza kha keoge nonqo neka tiqa ndigu, namba qati-
okhoam. 35 Matev ate qægoam, no qæmatønumam, no āv
qatezømás nqægo: Ni sasae bazaføgakh-us bizigú. Yaq av
nqægo, ni kopømbaqapé, ndigu ezoqam zizøtøké, ndigu
bazaføgakh mbain ndigu, ekeza kha timbo-kewagat.
Ni até bizimbo-mataváp, av nigi Evezøza Yesu ekezan
ge:-ein, 'Khanakhanakh ndøgo, toqondap, ezoqa nøme
gigiap toqombo-etoam, ndøgo gò:megeát. Mòndøløvú, av
khanakhanakh ndægo, ezoqam-te gigiap toqondap.' "
36 Pol nqanek manqat qamømbøeva, yaq katuk ndømøkuí,
nginik ezoqa ewaqape namba, vøguligulimem. 37 Yaq
ndigu gè-eivám, Pol sasa ndømøvøinam neka vøngenøtømem.
38 Ndigu mbøni vaev kandambaqape, ta zapaya ndøgo tinin-
dapém, ndego gezø-ein av nqægo, "No bugug nqawa zonø-
qeivimák."
Yaq Pol khagua pu-te ge-ova, ndigu gèmbofikím, vømø-
khofotøvem.

21

Pol Zelusalem taon-te gewav

1 Ni ouo manqat qeizømbu-akha, vøiketamb, yaq ni
ndaføyamba niteität, atema Kos manqei bawa-te. Yaq khøuwa
nøme qandopave, ni Lodes manqei bawa-té qeimø-fakhán.
Yaq até niteität, atema Patala taon-te. 2 Yaq ni palai khagua

20:29 20:29 Met 7:15; Zion 10:12 **20:31** 20:31 1 Tes 2:11 **20:33** 20:33-34 1 Ko 9:11-12 **20:34** 20:34 Kel 18:3; 1 Tes 2:9

nøme qeiqeivim, qabøetam, ndøgo Finisia manqei-te qantøve-
qa qagoam, yaq ni teitø-ketámb ndógo, vōi-teit. 3 Yaq ni
Saiples manqei bawa qeiqeivim, sèimø-gigizím. Sa nakeamó
qeitøteít, atema Silia manqei-te vøimō-fakhan. Yaq ni Taya
taon-té qeimø-tokhotøvém, gigiap ndøgo, khagua-te qøugeyam,
vō-ivøvem.
4 Yaq Taya taon-te ndøgo, Klisten ezoqam qeizøvao,
vōizømet, yaq ni namba niti-sokhoám ndigu. Pula kopó.
Ndigu Nqova Mbomambaqape mokho-te, Pol āv gimbøe-
viømém nqǽgo: Ndego Zelusalem taon-te bèwā́v. 5 Geté ta
pula kopo ndøgo, qame-navøem, ni tòti-ivøvém, vōi-niav. Yaq
Klisten ezoqa ewaqape, até sakheis neka nakheis, gïnifikát,
atema taon bavokho vøimō-fakhan. Yaq ndøgeg-te ndøgo,
ni katuk nimøkuí, vōi-guligulimem. 6 Yaq ni yaqyaq-a, ouo
manqat qeitumu-einim, ni palai khagua-té qeitø-ketámb, yaq
ndigu khoev-te vōqavaz.
7 Ni Taya taon qei-ivøvem, yaq Tolemais taon-té qeitøteít.
Yaq ni Klisten nøfuap-te, okha nimøniáv, neka namba vømī-
qovez. Khøuwa kopó. 8 Yaq khøuwa nøme qandopave,
ni nïzuváz. Yaq até nigoát, atema Sæzalia taon-te vøimō-
fakhan. Yaq ndøgo, ni Filip-qá khoev-té qeimøqóm. Ngenek
Filip, ezoqa Manqat Mbomambaqape me:zømesimám, ndigu
Yesu-te betøndēqambuz. Ibugukhokhof, Zelusalem taon-te
ndøgo, tøke ezoqam seven givevesam, ezoqa nøme ngének.
9 Ngenek nakhei sakheis foá gimbogoam. Ngængǽm. Angana
upøgipøteáv. Ndigu Mbumbukiam-qá Manqat ndøvevezumám,
av ndego gezømbe-ovøemam.
10 Ni Sæzalia taon-te, khøuwa andé møi-mbá qeisokhoam.
Yaq Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam ndowáv.
Teqa iz Agabús. Zudia plovins-té gendo-ová. 11 Ndego ni-te
gendowav, yaq Pol-gi ndabua segim nonqo ndøndapáz, ekeza
zenda tokhotapak neka geagim nonqo vōløvønam. Yaq sasa
ndø-ein, “Nqova Mbomambaqape, āv gene-manqaté nqǽgo:
Ngenek ezoqam, ndabua segim nonqo ngimbogo, Zu mege-
tapak Zelusalem taon-te, āv tiní-løvønøvemém. Yaq ndigu
bawan vini-ak-qá zenda-té ginóveém.”
12 Ni nqanek manqat qeiyogem, yaq ni ndigu Klisten ezoqa
nøme namba, ta taon-te ndøgo giyagam, Pol āv qeimbøe-
viømém nqǽgo: Ndego Zelusalem taon-te bèqā́.
13 Geté ndego gendo-ein, “Zo gekha zó-eivumit neka noqa
mbøni ndōzō-ngïïtït? No mȍekhakheinám. Ta-mbá taoká
ndøgo, no timø-løvønømbemem, Zelusalem taon-te ndøgo. Geté
até ndøgó-a, noge Evezøza Yesu zapaya tæmønanim.”

21:4 21:4 Kel 20:23 **21:8** 21:8 Kel 6:5-6; 8:5, 40 **21:10** 21:10 Kel 11:28
21:11 21:11 Kel 20:23; 21:33 **21:13** 21:13 Kel 20:24

14 Yaq ni kopømba mbain qagoam, teqa matavap teimbo-
enendem, yaq ni ndego sekemba pouweáv. Yaq āv qati-einím
nqǽgo, “Evezøza-qá poev mba begó.”
15 Nginik khøuwa-qa zita-te, Sæzalia taon-te ndøgo, ni gigiap
nikhakheinám, Zelusalem taon-te sasa niqavig. 16 Yesu-gi
paev ezoqa nøme, Sæzalia taon-ak, ndigu ni namba qati-
apat, Neison-qá khoev-té ginø-itúmb, vøimōqonav. Ngenek
ezoqam, Saiples manqei-ák. Yesu ande gimbøe-paevem, ezoqa
nøme ngének.

Pol Zelusalem taon-te, Klisten megetapak namba gi:qonav

17 Ni Zelusalem taon-te qeimø-fakhan, Klisten nøfuap, ni
gèkhatómb. Khanakhanakh-ús. 18 Yaq khøuwa nøme qan-
dopave, Pol neka ni ezoqa nøme, Zems-té qeitøniáv. Até
Klisten megetapák-a, ate ndi:gu, vōpindam. 19 Yaq Pol ndigu
zenda kaka guzumbu-itiam, ndego emanqat zømbe-votót,
matev ate ndægo, Mbumbukiam bawan vini-ak-te, teqa sasae
mokho-te gematønumam.
20 Ndigu teqa manqat giyogem, yaq Mbumbukiam-qá iz
ndø-eqaném. Yaq Pol gimbo-einim, “Nófu. Nqáe! Qo
mòqote-qatéq, ande gekha taosen Zu bawan-ak, Yesu Keliso
gi-unimanqatinim. Nginik ezoqa ate ngi:gu, Mozes-qa gu-
guna manqat, bazaføgakh-us zua mbopavét. 21 Geté ndigu
manqat āv giniyogém nqǽgo: Qo Zu ezoqa ate ndi:gu, ndigu
bawan vini-ak namba ndi:sokhoe, āv qoqote-zømesimatún
nqǽgo: Ndigu Mozes-qa guguna manqat bè-ivøvém neka tigi
nakhei angana ngusum sekembā bezø-qogàzā̆t, neka ndigu
niqa matev vinivinimba sekembā bembòpā̆ev. 22 Yaq ndakin
áv khazígonēm, ndigu ti:zøtez av nqægo, nqanek manqat
unimanqatīn mbā? Ndigu àbeyogém, qo qoqofakhaq. 23 Yaq
nakémbá, taqa yaq-te, niqa matavap nqánek. Āv qoqoté-
matanám. Angana foa ndīgú, ni namba. Ndigu manqa
mbusa ndøveém, Mbumbukiam-te. 24 Nginik ezoqa, vø̀-upøzó.
Yaq Mbumbukiam-qá khoev-té qonǿqáv, ti namba, matev
vozomø-gonēm, av Mozes ge:peawam, Mbumbukiam-qa bøi-
te eqeieqei toqome-fakhaq. Yaq ta matev-qa fia, qakeza moní
qozømbéwí. Yaq taqa zita-te, ndigu kopømbaqapé, tigi izum
nqawá genøzǿ-qogáz, vømø-kawa-mokho-mbā, av Mozes-qa
manqat qæ-ein. Qo nqanek matev toqo-matanam, yaq ezoqa
ewaqape tīabiti-zøtéz, av nqægo, manqat ndøgo, qoqa yaq-
te gi:yogem, ndøgo unimanqatín mbá. Yaq ndigu tīabiti-
qeivím, av nqægo, qo qakezan, Mozes-qa guguna manqat zua
ndoqombô-páev.

21:19 21:19 Kel 15:12 **21:20** 21:20 Kel 15:1, 5 **21:23** 21:23-24 Num 6:1-20; Kel 18:18

25 Geté bawan vini-ak-qa yaq-te, ndigu Yesu gi-
unimanqatinim, ni pepa mĭzi-khofotøvém ti-te. Ni manqat
āv qazi:-kopo:ném nqægo: Loge gigiap ndøgo, ezoqa batae-te
ti-aumat, ndigu belògĕ. Neka kouk belògĕ. Neka søvakha
gigiap ndigu, ezoqa naq tizø-khotøgimat, ndigu belòuzĭ. Neka
ndigu mambe okho matev, kha bembo-khanȯzĕm."
26 Yaq khøuwa nøme qandopave, Pol ndigu angana foa gè-
itúb, neka ti namba matev vōngazem, av Mozes ge:peawam,
Mbumbukiam-qa bøi-te toqome-ndaføyamba-eq. Taqa zita-
te, Pol Mbumbukiam-qá khoev-té genø-ón, Mbumbukiam-
gi iziz ezoqam vømēzømas, gekha khøuwā ndøgo, matev ate
ndægo tømøzø-navøem. Yaq taqa zita-te, Mbumbukiam-gi iziz
ezoqam kopømbaqapé, ndigu ezoqa kopokopo, søvakha gigiap
zøløvutám Mbumbukiam-te.

Pol Mbumbukiam-qa khoev-te gimøvøinam

27 Khøuwa seven ambá vømō-nasinimin, ndigu nqanek
matev tigonemin. Geté Zu ezoqa nøme, ndigu Esia manqei-
te ginduzav, Pol Mbumbukiam-qá khoev-té gi-ometám. Yaq
ndigu até gindigonem, ezoqa teqa yaq-te mbøni vøzō-sokhof,
sasa ndømøvøinam. 28 Yaq āv gini-akhaemém nqægo, "Izlael-
ak! Gĭnitøké! Ezoqam ngének, manqei-manqei ate ndægo,
teqa nømendim manqat mokho-te, ni Zu ezoqam-qa iz neka
Mozes-qa guguna manqat neka nqanek Mbumbukiam-qa
khoev ndengi:wat. Neka nøme nqánek: Ngenek bawan
vini-ak ndo-itúb, nqanek Mbumbukiam-qa khoev-te, taqa
khakheitap matev vōngiu." 29 Ndigu nqanek manqat gi-
einim, zapa ndøgo. Pol Zelusalem taon-te ge-okhoam, ndigu
Tlofimus ndø-ometám, te namba. Ngenek Tlofimus, Efesus
taon-ák. Yaq ndakin ndigu āv gini-matavupám nqægo: Pol
ndego Mbumbukiam-qá khoev-té abe-ituát.
30 Yaq ezoqa ewaqape, Zelusalem taon-te ndøgo, mbøni
nqosøgeap ndøndapém, taqa yaq-te. Yaq ezoqa tindubøin
ndøgo, Pol vō-møvøinam, Mbumbukiam-qa khoev bavokho
sasa ndø-ituim, mboqog é-vōtokøvemem. 31 Ndigu ezoqam, Pol
laelae-qa mbogoám. Geté ndego Lom nakhag kawa ezoqa
kandambaqape, manqat ge-ewag, av nqægo, Zelusalem
taon ate qægoam, qaqa kandambaqape ndøfakhān, 32 yaq
ndego até gendego, tegi nakhag ezoqam, tigi kawakawa-za
namba vō-upøzo, ezoqa ewaqape-te sasa ndøbøin. Yaq ezoqa
nakhag ezoqam neka tigi kawa kandambaqape gizømet,
gibøitavun, yaq ndigu Pol-qa kha khaneam, sège-ivøvém.
33 Yaq ndego nakhag kawa kandambaqape, tendowáv ndøgo,
Pol vō-møvøiu, neka nakhag ezoqam, ndego auli sen menas

21:25 21:25 Kel 15:29 **21:26** 21:26 1 Ko 9:20 **21:29** 21:29 Kel 20:4

løvønøvem manqat vøzō-ein. Yaq ndego ezoqa gezøbevap, “Ngenek gekha ezoqâm? Neka gekha manqa-zapa ndøgo?”

34 Geté ezoqa sège-akhaemát. Ezoqa nøme manqat vini
ndø-akhaemám, neka nøme manqat vini vō-akhaemam.
Manqa feazu kandambá. Yaq nakhag kawa ezoqam, kopømba
mbain qagoam, qaqa-qa manqa mokho vøe-qeīv, yaq ndego
tegi nakhag ezoqam, Pol nakhag ezoqam-qa khoev-te ndafe
manqat zø-eín. 35 Yaq khokhop gumu-khatoem, nakhag
ezoqam, Pol gè-eqeinám. Zapa ndógo. Ezoqa khàpumu-
khouwéz, neka ndigu qaqa kandambá gigonem, Pol-te. Yaq
soqaín ndøgo, ndigu kha timbo-ngi:nam. 36 Ezoqa ewaqape
até gezøpavát, vøndō-akhaemat, “Gèlaém nandev!”

Pol ezoqa ewaqape manqat gezø-ein

37 Ndigu nakhag ezoqam, Pol ambá nakhag ezoqam-
qá khoev-té ginø-ndafemín. Geté Pol ndego nakhag kawa
ezoqa kandambaqape gembo-ein, Glik manqat-té, “Kopømbâ,
manqat-qase tøtaqa-ein?”

Yaq ndego gendo-qavøiu, “Øu! Qo Glik manqat toqó-
manqate? 38 Av tægoat ndægo, yaq qo ndego Izip ezoqám
mbá, ndego nakhag matev gengaz, gaman namba, neka leg-
av manqei-te pepen ezoqam fo taosen vømøvab.”

39 Yaq Pol gendo-ein, “Av taoká. No Zu bawan-ák. No
Tasus taon-té qæqán, Silisia manqei-te. No mo-manqei-aném,
ta taon kandambaqape-te ndøgo. Ndoqonøtak? No nginik
ezoqam, ambá manqat nøzø-einín.”

40 Yaq ndego nakhag kawa ezoqam sègemboták. Yaq
Pol khokhop-té genø-itán, yaq ezoqam-qa manqa khoutam
nonqo, zenda vøzō-eqa. Yaq ndigu manqa sùgumu-
khoutavát. Yaq Pol ndigu ekeza Iblu manqat-te, āv gezømbe-
eín nqǽgo:

22

1 “Tát-za neka ata-za. Noqa manqat gèndoyogé. No manqat
nøzø-ovøyám, nøkezan-qa yaq-te.”

2 Yaq ndigu manqat gimboyogem, ekeza Iblu manqat-te
gezømbe-ein, ndigu tīnizøyáz. Susú sege-waniapám. Yaq Pol
ge-ein,

3 “No Zu bawan-ák. No Tasus taon-té qæqán, ndøgo
Silisia manqei-te. Geté no nqánek qækhouwén, Zelusalem
taon-te. Nømendim ezoqam genøgoam, Gamaliél. Ndego
no nigi atanakha-zapazapa-za-qa guguna manqat ate
ndægo, ùnime:-nømendimát. Yaq no nqanek guguna manqat,

21:36 21:36 Luk 23:18 **21:38** 21:38 Kel 5:36-37 **22:3** 22:3 Kel 5:34

bazaføgakh-us nombopavát. Ate av-té, zo ndakin ndøzømbøe-
paev. 4 No ndigu ezoqam, Yesu-qa Nakhoa ndimbopaev,
nøngiæzotám, neka pakhapakha khaneam-qa vøezōgoam.
Angana neká sakheis, nògavemín neka ndimbula-te vōe-
nqeitazɨn. 5 Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape
neka Zu megetapak nøme, ndigu møndæzøtéz, noqa manqat
unimanqatín. Ezoqa ngínik, pepa ginø-etøomem, no amba
Zu megetapak, Damaskus taon-te tæzø-etoamɨn. Yaq ndigu
ambá gezøtezín, av nqægo, no Klisten ezoqam, Zelusalem Zu
megetapak-qá manqa vøovam-té qatøgavém, neka nqanek
Zelusalem taon-te vøtøndó-khatōb, yaq ndigu kha nqosøgeap
bēndapem.”

Pol ezoqa emanqat gezømbe-votot, ndego ande āv kenē-Klisten-ev
(Kel 9:1-19; 26:12-18)

6 Yaq Pol manqat nøme gezø-ein, “Ni qei-apat, yaq ande av
khøuwa muin ndægo, Damaskus taon qeitumu-khatoem, yaq
nqova mbaín, yan-te waev bæbæs-qape ndovís, no vøgutan.
7 Yaq no manqei-té qatøbøián. Manqa wag mba noto-ewág.
Ndøgo āv qane-eín nqægo, ‘Sol! Sol! Gekha zapâ, no ndoqo-
ngiænotet?’
8 Yaq no qambo-qavøiu, ‘Kándambaqape. Qo khoqonó-
goam?’
Yaq manqat ndøgo, qando-ein, ‘No Yesú. Nazalet vemiav-
ák. No ndégo, qo ndoqo-ngiænotet.’
9 Ndigu ezoqa nøme, no namba qati-apat, ndigu waev
møndø-qeivím. Geté ndigu manqat-qa wag uni yogeáv, no-te
qando-manqatam.
10 Yaq no qatøndo-ein, ‘Evézøza. Gê, áv khatégō?’
Yaq Evezøza gendo-qavøiu, ‘Mòqo-itán. Damaskus taon
mokho-té qonóqáv. Yaq manqat ndógo toqomó-ewág,
gekha matēv ndøgo, Mbumbukiam ndømbopoev, qo toqo-
matønumat.’
11 Geté no bøi waev mbaín, vøténāv. Zapa ndógo, ta waev
bæbæs-qape ndøgo, no-te qandovis, bøi gènøngiú. Yaq ndigu
ezoqa nøme, no namba qati-apat, pingim nøgeatát, Damaskus
taon-te vøimø̄-fakhan.
12 Damaskus taon-te ndøgo, ezoqa kopo møndøgoám. Teqa
iz Ananayás. Ndego Mbumbukiam mbovizupám neka
Mozes-qa guguna manqat vømbōpavam. Zu ezoqam ate
gɨ:goam, ndego gèmbo-vizupám. 13 Ngenek ezoqam, ten-
dowáv ndógo, noqa avønin-te vø̄-itan, yaq genø-ein, ‘Nófu!
Sól! Nqawa qotékewāg!’ Yaq nqova mbaín, noqa bøi waev
nqawa qandovesez, no ndego vøe-omet.

22:4 22:4 Kel 8:3

14 Yaq ndego āv genømbe-eín nqægo, ‘Nigi atanakha-
zapazapa-za-gi Mbumbukiam, qo tene-veatáq ndøgo: Qo
teqa poev qotéqatéq neka ndego Ezoqam Ndaføyamba-qape
voqó-omēt neka manqat ndøgo voqó-ewāg, teqa manqa-nqa-
te ndøndo-okho. 15 Qo tegé bøi vizu ezoqam qógoát neka
ezoqa ewaqape emanqat voqozømbé-vototupāt, matev ndøgo
qoqoqeiv neka voqō-ewag. 16 Yaq qo ndakin gekham-qā qotó-
keoge? Mòqo-itán, ibøkha iz vōndap, neka Evezøza vømbō-
akha. Yaq qoqa manqa-zapazapa, betaqambē-sunguz.’ ”

Pol emanqat ge:votot, Mbumbukiam gembo-akha, bawan vini-ak teqa Manqat te:zømesimat

17 Yaq Pol manqat nøme gezø-ein, “No Zelusalem taon-te
qatøndo-vesez, yaq Mbumbukiam-qa khoev-te qæguligulim, no
umingiap nøqeív. 18 No Evezøza no-omét. Ndego āv genømbe-
eín nqægo, ‘Nakhama ndøgó! Zelusalem taon qó-iváv. Zapa
ndøgo, ndigu qoqa manqat géndapemák, noqa yaq-te.’
19 Geté no qambo-qavøiu, ‘Evézøza. Nginik ezoqam noqa
manqat ndòndapém. Zapa ndøgo, ndigu mòndæzøtéz,
av no Zu ezoqam-qa guliguli khoev vinivinimba-te qate-
okhoam, neka ndigu ezoqam vōe-gavemam neka kha vøezø-
khanæmam, ndigu qo ndi-unimanqatinat. 20 Neka nginik
mòndæzøtéz. Qoge bøi vizu ezoqam Stiven gilaem, vōnanim,
no møegoám. Neka no møe-unimanqatín, gilaem, neka ndigu
ezoqam-qa ndabua vøezø-qeivam, ndigu gilaem.’
21 Geté Evezøza genø-ein, ‘Qóqáv! No bawan vini-ak-té qatø-
khofotáq. Qámbá.’ ”

Pol nakhag ezoqam ge:zømas, av nqægo, ndego Lom ezoqām

22 Atema nqanek, ezoqa ewaqape manqat mbomambá
segembo-ewagát. Geté yaq Pol bawan vini-ak-qa yaq-te
geme-ein, yaq ndigu sùgumu-tøkúz, gindu-akhayat, “Gèlaém!
Nandev beyàgē, nqanek manqei-qape-te. Ezoqam av nge:go,
yage-te bizi-khatĩwĩ.” 23 Ezoqa ewaqape, sùgumu-akhayát,
neka ekeza ndabua vøkhofoe, qaqa-ús, neka pakhakh namba
sasa ndø-eqazam.
24 Yaq ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, tegi
nakhag ezoqam, Pol nakhag ezoqam-qa khoev-te ndafe
manqat zø-eín. Yaq ndøgo bèzuím, Pol ndigu manqa qæf
betēzømas, ezoqa ewaqape gekha zapā ginĩ-akhawem.
25 Yaq gumu-løvønøvemem, amba tizuimin, Pol até gendego,
ndego nakhag kawa ezoqam, avønin gemboyam, vømbō-
ein, “Gê, Lom manqei-qa khafeap áv khané-ein? Kopømbâ,

22:18 22:18 Kel 9:29-30 **22:19** 22:19 Kel 8:3; 26:9-11 **22:20** 22:20 Kel 8:1
22:21 22:21 Kel 9:15 **22:25** 22:25 Kel 16:37

no Lom mo-manqei-anem nqægo, sa toqo-petembam, noqa
manqa-zapa qeiviav tøgoat?”
26 Yaq ndego nakhag kawa ezoqam nqanek manqat
ge-ewag, ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape-
té genøwáv, vømømbō-ein, “Qo moqoté-qateq, matev
nandoqogot? Ngenek ezoqam, Lom mo-manqei-aném.”
27 Yaq ngenek Pol-té genøwáv, vømømbō-bevap, “Qonømbé-
eĩn. Qo unimanqatĩn, Lom mo-manqei-anèm?”
Yaq Pol gembo-qavøiu, “Nandav unimanqatín.”
28 Yaq ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape gendo-
ein, “No moni kandambá qænqagevem, Lom mo-manqei-
anem iz qændap.”
Yaq Pol gendo-ein, “Geté no. Møeløvúq. No Lom ezoqam
noqán.”
29 Yaq ndaføyambá, ndigu ezoqam, Pol amba tizuimin
neka vømbō-sinøzømemin, sège-ivøvém. Ndego nakhag kawa
ezoqam kandambaqape, ge:-otev, av nqægo, Pol Lom mo-
manqei-anēm, yaq sège-løvønøvēm, ndego møe kandambá
gego. ⌞Zapa ndøgo, khafeap kandambá, Lom mo-manqei-
anem sa toqo-løvønøvem, voqózū.⌟

Pol Zu manqa ovøyam-te ge-itan

30 Yaq khøuwa nøme qandopave, ndego nakhag kawa ezo-
qam, manqa qæf otevat-qa ndøgoám, Zu ezoqam Pol-te gekha
manqât ndimøvøemet. Yaq Pol auli sen tèmbøe-nqovosám.
Yaq manqat ndøkhofotáv. Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kan-
dakanda neka Zu megetapak ate gi:goam, bèmøváb, manqa
bē-ovøemem. Yaq gimøvab, ndego Pol tenø-itú ndøgo, tiqa
megemege-te vømø̄-itan.

23

1 Yaq Pol ndigu Zu megetapak, manqa ovøyam-te gimøvab,
bøi mbøe-møvøiú ti-te, gezø-ein, “Tát-za neka ata-za. Noqa
mbøni-te, no bevap mbaín, noqa yage-qa yaq-te. Matev ate
ndægo, nqæmatanam, atema ndakin, eqeieqeí Mbumbukiam-
qa bøi-te.”
2 Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape,
Ananayas, nqanek manqat ge-ewag, ndego até gendego,
ndigu ezoqa Pol-qa avønin-te giwanam, teqa tou tøkui manqat
vøzø̄-ein.
3 Yaq Pol Ananayas gembo-ein, “Até qó-a, Mbumbukiam
tou qátøkuí. Qo andé khoev møndæap bugug eqeieqei me
qote:gó. Bavokho ndo:go, khakheitáp. Geté mokho-te ndøugu,

22:29 22:29 Kel 16:38 **23:2** 23:2 Zion 18:22-23 **23:3** 23:3 Met 23:27

mǹndølanqá. Qo noqa manqa ovøyam yoge-qa qogó, av Mozes-qa guguna manqat qæ-ein. Geté qo qakezan, khafeap qon-qawatét, ezoqa noqa tou tøkui manqat qoqozø-ein.”

4 Yaq ndigu ezoqam, Pol-qa avønin-te giwanam, gimbo-einim, “Qo gekhā qógot? Ngenek ezoqam, qo manqat qaqa-us qoqombo-ein, Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kan-dambaqapé.”

5 Yaq Pol gezø-ein, “Nøfuap. Tanakhambá. No nøtenateáv, av nqægo, ngenek Mbumbukiam-gē iziz ezoqam kandambaqapē. Unimanqatín. Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqǽgo, ‘Qo ndego manqat qaqa-us mbò-eĭn, ndego qogi ezoqam ndezømbo-megeat.’ ”

6 Pol mǹndæ-otév, ndigu Zu megetapak, manqa ovøyam-te giqonavam, nøme Sadusi ezoqám, neka nøme Felisi ezoqám. Yaq ndego āv gezømbe-akhá nqǽgo, “Nøfuap. No Felisi ezoqám. Neka até nogé tát-a, Felisi ezoqam ndøgoám. No manqa ovøyam-te, ta zapaya nqánek qate-itán, no Mbumbukiam-te nqatotana, ndego løvøte ezoqam nango tekhandi:z.” 7 Pol nqanek manqat até vø-eín-ae, ndigu Felisi ezoqam neka Sadusi ezoqam, bawan é-vōqaqagimem, neka manqa vō-itumbam. 8 Zapa ndǿgo, Sadusi ezoqam, ndigu enzol ezoqam neka nqova neka ezoqa løvøte-te khandi:zat-qa yaq-te unimanqatinteáv. Geté Felisi ezoqam, mǹndø-unimanqatintám. 9 Yaq ndigu manqat kandambá gi-itiim. Manqa gèzømbo-eqavát. Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqa nøme, ndigu Felisi ezoqam gigoam, sègewaním, neka āv gini-akhaém nqǽgo, “Ni ngenek ezoqam, teqa manqa-zapa, qeiviáv. Ĕisa, enzol ezoqam o nqova, manqat unimanqatín as mbó-eín.”

10 Yaq manqa itumbam, sà tønøzø-khouwevtát. Yaq ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, møe ndøgó. Soqaín ndøgo, ndigu Pol tikeqeinøvemem. Yaq ndego nakhag ezoqa ndøkhofotáz. Ndigu Pol bèndafém, neka nakhag ezoqam-qa khoev-te bemō-ituim.

11 Ta lova ndøgo, Pol Evezøza mbofakhán, teqa avønin-te vømbō-itan, manqat vombō-ein, “Qo kha føgakh-mbá qagó! Av qo nqanek Zelusalem taon-te, ezoqa noqa yaq-te qote-zømesimam, yaq qo até Lom taon-té-a, qoté-zømesimát.”

Pol gimbo-voqoem

12 Khøuwa nøme qandopave, Zu ezoqa nøme tĭnipindám, manqat vōkopo:nem neka Mbumbukiam-te vō-unimanqatinim, av nqægo, “Ni lou naqanøká zílogák neka ibøkha naqanøká zí-izamák. Geté Pol, ndego ezoqam

---

23:5 23:5 Exo 22:28 **23:6** 23:6 Kel 26:5 **23:8** 23:8 Met 22:23 **23:11** 23:11 Kel 27:24; 28:16, 23

soqaqape, pakhapakha bǐzimbøkhæ-khanøém. Ni goneav tøgoat, yaq Mbumbukiam kopømbá, ni-te yaq-fia ndòtá.”
13 Ezoqa kopoáv, 40 mǒndømø-løvú, Pol gimbo-voqoem.

14 Yaq nginik ezoqam, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak-té ginøzáv, vøzō-ein, “Ni Mbumbukiam-te, āv qati-unimanqatiním nqægo, ‘Ni gigiap-qase naqanøká nílogák. Geté Pol, pakhapakha bàmbøkhæ-khanøém.’ 15 Yaq ndakin, zo neka Zu megetapak nøme, manqa ovøyam-te giqoqongatun, nakhag kawa ezoqam kandambaqape-te manqat zókhofotøvém. Pol zo-té giabetøndo-ituím. Āv qazømbøé-matemateømém nqægo, ‘Ni Pol ambá nqawá qeinømbo-sinøzømemín, neka manqa qæf vøimbō-yogemin.’ Yaq ni khakheitap nitógoát. Yaq tendowav, ni seílaém. Ma géfakhanák nqanek.”

16 Geté Pol-gu zan-ge yo, mǒndø-ewág, ta voqoe ndøgo. Yaq ndego nakhag ezoqam-qá khoev-té genøwáv, Pol vømømbō-ein. 17 Pol nqanek manqat ge-ewag, yaq nakhag kawa ezoqam kopo mbo-akhá, vømbō-ein, “Iwateam ngenek, nakhag kawa ezoqam kandambaqape-té qanø-itú, ndego manqat bembō-ewag, ngenek ngembo-geawat.”

18 Yaq ndego, ngenek iwateam ndaføyambá, nakhag kawa ezoqam kandambaqape-té genø-itú, vømømbō-ein, “Pol nøndo-akhá, ndego ndimbula-te nde-utøve. Yaq āv genømbe-eín nqægo. No ngenek iwateam, qo-té qabatøndo-ndáf. Zapa ndøgo, ndego manqat qageawát. Qo geqá-eín.”

19 Yaq ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, iwateam sège-itú, vō-yakhapusiz, gembobevap, “Qo gekha manqat qonøgeawat?”

20 Yaq ndego iwateam gendo-ein, “Zu ezoqam manqat āv gini-kopo:ném nqægo: Geqá-matemateømém. Ndigu āv giqambé-einím nqægo: Ndigu Pol-qa manqat nøme yoge-qa ndøgó. Yaq ndego qasun tiqa manqa ovøyam-té gi-abenø-ituím. 21 Geté qo tiqa manqat zøpàēv. Zapa ndøgo, ndigu Pol laelae-qa ndøgó. Ezoqa kopoáv, 40 mǒndømø-løvú, vos nduoke:ve, Pol tilaem. Ndigu Mbumbukiam-te, manqat āv gini-unimanqatiním nqægo: Ndigu lou naqanøká gélogák neka ibøkha naqanøká gé-izamák. Pol pakhapakha, ndǒmbøkhæ-khanøém. Ndigu mǒndø-khakheinám. Qoqá poev manqat-qa mo:yozú.”

22 Yaq ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, iwateam nqawa gekhofotav, é-møndøgugú, gembo-ein, “Qo ezoqa nøme mbò-eīn, nqanek manqat qoqote-nømand.”

Pol gaman ezoqam Filiks-te gindafem

23:15 23:15 Kel 25:3

23 Yaq ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, até
gendego, nakhag kawa ezoqa menas vøzə̄-akha, gezø-
ein, “Nakhag ezoqam 200 zókhakheinøvém, neka 70 nøme
ndigu hos ndiːbøiat vozó-khakheinøvēm, neka 200 nakhag
ezoqa nøme, sanqava-us, vozó-khakheinøvēm. Ndigu ate
ndiːgu, Sæzalia taon-té giabenøzáv. Lova 9 oklok zó-umiáz.
24 Hos nømi bèzøfikít, Pol toːqotet. Zo ngenek mbomambá
segendafét, Filiks-te, ndego gaman ezoqam. Soqaín ndøgo,
livin-qase matev-qase tømbo-fakhan.”
25 Yaq ndego nakhag kawa kandambaqape, pepa
ndøpeawám. Āv gene-peawám nqægo,
26 “Filiks, nigi gaman ezoqam kandambaqape. Khaiya
mbomá, qo-te. No Klodies Lisiás, nqanek pepa nqæpeaomit.
27 Ngenek ezoqam, no nqækhofotavav, Zu ezoqam
ndømøvøinám. Yaq ndigu ambá gilaemín. No qæ-ewag
av nqægo, ndego Lom mo-manqei-anēm, yaq no nǫ̀náv,
nogi nakhag ezoqam namba, vəi-khandiːvem. 28 No nøtenat
ndape-qa qægoam, Pol-te gekha manqāt ndømøvøemet, yaq
no tiqa manqa ovøyam-té qatøndáf. 29 Geté no āv qateqeív
nqægo: Ngenek ezoqam, matev soqa-qase goneáv, ta zapaya
ndøgo, ezoqa ndimbula-te nqazi-nqeisam o løvøte-te nqazi-
abam. Geté ndigu manqat, ekeza khafeap manqat-qa mba
mbøe-søkuzumít. 30 No qæ-ewag, av nqægo, ndigu gèmbo-
voqoēm, yaq no ndaføyambá, qo-té qatøndo-khofotáv. Yaq
ndigu Zu ezoqam, manqat ndimbo-søkuzumit, āv qazømbe-
eín nqægo. Ndigu qo-té giabetøndozáv. Yaq manqat nándav
timə̄-ovøemém, te zapaya.”
31 Yaq ndigu nakhag ezoqam, āv tini-matønømém, av ndego
nakhag kawa ezoqam kandambaqape gezømbe-vøovam. Yaq
ta lova ndøgo, ndigu Pol Antipatlis taon-té ginø-ituím. 32 Yaq
khøuwa nøme qandopave, ndigu nakhag ezoqam, zapa
gigeavun, nakhag ezoqam-qá khoev-té ginøveséz. Geté ndigu
nakhag ezoqa nøme, hos-us gigoam, ndigu Pol namba, Sæzalia
taon-té ginø-apát. 33 Yaq Sæzalia taon-te gimøfakhaz, ndigu
gaman ezoqam, pepa mbo-etøomém, neka Pol teqa zenda-te
və̄veem.
34 Yaq pepa gegeveam, ndego Pol āv gembøebeváp nqægo,
“Qo gekha plovins-âk?” Yaq ge-ewag, av nqægo, ndego Sil-
isia plovins-āk, 35 gembo-ein, “No qoqa manqat ndøgo tøtø-
ewág, ndigu ezoqam tifakhaz, manqat giqa-søkuzim.” Yaq tegi
nakhag ezoqam, āv gezømbe-eín nqægo. Pol Elod-qá gaman
khoev-té giabenø-utøvém, ta ndimbula khoev-te ndøgo be-
mbøē-keoge.

23:27 23:27 Kel 21:30-33; 22:25-27 **23:28** 23:28 Kel 22:30 **23:30** 23:30 Kel 23:16-23; 24:1-9

24

Pol manqa ovøyam-te giveem

1 Khøuwa faev-qa zita-te, ndego Mbumbukiam-ge iziz
ezoqam kandambaqape, Ananayas, megetapak neka manqa
ovøyam otevat ezoqam namba, Titulus, Sæzalia taon-té
ginøzáv, gaman ezoqam-te, Pol-qa manqa vømø̄-søkuzømēm.
2 Yaq Pol gimbo-akhaem, vøndō-on, Titulus teqa manqa
søkuzam manqat, āv genengáz nqægo, "Nigi kandambaqape,
Filiks. Qo mokho-te, ni nupøkhán mbá, sambi-té qeitøyagé.
Enend matev vinivinimba ndøgo, qoqa matavap loloakh-
te qafakhan, ezoqa ewaqape zøtøkeé, niqa manqei-te. 3 Ni
ezoqa ate nqati:gu, nqanek manqei-te nqeiyage, oskia niman-
qatatún, taqa yaq-te. Neka ni ike kandambá qo-te. 4 Geté
soqaín ndøgo, noqa manqat khape tæseke, qogi khøuwa vøe-
sisindøvēm. Ta-mba nqánek qataqambé-viám. Niqa manqat-
qase nqanek, qó-ewág.
5 Ni āv qatiqatém nqægo, ngenek ezoqam manqa-zapa-
ús. Ndego manqei-qape-te ate nqægo, Zu ezoqam mokho-
te, qaqa ndøngazungazumatún. Nazalin bawan, ni-te giqataz,
megeat ezoqam ngének. 6 Neka ndego ambá bawan vini-
ak ndo-itubín, Mbumbukiam-qa khoev-te, taqa khakheitap
vøngiuin. Yaq ni ndógo teitø-møvøinám.* 8 Qo ngenek
toqombo-sinøzam, yaq qo qakezan ndòqote-qatéq, man-
qat ate ndægo unimanqatín, ni ngenek manqa ovøyam-te
nqeiveet."
9 Yaq Zu ezoqam ate gi:goam, namba gi:geavun, teqa manqa
søkuzam manqat mòndø-unimanqatiním.

Pol Filiks-te manqa ge-ovøyam, ndego gaman ezoqam

10 Yaq ndego gaman ezoqam, Pol bøi mba mbokhouwá,
av nqægo: Manqat yà bemanqaté. Yaq Pol gendo-ein,
"No qatenøten, av nqægo, qo nqanek manqei-te, viav
kandamba ezoqam-qa ovøyam manqat nqoqoyoge, yaq
no khanakhanákh, qo-te manqat tæ-ovøyam. 11 Ndakin
khøuwa tuelv mbá gimø-nasinim, no Zelusalem taon-te
qæmat, Mbumbukiam-qa iz eqawat nonqo. Ezoqa toqozø-
bevap, yaq geqá-unimanqatiním. 12 Ezoqa no nømendeáv,
av nqægo, Mbumbukiam-qa khoev-te, ezoqa namba niti-
ponqombēm, o Zu ezoqam-qa guliguli khoev vinivinimba-te
o taon mokho-te, ezoqa qaqa nøzøløwāz. 13 Manqat nqanek,

24:5 24:5 Kel 17:6 **24:6** 24:6 Kel 21:28-30 * **24:6** 24:6 Ibugukhokhof Baebol gipeaomem, manqat sa nqánek qagoám. Geté vaev-te, manqat nøme āv gini-mønøzém nqægo: Ni nikezan, manqa ovøyam-qa nimbogoám, av Mozes-qa guguna manqat qæ-ein. 7 Geté ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, Lisias, gèvimbám, niqa zenda-te gegoam. 8 Yaq āv ginimbi-eín nqægo. Ni qo-té qabatøndu-niáv, teqa yaq-te, manqat banī-søkuzømem.

no-te ngi-møvøet, kopømba mbaín tiːqamekhem, av nqægo,
ndøgo unimanqatīn. 14 Geté, unimanqatin nqánek: No nigi
atanakha-zapazapa-za-ge Mbumbukiam, nqánek qambøe-
vizáp: No Yesu-qá Nakhoa nombopáev, ndøgo ezoqa nøme
soqain ndivewe. No Mozes-qa guguna manqat ate ndægo
neka manqat ndøgo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam
ezoqam gipeaomem, mǿe-unimanqatín. 15 Matev ndøgo, taqa
yaq-te no Mbumbukiam-te nqatotana, até kopó, av ndigu te-
te nduotaza. Ni te-te taqa yaq-te nqánek qeitotaná: Løvøte
ezoqa ewaqape gékhandíːz, ndigu matev eqeieqei vōgoam-a,
matev soqøsoqa vōgoam. 16 Yaq nakémbá, no bazaføgakh
oskia nø-asøzú. Noqa mbøni mokho-te, manqa-zapa mbaín,
sà begó, Mbumbukiam-qa bøi-te neká ezoqam-qa bøi-te.
17 No viav kandambá, qæ-ewambam. Yaq no Zelusalem
taon-te ndǿgo tøteveséz. No ndigu nogi bawan ezoqam,
moni etoam-qa nogoám, tigi Klisten zifuap gindu-khofotøzem,
gigiap-av ezoqam tøke nonqo, neka no Mbumbukiam-te
etoam matev gone-qa vōegoam. 18 Ta khøuwa-te ndøgo,
no ezoqa nøme Mbumbukiam-qa khoev-te ginømendam, no
Zu ezoqam-qa matev mùtumugú, Mbumbukiam-qa bøi-te
eqeieqei fakhane nonqo. Neka ezoqa kandambá mbá, no
namba, neka no qaqa matev goneáv. 19 Zu ezoqam, no
ginømendam, Esia manqei-ák. Amba ndígu tinduzavín, qo-
te noqa manqa vōsøkuzømemin, ndigu unimanqatin noqa
manqa-zapazapa tiqeivimin. 20 O ngínik giabetaqa-einím,
ngiwaniap, no-te gekha manqa-zapa ndǿqeivim, no tiqa
manqa ovøyam-te qæ-itan. 21 Ndigu khanakhanakh mbain,
ekeqá taqa yaq-te nqánek qazømbegó, no tiqa megemege-te,
manqat-qase qæ-akha. No sa nqánek qæ-akhá, 'No manqa
ovøyam-te ta zapaya nqánek qate-itán, no Mbumbukiam
nqæ-unimanqatinat, ndego løvøte ezoqam nango tekhandiːz.' "
22 Filiks, ndego otevat andé kandambá, Yesu-qa Nakhoa-
qa yaq-te. Yaq Pol teqa manqat qame-navøem, Filiks nqanek
manqa ovøyam sègetók, ge-ein, "Lisias tefakhan, ndego
nakhag kawa ezoqam kandambaqape, yaq no matavap
ndǿgo tøtǿvé, zoqa manqa ovøyam-qa yaq-te." 23 Yaq nakhag
kawa ezoqam-te, ndego Pol gembo-kewagam, ndego āv
gembøe-eín nqǽgo, "Ngenek até vømbo-keogé. Geté elavøqase
vǿmbo-mboqoaném. Yaq tegi ezoqam kopømbá, tindu-
okhoat, vømbó-tøkemāt."

Pol Filiks neka Dlusila, Mbumbukiam-qa Manqat geːzømas

24 Khøuwa nøme, Filiks, zas namba ndezáv. Tegu zas,
Dlusila, ndugu Zu bawan-ák. Yaq ndego manqat ndøkhofotáv,

24:15 24:15 Zion 5:28-29 **24:18** 24:18 Kel 21:17-28 **24:21** 24:21 Kel 23:6
24:22 24:22 Kel 23:26

Pol bètøndo-ituím. Yaq Pol taqa yaq-te ndøgo ge:manqatat,
Keliso Yesu ande āv khoqoté-unimanqatīn, ndego yoge
eqeieqei mbogó. 25 Geté yaq Pol matev eqeieqei neka qakeza
kha nøzøgim matev neka Mbumbukiam-qa manqa ovøyam
khøuwa-qa yaq-te gendo-ein, ndøgo tøgeav, yaq Filiks møe
ndøgo, gembo-ein, "Ság! Vòkhæqaváq. No nango tøtaqambé-
akhá ndøgo, khøuwa eqeieqei tæzømet."
26 Filiks Pol-te, khøuwa andé kopoáv, manqat gekhofotu-
mam, tendo-okhoat, yaq manqat vō-einimat. Zapa ndøgo,
ndego moni ndøpazat-qa mbogoám. Yaq Pol ndego amba moni
tembo-etoamin, yaq amba gènqonqotavín.
27 Viav menas qame-navøem, yaq Filiks-qa iziz, Posius Fes-
tus ndøndáp, gaman ezoqam tegoat. Geté Filiks gewav, yaq
Pol ndimbula-te sège-iváv. Zapa ndøgo, ndego Zu ezoqam
khanakhanakh etoam-qa ndøgoám.

25

Pol Festus-te manqat ge-ovøyam

1 Festus Zudia plovins-te gefakhan, gaman ezoqam iz
vōndap, yaq khøuwa misika-qa zita-te, ndego Sæzalia taon, gè-
iváv. Yaq Zelusalem taon-té genøqavíg. 2 Yaq Mbumbukiam-
gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak, Pol-qa yaq-te,
manqa ndosøkuzømém te-te. 3 Yaq ndigu Festus āv gimbøe-
viømém nqægo: Pol Zelusalem taon-té geabetøndo-khofotáv.
Ndigu nqanek manqat gimbo-einim, zapa ndøgo: Nakhoa
livin-te ndøugu, ndigu Pol laelae-qa mbogoám.
4 Geté Festus yaq manqat gezø-qavøiu, "Pol ndimbula-te até
gekhægoát, Sæzalia taon-te ndøgo. No avønín, é-ndæqaván.
5 Zogi megetapak bè-apét, no namba. Yaq ndigu manqat
ndøgo, timø-søkuzømém, Pol-qa yaq-te, av ndego uniman-
qatin manqa-zapazapa te:goat."
6 Festus khøuwa ande av ten o eit ndægo, Zelusalem taon-te
geqovezam, yaq Sæzalia taon-té genøveséz. Yaq khøuwa nøme
qandopave, ndego manqa ovøyam khoev-te, teqa qonam
nonqo-té genøqóm. Yaq manqat ndøkhofotáv. Pol bètøndo-
ituím. 7 Yaq Pol gendo-on, ndigu Zu ezoqam, Zelusalem taon-
te ginduzav, gè-ogitøvém, neka teqa manqa vōsøkuzømem.
Manqa-zapazapa kandakandá gimbo-søkuzømem. Geté ndigu
kopømba mbaín gi:zømas, av nqægo, tiqa manqat uniman-
qatīn. 8 Yaq Pol gezø-qavøiu, "No Zu ezoqam-qa khafeap o
Mbumbukiam-qa khoev-qa khafeap o Siza, ndego Lom kawa
ezoqam kandambaqape, teqa khafeap kopo nqawateáv."
9 Festus ndigu Zu ezoqam khanakhanakh etoam-qa
ndøgoám, yaq Pol gembo-ein, "Poev taqagoat, yaq ni

25:2 25:2 Kel 24:1 **25:3** 25:3 Kel 23:15 **25:7** 25:7 Kel 24:5-6

Zelusalem taon-té qazinø-niáv. Yaq qoqa manqa ovøyam
ndøgo, tømøqá-ewág."
10 Geté Pol yaq gembo-qavøiu, "No poeveáv, tænav. No
ndakin Siza-qá manqa ovøyam-té qatø-itán. Yaq noqa manqat
yoge qàbegó nqanek. Qo mòqote-qatéq, no Zu ezoqam-te,
manqa-zapa-qase goneáv. 11 No amba unimanqatin manqa-
zapa kandambaqape tægonɨn, ta zapaya no løvøte tæqeivin,
yaq ság, ambá kopømbá, no tænanimin. Geté nginik Zu ezo-
qam, noqa manqa-zapa-qase qeiviáv, manqa nginø-møvøet.
Yaq ezoqa kopømba mbaín, no tiqa zenda-te sa tiveem. Yaq
nakémbá, no āv qanømbe-póe nqægo: Noqa manqa ovøyam,
Siza ekezan be-ewág, ndego Lom manqei-ge kawa ezoqam
kandambaqape."
12 Yaq Festus tegi zøtezat ezoqam namba, manqa gumu-
vøovomem, ndego Pol āv gembøe-eín nqægo, "Qo Siza-te okho-
qa qogoám, ndego qoqa manqa ovøyam te-ewag. Yaq ság. Qo
Siza-té qonóqáv."

Pol Aglipa neka Benis, tiqa megemege-te gindu-ituim

13 Khapé outøpøteáv, kawa ezoqam Aglipa, tegu yakha-
suk namba, Benis, Sæzalia taon-té ginøfakház, Festus-te
okha vōzav. 14 Ndigu andé møe-mbá sege-qovezám ndøgo.
Yaq Festus, ndego kawa ezoqam, Pol-qa yaq-té gene-omát.
Gembo-ein, "Filiks gewav, yaq ndego ezoqa kopo ndø-iváv,
ndimbula-te ndøgo. 15 No Zelusalem taon-te qæmat, yaq
Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak,
manqa ndøsøkuzømém, teqa yaq-te. Ndigu no āv ginømbe-
einím nqægo: Løvøte-té qabatøvé, teqa manqa-zapa zapaya.
16 Geté no āv qazømbe-eín nqægo, 'Ni Lom bawan-ak, matev
mbaín, av nqægo, ezoqa tiqa zenda-te sa teiveem, ndigu
manqa gimbo-søkuzømemɨn. Geté ndego khøuwa eqeieqei
bèmbo-etoám, ekeza manqat tezø-ovøyam.' 17 Yaq ndigu
nqanek ginduzav, no khøuwa nøme sisindøvepøteáv. Geté
khøuwa nøme qandopave, no manqa ovøyam qonam nonqo-
té qatoqóm, neka Pol itui manqat vōe-ein. 18 Yaq ndigu Zu
ezoqam teqa manqa gisøkuzømem, ndigu ambá av nqægo,
manqa-zapazapa kandakanda me:manqatām, av no qate-
matavupam. 19 Geté ndigu sa ekeza Mbumbukiam vizap
matev-qa yaq-té gini-manqatám, neka ezoqa nøme-qa yaq-
te vōe-manqatam, ndego genanim, ndego iz nqambogo,
Yesu. Teqa yaq-te, Pol āv gene-manqaté nqægo, 'Ndego
ndekhandī:vát.' 20 No nøtenateav qagoam, no manqa qæf
ande āv khatéqeīv, taqa yaq-te, yaq no Pol āv qambøe-eín
nqægo. Poev tømbogoat, yaq ndego kopømbá, Zelusalem

25:14 25:14 Kel 24:27

taon-té genøwáv. Yaq ni teqa manqat ndøgo teimømbó-
ovøemém. 21 Geté Pol poeveáv, yaq ge-ein, ‘Lom kawa ezo-
qam kandambaqape, ekezan be-ewág, noqa manqa ovøyam.’
Yaq nakémbá, no āv qate-vøovám nqægo: Pol ndimbula-
té geabetøkhæ-utøvé. Yaq khøuwa eqeieqei tømø-khantaz,
no Siza-té qatø-khofotáv, ndego Lom kawa ezoqam kan-
dambaqape.”

22 Yaq Aglipa Festus gembo-ein, “No ndego ezoqam, manqat
nøkezan yoge-qa nombogó.”

Yaq Festus gembo-qavøiu, “Qanimáv. Qasun qombó-ewág.”

23 Yaq khøuwa nøme qandopave, Aglipa neka Benis,
tĩnifakház. Ndigu khakheinam kandambá go:gonem, ndabua
qaniqanim vø̃-uzam neka agiwa-qasis khagi-us vø̃-qanabam.
Ndigu pindap khoev-te, nakhag ezoqa kandakanda neka taon
megetapák namba sugumu-óz. Yaq Festus, Pol itui manqat
ge-ein, tindu-ituím ndøgo, mokho-te vø̃u-on.

24 Yaq Festus āv gene-eín nqægo, “Nigi kawa ezoqam
Aglipa, neka zo ezoqa ate nqazøte:go, nqazo-waniap. Ezoqam
ngének, teqa yaq-te, no Zu ezoqam ate ndi:gu, Zelusalem
taon-te neká nqanek taon-te, ginømbe-pouwe. Ndigu āv gini-
akhayám nqægo: Ndego yage khapé bembøe-sekètét. 25 Geté
no teqa manqa-zapa-qase qeiviáv, ta zapaya ndøgo, ezoqa
løvøte-te nqazi-abam. Geté ekezan qambo-pøovam, teqa
manqa ovøyam manqat, Lom kawa ezoqam kandambaqape
te-ewag, yaq no matavap āv qatevé nqægo: Ndæ̀khofotáv, te-
te ndego. 26 Geté sa ndøgo. No nøtenøtenák, gekha manqat
nópeawām, nigi kawa ezoqam kandambaqape-te tækhofotav,
teqa yaq-te. Yaq nakémbá, no ngenek qoqá megemege-
té qatøndo-itú, qo nigi kawa ezoqam Aglipa, neka zo ezoqa
ewaqape-qa megemege-te, zo nqazo-waniap. Yaq teqa man-
qat tiziyogem, no kopømbaqapé, pepa tæpeawam. 27 Soqaín
ndøgo, no ndimbula ezoqam, Lom taon-te tækhofotav, gete
ovøyam manqat eqeieqei khofotøveav tøgoat, teqa yaq-te.”

26

Pol Aglipa-te manqa ge-ovøyam

1 Yaq Aglipa Pol gembo-ein, “Qo kopømbaqapé, manqat toqo-
ein, qakezan-qa yaq-te.”

Yaq Pol zenda ndø-eqá, manqat vø̃ngaz, ge-ein, 2 “Nigi
kawa ezoqam, Aglipa! No khanakhanakh kandambá, qoqa
megemege-te, no manqat tæ-ovøyam, Zu ezoqam-qa manqat
ate ndægo-qa yaq-te, ginø-søkuzømem. 3 Qo Zu bawan-ak-qa
matev ate ndægo-qa yaq-te, qateqat kandambá. Até ndøgó-
a, manqa gi:-itumbumatun. Yaq nakémbá, no āv qataqambe-
viám nqægo: Noqa manqat qonø-ewág. Aiyav-té.

4 Zu ezoqa ewaqape, noqa yage ate ndægo mǫ̀ndæzøtéz,
no nøkeza manqei-te qæyagam, no khapelavøqase qategoam,
yaq taqa zita-te, no Zelusalem taon-te vǿe-yagam. 5 Ndigu
mǫ̀ndæzøtéz. No Felisi ezoqam nogoám, neka khafeap matev
ate ndægo vøembō-pavam, av Felisi ezoqam gi:goatun. Ndigu
tøzø-pøovat, yaq gé-unimanqatiním qo-te.

6 Yaq no ndakin nqanek manqa ovøyam-te, ta zapaya
nqánek qate-itán, Mbumbukiam-te nqatotana, matev
tøfakhan, av ndego nigi atanakha-zapazapa-za-te manqa
mbusa ge:ve. 7 Zu ezoqam-qa khagua bawan tuelv, ndigu
Mbumbukiam pavpave neka lovølova ndimbovizap, te-te
ndego, até taqa yaq-te nqánek gonotazá.

Nigi kawa ezoqam! Ta matev ndøgo, no nqæ-unimanqatinat,
tøfakhan, ta zapaya nqánek, Zu ezoqam, no manqa ginø-
søkuzømem. 8 Yaq gekha zapâ, zo ndozo-matavap, av nqægo,
kopømba mbaı̃n, toqo-unimanqatin, Mbumbukiam løvøte
ezoqam, nqawa tekhandi:z?

9 Até nó-a, qæmatavupam, no ndigu ezoqam, Yesu Nazalet-
ak ndimbopaev, bànøtokáz. Yaq no matev kandakandá
qæmatønumat, teqa iz voat nonqo. 10 No āv qate-matønumám,
Zelusalem mokho-te. No Mbumbukiam-gi iziz ezoqa
kandakanda-qa iz-te, Mbumbukiam-gi ezoqam kopoáv,
ndimbula-té qatø-nqeisumám. Yaq ndigu pakhapakha
khaneam-qa gizøgoni̇n, no nò-unimanqatinín. 11 No ndigu Zu
ezoqam-qa guliguli khoev vinivinimba-te, yaq-fia nqosøgeap
nøzø-etoumám, tiqa Klisten matev zapaya. Yaq no ndigu
amba nøzømbe-khakhazumám, tiqa unimanqatin Yesu-te,
betē-ivøvem. No mbøni nqosøgeap kandambá, qanøgoam
ti-te. Yaq no ndigu, até taon vinivinimba qambaqape-té-a,
mǫ̀ezøpavám, vǿe-ngiæzotam."

Pol emanqat gezø-votot, ndego ande āv kenē-Klisten-ev

12 "Yaq khøuwa nøme, no Damaskus taon-té qatømát.
No ndøgo ambá Klisten ezoqam nømøndo-gavemı́n.
Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-qá iz-té qatømát.
Ndígu tikhofotøném. 13 Nigi kawa ezoqam, Aglipa! Ta
khøuwa-te ndøgo, no nakhoa-te qæmat, ande āv khøuwa muín
ndægó, no waev bæbæs-qape nøqeív. Ta waev-qa bazaføgakh,
mǫ̀ndøløvú, khøuwa tatas-qa waev. Yan-té qandovís, no
vǿgutan, até ndigú-a, ezoqa nøme namba qati-apat. 14 Yaq ni
ezoqam ate qatigoam, manqei-té qeitø-o:án. Yaq no manqa
wag mba noto-ewág. Ndøgo noqa Iblu manqat-te, āv qane-eín
nqǽgo, 'Sol! Sol! Gekha zapâ, no ndoqo-ngiænotet? Kopømba
mbaín, tae viæge toqopam.'

26:5 26:5 Filip 3:5-6 **26:6** 26:6-7 Kel 23:6; 28:20 **26:9** 26:9 Kel 8:3

15 Yaq no qambobevap, ‘Kándambaqape. Qo khoqonø-
goam?’

Yaq Evezøza gendo-qavøiu, ‘No Yesú. No ndégo, qo ndoqo-
ngiænotet. 16 Mòqo-itán! No nqánek qataqambe-fakhán. Qo
nøveatáq. Qo nogé sasae ezoqam neka bøi vizu ezoqam
qógoát, neka ezoqa emanqat voqozømbé-vototupāt, matev
ndøgo, no-te qoqoqeiv neka nøme ndøgo, no vaev-te tøte-
qamekhæmit. 17 No qogi ezoqam neka bawan vini-ak-té qató-
khofotáq. Yaq ndigu qo ngiæqoat-qa tigoat, no ndæ̀khandí:q.
18 Qo ndigu bøi qozø-mboqoá. Yaq ndigu bøivun zitá
giabiti-wuøém, neka waev-te betēqambuz. Neka Saitan-
qa bazaføgakh, tĩabiti-ivøvém, Mbumbukiam-te betēnøzaz.
Yaq ndigu no mokho-te, manqa-zapazapa segezø-navøém,
neka vø-nogi-ezoqam-ēz, ndigu ezoqa nøme namba, no ndi-
unimanqatinat.’ ”

Pol ekeza nømendim sasae-qa yaq-te ge:zømas
(Kel 9:1-19; 22:6-16)

19 “Nigi kawa ezoqam, Aglipa! No nqanek umingiap
sanqaweáv, Mbumbukiam-te qandowav. Manqa o-mba
nømbøendáp. 20 Yaq no até qatøndego, Damaskus taon-te
ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat nømendim vøengaz. Taqa
zita-te, no Zelusalem taon-té qatønáv neka Zudia manqei
ate ndægo vøe-okhoam, neka até bawan vini-ak-té-a, vøe-
okhoam. No ezoqa āv qate-zømesimám nqægo: Manqa-
zapazapa matanam, zitá giabiti-wuøém, neka Mbumbukiam-
te bēqambuz. Yaq tiqa matev mokho-te, ndigu ndimatanam,
āv giabiti-zømás, ndigu ùnime:-qambúz, Mbumbukiam-te.
21 No Zu ezoqam, Mbumbukiam-qa khoev mokho-te, ta za-
paya nqánek gini-møvønonám, neka lambe-qa vønøgoam.
22 Geté Mbumbukiam, no oskia nøtøkeám. Yaq nakémbá,
no até ndakín-a, ezoqa iz-akhayapak neka khokho ezoqam-
qá megemege-té qatoyá, neka nqātē-zømēsĩm. No ezoqa
sa nqánek qate-zømesím, av Mozes neka Mbumbukiam-gi
manqa vevezam ezoqam gi:manqatam, matev tøfakhanam.
23 Ndigu āv gini-einím nqægo: Ndego Mesaya, Mbumbukiam
geve, ni tekhandi:n, nqosøgeap ndøndáp, vønanĩm. Yaq
løvøte-te, bugukhokhof ndégo tenøsuzám. Yaq ndego Zu
ezoqam neká bawan vini-ak-te, waev ndóndáp.”

24 Pol nqanek manqat ge-ein, yaq Festus gèmøndøtáv, vø-
akhao. Gembo-ein, “Pól. Qo kandaniáp. Qoqa qateqat ndape
kandambaqape nandav, qòte-kandaqaním.”

26:18 26:18 Isa 42:16; Ef 2:2; Kol 1:13 **26:23** 26:23 Luk 24:44-47; 1 Ko 15:20

25 Geté Pol gembo-qavøiu, “Nigi kandambaqape, Festus! No
ambá av nqægo, kandaniāp. Manqat nqæmanqate, uniman-
qatín neka mokho-ús. 26 Ngenek, nigi kawa ezoqam, Aglipa,
mǫndæ-otév, manqat no nqæmanqate. No kopømbaqapé,
bavokhó sæmbøé-manqatát. Matev ate ndægo, no nqate-
manqate, ngenek àbe-ewagám. Zapa ndøgo, ta matev
ndøgo, ambá av nqēgo, khonoam-tē qanø-fakhanām. 27 Nigi
kawa ezoqam, Aglipa! Qo Mbumbukiam-gi manqa vevezam
ezoqam-qa manqat moqó-unimanqatin? No mǫtenøtén. Qo
mòqo-unimanqatín.”
28 Yaq Aglipa Pol gembo-ein, “Ge qô, ndoqo-matavap, qoqa
manqat-te nandav, no nakhamas-te ndǽ-Klisten-en?”
29 Yaq Pol gendo-qavøiu, “Nakhamas-te ó aiyav-te. No
Mbumbukiam, āv qambøe-viám nqǽgo: Qo mbá mbá. Geté
até ezoqa ewaqapé-a, ndakin noqa manqat ngi-ewaget, zo
āv tøne:gó, av no nqate:go. Geté auli sen ndigu, no ginømbe-
mopøvømem.”
30 Yaq ndego kawa ezoqam, Aglipa, neka gaman ezo-
qam Festus neka ndugu Benis, ezoqa ewaqape namba,
sùgumu-umiáz. 31 Yaq bavokho gizav, ndigu yaqyaq-a gi-
bond, “Ngenek ezoqam manqa-zapa-qase goneáv, ta zapaya
ndøgo, ezoqa løvøte-te nqazi-abam neka ndimbula-te nqazi-
nqeisam.”
32 Yaq Aglipa Festus gembo-ein, “Qo ngenek ezoqam ambá
soqo-nqonqotavín, ndego ekezan poeveav tøgonin, Siza teqa
manqa ovøyam manqat te-ewag, ndego Lom kawa ezoqam
kandambaqape.”

Pol Lom taon-te gewav

27

27:1-28:15

Pol gesøkuz, Lom taon-te gemat

1 Khøuwa qandap, ndigu gizavem, ni Itali manqei-te
teimøtinim, yaq Pol neka ndimbula ezoqa nøme, nakhag
kawa nøme-qá zenda-té ginø-áb. Teqa iz Zuliés. Ndego Lom
kawa ezoqam kandambaqape-qa nakhag bawan mokho-
té gunu:-sasaetám. 2 Palai khagua mǫndøbøetám, ta pu-te
ndøgo. Khakheitáp. Adlamitium taon-té qandowáv. Yaq
Esia plovins-te, pu vinivinimba-te tøkeam-qa ndøgoám. Yaq ni
teitø-ketámb ndǫ́go, vǭi-søkuzim. Ezoqa nøme mǫndøgoám, ni
namba. Ndego Tesalonika taon-ák, ndøgo Masedonia plovins
mokho-te. Teqa iz Alistakús.
3 Khøuwa nøme qandopave, ni Saedon taon-té qeimø-fakhán.
Yaq Zulies, Pol tanakh mbogó. Ndego sègemboták. Ekeza

27:2 27:2 Kel 19:29

zifuap-té genøwáv, ndigu loge gigiap neka gekha gigiap nøme
bembō-etøomem. 4 Ni nqawa qeisøkuzim, yaq khamøe sa ni-
té qandofeá. Yaq ni Saiples manqei bawa niti-otán. Sèitø-
guguyát. 5 Yaq ni qeitu-qantavat, anana-mba ndøugu, Sil-
isia neka Pamfilia manqei sa nakeamo-te vøtīkhatøvem, yaq
Maela taon-té qeimø-fakhán, Lisia manqei-te ndøgo. 6 Ta taon-
te ndøgo, ndego nakhag kawa ezoqam, palai khagua nøme
ndøqeív. Aleksandlia taon-té qandowáv. Itali manqei-te teiti-
qa ndøgoám. Yaq ndego ni tenø-itúmb ndøgo, vøimōguv.
7 Qeisøkuzim, yaq khøuwa kopoáv, ni aiyav-té qeitø-teitát.
Yaq Naides taon qati-khatoumat, ni ambá seiteitatín. Geté
kopømba mbaín. Zapa ndøgo, khamøe gèqavønotám. Yaq
ni Salmone manqei luát qeitø-qantáv, Klit manqei bawa-te
ndøgo. 8 Yaq sèitø-guguyát. Geté føgakh-mbá qeitiamát, atema
vaev-te khagua pu nøme-te vøimō-fakhan. Ta pu ndøgo, iz Pu
Mbomambaqapé. Lasea taon avønin-té qagó.
9 Ta-mba av nqægo qati-teitavun, ni khøuwa kandambá
qeingiæzotavun. Zu ezoqam-qa khøuwa, ndøgo lou logemav
matev gigoatun, é-møndømu-nasiním, yaq mbe viav vōngaz.
Yaq ndakin Pol ezoqa āv genegugúb nqægo, 10 “Láo. No āv
qateqeiví nqægo: Ni sa tizi-teitit, yaq ni matev føgakh-qape
zimøqeivím. Ni nqanek palai khagua neka gigiap giníngiú.
Geté ta-mbá mbá. Até niqá khandí-a, kopømbá, sa tømø-
navøem.” 11 Geté ndego nakhag kawa ezoqam, Pol-qa man-
qat gè-ogí. Yaq palai khagua eve neka nøzøgim ezoqam-
qá manqat ndøndáp. 12 Zapa ndøgo, ta khagua pu ndøgo,
qanimáv mbá, qozøqozaq viav khøuwa-te, khagua tøbøetat,
mbe qafakhanumatun. Yaq nakémbá, ezoqa kandambá,
nqawa søkuzam-qa ndøgoám. Kopømba tøgoat, ambá Finiks
taon-té ginøteitín. Taqa khagua pu, Klit manqei bawa-te
ndøgo, khøuwa sininim-té qavé. Nøme ndøgo, nakeamo zenda-
té neka nøme ndøgo, yogea zenda-té. Yaq ndøgo kopømbaqapé,
qozøqozaq khøuwa-te, khagua tøbøetupat.

Mbe qandofea

13 Yaq sa niqa yogea-te ndøgo, khamøe-qase qandofea,
palai khagua sasae ezoqam, āv gini-matavupám nqægo:
Kopømbaqapé. Seítiním, av manqat gi:-einim. Yaq angølap
sège-khatobumím, vōi-søkuzim. Yaq ni Klit manqei bawa
uni avønin-té seitø-guguyát. 14 Geté nqova mbaín, sa manqei
bawa ndøgo, mbe-qape ndofeá. Taqa bazaføgakh kandamba
tantáv. Mbe av nqægo, Khøuwa Fakhanam Yogea Zenda
Mbe mbo-akhaemám. 15 Mbe ndøgo, khagua qanqagim, ni
kopømba mbaín, eqeieqei níteīt, teimbøe-qatazet. Yaq ság.
Khamøe ni qavevendumat, sèimbøkhæ-takát. 16 Yaq Kauda
manqei bawa-qase avønin-te qeito-guguyat, ni khagua-qase

eqawat-qa nigoám, ndøgo qei-itiat. Geté føgakh kandambá.
Vaev-té qeitø-eqaném, ova vøitō-veem, sasa niløvønømem.
17 Yaq ta sasae ndøgo qame-navøem, ndigu sasae ezoqam,
palai khagua tĩni-møpøvømém, tabetē-føgakh-a, neka palai
vōføløzømem. Zapa ndøgo, ndigu møe ndøgoném. So-
qaín ndøgo, ndøgo Libia manqei avønin-te, ndivind bawa-
te teitø-qavig, ibøkha mokho-te ngu:gu. Palai giføløzømem,
yaq khamøe mba mbotakém, qavevendumat. 18 Geté
khøuwa nøme qandopave, khamøe ndøgo qafegimam, sà tønø-
khouwevtát. Yaq khagua keoge ezoqam, até gindigonem,
gigiap khagua-te qøugeyam, gènqagimém, khagua vōvøyan.
19 Yaq khøuwa nøme qandopave, ndigu até khagua-qa sasae
gigiáp-a, vōnqagimem. Ekezan ndònqagimém. 20 Yaq khøuwa
kopoáv, ni nduku neká khøuwa zømetupøteáv, niqa nakhoa
qeivi nonqo. Neka mbe sègemát. Khàpumu-føgákh, qafegi-
mam. Ni sèimbøkhæ-ovøemém. Neka matavapøteáv, av
nqægo, ndèiyagēt.
21 Ndigu ezoqam, khagua mokho-te gu:goam, khøuwa
kopoáv, lou logemáv. Yaq Pol tiqa megemege-te ndo:go,
tenø-itán ndógo, vøzō-ein, "Zo noqa manqat ambá zóyogem.
Ni Klit manqei, atē bizindu-ivøvèmĩn. Yaq nqanek matev
føgakh-qape neka gigiap qasoqøsoqoam, ambá gé:fakhanák ni-
te. 22 Geté no ndakin nqazø̄-manqate. Zo ndøfofògeāp. Zo
ezoqa kopo gó:navøemák. Palai khagua mba ndøsoqá. 23 No
Mbumbukiam-gé ezoqám, neka te-mba ndégo tæmbovizáp.
Yaq lova qapøistat, tege enzol ezoqam nøfakhán. 24 Ndego āv
genømbe-eín nqægo, 'Pól. Qo møe ndògō. Qo ndego Lom kawa
ezoqam kandambaqape, Siza, teqa megemege-te, ndòqomø-
itán. Yaq nqáe! Qo zapaya, Mbumbukiam até ezoqa ewaqapé-
a, qo namba ndøzøte-guvi, ndòkhandí:z.'
25 Yaq nakémbá, lao, zo anøzi ndøgó. No Mbumbukiam, āv
qate-unimanqatinát nqægo: Matev ndøfakhán, av genømbe-
ein ndægo. 26 Geté nqanek palai khagua, manqei bawa-qase-
té qanótøun, vøtøkuvøēm."
27 Ni pula menas, Meditelenien ndaola-te qeitu-bøetam, yaq
ta lova nøme ndøgo, ndigu khagua sasae ezoqam, āv gini-
matavupám nqægo: Manqei àbizimu-khatoém. 28 Yaq mbag
ndøføløzém, gigiap viniv vømōpøem. Igian qeivi nonqó. Yaq
āv giniqeivím nqægo: Ibøkha-qa igian, 40 mitá. Geté nøme
qeimø-kawamb, nqawa gimø-føløzem, taqa igian 30 mita mbá.
29 Yaq ndigu ezoqam, møe ndøgoném, av nqægo, khagua
andé nandi-té vømé-ngøovøēm. Yaq ndigu khagua-qa okho-
te, angølap ndønqagivemém. Angølap foá. Yaq paveat-qa
ndøguligulimém.

27:24 27:24 Kel 23:11 **27:26** 27:26 Kel 28:1

30 Yaq ndigu khagua sasae ezoqam, khokhozan-qa
ndøgoám, khagua-qase ibøkha-te vōføløzem. Yaq ndigu ezoqa
nøme, ambá gezø-matemateamín, av nqægo, ndigu ambá
angølap nøme ndønqagevememín, khagua mege-te ndo:go.
31 Geté Pol nakhag kawa neka nakhag ezoqa nøme gezø-
ein, "Nginik khagua sasae zøtezat ezoqam, nqanek khagua-
te guveav tøgoat, yaq zo zóyageák." 32 Yaq ndigu nakhag
ezoqam, até gindigonem, khagua-qase-qa mbag vōqogømem,
ibøkha-te vōbøi.
33 Yaq qanaqanus lovølova-ús, Pol ezoqa ewaqape, āv
gezømbe-eín nqægo, "Zo lou mòzológ. Zapa ndøgo, zo pula
menas sa qazo-qovezumam, zo lou eqeieqei logemáv. 34 Yaq
nakémbá. No nqazø-pouwe. Zo lou zólóg. Zo bazaføgakh,
bèzøndo-qaván. Yaq zo soqain-qase, zomø-qeivimák."
35 Pol nqanek manqat ge-ein, yaq ndego flawa ndøndapáz,
ezoqa ewaqape-qa bøi-te, Mbumbukiam ike manqat vømbō-
ein. Yaq gèmbezó, louzi vōngaz. 36 Yaq ezoqa ewaqape,
tiqa mokho-te, é-qazø-eqeieqeität. Yaq até ndigú-a, lou vōlog.
37 Ni ezoqam, palai khagua-te qeitu:guvam, kandambá. Ate
qatigoam, 276. 38 Ezoqa ewaqape lou gumulog, qazø-ewez,
yaq wit ndigu, khagua-te gu:geabam, gènqagivemém. Kh-
agua betēvøyan.

Palai khagua qamø-ngøovøem

39 Yaq qanaqanus qandopave, khagua keoge ezoqam, man-
qei ndøqeivím. Geté ndigu amba me:matøvemém. Geté
ogewe giqeivim, manqei ge:v qagoam, ndigu matavap, āv
giniveém nqægo: Palai khagua, sa ge:v-té qabenø-qavíg.
40 Yaq angølap gi:zøitam, mbag gèqogém. Yaq ndaola-té
sege-zuvøzém. Yaq mbag ndøgo, khagua nøzøgim nonqo-
te qaløvøtupam, sège-føløzømém, neka palai ndøgo, mege-te
qo:løvøtupam, vōvøndøzem. Khamøe ambá manqei ge:v-té
qanø-ziandamín. 41 Geté livin-qase ndøugu, ibøkha mokho-
te, nandi bawa mu:zavám. Yaq khagua mege, nandi-té
qano:qavíg, vømōføgakh. Kha khokhokeáv. Geté okho,
khamøe ndømøkuimát, khagua ate ndægo vømū-møkuvøem.
42 Yaq nakhag ezoqam, ndimbula ezoqam, zitøge-qa
ndøgoám. Soqaín ndøgo, ndigu manqei-te titanqayam, vømø-
khokhonīm. 43 Geté ndego nakhag kawa ezoqam, Zulies, Pol
khandi:vat-qa ndøgoám. Yaq ndego gèzømbø-kház. Ezoqa
ewaqape, ndigu tanqayam gi:zøtez, ndego ibøkha-te vøvuam
manqat zø-eín, bemō-tanqayam, manqei-te bemōqaqavam.
44 Geté ndigu ezoqa nøme, tanqayam zøtezateav gigoam,
khagua qaqageap-te fabam manqat zø-eín, manqei-te betē-
tanqayam. Yaq av nqægo, ni ezoqa ate qatigoam, manqei-té
qeimø-qaqavám, vōi-khandi:n.

28

Malta manqei bawa-te gigoam

1 Ni manqei-te qeimøqa, yaq ni āv qatiyogém nqægo:
Nqanek manqei bawa, iz Maltá. 2 Ndigu ezoqam, ta manqei-
te ndøgo giyagam, matev eqeieqei nimatanám, vǭkhatomb.
Yaq gøina niløvutím. Zapa ndøgo, qæ ndølanqavát neka qozaq
ndønqeivøém.
3 Pol gøina ndøpizumát. Yaq gøina geløvut, qawagim, te-tata
ndøgo, wazeam ndongikáv, pingim-te vømbōtag. Wazeam av
nge:go teqatag, yaq løvøte qóqeív. 4 Yaq ndigu mo-manqei-
anim, Pol gi-ometam, wazeam pingim-te gembo-følawam, āv
ginibónd nqægo, "Ngenek pepen ezoqám as ndøgoát. Uni-
manqatín. Ndego geoneáv, ibøkha-te. Geté ndakin, ndugu
mbumbukiam nømu, ezoqam-te yaq-fia ndutaev, unimé:-
laváo."
5 Geté Pol wazeam sège-vingitáv, gøinam-te sasa ndø-
ogiu. Yaq ndego soqain-qase qeiviáv. 6 Ezoqa āv gini-
matavupám nqægo: Ndego ndǫ̀mbo-tøpuí, o segébøiáv,
vønanīm. Yaq amba me:nqanqeitupám. Geté Pol-te matev-
qase fakhaneav qagoam, yaq matavap gè-enendém, gi-einim,
"Ngenek mbumbukiám nøme ategó."
7 Ta manqei avønin-te ndøgo, manqei nøme mǫ̀ndøgoám.
Ndøgo Publius-qá manqeí. Ngenek megeat ezoqam ndøgoám,
ta manqei bawa-qase-te ndøgo. Yaq ngenek ni gèkhatómb,
lou neka venanqei nonqo vønī-etoam. Khøuwa misiká.
8 Publius-ge eve, enqoni mbovinumám. Ngusum tatas neka
emu mbogoám. Venanqei nonqo-té gebuvám. Yaq Pol
tenøwáv ndøgo, zenda vømbǭeve, sasa ndøguligulim. Yaq
ndego enqoni, sègembo-navøém. 9 Nqanek matev qafakhan,
yaq até enqoni-us ezoqa nømé-a, manqei bawa-te giyagam,
Pol-te vøndōzav. Yaq enqoni sègezø-navøém. 10 Ndigu ni vizap
kandambá ginigu. Yaq ni manqei nqawa qei-ivøvem, gekha
gigiāp ndøgo, ni mbain qeigoam, ndigu sègeni-etoám.

Pol Lom taon-te gemøfakhan

11 Ta manqei bawa-te ndøgo, palai khagua mǫ̀ndøbøetám.
Khamøe viav qa-ogitat, ndøgo tømbøegéz. Aleksandlia taón
qandovuáo. Palai khagua-qa mege-te ndo:go, Mbumbuk
Qaqangeap-qá nqovønqova mo:goám.
Yaq khamøe viav qame-navøem, ni tǫtiketámb, vǭi-søkuzim.
Løvøyak misiká qeisokhoam, ta manqei bawa-te ndøgo. 12 Yaq
ni Silakus taon-té qeimø-tokhotáv, khøuwa misika vøimǭ-
qovezam. 13 Yaq nqawa qei-ivøvem, ni Legium taon-té
qeitøteít, vøimǭ-tokhotav. Yaq nøme qandopave, khamøe sa

28:2 28:2 2 Ko 11:27 **28:5** 28:5 Mak 16:18 **28:6** 28:6 Kel 14:11

zita-té qandofeá, vøsøkutan. Yaq khøuwa menas mbá qati-
teität, Puteoli taon-te vøimø-fakhan. 14 Ta taon-te ndøgo,
Klisten ezoqam møndøgoám. Ndigu gèkhatómb. Yaq ni
pula kopó, ti namba qati:goam. Yaq nqawa qei-ivøvem, zapá
qeitøniáv, atema Lom taon-te.
15 Ndigu Klisten ezoqam, Lom taon-te giyagam, manqat
é-møndømø-yogém, av nqægo, ni Puteoli taon-te qeifakhan.
Yaq ndigu ezoqa nøme, ni nømende-qa ndozáv. Andé qámbá,
ginduzav. Nøme ndigu, ni Apius maket-té qeitø-qaqandám
neka nøme, ta manqei-te ndøgo, vøi-qaqandam, Venanqei
Nonqo Khoev Misika gimbo-akhaemam. Pol nginik ezoqa
gezømet, yaq Mbumbukiam ike manqat mbo-eín, neka mbøni
vømbōbøi.

Pol Lom taon-te, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat
ge:zømesimat

16 Ni Lom taon-te qeimø-fakhan, yaq gaman ezoqam, Pol
sègembo-takém, av nqægo, khoev eqeieqei-té géyagát. Geté
nakhag ezoqa kopo møndømbo-goám, gembo-kewagam.
17 Yaq khøuwa misika-qa zita-te, Pol Zu megetapak zø-
akhayám. Yaq gindupindam, ndego āv gezømbe-eín nqægo,
“Tát-za neka ata-za. Noqa yaq-te, manqat nqánek: No manqa-
zapa-qase goneáv, nigi ezoqam-te neka nigi atanakha-
zapazapa-za-qa matev-te. Geté Zu ezoqam, no sège-
møvønonám, Zelusalem taon-te. Yaq no Lom ezoqam-qá
zenda-té ginøveém. 18 Geté Lom ezoqam ginø-sinøzumem,
ndigu no nqonqotønat-qa ndøgoám. Zapa ndøgo, ndigu
no-te manqa-zapa-qase qeiviáv, ta zapaya ndøgo, ezoqa
løvøte-te ndi-abam, av Zu ezoqam noqa yaq-te qazømbe-
pøovam. 19 Geté Zu ezoqam, tiqa manqat gèsanqawém. Yaq
no nakhoa nøme qeiviáv. Yaq no āv qazømbe-eín nqægo:
Ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape, Siza, ekezan
be-ewág, noqa manqa ovøyam manqat. Geté no ambá av
nqǣgo, nøkeza ezoqam manqa nømøzø̄-søkuzām. 20 No zo ta
zapaya nqánek qazømbe-akhá, nqanek manqat tæzø-ein. No
nginik auli sen, te zapaya ndégo tinømbe-løvønøzat, ni Izlael
ezoqam, Mbumbukiam-te nqazio-tana, tendo-khofotav, ni
tekhandi:n.”
21 Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Zudia ezoqam, ni qoqa yaq-
te pepa khofotøveáv. Neka nigi ezoqa kopo okhoeáv, ni-te,
manqa vøqā-søkuzim, o qo zapaya, manqat soqain vønī-ein.
22 Geté ni qakeza manqat yoge-qa nigú, ande āv khoqotē-
matavap. Zapa ndógo, ni āv qatiyogé nqægo: Manqei-
manqei ate ndægot, ezoqa nqanek bawan ndakinak, manqa
mbogeve:matún.”

28:18 28:18 Kel 26:31 **28:19** 28:19 Kel 25:11 **28:20** 28:20 Kel 26:6-7 **28:22** 28:22 Kel 24:14

23 Yaq ndigu Pol namba, khøuwa nøme ndøzavém. Yaq
ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa kandambá gindupindam, Pol ma
ge:qotam. Yaq khøuwa gemat, qanaqanus atéma khagus, Pol
Mbumbukiam-qá Megeat Matev-qá yaq-té gene-zømesimát.
Ndego āv gezømbe-ovøemát nqǽgo: Mozes-qa guguna man-
qat neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa man-
qat mokho-te, Yesu-qa yaq-te, mǹndø-peaomém. Yaq ndego
ndigu Yesu-te khatoza-qa ndøgoám. 24 Ezoqa nøme, mǹndø-
unimanqatiním, Pol-qa manqat. Geté nøme ndigu, unimanqat-
inteáv.
25 Yaq ndigu ekeza mokho-mba, ponqombap ndønqazém.
Yaq sègezáv. Geté Pol ndigu bugukhokhof, āv gezømbe-
eín nqǽgo, "Manqat ndøgo, Nqova Mbomambaqape zogi
atanakha-zapazapa-za gezø-ein, Aezaya mokho-te, ndego
Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, nqanek manqat
unimanqatín. Ndøgo āv qane-eín nqǽgo,
26 'Vǹqáv, ndigu ezoqam vømøzø̄-ein:
Zo ndòzo-ewagát.
Geté manqa mokho zombó-ndapemák.
Zo ndòzo-kewagát.
Geté zóqeivimák.
27 Zapa ndǿgo, nginik ezoqam,
mbøni gèzø-føgøføgakhám,
neka gea gèzø-tokeáp,
neka bǿi ndī́kōpø̄ī́tāp.
Zapa ndǿgo, ndigu poeveáv,
bøi ti:qeivat neka gea ti:-ewagat,
neka mokho tindapem,
yaq no-te vøndé-qambūz,
no vøté-khakheinøvēm.' "
28 Yaq Pol nøme gezø-ein, "Zo vǹezøtéz. Mbumbukiam
nqanek khandi manqat, ndakin até bawan vini-ak-té genø-
khofotáv. Yaq ndigu ndǹndapém."*
30 Ta khoev-te ndøgo, Pol viav menás geqotam, fia vø̄-
aumam. Yaq gekha ezoqām ndigu, gindu-okhoam, sège-
khatobín. 31 Ndego ezoqa Mbumbukiam-qa Megeat Matev
neka Evezøza Yesu Keliso-qa yaq-té gene-zømesimám. Ndego
manqat sège-manqatám. Ezoqam-qa møe goneáv. Neka
ezoqa kopo ndego khazeáv.

28:26 28:26-27 Isa 6:9-10; Kel 25:13; 26:2, 6; 27:24; Lom 1:5 * **28:28** 28:28 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndǿgó. Ta manqat nqánek: 29 Pol nqanek manqat ge-ein, yaq Zu ezoqam sègezáv. Izuizu manqa ndø-itumbumát. Manqa itumbam kandambá gigoat.

Lom
Pol-qa pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Lom taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pol Lom taon Klisten bawan ezoqam-té genø-peawám. Ta khøuwa-te ndøgo, ndego Kolin taon-té gegoám. Pepa gumu-peawam, yaq Fibi mbo-etoám. Yaq Lom taon-te ngúnuk gundapát. Lom taon ndøgo, kandambaqapé. Itali manqei-té qagó. Gaman kawakawa-za ndǿgo tigoám. Klisten ezoqam ndigu, Lom taon-te gisøkhoam, nøme ndigu, Zu ezoqám, neka nøme ndigu, bawan vini-ák.

Nqanek pepa mokho-te, Pol taqa yaq-te ndǿgo tene-peawám, Mbumbukiam-qa bøi-te, ande āv khoqoté-ndaføyamba-ēq. Ndego āv gene-eín nqǽgo: Ezoqa ewaqape, manqa-zapazapa-ús. Neka ezoqa kopømba mbaín, Mozes-qa guguna manqat paev mokho-te o matev eqeieqei gone mokho-te, Mbumbukiam-qa bøi-te ti-ndaføyamba-ez. Geté Yesu ti-unimanqatinim, yaq Mbumbukiam tiqa manqa-zapazapa ate ndægo, segembøé-navøém, yaq ndigu teqa bøi-te vǿ-ndaføyamba-ēz. Yaq ndigu kopømbaqapé, yage ndakinak ndǿndapém, Yesu namba vǿe-yagāt.

1 No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé sasae ezoqám. No Mbumbukiam ndøveatán. Tegé u-anem nógoát. Ezoqa teqa Manqat Mbomambaqape nøté-zømesimát.

2 Mbumbukiam é-møndo:-eín, tegi manqa vevezam ezoqam mokho-te, nqanek Manqat Mbomambaqape, ndǿfakhán. Mbumbukiam-qá Manqat mokho-té qapeawáp. 3 Nqanek Manqat Mbomambaqape, ekeza Yo-qá yaq-té qanegó. Manqei-qape-qa matev-te, ndego Deivid-gé zeó. 4 Geté løvøte-te gendo-khandi:v, ta mokho-te, Nqova Mbomambaqape, ni āv qaninømánd nqǽgo: Ngenek Mbumbukiam-gé Yó, neka ndego bazaføgakh-qapé. Ndego Yesu Kelisó. Nigí Evezøzá.

5 Te mokho-te, Mbumbukiam kuku mbogoám no-te, neka no tege u-anem vǿve. Yaq no bawabawan-te ate ndægo, ezoqa nó-itubít. Yaq ndigu tïabiti-unimanqatiním neka teqa manqat tïabiti-ndapém. Yaq Keliso-qa iz tàbete-eqawát.

6 Até zó-a, zo Mbumbukiam vøzǿ-akha. Zo ndakin Yesu Keliso-gí ezoqám. 7 Nqanek pepa zo-té qatø-peaomít, zo Lom taon-te nandozo-yage. Mbumbukiam kuku kandambá zo-te. Ndego zo ekeza ezoqam me:zæzá.

1:1 1:1 Kel 9:15 **1:2** 1:2 Lom 16:25-26 **1:5** 1:5 Kel 26:16-18; Gal 2:7-9 **1:7** 1:7 Num 6:25-26

Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka sambi matev ndøgoát, zo-te.

Pol gepøogeapam, Lom taon-te tewav

8 Noqa manqat āv qaténgáz nqægo: No ike kandambá, noge Mbumbukiam-te, Yesu Keliso mokho-te, zo ezoqa ewaqape zapaya. Zapa ndøgo, manqei-qape ate nqægo, ezoqa zoqa unimanqatin-qa yaq-te, sùgumu-manqatét. 9 Mbumbukiam, te zapaya no kha sa nqæ-nqonqotøve, no ezoqa teqa Manqat Mbomambaqape, ekeza Yo-qa yaq-te nqate-zømesim, ndego mǫ̀ndæ-otév, no oskia nøzø-guligulimatún. Khøuwa kopoáv. 10 Neka no ndego āv qambøe-vi:matún nqægo: Ndego poev tømbogoat, nakhoa bènø-mboqoá. Yaq notøndónáv, vaev-te, zo banōzømet. 11 No vao kandambá zo-te. No zo zømete-qa neka Nqova Mbomambaqape-qa bazaføgakh etoam-qa nøzøgó. Zo unimanqatin-te, tǫ̀ne-føgakhǽz. 12 Yaq no zo namba tizi:goat, ni yaqyaq-a, niqa unimanqatin matev mokho-te, zita zítøpøzát, zo noqa zita vozó-tøpøzēm, neka no zoqa zita vǫ́e-tøpāz.

13 Nǫ́fuap! Zo vǫezøtéz, av nqægo: No khøuwa kopoáv, qæpøogeapam, zo tæzømet. Até zo mokho-té-a, noqa sasae-te, mokho bèfakhán, av manqei nøme-te qæfakhanumat. Geté gènømbe-paín. 14 No Mbumbukiam-qa Manqat, ezoqa ewaqape sà bazømbu-etoám, oskiá ndøgo, Glik bawan-ak o bawan vini-ak ndigu, neka oskiá ndøgo, zøtezat ezoqam o zøtezatav ezoqam ndigu. 15 Yaq nakémbá, no poev kandambá. Até zó-a, zo Lom taon-te nandozo-yage, Manqat Mbomam-baqape nøtézømás.

Mbumbukiam eqeieqei ndigu tenezœzá, ndigu ndi-unimanqatinat

16 No mivi mbaín, nqanek Manqat Mbomambaqape-qa yaq-te. Zapa ndøgo, ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-qá bazaføgakh mu:sasaeát. Yaq gekha ezoqām ndigu, ndi-unimanqatinat, gékhandí:z. Nqanek khandi matev, bugukhokhof Zu ezoqam-té qanøfakhán. Yaq vaev, até manqei vini-ak-té-a, vømōfakhan. 17 Nqanek Manqat Mbomambaqape mokho-te, ni Mbumbukiam teqa matev eqeieqei-qape nivevezám. Ta matev eqeieqei-qape nqánek: Ezoqa teqa bøi-te, unimanqatin matév gini-ndaføyamba-ezát. Unimanqatin matév qane-ngazøngazám neka unimanqatin matév qame-kopømba-ín. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo, “Ezoqam ndøgo tené-ndaføyamba-év, te-unimanqatintat. Yaq géyagét.”

1:10 1:10 Kel 19:21; Lom 15:23 **1:13** 1:13 Kel 19:21 **1:16** 1:16 Mak 8:38; 1 Ko 1:18-24; Kel 13:46 **1:17** 1:17 Lom 3:21-22; Hab 2:4

Mbumbukiam qaqa tenøgǿ ndøgo, ndigu ndisanqawe

18 ⌊Nqanek manqat, Mbumbukiam ni eqeieqei ndenæna,
ni nqazi-unimanqatinat, ndøgo gigiap-qapé.⌋ Zapa ndøgo,
Mbumbukiam, ndego yan-te ngo:yage, āv gene-vevezám
nqægo: Ndego qaqa kandambá. Ezoqa ndigu, ndisanqawe
neka manqa-zapazapa ndimatanam, neka ta mokho-
te, unimanqatin manqat sa nditokhonam, ti-te ndigu,
Mbumbukiam yaq-fia ndøtá. 19 Zapa ndøgo, ndigu
Mbumbukiam-qa yaq-te, mǫndæzøtéz. Ndego ekezan
mǫndøzø-vøndøyám. 20 Unimanqatín. Ezoqa kopømba mbaín,
Mbumbukiam te-omet. Geté Mbumbukiam manqei-qape
ande ge:khakheinam, atema ndakin, gigiap ate ndægo,
gekhakheinam, ni āv qani-nømendím nqægo: Ndego
bazaføgakh-qapé, miavmiáv, neka ndego unimanqatin
Mbumbukiám. Yaq nakémbá, ezoqa kopømba mbaín,
timanqatat av nqægo, “Ni manqa-zapazapa goneāv, zapa
ndøgo, ni Mbumbukiam-qa yaq-te nǐtinøtenāk.” 21 Ndigu
Mbumbukiam mǫndæzøtéz. Geté ndigu matavapøteáv, av
nqægo, ndego Mbumbukiām. Neka ndigu ndego vizupáv.
Neka ndigu te-te ike manqat manqatemáv. Yaq tiqa matavap
mǫndømø-mokho-mbaín. Tiqa mokho-te, matavap eqeieqei
mbaín. Bøivun mu:nqeitám.

22 Ndigu ekeza kha, matavap loloakh-us me:vewé. Geté
tiqa matavap, mǫndøzø-livilivisám. 23 Tiqa matev, mokho
mbaín. Zapa ndøgo, khandi miav-ak Mbumbukiam, ndigu
vizupáv. Geté tae khøuwiap bugug vinivinimba mbovizáp,
ekezan ndikhakheinam, bugug kopømba ande av ezoqam
ndi:gu, vaev-te tipakhaez, o pipisi ndi:gu o søvakha gi-
giap ndi:gu o gigiap ndivisigiap ndi:gu. 24 Yaq nakémbá,
Mbumbukiam sègezø-iváv. Ndigu manqa-zapazapa, sà be-
matønumít, av ndi:qovetu. Yaq tiqa mambe matev-te, izuizu
kha soqaqape-té giabenø-veém, neka yaqyaq-a mivi betē-
etoam. 25 Ndigu unimanqatin manqat, Mbumbukiam-qa
yaq-te, gè-ivøvém, khavozam manqat vømbō-paevem. Ndigu
gigiap mba mbovizáp, Mbumbukiam gekhakheinam, neka
taqa iz ndǐmbō-ēqāwāt. Geté Mbumbukiam, ndego gigiap
ate nqægo gekhakheinam, ndigu vizupáv. Geté teqa iz, mi-
avmiav, bèto-eqawát. Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

26 Mbumbukiam zita gi:wuowem, yaq ndego sègezø-
iváv. Ndigu mivi matev, sà tiabiti-matønumít, av ekezan
ndi:qovetu. Sakheis nøme, nøkenøkem matev eqeieqei, gè-
ivøvém. Yaq izu sakheis mambe matev ndøgoatún. 27 Yaq

1:19 1:19 Kel 14:15-17; 17:24-28 **1:20** 1:20 Job 12:7-9; Psa 19:1 **1:21** 1:21 Ef 4:17-18 **1:22** 1:22 Jer 10:14; 1 Ko 1:20 **1:23** 1:23 Deut 4:15-19; Psa 106:20 **1:27** 1:27 Lev 18:22; 20:13; 1 Ko 6:9

até anganá-ya, ezoqa nøme, nøkenøkem matev eqeieqei, gè-ivøvém, sakheis namba. Yaq tiqa poev, ndøgo ekeza mbøni mokho-te ande gøinam me ndøwageap, angana nøme-té qanø-okhoatún, yaq ndigu izu angana mambe matev vōgoatun. Ta mokho-te ndøgo, ndigu mivi-qape ndø-ndapemín. Ndøgo tiqa matev-qá yaq-fiá.

28 Ndigu ezoqam, gèzømbo-qasí:v. Mbumbukiam-qa yaq-te matavapøteáv. Yaq Mbumbukiam ndigu tiqa matavap soqøsoqa-té genøziváz. Matev sá tiabegó ndøgo, eqeieqei mbain ndøgo. 29 Ndigu tiqa mokho-te, manqa-zapazapa vinivinimba gèmøzø-tøtøvøyám. Ezoqa soqaqape-te abam matev, neka gigiap qovetu matev, neka ezoqa ngenøgim matev, neka ova matev, neka ezoqa pakhapakha khaneam matev, neka nøfee matev, neka khavozam matev, neka ka awam matev, ndigu khàpe zømbe-khouwév. Ndigu manqa ndøgeve:matún, 30 neka manqat soqøsoqa vōmanqatatun. Ndigu Mbumbukiam gèsanqawé. Ezoqa nøme gèvøozotatún neka ekeza mokho-mba vōe-khambuvupatun neka ekeza kha vō-eqatatun. Ndigu manqa-zapazapa nøme matanam-qa ndøvawatún. Neka ndigu evøndipakha-qa manqat pøpøvumáv. 31 Ndigu matavap eqeieqei mbaín. Manqa mbusa giveemin, yaq ndigu matev gonemáv, av gi:-einimin. Ndigu kuku matev mbaín neka tanakh matev mbaín, ezoqa nøme-te. 32 Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-manqaté nqægo, “Gekha ezoqām ndigu, matev av nqægo gigoatun, ndigu bèpakhaéz.” Ndigu nqanek manqat mǫndæzøtéz. Geté manqa-zapazapa sègegoatún. Geté ta-mbá mbá ndøgo, ekezan manqa-zapazapa ndimatanam. Ndigu até ezoqa nømé-a, zita zøtøpazét. Matev āv tiní-matønumát.

2

Mbumbukiam-qa manqa ovøyam matev eqeieqei

1 Qo gekha ezoqam, ezoqa nøme-te manqat ndoqo-møvøyam, qo kopømba mbaín toqo-matavupat, av nqægo, qo qakezan, manqa-zapa mbaìn. Zapa ndøgo, matev nøme, taqa yaq-te, qo ezoqa nøme-te manqat ndoqo-møvøyam, qo qakezan mòqogoatún, av ndigu ndi:matanam. Yaq até qó-a, manqa-zapa-ús. 2 Ni mìzi:nøtén, Mbumbukiam ti-te ndigu, yaq-fia ndetawat, ndigu matev soqøsoqa ndimatanam, ndøgo eqeieqeí. 3 Yaq ge qô, ndoqo-matavap, qo qakezan matev av ndoqote-matanam, av ezoqa nøme-te manqat ndoqote-møvøyam, yaq qo Mbumbukiam-qa yaq-fia taev-te, ndoqóvuaq? Av taoká. Qóvuaqák. 4 Neka ge qô, Mbumbukiam-qa kuku matev kandambaqape neka

2:1 2:1 Met 7:1-2; Zion 8:7 **2:4** 2:4 Ef 1:7; 2 Pita 3:15

tanøtanakh matev neka aiyaiyav matev qo-te, geqambó-
qasiːv? Neka qo qeiviâv, av nqægo, Mbumbukiam qo teqa
kuku matev mokho-te, qambuqan-qa ndeqago. 5 Geté qo ùni
qote-føgakhǽq neka gèqambo-qasíːv, toqoqambuq. Yaq ta
matev mokho-te, qo Mbumbukiam-qa qaqa, qo-te ndømbogo,
qòkhouwevtét. Yaq ndego, ta khøuwa-te ndøgo, teqa qaqa
tøndovea, qo-te yaq-fia āv tenétá. Ta khøuwa-te ndøgo,
ezoqa ewaqape tinǿqeivím ndǿgo, teqa manqa ovøyam
matev eqeieqeí. 6 Mbumbukiam ezoqa ewaqape, yaq-fia
āv tezømbé-etoám, av ndigu ndiːmatanam. 7 Ti-te ndigu,
matev eqeieqei matanam-te bazaføgakh ndi-asøzu, neka yage
qanimav-qape-qa ndivawe, Mbumbukiam namba, neka
megemege-te ndoːgo, iz akhae kandambaqape neka khandi
vaev mbain ndape-qa ndigu, ti-te ndigu, Mbumbukiam
khandi miavmiav zǿ-etoám. 8 Geté ti-te ndigu, ekeza kha
mba ndiːqeivi neka unimanqatin manqat ndisanqawe
neka matev soqøsoqa ndimbopaev, Mbumbukiam qaqa
zǿgó neka yaq-fia vǿtā. 9 Ezoqa ewaqape, ndigu manqa-
zapazapa ndimatanam, viniv-qape neka mbøni vaev matev
zǿfakhanám. Bugukhokhof Zu ezoqám. Geté até bawan
vini-ák-a. 10 Geté ti-te ndigu, matev eqeieqei ndimatanam,
Mbumbukiam yage qanimav-qape neka iz akhae matev
neka sambi matev zǿ-etoám. Bugukhokhof Zu ezoqám. Geté
até bawan vini-ák-a. 11 Zapa ndǿgo, Mbumbukiam, ndego
manqa ovøyam ezoqam eqeieqeí. Ndego ambá av nqǽgo,
yaq-mbā genøwavīn.

12 Matev av nqǽgo: Gekha ezoqām ndigu, Mbumbukiam-
qa guguna manqat mbain ndigu neka manqa-zapa ndi-
matanam, ndigu gésoqoéz, oskiá ndøgo, guguna manqat
mbain ndigu. Neka gekha ezoqām ndigu, Mbumbukiam-
qa guguna manqat ndøzøgo neka manqa-zapa ndimatanam,
yaq Mbumbukiam ekeza guguna manqat mbópáev. Yaq yaq-
fia āv tezømbé-etoám. 13 Zapa ndǿgo, Mbumbukiam-qa bøi-
te, ndaføyamba ambā ndígu tīgu, teqa guguna manqat sa
ndiyoge. Geté ndaføyamba ndígu tigú, teqa guguna man-
qat ndimbopaev. 14 Bawan vini-ak, ndigu Mbumbukiam-
qa guguna manqat mbaín. Geté ndigu ezoqa nøme, matev
sège-matønumatún, av guguna manqat ndæmanqate. Zapa
ndǿgo, oskiá ndøgo, ndigu Mbumbukiam-qa guguna manqat
zøtezateav ndøgo, ndigu guguna manqat ndøzǿgó, tiqa mokho-
te. 15 Tiqa matev ni āv qaninømánd nqǽgo: Mbumbukiam-
qa guguna manqat, tiqa mbøni-té qanuː-peawáp. Manqa-
zapa gigoatun, yaq ekeza matavap ndøgo, soqøsoqa meːzæbín.

2:6 2:6 Psa 62:12; Prov 24:12; Met 16:27; 2 Ko 5:10 **2:8** 2:8 2 Tes 1:8 **2:14** 2:14 Kel 10:35

Geté matev eqeieqei gigoatun, ekeza matavap ndøgo, ezoqa
eqeieqei vøezæbɨn. 16 Mbumbukiam-qa manqa ovøyam
kandambaqape-te, bavokhó qandó-fakhán, ta khøuwa-te
ndøgo, Mbumbukiam Yesu Keliso-qa mokho-te, ezoqam-qa
matev tegevea, khonoam-te ndimatanam. Manqat Mbomam-
baqape, no ezoqa nqate-zømesim, āv tøne-manqaté.

Zu ezoqam-qa yaq-te, ndigu Mozes-qa guguna manqat ndimbopaev

17 Gebâ qo, Zu ezoqam, qo Mozes-qa guguna manqat-
te ndoqoto-taqa neka Mbumbukiam-qa yaq-te ndoqote-
khambuvap? 18 Qo Mbumbukiam-qa poev mòqote-qatéq,
neka qo mòqote-qatéq, gekha matēv ndøgo, eqeieqei. Zapa
ndógo, qo Mozes-qa guguna manqat, mǹdæ-qamákh. 19 Qo
āv qoqote-mataváp nqǽgo: Qo bøi waev mbain ezoqam-
gí ituza ezoqám neka tiqá waév, ndigu bøivun-te ndiyage.
20 Neka qo ndoqo-matavap, qo matavap mbain ezoqam-gí
ovøyam ezoqám neka qo zøtezat mbain ezoqam-gí nømendim
ezoqám. Qo Mozes-qa guguna manqat nandaqago, yaq qo āv
qoqote-mataváp nqǽgo: Qo matev ate ndægo mòqote-qatéq
neka unimanqatin manqat ate ndægo ndaqâgó.

21 Ge qô, ezoqa nøme ndoqote-zømesim, qo qakeza nømendim
matev toqombó-paev? Qo ezoqa ndoqozø-manqate av
nqægo, “Ndø-aqònā́m,” gebâ qakezan, moqó-aqonumatun?
22 Neka qo ezoqa nøme ndoqo-guguza av nqægo, “Nøkenøkem
matev ndøngìːwā́t,” gebâ qakezan, nøkenøkem matev moqó-
ngiːtatun? Neka qo tae khøuwiap ndoqo-sanqawe, gê, qo
tae khøuwiap khoev-te, taqa gigiap fia kandakanda moqó-
aqonumatun? 23 Qo āv qoqote-khambuváp nqǽgo, “Ni
Mbumbukiam-qa guguna manqat nqanǐgú.” Geté qo sòqo-
møkuimatún, neka ta mokho-te, Mbumbukiam-qa iz voqō-
voaɨn. 24 Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat āv qane-
peawáp nqǽgo, “Zo Zu ezoqam zapayá, bawan vini-ak,
Mbumbukiam-qa iz ndingiːwat.”

25 Qo Mbumbukiam-qa guguna manqat toqombo-pavat,
yaq qoqa ngusum kepøtøzat matev, mokho-ús. Geté
toqonqawa, qo andé ngusum kepøtøzateav ezoqam me
qoteːgó. 26 Bawan vini-ak, ndigu ngusu qogøzat matev mbaín.
Geté ndigu Mbumbukiam-qa guguna manqat timbopavat,
yaq Mbumbukiam ndigu andé ngusu qogøzat ezoqam me
meːzæzá. 27 Ndigu bawan vini-ak, ndigu ngusu qogøzat matev
mbain ndigu, gete Mbumbukiam-qa guguna manqat sa
ndimbopaev, ndigu qo Zu ezoqam, manqa-zapa-us méːqǽq,

2:20 2:20 2 Tim 3:5 **2:21** 2:21 Met 23:3-4 **2:24** 2:24 Isa 52:5 **2:26** 2:26 Gal 5:6

qo ngusu qogøzat matev nandaqago neka guguna manqat
uni ndoqote-qateqat, gete qoqo-møkuiatun.
28 Zu ezoqam-anim, ambá ndēgo, ndego ngusum-te
ndego, neka tegi ngusum vȫkepøtøzem. 29 Geté Zu ezoqam-
anim ndégo, ndego ekeza mbøni-te Zu ezoqam ndego.
Neka unimanqatin ngusu qogøzat matev, ambá ndȫgo,
ezoqam-qa kha-te gigoatun, av Mozes-qa guguna manqat
nqæpeawap. Geté unimanqatin ngusu qogøzat matev ndȫgo,
Mbumbukiam-ge Nqova, ezoqam-qa mbøni-te gegoatun.
Ezoqam av ngiːgu, ambá av nqǣgo, iz akhae matev ezoqam-
tē gi-upøgimatūn, geté ndigu iz akhae matev, Mbumbukiam-té
gi-upøgimatún.

3

Matev ndøgo, Mbumbukiam manqa mbusa geve, tego, ndego
ndȫmatanám

1 ⌞Av tægoat ndægo, av qate-peaumavun.⌟ Yaq gê, ndøgo
qanimâv, Zu ezoqam ndoqogo? Neka ngusu qogøzat matev
mokho tȫgo? 2 Ndøgo qanimav-qapé neka mokho kan-
dambá. Bugukhokhof nqánek: Mbumbukiam ekeza manqat,
Zu ezoqam-qá zenda-té genøvé. 3 Unimanqatín, Zu ezoqa
nøme, Mbumbukiam-qa manqat paeveáv. Geté, zô ndozo-
matavap? Mbumbukiam ndigu gezø-ein, av nqægo, "Zo nogī
ezoqām," yaq gê, ndego ekeza manqat ndȫsanqawe? 4 Āv
taoká. Mbumbukiam unimanqatin manqat mba ndømanqaté.
Ezoqam ambá ndækhavozám. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa
Manqat, āv qane-peawáp nqǽgo,
"Mbumbúkiam! Ezoqa ndȍqeivím, av nqægo:
Manqat ndøgo, qo ndoqo-manqate, ndaføyamba-qapé.
Ezoqa qo manqa ovøyam-te vee-qa teqago, yaq qo ndȍqopitáv.
Zapa ndȫgo, qo unimanqatin ezoqám."
5 Niqa manqa-zapazapa mokho-te, ezoqa tiqeivat av
nqægo, Mbumbukiam ekezan, matev eqeieqei-qapē,
yaq gê, ni áv khazíː-einīm? Gê, ezoqa nøme-qa manqat
unimanqatīn, ndigu ndimanqate, av nqægo, ndøgo eqeieqeī
mbā, Mbumbukiam ni-te yaq-fia teta, niqa manqa-zapazapa
zapaya? 6 Āv taoká. Mbumbukiam-qa matev eqeieqei-qapé.
Teqa manqa ovøyam amba soqain tøgoni̇n, yaq gê, ndego
manqei-qape ezoqa ate ndiːgu-qa manqa ovøyam áv kené-
ewāg?
7 Ezoqa nøme, āv gini-manqatatún nqǽgo, "Noqa meakha
manqat mokho-te, ezoqa tiqeivat, av nqægo, Mbumbukiam
ndego vinī, ndego unimanqatin manqat mba ndømanqatē,
yaq ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-qa iz tø-eqatat, yaq

2:29 2:29 Deut 30:6; Kol 2:11 **3:4** 3:4 Psa 51:4

gekha zapâ, no Mbumbukiam manqa-zapa-us tenæmbat?”
8 Neka ezoqa nøme ndimanqate, “Manqa-zapazapa, sà bizigú.
Yaq matev eqeieqei tàbetønde-wáv.” Ezoqa nøme, ni-te man-
qat āv gini-møvøét nqǽgo: Ni ezoqam āv tøti-zømesím. Geté
ndøgo meakha manqát. Mbumbukiam ti-te ndigu, yaq-fia
eqeieqei ndǿtá, ndigu ni-te manqat av nqægo ndimøvøet.

Ezoqa kopo eqeieqei mbaín, Mbumbukiam-qa bøi-te

9 Yaq ndakin áv khané:go? Ni Zu ezoqam, bawan vini-ak
tizí-løvuza? Áv taoká. No zo mǿte-zømesimavún, av nqægo,
Zu ezoqam neka bawan vini-ak, manqa-zapazapa-qa mokho-
te, kopømbá sugumu:gú. 10 Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa
Manqat, āv qane-peawáp nqǽgo:
“Ezoqa eqeieqei kopo mbaín.
Ūnime:-mbaín.
11 Ezoqa matavap loloakh-us kopo mbaín.
Neka ezoqa kopo mbaín,
ndego Mbumbukiam-qa poev gone-qa ndembogo.
12 Ezoqa ewaqape,
Mbumbukiam zitá gini-wuowém.
Ndigu sùgumu-soqoéz.
Ezoqa kopo, matev eqeieqei gonemáv. Mbaín.
13 Tiqa manqa-nqa,
andé manqei-pakha ozap mboqogeap me me:gó.
Tiqa tou,
meakha manqat me:manqaté.
Tiqa manqat,
andé wazeam soqaqape-gi khayam me me:gó.
14 Tiqa manqa-nqa-te,
manqat soqøsoqa neka ezoqa ngenøgim matev,
mǿndømø-tøtøvøyám.
15 Ndigu ezoqa nøme,
pakhapakha nakhamas-té ginø-khanæmatún.
16 Ndigu ande āv kinī-okhoatun,
ezoqa gèngiæzotatún
neka potonam matev vǿzø-etoumatun.
17 Ezoqa nøme namba, sambi-te ande āv khoqoté-yagāt,
ndigu zøtezateáv.
18 Neka ndigu Mbumbukiam-te,
møe mbaín.”
19 Ni mìzi:nøtén, Mozes-qa guguna manqat ate ndægo, ti-té
tønø-manqaté, ndigu guguna manqat mokho-te ndu:gu. Yaq
ezoqa ewaqape, manqat tìabiti-khoutøvém, neka manqei-
qape ezoqam ate ndi:gu tìabiti-matøvemém, av nqægo, ni

3:9 3:9 Lom 1:18–2:24; 3:23 **3:10** 3:10-12 Psa 14:1-3; 53:1-3 **3:13** 3:13 Psa 5:9; 140:3 **3:14** 3:14 Psa 10:7 **3:15** 3:15-17 Isa 59:7-8 **3:18** 3:18 Psa 36:1

ezoqa ewaqape, manqa-zapazapa-ūs, Mbumbukiam-qa bøi-te. 20 Guguna manqat toqombo-pavat, ta mokho-te
ndøgo, ezoqa kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa bøi-te tiː-
ndaføyamba-ez. Geté guguna manqat, niqa manqa-zapazapa
mba meːvøndøzú.

Ni Mbumbukiam-qa bøi-te, ndøgo tizíː-ndaføyamba-én, Yesu tizi-unimanqatinim

21 Geté ndakin, Mbumbukiam-qa matev eqeieqei-qape,
taqa yaq-te Mbumbukiam-qa Manqat ndæmanqate neka tegi
manqa vevezam ezoqam giːmanqatam, màndoveá. Ndøgo
ambá av nqǣgo, Mozes-qā guguna manqat mokho-tē qan-
doveā. 22 Yaq gekha ezoqām ndigu, Yesu Keliso ndi-
unimanqatinat, Mbumbukiam eqeieqei méːzǽb.

Ezoqa ewaqape kopó. Vinivinimba mbaín. 23 Ni ezoqa
ate nqaziːgu, manqa-zapazapa-ús. Ni zìbusøtøvém, matev,
av Mbumbukiam qambøe-pøovam. Yaq ni ambá av nqǣgo,
Mbumbukiam-qā waev-tē qazuːyagē. 24 Mbumbukiam kuku
kandambá ni-te. Yaq Yesu ni genqovotan, ta zapaya ndøgo,
ndego ni eqeieqei meːnǽmb. Yaq-mbá segegó.

25 Mbumbukiam, Yesu niqa manqa-zapazapa evøzam
nonqo ndokhofotáv. Kopømba ande av søvakha gigiap ndiːgu,
tenénaním, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam giløvusumatun, yaq
Mbumbukiam-qa qaqa vøe-navøém, ni-te. Yaq ni teqa bøi-te
ndøgo tizíː-ndaføyamba-én, ni tizi-unimanqatinim, av nqægo,
Yesu-qa kouk ni zapayā qanewā. Mbumbukiam nqanek
matev tenegó ndøgo: Ni gíːnømánd, av nqægo, teqa matev
eqeieqei-qapé. Ndego ezoqa yaq-fia nqosøgeap nakhamas-te
etopøteáv, tiqa manqa-zapazapa zapaya, ndigu bugukhokhof
gimatønumam, Yesu fakhaneav qagoam. 26 Zapa ndøgo, ndego
aiyaiyav matev ezoqám. Mbumbukiam ni ndakin khøuwa-
te, teqa matev eqeieqei-qape, ta mokho-te nqánek gini-
nømendím: Ndego Mbumbukiam eqeieqei-qape, ni eqeieqei
ndøgo tenénǽmb, ni Yesu tizi-unimanqatinim.

27 Av tægoat ndægo, yaq gê, ni kopømbâ nqaziː-khambuvap?
Av taoká. Kopømba mbaín! Zapa ndøgo. Ni Mbumbukiam-
qa bøi-te, ambá ta zapaya ndø̄go, tiziː-ndaføyamba-ē̄n, Mozes-
qa guguna manqat nqazimbo-paev. Geté ni Mbumbukiam
eqeieqei sa ndøgo tininæná, ni nqazi-unimanqatinat. 28 Ni
ndakin āv qaziːqeiví nqǽgo: Ezoqa Mbumbukiam-qa bøi-te
nqánek giní-ndaføyamba-éz, Yesu ti-unimanqatinim. Taoká

3:20 3:20 Psa 143:2; Lom 7:7; Gal 2:16 **3:22** 3:22 Gal 2:16 **3:24** 3:24 Lom 5:1

ndøgo, Mozes-qa guguna manqat timbopavat. 29 Gèmbo-
mataváp. Gê, Mbumbukiam ndego Zu ezoqam-gê Mbum-
bukiam yakhapùs? Neka ndego bawan vini-ak-gê Mbum-
bukiâm mbà? Ạv taoká. Ndego até bawan vini-ak-gé
Mbumbukiám. 30 Zapa ndøgo, Mbumbukiam kopo sate
ndégo. Ndego ezoqa eqeieqei nqánek genézǽb, ndigu Yesu
ti-unimanqatinim, Zu ezoqam nekā bawan vini-ak. 31 Yaq
gê, ni Yesu nqazi-unimanqatinat, Mozes-qa guguna man-
qat khokho manqat zívewe? Ạv taoká. Geté ni āv qazi:-
unimanqatinát nqǽgo: Manqat ndøgo ndøpeawap, uniman-
qatín.

4

Mbumbukiam Eibleem, eqeieqei ta zapaya nqánek geneveó, ndego gè-unimanqatín

1 Ni qaziqeivim av nqægo, ni Mbumbukiam-qa bøi-te,
niqa unimanqatin matev mokho-te tizi:-ndaføyamba-en,
yaq gê, nigi bawan-ge atanakha-zapa Eibleem-qa yaq-
te, gekha manqat zí-einīm? Ndego áv kené-ndaføyamba-
ev? 2 Eibleem Mbumbukiam-qa bøi-te, amba ekeza matev
matanam-te te:-ndaføyamba-evɨn, yaq ndego kopømbá,
ambá ge:khambuvimín. Geté ndego kopømba mbaín,
Mbumbukiam-qa megemege-te te:khambuvupat. Zapa
ndøgo, ndego ambá av nqǣgo, matev-qape ndømatanām.
3 Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-eín
nqǽgo, "Eibleem Mbumbukiam, gè-unimanqatín. Yaq
Mbumbukiam ndego ta zapaya ndøgo, ndaføyamba-qape
me:veó."

4 Gekha ezoqām ndego, ndesasaeat, yaq-fia ndǿ-upøgimāt,
ndøgo kuku matév mbá. Zapa ndøgo, ndego fia-qa ndøsasaeát.
5 Geté gekha ezoqām ndego, matev-qase goneav tøgoat, gete
te-unimanqatin, av nqægo, Mbumbukiam manqa-zapa-us
ezoqam, eqeieqei tiqa unimanqatin matev zapayā genēveō,
ndego Mbumbukiam-qa bøi-te gé:-ndaføyamba-év. 6 Deivid
ndøgo tene-manqatám, av ge:-ein nqægo: Gekha ezoqām
ndego, sasae goneav qagoam, gete Mbumbukiam ndego
ndaføyamba teveo, ndego kopømbá, khanakhanákh. Sams
mbuk mokho-te, ndego āv gene-peawám nqǽgo:

7 "Ezoqa ndigu Mbumbukiam-qa Manqat gimøkuimam,
yaq ndego tiqa manqa-zapazapa sa qambøe-navøem neka
vøtok,
ndigu ezoqa kopømbá, khanakhanákh.

3:29 3:29 Lom 10:12 **3:30** 3:30 Deut 6:4; Gal 3:20 **3:31** 3:31 Met 5:17 **4:3** 4:3 Gen 15:6; Gal 3:6 **4:7** 4:7-8 Psa 32:1-2

8 Unimanqatín. Gekha ezoqām ndego, Evezøza teqa manqa-
zapazapa sekemba matavapøteav ndøgo,
ndego kopømbá, khanakhanákh.”
9 Gê, nqanek khanakhanakh, Deivid geːmanqatam, tiqa
mba ndígù, Zu ezoqam? Av taoká. Ndøgo até tiqa ndigú-
a, bawan vini-ak, ndigu ngusum qogøzatav ndigu. Ni āv
qaziːqeivím nqægo: Mbumbukiam Eibleem ndaføyamba-
qape, teqa unimanqatin zapayá geneveó. 10 Yaq gê, ndego
Eibleem eqeieqei gekha khaiya-tē genéveo? Ta khøuwa-
te ndøgo, ndego ngusum é-møndømbó-kepøtøzem, ó, taqā
zita-tē ginømbō-kepøtøzem? Nqáe! Ta khøuwa-te ndøgo,
Mbumbukiam Eibleem eqeieqei geveo, ndego ngusum
naqá kepøtøzateáv. 11 Yaq Eibleem vaev-te ngusum gimbo-
kepøtøzem, ndøgo andé khakhatáp av nqægo, Mbumbukiam
ndego teqa unimanqatin matev zapaya, eqeieqei é-
møndæveó, ndego ngusum kepøtøzateav gegoam. Yaq av
nqægo, Eibleem mǫ̀ndø-tigí-atanakha-zapa-év, ndigu ndi-
unimanqatinat, yaq ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-qa
bøi-te vǭ-ndaføyamba-ez. Ndego até tigí atanakha-zapá, ndigu
ngusum qogøzatav ndigu. 12 Eibleem até Zu ezoqám-a, ndigu
ngusu qogøzat ndizøgo, mǫ̀ndø-tigí-atanakha-zapa-év. Geté
ndego ambá ta zapaya ndǫ́go, tene-tigī-atanakha-zapa-ēv,
ndigu ngusu qogøzat ndizøgo. Av taoká. Geté ndǫ́go tene-
tigi-atanakha-zapa-év, ndigu teqa matev ndimbopaev neka
ndi-unimanqatinat, av ndego geː-unimanqatintam, ndego
ngusum kepøtøzateav qagoam.

Manqa mbusa ndøgo, Mbumbukiam geve, tiqa ndigu, ndi-unimanqatinat

13 Mbumbukiam Eibleem neka tegi zi, manqa mbusa āv
gezømbevé nqǽgo, “Manqei-qape zoqá.” Geté ndego ambá
ta zapaya ndǭgo tezømbevē, Eibleem guguna manqat gem-
bopavam. Geté ndego Mbumbukiam, gè-unimanqatín, yaq
teqa bøi-te vǭe-ndaføyamba-ev. Yaq Mbumbukiam, ndego
nqanek manqa mbusa, ta zapaya ndǫ́go tembøevé. 14 Ezoqa
nqanek Mbumbukiam-qa manqa mbusa amba guguna man-
qat paev matev mokho-te tindapemin, yaq unimanqatin
matev, mokho ambá mbaín. Yaq até ta manqa mbusá-
ya, Mbumbukiam Eibleem-te geve, mokho ambá mbaín.
15 Mozes-qa guguna manqat, kopømba mbaín tønitøke. Zapa
ndǫ́go, toqonqawa, yaq Mbumbukiam-qá qaqa qóqeív. Geté
nqanek guguna manqat amba mbain tøgonin, yaq ambá
kopømba mbaín, toqonqawa.
16 Yaq nakémbá, matev ndøgo, Mbumbukiam manqa

4:11 4:11 Gen 17:10-11 **4:13** 4:13 Gen 17:4-6; 22:17-18; Gal 3:29 **4:14** 4:14 Gal 3:18 **4:15** 4:15 Lom 3:20; 5:13 **4:16** 4:16 Gal 3:7

mbusa geve, ni unimanqatin matev mokho-té qazinø-
ndapét. Mbumbukiam-qá kuku matev mokho-té. Ndego
matev ni Eibleem-gi zi ate nqazi:gu, giní-etoám. Ndego ambá
ti-mba ndɨ̄gu tezǿ-etoām, ndigu Mozes-qa guguna manqat
mokho-te ndu:gu. Geté ndego ni ate nqazi:gu giní-etoám, ni
nqazi-unimanqatinat, av Eibleem ge:-unimanqatintam. Zapa
ndøgo, Eibleem ni ezoqa ate nqazi:gu, nqazi-unimanqatinat,
nigí atanakha-zapá. 17 Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa
manqat-te, ndego Eibleem āv gembøe-eín nqǽgo, "No qo
bawan kopoav-gé atanakha-zapa nøvé." Mbumbukiam-
qa bøi-te, Eibleem bawan kopoav-gé atanakha-zapá. Yaq
Eibleem Mbumbukiam-qa manqat, gè-unimanqatín. Zapa
ndøgo, ndego mǿndæ-otév, Mbumbukiam, ndego bazaføgakh-
qapé. Ndego kopømbaqapé, løvøte ezoqam segé-khandí:z
neka gekha matēv ndøgo, mbain ndøgo, manqat vǿ-eɨ̄n, yaq
segēfakhān.

18 Eibleem khàpumu-lawaqape-év, neka zas khape vøe-
ngæpuka-ev, nakhei tizøfakhaz. Geté ndego sège-unimanqatín,
neka Mbumbukiam-te, āv genetawám nqǽgo: Ndego
nakhasam ndǿmbo-etoám, yaq ndego bawabawan kopoav-
gé atanakha-zapa ndøgoát, av Mbumbukiam manqa mbusa
ge:ve te-te, gembo-ein, "Qogi qazi av tinɨ̄goāt. Kopoav-
qapɨ̄." 19 Ta khøuwa-te ndøgo, Eibleem-qa viav, ambá andled
vømǿndapɨn. Ndego kha é-møndømbøe-bøí. Neka Sæla-qa kha
até kopó. Kopømba mbaín nakhei tizøfakhaz. Eibleem mǿndæ-
otév. Geté ndego sège-unimanqatintám. Teqa unimanqatin
matev, khapelavøqase navøepøteáv, Mbumbukiam-te.
20 Ndego manqa qavotøpøteáv, Mbumbukiam-qa manqa
mbusa-qa yaq-te. Geté teqa unimanqatin nøme mba mbøe-
khouwevtát, neka ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-qa
iz vǿ-eqatam. 21 Ndego matavap é-møndo:vé av nqǽgo:
Mbumbukiam ndego kopømbaqapé, matev ndǿmatanám,
av manqa mbusa gembøeve. 22 Yaq Mbumbukiam, Eibleem
teqa unimanqatin matev zapaya, ndaføyamba-qape me:veó.
23 Nqanek manqat, Mbumbukiam-qa Manqat-te nqapeawap,
ambá av nqǽgo, Eibleem-qa mba ndøpeawāp. 24 Geté ndøgo,
até ni nonqó-a, sùgumu-peawáp. Até ní-a, Mbumbukiam
eqeieqei mí:næmb, ni ndego nqazi-unimanqatinat, ndego
Yesu løvøte-te gekhandi:v, nigi Evezøza. 25 Mbumbukiam
Yesu niqa manqa-zapazapa zapayá, ezoqam-qa zenda-te
geve, gilaem. Neka ndego løvøte-te nqánek gene-khandí:v: Ni
zí:-ndaføyamba-én, Mbumbukiam-qa bøi-te.

4:17 4:17 Gen 17:5 **4:18** 4:18 Gen 15:5 **4:19** 4:19 Gen 17:17 **4:22** 4:22 Gen 15:6 **4:25** 4:25 Isa 53:4-5

5

Mbumbukiam ni eqeieqei giːnæmb

1 Mbumbukiam ni eqeieqei giːnæmb, ni qazi-
unimanqatinim, yaq ni ndakin sambí, Mbumbukiam namba.
Nigi Evezøza Yesu Keliso mokho-té qando-fakhán. 2 Ndego
ni, unimanqatin matev mokho-te, nakhoa nimboqoá,
Mbumbukiam-qa kuku matev-te vizimø-fakhan. Yaq ni
ndakin ta kuku matev-té qaziyagé. Yaq ni khanakhanákh.
Zapa ndøgo, ni tizio-taná ndøgo: Ni yage qanimav-qape
zíndapém, Mbumbukiam namba. 3 Geté ni khanakhanakh
ta-mbá taoká ndøgo, ma nqazimbøe-keoge. Geté ni até
viniv matev mokho-té-a, khanakhanákh. Zapa ndøgo, ni
mǐziːnøtén, viniv matev mokho-te, ni baza nimbí-føgákh.
4 Yaq bazaføgakh-us toqoyat, qo qóbøiaqák, khamasim
matev tøndo-okhoat. Yaq ta bazaføgakh-us waniap matev
mokho-te, Mbumbukiam-te vintønat matev ndøfakhán.
5 Nqanek vintønat matev, Mbumbukiam-te, ni ambá av
nqǣgo, mivi nǐ-etoām. Zapa ndøgo, ni Mbumbukiam Nqova
Mbomambaqape ni-etoám, neka te mokho-te kuku matev
vønī-etoam. Ndego teqa kuku matev, andé ibøkha me
muːqóuz, niqa mbøni-te.

6 Ni bugukhokhof manqa-zapa-té qazuːgoám, neka
kopømba mbaín, vizífakhān. Geté oskiá ndøgo, ni
bugukhokhof Mbumbukiam qazi-sanqawam, Keliso khøuwa
eqeieqei-te, niqa é-møndønaním. 7 Ezoqa ambá génanimák,
ezoqa eqeieqei-qa. Ɛisa, ezoqa nøme eqeieqei-qape tegoat,
ezoqa pembøé-nanǐm, penømakhaya? 8 Geté Mbumbukiam
ni āv gininømánd nqǽgo: Teqa kuku matev kandambá ni-te.
Zapa ndøgo, Keliso niqa ndøgo tenø-naním, ni manqa-zapa-te
zua qazuːgoam.

9 Ni Yesu-qa kouk qaziː-ndaføyamba-en, yaq ni nøme mba
zionøtén: Ni te mokho-te ndǐzi-khandíːn neka Mbumbukiam-
qa qaqa zíqeivimák. 10 Ni bugukhokhof Mbumbukiam-
gí qaqa ezoqam zigoám. Geté tege yo-qa løvøte mokho-
te, ni nqawa mǐzi-tøkuaném, Mbumbukiam namba. Ni
ndakin Mbumbukiam namba nqawa qazi-tøkuanem, neka
tege yo, løvøte-te gekhandiːv, ni nøme mba zionøtén, Mbum-
bukiam ni gékhandíːn. 11 Geté ni ta-mbá taoká ndøgo,
khanakhanākh, matev tizimbøe-kewagat. Geté até ndakín-
a, ni khanakhanákh, Mbumbukiam-te. Zapa ndøgo, nigi
Evezøza Yesu Keliso mokho-te, ni mǐzi-tøkuaném, Mbum-
bukiam namba.

5:3 5:3 Zems 1:2-3; 1 Pita 1:5-7 **5:8** 5:8 Zion 3:16; 1 Zion 4:10 **5:9** 5:9 Lom 1:18; 2:5; Ef 2:3-5

Løvøte, Adam mokho-té qando-fakhán, neka khandi, Keliso mokho-te vøndō-fakhan

12 Manqa-zapa, ezoqa kopo mokho-té qando-oé, manqei-
qape-te, neka teqa manqa-zapa mokho-te, løvøte vøndō-
oe.* Yaq løvøte, ezoqa ewaqape-té qando-panqavøém.
Zapa ndøgo, ezoqa ewaqape manqa-zapazapa sùgumu-
goát. 13 Mozes-qa guguna manqat mbain qagoam, manqa-
zapazapa até gegoám, nqanek manqei-qape-te. Geté
unimanqatín, khafeap mbain tøgoat, yaq ezoqa kopømba
mbaín, timøkuimat, vó-manqa-zapa-us-ēv. 14 Geté até ta
khøuwa-té-a, Adam-qa khøuwa-te atema Mozes-qa khøuwa-
te, ezoqa løvøte matev zømbo-kawaevtám. Unimanqatín.
Ndigu Mbumbukiam-qa khafeap nqawateáv, av Adam
ge:nqawa. Geté até ndigú-a, manqa-zapazapa ndøgoám,
yaq vōpakhaetam.

Adam andé Keliso-gé nqovønqova me:goám, ndego vaev-te
gefakhan. 15 Geté Adam-qa manqa-zapa neka Mbumbukiam-
qa matev, ndøgo ni yaq-mba gini-etoam, ùnime:-vinivinimbá.
Zapa ndøgo, ezoqa kopo-qa manqa-zapa mokho-te, Adam,
ezoqa kopoav gèpakhaetát. Geté ezoqa kopo nøme-qa
mokho-te, Yesu Keliso, Mbumbukiam ezoqa kopoav, kuku
matev zø-etoám. Yaq ta etoam matev ndøgo, ùnime:-
løvuám, ndego ezoqa kopo nøme-qa manqa-zapa. 16 Neka
vinivinimba nøme ndømbôgó, yaq matev ndøgo, Mbum-
bukiam ni yaq-mba ndini-etoam neka yaq ndego ezoqa
kopo-qa manqa-zapa. Ndego ezoqam-qa manqa-zapa kopo
mokho-te, yaq-fia nqosøgeap matev ndøfakhán. Geté Mbum-
bukiam, teqa kuku matev mokho-te, ni eqeieqei mi:nǽmb,
ni manqa-zapazapa kopoav-qape qazi-matønumam. 17 Ni
løvøte qanimbo-kawaev, ndego ezoqa kopo-qa manqa-zapa
mokho-te, yaq ni nøme mba zionøtén: Ni Mbumbukiam-
qa kuku matev uni kandambaqape-in qazindapem neka
Mbumbukiam-qa bøi-te vizī-ndaføyamba-en, ni zíyagát, Yesu
Keliso mokho-te, neka te namba vizimú-kawaēn.

18 Matev av nqǽgo: Ndego ezoqa kopo, Adam, manqa-
zapa gego, yaq ezoqa ewaqape, yaq-fia sùgumu-ndapém.
Løvøté. Yaq ndakin matev até kopó. Ndego ezoqa kopo,
Keliso, matev eqeieqei kopo gego, niqa genanim, yaq ni
sìzimu-ndaføyamba-én, Mbumbukiam-qa bøi-te, neka mi-
avmiav vizíyagāt. 19 Ezoqa kopo Mbumbukiam-qa manqat
gesanqao, yaq ta mokho-te ndøgo, ezoqa kopoáv, sùgumu-
manqa-zapa-us-éz. Yaq matev ate kopó. Ezoqa kopo nøme,

5:12 5:12 Gen 3:6; Lom 6:23 * **5:12** 5:12 Ngenek ezoqa kopo, Adám. **5:13** 5:13 Lom 4:15 **5:18** 5:18 1 Ko 15:22 **5:19** 5:19 Isa 53:11

Mbumbukiam-qa manqat o-mba goːndap, yaq ezoqa kopoáv,
sugumú-ndaføyamba-éz, Mbumbukiam-qa bøi-te.
20 Mbumbukiam ni Mozes-qa guguna manqat ndøgo
tinimbi-etoám: Ni nøme mba tàbiziː-nøtén, av nqægo, ni
manqa-zapazapa kandambá qazigoam. Geté ezoqam-
qa manqa-zapazapa qazø-khouwev, yaq Mbumbukiam-qa
kuku matev nøme mba moːkhouwév. 21 Matev nqánek
qanefakhán: Av ni manqa-zapa qanimbo-kawaevtat, yaq ni
vizĩ-pakhaentat, yaq ndakin Mbumbukiam-qá kuku matev
binimbo-kawaevtét, ni Mbumbukiam-qa bøi-te bizimĩ-
ndaføyamba-en, yaq Yesu Keliso mokho-te, nigi Evezøza,
khandi miavmiav vizimø-ndapēm.

6

Ni pakhaenát, manqa-zapa-te
Geté Keliso mokho-te, ni yage ndakinak zindapém

1 Niqa manqa-zapazapa tøkhouwev, yaq Mbumbukiam-
qa kuku matev vøkhouwēv, yaq gê, ni áv khazíː-einĩm?
Gê, ni manqa-zapazapa sekemba sizígoāt, yaq av nqægo,
Mbumbukiam-qa kuku matev vøkhouwevtēt? 2 Av taoká.
Ni pakhaenát, manqa-zapa-te. Yaq kopømba mbaín, manqa-
zapa mokho-te sekemba tiziyagat. 3 Gê, zo møzøté-zøtez?
Ni ibøkha iz qazindapem, neka Keliso Yesu namba vizĩː-
tøkuanem, ni até teqá løvøte-té-a, sĩzimu-ón. 4 Ni ibøkha
iz qazindapem, ni Keliso namba sĩzimu-pakhaén, neka te
namba, manqei-pakha-te vø̄-ondam. Yesu genanim, yaq Tat-
qa bazaføgakh-qape-te nqawa vø̄khandiːv, yaq matev até kopó:
Ni te namba qaziː-pakhaen, yaq ni ndakin khandi ndakinak-
té qabizi-yagé.
5 Unimanqatín! Ni Keliso namba qaziː-tøkuanem, ndego
genanim, yaq ni āv tizimí-khandíːn, av ndego geːkhandiːv.
6 Ni mĩziːnøtén, niqa awenege yage matev, tae mutui-té
ginø-tøkém, Keliso namba, vø̄nanim. Nqanek matev tønegó
ndøgo: Manqa-zapa, bazaføgakh sekemba gembógoák, niqa
kha mokho-te. Yaq ni sekemba ginimbó-kawaevaták. 7 Zapa
ndøgo, gekha ezoqām ndigu, gipakhaezːin, ndigu manqa-
zapa sekemba gezømbó-kawaevaták. 8 Ni Keliso namba sa
qazimu-pakhaen, ni āv qaziː-unimanqatinát nqǽgo: Ni até
sizimú-yagát, te namba. 9 Ni mĩziːnøtén, Keliso løvøte-te
gendo-khandiːv, ndego nqawa génanimák. Løvøte ndøgo,
bazaføgakh nøme mbaín, tømbøe-kawaev. 10 Keliso genanim,
kopo mba meːnaním, manqa-zapa-qa bazaføgakh vø̄-khoutav.
Yaq ndakin ndeyage, ndego Mbumbukiam-qa ndøyagé. 11 Yaq

5:21 5:21 Lom 6:23 **6:3** 6:3 Gal 3:27 **6:4** 6:4 Kol 2:12 **6:6** 6:6 Gal 5:24
6:11 6:11 2 Ko 5:15; Gal 2:19

matev até kopó. Zo zøkeza yage-qa yaq-te, āv qambøe-mataváp: Manqa-zapa gone-te, ni løvøte ezoqám. Geté ni Mbumbukiam-qa ziyagé, Keliso Yesu mokho-te.

12 Yaq nakémbá, manqa-zapa zoqa manqei-qape kha bezømbo-kawàẽv, yaq kha-qa poev soqøsoqa zombó-paevēm.
13 Zoqa kha vinivinimba nandøzø-bunuzupit, matev eqeieqei mbain-te ndønqonqotȍvẽ, manqa-zapa matanam-te. Geté zøkeza kha, Mbumbukiam-té qazonø-nqonqotavát. Gèmbo-mataváp! Zo mòzo-pakhaéz. Geté ndakin mòzo-khandí:z. Neka zoqa kha ate ndægo, matev eqeieqei matanam nonqo begó, Mbumbukiam-te. 14 Yaq manqa-zapa zo gezømbó-kawaevák. Zapa ndøgo, zo ndakin ambá av nqægo, Mozes-qa guguna manqat mokho-tē qazotu:gū. Geté zo Mbumbukiam-qá kuku matev-té qazotu:gú.

Ni matev eqeieqei-gi sasae ezoqam bizigú

15 Ni Mozes-qa guguna manqat mokho-te sekemba goneav nqazigu, gete Mbumbukiam-qa kuku matev mokho-te nqazu:gu, yaq gê, ni manqa-zapazapa sizígoāt? Av taoká!
16 Ge zô, møzøté-zøtez? Zo zøkeza kha ezoqa nøme tozombo-etøomem, sasae gone nonqo, neka teqa manqat o-mba tozombøe-ndapat, yaq zo ndòzo-tegí-sasae-ezoqam-éz. Yaq matev até kopó. Zo zøkeza kha manqa-zapa-te tozo-etøomem, zo manqa-zapa-gé sasae ezoqám. Geté taqa yaq-fia, løvøté. Geté zo zøkeza kha Mbumbukiam tozombo-etøomem, teqa manqat o-mba tozombøe-ndapat, yaq zo ndòzo-ezoqa-ndaføyamba-éz. 17 No ike kandambá, Mbumbukiam-te. Zapa ndøgo, bugukhokhof qagoam, zo manqa-zapa mokho-té qazotugoám. Geté zo Mbumbukiam-qa manqat qazoyogem, gi:zømesimam, yaq zo tiqa manqat o-mba zozømbo-ndáp. Neka zo āv tøzøte-yagé. 18 Zo manqa-zapa mokho-te qazotugoam neka ande sasae ezoqam me qazømbøe-goam, Mbumbukiam zo mȍndø-nqovotáz, zo vozōfakhaz. Yaq zo ndakin mòzo-matev-eqeieqei-gí-sasae-ezoqam-éz.

19 No nqanek yaya nqæ-etæet, zapa ndøgo: Zo sasae ezoqam-qa yaq-te, mȍzøte-zøtéz. Geté Mbumbukiam-qa matev-qa yaq-te, føgákh tøzøte-zøtez. Av zo bugukhokhof, zoqa kha manqa-zapazapa sa qazombo-nqonqotavam, matev soqøsoqa vinivinimba vozō-matønumam-a, guguna manqat vozō-møkuimam, yaq guguna manqat møkuiam matev nøme mba qo:khouwev, zo ndakin zoqa kha matev eqeieqei mbonqonqotøvém. Yaq zoqa matev āv tønégoát, av Mbumbukiam ndømbøe-poev.

6:12 6:12 Gen 4:7 **6:13** 6:13 Lom 12:1 **6:14** 6:14 1 Zion 3:6 **6:16** 6:16 Zion 8:34; 2 Pita 2:19

20 Zo bugukhokhof manqa-zapa mokho-te qazotugoam,
zo matev eqeieqei kawaevateáv. 21 Zo manqa-zapazapa
vinivinimba qazo-matønumam, taqa yaq-te zo ndakin mivi
ndozogo, yaq gê, ta manqa-zapazapa ndøgo, áv khazømbé-
tøkeat? Ndøgo zo tøkeeáv. Geté taqa qavøiwat, løvøté. 22 Geté
zo mòzofakház, manqa-zapa mokho-te qazotugoam. Yaq
zo ndakin, Mbumbukiam-qá mokho-té qazotu:-yagé, vozō-
tegi-sasae-ezoqam-ez. Taqa qavøiwat nqánek: Zo ndakin
āv qazøte-yagé, av Mbumbukiam ndømbøe-poev, neka khandi
miavmiav vozomø-ndapēm. 23 Zapa ndøgo, manqa-zapa-qa
yaq-fia, løvøté. Geté Mbumbukiam-qa etoam matev, ndøgo ni
yaq-mba ndini-etoam, ndøgo khandi miavmiáv. Keliso Yesu
mokho-té qazindapé, ndego nigi Evezøza.

7

Ni ambá av nqǣgo, Mozes-qa guguna manqat mokho-te, sekembā suzu:gū

1 Nøfuap! Zo Mozes-qa guguna manqat qazøte-zøtez, yaq gê,
zo møzøté-zøtez? Khafeap, ezoqa sa ndøgo tømbøé-kawaevtát,
ndego teyagat. Geté ndego tenanim, yaq khafeap sekemba
gembøé-kawaevaták. 2 Khamasim, sævam anganeam tum-
boyagat, yaq ndugu anganeám namba mé:tøkuatát. Geté
zivis tembonanim, ndugu segéfakhán, ta khafeap mokho-
te ndøgo, gu:goam. 3 Zivis sekemba temboyagat, yaq sævam
anganeam nøme tundaf, khafeap ndøgo, ndugu nøkenøkem
ngi:wat ezoqam mé:vewát. Geté zivis tembonanim, yaq
ndugu nøkenøkem khafeap mokho-te gu:goam, ndakin mbaín.
Kopømbaqapé, anganeam nøme tundaf. Ndugu nøkenøkem
khafeap génqawayák. 4 Nøfuap! Zo-te matev até kopó.
Keliso genanim, yaq zo sòzøtumu-pakhaéz, te namba. Yaq
Mozes-qa guguna manqat, zo sekemba kawaevateáv. Zo
ndakin tege ndégo tozogó, ndego løvøte-te gesuzam. Yaq niqa
yage-te, mokho binimbī-fakhan, av Mbumbukiam ndømbøe-
poev. 5 Ni manqei-qape matev-te qaziyagam, yaq Mozes-qa
guguna manqat mokho-te, poev soqøsoqa ninøzøgimám, neka
niqa kha manqa-zapazapa-te vō-itiat. Geté taqa qavøiwat,
løvøté. 6 Ni bugukhokhof Mozes-qa guguna manqat mokho-
te qazu:goam, ni ndakin mĩzifakhán. Ni pakhaenát, ta
matev-te ndøgo, ni qageanotam. Yaq matev neka sasae
ndøgo, ndakin nqazi-matanam, ndøgo ambá av nqǣgo,
av bugukhokhof qazi:goam, khafeap vinivinimba qazimbo-
pavat. Geté matev ndakinak, Nqova Mbomambaqape-qá
mokho-té qazinø-matønumít.

6:23 6:23 Lom 5:12, 15 **7:4** 7:4 Lom 6:2, 11 **7:6** 7:6 Lom 8:2; 6:4

Mbumbukiam-qa guguna manqat, manqa-zapazapa ndovevezám

7 Yaq gê, ni áv khazí:-einǐm? Gê, Mozes-qa guguna
manqat, manqa-zapa-ûs? Av taoká. Mozes-qa guguna
manqat mbain tøgonɨn, yaq no ambá nøténøtenák, gekha
matēv ndøgo, manqa-zapa-us. Khamasim. No ezoqam-qa
gigiap qovetu matev-qa yaq-te, ambá nøténøtenák, Mozes-
qa guguna manqat einiav tøgonɨn, "Qo ezoqa nøme-qa
gigiap me:qovètū." 8 Mozes-qa guguna manqat, ambá
av nqægo, manqa-zapazapa-ūs. Geté ta guguna manqat
mokho-te, manqa-zapazapa, nakhoa ndøqeív, no ezoqam-
qa gigiap qovetu matev vinivinimba-te vō-itumb. Guguna
manqat mbain tøgonɨn, yaq manqa-zapazapa, bazaføgakh
ambá mbaín. 9 Bugukhokhof qagoam, no Mozes-qa
guguna manqat nøtenateav qagoam, no sèyagám. Geté
no guguna manqat qatenøten, yaq no āv qate-matøvém
nqægo: No manqa-zapa-ús. 10 Yaq no andé nønaním. Yaq
no āv qate-matøvém nqægo: Guguna manqat ndøgo, no
amba khandi tønø-etoamɨn, no løvøte nø-etoám. 11 Guguna
manqat mokho-te, manqa-zapazapa, nakhoa ndøqeív, no
vøtumbam-a, vølavamb. 12 Geté unimanqatín. Guguna
manqat, Mbumbukiam-té qandowáv, neka manqat ate
ndægo nqøu-peawap, ndaføyamba-qapé neka eqeieqei neka
mbomambaqapé. 13 Av tægoat ndægo, yaq gê, nqanek manqat
qanimav-qape, løvøte-té qanó-itumb? Av taoká. Geté ndøgo
noqá manqa-zapá, løvøte-te qa-itumb. Manqa-zapa, guguna
manqat mbomambaqape ndæ-otán, neka løvøte vøfakhan.
Nqanek tønefakhán ndøgo: No Mbumbukiam-qa guguna
manqat mokho-te, āv tabate-qeiví, av nqægo, manqa-zapa
ndøgo, ùnime:-soqá.

Mbumbukiam-qa guguna manqat yakhapus, kopømba mbaín tønitøke, ni matev eqeieqei tizigoat

14 Ni mǐzi:nøtén, av nqægo: Mozes-qa guguna manqat,
Mbumbukiam-gé Nqova-té qando-fakhán. Geté no manqei-
qape ezoqám. No manqa-zapa mokho-té qatu:gú. Neka no
manqa-zapazapa-gé sasae ezoqám. 15 No mokho qeivupáv,
matev qægoatun. Matev eqeieqei ndøgo, no gone-qa nqægo,
no gonemáv. Geté matev soqøsoqa ndøgo, no ndønømbo-qasi:v,
no sègoatún. 16 No matev qægoatun, no poeveav ndøgo,
tægo, yaq no møe-unimanqatinín, Mbumbukiam-qa guguna
manqat qanimáv. 17 Yaq nakémbá, matev soqøsoqa qægoatun,
no ambá av nqægo, nøkezan nogoatūn. Geté manqa-zapa
ndøgoatún, no mokho-te nqøugu. 18 No mòtenøtén, noqa

7:7 7:7 Exo 20:17; Deut 5:21 **7:11** 7:11 Gen 3:13 **7:12** 7:12 1 Tim 1:8 **7:15** 7:15 Gal 5:17

manqei-qape kha mokho-te, matev eqeieqei-qase mbaín.
Zapa ndógo, matev eqeieqei, no gone-qa nogó. Geté kopømba
mbaín tæmatanam. 19 Matev eqeieqei, no gone-qa nqægo,
no gonemáv. Geté, no matev soqøsoqa nogoatún, ndøgo no
poeveav ndøgo, tægo. 20 No matev qægoatun, no poeveav
ndøgo, tæmatanam, yaq ndøgo nó mbá, matev qæmatønumatun.
Geté ndøgo, manqa-zapa ndøgoatún, no mokho-te nqøugu.
21 Yaq no nøkezan-qa yaq-te, āv qateqeiví nqégo: No
matev eqeieqei gone-qa nogó. Geté matev ndøgo, no
qæmatønumatun, soqaín. 22 Noqa mbøni mokho-te, no
khanakhanákh, Mbumbukiam-qa guguna manqat-qa yaq-te.
23 Geté matev ndøgo, noqa kha mokho-te nqæqeivi, viní. Noqa
matavap mokho-te, no mȍtenøtén, Mbumbukiam-qa guguna
manqat qanimáv, neka no paev-qa nogó. Geté ta matev
ndøgo, noqa matavap mokho-te nqøugu, neka ta matev ndøgo,
noqa kha mokho-te nqøugu, ndøgo izuizu ndønøfeáp. Neka
manqa-zapa ndøgo, noqa kha mokho-te nqøugu, no andé
ndimbula ezoqa me me:geanoát. 24 No soqaqape-té qægó. No
gekha ezoqām nøtøkē, noqa kha løvøte-te nqa-itumbit? 25 No
ike kandambá, Mbumbukiam-te. Noge tøke ezoqam, Yesu
Kelisó. Nigí Evezøzá.

No mokho-te, matev av nqégo: Noqa matavap mokho-
te, no matev eqeieqei gone-qa nogó, av Mbumbukiam-qa
guguna manqat ndæmanqate. Geté noqa manqei-qape kha
mokho-te, no manqa-zapazapa gone-qa nogó.

8

Yage ndakinak, Nqova Mbomambaqape mokho-te

1 Yaq ndakin, gekha ezoqām ndigu, Keliso Yesu mokho-
te ndu:gu, Mbumbukiam ti-te ndigu yaq-fia gétayák. 2 Zapa
ndógo, Nqova Mbomambaqape-qa bazaføgakh, ndøgo Ke-
liso Yesu mokho-te, khandi ndøni-etoam, mȍndø-nqovotáq,
qo manqa-zapa-qa bazaføgakh mokho-te qoqotugoam, ndøgo
løvøte-te qa-ituqabat. 3 Mozes-qa guguna manqat, ambá
gini-tøkeín. Geté kopømba mbaín. Zapa ndógo, niqa
matev, manqa-zapazapa-ús. Geté matev ndøgo, guguna
manqat kopømba mbain qagoam, tømatanam, Mbumbukiam
ndømatanám. Ndego ekeza Yo ndokhofotáv. Ngenek, teqa
kha até kopó, av ni manqa-zapazapa-us ezoqam nqazi:gu.
Yaq Mbumbukiam, ezoqam-qa manqa-zapazapa, te-te ndégo
tenøvé, neka niqa manqa-zapazapa-qa yaq-fia, te-te vȍta.
4 Mbumbukiam tenegó ndógo: Ni manqei-qape ezoqam-qa
matev qazi-ivøvem, neka Nqova Mbomambaqape-qa matev

7:23 7:23 Gal 5:17; 1 Pita 2:11 **7:25** 7:25 1 Ko 15:57 **8:4** 8:4 Gal 5:16, 25

nqazimbo-paev, ni matev eqeieqei zígoát, av guguna manqat
ndæmanqate.
5 Nqáe! Gekha ezoqām ndigu, manqei-qape ezoqam-
qa matev ndimbopaev, ndigu manqei-qape ezoqam-qá
matev mba mbomataváp. Geté gekha ezoqām ndigu,
Nqova Mbomambaqape-qa matev ndimbopaev, ndigu
ndøgo timbo-mataváp, av Nqova Mbomambaqape ndømbøe-
poev. 6 Manqei-qape, ezoqam-qa matavap tønøzeinaqavem,
taqa qavøiwat, løvøté. Geté Nqova Mbomambaqape
tenøzeinaqavem, taqa qavøiwat, khandí neka sambí. 7 Zapa
ndøgo, gekha ezoqām ndigu, manqei-qape ezoqam-qa
matavap ndøzø-nøzøgim, ndigu Mbumbukiam-gí qaqa
ezoqám. Zapa ndøgo, ndigu Mbumbukiam-qa guguna
manqat o-mba upøgimáv. Neka unimanqatín. Ndigu kopømba
mbaín, teqa manqat o-mba timbøe-ndapat. 8 Gekha ezoqām
ndego, manqei-qape ezoqam-qa matavap ndømbo-nøzøgimit,
te-te ndego, Mbumbukiam kopømba mbaín, khanakhanakh
tømbogoat.
9 Geté, zo viní. Zo ambá av nqēgo, manqei-qape ezoqam-
qā matev zønøzøgimīt. Geté zo Nqova Mbomambaqape
zønøzøgimít, av ndego unimanqatin zo mokho-te ndu:yage.
Geté gekha ezoqām ndego, Keliso-ge Nqova mbain ndego,
ndego Keliso-gé mbá. 10 Zoqa kha gènaním, manqa-zapa
zapaya. Geté Keliso zo mokho-te tegoat, yaq zo mòzo-
ndaføyamba-éz, Mbumbukiam-qa bøi-te, neka Nqova Mbo-
mambaqape vozōndafem, yaq ndego khandi vøzø̄-etoam.
11 Mbumbukiam, ndego Yesu løvøte-te gekhandi:v, tege Nqova
zo mokho-te tu:yagat, yaq ndego Mbumbukiam, Keliso løvøte-
te gekhandi:v, até zoqá khá-ya tønanim, khandi mbó-etoám,
tege Nqova mokho-te, ndego zo mokho-te ndu:yage.
12 Nøfuap! Av tægoat ndægo, Nqova Mbomambaqape ni
mokho-te ngu:yage, yaq ni matev eqeieqei-té qabizi-yagé,
ambá ndø̄go, av niqa manqei-qape matev ni nøzøgim-qa
ndøgo. 13 Zapa ndøgo, zo kha-qa poev-te tozoyagat, zo
ndòzo-pakhaéz. Geté zo Nqova Mbomambaqape mokho-
te, zoqa kha-qa poev tozolaem, yaq zo zóyagét. 14 Gekha
ezoqām ndigu, Mbumbukiam-ge Nqova ndezø-nøzøgim,
ndigu Mbumbukiam-gí nakheís. 15 Zapa ndøgo, Nqova
ndego, Mbumbukiam zo gezø-etoam, ndego ambá av nqægo,
zo gevøozō, kopømba ande av kawakawa-za, tigi yaq-fia
mbain sasae ezoqam ndivøozoat, yaq zo nqawa møe matev-
tē qazōyagāt. Av taoká. Geté zo Nqova Mbomambaqape
mokho-te, mòzo-Mbumbukiam-gí-nakheis-éz. Yaq ni ndakin

8:9 8:9 1 Ko 3:16; 12:3 **8:10** 8:10 Gal 2:20 **8:13** 8:13 Gal 6:8; Kol 3:5 **8:15** 8:15 2 Tim 1:7; Mak 14:36 **8:15** 8:15-17 Gal 4:5-7; Veve 21:7

kopømbaqapé, Mbumbukiam, Tat Tat-qa sizimbó-akhaemát.
16 Mbumbukiam-ge Nqova neka nigi nqova mòndø-tøkuaném.
Sùgumu-unimanqatinát, av nqægo: Ni Mbumbukiam-gí
nakheís. 17 Ni Mbumbukiam-gi nakheis nqazigu, yaq matev
ndøgo, Mbumbukiam ni nonqo genøza, zíndapém. Ni Kelisó
namba sizimú-ndapém. Ni viniv tizi-eqatat, av Keliso geː-
eqatat, yaq ni yage qanimav-qape sizimú-ndapém, te namba.

Yage qanimav-qape-qa yaq-te, ni tizindapem

18 No āv qate-mataváp nqǽgo: Viniv ndøgo, ni ndakin
nqazi-eqatet, khapémbá, yage qanimav-qape namba
toqote-khamas, Mbumbukiam ni vaev-te tinindu-veaz.
19 Unimanqatín. Gigiap ate nqægo, Mbumbukiam
gekhakheinam, oskia moːqozáp. Gòː-etáp. Taqá tøno-
keogé ndǿgo, Mbumbukiam ekeza nakheis tendo-veataz,
ndigu yage qanimav-qape-te vømǿ-ōz. 20 Ibugukhokhof,
Mbumbukiam gigiap ate nqægo gekhakheinam, ndøgo
eqeieqei-qapé. Geté vaev-te, matev gè-enénd, yaq gigiap
vōsoqøsoqoam.* Ndøgo ambá av nqǽgo, ekeza poēv, qasoqa.
Geté Mbumbukiam ndømatanám. Yaq ndakin gigiap ate
nqægo, tonotawé ndǿgo: 21 Mbumbukiam gigiap ate nqægo,
gekhakheinam, ndøgo ndakin ande ndimbula mokho-te
nqøugu neka vōsoqøsoqoam, vaev-te génqovóz neka matev
qanimav-qape suguzumbú-etoám, Mbumbukiam-gi nakheis
namba. 22 Ni mǐziːnøtén: Até ndakín-a, gigiap ate nqægo,
Mbumbukiam gekhakheinam, nqosøgeap-té qagó. Yaq
ande av sævam nduigu, tui-ova, nqosøgeap tumbo-ewag,
gèː-esevemét. 23 Geté gigiap mbá mbá, ndø-esevemet.
Geté até ní-a, oskiá ndøgo, ni Nqova Mbomambaqape
qazindafem, kopømba ande av mbusa me ndæløvøyat,
ndøgo Mbumbukiam vaev-te teni-etoam, ni zǐ-esevemét.
Ni ta khøuwa-qa ndǿgo tizio-endupít, Mbumbukiam ni tegi
nakheis te-upono neka kha ndakinak vizíndapēm. 24 Ni mǐzi-
khandíːn. Geté matev ndøgo, Mbumbukiam ni ginimbi-ein,
tini-etoam, ni ndakin kopømba mbaín, tiziqeivim. Geté ni
tizio-taná ndǿgo: Matev ndǿfakhán. Unimanqatín. Matev
toqoqeiv, yaq qo oskia qotó-taqabaták, av nqægo, ndøfakhān.
Gê, matev tøfakhan, yaq ezoqa tégo, ndego zua ndoːtawe av
nqægo, matev ndǿfakhān? 25 Ni nqazio-tana av nqægo, matev
ndǿfakhān, ndøgo fakhaneav ndøgo, yaq ni até sizimbøé-
kewagát. Kopømba mbaín tøni-ewez.

8:16 8:16 2 Ko 1:22 **8:20** 8:20 Gen 3:17-19 * **8:20** 8:20 Matev ndǿgo tø-enénd, Adam neka Iv Mbumbukiam-qa manqat unimanqatinteav qagoam neka teqa khafeap vønqaonem. **8:21** 8:21 Isa 11:6-9 **8:23** 8:23 2 Ko 5:2-4

26 Ni sa nqazi-esevemet neka bazaføgakh mbain nqazigu,
Nqova Mbomambaqape, gĩni-tøkeín. Ni zĩ:nøtenák, eqeieqei
āv khazí:-guligulimāt. Gekha manqāt zí-einĩm? Yaq Nqova
Mbomambaqape ndøvi:mát, Mbumbukiam-te, niqa yaq-
te. Esevem-ús. 27 Yaq Mbumbukiam, ndego ezoqam-qa
mbøni mokho-te ndeqeivi, ndego Nqova-qa matavap mòndæ-
otév. Zapa ndøgo, Nqova Mbumbukiam-gi nakheis-qa yaq-te
ndemboviam, ndego teqá poev mbopáev.

28 Ni mĩzi:nøtén. Ezoqa ndigu, Mbumbukiam-te poev
ndøzøgo, gekha matēv ndøgo, tøzøfakhan, ndigu mokho
eqeieqei segezø-fakhán. Ezoqam ndígu, Mbumbukiam gezø-
akha, av ndego ge:pøoa. 29 Mbumbukiam ndigu é-mòndæ-otév,
neka vøvevesam. Yaq ndigu āv tiabiti:gú, av ekeza Yo nde:go.
Yaq ngenek yo-khøuwa ndøgoát, neka emekheis kopoav
vømbógoāt. 30 Ndigu ezoqam, Mbumbukiam ibugukhokhof
gevevesam, ndigu mòndøzø-akhá. Yaq ndigu gezø-akha, ndego
eqeieqei me:zæb. Yaq ndigu eqeieqei ge:zæb, ndego yage
qanimav-qape zø-etoám.

Gekha matēv ndøgo, tøni-fakhanumat, ndøgo kopømba mbain,
Mbumbukiam-qa kuku matev-te tøqatono

31 Yaq ndakin, ni áv khazí:-einĩm, taqa yaq-te, ni qazi-
qeivavun? Manqat nqánek: Mbumbukiam ni namba te:goat,
yaq gê, ezoqa kopømbâ, ni titokhonan? Kopømba mbaín.
32 Gê, ndego ekeza Yo keaevateav qagoam, gete sa gendo-
nqonqotav, ni zapaya, yaq ndego ni giní-tøkeāk, gekha matev
nøme-te? Āv taoká. Ndego yaq-mbá segení-tøkeát. 33 Neka gê,
ezoqa kopømbâ, ndigu soqøsoqa tizæb, ndigu Mbumbukiam
gevevesam? Kopømba mbaín. Ndigu, Mbumbukiam ekezan
eqeieqei me:zæb. 34 Neka gê, ezoqa kopømbâ, tiqa yaq-te
ti-einim av nqægo, ndigu yaq-fia nqosøgeap ndøqeivĩm. Āv
taoká. Zapa ndøgo, Keliso Yesu ekezan ndønaním, ti zapaya.
Geté ta-mbá taoká ndøgo. Ndego mòndø-khandí:v. Yaq ndego
ndakin Mbumbukiam-qá nakeamo zenda-té geqomát neka
ni zapaya vømbō-vi:matun. 35 Av tægoat ndægo, yaq gê,
ezoqá o matev kopømbâ, ni Keliso-qa kuku matev-te tøqatono?
Gê, ni matev føgakh-qape, o potonam matev, o ngiænoat
matev, o ifin, o ndabua mbain, o fofogeap, o pakhapakha
khaneam matev ndøqatono? Āv taoká. Kopømba mbaín.
36 Unimanqatín. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv
qane-peawáp nqægo,

"Qo zapaya, khøuwa kopoáv,
ni ezoqa løvøte-te ambam-qa nigú.

8:27 8:27 Psa 139:1 **8:28** 8:28 Ef 1:11 **8:29** 8:29 Kol 1:18; Iblu 1:6 **8:31** 8:31 Psa 118:6 **8:33** 8:33 Isa 50:8-9 **8:36** 8:36 Psa 44:22

Ndigu ni sip søvakha gigiap me:næná,
ndigu zitøge-qa ndizøgo.”
37 Geté ta matev ate ndægo, qani-fakhanumatun, ni Keliso
mokho-te, ndego ni-te kuku ndømbogo, ùni zi:pitavét. 38 No
mȍtenøtén. Gekha matēv ndøgo, ni-te tøfakhanumit, ndøgo
kopømba mbaín, ni Mbumbukiam-qa kuku matev-te tøqatono.
Até løvøté-a, neka até khandí-a, neka até enzol ezoqám-
a, neka até nqova soqøsoqá-ya, neka até ndøgó-a, ndakin
yage-te o megemege-te tøni-fakhanumit, neka gekha gigiap
bazaføgakh-ūs ndøgo, kopømba mbaín, ni tøqatono. 39 Neka
gekha gigiāp ndøgo, ova nqo:go o mokho-te nqøugu, neka
gekha gigiap nømē manqei-qape-te nqago, ndøgo kopømba
mbaín, ni Mbumbukiam-qa kuku matev-te tøqatono, ndego ni
Keliso Yesu mokho-te gini-etoam, nigi Evezøza.

9

Pol-qa tanakh, ekeza ezoqam-qa yaq-te, Izlael ezoqam, ndigu Yesu unimanqatinteav ndigu

1 Manqat nøme, no ndakin nqæmanqate, unimanqatín.
Keliso-qá megemege-té qato-manqaté. No nøté-khavozamák.
Neka até Nqova Mbomambaqapé-a, ndego no mokho-te
ngu:gu, sùgumu-unimanqatinát, noqa manqat. 2 No mbøni
vaev neka tanakh kandambá nqanøgo. Yaq ndøgo kopømba
mbaín, tønavøem. 3 No nøkeza ezoqam nøte-manqaté, Izlael
ezoqam. No ndigu Keliso namba tøkuat-qa nøzøgó. No
amba Keliso-te nøzøneav tøgonɨn, te-te võe-qatanɨn, yaq no
Mbumbukiam amba soqain-te võveɨn, matev av nqægo, nogi
ezoqam amba tøzø-tøkeɨn, ndigu Keliso namba titøkuanemɨn,
yaq no-te ambá kopømbá. 4 Ndigu Mbumbukiam-gí ezoqám.
Ndego ekeza nakheis ndígu tenezǽb, neka teqa bazaføgakh
neka waev vøzȍ-vevezam, neka ti namba, teqa poev vȍ-
unimanqatintam, neka teqa guguna manqat vøzȍ-etoam,
neka guliguli matev eqeieqei võezømas, neka manqa mbusa
vøzȍve. 5 Ezoqam ndígu, tigi atanakha-zapazapa-za Mbum-
bukiam gevevesam. Keliso ge-ezoqam-ev, ndego Izlael ezo-
qam ndøqán. Ndego Keliso, Mbumbukiám. Gigiap ate nqægo
teqá mokho-té qanu:gú. Teqa iz miavmiav, bèto-eqawát.
Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

Mbumbukiam ezoqa āv kenē-vevesam

6 Unimanqatín, Izlael ezoqa kopoáv, ndigu unimanqatin-
teáv, Yesu-qa yaq-te. Geté kopømba mbaín, ta zapaya ndøgo,
toqo-matavupat av nqægo, Mbumbukiam-qa manqa mbusa
ti-te, sège-navøēm. Ȧv taoká. Geté Izlael ezoqam ate ndigú

9:3 9:3 Exo 32:32 **9:4** 9:4 Exo 4:22; Iblu 9:5; Psa 147:19; Lev 1–10; Lom 15:8

mbá, ndigu uni Izlael-ezoqam-in. 7 Eibleem-qa yaq-te, matev
até kopó: Ambá ndɨ̄gu, ezoqa ewaqape, ndigu Eibleem gem-
anazam, ndigu uni tegi zi-ɨ̄n. Geté uni tegi zi-in sati ndígu,
tege yo Aezek gemanazam. Zapa ndøgo, Mbumbukiam
Eibleem āv gembøe-eín nqægo, “Qogi qazi iz, ti-mba ndígu
tíndapém, qoge yo Aezek-gi nakheis.” 8 Nqanek ni āv qani-
nømendím nqægo: Mbumbukiam-gi nakheis, ambá ndɨ̄gu
tigū, ndigu ezoqam-qa kouk-te gindu-fakhaz. Geté Mbum-
bukiam Eibleem-gi zi ndígu tenezæzá, tiqa yaq-te ndigu,
manqa mbusa geve. 9 Mbumbukiam Eibleem-te, taqa yaq-te
manqa mbusa geve, ndego āv gembøe-eín nqægo, “Viav nøme,
no nqawa ndøtøndonáv, khøuwa kopo-te. Yaq qogu sævam,
Sæla, nakhasam anganeam é-ndømbøe-fakhán.”
10 Yaq nigi atanakha-zapa Aezek-gi nakhei menas-qa yaq-
te, Isao neka Zekop, matev até kopó, ndigu tegu zas Lebeka-
te gimøfakhaz. 11-12 Ndigu qaqangeap qazaneav qagoam
neka matev eqeieqei o matev soqain goneav vøgoam,
Mbumbukiam kopo nøme é-møndø-veatáv. Mbumbukiam
Lebeka āv gembøe-eín nqægo, “Zapikia eveqase mokho-té
gunú:goát.” Nqanek matev, ni āv qani-nømendím nqægo:
Mbumbukiam ezoqa ndevevesam, ndego ambá ta zapaya
ndøgo tene-vevesām, gekha matēv ndøgo, ezoqa gegoatun,
geté ndego ekeza poev-te mbá genø-vevesumatún. 13 Taqa
yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo,
“No Zekop, nømbøe-khafuatám. Geté Isao, gènømbo-qasi:vám.”

*Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam tanakh gone-qa ndem-
bogo, ndego segembógø*

14 Av tægoat ndægo, Mbumbukiam ezoqa nøme tevevesam
neka ezoqa nøme vevesupøteav vøgoāt, yaq gê, ni áv khazí:-
einɨ̄m? Gê, Mbumbukiam-qa matev eqeieqeɨ̄ mbà? Av
taoká. 15 Taqa yaq-te, Mbumbukiam Mozes āv gembøe-eín
nqægo, “Gekha ezoqām ndego, noqa tanakh matev vøndøze-
qa nqæmbogo, no sæmbó-vøndáz. Neka gekha ezoqām ndego,
no kuku matev etoam-qa nqæmbogo, no sæmbó-etoám.”
16 Matev ambá av nqægo, ezoqam-qā poev-tē o ezoqam-qā
matev-tē qanotawē. Geté Mbumbukiam-qá tanakh matev-
té qanotawé. 17 Yaq nakémbá, Mbumbukiam-qa Man-
qat, āv qane-peawáp nqægo: Mbumbukiam Felo gembo-
ein, ndego Izip ezoqam-ge kawa, “No qo kawa, ta zapaya
ndøgo tøte-veatáq: No qo mokho-te, ezoqa noqa bazaføgakh
søté-zømesimát, neka noqa iz manqei-qape-te ate nqægo
vøvøndavēt.” 18 Ni āv qazi:qeivím nqægo: Mbumbukiam

9:7 9:7 Gen 21:12 **9:8** 9:8 Gal 4:23 **9:9** 9:9 Gen 18:14 **9:11-12** 9:11-12 Gen 25:23 **9:13** 9:13 Mal 1:2-3 **9:15** 9:15 Exo 33:19 **9:16** 9:16 Ef 2:8 **9:17** 9:17 Exo 9:16

ezoqa nøme, tanakh gone-qa ndembogo, yaq segembógó. Yaq
tømbo-pøovat, ezoqa nøme-qa matavap tøføgakh, yaq até ndøgó-
a, segembógó.
19 Ɛ̄isa, taqa yaq-te ezoqa kopo, áv gepøté-eɛ̄n penømakhaya,
"Av tægoat ndægo, yaq gekha zapâ, Mbumbukiam ezoqam-te
yaq-fia teta, teqa matev-qa yaq-te? Nakhoa mbaín, teqa
poev namba toqote-nøfeipat." 20 Geté, gèmbo-mataváp.
Qo gekha ezoqâm, Mbumbukiam teqa matev-qa yaq-
te toqombo-sinaz. Gê, ganda pot kopømbâ, te-te ndego
gekhakheinam, tømbo-ein, av nqægo, "Gekha zapâ, no av
qoqote-khakheinømbem nqægo?" Kopømba mbaín! 21 Ndego
ezoqam, ganda pot gekhakheinumatun, ndego yakhapús,
gekha pot ndǿkhakheinām. Poev tømbogoat, ganda kopo-
qapi-te, pot nøme eqeieqei-qape neka pot nøme khokho-qape
tekhakheinam, ndego yakhapús.
22 Mbumbukiam-qa matev até kopó. Ndego ezoqa teqa
qaqa zømesim-qa zøgoám, ndigu tisoqoez. Ndigu tɪ̄abiti-
zøtéz: Mbumbukiam ndego bazaføgakh-qapé. Geté ndego
até aiyav matev zøgoám, oskiá ndøgo, ndego ti-te qaqa
qambogoam. 23 Neka ndigu, Mbumbukiam tanakh ndømbogo
ti-te, gé:zømás, av nqægo, teqa waev neka bazaføgakh
kandambá tantáv. Ndígu tenézømás, ndigu ibugukhokhof
go:khakheinøvem, teqa waev neka bazaføgakh tiqeivim.
24 Ndigu ezoqam, ní. Ndego ni Zu bawan-ak mokho-te mbá
mbá, geté até bawan vini-ak mokho-té-a, sègenimbu-akhá.
25 Mbumbukiam-qa Manqat mokho-te ndøgo, tege manqa
vevezam ezoqam Ozea gepeawam, Mbumbukiam bawan
vini-ak-qa yaq-te, āv gene-eín nqǽgo,
"No ndigu bawan ezoqam,
nogi ezoqam goneav qagoam,
nogi bawan ezoqam nøtézǽb.
Neka ta bawan ndøgo, no kuku goneav qanøgoam,
no ndigu nogi kuku ezoqam vøtézǽb.
26 Neka ta manqei-te ndøgo,
Mbumbukiam ibugukhokhof ezoqa gezø-ein,
'Zo nogɪ̄ ezoqām mbā,'
ndego ndigu āv genézǽb nqǽgo:
Mbumbukiam khandi miavak-gí nakheís."
27 Neka Aezaya, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam
ezoqa nøme, Izlael ezoqam-qa yaq-te, āv gene-akhá nqǽgo,
"Izlael ezoqam kopoav-qapí.
Andé ndivind me me:gó, ndøgeg-te ndisingitavet.
Geté ndigu ezoqa khapímbá tikhandi:z.

9:20 9:20 Isa 29:16; 45:9 **9:21** 9:21 Jer 18:6 **9:25** 9:25 Hos 2:23 **9:26** 9:26 Hos 1:10 **9:27** 9:27-28 Isa 10:22-23

28 Zapa ndøgo, matev ndøgo, Evezøza ibugukhokhof ge-ein, tego,
ndego nakhamas-té genógó, ezoqa vóngiæzo,
ta manqei-te ndøgo, ma ndi:yage.”
29 Taqa yaq-te, Aezaya bugukhokhof manqat nøme āv gene-
eín nqægo,
“Evezøza Bazaføgakh-qape,
nigi atanakha-zapazapa-za nøme amba khandi:zateav tøgoniin,
yaq ndakin ni é-ndizi-soqoenín, kopømba ande av Sodom neka Gomola taon qatua.”

Izlael ezoqam-qa yaq-te, ndigu unimanqatinteav qagoam

30 Av tægoat ndægo, Mbumbukiam Zu ezoqam gevevesam,
yaq gê, ni áv khazí:-einīm? Manqat nqánek: Unimanqatín.
Bawan vini-ak ambá av nqægo, Mbumbukiam-qa bøi-te
eqeieqei-qa ndøgoām. Geté Mbumbukiam ndigu eqeieqei
me:zæb. Zapa ndøgo, ndigu møndø-unimanqatiním. 31 Geté
Izlael ezoqam, ndigu bazaføgakh gi-asazat, Mozes-qa
guguna manqat paev mokho-te, amba Mbumbukiam-
qa bøi-te ti-ndaføyamba-ez-in, ndigu ndaføyamba matev
qeiviáv. 32 Yaq gekha zapâ, ndigu qeiviav ndøgo? Zapa
ndøgo, ndigu Mbumbukiam-qa bøi-te, eqeieqei ekeza
matev matanam mokho-te gone-qa ndøgoám, ambá ndøgo,
gi-unimanqatinim, av nqægo, Yesu ezoqa khandi:zat-qa
gigeavun. Yaq ndigu andé nandi me:khaosám, nandi ndigu,
ezoqa gi:khaosumatun. 33 Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa
manqat, āv qane-peawáp nqægo,
“Nqáe! No Zayon manqei-te,
nandi nózáv.
Nandi nginik,
ezoqa ndøkhaosumát, vø-o:atāt.
Geté gekha ezoqām ndego,
nginik nandi te-unimanqatintat,
ndego mivi gégoák.”

10

1 Nøfuap! Noqa poev kandambaqape nqánek: Zu ezo-
qam møe-mbá sa bekhandí:z. No Mbumbukiam-te oskia no-
akhaematún, tiqa yaq-te. 2 No zo āv qate-unimanqatinát
nqægo: Ndigu bazaføgakh ndø-asazét. Mbumbukiam-qa
matev gone-qa ndøgó. Geté ndigu nakhoa eqeieqei zøtezateáv.
3 Ndigu Mbumbukiam-qa matev eqeieqei-qa yaq-te, mokho
ndapeáv. Yaq ndigu teqa bøi-te, eqeieqei ekeza mokho-
mba gone-qa ndøgó. Yaq nakémbá, ndigu ekeza kha,

9:29 9:29 Isa 1:9 **9:32** 9:32 Isa 8:14 **9:33** 9:33 Isa 28:16; 1 Pita 2:6

Mbumbukiam-qa mokho-te veeáv. Neka ndigu Mbumbukiam takeáv, ndigu eqeieqei tezæb, av ekeza poev ndægo.
4 Keliso Mozes-qa guguna manqat, mǿndøtók. Yaq nakémbá,
gekha ezoqām ndego, nde-unimanqatinat, ndego Mbumbukiam eqeieqei mé:veó.

Gekha ezoqām ndego, Yesu nde-unimanqatinat, Mbumbukiam ndǿkhandí:v

5 Guguna manqat mokho-te eqeieqei gone-qa yaq-te, Mozes
āv gene-peawám nqægo, "Gekha ezoqām ndego, guguna
manqat ndembopaev, ndego ndǿyagét." 6 Geté ndigu
ezoqam, Mbumbukiam-qa bøi-te, ta mokho-te ndøgo gi-
ndaføyamba-ez, gi-unimanqatinim, ndigu āv gini-manqaté
nqægo: Kopømba mbaín, qakeza mokho-mba toqobevap,
av nqægo, "Gekha ezoqām ndǿqavīg, yan-te, Keliso ten-
dondaf?" Zapa ndǿgo, Keliso mǿndø-visavún. 7 Neka
kopømba mbaín, qakeza mokho-mba toqobevap, av nqægo,
"Gekha ezoqām ndǿvīs, løvøte ezoqam-qa manqei mokho-
te, Keliso vøndóndāf?" Zapa ndǿgo, Keliso løvøte-te mǿndø-
khandí:v. 8 Neka kopømba mbaín, vini toqoqav. Zapa ndǿgo,
Mbumbukiam-qa Manqat āv qane-eín nqægo, "Teqa Man-
qat qoqá avønin-té qagó. Qoqa manqa-nqa-té qagó neka
qoqa mbøni mokho-té qanu:gú." Nqanek manqat, uniman-
qatin matev-qa yaq-te nqæmanqate, nqánek, ni ezoqa nqati-
zømesim. 9 Qo qakeza tou toqote-ein, av nqægo, "Yesu
ndego Evezøzā," neka mbøni mokho-te voqó-unimanqatīn, av
nqægo, Mbumbukiam Yesu mǿndø-khandī:v løvøte-te, yaq qo
ndòqo-khandí:q. 10 Zapa ndǿgo, gekha ezoqām ndego, teqa
mbøni mokho-te nde-unimanqatinat, ndego gé-ndaføyamba-
év, Mbumbukiam-qa bøi-te. Neka gekha ezoqām ndego,
teqa tou-te ndemanqate, av nqægo, "No nò-unimanqatināt,"
ndego ndǿkhandí:v. 11 Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Man-
qat, āv qane-peawáp nqægo, "Gekha ezoqām ndego, ngenek
nde-unimanqatinat, ndego mivi gégoák." 12 Yaq ndøgo,
vinivinimba mbaín, yaq Zu ezoqam-a, yaq bawan vini-ak.
Ni ezoqam ate nqazi:gu, Evezøza kopo nimbigú. Yaq gekha
ezoqām ndigu, ndimbo-akhayam, ndego matev eqeieqei-
qape zømatønumát. 13 Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat
āv qane-eín nqægo, "Gekha ezoqām ndego, Evezøza tøke-qa
tembo-akha, ndego ndǿkhandí:v."

14 Geté unimanqatín, ndigu te-te áv kiní-akhaemāt, ndigu
unimanqatinteav tøgoat? Neka áv kiní-unimanqatinīm,
teqa yaq-te yogeav tøgoat? Neka áv kiní-ewagāt, ezoqam
mbain tigoat, ndigu Manqat Mbomambaqape ti:zømesimat?

10:5 10:5 Lev 18:5 **10:6** 10:6-9 Deut 30:12-14 **10:11** 10:11 Isa 28:16 **10:12** 10:12 Kel 15:9 **10:13** 10:13 Joel 2:32

15 Neka ndigu ezoqa nøme, Manqat Mbomambaqape áv
kiní-zømesimāt, ezoqa ndigu khofotøzateav tigoat? Taqa
yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo,
“Ndøgo qanimav-qapé, ezoqam ndigeav, Manqat Mbomam-
baqape ndindapav.” 16 Geté unimanqatín. Izlael ezoqa
ewaqapé mbá, Manqat Mbomambaqape gi-unimanqatinim.
Aezaya, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam,
mǫ̀ndø-eín, “Evézøza! Niqa manqat, gekha ezoqām ndǫ́-
unimanqatinim?” 17 Ni āv qazi:qeivím nqægo: Unimanqatin
matev, manqat yoge mokho-té qando-okhó. Neka manqat
ndøgo, ezoqa ndiyoge, Keliso-qá manqat-té qando-fakhaté.
18 Yaq gê, ndigu Izlael ezoqam, Manqat Mbomambaqape
møndøyogem? Møndøyogém. Tiqa yaq-te ndigu, ezoqa Man-
qat Mbomambaqape ndi:zømesim, Mbumbukiam-qa Manqat,
āv qane-peawáp nqægo,

“Tiqa manqa wag, manqei-qape ate nqægo
sùgumu-panqavøemát.
Neka tiqa manqat, manqei-qape vaev até vømǭkhanaz.”

19 Neka bevap nøme nqánek: Gê, Izlael ezoqam, manqa
mokho møndømbó-ndapem? Ndigu møndømbo-ndapém. Geté
ndigu unimanqatinteáv. Taqa yaq-te, Mozes bugukhokhof āv
gene-peawám nqægo,

“Mbumbukiam ge-ein:
Zo Zu bawan-ak,
zo nogí ezoqám.
Geté no bawan vini-ak, ndigu iz mbain ndigu, nǫ́khatób.
Yaq zo ova zómanqatát.
No qaqa nøzǫ́løwáz, ti namba.
Ndigu zøtezat mbaín, Mbumbukiam-qa yaq-te.
⌞Geté ndigu teqa manqat ndǫ̀ndapém.⌟”

20 Neka Aezaya, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam
ezoqam, taqa yaq-te, manqat nøme āv gene-eín nqægo,

“Mbumbukiam ge-ein:
No ndígu tinømendám,
ndigu no vaweav qagoam.
Neka:
No ti-te ndígu tæmøfakhán,
ndigu noqa yaq-te bevøpøteav qagoam.”

21 Geté Izlael ezoqam-qa yaq-te, Aezaya āv gene-peawám
nqægo,

“Mbumbukiam ge-ein: Khøuwa ge-okhoam, no zenda nøzø-
visiám. Geté ndigu gèsapi:zát neka noqa manqat ndǐnqāgǐm.”

10:15 10:15 Isa 52:7 **10:16** 10:16 Isa 53:1 **10:18** 10:18 Psa 19:4 **10:19** 10:19 Deut 32:21 **10:20** 10:20 Isa 65:1 **10:21** 10:21 Isa 65:2

11

Izlael ezoqam mokho-te, ezoqa andé khapímbá, ndi-unimanqatinat

1 Gê, Mbumbukiam, ekeza ezoqam, Izlael-ak, møndø-sanqab? Āv taoká. Mbumbukiam ekeza ezoqam sanqabeáv. Até nó-a. No Izlael ezoqám, Eibleem-gé zeó, neka no Benzamin khagua bawan-ák. 2 Mbumbukiam ekeza ezoqam sanqabeáv, ndigu nupøkhan mba gevevesam. Gê, zo Mbumbukiam-qa Manqat møzøté-zøtez, ndøgo Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Ilaiza, ekeza ezoqam qaqa gezøgoam, Izlael-ak? Ta khøuwa-te ndøgo, ndego Mbumbukiam-te āv geneviám nqægo, 3 "Evézøza! Qogi manqa vevezam ezoqam, gèzitág, neka lou-qasis ndøgo, ma søvakha gigiap giløvusumam qo-te, vōmøkuim. No nakhapús sege-nøuvøném. Yaq ndigu ndakin até nó-a, løvømbe-qa ndøgó."

4 Yaq Mbumbukiam gekha manqāt mbóqavøiu? Āv gembøe-qavøiú nqægo, "Āv taoká. Qo ambá av nqēgo, qakha-pus sege-qouvøqēm. Nogi angana seven taosen nøme ndīgú. Até ndigú-a, ndigu Bal-te, ndego khape mbumbukiam, man-azap møkuiáv."

5 Até ndakin khøuwa-té-a, ezoqa nøme ndīgú, Izlael bawan mokho-te, ndigu Mbumbukiam ekeza kuku matev-te gevevesam. 6 Mbumbukiam ndigu ekeza kuku matev-té genø-vevesám, ambá ta zapaya ndōgo, av ndigu matev gi:matønumam. Mbumbukiam, ndigu amba ta zapaya ndøgo tevevesam:in, av ndigu matev gi:matønumam, yaq teqa kuku matev, ambá unimanqatin kuku matév mbá.

7 Matev av nqægo: Matev ndøgo, Izlael ezoqam bazaføgakh gi-asøzam, amba tiqeivimin, ndigu qeiviáv. Geté ndígu tiqeivím, Mbumbukiam ekeza gevevesam. Geté ndigu ezoqa nøme, gèføgakhæz. 8 Taqa yaq-te Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo,

"Mbumbukiam ndigu andé venanqei bazapos-qape me zømbe-etoám.
Yaq tiqa bøi kopømba mbaín ti:kewagat
neka tiqa gea kopømba mbaín ti:-ewagat.
Matev av nqægo sègemá, atema ndakin."

9 Ti-te ndigu, matev ndøgo tøfakhán, av Deivid Mbumbukiam-te, tegi qaqa ezoqam-qa yaq-te ge:viam. Ndego āv gene-eín nqægo,

"Ndigu lou-qasis-te, lou tilogat,

11:1 11:1 1 Sam 12:22; Psa 94:14; Filip 3:5 **11:3** 11:3 1 King 19:10, 14 **11:4** 11:4 1 King 19:18 **11:6** 11:6 Gal 3:18 **11:8** 11:8 Deut 29:4; Isa 29:10 **11:9** 11:9-10 Psa 69:22-23

yaq timatavupat av nqægo, matev-qase ginĩ-
fakhanāk,
ndøgo bèzø-ká
neka bemøzø̄-voe, betēndapem,
neka bezø̄-køi-ez, bemø̄-khaosam.
Nqanek tiqá manqa-zapazapa-qá yaq-fiá.
10 Tiqa bøi waev, bèzø-navøém.
Yaq géqeivimák.
Neka ndigu viniv-qape oskia be-eqawát, bezø̄-ewez.”

Bawan vini-ak, ande tae tang me me:gǵ, Mbumbukiam gebunøzam

11 Bevap nøme nqánek: Gê, Zu ezoqam gi-o:az, ndigu ate
nonqō gí-o:az? Av taoká! Geté tiqa manqa-zapa zapaya,
khandi matev, bawan vini-ak-té qanøwáv. Yaq Zu ezoqam,
ova tĩabiti-einím. 12 Zu ezoqam-qa manqa-zapazapa zapaya,
manqei-qape ezoqa nøme khandi gindapem, yaq Mbum-
bukiam matev kandakanda nøme mba mó:gó, Zu ezoqam ate
ndi:gu, te-te tivesez.
13 No ndakin zo-té qatø-manqatét, zo bawan vini-ak. No
Mbumbukiam zo bawan vini-ak-té gendo-khofotán. Yaq no
khanakhanakh kandambá, nqanek sasae nqægot. 14 Ẽisa,
no nqanek sasae nqægot, nøkeza ezoqa nøme ova peté-
einĩm penømakhaya, yaq Mbumbukiam-te petéqambūz
penømakhaya, khandi vǿndapēm. 15 Mbumbukiam Zu
ezoqam qambøe-qasi, yaq ta mokho-te ndøgo, manqei-qape
ezoqa nøme, nqawa te namba getøkuzu, yaq gê, gekha matev
ndǿfakhān, Mbumbukiam Zu ezoqam nqawa tekhatob?
Matev kandambaqape nøme mba mó:fákhan. Løvøte ezoqam
segé-khandí:z.
16 Ezoqa wit gipezotatun, yaq flawa ndigu, bugukhokhof
gi:løvusumatun, Mbumbukiam mbo-etøomemín. Yaq av nqægo,
flawa ate ndi:gu, Mbumbukiam-gí. Neka ezoqa tae te-
ogeakh, tae lu Mbumbukiam-qa zenda-te vǿvē, yaq até táng-
a, Mbumbukiam-qá. ⌞Yaq matev até kopó. Izlael ezoqam-gi
atanakha-zapazapa-za, Mbumbukiam-gi ndøgoám. Yaq vaev
até tigí zí-a, Mbumbukiam-gi vǿgoāt.⌟
17 Izlael ezoqam, andé oliv tae zenda-yak eqeieqei
me:yá, neka zo bawan vini-ak, andé leg-ak oliv táe. Ta
oliv tae eqeieqei ndøgo, Mbumbukiam tang nøme mǹdø-
møkuiám, yaq zo ande leg-ak oliv tae tang me ndøzøte:go,
vǿbunøzam. Yaq zo ndakin oliv tae eqeieqei namba, et
eqeieqei zo-upøgimatún, ta lu-te ndøndo-fakhate. 18 Geté qo
me:khambùvǿp, ta zapaya ndøgo, Mbumbukiam tae tang

11:11 11:11 Kel 13:46 **11:17** 11:17 Ef 2:11-19

gimøkui, yaq qo vōbunøtaq. Gèmbo-mataváp. Matev, ambá av nqēgo, qo lu qo-eqawāt. Geté lu qo ndø-eqaqæwát.
19 Eisa, ezoqa kopo zo mokho-te peté-eīn penømakhaya, av nqægo, "Mbumbukiam tae tang tene-møkuiám ndøgo, no batē-tøkua." 20 Ndøgo unimanqatín. Tae tang nøme ndøgo, ta zapaya ndøgo tene-møkuiám, ndigu unimanqatinteav qagoam. Geté qo sekemba ta zapaya ndøgo toqotegó ndøgo, qo ndoqo-unimanqatinat. Qo me:khambùvā̆p, taqa yaq-te. Geté møe qógoát. 21 Zapa ndøgo, Mbumbukiam Zu ezoqam kopømba ande av tae tang ndægo gimøkuiam, ndigu unimanqatinteav qagoam, yaq ndego até qó-a, gékhofoqó, qo unimanqatinteav toqogoat.
22 Gèmbo-mataváp. Mbumbukiam ndego tanákh. Geté ndego até føgákh. Ti-te ndigu, zita giwuowem, ndego føgákh. Geté qo-te, tanákh. Geté qo aiyá qagó. Soqaín ndøgo, teqa tanakh matev toqo-ivav, yaq ndego atē qō-a, vønqaoqō, ta tae-te ndøgo. 23 Zu ezoqam ndigu, tiqa unimanqatinteav matev Keliso-te ti-ivøvem, yaq Mbumbukiam ndigu nangó genøbunøsám tae-te, av bugukhokhof gi:goam. Ndego kopømbaqapé, nqawa tebunøsam. 24 Zo bawan vini-ak, zo andé leg-ak oliv tae tang me zøtegoám. Geté ta leg-ak oliv tae-te ndøgo, zo qazogoam, Mbumbukiam zo gèndomøkús, tae eqeieqei-te vōbunøsam. Geté Zu ezoqam, andé tae zenda-yak eqeieqei me:yá. Yaq tae tang ndøgo, Mbumbukiam gemøkuiam, ndego ùnime:-kopømbá, tiqa tae-te nango tebunøzam.

Mbumbukiam até Zu ezoqám-a, vøkhandī:z

25 Nøfuap. Manqat ndøgo, no ndakin Izlael ezoqam-qa yaq-te tøte-ein, bugukhokhof khøuwa, khonoam-té qagoám. Geté no zo zøtezat-qa nøzøgó. Zapa ndøgo, soqaín ndøgo, zo zøkeza kha matavap loloakh-us tøzøte-vewat, gete mokho ndapeav tøgoat. Unimanqatín. Izlael ezoqa nøme, Mbumbukiam zitá gini-wuowém. Geté matev av nqægo, sa tømbøé-outøpít ndøgo, atema bawan vini-ak ate ndi:gu vøkhandī:z, ndigu Mbumbukiam gevevesam. 26 Taqa zita-te, Izlael ezoqam ate ndi:gu gékhandí:z. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo,
"Khandi etoam ezoqam,
Zayon taon-té gendó-fakhán,
yaq ndego Izlael ezoqam-qa qasi:vap matev Mbumbukiam-te
vøzø̆-khofoē, ndigu Zekop-gi zi.
27 Yaq no ti namba, poev āv qaté-unimanqatín nqægo:

11:22 11:22 Zion 15:2, 4 **11:26** 11:26 Isa 59:20-21 **11:27** 11:27 Jer 31:33-34

No tiqa manqa-zapazapa nókhofoé.”

28 Unimanqatín. Izlael ezoqam, Manqat Mbomambaqape
gèsanqawém, yaq av nqægo, ndigu vø̄-Mbumbukiam-gi-
qaqa-ezoqam-ez. Matev av nqægo gigonem, zo mǫ̀ndøzø-
tøké, zo bawan vini-ak, yaq zo vozō-Mbumbukiam-gi-
ezoqam-ez. Geté Mbumbukiam kuku zua mbogó, ndigu
Izlael ezoqam-te. Zapa ndøgo, Mbumbukiam tigi atanakha-
zapazapa-za, é-møndø-vevesám. 29 Mbumbukiam ezoqa
gevevesamɨn neka matev eqeieqei vøzø̄-matanamɨn,
ndego matavap enendatáv, taqa yaq-te. 30 Zo bawan vini-
ak, zo bugukhokhof qagoam, Mbumbukiam-qa Manqat,
zònqagimám. Geté ndakin, Zu ezoqam teqa manqat ndapeav
ndøgo, zo Mbumbukiam-qa tanakh matev zondapém. 31 Av zo
Mbumbukiam-qa tanakh matev qazøte-ndapem, Zu ezoqam
Mbumbukiam-qa Manqat o-mba ndapeav qagoam, yaq vaev
até ndigú-a, Mbumbukiam-qa tanakh matev, āv tiníndapém.

32 Ezoqa ewaqape, Mbumbukiam-qa manqat gènqagimám.
Yaq Mbumbukiam sègezø-iváv, ndigu vømø̄-manqa-
zapazapa-gi-ndimbula-ezoqam-ez. Mbumbukiam tenegó
ndøgo: Zapa ndøgo, ndego ezoqa ewaqape-te, tanakh gone-
qa ndøgó.

Mbumbukiam-qa iz, bèto-eqawát

33 Mbumbukiam kandambá tentév. Teqa matavap neka
otevat igian-qapé. Ni ezoqa kopømba mbaín, teqa matavap-qa
mokho tizindapem neka nakhoa vizíqeivɨ̄m, ndego ndegeve.
34 Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp
nqǽgo,

“Gê, Evezøza-qa matavap,
gekha ezoqām mé:-otev?
Neka gekha ezoqām
mbó-ovøyām?

35 Neka gê, ezoqa Mbumbukiam gigiap møndømbó-etoam,
yaq Mbumbukiam ndego yaq-fia bembōgo?”

36 Av taoká. Zapa ndøgo, gigiap ate nqægo ndégo
tekhakheinám, neka ndégo tegeawát neka te nonqo ndégo
tøgó. Mbumbukiam-qa iz, miavmiav, bèto-eqawát.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

12

Niqa kha, Mbumbukiam bizimbo-etøomém

11:33 11:33 Isa 55:8-9 **11:34** 11:34 Isa 40:13; 1 Ko 2:16 **11:35** 11:35 Job 41:11 **11:36** 11:36 1 Ko 8:6

1 Nøfuap! Mbumbukiam tanakh kandambá ginigu. Yaq
nakémbá. No nqazø-pouwe. Av Mbumbukiam-gi iziz ezo-
qam, søvakha gigiap gi:løvusumatun te-te, yaq zo zøkeza kha
Mbumbukiam āv tømbøe-etøomém. Ndøgo zoqá etoam matév,
te-te. Geté ndøgo khandín. Ambá av nqægo, nanimāt. Zo
Mbumbukiam-gí ezoqam zógoát, ndego khanakhanakh be-
mbøēgo. Av tøzøte-gonem ndægo, yaq zo Mbumbukiam-qa
iz eqeieqei zó-eqatát. 2 Zo manqei-qape ezoqam-qa matev
mbòpā̆ev, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu. Geté zo
Mbumbukiam bè-enénd, neka zoqa matavap bezō-ndakinak.
Yaq zo Mbumbukiam-qa poev zøtézøtéz, gekha matēv ndøgo,
mbomambaqape, neka gekha matēv ndøgo, Mbumbukiam
ndømbøe-khaneat, neka gekha matēv ndøgo, eqeieqei-qape
ndøgo, teqa bøi-te.

Gekha matēv ndøgo, Mbumbukiam ni gini-etoam, tizi-
matønumat, ni eqeieqei bizi-matanám

3 Mbumbukiam teqa kuku matev mokho-te, no nømendim
ezoqam ndøvé. Yaq nakémbá, no zo ezoqa ewaqape, nqazø-
manqate: Zo zøkezan-qa yaq-te ndømatàvā̆p av nqægo, "No
nòto-eqanowāt," zo eqazoateav tøgoat. Geté zo matavap
eqeieqei bezøgó. Gekha matēv ndøgo, tozo-matønumat,
zo āv tøne-matanám, av Mbumbukiam unimanqatin matev
gezømbe-etoam.

4 Niqa kha-te, gigiap vinivinimbá nqani-bunøzap. Neka
kha-qa gigiap, sasae vinivinimbá ndømbogot. 5 Keliso-qa kha-
te, matev até kopó. Ni Klisten ezoqam kopoáv. Geté Keliso-qa
mokho-te, ni kha kopó. Neka ni andé kha gigiap vinivinimba
zi:bunøzømém.

6 Nqova Mbomambaqape-qa matev, Mbumbukiam ni teqa
kuku matev mokho-te gini-etoam, vinivinimbá. Mbum-
bukiam ezoqa nøme, teqa manqat vevezam matev gembo-
etoam, yaq ndego āv teabete-matanám, av unimanqatin
matev ndømbøego. 7 Neka ezoqa nøme tøkeam matev gembo-
etoam, yaq ndego ezoqa yà bezø-tøkeám. Neka ezoqa nøme,
nømendim matev gembo-etoam, yaq ndego ezoqa yà bete-
zømesím. 8 Neka Mbumbukiam ezoqa nøme, zita tøpøzu
matev gembo-etoam, yaq ndego ezoqa zita yà bezøtøpøzú.
Neka Mbumbukiam ezoqa nøme, etoam matev gembo-etoam,
yaq ndego khanakhanakh-us be-etoám. Neka Mbumbukiam
ezoqa nøme, megeat matev gembo-etoam, ndego bazaføgakh
be-asáz, ezoqa eqeieqei bezømbō-mege. Neka Mbumbukiam
ezoqa nøme tanøtanakh matev gembo-etoam, ndego ezoqa
nøme-te tanøtanakh matev khanakhanakh-us begó.

12:1 12:1 Lom 6:11, 13; 1 Pita 2:5 **12:3** 12:3 1 Ko 12:11; Ef 4:7; Filip 2:3 **12:4** 12:4-5 1 Ko 12:12, 27 **12:6** 12:6-8 1 Ko 12:4-11; 1 Pita 4:10-11

Kuku yà binigú, ezoqa nøme-te

9 Zoqa kuku matev ezoqa nøme-te, unimanqatin bezøgó.
Ngusum-te sa bezømbo-khàzṹ. Manqa-zapa matev zombó-
sanqaupát. Geté matev eqeieqei føgøføgakh zombó-
geageapát. 10 Zoqa kuku matev yaqyaq-a, andé evenap-qá
kuku matev me bezømbe:gó. Kuku kandambá. Neka izuizu
gèvizáp. 11 Sasae bazaføgakh ndø-asøzú. Ndøwauwì:zã̄t. Nqova
Mbomambaqape betu:-sasaeát, zo mokho-te, neka Evezøza-
qá sasae zógoát. 12 Zo Mbumbukiam-te ndozoto-taza, zo te-te
khanakhanakh-us mo:tazá. Viniv matev tøzø-fakhanumat, zo
føgøføgakh ndøwaniáp. Tatak bezò̀vĩn. Neka guligulim oskia
ndøgó. 13 Mbumbukiam-gi ezoqa nøme, gigiap mbain ndigu,
gèzøtøkeé, neka ezoqa nøme khoev gèzø-manqaté.

14 Zo ezoqa ndingiæzoat, gèzø-guligulím. Av qane-guligulím:
Mbumbukiam, ndigu matev eqeieqei bezø-matanám. Zo
ndigu soqain-te ndò̀-ã̄b.

15 Ezoqa khanakhanakh tigoat, yaq zo khanakhanakh
ndøgó, ti namba. Neka ezoqa nøme ti-eivumit, yaq zo gè-
eivám, ti namba.

16 Zo matavap kopo-té qayagé. Neka zøkeza kha ndø-eqàwã̄t.
Geté até ndigú-a, iz mbain ndigu, namba gè:tøkuát. Zo zøkeza
kha matavap loloakh-us me:vèwẽ.

17 Ezoqa manqa-zapa tego zo-te, yaq soqain mbøe-
qavò̀inã̄m. Matev ndøgo tozó-matønumát, ezoqa ewaqape
eqeieqei ndivewe. 18 Nakhoa-qa gèvawé, av nqægo: Kopømba
tøgoat, sambi matev-té qanø-yageáp, ezoqa ewaqape namba.
19 Nøfuap mbomømboma! Yaq-fia ndøtàwã̄t, ezoqam-te. Geté
Mbumbukiam-qá qaqa-qa zotó-kewagát. Yaq-fia ndégo tétá.
Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat ā̄v qane-peawáp
nqægo: Evezøza ge-ein, "Ezoqam nó, ezoqam-qa manqa-
zapazapa nqæqavøiwat neka yaq-fia nqǣtāwāt." 20 Geté zo ā̄v
tøzøtégoát, av Mbumbukiam-qa Manqat qæ-ein,

"Qoge qaqa ezoqam, ifi tømbovitit,
yaq lou soqombó-etoám,
neka ibøkha naq tømbo-paptet,
ibøkha voqombó-etoām.
Av toqotegoat ndægo,
yaq ndego mivi ndøndáp, teqa manqa-zapa zapaya."

21 Manqa-zapa qo betømbùqõ. Geté matev eqeieqei
qómatanám. Yaq ndøgo, manqa-zapá voqoté-tømbuá.

12:10 12:10 1 Pita 1:22 **12:12** 12:12 1 Tes 5:16-18 **12:13** 12:13 Iblu 13:2
12:14 12:14 Met 5:44; 1 Ko 4:12 **12:16** 12:16 Prov 3:7 **12:17** 12:17 1 Tes 5:15
12:19 12:19 Deut 32:35; Met 5:39 **12:20** 12:20 Prov 25:21-22; Met 5:44

13

Ni gaman mokho-té qabizu:gú

1 Zo ate ndøzøte:go, gaman mokho-té qanu:gú. Zapa ndǿgo,
gaman ambá av nqǣgo, ekeza mbā sege-fakhazīn. Geté
Mbumbukiam ndø-abamín. Yaq até ndigú-a, gaman ezoqam
ndakin ngigu, Mbumbukiam ndø-abám. 2 Yaq nakémbá,
gekha ezoqām ndego, gaman-qa manqat ndesanqawe, ndego
Mbumbukiam-qá manqat ndøsanqawé. Yaq gekha ezoqām
ndego, matev av nde:matanam, ndego yaq-fia āv tenéqeív, av
matev nde:matanam. 3 Gekha ezoqām ndigu, matev eqeieqei
ndimatanam, ndigu kopømbá. Ndigu gaman kawakawa-
za, møe bezø̀gṓ. Geté møe sa ndígu tígoát, ndigu manqa-
zapazapa ndimatanam. Gê, qo møe mbain gone-qa qógo,
gaman kawakawa-za-te? Qanimáv. Qo matev eqeieqei
ndømatanám. Yaq ndigu qo ezoqa eqeieqei mé:qæqabát.
4 Gaman ezoqam, ndigu Mbumbukiam-gí sasae ezoqám.
Qoqá yage eqeieqei nonqó. Geté qo manqa-zapazapa toqo-
goat, yaq qo møe qógoát, ti-te. Zapa ndǿgo, ndigu bazaføgakh
ndøzø̂gó. Viniv segeqá-etøomém. Ndigu Mbumbukiam-qá
sasae ndøgoatún, ezoqa viniv gizø-etoumatun, ndigu manqa-
zapazapa ndimatanam. 5 Yaq nakémbá, zo gaman-qa manqat
o-mba mo:ndapé. Manqat o-mba ta-mbá mo:ndàpḗ ndøgo, zo
tiqa yaq-fia-qa yaq-te møe tozombo-goat. Geté zo tiqa manqat
o-mba tønendapé ndǿgo: Zapa ndǿgo, zo mø̀zøte-zøtéz, matev
av nqægo eqeieqeí.

6 Yaq nakémbá, zo gaman-te teks moni tozo-abumat,
eqeieqeí. Zapa ndǿgo, ndigu Mbumbukiam-gí sasae ezoqám,
neka ta sasae-te ndøgo, khøuwa iz vø̄-khoubumatun. 7 Zo
gaman-te fia tøzømbo-løfokat, yaq sègezø-etoám. Teks moni
upøgim ezoqam, teks moni sègezø-etoám. Neka gaman,
gekha moni nøme upøgim-qa ndigu, vøzø̄-etoam. Ezoqa kan-
dakanda, gèzøvizáp, neka tiqa iz, gè-eqawát.

Mbumbukiam-qa guguna manqat kandambaqape nqánek:
Ni kuku binigú, ezoqa nøme-te

8 Zo ezoqam-te, gigiap o moni bezømbø-løfòkḗ. Geté matev
ndøgo, zo izuizum oskia ndøzømbo-løfokeap, kuku matév.
Zapa ndǿgo, gekha ezoqām ndego, ezoqa nøme-te kuku
ndømbogo, ndego Mbumbukiam-qa guguna manqat o-mba
mo:ndapé. 9 Teqa guguna manqat, āv qane-eín nqǽgo,
“Qo nøkenøkem matev ndøngì:wā́t,” neka “Ezoqa pakhapakha

13:1 13:1 Tait 3:1; Prov 8:15 **13:3** 13:3 1 Pita 2:13-14 **13:6** 13:6-7 Met 22:21
13:8 13:8 Met 22:39-40; Zems 2:8 **13:9** 13:9 Exo 20:13-15, 17; Deut 5:17-19, 21

ndøkhanèãm," neka "Gigiap ndø-aqòñãm," neka "Ezoqam-qa gigiap me:qovètũ." Nqanek khafeap manqat vinivin-imba neka gekha khafeap nøme ndøgo, ta mokho-te nqánek qanu:gú, "Ezoqa nøme-te, kuku āv tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te kuku ndaqambe:go." 10 Gekha ezoqām ndego, ezoqa nøme-te kuku ndømbogo, ndego manqa-zapa gématanamák te-te. Yaq nakémbá, gekha ezoqām ndego, kuku ndømbogo, ndego guguna manqat ate ndægo, ndembôpáev.

Ni matev eqeieqei-té qabizi-yage
Zapa ndøgo, Keliso avønín gendóqaván

11 Zo matev āv tøne-matanám, av no qazømbe-manqatavun. Zapa ndøgo, zo mòzøte-zøtéz, ndakin gekha khøuwa iz. Yaq nakémbá. Zo mòzosúz, zo venanqei ndozo-sømbiapet. Khøuwa iz mòndøndáp. Ni Yesu Keliso ande qazi:-unimanqatinim, yaq khøuwa ndøgo, ni Mbumbukiam uni te:khandi:n, andé qámbá qagoam. Geté ndakin, ta khøuwa ndøgo, andé avønín. 12 Lova gènavøemtét. Paveat avønín géfakhán. Yaq nakémbá, matev soqøsoqa ndøgo, ezoqa bøivun-te gigoatun, yà bizi-ivøvém. Geté ni waev-qá nakhag gigiap zí-upøgím. 13 Ni paveat-té qabizi-yagé. Matev eqeieqei-té. Ni lou loge neka ibøkha soqa izam si binĩwãg. Ni matev bizi-matànãm, ande av gaqo ndi:gu, neka mambe bizi:-òkhõ. Ni bizinòfeẽ neka ova bizi-manqàtẽ. 14 Matev av nqægo, vònqagím. Geté nigi Evezøza Yesu Keliso-qa matev, andé ndabua ndakinak me zøté-uzám. Zoqa kha-qa poev matev sa mbotàkẽ. Manqa-zapa-te be-itùzã.

14

Klisten ezoqa nøme-qa unimanqatin matev bizi-gevèwãt

1 Ezoqa nøme ndigu Yesu ndi-unimanqatinat, tiqa uni-manqatin matev, bazaføgakh andé mbaín. Geté zo ndigu vòkhatób, zoqa mokho-te. Neka ti namba ndøponqòmbãp, tiqa unimanqatin matev-qa yaq-te. 2 Ezoqa nøme āv gini-unimanqatinát nqǽgo: Loge gigiap ate ndægo eqeieqeí. Yaq kopømbá, tizilogat. Geté ezoqa nøme-qa unimanqatin matev, bazaføgakh mbaín. Yaq ndigu unimanqatinteáv av nqægo, kopømbā loge gigiap ate ndægo sa toqolog. Yaq ndigu avøe gigiap mba ndølogé. 3 Gekha ezoqām ndigu, loge gigiap ate ndægo sa ndiloge, ndigu ezoqa nøme, søvakha logemav ndigu, bevøòzõ. Neka ndigu ezoqam, avøe mba ndiloge, ndigu ezoqa nøme, gigiap ate ndægo ndiloge, manqa-zapa-us betezæzã. Zapa ndøgo, Mbumbukiam ndigu mòndø-khatób. 4 Ndigu

13:10 13:10 1 Ko 13:4-7 **13:11** 13:11 Ef 5:14; 1 Tes 5:6-7 **13:12** 13:12 1 Zion 2:8 **13:13** 13:13 Luk 21:34; Ef 5:18 **13:14** 13:14 Ef 5:11 **14:1** 14:1 Lom 15:7 **14:2** 14:2 Gen 9:3-4 **14:3** 14:3 Kol 2:16 **14:4** 14:4 Met 7:1; Zems 4:11-12

ezoqam, lou ate ndægo ndiloge, neka ndigu ezoqam, avøe
gigiap mba ndiloge, ndigu Mbumbukiam-gí sasae ezoqám.
Ambá ndøgo, qogī sasae ezoqām. Yaq qo gekha ezoqâm,
ezoqa nøme-gi sasae ezoqam toqo-gevezo? Ndigu bazaføgakh-
us tiwanat o ti-oːaz, tigi kawa yakhapús segé-gevezó. Geté,
unimanqatín. Ndigu bazaføgakh-us ndøwaniapát. Zapa
ndøgo, Evezøza gèzø-geageáp.
5 Ezoqa nøme āv gini-mataváp nqægo: Khøuwa nøme
ndigu, kandakandá, geté khøuwa nøme ndigu, khokhó. Geté
ezoqa nøme ndimatavap. Khøuwa ate ndiːgu kopó. Vinivin-
imba mbaín. Taqa yaq-te, gigiap-qape nqánek: Qo matev
ùnimeːgó, av ndoqote-unimanqatinat.
6 Ndego ezoqam, ndematavap av nqægo, khøuwa nøme
ndigu, kandakandā, ndego nqanek matev Evezøza-qa
ndøgoatún. Neka ndego ezoqam, loge gigiap ate ndægo
sa ndeloge, até ndegó-a, Evezøza-qa vøgoatun. Ndego lou-qa
yaq-te, Mbumbukiam-te ike manqat ndømanqaté. Neka ndego
ezoqam, loge gigiap nøme logemav ndøgo, até ndegó-a, matev
Evezøza-qa ndøgoatún, neka Mbumbukiam-te ike manqat
vømanqatatun.
7 Ni mokho-te, ezoqam mbaín, ndigu ekezan nonqo mba
tiyagat o ekezan nonqo mba tipakhaez. 8 Tiziyagat, ni
Evezøza nonqo zíyagát. Neka tizi-pakhaen, ni Evezøza nonqo
zípakhaén. Oskiá ndøgo, tiziyagat o tizi-pakhaen, ni Evezøza-
gí. 9 Keliso ta zapaya ndøgo tenenaním, neka nqawa ta za-
paya ndøgo tene-khandíːv, ndego løvøte nekā khandi ezoqam,
segezømbú-Evezøza-evtát.
10 Yaq nakémbá, gekha zapâ, qogi Klisten qafuap ndoqo-
gevezoat? O gekha zapâ, qogi Klisten qafuap ndoqo-vøozoat?
Ni até sizimú-wán, Mbumbukiam-qa megemege-te, manqat
vizí-ovøemēm. 11 Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv
qane-peawáp nqægo,
"No khandi miav-ak Evezøza, āv qate-manqaté nqægo:
Ezoqa ewaqape, katuk ndømøkuí no-te.
Neka ezoqa ewaqape, āv giní-einím nqægo:
No Mbumbukiām."
12 Unimanqatín. Ni ezoqa ate nqaziːgu, manqat bizimø-
ovøemém, Mbumbukiam-te, av qaziːyagam.

Ni aiyáv qabizigú. Soqaín ndøgo, Klisten ezoqa nøme,
manqa-zapa-te tizi-itub

13 Yaq nakémbá, ni yaqyaq-a, sekemba bizi-gevèmbăm.
Geté ni matavap nqánek qazí-goném: Matev nøme
zímatanamák, ndøgo nigi Klisten nøfuap ande nandi me

14:5 14:5 Gal 4:10-11 **14:8** 14:8 Gal 2:20 **14:10** 14:10 2 Ko 5:10 **14:11** 14:11 Isa 45:23; Filip 2:10-11

tøkhaosumat, yaq ndigu manqa-zapa-te vǿ-itūb. 14 No Evezøza
Yesu mokho-te nqatu:gu, no mǿtenøtén, loge gigiap ate ndægo
eqeieqeí, Mbumbukiam-qa bøi-te, toqolog. Geté ezoqa nøme,
te-unimanqatin, av nqægo, lou nøme soqaı̃n Mbumbukiam-
qa bøi-te, yaq te-te ndego, nqanek lou ndǿmøsoqá, ndego
telog. 15 Qo gigiap nøme toqolog, yaq qoge Klisten qafu
soqain tembo-ewag; matev av nqægo toqogo, yaq qo kuku
matev-te yageáv. Gèmbo-mataváp. Keliso até teqa ndegó-a,
genanim. Soqaín ndøgo, qoqa lou loge matev mokho-te,
teqa unimanqatin matev Yesu-te toqombo-ngiu. 16 Yaq
nakémbá, gò:feazoát. Soqaín ndøgo, gigiap nøme ndøgo,
zo ndøzøte-zøtezat eqeieqeı̃, ezoqa nøme-te tø-gigiap-soqa.
17 Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, lou loge
matev neka izam matev, gigiap-qapé mbá. Geté matev
kandambaqape nqánek: Matev eqeieqei-te neka sambi
matev-te neka khanakhanakh-us tiziyagat. Matev av nqægo,
Nqova Mbomambaqape-té qando-fakhaté. 18 Gekha ezoqām
ndego, av nqægo teyagat neka Keliso av nqægo vømbó-
vizupāt, teqa yaq-te, Mbumbukiam khanakhanákh neka
ezoqa nøme teqa matev eqeieqei mé:vewát.

19 Yaq nakémbá, ni bazaføgakh nqánek qazí-asazét: Ni
sambi matev-té qazíyagát, ezoqa nøme namba, neka tiqa
unimanqatin matev-te vizizǿ-tøkeāt. 20 Kopømba mbaín, lou
loge matev zapaya, Mbumbukiam-qa sasae toqongiu, ndego
Klisten ezoqa nøme mokho-te ndego. Unimanqatín. Loge
gigiap ate ndægo eqeieqeí, Mbumbukiam-qa bøi-te. Geté lou
toqolog, yaq ta matev ndøgo, ezoqa nøme tiqa Klisten matev-te
tøkhaosam, ndøgo soqaín. 21 Yaq nakémbá, qanimav nqánek.
Qo søvakha qólogeák o waen qó-izamák o gekha matev nøme
qómatanamák, ndøgo qoge qafu Klisten matev-te, ande nandi
me tøkhaotav.

22 Qo ndoqo-unimanqatinat av nqægo, matev nøme
eqeieqeı̃ neka matev nøme soqaı̃n, toqo-matønumat,
yaq soqó-unimanqatín. Ndøgo qo qakhapús, yaq
Mbumbukiam-a, yaq qo. Kopømba mbaín, ezoqa nøme namba
toqote-ponqombupat. Gekha ezoqām ndego, matev av
te:matønumat, av nde:-unimanqatinat, ndego khanakhanakh
mbá geabetegó. 23 Geté ezoqa gigiap telog, taqa yaq-te ndøgo,
ndego ndo:nake, yaq ndøgo manqa-zapa-ús te-te. Zapa ndǿgo,
ndego unimanqatinteáv, av nqægo, ekeza matev eqeieqeı̃.
Gekha matēv ndøgo, ni tizigoat, gete ni unimanqatinteav
tøgoat, ndøgo eqeieqeı̃, matev av nqægo, manqa-zapa-ús.

14:14 14:14 Kel 10:15; Tait 1:15 **14:15** 14:15 1 Ko 8:11-13 **14:19** 14:19 Lom 12:18; 15:2 **14:20** 14:20 1 Ko 8:13

15

Ni Keliso-qá matev bizimbopáev

1 Ni ezoqam, unimanqatin bazaføgakh-us nqanigu, ni ndigu
ezoqam, unimanqatin khapelavøqase ndøzøgo, yà bizizø-
tøkeé. Kopømba mbaín, nikeza kha mba tizimbo-matavupat.
2 Geté ni ate nqazi:gu, ezoqa nøme yà bizizø-mataváp, neka
matev ndógo tizí-matønumát, tiqa unimanqatin matev-te
tøzø-tøkeat. 3 Até Kelisó-a, ndego ekeza kha-qa yaq-te
matavapøteáv. Geté ezoqa Mbumbukiam-qa iz gingenøitat,
ndego nqanek iz ngenøiwat matev, ekeza kha-té genøvé. Taqa
yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat, āv qane-peawáp nqægo,
"Mbumbukiam! Ezoqa qoqa iz gingenøitat, tiqa ngenøgim
manqat, noqá kha-té qanøbøí."
4 Gekha manqāt ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat-te
ndøpeawap, ni nonqo ndøpeawáp. Ni tàbete-nømendím. Yaq ni
bazaføgakh-us zí:waniapát, neka Mbumbukiam-qa Manqat,
ni zita vøní-tøpazāt, neka ni Mbumbukiam-te biziō-tana, av
nqægo, matev ndòfakhān, av manqat ginimbi-ein ndægo.
5 Bazaføgakh neka zita tøpøzu matev ndøgo, ni tøni-tøkeat,
bazaføgakh-us tizi-waniapat, Mbumbukiam-té qando-okhó.
No āv qate-guligulím nqægo: Ndego zo ate ndøzøte:go,
matavap kopo zø-etoám, zo Keliso Yesu ndozombo-paev.
6 Yaq zo nqova kopo-te, Mbumbukiam-qa iz søzøtumú-eqatát,
ndego nigi Evezøza Yesu Keliso-ge Eve.

Keliso Zu ezoqam neka bawan vini-ak, tøke-qa sùgumu-geavún

7 Zo yaqyaq-a, āv tøne-khatimbáp, av Keliso zo ge:khatib,
Mbumbukiam-qa iz betē-eqawat. 8 No nqazø-manqate: Ke-
liso Zu ezoqam tøke-qa ndøgeavún. Gí:nømánd, av nqægo,
Mbumbukiam ndego unimanqatin ezoqám. Manqa mbusa
ndøgo, ndego Zu ezoqam-gi atanakha-zapazapa-za gezøve,
gématanám. 9 Geté Keliso ate bawan vini-ák-a, tøke-qa
sùgumu-geavún. Yaq até ndigú-a, Mbumbukiam-qa iz,
tìabiti-eqawát, teqa tanakh matev zapaya. Taqa yaq-te,
Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo,
"No bawan vini-ak mokho-te,
qoqa iz nø-eqatát
neka ouv vøtaqá-qaqaemāt."
10 Neka manqat nøme, āv qane-eín nqægo,
"Zo khanakhanakh, sùgumugú,
zo bawan vini-ak,
Mbumbukiam-gi ezoqam namba,

15:2 15:2 1 Ko 10:24, 33 **15:3** 15:3 Psa 69:9 **15:4** 15:4 2 Tim 3:16 **15:7** 15:7 Lom 14:1 **15:8** 15:8 Met 15:24 **15:9** 15:9 Kel 3:25; Psa 18:49 **15:10** 15:10 Deut 32:43

ndigu Zu bawan-ak.”
11 Até nangó, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-eín nqǽgo,
“Zo bawan vini-ak ate ndøzøte:go, Evezøza-qá iz ndø-eqawát.
Bawabawan ezoqam ate ndi:gu, manqei-qape-te ngiyageap,
yà bembokhóum.”
12 Neka até nangó, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam
ezoqam Aezaya, āv gene-eín nqǽgo,
“Zesi-ge zeo ndøfakhán. Yaq ndego até bawan vini-ák-a,
gezømbó-kawaevtát. Yaq ndigu te-te ndégo tinøtabát.”
13 Yaq nakémbá, no āv qate-guligulím nqǽgo:
Mbumbukiam, te-te ndego, ni nqazio-tana, matev
mbomømboma tini-matanam, av manqa mbusa ge:ve, ndego
zo khanakhanakh neka sambi gezø-tøtøvøyám, zo ndozo-
unimanqatinat. Yaq zoqa vintøzat matev Mbumbukiam-
te, Nqova Mbomambaqape-qa bazaføgakh mokho-te,
tàbezømbe-khouwév.

Pol khanakhanákh, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat
nde:zømesim

14 Nøfuap! No nøkezan āv qate-unimanqatinát nqǽgo:
Zo matev eqeieqei mòzogoatún, ezoqa nøme-te. Neka zo
søzøté-nømendimát. 15 Geté manqat nøme, qæpeaumavun, andé
nøzø-ponqomavún. Zapa ndøgo, no zo manqa matev eim-qa
nøzøgoám. No Mbumbukiam teqa kuku matev mokho-te,
genø-etoam, ndøgo tene-veatán: 16 No Keliso Yesu-ge sasae
ezoqam, bawan vini-ak mokho-té qatú:goát. No ndigu Man-
qat Mbomambaqape nqate-zømesim, no andé Mbumbukiam-
gí iziz ezoqam-qa sasae me nøtegó. Yaq no ndigu bawan vini-
ak, ande etoam matev me, Mbumbukiam nombó-etoám. Yaq
Nqova Mbomambaqape ti mokho-te tesasaetat, ndigu tĩabiti-
Mbumbukiam-gi-nakheis-éz, yaq ndego khanakhanakh-us
betēkhatib.
17 No Mbumbukiam-qa sasae ate nqægo nqæqeivi, Keliso
Yesu mokho-te qæmatønumam, yaq no khanakhanákh neka
andé khambuváp, taqa yaq-te. 18 No noqa sasae-qa yaq-
te, sa ndøgo tøte-manqaté, Keliso no mokho-te gesasaetam,
yaq bawan vini-ak Mbumbukiam-qa manqat o-mba vømbøé-
ndapāt. No manqat qazømbe-manqatam neka sasae vøegoam,
19 Mbumbukiam Nqova Mbomambaqape mokho-te, umin-
giap matev vinivinimba ndømatønumám. No Zelusalem taon-
te qængaz, atema Ililikum manqei-te vøenav, no Keliso-qa
Manqat Mbomambaqape sòtumu-zømesimát, ezoqam-te.

15:11 15:11 Psa 117:1 **15:12** 15:12 Isa 11:10; Veve 5:5 **15:16** 15:16 Lom 1:5; 11:13

20 No ezoqa Manqat Mbomambaqape zømesim-qa, oskia
ndøgo tægoám, gekha manqei-tē ndøgo, ndigu Keliso-qa yaq-
te yogeav qagoam. Zapa ndøgo, no poeveáv, sasae sa
tæmanaz, ezoqa nøme gengaz, kopømba ande av lou toqo-
løvua, ma ezoqa nøme uk gi:-asøzem. 21 Geté no matev āv
qategoatún nqægo, av Mbumbukiam-qa Manqat, Keliso-qa
yaq-te nqæpeawap,
"Ezoqam ndígu tí-ometám,
ti-te ezoqa teqa manqat zømesipøteav qagoam.
Ndigu ezoqam, bugukhokhof yogeav qagoam,
mokho ndøndapém."

Pol Lom ezoqam zømete-qa gegoam

22 Sasae ndøgo, no nqanek manqei vinivinimba-te qægoam,
no gègeanotám. Yaq no khøuwa kopoáv, qæpøogeapam, ambá
notøndo-navín, zo-te. 23 Unimanqatín. No viav kopoáv, zo-te
okho-qa qægoam. Geté ndakin nqanek, manqei nøme mbaín,
ezoqa Keliso-qa manqat yogeav ndøgo. 24 Yaq no Spein
manqei-te, okho-qa nogó. Geté no tototaná ndøgo: Nakhoa
livin-qase nqøugu, no zo bàtøkhæ-zømét, ni khanakhanakh-
us bizîqonav. Yaq zo tozonø-tøkem, vozó-khofotønēm, yaq no
até khæ nónáv, Spein manqei-te. 25 Geté no bugukhokhof
Zelusalem taon-té qabatøkhænáv, Mbumbukiam-gi ezoqam
vøemøzø-tøkē. 26 Zapa ndøgo, ndigu Klisten bawan ezo-
qam, Masedonia neka Akaya plovins-te ndiyage, matavap āv
giniveém nqægo: Gigiap-av ezoqam, Mbumbukiam-gi ezo-
qam mokho-te, ndøgo Zelusalem taon-te, gezøtøké. 27 Ndigu
yakhapus mokho-mbá sege-matøvemém. Geté unimanqatín.
Matev av nqægo eqeieqeí. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa
matev mbomømboma, bawan vini-ak-te, Zu ezoqam ndø-
ndapavún. Yaq nakémbá, ndigu bawan vini-ak, andé gezømbo-
løfoké, Zu ezoqam-te. Yaq bawan vini-ak, Zu ezoqam, gigiap-
qa yaq-te bèzøtøké. 28 No nqanek sasae tømønø-navøem,
Zelusalem taon-te ndøgo, moni tæzømbu-etoam, yaq no Spein
manqei-té qatónáv, yaq livin-qase nqøugu, zo vøemøzømēt.
29 No møtenøtén, no zo-te tøtøndonav, yaq Keliso-qá matev
mbomømboma nóndapáv. Yaq ta matev mbomømboma, zoqa
mbøni-te tàbete-tøtøvøyám.

30 Nøfuap! Nigi Evezøza Yesu Keliso-qa iz-te, neka kuku
matev-te ndøgo, Nqova Mbomambaqape ni ndini-etoam, no
nqazø-pouwe: Zo bazaføgakh ndø-asøzú. Gèndo-guligulím,

15:20 15:20 2 Ko 10:15-16 **15:21** 15:21 Isa 52:15 **15:22** 15:22 Lom 1:13 **15:25** 15:25-26 1 Ko 16:1-4 **15:26** 15:26 1 Ko 16:1; 2 Ko 8:1; 9:2, 12; Kel 24:17 **15:27** 15:27 1 Ko 9:11 **15:29** 15:29 Lom 1:11 **15:30** 15:30 2 Ko 1:11; Kol 4:3; 2 Tes 3:1

Mbumbukiam-te, noqa yaq-te. 31 Av̀ qane-guligulím: Mbumbukiam no tèabenømbe-khakhazám, ti-te ndigu, unimanqatinteav ndigu, Zudia manqei-te ndøgo. Neka tøke matev ndøgo, no Zelusalem taon-te tændapav, ndigu Mbumbukiam-gi ezoqam, khanakhanakh-us tĩabiti-ndapém. 32 Yaq Mbumbukiam poev tømbogoat, no sætøndónáv, khanakhanakh-ús, zo namba pusa vøemøtā. 33 Mbumbukiam, ndego ezoqa sambi ndezø-etoam, ndò̀goát, zo namba, zo ate ndøzøte:go.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

16

Pol-qa khaiya mboma manqat, ezoqa vinivinimba-te

1 No ngunuk, nigu Klisten nøfu Fibi, tuqa matev eqeieqeiqape nøtevewé. Ngunuk, Klisten bawan ezoqam mokho-te, Senklia taon-te ndøgo, dikon ezoqám. 2 Evezøza-qa iz-te, vò̀khatowém. Ezoqam av nguigu, ni matev eqeieqei bizizømatanám, ni Mbumbukiam-gi ezoqam. Neka gekha gigiāp ndøgo, ndugu mbain tøgoat, zombó-tøkeém. Zapa ndøgo, ngunuk ekezan, ezoqa kandambá guzø-tøkeam, neka até nóa, vønō-tøkeam.

3 Plisila, zivis namba, Akuila, ndigu no namba qatisasaetam, Keliso Yesu-qa sasae qeigoam, khaiya mboma manqat zozǿ-eín. 4 Nandiv ezoqa menas, ekeza kha ndønqonqotøvém, no zapaya. No ike kandambá ti-te. Geté no mbá mbá. Até bawan vini-ak-qa Klisten bawabawan ate ndi:gú-a, ike kandambá ti-te.

5 Até ndigú-a, tiqa khoev-te giguligulimatun, khaiya mboma manqat vøzō-ein.

Neka até nogé nøfu mbomambaqapé-a, Epenetus, khaiya mboma manqat vømbō-einim. Esia manqei-te ndøgo, bugukhokhof ezoqam nándev, Keliso gembopaev.

6 Neka até Melí-a, ndugu zoqa sasae kandambaqape gugu, khaiya mboma manqat vømbō-einim.

7 Neka Andlonikus neka ndugu Zunia, ndigu nogi ezoqam, no namba ndimbula mokho-te qatigoam, khaiya mboma manqat vøzō-ein. Keliso-gi u-anim mokho-te, nginik iz-akhayapak ezoqám. No Keliso unimanqatinteav qagoam, nginik é-møndø-unimanqatiním.

8 Neka até Ampliatús-a, khaiya mboma manqat vømbō-einim. No kuku kandambá te-te, Evezøza mokho-te.

9 Neka até Ubanés-a, ndego Keliso mokho-te, sasae kopo qeigoatun, khaiya mboma manqat vømbō-einim.

Neka até nogé nøfu mbomambaqapé-a, Stakis, khaiya mboma manqat vømbō-einim.

16:3 16:3 Kel 18:2

10 Neka até Apelés-a, khaiya mboma manqat vømbō-
einim. Keliso zapaya, ngenøgim matev gendap, ngenek
bazaføgakh-mbá geyám, teqa unimanqatin-te.
Neka até Alistobulus-zá-ya, khaiya mboma manqat vøzǿ-
ein.
11 Neka até Elodión-a, khaiya mboma manqat vømbō-einim,
ndego noge ezoqam.
Neka até Nasisus-zá-ya, ndigu Keliso ndi-unimanqatinat,
khaiya mboma manqat vøzǿ-ein.
12 Neka até ndigú-a, Tlifena neka Tlifosa, khaiya mboma
manqat vøzǿ-ein, ndigu sakheis, Evezøza-qa sasae kan-
dambaqape gigoam.
Neka até Pesís-a, khaiya mboma manqat vømbō-einim. Até
ndugú-a, Evezøza-qa sasae kandambá gugoat. No kuku
kandambá tu-te.
13 Neka até Lufús-a, khaiya mboma manqat vømbō-einim.
Ndego Evezøza ùni mbøepavét.
Neka até tegú evó-a, khaiya mboma manqat vømbō-einim.
Ndugu até nó-a, evo nøgoám.
14 Neka até ndigú-a, Asinklitus neka Flegon neka Hemes
neka Patlobas neka Hemas neka ndigu Klisten zifuap
nøme, ti namba ndi:yage, khaiya mboma manqat vøzǿ-
ein.
15 Neka até ndigú-a, Filologus neka Zulia neka Neleus neka
tegu sævømiu neka Olimpas neka Mbumbukiam-gi ezoqa
ate ndi:gu, ti namba ndi:yage, khaiya mboma manqat
vøzǿ-ein.
16 Zo tozo-møvabat, zenda kaka vǿ-itiamát, neka
vōngenøndamat, ate av-té, Mbumbukiam-qa bøi-te eqeieqei
ndægo.

Keliso-gi bawan vinivinimba, khaiya mboma manqat
ndøkhofotaváv, zo-te.

Pol-qa vaev guguna manqat

17 Nófuap! No nqazǿ-pouwe. Zo gò:feazoát. Ezoqa nøme,
zo manqat vini me:zømesimít, ambá ndōgo, av bugukhokhof
qazøte-ewagam. Yaq ta mokho-te ndøgo, ndigu ezoqam-qa
unimanqatin matev géngi:nám neka Klisten bawan ezoqam
vǿ-qaqag̃im. Ezoqam av ngi:gu, zo møe zozǿnayát. 18 Ezoqam
av ngi:gu, ambá ndōgo, nigi Evezøza Keliso-qa sasae ndøgōt.
Geté ndigu ekeza kha-qa poev mba mbopáev. Tiqa manqat
mbomømboma neka manqa enaq gi:am mokho-te, ndigu ezoqa
gètubám, ndigu zøtezateav ndigu, nømendim av nqægo soqãin.

16:13 16:13 Mak 15:21 **16:16** 16:16 1 Ko 16:20; 1 Pita 5:14 **16:17** 16:17 Met 7:15; Tait 3:10 **16:18** 16:18 Filip 3:19; 2 Pita 2:3

19 No khanakhanakh kandambá, zoqa yaq-te. Zapa ndøgo,
ezoqa ewaqape, āv giniyogém nqǽgo: Zo Mbumbukiam-
qa Manqat o-mba zotondapém. Geté no zo matavap
loloakh-qa nøzøgó. Yaq zo kopømbaqapé, matev eqeieqei
zómatønumát. Geté manqa-zapazapa, zo kha mbokhanȍzā̆m.
20 Mbumbukiam, ndego sambi ndini-etoam, avønín, Saitan
géngiú, neka zoqa zenda tokhotapak mokho-te vøuvē.
Nigi Evezøza Yesu-qa kuku matev ndȍgoát, zo namba.
21 Timoti, no sasae kopo namba qategoatun neka Lu-
sius neka Zeisen neka Sosipata, nigi ezoqam, ndigu khaiya
mboma manqat ndøkhofotaváv, zo-te.
22 No Tetiés. Nqanek pepa no nopeawám, av Pol manqat
genømbe-manqatat. Khaiya mbomá, zo-te, Evezøza-qa iz-te.
23 Até Gaiús-a, no teqa khoev-te nqæyage neka Klisten
bawan ezoqam, teqa khoev-te gipindumatun, khaiya mboma
manqat ndøkhofotaváv zo-te.
Até Elastús-a, ndego taon moni keoge ezoqam, neka Kuotas,
ndego nigi nøfu, khaiya mboma manqat ngïkhōfōtāvāv, zo-
te.*

Ike manqat, Mbumbukiam-te

25 Mbumbukiam-qa iz, bïzi-eqawát. Manqat
Mbomambaqape, Yesu Keliso-qa yaq-te, no ezoqa nqate-
zømesim, ndøgo āv qane-eín nqǽgo: Mbumbukiam
kopømbaqapé. Ndego gezøtøké. Yaq zo unimanqatin matev-te,
bazaføgakh-us zówaniapát. Bugukhokhof qagoam, nqanek
Manqat Mbomambaqape, gèkhonawám. Nupøkhan-mba-
qapé. 26 Geté ndakin, av Mbumbukiam-gi manqa vevezam
ezoqam gi:peaomem, neka ndego Mbumbukiam miav-ak
ekezan ge-ein, tøfakhan, ta manqat ndøgo, khonoam-te
qagoam, màndoveá. Yaq bawabawan ate ndi:gu, nqanek
manqat gè-ewagét. Yaq ndigu tïabiti-unimanqatiním, neka
o-mba betōndapem. 27 Mbumbukiam, ndego yakhapus-mba
matavap loloakh-us ndego, teqa iz, miavmiav, bèto-eqawát,
Yesu Keliso mokho-te.
Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

16:19 16:19 Lom 1:8; 1 Ko 14:20 **16:20** 16:20 Gen 3:15 **16:21** 16:21 Kel 16:1-2; 19:22; 20:4 **16:23** 16:23 Kel 19:22; 1 Ko 1:14 * **16:23** 16:23 Ibugukhokhof Baebol gipeaomem, manqat sa nqánek qagoám. Geté vaev-te, manqat nøme āv gini-mønøzém nqǽgo: 24 Nigi Evezøza Yesu Keliso-qa kuku matev, ndȍgoát zo namba, ate ndøzøte:go. Amén. Nqanek manqat unimanqatín. **16:25** 16:25 Ef 1:9; 3:5, 9; Kol 1:26; Lom 1:5

1 Kolin
Pol-qa bugukhokhof pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Kolin taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Pol Efesus taon-té gegoám, nqanek pepa, Klisten bawan ezoqam-te gepeawam, ndigu Kolin taon-te giyagam. Kolin taon ndøgo, kandambaqapé. Glik manqei-té qagó. Ta khøuwa-te ndøgo, Glik manqei-qa iz, Akaya mbo-akhaemám. Klisten ezoqam ndigu, Kolin taon-te gisøkhoam, nøme ndigu, Glik ezoqám, neka nøme ndigu, Zu ezoqám. Ezoqa gisøkhoam ndøgo, kandambá, gigiap kopoav ezoqám neka tiqa zøtezat andé kandambá.

Bugukhokhof khøuwa, Pol mǫndøgoám, Kolin taon-te ndøgo, neka ndigu ezoqam, ndakin mba gi-Klisten-ez, vǿe-zømesimam. Nginik Yesu, oskia ndø-unimanqatintám, neka guligulim-te vǿ-møvøbumam. Geté tiqa Klisten bawan, sège-qaqaém. Neka ndigu matev soqain-té giyagám, kha-qa poev matev vømbōpavam-a, manqa-zapazapa vinivinimba vǿmatønumam. Pol mǫndø-ewág, taqa yaq-te, yaq ndigu nqanek pepa mokho-te, unimanqatin matev neka Klisten matev eqeieqei-qa yaq-te vøzǿ-peawam-a, tiqa matev-qa yaq-te, vøzǿ-ponqom.

1 No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé u-aném. No Mbumbukiam ndøveatán, nqanek sasae nqægo. Ndøgo teqá poév. Nqanek pepa, nigi Klisten nøfu Sostenés namba niti-peaomít.

2 Zo-té qeitø-peaomít, zo Mbumbukiam-gi Klisten bawan ezoqam, nandav Kolin taon-te ndozoyage, zo Mbumbukiam Keliso Yesu mokho-te ge:khaz, vozō-tegi-ezoqam-ez. Nqanek pepa até ti-té ndigú-a, vǿe-peawām, ezoqa ewaqape-te, manqei-manqei ate nqægo, nigi Evezøza Yesu Keliso-qa iz ndi-vewam, ndiguligulim. Ndego tigí Evezøzá neka nigí Evezøzā.

3 Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka sambi matev ndǫ̀goát, zo-te.

Pol-qa ike manqat Mbumbukiam-te, Kolin ezoqam-qa yaq-te

4 No Mbumbukiam, ike manqat oskia nombo-manqaté, zoqa yaq-te, neka teqa kuku matev-qa yaq-te, ndego zo Keliso Yesu mokho-te gezø-etoam. 5 Te mokho-te, zo andé gigiap kopoav ezoqám. Mbumbukiam zo nømendim manqat neka zøtezat kandambá gezø-etoam. 6 Zapa ndǫ́go, manqat ndøgo, no Keliso-qa yaq-te qate-zømesimam, mǫndømø-qóm,

zo mokho-te. 7 Yaq ndógo, zo nigi Evezøza Yesu Keliso
ndøzømbøe-esap, tendoveao, tendoqavan, zo matev nøme
løvu:máv, ndøgo Nqova Mbomambaqape, ni Klisten ezoqam
ngini-etoam. 8 Yesu Keliso zo føgøføgakh zógeatát. Yaq
zo unimanqatin matev-te, føgøføgakh zówaniapát, atema
vaev khøuwa-te. Yaq zo nigi Evezøza Yesu Keliso-qa Khøuwa
Kandambaqape-te, ndego tendoqavan, manqa-zapazapa
mbaín, sozógoát. 9 Mbumbukiam, ndego zo gezø-akha,
tege Yo Yesu Keliso namba tøzøte-yagat, nigi Evezøza, ndego
unimanqatin ezoqám. Ndego zo gezó-geatát, atema vaev-te.

Qaqae matev-qa yaq-te, Klisten bawan mokho-te

10 Nøfuap! Nigi Evezøza Yesu Keliso-qa iz-te, no nqazó-
pouwe: Zoqa Klisten bawan mokho-te nandav, zo manqa
ndø-itùmbā̃m neka qatoat matev bezømbù:gū. Geté zo nqova
kopo-té qawaní, neka kha-mba, matev kopo zombó-ovét.
11 Nøfuap! No nqanek manqat nqazømbe-manqate, zapa
ndógo: Nigu Klisten nøfu Kloe, tugi ezoqa nøme, no āv gini-
nømøndém nqægo: Zo mokho-te nandav, qatoat neka pon-
qombap matev zømbu:gú. 12 No nqánek qate-manqaté: Zo
mokho-te, ezoqa nøme, āv gini-manqaté nqægo, "No Pol nom-
bopáev," neka nøme ndimanqate, "No Apolos nombopáev,"
neka nøme ndimanqate, "No Pita nombopáev," neka nøme
ndimanqate, "No Keliso nombopáev."
13 Av khané:go? Gê, Keliso géqaqanim? Neka gê, no Pol,
zoqa yaq-te no notónanim, tae mutui-te? Neka gê, zo ibøkha
iz qazondapem, noqā iz-tē qazonø-ndapem? Av taoká. 14 No
ike kandambá, Mbumbukiam-te. Zapa ndógo, zo mokho-te,
no ibøkha iz, ti-mba ngínik qazø-etoám, Klispus neka Gaius.
Geté ezoqa nøme, ibøkha iz etopøteáv. 15 Soqaín ndøgo, ezoqa
timanqatat, av nqægo, "No ibøkha iz, Pol-qā iz-tē qatøndāp."
16 Ø! Unimanqatín. No até Stefanas neka tegi ezoqám-a,
ibøkha iz vøezø̄-etoam. Geté ezoqa nøme, no matavapøteáv,
av nqægo, ibøkha iz møezø-etoām. 17 Keliso no ambá av
nqǣgo, ezoqa ibøkha iz etoam-qa ndokhofotān. Geté ndego
no Manqat Mbomambaqape zømesim-qa ndokhofotán. No
ezoqa ambá av nqǣgo, manqei-qape-qā matavap loloākh
qate-zømesīm. Soqaín ndøgo, Keliso-qa tae mutui manqat,
tømø-khokho-manqat.

*Mbumbukiam ekeza bazafø*gakh *neka matavap loloakh, Keliso mokho-té gendo-vevezám*

18 Unimanqatín. Ti-te ndigu, tisoqoez, ta manqat ndøgo,
Yesu tae mutui-te genanim, mokho mbaín. Geté ni-te, ni

1:8 1:8 1 Tes 3:13; 5:23 **1:9** 1:9 1 Zion 1:3; 1 Tes 5:24 **1:10** 1:10 Filip 2:2 **1:12** 1:12 1 Ko 3:4; Kel 18:24-28 **1:14** 1:14 Kel 18:8; Lom 16:23 **1:16** 1:16 1 Ko 16:15 **1:18** 1:18 Lom 1:16

Mbumbukiam ngekhandiːntet, nqanek manqat, bazaføgakh-
ús. Ndøgo Mbumbukiam-qá bazaføgákh. 19 Taqa yaq-te,
Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo,
“No manqei-qape ezoqam-qa matavap loloakh nøzǿngiú.
No tiqa zøtezat nósanqáo.”
20 Mbumbukiam-qa manqat av qæ-ein ndægo, yaq gê,
manqei-qape ezoqam matavap loloakh-us neka zøtezat ezo-
qam neka manqa manqate ezoqam-qa yaq-te, áv khanéːgo?
Ndøgo khokhó. Mbumbukiam manqei-qape-qa matavap
loloakh, khokho matavap meːvewé.
21 Mbumbukiam ekeza matavap loloakh-te, matavap āv
genevé nqægo: Manqei-qape ezoqam, kopømba mbaín, ekeza
matavap loloakh-te, Mbumbukiam tiːzøtez. Yaq teqa poev
nqánek qagó: Ezoqa ndígu tékhandíːz, ndigu nqanek man-
qat ndi-unimanqatinat, ndøgo ezoqa nøme khokho manqat
ndiːvewe. 22 Zu ezoqam, ndigu umingiap matev qeivi-qa
mba ndøgó, neka Glik ezoqam, matavap loloakh tonqogim-
qa mbá ndīgū. 23 Geté ni ezoqa Keliso-qá yaq-te mbá qati-
zømesím, ndego tae mutui-te gitøkewem. Nqanek manqat,
Zu ezoqam, qaqa zøløozú. Neka bawan vini-ak, nqanek
manqat, mokho mbain meːvewé. 24 Geté ni Mbumbukiam
ginindu-akha, nøme Zu ezoqam neka nøme bawan vini-
ak, ni Keliso-te, Mbumbukiam-qá bazaføgakh neka matavap
loloakh ziqeiví. 25 Mbumbukiam-qa matavap, ndøgo ezoqa
nøme matavap livilivis ndiːvewe, ta matavap loloakh ndøgo,
manqei-qape ezoqam-qa matavap loloakh, ùnimeː-løvuám.
Neka teqa matev matanam, ndøgo ezoqa nøme bazapos
ndiːvewe, taqa bazaføgakh, manqei-qape ezoqam-qa matev
matanam, ùnimeː-løvuám.
26 Nøfuap! Zo gèmbo-mataváp. Zo mokho-te nandav,
Mbumbukiam gezø-akha, zo ezoqa khapímbá, manqei-qape
ezoqam-qa bøi-te, matavap loloakh ndøzøgo o iz kandakanda
ndøzøgo o zogi zøvøndipakha iz kandakanda qazøgoam.
27 Geté Mbumbukiam ndígu tevevesám, ndigu manqei-
qape-te, matavap livilivis neka iz mbain ndiːzæza. Ndego
tene-matanám ndøgo: Matavap loloakh-us ezoqam neka
iz-akhayapak, mivi méːndapém. 28 Mbumbukiam ndígu
tevevesám, ndigu iz mbain ndigu, neka ndigu, ezoqa nøme
ndisanqaza. Ndego nqanek matev, manqei-qape-qa matev
kandakanda ngiːwat-qa ndøgó. 29 Ndego tenegó ndøgo:
Ezoqa kopo, géːkhambuvimák, Mbumbukiam-qa bugug-te.
30 Mbumbukiam ndømatanám, zo ndakin Keliso Yesu namba,

1:19 1:19 Isa 29:14 **1:20** 1:20 Isa 19:12; 33:18; 44:25; Job 12:17 **1:21** 1:21 Met 11:25 **1:23** 1:23 Lom 9:32; 1 Ko 2:14 **1:24** 1:24 Kol 2:3 **1:25** 1:25 2 Ko 13:4 **1:26** 1:26 Met 11:25; Zems 2:5 **1:29** 1:29 Ef 2:9 **1:30** 1:30 Jer 23:5-6

ndøzøte-yage. Ndego ekeza matavap loloakh, Keliso mokho-
té genøni-vevezám. Ni Mbumbukiam-qa bøi-te, te mokho-te
ndégo tizi-ndaføyamba-én, neka vizimø-Mbumbukiam-gi-
ezoqam-en neka Mbumbukiam ni te mokho-te vønqovotan,
ni manqa-zapa mokho-te qazu:goam. 31 Matev av tønefakhán,
av Mbumbukiam-qa Manqat ndæpeawap, "Gekha ezoqām
ndego, khambuvap-qa tegoat, ndego taqa yaq-te teabete-
khambuváp ndøgo, Evezøza gematanam."

2

Pol Yesu-qa manqat, ande āv kenē-manqatam, Kolin taon-te gegoam

1 Nøfuap! No zo-te qæmat, Mbumbukiam-qa Manqat qate-
zømesimam, ndøgo khonoam-te qagoam, no ambá av nqægo,
manqat kandakanda neka nøtenat kandambaqapē qazømbe-
manqatām. 2 Geté no matavap āv qategó nqægo: No zo mokho-
te, manqat nøme nømanqateák. Geté Yesu Keliso-qá yaq-
te mbá qaté-manqatát, ndego tae mutui-te gitøkewem. 3 No
zo mokho-te qatu:goam, no kha bazaføgakh mbaín. No møe
nøgoám neka kha wageap-ús. 4 Neka manqat ndøgo, zo qate-
zømesimam, no ambá av nqægo, manqei-qape ezoqam-qā
matavap loloākh qate-zømesimām. Geté zo Mbumbukiam-ge
Nqova-qá bazaføgákh qate-zømesimám. 5 Soqaín ndøgo, zoqa
unimanqatin matev, ezoqam-qa matavap loloakh-te to:tawet.
Geté Mbumbukiam-qá bazaføgakh-té qabeto:-tawé.

Matavap loloakh, Nqova Mbomambaqape-te ndøndo-okho

6 Geté, unimanqatín. Manqat ndøgo, ni nqeimanqate,
matavap loloakh-ús. Ndigu ezoqam, Klisten matev-te
gifisam, kopømbaqapé, mokho tindapem. Geté nqanek
matavap loloakh, ambá ndōgo, manqei-qape ezoqam-qā
matavap loloākh, o kawakawa-za-qā matavap loloākh,
ndigu manqei-qape ndo:kawaezat, tiqa bazaføgakh sa tømø-
navøem. 7 Geté matavap loloakh, ni ezoqa nqati-zømesim,
ndøgo Mbumbukiam-qá matavap loloákh. Teqa matavap
loloakh nqánek: Manqei-qape khakheinøpøteav qagoam,
Mbumbukiam é-møndo:pøoá, av nqægo: Matev ndømatanám,
av ndakin ge:matanam, neka yage qanimav-qape vøní-
etoām. Ibugukhokhof, nqanek matavap, Mbumbukiam geve,
khonoam-té qagoám. 8 Nginik manqei-qape kawakawa-za,
ezoqa kopo, Mbumbukiam-qa matavap loloakh otevateáv.
Ndigu amba ti:zøtezin, ndigu nigi Evezøza iz eqawat-qape, tae
mutui-te ambá gétøkewemák. 9 Geté matev av qanefakhán, av
Mbumbukiam-qa Manqat qæ-ein,

1:31 1:31 Jer 9:24 **2:3** 2:3 Kel 18:9; 2 Ko 10:1 **2:4** 2:4 1 Tes 1:5 **2:9** 2:9 Isa 64:4

“Matev ndøgo, ezoqa bugukhokhof
tiqa bøi-te qeiviav qagoam
neka tiqa gea-te yogeav vō̱goam
neka tiqa wema-te matavapøteav vō̱goam,
Mbumbukiam, tiqa ndígu tene-mendewám,
ndigu kuku ndøzøgo te-te.”

10 Geté ta matavap ndøgo, bugukhokhof qakhonawam,
ni Mbumbukiam Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te,
mǫ̀ndøni-veáz. Ndego Nqova kopømbaqapé, nqanek matev
ti:nømand. Zapa ndǿgo, ndego matev ate ndægo gèqeiví,
até Mbumbukiam-qa matavap igian-qapé-a, ndēqēiv̄ī.
11 Gê, gekha ezoqām mé:-otevat, ezoqam-qa matavap?
Sa ndégo tene-otevát, tege nqova, te mokho-te ndu:gu.
Yaq matev até kopó: Ezoqa mè:-otevák, Mbumbukiam-
qa matavap. Mbumbukiam-ge Nqova yakhapús sege:-
otevát. 12 Ni ambá av nqǣgo, manqei-qape-gē nqova
zindafēm. Geté ni Nqova ndégo tizindafém, Mbumbukiam-te
gendowav. Ndego ni ekeza Nqova, tinimbi-etoám ndǿgo: Ni
Mbumbukiam-qa matev mbomømboma, yaq-mba gini-etoam,
zí:nøtén. 13 Manqat ndøgo, ni ezoqa nqati-zømesim, ambá av
nqǣgo, av manqei-qape ezoqam, ekeza matavap loloakh-
te ndi:nømendim. Geté ni ndǿgo tøti-manqaté, av Nqova
Mbomambaqape ndi:nømendim. Ni ezoqa Mbumbukiam-
qa unimanqatin manqat nqeizø-ovøyam, ndøgo Nqova
Mbomambaqape ndi:nømendim, ni Nqova Mbomambaqape-
qá mokho-té qeitø-manqaté.

14 Gekha ezoqām ndego, Nqova Mbomambaqape
mbain ndego, ndego manqa mokho géndapák, ndøgo
Mbumbukiam-ge Nqova-te ndøndo-okho. Te-te ndego, ta
manqat, mokho mbaín. Zapa ndǿgo, qo Mbumbukiam-ge
Nqova mbain tøgoat, qo kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa
Manqat-qa mokho toqondap. 15 Geté gekha ezoqām ndego,
Nqova Mbomambaqape ndembøigu, ndego Mbumbukiam-
qa matev ate ndægo-qa yaq-te, mokho ndǫ̀ndáp. Geté ezoqa
nøme, ndigu Nqova Mbomambaqape mbain ndigu, ndigu
kopømba mbaín, teqa yaq-te mokho tindapem. 16 Taqa yaq-
te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqǽgo,
“Gê, gekha ezoqām mé:-otev,
Mbumbukiam-qa matavap?
Neka gê, ezoqa tígu,
Mbumbukiam timbo-ovøemem?”
Ǽv taoká. Ezoqa mbaín. Geté ni Keliso-qá matavap
nimbu:gú. Yaq ni kopømbaqapé, mokho tizindapem.

2:16 2:16 Isa 40:13

3

Qaqae matev-qa yaq-te, Klisten bawan mokho-te

1 Nøfuap! No zo-te qægoam, no kopømba mbaín, manqat
vøté-zømesīm, av ndigu nqate-zømesim, ndigu Nqova
Mbomambaqape ndezømbu:gu. Geté no manqat āv qazømbe-
manqatám, av ndigu nqazømbe-manqate, ndigu manqei-
qape-qa matev zua ndimbopaev. Zapa ndøgo, zo Keliso-
qa matev-te, andé nakhei nqonqon me zøtegoám. 2 No zo
andé tete nøzømbe-etoumám, ambá ndøgo, lou føgøføgākh.
Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, zo kopømba mbaín, manqa
mokho vøzømbøé-ndapēm, av ndigu ndi:ndape, ndigu
Mbumbukiam-qa matev-te e-ma go:fisam. Até ndakín-a,
zo zuá, kopømba mbaín, mokho tozombo-ndapem. 3 Zapa
ndøgo, zo zøkeza khatae-qa poev, zua zombopavét. Ge zô,
ndozo-matavap? Zo-te nandav, ova matev neka ponqombap
matev nandøzøgo, ndøgo khatae-qâ poèv? Unimanqatín.
Zo manqei-qape-qa matev-te, zua zoyagé. 4 Zapa ndøgo,
ezoqa nøme nandi-manqate, "No Pol nombopaēv," neka
nøme nandi-manqate, "No Apolos nombopaēv." Matev av
nqægo tozogoat, yaq zo manqei-qape ezoqam-qá matavap
zua zombopáev.

5 Gê, Apolos, ndego gekha ezoqâm? Neka no, Pol, gekha
ezoqâm? Ni Mbumbukiam-gí sasae ezoqám, ni mokho-te
zo Mbumbukiam vozō-unimanqatinim. Mbumbukiam no
sasae vini nø-etoám, neka Apolos sasae vini vømbō-etoam.
6 No zo mokho-te, andé ogekhæm sasae me nøtegoám, neka
Apolos, ta avøe gigiap ndøgo, ande ibøkha me vømbøe-
etoumam. Geté zoqa unimanqatin, Mbumbukiam ndø-
uminøvemát. 7 Ezoqa ndego avøe vø-ogeakh-a, ndego ibøkha
vømbō-etoumam, ndøgo gigiap-qapé mbá. Geté gigiap-
qape sate ndégo, Mbumbukiam, ndego avøe nde-uminøvem.
8 Ogekhæm ezoqam neka ibøkha etoam ezoqam, nginik kopó.
Nginik Mbumbukiam-qá sasae mba ndøgó. Yaq nginik ezo-
qam, yaq-fia āv timí-upøgím, av ekeza sasae gi:goam. 9 Ni
ezoqa menas, ni kopømbá seitumu-sasaeát, Mbumbukiam-
qa sasae-te. Zo andé Mbumbukiam-qá kháe neka andé
Mbumbukiam-qá khoév. 10 Mbumbukiam-qa kuku matev
mokho-te, ndego genø-etoam, no andé nøte-khoev-puanam-
ezoqam-matavap-loloakh-us-én. No uk nø-asáz. Yaq ezoqa
nøme, khoev mo:wevét, ta uk-te ndøgo, qæ-asaz. Geté, gekha
ezoqām ndego, khoev ndewevet, ndego yà beqeiví. Sasae
eqeieqei begó. 11 Ta uk ndøgo, ndø-asØzú. Ndøgo Yesu Kelisó.

3:2 3:2 Iblu 5:12-13; 1 Pita 2:2 **3:3** 3:3 1 Ko 1:10-11 **3:4** 3:4 1 Ko 1:12 **3:5** 3:5-6 Kel 18:4, 11, 27-28 **3:8** 3:8-9 Met 16:27; Ef 2:20-22 **3:11** 3:11 Isa 28:16; 1 Pita 2:4-6

Ezoqa kopømba mbaín, nøme te-asaz. 12 Ta uk-te ndøgo,
ezoqa nøme, khoev gigiap qaniqaním giniwevét, kopømba
ande av gol o silva o mbaqambaqa fia kandakanda ndiːgu.
Geté ezoqa nøme, tae o peføpefa o gagayag mbá giniwevét.
13 Yaq vaev-te, Mbumbukiam-qa Khøuwa Kandambaqape-te,
ezoqa ewaqape-qa sasae, tønøqeivát ndøgo, sasae eqeieqeï
pizíːgoat-a. Gøina ndøqeív. Gøinam ni ezoqa ewaqape-
qa sasae matev, giní-geveá, av nqægo, ta sasae ndøgo, ni
qazigoat, gøina wageap-te petéwevāt, penømakhaya. 14 Gekha
ezoqam-qā sasae, gøinam-te wageapøteav tøgoat, ndego yaq-
fia eqeieqei ndøndáp. 15 Geté sasae ndøgo, gego, tømbowagim,
ndego ezoqam, sasae khokhó segegoám. Ndego ekezan,
ndø̀khandíːv. Geté andé gøinam-té gindú-qombiːnám.
16 Ge zô, møzøté-zøtez? Zo Mbumbukiam-qá khoév.
Mbumbukiam-ge Nqova, zo mokho-té gunuːyagé. 17 Gekha
ezoqām ndego, nqanek Mbumbukiam-qa khoev tengiu,
Mbumbukiam ndego géngiú. Zapa ndøgo, ta khoev ndøgo,
Mbumbukiam-qá khoév. Neka ta khoev ndøgo, zó.
18 Zo zøkeza kha, mbøe-khavòzā̃m. Zo mokho-te, ezoqa
nøme ndematavap, av nqægo, no manqei-qape ezoqam-qa
bøi-te, matavap loloakh-ūs, ndego bèmø-matavap-livilivis-us-
ezoqam-év. Yaq av nqægo, ndego segemø-matavap-loloakh-us-
ezoqam-év. 19 Zapa ndøgo, manqei-qape ezoqam-qa matavap
loloakh, ndøgo matavap livilivís, Mbumbukiam-qa bøi-te.
Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp
nqǽgo,
“Mbumbukiam ndigu ezoqam,
ndimatavap av nqægo,
‘Ni matavap loloakh-ūs,’
ndigu ekeza khavozam matév genégavém.”
20 Neka manqat nøme ndø̄pēāwāp,
“Mbumbukiam, mø̀ndæ-otév:
Matavap loloakh-us ezoqam-qa matavap,
ndøgo mokho mbaín.”
21-22 Yaq nakémbá, zo meːkhambùvā̃p, av nqægo, zo ande
gekha ezoqam me zombø̄epaev. Zapa ndøgo, ni ate nqatiːgu,
Pol neka Apolos neka Pita, ni zogí. Neka até ndøgó-a, manqei-
qape neka khandi neka løvøte neka ndaki yage neka vaev
yage, ndøgo zoqá. 23 Geté zo Keliso-gí, neka Keliso, ndego
Mbumbukiam-gé.

4

Keliso-gi u-anim-qa yaq-te

3:13 3:13 1 Ko 4:5 **3:16** 3:16 1 Ko 6:19; 2 Ko 6:16 **3:19** 3:19 Job 5:13 **3:20** 3:20 Psa 94:11

1 Zo ni āv qaninæná, av nqægo: Ni Keliso-gí sasae
ezoqám. Ni Mbumbukiam tene-vevendám ndógo, teqa
matavap ndøgo, khonoam-te qagoam, ezoqa batĩ-zømesim.
2 Neka sasae ezoqam-qa yaq-te, zo mòzøte-zøtéz, av nqægo:
Gekha sasae ezoqām ndigu, ta sasae ndøgo, megeat ezoqam
tiqa zenda-te geve, eqeieqei bematanám. 3 No-te, ndøgo
gigiap-qapé mbá, av zo no ndøzøte-gevenoat o gekha ezoqa
nøme, no ndi:gevenoat. Até ndøgó-a, av no nøkeza kha
nqate-gevewat, ndøgo gigiap-qapé mbá. 4 Unimanqatín.
No nòtenøtenák, av nqægo, no manqa-zapa-qase møegō.
Geté até ndøgó-a, no kopømba mbaín tæ-ein, av nqægo, "No
ndaføyamba-qapē." Geté ndego, no nde:gevenoat, Evezøzá.
5 Yaq nakémbá. Zo ezoqa nøme-qa matev, ndøgevèwăt.
Sizió-kewagát, atema Evezøza vømøfakhān. Ta khøuwa-te
ndøgo, ndego matev ate ndægo, khonoam-te ndøgo, bavokhó
genó-awám, neka matavap ate ndægo, ezoqam-qa mokho-
te ndøkhonoap, vøvøndāz. Neka ta khøuwa-te ndøgo, Mbum-
bukiam yakhapús, niqa iz te-èqā, ó, tevoa.

6 Nøfuap! No Apolos neka noqa yaq-te, yaya qazømbe-
etæavun, no zo nøtegó. Zoqá nømendim nonqó, av nqægo,
zo Mbumbukiam-qa Manqat ndøløvùĩm. Soqaín ndøgo, zo
tøzøte-khambuvupat, neka ezoqa nøme-qa iz tozo-eqatat, gete
ezoqa nøme-qa iz, vozó-voatāt. 7 Gê, qakeza kha, ezoqa
kandambaqape qotévewe? Gèmbo-mataváp. Gigiap neka
matev tøgo, qo Mbumbukiam-te ndapeav qoqogoam? Ăv
taoká. Ndøgo ate ndægo, qo Mbumbukiam qa-etoám. Yaq
gekha zapâ, ndoqote-khambuvap?

8 Zo ndozo-matavap, zo matev ate ndægo mòzotumu-
ndapém neka andé gigiap kopoav ezoqa me zøte:gó neka ni
vozō-løvumbam neka kawa iz vozō-tonqogim. Unimanqatín.
Zo unimanqatin-te, amba uni tøzøte-fisamɨn neka kawakawa-
za-qa iz vozō-upøgimɨn, no ambá khanakhanákh. Yaq ni
ambá zo namba kawakawa-za zigonɨn. 9 No nqæmatavap,
Mbumbukiam ni Keliso-gi u-anim, vaev-té genø-ámb. Ni
andé ndimbula ezoqam me nitigú, ndigu gigavemɨn, yaq
otøotam-tē ginø-abīn, ezoqa ewaqape-qa bøi-te sasa ndøzitagɨn,
vōpakhaezɨn. Manqei-qape ezoqam-qa bøi-te mbá mbá, geté
até enzol ezoqám-qá bøi-te-á. 10 Keliso zapaya, ezoqa nøme ni
matavap livilivis ezoqam mi:nená. Geté zo, matavap loloakh
ezoqam me:zæzá. Keliso zapaya, ni bazaføgakh, mòndønimbu-
navøém. Geté zo mòzomø-bazaføgakh-us-ezoqam-éz. Zoqa iz,
gò:-eqawát. Geté niqa iz, gèvoát. 11 Até ndakín-a, ni ifin niv-
inumatún neka ibøkha naq vønī-papumatun. Neka ni ndabua

4:2 4:2 Luk 12:42 **4:5** 4:5 1 Ko 3:8 **4:6** 4:6 Lom 12:3 **4:7** 4:7 Lom 12:6
4:11 4:11 2 Ko 11:23-27

eqeieqei mbaín. Ni gèzitangatún. Neka ni manqei mbaín,
teiyagat. 12 Ni nikeza zenda-te, sasae kandakanda nigoatún,
niqa yage nonqo. Ezoqa ni soqa manqat ndini-manqate,
yaq ni Mbumbukiam ndigu tøke-qa nimbo-vi:matún. Neka ni
ndingiænoat, ni viniv, seǐndapé. 13 Ni ezoqa manqa soqøsoqa
gini-manqatatun, ni yaq manqat eqeieqeí qeizømbe-qavøiuín.
Ni manqei-qape ezoqam-qa bøi-te, møimø-pageap-én. Uni-
manqatín. Ti-te ndigu, ni andé khavím. Matev av nqægo, zua
ndøgó, ndakin.

14 No nqanek manqat, ambá av nqǣgo, zo mivi etoam-
qa nopeaumavūn. Āv taoká. Geté zo nakhoa eqeieqei
zømesim-qa nogó. Zapa ndøgo, zo nogí nakheís. Neka no
kuku kandambá zo-te. 15 Zo nømendim ezoqam kopoav-qape,
ambá gezømbigú, zøkeza Klisten yage-te. Geté zo zøvøndipakha,
kopoáv mbá. Zo zøve kopo mba zømbegó. Nó. Keliso
Yesu mokho-te, no nøzø-zøve-én, zo Mbumbukiam-qa Man-
qat ande qatezømas. 16 Yaq nakémbá, no nqazø-pouwe:
Zo āv tøneyagé, av no nqateyage. 17 No ta zapaya ndøgo,
Timoti notøndo-khofotáv, zo-te. Ndego andé nogé yó, Ke-
liso mokho-te. No poev kandambá te-te. Ndego uniman-
qatin ezoqám. Ndego zo nqawá geabenøzø-eín, av no Keliso
Yesu mokho-te nqateyage. Noqa yage matev, āv tøne:gó, av
no manqei-manqei ate ndægo, Klisten bawan vinivinimba
nqate-zømesim.

18 Zo ezoqa nøme, āv qazøte-khambuváp nqægo: Pol nqawa
gendō-vesezāk. 19 Geté no avønín, é-ndøtøndonáv, zo-
te, Mbumbukiam tømbopoe. Yaq no nøkeza bøí qatéqeív,
av nqægo: Ezoqam ndigu ekeza iz ndi-eqawat, ndigu
unimanqatin bazaføgakh tøpøzømbégo-a, ó, manqat mbā
ndømanqate. 20 Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeat
Matev, ndøgo manqat mbá mbá. Geté matev matanam-ús.
Neka ndøgo bazaføgakh-ús. 21 Ge zô, gekhā zøpoev? No tae-
us notøndónāv, zo vøtéfebām, ó, kuku matev-us neka aiyav-tē
qatøgeāv, zo-te?

5

Klisten bawan ezoqam mokho-te, manqa-zapa tøfakhan

1 No āv qate-ewág nqægo: Zo mokho-te nandav, mambe
okho matev viní qafakhan. Soqaqapé. Ndøgo møndømø-
løvú, av bavokho-ak, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu,
gi:goatun. No āv ginømbe-einím nqægo: Ezoqam nandêgó, zo
mokho-te. Ndego eve-gú zas mbopáev. 2 Zo zøte-khambuváp,
taqa yaq-te. Geté zo ambá mutøkhop zowaniapín neka ngenek

4:12 4:12 2 Tes 3:8; Met 5:44 **4:15** 4:15 Gal 4:19 **4:16** 4:16 Filip 3:17 **4:17** 4:17 Kel 19:22 **4:20** 4:20 1 Ko 2:4 **5:1** 5:1 Lev 18:7-8; Deut 22:30

ezoqam, nqanek matev ndematanam, vozō-khofoinamɨn,
zoqa Klisten bawan mokho-te nandu:gu. 3 Unimanqatín. No
kha-te, nøyoná. Geté nqova-te, no ndøtû:gú, zo namba. No
ngenek ezoqam-qa yaq-te, matev av nqægo gego, matavap é-
møto:vé, av nqægo: 4 Zo Yesu Keliso-qa iz-te, vømøváb. Yaq no
nqova-te, ndæ̀goát, zo namba, neka Yesu, nigi Evezøza, teqa
bazaføgakh vøgoāt. 5 Yaq ngenek ezoqam, Saitan-qá zenda-
té qazinø-veém, teqa yage vøsoqā. Yaq ndego tèabetøndeqambún, neka Evezøza-qa Khøuwa Kandambaqape-te, Mbum-
bukiam betē-khandi:v.

6 Zo zøkeza iz ndozo-eqawat, nandav soqaín. Nandev ezo-
qam, manqa-zapa av nde:matanam, ndego andé flawa po-
ponøvem nonqo me me:gó. Ge zô, møzøté-zøtez? Poponøvem
nonqo flawa-te toqotu-nqagim, oskiá ndøgo, khapelavøqase
mba tøgoat, yaq flawa-te ate ndi:gu segemø-panqavøém,
flawa vøpopōez. 7 Yaq nakémbá, zo āv qanegoném, av
Pasova khøuwa-te gi:goatun. Flawa awenege poponøvem
nonqo-us, vø̀-ogiím. Yaq zo andé flawa ndakinak poponøvem
nonqo mbain me zøtégoát. Ndaføyamba-qapé. Unimanqatín,
zo mòzo-ndaføyamba-qape-éz. Zapa ndøgo, nigi Pasova sip
nakhasam, møndønaním, ni zapaya, ni vøkhandi:n. Ndego
Kelisó. 8 Yaq nakémbá. Ni andé Pasova khøuwa kan-
dambaqape zí:goném. Av Zu ezoqam, Pasova khøuwa-
te, flawa awenege poponøvem nonqo-us gi:nqagevematun,
ni matev soqøsoqa neka manqa-zapazapa vinivinimba, āv
tabizi:-nqagím. Neka av Pasova khøuwa-te, flawa ndakinak
poponøvem nonqo mbain gilouzatun, ni matev eqeieqei, āv
tabizi:gú neka unimanqatin manqat mba bizī-manqate.

9 No pepa nøme-te, bugukhokhof qazøndo-peawam, āv
qazømbe-eín nqægo: Zo mambe okho ezoqam namba
me:tøkùā̆t. 10 Geté no nqanek manqat qæpeawam, no einiáv
av nqægo, zo manqei-qape ezoqam ate ndi:gu, uni zøtēzivāz,
ndigu mambe ndi:-okho o gigiap ndiqovetu o gigiap aqonam-
te ndi-upøgim o batae ndimbovizap. Zo ezoqa ewaqape av
ngi:gu, amba zøuvøzat-qa tozogoɨn, yaq zo ambá manqei-qape
zo-ivøvemín. 11 Geté no nqánek qæpeawám: Zo mokho-te
nandav, ezoqa tigoat, ndigu ekeza kha Klisten ndi:vewe,
gete ndigu mambe ndi:-okho, o gigiap ndiqovetu o batae
ndimbovizap o ezoqam-qa manqa ndigeveam o ibøkha
soqa izam møqæ ndigu o gigiap aqonam-te ndi-upøgim,
yaq zo ti namba me:tøkùā̆t. Neka ezoqam av ngi:gu, zo lou
namba me:lògē̆. 12 No nqanek manqat qæ-ein, zapa ndøgo:
Ndøgo niqá sasáe mbá, bavokho ezoqam tizi-gevezotat. Geté

5:3 5:3 Kol 2:5 **5:5** 5:5 1 Tim 1:20 **5:6** 5:6 Gal 5:9 **5:7** 5:7 Isa 53:7; 1 Pita 1:19 **5:8** 5:8 Deut 16:3 **5:11** 5:11 2 Tes 3:6; Tait 3:10

zøkeza Klisten bawan ezoqam zógevezotát. 13 Mbumbukiam
yakhapús, bavokho ezoqam tegevezo. Geté ni Klisten
bawan mokho-te, āv tabizi:-matanám, av Mbumbukiam-
qa Manqat-te nqæpeawap: Manqa-zapa-us ezoqam, vønatáv,
zoqa mokho-te nandu:gu.

6

Klisten ezoqa nøme, manqa ovøyam-te toqove, taqa yaq-te

1 Gê, zoqa Klisten bawan ezoqam mokho-te, ezoqa menas
manqat tøzøgoat, gigiap o matev-qa yaq-te, yaq ndøgo
eqeieqeî, bavokho ezoqam-te manqa ovøyam-te tizav, ambā
ndøgo, zo Klisten bawan mokho-te tozo-khakheinømem? Āv
taoká. Matev av nqægo, eqeieqeí mbá. 2 Ge zô, møzøté-
zøtez? Vaev khøuwa-te, ni Mbumbukiam-gi ezoqam, manqei-
qape ezoqam zígevezó. Zo vaev khøuwa-te manqei-qape
ezoqam tozo-gevezotat, yaq gê, zo ndakin kopømba mbaîn,
zo mokho-te, manqa-zapa khasøkhasis tozo-khakheinømem?
3 Neka gê, zo møzøté-zøtez? Ni até enzol ezoqám-a, zígevezó.
Av tægoat ndægo, yaq ni kopømbaqapé, manqei-qape matev
tizi-geveatat. 4 Geté zoqa matev viní. Zoqa Klisten bawan
mokho-te, manqa-zapa qafakhani̇n, yaq zo bavokhó qazonø-
ndapemí̇n. Yaq tiqa zenda-te ndígu tozonø-veemí̇n, ndigu Klis-
ten bawan-te iz mbain ndigu? 5 Zo ambá mivi zøvitiín. Gê,
zo mokho-te, ezoqa kopo matavap loloakh-us mbaîn, ndego
ezoqa tegevezotat, izu Klisten ezoqam-te manqat tøfakhanat?
6 Klisten ezoqam, Klisten ezoqa nøme, manqa ovøyam-te teve,
ndøgo soqaín. Geté uni tøne-soqa-ín ndógo, Klisten ezo-
qam, Klisten ezoqa nøme, bavokho ezoqam-te tendaf, manqa
ovøyam-te vømøvē, ndigu Mbumbukiam unimanqatinteav
ndigu.

7 Zo yaqyaq-a, manqa ovøyam-te ndozo-ambam, zo mòzo-
o:áz, Klisten matev-te. Klisten ezoqa nøme, manqa-zapa
teqago o gigiap teqa-aqonam, qo soqombó-ták. 8 Geté
zo ezoqa nøme-te manqa-zapazapa qazogoatun neka gigiap
aqonam-te vozozō-upøgimatun, soqaín nandav. Uni tøne-soqa-
ín ndógo, matev av nqægo, Klisten zøfuap-te ndozogo.

9 Ge zô, møzøté-zøtez? Ezoqa soqøsoqa, Mbumbukiam-
qa Megeat Matev-te gemó-ozák. Zo zøkeza kha, mbøe-
khavòzǎm. Ezoqa ndigu mambe ndi:-okho, o batae ndim-
bovizap, o nøkenøkem matev ndingi:wat, o angana izuizum
mambe ndigu, 10 ezoqam av ngi:gu, Mbumbukiam-qa Megeat
Matev-te gemó-ozák. Até ndigú-a, aqonam ezoqam, o gi-
giap qovetam ezoqam, o ibøkha soqa izam møqæ ezoqam,

5:13 5:13 Deut 13:5; 17:7 **6:2** 6:2 Veve 20:4 **6:9** 6:9-10 Gal 5:19-21; Ef 5:5; Veve 22:15

o ndigu manqa ndigeveam, o gigiap aqonam-te ndi-upøgim,
ndigu gemø-ozák. 11 Zo ezoqa nøme, matev av nqægo mòzo-
matønumám. Geté Mbumbukiam zo mòndø-sungutáz, vozō-
tegi-ezoqam-ez neka vozó-ndaføyamba-ez, teqa bøi-te. Mbum-
bukiam, nigi Evezøza Yesu Keliso neka ekeza Nqova Mbo-
mambaqape mokho-té genø-matanám.

Niqa kha, Mbumbukiam-qá iz bizi:-eqawát

12 ⌞Zo ezoqa nøme, āv qazøte-manqaté nqǽgo,⌟ "Ni kopømbá.
Matev ate ndægo sizí-matønumát. Khafeap mbaín." Uniman-
qatín. Ni-te khafeap mbaín. Geté matev nøme ndøgo, ni giní-
tøkeák. No-te khafeap mbaín. Geté soqaín ndøgo, matev o
gigiap nøme, noqa yage to:kawaevtat.

13 ⌞Neka ezoqa nøme, āv gini-manqaté nqǽgo,⌟ "Lou ndøgo,
emu nonqó. Neka emu ndøgo, lou nonqó." Ndøgo uniman-
qatín. Geté gèmbo-mataváp. Nqanek gigiap menas, gigiap-
qapé mbá. Vaev-te, Mbumbukiam nqanek gigiap menas
géngiú. Neka nøme nqánek: Niqa kha, mambe okho nonqó
mbá. Ndøgo Evezøza nonqó. Niqa kha ndégo teno-kawaevát.
14 Mbumbukiam, ndego Keliso løvøte-te gekhandi:v, ndego
ekeza bazaføgakh-te, até ní-a, løvøte-te vǿkhandī:n.

15 Gê, zo møzøté-zøtez? Zoqa kha nandav, Keliso-qá kha
bunøzáp. Yaq gê, kopømbâ, Keliso-qa kha, mambe ezoqa
namba toqote-tøkua? Unime:-kopømba-mbaín. 16 Neka gê, zo
møzøté-zøtez? Mambe okho sævam namba, venanqei nonqo
toqote-tøkua, yaq qo kha kopó, tu namba. Zapa ndøgo,
Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-eín nqǽgo: Anganeam
sævam namba ti:tøkuanem, yaq ndigu kha kopó. 17 Geté
gekha ezoqām ndego, unimanqatin matev mokho-te, Evezøza
namba te:tøkua, yaq ndego té namba tené-kopoevtát. Ndigu
nqova-te, kopó.

18 Zo mambe okho matev møe zombónayát. Zapa ndøgo,
gekha manqa-zapā ndøgo, ezoqa ndimatanam, ndøgo kha ba-
vokhó gino:gó. Geté mambe tizi:-okhoat, ni soqain-te, nikeza
kha zí-aumát. 19 Gê, zo møzøté-zøtez? Zoqa kha nandav,
Nqova Mbomambaqape-qá khoév, ndego Mbumbukiam-te
qazondafem. Yaq ndego zo mokho-té geyagé. Zoqa kha,
zøkezán mbá. Ndøgo Mbumbukiam-qá. 20 Ndego zo fiá
genewí. Fia kandambá gego. Yaq nakémbá, zoqa kha,
Mbumbukiam-qá iz zøté-eqatát.

6:11 6:11 Tait 3:3-7 **6:12** 6:12 1 Ko 10:23 **6:13** 6:13 1 Tes 4:3-5 **6:14** 6:14 Lom 8:11; 1 Ko 15:20; 2 Ko 4:14 **6:15** 6:15 Ef 5:30 **6:16** 6:16 Met 19:5 **6:17** 6:17 Zion 17:21-23; Lom 8:9-11 **6:20** 6:20 1 Ko 7:23; 1 Pita 1:18-19

7

Nøkenøkem-qa yaq-te

1 Taqa yaq-te ndøgo, zoqa pepa-te qazøtøndo-bevøpem, noqa
qavøiwat nqánek: Ezoqa sæva okɨeav tøgoat, ndøgo qanimáv.
2 Geté soqaín ndøgo, ezoqa andé mambe matev-te vøe-oːāz.
Yaq nakémbá, anganeam, ekeza zas bèmbogó, neka sævam
ekeza zivis bembōgo.

3 Anganeam ekeza kha-te khafeap betòvẽ, zas-te. Yaq
matev até kopó. Até sævám-a, ekeza kha-te khafeap
betòvẽ, zivis-te. 4 Zas ekeza kha kawaevateáv. Geté zivis
moːkawaevát. Yaq até kopó, zivis ekeza kha kawaevateáv.
Geté zas moːkawaevát. 5 Zo bezømbo-qasìːvãp, yaqyaq-a. Geté
zo manqat tozo-kopoːnem, av nqægo, khøuwa ande gekham
tizi-qovezamat, ni matev zɨgoāk, getē ni zɨguligulimāt, yaq
ndøgo kopømbá. Geté ta khøuwa ndigu timø-nasinimat, yaq
nango vòtøkuanemát. Soqaín ndøgo, zo zøkeza kha nøzøgim-qa
amba tøzøtegoat, yaq zo Saitan manqa-zapa-te te-itub. 6 No
nqanek manqat, zo tøke nonqo nøzø-manqaté. No ambá av
nqǣgo, zo nøkenøkem matev-qa yaq-te khafeap nozømbovē.
7 Unimanqatín. No nqæmatavap, zo Klisten ezoqam ate
ndøzøteːgo, nøkepøteav tøgonɨn, av no nqateːgo, ndøgo ambá
qanimáv. Geté Mbumbukiam, teqa kuku matev-te, ni matev
vinivinimbá ndini-etoam. Ezoqa nøme viní-a, ezoqa nøme
vini.

8 Neka ti-te ndigu, nøkepøteav ndigu, neka ngængæm, tigi
angana gizø-pakhaez, noqa manqat nqánek: Ndigu yakhapus-
mba tiyagat, av no nqateyage, ndøgo qanimáv. 9 Geté ndigu
ekeza poev matev amba tiːnøzøgimat, ság, sà benøkím. Soqaín
ndøgo, tiqa poev matev ande lou me tøzømbe-lonqotumit.

10 Neka zo ndozo-nøkɨap, noqa manqat zo-te nqánek. Geté
unimanqatín. Nqanek noqá manqat mbá mbá. Evezøza-qá
manqát. Manqat av nqægo: Zo até vønøkɨáp. Sævam zivis be-
ìvãv. 11 Geté sævam ndugu, anganeam ē-møndø-ivāv, ndugu
até begó, ngæmam, o nango zivis-té guabenø-qaván, te namba
bemō-khakheinømem. Yaq anganeam, até kopó, ndego zas be-
ìvãv.

12 Ndigu ezoqa nøme-qa yaq-te, tigi angana o sakheis, Yesu
unimanqatinteav ndigu, Evezøza manqat einiáv. Geté ti-te
ndigu, noqa manqat nqánek: Qogu sævam, Yesu uniman-
qatinteav ndugu, yaq ndugu qo namba yage-te poev zua
mbogō, qo nanduv sævam ndø-ìvãv. 13 Neka qo sævam,
qoge anganeam Yesu unimanqatinteav ndego, yaq ndego
qo namba yage-te poev zua mbogō, qo nandev anganeam

7:9 7:9 1 Tim 5:14 **7:10** 7:10 Met 5:32

ndø-ìvā̃v. 14 Zapa ndógo, anganeam ndego Yesu unimanqatinteav ndego, Klisten sævam namba ndiːnøkeap, yaq até ndegó-a, Mbumbukiam-gé, zas zapaya. Neka até sævám-a, ndugu Yesu unimanqatinteav ndugu, Klisten anganeam namba ndiːnøkeap, até ndugú-a, Mbumbukiam-gú, zivis zapaya. Amba vini tøgoniːn, yaq zogi nakheis ambá ndaføyambá mbá, Mbumbukiam-qa bøi-te. Geté ndigu ndaføyamba-qapí.

15 Geté anganeam, ndego Yesu unimanqatinteav ndego, zas ivøve-qa tegoat, o sævam, ndugu Yesu unimanqatinteav ndugu, zivis ivøve-qa tugoat, ság, bèmatønømém. Qo anganeam o sævam, Yesu ndoqo-unimanqatinat, kopømbaqapé, soqombó-ták. Geté yaq sævam-a, yaq anganeam, poev sekemba tøzøgoat, até benøkiáp. Zapa ndógo, ni Mbumbukiam, sambi yage-té genøni-akhá. 16 Ɛ̃isa, qo Klisten sævam, qeivis Keliso-té qopøté-itū penømakhaya, yaq Mbumbukiam vøkhandɨːv? Neka qo Klisten anganeam. Ɛ̃isa, qo qayas Keliso-té qopøté-itū penømakhaya, yaq Mbumbukiam vøkhandɨːv?

Ni āv tabiziː-yagé, av Mbumbukiam ni ginimbi-akha

17 Zo ezoqa kopokopo ate ndøzøteːgo, ta yage mokhote ndøgo, av Evezøza gezømbe-etoam, até vøyageáp, ta yage ndøgo, zo qazogoam, Mbumbukiam zo gezø-akha, vozō-Klisten-ez. No Klisten bawabawan ate ndægot, ezoqa manqat āv tæzømbe-løvuát. 18 Mbumbukiam Zu ezoqam gemøndæakha, vō-Klisten-ev, ndego anganeam ngusum ē-møndømbokepøtøzēm, ndego matev nango evøzam-qa bègő. Neka até kopó, ezoqa nøme, ndego ngusum kepøtøzateav gegoam, ge-Klisten-ev, ndego ngusum bekepòtā̃z. 19 Zapa ndógo, ngusum mòndømbo-kepøtøzēm, ō, kepøtøzateav tøgoat, nqanek gigiapqapé mbá. Geté gigiap-qape nqánek, Mbumbukiam-qa manqat o-mba toqombøe-ndapat. 20 Ezoqa ewaqape, ta yage-te ndøgo, gigoam, gi-Klisten-ez, até begó.

21 Qo ezoqam-ge yaq-fia mbain sasae ezoqam qoqogoam, qoqo-Klisten-eq, ság. Mbomatàvā̃p. Até vøugú. Geté qogi kawakawa-za nqonqotøqat-qa tiqagonem, qanimáv. Sègeqáv. 22 Zapa ndógo, gekha ezoqām ndego, yaq-fia mbain sasae ezoqam gegoam, Evezøza gembo-akha, ndego ndakin nqonqotøvé, Evezøza mokho-te. Neka gekha ezoqām ndego, yaqfia mbain sasae ezoqam goneav gegoam, Evezøza gembo-akha, ndego ndakin andé yaq-fia mbain sasae ezoqám. Zapa

7:15 7:15 Lom 14:19 **7:16** 7:16 1 Pita 3:1 **7:19** 7:19 Lom 2:25; Gal 5:6; 6:15
7:22 7:22 Filem 16; 1 Pita 2:16

ndøgo, ndego Keliso-gé. 23 Ndego zo fiá genewí. Fia kan-
dambá gego. Yaq nakémbá, zo manqei-qape ezoqa bezømbo-
kawàɛ̃z. 24 Nøfuap! Ta yage-te ndøgo, Mbumbukiam zo
gezømbe-akha, zo até vøgó, Mbumbukiam namba.

Ngœngœm-qa yaq-te

25 Tiqa yaq-te ndigu, qazonø-bevøpem, ndigu nøkepøteav
ndigu, no Evezøza-qa manqa løvuat mbaín. Geté ndego, teqa
tanakh matev mokho-te, no nøtenat nø-etoám. Yaq nakémbá,
no nqæmatavap, noqa manqat unimanqatín, taqa yaq-te. 26 Ni
ndakin føgakh-te nqaziwani, yaq no nqæmatavap, qanimav av
nqǽgo: Zo ezoqam, nøkepøteav até vøgó. 27 Geté qo qoqo-
oq, qo até vøyagé, av ndægo. Qogu sævam, ndø-ìvɑ̃v. Geté
qo lousi khoev qeiviav tøgoat, qo sævam-qa ndȍvaõ. 28 Geté
unimanqatín. Sævam toqo-okɨ, ndøgo kopømbá. Manqa-zapa
mbaín. Até ndøgó-a, mbasønakam anganeam tundaf, ndøgo
manqa-zapa mbaín. Geté gèmbo-mataváp. Ezoqam ndigu
tinøkɨm, ndigu føgakh-té gíwanát. Geté no poeveáv, zo matev
føgøføgakh av nqægo tøzø-fakhanam.

29 Nøfuap! No nqanek manqat qæ-ein, zapa ndøgo:
Manqei-qape-gi khøuwa khapímbá ngu:yoza. Yaq nakémbá,
ndakin khøuwa-te nqanek, gekha ezoqām ndigu, ndinøkɨap,
tiqa matavap nøkenøkem-qa yaq-te mba bezȍgõ. 30 Neka
gekha ezoqām ndigu, mutøkhop ndiwaniap, tiqa matavap
mutøkhop-qa yaq-te mba, bezȍgõ. Neka gekha ezoqām ndigu,
khanakhanakh ndøzø-asøtøve, tiqa matavap khanakhanakh-
qa yaq-te mba bezȍgõ. Neka gekha ezoqām ndigu, gi-
giap giwiin, tiqa matavap gigiap-qa yaq-te mba, bezȍgõ.
31 Neka gekha ezoqām ndigu, manqei-qape gigiap ndøzømbo-
ngetageapet, tiqa matavap manqei-qape gigiap-te mba bezȍgõ.
Zapa ndøgo, manqei-qape-qa bugug, av ndakin nqazi:-qeivi,
ndȍmø-navøém.

32 No āv qanømbe-poév nqǽgo: Zo fofogeap-áv, sozóyagát.
Zapa ndøgo, gekha ezoqām ndego, sæva okɨeav ndego,
ndego Evezøza-qá sasae mba mbomataváp. Ndego
Evezøza khanakhanakh-qa mbogó. 33 Geté gekha ezoqām
ndego, sævam-us ndego, ndego manqei-qape gigiap
mbomataváp. Zapa ndøgo, ndego zas khanakhanakh-qa
mbogó. 34 Matev menás tø-itu:mat. Yaq matev até kopó,
ngæmam o mbasønakam, tuqa matavap, Evezøza-qá sasae-
te mbá qambogót. Ndugu āv qambøepoév nqǽgo: Ndugu
ndaføyamba-qapu ndøgoát, neka tuqa kha neka tugu nqova,
Mbumbukiam-qa vøgoāt. Geté sævam ndugu, zivis-us ndugu,
ndugu manqei-qape gigiap mbomataváp. Zapa ndøgo, ndugu
zivis khanakhanakh-qa mbogó. 35 No nqanek manqat, zo

7:31 7:31 1 Zion 2:17

tøke-qa nøzø-manqaté. No ambá av nqēgo, zo toke-qa nøzøgō.
Geté noqa poev kandambaqape nqánek: Zo matev eqeieqei-
té qazógoát neka Evezøza-qa vozóyagāt. Soqaín ndøgo, zo
matev menas tø-itubumat.
36 Ezoqam mbasønakam-te søvøta gimbogonem, geté yaq
ndego matavap geve, av nqægo, tiā, no sæva nō-okiāk,
geté ndakin ndego gematøvem, av nqægo, ndøgo eqeieqeī
mbā, no ndugu okieav tøgoat, zapa ndōgo, ndugu nakhei
tonqogim khøuwa avønīn gemømbō-nasinīm, av tægoat, ság,
ndego yà begó, av ndømbøe-poev. Ndigu yà benøkím. Ndøgo
manqa-zapa mbaín. 37 Geté ndego ekeza matavap uni
ge:ve, av nqægo, no sæva nō-okiāk, neka ezoqa ndego taqa
yaq-te tøpøtøveav vøgoāt, neka ndego ekeza kha-qa poev
to:kawaevtat, neka ndego uni te:-unimanqatin av nqægo,
ndøgo kopømbā, no ndugu okieav tøgoat, yaq ság. Kopømbá.
Ndego sæva be-òkī. 38 Nakhoa menás eqeieqei, qo sæva toqo-
òkī, o, okieav tøgoat. Geté qanimav ndøgo, qo sæva okieav
tøgoat.
39 Sævam zivis zua ndemboyage, ndugu zivís namba
me:tøkuát. Geté zivis tembonanim, ndugu kopømbaqapé, an-
ganeam nøme tundaf. Khafeap mbaín. Geté ndego Klisten
ezoqam begó. 40 Geté no nqæmatavap, tuqa khanakhanakh
ndømøløvú, ndugu ngæmam sekemba tugoat. Nqanek
noqá mataváp. Geté até nó-a, Mbumbukiam-ge Nqova
ngenømbû:gú, no mokho-te.

8

Lou-qa yaq-te, khape mbumbuk-te gi-aumatun

1 Zo søvakha-qa yaq-te qazøtøndo-bevøpem, tae khøuwiap
mbumbuk-te gi-aumatun, yaq ezoqa sasa ndølogin, taqa yaq-
te, noqa qavøiwat nqánek: Unimanqatín. Ni mizi:nøtén. Ni
ate nqazi:gu nøtenat nqanîgú. Geté qateqat mba taqagoat,
yaq ndøgo soqoté-khambuvupát. Geté matev-qape, niqa
Klisten matev-te nqani-tøkee, kuku matév. 2 Ezoqa nøme
ndematavap av nqægo, teqa otevat kandambā, ndøgo ni āv
qaninømánd nqægo, ndego otevat ndapeáv, av te:ndapin.
3 Geté gekha ezoqām ndego, kuku ndømbogo Mbumbukiam-
te, Mbumbukiam mòndæ-otév ndego.
4 Søvakha-qa yaq-te, khape mbumbuk-te gi-aumatun, ni
mizi:nøtén, nginik uni mbumbuk-ín mbá. Mbumbukiam
kopo me:gó. Nøme mbaín. 5 Gigiap nqâgó, ezoqa "mbum-
buk" ndi:zæza, manqei-qape-te nqanek o yan ova nqo:go.
Unimanqatín. Mbumbuk neka evezøza-za av ngi:gu kopoáv.

7:39 7:39 Lom 7:2-3 **8:1** 8:1 Kel 15:29 **8:2** 8:2 Gal 6:3 **8:4** 8:4 Gal 4:8; Deut 4:39; 6:4

6 Geté ni mĭzi:nøtén, Mbumbukiam sate ndégo, nigi Tat, ndego
gigiap ate nqægo gekhakheinam neka ni teqa nqaziyage.
Neka Evezøza sate ndégo, Yesu Keliso, te mokho-te, Mbum-
bukiam gigiap ate nqægo gekhakheinam neka ni te mokho-te
nqaziyage.
7 Geté ezoqa nøme zøtezateáv. Ndigu mbumbuk gèzømbe-
meá. Yaq ndigu søvakha tilogat, ndøgo khape mbumbuk-te go:-
aomem, ndigu āv giní-matavupát nqégo: Khape mbumbuk
zua zømbé-tabupít. Yaq nakémbá, ti-te ndigu soqaín, lou av
nqægo toqolog. 8 Geté unimanqatín. Ni kopømba mbaín,
lou zapaya, Mbumbukiam-qa bøi-te tizi-ndaføyamba-en. Os-
kiá ndøgo, lou nøme tizilog o logeav tøgoat, ndøgo kopømbá,
Mbumbukiam-qa bøi-te.
9 Geté aiyá qagó. Soqaín ndøgo, zo lou nøme tozolog, taqa
yaq-te ndozo-matavap, khafeap mbaĭn, yaq zo ndigu ezoqa
nøme vozó-itūb, ndigu unimanqatin-te bazaføgakh mbain
ndigu, yaq zoqa matev, tiqa Klisten matev-te tøkhaosam, vó-
o:āz. 10 Qo qakezan mòqote-qatéq, khape mbumbuk, ndigu
khokhó. Geté Klisten ezoqa nøme teqamekh, qo khape
mbumbuk-qa khoev-te toqo-qotat, lou voqólōg, ndego ote-
vateav ndøgo, ndigu uni mbumbuk-ĭn mbā, yaq até ndegó-a,
lou segélóg, ndøgo khape mbumbuk-te gi-aomem. 11 Yaq av
nqægo, qo ndego ezoqam qoqa qateqat soqoté-ngi:ú, ndego
teqa unimanqatin-te bazaføgakh mbain ndego. Geté gèmbo-
mataváp. Keliso até te zapaya ndégo, tenenaním. 12 Qo
Klisten qafuap, matev nøme-te toqo-itub, ndøgo ndi:matavap,
soqaĭn, yaq qo manqa-zapa qógó, ti-te. Yaq av nqægo, qo ate
Keliso-té-a, manqa-zapa qógó. 13 Yaq nakémbá, nogi Klisten
nøfuap, noqa lou loge zapaya, tiqa unimanqatin-te amba ti-
o:azĭn, yaq no søvakha nango nólogák, noqa yage-te ate nqægo.
Zapa ndøgo, soqaín ndøgo, nogi Klisten nøfuap, manqa-zapa-
te tæ-itub.

9

Pol sasae-te fia upøgimav ambá genegoám, geté ndego khanakhanákh

1 Ge zô, ndozo-matavap? No kopømba mbaĭn, gekha matēv
ndøgo, Mbumbukiam ndenøtake, amba sa tæmatanamĭn? No
kopømbaqapé. Neka gê, no Keliso-gê u-anêm mbà? No nqæ̂gó.
Neka gê, no Yesu ometeâv, ndego nigi Evezøza? No møe-
omét. Neka gê, ndøgo noqâ sasae zapayâ mbà, zo Evezøza
ndozo-unimanqatinat. Av taoká. Ndøgo noqá sasae zapayá.
2 Ezoqa nøme ndimatavap, no Keliso-gē u-anēm mbā. Geté

8:6 8:6 Ef 4:5, 6 **8:9** 8:9 Lom 14:13-15; Gal 5:13 **8:11** 8:11 Lom 14:15, 20 **8:13** 8:13 Lom 14:21 **9:1** 9:1 Kel 22:17-18; 26:16; 1 Ko 15:8-9 **9:2** 9:2 2 Ko 3:2-3

zo mȍzøte-zøtéz, no unimanqatin Keliso-gé u-aném. Zapa
ndǿgo, zo Evezøza ndozo-unimanqatinat, zo noqá khakhatáp,
av nqægo, no unimanqatin Keliso-gé u-aném.

3 No ndigu ezoqam, ndigevenoat, āv qazømbé-qavøiú
nqǽgo: 4 Ge zô, ndozo-matavap, no neka Banabas, ni
Mbumbukiam-qa sasae nqeigu, amba niqa yaq-fia lou
vøtīlogɨn-a, ibøkha vøtī-izamɨn, ndøgo ambâ eqeieqeí mbà?
Av taoká. Ndøgo ambá eqeieqeí. 5 Neka gê, ni amba tøni-
poeɨn, ni kopømba mbaîn, amba Klisten sakheis teizøkɨmɨn
neka namba vøtī-okhoɨn, av ndigu Keliso-gi u-anim nøme
neka Evezøza-gi emekheis neka Pita giːgoatun? Av taoká.
Ni ambá kopømbaqapé, ni tøni-poeɨn. 6 Neka ge zô, ndozo-
matavap, no neka Banabas, ni amba sasae nøme goneav
teigonɨn, av ezoqa nøme giːgoatun, ndøgo eqeieqeí mbà?
Av taoká. Até ní-té-a, ndøgo ambá eqeieqeí, ni sasae nøme
goneav teigonɨn. 7 Gê, nakhag ezoqa tígu, ndigu yage nonqo,
sasae nøme gigoatun? Neka gê, khae ogekhæm ezoqa tígu,
ndigu ekeza avøe gigiap logemav ndigu? Neka gê, kao keoge
ezoqa tígu, ndigu ekezan, kao-qa tete logemav ndigu? Av
taoká. Matev av nqægo, mbaín.

8 Manqat ndøgo, no nqæmanqate, ambá av nqǽgo, manqei-
qape ezoqam-qā matavap-te mbā qando-fakhatē. Av taoká.
Até Mbumbukiam-qá guguna manqát-a, Mozes gini-etoam,
gè-unimanqatinát, noqa manqat. 9 Ndøgo āv qane-peawáp
nqǽgo, “Qo kao-qa manqa-nqa, mboløvȍnǽm, wit tag ko-
qogim sasae tugoat.” Ge zô, ndozo-matavap, Mbumbukiam
ndego kao mba zǿmatavupam, yaq ndego manqat ndǿgo
tene-eɨ̈n? 10 Av taoká. Geté ndego ni nimatavupám. Uniman-
qatín. Manqat ndøgo, nqapeawap, ni zapayá qane-peawáp.
Zapa ndǿgo, gekha ezoqām ndego, ezoqa nøme-qa khae tekha
neka gekha ezoqām ndego, avøe gigiap tepea, ndigu tonotazá
ndǿgo: Khae eve, avøe gigiap nøme ndȍzø-etoám, tiqa yaq-
fia. 11 Ni zo Mbumbukiam-qa Manqat qati-zømesimat, ni
andé tege Nqova-qá avøe gigiap me niti-ogeakhát, zo mokho-
te. Yaq ge zô, ndozo-matavap, ni sasae qatigoam, zo yaq
gigiap-qase tozoni-etoam, ndøgo kopømbâ mbaɨ̈n? 12 Gê, zo
ezoqa nøme ndozozø-tøkee, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat
ndiːzømesim, yaq zo ni kopømba mbaîn tozoni-tøke? Ni sasae
kandambá qeigoam, zo mokho-te. Geté ni einiáv av nqægo,
yaq-fia bànindapēm. Ni yage føgakh-qape sèindapét. Zapa
ndǿgo, soqaín ndøgo, ezoqa niqa yaq-fia manqat zapaya,
amba Keliso-qa Manqat Mbomambaqape tisanqawemɨn.

9:4 9:4 Luk 10:8 **9:9** 9:9 Deut 25:4; 1 Tim 5:18 **9:10** 9:10 2 Tim 2:6 **9:11** 9:11 Lom 15:27 **9:12** 9:12 Kel 20:34; 2 Ko 11:9

13 Ge zô, møzøté-zøtez? Ezoqam ndigu Mbumbukiam-qa
khoev-te ndisasaeat, ndigu loge gigiap ndógo ti-upøgimatún.
Neka ndigu ezoqam, Mbumbukiam-te søvakha gigiap
ndiløvusam, nøme ndøgo, tiqá. 14 Yaq matev até kopó. Evezøza
manqa āv ginimbi-løvuá nqǽgo: Gekha ezoqām ndigu, ezoqa
Manqat Mbomambaqape tiːzømesimat, ndigu yaq-fia bè-
upøgím, tiqa yage nonqo.

15 Geté no manqatemáv av nqægo, no yaq-fia bànøndāp,
zapa ndōgo, no zo mokho-te sasae kandambā nqægot. Neka
no nqanek manqat ambá ta zapaya ndōgo tøte-peaomīt, no
yaq-fia ndape-qa nøtegō. Av taoká. No ezoqam-te tam-
beáv. No andé khambuváp, taqa yaq-te. Neka no poeveáv,
ezoqa nqanek khambuvap matev tinø-ngiːnam. No bàtøkhæ-
naním. 16 Geté no ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat nqate-
zømesim, taqa yaq-te, no kopømba mbaín, tøte-khambuvupat.
Zapa ndógo, nqanek sasae, Mbumbukiam ndøvé, no-te. No
bànøgót. No ndæ̀mø-soqoenín, no ezoqa Mbumbukiam-qa
Manqat amba zømesipøteav tægoniːn. 17 No nqanek sasae amba
nøkeza poev-te mba tægoatiːn, yaq no ambá kopømbá. Yaq-fia
ndændapín. Geté nqanek sasae, no Mbumbukiam nø-etoám.
Nakhoa mbaín, sa tæ-ivav. Oskiá ndøgo, yaq-fia tændap o nda-
peav tøgoat. 18 Av tægoat ndægo, yaq gê, noqa yaq-fia gekhâm?
Noqa yaq-fia sa nqánek: No ezoqa Manqat Mbomambaqape,
yaq-mbá søté-zømesím neka no yaq-fia upøgimáv, ta sasae-te.

Pol ezoqa ewaqape-te, é-møndømø-tigi-ezoqam-ev-ín

19 No ezoqam-gé sasae ezoqám mbá. Geté no mòemø-
ezoqa-ewaqape-gé-sasae-ezoqam-en-ín. Zapa ndógo, no ezoqa
ewaqape, Keliso-te yozoat-qa nogó.

20 Zu ezoqam-te, no mòemø-Zu-ezoqam-én. Unimanqatín.
No ambá av nqǽgo, Mozes-qā guguna manqat mokho-tē
qatuːgū. Geté no ti-te mòemøzø-Mozes-qa-guguna-manqat-paev-
ezoqam-én. Zapa ndógo, no ndigu ezoqam, Mozes-qa guguna
manqat mokho-te nduːgu, Keliso-te yozoat-qa nogó. 21 Neka
bawan vini-ak, ndigu Mozes-qa guguna manqat mokho-te
goneav ndigu, no mòemøzø-Mozes-qa-guguna-manqat-goneav-
ezoqam-én. No nøkezan, ambá av nqǽgo, Mbumbukiam-
qa guguna manqat mokho-te goneāv. Av taoká. No
Keliso-qá guguna manqat mokho-té qatuːgú. Geté no ndigu
Keliso-te yozoat-qa nogó, ndigu Mozes-qa guguna manqat
mokho-te goneav nduːgu. 22 Ti-te ndigu, unimanqatin-
te bazaføgakh mbain ndøgo, no mòemø-bazaføgakh-mbain-
ezoqam-én. Zapa ndógo, no ndigu Keliso-te yozoat-qa nogó,

9:13 9:13 Deut 18:1-3 **9:14** 9:14 Met 10:10; Gal 6:6 **9:16** 9:16 Jer 20:9 **9:20** 9:20 Kel 21:20-26 **9:22** 9:22 2 Ko 11:29

ndigu unimanqatin-te bazaføgakh mbain ndøgo. Unimanqatín. No ezoqa ewaqape-te, mȍemø-tigí-ezoqam-én. Zapa ndógo, noqa poev kandambaqape nqánek: No ande gekha nakhoa me tæqeiv, ndigu Keliso-té qatóyozó.
23 No nqanek matev ate ndægo, Manqat Mbomambaqape zapayá qategoatún. Yaq até nó-a, matev mbomømboma batē-upøgim, ndøgo Manqat Mbomambaqape ndæmanqate.

Ni bazaføgakh-us bizibøitít, atema yaq-fia bizimø-ndapem

24 Ge zô, møzøté-zøtez? Bøiat-te, ezoqa kopoáv gibøinin, gifififingimin. Geté ezoqa kopo mba moːmegeín, yaq-fia vȍndapin. Yaq nakémbá. Zoqa Klisten matev-te, bazaføgakh-us ndøbøitít, atema yaq-fia vømø̄-upøgim.
25 Gekha ezoqām ndigu, bøiat-te gifififingimin neka yaq-fia upøgim-qa ndigu, ndigu kha-qa poev matev gèvoanemín, bazaføgakh vø̄-asazin. Geté unimanqatín. Ta yaq-fia ndøgo, gindapemin, ate nonqo gigiáp mbá. Geté ni nqazi-bøitit, yaq-fia ndøgo tizimø-ndapem, gemø-lanqayák. Ndøgo mi-avmiáv. 26 Yaq nakémbá, no ambá av nqǣgo, khokho sæteitīt. Geté no megemege-te, kha-mba nombo-ovét. Neka no andé kupundam ezoqám. No pingim khokho sa nqagimáv. 27 No andé nøkeza kha me nøte-khanæmét, neka noqa poev paev-qa nombogó. Soqaín ndøgo, no ezoqa nøme mba tæzø-manqatat, ndaføyamba ndøbøitīt, gete no nøkezan ndaføyamba teitiav tøgoat, yaq yaq-fia ndapeav vȍegoāt.

10

Matev vinivinimba, Izlael bawan-ak-te qafakhanumam, ndøgo ni guguna nonqȍ

1 Nøfuap! Zo nigi atanakha-zapazapa-za zozȍ-matavupát, ande gekha matev me zømbé-fakhanumam. Mozes gim-bopavat, ndigu ate giːgoam, ozoz mokho-té gunuːgoám, neka ndigu ate giːgoam, kewan-te vømø̄tanqa. 2 Neka ndigu ezoqa ate giːgoam, ozoz mokho-te guː-apat neka kewan-te gitanqa, andé ibøkha iz me meːndapém, vømø̄-Mozes-gi-paev-ezoqam-ez. 3 Ezoqa ewaqape, lou kopo meːlogám, Mbumbukiam gezø-etoumam. 4 Neka ndigu ibøkha kopo vȍe-izumam, ndøgo Mbumbukiam gezø-etoumam. Ta ibøkha ndøgo, køi-té qando-fakhatám. Ndigu køi, namba meː-okhoám. Ta køi ndigu, Kelisó. 5 Geté ezoqa kopoáv, Mbumbukiam khanakhanakh mbaín, ti-te. Yaq ndigu gèpakhaetám. Ezoqa peakha mba muː-osupát, Sainai leg-av manqei-te ndøgo.

9:25 9:25 Filip 3:14; 2 Tim 4:7-8; 2:4-5 **9:27** 9:27 Lom 8:13; 13:14 **10:1** 10:1 Exo 13:21-22; 14:22-29 **10:3** 10:3 Exo 16:35 **10:4** 10:4 Exo 17:6; Num 20:11 **10:5** 10:5 Num 14:29-30

6 Nqanek matev ate qægoam, ni guguna nonqo
ndøfakhanám. Soqaín ndøgo, ni manqa-zapazapa-te poev
tønigoat, av ndigu qazømbe-goam. 7 Zo khape mbumbuk
zøkhanakhanàkhǎt, av ndigu ezoqa nøme gi:matønømem. Taqa
yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo,
“Ndigu ezoqam gèqonáv, lou loge matev neka izam matev
vōgonem. Yaq giwan, tae khøuwiap mbokhanakhanakhém,
vō-ogiam.” 8 Até mambe matév-a, ni bizĭgŭ, av ndigu ezoqa
nøme gi:goam. Gèmbo-mataváp. Mbumbukiam yaq-fia
ndøtá, ti-te ndigu, matev gigonem. Ta khøuwa kopo-te ndøgo,
ezoqa kopoáv gipakhaez. Ate gi:goam, tuenti-tri taosen
ezoqám. 9 Ni Keliso khamasim-te bizi-àwǎm, av ndigu ezoqa
nøme, Mbumbukiam khamasim-te gi:veem. Ndigu waza
ndøfoqobám, vōpakhaez. 10 Neka Mbumbukiam-qa, manqa
ndøpònqǒm, av ndigu ezoqa nøme gi:gonem, yaq ndego
enzol ezoqam, ezoqa løvøte ndezø-etoam, vøndōwav, ezoqa
pakhapakha vøzōkhana.
11 Nqanek matev ate qægoam, ti-te qafakhanumam, ni
guguna nonqo ndøfakhanumám. Tøne-peawáp ndøgo: Ni
gè:guguná, ni ndakin vaev khøuwa-te nqaziyage.
12 Gekha ezoqām ndego, ndematavap, av nqægo, no
bazaføgakh-us noyā, ndego aiyáv geabegó. Soqaín ndøgo,
tebøiav. 13 Khamasim matev nøme fakhaneáv, zo-te. Satø
ndøgo, ezoqam-te oskia qafakhanumatun. Mbumbukiam,
ndego unimanqatin ezoqám. Ndego khamasim matev nøme
sa gembótakák, zo-te tøndo-okhoat, ndøgo zo kopømba mbain
tøgoat, ndaføyamba tozo-waniapat. Geté khamasim matev
tøzø-fakhanumat, yaq ndego zo bazaføgakh zø-etoumát. Yaq
zo kopømbaqapé, ta khamasim matev-te ndøgo, føgøføgakh
zówaniapát.

Ni kopømba mbaín, Mbumbukiam-anim neka khape mbumbuk namba tizi:-tøkuatat

14 Yaq nakémbá, nogi nøfuap mbomømboma, zo khape
mbumbuk neka tae khøuwiap vizap matev, møe zombónayát.
15 Zo ezoqam, no nqanek manqat nqazø-manqate, zo matavap
loloakh-ús. Yaq nakémbá, zo zøkezan vøgeveaném, noqa
manqat eqeieqeĩ tøpøtegó-a. 16 Gèmbo-mataváp. Ibøkha
ndøgo, Evezøza-qa lou loge matev-te qazi-izumatun neka
Mbumbukiam-te ike manqat vizĩ:-manqatatun, ndøgo ni
Keliso-qá kóuk namba me:tøkunuín. Neka flawa ndigu, qazi-
mbegimatun neka vizĩlouzɨn, ndigu ni Keliso-qá khá namba
me:tøkunuín. 17 Ndøgo lou kopó, ni qazi-logatun. Yaq

10:6 10:6 1 Ko 10:11; Num 11:4, 34 **10:7** 10:7 Exo 32:6 **10:8** 10:8 Num 25:1-9
10:9 10:9 Num 21:5-6 **10:10** 10:10 Num 16:41-49 **10:16** 10:16 Met 26:26-28
10:17 10:17 Lom 12:5

nakémbá, oskiá ndøgo, ni ezoqa kopoāv, ni kha kopó. Zapa
ndøgo, ni ate nqazi:gu, lou kopo zi:logé.
18 Zo Izlael ezoqam zozø-matavupát. Ndigu søvakha gilogin,
ndøgo Mbumbukiam-te giløvutumatun, ndigu Mbumbukiám
namba me:tøkuzuín. 19 Av tægoat ndægo. Yaq gê, ezoqa nøme
søvakha gigiap, khape mbumbuk gizø-løvusumatun, ndigu uni-
manqatin mbumbuk zøløvusumatun? Neka ndigu mbum-
buk, unimanqatîn mbumbùk? 20 Av taoká! Geté søvakha
gigiap, ndigu khape mbumbuk gizø-løvusumatun, ndigu nqova
soqøsoqa zøløvusumatún, ambá ndego, Mbumbukiam-anim.
Yaq no poeveáv, zo nqova soqøsoqa namba tøzøte-tøkuatat.
21 Zo kopømba mbaín, menas-te tozo-waniapat, Evezøza-
qa lou loge matev-te, ibøkha tozo-izumat, neka ibøkha nøme
vozó-izamāt, ndøgo nqova soqøsoqa gizø-aumatun. Neka zo
kopømba mbaín, Evezøza-qa lou-qase-te, lou tozologat neka
nqova soqøsoqa-qa lou-qase-te, lou vozólogāt. 22 Soqaín
ndøgo, ni Mbumbukiam qaqa tizimbo-løozem. Ge zô, ndozo-
matavap, niqa bazaføgakh, teqa bazaføgakh ndømøløvu? Av
taoká. Gemø-løvuák.

Gekha matēv ndøgo, ni tizi-matønumat, Mbumbukiam-qá iz bete-eqawát

23 Ezoqa nøme, āv gini-manqaté nqægo, "Ni-te khafeap
mbaín. Matev ate ndægo sizígoát." Unimanqatín. Ni-te
khafeap mbaín. Geté matev nøme, giní-tøkeák, niqa yage-
te. Neka matev nøme, ni Klisten bawan giní-tøkeák, niqa
unimanqatin-te bazaføgakh-us tizi-waniapat. 24 Zo zøkeza kha
mba mbomatàvāp. Geté ezoqa nøme zozø-matavupát.
25 Gekha søvakhā ndøgo, maket-te giwiatun, zo
kopømbaqapé, sozólogát. Neka zo khapé mbøe-matàvāp, av
nqægo, ndigu khape mbumbuk-te peté-aomem-a? 26 Zapa
ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-eín nqægo,
"Manqei-qape neka gigiap ate nqægo, manqei-qape-te nqago,
ndøgo Evezøza-qá."
27 Ezoqa nøme, ndego unimanqatinteav ndego, zo lou
loge manqat tezø-ein, teqa khoev-te, yaq zo okho-qa tozo-
goat, lou ate ndægo, sègelóg ndøgo, ma ndego tezømbe-etoam.
Zo khapé mbøe-matàvāp, av nqægo, zo manqa-zapa pøzøté-
gonēm penømakhaya, ta søvakha ndøgo tozologem. 28 Geté
ezoqa nøme tezø-ein, av nqægo, "Nqanek lou mbumbuk-tē
ginø-awēm," yaq zo ndòlŏg. Zo ndégo tøzøtégoát, ma manqat
gezømbe-ein. 29 No einiáv av nqægo, zo manqa-zapa zōgonēm,
tozolog. Geté no ndégo tæmbøe-manqaté, ndego ezoqam, ma

10:18 10:18 Lev 7:6 **10:19** 10:19 1 Ko 8:4 **10:20** 10:20 Deut 32:17; Veve 9:20
10:21 10:21 2 Ko 6:15-16 **10:22** 10:22 Deut 32:21 **10:23** 10:23 1 Ko 6:12
10:24 10:24 Lom 15:1-2 **10:26** 10:26 Psa 24:1 **10:28** 10:28 1 Ko 8:7

manqat gezømbe-ein. Soqaín ndøgo, ndego tematavupat, av
nqægo, zo manqa-zapazapa zogōt, te namba.
Eisa, ezoqa nøme taqa yaq-te tepeté-manqate-a, “Gekha
zapâ, ezoqa nøme-qa matavap-te, sa tæmbotambam? Kopømba
mbaín. 30 Neka gê, no Mbumbukiam lou-qa yaq-te ike manqat
nqæmbo-manqate, yaq gekha zapâ, noqa manqa ndigeveam?”
31 Noqa qavøiwat taqa yaq-te, nqánek: Gekha matēv ndøgo,
tozogoat, zo lou tozologat o ibøkha tozo-izumat, zo matev
ndøgo tozógoát, Mbumbukiam-qa iz tæ-eqatat. 32 Oskiá ndøgo,
Zu ezoqam o Glik ezoqam o Mbumbukiam-gi bawan ezoqam
tigoat, zoqa matev, ndigu tiqa unimanqatin-te bekhaòsã̆m,
vǿ-oːāz. 33 Zo āv qane-matanám, av no nqate-matanam. No
ezoqa ewaqape, matev eqeieqei gone-qa nøzøgó. No ambá av
nqǣgo, nøkeza kha mba nøteqeivī. Geté no ezoqā nøme nøtegó,
ndigu khandi betēndapem.

11

1 Zo noqa matev, āv tozombøé-pavát, av no Keliso-qa matev
nqæmbøe-paev.

Kawa gutam-qa yaq-te, guligulim-te

2 No khanakhanákh, zoqa yaq-te. Zapa ndøgo, zo noqa
manqat miavmiav zombo-mataváp, neka matev ate ndægo
ndōzōmbō-pāēv, ndøgo no qate-zømesimam.
3 Geté no zo zøtezat-qa nøzøgó. Keliso, ndego anganeam-gé
kawá, neka anganeam, ndego sævam-gé kawá, neka Mbum-
bukiam, ndego Keliso-gé kawá.* 4 Gekha anganeām ndego,
teguligulim o Mbumbukiam-qa manqat tevevezam, ndego
teqa kawa tegutav, ndego tege kawa mivi mbó-etoám, Keliso.
5 Geté gekha sævām ndugu, tuguligulim o Mbumbukiam-qa
manqat tuvevezam, yaq ndugu kawa gutøveav tugoat, ndugu
ekeza kawa mivi mbó-etoám. Zapa ndøgo, ndøgo andé izum
me meː-agáz. 6 Gekha sævām ndugu, kawa gutøveav tugoat,
ndugu sà bemá, até izu bēqogaz. Geté sævam ndugu izum
tuqogaz o tu-agaz, tu-te ndugu, mivi-ús. Yaq nakémbá, ndugu
kawa yà begutáv.
7 Geté anganeam kopømba mbaín, kawa tegutav. Zapa
ndøgo, ndego andé Mbumbukiam-qá bugug me meːkeogé.
Te mokho-te, andé Mbumbukiam-qá iz kandambaqape
neka bazaføgakh qoteqeiví. Geté sævam mokho-te, andé
anganeam-qá iz kandambaqape neka bazaføgakh qoteqeiví.

10:30 10:30 1 Tim 4:4 **10:31** 10:31 Kol 3:17 **10:32** 10:32 Lom 14:13
10:33 10:33 1 Ko 9:20-22 **11:1** 11:1 1 Ko 4:16 **11:3** 11:3 Gen 3:16; Ef 5:23
* **11:3** 11:3 Manqat mokho nøme nqánek: Keliso, ndego anganeam-gé zapá, neka anganeam, ndego sævam-gé zapá, neka Mbumbukiam, ndego Keliso-gé zapá. **11:7** 11:7 Gen 1:26-27

8 Mbumbukiam ezoqam gekhakheinøvem, ndego ambá
av nqǣgo, anganeam sævám gene-khakheinøvém. Geté
ndego sævam, anganeam-qá khá gene-khakheinøvém. 9 Neka
Mbumbukiam ambá av nqǣgo, anganeam sævam zapayá
gene-khakheinøvēm? Geté sævam anganeam zapayá gene-
khakheinøvém. 10 Yaq ta zapaya ndøgo, neka enzol ezoqam
zapaya, sævam kawa gutam nonqo be-uzú, tuqa kawa-te,
Klisten wambap-te tuguligulim o Mbumbukiam-qa manqat
tuvevezam. Ndøgo tuqá khakhatáp, av nqægo, ndugu iz
ndømbôgó, av tuimatanam.†

11 Gèmbo-mataváp. Evezøza mokho-te, sævam anganeam-
té gunø-vintøvé, nekā anganeam sævam-te ndōːvĩntøvē.
12 Unimanqatín. Sævam anganeam-qá khá guni-
khakheinøvém. Neka anganeam, sævam-té gendo-fakhanɨ́n.
Geté nginik ezoqa menas, Mbumbukiam ndøkhakheinøvém.

13 Zo zøkhapús sozombó-matøvemém. Gê, ndøgo eqeieqeî,
sævam ndugu kawa gutøveav tøgoat, Mbumbukiam-te
tuguligulim? 14 Até niqá matév-a, āv qaninømánd nqǽgo:
Anganeam-te mivi-ús, izu loloakh timbogoat. 15 Geté sævam
ndugu izu loloakh timbogoat, tu-te ndugu qanimáv. Zapa
ndøgo, tugi izum andé kawa gutam nonqo me mbøegó. 16 Geté
zo ezoqa nøme, taqa yaq-te manqa itumbam-qa tozogoat,
no sa nqánek qazǿ-eín: Ni neka Mbumbukiam-gi bawan
vinivinimba, matev nøme mbaín, taqa yaq-te.

Evezøza-qa lou loge matev-qa yaq-te
(Met 26:26-29; Mak 14:22-25; Luk 22:14-20)

17 Matev nøme-qa yaq-te, no ndakin manqa tæzø-løvua, no
khanakhanakh mbaín zo-te. Zapa ndøgo, zo qazo-møvabɨn,
zoqa matev soqaín. Ndøgo zo gèngiæzoát, ambá av nqǣgo,
gèzøtøkeē. 18 Bugukhokhof nqánek: No āv qate-ewág nqǽgo,
zo qazo-møvabɨn, zo mokho-te iziz matev zømbuːgú. No
nqæmatavap, manqat nøme qæ-ewag, taqa yaq-te, uniman-
qatín atøgó.

19 Unimanqatín, iziz matev nøme, zo mokho-te ndøfakhate,
ndøgo eqeieqeí. Ndøgo ni tøninømánd ndøgo, gekha ezoqām
ndigu, nakhoa eqeieqei-te ndiwaniap.

20 Zo qazo-møvabɨn, lou vozōlogɨn, zo ambá av nqǣgo,
Evezøza-qā lou loge matev zogonemɨ̄n. 21 Zapa ndøgo, zo qazo-
møvabɨn, ezoqa nøme lou loge sège-ngazemɨ́n. Yaq av nqægo,

11:8 11:8-9 Gen 2:18-23 † **11:10** 11:10 Nqanek manqat-qa mokho, elavøqase
føgákh, Glik manqat-te. Ezoqa nøme, āv gini-mataváp nqǽgo: Kawa gutam
nonqo, nqánek qane-manqaté. Até sakhéis-a, iz ndøndapém, guligulim-te Mbum-
bukiam-te tiguligulimat neka teqa manqat vøvevezumāt. Geté ezoqa nøme
ndimatavap, taqa mokho nqánek: Sævam anganeam mokho-té gunuːgú. Neka
nøme ndimatavap, mokho nqánek: Sævam yakhapús, tømbo-pøovat, tuqa kawa
tugutav o gutøveav tøgoat. **11:18** 11:18 1 Ko 1:10-12

ezoqa nøme ifiifin-us oskia ndøgoát. Geté nøme ndigu, lou khàpeme:-logín neka waen khape vøe-izamɨn, kawa vøzø̄-okɨ-in. 22 Gê, zo khoev mbaín, ma lou tøzøte-logat neka ibøkha vøzøté-izumāt? Zo ndigu ezoqam, zo mokho-te gigiap mbain ndigu, mivi qazozø-etoumatun, zo Mbumbukiam-gi bawan ezoqam, khasøkhasis zøtezæzá. Ge zô, ndozo-matavap? No khanakhanakh manqat nøzǿ-ɛ̈n, taqa yaq-te? Av taoká. No khanakhanakh mbaín, taqa yaq-te.

23 Manqat ndøgo, nigi Evezøza-te qændap neka zo qazø-etoam, nqánek:

Ta lova ndøgo, Evezøza Yesu, tege paev ezoqam kopo sa gemboqambun, flawā gendàpāz, 24 Mbumbukiam-te ike manqat vø̄-ein, sasa ndømbegim, gezø-ein, "Nqanek noqá khá. Ndøgo zo nonqó. Zo matev āv tønegó. Yaq no zonømbé-matøvememát."

25 Yaq lou gumulog, até izam nonqó-a, vø̄ndap, waen-ús, sasa ndø-ein, "Nqanek waen, ndøgo Mbumbukiam-qá poev ndakinák, ndego tegi ezoqam namba, noqa kouk mokho-te ge-unimanqatin. Zo matev āv tønegó. Gekha khøuwā ndigu, zo nqanek ibøkha tozo-izumat, zo no zonømbé-matøvememát."

26 Gekha khøuwā ndigu, zo nginik flawa tozolouzat neka nqanek waen vozó-izamāt, zo Evezøza-qá løvøte-qa yaq-té zøté-zømasát, atema ekezan vøgeāv. 27 Yaq nakémbá, gekha ezoqām ndego, ta matev-qa mokho-qa yaq-te matavapøteav tøgoat neka nginik flawa sa vølōuz-a, Evezøza-qa waen sa vø̄-ɨ̄z, ndego Evezøza-qá kha neka kouk-qa yaq-te manqa-zapa ndøgót. 28 Yaq nakémbá, ezoqa ekeza matev bètøkhæ-geveá, váev nginik flawa telouz neka nqanek waen vø̄-ɨ̄z. 29 Zapa ndøgo, gekha ezoqām ndego, nginik flawa sa telouz o waen sa te-iz, neka Evezøza-qa kha-qa mokho matavapøteav vøgoāt, ndego ekeza kha, manqa ovøyam-té genøvé. 30 Yaq nakémbá, zo mokho-te nandav, ezoqa kopoáv, bazaføgakh mbaín neka enqoni-ús neka nøme ndigu mǹdø-pakhaéz. 31 Geté ni nikeza matev amba tizi-geveanemɨn, yaq ni Mbumbukiam viniv matev av nqægo ambá giní-etoamák. 32 Geté ta viniv matev mokho-te, ni nqazi-ndape, Evezøza ni gè:guguná. Ndego ni nakhoa eqeieqei-te ambam-qa nigú. Soqaín ndøgo, ni manqei-qape ezoqa nøme namba, manqa ovøyam kandambaqape-te, viniv kandambaqape tiz-imø-ndapem.

33 Yaq nakémbá, nogi nøfuap, zo tozo-møvabat, Evezøza-qa lou loge matev tozo-gonemat, ezoqa nøme-qa, vǹzømbøkhæ-kewagát. 34 Geté gekha ezoqām ndego, ifi tømbovinat, ndego lou

---

11:25 11:25 Exo 24:6-8; Iblu 8:8-13 **11:27** 11:27 Iblu 10:29 **11:32** 11:32 Iblu 12:5-6

khoev-té geabetøndokhæ-lóg. Soqaín ndøgo, Mbumbukiam-qa manqa ovøyam tøzøfakhan, zoqa møvøna matev zapaya.

No ndakin taqa yaq-te, manqat nøme mbaín. Nøme ndógo tæzømbé-ovøyám, no zo-te tøtøndonav.

12

Nqova Mbomambaqape-qa matev vinivinimba, ndego ezoqa ndezø-etoam

1 Nøfuap! No ndakin Nqova Mbomambaqape-qa etoam matev-qá yaq-té qazømbé-qavøiú, zo qazonømbe-bevøpem. No poeveáv, zo taqa yaq-te zøtezateav tøgoat.

2 Zo mòzøte-zøtéz, zo Keliso unimanqatinteav qazogoam, zo khape mbumbuk ndø-itubát. Geté ndigu khandi mbumbúk mbá, neka manqat manqatemáv. Yaq ndigu zo vōtubumam. 3 Yaq nakémbá, no zo zøtezat-qa nøzøgó: Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape tembøigoat, ndego kopømba mbaín, te-ein, av nqægo, "Yesu bèsoqoēv." Neka ezoqa kopømba mbaín te-ein, av nqægo, "Yesu ndego Evezøzā," ndego Mbumbukiam-ge Nqova mbain tøgoat.

4 Matev ndøgo, Nqova Mbomambaqape ezoqa ndezø-etoam, ndøgo vinivinimbá. Geté Nqova ndego, kopó. 5 Neka sasae ndøgo, Evezøza-qa nqazi-matanam, ndøgo vinivinimbá. Geté Evezøza, ndego kopó. 6 Neka matev ndøgo, Mbumbukiam ezoqa mokho-te ndu:matanam, ndøgo vinivinimbá. Geté ndego Mbumbukiam kopó, ndego matev ate ndægo, ezoqa ewaqape mokho-te ndu:matanam. 7 Gekha matēv ndøgo, Nqova Mbomambaqape ezoqa vinivinimba ndezø-etoam, ndøgo Klisten bawan ezoqam ate ndi:gu-qá tøke nonqó.

8 Ezoqa nøme, Nqova Mbomambaqape matavap loloakh zø-etoumatún. Yaq ndigu manqat matavap loloakh-us ndømanqatatún.

Neka ndego Nqova kopo, ezoqa nøme zøtezat vøzō-etoumatun. Yaq ndigu ta zøtezat-te ndøgo, ezoqa zømbe-tøkeé.

9 Neka ndego Nqova kopo, ezoqa nøme unimanqatin matev vøzō-etoumatun.

Neka ndego Nqova kopo, ezoqa nøme, ezoqa khakhæzat nonqo, bazaføgakh vøzō-etoumatun.

10 Neka ezoqa nøme, ndego umingiap matev gone nonqo, bazaføgakh vøzō-etoumatun.

Neka ezoqa nøme, ndego Mbumbukiam-qa manqat vevezam matev vøzō-etoumatun.

Neka ezoqa nøme, ndego zøtezat vøzō-etoumatun. Yaq ndigu segé:zøtéz, av nqægo, matev nøme, Nqova

12:2 12:2 Hab 2:18-19 **12:3** 12:3 1 Zion 4:2-3 **12:4** 12:4 Lom 12:6

Mbomambaqape-tē qando-okhō, ó, nqova soqaqape-tē
qando-okhō.
Neka ezoqa nøme, ndego manqat vinivinimba-te manqate
matev vøzø̄-etoumatun.
Neka ezoqa nøme, ndego nqanek manqat vinivinimba-qa
mokho, ezoqa nøme oyøyam matev vøzø̄-etoumatun.
11 Nqanek matev ate nqægo, Nqova kopo ndøsasaeát. Av
ndego ekezan, eqeieqei nde:qeivi, ezoqa segezǿ-etoumát,
matev.

Ni Klisten ezoqam ate nqazi:gu, ni Keliso-qá khá

12 Ezoqam-qa kha kopó. Geté ta kha-te ndøgo, kha bunøzap
vinivinimbá. Kha bunøzap vinivinimba ambá qanegó, geté
kha kopó. Keliso-qa yaq-te, matev até kopó. Ni Klisten
ezoqam vinivinimbá. Geté ni ate nqazi:gu, kha kopó. 13 Ni
ezoqa vinivinimbá. Nøme ndigu Zu ezoqám, neka nøme ndigu
Glik ezoqám. Nøme yaq-fia mbain sasae ezoqám, neka nøme
ndigu, nqonqotøzat ezoqám. Geté ni ate nqazi:gu, Nqova kopo
mokho-te, ibøkha iz kopo zi:ndapém, neka vizimø̄-kha-kopo-
en. Mbumbukiam ni ate nqazi:gu, Nqova Mbomambaqape
kopo nimbi-etoám, ni ande ibøkha me vizī:-izim.
14 Ezoqam-qa kha, ambá av nqǣgo, kha bunøzu kopo mba
me:gō. Geté gigiap vinivinimbá, nqani-bunøzap. 15 Gê, zenda
tokhotapakh amba manqat tø-einin, av nqægo, "No zenda
geagim nonqō mbā. Yaq nakēmbā, no kha bunøzū mbā."
Manqat av nqægo tø-einin, yaq gê, ndøgo sekemba kha-qâ
gigiâp mbà? Ā́v taoká. 16 Neka gê, gea amba manqat tø-
einin, av nqægo, "No bøī mbā. Yaq nakēmbā, no kha bunøzū
mbā." Manqat av nqægo tø-einin, yaq gê, ndøgo sekemba kha-
qâ gigiâp mbà? Ā́v taoká. 17 Gèmbo-mataváp. Kha ate nqægo,
amba bøi mba tøgonɨn, yaq manqat amba áv khané-yogeɨn?
Neka kha ate nqægo, amba gea mba tøgonɨn, yaq sisip amba
áv khané-vutugiamɨn? 18 Geté matev āv taoká, av nqægo.
Mbumbukiam ezoqam-qa kha-te, kha bunøzap vinivinimba
āv tenevé, av ekeza qambøe-pøovam, neka sasae vinivinimba
vømbō-etoam. 19 Kha ate ndægo, amba kha bunøzu kopo
mba tøgonɨn, yaq kha eqeieqei ambá mbaín. 20 Geté matev
av nqǽgo: Ezoqam-qa kha-te, kha vinivinimbá ndøbunøzap.
Geté kha ndøgo, kopó.
21 Bøi kopømba mbaín, pingim tømbo-ein, av nqægo, "Ság,
qo mbain toqogoat. No nøkhapus kopømbā." Neka kawa
kopømba mbaín, zenda tokhotapak vømbó-eī́n, av nqægo,
"Ság, zo mbain tozogoat. No nøkhapus kopømbā." 22 Ā́v taoká.
Até ta kha bunøzap nømé-a, ndøgo ande bazaføgakh mbain
me ndækeoge, ndøgo gigiap-qapé. Ta kha bunøzap ndøgo

12:11 12:11 1 Ko 7:7 **12:12** 12:12 1 Ko 10:17 **12:13** 12:13 Gal 3:28

mbain tøgoat, yaq kha kopømba mbaín, eqeieqei tøsasaetat.
23 Gekha kha bunøzāp ndøgo, bugug keogeav tøgoat, ni ùni
zimbøe-kewagatún. Neka kha bunøzap ndøgo, ni mivi ndøni-
etoam, ni eqeieqei zigutumatún. 24 Geté kha bunøzap ndøgo,
bugug eqeieqei ndømbogo, ndøgo kopømbá, ni gutøveav tøgoat.
Mbumbukiam niqa kha, āv gene-bunøzám nqégo: Ta kha
bunøzap ndøgo, ande iz mbain me ndækeoge, iz kandakanda
mbo-etoám. 25 Mbumbukiam av ge:matanam ndægo, zapa
ndógo: Soqaín ndøgo, kha mokho-te iziz tøugoat. Geté kha
bunøzap vinivinimba, yaqyaq-a yà betøkeám. 26 Kha bunøzu
kopo, nqosøgeap tømbo-ewagat, yaq kha ate ndægo, sugumbú-
ewagét. Neka kha bunøzu kopo, iz kandambaqape tøndap, yaq
kha ate ndægo, khanakhanakh sugumú-ndapét.

27 Zo Klisten bawan ezoqam-qa yaq-te, matev até kopó: Zo
ate ndøzøte:go, Keliso-qá khá. Neka ezoqa vinivinimba, zo
mokho-te ndu:gu, ndigu Keliso-qá kha bunøzáp. 28 Klisten
bawan mokho-te, Mbumbukiam ezoqam vinivinimbá ge-
abam. Bugukhokhof Keliso-gí u-aním. Tiqa zita-te, manqa
vevezam ezoqám. Neka tiqa zita-te, nømendim ezoqám.
Neka nøme ndígu, umingiap matev ndimatanam. Neka
nøme ndígu, ndego bazaføgakh gezø-etoam, enqoni ezoqa
tikhakhætat. Neka nøme ndígu, ndigu ezoqa ndizø-tøkee.
Neka nøme ndígu, ndigu ezoqa nøme ndizømbo-megeat. Neka
nøme ndígu, ndigu manqat vinivinimba-te ndi:manqate, av
Nqova Mbomambaqape ndezømbe-etoam.

29 Ge zô, ate ndøzøte:go, Keliso-gí u-anǐm? O ge zô, ate
ndøzøte:go, Mbumbukiam-gí manqa vevezam ezoqàm? O
ge zô, ate ndøzøte:go, nømendim ezoqâm? O ge zô, ate
ndøzøte:go, umingiap matev mozó-matønumatun? 30 O ge
zô, ate ndøzøte:go, Mbumbukiam bazaføgakh møndøzø-etoam,
enqoni ezoqa tozo-khakhætat? O ge zô, ate ndøzøte:go,
manqat vinivinimba-te møzøté-manqatatun? O ge zô, ate
ndøzøte:go, ezoqa nqanek manqat vini-qa mokho mozozø-
ovøematun? Mbaín. Āv taoká, av nqægo. 31 Geté zo bazaføgakh
tønø-asøzú ndøgo: Nqova Mbomambaqape-qa matev, tozó-
upøgím ndógo, zoqa Klisten bawan ezoqam ndøzø-tøkee.

Geté matev nøme, no ndakin tæzø-ovøyam, ndøgo
mǒndøløvú, matev ate ndægo, no qate-manqatavun.

13

Matev uni qækandambaqape, kuku matév

1 No amba bawa vini-ak-qa manqat-te o enzol ezoqam-
qa manqat-te tøte-manqatein, gete no kuku mbain tægonin,

12:27 12:27 Lom 12:5 **12:28** 12:28 Ef 4:11-12 **12:31** 12:31 1 Ko 14:1

yaq no manqa ambá khokhó segenø-feazuín. Mokho mbaín.
Ndøgo andé kanda wag o bel wag mba me:wageín. 2 Neka
no amba Mbumbukiam-qa manqat vevezam-te kopømba
tægonin, neka matev ate ndægo, ndøkhonøwe, tøte-nøtenin,
neka nøtenat nøme ate ndægo tønøgonin, neka unimanqatin
matev kandambaqape tønøgonin, manqei popotap nøzøgim
nonqo, geté no kuku mbain tægonin, yaq no khokhó. 3 Neka
no gigiap ate nqanømbe:go, amba gigiap-av ezoqam tæzø-
etoamin, o noqa unimanqatin matev zapaya, nøkeza kha sa
tænqonqotavin, gøinam-te tætain, vøe-nanimin, getē no kuku
mbain tægonin, yaq noqa matev, mokho ambá mbaín. Matev
av nqægo, genó-tøkeák.
4 Gekha ezoqām ndego, kuku ndømbogo, ndego qaqa
nakhamas-te gonemáv. Geté ndego ezoqa nøme gèzø-
tøkeatún. Neka ndego ova matev mbaín. Neka ndego kham-
buvap matev mbaín neka ekeza iz eqawatáv. 5 Gekha ezoqām
ndego, kuku ndømbogo, ndego gésapi:vák, neka ndego ekeza
kha-qa yaq-te mba matavupáv, neka ndego mbøni nakhamas-
te nqosøgeapáv, neka ndego manqa mate oskia gembó-
eimák, ezoqa nøme manqa-zapa tembogo. 6 Gekha ezoqām
ndego, kuku ndømbogo, ndego khanakhanakh mbaín, matev
soqøsoqa-qa yaq-te. Geté ndego unimanqatin matev mbøe-
khaneát. 7 Gekha ezoqām ndego, kuku ndømbogo, ndego tatak
vinumáv. Geté ndego viniv sège-eqawát. Ndego Mbum-
bukiam oskia ndø-unimanqatintát neka te-te vó:tawāt. Neka
gekha vinīv ndøgo, tømbo-fakhanumat, ndego føgøføgakh até
géyát.
8 Kuku matev génavøemák. Geté Mbumbukiam-qa manqat
vevezam matev, segé-navøém. Até manqat vinivinimba-
te manqate matév-a, segé-navøém. Neka Mbumbukiam
ezoqa nøme zøtezat vini tezø-etoam, ta matev ndøgo segé-
navøém. 9 Nøtenat ndøgo, ni ndakin nqanigu, andé kopokopó.
Neka ezoqa Mbumbukiam-qa manqat givevezumatun, ndøgo
kopokopo mba ndøvevezumatún. 10 Geté uni matev-in tøfakhan,
yaq nqanek matev vinivinimba, ibu-ibus nonqo nqanigu,
ndømø-navøém.
11 No nakhasam qategoam, no manqa āv tøte-manqatám, av
nakheis ndi:manqate. Neka noqa matavap, āv tønømbe-goám,
av nakheis ndi:matavap. Neka no matev āv tøte-geveatám,
av nakheis ndi:gevewat. Geté ndakin, no møekhouwén,
vøe-anganeam-en, neka nakheis-qa matev vøe-ivav. 12 Niqa
nøtenat ndakin bavokho-qapé mbá. Ndøgo ate av-té, qakeza
bugug ibøkha-te toqoqeiv. Gò:-ototáp. Geté vaev-te, ni
abugug zíwambám, Mbumbukiam namba. No ndakin

13:2 13:2 Met 17:20 **13:6** 13:6 Lom 12:9 **13:7** 13:7 1 Pita 4:8

nøtenat khapémbá. Geté vaev-te, unin-qape, ndømenøtén, kopømba av-té, no ndakin Mbumbukiam ge:-otev.
13 Nqanek matev misika, unimanqatin matev, neka
Mbumbukiam-te vintønat matev neka kuku matev, sa
gemø-navøemák. Geté ta matev misika mokho-te, matev
uni qækandambaqape, kuku matév.

14

Mbumbukiam-qa manqat vevezam neka manqat vinivinimba-te manqate-qa yaq-te

1 Zo kha-mba kuku matev mbo-ové. Neka zo matev upøgim-
qa tøgó ndøgo, Mbumbukiam-ge Nqova-te ndøndo-okho.
Zoqa poev kandambaqape, tabegó ndøgo, Mbumbukiam-
qa manqat vevezam matev tozondapem. 2 Zapa ndøgo,
gekha ezoqām ndego, Nqova Mbomambaqape matev gembo-
etoam, manqat vinivinimba-te nde:manqate, ndego ambá av
nqǣgo, ezoqam-tē genø-manqatē. Geté ndego Mbumbukiam-
te mbá genø-manqaté. Ezoqa kopømba mbaín, teqa manqa
mokho tindapem. Manqat ndøgo, ndemanqate, khonoam-té
qagó. 3 Geté gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-qa manqat
ndevevezam, ndego ezoqam-té genø-manqaté. Yaq manqat
ndøgo, ndemanqate, ndego ezoqá nøme-qá unimanqatin
me:føgøføgakhamín, neka zita vøzømbē-tøpazin neka mbøni
vøzømbē-bøiin. 4 Gekha ezoqām ndego, manqat vinivinimba-
te nde:manqate, av Nqova Mbomambaqape ndembøe-
etoam, ndego ekeza unimanqatin mba me:føgøføgakhamín.
Geté gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-qa manqat
ndevevezam, ndego Klisten bawan ezoqam ate ndi:gu-qá
unimanqatin ndøføgøføgakhamín, wambap-te.
5 No nqanôpoév, zo ezoqa ate ndøzøte:go, Nqova
Mbomambaqape-qa etoam matev tozondapem, manqat
vinivinimba-te tøzøte-manqatat. Geté noqa poev
kandambaqape nqánek: Zo Mbumbukiam-qa manqat
zóvevezumát. Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-qa
manqat ndevevezam, ndego ezoqā nøme zømbe-tøkeé. Geté
ndego ezoqam, manqat vinivinimba-te nde:manqate, ndego
teqa manqat mokho-te, ezoqa nøme tøkemáv. Geté ezoqa
nøme, teqa manqat mokho te-ovøemat, yaq ezoqa ewaqape-
qa unimanqatin kopømbá tøzømbe-føgøføgakham.
6 Nófuap! Ge zô, ndozo-matavap? No zo-te tøtøndonav, yaq
no manqat vinivinimba-te sa tøte-manqatat, yaq ndøgo zo áv
khazømbé-tøkē? Matev av nqægo gezø-tøkeák. Geté no manqat
tøte-zømesimat, Mbumbukiam te:nømand, o nøtenat eqeieqei
tæzø-etoam, o Mbumbukiam-qa manqat tæzø-vevezumat, o

13:13 13:13 1 Tes 1:3 **14:1** 14:1 1 Ko 12:31; 14:39

nømendim eqeieqei tøtøndo-ndap, yaq ndøgo zo kandambá tøzøtøke.

7 Pøinda neka gita zombó-matavupát. Ouv tozo-qaqaemat,
yaq ezoqa pøinda tikhambøemem o gita tikhanøemem, gete
taqa wag eqeieqei mbain tøgoat, yaq gê, ezoqa ouv-qa naq áv
kiníndapēm? Géndapemák. 8 O nakhag kawa ezoqam, kipi
tekhambøyam, gete taqa wag ndaføyambā mbā, yaq gê, ezoqa
áv kinízøtēz, av nqægo, nakhāg? Gézøtezák.

9 Yaq Klisten wambap mokho-te, matev até kopó. Ezoqa
nøme, manqat vini-te mba te:manqatat, neka manqat mokho-
us manqateav vøgoāt, yaq gê, ezoqa nøme mokho áv kimbøe-
ndapēm? Mokho gimbó-ndapemák. Manqat ndøgo ndeman-
qate, ndøgo khokhó sege-manqaté.

10 Manqei-qape-te nqanek, bawabawan-qa manqat
vinivinimbá. Kopoav-qapé. Yaq nqanek manqat vinivinimba
ate ndægo mokho-ús. 11 Geté no bawa vini ezoqam-qa
manqat nøtenateav tøgoat, yaq no teqa manqa mokho
nóndapák, neka até ndegó-a, noqa manqa mokho géndapák.
12 Yaq nakémbá, zo mokho-te, matev até kopó. Zo Nqova
Mbomambaqape-qa etoam matev upøgim-qa ndozogo, zo
matev upøgim-qa tøgó ndøgo, Klisten bawan ate ndi:gu, tiqa
unimanqatin-te tøzømbe-tøke.

13 Yaq nakémbá, gekha ezoqām ndego, Nqova
Mbomambaqape-qa etoam matev tendap, manqat
vinivinimba-te te:manqatat, yaq ndego yà beguligulím,
Mbumbukiam tèabembøe-tøké, yaq ndego ezoqa nøme ta
manqa mokho bezømbē-ovøyam. 14 Unimanqatín. No manqat
vinivinimba-te tøte-guligulimat, noge nqova géguligulimít.
Geté noqa matavap, khokhó segégoát.

15 Yaq no gekha nógō? No matev menás sægoát. No nqova-
té qatø-guligulimát, neka até matavap-té-a, vøe-guligulimāt.
Neka no ouv nqova-té qatø-qaqaemát, neka até matavap-té-
a, ouv vøe-qaqaemāt. 16 Geté qo Mbumbukiam-qa iz nqova-
te mba toqombo-eqatat, yaq gê, ezoqa nøme, ndigu nqanek
manqat zøtezateav ndigu, Klisten wambap-te nandav, qoqa
ike manqat áv kiní-unimanqatinīm neka "Amen" áv kiní-
einīm? Nakhoa mbaín. Zapa ndøgo, ndigu kopømba mbaín,
qoqa manqat-qa mokho timbo-ndapem. 17 Qoqa ike man-
qat, mbomambaqape ambá qanegó. Geté ezoqa nøme taqa
manqa mokho ndapeav tigoat, yaq qoqa manqat ndigu gezø-
tøkeák, tiqa unimanqatin-te.

18 No ike kandambá, Mbumbukiam-te. Zapa ndøgo, no
manqat vinivinimba-te oskia nøte-manqaté, av Nqova Mbo-
mambaqape matev ndenømbe-etoam. No møeløvúb, zo ezoqa

ate ndøzøte:go, taqa yaq-te. 19 Geté Klisten wambap mokho-
te, no amba manqat mokho-us faev mba tæ-einin, ezoqa
zømesim nonqo, ndøgo ambá qanimáv. Ambá ndōgo, manqat
vinivinimba-te, ande gekha taosen manqat tøte-manqatat, ta
manqa mokho ezoqa ndapeav ndøgo.
20 Nøfuap! Zo ande nakheis me, sekemba ndȍgő, zoqa
zøtezat-te. Unimanqatín, manqa-zapa gone-qa yaq-te, zo andé
nakhei nqonqon me me:gó. Geté zoqa zøtezat-te, zo ezoqa
kandakanda ndøgó. 21 Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-
peawáp nqægo:
Evezøza ge-ein,
"No nginik bawan ezoqam,
bawa vini-ak-qá mokho-té
neka manqat vinivinimba-té qazømbé-manqatát.
Geté até ndøgó-a, ndigu noqa manqat géyogemák."
22 Nqanek manqat ni āv qani-nømendím nqægo:
Ezoqa manqat vinivinimba-te ti:manqatat, av Nqova
Mbomambaqape ndezømbe-etoam, ndøgo Mbumbukiam-
qá khakhatáp. Geté ta khakhatap ndøgo, ambá tiqa ndȋgu,
ndigu ndi-unimanqatinat, geté tiqa ndígu, unimanqatinteav
ndigu.* Geté Mbumbukiam-qa manqa vevezam matev,
ambá tiqa ndȋgu, unimanqatinteav ndigu, geté tiqa ndígu,
ndi-unimanqatinat.
23 Gèmbo-mataváp. Zo tozo-møvabat, yaq zo ate ndøzøte:go,
manqat vinivinimba-te tøzøte-manqatat, yaq ezoqa vini te-
on, ndego ta matev-qa yaq-te otevateav ndøgo, o Klisten-
av ezoqam te-on, yaq ndigu zo bianav mé:zæb. 24 Geté
zo Mbumbukiam-qa manqat tozo-vevezumat, yaq ezoqa
vini te-on, ndego ta matev-qa yaq-te otevateav ndøgo, o
Klisten-av ezoqam te-on, yaq ndego ta manqat ndøgo te-
ewag, ndøgo teqa mbøni unimé:lév. Yaq ndego segé-matøvém,
ndego manqa-zapazapa-ús. 25 Teqa matavap, khonoam-te
qagoam, bavokhó qanófakhán. Yaq ndego ekeza kha, man-
qei mé:laváo, bugug até manqei-té, Mbumbukiam-qa iz vó-
eqā. Yaq āv gené-eín nqægo, "Unimanqatín. Mbumbukiam
ngû:gú, zo mokho-te."

Matev ndøgo, Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape ni ndini-etoam, eqeieqei āv khazi:-sasaetāt

26 Nøfuap! Av tægoat ndægo, av no qate-manqatavun,
yaq zoqa wambap-qa yaq-te, áv khané:go? Av qazøtégoát
nqægo: Zo ezoqa ewaqape matev vinivinimba zógoát. Ezoqa

14:20 14:20 Ef 4:14 **14:21** 14:21 Isa 28:11-12 * **14:22** 14:22 Nqanek khakhatap, ndigu āv qane-zømesím nqægo: Ndigu ndȍsoqoéz. Zapa ndøgo, ndigu unimanqatinteáv. **14:23** 14:23 Kel 2:13 **14:24** 14:24 Zion 16:8 **14:26** 14:26 1 Ko 12:8-10

nøme ouv qaqayám, neka ezoqa nøme nømendim matév, neka
ezoqa nøme Mbumbukiam-qá manqat vevezám, neka ezoqa
nøme manqat vini-te manqaté, neka ezoqa nøme nqanek
Mbumbukiam-qa manqat ovøyám, av ndigu ti:manqatat.
Gekha matēv ndøgo, zoqa guligulim-te tozo-matønumat, Klis-
ten ezoqam-qá unimanqatin bete-føgøføgakhám. 27 Ezoqa
manqat vini-te te:manqatat, av Mbumbukiam matev tembøe-
etoam, yaq kopømba mbaín, ezoqa kopoav matev kopo tigoat.
Geté ezoqa menas o misika mba ndǿmanqatát. Yaq ndigu
ezoqam kopømba mbaín, manqat sa tumu-manqatat. Geté
ezoqa kopokopo ndǿmanqatát. Yaq ezoqa nøme ta manqa
mokho ndøgo, bè-ovøyám, ezoqa mokho bembøē-ndapem.
28 Geté manqa ovøyam nonqo ezoqam mbain tøgoat, yaq
gekha ezoqām ndigu, manqat vini-te manqate-qa ndigu,
ndigu manqat mbaín, sà beqonøvé. Ndigu Mbumbukiam-te,
mokho mbá giabetu-manqaté.
29 Ezoqa Mbumbukiam-qa manqat tivevezumat, ezoqa
menas o misika mba bevevezám. Yaq ndigu ezoqa nøme
tiqonavat, tiqa manqat yà begeveaném, eqeieqei tøpøtégo-
a. 30 Ezoqa Mbumbukiam-qa manqat tevevezumit, yaq
Mbumbukiam ezoqa nøme manqat te:-omat, ndego wambap-
te teqotat, yaq ndego bugukhokhof ezoqam, Mbumbukiam-
qa manqat tevevezumit, teqa manqat yà be-iváv. Yaq
manqat ndégo témanqatát, Mbumbukiam manqat nøme ge:-
omat. 31 Zo ezoqa ate ndøzøte:go, Mbumbukiam-qa manqat
tozo-vevezumat, zǿ-enendtát. Yaq ndǿgo, ezoqa ewaqape
zøtezat tiníndapém, neka zoqa manqat tiqa unimanqatin-
te zita bezømbē-tøpaz. 32 Nqova Mbomambaqape, ezoqa
manqa vevezam-qa yaq-te tøpøsumáv. Geté gekha ezoqām
ndigu, Mbumbukiam-qa manqat ndivevezam, ekezan
ndømatøvememín, ande āv kiní-einīm neka ande gekha
khøuwa-tē giní-einīm, manqat ndøgo, Mbumbukiam ge:zømas.
33 Zapa ndǿgo, Mbumbukiam, khokho matev poeveáv. Geté
ndego matev, sambi-té genø-matønumatún, Mbumbukiam-gi
ezoqam-qa wambap mokho-te ate ndægo.
34 Sakheis manqa bezø-feàzū, wambap mokho-te. Kopømba
mbaín, manqat sa timanqatat. Geté ndigu megetapak-qá
mokho-té giabetu:gú. Até Mozes-qá guguna manqát-a, āv
tøne-manqaté. 35 Geté ndigu manqa mokho ndape-qa tigoat,
ekeza angana bezøbevapát, khoev-te tiqavazat. Zapa ndǿgo,
sakheis Klisten wambap-te manqat sa timanqatat, ndøgo
eqeieqeí mbá.
36 Gê, áv khané:go? Zo áv khazøté-matavap? Gê,
Mbumbukiam-qa manqat, zo-té qandó-fakhan? O zo-te mbā

14:29 14:29 1 Tes 5:21 **14:34** 14:34 1 Ko 11:3; 1 Tim 2:12

qanøgeavun? Av taoká. 37 Ezoqa nøme ndematavap, av
nqægo, ndego Mbumbukiam-gē manqa vevezam ezoqām, o
ndego Nqova Mbomambaqape-qā etoam matev ndømbôgō,
ndego bète-otév, manqat ndøgo, no qazø-peaumavun, ndøgo
Evezøza-qá manqa løvuat manqát. 38 Geté ndego nqanek man-
qat o-mba ndapeav tøgoat, yaq zo teqa manqat ndø-upǫ̀gím.
39 Nøfuap! Manqat ate ndægo, Nqova Mbomambaqape-
qa etoam matev-qa yaq-te qate-manqatavun, manqat kan-
dambaqape nqánek: Zoqa poev kandambaqape, qabegó
nqanek, Mbumbukiam-qa manqat tozo-vevezumat. Neka zo
ezoqa zømbe-khafèǎp, manqat vinivinimba-te tiːmanqatat, av
Nqova Mbomambaqape, manqat ndezømbe-etoam. 40 Geté zo
matev ate ndægo, ndaføyamba neka eqeieqei ndøgó.

15

Manqat Mbomambaqape mokho-te, gigiap-qape nqánek,
Keliso løvøte-te gekhandiːv

1 Nøfuap! No zo ndakin Manqat Mbomambaqape-qa
yaq-te, manqa mate eim-qa nøzøgó, no zo bugukhokhof
qatezømas. Zo mòzondapém, nqanek manqat. Yaq
zo bazaføgakh-us zøtuː-waniáp. 2 Zo manqat nqánek
qazøte-khandiːzát, zo føgøføgakh tozombo-geatat, av no
qate-zømesimam. Mbain tøgoat, yaq zo khokhó sozo-
unimanqatiním.
3 Manqat ndøgo tøtezømás, av Mbumbukiam geːnømand.
Bugukhokhof nqánek: Keliso niqa manqa-zapazapa evøzam
nonqo ndønaním. Mbumbukiam-qa Manqat é-møndoː-eín,
matev ndǫ̀fakhān. 4 Yaq ndego gè-otøvém. Geté yaq khøuwa
misika-qa zita-te, nqawá genø-khandíːv. Até taqa yaq-té-a,
Mbumbukiam-qa Manqat é-møndoː-eín. 5 Yaq ndego Pita-
té gemøfakhán, yaq taqa zita-te, ekeza paev ezoqam tuelv
vømøzǭ-fakhan. 6 Yaq taqa zita-te, Klisten ezoqa faev andled
mǫ̀ndømø-løvú, gi-ometam. Nøme kopokopo mǫ̀ndø-pakhaéz.
Geté ezoqa nøme, zua ndøyagé. Kopoáv. 7 Yaq taqa zita-te,
Zems-té gemøfakhán, neka tegi u-anim ate giːgoam vømøzǭ-
fakhan.
8 Yaq vaev-te, até nó-a, vømønǭ-fakhan. Taqa yaq-te,
no andé khøuwa soqain-té qatøqán. 9 Zapa ndøgo, Keliso-
gi u-anim mokho-te, ezoqa uni khapelavøqase-in nó. Uni-
manqatín, no ezoqa eqeieqeí mbá, ezoqa no Keliso-ge u-
anem ndinæna. Zapa ndøgo, no Mbumbukiam-gí bawan
ezoqam nøngiæzotám. 10 No Mbumbukiam-qá kuku matev

14:37 14:37 1 Zion 4:6 **15:3** 15:3 Isa 53:5-12 **15:4** 15:4 Met 12:40; Kel 2:24-32
15:5 15:5 Luk 24:34; Met 28:16-17 **15:7** 15:7 Kel 1:3-4 **15:8** 15:8 Kel 9:3-6
15:9 15:9 Ef 3:8; 1 Tim 1:15 **15:10** 15:10 2 Ko 11:23

zapayá, qæ-Keliso-ge-u-anem-en, av no ndakin nqate:go. Geté no Mbumbukiam teqa kuku matev, ambá av nqǣgo, khokhō segenø-etoām. Av taoká. Zapa ndøgo, sasae ndøgo, no qægoam, ndøgo mǫ̀ndømø-løvuám, av Keliso-gi u-anim nøme gi:sasaetam. Geté unimanqatín. No ambá av nqǣgo, nøkhapus mokho mbā sæsasaetām. Geté Mbumbukiam-qá kuku matev ndøgoám, no namba.

11 Geté ndøgo gigiap-qapé mbá, zo Manqat Mbomam-baqape nō tøte-zømesimat o ndigu u-anim nøme ti:zømesimat. Zapa ndøgo, niqa manqat kopó. Yaq zo nqanek manqat mǫ̀zo-unimanqatiním.

Løvøte ezoqam-qa khandi:zat-qa yaq-te

12 Ni zo qati-zømesimam, av nqægo, Keliso løvøte-tē gendo-khandī:v, yaq gê, áv khané:go, zo ezoqa nøme av ndøzøte-manqate, av nqægo, ezoqa løvøte-te gendō-khandi:vāk? 13 Ezoqa amba løvøte-te khandi:zateav tøgoni̇n, yaq até Kelisó-a, løvøte-te ambá gékhandi:vák. Geté ndego mǫ̀ndø-khandí:v. 14 Neka nøme nqánek: Keliso amba løvøte-te khandi:vateav tøgoni̇n, yaq manqat ndøgo, ni qati-zømesimam, ambá khokhó. Mokho mbaín. Yaq até zoqá unimanqatín-a, ambá mokho mbaín. Khokhó. 15 Av tægoni̇n ndægo, yaq ni Mbumbukiam-qa yaq-te, ambá khavozam ezoqam nigoni̇́n, ni zo nqati-zømesim, Mbumbukiam Keliso løvøte-te gekhandi:v. Zapa ndøgo, Mbumbukiam ezoqa løvøte-te amba khandi:zateav tegoni̇n, yaq ndego até Kelisó-a, ambá gékhandi:vák. 16 Zapa ndøgo, løvøte ezoqam nango khandi:zateav tøgøni̇n, yaq até Kelisó-a, ndego løvøte-te nango ambá gékhandi:vák. 17 Yaq Keliso løvøte-te amba khandi:vateav tøgoni̇n, zoqa unimanqatin matev, ambá mokho mbaín. Ambá khokhó. Neka zo manqa-zapa-te, ambá zua zogoni̇́n. 18 Neka ndigu Klisten ezoqa nøme, gipakhaez, ambá gemø-soqoezí̇n. 19 Ni ndakin yage-qa yaq-te mba, Keliso-te tizio-tambat, getē megemege-qa yaq-te, ni Keliso-te ziō-tambatāk, yaq ni uni zí:-tanakhamba-én. Yaq ni ezoqa ewaqape nøme zíløvubát, ndigu ti-tanakhamba-ez.

20 Geté Keliso mǫ̀ndø-khandí:v, løvøte-te. Bugukhokhof ndégo tekhandí:v. Yaq ni mǐzi:nøtén, vaev-te até løvøte ezoqa nømé-a, vókhandī:z. 21 Løvøte, ezoqa kopo-té qandowáv. Adám. Neka até løvøte-te khandi:nat matév-a, ezoqa kopo-té qandowáv. Yesú. 22 Ni ezoqa ewaqape, Adam mokho-te, sizimú-pakhaentát. Yaq matev até kopó. Ni ezoqa ewaqape, Keliso mokho-te, sizimú-khandí:n. 23 Mbumbukiam matev

15:21 15:21 Lom 5:12 **15:23** 15:23 1 Tes 4:16; Veve 20:5

āv genevé nqǽgo: Bugukhokhof, Keliso ndøkhandí:v, løvøte-
te. Yaq vaev, nqawa tendoqavan, løvøte-te ni ndøkhandí:n,
tegi ezoqam. 24 Yaq taqa zita-te, manqei-qape-qa vaev
khøuwa vømøfakhāz. Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu megetapak
ezoqam neka kawakawa-za neka gekha ezoqa o nqova nøme,
Mbumbukiam namba ndi:nøfeap, géngiæzó. Yaq megeat
matev, Yesu Eve mbó-etoám. 25 Yesu manqei-qape até
gekhǽ-kawaevtát, atema Mbumbukiam-gi qaqa ezoqam ate
ndi:gu vømú-ngiæzō, neka ekeza zenda tokhotapak mokho-
te vǿu-āb. 26 Yaq qaqa matev ate ndægo tumungiu, vaev
løvøte ndøngíu. 27 Mbumbukiam-qa Manqat é-møndo:-eín, av
nqægo, "Matev ate ndægo, teqá zenda tokhotapak mokho-
té genø-áo." Geté unimanqatín. Mbumbukiam gigiap ate
nqægo, teqa zenda tokhotapak mokho-te ge-ao, ndego ambá
av nqǣgo, até ekeza khá-ya, te mokho-tē genøvē. Āv taoká.
28 Yaq gigiap neka matev ate ndægo, Keliso mokho-te tøugoat,
yaq ndego ekeza kha, Mbumbukiam-qá mokho-té genǿvé,
te mokho-te ndego, ibugukhokhof gigiap ate ndægo teqa
mokho-te gu:-ao. Yaq Mbumbukiam yakhapús, gigiap ate
ndægo, kawa mó:goát.

29 Ezoqa amba løvøte-te khandi:zateav tigun:in, av ezoqa
nøme ndi:manqate, yaq gekha zapâ, ezoqa nøme løvøte
ezoqam-qa iz-te, ibøkha iz gindapem:in? Løvøte ezoqam amba
khandi:zateav tigun:in, yaq tiqa matev, mokho ambá mbaín.
30 Yaq até ndøgó-a, niqa kha khøuwa kopoav, Mbumbukiam-
qa Manqat zapaya, løvøte-te nqei-awam, ndøgo mokho
ambá mbaín. 31 Nǿfuap! Unimanqatín. No nøkeza kha,
khøuwa kopoáv, løvøte-té qatø-awám. Até nømé-a, uniman-
qatín. Yesu Keliso mokho-te, nigi Evezøza, no zo nǿte-
khambuváp. 32 No Manqat Mbomambaqape zapaya, Efesus
taon-te ezoqa soqøsoqa namba ande gaqo khobokhobos me
qate-nøfe:pam, yaq ndøgo áv khanømbé-tøkē, ezoqa amba
løvøte-te khandi:zateav tigun:in? Matev av nqægo, ambá
genǿ-tøkeák. Ezoqa amba løvøte-te khandi:zateav tigun:in,
yaq ezoqa nøme-qa manqat ambá unimanqatín, ndigu av
ndi:manqate nqægo, "Lou sizǐlogāt neka ibøkha sizǐ-izumāt.
Zapa ndǣgo, ni avønīn zǐpakhaēn."

33 Geté gò:feazoát. Zo ezoqam-qa manqat av nqægo
andé vǿe-tubām. Zapa ndǿgo, ezoqa soqøsoqa namba
toqote-khokhombupat, yaq ndigu qoqa matev eqeieqei
segé-ngi:nám. 34 Matavap eqeieqei-té qanøqambúz neka
manqa-zapazapa matanam é-vǿ-ivøvem. No nqanek manqat

15:25 15:25 Met 22:44 **15:26** 15:26 Veve 20:14 **15:27** 15:27 Psa 8:6 **15:30** 15:30 Lom 8:36 **15:32** 15:32 Isa 22:13

tæzømbe-manqaté ndøgo: Zo ezoqa nøme, Mbumbukiam
zøtezateáv. Zo mivi bezøvití, ta zapaya.

Ezoqa løvøte-te tikhandi:z, yaq tiqa kha vini

35 Ɛisa, ezoqa nøme áv gipøtí-bevupēm penømakhaya, "Gê,
løvøte ezoqam áv kiní-khandi:z? Yaq tiqa kha ande áv
khazømbé-goāt, ndigu tinduqavaz?" 36 Ezoqa ndigu av
ndi:manqate, ndigu mokho ndapeáv, taqa yaq-te. Gèmbo-
mataváp. Tae nanga toqo-zøgeakh, yaq mbusa naqanøká
géfakhanák. Geté tae nanga ndǒkhæ-pakhá. Yaq váev mbusa
tøfakhan. 37 Qo gigiap toqo-zøgeakh, kopømba ande av wit
ndi:gu o gekha gigiap nøme ndægo, qo ambá av nqǣgo, tae-
us qó-ogeākh. Geté qo nanga mba qózøgeákh. Yaq tae
segéfakhán. 38 Mbumbukiam, ta nanga ndigu, kha ndakinak
mbó-etoám, av ndego qambøe-pøovam. Nanga vinivinimba,
mbusa bugug vinivinimba zøfakhanamín.
39 Até gigiap nømé-a, Mbumbukiam gekhakheinam, bugug
vinivinimbá. Ezoqam-qa kha viní neka søvakha gigiap-qa
kha vini, neka pipisi-qa kha vini neka zonga-qa kha vini.
40 Gigiap nøme, yan-té qano:gó neka gigiap nøme manqei-
qape-té qagó. Gigiap ndøgo, yan-te nqo:go, taqa bugug keoge
viní, neka gigiap ndøgo, manqei-qape-te nqago, bugug keoge
vini. 41 Khøuwa-qa bugug keoge viní, neka løvøyak-qa bugug
keoge vini, neka nduku-qa bugug keoge vini. Neka até ndukú-
a, tiqa bugug keoge vinivinimbá.
42 Løvøte ezoqam-qa khandi:zat-qa yaq-te, matev até kopó.
Ezoqam-qa kha, kopømba ande av tae nanga ndægo, ti-
ogeakhem, yaq segé-navøém. Geté løvøte-te tøndo-khandi,
yaq nqawa génanimák. 43 Kha ndøgo, ndø-ozu, bugug so-
qaín neka bazaføgakh mbaín. Geté løvøte-te tøkhandi, yaq
mbomambá segégoát neka bazaføgakh-ús. 44 Kha ndøgo,
tø-ozat, ndøgo manqei-qape khá. Geté tøndo-khandi, yaq
ndøgo khandi miavmiav khá. Manqei-qape kha nqago, yaq
até khandi miavmiav khá-ya, ndǒgó. 45 Mbumbukiam-qa
Manqat āv qane-peawáp nqǣgo, "Ndego bugukhokhof ezo-
qam, Adam, Mbumbukiam khandi mbo-etoám, vǒ-ezoqam-
ev." Geté Keliso, ndego kopømba ande av Adam nøme, vaev-
te gegeavun, ndego ekeza Nqova mokho-te, ezoqa khandi
ndakinak zø-etoumatún. 46 Geté unimanqatín. Matev ambá
av nqǣgo, khandi miavmiav kha bugukhokhof mo:geavūn.
Geté bugukhokhof, manqei-qape kha mo:geavún. Yaq
vaév, khandi miavmiav kha tøgeav. 47 Bugukhokhof ezo-
qam, ndego manqei-qape-té gendowáv. Mbumbukiam man-
qeí gene-khakheinøvém. Geté ndego ezoqa nøme, vaev

15:36 15:36 Zion 12:24 **15:43** 15:43 Filip 3:20-21 **15:45** 15:45 Gen 2:7

gegeavun, ndego yan-té gendovís. 48 Ni manqei-qape ezo-
qam, ni até kopó, av Adam nde:go, ndego Mbumbukiam
manqei ge:khakheinøvem. Geté vaev-te, ni løvøte-te tiz-
imø-khandi:n, ni andé Keliso me zí:goát, ndego yan-te gen-
dovis. 49 Ni ndakin Adam-qá bugug zi:keogé, Mbumbukiam
manqei ge:khakheinøvem. Geté vaev-te, ni Keliso-qá bugug
zí:kewagát, ndego yan-te gendovis.

50 Nǿfuap! No nqanek manqat tæzømbe-eín ndǿgo: Zo
vǿezøtéz. Manqei-qape kha neka kouk, kopømba mbaín,
Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te tømø-oe. Unimanqatín.
Gigiap ndøgo, sa qamø-navøemɨn, kopømba mbaín, navupav
manqei-te tømø-oe.

51 Nqáe! No mokho manqat nøtézømás: Ni ezoqa nøme,
naqanøká zípakhaenák. Geté ni ate nqazi:gu, sizimú-
enendtét. 52 Matev nakhamas-té qanǿfakhán. Ndánd segení-
nqøóz. Kipi-qá wag zíyogém, ta wag ndøgo, ezoqa tæzømas,
av nqægo, vaev mǿndø-fakhān. Yaq ezoqa ndigu gipakhaez,
ndǿndo-khandí:z. Yaq ndigu miavmiav ndǿyagát. Yaq até
ní-a, ni ta khøuwa-te zua tiziyagat, ni sizimú-enendtét, ti
namba. 53 Kha ndøgo, sa qamø-navøemɨn, bè-enénd, bemø̄-
navupav-kha. Løvøte kha ndøgo, bè-enénd, bemø̄-khandi-
miavmiav-kha. 54 Nqanek matev tøfakhan, manqei-qape
kha tø-enend, vømǿ-navupav-khā neka løvøte kha vømǿ-
khandi-miavmiav-khā, yaq Mbumbukiam-qa Manqat gemǿ-
unimanqatín, ndøgo av qæ-ein nqægo,

"Mbumbukiam-qa khagua, mǿndømø-eqá.
Løvøte matev, mǿndø-evøzám.
55 Lǿvøte!
Gê, qoqa khagua møndǿ-eqa?
Ǻv taoká. Mǿndø-løvuám.
Lǿvøte!
Qoqa sanqava khanáqape, qo ezoqa qoqote-keqasam?
Mbaín. Mǿndøqa-navøém!"

56 Løvøte-qa bazaføgakh, manqa-zapa-té qando-fakhaté.
Neka manqa-zapa-qa bazaføgakh, Mozes-qá guguna
manqat mokho-té qando-fakhaté. 57 Geté ike kandambá,
Mbumbukiam-te. Yesu Keliso mokho-te, ndego nigi Evezøza,
Mbumbukiam ni gǐni-tøkeét. Yaq niqa khagua gemǿ-eqá.

58 Yaq nakémbá, nogi nøfuap mbomømboma! Føgøføgakh
ndøwaniáp neka matev nøme benøzǿzǒ. Evezøza-qa sasae-te,
bazaføgakh oskia ndø-asøzú. Zapa ndǿgo, zo mǿzøte-zøtéz,
sasae ndøgo, zo Evezøza mokho-te nandozogo, khokho nonqó
mbá.

15:51 15:51-52 Met 24:31 **15:51** 15:51 1 Tes 4:15-17 **15:53** 15:53 2 Ko 5:4
15:54 15:54 Isa 25:8 **15:55** 15:55 Hos 13:14 **15:56** 15:56 Lom 7:13

16

Moni-qa yaq-te, ndigu Zelusalem Klisten ezoqam-te khofosam-qa gigoam, ndigu gipotonumam

1 Zoqa moni møvøbam-qa yaq-te, zo Zelusalem Klisten
ezoqam-te khofosam-qa ndozogo, noqa manqat nqánek:
Matev āv tønegoném, av no Galesia Klisten bawabawan
vinivinimba qazømbe-ein. 2 Sande-Sande, zo ezoqa ate
ndøzøte:go, moni nøme gè:mendebám, ndigu pula-te qazo-
qaqasumatun. Ndigu moni, Zelusalem Klisten ezoqam-gí.
Soqaín ndøgo, moni sa ndōgo tøzøté-møvøbēm, no tæfakhan.
3 Yaq no tøtøndonav, no ndigu ezoqam, zo tozo-vevesam,
nginik moni tindapavet, pepa nøzø-etoám. Yaq Zelusalem
Klisten ezoqam tĭabiti-zøtéz, av nqægo: No nqanek moni
pisam matev, møe-unimanqatín. Yaq no ndigu ezoqam
nókhofotáz, zoqa etoam matev namba. 4 No tæmatøvem, av
nqægo, atē nō-a, banømā, yaq no ndæmá, ti namba.

Pol okho-qa yaq-te, gepøogeapam

5 No Masedonia plovins-te tæmøfakhan, yaq no zo-té
qatøndónáv. Masedonia ndøgo, nóqovezamák. 6 Geté zo
namba, elavøqase ndæqóm. Yaq kopømba tøgoat, até qozaq
viav-te ate ndægó-a, kopømba ande av løvøyak misika ndægo,
sǽqotát, zo namba. Yaq taqa zita-te, no gekha manqei nøme-
te tænav, zo kopømbaqapé, sozonø-tøkeém. 7 No poeveáv,
ndakin mba notøndónāv. Yaq waū sǽzømēt, vøeløvūb. Geté
no tønøpoév ndøgo: No zo namba khøuwa andé møe-mbá
sizí-qovezám, Evezøza tømbo-pøovat, tenøtak.
8 No ndakin nqanek Efesus taon-te, até nóqotát, atema
Pentikos khøuwa vømøndāp. 9 Zapa ndøgo, Mbumbukiam
mboqog møndønø-mboqozó, nqanek. Yaq no kopømbaqapé,
Mbumbukiam-qa manqat tøte-zømesim. Geté qaqa ezoqam
kopoáv ngigu. Yaq nakémbá, no elavøqase bàtøkhæ-qomát,
nqanek.
10 Timoti zo-te tefakhan, yaq zo vòkhatowém. Yaq ndego
fofogeap mbaín, sà begó, zo namba. Zapa ndøgo, até ndegó-
a, Mbumbukiam-qá sasae ndøgó, av no nqate:go. 11 Ezoqa
ndego besanqàwĕm. Yaq ndego no-te nqawa veseze-qa
tegoat, gèmbo-tøkeém. Sambi-té qando-khofotøvém. Zapa
ndøgo, no ndego neka ndigu Klisten zifuap nøme, te namba
gi:zav, nòzømbø-endáp.
12 Nqanek manqat nøme, nigi Klisten nøfu Apolos-qa yaq-
té qanegó. No nòmbo-pouweám. Ndego bèmá, zo-te, ndigu

16:1 16:1 Lom 15:25-26; 2 Ko 8:1-9 **16:5** 16:5 Kel 19:21 **16:6** 16:6 Lom 15:24 **16:9** 16:9 Kel 19:8-10; 2 Ko 2:12 **16:10** 16:10 1 Ko 4:17 **16:11** 16:11 1 Tim 4:12 **16:12** 16:12 1 Ko 3:6

Klisten ezoqa nøme namba, zo-te tizav. Geté ndego ùnime:-
poeveáv, ndakin tewav. Geté vaev-te, khøuwa eqeieqei
tezømet, ndego ndòndowáv zo-te.

Vaev manqat neka khaiya mboma manqat vinivinimba

13 Zo gò:feazoát. Neka føgøføgakh ndøwaniáp, unimanqatin-
te. Zo kha føgakh-mbá qagó neka møe ndògő. 14 Zo matev ate
ndægo, kuku matev-us ndøgó.
15 Neka nøme nqánek: Zo mòzøte-zøtéz, Stefanas neka
ndigu ezoqa nøme, te namba khoev-te ndiyage, ibugukhokhof
ngínik gi-Klisten-éz, Akaya plovins mokho-te. Nginik Klisten
ezoqa nøme kandambá gizøtøke. 16 Yaq no nqazø-pouwe:
Zo ezoqa av ngi:gu neka gekha ezoqa nøme, ndigu ti namba
Evezøza-qa sasae ndigu, tiqá mokho-té qanu:gú.
17 No khanakhanakh kandambá qændap, zogi ezoqa misika,
Stefanas neka Fotunatus neka Akaikus gigeavun. Uniman-
qatín. No ndakin kopømba mbaín, zo namba tøte-qotat. Geté
nginik ezoqam, zoqá iziz ndøndapém. 18 No nginik ezoqa
mokho-te, kha vøndæv kandambá qændap. Até zó-a, zo
tiqa mokho-te, kha vøndæv vozōndapem. Ezoqa av ngi:gu,
gèzøvizáp.
19 Klisten bawabawan vinivinimba, nqanek Esia plovins-
te ngiyage, khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv zo-te. Até
Akuilá-ya, zas namba Plisila, neka ndigu Klisten ezoqa nøme,
tiqa khoev-te gipindumatun, tiqa khaiya mboma manqat
ngīkhōfōtāvāv, Evezøza-qa iz-te. 20 Até Klisten ezoqam ate
ngi:gú-a, no namba nqatiyage, tiqa khaiya mboma manqat
ngīkhōfōtāvāv.
Zo tozo-møvabat, zenda kaka vò-itiamát neka
vōngenøndamat, ate av-té, Mbumbukiam-qa bøi-te eqeieqei
ndægo.
21 No Pol, nqanek khaiya mboma manqat-qase, nøkeza
zendá qate-peaumít.
22 Gekha ezoqām ndego, Evezøza-te poev mbain ndego,
ndego bèsoqoév.

*Malanatá!**

23 Yesu Keliso-qa kuku matev, ndògoát zo-te.
24 No kuku kandambá zo-te, Keliso Yesu mokho-te.

16:15 16:15 1 Ko 1:16 **16:19** 16:19 Kel 18:2, 18, 26 **16:22** 16:22 Gal 1:8-9; Veve 22:20

* **16:22** 16:22 Malanata. Taqa manqa mokho nqánek: Evézøza, vøndoqáv!

2 Kolin
Pol-qa pepa qambo-menas, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Kolin taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pol nqawa, Kolin taon Klisten bawan ezoqam-té genø-peawám.

Ta pepa-te ndøgo, Pol bugukhokhof gezø-khofotav, ndego gèzøponqóm. Yaq taqa zita-te, ndego Taitus ndøkhofotáv, ti-te. Ndego tiqa yage matev, tèabete-qeiví, yaq teqavan, Pol tiqa yaq-te emanqat bembøē-votot. Yaq Taitus geqavan, ndego emanqat, āv gembøe-votót nqégo: Kolin Klisten ezoqam, Pol-qa manqat mòndø-ndapém, neka tiqa manqazapazapa-te vøndō-qambuz. Geté ezoqa nøme, Pol-qa manqat, gèsanqawém, neka ndigu poeveáv, Pol tigi Klisten megeat ezoqam tezøgoat. Ndigu āv gini-manqatám nqégo: Pol ndego unimanqatin Keliso-ge u-aném mbá. Yaq ndakin nqanek pepa mokho-te, Pol mòndæzømás, av nqægo, ndego unimanqatin Keliso-gé u-aném. Neka manqat nøme gepeawam, nqánek: Moni ndigu, Klisten gigiap-av ezoqam nonqo gipisam, ta pisam matev ndøgo, ùni bete-khouím. Yaq kopømbaqapé, ti-te ndigu tikhofosam.

1 No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé u-aném. Ndøgo Mbumbukiam-qá poév. Nqanek pepa nigi Klisten nøfu Timotí namba niti-peaomít.

Zo-té qeitø-peaomít, zo Mbumbukiam-gi Klisten bawan ezoqam, nandav Kolin taon-te ndozoyage, neka zo Mbumbukiam-gi ezoqa ate ndøzøte:go, Akaya plovins-te nandozo-yageap. 2 Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka sambi matev, ndògoát, zo-te.

Pol-qa ike manqat Mbumbukiam-te, teqa tøke-qa yaq-te

3 Ni Mbumbukiam-qa iz, zí-eqatát, ndego nigi Evezøza Yesu Keliso-ge Eve, ndego tanakh møqæ Tat, te mokho-te ni kha oskia ndinimbi-føgakhat. 4 Gekha vinīv ndøgo, tøni-fakhanumat, ndego ndòni-tøkeát, ni kha vønimbí-føgakhāt. Yaq ta kha føgakh matev mokho-te ndøgo, Mbumbukiam ni ndinietoam, ni kopømbaqapé, ezoqa nøme zizø-tøkeát, viniv matev tøzø-fakhanumat, yaq até ndigú-a, kha vøzø-føgakhāt. 5 Keliso matev føgøføgakh kandambá ge-upøgim. Yaq ndakin até ní-a, matev føgøføgakh kandambá nqazi-upøgim, av ndego ge:-upøgim. Geté te mokho-te, ni tøke kandambá nqazi-ndape, ni

1:3 1:3 Lom 15:5 **1:5** 1:5 Psa 34:19

kha ndī̀nī̀mbī̀-fə̄gākhāt. 6 Ni matev føgøføgakh nqei-upøgim,
ndøgo zoqá tøke nonqó neka khandi ndape nonqó. Geté
Mbumbukiam ndinitøke, neka niqa kha ndæføgakhat, yaq
ndøgo até zó-a, ndə̀zøtøké, neka zo kha vøzømbé-føgākh. Yaq
zo kopømbaqapé, bazaføgakh-us zówaniapát, matev føgøføgakh
tøzø-fakhanumat, av ni nqanimbi-fakhanam. 7 Yaq nakémbá,
ni zoqa yaq-te, Mbumbukiam-te mbá qeitøtaná. Zapa ndǿgo,
ni mə̀tinøtén, zo matev føgøføgakh ndozo-upøgim, av ni nqati-
upøgim, zo até Mbumbukiam-qá tøké-a, ndōzō-ndāpē, av ni
nqati-ndape, neka zoqa kha vøzǿføgakh.
8 Nǿfuap. Ni zo zøtezat-qa nizøgó, av nqægo: Ni Esia
plovins-te ndøgo, matev føgøføgakh kandambá qani-
fakhanumam. Khàpumu-khouwév. Ni amba niti-eqaném.
Yaq ni qeimatavupam, ndèipakhaén. 9 Unimanqatín. Matev
bugug āv qambøe-kewagám nqǽgo: Ni avønīn nī̀pakhaēn.
Geté ndøgo tə̀nimbi-fakhán ndǿgo: Ni ambá av nqǣgo,
nikeza kha-tē qeitōtanā, geté Mbumbukiam-te mbá qabatio-
taná, ndego ezoqa løvøte-te ndekhandi:zat. 10 Ndego ni
mə̀ndøni-tøké neka və̄khandi:n, løvøte avønin-te qeigoam. Até
megemege-té-a, Mbumbukiam giní-tøkeát, ni vǿkhandi:ntāt.
Ni te-te mbá qeitøtaná. Ndego ni nqawa ndə̀khandi:ntát.
11 Até zó-a, zo niqa yaq-te ndøzøte-guligulim, zo zòni-tøkeé.
Yaq zo ezoqa nøme kopoav, niqa yaq-te tøzøte-guligulimat,
yaq ezoqa kopoáv, Mbumbukiam ike manqat mbómanqatát,
ni zapaya, ta matev ate ndægo-qa yaq-te, Mbumbukiam ni
gini-tøkeam.

Pol gekha zapā, Kolin taon-te okhoeav qagoam

12 Ni nqánek qati-khambuváp: Ni mə̀tinøtén, matev
nqanek manqei-qape-te nqeimatanam, neka zo mokho-te
və̄i-matønumam, ndøgo ndaføyambá neka mbomambá, ate av-
té, av Mbumbukiam ndømbøe-poev. Ni matev ambá av nqǣgo,
manqei-qape-qā matavap loloakh-tē qeitø-matanām. Geté ni
Mbumbukiam-qá kuku matev-té qeitø-matanám. 13-14 Manqat
ndøgo, ni nqeipeawam, ndaføyamba-qapé. Zo kopømbaqapé,
mokho tozombo-ndapem. Ta mokho-te ndøugu, mokho
manqat nøme mbaín. Zo niqa manqat nøme-qa mokho,
mòzondapém. Yaq no tototaná ndǿgo: Vaev-te, zo mokho
ate ndægo uni zombøé-ndapém. Yaq nigi Evezøza Yesu-
qa Khøuwa Kandambaqape-te, até zó-a, kopømbaqapé, niqa
yaq-te zøté-khambuvømém, ate av-té, ni zoqa yaq-te nqati-
khambuvap.
15-16 No qæmatavupam, zo khanakhanákh atozogó, noqa
yaq-te. Yaq no āv qatepøotám nqǽgo: No Masedonia

1:8 1:8 Kel 19:23; 1 Ko 15:32 **1:10** 1:10 2 Tim 4:18 **1:13-14** 1:13-14 2 Ko 5:12; Filip 2:16 **1:15-16** 1:15-16 1 Ko 16:5-6

plovins-te tænav, no bugukhokhof, ambá zo-té qatøndo-navín.
Yaq nango tøtøndo-qavanin, zo nqawa vōezømetin. Yaq av
nqægo, no zo namba tizi:gonin, ambá genø-menasín, neka zo
khanakhanakh nøme vozō-ndapemin. Yaq no amba Zudia
manqei-te tæmatin, zo ambá zonø-tøkemín.
17 Ge zô, ndozo-matavap? No matavap sǽ-enendtatun?
Neka no qæpøoain, no manqei-qape-qá matev-té qatø-
pøogeapatun? Neka no khokhó sǽmanqatatun, av nqægo, no
matev nōgō, gete matev nōgoāk? Av taoká. 18 Mbumbukiam,
ndego unimanqatín. Ndego møndæ-otév, ni ambá av
nqǽgo, manqat khokhō seizø-manqatatūn, getē matev vini
nimatønumatūn. 19 Até Yesu Kelisó-a, ndego Mbumbukiam-ge
Yo, teqa yaq-te Sailes neka Timoti neka no qati-zømesimam,
ndego ambá av nqǽgo, manqat khokhō sege-manqatām, yaq
matavap gè-enendtām. Av taoká. Geté matev ndøgo, ndego
ge-einin, tego, ndego ùnime:-gonín. 20 Gekha manqa mbusa
kopoav-qapē ndøgo, Mbumbukiam ge-aumat, Yesu møndø-
unimanqatintát. Matev møndø-matønumám. Yaq nakémbá,
ni te mokho-te, āv qazi:-manqaté nqǽgo, "Amén. Nqanek
manqat unimanqatín," neka Mbumbukiam-qa iz bembøē-
eqawat. 21 Zo neka ni, bazaføgakh Mbumbukiam ni-etøomít,
niqa unimanqatin-te Keliso-te bazaføgakh-us tizi-waniapat,
neka ndego Nqova Mbomambaqape ande oil me vønimbō-
qouz. 22 Neka ndego ni-te mbusa ndømøpá, av nqægo, ni
tegí. Nqova Mbomambaqape, ndego gini-etoam, ni mokho-te
teyagat, ndego andé khakhatáp, av nqægo, Mbumbukiam ni
vaev-te, nøme mba nimbó-etoám.
23 No Kolin taon-te okhoeav qagoam, av bugukhokhof
qatepøoa, zapa ndǿgo. No poeveáv, zo viniv nøme tæzø-etoam,
neka zoqa matev-qa yaq-te vøzǿ-ponqōm. No nqanek man-
qat Mbumbukiam-qá bøi-té qato-manqaté. Ndego møndæ-
otév, noqa manqat unimanqatín. 24 Ni ambá av nqǽgo, zo
kawaenat-qa nizøgō, zoqa unimanqatin-qa yaq-te. Geté ni
zó namba zi:sasaeát. Zo khanakhanakh etoam nonqó. Ni
mǿtinøtén, zo bazaføgakh-us zowaniáp, zoqa unimanqatin-te.

2

1 Yaq nakémbá, no matavap āv qategó nqǽgo: No
notøndó-navák, zo-te. Soqaín ndøgo, ni mbøni nqawa
tøniva. 2 No mbøni vaev tæzø-etoam, yaq no ezoqa nøme
mbaín, khanakhanakh tinø-etøomem. Zapa ndǿgo, no
khanakhanakh zo mba zønø-etoám. 3 Yaq nakémbá. Man-
qat ndøgo, no bugukhokhof qazøndo-peawam, ta zapaya

1:19 1:19 Kel 18:5 **1:20** 1:20 Veve 3:14 **1:22** 1:22 Ef 1:13-14; 2 Ko 5:5 **1:24** 1:24 1 Pita 5:3 **2:1** 2:1 1 Ko 4:21

nqánek qazønde-peawám: Zoqa matev ambá bugukhokhof
zokhakheinømemín. Soqaín ndøgo, no tøtøndonav, yaq mbøni
nøvā. Geté no khanakhanakh ndape-qa nogó, zo namba. No
nqæmatavap, no khanakhanakh tønøgoat, yaq até zó-a, zo ate
ndøzøte:go, khanakhanakh søzøtumú-goát, no namba.
4 No zo pepa bugukhokhof fofogeap-us neka mbøni
nqosøgeap-us neka eiv-us nopeaumát. Ta manqat mokho-
te ndøgo, no zo ambá av nqǣgo, mbøni vaev etoam-
qa nøzøgoām. Geté no zo zøtezat-qa nøzøgoám, no kuku
kandambá zo-te.

Ndego ezoqam, manqa-zapa gego, teqa manqa-zapa, sà bezømbo-navøém

5 Ndego ezoqam, ndego mbøni vaev matev gengaz, ndego
ambá av nqǣgo, mbøni vaev matev no nø-etoām. Geté ndego
zo ezoqa ewaqape zø-etoám. Unimanqatín, ezoqa ewaqape-té
mbá. Soqaín ndøgo, no manqat tækhouwevtet. 6 Yaq-fia ndøgo,
zo ezoqa bawan-qape qazombotaem, ndøgo ság. Matev nøme,
bègő. 7 Geté zo teqa manqa-zapa, ndakin sà bezømbo-navøém.
Neka gèmbo-tøkeém. Soqaín ndøgo, mbøni uni tømbøeva, yaq
ndego gemō-sanqawām. 8 Yaq nakémbá, no nqazø-pouwe:
Av qane-ometém: Zo kukú te-te.
9 No ta pepa ndøgo, nqánek qate-peawám: No nøtenat-
qa nøgoám, av nqægo, zo bazaføgakh-us tøpøzøté-waniap-
a, neka noqa manqat ate ndægo, o-mba tøpøzøté-ndape-
a. 10 Gekha ezoqām ndego, zo teqa manqa-zapazapa,
sa tøzømbo-navøemat, yaq até nó-a, segenømbó-navøemát.
Manqa-zapa tøgoat, ndego ezoqam gego, no amba sa tønømbo-
navøemin, ság, no zo zapaya, Keliso-qa bøi-te, mòndønømbo-
navøém. 11 No ndógo, tøté-matanám. Soqaín ndøgo, Saitan ni
tinimbi-khavozam. Zapa ndógo, ni teqa pøogeap, mìzi:nøtén.

Pol Taitus-qa amba ge:vao

12 No Tloas taon-te qæmø-fakhan, ezoqa Manqat Mbomam-
baqape, Keliso-qa yaq-te zømesim-qa, no Evezøza mboqog
nømbe-mboqozó. 13 Geté no nòfofogeapám. Zapa ndógo, noge
nøfu Taitus, no amba nømbøe-vawám. Geté kha qeiviáv. Yaq
no ndigu ezoqam, ouo manqat mba nøzø-eín, Masedonia
plovins-te sasa nønav.

Keliso-gi u-anim, Mbumbukiam-qá bazaføgakh-té ginø-sasaeát

14 No ike kandambá, Mbumbukiam-te. Zapa ndógo,
teqa khagua gò:-eqawát. Keliso mokho-té qane-eqá.
Ndego khanakhanakh-us nde-okho, ezoqa ewaqape teqa
khagua eqawat-qa yaq-te nde:zømesim, ndego ni oskia

2:4 2:4 Kel 20:31 **2:11** 2:11 Luk 22:31 **2:12** 2:12 Kel 14:27; 1 Ko 16:9 **2:13** 2:13 Kel 20:1

nifikí. Yaq ni mokho-te, nøtenat Keliso-qa yaq-te, manqei-
manqei ate ndægot, andé gigiap sisip mbomambaqape me
me:panqavøemét. 15 Zapa ndøgo, ni Mbumbukiam-te, andé
Keliso-qá gigiap sisip mbomambaqape me nitigú. Nqanek
sisip sège-panqavøemét, ti-te ndigu, ndikhandi:zat-a, ndigu
ndīsōqōētēt. 16 Ti-te ndigu, unimanqatinteav ndigu, ta sisip
ndøgo, andé peakha vøvánq. Løvøte-té qanø-ituzá. Geté ti-te
ndigu, khandi ndindapet, ta sisip ndøgo, mbomambaqapé.
Khandi zø-etoám.

Yaq gê, gekha ezoqâm, kopømba ndego, nqanek sasae tego?
Khàpumu-føgákh. 17 Ni āv tiuká, av ezoqa nøme ndi:gu,
ndigu Mbumbukiam-qa Manqat nømendim mokho-te, moni
qaqasam-qa mba ndigu. Āv taoká. Ni nqanek sasae, Mbum-
bukiam ni-etoám. Neka ni ezoqa khavozumáv. Ni Keliso-gí
sasae ezoqám. Ni ezoqa nqati-zømesim, Mbumbukiam-qá bøi-
té qeito-manqaté.

3

Kolin ezoqam, ndigu andé Pol-qá pepá

1 Ge zô, ndozo-matavap? Ni nqanek manqat mokho-te,
nikeza kha nqawa eqawat-qa nígu? O gê, ni ezoqa nøme-qa
pepa binígu, ndigu amba niqa sasae-qa yaq-te ti:peaomemɨn,
zo vøtī-zømasɨn? O ni zoqa pepa binígu, zo amba niqa sasae-
qa yaq-te tøzøte-peaomemɨn, ezoqa nøme vøtī-zømasɨn? 2 Āv
taoká. Pepa ndøgo, niqa sasae-qa yaq-te, zo zøkezán. Ta
pepa ndøgo, niqá mbøni mokho-té qanu:-peawáp. Ezoqa
ewaqape kopømbá, segéqeivát neka segé-geve:mát. 3 Nqanek
pepa Keliso ndøpeawám. Ndøgo bavokho-qapé. Niqa sasae
mokho-té qando-fakhán. Ndøgo ambá av nqǣgo, pēn qane-
peawāp. Geté Mbumbukiam-gé Nqova Mbomambaqapé
qane-peawáp. Neka ndøgo ambá av nqǣgo, nandi-tē qano-
peawāp, av Mozes-qa guguna manqat ndæpeawap. Geté
ezoqam-qá mbøni-té qanu:-peawáp.

4 Ni nqanek manqat nqeimanqate, zapa ndøgo. Ni
Mbumbukiam-te mbá qeitøtaná, ndego ni Keliso mokho-
te nqanek sasae gini-etoam. 5 Ni matavapøteáv, av nqægo,
ni kopømbaqapē, nqanek sasae teigoat. Geté ni møtinøtén,
bazaføgakh Mbumbukiam ni-etoám, nqanek sasae-te.
6 Bazaføgakh ndégo tini-etoám, ezoqa teqa poev matev
ndakinak-qa yaq-te nqati-zømesim. Nqanek poev matev
ndakinak, Mbumbukiam ezoqa namba ge:-unimanqatin,
viní. Āv taoká, av Mozes-qa guguna manqat ndægo, mbuk-te

2:16 2:16 Luk 2:34; 2 Ko 3:5-6 **3:1** 3:1 2 Ko 5:12; Kel 18:27 **3:2** 3:2 1 Ko 9:2
3:3 3:3 Exo 24:12; Jer 31:33; Ezek 36:26-27 **3:6** 3:6 Jer 31:31; 1 Ko 11:25; Zion 6:63

ndøpeawap. Geté ndøgo, Nqova Mbomambaqape-té qando-
okhó. Mozes-qa guguna manqat, ni løvøte ni-etoám. Geté
Nqova, ndego khandi ni-etoám.

Nqova Mbomambaqape-qa tatas neka waev, ùnime:-løvú,
Mozes-qa guguna manqat-qa tatas neka waev

7 Mozes-qa guguna manqat, ndøgo nandi-te qo:peaupam,
neka løvøte ndøni-etoam, waev-us neka tatas-us ndofakhán.
Ta khøuwa-te ndøgo, Mozes nqanek manqat gendap, yaq
Izlael ezoqam teqa bugug-te, amba me:kewagám. Zapa
ndógo, taqa waev-qape, khàpumu-khouwév. Geté vaev-te,
ta waev ndøgo, sège-khapelavøqase-tát. 8 Nqanek Mozes-
qa guguna manqat, waev-us neka tatas-us qafakhan, yaq
gê, Nqova Mbomambaqape-qa sasae-qa yaq-te, áv khané:go?
Teqa sasae-qa waev neka tatas ùnime:-løvú, Mozes-qa gu-
guna manqat-qa waev neka tatas. 9 Unimanqatín. Mozes-
qa guguna manqat, ndøgo ezoqa manqa-zapazapa-us ndi-
vewe neka løvøte-te ndø-abam, taqa tatas kandambá. Geté
matev ndøgo, ta mokho-te ni Mbumbukiam-qa bøi-te tizi:-
ndaføyamba-en, ndøgo tatas neka waev nøme mba mo:gó.
Kandambá tantáv. 10 Mozes-qa guguna manqat-qa tatas neka
waev, matev ndakinak-qa tatas neka waev namba toqote-
khamas, yaq ndøgo Mozes-qa guguna manqat, tatas andé
mbaín. Mòndømømbo-navøém. 11 Ta matev ndøgo, ndakin
sa nqanavøemtet, taqa tatas neka waev kandambá qagoam.
Geté matev ndakinak ndøgo, miavmiav ndøgo, ùnime:-løvú, ta
matev ndøgo, av bugukhokhof qægoam.

12 Unimanqatín. Ni teitotaná ndógo: Nqanek matev ndak-
inak, miavmiav ndógoát. Yaq nakémbá, ni nqanek sasae,
kha føgakh-mbá qatigú. Mivi mbaín. 13 Ni āv tiuká, av
Mozes nde:go, ndego ekeza bugug-te ndabua go:khafuzɨn, yaq
Izlael ezoqam kopømba mbain qagoam, teqa bugug-qa waev
giqeivim, ndøgo vaev-te qamø-navøem.

14 Izlael ezoqam, tiqa wema gètokám. Até ndakín-a,
zua zøtokeáp. Mbumbukiam-qa poev gigeveømemɨn, ndego
ibugukhokhof ti namba ge:-unimanqatin, ndigu mokho
ndapemáv. Ta manqat ndøgo, andé ndabua me zømbe-
khafuzú. Até ndakín-a. Nqanek ande ndabua me ndøzømbe-
khafuzu, Keliso mba zømbé-oqoá. 15 Até ndakin khøuwa-
té-a, ndigu Mozes-qa manqat gigeve:matun, tiqa wema-te,
andé ndabua me zømbe-khafuzú. 16 Geté gekha ezoqām
ndego, Evezøza-te teqambun, ta ndabua ndøgo, ndømbo-
oqoé. 17 Nqanek manqat Evezøza-qa yaq-te, Evezøza-gé Nqova
me:manqaté. Yaq Evezøza-ge Nqova, ezoqa namba te:goat,

3:7 3:7 Exo 34:29 **3:9** 3:9 Deut 27:26; Lom 1:17 **3:13** 3:13 Exo 34:33 **3:16** 3:16 Exo 34:34 **3:17** 3:17 Zion 8:36; Lom 8:2

ndego ezoqam, gigiap o matev kopømba mbaín tøløvønøvupat.
Geté ndego mǫndømbo-nqovovøém. 18 Ni Klisten ezoqam, niqa
bugug-te ndabua khafuzuáv. Geté ni-te, Evezøza-qá waev
ndogamewáp. Yaq ndego Evezøza, Nqova Mbomambaqape-
qa mokho-te, ni gè-enendtét, atema ni ande teqa bugug me
vizimø-kewāg. Yaq Evezøza-qa waev, nøme mba mó:sanqatáv,
niqa kha-te. Yaq sa tønø-khouwevtét.

4

Pol sègemát, Mbumbukiam-qa sasae-te

1 Mbumbukiam ni nqanek sasae, ekeza tanakh matev-té
genøni-etoám. Yaq nakémbá ni yovitáv. Geté sèi-apét. 2 Ni
matev khonoam-te gonemáv neka matev mivi-us gonemáv,
neka ni ezoqa khavozumáv, neka ni Mbumbukiam-qa Man-
qat køfigimáv. Áv taoká. Ni ezoqa Mbumbukiam-qa Man-
qat, teqá bøi-té qeitø-zømesím. Yaq manqat ndøgo, ni nqati-
zømesim, unimanqatín. Gekha ezoqām ndigu, matavap
eqeieqei ndøzøgo, ndigu mǫndæzøtéz, noqa manqat uniman-
qatín. 3 Manqat ndøgo, ni ezoqa nqati-zømesim, ambá av
nqǣgo, mokho manqāt. Geté niqa manqat, mokho manqat
ti-te mba ndígu tøgó, ndigu tisoqoez. 4 Saitan, ndego manqei-
qape-ge mbumbukiam, ndego tiqa wema mǫndøzø-tokéam,
ndigu unimanqatinteav ndigu. Yaq ndigu kopømba mbaín,
Manqat Mbomambaqape-qa waev vøe-qeivāt, ndøgo Keliso
mokho-te ndøndokhaev, ndego ande Mbumbukiam-qa bugug
me nde:keoge. 5 Ni ezoqa ambá av nqǣgo, nikezan-qā yaq-
tē qati-zømesīm. Geté ni Evezøza Yesu Keliso-qá yaq-té qati-
zømesím. Ni zogí sasae ezoqám. Nqanek sasae, Yesu ni-etoám.
6 Ndego Mbumbukiam, ndego av ge:-ein nqægo, "Waev bekhā,
bøivun mokho-te," ndego até niqá mbøni-té-a, waev vǫu-
sanqatav. Yaq ni mokho-te, até ezoqa nømé-a, Mbumbukiam-
qa waev betēzøtez, ta waev ndøgo, Yesu Keliso-qa bugug-te
ndøkhaev.

Mbumbukiam matev mbomømboma, andé manqei pot-té genø-nqeitám

7 Ta matev mbomømboma, Mbumbukiam gini-etoam, ni
manqei-qape ezoqam-qá kha-té qanu:gú. Geté niqa kha
ndøgo, andé manqei pót. Gémøkuvøém. Yaq ezoqa āv giabiti-
qeiví nqægo, bazaføgakh kandambaqape, ni mokho-te nqøu-
sasaeat, Mbumbukiam-té qando-okhó, ambá ndǫgo, nikezan-
tē qando-okhō. 8 Ni-te, matev soqøsoqa vinivinimba kan-
dambá nqafakhanam. Geté ni tokhonønateáv. Khøuwa nøme,
ni āv qati-bevøpemín nqǣgo, "Áv khazí:-gonēm ndakin," geté

4:2 4:2 2 Ko 2:17; 1 Tes 2:5 **4:4** 4:4 Ef 2:2; Kol 1:15; Iblu 1:3 **4:6** 4:6 Gen 1:3; Isa 9:2; 2 Ko 3:18 **4:7** 4:7 2 Ko 5:1 **4:8** 4:8 2 Ko 1:8; 7:5

ni yovitáv. 9 Ezoqa ni ngiænoat-qa ndøgó. Geté Mbum-
bukiam ni nøuvindáv. Neka ezoqa ni kha nikhanæmatún.
Geté ni løvøte qeivupáv. 10 Niqa kha-te, ni andé Yesu-qá
løvøte matev nitindapé. Nqanek matev ndøgo tønde-fakhaté:
Niqa kha mokho-te, até Yesu-qá khandí-a, betē-veveam.
11 Unimanqatín. Ni nqeikhandĭ:nát. Geté niqa kha, oskia
løvøte-té qeitø-awám, Yesu zapaya. Niqa kha, løvøte khá. Geté
ta kha mokho-te ndøgo, até Yesu-qá khandí-a, tàbete-veveám.
12 Yaq av nqægo, ni ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat nqati-
zømesim, ndøgo ni løvøte ni-etoám. Geté zo khandi zø-etoám.
13 Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo, "No
Mbumbukiam, mǫe-unimanqatín. Yaq nakémbá, no manqat
qæ-ein." Ni nqova kopó, ndego ezoqa namba, nqanek manqat
ge-ein. Até ní-a, ni nĭ-unimanqatinát. Yaq nakémbá, ni
manqat nqeimanqate. 14 Ni mǫtinøtén, Mbumbukiam, ndego
nigi Evezøza Yesu, løvøte-te gekhandi:v, ndego até ní-a, løvøte-
te vǫkhandĭ:n. Yaq ndego ni ekeza megemege-té genǫ́-ámb.
Zó namba mé:-ámb.
15 Nqanek matev ate ndægo, ni-te nqafakhanam, zo
tøke nonqó qanimbi-fakhanám. Yaq ta mokho-te ndøgo,
Mbumbukiam-qa kuku matev, ezoqa nøme mba mó:khatób,
Yesu-te, yaq ndigu Mbumbukiam ike manqat bembøē-
manqate neka Mbumbukiam-qa iz betē-eqawat.
16 Yaq nakémbá ni yovitáv. Geté seĭ-apét. Unimanqatín.
Niqa kha-qa bazaføgakh, sège-navøemtét. Geté niqa mokho-
te, ni khøuwa ate ndægot, sèi-ndakinak-entét. 17 Matev
føgøføgakh ndøgo, ni-te nqafakhanam, ndøgo ibu-ibus nonqó.
Uni viniv-ín mbá. Geté vaev-te, ta matev mokho-te, matev
mbomambaqape ndøfakhán. Ndøgo segémá. Miavmiáv.
Neka ndøgo unimé:-løvuám, matev ate ndægo, av ndakin
nqanimbi-fakhanam. 18 Yaq nakémbá. Ni kha-mba, ambá
ndøgo teimbo-ovē, bøi nqati-qeivi. Geté kha-mba ndøgo
teimbo-ové, bøi qeivupav ndøgo. Zapa ndøgo, gigiap ndøgo,
bøi nqazi:-qeivi, ndøgo ibu-ibus nonqó. Geté qeivupav ndøgo,
miavmiav gigiáp.

5

Manqei-qape kha neka kha ndakinak-qa yaq-te

1 Ni mĭzi:nøtén, niqa manqei-qape kha tøsoqa, ndøgo ande
palai khoev me nqawev, yaq Mbumbukiam ni andé khoev
ndakinak me nimbí-etoám, yan-te nqo:go. Ta khoev ndøgo,
ambá av nqēgo, ezoqa ndøpuanumatūn. Geté Mbumbukiam
ekezan ndǫ́puán. Ta khoev ndøgo, miavmiav ndǫ́puatét.

4:10 4:10 1 Ko 15:31 **4:11** 4:11 Lom 8:36 **4:13** 4:13 Psa 116:10 **4:14** 4:14 1 Ko 6:14 **4:16** 4:16 Ef 3:16 **4:17** 4:17 Lom 8:17-18 **4:18** 4:18 Kol 1:16 **5:1** 5:1 2 Ko 4:7

Ndøgo niqá kha ndakinák. 2 Ni nqanek kha-te nqaziyage,
nqosøgeap zimboyogé. Esevem-ús. Neka ni tizimbo-endáp
ndøgo: Kha ndakinak ande ndabua ndakinak me zimí-uzám,
ndøgo yan-te tøndowav. 3 Soqaín ndøgo, ni ande naqei-av me
tizi:goat, niqa manqei-qape kha tizi-ivøvem. 4 Unimanqatín.
Ni nqanek manqei-qape kha-te nqazigu, ni zǐ-esevém. Zapa
ndøgo, viniv khàpumu-khouwév. Ni poeveáv, niqa manqei-
qape kha, ande ndabua me tizi:-khofoe. Soqaín ndøgo, ni
ande naqei-av me tizi:goat. Geté ni kha ndakinak, ande
ndabua me uzam-qa zi:gú. Yaq niqa manqei-qape kha, andé
khandi ndǿkhóug. 5 Mbumbukiam ndøkhakheinømbém, kha
ndakinak tizindapem. Ndego Nqova Mbomambaqape gini-
etoam, ndøgo andé khakhatáp, av nqægo, ndego ni até kha
ndakinák-a, vøní-etoām.
6 Yaq nakémbá, ni kha føgakh-mba oskia nigú. Ni mǐzi:nøtén,
ni nqanek manqei-qape kha-te nqaziyage, ni Evezøza-qa
khoev-te fakhaneáv. Zuá. 7 Ni ndakin nqaziyage, sǐzi-
unimanqatinát. Matev qeivi zuá. 8 Geté ni kha føgakh-
mbá. Ni manqei-qape kha, ndøgo ande palai khoev me
nqawev, ivøve-qa nimbogó, neka Evezøzá namba yage-qa
nigú, teqa khoev-te ndøgo. 9 Geté oskiá ndøgo, ni Evezøza-
qa khoev-te é-ndeimø-fakhān, o, manqei-qape-te zua niyagē,
ni bazaføgakh ni-asøzú, ndego khanakhanakh etoam-qa nim-
bogó. 10 Zapa ndøgo, ni ate nqazi:gu, Keliso-qá megemege-
té qabizimø-waním, manqa bizimø-ovøemem. Yaq ni yaq-fia
āv qazimí-upøgím, av nqanek manqei-qape kha-te, matev
mbomømboma o soqøsoqa nqazi:-matanam.

Mbumbukiam ezoqa nqawa tøkuzuat-qa ndøgó, ekezan namba

11 Ni mǒtinøtén, Evezøza ni matev, ndǒni-geveá. Yaq
nakémbá, ni nǐmbovizáp, neka ezoqa Mbumbukiam-te
yozoat-qa nizøgó. Ndego ni mǒndæ-otév. Yaq no tototaná
ndøgo: Até zó-a, zo mǒzøte-zøtéz, niqa matev eqeieqeí.
12 Ni ambá av nqægo, nikeza kha eqawat-qa nigū, zoqa
bøi-te. Āv taoká. Geté ni zo zømesim-qa nizøgó, av nqægo,
zo ni tøzøte-khambuvupat, ndøgo kopømbá. Yaq av nqægo,
zo kopømbaqapé, ndigu ezoqam sozozǿ-qavøitát, ndigu
ndimatavap av nqægo, gigiap-qape ndǿgo, bøi toqote-qeivat,
ambā ndøgo, ezoqam-qa mbøni-te nqøugu. 13 Ni matavap
mbain teigoat, av ezoqa nøme ndi:manqate, ni Mbumbukiam-
qá iz eqawat nonqo nigú. Geté ni matavap eqeieqei tønigoat,
ni zo nitigú. 14 Ni Keliso-qá kuku matev ndønøzøngím. Ni āv
qati-unimanqatinát nqægo: Ezoqa kopo, ezoqa ewaqape-qa

5:2 5:2 Lom 8:23 **5:6** 5:6 Iblu 11:13-16 **5:8** 5:8 Filip 1:23 **5:9** 5:9 Kol 1:10; 1 Tes 4:1 **5:10** 5:10 Eccl 12:14

ndønaním. Yaq te mokho-te, até ní-a, ni ate nqazi:gu, vizī-
pakhaen. Ni awenege matev-te, sekemba yageapáv. 15 Ndego
ezoqa ewaqape-qa, ndøgo tenenaním: Gekha ezoqām ndigu,
ndiyage, ndigu ambá av nqægo, ekeza kha-qa beyagē, geté
teqa ndégo tiabiti-yagé, ndego tiqa genanim neka løvøte-te
vøndō-khandi:v.
16 Yaq nakémbá. Ni ezoqa nøme sekemba gevezoatáv, av
manqei-qape ezoqam ndi:matanam. Até Kelisó-a, ndego
ni bugukhokhof qeigeveitam, av manqei-qape ezoqam
ndi:matanam, ni ndakin av nqægo sekemba geveuatáv.
17 Gekha ezoqām ndego, Keliso mokho-te ndeyage, ndego
mǫndø-ndakinak-év. Awenege matev, mǫndømø-navøém.
Yaq nqáe! Matev ndakinak ndøngáz. 18 Nqanek matev
ate ndægo, Mbumbukiam-té qando-okhó. Ndego ni Keliso
mokho-te, nqawa ekezán namba me:tøkunú, neka ni nqanek
sasae vønī-etoam, ta mokho-te ndøgo, atē ezoqa nømē-a,
Mbumbukiam namba betē-tøkuanem. 19 Manqat ni ezoqa
nqati-zømesim, nqánek: Keliso mokho-te, Mbumbukiam
mu:goám. Yaq Mbumbukiam te mokho-te ndego, manqei-
qape ezoqam vōtøkuzu, ekezan namba. Yaq ndego ezoqam-
qa manqa-zapazapa, sekemba matavupáv. Manqat nqánek,
Mbumbukiam ni gini-etoam, ezoqa tøti-zømesimat. Ndego
ezoqa nqawa tøkuzuat-qa ndøgó, ekezan namba.
20 Ni Keliso-qá iz-té qeinøzø-manqaté. Ni mokho-te, Mbum-
bukiam ezoqa ekezan zø-akhayám. Ni ezoqa Keliso-qa iz-te
nqeizǿ-pouwe: Zo Mbumbukiam-té qando-okhó neka teqa
tøkuat matev vǿndapem. 21 Keliso, ndego manqa-zapa-qase
goneáv. Geté Mbumbukiam, niqa manqa-zapa ate ndægo,
Keliso-té geno:vé, yaq ni te mokho-te, Mbumbukiam-qa bøi-
te bizimī-ndaføyamba-en.

6

1 Ni Mbumbukiam namba nqeisasaeat, ni nqeizǿ-pouwe:
Zo Mbumbukiam-qa kuku matev qazondapem, até vøwaní, ta
mokho-te ndøugu. Soqaín ndøgo, zo khokho sa qazondapem.
2 Mbumbukiam āv gene-manqaté nqægo,

"Khøuwa eqeieqei qandap,
no qoqa guliguli manqat mǫe-ewág.
No màtaqa-tøké,
ta khøuwa-te ndøgo, no qæzav, ezoqa tækhandi:z."

Nqáe! Khøuwa eqeieqei ndakín. Khøuwa ndøgo, Mbum-
bukiam gezav, ezoqa tekhandi:z, ndakín.

5:15 5:15 Lom 14:7-8 **5:17** 5:17 Lom 8:1; Gal 6:15 **5:18** 5:18 Lom 5:10
5:19 5:19 Lom 3:23-25 **5:21** 5:21 Iblu 4:15 **6:2** 6:2 Isa 49:8

Keliso-gi u-anim, Mbumbukiam-qa sasae-te, viniv kandakanda ndi-eqawat

3 Ni matev eqeieqei mba nimbopáev. Soqaín ndøgo, niqa
matev ezoqa tiqa unimanqatin-te tøkhaosam neka ezoqa
Mbumbukiam-qa sasae vønge nøitāt. 4 Geté gekha matēv
ndøgo, nqani-fakhanam, ni āv qati-vøndøzú nqǽgo: Ni
Mbumbukiam-gí sasae ezoqám. Potonam matev neka
ngenøgim matev neka gekha matev føgøføgakh nqani-
fakhanam, ni bazaføgakh-us niwaniáp. 5 Ni gèzitangatún,
ndimbula-te vønqeindumatun. Neka ni vøngeandumatun.
Ni sasae føgøføgakh nigoatún, neka khøuwa nøme, ni venanqei
sømbiam kopømba mbaín, neka ifi nivinumatún. 6 Ni matev
eqeieqei-té qeiyagé, neka nøtenat nigú. Ni ezoqa matev
aiyaiyav-te neka kuku matev-us nizøgó. Mbumbukiam-
gé Nqova mu:sasaeát, ni mokho-te. Neka niqa kuku
matev, ezoqa nøme-te, ngusum-te mba khazeáv. 7 Ni ezoqa
unimanqatin manqat mba nizø-manqaté. Ni Mbumbukiam-
qá bazaføgakh-té qeitø-sasaeát neka matev eqeieqei nigoatún.
Ndøgo niqá nakhag gigiáp, nøfe nonqo neká khakhazam
nonqo. 8 Ezoqa nøme, gǐnivizáp. Geté nøme ndigu, mivi ni-
etoumatún. Ezoqa nøme, iz gǐni-eqawát. Geté nøme ndigu,
iz gǐnivoát. Ezoqa nøme, ni khavozam ezoqam mi:næná.
Geté ni unimanqatin manqat mba nimanqaté. 9 Ezoqa
nøme, ni khokho ezoqam mi:næná. Geté nøme ndigu, ni
mǒndæzøtéz. Ni ambá nipakhaenín. Geté, nqáe! Ni khandi
zua nigú. Ni gèzitangatún. Geté ni løvøte, etopøteáv. 10 Ni
mbøni nivavatún. Geté ni khanakhanakh oskia ni-asøtøvé.
Ni gigiap-av ezoqám. Geté ni mokho-te, ezoqa kopoáv, andé
ge:-gigiap-kopoav-ezoqam-éz. Ni zenda-zenda mbá qatiyagé.
Geté Keliso mokho-te, ate ndægo, niqá.

11 Zo Kolin-ak. Ni manqat ndaføyambá seizø-manqatám. Ni
kuku kandambá zo-te. 12 Ni ambá av nqǽgo, kuku matev
gèmøni-navøēm zo-te. Geté zo zøkezan zoto-tokém, niqa kuku
matev. 13 No zo ndakin, andé nogi nakheis me nøzømbe-
manqaté. Zo āv tøne-matanám, av ni nqeizømbe-matanam. Até
zó-a, zo kuku yà bezøgó ni-te.

Ni ezoqa namba bizi:-tøkuànĕm, ndigu unimanqatinteav ndigu

14 Zo ti namba me:tøkùāt, ndigu unimanqatinteav ndigu.
Gê, matev eqeieqei neka matev soqain, áv khané-tøkuā?
Neka gê, waev bøivun namba, áv khané-tøkuā? Kopømba
mbaín! 15 Yaq gê, Keliso nqova soqaqape namba, nqova
kopo-te áv kiníyagāt? Neka gê, ezoqam nde-unimanqatinat,

6:5 6:5 2 Ko 11:23-27 **6:6** 6:6 1 Tim 4:12 **6:9** 6:9 2 Ko 4:10 **6:13** 6:13 1 Ko 4:14 **6:14** 6:14 Ef 5:11

áv kené-tøkuā, ezoqa nøme namba, ndego unimanqatinteav
ndego? 16 Yaq gê, Mbumbukiam-qa khoev, tae khøuwiap
namba áv khané-tøkuā? Nakhoa mbaín. Zo mȍzøte-zøtéz.
Mbumbukiam-qa khoev, ní, ndego khandi miav-ak Mbum-
bukiam. Ndego ekezan, āv gene-eín nqǽgo,
“No ezoqám namba nøtéyagát
neka no ti mokho-té tøtú:-okhoát.
No tigí Mbumbukiam tǽgoát
neka ndigu nogi ezoqam vǿgoāt.
17 Neka Evezøza manqat nøme, āv gene-manqaté nqǽgo:
Vȍziváz ndigu, neka ti-te vōqataz.
Neka gigiap ndøgo, noqa bøi-te soqain ndøgo,
kha mbokhanȍzḗm.
Yaq no zo ndǽkhatób.
18 Neka Evezøza, ndego bazaføgakh ate ndǽgo ndømbogo, man-
qat nøme āv gene-manqaté nqǽgo:
No Zøve nøzǿgoát
neka zo nogi nakhei angana
neka nakhei mbasi vozonǿ-goāt.”

7

1 Nøfuap mbomømboma! Mbumbukiam nqanek manqa
mbusa mbomømboma ate ndǽgo gini-awam, yaq gekha
manqa-zapazapā ndøgo, kha-te o matavap-te qazi-
matønumatun, zí-ivøvém. Ni Mbumbukiam-qá mokho-
té qabizu:gú. Vizap-ús. Neka bazaføgakh bizi-asøzú,
Mbumbukiam-qa bøi-te eqeieqei bizīyage.

Taitus Kolin ezoqam-qa yaq-te emanqat gevotot, Pol khanakhanakh kandambá gendap

2 Ni zoqa mbøni, vȍni-mboqoá. Ni ezoqam-te manqa-
zapazapa goneáv, neka ezoqa kopo ngi:wateáv. Neka ni
ezoqam-te, gigiap aqonøpøteáv. 3 No nqanek manqat, ambá
av nqǽgo, zo vøozoat-qa nømanqatē. Av taoká. No mȍezø-eín.
Ni kuku kandambá zo-te, neka ni kuku até ginígoát, oskiá
ndøgo, zo namba tizi:-pakhaen o zo namba tizi:yagat. 4 No zo
nò-unimanqatinát. Neka nȍte-khambuváp, zo. No zoqa yaq-
te nqate-matavap, niqa yage føgakh-qape mokho-te, no kha
nømbe-føgakhát. Neka no khanakhanakh kandambá.

5 Ni Masedonia plovins-te qeimø-fakhan, ni viniv kan-
dambá, qani-fakhanumam. Pusup mbaín. Bavokho ndøgo,
gīni-ponqomám, neka ni mokho-te, møe neka fofogeap
vønīgoam. 6 Geté Mbumbukiam, ndego ezoqa kha føgakh
matev ndezø-etoam, ndigu mbøni ndøzøvaev, ndego kha føgakh

6:16 6:16 1 Ko 3:16; Lev 26:12 **6:17** 6:17 Isa 52:11; Veve 18:4 **6:18** 6:18 2 Sam 7:14; Jer 31:9 **7:5** 7:5 2 Ko 2:13

ni-etoám, Taitus gendowav. 7 Geté Mbumbukiam ni kha
føgakh ta-mbá mbá ndøgo, gini-etoam, Taitus gegeavun, geté
até ndøgó-a, ndego zoqa yaq-te manqat gini-ein, av matev
mbomømboma qazømbøe-matønumam. Neka ndego nøme āv
gene-eín nqægo: Zo vao kandambá no-te, neka zo tanakh
zøgó, av qazøte-matønømem, neka no ndōzōnōmbō-vĩgĩm.
No nqanek manqat qæ-ewag, no khanakhanakh kandambá
qændap.
8-9 Ta pepa ndøgo, no bugukhokhof qatøndo-peawam, zo
mbøni zømbevá. Unimanqatín, no qæmatavupam, zapá
sætøndo-khofotáv. Geté no ndakin khanakhanákh, taqa yaq-te
ndøgo, no qatøndo-khofotav. Zapa ndógo, zo mbøni vaev-qase
ambá qazøte-ndapém. Geté ta mbøni vaev matev mokho-te,
zo Mbumbukiam-té qazonø-qambúz. Zoqa mbøni vaev matev
mokho-te, Mbumbukiam ndøsasaetám. Yaq av nqægo, noqa
pepa mokho-te ndøgo, zo soqain-qase qeiviáv. 10 Mbøni vaev
matev av nqægo, Mbumbukiam-te ndøndo-fakhate, ndøgo
ezoqa gèzøtøkeé, yaq ndigu Mbumbukiam-te vō-qambuzɨn,
neka khandi vōndapemɨn. Mbøni vaev matev av nqægo-qa
yaq-te, tanakh mbain taqagoat, kopømbá. Geté manqei-
qape mbøni vaev matev, ezoqa løvøte-té qanø-ituzá. 11 Nqáe!
Zoqa mbøni vaev matev mokho-te, Mbumbukiam matev
qaniqaním gezø-matønumam. Zo ndakin Mbumbukiam-qá
poev matev paev-qa mba zombogó. Neka zo āv qazøte-
matøvemém nqægo: Matev ndøgo, zo mokho-te qando-fakhan,
soqaqapé. Neka zo møe. Soqaín ndøgo, manqa-zapa nøme
av nqægo tøzøfakhan. Neka zo vao kandambá no-te. Neka
zo ndego ezoqam, manqa-zapa gego, mòzo-guguím. Ta
matev ate ndægo, zo ni āv qazøte-nømánd nqægo: Zo nakhoa
eqeieqei geve-qa zogó.
12 Ta pepa ndøgo, no qatøndo-peawam, no ambá te zapaya
ndēgo, tøtønde-peawām, ndego ezoqam, manqa-zapa gego o te
zapaya ndego, manqa-zapa gembogo. Geté no nqanek pepa
ndógo tøtønde-peawám: Zo Mbumbukiam-qa megemege-te,
āv qane-vøndøzém nqægo: Zo kukú ni-te neka zo niqa manqat
o-mba zotondapé. 13 Ni kha mòndøni-føgákh, taqa yaq-te.
Geté taqa yaq-te mbá mbá. Ni kha nøme mba ndógo
tønimbi-føgákh neka khanakhanakh vōindapem, Taitus man-
qat gini-ein, av nqægo, zo ate ndøzøte:go, qazombo-tøkeam
neka mokho-te vozombō-eqeieqei-tam. 14 No Taitus-te, nøte-
khambuvupám, zo zapaya. Yaq zo mòzo-vøndøzém, av
nqægo, noqa manqat unimanqatín, neka zo ni mivi etopøteáv,
taqa yaq-te. Manqat ate ndægo, ni zo qeizø-manqatam, uni-
manqatín. Yaq ndakin, até niqá khambuvap manqát-a,

7:8-9 7:8 2 Ko 2:4 **7:10** 7:10 Met 27:3-5; Iblu 12:16-17

zoqa yaq-te Taitus qeimbo-einim, ndøgo mòndø-unimanqatín.
15 Taitus zo-te gegeavun, yaq zo mòzo-khatowém, møe-ús
neka vizap-ús, neka teqa manqat o-mba vøzømbōe-ndapem.
Yaq matavap qambo-vesezɨn, ndego kuku kandambá zo-te.
16 No khanakhanakh kandambá. Zapa ndøgo, no āv qate-
unimanqatinát nqægo: Zo matev eqeieqeí sozógót.

8

Etoam matev eqeieqei-qa yaq-te

1 Nøfuap! Ni zo zøtezat-qa nizøgó, av nqægo: Mbumbukiam
Klisten bawabawan mokho-te, Masedonia plovins-te
ndøgo, teqa kuku matev mokho-te, matev kandakandá
gematønumam. 2 Ndigu viniv-qape, ambá qane-
khamasimám. Geté ndigu khanakhanakh kandambá. Ndigu
gigiap andé mbaín. Geté tiqa khanakhanakh mokho-te,
ndigu Klisten ezoqa nøme, tøke kandambá gizøgo. 3 No zo
āv qate-unimanqatinát nqægo: Ndigu gigiap mbain ambá
ginigú. Neka ambá kopømba mbaín, ezoqa nøme tizøtøke.
Geté ndigu nøme mba zømbo-etoám. Ekeza poev-té ginøgoném.
4 Ndigu ekezan mbá segeni-viám, av nqægo, "Até ní-a, ni
ndigu Klisten ezoqam, gigiap-av ndigu, ndøgo Zudia manqei-
te ndiyage, ambá nizø-tøkeín, moni vøizø̄-khofotazɨn." 5 Ni
qeimatavupam, ndigu moni-qasi mba ndø-etøomém. Geté
ndigu bugukhokhof, ekeza kha, Evezøza mbo-etøomém, yaq
vaev até ní-a, ande ekeza kha me vønimbī-etoam. Ndigu
Mbumbukiam-qá poev mbopaevém, taqa yaq-te.

6 Yaq ta zapaya ndøgo, ni Taitus āv qeimbøe-viømém nqægo:
Ndego até zo mokho-té-a, ta tanakh matev sasae ndøgo,
gengaz, zo ndigu Klisten ezoqa zapaya moni nqazo-pisam,
ùni betekhóu. 7 Zo andé gigiap kopoav ezoqám. Zo Mbum-
bukiam bazaføgakh-us zo-unimanqatinát, neka teqa manqat
eqeieqei zomanqaté. Neka zo zøtezat kandambá. Neka zo
Mbumbukiam-qá sasae gone-qa zogó. Neka zo mokho-te,
kuku kandambá. Ta kuku matev ndøgo, ni-té qazoqeivám.
Yaq nakémbá, zo ande gigiap kopoav ezoqa me ndøzøte:go,
zoqa tøke matev até kandambaqape bezøgó, ti-te ndigu, Zudia
Klisten ezoqam.

8 No nøzø-pouweák, av nqægo, zo vòzøtøkē. Geté no
tiqa yaq-te zømesim-qa nøzøgoám, ndigu Klisten ezoqa nøme
ndizøtøke. Yaq no qeivi-qa nogó, av nqægo, até zoqá kuku
matév-a, unimanqatɨn tøpøtégo-a. 9 Zo mòzøte-zøtéz, nigi
Evezøza Yesu Keliso, ndego kuku kandambá gego ni-te. Ndego

8:1 8:1 Lom 15:26; 2 Ko 9:1-2 **8:7** 8:7 1 Ko 16:1-2 **8:9** 8:9 Met 8:20; Filip 2:6-7

gigiap kopoav ezoqam ndøgoám. Geté ndego mòndømø-gigiapav-ezoqam-év. Zo me:gó. Ndego tenegó ndøgo, teqa gigiap-av matev mokho-te, zo andé tøne-gigiap-kopoav-ezoqam-éz.
10 Moni pisam-qa yaq-te, noqa matavap nqánek: Zo-te qan-imáv, zo moni tozo-etøomem, ndigu Klisten ezoqam nonqo. Viav nøme qagoam, zo matavap é-mozoto-veém, taqa yaq-te, neka moni pisam é-vozotō-ngazem. 11 Yaq ndakin matev vòkhouím, zo qazongazem. Av zo matavap qazøte-veem, taqa yaq-te, zo ndakin nqanek matev āv tøzøté-khouím. Khanakhanakh-ús. Gekha monī ndigu, zo kopømba ndøgo, to-zozø-etoam, sègezø-etoám. 12 Qo tøke-qa toqogoat, yaq Mbum-bukiam ndòqa-khatiú, qoqa tøke matev. Ndego qoqa etoam matev, ndøgo tenékhamás, av gigiap nandaqambe:go. Geté gigiap mbain toqogoat, etoam nonqo, ság, etopøteav tøgoat.
13 Noqa poev ambá av nqægo, zo ndigu zogi moni ate ndi:gu tozozø-etoam, yaq zo zenda-zenda mbā sozōwān. Geté no āv qanømbe-poév nqægo: Matev sà betumuvií. 14 Ndakin zo gigiap kopoáv nandøzøgo. Yaq zoqa gigiap nandav, zo kopømbá, zozømbé-tøké, ndigu ndikhakhambaezat. Yaq vaev ndígu tizøtøké, ndigu gigiap kopoav tøzøgoat, gete zo tozo-khakhambaeztat. Yaq av nqægo, matev sugumú-víat. 15 Yaq matev āv qanégoát, av Mbumbukiam-qa Manqat, Izlael ezoqam-qa yaq-te nqæpeawap, ndigu leg-av manqei-te mana gipizumam, “Gekha ezoqām ndigu, kopoav gipizam, ndigu ambá av nqægo, mana khàpe zømbe-khouwēv. Neka gekha ezoqām ndigu, khapelavøqase gipizam, ndigu ambá av nqægo, mana khapémbá. Geté ezoqa ewaqape kopømbá gigoam.”

Ezoqa misika-qa yaq-te, Kolin taon-te tizav

16 No ike kandambá, Mbumbukiam-te. Zapa ndøgo, ndego Taitus kuku matev zo-te, āv gembøe-etoám, av no nqanømbe:go. 17 No qamboviam, zo-te tewav, yaq ndego nakhamas-té qanømbo-póe. Ndego matavap av nqægo, é-møndømbøe-goám. 18 Ni te namba, até ezoqa nømé-a, nikho-fotaváv. Ngenek nigi Klisten nøfu, Klisten bawabawan ate ndægot, gèmbovizáp. Zapa ndøgo, teqa Manqat Mbomam-baqape nømendim matev qanimáv. 19 Klisten bawabawan ezoqam, ngenek até nqanek sasae-té-a, vōveatøvem: Ngenek ní namba bati-apét, Klisten ezoqam tøke nonqo moni, Zelusalem taon-te batī-ndapavet. Ni tøtigút ndøgo: Evezøza-qá iz be-eqawát neka ndigu Klisten ezoqam betēqeivim, av nqægo, ni ndigu tøke-qa nizøgō.

8:12 8:12 Mak 12:43-44 **8:15** 8:15 Exo 16:18

20 Ni sa teitumu-apet, zapa ndøgo: Soqaín ndøgo, ezoqa
niqa manqa tigeve:mat, ni tiqa etoam matev kandambaqape
nqeigeazoat. 21 Ni matev eqeieqei gone-qa nigú. Ambá
ndōgo, Evezøza-qā bøi-te mbā, geté até ezoqam-qá bøi-té-a.

22 Ndigu ezoqa menas namba, nigi Klisten nøfu nøme nikho-
fotaváv. Ni teqa yage mòiqeivám. Khøuwa kopoáv neka
matev vinivinimbá. Neka ni mòtinøtén: Ndego ezoqa tøke-
qa zøgó. Yaq ndakin, ndego zoqa yaq-te ge-ewag, av zo ndigu
Klisten ezoqa nøme tøke-qa ndozogo, ndego ti namba okho-qa
nøme mba mo:gó, nqanek sasae-te bezømbētøke.

23 Yaq Taitus-qa yaq-te, ndego nogé yaq táng. Ndego no
sasae namba, nìtigú, zo nonqo. Neka ndigu nøfuap menas
nøme, zo-te tinduzav, ndigu Klisten bawabawan-qá iz-té
gindúzáv. Tiqa sasae, ndigu Keliso-qá iz me:-eqawát. 24 Yaq
nakémbá, zo nginik ezoqam vòkhatób. Kuku matev-ús. Yaq
Klisten bawabawan nøme, āv giabiti-qeivím nqægo, ni zo
nqati-khambuvap, ndøgo unimanqatín.

9

Manqat nøme, tiqa tøke-qa yaq-te, ndigu Klisten ezoqam-te tikhofotøvem, ndigu Zudia manqei-te ndiyage

1 No manqat kandambaqape nøme peawapøteav tøgoat,
zoqa tøke-qa yaq-te, Mbumbukiam-gi ezoqam-te, ndigu Zudia
manqei-te ndiyage, kopømbá. 2 No mòtenøtén, zo tøke-qa zogó.
No taqa yaq-te, nøte-khambuvupám, ti-te ndigu, Masedonia
plovins-te ndiyage. No ndigu āv qazømbe-eín nqægo: Zo
Akaya plovins-te ndozoyage, mòzo-khakheinám. Viav nøme
qagoam, zo moni asøsam é-mozongazém. Yaq ndigu zoqa
poev-qa yaq-te giyogem, ndigu Klisten ezoqam tozozø-tøke,
yaq ate ndigú-a, poev āv tiniveém. Ezoqa kopoáv. 3 No nginik
nøfuap ndøgo tøte-khofotaváv: Soqaín ndøgo, no zoqa yaq-te
khokho sa qate-khambuvupam. Geté no tønøpoév ndøgo: Zo
é-mozoto-khakheinám, av no zoqa yaq-te qate-ein. 4 Soqaín
ndøgo, Masedonia plovins-ak no namba titøndu-niav, yaq
ndigu tiqeivim av nqægo, zo khakheinøpøteāv, yaq ni mivi
teindapem, taqa yaq-te. Geté ni mbá mbá. Até zó-a, zo mivi
vozō-ndapemin. 5 Yaq nakémbá, no āv qate-matøvém nqægo:
No nginik nøfuap, bàtøndokhæ-khofotáz, zoqa etoam matev
bēkhakheinømem, av bugukhokhof manqa mbusa qazønimbi-
ve. Yaq zoqa etoam matev, khakheitáp segégoát, neka matev
khanakhanakh-us vozógoāt, ambá ndōgo, qovetam matev-us
zógoāt.

8:24 8:24 2 Ko 7:13-14 **9:1** 9:1 2 Ko 8:1-7

Mbumbukiam ni gigiap ndini-etoam, yaq ni kopømbaqapé, ezoqá nøme zizømbé-tøkeát

6 Gèmbo-mataváp: Gekha ezoqām ndego, khapelavøqase
te-ogeakh, ndego khapémbá tepea. Geté gekha ezoqām
ndego, kandambaqape te-ogeakh, ndego kandambá tepea.
7 Zo ezoqa kopokopo ate ndøzøte:go, ndigu āv qazozømbé-
etoumát, av zo zøkezan matavap qazøte-aumat. Zo viniv
ndøndàpḗm, etoam-qa yaq-te. Neka zo ndigu ta zapaya
mba zømbe-tø̀kḗ ndøgo, ndozo-matavap av nqægo, zo
ezoqa nditøpøtøzat. Zapa ndøgo, gekha ezoqām ndego,
khanakhanakh-us nde-etoam, Mbumbukiam kukú te-te.
8 Mbumbukiam kopømbaqapé, zo gigiap nøme mba zømbó-
etoám. Yaq zo eqeieqei oskia zóyagát, neka kopømbaqapé,
até ezoqa nømé-a, ndigu khakha-mba ndigu, vozozø-
tøkeāt. 9 Ezoqam-qa yaq-te, ndego ezoqa nøme ndezø-tøkee,
Mbumbukiam-qa manqat, āv qane-peawáp nqægo,
"Ndego gigiap-av ezoqam,
yaq-mbá segezø-etoám.
Matev eqeieqei ndøgo, ndego ndematanam,
Mbumbukiam gembøé-navøemák.
Geté miavmiav mbómatavupát."
10 Mbumbukiam, ndego avøe khayam ezoqam gigiap
ogekhæ nonqo neka lou ndezø-etoam, ndego até zó-a, gigiap
ogekhæ nonqo segezø-etoám. Yaq ndøgo segezø-khouwév.
Yaq zo loge nonqo kandambá tozo-peanem. Yaq até zoqa
matev qanimav mokho-té-a, mokho kandambá tøzøfakhan.
11 Mbumbukiam zo gigiap kopoáv segezø-etoám. Yaq zo
kopømbaqapé, ta gigiap mokho-te ndøgo, ezoqa nøme zozømbé-
tøkeát. Yaq ni zoqa etoam matev, ti-te teindapet, ndigu
Mbumbukiam ike manqat mbómanqatát, zoqa tøke-qa yaq-
te. 12 Unimanqatín. Zo ndigu tozozø-tøke, yaq matev ta-
mbá taoká ndøgo, tøndo-fakhan, Klisten ezoqam zoqa gi-
giap tindapem, ndigu ndikhakhambaezat. Geté ta mokho-
te ndøgo, Mbumbukiam ike manqat kandambá tendap.
13 Zo ndigu tozozø-tøke, yaq ndøgo zo søzøté-vøndøzém, av
nqægo: Zo Manqat Mbomambaqape, Keliso-qa yaq-te, o-
mba mòzoto-ndapém, ndøgo zo ezoqa nøme ndozozømbe-
manqate. Yaq ndigu Klisten ezoqam, zoqa etoam matev
tindapem, āv giní-qeivím nqægo: Zo ezoqa nøme tøke-qa
zøgó. Yaq ndigu Mbumbukiam-qá iz ndø-eqatát, ta zapaya.
14 Yaq ndigu zo gezø-guligulím. Kuku matev-ús. Ndigu āv
giní-matøvemém nqægo: Mbumbukiam zo kuku kandambá
gezøgo. 15 Unimanqatín. Mbumbukiam-qa kuku matev kan-
damba tantáv, ni-te. Kopømba mbaín, matev nøme namba

9:6 9:6 Prov 11:24-25 **9:9** 9:9 Psa 112:9 **9:10** 9:10 Isa 55:10 **9:11** 9:11 2 Ko 1:11; 4:15

toqote-khamas. Neka ni ike kandambá, Mbumbukiam-te, ta
zapaya.

10

Pol iz Mbumbukiam-té gendáp, sasae tegoat

1 No Pol, no manqat-qase nøme nqanø̂gó. Nøkezan-qa yaq-té
qanømbegó. Ezoqa nøme, zo mokho-te, noqa yaq-te āv gini-
manqaté nqǽgo, "Ndego ni namba te:goat, ndego manqat
aiyav-té genø-manqaté. Geté qambaqape tegoat, ndego man-
qat sasanqa-ús sege-manqaté." Yaq no ndakin, Keliso-qa iz-te,
ndego ekeza kha gevoa neka kuku ginigu, nqazǿ-pouwe: 2 Zo
no ndøtøpøtø̀nḗm, av nqægo, no tøtøndonav, manqat sasanqa-
us banø-manqatē. No kopømbaqapé, ndigu manqat sasanqa-us
tæzø-ein, ndigu niqa yaq-te ndimatavap av nqægo, ni manqei-
qape matev mba nimbopāev. 3 Unimanqatín. Até ní-a, ni
manqei-qape ezoqám. Geté ni ambá av nqǣgo, ninakhagāt,
av manqei-qape ezoqam ndi:nakhagat. 4 Ni ambá av nqǣgo,
manqei-qape ezoqam-qā nakhag gigiāp qati-nøfeāp. Geté
ni Mbumbukiam-qá nakhag gigiap føgøføgákh qati-nøfeáp.
Yaq ta mokho-te ndøgo, ni kopømbaqapé, ezoqam-qa khokho
matavap seí-tømbuatát, kopømba av-té, nakhag-te yaq-ak-qa
uta-qape toqote-ngiu, 5 neka khambuvap matev ate ndægo
vǿi-tokhonumāt, ndøgo ezoqam-qa zøtezat, Mbumbukiam-qa
yaq-te, ndo:khazu. Neka ezoqam-qa matavap ate ndægo,
andé ndimbula khoev-té qati-nqeitám, yaq ndigu Keliso-
qa manqat o-mba bembøē-ndapem. 6 Ni mø̀ikhakheinám.
Zo Klisten bawan ezoqam, Mbumbukiam-qa Manqat o-mba
tozotumu-ndapem, yaq gekha ezoqā nøme, zo mokho-te zua
ndisanqawe, ni yaq-fia nizǿtá.

7 Zo eqeieqei ndømataváp. Gekha ezoqām ndego, ekeza kha
Keliso-ge ezoqam nde:vewe, ndego yà bembo-matøvém,
até ní-a, ni Keliso-gí ezoqám. Ndøgo bavokho-qapé.
8 Unimanqatín. No tønø-poeɨn, no ambá nøme mba noto-
khambuvimɨ́n, ta bazaføgakh-qa yaq-te, Evezøza gini-etoam.
Geté ta bazaføgakh ndøgo, ndego ni gini-etoam, ndøgo zoqá
unimanqatin bazaføgakh etoam nonqó, ambá av nqǣgo,
zo ngiæzoat nonqō. Yaq nakémbá, no mivi mbaín, noqa
khambuvap-qa yaq-te. 9 No poeveáv, zo ndozo-matavap av
nqægo, no zo nø̀zø-utøvē, noqa pepa vinivinimba-te. 10 Zapa
ndǿgo, ezoqa nøme, āv gini-manqaté nqǽgo, "Pol-qa manqat,
teqa pepa vinivinimba-te ndøpeawap, ndøgo bazaføgakh-ús
neka sasanqa-ús. Geté ndego ekezan ni namba tizi:goat,
yaq teqa manqa manqate, bazaføgakh mbaín. Khokhó."

10:1 10:1 1 Ko 2:3 **10:2** 10:2 1 Ko 4:21 **10:4** 10:4 Ef 6:13-17 **10:8** 10:8 2 Ko 13:10

11 Gekha ezoqām ndigu, av ndiːmanqate, ndigu bètezøtéz,
niqa pepa-te manqat ande sasanqa-us qeipeaumam, ni
matev āv tøtí-matønumát, zo namba tiziːgoat.
12 Ezoqa nøme, zo mokho-te nandav, ekeza kha ezoqa
kandakanda meːvewé. Ság! Ndigu yakhapús. Ni nikeza
kha, ti namba nití-khamasemák, vøimøv̀ì. Geté tiqa matev,
mokho mbaín. Zapa ndøgo, ndigu ekeza matev, ekeza matev
namba meːgeveatatún neka ekeza kha, ekeza kha namba vøe-
khamasimatun. 13 Geté ni khapé bati-khambùvāp. Ni taqá
yaq-te mbá tøtí-khambuvupát, Mbumbukiam ni sasae gini-
etoam, teigoat. Até ta sasae ndøgó-a, zo mokho-te nqeigut, ni
Mbumbukiam ni-etoám. 14 Ni amba zo-te okhoeav teigoniːn,
zo qambaqape ndozoyage, yaq ni taqa yaq-te ambá kopømba
mbaín tøti-khambuvapin. Ni amba av tøtigoniːn, yaq niqa kham-
buvap, ambá mokho mbaín. Geté ni mòitøndu-niáv zo-te,
neka Manqat Mbomambaqape, Keliso-qa yaq-te, vøtīzømas.
15 Ni ambá av nqǣgo, nikeza iz ezoqa nøme-qā sasae-qa
yaq-tē qati-eqawāt, ndøgo ni nikezan goneav qagoam. Geté
ni teitotaná ndøgo: Zo unimanqatin matev-te tozotumu-
fisam, yaq niqa sasae bèkhouwév, zo mokho-te nandav. Yaq
ezoqa nøme mba beto-unimanqatiním. 16 Unimanqatín. Ni
até zoqá manqei yaq ndøndogó-a, ezoqa Manqat Mbomam-
baqape zømesim-qa nigú. Zapa ndøgo, ni poeveáv, nikeza iz
sasae nøme-qa yaq-te tøti-eqatat, ndøgo ezoqa nøme, manqei
nøme-te gimatønumam.
17 Khambuvap-qa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat āv
qane-peawáp nqǽgo, “Gekha ezoqām ndego, ndekhambu-
vap, ndego tèabete-khambuváp ndøgo, av Evezøza matev
geːmatønumam.” 18 Ezoqam teoká ndego, ekeza kha kan-
dambaqape ndevewe, iz ndømbogo. Geté iz ndégo tømbogó,
ndego Mbumbukiam kandambaqape ndevewe.

11

Pol-qa matev neka khavozam nømendim ezoqam-qa matev, vinivinimbá

1 Tanakhambá. Manqat nøme, no ndakin tæzø-ein, mokho
andé mbaín. Geté ság, no nqæmatavap, zo aiyaiyav matev
ndòzogoát, no namba, taqa yaq-te. 2 Zo Kolin-ak, zo andé
nogú yú. No ezoqa kopo-te ivøve-qa nombogó. Mbum-
bukiam ova ndømanqaté, zoqa yaq-te. Até nó-a, no poeveáv,
ezoqa vini zo tezøkim. No søvøta mòegó. Anganeam kopo
mba bezøkím. Ndego anganeam, Kelisó. No zo te-te andé
mbasønakam matev mbomambaqape me etoam-qa nøzøgó.

10:13 10:13 Lom 12:3 **10:17** 10:17 Jer 9:24; 1 Ko 1:31 **10:18** 10:18 1 Ko 4:4
11:2 11:2 Ef 5:26-27

3 Geté no nòfofogeáp, zoqa yaq-te. Soqaín ndøgo, ezoqa
zoqa matavap ti-enegim, yaq zoqa poev Keliso-te tøzømbo-
navøem neka zo ndego uni paeveav vøzǿgoāt. Soqaín ndøgo,
zo matev tøzøfakhan, av Iv qambøe-fakhan, wazeam getuwam,
teqa khavozam matev mokho-te. 4 Zo ezoqa nøme Yesu-
qa yaq-te manqat vini ndimanqate, av ni qati-zømesimam,
o zo ti-te nqova vini ndozo-upøgim, av bugukhokhof Nqova
Mbomambaqape qazøte-ndafem, o zo manqat vini ndozozø-
upøgim, av bugukhokhof Mbumbukiam-qa Manqat qazøte-
ndapem, zo ezoqa av ngi:gu, sòzo-khatobumatún.
5 No mòtenøtén. Nandiv ezoqam, zo Keliso-gi u-anim uni
kandakanda-in ndøzøte-zæza, no ambá av nqǣgo, nǒzøpāev.
6 Eisa? Noqa manqa manqate uni tatas-ín mbá, av ezoqa
nøme-qa manqat ndægo. Geté no nøtenat nqanǿgó. Niqa
sasae-te ate ndægo, zo mokho-te qeigoam, ni oskia nĭzø-
vøndazám, taqa yaq-te.
7 No Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape, yaq-mbá
søte-zømesimám. Neka nøkeza kha nòvoá. No tøte-voatát
ndǿgo: Zo tòne-eqáz. Yaq ge zô, ndozo-matavap, no av qate-
matønumam ndægo, no manqa-zapa nógo? Ǽv taoká. 8 No zo
mokho-te qæsasaetam, no moni Klisten bawan ezoqa nøme-
té qæ-upøgimám, ndigu noqa yage nonqo ginø-etoumam. No
ndigu andé nøzø-aqonøvemám. 9 No gigiap qatumu-wafen:in,
zo namba qategoam, no zo-te tambeáv. Geté noqa yage
nonqo, ndígu tinø-etoumám, nigi Klisten nøfuap, ndigu Mase-
donia plovins-te ginduzav. No zo-te tambeáv. Yaq até
megemege-té-a, no zo-te notó-tambák. 10 No andé kham-
buváp, taqa yaq-te ndøgo, no zo-te tambemav ndøgo. Yaq
ezoqa kopo, nandav Akaya plovins-te ate ndægo, noqa kham-
buvap taqa yaq-te, genømbǿ-khazák. No unimanqatin man-
qat nømbøe-manqaté. Neka Keliso-qa unimanqatin manqat,
nqǿugú, noqa mokho-te. 11 Yaq ge zô, ndozo-matavap? No
gekha zapâ, av qate-ein nqægo? Gê, no kuku mbaĭn, zo-te? Ǽv
taoká. Mbumbukiam mòndæ-otév. No kuku nqanǿgó, zo-te.
12 Ndigu ezoqa nøme, āv gini-khambuváp nqǽgo: Ndigu
até kopó, av ni nqati:gu. Geté ndøgo unimanqatín mbá.
Ndigu zo moni-qa zøvi:matún. Geté ni zo moni-qa viimáv.
Yaq nakémbá, no matev av ndakin nqate-matanam, até
nómatønumát. Até megemege-té-a, no zo moni-qa yaq-te,
nøzǿ-viamák. 13 Ndigu ekeza kha, Keliso-gí u-anim me:vewé.
Geté ndøgo khavozam manqát. Ndigu Keliso-gi u-aním
mbá. Ndigu zo-te, gè:khavozumatún, tiqa sasae-qa yaq-te.
14 Geté ni nqova binĭndǽf, matev av nqægo tøfakhan. Zapa

11:3 11:3 Gen 3:4, 13 **11:4** 11:4 Gal 1:8-9 **11:5** 11:5 1 Ko 15:10; 2 Ko 12:11
11:6 11:6 1 Ko 2:1, 13 **11:7** 11:7 1 Ko 9:18 **11:8** 11:8-9 Filip 4:15-16; 2 Ko 12:13

ndøgo, até Saitán-a, ndego ekeza bugug sège-enendín, ezoqa
vøzømbē-khavozamɨn, av nqægo, “No Mbumbukiam-gē enzol
ezoqām.” 15 Yaq nakémbá. Ni nqova binǐndāf, ndigu Saitan-gi
sasae ezoqam-qa yaq-te, ndigu ekeza bugug sa ndi-enendat,
neka ande sasae ezoqa eqeieqei me ndiːkeoge. Geté vaev-te,
ndigu yaq-fia āv tiníqeivím, av matev ndiːmatanam.

Pol-qa potonam matev vinivinimba

16 No nqawá qatø-eín. Ezoqa bematàvāp, av nqægo, no
bianav ezoqām. Geté zo av ndøzøte-matavap, yaq noqa man-
qat, āv qazøté-ndapém, av bianav ezoqa nøme-qa manqat
ndøzøte-ndape. Yaq até nó-a, elavøqase nøté-khambuvupát,
av bianav ezoqa ndiːmatanam. 17 Manqat ndøgo, no
ndakin nqæmanqate, ambá av ndǣgo, av Evezøza man-
qat ndeːmanqate. Geté no andé bianav ezoqam me nøte-
khambuvím. 18 Av nandiv ezoqa kopoav, ekeza iz ndiː-eqawat,
kopømba ande av manqei-qape ezoqam ndiːmatanam, yaq
ndakin até nó-a, nøkeza iz nøté-eqá. 19 Zo zøkeza kha
matavap loloakh-us ndøzøte-vewe, zo bianav ezoqam-qa man-
qat, gèzømbe-khaneát. 20 Zo ndigu sòzozø-také, ndigu zo
ndizøtømev neka gigiap sa ndizø-upøgim neka ande ka me
ndizø-awam neka zo khokho ezoqa ndiːzæza neka zo ande
lokom me ndizømbe-tøkubam. 21 Geté ni zo namba qatigoam,
ni matev av nqægo goneáv, zo-te. Yaq ge zô, ndozo-matavap?
Ni bazaføgakh mbaîn, yaq nakêmbà, ni matev av nqægo
gonemav qagoam?

No ndakin andé bianav ezoqam me nøte-manqaté.
Ndigu ezoqam, matev nøme-qa yaq-te kopømba tøgoat,
tiːkhambuvupat, yaq até nó-a, no kopømbaqapé, tøte-
khambuvim. 22 Ndigu āv gini-manqate nqægo, “Ni Iblu
ezoqám.” Ndøgo unimanqatín. Geté até nó-a, no Iblu ezoqám.
Neka ndigu ndimanqate, “Ni Izlael ezoqám.” Geté até nó-a,
Izlael ezoqám. Neka ndigu ndimanqate, “Ni Eibleem-gí zí.”
Geté até nó-a, Eibleem-gé zeó. 23 Neka ndigu ndimanqate, “Ni
Keliso-gí sasae ezoqám.” Tanakhambá. Manqat no ndakin
nqæmanqate, andé bianav ezoqam-qá manqát. No ndigu
ùni nøteløvúb, sasae-qa yaq-te. No Keliso-qa sasae kopoav-
qapé qæmatønumam, āv taoká, av ndigu giːmatønumam. No
Keliso-qa sasae zapaya, khøuwa kopoáv, ndimbula-té ginø-
nqeindumám. No ndigu mɔ̀eløvúb, taqa yaq-te. Neka khøuwa
kopoav-qape nøme mba moːzumbám. Unimanqatín. Khøuwa
kopoáv, ambá nønanimín. 24 Khøuwa faev, no Zu ezoqa
ndøfembumám. Khøuwa kopokopo-te, 39 kha ginø-khanæmam.
25 Neka khøuwa misika, no Lom ezoqam vøzumbam. Neka

11:21 11:21-22 Filip 3:5 **11:23** 11:23 Kel 16:23 **11:24** 11:24 Deut 25:3
11:25 11:25 Kel 16:22; 14:19

khøuwa nøme, nandí gini-poumbím. Neka khøuwa nøme,
palai khagua nitøkuvøemám. Misiká, qani-tøkuvøemam. Ta
khøuwa nøme-te, no lova kopo nekā paveat kopo, ndaola-té
qatu-kawambát.
26 No oskia qæ-okhoam, no løvøte-té qato-wanimám.
Khøuwa kopoáv. Kea qætanqaemam, no ambá ibøkha
mbageap ndøkawambín. Khøuwa nøme, ambá pepen ezoqam
ndøngiænonamín. Neka khøuwa nøme, ambá nøkeza Zu
ezoqam ndøngiænonamín, neka khøuwa nøme, ambā bawan
vini-ak vōngiænonamin. Neka no løvøte-te nøme, taon mokho-
té neka ezoqam-av manqei-té neka ndaola-té qatø-wanimám.
Neka no khape Klisten ezoqam mokho-te, løvøte-te vøtō-
wanimam. 27 No sasae føgakh-qape nømbo-ngetøgeapám.
Khøuwa nøme, no sasae khàpe nømbe-khouwevtám neka
venanqei sømbimáv. Neka khøuwa nøme, no ifin neka ibøkha
naq páp. Khøuwa kandambá, ififina qægoam. Neka khøuwa
nøme, no qozáq neka ndabua eqeieqei mbaín. 28 Geté ta-mbá
taoká, ndøgo. No oskia Klisten bawabawan ezoqam nøzø-
fofogeáp, ndigu tiqa unimanqatin-te, āv kinī-apet. 29 Ezoqa
unimanqatin-te bazaføgakh mbain tøgoat, no soqaín sæmbøe-
ewagín. Neka ezoqa nøme, manqa-zapa-te gebøiavin, no mbøni
nqosøgeap nombo-ndapín.
30 Zo tøzø-pøovat, no tøte-khambuvim, yaq no
nøkeza bazaføgakh mbain-qa yaq-té qaté-khambuvím.
31 Mbumbukiam, ndego nigi Evezøza Yesu-ge Eve, teqa iz
miavmiav ndø-eqæv, ndego mòndæ-otév. No khavozøpøteáv.
32 No Damaskus taon mokho-te qægoam, ndego gaman
ezoqam, kawa Aletas-qa mokho-te gu:goam, ambá
gemøvønoín, neka taon mboqog-te, bøibøi ezoqam vō-abam.
33 Geté nogi nøfuap, ava-té ginø-utoném, taon uta bøi mboqog-
te sasa ndøføløtønem. Yaq no tøtø-khokhón ndøgo, ndego
gaman ezoqam, no møvønoat-qa gegoam.

12

Umingiap matev-qa yaq-te, Pol qambo-fakhanam

1 No nøme, sà bate-khambuváp. Geté, unimanqatín,
matev av nqægo, ezoqa agé tøkemáv. No ndakin umin-
giap neka vevezam manqat-qá yaq-té qazømbé-eín, Evezøza
genø-etoumam. 2 No Keliso-ge ezoqa kopo, mòtenøtén.
Ndego Mbumbukiam, yan uni ova-in-té genøndáf.* Viav
14 mòndømø-navøém, ndakin. No nòtenøtenák, av nqægo,

11:26 11:26 Kel 9:23; 14:5 **11:32** 11:32-33 Kel 9:23-25 * **12:2** 12:2 Nqanek emanqat mokho-te, Pol ekezan me:manqaté. Geté ndego poeveáv, ekezan-qa yaq-te tekhambuvim. Yaq nakémbá, ndego ekeza iz veweáv.

ndego khá namba mé:qavig, ó, nqova mba ndøqavig. Mbumbukiam yakhapús sege:-otév. 3 Neka no møtenøtén, ngenek ezoqam, Paladais manqei-té genøqavíg. Yaq até nangó, no nøtenøtenák, ngenek khá namba mé:qavig, ó, nqova mba ndøqavig. Geté Mbumbukiam yakhapús sege:-otév. 4 Ta manqei-te ndøgo, ndego manqat ndø-ewág. Vini-qapé. Ezoqa kopømba mbaín, manqat av nqægo timanqatat. Neka ti-te ndigu, khafeáp. 5 Yaq nakémbá, no teqá yaq-te ngének qate-khambuváp. Geté nøkezan-qa yaq-te, nøté-khambuvapák. Nøkeza bazaføgakh mbain-qá yaq-te mbá qaté-khambuvupát. 6 Geté unimanqatín. Até ndógo-a, no amba nøkezan-qa yaq-te tøte-khambuvapin, yaq no bianav ambá nøtégoák. Zapa ndógo, manqat ndøgo, no amba tæzø-einin, ndøgo ambá unimanqatin manqát. Geté ság. No nøkezan-qa yaq-te, nøté-khambuvapák. Soqaín ndøgo, zo no khape tøzøte-eqanonam. Geté zo sa ndógo tøzøté-gevenonám, matev av nqate-matanam neka manqat av nqate-manqate.

Pol ande sanqava me qambo-genøyam

7 Unimanqatín. Mbumbukiam no matev kandakandá tantáv genø-vevezam. Geté no khapé bate-khambùvãp, taqa yaq-te. Yaq nakémbá, Mbumbukiam no viniv-qape nø-etoám. Nqanek viniv, no andé sanqava me nømbegenøé. Ndøgo andé Saitan-gé u-anim me ndæwavín, no vōlavambɨn. Soqaín ndøgo, no khape tøte-khambuvupat. 8 No Evezøza, mòembovi:mám. Nqanek viniv, yà bekhofá. Misiká qambovi:mam. 9 Geté ndego āv genømbe-qavøiú nqægo, "Noqa kuku matev mba taqagoat, ság. Matev nøme betaqàgõ. Zapa ndógo, noqa bazaføgakh, kandambaqape ti mokho-te ndígu tønø-sasaeát, ezoqa ndigu bazaføgakh mbain ndigu." Yaq nakémbá, no khanakhanákh neka taqa yaq-te ndógo tøte-khambuváp, no bazaføgakh mbain nqægo. Yaq ndógo, Keliso-qá bazaføgakh betu:gú, no mokho-te. 10 Yaq nakémbá, no bazaføgakh mbain nqægo neka ngenøgim matev o potonam matev o gekha viniv vinivinimba tønø-fakhanam, o ezoqa no tingiænonam, Keliso zapaya, yaq no khanakhanákh. Zapa ndógo, no mòtenøtén. No bazaføgakh ndógo tønøgoát, no nøkezan bazaføgakh mbain tægoat.

Pol-qa fofogeap, Kolin ezoqam-qa yaq-te

11 No andé bianav ezoqam me nøte-manqatát. Geté zo noqa mbøni, zònøqagém, no qate-khambuvim. Noqa iz, ambá zō zø-eqawatín, taoká ndøgo, no nøkeza iz nqæ-eqawat. No khokho ezoqam ambá qategó. Geté ndigu ezoqam, zo Kelisogi u-anim uni kandakanda-in ndøzøte-zæza, ndigu ambá av

12:7 12:7 Job 2:6 **12:9** 12:9 Filip 4:11-13 **12:11** 12:11 2 Ko 11:5

nqægo, no gèløvumbīm, yaq no nopaēv. Av taoká. 12 No
zo namba qategoam, neka umingiap matev vinivinimba
qæmatønumam, ta mokho-te zo Mbumbukiam-qa bazaføgakh
qazoqeivat, yaq ndøgo zo mòndøzø-vøndáz, no unimanqatin
Keliso-gé u-aném. Neka viniv vinivinimba qambo-ewagam,
no sæmát, sasae-te. Neka ivøveáv. 13 No ambá av nqægo,
zo mokho-te nandav, matev andē khapēmbā qæmatønumam,
getē Klisten bawan ezoqa nøme-qa mokho-te, andē kandambā
sæmatønumām. Av taoká. Matev kopo, no zo mokho-te vini
qæmatanam, sa nqánek: No zo-te tambeáv, noqa yage nonqo.
Zo tozo-matavupat, no manqa-zapa nogō, no zo gigiap-qa
yaq-te viøpøteav qagoam, yaq zo nqanek noqa manqa-zapa,
sà bezømbo-navøém.
14 Nqáe! No avønín, nqawá qatøndónáv zo-te. Yaq genø-
misiká, zo namba tøtegoat. Até ndakín-a, no zo-te notó-
tambák. No zo nøpoév, tiuká ndigu, zogi moni. Unimanqatín.
Matev ambá av nqægo, nakheis evøndipakha zøkeogē neka
gigiap ndīzø-etōām. Geté evøndipakha zøkeogé, nakheis, neka
gigiap ndīzø-etōām. 15 Ság, no khanakhanákh. Gigiap ate
nqanømbe:go, sæzø-nqonqotáv. Até nøkeza khá-ya, vøezø-
nqonqotāv. Noqa kuku tønø-khouwev zo-te, yaq gê, zoqa kuku
mé:-khapelavøqasē no-te, ta zapaya?
16 Zo mòzøte-zøtéz, no zo-te gigiap-qa tambeáv. Geté ezoqa
nøme, zo mokho-te, āv qazøte-mataváp nqægo: No àbøzømbe-
khavóz, ka vøezøve. 17 Ge zô, ndozo-matavap, no zo ndigu
ezoqa mokho-té qazømbé-khavozam, zo-te qatøndo-khofotaz?
Av taoká. 18 No Taitus qamboviam, zo-te tendowav, Klisten
nøfu nøme namba, yaq gê, ndego zo gezømbé-khavozam? Av
taoká. Ndego matev av nqægo gonemáv. Ni nqova kopó, niqa
sasae-te. Ni nakhoa vinivinimba okhomáv.
19 Ge zô, ndozo-matavap, ni nikezan zapayá qatí-
peaomem? Av taoká. Ni Keliso-qá mokho-té qatu:gú neka
nqanek manqat, Mbumbukiam-qá megemege-té qeinøzø-
manqaté. Nigi nøfuap mbomømboma! Ni nqanek manqat
ate nqægo, zō nizømbe-manqaté, zoqa unimanqatin matev
bezømbē-føgakh. 20 Zapa ndøgo, no nòfofogeáp. Soqaín
ndøgo, no tøtøndonav, yaq zo vini tæzømet, ambā av nqægo,
av no ndønømbe-poev. Neka soqaín ndøgo, zo no vini tozo-
nømendam, ambā av nqægo, av zo ndøzømbe-poev. Neka
soqaín ndøgo, no zo mokho-te ponqombap matev neka
ova matev neka qaqa matev neka ezoqa qaqaza matev neka
manqat soqøsoqa manqate matev neka manqa geveam matev
neka khambuvap matev neka sapi matev tæqeiv. 21 Soqaín
ndøgo, no zo-te tøtøndonav, matev av nqægo tæqeiv, yaq

12:12 12:12 Lom 15:19 **12:13** 12:13 2 Ko 11:9 **12:18** 12:18 2 Ko 8:6, 16-18
12:21 12:21 2 Ko 13:2

noge Mbumbukiam zoqa megemege-te ndo:go, mivi nqawa tenø-etoam. Neka soqaín ndøgo, no ti zapaya mbøni vaev tændap, ndigu manqa-zapazapa gigoam, neka tiqa mambe okho matev-te neka sakhei o angana qovesam matev-te, qambuzaneav gigoam.

13

Vaev guguna manqat neka khaiya mboma manqat

1 Ndakin genø-misiká, no zo-te tøtøndonav. Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo, "Manqa ovøyam ate ndægot, tøné-unimanqatintát ndøgo, bøi vizu ezoqa misika o menas tigoat."* 2 No zo-te qægeavun, qanø-menas, no é-møezø-eín, neka até ndakín-a, no nqateyona, no nqawá qanøzø-eín, zo ezoqa nøme, manqa-zapazapa qazogoam neka zo ate ndøzøte:go: No zo-te nqawa tøtøndonav, no aiyav matev genøgoák, ti namba ndigu, manqa-zapazapa gigoam. 3 Zo qeivi-qa ndozogo, av nqægo, Keliso no mokho-te nde-manqate, ság, zo ndòzo-qeivím. Ndego ambá av nqægo, bazaføgakh mbaín. Av taoká. Ndego bazaføgakh-qapé, zo mokho-te. 4 Unimanqatín. Ta khøuwa-te ndøgo, tae mutui-te getøkewam, ndego bazaføgakh mbaín. Geté ndakin, ndego Mbumbukiam-qá bazaføgakh-té geyagé. Até ní-a, ni Keliso mokho-te nqeiyage, ni bazaføgakh mbaín. Geté ni āv qatí-zømesimát nqægo: Ni Keliso namba, Mbumbukiam-qá bazaføgakh-té qeíyagát, zo mokho-te.

5 Zøkeza kha gèqeiví, zo Yesu uni tøpøzøté-unimanqatinat-a. Zøkeza kha gègevewát, taqa yaq-te. Zo àbøzøte-zøtéz. Yesu Keliso, zo mokho-té gunu:gú. Mbain tøgoat, yaq zo mòzøte-busøtøvém. 6 No tototaná ndøgo: Zo zóqeivát. Ni nikezan, busøtøveáv. 7 Ni Mbumbukiam-te, āv qati-guligulím nqægo: Zo manqa-zapazapa zógoák. Ni ambá ta zapaya ndøgo tøti-guligulīm, ezoqa tiqeivat av nqægo, ni sasae eqeieqei nigoām, zo mokho-te. Av taoká. Geté ni ndøgo tøti-guligulím: Zo matev eqeieqei-té qayagé. Oskiá ndøgo, ezoqa nøme niqa sasae eqeieqei me veweav tøgoat. 8 Zapa ndøgo, ni kopømba mbaín, unimanqatin manqat tei-tokhonem. Geté unimanqatin man-qat nqei-eqawat, ndøgo kopømbaqapé. 9 Ni bazaføgakh mbain tøgoat, gete zo bazaføgakh-us tozogoat, yaq ni khanakhanákh. Ni āv qati-guligulím nqægo: Zo vøfisám, Klisten matev-te. 10 No ndakin nqateyona, no nqanek manqat ta zapaya ndøgo

---

13:1 13:1 Deut 19:15; Met 18:16; 1 Tim 5:19 * **13:1** 13:1 Pol nqanek manqat, bøi vizu ezoqa misika o menas-qa yaq-te, tene-eín ndøgo: Ndego gembó-misiká, Kolin taon-te tewav. Yaq ndøgo andé bøi vizu ezoqa misiká. Yaq ndøgo ndòzøvøndáz, teqa manqat gigiap-qapé neka unimanqatín. **13:4** 13:4 Filip 2:7-8 **13:5** 13:5 1 Ko 11:28 **13:10** 13:10 2 Ko 10:8

tøte-peawám: Soqaín ndøgo, no zo namba tøtegoat, yaq nøzø-
ponqomāt, ta iz mokho-te ndøgo, Evezøza genø-etoam. Ndego
no nqanek iz, ndǿgo tenømbe-etoám: Zo zøtéfisám, Klisten
matev-te, ambá ndøgo, zo zøté-soqoēz.
11 Nøfuap! Noqa manqat nqá-vaev. Zo khanakhanakh
bezøgó. Neka bazaføgakh ndø-asøzú, zoqa Klisten matev-
te. Manqat ndøgo, no qazø-peaumam, gèmbopáev. Zo nqova
kopo-té neka sambi-té qayagé, yaqyaq-a. Yaq Mbumbukiam,
ndego kuku neka sambi ndini-etoam, ndǒgoát, zo namba.
12 Zo tozo-møvabat, zenda kaka vǒ-itiamát neka
vōngenøndamat, ate av-té, Mbumbukiam-qa bøi-te eqeieqei
ndægo.
Nginik Mbumbukiam-gi ezoqam, khaiya mboma manqat
ndøkhofotaváv zo-te. 13 Evezøza Yesu Keliso-qa tanakh matev
neka Mbumbukiam-qa kuku matev neka Nqova Mbomam-
baqape, ndǒgoát, zo namba, zo ate ndøzøte:go. Neka te
mokho-te, zo nqova kopo tønegó.

Galesia
Pol-qa pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Galesia manqei-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pol Galesia manqei Klisten bawan ezoqam-té genø-peawám. Bugukhokhof khøuwa ndøgo, Pol Galesia manqei-te mǒndøgoám, neka bawan vini-ak, ndigu Zu ezoqam mbain ndigu, Antiok neka Aikonium neka Listla neka Debe taon-te ndøgo, Yesu-qa Manqat Mbomambaqape vǿezømesimam, yaq ndigu vǿ-Klisten-bawan-ezoqam-ez (Kel 13–14).

Taqa zita-te, ti-te ndigu, Zu ezoqam ndøzáv. Yaq āv gizømbemanqatát nqǽgo: Ndigu Mozes-qá guguna manqat bembopáev. Mbain tøgoat, ndigu kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa bøi-te ti-eqeieqei-ez. Yaq nginik Galesia ezoqam, tiqa khavozam manqat, gè-unimanqatiním. Geté Pol taqa yaq-te ge-ewag, yaq ndego nqanek pepa mokho-te, āv gezømbepeawám nqǽgo: Āv taoká. Ezoqa Mbumbukiam-qa bøi-te, sa ndǿgo tiní-ndaføyamba-eztát, Yesu ti-unimanqatintat.

1 No Pól, nqanek pepa nqæpeaumit. No Keliso-gé u-aném. No ambá av nqǽgo, ezoqa ndøveatønēm o ezoqa nø-etoām, sasae. Geté Yesu Keliso ndøveatán, Mbumbukiam namba, nigi Tat, ndego løvøte-te gekhandi:v.

2 No nginik Klisten nøfuap ate ngi:gu namba, khaiya mboma manqat nikhofotaváv zo-te, zo Klisten bawan vinivinimba, Galesia manqei-te nandozo-yageap.

3 Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka sambi matev ndǒgoát, zo-te.

4 Yesu Keliso, ekeza kha, niqa manqa-zapazapa zapayá gene-nqonqotáv, ni nqanek manqei-qape-qa matev soqøsoqa matanam-te betē-khandi:n. Mbumbukiam, ndego nige Tat, āv tømbøe-pøovám. 5 Teqa iz, miavmiav, bèto-eqawát. Amén. Nqanek manqat unimanqatín!

Mbumbukiam-qa Manqat nøme mbaín, ni tizi:-khandi:n

6 No nqova ndafe kandambá, zoqa yaq-te. Mbumbukiam Keliso-qa kuku matev mokho-te, zo yage ndakinak zø-etoám. Geté zo nakhamas-té qazonø-qambunít. Zo ndego zitá qazøte-wuawét, neka nømendim matev vini ndōzōndāpēt, khandi ndape nonqo. 7 Geté nakhoa nøme mbaín, vøzøté-khandǐ:z.

1:4 1:4 Gal 2:20 **1:7** 1:7 Kel 15:1, 24

Ezoqa nøme, zo matavap enegim-qa mba zøgót, neka Keliso-
qa Manqat Mbomambaqape køfigim-qa ndī̄gū. 8 Geté ezoqa
nøme zo Mbumbukiam-qa Manqat vini te:zømesimat, ambá
ndø̄go, av ni zo qati-zømesimam, ndego bèsoqoév. Até
ni nikezán-a, amba manqat vini tøti-zømesimɨn, ni banī̄-
soqoenɨn, o amba enzol ezoqam yan-te tendovisɨn, manqat
vini te:zømesimɨn, ndego bēsoqoevɨn. 9 No nangó qanøzǿ-
eín, av bugukhokhof qeizømbe-ein. Ezoqa khandi miavmiav
ndape-qa yaq-te, manqat vini te:zømesimat, ambá ndø̄go, av
zo qazøte-ewagam, ndego ezoqa bèsoqoév. 10 Ge zô, ndozo-
matavap? No av nqate-manqate, no ezoqa khanakhanakh-
qa nøzǿgo? Ā́v taoká. No Mbumbukiam khanakhanakh-qa
nombogó. No amba ezoqa khanakhanakh-qa tæzø-gonɨn, no
Keliso-ge sasae ezoqam, ambá nøtégoák.

Manqat ndøgo, Pol ezoqa ge:zømesimam, Keliso-té qandowáv

11 Nǿfuap! No zo zøtezat-qa nøzøgó, av nqægo: Manqat Mbo-
mambaqape, no zo qate-zømesimam, ndøgo ambá av nqǣgo,
ezoqam-tē qando-fakhatē. Ā́v taoká. 12 No ambá av nqǣgo,
ezoqam-tē qatøndo-ndāp, o ezoqa me:nømendimām. Geté Yesu
Keliso ekezan nøveáz.
13 Zo mòzoyogém, no bugukhokhof ande āv khatēgoam,
no Zu ezoqam-qa matev manqa o-mba qatondapam.
No bazaføgakh nø-asazát, Mbumbukiam-gi ezoqam vø̄e-
ngiæzotat, neka tiqa bawan evøzam-qa vø̄egoam. 14 No
nøkeza kha ùni nøtevé, nigi atanakha-zapazapa-za-qa manqat
vøténøtēn neka vøembó-pavāt. Neka no nòto-eqanát, ta
matev-te nqanek, neka nogi bawan ezoqam, ndigu namba
qatiqanim, vø̄e-tømbuzu.
15 Geté Mbumbukiam, ekeza kuku matev-te, no é-møndø-
veatán. Okhokho-té qatøqán, neka no vønø̄-akha. 16 Yaq
ndego gematøvem, av nqægo, khøuwa eqeieqei mǿndøndāp,
ndego ekeza Yo nøndo-veatáv, sasae vønø̄-etoam, no Manqat
Mbomambaqape, bawan vini-ak batē-zømesim, teqa yaq-te.
Ndego no nqanek sasae genø-etoam, yaq no ambá av nqǣgo,
ezoqa nøme-tē qatønāv, vønǿ-ovøyām. Ā́v taoká. 17 Neka
no ambá av nqǣgo, Zelusalem taon-tē qatønāv, ti-te ndigu,
ibugukhokhof Keliso-gi u-anim iz gindapem. Mbaín. Geté
no ndaføyambá, Alebia manqei-té qatønáv, yaq taqa zita-te, no
nango Damaskus taon-te vø̄e-qavan.
18 No Zelusalem taon-te, viav misika-qá zita-te mbá
qatemát. Zapa ndǿgo, no Pita omete-qa nogoám. Yaq pula
menás, namba qatiyagam. 19 No Keliso-gi u-anim nøme,

1:8 1:8 1 Ko 16:22 **1:10** 1:10 1 Tes 2:4 **1:11** 1:11 Met 16:17 **1:13** 1:13 Kel 8:3 **1:14** 1:14 Kel 22:3 **1:15** 1:15 Isa 49:1; Gal 2:7 **1:18** 1:18 Kel 9:26-27

qaqasøpøteav. Ezoqa nøme sa ndégo tæ-omét, Zems, ndego
Evezøza Yesu namba gi:qaz.
20 Nqáe! No nqanek manqat, Mbumbukiam-qá bøi-té
qanøzø-peaomít. Ndego mòndæ-otév. No ambá av nqægo,
meakha manqat nøzø-manqatē.
21 No taqa zita-te, Silia neka Silisia manqei-té qatønáv.
22 Ta khøuwa-te ndøgo, Klisten bawabawan ezoqam, Zudia
manqei-te giyageapat, ndigu no kha qeiviáv. 23 Ndigu sa
nqánek gi-ewagám: Ndego ezoqam, ni gengiænotam, ndakin
ezoqa unimanqatin matev-qa yaq-te me:zømesimít, ndøgo
bugukhokhof navap-qa gembogoam. 24 Yaq ndigu no zapaya,
Mbumbukiam-qá iz ndø-eqatát.

2

Keliso-gi u-anim nøme, Pol-qa sasae gi-unimanqatinim

1 Yaq viav 14-qá zita-te mbá, no Zelusalem taon-te nango
qævesez. Banabás namba nitiniáv, Taitus vōi-ituat. 2 No
Zelusalem tøte-vesezát ndøgo: No Mbumbukiam é-møndønø-
veáz, av nqægo, no bànønāv. Yaq no Klisten ezoqám namba
nimiqonáv. Ambá ndigu, ezoqa ewaqape. Geté megetapak
mbá. Yaq no Manqat Mbomambaqape nøzømbe-ovøyám, no
bawan vini-ak qate-zømesimam. Soqaín ndøgo, ndigu noqa
manqat poeveav tøgoat, no bawan vini-ak nqate-zømesim, yaq
no nqanek sasae khokhō sægoāt. 3 Yaq ndigu noqa manqat,
gè-unimanqatiním. Até Taitús-a, ndego no sasae namba
nqatigu, ndego Glik manqei-ak, ndigu pouweáv, ngusum
tekepøtaz. 4 Manqat taqa yaq-te tønefakhán ndøgo: Zapa
ndøgo, ezoqa nøme mòndøgoám. Ndigu Klisten ezoqam-
qa me:qeivám, neka Klisten ezoqam namba vøe-tøkuatam.
Ndigu niqa matev qeivi-qa ndøgoám, khonoam-té, ni Keliso
Yesu genqovotan. Yaq ndigu ni Mozes-qa guguna manqat
mokho-te nqawa ambam-qa nigoám. 5 Geté ni tiqa manqat-
te, poev elavøqase veeáv. Zapa ndøgo, ni āv qanimbi-pøovám
nqægo: Unimanqatin Manqat Mbomambaqape, ni zo qati-
zømesimam, oskia begó zo namba.
6 Ndigu ezoqam, iz-akhayapak ndigu, Zelusalem taon-te
ndøgo, noqa manqat mòndø-unimanqatiním, neka manqat
nøme einiáv, taqa yaq-te. Geté, unimanqatín. No-te, tiqa iz
akhae gigiap-qapé mbá. Zapa ndøgo, Mbumbukiam ezoqa
ambá av nqægo, bavokhō genø-gevezoāt. 7 Yaq ndigu mege-
tapak, āv gini-matøvemém nqægo: No Mbumbukiam, bawan
vini-ak Manqat Mbomambaqape zømesim nonqo ndøveatán,
ate av-té, Pita ge:veatav, Manqat Mbomambaqape Zu ezoqa

1:21 1:21 Kel 9:30 **2:1** 2:1 Kel 15:2 **2:4** 2:4 Gal 1:7; 5:1, 13 **2:7** 2:7 Kel 22:21

nde:zømesimit. 8 Mbumbukiam, ndego Pita u-anim iz gembo-
etoam, Zu ezoqam teqa Manqat te:zømesimat, ndego até nó-a,
u-anem iz vønø̄-etoam, bawan vini-ak vøté-zømesimāt. 9 Yaq
Zems neka Pita neka Zion, ndigu ezoqa uni kandakanda-
in ndizæza, ndigu møndø-matøvemém, av nqægo: Iz Mbum-
bukiam nø-etoám, nqanek sasae nqægot, yaq ndigu no neka
Banabas zenda kaka vønī-itiam. Yaq ni manqat āv qati-
kopo:ném nqægo: Ni Manqat Mbomambaqape, bawan vini-
ak nití-zømesimít neka ndigu Zu bawan-ak vøe-zømesimīt.
10 Nqanek manqat mbá ginimbi-eín: Zo gigiap-av ezo-
qam, Zelusalem Klisten bawan mokho-te ngigu, sekembá
sozozø̄-tøkeét. Yaq no mǿe-unimanqatín taqa yaq-te, neka
bazaføgakh vø̄e-asaz.

Pol Pita manqa-zapa-qa yaq-te gembo-ovøyam

11 Khøuwa nøme, Pita Antiok taon-te gegeavun, no
ndaføyamba nomboponqóm. Zapa ndøgo, matev nøme
gematanam, soqaín. 12 Bugukhokhof, Pita bawan vini-ak
namba, lou mǿndælogám. Geté ezoqa nøme gifakhaz, ndigu
Zems gendo-khofotaz, ndego nangó genøsinán, neka bawan
vini-ak namba, lou logemáv. Zapa ndøgo, Zu ezoqa nøme,
ndigu sekembá sege-matavupám, av nqægo: Ndøgo soqaín,
bawan vini-ak namba toqo-tøkua, ndigu ngusum qogøzatav
ndigu. Yaq Pita ndigu Zu ezoqam, møe zøgoám. 13 Yaq ndigu
Zu ezoqa nøme, Antiok taon-te ndøgo, Pita-qa matev, gèmbo-
paevém. Yaq ndigu lou sekemba logemáv, Klisten ezoqa
nøme namba, ndigu Zu bawan-ak mbain ndigu. Até Banabás-
a, Pita-qa matev vømbōpaev. 14 No qæqeiv, ndigu nakhoa
ndaføyamba paeveav qagoam, av unimanqatin Manqat
Mbomambaqape ndæmanqate, yaq no Pita ezoqa ewaqape-
qa bøi-te, āv qambøe-eín nqægo, "Qo Zu ezoqám. Geté qo
andé bawan vini-ak me qoteyagé. Qo Zu ezoqam-qa matev
pøpøvumáv, av bugukhokhof qoqotegoam, qo Klisten ezoqam
mbain qoqogoam. Ndøgo kopømbá. Geté gekha zapâ, ndakin
qoqosinaq, neka ndigu bawan vini-ak ndoqozø-pouwe, ande
Zu ezoqam me ti:yagat?"

Mozes-qa guguna manqat qoté-khandi:qák, geté Yesu toqo-unimanqatin

15 Yaq no Pita manqat nøme, āv qambøe-eín nqægo,
"Unimanqatín. Ni Zu ezoqa ziqaním. Ni ambá av ndǐ:gu,
bawan vini-ak, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu. 16 Geté
ni ndakin mǐzi:nøtén, Mbumbukiam ezoqa, ndaføyamba
ambá ta zapaya ndø̄go, tenezæzā, ndigu guguna manqat
ndimbopaev. Geté ndego ndaføyamba, nqánek genezæzá,

2:10 2:10 Kel 11:29-30 **2:12** 2:12 Kel 11:3 **2:16** 2:16 Kel 15:10-11; Lom 3:20-28; Gal 3:11

Yesu Keliso ndi-unimanqatinat. Até ní-a, ni Keliso Yesu nqánek qazi:-unimanqatiním. Ni āv qazi:-matøvemém nqǽgo: Mbumbukiam ni ndaføyamba nqánek genenæná, Keliso tizi-unimanqatinim, ambá ndōgo, ni Mozes-qa guguna manqat tizimbo-pavat. Zapa ndøgo, ezoqa kopo kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa bøi-te, ta mokho-te ndøgo te:-ndaføyamba-ev, ndego Mozes-qa guguna manqat ndembopaev."

17 Ni Zu ezoqam ndakin Keliso mokho-te Mbumbukiam-qa bøi-te ndaføyamba-qa nqeigu, yaq ni mòiqeivím, ate ní-a, ni manqa-zapa-ús. Av tægoat ndægo, yaq gê, Keliso ni manqa-zapa gone-qa nígu? Āv taoká. 18 Geté no manqa-zapa nqánek qatégó, nqawa tæsinan, neka Mozes-qa guguna manqat nqawa vøembópāev. Zapa ndøgo, no é-møeqeív, av nqægo, ndøgo kopømba mbaín tønøtøke, Mbumbukiam-qa bøi-te tæ-ndaføyamba-en. 19 No bugukhokhof Mozes-qa guguna manqat paev-qa nogoám. Geté kopømba mbaín. Yaq teqa guguna manqat, no andé manqa ovøyam-té qanøvé, løvøte vønō-etoam. Keliso tae mutui-te genanim, no té namba sòtumu-pakhaén. No ndógo tøtenaním: No Mbumbukiam-qa banøyagé. 20 Yaq nakémbá. No nøkezan, ndakin yageáv. Geté Keliso ndøyagé, no mokho-te. No ndakin nqanek manqei-qape-te nqæyage, no unimanqatin matev-té qatøyagé, Mbumbukiam-ge Yo-te, ndego kuku ndømbogo no-te neka ekeza kha sa genqonqotav, no zapaya. 21 Mbumbukiam-qa kuku matev, no-te gego, no genømbó-qasiák. Unimanqatín. Ezoqa Mbumbukiam-qa bøi-te amba ndōgo tini-ndaføyamba-ezīn, Mozes-qa guguna manqat timbo-paevɨn, yaq Keliso ambá khokhó sege-nanimín.

3

Keliso toqo-unimanqatin o khafeap matev toqombo-pavat, ndøgo matev ùnime:-vinivinimbá

1 Zo Galesia ezoqam, zo zó-kawakawa-ez? Gê, zo ezoqa sapi manqāt zøvewam? Ni zo Yesu Keliso-qa yaq-te, ùni nizømbe-ovøemám, tae mutui-te gitøkewem, yaq zo manqa mokho vozōndapem. 2 No manqat kopo zønømbé-einīm? Gê, zo Nqova Mbomambaqape, Mozes-qa guguna manqat paev mokho-té qazonø-ndafem? Āv taoká. Zo ndego nqánek qazøte-ndafém, zo Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape qazo-ewagam neka vozō-unimanqatinim.

3 Zoqa matev, mokho mbaín. Zo Nqova Mbomambaqape-qá bazaføgákh qazøte-ngazém. Yaq gekha zapâ, zo ndakin zoqa yageap, zøkeza bazaføgakh-te khoui-qa ndozogo? 4 Zo

2:20 2:20 Gal 1:4

Mbumbukiam namba, mbomambá sozoyagám. Yaq gê, zo
khokhó sozóyagam? No nqæmatavap, mbaín! 5 Gê, zo Mbum-
bukiam Nqova Mbomambaqape ta zapaya ndøgo tezømbé-
etoumit, neka zo mokho-te umingiap matev vinivinimba,
ta zapaya ndøgo tezømbégot, zo guguna manqat nqazombo-
paev? Āv taoká. Ndego matev av nqægo, ta zapaya nqánek
gezømbegót, zo Manqat Mbomambaqape qazo-ewagam neka
vozō-unimanqatinim.
6 Ndǽ! Eibleem zombøe-matøvemēm? Ndego
Mbumbukiam, gè-unimanqatín. Yaq Mbumbukiam ndego
ta zapaya ndøgo, ndaføyamba-qape me:veó. 7 Yaq zo vǿezøtéz:
Uni Eibleem-gi zi ndígu, ndi-unimanqatinat. 8 Mbumbukiam-
qa Manqat, é-møndø-eín, av nqægo: Bawan vini-ak ti-
unimanqatinim, yaq Mbumbukiam ndigu ndaføyamba
mé:zǽb. Yaq nakémbá, ndego Eibleem āv gembøe-eín
nqǽgo, "Qo mokho-te, no bawabawan ate ndi:gu, matev
eqeieqei nøzø-matønumát." 9 Eibleem Mbumbukiam, gè-
unimanqatín, yaq ndego matev eqeieqei vømbō-matanam.
Yaq nakémbá, gekha ezoqām ndigu, ndi-unimanqatinat, av
Eibleem ge:-unimanqatintam, Mbumbukiam ndigu matev
eqeieqei zømatanám.
10 Geté gekha ezoqām ndigu, Mozes-qa guguna manqat-
te ndo:taza, Mbumbukiam-qa bøi-te ti-ndaføyamba-ez, ndigu
mǿndø-soqoéz. Ti-te ndigu Mbumbukiam yaq-fia ndǿtá. Zapa
ndøgo, ezoqa kopo mbaín, ndego teqa manqat ate ndægo
ndembopaev. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv
qane-peawáp nqǽgo: Gekha ezoqām ndigu, Mozes-qa gu-
guna manqat ate ndægo paeveav ndigu, ti-te ndigu Mbum-
bukiam yaq-fia ndǿtá. 11 Ndakin bavokho-qapé. Ezoqa
kopømba mbaín, guguna manqat mokho-te, Mbumbukiam-
qa bøi-te te-ndaføyamba-ev. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-
qa Manqat, āv qane-eín nqǽgo: Ezoqam ndøgo tené-
ndaføyamba-év, te-unimanqatintat. Yaq géyagét. 12 Keliso
toqo-unimanqatin o Mozes-qa guguna manqat toqombo-
pavat, ndøgo matev ùnime:-vinivinimbá. Zapa ndøgo, Mozes-
qa guguna manqat paev mokho-te, ezoqa sa ndígu tíyagát,
ndigu uni timbøepavat.
13 Ni bugukhokhof Mozes-qa guguna manqat, paev-qa
zigoám. Geté kopømba mbaín. Yaq Mbumbukiam ni yaq-
fia taev-qa nigoám, ta zapaya. Geté Keliso ni gènqovotán.
Mbumbukiam niqa manqa-zapa-qa yaq-fia, te-te ndégo
tenøtá. Unimanqatín. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat,
āv qane-peawáp nqǽgo, "Gekha ezoqām ndego, tae-te

3:6 3:6 Gen 15:6 **3:8** 3:8 Gen 12:3; Lom 4:3, 16 **3:10** 3:10 Deut 27:26 **3:11** 3:11 Hab 2:4; Gal 2:16 **3:12** 3:12 Lev 18:5; Lom 8:3 **3:13** 3:13 Lom 8:3; Deut 21:23

tetøkewat, te-te ndego, Mbumbukiam yaq-fia ndòtá.” 14 Keliso
nqanek matev tene-matanám ndøgo: Matev eqeieqei ndøgo,
Mbumbukiam ge-ein, bawan vini-ak tezøgo, Keliso Yesu
mokho-té qabenøzø-fakhán. Mbumbukiam Eibleem, manqa
mbusa āv tembøevé. Yaq ni nqazi-unimanqatinat, Nqova
Mbomambaqape bizī:ndafem, av Mbumbukiam manqa
mbusa ge:ve.

Mbumbukiam Eibleem-te manqa mbusa é-møndøvé, yaq váev, Mozes-qa guguna manqat qafakhan

15 Nøfuap! Zo mòzøte-zøtéz. Ezoqa manqa tikopo:nem
neka poev vø-unimanqatinī̃m, yaq ezoqa nøme kopømba
mbaín, tiqa manqat-te, manqat nøme to:-awam o tiqa manqat
vønqagimēm. Yaq matev até kopó. Manqa mbusa ndøgo,
Mbumbukiam Eibleem-te geve, ezoqa kopømba mbaín, ti-
enendem. 16 Ta manqa mbusa ndøgo, Mbumbukiam Eibleem
neka tege zeo-té genøvé. Mbumbukiam-qa Manqat einiáv
av nqægo, manqa mbusa tegi zi-tē genøvē, geté tege zeo
kopo-té genøvé, Eibleem namba. Ngenek zeo, Kelisó.
17 Noqa manqa mokho nqánek: Mbumbukiam Eibleem
namba, poev ge-unimanqatin, yaq viav 430-qa zita-te, Mozes-
qa guguna manqat qafakhan, ta guguna manqat ndøgo,
kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa manqa mbusa tønqawa,
ibugukhokhof Eibleem-te geve. Ta manqa mbusa ndøgo, os-
kia ndøgoát. 18 Ni Mbumbukiam matev mbomømboma, amba
Mozes-qa guguna manqat paev mokho-te teni-etoam:in, yaq
manqa mbusa ndøgo, Eibleem-te geve, ambá khokhó. Geté
Mbumbukiam Eibleem matev āv gembøe-etoám, av manqa
mbusa gembøeve. Yaq-mbá.

Mozes-qa guguna manqat-qa sasae, ndøgo ibusa-ibusa nonqó

19 Av tægoat ndægo, ni tizi-unimanqatinim, ndøgo gigiap-
qapē, yaq gê, Mozes-qa guguna manqat, mokho gekhâm?
Mozes-qa guguna manqat, ndógo tønefakhán: Ni tàbizi-
qeivím, av nqægo, manqa-zapazapa ndøgo, ni qazigoatun,
ùnime:-soqá, Mbumbukiam-qa bøi-te. Guguna manqat
ndøgo, enzol ezoqam Mozes gembo-etoam, sa ndógo tønégoát,
atema Eibleem-ge zeo vømøfakhān, teqa yaq-te, Mbum-
bukiam manqa mbusa gembøeve. Guguna manqat, ni nging-
inam mokho-té qanøni-fakhán. Ngenek nginginam, Mozés.
20 Geté Mbumbukiam Eibleem namba manqat gi:kopo:nem,
ndøgo nginginam mbaín. Mbumbukiam manqat ekezan
mbo-eín.
21 Yaq gê, yaq Mozes-qa guguna manqat-a, yaq manqa

3:16 3:16 Gen 12:7 **3:17** 3:17 Exo 12:40 **3:18** 3:18 Lom 4:14 **3:19** 3:19 Lom 5:20; Kel 7:38 **3:21** 3:21 Lom 8:2-4

mbusa ndøgo, Mbumbukiam Eibleem-te geve, qaqae matev tógo? Av̄ taoká. Zapa ndógo, Mozes-qa guguna manqat, ni amba khandi tøni-etoamin, yaq ni Mbumbukiam-qa bøi-te, ambá ndógo tizi:-ndaføyamba-enín, teqa guguna manqat tizimbo-pavatin. 22 Geté Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-eín nqǽgo: Ni ezoqa ewaqape, manqa-zapa-qá mokho-té qazu:gú, neka ni bazaføgakh mbaín, Mozes-qa guguna man-qat tizimbo-pavat. Yaq nakémbá, Mbumbukiam, ta khandi ndøgo, taqa yaq-te ibugukhokhof manqa mbusa geve, ndígu tezǿ-etoám, ndigu Yesu Keliso ndi-unimanqatinat.

23 Nqanek unimanqatin matev fakhaneav qagoam, ni Mozes-qa guguna manqat mokho-te, løvønat zigoám, neka ande ndimbula ezoqam me vizī:goam. Geté unimanqatin matev qandovea, ni zìfakhán. 24 Ni guguna manqat-qá mokho-té qazu:goám. Yaq ni tøtøpøtambám ndógo, atema Keliso vømōfakhan. Geté ndego gefakhan, yaq ni Mbumbukiam-qa bøi-te, nqánek qazí:-ndaføyamba-én, ni Keliso tizi:-unimanqatintat. 25 Unimanqatin matev qafakhan, yaq ni ndakin Mozes-qa guguna manqat, sekemba tøpøtønateav̄.

Ni mizi-Mbumbukiam-gí-nakheis-én, ni Keliso nqazi-unimanqatinat

26 Zo ate ndøzøte:go, Keliso Yesu nqazo-unimanqatinat, zo òzo-Mbumbukiam-gí-nakheis-éz. 27 Zo ibøkha iz qazon-dapem, zo Keliso mokho-té qazotu:gú. Neka zo ndego andé ndabua me zøte-uzáp. 28 Yaq nakémbá zo vinivinimba mbaín, zo Zu ezoqam neka zo bawan vini-ak, neka zo ezoqa iz ndøzøgo neka zo iz mbain ndozogo, neka zo angana neka zo sakheis. Keliso Yesu mokho-te, zo kopó. 29 Zo Keliso-qa mokho-te tozotugoat, zo Eibleem-gí zí. Yaq zo Eibleem-gi zi to-zogoat, zo matev ndòzo-ndapém, taqa yaq-te, Mbumbukiam Eibleem manqa mbusa gembøeve.

4

1 Zo mòzøte-zøtéz, gekha nakhasām ndego, vaev-te eve-qa gigiap ate ndægo to:kawaev, ndego khapelavøqase zua ndego, ndego andé khokho sasae ezoqam me me:gó, oskiá ndøgo, gigiap ate ndægo, teqa ndøgo. 2 Yaq ndego ezoqam-qá mokho-té gunu:gú. Ndígu timbo-kewagét, atema ta khøuwa-te ndøgo, tege eve gezav, gigiap ate ndægo to:kawaev. 3 Até ní-a, ni Ke-liso unimanqatinteav qazigoam, ni andé nakheis me zi:goám, neka manqei-qape khafeap matev neka matavap mokho-té qazu:goám. Ni andé tigí khokho sasae ezoqam me zi:goám.

3:23 3:23 Gal 4:3 **3:24** 3:24 Lom 10:4 **3:26** 3:26 Zion 1:12 **3:27** 3:27 Lom 6:3 **3:28** 3:28 Lom 10:12 **3:29** 3:29 Lom 4:13 **4:3** 4:3 Kol 2:20

4 Geté, khøuwa eqeieqei qandap, av Mbumbukiam ge:zav,
ndego ekeza Yo ndokhofotáv, sævam-te vømōqan. Até ndegó-
a, Mozes-qá guguna manqat mokho-té gunu:goám. 5 Ndego
tenegeavún ndøgo: Ezoqa génqovotáz, ndigu guguna manqat
mokho-te gu:goam, yaq ni bizī:-Mbumbukiam-gi-nakheis-en.
6 Ni Mbumbukiam-gi nakheis nqazigu, Mbumbukiam
niqa mbøni-te, ekeza Yo-ge Nqova Mbomambaqape
ndokhofotáv. Yaq ngenek ni mokho-te, Mbumbukiam
"Tat" mbo-akhaematún. 7 Yaq nakémbá, zo ambá av
nqǣgo, ande khokho sasae ezoqa me sekembā sozogō. Av
taoká. Zo Mbumbukiam-gí nakhéis. Yaq zo Mbumbukiam
yage eqeieqei-qape zø-etoám, ndøgo ekeza nakheis nonqo
ndemendewe.

Pol Galesia ezoqam gezø-fofogim, ndigu guguna manqat-te nango givesez

8 Ibugukhokhof, zo Mbumbukiam zøtezateáv. Zo khape
mbumbuk-qá mokho-té qazotugoám, neka zo ande tigi
khokho sasae ezoqam me vøzøtēgoam. Ezoqa ndigu mbum-
buk zø-akhaematún. Geté ndigu uni mbumbuk-aním mbá.
9 Zo ndakin Mbumbukiam mòzøte-zøtéz. O, unimanqatin
nqánek. Zo Mbumbukiam me:-otév. Geté, áv khané:go, zo
khafeap matev-te neka khape mbumbuk-te nqawa ndozo-
vesezet, ndigu bazaføgakh mbain ndigu neka kopømba mbain
ndigu, zo tizøtøke? Gekha zapâ, zo tiqa mokho-te nqawa gone-
qa ndozogo, nqawa vozó-tigi-khokho-sasae-ezoqam-ēz? 10 Zo
khøuwa nøme, gigiap-qape zøtezæzá, løvøyak nøme-te neka
viav-te. Yaq zo ndozo-matavap, tozo-khatiwat, zo Mbum-
bukiam ndaføyamba me:zæzá. 11 No nòzø-fofogeáp zo. Andē
noqa sasae ate ndægo khokho vøtégō, zo mokho-te bazaføgakh
qæ-asazat.
12 Nøfuap! No Zu ezoqám. Geté no ndakin ambá av
nqǣgo, Mozes-qa guguna manqat mokho-te, ndaføyamba-qa
nøgō, Mbumbukiam-qa bøi-te. No nqazø-pouwe. Zo noqa
zøtéqeivát, taqa yaq-te. Até nó-a, no andé zo me nøtegoám,
no zo namba qategoam. Zo no-te mbøni vaev etopøteáv,
atema ndakin. 13 Ta khøuwa-te ndøgo, no zo Mbumbukiam-
qa Manqat ande qate-zømesimat, no enqoni nøvitát. 14 Geté
oskiá ndøgo, noqa enqoni zo viniv qazø-etoam, zo no san-
qambeáv neka qasi:veáv. Geté zo sòzo-khatombém. Uni-
manqatín. Zo no andé enzol ezoqam me o Yesu Keliso
me zøte-khatombém. 15 Zo Mbumbukiam-qa Manqat ande
qazøte-yogem, zo khanakhanakh kandambá qazondapem. No
mòtenøtén. Ta khøuwa-te ndøgo, zo kopømba tozogoni:n, zo

4:4 4:4-5 Zion 1:14; Lom 1:3 **4:6** 4:6-7 Lom 8:15-17 **4:10** 4:10 Lom 14:5; Kol 2:16

ambá zøkeza bøi zokhawaín, no vozonø̄-etøomemiin. Zapa
ndøgo, zo kuku kandambá qazogoam no-te. 16 No zo uniman-
qatin manqat nqazø-manqate, yaq gê, no ta mokho-te ndøgo,
møezø̄-qaqa-ezoqam-en?
17 Nandiv khokho nømendim ezoqam, ndigu gawáp zo-te.
Geté ndigu ambá av nqægo, zo tøkeam-qa zøgō. Ndigu zo
qatozoat-qa mba zøgó, no-te. Ndigu sa nqánek qazøpoév, zo ti-
te gawap tøzøgoat. 18 Gawap taqagoat, ndøgo qanimáv, matev
eqeieqei-te taqagoat. Zo ambá oskia zøgoníin, ambá ta-mba
ndøgo, no zo namba tøtegoat. 19 Nogi nakhei mbomømboma!
No viniv nangó qatøndapét zo zapaya, ate av-té, sævam viniv
tundap, tui-ova, atema Keliso-qa matev zo mokho-te uni
vømé-khouwēv. 20 Noqa poev kandambaqape nqánek: No
ndakin zo-té qabanøgó. No amba zo namba tøtegoniin, yaq
no manqat ambá ndaføyamba nøzø-manqateín, kuku matev-us.
Zapa ndøgo, no nqova ndafe kandambá, zoqa matev-qa yaq-
te, neka nø̀zø-fofogeáp.

Sœla neka Hega, tiqa emanqat

21 Zo ezoqam, zo poev ndøzøgo, guguna manqat mokho-
te tozotugoat, gê, zo mozóyogem, guguna manqat, gekha
manqāt ndø-ein? 22 Av qane-peawáp nqægo: Eibleem nakhei
angana menás gimboqaz. Nøme ndego, tegu sasae sævam
Hega-té gemøqán. Geté nøme ndego, ekeza zas-té gemøqán,
Sæla. 23 Tege yo, ndugu sasae sævam-te gemboqan, ndego
ezoqam-qá manqa vøovam-té genøqán. Geté, tege yo, tegu zas-
te gemøqan, ndego ndøgo tenøqán, av Mbumbukiam manqa
mbusa geːve. 24 Nqanek emanqat, yaya ni-etæ. Nginik
sakhei menas, andé poev menas me meːgó, Mbumbukiam
ezoqa namba giː-unimanqatinim. Poev nøme, Sainai olol-
té ge-unimanqatín, Mozes-qa guguna manqat vøzø̄-etoam.
Ta matev ndøgo, andé Hega me meːgó, ndugu khokho sasae
sævam, Eibleem-ge nakhasa anganeam nøme gumboqan.
Yaq ta guguna matev mokho-te, até ní-a, vizī-khokho-sasae-
ezoqam-en. 25 Ezoqa ndakin Zelusalem taon-te, Mozes-qa
guguna manqat ndimbopaev, ndigu andé khokho sasae ezo-
qam me meːgó, ate av-té, Hega nduigu, ndugu Sainai olol
guikhamas, Alebia manqei-te ndøgo. 26 Geté ni Klisten ezo-
qam, ni ambá av nqægo, ande khokho sasae ezoqām. Zapa
ndøgo, ni Zelusalem ndakinak taon-ák, ova nqoːgo. Ndøgo
andé nigú evó. 27 Tuqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv
qane-peawáp nqægo,
"Qo khanakhanakh mbá qanegó,
qo sævam, nakheis mbain ndoqogo.

4:22 4:22 Gen 16:15; 21:2 **4:23** 4:23 Lom 9:7-9 **4:26** 4:26 Iblu 12:22; Veve 21:2, 10 **4:27** 4:27 Isa 54:1

Qo khanakhanakh-us ndø-akhá,
qo nakheis qazøneav qagoam.
Zapa ndøgo, qo qakhapus mba nqoqoyage,
qo nakheis segeqá-goát. Kopoav-qapé.
Āv taoká, av sævam nømu nduigu, zivis-us ndugu.”
28 Nøfuap! Nqáe! Mbumbukiam Eibleem-te manqa
mbusa ndøvé, yaq Aezek vōqan. Yaq zo até kopó. Mbum-
bukiam manqa mbusa ndøvé, zo vozō-Mbumbukiam-gi-
nakheis-ez. 29 Ta khøuwa-te ndøgo, ndego Hega-ge yo, Is-
mael, ndego ezoqam-qa manqa vøovam-te geqan, Aezek,
ndego Mbumbukiam-ge Nqova-qa poev-te geqan, soqaqape-
té genø-aumám. Até ndakín-a, matev até kopó. Ndigu
ezoqa nøme, zo guguna manqat paev-qa ndizøgo, ndigu
zo soqaqape-té ginø-abét, zo Mbumbukiam-ge Nqova-te qa-
zofakhaz. 30 Geté Mbumbukiam-qa Manqat, áv khané-
ein? Ndøgo āv qane-peawáp nqǽgo, “Nanduv khokho sasae
sævam, vȍkhofotáv, ekeza yo namba.” Zapa ndøgo, khokho
sasae ezoqam-ge yo, kopømba mbaín, zas-anim-ge yo namba,
eve-qa gigiap to:kawaev. 31 Nøfuap! Yaq nakémbá, ni ambá
av nqǽgo, andē khokho sasae sævam-gī nakheīs, neka Mozes-
qa guguna manqat mokho-tē qazu:gū. Geté ni Eibleem-gu
zas-anim-gí nakheís.

5

Keliso ni genqovotan

1 Ni Keliso gènqovotán, guguna manqat-qa mokho-te
qazu:goam. Yaq ndakin ni nqanek nqovotønat matev-te,
oskia tàbizi:gú. Yaq nakémbá, zo føgøføgakh ndøwaniáp,
neka nango ndøvèsȅz, ta viniv-te ndøgo, ni ande khokho
sasae ezoqam me qazi:-eqatam. 2 Nqáe! No Pol, nqazø-
manqate. Zo ngusu qogøzat matev mokho-te, Mbumbukiam-
qa bøi-te ndaføyamba-qa tozogoat, yaq matev ndøgo, Ke-
liso zoqa gematanam, gezø-tøkeák. 3 No nqawá qanøzø-
eín: Gekha ezoqām ndego, ngusu qogøzat matev mokho-te,
Mbumbukiam-qa bøi-te ndaføyamba gone-qa ndego, ndego
Mozes-qa guguna manqat ate ndægo bembopáev. 4 Zo
gekha ezoqam, zo Mozes-qa guguna manqat paev mokho-
te, Mbumbukiam-qa bøi-te ndaføyamba gone-qa ndozogo, zo
mòzoqatáz, Keliso-te. Zo Mbumbukiam-qa kuku matev,
zitá qazøte-wuøém. 5 Geté ni ezoqam, Mbumbukiam-ge
Nqova Mbomambaqape mokho-te nqaziyage, ni ta-mba
nqánek qazio-taná: Ni Mbumbukiam ndaføyamba nqánek
genénæmb, ni Keliso tizi:-unimanqatintat. 6 Zapa ndøgo,

4:28 4:28 Gen 15:4-5; Lom 9:7 **4:29** 4:29-30 Gen 21:9-10; Zion 8:35 **5:6** 5:6 1 Ko 7:19; Gal 6:15

Keliso Yesu mokho-te, ndøgo gigiap-qapé mbá, ngusum e-
má tiqambø-kepøtøzēm, ó, kepøtøzateav vøgoat. Geté gigiap-
qape nqánek, Keliso tizi-unimanqatintat neka kuku matev
vøníǵoāt.
7 Zo mbomambá sozongazém, Klisten matev-te. Yaq gê,
zo matavap, gekha ezoqām zø-enegim, unimanqatin manqat
sekemba paeveav ndozogo. 8 Manqat ndøgo, ezoqa nøme
zo ndezømesim, ambá av nqægo, Mbumbukiam-tē qando-
fakhatē, ndego zo gezø-akha. Av taoká. 9 Zo mòzøte-zøtéz:
Flawa poponøvem nonqo khapelavøqase, flawa-te toqotu-
pomogim, yaq ate ndiːgu segé-popoéz. Yaq matev até kopó.
Khokho nømendim manqat khapelavøqase tøgoat, yaq ndøgo
segé-khouwév, ezoqa vøtubām. Ezoqa kopoáv. 10 Geté no
āv qate-unimanqatinát nqægo: Zo Mbumbukiam zøtøké.
Yaq zo tiqa matavap vini ndapeav tòneːgó. Yaq gekha
ezoqām ndego, zoqa matavap ndezø-enegimit, ndego yaq-fia
nqosøgeap betēndap.
11 Nøfuap! Gèmbo-mataváp. No amba ezoqa tøte-
zømesimin, av nqægo, ngusum yà bezøqogāz, yaq no Zu
ezoqam soqaqape-te ambá géveemák. No ezoqa amba
zømesipøteav tøgonin, Keliso-qa løvøte mokho-te tikhandiːz,
ndego tae mutui-te genanim, yaq no Zu ezoqam, qaqa ambá
genǿgonemák. 12 No nqæmatavap, ndigu ezoqam zo ngusu
qogøzat-qa yaq-te matavap ndizø-enegim, ndigu sà be-apét, até
nqazí-a, bē-ovob.
13 Nøfuap! Zo Yesu nqovotøzat matev-té genøzø-akhá. Geté
ndego ambá av nqægo, zo nqānek gene-nqovotāz, zo matev
vinivinimba sa tozo-matønumit, av zøkeza ndøzømbe-poev. Av
taoká. Geté zo kuku matev bezøgó, yaqyaq-a, vøe-tøkeam.
14 Zapa ndøgo, manqat kopo ndøgo, Mozes-qa guguna man-
qat ate ndægo ndøgutøve, nqánek: “Ezoqa nøme-te, kuku
āv tabetaqambeːgó, av qakeza kha-te kuku ndaqambeːgo.”
15 Geté zo izuizu tozo-keføngimat, neka kopømba ande av
søvakha gigiap ndiːgu, izu kha vøzøløgāt, zo aiyá qagó, andé
vøzøté-khoumbām.

Nqova Mbomambaqape-qa matev neka kha-qa poev matev

16 No zo āv qazømbé-eín nqægo: Zo Nqova
Mbomambaqape-qá mokho-té qanuyagé, ndego zo
bēnøzøgim. Yaq zo manqa-zapazapa zógoák, av zøkeza kha
ndømbøe-poev. 17 Kha-qa poev, Mbumbukiam-ge Nqova
namba, gènøfeáp. Neka Mbumbukiam-ge Nqova, ezoqam-qa
kha-qa poev namba ndēːnøfēāp. Qaqa ndøgó, yaqyaq-a. Yaq
nakémbá, matev eqeieqei ndøgo, gone-qa ndoqogo, kopømba

5:9 5:9 1 Ko 5:6 **5:10** 5:10 Gal 1:7; 2 Ko 11:15 **5:13** 5:13 1 Pita 2:16 **5:14** 5:14 Lev 19:18; Lom 13:9 **5:17** 5:17 Lom 7:15-23

mbaín toqogo. 18 Geté zo Nqova Mbomambaqape tezømbo-
megetat, yaq ndøgo viní. Zo ndakin ambá av nqægo, Mozes-qa
guguna manqat-qa mokho-te sekembā søzøtu:gū.
19 Ni kha-qa poev mìzi:nøtén. Taqa poev nqánek: Mambe
okho matēv, neka sakhei o angana qovesam matēv, neka
gekha manqa-zapazapa nøme ndøgo, av nqægo. 20 Neka
kha-qa poev nøme nqánek: Tae khøuwiap vizap matēv o
mbumbuk akhayam matēv, neka manqa-sisi matēv, neka
sanqambap matēv, neka manqa itumbam matēv, neka gigiap
qovet matēv, neka qaqa matēv, neka qakeza kha eqawat
matēv, neka qaqae matev. 21 Neka kha-qa poev nøme nqánek:
Ova matēv neka ibøkha soqa izam matēv neka lou loge møqæ
matēv neka gekha matev soqøsoqa av nqægo nøme ndøgo.
No nqawá qanøzø-eín, av bugukhokhof qazømbe-manqatam:
Gekha ezoqām ndigu, matev av nqægo ndimatanam, ndigu
Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te gemó-fakhazák.
22 Geté mokho ndøgo, Mbumbukiam-ge Nqova-te ndøndo-
fakhate, nqánek: Kuku matēv, neka khanakhanakh matēv,
neka sambi matēv, neka aiyaiyav matēv, neka tanøtanakh
matēv, neka matev mbomømboma gone matēv, neka matev
eqeieqei-te tøkenømbem matev, 23 neka qakeza kha voat neka
eqeieqei nøzøgim matev. Nqanek matev ate nqægo, guguna
manqat kopo nqawateáv. 24 Gekha ezoqām ndigu, Keliso
Yesu-gi, ndigu ekeza kha-qa poev sekemba gembó-pavaták.
Ndigu kha-qa poev, tae mutui-té ginø-tøkeém, poev soqøsoqa
ate ndægo namba. 25 Ni Nqova Mbomambaqape, khandi
ndakinak gini-etoam, ni ndégo teabeni-nøzøgím. 26 Ni bizi-
khambùvǎp, neka yaqyaq-a qaqa biziløòzū, neka yaqyaq-a
ova bizi-manqàtē.

6

Qo gigiap ndøgo toqópeá, av qoqote-ogeakh

1 Nøfuap! Zo mokho-te ezoqa nøme manqa-zapa tego, yaq
zo ezoqa, Nqova Mbomambaqape nanduzumbu-gu, ndego
gèmbo-tøkeém. Kuku matev-ús. Geté zøkeza kha, gèqeiví.
Soqaín ndøgo, teqa matev, atē zō-a, manqa-zapa-te tø-itub.
2 Zo yaqyaq-a, viniv eqawat-qa yaq-te, gètøkeám. Av tøzøtegoat
ndægo, zo Keliso-qa guguna manqat o-mba zombøé-ndapát.
3 Gekha ezoqām ndego, ndematavap, av nqægo, ndego ezoqa
nøme gèløvubām, getē ndego ezoqa kandambaqapē mbā,
ndego ekeza kha gèmbøe-khavozumít. 4 Ezoqa ewaqape ekeza
matev, yà begevewát. Eqeieqei tøgoat, yaq qo kopømbá,
khanakhanákh. Geté kopømba mbaín, toqote-khambuvupat

5:19 5:19-21 1 Ko 6:9-10 **5:24** 5:24 Lom 6:6; Kol 3:5 **5:26** 5:26 Filip 2:3
6:1 6:1 Met 18:15 **6:2** 6:2 Lom 15:1

av nqægo, qoqa matev eqeieqeĩ, getē ezoqa nøme-qa matev soqaĩn. 5 Zapa ndøgo, ezoqa ewaqape, ekeza viniv ndøzøgó,
ndi-eqægeapet.
6 Gekha ezoqām ndigu, Manqat Mbomambaqape ndi-
upøgim, ndigu yà bembo-tøkeé, ndego nde:zømesim, gigiap
qaniqanimav-te.
7 Zo zøkeza kha mbøe-khavòzā̃m, av nqægo, Mbumbukiam
zimbøē-khavozømēm. Ezoqa kopømba mbaín, Mbumbukiam
tembøe-khavozam. Gèmbo-mataváp. Gekha gigiāp ndøgo,
toqo-ogeakh, qo ndøgo toqópeá. 8 Qo manqa-zapazapa, ande
gigiap soqøsoqa me toqo-ogeakh, yaq ngi:wat matev qotøndé-
pe:tát. Geté Nqova Mbomambaqape toqombo-pavat neka
matev eqeieqei toqo-matønumat, kopømba ande av avøe gi-
giap eqeieqei me toqote-ogeakh, yaq qo khandi miavmiav
qotøndé-pe:tát. 9 Yaq nakémbá, ni matev eqeieqei matanam-
qa yaq-te, bini-ewèzā̃t. Zapa ndøgo, khøuwa eqeieqei-te, ni
avøe gigiap eqeieqei-qape zindúpeá, ni yovitav tøgoat. 10 Yaq
nakémbá, gekha khøuwā ndøgo, ni kopømba tøgoat, ezoqa
nøme matev mbomømboma tizizø-matønumat, ni sà bizizø-
matanám. Bugukhokhof matev mbomømboma, ndígu tizizø-
matanám, ndigu ni namba Keliso nqazi-unimanqatinat.

*Gigiap-qape nqánek, Mbumbukiam khandi ndakinak gini-
etoam*

11 No nqanek manqat-qase, nøkeza zendá qate-peaomít.
Zøtéqeivĩm! Taqa peawap kandakandá.
12 Ndigu ezoqam, zo ngusu qogøzat-qa yaq-te nditøpøtøzat,
ndigu Zu ezoqam-te, iz kandakanda ndape-qa mba ndøgó.
Ndigu sa tinigoatún ndøgo: Soqaín ndøgo, ezoqa soqaqape-
te ti-ab, ndigu ezoqa Keliso-qa yaq-te ti:zømesimat, ndego
tae mutui-te gitøkewem. 13 Ndigu ekezan, Mozes-qa gu-
guna manqat pøpøvumáv, oskiá ndøgo, ngusum ndizø-qogøzat.
Geté ndigu zo ngusu qogøzat-qa tizømbigú ndøgo: Tĩabiti-
khambuváp, av nqægo: Zo tiqa manqat o-mba zotondapé,
taqa yaq-te. 14 Geté no nikeza Evezøza Yesu Keliso mba nøté-
khambuvupát, ndego ni zapaya tae mutui-te genanim. Te
mokho-te, manqei-qape gigiap neka matev, mǒndønaním,
no-te. Neka no nøkezan, manqei-qape matev-te, vøtō-
nanim. 15 Ndøgo gigiap-qapé mbá, ngusum e-má tiqambø-
kepøtøzēm, ó, kepøtøzateav vō̃goat. Geté gigiap-qape nqánek,
Mbumbukiam khandi ndakinak geqa-etoam. 16 Gekha
ezoqām ndigu, nqanek manqat ndimbopaev, Mbumbukiam-
qa sambi matev neka tanakh matev ndǒgoát, ti namba. Ndigu
ezoqam, unimanqatin Mbumbukiam-gí Izlael ezoqám.

6:5 6:5 Lom 14:12 **6:6** 6:6 1 Ko 9:11, 14 **6:7** 6:7-8 Lom 8:13 **6:15** 6:15 Gal 5:6; 2 Ko 5:17

17 Noqa vaev manqat nqánek: No ezoqa viniv nøme mba
benømbòvẽ. Zapa ndǿgo, no nqama ee nqanǿgó, no ezoqa
gizumbam, no Yesu-qa sasae nqægo.
18 Nogi Klisten nøfuap. Nigi Evezøza Yesu Keliso-qa kuku
matev ndǿgoát, zo namba.
Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

6:17 6:17 2 Ko 4:10

Efesus
Pol-qa pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Efesus taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pol Efesus taon Klisten bawan ezoqam-té genø-peawám. Ta khøuwa-te ndøgo, Pol nqanek pepa gepeawam, ndego Lom taon-té geyagám. Ndimbula mokhoté gunu:goám. Gaman ezoqam, ndego ta zapaya ndógo tinimøvøinám, ndego ezoqa Yesu-qa yaq-te ge:zømesimam. Pol nqanek pepa, Tikikus mbo-etoám, yaq ngenek Efesus taon-te vōndap.

Nqanek pepa, ndigu Klisten ezoqam, Efesus taon-te giyagam, bètøkhæ-geveømém, yaq taqa zita-te, ndigu Klisten ezoqa nøme, taon vinivinimba nøme-te giyageapam, bezō-etoam, yaq até ndigú-a, bēgeveømem. Efesus taon ndøgo, kandambaqapé. Ta manqei-te ndógo tøgó, ndakin khøuwa Teki *(Turkey)* ndimbo-akhayam. Ta khøuwa-te ndøgo, Efesus taon-te ndøgo, bisnis kandakanda ndøgoám, neka ndugu khape mbumbukiam Atemis, tuqa khoev kandambaqape vōgoam.

Klisten ezoqam ndigu, Efesus taon-te giyagam, nøme kopokopo ndigu, Zu ezoqám. Geté ezoqa kopoáv, ndigu bawan vini-ák. Pol nqanek pepa mokho-te, nginik Klisten ezoqam, āv gezømbe-peawám nqægo: Ezoqa ewaqape ndigu, ndi-unimanqatinat, ndigu Keliso mokho-te, kopó. Neka nøme nqánek: Ni Klisten bawan ezoqam, ni Keliso-qá khá, neka ndego nigí kawá. Neka ezoqa ndigu, ndi-unimanqatinat, ndigu andé khoév. Ta khoev-qa mui-uk, Kelisó. Neka nøme nqánek: Ni Klisten bawan ezoqam, andé Keliso-gú sævám.

1 No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé uaném. No nqanek sasae nqægot, ndøgo Mbumbukiam-qá poév.

Nqanek pepa zo-té qatø-peaomít, zo Mbumbukiam-gi ezoqam, Efesus taon-te nandozo-yage, zo Keliso Yesu uni ndøzømbøe-paev.

2 Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka sambi matev, ndøgoát zo-te.

Matev mbomømboma, Mbumbukiam ni Yesu mokho-te ginietoam

3 Ni Mbumbukiam-qa iz, zí-eqatát, ndego nigi Evezøza Yesu Keliso-ge Mbumbukiam neka Eve. Keliso mokho-te, ndego

---

1:1 1:1 Kel 18:19-21; 19:1 **1:3** 1:3 Ef 2:6

ni matev mbomømboma ate ndægo ni-etoám, ndøgo yan-te
ndøndo-okho, niqa Klisten matev tøke nonqo. 4 Mbumbukiam
manqei-qape, okhokho-té genø-khakheinám. Yesu Keliso
mokho-te, ndego ni é-møndø-vevendám. Ni tegí ezoqam
zígoát, neka teqa bøi-te ndaføyamba neka manqa-zapa-yav
vizígoāt. Mbumbukiam kuku matev, é-møndømbøe-goám ni-
te. 5 Yaq ndego é-møndæpøoá, ni gé-uponó, neka Yesu Keliso
mokho-te, tegi nakheis vizígoāt. Nqanek Mbumbukiam-qá
poev qanimav-qapé. 6 Ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-
qá iz bete-eqawát. Teqa kuku matev qanimav-qapé, ni-te.
Yaq-mbá segeni-etoám, te mokho-te ndego, ndembøe-khafuat.
7 Keliso-qa kouk mokho-te ndøgo, qawa, ni gènqovotán, neka
niqa manqa-zapazapa vømbøe-navøem. Mbumbukiam-qa
kuku matev, khàpe mbøe-khouwév, 8 ni gini-etoam.

Teqa matavap loloakh neka teqa otevat kandambaqape-
te, 9 Mbumbukiam matev āv tenegó, av bugukhokhof
matavap ge:ve. Yaq matev ndøgo, ibugukhokhof khonoam-
te qagoam, matev ate ndægo, Keliso mokho-te tematanam,
ni vøenømand. 10 Mbumbukiam-qa matavap, khonoam-te
qagoam, nqánek: Uni khøuwa-in timø-khantaz, ndego gigiap
ate nqægo gekhakheinam, yan-te nqo:go neka manqei-qape-
te nqago, segépizám. Yaq kawa kopo mé:goát. Kawa sa
ndégo, tégoát, Keliso. 11 Te mokho-te, ni Mbumbukiam tene-
vevendám ndøgo: Ni tegé ezoqam zígoát, ate av-té, av ndego
bugukhokhof ge:pøoa. Zapa ndøgo, gekha matavap neka
poēv ndøgo, Mbumbukiam ndømbogo, ndego segé-matanám
neka matev segéfakhán. 12 Mbumbukiam tene-matanám
ndøgo: Ni bugukhokhof ezoqam mokho-te, ni Keliso-te mba
qeitø-tambat, Mbumbukiam-qá iz bete-eqawát.

13 Yaq até zó-a, vozō-Keliso-gi-ezoqam-ez, zo unimanqatin
manqat qazoyogem, ndøgo Manqat Mbomambaqape, zoqa
khandi-qa yaq-te. Yaq zo Keliso qazo-unimanqatinim,
Mbumbukiam mbusa ndømøpá, zo-te, av nqægo, zo
tegí. Ta mbusa ndøgo, Nqova Mbomambaqapé. Ndégo,
Mbumbukiam manqa mbusa ge:ve, tendo-khofotav.
14 Ngenek Nqova Mbomambaqape, andé khakhatáp, av
nqægo, vaev khøuwa-te, ni matev ate ndægo ndizimø-
ndapém, av bugukhokhof manqat ge:-ein, ta khøuwa-te ndøgo,
ndego ni uni te:khatomb, ni Mbumbukiam-gi ezoqam. Yaq
Mbumbukiam-qá iz bete-eqawát.

Pol-qa ike manqat neka guliguli manqat, Efesus ezoqam-qa yaq-te

---

1:4 1:4 Zion 15:16 **1:5** 1:5 Zion 1:12 **1:7** 1:7 Ef 2:7; Kol 1:14 **1:9** 1:9 Lom 16:25 **1:10** 1:10 Kol 1:16, 20 **1:11** 1:11 Lom 8:28-29 **1:14** 1:14 2 Ko 1:22

15 No ande qate-ewag av nqægo, zo Evezøza Yesu
qazo-unimanqatinim neka zo Mbumbukiam-gi ezoqam-
te ate ndi:gu kuku ndøzøgo, 16 yaq no Mbumbukiam-
te ike manqat oskia nombo-manqaté, zoqa yaq-te.
No zo oskia nøzø-mataváp, noqa guliguli manqat-te.
17 No āv qate-guligulimatún nqægo: Nigi Evezøza Yesu
Keliso-ge Mbumbukiam, ndego nigi Tat bazaføgakh-
qape, yan-te ngo:yage, zo Nqova Mbomambaqape bezø-
etoám. Yaq ngenek zo matavap loloakh bezømbē-etoam
neka Mbumbukiam-qa yaq-te bezømbē-vevezam, yaq
zo Mbumbukiam uni vøezøtez. 18 Neka no āv qate-
guligulimatún nqægo: Zoqa matavap tàbezømbe-mboqoé.
Yaq zo vøzøté-zøtēz, gekha matev mbomømbomā ndøgo, ni
te-te nqazio-tana, ndego tini-etoam. Mbumbukiam zo tegi
ezoqam, matev kandakanda mbomømboma kopoav-qapé
tezø-etoam. Ndego zo ta zapaya ndógo tezømbe-akhá. 19 Neka
zo teqa bazaføgakh-qape tønezøtéz, ni-te nqøu-sasaeat, ni
ndego nqazi-unimanqatinat. Nqanek bazaføgakh, bazaføgakh
nøme ate ndægo, ùnime:-løvuám. Nqanek bazaføgakh, ni-te
nqøu-sasaeat, até kopó, av bazaføgakh ndægo, 20 Mbumbukiam
Keliso løvøte-te ge:khandi:v neka ekeza nakeamo zenda-te,
yan manqei-te nqo:go, qonam nonqo vømbō-etoam. 21 Yaq
Keliso uni ova-ín gono:gó. Ndego ezoqa nekā nqova, tigi
megetapak neka vesøtapak, neka ndigu bazaføgakh-us ndigu
neka kawakawa-za neka iz-akhayapak ate ndi:gu, ùnime:-
løvubám. Ta-mbá mbá, ndakin nqaziyage. Geté até ndøgó-
a, megemege-te yage ndo:go. 22 Mbumbukiam matev ate
ndægo, teqá zenda tokhotapak mokho-té genøvé, neka ni
Klisten bawan ezoqam, kawa ndégo tinivé, matev ate ndægo,
teqa mokho-te betū:goat. 23 Ni Klisten bawan ezoqam, ni
Keliso-qá khá. Keliso, ndego manqei-qape-te ate nqægo,
gigiap ate ndægo mokho-te ndøugu, ndego Klisten bawan
ezoqam mokho-té gunu:yagé, kha ndēzø-tønøyām.

2

Mbumbukiam tanakh ginigu
Yesu Keliso mokho-te khandi gini-etoam

1 Zo bugukhokhof Mbumbukiam-qa manqat qazo-
sanqawam neka manqa-zapazapa qazo-matønumam, zo
pakhaezat zogoám. 2 Ta khøuwa-te ndøgo, zo manqei-qape-qá
matev soqøsoqa zombopavám, neka nqova soqøsoqa, ndigu
nqanek manqei-qape-te ngiyage, tigi kawa-qa manqat o-mba

1:17 1:17 Kol 1:9 **1:19** 1:19 Kol 1:11 **1:20** 1:20 Psa 110:1; 2 Ko 13:4; Kol 2:12 **1:21** 1:21 Kol 1:16; 2:10 **1:22** 1:22 Psa 8:6 **1:23** 1:23 Ef 4:10, 15; Lom 12:5; Kol 1:18 **2:1** 2:1-5 Kol 1:21; 2:13 **2:2** 2:2 Kol 3:7; Tait 3:3

vozombøē-ndapam. Ngenek ndégo, ezoqam-qa mokho-te
ndu:sasaeat, ndigu Mbumbukiam-qa manqat ndisanqawe.
3 Até ní-a, ni ezoqa ewaqape, bugukhokhof āv tizi:yagám.
Ni nikeza kha-qa poev, sìzimbo-takát, ndøgo ni qa-itumbat.
Gekha matev neka matavap soqøsoqā ndøgo, ni qazimbo-
matøvememin, ni sìzigonemín. Ni até kopó, av ndigu ezoqam
ndi:gu. Até ní-a, ni Mbumbukiam-qa qaqa ndìzi-qeivimín.

4 Geté Mbumbukiam, tanakh khàpe mbøe-khouwév ni-te.
Zapa ndøgo, teqa kuku matev kandambá. 5 Ni manqa-
zapazapa-te qazu:goam, ni pakhaenat zigoám. Geté Mbum-
bukiam, Yesu Keliso mokho-te, ni møndø-khandí:n. Uniman-
qatín. Zo teqa kuku matev-té qazøte-khandí:z. 6 Mbumbukiam
ni Keliso namba ge:khandi:n, ndego ni te namba qonam
nonqo ni-etoám, yan manqei-te nqo:go. Keliso Yesu mokho-
té genøni-etoám. 7 Ndego tenegó ndøgo: Khøuwa ate ti:goat,
megemege-te ndo:go, ezoqa āv tiabiti-qeiví: Teqa kuku
matev, kandamba tantáv. Ndøgo gèløvuám, ezoqa ewaqape-
qa kuku matev. Unimanqatín. Teqa kuku matev, kan-
damba tantáv ni-te, ndego ni Keliso Yesu mokho-te gi:nømand.
8 Zo Mbumbukiam-qá kuku matev-té qazøte-khandí:z, zo Yesu
qazo-unimanqatinim. Zo ambá av nqægo, zøkeza matev
matanam mokho-tē qazøte-khandī:z. Av taoká. Ndego
zo khandi, yaq-mbá segezø-etoám. 9 Zo ambá av nqægo,
sasae-qape zøte-khanøzēm. Yaq nakémbá, ezoqa kopømba
mbaín, ti:khambuvupat. 10 Zapa ndøgo, ni Mbumbukiam
ndøkhakheinømbém, av ndakin nqazi:gu. Ndego ni Keliso Yesu
mokho-te, tene-khakheinømbém ndøgo: Ni matev eqeieqei
zígoát, ta matev eqeieqei ndøgo, Mbumbukiam ni gone nonqo
gekhakheinam.

Yesu mokho-te, ni kopó

11 Zo gèmbo-mataváp, zo bawan vini-ak: Zo bugukhokhof,
bavokho-ak zogoám. Neka Zu ezoqam, ndigu ngusum giqo-
gavatun, zo ngusu qogøzatav ezoqam zø-akhaemám, neka
khokho ezoqam vøezæbam. (Geté nqanek ngusu qogøzat
matev, ezoqa ndømatønumatún.) 12 Ta khøuwa-te ndøgo, zo
Keliso mbaín. Izlael ezoqam-te, zo bavokho-ak zogoám. Zo
ambá av nqægo, Zu ezoqam zogoám, Mbumbukiam geveataz.
Yaq zo Mbumbukiam-qa poev mokho-te yageáv, ndego Izlael
namba gi:-unimanqatintam. Zo Mbumbukiam zøtezateáv
neka te-te tabeáv, nqanek manqei-qape-te. 13 Geté ndakin, zo
Keliso Yesu mokho-té qazotu:-yagé. Zo ezoqam, bugukhokhof

2:3 2:3 Kol 3:6 **2:4** 2:4-5 Lom 6:11-13 **2:6** 2:6 Kol 2:12 **2:9** 2:9 1 Ko 1:29-31; 2 Tim 1:9 **2:10** 2:10 Tait 2:14 **2:12** 2:12 Kol 1:21; Lom 9:4 **2:13** 2:13 Kol 1:20

qambaqape qazogoam, zo ndakin Keliso-qa kouk mokho-te,
avønín qazøtøndo-fakház.
14 Ngenek Keliso, sambi matev nindapavún. Zu bawan-ak
neka bawan vini-ak, ndégo tetøkunú, ni bawan vønīkopo.
Sinøndakha ndigu, gu:wabam, ni qaqatønotam, ndego
gènqaozó. Ekeza khá gene-nqaozó, neka qaqa matev,
yaqyaq-a qanimbu-goam, vø̄-evøzam. 15 Mozes-qa guguna
manqat, ndego mòndø-sisizám, matev ate ndægo, ezoqa
gi:zømesimatun. Ndego tenegó ndøgo: Ekeza kha mokho-te,
niqa bawan menas tàbete-tøkuá, ni bizī-bawan-kopo-en, neka
sambi binīgu. 16 Yesu tae mutui-te genanim, ndego qaqa
matev gèkhoutáv, ni yaqyaq-a qanimbu-goam. Ni bawan
menas qanigoam, ndego sège-tøkunú, ni vizī-bawan-kopo-en,
neka ni Mbumbukiam namba vøe-tøkunu. 17 Yesu nqanek
manqei-qape-te gegeavun, ndego sambi manqat namba
me:geavún, ti-te ndigu, avønin ndimbogo, Zu bawan-ak, neka
até zo-té-a, zo bawan vini-ak, qambaqape ndozotøndogo.
18 Unimanqatín. Yesu mokho-te, ni Zu bawan-ak nekā zo
bawan vini-ak, kopømbaqapé, Mbumbukiam-ge Nqova kopo
mokho-te, Tat-qá avønin-té qazinø-niáv.
19 Yaq nakémbá, zo ndakin ambá av nqǣgo, manqei
vini-ak neka bavokho-āk. Geté até zó-a, mòzo-mo-manqei-
anim-éz, Mbumbukiam-gi bawan namba, ndigu Zu ezo-
qam, neka até zó-a, vozō-Mbumbukiam-gi-ezoqam-ez. 20 Zo
andé khoév. Ta khoev ndøgo, Mbumbukiam ndøwevét.
Uk ndøgo ge-asaz, Keliso-gí u-aním neka Mbumbukiam-gí
manqa vevezam ezoqám. Yaq Keliso Yesu ekezan, ndego
mui-úk. 21 Khoev ate ndægo, ngének gegeawát, ndæføgakhat.
Neka Evezøza mokho-te, nqanek khoev sège-khouwevtét. Yaq
gemø-Mbumbukiam-qá-khoév. 22 Keliso mokho-te, até zó-
a, søzøtumú-Mbumbukiam-qá-khoev-éz, ezoqa nøme namba,
ndego ndewevet. Yaq tege Nqova Mbomambaqape, nqanek
khoev mokho-té gunú:goát.

3

Pol-qa sasae, bawan vini-ak-te gego

1 Yaq nakémbá, no Pol, no zo bawan vini-ak, Mbumbukiam-
qa Manqat Keliso Yesu-qa yaq-te nqate-zømesim, yaq ta za-
paya ndimbula mokho-te nqatu:gu, nòguligulimatún, zoqa
yaq-te.
2 Zo àbozo-yogém ndøgo, Mbumbukiam nqanek sasae
genø-etoam, zo Manqat Mbomambaqape tøte-zømesimat,

2:14 2:14 1 Ko 12:13 **2:15** 2:15 Kol 2:14 **2:16** 2:16 Kol 1:20, 22 **2:17** 2:17 Isa 57:19 **2:19** 2:19 Ef 3:6 **2:20** 2:20 1 Ko 3:11 **2:21** 2:21 1 Ko 3:16 **2:22** 2:22 1 Pita 2:5 **3:1** 3:1 Filip 1:7, 13 **3:2** 3:2 Kol 1:25

teqa kuku matev-qa yaq-te. 3 Matavap ndøgo, khonoam-
te qagoam, Mbumbukiam mɵ̀ndøveáz, no vɵ̄enømand. No
bugukhokhof elavøqase mɵ̀ezø-peawám, taqa yaq-te. 4 Yaq zo
nqanek manqat tozo-geveømem, zo ndɵ̀zøte-zøtéz, no nøtenat
nqanɵ̂gó, Keliso-qa yaq-te, ndøgo bugukhokhof khonoam-
te qagoam. 5 Ibugukhokhof, ezoqa yage gimønøzumavun,
zøtezateáv, taqa yaq-te. Geté ndakin, Mbumbukiam tege
Nqova mokho-te, tegi u-anim neka manqa vevezam ezoqam,
mɵ̀ndøzø-veáz. 6 Matev, khonoam-te qagoam, nqánek:
Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape mokho-te,
bawan vini-ak, ndakin mɵ̀ndø-bawan-kopo-éz, Izlael ezoqam
namba, neka vɵ̄-kha-kopo-ez. Yaq Keliso Yesu mokho-te,
até bawan vini-ák-a, Mbumbukiam-qa matev mbomømboma
ndǿ-upøgimít, av Mbumbukiam Zu ezoqam-te manqa mbusa
ge:ve.
7 Mbumbukiam kuku mbogoám no-te. Yaq teqa bazaføgakh
mokho-te, no mùtumu-Manqat-Mbomambaqape-gé-sasae-
ezoqam-én. 8 Mbumbukiam-gi ezoqa nøme ate ndi:gu, no
mɵ̀ndø-løvumbumím. Geté no Mbumbukiam teqa kuku
matev mokho-te, tene-veatán ndǿgo: Bawan vini-ak, Manqat
Mbomambaqape nøté-zømesimát, teqa matev mbomømboma-
qa yaq-te, ndøgo ni Keliso mokho-te gini-etoam. Ta matev
mbomømboma ndøgo, kopømba mbaín tizi-geveømem.
Khàpumu-khouwév. 9 Mbumbukiam, ndego manqei-qape
neka gigiap ate nqægo gekhakheinam, no sasae nqánek
genø-etoám: No teqa matavap ndøgo, ibugukhokhof ekeza
mokho-te qakhonawam, ezoqa yage gimønøzumavun, ezoqa
ewaqape nøzømbé-ovøemát. 10 Mbumbukiam tene-matanám
ndǿgo: Klisten bawan ezoqam mokho-te, ndego ndakin
ekeza matavap loloakh vinivinimba, nqova-gi kawakawa-za
neka iz-akhayapak mé:zømás, ndigu ova ngo:yage. 11 Matev
ndøgo, Mbumbukiam nupøkhan mba gepøoa, ndego mɵ̀ndø-
matanám. Keliso Yesu-qá mokho-té genøgó, ndego nigi
Evezøza. 12 Te mokho-te, ni ezoqa nqazi-unimanqatinat,
kopømbaqapé, Mbumbukiam-té qazinǿ-okhoát. Kha føgakh-
mbá neka møe mbaín. 13 Yaq nakémbá, zo mbøni bezɵ̀vɑ̃ev,
noqa yage føgakh-qape-qa yaq-te, ndøgo zo zapaya qanøfakhan.
Zapa ndǿgo, ndøgo zoqá tøke nonqó. Ta mokho-te ndøgo, zo
yage eqeieqei-qape zøtéqeivím.

Yesu Keliso-qa kuku matev ni-te

14 Yaq nakémbá, no Tat-qa megemege-te, katuk nomøkuiám,
neka teqa iz nqǣ-ēqāwāt. 15 Bawabawan ate ndægo,
yan-te nqo:go neka manqei-qape-te nqago, zapa ndégo.

3:3 3:3 Ef 1:9-10; Kol 1:26 **3:6** 3:6 Ef 2:13, 16-19 **3:7** 3:7 Kol 1:25 **3:8** 3:8 1 Ko 15:9-10 **3:12** 3:12 Zion 14:6; Lom 5:2

16 Mbumbukiam, ndego matev kandakanda mbomømboma
kopoav-qapé, niqa tøke nonqo. Yaq nakémbá, no āv qambøe-
vi:matún nqégo: Ndego zo tege Nqova Mbomambaqape-
qa mokho-te, bazaføgakh bezø-etoám. Yaq zo bazaføgakh-
us zógoát, zoqa mokho-te. 17 Yaq Keliso, zoqa uniman-
qatin matev mokho-te, zoqa mbøni-te betū:yage. Yaq zo
matev ate ndægo, kuku matev-us vōego. Yaq zo ande tae
me ndægo, lu manqei pakoa-te qamø-mbuvøem, føgøføgakh
zówaniapát. 18 Yaq zo Mbumbukiam-gi ezoqam ate ndi:gu
nøme namba, tònezøtéz, av nqægo: Keliso-qa kuku matev-
qape, ni-te ndømbogo, sà tønømá. Taqa vøndæv neka taqa
sekeat neka taqa eqæv neka taqa igian, kandambá tantáv.
19 Unimanqatín. Ni manqei-qape ezoqam, ni kopømba
mbaín, teqa kuku matev ate ndægo uni tizi:nøten. Geté
no Mbumbukiam-te, āv qate-vi:matún nqégo: Zo Keliso-
qa kuku matev tònezøtéz. Yaq Mbumbukiam-qa matev
mbomambaqape, ekezan-te ndøugu, até zó-a, ùni tabezømbe-
tøtøvøyám, zo mokho-te.
20 Mbumbukiam-qa bazaføgakh, kandamba tantáv, ni
mokho-te nqøu-sasaeat. Gekha viam manqāt ndøgo, ni te-te
nqanigu, neka gekha matavāp ndøgo, nqazi-matavap, teqa
tøke kopømbaqapé, unimé:-løvuám. 21 Teqa iz, bèto-eqawát,
Klisten bawan ezoqam mokho-te. Ta zapaya ndøgo, ndego
Keliso Yesu mokho-te gematanam, teqa iz miavmiav be-
eqawát, atema ezoqa ewaqape yage vømønøzumīt.
Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

4

Ni Klisten ezoqam ate nqazi:gu, ni Keliso-qá khá

1 No Evezøza-qa sasae zapaya, ndimbula mokho-te
nqatu:gu, no nqazø-pouwe: Zo Mbumbukiam gezøndo-akha,
tegi ezoqam tozogoat, zo matev eqeieqei-té qayageáp. 2 Zo
zøkeza iz ndø-eqàwā́t. Geté zo aiyaiyav matev-té qayageáp,
ezoqa nøme namba, neka zo mbøni nqosøgeap nakha-
nakhamas-te ndø-upò̀gī́m. Neka kuku matev até bezøgó
yaqyaq-a. Ezoqa matev soqøsoqa timatønumat zo-te, zo matev
nakhamas-te ndø-qavøinàmā́t. 3 Zo Nqova Mbomambaqape
mokho-te qazo-kopo-ez, yaq zo bazaføgakh ndø-asøzú. Ta
sambi matev-te ndøgo, ezoqa ndøtøkuzuat, até vøyageáp.
4 Ni Mbumbukiam-gi ezoqam, ni kha kopó. Neka Nqova
Mbomambaqape kopo me:gó. Neka até matev kopo me:gó,
zo ndozoto-taza, tozondapem, ma Mbumbukiam gezømbe-
akha. 5 Neka Evezøza kopo me:gó. Neka unimanqatin matev

3:17 3:17 Zion 14:23; Kol 1:23; 2:7 **4:1** 4:1 Kol 1:10 **4:2** 4:2 Kol 3:12-13
4:3 4:3 Kol 3:14-15

kopo me:gó. Até ibøkha iz upøgim matév-a, kopo me:gó.
6 Até Mbumbukiám-a, kopo me:gó, ndego ezoqa ewaqape-ge
Tat. Ezoqa ewaqape, ndégo tezømbo-kawaevát. Neka ezoqa
ewaqape mokho-te, ndégo tunu:-sasaeát. Neka ndego ezoqa
ewaqape mokho-té gunu:gú.

7 Ni ezoqa kopokopo ate nqazi:gu, Keliso teqa kuku
matev mokho-te, matev vinivinimba ni-etoám, av ekezan
qambøe-pøovam. 8 Keliso ni matev ndini-etoam, taqa yaq-te
Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-eín nqǽgo:

"Uni ova-in nqo:go geqavig,
ndego pingim-ak ndøkhatób, namba gi:qavig.

Yaq ndego ekeza ezoqam,
khanakhanakh matev zø-etoám."

9 Nqanek manqat qa-ein, av nqægo, "ndego geqavig," ndøgo
ni āv qani-nømendím nqǽgo: Keliso bugukhokhof, nqanek
manqei-qape-té gendovís. 10 Ndego ezoqam, ibugukhokhof
gendovis, ezoqam ndégo, uni ova-in nqo:go geqavig, neka yan
uni vøe-løvuam. Ndego teneqavíg ndǿgo: Gigiap ate ndægo,
yan-te nqo:go neka manqei-qape-te nqago, tèabete-tønøyám.
11 Yaq ndego ni Klisten bawan, sasae ezoqam ni-etoám. Nøme
tegí u-anim ndǿgoát, neka nøme tegi manqa vevezam ezoqam
vǿgoāt. Neka ezoqa nøme ndígu, ezoqa nøme Keliso-te yozoat-
qa ndigu. Neka nøme ndígu, Mbumbukiam-gi ezoqam ndizø-
keoge. Neka nøme ndígu, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat
ndi:zømesim. 12 Keliso nginik ezoqam, ni Klisten bawan
tøke nonqo ni-etoám. Yaq ni Mbumbukiam-gi ezoqam, teqa
sasae eqeieqei bizi:gú, neka Keliso-qa kha betē-bazaføgakh-
us. 13 Tiqa sasae, sà bemá, atema ni ate nqazi:gu, niqa
unimanqatin-te neka niqa nøtenat-te, Mbumbukiam-ge Yo-qa
yaq-te, bizimī-kopo-en, neka Klisten matev-te bizimī-findam
neka ande av Keliso ekezan nde:go, bizimī-kopømba-en.

14 Yaq ni ande av nakhei nqonqon ndi:gu, neka ande av
khagua ndægo, khamøe ndøngetøyam, neka ande av gagayag
ndægo, khamøe ndøpøogim, sekembá zígoák, nømendim matev
vinivinimba tøni-fakhanumat. Yaq ni ezoqa manqa enaq neka
khavozam manqat tini-manqatat, ni tiqa khokho nømendim
manqat zimømbó-paevemák, ndøgo niqa unimanqatin matev
ngi:wat-qa ndøgo. 15 Ni unimanqatin manqat mba bizi-
manqaté. Kuku matev-ús. Neka niqa matev-te ate ndægo
bizīfindam, neka ande av Keliso nde:go, bizimī-kopømba-en,
ndego nigi kawa. 16 Ni Klisten ezoqam, ni teqa kha nqazigu,
ndégo tegeageáp, ta kha vinivinimba ndøgo, nqabunuzupit

4:6 4:6 1 Ko 12:6 **4:7** 4:7 Lom 12:3, 6 **4:8** 4:8 Psa 68:18 **4:9** 4:9 Zion 3:13
4:11 4:11 1 Ko 12:28 **4:13** 4:13 Kol 1:28 **4:15** 4:15-16 Kol 1:18; 2:19

neka kha kinik-te ndøgeageapet. Yaq ni eqeieqei tiziya-
gat, ande av kha ndæbunuzupit, sasae vinivinimba eqeieqei
ndømatanam, neka ni kuku tønigoat, yaq Keliso-qa kha segé-
khouwév, bazaføgakh-ús.

Yage ndakinak-qa yaq-te Yesu mokho-te

17 Yaq nakémbá, no Evezøza-qa iz-te nqazø-pouwe: Zo
yage sekemba ndøndàpĕt, av bavokho ezoqam ndiːgu,
ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu. Tiqa matavap,
gènokhombáp. 18 Bøivun-té qagó. Ndigu gèqatáz, khandi-
te ndøgo, Mbumbukiam ezoqa ndezø-etoam. Neka ndigu
mokho ndapeáv. Zapa ndógo, tiqa mbøni gètokeám. 19 Ndigu
mivi matev mbaín. Ndigu ekeza kha, manqa-zapazapa-té
ginø-nqonqotøvém. Neka ndigu matev soqøsoqa vinivinimba
møqæ mba zømbeyæt.

20 Geté zøtezat ndøgo, zo Keliso-te qazondapem, viní!
21 Zo mòzoyogém, teqa yaq-te, neka zo te mokho-te
nqazoyage, zo unimanqatin manqat, møndæ-zømesimám,
ndøgo Yesu mokho-te ndøugu. 22 Ta unimanqatin manqat,
nqánek: Zoqa awenege yage matev, ndøgo taqa poev matev
soqøsoqa mokho-te zo qatubam neka soqaqape-te vō-itubam,
vǒkhofoé. 23 Yaq Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te,
zoqa matavap bezō-ndakinak. 24 Neka kopømba ande av
ndabua ndakinak tøzøte-uzam, zo yage ndakinak zóndapém,
ta yage ndakinak ndøgo, Mbumbukiam gekhakheinam. Yaq
zo matev eqeieqei-té neka unimanqatin-té qazóyagát, av
Mbumbukiam ndømbøe-poev.

25 Yaq nakémbá, ni yaqyaq-a meakha manqat manqate
bìzi-ivøvém. Geté unimanqatin manqat mba bizi-manqaté.
Zapa ndógo, ni Klisten ezoqam ate nqaziːgu, kha kopo-té qani-
bunøzáp. 26 Zo qaqa tozo-gonemat, yaq ndøgo zo manqa-
zapa-te be-ìtŭb. Zo qaqa khapé bezømbe-lolokhòtăp. Geté é-
vō-ivøvemat. Yaq khøuwa okhokho-té geabemø-sinanát. 27 Zo
nqova soqaqape, elavøqase mbøe-løvùzím. 28 Gekha ezoqām
ndego, nde-aqonam, ndego aqonam matev, sà be-iváv. Teqa
zenda sa be-àwăp. Geté sasae betegó. Yaq av nqægo, ndego
kopømbaqapé, ndigu gezø-tøkeát, ndigu gigiap mbain ndigu.

29 Manqat soqøsoqa ndøgo, ezoqa nøme ndøngiæzoat,
manqa-nqa-te bezøndo-fakhàtĕ. Geté manqat eqeieqei mba
ndømanqaté, ndøgo ezoqa nøme ndøzømbe-tøkee. Yaq ndigu
zoqa manqat tiː-ewagat, tiqa mbøni-te bezømbē-eqeieqeiat.

4:17 4:17 1 Pita 1:14; Lom 1:21 **4:22** 4:22 Lom 8:13; Kol 3:9 **4:23** 4:23 Lom 12:2 **4:24** 4:24 Gen 1:26; Kol 3:10 **4:25** 4:25 Kol 3:8-9; Zech 8:16 **4:26** 4:26 Psa 4:4; Zems 1:19-20 **4:29** 4:29 Kol 4:6

30 Zo Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape, viniv mboetøòmḗm, ndego Mbumbukiam zo ande khakhatap me
gezømbeve, av nqægo, zo tegē, neka ndego zo vaev khøuwa-
te vǿkhatōb, ekezan-te. 31 Ezoqam-qa manqa-zapazapa
navupav matev neka mbøni nqosøgeap matev neka qaqa
matev neka manqa sasanqa manqate matev neka ezoqam-
qa iz ngi:wat matev, matev av nqægo ate ndægo, vø-ivøvém,
matev soqøsoqa ate ndægo nøme namba. 32 Geté zo yaqyaq-a,
matev eqeieqei ndøgó neka tanakh matev mba bezømbu:gú.
Neka ezoqa matev soqøsoqa tizøgoat, zo sà bezømbo-navøemát,
kopømba av-té, Mbumbukiam Keliso mokho-te, zoqa manqa-
zapazapa sa qambøe-navøem.

5

Ni Klisten ezoqam waev-té qabizi-yagé

1 Zo Mbumbukiam-gi nakheis ndozogo, ndego kuku
ndømbogo zo-te, zo matev eqeieqei mba ndømatanám, av
ekezan nde:go, matev eqeieqei ndematanam. 2 Neka kuku
matev-té qayagé, ate av-té, Keliso kuku qambøegoam ni-te,
neka ekeza kha ni zapaya vǿnqonqotav, kopømba ande av
ezoqa søvakha gigiap Mbumbukiam-te gi:løvusumatun. Keliso
ekeza kha ge-etoam, ndøgo sisip qanimáv, Mbumbukiam-te.
Yaq ndego khanakhanákh, taqa yaq-te.

3 Zo Mbumbukiam-gi ezoqam mokho-te, matev soqøsoqa
elavøqase bezømbù:gǖ, av mambe okho matev ndægo neka
gekha matev soqøsoqa av nqægo nøme ndøgo neka gi-
giap qovet matev. Zapa ndǿgo, matev av nqægo, gemǿ-
tøkuayák, Mbumbukiam-gi ezoqam namba. 4 Neka zo mambe
okho manqat ndømanqàtḗ, neka ezoqam ngenøgim matev-
te ndø-àbǎm, neka gekha emanqat soqøsoqa nøme ndøgo,
me:votòtǎp. Geté zo Mbumbukiam-te, ike manqat mba
ndømanqaté. 5 Zo vǿezøtéz: Gekha ezoqām ndigu, mambe
ndi-okho o matev soqøsoqa nøme av nqægo ndimatanam o
gigiap qovet matev møqæ ndøzøya, ndigu Mbumbukiam-qa
neka Keliso-qa Megeat Matev-te, gemǿ-ozák. Gigiap qovet
matev, ndøgo andé batae-te ogiam matév. 6 Zo gò:feazoát!
Soqaín ndøgo, ezoqam-qa khavozam manqat, zo manqa-
zapa-te tø-itub. Zapa ndǿgo, nqanek matev soqøsoqa zapaya,
Mbumbukiam-qa qaqa ndøgeáv, ti-te ndigu, teqa manqat o-
mba ndapeav ndigu. 7 Yaq nakémbá, ezoqam ndigu matev
soqøsoqa ndimatanam, zo ti namba, me:tøkùǎt.

8 Zo ibugukhokhof, bøivun-té qazogoám. Geté zo ndakin

4:30 4:30 Isa 63:10; 1 Tes 5:19; Ef 1:13-14 **4:31** 4:31 Kol 3:8 **4:32** 4:32 Met 6:14; 18:22-35; Kol 3:12-13 **5:1** 5:1 Met 5:48 **5:2** 5:2 Iblu 10:10; Exo 29:18 **5:5** 5:5 1 Ko 6:9-10; Kol 3:5 **5:6** 5:6 Kol 2:4, 8; Lom 1:18 **5:8** 5:8 Ef 2:13; Kol 1:13; 1 Pita 2:9; Zion 12:36

Evezøza-gí ezoqám neka zo waev-té qazoyagé. Zo waev-te
ndozoyage, yaq zo matev eqeieqei-te mbá qayagé. 9 Waev-te
toqoyagat, yaq mokho ndøgo, ndøndo-fakhate, nqánek: Matev
mbomømbomá neka matev ndaføya-ndaføya neka uniman-
qatin manqat. 10 Zo gèvawé neka gè:zøtezát, gekha matēv
ndøgo, Evezøza ndømbøe-khaneat. 11 Ezoqa ndigu bøivun-te
ndiyage neka ti-te mokho soqøsoqa mba ndøndo-fakhate, zo
ti namba, me:khokhòmbăp, tiqa matev matanam-te. Geté
zo ezoqa gè:zømesím, matev av nqægo soqaín. Bematànăm.
12 Unimanqatín, matev nøme ndøgo, ezoqa khonoam-te ndi-
matanam, mivi-ús, toqote-manqatat. 13 Geté gekha matēv
ndøgo, waev-te tøfakhan, yaq soqóqeív, av nqægo, eqeieqeĭ o
soqain. 14 Gigiap o matev, waev-te tøfakhatat, yaq segemó-
waév. Yaq nakémbá, ouv nøme āv gini-qaqaematún nqægo,
"Ĕ-moqosuzám,
qo venanqei nandoqo-buvit.
Ĕ-moqo-khandí:q,
qo løvøte-te nandoqogo.
Yaq qo waev-té qoqógoát,
ndøgo Keliso-te qandowav."
15 Yaq nakémbá, zo gèqeiví, zo ande áv khazøté-yagāt. Zo
matavap livilivis ezoqam-qa, me:qeĭvĭ. Geté zo matavap
loloakh ezoqam zógoát. 16 Khøuwa khokho ndøngiæzòăt.
Matev eqeieqei mba ndøgó. Zapa ndógo, matev soqøsoqa
khàpumu-khouwév, ndakin nqaziyage. 17 Zo ande kan-
daniap ezoqam me ndøgŏ. Geté zo ùnime:-vawé, gekha
matēv ndøgo, Evezøza ndømbopoev. 18 Neka zo ibøkha soqa
khapekhapé me:-ĭzăm, andé kawa vøzømbé-okī. Matev
av nqægo, segé-ngiæzó. Geté zoqa kha, Nqova Mbo-
mambaqapé qabezømbe-tønøyám. 19 Zo ouv gèqaqayám,
yaqyaq-a, kopømba ande av Sams ouv ndægo, o ouv nøme
ndøgo, Mbumbukiam-qa iz ndø-eqawat, o ouv ndøgo, Nqova
Mbomambaqape nde:zømesim. Zo ouv khanakhanakh-us
zóqaqaemát, Evezøza-te, zoqa mbøni mokho-te. 20 Neka
Mbumbukiam, nigi Tat, ike manqat oskia zombó-etoumát,
Yesu Keliso-qa iz-te, ndego nigi Evezøza, matev ate ndægo,
ndego zo-te ndematanam.

Angana neka sakheis, eqeieqei ande āv kinĭyagāt

21 Zo Keliso ndozombo-vizap, zo izuizum mokho-té
qanu:gú.
22 Zo sakheis, zøkeza angana-qá mokho-té qanu:gú, ate av-
té, zo Evezøza-qa mokho-te ndozotu:gu. 23 Zapa ndógo, an-

5:13 5:13 Zion 3:20-21 **5:14** 5:14 Isa 26:19; Lom 13:11 **5:15** 5:15-16 Kol 4:5
5:18 5:18 Luk 21:34 **5:19** 5:19 Kol 3:16 **5:20** 5:20 Kol 3:17 **5:21** 5:21 1
Pita 5:5 **5:22** 5:22 Kol 3:18; 1 Pita 3:1 **5:23** 5:23 1 Ko 11:3; Ef 1:22

ganeam sævam-gé kawá, ate av-té, Keliso ni Klisten bawan
ezoqam-ge kawa nde:go, ndego ni gekhandi:n, ni teqa kha
nqazigu. 24 Ate av-té, ni Klisten bawan ezoqam, Keliso-qa
mokho-te nqazu:gu, yaq sakheis ekeza angana-qa mokho-te,
āv tiabitu:gú, matev ate ndægo.
25 Zo angana, zo zøkeza sakheis-te, kuku āv tabezømbe:gó,
av Keliso Klisten bawan ezoqam-te, kuku qambøegoam, neka
ekeza kha sa vōnqonqotav, ti zapaya. 26 Ndego tene-matanám
ndøgo: Ni Klisten bawan ezoqam, ndego ni teqa manqat
mokho-te, ande ibøkha me ge:sungutan, Mbumbukiam-gi
mba zígoát. 27 Keliso āv qambøe-pøovám nqægo: Ni Klisten
bawan ezoqam ate nqazi:gu, ndaføyamba zígoát, teqa bøi-
te, ate av-té, sævam bugug keoge eqeieqei neka mbomam-
baqapu neka soqain-qase mbain ndu:gu, anganeam tundaf.
28 Yaq matev até kopó. Angana ekeza sakheis-te, kuku āv
tabezømbe:gó, av ekeza kha-te kuku ndøzømbe:go. Uniman-
qatín. Gekha ezoqām ndego, ekeza zas-te kuku tømbogoat,
ndego até ekeza kha-té-a, kuku ndømbôgó. 29 Gèmbo-
mataváp: Ezoqa ekeza kha, sanqaupáv. Geté ndigu eqeieqei
ndø-okefatún, neka keoge eqeieqei vømbōgoatun. Ate av-té,
Keliso ni Klisten bawan ezoqam nginimbi-keoge. 30 Zapa
ndøgo, ni Klisten ezoqam, ni teqá khá. 31 Mbumbukiam-qa
Manqat, āv qane-eín nqægo, "Yaq nakémbá, anganeam eve
neka evo géziváz. Yaq zās namba mé:tøkuaném, yaq ndigu
ezoqa menas, vømø-kha-kopo-ēz." 32 Taqa manqa mokho,
igian kandambá. No Keliso neka ni Klisten bawan ezoqam
nøte-manqaté. 33 Geté nqanek manqat, até ni ezoqam-té-a, ni-
té qando-manqaté. Angana ate ndi:gu, ekeza sakheis-te, kuku
āv tabezømbe:gó, av ekeza kha-te kuku ndøzømbe:go. Neka
sakheis, ekeza angana, yà bezøvizáp.

6

Nakheis neka evøndipakha eqeieqei ande āv kinīyagāt

1 Nakheis, zo Evezøza-qa mokho-te ndozotu:gu, zo
zøvøndipakha-qa manqat o-mba mo:ndapé. Matev av nqægo,
eqeieqeí. 2 Mbumbukiam-qa Manqat āv qane-eín nqægo,
"Qave nekā qavo, gèzøvizáp." Bugukhokhof guguna manqat
nqánek, taqa yaq-te, Mbumbukiam manqa mbusa geve.
Manqa mbusa geve, nqánek, 3 "Av toqotegoat nqægo, yaq qo
eqeieqei qóyagát neka møp-mbá qotéyagét, nqanek manqei-
qape-te."

5:25 5:25 Kol 3:19; 1 Pita 3:7 **5:26** 5:26 Tait 3:5 **5:27** 5:27 2 Ko 11:2; Kol 1:22 **5:31** 5:31 Gen 2:24; Met 19:5 **5:32** 5:32 Veve 19:7 **6:1** 6:1 Kol 3:20 **6:2** 6:2-3 Deut 5:16

4 Zo evøndipakha angana, zogi nakheis qaqa zøløòzṹ. Geté
eqeieqei zógugubát neka Evezøza-qa yaq-te vozozǿ-ovøemāt.

Sasae ezoqam neka tigi kawakawa-za, eqeieqei ande āv kiniyagāt

5 Zo sasae ezoqam, zøkeza manqei-qape sasae kawakawa-
za, gèzøvizáp, neka tiqa manqat o-mba mo:ndapé. Zoqa
mbøni mokho-te, matev ndaføyamba até bezømbu:gú, ate av-
té, zo Keliso-qa manqat o-mba ndøzømbøe-ndape. 6 Zo sasae
bazaføgakh-us, ta-mbá ndǿgǿ ndøgo, ndigu kawakawa-za, zo
tizømetat, tiqa enaq giam nonqo. Geté zo Keliso-gi sasae ezo-
qam ndozogo, zo tiqa sasae bazaføgakh-us ndøgó, av Mbum-
bukiam ndømbøe-poev. 7 Zo sasae khanakhanakh-us ndøgó.
Zapa ndǿgo, zo nqanek sasae, ambá av nqægo, ezoqam-
qa mba zogō, geté zo Evezøza-qa zogó. 8 Gèmbo-mataváp.
Gekha ezoqām ndego, matev eqeieqei tegoat, oskiá ndøgo,
ndego khokho sasae ezoqam ndego o iz akhae vǿgoāt, Mbum-
bukiam yaq-fia eqeieqei, ndǿmbo-etoám.

9 Neka até zó-a, zo kawakawa-za, zo matev eqeieqei ndøgó,
zogi sasae ezoqam-te. Zo zø-utǿvḗ. Zapa ndǿgo, zo mǿzøte-
zøtéz, tigi kawa neka zoge kawa, kopo me:gó. Yan-té gonoy-
agé. Neka ndego gématøvemák, qo ande gekha ezoqam, iz
akhae ezoqām, ō, khokho ezoqam.

Mbumbukiam-qa nakhag gigiap, yà bizi-uzám

10 Noqa vaev manqat nqánek: Zo bazaføgakh-us ndøwaniáp,
ta bazaføgakh ndøgo, Evezøza-te ndøndo-okho. Zapa ndǿgo,
teqa bazaføgakh, kandambá tantáv. 11 Zo Mbumbukiam-qa
nakhag gigiap ate ndægo, vǿ-uzám. Yaq nqova soqaqape
tezømbe-khavozam, zo kopømbaqapé, kha føgakh-mbá qazó-
waniapát. 12 Zapa ndǿgo, ni ambá av nqægo, manqei-qape
ezoqām namba zi:nøfeēt. Geté ni nqova soqøsoqá namba
zi:nøfeét, ndigu ova ngo:yage, ndigu kawakawa-za neka iz-
akhayapak ndigu neka gekha nqova soqøsoqa bazaføgakh-
us nøme ndigu, ezoqa ndigu bøivun-te ndiyage, ndizømbo-
kawaezat. 13 Yaq nakémbá, zo Mbumbukiam-qa nakhag gigiap
ate ndægo, é-mozo-uzám. Yaq zo føgøføgakh zówaniapát,
nqova soqaqape-qa khamasim matev tøndo-okhoat. Yaq tømø-
navøem, zo até zówaniapát.

14 Zo føgøføgakh ndøwaniáp. Unimanqatin manqat-té
qanøyagé. Av tøzøte-yagat ndægo, yaq zo mòzoto-khakheinám.
Ate av-té, av ndabua segim nonqo, bøndim-te toqote-løvaz.

6:4 6:4 Kol 3:21; Psa 78:4; Prov 22:6 **6:5** 6:5 Kol 3:22-23; Tait 2:9-10; 1 Pita 2:18 **6:8** 6:8 2 Ko 5:10; Kol 3:24-25 **6:9** 6:9 Kol 4:1; Lom 2:11 **6:11** 6:11 Lom 13:12; 2 Ko 10:4 **6:12** 6:12 1 Pita 5:8-9 **6:14** 6:14 Isa 11:5; 59:17; 1 Tes 5:8

Neka matev ndaføyamba-qape ndøgó. Ndøgo andé sanqava
khakhazam nonqo me mé:goát, savim-te taqambo-tøkeat.
15 Zo é-mozoto-khakheinám. Ezoqa Mbumbukiam-qá
Sambi Manqat zøté-zømesimát. Ndøgo ate av-té, av zenda
tokhotapak-te, tamak toqote-uzupat.
16 Neka nøme nqánek: Zo unimanqatin matev oskia zógoát.
Ate av-té, av sanqava khakhazam nonqo nøme, zenda toqote-
geatat. Yaq zo kopømbaqapé, nqova soqaqape-qa sanqava
wageap-us ate ndægo, søzøté-khoutumát.
17 Zo mòzøte-zøtéz, Mbumbukiam zo mòndø-khandí:z.
Nqanek zøtezat, andé nakhag wawaq me me:gó, nakhag
ezoqam kawa-te gi-uzumatun. Zo vò-uzám.
Neka Mbumbukiam-qa Manqat, ndøgo ande nakhag kaiya
me ndi:gu, Nqova Mbomambaqape gezø-etoam, vògeageváp.
18 Zo Mbumbukiam oskia mbo-akhayám, ate av-té,
av Nqova Mbomambaqape ndezømbe-nøzøgim. Gekha
guligulim o viam manqāt ndøgo, Mbumbukiam-te tozogoat,
zo bazaføgakh ndø-asøzú. Livin-qase, mø-ivòvém. Zo
Mbumbukiam-te, tegi ezoqam ate ndi:gu-qá yaq-té
qaneviám.
19 Neka zo Mbumbukiam, até noqá yaq-té-a, vømbōe-
viam. Yaq gekha manqāt ndøgo, no tæmanqatat, Mbum-
bukiam manqat eqeieqei, tèabenømbe-etoám. Yaq no ezoqa
Mbumbukiam-qa Manqat tøte-zømesimat, no kopømbaqapé,
manqat ndøgo, bugukhokhof qakhonawam, kha føgakh-mbá
qǽmanqatát. 20 No Mbumbukiam-gé u upøgim ezoqám. No
ndimbula-te, teqa Manqat Mbomambaqape zapayá qategó.
Zo Mbumbukiam-te gèndoviám, noqa yaq-te, no teqa manqat
kha føgakh-mba tàbate-manqaté, av ndego ndømbøe-poev.

Pol-qa vaev manqat

21 Noqa yaq-te, zo nigi Klisten nøfu Tikikus mé:zømás, ndego
ni nqeimbøe-khafuat, ndego unimanqatin Evezøza-ge sasae
ezoqam. Yaq zo matev ate ndægo zøtézøtéz, no ande āv
khatēyage neka no andē gekha matev me notēgoatun. 22 No
ngenek ta zapaya nqánek qate-khofotaváv: Zo zøtézøtéz, ni
ande āv khatīyage. Yaq zoqa kha gé:føgákh.
23 Nøfuap! Mbumbukiam, ndego nigi Tat, neka Yesu Keliso,
ndego nigi Evezøza, tiqa sambi matev neka kuku matev neka
unimanqatin matev, ndògoát zo-te.
24 Mbumbukiam-qa kuku matev, ndògoát zo-te, zo ate
ndøzøte:go, zo nigi Evezøza-te, Yesu Keliso kuku ndøzøgo,
ndøgo navupav ndøgo.

6:15 6:15 Lom 10:15 **6:17** 6:17 Iblu 4:12 **6:18** 6:18 Luk 18:1; Kol 4:2; 1 Tes 5:17 **6:19** 6:19 Kol 4:3-4; 2 Tes 3:1 **6:20** 6:20 2 Ko 5:20; Filem 9 **6:21** 6:21 Kel 20:4; Kol 4:7-8; 2 Tim 4:12

Filipai
Pol-qa pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Filipai taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pol Filipai taon Klisten bawan ezoqam-té genø-peawám. Filipai ndøgo, taon kandambaqapé. Masedonia manqei-té qagó. Ta khøuwa-te ndøgo, Pol nqanek pepa gepeawam, ndego Lom taon-té geyagám. Ndimbula mokho-té gunu:goám. Gaman ezoqam, ndego ta zapaya ndøgo tini-møvøinám, ndego ezoqa Yesu-qa yaq-te ge:zømesimam. Bugukhokhof khøuwa ndøgo, Pol Filipai taon-te, mǹdøgoám.

Pol ndakin nqanek pepa, Filipai ezoqam-te, ta zapaya nqánek gene-peawám: Nginik ezoqam, moni ndøpisømém. Yaq Epaflodaitus-qá zenda-té ginøzavém, ndego Pol vømømbō-etoam. Yaq Pol khanakhanakh kandambá gendap, tiqa tøke-qa yaq-te, neka ndakin ike manqat vøzō-peawam. Pol ndimbula mokho-te, ambá genegoám, geté ndego khanakhanákh. Yaq ndego Klisten ezoqam, āv gezømbe-peawám nqǽgo: Ndigu Evezøza-qa mokho-te, khanakhanakh oskia bezøgó.

1 Nqanek pepa, no Pol neka Timoti nipeaomít. Ni Keliso Yesu-gí sasae ezoqám. Zo-té qeitø-peaomít, zo Mbumbukiam-gi ezoqam, Filipai taon-te ndozoyage, zogi megetapak neka dikon ezoqam namba, zo Keliso Yesu mokho-te ndozotu:gu.
2 Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka sambi matev, ndǒgoát, zo-te.

Pol-qa guliguli manqat, Filipai Klisten ezoqam-qa yaq-te

3 No Mbumbukiam, ike manqat oskia nombo-etoumatún, zo qazø-matøvemin. 4 No Mbumbukiam-te zoqa yaq-te qævi:matun, no khanakhanakh-us nogoatún. 5 Zapa ndøgo, no Mbumbukiam-qa Manqat u nqæløozu, zo no oskia zonøtøkeé, zo Yesu ande qazøte-unimanqatinim, atema ndakin. 6 Yaq nakémbá, no āv qate-unimanqatinát nqǽgo: Mbumbukiam, ndego zo mokho-te sasae mbomambaqape gengaz, unimé:-khóu, atema Keliso Yesu-qa Khøuwa Kandambaqape-te, ndego tendoqavan. 7 Noqa mbøni zo-té qafølǽ. Yaq nakémbá, ndøgo eqeieqeí, no zo ate ndøzøte:go, av nqazønde-matavap. Zapa ndøgo, zo ndozonø-tǿkeé noqa sasae-te, ndøgo Mbumbukiam teqa kuku matev-te genø-etoam, oskiá ndøgo, no ndimbula mokho-te nqatu:gu, o ezoqam Mbumbukiam-qa Manqat nqazø-unimanqatinat

1:1 1:1 Kel 16:12-40 **1:6** 1:6 1 Ko 1:8

neka tiqa manqat nqæqavøiwat, ndigu ndiqavotam.
8 Mbumbukiam mòndæ-otév, noqa manqat unimanqatín.
No vao kandambá zo-te, zo ate ndøzøte:go. Noqa kuku zo-te,
Keliso Yesu-té qandowáv.
9 No Mbumbukiam-te, āv qate-vi:matún nqægo: Zoqa kuku
nøme mba, tàbete-fitám, zoqa zøtezat neka matavap loloakh
namba. 10 Yaq zo zøtézøtéz, matev eqeieqei ākhanégo. Yaq
zo Keliso-qa Khøuwa Kandambaqape-te, ndaføya-ndaføyamba
neka manqa-zapazapa-yav sozógoát. 11 Yaq zo Yesu Keliso
mokho-te, matev eqeieqei zømbé-tøvá, tozo-matønumat, yaq
Mbumbukiam-qa iz betē-eqawat.

Pol khanakhanákh, Mbumbukiam-qa Manqat sa ndøvøndavet, oskiá ndøgo, matev føgøføgakh ndøfakhanam te-te

12 Nøfuap! No zo zøtezat-qa nøzøgó. Matev ndøgo, no-
te qafakhanam, ambá av nqægo, Mbumbukiam-qa Manqat
ndøtōk. Āv taoká. Geté ndøgo, gè:khouwév. 13 Zapa ndøgo,
nakhag ezoqam ate ngi:gu, Lom ezoqam-ge kawa-qa khoev
ngimbo-keoge, neka até ezoqa ewaqape nømé-a, nqanek
ngiyage, nginik mòndø-matøvemém, av nqægo, no ndimbula
mokho-te, Keliso zapayá qategó. 14 Yaq nginik nogi Klisten
nøfuap kopoáv, kha mòndøzø-føgákh, ta zapaya ndøgo, no
ndimbula mokho-te nqatu:gu. Yaq ndigu Mbumbukiam-qa
Manqat, nøme vøndøzu-qa mba mo:gó. Kha føgakh-mbá neka
møe mbaín.
15 Unimanqatín. Ezoqa nøme ndigu Keliso-qa manqat, ta
zapaya ndøgo tini-manqaté: Ndigu ova ndømanqaté neka
qaqa ndøgó, no-te. Geté ezoqa nøme, ndigu unimanqatin
matev-té ginø-matønumít. 16 Nginik kukú no-te. Zapa ndøgo,
ndigu mòndæzøtéz, no Mbumbukiam nqanek, teqa Man-
qat Mbomambaqape manqate nonqo ndøvé. 17 Geté ndigu
ezoqa nøme, ekeza iz eqawat-qa mba ndøgó. Ndigu matavap
eqeieqei mbaín, Keliso-qa manqat ndimanqate. Geté ndigu
no-te viniv nøme mba awam-qa mo:gó, no ndimbula-te
nqægo. 18 Ság. No khanakhanákh. Oskiá ndøgo, tiqa matavap
eqeieqei o soqain ndøgo, gigiap-qape sa nqánek: Keliso-qa
manqat, sà bevøndavét.
Neka no khanakhanakh-us até nógoát. 19 Zapa ndøgo,
no mòtenøtén: Zoqa guliguli manqat neka Nqova
Mbomambaqape-qa tøke mokho-te, ndego Yesu Keliso
gendo-khofotav, no ndækhandí:n, nqanek matev føgakh-
qape-te, no-te qafakhan. 20 Noqa poev neka vintønat matev
kandambaqape, Mbumbukiam-te, nqánek: No nóbøianák,
noqa sasae-te. Geté no kha føgakh-mbá qæyát, miavmiáv

1:10 1:10 1 Tes 5:23 **1:13** 1:13 Kel 28:30 **1:19** 1:19 2 Ko 1:11

neka até ndakín-a, neka noqa kha mokho-te, Keliso-qa iz
betē-eqawat, oskiá ndøgo, no tæyàgāt, ō, tænanim. 21 Zapa
ndøgo, no-te av nqægo: No nqæyage, no Keliso-qa nøyagé. Yaq
tænanim, yage eqeieqei nøme mba mó:fakhán no-te. 22 Geté
no oskia tæyagat, noqa sasae-te mokho eqeieqei nøme mba
mó:fakhán. Yaq no nøtenøtenák, gekha poev nøvē. 23 No
matev menás, nqa-itumbam. Noqa poev kandambaqape
nqánek: Nqanek yage bànø-iváv. Yaq Kelisó namba
nøtéyagát. Nqanek qanimav-qapé. 24 Geté zo zapaya, no até
banøyagé. 25 No møematøvém. Nqanek gigiap-qapé. Yaq no
møtenøtén, no até nøyagát, zo namba, ate ndøzøte:go, zoqa
unimanqatin-te vøefisam neka khanakhanakh-us vøego.
26 Yaq zo Keliso Yesu mokho-te ndozoyage, no namba nango
tizi-qaqandam, zo khanakhanakh nøme mba zotóndapém,
noqa yaq-te.
27 Gekha matēv ndøgo, tøfakhan, gigiap-qape sa nqánek:
Zoqa yage, āv tabete:gó, av Keliso-qa Manqat ndæmanqate.
Zapa ndøgo, no pøtøndénāv, penømakhaya, zo vøezømēt, o
pøté-ewambāt, penømakhaya, yaq zoqa manqat mba nø-
ewāg, no tàbate-nøtén: Zo føgøføgakh zowaniáp, nqova
kopo-te, neka unimanqatin matev zapaya, ndøgo Man-
qat Mbomambaqape-te ndøndo-okho, bazaføgakh-us zonøfeét.
28 Neka zo møe mbaín sozógoát, zogi qaqa ezoqam-te. Yaq
ndøgo, tinízøtéz, av nqægo, ndigu ndøsoqoéz, geté zo ndòzo-
khandí:z. Mbumbukiam ndømatanám. 29 Zapa ndøgo,
Mbumbukiam zo Keliso mokho-te, ambá ta-mba nqānek
gezø-etoām, zo te-te ndozo-unimanqatinat, geté até ndøgó-a,
zo Keliso zapaya, matev føgakh-qape ndøzøte-ndape. 30 Nqanek
matev føgakh-qape, até kopó, av zo no-te qazøte-qeivim, neka
qazo-ewagatun, no oskia nqanøgo.

2

Ni nqova kopo-té qabizigú neka yà bizi-tøkeám, yaqyaq-a

1 Zo Keliso namba ndøzøte-yage, zo yaqyaq-a, zita mòzo-
tøpøzatún. Neka teqa kuku matev, zo kha zøføgakhát. Neka
zo Nqova Mbomambaqapé namba zøteyagé. Neka zo kuku
matev neka tanakh matev zøgó, yaqyaq-a. 2 Av tægoat ndægo,
no khanakhanákh. Geté no khanakhanakh nøme mba ndøgo
tøté:gó, zo matavap kopo-te neka kuku matev kopo-te neka
nqova kopo-te tozoyagat.
3 Zo zøkeza kha mba, mbomatàvāp neka matev khokho
ndømatànām, zøkeza iz eqawat nonqo. Geté zøkeza kha,
gèvoát. Zogi Klisten zøfuap, kandakanda me:zæzá, neka zøkeza

1:21 1:21 Gal 2:20 **1:23** 1:23 2 Ko 5:8 **1:27** 1:27 Ef 4:1; 1 Tes 2:12 **1:29** 1:29 Kel 16:19-40 **2:3** 2:3 Gal 5:26

kha, khasøkhasis me:vewé. 4 Ezoqa ewaqape, ekeza yage mba,
be:qeìvī. Geté até ezoqa nøme-qá yagé-a, bēqeivi.

Keliso ekeza kha, gèvoá, yaq Mbumbukiam, gè-eqeiú

5 Zoqa matavap, āv tabezømbe:gó, av Keliso Yesu
qambøegoam. 6 Ngenek uni Mbumbukiam-ín. Geté nqanek
manqei-qape-te gefakhan, ndego matavapøteáv, av nqægo,
ndego Mbumbukiam-qa iz akhae segē-geatāt. 7 Geté ndego
matev av nqægo, sège-iváv, vø̄-khokho-sasae-ezoqam-
ev. Ndego āv tenefakhán, av ni manqei-qape ezoqam
nqazi:gu. 8 Yaq ndego ekeza kha nøme mba mo:voatát. Ndego
Mbumbukiam-qa manqat o-mba mo:ndapát, neka até løvøté-
a, vø̄ndap. Até ndøgó-a, kopømba ande av pepen ezoqam
nde:go, tae mutui-te gimø-tøkewem.

9 Yaq nakémbá, Mbumbukiam ndego uni ova-in-té genø-
eqeiú. Yaq iz ndǿgo tembo-akhá, ndøgo iz-akhayapak
ate ndi:gu-qa iziz qaløvu. 10 Yaq ndǿgo, ezoqa ewaqape,
Yesu-qa megemege-te, katuk mé:møkuí, teqa iz vǿ-eqanēm,
gekha ezoqām ndigu, yan-te ngo:yage, neka manqei-qape-
te ngiyage, neka manqei mokho-te ngu:yage. 11 Yaq ezoqa
ewaqape sugumú-manqatét, av nqægo, "Yesu Keliso, ndego
Evezøzá," neka Mbumbukiam-qa iz, ndego Tat, betē-eqawat.

Ni Klisten ezoqam, waev bizigú, nqanek manqei-qape-te

12 Nogi nøfuap mbomømboma! Zo noqa manqat o-mba
oskia zotondapám, no zo namba qazi:yagam. Geté até
ndakin-a, no nqæyona, zo o-mba nøme mba zotóndapém. Zo
ezoqa kopokopo ate ndøzøte:go, zo Mbumbukiam-gi ezoqam
ndozogo, ndego gekhandi:z, zo matev eqeieqei mba ndøgó.
Bazaføgakh-ús neka møe-ús. 13 Zapa ndǿgo, Mbumbukiam
ekeza mu:sasaeát, zo mokho-te. Ndego zo matev eqeieqei
gone-te, poev zø-etoumatún, neka matanam-te vøzø̄-tøkeatun.
Yaq zo kopømbaqapé, matev zómatønumát, av ndego ndømbøe-
poev.

14 Gekha matēv ndøgo, zo ndozogo, bezømbo-qasì:vā́p
neka manqa ndøpònqõm. 15 Yaq zo ndaføyamba zógoát,
neka manqa-zapazapa mbaín, zo Mbumbukiam-gi nakheis,
ezoqa matev soqøsoqa neka køfigiap mokho-te nqazotu:-
yage. Yaq zo nqanek manqei-qape-te, andé nduku me
zøtégoát, ndigu khaiya-te, waev ndøzø-qamøetap, 16 zo ezoqa
Mbumbukiam-qa khandi manqat tozozø-etoumat. Zo av

2:4 2:4 1 Ko 10:24 **2:6** 2:6 Zion 1:1-2; 17:5 **2:7** 2:7 2 Ko 8:9; Zion 1:14 **2:8** 2:8 Iblu 5:8; 12:2 **2:9** 2:9 Kel 2:33; Ef 1:20-21; Iblu 1:3-4 **2:10** 2:10 Lom 14:11 **2:11** 2:11 Lom 10:9 **2:15** 2:15-16 Dan 12:3; Filip 1:10; 1 Tes 2:19

tøzøtegoat ndægo, yaq no Keliso-qa Khøuwa Kandambaqape-
te, zo nøté-khambuvím. Yaq no tøténøtén ndǿgo, noqa
bazaføgakh asøzu neka sasae, ambá av nqǣgo, khokhō.
17 Zoqa unimanqatin matev, andé søvakha gigiap me
me:gó, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, gi:løvusumatun.
Yaq Mbumbukiam khanakhanákh, taqa yaq-te. Yaq
no tænanim, noqa kouk vǿwā, kopømba ande av waen
ndægo, ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, søvakha
gigiap-te go:qouzumemin, ság, no khanakhanákh. Yaq no
khanakhanakh, até genømbú-goát, zo namba. 18 Zo matev até
kopó. Até zó-a, zo khanakhanakh bezøgó, no namba.

Pol Timoti Filipai taon-te khofotøve-qa gegoam

19 No Evezøza Yesu-te, tototaná ndǿgo: No Timoti
nakhamas-té qatøndó-khofotáv zo-te. Yaq ndego tendoqavan,
no zoqa yaq-te emanqat tenømbe-votot, no khanakhanakh
vǿendāp. 20 No ezoqa nøme mbaín, av Timoti nge:go,
ndego zo-te miavmiav tøke-qa ndego. 21 Ezoqa ewaqape
nøme, ekeza yage-qa yaq-te mba mbomataváp, ambá
ndǿgo, av Yesu Keliso ndømbøe-poev. 22 Zo mǿzøte-zøtéz,
teqa matev mbomambaqapé. Ndego no namba, Manqat
Mbomambaqape-qa yaq-te, sasae qeigoam, ni andé yo
neka eve niti-sasaetám. 23 Gekha khøuwā ndǿgo, no
tøtenøten, ande gekha matev me nømbé-fakhān, no ngenek
nakhamas-té qatøndó-khofotáv. 24 Neka no Evezøza, āv
qate-unimanqatinát nqægo: Até nó-a, no nakhamas-té
qatøndónáv.

Pol Epaflodaitus, Filipai taon-te gekhofotav

25 Neka no āv qate-matøvém nqægo: No ndakin
bugukhokhof nigi Klisten nøfu, Epaflodaitus batøndo-
khofotáv. Zo-te nangó gendóveséz. Ngenek ezoqam, zo
noqa tøke nonqo qazøtøndo-khofotøvem, ndego noqa sasae
neka nøfe-te, Manqat Mbomambaqape zapaya, kandambá
genøtøke. 26 Ngenek vao kandambá zo-te. Ndego mbøni
mbová, ge:-otev, av nqægo, zo qazoyogem, ndego enqoni
qambogoam. 27 Unimanqatín. Ngenek enqoni kandambá
qambogoam, neka ambá vǿnanimin. Geté Mbumbukiam
tanakh mbogó. Geté te-mbá mbá. Até nó-a, tanakh vønǿgo,
ndego gekhandi:v. Soqaín ndøgo, noqa viniv neka fofogeap
khape tønømbe-khouwev. 28 Yaq no ndakin ndego khofotøve-
qa nøme mba notogó. Yaq zo nango tozomø-ometam, zo
khanakhanakh zøténdapém, neka noqa fofogeap benømbē-
khapelavøqase. 29 Zo gèkhatowém. Khanakhanakh-ús neka
Klisten kuku matev-ús. Ezoqa, av ngenek nge:go, gèzøvizáp.

2:18 2:18 Filip 3:1; 4:4 **2:21** 2:21 2 Tim 4:10 **2:25** 2:25 Filip 4:18

30 Zapa ndøgo, Yesu Keliso-qa sasae zapaya, ndego ambá
vønanimin. Ndego ekeza yage ndønqonqotáv, ta sasae-te
ndøgo, zoqa iz-te genømbe-tøkeat.

3

Mbumbukiam-qa bøi-te, eqeieqei ande āv khoqoté-yagāt

1 Nøfuap! Manqat nøme nqánek: Zo khanakhanakh-us
ndøgó, Evezøza-qa mokho-te.

Manqat nøme, no ndakin tæpeawam, no bugukhokhof
mȍezø-peawám. Geté no genø-ewezák, nango tæzø-peawam.
Zo tozombo-paevem, yaq zo gé:khakhasumát, khavozam
nømendim ezoqam-qa nømendim matev-te. 2 Manqat nqánek:
Zo gò:feazoát, nandiv ezoqam-te, ndigu kopømba ande av
gaqo ndi:gu ndi-okho, neka matev soqøsoqa ndimatanam,
neka ezoqa ngusu qogøzat-qa ndizøgo. 3 Zapa ndøgo, uni
ngusu-qogøzat-ezoqam-in neka uni Mbumbukiam-gi-ezoqam-
in, ní, ni Mbumbukiam-qa iz, tege Nqova mokho-te nqazi-
eqawat. Ni Keliso Yesu mba zi:khambuváp. Neka ambá
ndøgo tizio-tanā, matev ezoqa ndimatanam.

4 Ezoqam-qa matev av nqægo, gigiap-qape tøgonin, yaq no
ambá noto-vintanín. Ezoqa ndimatavap av nqægo, ndigu
kopømba ndøgo, ezoqam-qa matev matanam-te nduotaza,
yaq no kopømba ambá nøme mba notogonín. 5 No ande qate-
qan, khøuwa eit qamendap, no ngusum tĩnømbi-kepøtøzém,
ate av-té, Mozes-qa guguna manqat ndæmanqate. Neka no
uni Izlael-ezoqam-ín. Benzamin khagua bawan-ák. Neka no
uni Iblu-kouk-ín. No Felisi ezoqam nogoám, neka Mozes-qa
guguna manqat uni vøembøē-pavam, av ndigu gi:goatun. 6 No
bazaføgakh kandambá qæ-asazat. Neka no Klisten ezoqam
nøngiæzotám. No até vøtē-ein, ndøgo Mbumbukiam-qá poév.
Mozes-qa guguna manqat-qa bøi-te, no ezoqa ndaføyamba-
qape nogoám.

7 Geté nqanek matev ate ndægo, no qæmatavupam, ndøgo
gigiap-qapē, no ndakin Keliso mokho-te, khokho matev
nøtevewé. 8 Unimanqatín. No ndakin Keliso Yesu qatenøten,
noge Evezøza, ndøgo matev nøme ate ndægo, ùnime:-løvuám.
Matev nøme ate ndægo, mȍndønø-khokho-matév. No pageap
nøtevewé. No Keliso mba benøgó, 9 neka no te-te bamō-
tøkenømbem. No Mbumbukiam-qa bøi-te, ambá Mozes-qa
guguna manqat paev mokho-tē qate-ndaføyamba-ēn. Geté

3:3 3:3 Lom 2:29 **3:4** 3:4 Kel 22:3; 2 Ko 11:18 **3:5** 3:5 Luk 1:59; 2 Ko 11:22; Kel 23:6 **3:6** 3:6 Kel 8:3 **3:7** 3:7 Met 13:44-46 **3:9** 3:9 Lom 3:21-22

no ndaføyamba, unimanqatin matev mokho-té qægó, Keliso-
te. Mbumbukiam ndømatanám, av nqægo, teqa bøi-te tizi-
ndaføyamba-en, Keliso tizi-unimanqatintat. 10 Noqa poev-
qape sa nqánek: No Keliso nøme mba batenøtentét, neka
Mbumbukiam-qa bazaføgakh vøténøtentēt, ta bazaføgakh
ndøgo, Keliso løvøte-te gende-khandi:v. Neka no andé Keliso
me bate:gó, oskiá ndøgo, no nqosøgeap tændap, av ndego
ge:ndapat. Até ndøgó-a, no tænanim, av ndego ge:nanim.
11 Yaq até nó-a, løvøte-te batēsuzam, vøemø̄-khandï:n.

Ni bazaføgakh bizi-asøzú, atema iziz bizimø̄-khanøzem

12 No mǫ̀tenøtén, no ambá av nqǣgo, Keliso-qa matev
mùtumundāp, vutumū-ezoqa-mbomambaqape-en. Geté no
bazaføgakh zua nø-asazét, vøemø̄-kopømba-ēn, av Yesu Keliso
ekeza nde:go. Zapa ndøgo, ndego no ta zapaya nqánek gen-
evé. 13 Nøfuap! No mǫ̀tenøtén, no matev av nqægo ndapeáv.
Zuá. Geté no matev kopo nqánek qægó: Matev ndøgo, no
bugukhokhof qægoam, nǫ̀-ivavtét. Neka bazaføgakh nø-asazét,
matev megemege-te ndo:go, bamēkhanaz. 14 Yaq nakémbá,
no ndaføyamba nøteitít, atema yaq-fia vøemøndāp. Ta yaq-
fia ndøgo, yage ova nqo:go, ma Mbumbukiam Keliso Yesu
mokho-te genømbe-akha.
15 Ni ezoqa ate nqazi:gu, Klisten matev-te qazifindam, niqa
matavap kopo betegó, taqa yaq-te. Geté zo ezoqa nøme,
matavap vini tøzøgoat, Mbumbukiam zo ndǫ̀zø-ovøyám.
16 Ság! Gigiap-qape nqánek. Matev ndøgo, ni qazi-
matøvemem, eqeieqeï, ta mokho-te até biziyagé.
17 Nøfuap. Noqa matev até vømbopáev. Gèzømeté,
ndigu ezoqam, matev eqeieqei ndimbopaev, av ni zo qati-
zømesimam, neka vozozø̄-pavāt. 18 Zapa ndøgo, ezoqa nøme,
ndigu mǫ̀ndømø-Keliso-gí-qaqa-ezoqam-éz, ndego tae mutui-
te genanim. Ezoqa kopoáv. No zo mǫ̀ezø-manqatám, taqa
yaq-te. No ndakin nqawa nqazømbe-manqate, no nǫ̀-eív.
19 Ndigu vaev khøuwa-te, géngiæzó. Zapa ndøgo, tigi mbum-
bukiam, ekeza khá. Tiqa matev, gè:khambuváp. Geté ndigu
ambá mivi ndøgonemín. Neka ndigu manqei-qape-qa gigiap
mba mbomataváp. 20 Geté ni yan mo-manqei-aním, ma
nigi khandi etoam ezoqam, Evezøza Yesu Keliso, nqazimbøe-
endap, tendoqavan. 21 Ndego niqa nakenake nonqo kha,
ndǫ̀-enénd, vømø̄-mbomambaqapē, av ekeza kha waev-us
ndægo. Ekeza bazaføgakh-té genø̄-matanám, ta bazaføgakh
ndøgo, ndego gigiap neka matev ate ndægo nde:tømbuat, teqa
mokho-te vøugoāt.

3:10 3:10 Lom 6:3-5; 8:17 **3:12** 3:12 1 Tim 6:12, 19 **3:14** 3:14 1 Ko 9:24 **3:15** 3:15 1 Ko 2:6 **3:17** 3:17 1 Ko 4:16 **3:19** 3:19 Lom 16:18 **3:20** 3:20 Ef 2:6, 19 **3:21** 3:21 1 Ko 15:28, 42-53

4

1 Yaq nakémbá, nogi nøfuap mbomømboma, no zo-te kuku
neka vao nqanøgo, zo noqa khanakhanakh neka noqa sasae-
qa yaq-fia ndozogo; zo Evezøza mokho-te, føgøføgakh āv tøne-
waniáp, av no qazømbe-manqatavun.

Guguna manqat vinivinimba

2 Zo sakhei menas, Yuodia neka Sintike, no āv qazømbe-
viám nqǽgo: Zo Evezøza-gi ezoqam ndozogo, zo matavap
kopo bezømbegó. 3 Neka qo, Sizigus, noqa sasae-te kan-
dambaqape qoqonø-tøkeam, no āv qataqambe-viám nqǽgo:
Nandiv sakhei menas gèzøtøké. Nginik no neka Klemen neka
nogi sasae ezoqa nøme namba, Manqat Mbomambaqape-qa
sasae-te, bazaføgakh ndø-asazám. Nginik ezoqa ate ngi:gu, tiqa
iziz, Mbumbukiam-qá khandi mbuk-té qanø-peawáp.
4 Zo Evezøza-qa mokho-te, khanakhanakh-us oskia ndøgó.
No nqawá qanøzǿ-eín: Zo khanakhanakh-us ndøgó!
5 Zo ezoqa ewaqape-te, matev aiyaiyav-té qanøgó. Gèmbo-
mataváp: Nigi Evezøza, avønín gendóqaván.
6 Zo ndøfofògeǎp. Geté gekha matēv ndøgo, tøzø-fakhanumat,
zo Mbumbukiam zombó-akhaemát, neka zoqa poev matev-
qa yaq-te vømbōviam. Ike manqat-ús. 7 Yaq Mbumbukiam-qa
mbøni bøiv matev, ndøgo niqa matavap ate nqægo qaløvuam,
zo ndȍkhakhasumát, Keliso Yesu mokho-te. Yaq zoqa mbøni-
te neka kawa-te, zo fofogeap mbaín. Sozógoát.
8 Nǿfuap! Noqa vaev manqat nqánek: Gekha matēv ndøgo,
unimanqatin neka mbomambaqape neka ndaføyamba-qape
neka Mbumbukiam-qa bøi-te eqeieqei ndøgo, neka gekha
matēv ndøgo, kuku matev-us ndøgo, neka gekha matēv ndøgo,
ezoqa khanakhanakh tigonem, toqo-matanam; matavap av
nqægo zoqa kawa-te, bètø-tøvøyám, matev qaniqanimav ate
ndægo neka matev ndøgo, ezoqa iz tiqambe-eqatat. 9 Gekha
matev ndǿgo, no zo qate-zømesimam, neka no-te vozōndapem,
neka vozōqeivim-a, vozōyogem, zo até vømbopáev. Yaq
Mbumbukiam, ndego ni sambi matev ngini-etoam, ndego
ndȍgoát, zo namba.

Pol-qa ike manqat, Filipai ezoqam-te

10 No khanakhanakh kandambá neka no Evezøza-te, ike
manqat nombo-manqaté, zo tøke nango qazongazem, no-te.
No mȍtenøtén, zo oskia zonø-mataváp. Geté zo bugukhokhof,
nakhoa mbaín, vozonømbé-tøkeēm. 11 No ambá av nqǽgo,
gigiap mbaȉn, yaq nakēmbā, nqanek manqat nqæmanqate.
Av taoká. Zapa ndǿgo, no nøtenat āv qatendáp nqǽgo:

4:1 4:1 1 Tes 2:19-20 **4:3** 4:3 Luk 10:20 **4:5** 4:5 Iblu 10:25; Zems 5:8-9 **4:6** 4:6 Met 6:25-34; Kol 4:2 **4:7** 4:7 Isa 26:3; Zion 14:27; Kol 3:15 **4:9** 4:9 Lom 16:20

Gekha matēv ndøgo, tønø-fakhanumat, no khanakhanakh-us
nøyagát. 12 No matev menás qatenøten: Gigiap tønǫ̀goāt,
ō, mbain tøgoat. Gekha matēv ndøgo, tønø-fakhanumat,
no nøtenat nøndáp, khanakhanakh-us āv khatéyagāt, oskiá
ndøgo, lou kandambaqape tønøgoat, o ifi tønø-vinumat, neka
gigiap kopoav tønøgoat, o gigiap mbain tøgoat. 13 Te mokho-
te ndego, no bazaføgakh ngenø-etoam, no matev ate ndægo,
kopømbaqapé, sǽndapét.
14 Geté zo matev qanimáv qazogonem, zo noqa yage føgakh-
te, qazonø-tøkeem.
15 Zo Filipai ezoqam, zo mǫ̀zøte-zøtéz. No Masedonia
plovins qate-ivav, no Mbumbukiam-qa Manqat ezoqa nøme-
te ande qatendapat, zo mba zonø-tøkeám. Klisten bawan
ezoqa nøme, no tøkeeáv. 16 Até ndøgó-a, Tesalonika taon-te
qægoam, zo gigiap mǫ̀zonøndo-khofotumám, no gigiap mbain
qægoam. 17 No ambá av nqǣgo, zo gigiap etoam-qa nøzøviām.
Geté noqa poev nqánek: Zo mokho-te matev eqeieqei
gezǿ-khouwév, neka Mbumbukiam-qa matev mbomømboma,
ndego ta zapaya tezømbe-matanam, bezømbē-khouwev.
18 Gigiap ate ndægo, zo qazonøndo-khofotøvem, no mǫ̀endáp.
Ike kandambá. Kopoáv qazønøndo-khofotøvem, Epaflodaitus
gendapavun. Ndøgo mǫ̀ndøløvú, av no qambøe-potonumam.
No ndakin kopømbá. Nqanek gigiap ande søvakha gigiap
sisip mbomambaqape me me:gó, Mbumbukiam-te toqota.
Mbumbukiam mǫ̀ndøndáp, zoqa etoam matev, neka ndego
khanakhanákh, taqa yaq-te.
19 Mbumbukiam, no nqæmbo-sasaeat, gigiap neka matev ate
ndægo, teqá. Vaev mbaín. Yaq gekha gigiap-qā ndøgo, zo
tøzøte-potonumat, ndego zo Keliso Yesu mokho-te, ndǫ̀zøtøké.
20 Mbumbukiam, ndego nigi Tat, teqa iz, miavmiav, bètoeqawát.
Amén. Nqanek manqat unimanqatín!

Vaev manqat

21 Ezoqa ewaqape nandiv, ndigu Keliso Yesu mokho-te,
Mbumbukiam-gi ezoqam ndigu, noqa khaiya mboma man-
qat zozǿ-eín. Até nginik Klisten nøfuáp-a, no namba nqa-
tigu, khaiya mboma manqat ngǐkhōfōtāvāv, zo-te. 22 Neka
até Mbumbukiam-gi ezoqam ate ngi:gú-a, nqanek taon-
te ngiyage, khaiya mboma manqat ngǐkhōfōtāvāv. Neka
ndigu ezoqam, Siza-qa khoev-te ndisasaeat, ndego Lom kawa
kandambaqape, kandambaqape vønǿpouwem, tiqa khaiya
mboma manqat zo-te batøndō-khofotav.
23 Evezøza Yesu Keliso-qa kuku matev, ndǫ̀goát zo-te.

4:13 4:13 2 Ko 12:10 **4:15** 4:15 2 Ko 11:9

Kolosi
Pol-qa pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Kolosi taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pol Kolosi taon Klisten bawan ezoqam-té genø-peawám. Ta khøuwa-te ndøgo, Pol Lom taon-té geyagám. Ndimbula mokho-té gunu:goám. Gaman ezoqam, ndego ta zapaya ndøgo tini-møvøinám, ndego ezoqa Yesu-qa yaq-te ge:zømesimam.

Kolosi taon, ta manqei-te ndøgo tøgó, ndakin khøuwa Teki *(Turkey)* ndimbo-akhayam. Pol nqanek pepa gumu-peawam, yaq Tikikus neká Onesimus, tezø-etoám, yaq ndigu Kolosi manqei-te vøndapem.

Pol nqanek pepa, ta zapaya nqánek gene-peawám: Epaflas bugukhokhof khøuwa, Lom taon-te gewav, ndego Pol āv gembøe-votót nqǽgo: Kolosi Klisten ezoqam mokho-te, ezoqa nøme ndî̀gú. Ndigu ezoqa nøme-te, khavozam manqat me:zømesím. Av gini-zømesimít nqǽgo: Yaq Mbumbukiam-a, yaq ni, gigiap kandakanda ndî̀gú, enzol ezoqám neka nqova kandakandá. Yaq ni bǐzizø-vizáp, iziz bizizø̄-eqawat. Neka tiqa khavozam manqat nøme nqánek: Yesu ndego Mbumbukiám mbá. Ndego andé enzol ezoqám. Neka lou nøme ndøgo, ni bizilògḗ. Neka ni Klisten ezoqam, ngusu bizigoqáz, ate av-té, Zu ezoqam gi:goatun. Yaq Pol nginik Kolosi Klisten ezoqam, nqanek pepa mokho-te, āv gezømbe-ovøyám nqǽgo: Manqat av nqǽgo, khavozam manqát. Neka Keliso ndego, gigiap ate ndǽgo-gé kawa ezoqám.

1 No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé u-aném. Ndøgo Mbumbukiam-qá poév. Nqanek pepa, nigi Klisten nøfu Timotí namba niti-peaomít.

2 Zo-té qeitø-peaomít, zo Mbumbukiam-gi ezoqam, zo Kolosi taon-te ndozoyage, zo nigi Klisten nøfuap, Keliso uni ndøzømbøe-paev.

Mbumbukiam, nigi Tat, teqa kuku matev neka sambi matev, ndȍgoát zo-te.

Pol-qa ike manqat Mbumbukiam-te, Kolosi ezoqam zapaya

3 Ni zoqa yaq-te qeiguligulimatun, ni Mbumbukiam-te, ike manqat oskia ni-etoumatún, ndego Yesu Keliso-ge Eve. 4 Zapa ndøgo, ni āv qatiyogém nqǽgo: Zo Keliso Yesu zo-unimanqatinát, neka zo Mbumbukiam-gi ezoqa ewaqape-te,

---

1:3 1:3-4 Ef 1:15-16

kuku zøgó. 5 Zo av nqægo, tøzøte-goatún ndógo, zapa ndógo:
Zo tozoto-tazá ndógo: Zo matev, ndòzomø-ndapém, ma
Mbumbukiam zo yan manqei-te ndezømbe-mendewe. Zo taqa
yaq-te, mòzoyogém, Manqat Mbomambaqape, ndøgo uni-
manqatin manqat, ande qazømbe-fakhan. 6 Ta manqat ndøgo,
manqei-qape-te ate nqægo gèpanqavøemét, neka mokho
ndøfākhātēt. Até zo mokho-té-a, gu:sasáe, zo ande qazøte-
yogem, neka Mbumbukiam-qa kuku matev-qa yaq-te, mokho
vozōndapem. 7 Nqanek Manqat Mbomambaqape, Epaflas-té
qazoyogém, ndego ni namba sasae qatigoatun, ndego Keliso-
ge sasae ezoqam mbomambaqape, ni nqeimbøe-khafuat,
ndego zoge nømendim ezoqam mbomambaqape. 8 Ndego
ni até zoqa kuku matev-qa yaq-té-a, emanqat vønimbī-votot,
ndøgo Nqova Mbomambaqape, zo ndezø-etoam.

9 Yaq nakémbá, ni zoqa yaq-te, manqat ande qatiyogem,
ni oskia nizø-guligulím, neka ivøveáv. Ni Mbumbukiam-te, āv
qati-vi:matún nqægo: Zo matavap eqeieqei, tàbezømbe-
tøtøvøyám. Yaq zo Nqova Mbomambaqape mokho-te,
matavap loloakh neka zøtezat zømbégoát, neka teqa poev
matev vøzøté-zøtēz. 10 Yaq zo kopømbaqapé, eqeieqei zóyagát,
av Evezøza ndømbøe-poev, zoqa yage-te ate ndægo. Yaq zo
sasae eqeieqei tozogoat, zo mokho zømbé-fakhán, neka zoqa
zøtezat, Mbumbukiam-qa yaq-te, vøzømbé-khouwēv. 11 Yaq
Mbumbukiam, ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo, zo
bazaføgakh zømbé-etoám. Yaq zo kopømbaqapé, bazaføgakh-us
zówaniapát neka gekha vinīv ndøgo, tøzø-fakhanumat, vozó-
eqatāt, 12 neka Tat ike manqat khanakhanakh-us vozombó-
manqatāt. Ndego zo iz zø-etoám. Zo Mbumbukiam-gi ezoqa
ewaqape namba, matev zóndapém, ndego ekeza waev-te,
ndezømbe-mendewe. 13 Ni bøivun-qa bazaføgakh mokho-te
qazu:goam, ndego ni gèkhandí:n, neka ekeza Yo-qa megeat
matev mokho-te vø̄-amb, ndego ndembøe-khafuat. 14 Keliso
mokho-te, ndego ni gènqovotán, neka niqa manqa-zapazapa
vømbø̄e-navøem.

Keliso-qa matev, taqa eqœv-qape kandambá tantáv

15 Ni kopømba mbaín, Mbumbukiam tizi-ometam. Geté
Keliso, Mbumbukiam-qá bugug ndondáp. Ndego tegé yo-
khøuwá. Gigiap ate ndægo, Mbumbukiam gekhakheinam,
ndego ùnime:-løvuám. 16 Zapa ndógo, Mbumbukiam gi-
giap ate nqægo, Keliso mokho-té genø-khakheinám, gigiap

1:5 1:5-6 Ef 1:13; 1 Pita 1:4 **1:7** 1:7-8 Kol 4:12; Filem 23 **1:9** 1:9 Ef 1:16-17
1:11 1:11 Ef 1:19; 3:16 **1:12** 1:12 Ef 1:11, 18 **1:13** 1:13 Luk 22:53; Ef 2:2
1:14 1:14 Ef 1:7 **1:15** 1:15 2 Ko 4:4; Zion 1:18

khaiya-te nqo:go, neka manqei-qape-te nqago, ndøgo nqazi-
qeivap neka ndøgo qeivupav ndøgo, até nqova-gi megetapák-
a neka kawakawa-za neka iz-akhayapak, neka gekha nqova
bazaføgakh-us nøme ndigu. Gigiap neka matev ate ndægo,
Mbumbukiam Keliso mokho-té genø-khakheinám, neka te
nonqo ndøkhakheinám. 17 Gigiap ate ndægo fakhaneav
qagoam, Keliso até gegoám. Neka gigiap ate nqægo, ndégo
tegeawát. 18 Keliso ni Klisten bawan ezoqam-gé kawá, ni
teqa kha nqazigu. Neka ndego ni Klisten bawan ezoqam-qá
zapá. Ezoqa bugukhokhof løvøte-te gekhandi:v, ndégo. Yaq
matev ate ndægo, ndégo tenó-kawaevtát. 19 Mbumbukiam
āv qambøe-pøovám nqægo: Ekeza matev ate ndægo, ekeza Yo
mokho-té qanú:goát, 20 neka te mokho-te, gigiap ate ndægo,
ekezan namba nqawa vøtøkuā, gigiap yan-te nqo:go neka
nqanek manqei-qape-te nqago, neka teqa kouk mokho-te,
ndøgo tae mutui-te qawa, sambi vøe-khakheinām.

21 Bugukhokhof, zo qámbá qazøtøndo-goam. Neka zo
Mbumbukiam-gí qaqa ezoqam zogoám, zoqa matavap-te,
neka manqa-zapazapa vozō-matønumam. 22 Geté ndakin,
zo Mbumbukiam, ekezan namba, nqawa mǹndø-tøkuzú.
Keliso-qá khá gene-tøkuzú, ndego genanim. Yaq zo teqa
bøi-te, ndaføya-ndaføyamba neka manqa-zapazapa-yav
sozógoát. 23 Geté zo føgøføgakh ndøgeageáp, ndøgo zo ndozo-
unimanqatinat, neka føgøføgakh ndøwaniáp. Soqaín ndøgo,
zo matev nøme tø-itub, yaq zoqa vintøzat matev Yesu-te zō-
ivøvēm, taqa yaq-te Manqat Mbomambaqape ndæmanqate,
zo qazoyogem. Nqanek Manqat Mbomambaqape, ezoqa
ewaqape sùgumu-zømesimít, nqanek manqei-qape-te.
Mbumbukiam no Pol, nqanek sasae nonqo ndøveatán.

*Pol bazaføgakh-us gesasaetam, Yesu-qa Manqat Mbomam-
baqape zapaya*

24 No ndakin viniv nqæ-eqatet, zo nqazømbe-tøkeet, no
khanakhanákh. No nøkeza kha-te, viniv āv tøtendapét, av
Keliso ge:ndapat. Viniv av nqægo khouiáv. Zua ndømá.
Ta viniv ndøgo, nqæ-eqatet, Keliso-qá kha tøke nonqó, Klis-
ten bawan ezoqam. 25 No Mbumbukiam, Klisten bawan
ezoqam-gé sasae ezoqam ndøvé. No até zo-té-a, teqa manqat
ate ndægo batē-zømesim. 26 Nqanek manqat, ibugukhokhof
khonoam-té qagoám, nupøkhán mbá, ezoqa ate gi:goam, yage
gimønøzumavun. Geté ndakin, Mbumbukiam ekeza ezoqam
me:zømás. 27 Mbumbukiam āv qambøe-pøovám nqægo: Teqa

1:17 1:17 Zion 1:1; 8:58 **1:18** 1:18 Ef 1:22-23; Kel 26:23; Veve 1:5 **1:19** 1:19 Kol 2:9 **1:20** 1:20 Ef 1:10 **1:21** 1:21 Lom 5:10; Ef 2:12 **1:22** 1:22 Ef 5:27; Lom 5:10 **1:25** 1:25 Ef 3:2, 7-8 **1:26** 1:26 Lom 16:25-26; Ef 3:5, 9

matavap mbomambaqape, khonoam-te qagoam, ni Klisten
ezoqam, zí:nøtén. Ta matavap ndøgo nqánek: Keliso Zu ezo-
qam mokho-te mbá mbá, geté até zó bawan vini-ak mokho-té-
a, gunú:yagát. Yaq até zo-a, matev eqeieqei-qape zóndapém,
ma ndøzøte-vintavet, tøfakhan.
28 Ni ezoqa ewaqape, teqa yaq-te ndégo tøti-zømesím, neka
vøi-gugubatun-a, vøizø̄-ovøematun. Matavap loloakh-ús. Yaq
ni ezoqa ewaqape Mbumbukiam-qa megemege-te teito-ab,
ndigu Keliso mokho-te, tiqa Klisten matev-te é-betømū-fisam.
29 No bazaføgakh ndøgo tøte-asazét, nqæ-sasaeat. No Keliso-qá
bazaføgakh-té qatø-sasaeát, ndøgo no mokho-te bazaføgakh-us
nqøu-sasaeat.

2

1 No zo zøtezat-qa nøzøgó. No bazaføgakh nø-asazét, zo
zapaya, neka até Laodisia taon-ak zapayá-ya, neka ezoqa
nøme ndigu, noqa kha qeiviav ndigu. 2 No bazaføgakh nqæ-
asazet, ezoqa kha zømbé-føgákh, neka kuku matev mokho-
te vøtøkuatāt neka Mbumbukiam-qa manqat uni betēzøtez,
ndøgo khonoam-te qagoam. Nqanek manqat, khonoam-te
qagoam, Kelisó. 3 Nøtenat neka matavap loloakh ate ndægo,
Keliso mokho-té qanu:gú.
4 No nqanek manqat tøte-eín ndøgo: Soqaín ndøgo, zo ezoqa
tiqa manqa enøenaq-us mokho-te titubam. 5 Unimanqatín.
No kha-te, nøyoná. Geté nqova-te, no ndøtû:gú, zo namba.
Neka no khanakhanákh, u nqæyoge, zoqa yage eqeieqei
neka bazaføgakh-us waniap-qa yaq-te, unimanqatin matev-te,
Keliso-te.

Keliso mokho-te, khandi ndøfakhán

6 Zo Keliso Yesu qazondafem, zoge Evezøza tegoat, yaq zo
te mokho-te até vøuyagé. 7 Neka zo te mokho-te, ande tae
me ndægo, lu manqei pakoa-te qamø-mbuvøem, føgøføgakh
ndøwaniáp, neka te mokho-te vøfisám. Zoqa unimanqatin
matev, bazaføgakh-us ndøgeageáp, av zo gi:zømesimam. Neka
Mbumbukiam-te, ike manqat oskia mbomanqaté.
8 Zo gò:feazoát. Soqaín ndøgo, zo ezoqa tiqa khokho
khavozam manqat neka manqei-qape ezoqam-qa matavap
mokho-te tinøzøzo. Nømendim manqat av nqægo, ezoqam-qá
matavap-té neka nqanek manqei-qape-gí nqova soqøsoqa-té
qando-okhó. Ambá av nqǣgo, Keliso-tē qando-okhō. 9 Zapa
ndøgo, Keliso-qa kha, ndøgo kopømba ande av ezoqam-qa kha

1:29 1:29 Ef 3:7, 20; Filip 4:13 **2:3** 2:3 1 Ko 1:24, 30 **2:4** 2:4 Lom 16:18 **2:5** 2:5 1 Ko 5:3 **2:7** 2:7 Ef 3:17 **2:9** 2:9 Zion 1:14, 16

ndægo, Mbumbukiam-qá matév qanetøvá. 10 Neka zo Keliso mokho-te, ndego nqova iz-akhayapak neka bazaføgakh-us ate ndiːgu ndeløvuza, khandi vøzə̄-tøtøvøyam. 11 Zo Keliso mokho-te, andé ngusum qogøzat matev zøtendapém. Geté nqanek matev, ambá av nqǣgo, ezoqa zendā genematanām, neka ngusum və̄qogaz. Geté ndøgo zoqa manqa-zapazapa matanam matev zøqóg. Nqanek matev, Keliso ndømatanám. 12 Zo ibøkha iz qazondapem, gigiosam, zo andé Keliso namba, manqei ozu-té ginø-osám. Yaq Mbumbukiam zo Keliso namba, nango və̄khandiːz, zo teqa bazaføgakh qazo-unimanqatinim, ta bazaføgakh ndøgo, Keliso løvøte-te gendo-khandiːv.

13 Zo bugukhokhof zøkeza manqa-zapazapa-te qazogoam, zo pakhaezat ezoqa zogoám, neka zo ambá av nqǣgo, Mbumbukiam-gī ezoqam zogoām, kopømba ande av Zu ezoqam ndiːgu, ndigu ngusu gizø-qogavatun. Geté Mbumbukiam zo ndakin mǫndø-khandíːz, Keliso namba. Niqa manqa-zapazapa ate ndægo, ndego mǫndømbøe-navøém. 14 Pepa ndøgo, niqa manqa-zapazapa ndoːpeawap neka matev ate ndægo, ni paeveav qagoam, ndøgo ni amba manqa ovøyam-te tø-ambɨn, Mbumbukiam mǫndøngiú. Tae mutui-té genøndáp, vømə̄tøke. 15 Yaq ta matev mokho-te, ndego nqova iz-akhayapak neka gekha nqova bazaføgakh-us nøme ndigu, ni amba manqa ovøyam-te ti-ambɨn, tiqa bazaføgakh mǫndø-tømbuá neka ezoqa ewaqape-qa bugug-te, mivi matev vøzə̄-etoam.

Khafeap matev tizimbo-paevem, ndøgo kopømba mbaín, ni tøkhandiːn

16 Yaq nakémbá, zo ezoqa lou loge o ibøkha izam-qa yaq-te o pusup khøuwa-qa yaq-te, kopømba ande av løvøyak ndakinak gendo-itanɨn neka Sabat khøuwa-qa yaq-te, khafeap bezømbø-àwā̆m. 17 Khafeap matev av nqægo, ndøgo andé gigiap-qá nqovønqová, ndøgo tømbøe-megetav. Geté unimanqatin gigiap, Kelisó. 18 Zo ezoqa bevøòzə̄, ndigu khokho kha voat matev neka enzol ezoqam-te tabap matev ndøzøgawap neka emanqat ndivototap, av umingiap ndiːqeivi. Ezoqa av ngiːgu, ekeza iz mba ndø-eqawát. Geté tiqa manqat, mokho mbaín. Manqat ndøgo, ezoqa nøme giːzømesimatun, ndøgo ekeza khokho matavap-té qando-fakhaté. 19 Ezoqa av ngiːgu, ndigu Keliso-te geawateáv, ndego ni Klisten ezoqam-ge kawa. Teqa kha ate ndægo, ndøbunuzupit neka søvakha kinik ndægeageapet, teté qageageapét, neka ndego ndēmbō-kēōgē. Yaq nqanek kha sège-khouwevtét. Ate av-té, av Mbumbukiam ndømbøe-poev.

2:10 2:10 Ef 1:21-22 **2:11** 2:11 Lom 2:29 **2:12** 2:12 Lom 6:4 **2:13** 2:13 Ef 2:1, 4-5 **2:14** 2:14 Ef 2:14-16; 1 Pita 2:24 **2:16** 2:16 Lom 14:1-13 **2:17** 2:17 Iblu 8:5 **2:19** 2:19 Ef 2:21; 4:16

20 Zo mòzo-pakhaéz, Keliso namba. Neka zo ndakin
ambá av nqǣgo, manqei-qape-qa khafeap matev vinivin-
imba mokho-te sekembā sǫzǫtuːgū. Geté yaq zo gekha
zapâ, khafeap matev mokho-te sekemba ndozotuː-yage, zo
amba manqei-qape-gi ezoqam oskia tozogonɨn, 21 khafeap
matev kopǫmba ande av, “Nqanek gigiap ndǫkhàná̄z!” o
“Nqanek loge gigiap ndòlǭg!” o “Nqanek gigiap ndǫgeàg̃ím!”?
22 Nqanek gigiap ate nqægo, toqolog o toqogea, ndǫgo manqei-
qape gigiap yakhapús. Sège-navǫemɨ́n. Khafeap matev
neka nǫmendim matev, taqa yaq-te, ezoqa ndǫ-aumatún.
23 Unimanqatín. Khafeap matev av nqægo, guliguli matev
toqogoat, av qakeza poev ndægo, neka khokho kha voat
matev, neka qakeza kha yage fǫgakh-qape etoam matev, ndǫgo
bugug andé matavap loloakh meːkeogé. Geté ndǫgo mokho
mbaín. Kopǫmba mbaín, taqatǫke, qoqa kha-qa poev soqǫsoqa
toqote-nǫzǫgim.

3

Mbumbukiam ni sùgumu-khandɨːn, Keliso namba

1 Mbumbukiam Keliso lǫvǫte-te gekhandiːv, yaq ndego até
zó-a, sùgumu-khandɨ́ːz, yage ndakinak vǫzǭ-etoam. Yaq
nakémbá, zoqa mbǫni-qa poev, yan-qá matev-té qabegó, ma
Keliso ndeːqomat, Eve-qa nakeamo zenda-te. 2 Zoqa matavap,
yan-qá matev-qa yaq-té qabegó, ambá nqanek manqei-qape
matev-qa yaq-te. 3 Zapa ndǫ́go, Keliso genanim, yaq até
zó-a, sǫ̀zǫtumu-pakhaéz. Zoqa khandi ndakinak, ndakin
Mbumbukiam-qá mokho-té qanu-khonǫwé, Keliso namba.
4 Geté Keliso tefakhan, ndego zoqa khandi zapa, yaq até zó-
a, ndòzomǫ-fakház, te namba, teqa waev mokho-te.

Yage awenege neka yage ndakinak-qa yaq-te

5 Yaq nakémbá, zoqa manqei-qape matev vinivinimba,
vǫlaém, kopǫmba ande av mambe okho matev, neka ezoqa
nǫme qovet matev, neka gekha matev soqǫsoqa av nqægo
nǫme ndǫgot, neka matev soqǫsoqa-te poev matev, neka ezoqa
nǫme-qa gigiap qovet matev. Gigiap qovet matev, ndǫgo
andé batae-te ogiam matév. 6 Nqanek matev soqǫsoqa za-
paya, Mbumbukiam-qa qaqa ndǫ̀geáv, ti-te ndigu, teqa man-
qat o-mba ndapeav ndigu. 7 Até zó-a, zo matev av nqægo
mòzo-matǫnumám, zoqa yage-te, zo bugukhokhof qazoy-
agam. 8 Geté ndakin, zo matev av nqægo vǫ̀-ivǫvém, kopǫmba
ande av mbǫni nqosǫgeap matev, neka qaqa matev neka
sanqambap matev. Ezoqam-qa iz ngenǫgim manqat, neka

2:20 2:20-21 Gal 4:3, 9; 1 Tim 4:3 **2:22** 2:22 Met 15:9 **3:1** 3:1 Mak 12:36; 16:19; Ef 1:20 **3:2** 3:2 Met 6:33 **3:5** 3:5-6 Lom 6:6, 11; Ef 4:19; 5:3-6 **3:8** 3:8 Ef 4:25-29; 5:4

mambe okho emanqat vototap, zoqa manqa-nqa-te betøndo-
fakhàtẽ. 9 Neka zo yaqyaq-a, meakha manqat sekemba
ndømanqàtẽ. Zapa ndøgo, zo awenege yage ande ndabua
me, mòzo-khofoé, taqa matev soqøsoqa namba, 10 neka yage
ndakinak vozō-uzam. Mbumbukiam nqanek yage ndakinak,
ndego gekhakheinam, oskia ndø-ndakinak-tét, atema kopømba
ande av ekeza bugug ndægo vømøgō, neka ni Mbumbukiam
uni vizimí-nøtēn. 11 Zo nqanek yage ndakinak qazondapem,
yaq zo mokho-te, vinivinimba nøme mbaín, yaq Zu ezoqam-
a, yaq bawan vini-ak; yaq ndigu ngusu gizø-qogavatun-a,
yaq ndigu qogøvemav ndigu. Neka ndøgo gekham mbaín,
qo gekha manqei-ak o bawan-ak toqogoat, o khokho sasae
ezoqam o iz akhae voqógoāt. Gigiap-qape Keliso yakhapús,
ndego ni ate nqazi:gu mokho-te ngu:yage.
12 Yaq nakémbá, zo Mbumbukiam gevevesam neka vozō-
tegi-ezoqam-ez, ndego zo ndezømbo-khafuat, zo matev ndaki-
nak zó-uzám, tanakh matev, neka kuku matev, neka qakeza
iz eqawatav matev, neka aiyaiyav matev, neka qaqa nakha-
nakhamas-te gonemav matev. 13 Ezoqa matev soqøsoqa
tizø-matønumat, zo nakha-nakhamas-te ndø-qavøinàmāt. Zo
yaqyaq-a, sà bezømbo-naváp, ate av-té, Evezøza zoqa manqa-
zapazapa sa qambøe-navøem. 14 Neka zo kuku bezøgó. Zapa
ndøgo, matev ndøgo, nqanek matev ate nqægo qaløvu, kuku
matév. Matev nqánek, ni Klisten ezoqam ate nqazi:gu, nqova
kopo-te uni nqæløvønønat.
15 Keliso-qá sambi matev bezø-nøzøgimít, zoqa mbøni-
te. Zo Mbumbukiam sambi matev-té genøzø-akhá. Zo
kha kopó. Neka zo Mbumbukiam ike manqat mboman-
qaté. 16 Keliso-qa Manqat bètu:qonám, zo mokho-te, bezø-
tøtøvøyam. Gè:nømendím neka gègugumbám, yaqyaq-a.
Matavap loloakh-ús. Neka zo ouv gèqaqayám, kopømba ande
av Sams ouv ndægo, o ouv nøme ndøgot, Mbumbukiam-
qa iz ndø-eqawat, o ouv ndøgo, Nqova Mbomambaqape
nde:zømesim. Ouv tozo-qaqaemat, yaq zoqa mbøni mokho-
te, ike manqat mba bezømbu:gú, Mbumbukiam-te. 17 Gekha
manqāt ndøgo, tozo-manqatat neka gekha matēv ndøgo, tozo-
goat, gèmbo-mataváp, zo Evezøza Yesu-gí paev ezoqám. Neka
te mokho-te, zo Mbumbukiam ike manqat mbomanqaté.

Angana neka sakheis, eqeieqei ande āv kiníyagāt

18 Zo sakheis, zøkeza angana-qá mokho-té qanu:gú. Matev
av nqægo eqeieqeí, Evezøza-qa bøi-te.

3:9 3:9 Ef 4:22, 25 **3:10** 3:10 Ef 4:24 **3:11** 3:11 Gal 3:28 **3:12** 3:12 1 Pita 2:9 **3:13** 3:13 Ef 4:2, 32 **3:14** 3:14 Lom 13:8-10 **3:15** 3:15 Filip 4:7; 1 Ko 12:27; Ef 4:4 **3:16** 3:16 Ef 5:19 **3:17** 3:17 1 Ko 10:31; Ef 5:20 **3:18** 3:18 Ef 5:22

19 Zo angana, zo kuku bezøgó, zøkeza sakheis-te, neka qaqa
zȍgő.

Nakheis neka evøndipakha, eqeieqei ande āv kiníyagāt

20 Zo nakheis, zo zøvøndipakha-qa manqat o-mba mo:ndapé,
matev ate ndægo. Zapa ndøgo, matev av nqægo, Evezøza
gèmbopoév.
21 Zo evøndipakha angana, zogi nakheis qaqa zølȍozűˇ. So-
qaín ndøgo, ndigu sa timø-tabam.

Sasae ezoqam neka tigi kawakawa-za, eqeieqei ande āv kiníyagāt

22 Zo sasae ezoqam, zøkeza manqei-qape sasae kawakawa-
za-qa manqat, o-mba mo:ndapé, matev ate ndægo. Zo
sasae bazaføgakh-us ta-mbá ndȍgő ndøgo, ndigu zo tizømetat,
ti-te enaq gɨam nonqo. Geté zo Evezøza ùni mbøevizáp
neka zogi sasae kawakawa-za-qa sasae tozogoat, tiqa man-
qat ùni mbøepáev. 23 Gekha sasaē ndøgo, ndozogo, zo
bazaføgakh-us ndøgó. Zapa ndøgo, zo nqanek sasae, ambá
av nqēgo, ezoqam-qa mba zogō, geté zo Evezøza-qa zogó.
24 Zo mȍzøte-zøtéz, zo Evezøza-te, yaq-fia ndòzomø-ndapém,
ndøgo zo nonqo ndemendewe. Zoge unimanqatin kawa
ezoqam, Kelisó. Zo teqá sasae zogót. 25 Geté gekha ezoqām
ndego, matev soqøsoqa tego, Mbumbukiam ndȍmbo-qavøiú,
av matev ge:matanam. Ndego gématøvemák, qo ande gekha
ezoqam, iz akhae ezoqām, ō, khokho ezoqam.

4

1 Neka até zó-a, kawakawa-za, zogi sasae ezoqam eqeieqei
zøkeogé neka matev eqeieqei zøgó. Zapa ndøgo, zo mȍzøte-
zøtéz, até zó-a, zo kawa ndezømbôgó. Ndego yan-té gonoyagé.

Ovøyam manqat nøme, Klisten yage matev-qa yaq-te

2 Zo oskia ndøguligulím. Matavap bèzøvisít. Neka Mbum-
bukiam ike manqat oskia mbomanqaté. 3 Neka até niqa
yaq-té-a, gèndo-guligulím. Mbumbukiam ni nakhoa bȉni-
mboqoá, ni ezoqa nøme teqa manqat Keliso-qa yaq-te batɨ-
zømesim, ndøgo khonoam-te qagoam neka ta zapaya nqanek,
no ndimbula-te nqatu:gu. 4 Yaq no ezoqa teqa manqat
bavokho-qape bazømbē-ovøyam, av Mbumbukiam-qa poev
ndægo.
5 Zo bavokho ezoqam namba, matavap loloakh-us ndøyagé.
Neka gekha khøuwā ndøgo, nakhoa tozo-qeivimat, Keliso-qa
matev tøzøte-zømas, zo vȍgonemát. 6 Zoqa manqat, kuku

3:19 3:19 Ef 5:25 **3:20** 3:20 Ef 6:1 **3:21** 3:21 Ef 6:4 **3:22** 3:22 Ef 6:5-8 **3:25** 3:25 Lom 2:11; Ef 6:8 **4:1** 4:1 Ef 6:9 **4:2** 4:2 Ef 6:18; Filip 4:6 **4:3** 4:3 Lom 15:30; Ef 6:19 **4:5** 4:5 Ef 5:15-16 **4:6** 4:6 Ef 4:29; 1 Pita 3:15

matev-us oskia begó. Neka ndøgo andé lou mokhov qanimav-
qape me betegó. Yaq gekha ezoqām ndigu, zo unimanqatin-
qa yaq-te tizømbe-bevupat, zo kopømbaqapé, qavøiwat eqeieqei
zozøgoát.

Pol-qa vaev manqat

7 Noqa yage ate ndægo-qa yaq-te, zo nigi Klisten nøfu Tikikus
mé:zømás, ndego ni nqeimbøe-khafuat, ndego unimanqatin
ezoqam, ndego ni namba Evezøza-qa sasae gegoatun. 8 No
ngenek ta zapaya nqánek qate-khofotaváv: Zo tønezøtéz,
ni ande āv khatīyage. Yaq zoqa kha gé:føgákh. 9 Ndego
Onesimús namba mé:geáv, ngenek unimanqatin Klisten
nøfu nøme, ni nqeimbøe-khafuat, zøkeza ezoqam. Nginik
ezoqa menas, matev ate nqægo-qa yaq-te mé:zømás, nqanek
nqafakhanam.

10 Alistakus, no ndimbula namba nqatigu, ndego khaiya
mboma manqat ndøkhofotaváv zo-te, neka até Mák-a,
Banabas-ge ekeabøi, khaiya mboma manqat ngīkhōfōtāvāv.
Ngenek zo-te tendowav, yaq gèkhatowém, ate av-té, no
bugukhokhof manqat qazønde-khofotav. 11 Até Yesú-a*,
iz nøme nqambogo, Ziastes, teqa khaiya mboma manqat
ngēkhōfōtāvāv. Nginik ezoqa misika yakhapús, Zu ezoqam,
ndigu no namba Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te
ndisasaeat. Tiqa tøke kandambá no-te. 12 Até Epaflás-a, zøkeza
ezoqam, ndego Keliso Yesu-ge sasae ezoqam, khaiya mboma
manqat ngēkhōfōtāvāv. Ndego zoqa yaq-te, bazaføgakh-us
oskia ndøguligulimatún. Zo Klisten matev-te, føgøføgakh tøne-
waniáp, neka zoqa unimanqatin-te, Keliso-te, ùni tønefisám,
neka zo Mbumbukiam-qa poev ate ndægo uni vøzøté-zøtēz.
13 No zo-te nò-unimanqatintét, av nqægo: Ndego bazaføgakh-
us ndøsasaeát, zo zapaya, neka até ndigu Klisten ezoqa nøme
zapayá-a, ndigu Laodisia taon-te neka Hielapolis taon-te
ndisokhoe. 14 Até Lúk-a, ndego mulømula etoam ezoqam,
ni nqeimbøe-khafuat, neka Dimas, khaiya mboma manqat
ngīkhōfōtāvāv.

15 Noqa khaiya mboma manqat, até nigi Klisten nøfuap-
té-a, zókhofotøvém, ndigu Laodisia taon-te ndisokhoe,
neka Nimfa-te vozó-khofotøvēm, neka ndigu Klisten bawan
ezoqam-te, ndigu tuqa khoev-te gipindumatun. 16 Zo nqanek
pepa tozotumu-geveømem, yaq Laodisia Klisten bawan
ezoqam-té qanø-khofotøvém, ndigu bemō-geveømem. Neka

4:7 4:7 Ef 6:21 **4:8** 4:8 Ef 6:22 **4:9** 4:9 Filem 10-12 **4:10** 4:10 Kel 12:12; 15:37-39; 13:13; 2 Tim 4:11 * **4:11** 4:11 Ngenek ezoqam, iz Yesu ge-akha, ezoqa viní. Teoká ndego, Yesu Keliso. **4:12** 4:12-14 Kol 1:7; Filem 23-24

ta pepa ndøgo, no Laodisia taon-te qækhofotav, até zó-a,
vǫ̀geveømém.
17 Zo Akipus gèmbo-einím. Nandev sasae ùni betekhóu,
Evezøza gembo-etoam.
18 Nqanek khaiya mboma manqat-qase, no Pol nøkeza
zendá qate-peaomít.
No ndimbula-té qatu:gú. Zo bezømbo-nàvøẽm, noqa yaq-te.
Mbumbukiam-qa kuku matev, ndǫ̀goát zo-te.

4:17 4:17 Filem 2 **4:18** 4:18 1 Ko 16:21

1 Tesalonika
Pol-qa bugukhokhof pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Tesalonika taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Pol nqanek bugukhokhof pepa, Klisten bawan ezoqam-te gepeawam, ndigu Tesalonika taon-te giyagam, ta khøuwa-te ndøgo, ndego Kolin taon-té gegoám. Tesalonika ndøgo, taon kandambaqape ndøgoám. Masedonia manqei-té, neka ndaola-té.

Pol qambo-misika, manqei vinivinimba-te ge-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam, ndego até Tesalonika taon-té-a, vōgoam (Kel 17:1-14). Yaq teqa nømendim mokho-te, ezoqa nøme mǹdø-unimanqatiním. Ezoqa kopokopo nøme ndigu, Zu bawan-ák. Geté ezoqa kopoáv, ndigu bawan vini-ák. Ndigu Zu ezoqa nøme, ndigu Yesu unimanqatinteav qagoam, ndigu Klisten ezoqam, ngenøgim-té ginø-abumám. Pol taqa yaq-te ge-ewag, ndego Timoti ndøkhofotáv ti-te, ngenek tiqa unimanqatin-te, zita tøpøzu manqat vømøzō-ein. Yaq taqa zita-te, Timoti nqawa gendovesez, ndego Pol tiqa matev eqeieqei-qa yaq-te vømbōe-votot. Yaq Pol nqanek pepa ndakin, nqánek gene-peawám: Tiqa unimanqatin-te, zita tøpøzu nøme nonqó. Neka ndego tiqa bevap, løvøte neka Yesu-qa qavane-qa yaq-te, vøzømbē-qavøiu.

1 Nqanek pepa, no Pol neka Sailes neka Timoti, ni ni-peaomít. Zo-té qeitø-peaomít, zo Klisten bawan ezoqam, Tesa-lonika taon-te ndozoyage, zo Mbumbukiam, ndego Tat, neka Evezøza, Yesu Keliso, tiqa mokho-te ndozotu:gu.

Mbumbukiam-qa kuku matev neka sambi matev, ndǒgoát, zo-te.

Pol-qa ike manqat Mbumbukiam-te, Tesalonika Klisten bawan ezoqam-qa yaq-te

2 Ni zoqa yaq-te qeiguligulimatun, ni Mbumbukiam ike manqat oskia nimbo-manqaté, zo ezoqa ewaqape-qa yaq-te. 3 Niqa guligulim-te, Mbumbukiam-te, nigi Tat, ni os-kia teimbo-matavupatún ndøgo, av zo Yesu Keliso ndøzøte-unimanqatinat, neka zoqa sasae-qa yaq-te, ndøgo kuku matev-us ndozogo, neka zoqa føgøføgakh waniap-qa yaq-te, zo nigi Evezøza Yesu Keliso-te ndozoto-taza.

1:1 1:1 Kel 17:1-9 **1:3** 1:3 1 Ko 13:13; Kol 1:4-6

4 Nøfuap, zo Mbumbukiam ndezømbo-khafuat, ni mòtinøtén,
ndego zo mòndø-vevesám, vozō-tegi-ezoqam-ez. 5 Zapa
ndøgo, ni Manqat Mbomambaqape qeindapavun, ndøgo
ambá av nqægo, manqat mba ndøgeavūn. Geté bazaføgakh
neka Nqova Mbomambaqapé namba me:geavún. Yaq zo āv
qazøte-qeivím nqægo: Niqa manqat unimanqatín. Zo mòzøte-
zøtéz, ni zo mokho-te ande āv khatīyagam. Ni zo nitigoám.
6 Ezoqa nøme, zo føgakh-te ambá gini-abumám. Geté zo niqa
matev neka Evezøza-qa matev, zòmbo-paevém neka manqat
khanakhanakh-us vozōndapem. Ta khanakhanakh ndøgo,
Nqova Mbomambaqape-té qando-okhó. 7 Yaq ta mokho-te
nqanek, ezoqa ewaqape, Masedonia neka Akaya plovins-
te, Yesu ndi-unimanqatinat, ndigu zoqa matev eqeieqei
me:vewé neka paev-qa ndøgó. 8 Evezøza-qa manqat, zo
ezoqa qazozø-manqatam, ambá av nqægo, Masedonia neka
Akaya plovins-te mbā qanø-panqavøēm. Geté manqei-manqei
ate ndægo, ezoqa ewaqape, zoqa unimanqatin-qa yaq-te
sùgumu-ewagát, ndøgo Mbumbukiam-te ndøzøgo. Ni ti-te
ndigu, manqat einiav tøgoat, kopømbá. Zapa ndøgo, ndigu
mòndøyogém. 9 Ndigu ekezan, emanqat mòndæ-vototupatún,
av zo ni qazøte-khatomb, ni zo-te qeigeavun, neka zo tae
khøuwiap-te qazogoam, unimanqatin khandi Mbumbukiam-
te ande āv khazøtē-qambuz, ndego zo ndakin ndozombo-
vizap, 10 neka zo tege Yo Yesu ande āv khazømbøē-keoge, yan-
te tendovis, ndego Mbumbukiam løvøte-te gekhandi:v, yaq
ndego ni Mbumbukiam-qa manqa ovøyam-te, teqa qaqa-te
vøkhandī:n.

2

Pol Tesalonika taon-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam

1 Nøfuap! Zo zøkeza mòzøte-zøtéz, ni zo-te qeigeavun,
ni ambá av nqægo, khokhō seigeavūn. Geté mokho kan-
dambá qafakhan. 2 Zo mòzøte-zøtéz, ni bugukhokhof Fil-
ipai taon-te qeigoam, ezoqa ni gèngiænotám, neka vōi-
potonumam. Yaq ni zo-te qeitøndu-niav, ni ezoqa nøme, niqa
manqa manqate-te tokømbem-qa nigoám. Geté Mbumbukiam
ni mòndøni-tøké, neka ni zo teqa Manqat Mbomambaqape,
kha føgakh-mba vøizø̄-manqatam. 3 Ni ezoqa manqa qeizø-
løvutatun, ni ambá av nqægo, khokho manqat nizø-manqatē o
matavap soqøsoqa nigū o ezoqa khavozam-qa nigū. 4 Geté ni
Mbumbukiam mòndø-gevenó neka ezoqa eqeieqei vøenæmb,
neka teqa manqat, niqa zenda-te vō:ve. Ni teqa manqat
qeimanqatatun, ni ambá av nqægo, ezoqa khanakhanakh

1:5 1:5 1 Ko 2:4-5 **1:6** 1:6 Kel 17:5-9 **2:2** 2:2 Kel 16:19-24; 17:1-9 **2:4** 2:4 Gal 1:10

asøtøve-qa nizøgō. Geté ni Mbumbukiam khanakhanakh
asøtøve-qa nimbogó, ndego niqa mbøni neka matavap ndini-
gevewat. 5 Zo mǫzøte-zøtéz. Ni ambá av nqǣgo, ezoqa
enaq nizøge:mām o khanakhanakh manqat vøizǭ-etoumam,
yaq moni-qā nizømbi-goām. Mbumbukiam mǫndæ-otév,
nqanek manqat unimanqatín. 6 Ni ambá av nqǣgo, nikeza
iz eqawat-qa nizøgoām, zo niqa iz tozoni-eqatat, o ezoqa
nøme vøní-eqatāt. 7 Ni Keliso-gi u-anim nqeigu, ni tøni-poein,
ni ambá nizø-pouweín, av nqǣgo, zo ni ezoqa kandakanda
zøténæmbát. Geté ni zo mokho-te qeigoam, ni matev aiyaiyav-
té qeitøgoám. Ni zo qeizø-kewagam, ni andé evo me nitigoám,
ndugu nakheis tete nduzø-etoam. 8 Ni kuku kandambá zo-
te. Yaq ni ambá av nqǣgo, zo Mbumbukiam-qa Manqat
Mbomambaqape mba niti-zømesimām. Geté ni até nikeza
yagé-a, vøizǭ-etoam. Zapa ndǫgo, ni kuku khàpe nimbi-
khouwév zo-te. 9 Nǫfuap! Zo ndozombo-matâváp, ni sasae
føgakh-qape qeikhanazat, zo mokho-te qeigoam. Ni pavpave
nekā lovølova, sèisasaetám, neka niqa yage nonqo, moni vǫi-
qaqasumam. Zapa ndǫgo, ni Mbumbukiam-qa Manqat qati-
zømesimam, ni poeveáv, ni zogi ezoqa kopo-te sa teito-tambet,
viniv vøizǫ́-etoām.
10 Zo mǫzøte-zøtéz neka Mbumbukiam vǫe-otev, ni zo
namba qazi:yagam, ni āv tøtiyagám, av Mbumbukiam
ndømbøe-poev. Ni matev eqeieqei-té qeitøyagám neka manqa-
zapa-qase goneáv. 11 Neka zo mǫzøte-zøtéz, ni zo ezoqa
kopokopo-te, ate ndøzøte:go, āv teizømbe-matønumám, av eve
nde:go, ekeza nakheis-te te:matønumat. 12 Ni zo nǐgugubám
neka zita vøizǭ-tøpazam neka vøizǭ-pouweam, av nqǣgo:
Zo āv tøneyagé, av Mbumbukiam ndømbøe-poev, ndego zo
teqa megeat matev-te neka waev kandambaqape-te ndezø-
akhayam.

Klisten ezoqam, matev føgøføgakh ambá qazømbe-fakhanumám, geté ndigu føgakh-mbá giwaniapám

13 Ni Mbumbukiam, ike manqate oskia nimbo-manqaté.
Zapa ndǫgo, zo teqa manqat qazoyogem ni-te, zo ambá
av nqǣgo, khokho sozondapēm, av ezoqam-qa manqat sa
ndozo-upøgim. Geté zo Mbumbukiam-qá Manqat zondapém.
Yaq ndøgo unimanqatín. Nqanek manqat, zoqá mokho-té
qanu-sasaeát, zo ndozo-unimanqatinat. 14 Nǫfuap! Matev
ndøgo, zo-te qafakhanam, até kopó, av Mbumbukiam-gi
Klisten bawan vinivinimba qazømbe-fakhanumam, ndigu
Zudia plovins-te, Keliso Yesu-qa mokho-te ndu:gu. Zogi
ezoqam, zo matev soqøsoqa, āv gizømbe-matønumám, av

2:9 2:9 Kel 20:34 **2:11** 2:11-12 Kel 20:31 **2:13** 2:13 2 Tes 2:13 **2:14** 2:14 Kel 17:5

Zu ezoqam, Zudia plovins-te ndøgo, Klisten ezoqam-
te gizømbe-matønumam. 15 Ezoqam ngínik, nigi Evezøza
Yesu neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam,
løvøte-te gi-abumam neka ni vōngiænotam. Mbumbukiam
khanakhanakh mbaín ti-te. Neka tiqa matev qaqa-ús, ezoqa
ewaqape-te. 16 Ndigu ni tokømbem-qa nigoám. Ni bawan vini-
ak, ambá nití-zømesimák, yaq ndigu vøe-khandɨ:z. Ta mokho-
te ndøgo, ndigu manqa-zapazapa nøme mba mo:kapuimít,
atema vømøtøvā. Geté Mbumbukiam-qa qaqa khakheitáp.
Segezø-fakhán.

Pol Tesalonika ezoqam-te, nqawa vesezam-qa gegoam

17 Nøfuap! Ni zo qeizuvaz, yaq khapémbá qa-auwam, ni
vao kandambá qeigoam, zo-te. Neka ni zoqa bugug nqawa
qeivi-qa nigoám. Unimanqatín. Ni qámbá zo-te. Geté niqa
matavap-te neka mbøni-te, ni namba zi:gú.
18 Ni zo-te nqawa okho-qa nimbogoám. No Pol, no
khøuwa kopoáv, ambá notøndo-navín, zo-te. Geté Saitan
ni gètokømbemám. 19 Nigi Evezøza Yesu tendoqavan,
yaq ni gekham-qā yaq-tē qeitø-tāmb neka gekha mokhō
qatí-khambuvemēm neka teqa megemege-te ndo:go,
khanakhanakh-us vøtíwanāt? Ndøgo zo zøkhapús.
20 Unimanqatín. Ezoqam zó, ni nqati-khambuvap neka
khanakhanakh nqānɨ-āsøtøvē.

3

1 Ni kopømba mbain qagoam, sekemba amba qati-
kewagam, yaq ni matavap āv qatigoném nqægo: Ni
nikezan, Atens taon-te até nitøkhæ-sokhoát. 2 Geté ni
Timoti nitøndú-khofotøvém, zo-te, ndego nigi Klisten nøfu,
ni Mbumbukiam-qa sasae namba nqati-sasaeat, ndego ni
Manqat Mbomambaqape manqa manqate-te ngini-tøke,
Keliso-qa yaq-te. Yaq ndego zo tèabezømbe-tøké neka zita
zøtøpáz, zoqa unimanqatin matev bezømbē-føgakh. 3 Soqaín
ndøgo, matev soqøsoqa ndøgo, zo-te qafakhanam, zoqa
unimanqatin matev tøkukugim. Zo zøkeza mòzøte-zøtéz,
matev soqøsoqa av nqægo tøndo-okhoat, ndøgo Mbumbukiam-
qá poév, ni-te. 4 Ni zo namba qatigoam, ni møizø-manqatám,
av nqægo, "Ni matev føgakh-qape, ndɨzimø-qeivím." Yaq zo
mòzøte-zøtéz, matev mòndø-fakhanám. 5 Yaq nakémbá, no
kopømba mbain qagoam, sekemba amba qate-kewagam,
no Timoti notøndo-khofotáv. No nøtenat-qa nøgoám, zoqa
unimanqatin matev, āv khapezømbēgo-a. Soqaín ndøgo,
ndego ezoqam, ndego ezoqa nde:khamasim, zo te:khamasim,

2:15 2:15 Kel 9:23, 29; 13:45, 50; 14:2, 5, 19 **2:19** 2:19 Filip 2:15-16; 4:1; 2 Tes 1:4 **3:1** 3:1 Kel 17:15 **3:2** 3:2 Kel 16:1-3 **3:3** 3:3 2 Tim 3:12

yaq niqa sasae føgakh-qape, zo mokho-te qeikhanazat, vømø-khokhō.
6 Geté ndakin Timoti nango gendovesez, zo-te gegoam, ndego zoqa unimanqatin matev neka kuku matev-qa yaq-te, manqat mbomambaqape ndø-ndapavún. Neka ndego ni āv ginimbi-eín nqǽgo: Zo ni oskia zoni-mataváp, khanakhanakh-ús, neka zo vao kandambá ni-te. Neka zo ni nqawa nømende-qa zogó, ate av-té, ni zo nqawa zømete-qa nqati:gu. 7 Nøfuap! Ni yage føgakh-qape-te nqeiyage, ezoqa matev soqøsoqa ngini-matanam, yaq Timoti zoqa unimanqatin-qa yaq-te emanqat ginimbi-votot, ndøgo ni møqæ ni-etoám. 8 Yaq ndakin niqa yage kopømbaqapé. Zapa ndøgo, ni mȍtinøtén, zo Evezøza mokho-te, bazaføgakh-ús ndozo-waniap. 9 Ni khanakhanakh kandambá, zoqa yaq-te. Ni nøtenateáv, Mbumbukiam zoqa yaq-te, ike manqat eqeieqei ande āv kheimbøé-einīm. 10 Pavpave nekā lovølova, ni Mbumbukiam-te oskia nivi:matún. Bazaføgakh-ús. Ni zoqa bugug nango bàniqeivím neka zo manqat nøme batĩ-zømesim, ndøgo zo zøtezateav ndøgo, neka zoqa unimanqatin matev bezømbē-khouwev.
11 Ni āv qati-guligulím nqǽgo: Mbumbukiam, ndego nigi Tat, neka nigi Evezøza Yesu, ndigu niqa nakhoa ekeza ndǿkhakheinømém, ni zo-te teitøndu-niav. 12 Neka Evezøza, zoqa kuku matev gezǿ-khouwév, yaq ndøgo kandambaqape ndǿgoát, yaqyaq-a nekā ezoqa nøme-te, ate av-té, ni zo-te kuku nqanimbi:gu. 13 Yaq ndego zo gezǿtøké, zo bazaføgakh-us zǿwaniapát. Yaq zo Mbumbukiam-qa megemege-te, ndego nigi Tat, manqa-zapazapa-yav neka eqeieqei-qape sozǿgoát, ta khøuwa-te ndøgo, nigi Evezøza Yesu, ekeza ezoqam ate ndi:gu namba, tendoqavan.

4

Yage eqeieqei-qa yaq-te, av Mbumbukiam ndømbøe-poev

1 Nøfuap! Manqat nøme nqánek: Ni zo mȍti-zømesimám, ande āv khazøté-yagāt, yaq Mbumbukiam khanakhanakh vømbøé-asøtāv. Ni mȍtinøtén, zo āv tøzøte-yagé. Yaq ndakin ni zo nĩzøviám, neka nigi Evezøza Yesu-qa iz-te, manqat āv qazimbí-løvuá nqǽgo: Ta matev-te ndøgo, zo vǿfisám. 2 Zo mȍzøte-zøtéz, nigi Evezøza Yesu-qa iz-te, zo gekha manqat nitĩ-zømesimam. 3 Mbumbukiam-qa poev nqánek: Zo ndaføyamba-qape ndøyagé neka mambe okho matev, kha mbokhanȍzǽm. 4 Neka zøkeza kha gèqeiví.

3:6 3:6 Kel 18:5 **3:7** 3:7 2 Tes 1:4 **3:11** 3:11 2 Tes 2:16-17 **4:3** 4:3 1 Tes 5:23; 1 Pita 1:16 **4:4** 4:4-5 1 Ko 6:13

Matev eqeieqei-té qayagé, av Mbumbukiam ndømbøe-poev.*
5 Ezoqa me:qovèsǎm, av bavokho ezoqam ndi:matanam,
ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu. 6 Khafeap ndøgo,
Mbumbukiam geve, ndølòvuǎm. Qoge Klisten qafu-te,
manqa-zapa ndǒgǒ, tegu zas voqó-aqonøvēm. Evezøza yaq-
fia ndòtá, ti-te ndigu, matev av nqægo ndimatanam. Ni
zo mòizø-manqatám, neka vōi-gugubam. 7 Mbumbukiam,
ni ambá av nqǣgo, manqa-zapa gone-qā nimbi-akhā.
Geté ni ndøgo tinimbi-akhá: Ni ndaføyamba-qape zíyagát.
8 Yaq nakémbá, gekha ezoqām ndego, nqanek nømendim
manqat ndesanqawe, ndego ambá av nqǣgo, ezoqam-qā
manqat ndøsanqawē, geté ndego Mbumbukiam-qá manqat
ndøsanqawé, ndego zo ekeza Nqova Mbomambaqape ndezø-
etoam.
9 No zo-te, kuku matev-qa yaq-te, Klisten bawan ezoqam
mokho-te, manqat nøme peaweav tøgoat, ndøgo kopømbá.
Zapa ndøgo, zo Mbumbukiam ekeza me:zømás, zo kuku āv
khazømbé-goāt, yaqyaq-a. 10 Neka unimanqatín, zo kuku
ndøzǒgó, Klisten ezoqam-te ate ndi:gu, nandav Masedonia
plovins ate ndægo. Nøfuap. Ni manqat āv qazimbí-løvuá
nqǽgo: Zoqa kuku matev, bèkhouwevtét.
11 Zo bazaføgakh ndø-asøzú. Matev eqeieqei-té qayagé, neka
zøkeza yage mba ndøndapét. Neka zøkeza zendá qane-sasaeát,
ate av-té, ni zo qati-gugubam. 12 Zo matev av ndægo tozo-
goat, yaq bavokho-ak zo ndòzøvizám neka zo ezoqa nøme-te
zotótabák, lou neka gigiap-qa yaq-te.

Evezøza tendoqavan, taqa yaq-te

13 Nøfuap! Ni poeveáv, zo ndigu Klisten ezoqam-qa
yaq-te zøtezateav tøgoat, ndigu gipakhaez. Soqaín ndøgo,
zo mbøni tøzøvavat, av ezoqa nøme ndi:gu, ndigu Yesu-te
vintøzateav ndigu. 14 Ni āv qazi:-unimanqatinát nqǽgo: Yesu
mòndønaním, neka nango vǒkhandi:v. Yaq ni ate nqánek
qazi-unimanqatinát: Ndigu Klisten ezoqam, gipakhaez,
Mbumbukiam Yesu namba ndé-upozó, ndego tendoqavan.
15 Manqat ndøgo, ni ndakin teizø-ein, Evezøza ekeza
ndø-eín, av nqægo: Ta khøuwa-te ndøgo, ndego Evezøza
tendoqavan, ni ezoqam, zua nqaziyage, ni ndigu zíløvubák,
ndigu bugukhokhof go:pakhaetat. 16 Zapa ndøgo, manqat
bazaføgakh-us-qape ndówáv, neka enzol ezoqam-gi kawa
ezoqa nøme vǒ-akhā neka Mbumbukiam-qa kipi wag
vǒpā. Yaq Evezøza yan-té gendóvís. Yaq løvøte ezoqam,

---

* **4:4** 4:4 Mokho nøme nqánek: Zo angana, zøkeza sakheis eqeieqei zøkeogé. Vizap-ús. Ate av-té, Mbumbukiam ndømbøe-poev. **4:7** 4:7 1 Pita 1:15-16; Iblu 12:14 **4:8** 4:8 Luk 10:16; 2 Ko 1:22 **4:9** 4:9 Zion 13:34 **4:11** 4:11 Ef 4:28 **4:14** 4:14 Lom 14:9; 1 Ko 15:3-4, 12 **4:15** 4:15-16 1 Ko 15:51-52

ndigu Keliso gi-unimanqatinim, ndigu bugukhokhof løvøte-
té gindúsúz. 17 Yaq taqa zita-te, Mbumbukiam, ni zua
nqaziyage, gékhatómb, vø-eqanō, ti namba ndigu, løvøte-
te gindusuz. Khaiya ozoz-té genøkhatómb, yaq ni ova nqo:go,
Evezøza namba vizimø-qaqandām. Yaq ni Evezøzá namba
zí:yagát, miavmiav. 18 Zo yaqyaq-a, nqanek manqat, zita
me:tøpøzú.

5

Yesu gendóqaván. Ni é-bizi-khakheinám

1 Nøfuap! Ni zo taqa yaq-te manqat peaweav tøgoat, gekha
khøuwa neka gekha viav Yesu tendoqavan, ndøgo kopømbá.
2 Zapa ndøgo, zo mòzøte-zøtéz, Evezøza-qa Khøuwa, ndego
tendoqavan, andé aqonam ezoqam me mé:geáv, lova khoev
teqa-nqawa. Nakhamas-té. 3 Ezoqa géqaqavét. Neka āv giní-
manqatát nqægo, "Ni sambi matev-té qaziyagé. Fofogeap
mbaín." Geté ndigu nqova zøndáf. Ezoqa ngiæzoat matev,
ande sævam-qa nqosøgeap, gui-ovaɨn, nakhamas-té qanøzø-
fakhán. Yaq ezoqa kopømba mbaín tikhokhoz.
4 Geté zo, nøfuap, zo ambá av nqægo, bøivun-tē qazoyagē.
Yaq nakémbá, ta khøuwa kopømba mbaín, zo ande aqonam
ezoqam me, nqova tøzøndaf. 5 Zo ate ndøzøte:go, zo waev
neka paveat-gí ezoqám. Ni ambá av nqægo, lova neka bøivun-
gī ezoqām. 6 Yaq nakémbá, ni bizi-sømbiàpɛ̄t, kopømba ande
av ezoqa nøme ndi:gu. Geté ni oskia bɨ̀zio-feanoát neka niqa
kha eqeieqei bizinøzøgím. 7 Ezoqa ndigu, ndisømbiam, ndigu
lovølova ndøsømbi:matún. Neka ezoqa ndigu, ibøkha soqa
ndi-izam, ndigu lovølova ndø-izumatún. 8 Geté ni paveat-gí
ezoqám. Yaq nakémbá, ni nikeza kha, eqeieqei bizinøzøgím.
Ni unimanqatin matev neka kuku matev binigú. Matev av
nqægo, andé sanqava khakhazam nonqó, savim-te taqambo-
tøkeat. Neka niqa vintønat matev Yesu-te, av nqægo, ndego
ni gēkhandɨ:n, ni andé nakhag ezoqam-qá wawaq me bizi:-
uzáp. 9 Ni Mbumbukiam, ambá av nqǣgo, ndø̄go tene-
vevendām, ni qaqa nígū, neka v

̋giænō. Geté ndego ni
ndøgo tene-vevendám: Ni Yesu Keliso mokho-te gékhandí:n,
ndego nigi Evezøza. 10 Yesu ta zapaya nqánek genenaním:
Ni té namba bizi:yagé, oskiá ndøgo, ni e-ma tizio-pakhaen o
tiziyagat, ndego tendoqavan. 11 Yaq nakémbá, zo yaqyaq-
a, zita ndøtøpøzú neka unimanqatin-te vø̄tøkeam. Ate av-té,
ndakin ndøzøte:go.

Pol-qa vaev guguna manqat

5:2 5:2 Met 24:42-43; 2 Pita 3:10; Veve 3:3 **5:3** 5:3 Met 24:39; Luk 21:34-35 **5:5** 5:5 Lom 13:12 **5:8** 5:8 Isa 59:17; Ef 6:14, 17 **5:10** 5:10 Lom 14:8-9; 1 Tes 4:14

12 Nøfuap! Ni āv qazimbi-viám nqǽgo: Zo megetapak
ezoqam, gèzøvizáp, ndigu zoqa Klisten bawan mokho-te,
sasae bazaføgakh-us nandigu, ndigu zo nandizømbo-megetap
neka nandi-guguza, Evezøza mokho-te. 13 Zo ndigu møe-mbá
sozozø̄-vizupát neka kuku kandambá sozozø̄-goát, tiqa sasae
zapaya. Neka zo yaqyaq-a, sambi bèzøgó.
14 Nøfuap! Ni manqat nøme āv qazimbí-løvuá nqǽgo:
Ezoqam ndigu, ndiwauwi:zat, gèguguzá. Neka ndigu, kha
føgakhateav ndigu, neka ndigu, tiqa unimanqatin-te føgakh
mbain ndigu, gèzøtøkeé. Neka aiyaiyav matev ndøgó, ezoqa
ewaqape-te. 15 Gèqeiví, av nqǽgo: Ezoqa manqa-zapa
tego zo-te, zo ndego ta manqa-zapa ndøgo, mbøe-qavȍinā̆m.
Geté zo yaqyaq-a, matev mbomømboma oskia ndømatanám,
neka até ezoqa ewaqape-té-a, matev mbomømboma vozó-
matønumāt.
16 Zo khanakhanakh-us oskia ndøgó. 17 Neka oskia
ndøguligulím. 18 Neka gekha matēv ndøgo, tøzø-fakhanumat, zo
Mbumbukiam ike manqat mbomanqaté. Matev av nqǽgo,
Mbumbukiam-qá poév, zo-te, zo Keliso Yesu mokho-te ndo-
zotu:-yage.
19 Zo Nqova Mbomambaqape, nakhoa mbøe-khakhàzā̆m,
ndego zo mokho-te nandu:-sasaeat. 20 Nqova Mbomam-
baqape, ezoqa nøme-te manqat tevevezam, yaq ndego ezo-
qam zo te:zømas, ta manqat ndøgo, ndøsanqàwē̆m. 21 Geté zo
manqat ate ndǽgo vȍgeveaném neka vō̆qeivim, nqanek man-
qat Mbumbukiam-tē qapøtendē-wav-a. Yaq manqat ndøgo,
unimanqatin tøgoat, zo vȍndapém. 22 Geté matev soqain ate
ndǽgo, zo zósanqawém.
23 No āv qate-guligulím nqǽgo: Mbumbukiam, ndego ni
sambi matev ndini-etoam, zo tèabete-khakheinøvém, teqa
bøi-te vøzøté-ndaføyamba-ēz. Neka ndego zoge nqova neka
zoqa matavap neka zoqa kha, eqeieqei tèabete-khatiwí. Yaq
zo manqa-zapazapa mbaín, sozógoát, nigi Evezøza Yesu Ke-
liso tendoqavan. 24 Mbumbukiam, ndego zo gezøndo-akha,
ndego unimanqatín. Ndego ndȍmatanám.
25 Nøfuap! Zo até ní-a, gȉnindu-guligulím.
26 Zo tozo-møvabat, zenda kaka vȍ-itiamát, Klisten
zøfuap ate ndi:gu namba, neka vō̆ngenøndamat, ate av-té,
Mbumbukiam-qa bøi-te eqeieqei ndǽgo.
27 No Evezøza-qa iz-te, nqazø-pouwe: Zo nqanek pepa,
Klisten ezoqa ewaqape-té qazonø-geveømém.
28 Nigi Evezøza Yesu Keliso-qa kuku matev, ndȍgoát, zo-te.

5:14 5:14 2 Tes 3:6, 11 **5:15** 5:15 Lom 12:17; 1 Pita 3:9 **5:16** 5:16 Filip 4:4 **5:18** 5:18 Ef 5:20 **5:19** 5:19 Ef 4:30 **5:21** 5:21-22 1 Zion 4:1 **5:23** 5:23 2 Tes 3:3 **5:25** 5:25 Kol 4:3; 2 Tes 3:1

2 Tesalonika
Pol-qa pepa qambo-menas, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Tesalonika taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Pol nqanek pepa nøme, Tesalonika taon Klisten bawan ezoqam-te gepeawam, ta khøuwa-te ndøgo, ndego Kolin taon-té gegoám.

Bugukhokhof khøuwa, Pol Tesalonika taon-te, mǫ̀ndøgoám, Mbumbukiam-qa Manqat vǫ̃e-zømesimam. Yaq ezoqa kopoáv, teqa manqat gè-unimanqatiním. Geté Zu ezoqa nøme, ta zapaya ndøgo, ova ndø-einím, Pol vǫ̃ngeatømem (Kel 17:1-10).

Yaq ndakin Pol manqat āv gene-ewág nqǽgo: Tesalonika Klisten ezoqa nøme, ndigu gèqavotumít, av nqægo, Yesu nqawa tendoqavan. Ndigu āv gini-mataváp nqǽgo: Yesu nqawa màndoqaván. Yaq ndigu sège-qovezám neka sasae gonemáv. Nqanek pepa mokho-te, Pol ndigu nqawá gene-zømesím, Yesu-qa qavane-qa yaq-te. Yaq ndego nøme āv gezømbe-peawám nqǽgo: Ndigu tiqa yage, bè-enénd, neka matev eqeieqei-té geabeyagé. Sasae yà begó.

1 Nqanek pepa no Pol neka Sailes neka Timoti, ni nipeaomít.
Zo-té qeitø-peaomít, zo Klisten bawan ezoqam, Tesalonika
taon-te ndozoyage, zo Mbumbukiam, nigi Tat, neka Evezøza,
Yesu Keliso, tiqa mokho-te ndozotu:gu.
2 Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza,
tiqa kuku matev neka sambi matev ndǫ̀goát, zo-te.

Yesu-qa qavøne khøuwa neka unimanqatin-te bazaføgakh-us waniap-qa yaq-te

3 Nǿfuap! Ni Mbumbukiam ike manqat oskia bambu-
manqaté, zo zapaya. Matev av nqægo eqeieqeí. Zapa ndǿgo,
zoqa unimanqatin kandambá qazømbe-khouwevtét, neka zoqa
kuku matev, zo ate ndøzøte:go yaqyaq-a nandøzøgo, nāndǫ̃zǫ̃-
khǫ̃ūwēvtēt. 4 Yaq nakémbá, ni zo nǐti-khambuvupatún,
Mbumbukiam-gi Klisten bawabawan nøme mokho-te. Zapa
ndǿgo, zo ambá gini-ngenøzoát neka zo matev fǿgǿfǿgakh
ambá qazøte-upøgím, geté zo sekembá sozo-apét, zoqa
unimanqatin-te neka bazaføgakh-us ndōzōwānī.
5 Ta matev ate ndægo, zo-te ndøfakhanumit, Mbumbukiam,
ni āv gininømánd nqǽgo: Teqa manqa ovøyam matev,
ndaføyamba-qapé. Zo ndakin Mbumbukiam-qa Megeat Matev

1:2 1:2 Lom 1:7 **1:4** 1:4 2 Ko 7:4; 1 Tes 2:19

zapaya, ngenøgim matev ndozo-ndape, ndego zo eqeieqei
mé:zǽb. Yaq zo kopømbaqapé, teqa Megeat Matev-te ndøgo,
ndòzomø-óz. 6 Mbumbukiam-qa matev eqeieqeí. Ndego yaq-
fia ndøtá, ti-te ndigu, zo ndingenøzoat. 7 Geté zo ndakin
ndingiæzoat, Mbumbukiam pusup zø-etoám, ni namba. Ta
khøuwa-te ndøgo tenøgó, Evezøza Yesu tendoveao, ndego tegi
enzol ezoqam bazaføgakh-us namba, yan-te tendovis, gøina
wageap-us. 8 Yaq ndego yaq-fia ndøtá, ti-te ndigu, Mbum-
bukiam ndisanqawe neka ndigu Manqat Mbomambaqape,
nigi Evezøza Yesu-qa yaq-te, manqa o-mba ndapeav ndigu.
9 Yaq-fia teta, nqánek: Ndigu soqaqape-té gígoát. Miavmiáv.
Neka ndigu Evezøza-te neka teqa waev bazaføgakh-us-te,
géqatáz. 10 Nqanek matev ta khøuwa-te ndøgo tønéfakhán,
ndego tendoqavan, neka iz kandambaqape vøndāp, ta za-
paya ndøgo, ndego ekeza ezoqam gezømbe-matanam. Neka
gekha ezoqām ndigu, ndi-unimanqatinat, khanakhanakh
mbá ginígoát te-te. Até zo-á, zo søzøtumú-goát, ti namba.
Zapa ndøgo, manqat ndøgo, ni zo qeizø-manqatam, zo mòzo-
unimanqatiním. 11 Yaq nakémbá, ni oskia niguligulimatún, zoqa yaq-te. Ni Mbumbukiam-te, āv qati-vi:matún nqǽgo: Ndego nigi Mbumbukiam, zo gezøtøkeé. Yaq zo āv tøzøté-yagát, av ndego gezømbe-akha, zo tozoyagat. Yaq zo ambá av nqǣgo, matev eqeieqei gone-qa mba zógōt. Geté zoqa unimanqatin matev mokho-te neka Mbumbukiam-qa bazaføgakh-te, zo matev eqeieqei uni zøtégoát. 12 Yaq nigi Evezøza Yesu Keliso-qa iz, gé-eqatát, zo zapaya, yaq te mokho-te, até zoqá íz-a, vø-eqatāt. Nqanek matev ate ndægo, nigi Mbumbukiam neka Evezøza Yesu Keliso, tiqa kuku matev mokho-té qando-fakhaté.

2

Matev vinivinimba ndȍkhœ-fakhanám, yaq váev, Keliso tendoqavan

1 Nøfuap! Nigi Evezøza Yesu Keliso-qa qavøne-qa yaq-te
neka ni te namba tizipindam, taqa yaq-te, ni āv qazimbi-
pouwé nqǽgo: 2 Zo matavap nakhamas-te, bezø-enȍvøém
neka ndøfofogìmém, ezoqa nøme tezø-ein, av nqægo, Yesu-
qa qavøne khøuwa mȍndø-fakhān. Oskiá ndøgo, ezoqa Nqova
Mbomambaqape-qa iz-te, manqat av nqægo tezø-ein, o te-
ein av nqægo, nqanek manqat ni-tē qandowāv o nī nitøndu-
peaomēm, zo ndø-unimanqatìnīm. 3 Zo ezoqa betùbām. Yesu

1:6 1:6 Lom 12:19 **1:7** 1:7 1 Tes 3:13 **1:8** 1:8 Isa 66:15 **1:9** 1:9 Isa 2:10 **1:10** 1:10 Kol 3:4 **1:11** 1:11 Kol 1:9; 1 Tes 1:2-3 **2:3** 2:3 1 Tim 4:1; 1 Zion 2:18; 4:3

naqanøká géfakhanák. Bugukhokhof ezoqa kopoáv, Mbumbukiam zitá giní-wuowém. Neka ndego ezoqam bètøndokhæveáo, ndego Mbumbukiam-qa manqat ndemøkuiam, yaq ndego Mbumbukiam vaev-te v

̋ngiū. 4 Ndego ezoqa soqaqape, Mbumbukiam-gé qaqa ezoqam ndøgoát. Neka ndego ekeza kha, āv genévewát nqægo: Mbumbuk ate ndi:gu, unimé:-løvubám, neka gekha gigiap nømē ndøgo, ezoqa ndimbovizap, v

̋løvuām. Yaq ndego Mbumbukiam-qá khoev-té gemøqóm. Neka ezoqa āv gezømbé-manqatát nqægo, "No Mbumbukiām."

5 Zo tozombó-matavap? No taqa yaq-te mòezømbemanqatám, no zo-te qægoam. 6 Zo mòzøte-zøtéz, ndego ezoqa soqaqape, gekha ndøgeiwat, atema ta khøuwa-te ndøgo, ma Mbumbukiam gembøezav, tendoveao. 7 Khonoam-te ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat møkuiam matev, mòndøngáz. Geté ndakin ezoqa kopo nqanek matev gò:toké, atema ta khøuwa-te ndøgo, tewav. 8 Taqa zita-te, ndego ezoqa soqaqape gendóveáo. Geté vaev-te, Evezøza Yesu tendowav, ndego gélaváo. Segé-khambáo, vøsoqoēv. Teqa bugug waev-us, géngiú. 9 Ndego ezoqa soqaqape, Saitan-qá bazaføgakh-té genøgeáv, neka umingiap matev vinivinimba vømatønumāt. Ndego andé Mbumbukiam-qá matev me mé:goát. Geté ndøgo khavozam matév. 10 Gekha matev soqøsoqā ndøgo, ndego sugumúgút, neka ezoqa vøtubām, ndigu Mbumbukiam vaev-te tengiæzo. Mbumbukiam ndigu ta zapaya ndøgo tenéngiæzó: Ndigu poeveáv, unimanqatin manqat tindapem, yaq vøe-khandī:z. 11 Ndigu unimanqatin manqat ndapeav tigoat, yaq Mbumbukiam tiqa matavap nøme mba zømbóenegím. Yaq ndigu khavozam manqat vø-unimanqatinī̋m. 12 Yaq ndigu yaq-fia géndapém, ndigu unimanqatin manqat unimanqatinteav qagoam neka matev soqøsoqa vøzø̄goupam.

Ni føgøføgakh bizi-waniáp, ni Mbumbukiam gevevendam

13 Nøfuap! Ni Mbumbukiam ike manqat oskia bambumanqaté, zo zapaya, ma Evezøza kuku ndømbøego. Mbumbukiam zo é-møndo:-vevesám, zo gēkhandī:z, zo Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, ndaføyamba ndozoyage neka unimanqatin manqat ndōzō-ūnī̋mānqāt̋ināt. 14 Mbumbukiam zo Manqat Mbomambaqape mokho-te, ni qati-zømesimam, ndøgo tezømbe-akhá: Zo nigi Evezøza Yesu Keliso-qá waev-té neka bazaføgakh-qape-té qazógoát. 15 Nøfuap! Yaq nakémbá, zo føgøføgakh ndøwaniáp neka

2:4 2:4 Dan 11:36; Ezek 28:2 **2:8** 2:8 Isa 11:4; Veve 19:15 **2:9** 2:9 Veve 13:11-13 **2:13** 2:13 2 Tes 1:3; Ef 1:4

nømendim manqat oskia ndøkhatiwí, ndøgo niqa manqat neka
pepa mokho-te qati-zømesimam.
16 Yesu Keliso, nigi Evezøza, neka Mbumbukiam, nigi Tat,
ndego kuku ndømbogo ni-te, neka teqa tanakh matev mokho-
te, ni miavmiav zita ndini-tøpøzu neka vintønat matev mbo-
mambaqape gini-etoam, 17 ndigu zo zita bezøtøpøzú, neka zo
bezōtøkee. Yaq zo kopømbaqapé, gekha matev eqeieqeī ndøgo,
sozógoát neka manqat eqeieqei vozó-manqatāt.

3

Pol Klisten ezoqam gezøviam, tiqa yaq-te tiguligulimat

1 Nøfuap! Manqat nøme nqánek: Zo niqa yaq-te, āv
qane-guligulím: Evezøza-qa nømendim matev, nakhamas-té
qabenø-vøndá. Neka ezoqa bèndapém. Vizap-ús. Ate
av-té, zo qazøte-ndapem. 2 Neka nøme āv qane-guligulím:
Mbumbukiam ni ezoqa soqøsoqa-te, tèabinimbi-khakhazám,
ndigu ni ngiænoat-qa ndigu. Zapa ndógo, ezoqa nøme, ndigu
unimanqatinteáv, Mbumbukiam-qa Manqat. 3 Geté ndego
Evezøza, unimanqatín. Ndego zo bazaføgakh zø-etoám neka
nqova soqaqape-te gezømbó-khakhazumát. 4 Ni Evezøza-
te āv qati-vintønat nqægo: Manqat ndøgo, ni zo nqazimbi-
løvuat, zo matev mòzogoatún. Yaq zo sozó-apét, ta matev-
te nqanek. 5 Ni Evezøza-te āv qati-guligulím nqægo: Ndego
zo tèabezømbe-tøkeé, yaq zo Mbumbukiam-qa kuku matev
nøme mba zøtézøtéz, neka føgøføgakh vozó-waniapāt, ate av-
té, Keliso føgøføgakh geːyam.

Klisten ezoqam, sasae yà begó

6 Nøfuap! Nigi Evezøza Yesu Keliso-qa iz-te, ni nqeizø-
pouwe: Klisten ezoqa nøme, ndigu sasae ndøzømbo-qasiːvap
neka ndigu yageav ndøgo, av ni zo qati-zømesimam, zo ti
namba meːkhokhòmbāp. 7 Zo zøkeza mòzøte-zøtéz, zo niqa
yage matev gèmbopáev. Zapa ndógo, ni zo-te qeiyagam,
ni ambá av nqægo, niwauiːntām. 8 Ni lou logemáv, ndøgo
ni fia gonemav qagoam. Geté pavpave nekā lovølova, ni
sasae bazaføgakh-us nigoám. Zapa ndógo, ni poeveáv, ni
zo ezoqa nøme-te teito-tambat. 9 Ni amba tøni-poeiːn, ni
ambá kopømbá, zo-te lou-qa yaq-te teito-tambiːn. Geté ni
nikeza zendá qati-sasaetám. Ni tøti-matønumám ndógo: Zo
niqa matev, tømbøe-paevém. 10 Ni zo-te qeigoam, ni mòizø-
manqatám, av nqægo: Gekha ezoqām ndego, sasae tømbøe-
qasiːvat, ndego lou belògē.

3:4 3:4 2 Ko 7:16; Gal 5:10 **3:6** 3:6 Lom 16:17 **3:7** 3:7 Filip 3:17 **3:8** 3:8 1 Tes 2:9 **3:9** 3:9 1 Ko 9:4; 1 Tes 1:6

11 Ni āv qatiyogé nqǽgo: Zo ezoqa n
me khokhó sozoy-
agé. Sasae gonemáv. Ndigu kesov ezoqam-qá matev-té ginø-
sokhosumatún. 12 Ezoqam av nandi:gu, ni Evezøza Yesu Keliso-
qa iz-te, nqeizǿ-pouwe, neka ni ndigu āv qati-guguzá nqǽgo:
Ndigu matev eqeieqei-té giabenø-yagé neka bèsasaeát, ekeza
lou-qa.
13 Nøfuap! Zo matev eqeieqei matanam-te bezø-
èwɛ̃́z. 14 Klisten ezoqa nøme, manqat ndapeav tegoat, ni
nqanek pepa-te qeipeaomem, gè-ometé, neka zo te namba
me:khokhòmbã́p. Yaq ndego mivi bendáp. 15 Geté zo ezoqam
av nge:go, qaqa ezoqam mèvewɛ̃́. Geté zóguguím. Zo gèmbo-
mataváp. Ndego zogé Klisten zøfú.

Pol-qa vaev manqat

16 Ni āv qati-guligulím nqǽgo: Gekha matēv ndøgo, zo tøzø-
fakhanumat, Evezøza, ndego sambi zapa, zo sambi oskia zǿ-
etoumát.
Evezøza ndȍgoát, zo namba, zo ate ndøzøte:go.
17 Nqanek khaiya mboma manqat-qase nqanek, no Pol,
nøkeza zendá qate-peaomít. Noqa pepa-te ate ndægo, no āv
tøte-peaumatún. Yaq ezoqa segézøté́z, ta pepa ndøgo, no-té
qandowáv.
18 Nigi Evezøza Yesu Keliso-qa kuku matev, ndȍgoát, zo-te,
zo ate ndøzøte:go.

3:11 3:11 1 Tim 5:13 **3:12** 3:12 1 Tes 4:11 **3:13** 3:13 Gal 6:9 **3:15** 3:15 1 Tes 5:14

1 Timoti
Pol-qa bugukhokhof pepa, Timoti-te

Megeat Manqat-qase

Pol nqanek bugukhokhof pepa Timoti-te gepeawam, ndego manqei vinivinimba-té genø-okhoám, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat vøe-zømesimam. Timoti ndego, ezoqa ndakinák. Esia manqei-té gekhouwév. Eve, Glik bawan-ák. Geté evo, Zu bawan ezoqám. Bugukhokhof khøuwa nøme, Pol manqei vinivinimba ge-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam, Timoti teqa manqat te-ewág ndøgo, vø-unimanqatin. Yaq taqa zita-te, Pol nqawa ezoqa zømesim-qa ge-okhoam, Timoti namba me:-okhoám, vømbō-tøkeam. Yaq ndigu sùgumu-sasaetám (Kel 16:1-3).

Pol nqanek pepa gekhofotav, Timoti Efesus taon-té geyagám. Ta taon-te ndøgo, ndego Klisten bawan megeat ezoqam ndøgoám. Pol nqanek pepa, ta zapaya nqánek gene-peawám: Timoti bèto-feaiwát. Soqaín ndøgo, khavozam nømendim ezoqam, ezoqa titubam. Neka Pol ndego Klisten megetapak vevesam-qa yaq-te, vøe-ometim.

1 No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé u-aném. No nqanek sasae Mbumbukiam-qá manqa vøovam-té qatøgót, ndego nigi khandi etoam ezoqam, neka Keliso Yesu-qa manqa vøovam-te nqægōt, ndego ni nqazio-vintønat.

2 Timoti! No nqanek pepa qo-té qatø-peaomít. Niqa unimanqatin matev mokho-te, qo uni nogé-yo-ín. Mbumbukiam, nigi Tat, neka Keliso Yesu, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka tanakh matev neka sambi matev, ndøgoát, qo namba.

Nømendim ezoqa nøme-qa khavozam matev-te, gò:feaqoát

3 Av no bugukhokhof manqat qataqambe-løvua, Efesus taon qate-ivav, Masedonia plovins-te vøenav, qo nandav Efesus taon-te, até vøqomát, neka ezoqam ndigu khokho nømendim manqat ndi:zømesim, gèzømbe-khafeáp. 4 Ndigu khokho emanqat vototap neka ekeza atanakha-zapazapa-za-qa iziz kopoav-qape geveam matev namba, khøuwa besisindøvém. Zapa ndøgo, matev av nqægo, ezoqa manqa itumbam-té qanø-ituzá. Ndøgo ezoqa gezø-tøkeák, ti-unimanqatintat neka Mbumbukiam-qa manqa vøovam ti:zøtez. 5 Geté Mbumbukiam-qa Manqat nømendim-qa mokho nqánek: Ezoqa kuku bezøgó, kuku matev ndøgo, mbøni eqeieqei-te ndøndo-okho, ezoqa matavap eqeieqei mba tøzøgoat neka

1:2 1:2 Kel 16:1-3; Tait 1:4 **1:4** 1:4 1 Tim 4:7; Tait 1:14

tiqa unimanqatin matev, ngusum-te mba khazeav vógoāt.
6 Ezoqa nøme, nqanek nømendim matev eqeieqei, mǿndø-
ivøvém, yaq khokho manqa manqate matev-té ginøqambúz.
7 Nginik ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa guguna manqat-qa
yaq-te zømesim-qa ndøgó, Mozes gembo-etoam. Geté ndigu
zøtezat mbaín, taqa yaq-te ndøgo, ndi:manqate, oskiá ndøgo,
ndigu kha føgakh-mba ndimanqate.

8 Ni mǐzi:nøtén, Mbumbukiam-qa guguna manqat, Mozes
gembo-etoam, qanimáv, ni ezoqa eqeieqei tizi:-zømesim.
9 Neka ni bǐzi:nøtén. Nqanek guguna manqat, ezoqa eqeieqei
nonqó mbá. Geté ti nonqo ndígu, ezoqa khafeap ndimøkuiam
neka pepen matev ndimatanam, neka ndigu Mbumbukiam
ndisanqawe neka manqa-zapazapa ndimatanam. Nqanek
guguna manqat, ti nonqo ndígu, ndigu Mbumbukiam-
qa matev paeveav ndigu neka teqa iz ndingi:wat, neka
evøndipakha neka ezoqa nøme pakhapakha ndizø-khaneam.
10 Neka nqanek guguna manqat ti nonqo ndígu, mambe ndi:-
okho, neka izuizum angana mambe matev ndigu. Neka ti
nonqo ndígu, ndigu ezoqa nøme gi-aqonøvematun, yaq ezoqa
nøme-te võwiin. Neka ti nonqo ndígu, khavozam ezoqam,
neka ndigu manqa ovøyam-te meakha manqat gimanqatatun.
Neka gekha ezoqām ndigu, ndigu matev nøme ndimatanam,
ndøgo nømendim matev eqeieqei paeveav ndøgo, Mozes-qa
guguna manqat, ti nonqo ndígu. 11 Manqat Mbomam-
baqape ndøgo, Mbumbukiam noqa zenda-te geve, ezoqa tøte-
zømesimat, ni āv tøninømánd. Ta manqat mokho-te, Mbum-
bukiam ni teqá waev neka iz eqawat-qape me:nømendím.

Ike manqat, Mbumbukiam-qa kuku matev zapaya

12 No ike kandambá, Keliso Yesu-te, ndego nigi Evezøza.
Ndego no bazaføgakh nø-etoám neka eqeieqei me:nǽmb, teqa
sasae tægot. 13 No bugukhokhof, teqa iz nòngi:tám, neka tegi
ezoqam võe-ngiæzotam-a, võe-zitagam. Geté Mbumbukiam
tanakh nøgoám. Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, no Yesu uni-
manqatinteáv, neka no nøtenateáv, no ande gekha matev me
nøtē-matønumam. 14 Nigi Evezøza, kuku kandambá gego no-
te neka unimanqatin matev neka kuku matev vønǿ-etoam.
Matev av nqægo, Keliso Yesu-té qando-okhó.

15 Keliso Yesu, manqei-qape-te, nqánek genegeavún, ni
manqa-zapa-us ezoqam gékhandí:n. Nqanek manqat uni-
manqatín. Qanimáv, tizindapem. Manqa-zapa-us ezoqam
mokho-te, ezoqa uni soqaqape-in nó. 16 Geté Mbumbukiam
tanakh mbogoám, no-te. Zapa ndøgo, Keliso Yesu, ezoqa

1:8 1:8 Lom 7:12, 16 **1:12** 1:12 Kel 9:15; Gal 1:15-16; 1 Ko 15:9-10 **1:13** 1:13 Kel 8:3; 9:1-5 **1:15** 1:15 Luk 19:10

nøme zømesim-qa ndøgoám, av nqægo, ndego qaqa nakha-
nakhamas-te gonemáv. Yaq no-té genekhamás, no ezoqa
soqaqape qægoam. Yaq ezoqa géqeivím, av nqægo, ndigu ti-
unimanqatinim, kopømbaqapé, khandi miavmiav tindapem.
17 Ndego miavmiav kawa ezoqam, ndego oskia ndeyage,
ndego ezoqa ometupav ndego, ndego yakhapus Mbum-
bukiam ndego, te-te ndego, miavmiav, vizap matev neka iz
eqawat matev begó. Amén. Nqanek manqat unimanqatín.
18 Timoti, noge yo, noqa manqat qo-te nqánek. Ndøgo
até kopó, av ezoqa nøme, qoqa yaq-te, Mbumbukiam-qa
manqat givevezumat. Gèmbopáev. Yaq qo kopømbaqapé,
nøfe mbomambaqape-te, bazaføgakh-us qónøfeét. 19 Qoqa
unimanqatin matev, qógeatát neka matev eqeieqei mba
qombópavát. Ezoqa nøme, matev av nqægo, mǿndø-ivøvém.
Yaq tiqa unimanqatin matev, ande khagua me vǿtøkuvøem.
20 Ezoqa menas, matev av nqægo gigonem, nøme Imenæús
neka nøme Aleksandá. No nginik Saitan-qá zenda-té qatø-
áb. Ndigu tǐabiti-zøtéz, av nqægo: Mbumbukiam-qa iz nango
gimǿ-ngi:namāk.

2

Klisten ezoqam, ande āv kini-guligulimāt

1 Matev kandambaqape, no Klisten ezoqam bugukhokhof
nqazø-pouwe, nqánek: Ndigu ezoqa ewaqape, bèzø-guligulím,
neka tiqa yaq-te Mbumbukiam-te bembō-viømemat neka ike
manqat bembō-einimat. 2 Neka ndigu gaman kawakawa-
za neka megetapak bezø-guligulím. Yaq ni kopømbaqapé,
yage eqeieqei-té neka sambi matev-té qazíyagát, neka
Mbumbukiam vizimbó-vizupāt neka matev mbomømboma
vizígoāt. 3 Mbumbukiam-qa bøi-te, ndego nigi khandi
etoam ezoqam, guliguli matev av nqægo eqeieqeí. Yaq
ndego khanakhanákh. 4 Ndego āv qambøepoév nqǽgo:
Ezoqa ewaqape khandi sugumú-ndapém neka unimanqatin
manqat vǿezøtēz. 5 Zapa ndǿgo, Mbumbukiam sa kopo
ndégo. Neka yaq Mbumbukiam-a, yaq ezoqam, iziz ezoqam
sa kopo ngének, Keliso Yesu, ndego ge-ezoqam-ev, 6 ndego
ezoqa ewaqape nqovotøzat nonqo, ekeza kha sa geve. Ta
mokho-te, Mbumbukiam khøuwa eqeieqei-te, āv gininømánd
nqǽgo: Ndego ezoqa ewaqape khandi:zat-qa ndøgó. 7 No
Mbumbukiam nqánek gene-veatán: No teqa u løozu
ezoqam neka Keliso-ge u-anem nógoát. Nqanek manqat
unimanqatín. No khavozøpøteáv. No ndǿgo tene-veatán:

1:20 1:20 2 Tim 4:14-15; 1 Ko 5:5 **2:6** 2:6 Lom 3:29-30; Gal 1:4 **2:7** 2:7 Kel 9:15; Gal 2:7-8; 2 Tim 1:11

No vini bawan-ak unimanqatin manqat neka unimanqatin
matev-qa yaq-te nøté-zømesimát.
8 Yaq nakémbá, no āv qanømbe-poév nqǽgo: Manqei-
manqei ate ndægo, angana tiguligulimat, Mbumbukiam-te
zenda ti-eqagimat, tiqa mbøni mokho-te, eqeieqei mbá sa
bezømbu:gú, qaqa mbaǐn neka ponqombap mbain.
9 Neka sakheis, ndabua, matev eqeieqei-té giabenø-
uzám, matavap loloakh-ús, ambá av nqǽgo, angana
poev tàbezømbewāv. Neka ndigu izum, khapekhapé
bete-løvønøvém. Neka gigiap bugug mbomømboma
fia kandakanda, kopømba ande av agiwa-qasis ndi:gu,
khapekhapé bete-kapùiám, kha-te. Neka ndabua fia
kandakanda be-ùzám. 10 Geté ndigu matev eqeieqei
bematanám. Sakheis ndigu, Mbumbukiam ndimbovizap,
tiqa khakheinam matev eqeieqei nqánek.
11 Sakheis Mbumbukiam-qa Manqat ti-ewagat, ndigu yoge
eqeieqei begó. Ndigu nømendim ezoqam, yà bembovizáp
neka manqat mbaín. Sà beqonøvé. 12 No sakheis takeáv,
angana tizømbo-kawaeztat neka ti:zømesim. Geté ndigu
yoge mbá giabiti-waní. 13 Zapa ndøgo, Mbumbukiam
bugukhokhof Adam ndøkhakheinøvém. Yaq váev, Iv
gukhakheinøvem. 14 Neka ndøgo Adám mbá, wazeam
getuwam. Geté Iv ndøtuwám, yaq ndugu Mbumbukiam-
qa khafeap vønqawa. 15 Geté Mbumbukiam até sakheís-a,
ndigu nakheis ndizøqanim, gékhandí:z, ndigu unimanqatin
matev neka kuku matev-te ate tiyagat, neka matavap loloakh
vøzǿgoāt neka eqeieqei vóyagāt, av Mbumbukiam ndømbøe-
poev.

3

Klisten megetapak-qa yaq-te

1 Ezoqa poev tømbogoat, te-Klisten-megeat-ezoqam-
ev, ndego sasae qanimáv tømbopoe. Nqanek manqat
unimanqatín. 2 Geté Klisten megeat ezoqam, matev eqeieqei
bembogó. Yaq ndøgo, ezoqa nøme tǐabiti-qeiví, ndego manqa-
zapazapa mbaín. Neka ndego sæva kopo mba bembogó.
Neka ndego matev nakha-nakhamas-te, bègǿ. Neka ndego
matavap loloakh-us begó. Teqa matev eqeieqei begó, yaq
ezoqa tǐabembøe-vizáp. Neka ndego ezoqa, khoev sà bezø-
manqaté. Neka ndego Mbumbukiam-qa Manqat nømendim
matev, ùni bete-otév. 3 Neka ndego khapekhapé bete-ǐzám.
Neka ndego qaqa nakha-nakhamas-te bègǿ. Geté ndego

2:9 2:9 1 Pita 3:3-5 **2:10** 2:10 1 Tim 5:10 **2:12** 2:12 1 Ko 14:34 **2:13** 2:13 Gen 2:7, 21-22; 1 Ko 11:8-9 **2:14** 2:14 2 Ko 11:3; Gal 3:1-6 **3:1** 3:1 Kel 20:28 **3:2** 3:2-6 Tait 1:6-9

sambi matev neka aiyaiyav matev bembogó, ezoqam-te.
Neka ndego moni-te, poev bembògõ. 4 Ndigu khoev-te namba
ndiːyage, ndego eqeieqei bezø-keogé, neka nakheis ùni bete-
zømesím. Yaq ndigu teqa manqat o-mba bembøe-ndapé neka
yà bembovizáp. 5 Zapa ndøgo, ezoqam ndego, ekeza nakheis
neka zas keoge-eqeieqei-eav tøgoat, yaq gê, Mbumbukiam-
qa Klisten bawan ezoqam, eqeieqei áv kezømbé-kewagāt?
6 Ezoqam ndego Klisten matev-te ndakinak tendo-on, ndego
kopømba mbaín, Klisten ezoqam tezømbo-mege. Soqaín
ndøgo, teːkhambuvupat, yaq Mbumbukiam manqa ovøyam-
tē genøvē, av Saitan geːve. 7 Até bavokho ezoqám-a, Klisten
megeat ezoqam-qa matev tiqeivat, ndigu ndego, ezoqa
eqeieqei betevewé. Soqaín ndøgo, manqa soqøsoqa tøfakhan
teqa yaq-te, yaq nqova soqaqape-qa ka tendap.

Dikon ezoqam-qa yaq-te

8 Até dikon ezoqám-a, matev eqeieqeí sa bezøgó. Yaq
ezoqa tĩabezømbe-vizáp. Ndigu unimanqatin manqat mba
bemanqaté. Neka ndigu ibøkha soqa izam bezøgàwã̄p. Neka
ndigu moni-te, poev khapé bezømbègõ. 9 Ndigu ezoqa
ndaføyamba begó, Mbumbukiam-qa bøi-te, neka teqa man-
qat, unimanqatin matev-qa yaq-te, ndøgo ibugukhokhof
khonoam-te qagoam, eqeieqei begeawát. 10 Tiqa matev,
bèzømbokho-qeív. Yaq ndigu manqa-zapazapa mbain tøgoat,
ndigu kopømbaqapé, dikon sasae tigonem.
11 Até tigí sakheís-a, matev eqeieqeí sa bezøgó. Yaq ezoqa
tĩabezømbe-vizáp. Ndigu manqa begevèã̄m. Neka ndigu
matev nakha-nakhamas-te bègõ. Neka ndigu unimanqatin
ezoqam begó, matev ate ndægo.
12 Ndigu dikon ezoqam, sakhei kopokopo mba bezøgó.
Neka ndigu tigi nakheis neka ezoqam, khoev-te namba
ndiːyage, eqeieqei bezø-keogé. 13 Yaq ndigu sasae
eqeieqei tigoat, ezoqa nøme gezø-vizupát. Yaq ndigu tiqa
unimanqatin-te, Keliso Yesu-te, kha føgakh-mbá gíwaniapát.

Mbumbukiam-qa Manqat, khonoam-te qagoam

14 No tototaná ndøgo: No nakhamas-té qatøndónáv, qo
vøe-qamēkh. Geté no nqanek manqat nqæpeaomit, zapa
ndøgo: 15 No khøuwa tæføløtaz, nakhamas-te okhoeav tøgoat,
qo vøe-qatéq, Mbumbukiam-gi ezoqam, āv kiníyagāt. Zapa
ndøgo, ni Klisten bawan ezoqam, ni khandin Mbumbukiam-
gí ezoqám. Neka ni unimanqatin manqat, andé uk me
ziː-eqawát, neka ni unimanqatin manqat-qá zapá. 16 Niqa
unimanqatin matev, Mbumbukiam ginindu-veaz, qanimav
tantáv. Ezoqa kopømba mbaín toːnawam.

3:7 3:7 2 Ko 8:21 **3:11** 3:11 Tait 2:3 **3:16** 3:16 Zion 1:14; Kol 1:23; Mak 16:19

Keliso manqei-qape-te gefakhan,
ndego ezoqam ndøfakhán, neka ezoqa vō-ometam.
Yaq Nqova Mbomambaqape, mòndøni-unimanqatín:
Ezoqam ngének.
Neka enzol ezoqam ndø-ometám.
Teqa manqat, manqei-manqei ate ndægo,
sùgumu-panqavøemát.
Neka manqei-qape-te ate nqægo,
ezoqa vō-unimanqatinim.
Yaq Mbumbukiam yan-té genøndáf,
neka iz kandambaqape vømbō-etoam.

4

Khavozam nømendim matev-qa yaq-te

1 Nqova Mbomambaqape-qa manqat, bavokho-qapé. Āv
gene-manqaté nqǽgo: Vaev khøuwa-te, ezoqa nøme tiqa
unimanqatin Yesu-te, ndò-ivøvém. Yaq ndigu khavozam
nqova neka nqova soqøsoqa-qa nømendim manqat mbópavát.
2 Ndigu ezoqam, nømendim matev av nqægo ndivøndøzu,
ndigu khavozam ezoqám. Tiqa matavap mòndø-soqøsoqoám,
yaq ndigu mè:zøtezák, gekha matev eqeieqei neka gekha
matev soqøsoqa. 3 Ndigu nøkenøkem matev-te neka loge
gigiap nøme-te, khafeap mo:-aumatún. Geté loge gigiap
nqanek, Mbumbukiam ndøkhakheinám. Yaq ni Klisten ezo-
qam, ni nqazi-unimanqatinat neka unimanqatin manqat
qazi:nøten, kopømbaqapé, Mbumbukiam ike manqat zimbó-
einimát, neka nqanek loge gigiap vizílogāt. 4 Zapa ndøgo, gi-
giap ate ndægo, Mbumbukiam gekhakheinam, eqeieqeí. Yaq
nakémbá, ni bizi-sanqàwē. Geté Mbumbukiam-te ike manqat
zímanqatát, sasa zí-upøgimāt. 5 Zapa ndøgo, Mbumbukiam-
qa Manqat neka guligulim mokho-te, loge gigiap ate ndægo,
gè-eqeieqei-ín, Mbumbukiam-qa bøi-te.

Klisten megeat ezoqam eqeieqei-qa yaq-te

6 Qo Klisten qafuap av toqote-zømesimat ndægo, qo
Keliso Yesu-ge sasae ezoqam eqeieqei qógoát. Yaq qo
Mbumbukiam-qa Manqat mokho-te, unimanqatin matev-
qa yaq-te, ndøgo qo ande lou me ndoqote-loge, neka
nømendim manqat eqeieqei mokho-te, qoqombo-pavat,
bazaføgakh-us qógoát. 7 Ezoqam-qa khokho emanqat
vototap matev, ndøgo ezoqa tøkemav ndøgo, zitá qanewuøé.
Geté qo bazaføgakh tønø-asøzú ndøgo: Āv qane-yagé, av
Mbumbukiam ndømbøe-poev. 8 Ezoqa sasae tegoat, ekeza
kha bazaføgakh etoam nonqo, ndøgo kopømbá. Elavøqase

4:3 4:3 Gen 9:3; Lom 14:6; 1 Ko 10:30-31 **4:7** 4:7 1 Tim 1:4

gembótøké. Geté bazaføgakh toqo-asaz, matev toqogo, av
Mbumbukiam ndømbøe-poev, ndøgo kandambá tøqatøke.
Av toqotegoat ndægo, qo khandi qóndáp, ndakín neka até
megemege-té-a. 9 Nqanek manqat unimanqatín. Qanimáv,
tizindapem. 10 Yaq nakémbá, ni bazaføgakh zi-asazét neka
sasae bazaføgakh-us zigút. Zapa ndógo, ni Mbumbukiam-
té qazio-taná, ndego khandi Mbumbukiam, ndego ezoqa
ewaqape-ge khandi etoam ezoqam. Gekha ezoqām ndigu,
ndego ti-unimanqatinim, khandi ndøqeivím.
11 Nqanek manqat, ezoqa gèzø-manqatét neka gè:zømesimít.
12 Qo ezoqa besanqàqā, ta zapaya ndøgo, qo ezoqam ndak-
inak ndoqotego. Geté qo matev eqeieqei ndøgó, manqat-
te neka yage-te neka kuku matev-te neka unimanqatin
matev-te neka qakeza kha eqeieqei nøzøgim-te. Yaq ezoqa
géqamekhám, neka qoqa matev vømbó-paevēm. 13 Qo ezoqa
Mbumbukiam-qa Manqat gèzø-geveám. Gèguguzá, neka
gè:zømesím, atema no banøfakhan.
14 Bazaføgakh ndøgo, Mbumbukiam-ge Nqova Mbomam-
baqape geqa-etoam, Klisten megetapak zenda giqambo-
veem, yaq Mbumbukiam-qa manqat givevezømem qoqa yaq-
te, ta bazaføgakh ndøgo, ndøsanqàwé. Geté oskia mbogeawát,
qoqa sasae-te. 15 Qo bazaføgakh ndø-asøzú, ta matev-te
ndøgo, no qataqambe-manqatavun. Até vøgó. Yaq ezoqa āv
tiabiti-qeiví: Qo Klisten matev-te, kandambá qoqo-khouweq.
16 Qakeza yage neka nømendim matev, gèqeiví. Até vøyá,
nqanek matev-te. Av toqotegoat ndægo, qo qakeza kha
qókhandí neka até ndigú-a, voqó-khandī:z, ndigu qoqa man-
qat ti-ewagat.

5

Klisten megeat ezoqam, Klisten zifuap āv kenézœbāt

1 Anganeam e-ma-khouwevat tegoat, qo manqa sasanqa-
us mbomanqàté. Geté manqat taqagoat te-te, āv tønegugú,
kopømba ande av qakeza qave toqote-gugu.
Neka anganeam ndakinak-te, manqat taqagoat, āv
tønegugú, kopømba ande av qakeza qazøpikia o qaveqase
toqote-gugu.
2 Neka sævam e-ma-khouwevat tugoat, manqat taqagoat tu-
te, āv tønegugú, kopømba ande av qakeza qavo toqote-gugu.
Neka sævam ndakinak-te manqat taqagoat, āv tønegugú,
kopømba ande av qakeza qazan o qakhasuk toqote-gugu.
Matev eqeieqei-té, Mbumbukiam-qa bøi-te.

Klisten ngœngœm-qa yaq-te

4:10 4:10 1 Tim 2:3-4 **4:12** 4:12 Tait 2:15 **4:14** 4:14 2 Tim 1:6

3 Ngængæm tigoat, ndigu tøke ezoqa mbain tøgoat, yaq
Klisten bawan ezoqam, bèzøvizáp neka yà bezøtøkeé.
4 Geté ngæmam ndugu, nakheis neka zi timbogoat, nginik
Klisten matev eqeieqei begó neka ekeza ezoqam, yà
bezø-keogé. Ndigu evøndipakha neka atanakha-za neka
qaza-za, tĩabezømbe-qavøiwát, av bugukhokhof gizømbe-
kewagam. 5 Ngængæm ndigu, ekeza ezoqam mbain ndigu,
ndigu Mbumbukiam-te mbá ginøtazá. Ndigu guligulim,
sègezømá, pavpave nekā lovølova, neka Mbumbukiam tøke-
qa ndĩmbōvĩām. 6 Geté ngængæm ndigu, ekeza poev matev
mba ndimbopaev, ndigu andé løvøte ezoqám. Oskiá ndøgo,
ndiyage, ndigu mòndø-pakhaéz.
7 Nqanek manqat gè:zømesím, ndigu Klisten ezoqam. Yaq
ezoqa nøme, tĩabiti-qeiví, ndigu manqa-zapazapa mbaín.
8 Gekha ezoqām ndego, ekeza ezoqam neka ndigu ezoqam,
khoev-te namba ndi:yage, eqeieqei tøkemav tøgoat, ndego uni-
manqatin matev, zitá genewuá. Teqa manqa-zapa, Klisten-av
ezoqam-qa manqa-zapa, mòndøløvú.
9 Ngæmam nømu-qa iz ndøpeàwã̄m, ta mbuk-te ndøgo, Klis-
ten ezoqa ngængæm ndizø-tøkee, tiqa iziz ndøpeawap. Geté
tuqa iz sa ndøgo toqó-peawám, ndugu viav 60 tumu-løvuat,
neka ekeza anganeam mba gumbo-matavupam, 10 neka tuqa
yaq-te, ezoqa ti:zøtez, ndugu sasae mbomømboma gugoavun,
kopømba ande av nakheis eqeieqei guzø-kewagam, neka ezoqa
khoev guzø-manqatam, neka ndugu mivi mbain qagoam,
khokho sasae gugoam, ande av Klisten ezoqa nøme, zenda
tokhotapak guzømbe-sunguzumam neka ndigu vøzō-tøkeam,
yage føgakh qazø-fakhanumam, neka gekha sasae eqeieqei
nøme vō̄goam.
11 Geté ngængæm ezoqa ndakinak-qa iziz ndøpeàwã̄m,
ta mbuk-te ndøgo. Soqaín ndøgo, tiqa poev angana-te
nango tøwav, yaq angana nqawa vó-upøgīm, neka Keliso
zita vøe-wuowēm. 12 Av gigonemɨn, ndigu manqa-zapa
ndøgonemɨ́n. Zapa ndøgo, manqa mbusa ndøgo, bugukhokhof
giveem, av nqægo, “Ni angana nqawa nĩ-upøgimāk,” ndigu
gènqaonemɨ́n. 13 Neka nøme nqánek: Ngængæm ezoqa
ndakinak-qa iziz toqo-peawam, Klisten bawan ezoqam
tizøtøke, ndigu géwauwíz neka āv qazømbé-meá nqǽgo:
Ezoqam-qā khoev-te segé-okhoát. Geté ta-mbá mbá. Ndigu
manqa ndøgeve:mát neka ezoqam-qa matev-te, kesov
vósokhosumāt. Neka khokho manqat segé-manqatát, ndøgo
ambā gēmanqateāk. 14 Yaq nakémbá, no nqæmatavap,
qanimav nqánek: Ngængæm ndakinak, angana nango
bètonqogím. Yaq nakheis bezøfakház neka tiqa khoev

5:13 5:13 2 Tes 3:11 **5:14** 5:14 1 Ko 7:9

eqeieqei bembøē-keoge. Yaq av nqægo, nigi qaqa ezoqam
kopømba mbaín, ni Klisten ezoqam, niqa iz tingiːnam.
15 Ngængæm nøme, ndigu mǒndø-qambúz, Saitan vømbō-
paevem.
16 Klisten sævam tugoat, ndugu ekeza ezoqa mokho-te,
ngængæm timbogoat, yaq ndugu yà bezøtøkeé. Ndugu Klisten
bawan ezoqam-te nqanek viniv bezø-ìvǎv, tizøtøkee. Yaq Klis-
ten bawan ezoqam, ti-mbá tiabezø-tøkeé, ngængæm ndigu,
ekeza ezoqam mbain ndigu.

Klisten megetapak-qa yaq-te

17 Klisten megetapak ndigu, Klisten bawan ezoqam
eqeieqei ndizø-keoge, ndigu vizap neka fia eqeieqei be-
upøgím. Bugukhokhof tĭabe-upøgím ndigu, Mbumbukiam-qa
emanqat vototap sasae-te, bazaføgakh ndi-asøzu neka ezoqa
ndiːzømesim. 18 Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv
qane-peawáp nqǽgo, “Qo kao-qa manqa-nqa, mboløvǒnǎm,
wit tag koqogim sasae tugoat.” Neka nøme nqánek, “Gekha
ezoqām ndego, ndesasaeat, ndego yaq-fia bèndáp.”
19 Ezoqa kopo, Klisten megeat ezoqam-qa yaq-te, manqat
teqa-ein, av nqægo, ndego manqa-zapa ndøgō, qo teqa man-
qat mbo-èwǎg, geté bøi vizu ezoqam misika o menas tigoat.
20 Geté Klisten megeat ezoqam unimanqatin manqa-zapa
tego, qo ezoqa ewaqape-qa bøi-te, qógugú. Yaq ndigu Klisten
ezoqa nøme, møe tinígoném, yaq manqa-zapa gégonemák.
21 No Mbumbukiam-qa bøi-te neka Keliso Yesu-qa bøi-te
neka tegi enzol ezoqam, gevevesam, tiqa bøi-te, nqataqá-
pouwe: Nqanek manqat, qataqambe-manqatavun, matev
ùnimeːgó. Qo ezoqa ndøgevezòǎt, neka yaq-mba ndø-òkhǒ.
22 Qo ezoqa zenda vøvøqa zømbø-àwǎm, Klisten megeat
sasae-te. Geté tiqa matev vǒkhæqatéq. Soqaín ndøgo, ndigu
manqa-zapa tigonem, yaq ezoqa timatavupat, tiqa matev
kopømbā qoqa bøi-te. Neka qo qakezan, ndaføyamba até vøyá,
Mbumbukiam-qa bøi-te.
23 Timoti, qo enqoni nandoqo-qeivap, ibøkha mokho-mba
ndø-ìzǎm. Geté waen khasøkhasis namba meː-izám. Yaq qoqa
emu eqeieqei qágoát.
24 Ezoqa nøme-qa manqa-zapa, bavokhó qagó. Yaq soqoté-
qatéq, ndigu manqa ovøyam-te, yaq-fia ndǒndapém. Geté
ezoqa nøme-qa manqa-zapa, khonoam-té qagó, yaq vaev-té
qandóveá. 25 Neka matev eqeieqei-qa yaq-te, até kopó. Nøme
ndøgo, bavokhó qagó. Geté ta matev eqeieqei nøme ndøgo,
ndakin khonoam-te nqago, kopømba mbaín, oskia tøkhonawat.

5:18 5:18 Deut 25:4; 1 Ko 9:9; Met 10:10 **5:19** 5:19 2 Ko 13:1 **5:20** 5:20 Ef 5:11

6

Sasae ezoqam-qa yaq-te

1 Yaq-fia mbain sasae ezoqam, tigi sasae kawakawa-za, ùni
bezømbe-vizáp. Soqaín ndøgo, ezoqa nøme Mbumbukiam-
qa iz neka niqa Klisten nømendim matev tingenøitat. 2 Tigi
sasae kawakawa-za, Klisten ezoqam tigoat, yaq sasae ezo-
qam kopømba mbaín, vizap mbain tigoat ti-te, ta zapaya.
Geté ndigu sasae eqeieqei begó ti-te. Zapa ndøgo, ndigu
kawakawa-za, ti-te sasae ndigu, ndigu até ge-unimanqatinát
neka Mbumbukiam kukú, ti-te.

Khokho nømendim neka moni-te poev-qa yaq-te

Manqat ndøgo, av qate-qamekheimavun, ezoqa gè:zømesím
neka gègugúb. 3 Geté ezoqa nøme-qa nømendim manqat vini
tøgoat neka nigi Evezøza Yesu Keliso-qa manqat eqeieqei uni
leveav vøgoāt, neka teqa nømendim matev, ezoqa tøkeeav
tøgoat, matev eqeieqei-te tiyagat, av Mbumbukiam ndømbøe-
poev, 4 ezoqam av nge:go, ekeza iz khokhó sege-eqawát
neka ndego mokho-qase ndapeáv. Teqa matavap, gèmbo-
soqøsoqoám. Ezoqam av ngenek nge:go, manqa mokho
zapaya, ponqombap neka manqa itumbam-qa mba ndøgó.
Geté matev av nqægo, ezoqa ova matev neka sanqambap
matev neka ezoqam-qa iz ngenøgim matev neka løvøyap
matev-té qanø-ituzá. 5 Ezoqam av ngi:gu, khøuwa kopoáv,
gèponqombupatún. Tiqa matavap gèsoqøsoqoám. Ndigu
unimanqatin nømendim matev, mǹdø-ivøvém. Ndigu ndi-
matavap, qo Klisten matev-te toqoyagat, nakhoa ekeqá av
nqǽgo: Qo gigiap kopoav qó-upøgimát.
6 Geté ni Mbumbukiam-qa matev tizimbo-pavat neka
gigiap-qa yaq-te, ni nqanigu, khanakhanakh vønígoāt, yaq
ni unimanqatin gigiap kopoav ezoqám. 7 Ni qazi-qanimat,
ni gigiap mbaín, sizi-geavún. Yaq até kopó. Ni manqei-
qape nqawa tizi-ivøvem, ni gigiap mbaín, sizíniáv. 8 Yaq
nakémbá, loge gigiap neka ndabua nqanigu, ni kopømbá,
khanakhanákh. Gigiap nøme binǐgŭ.
9 Geté ezoqa ndigu, gigiap kopoav upøgim-qa ndigu, ndigu
khamasim matev-té ginø-o:azín, neka ka vǿendapemin. Yaq
tiqa khokho poev matev soqøsoqa kopoav-qape, soqaqape-té
qanǿ-itúb, v

̋ngiæzō. 10 Poev moni-te, ndøgo matev soqøsoqa
ate ndægo-qá zapá. Ezoqa nøme, ndigu moni-te poev khape
qazømbewav, ndigu unimanqatin matev, mǹdø-ivøvém. Yaq
ta zapaya ndøgo, viniv kandambá gindapem.

Ni bazaføgakh bizi-asøzú, Klisten matev-te

6:1 6:1 Ef 6:5 **6:2** 6:2 Filem 16 **6:3** 6:3 Gal 1:6-9 **6:5** 6:5 2 Tim 3:8; 4:4; Tait 1:14 **6:6** 6:6 1 Tim 4:8; Filip 4:11-12; Iblu 13:5 **6:7** 6:7 Job 1:21 **6:10** 6:10 Ef 5:5

11 Geté qo, Mbumbukiam-ge ezoqam, matev soqøsoqa av
nqægo, møe qombónayát. Geté bazaføgakh ndógo tønø-
asøzú: Matev eqeieqei gone-te, neka yage-te ndøgo, av Mbum-
bukiam ndømbøe-poev, neka unimanqatin matev-te, neka
kuku matev-te, neka bazaføgakh-us waniap matev-te, matev
føgøføgakh toqoqeiv, neka aiyaiyav matev-te, ezoqa nøme-
te. 12 Qo nøfe mbomambaqape-te, unimanqatin matev-qa
yaq-te, bazaføgakh-us qónøfeát. Khandi miavmiav, gèkhatiwí,
ndøgo Mbumbukiam geqambe-akha, neka taqa yaq-te, qo
ezoqa kopoav-qa bøi-te, qoqa unimanqatin matev qoqo-
unimanqatin.
13 Mbumbukiam, ndego gigiap ate ndægo, khandi ndembo-
etoam, neka Keliso Yesu, ndego Pontius Pailøt-qa bugug-
te, unimanqatin manqat ge-unimanqatin, no tiqa bøi-
te, nqataqá-manqate: 14 Mbumbukiam-qa Manqat, o-
mba moːndapé. Yaq ezoqa āv tiabiti-qeiví, qoqa matev
eqeieqeí. Até vømbopáev, atema nigi Evezøza Yesu Keliso
nango vøndóqavān, 15 ta khøuwa eqeieqei-te ndøgo, ma
Mbumbukiam geːzav, ndego iz eqawat-qape, ndego
yakhapus megeat ezoqam, ndego kawakawa-za-ge Kawa
neka evezøza-za-ge Evezøza. 16 Khandi miavmiav, ndego
yakhapús ndømbogo. Ndego waev kandambaqape-té geyagé.
Ezoqa kopømba mbaín, taqa avønin-te tewav. Ezoqa kopo,
ndego ometeáv neka kopømba mbaín, ti-ometam. Vizap
matev neka kawa matev, te-te ndégo. Miavmiáv.
Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

Ovøyam manqat nøme, gigiap kopoav ezoqam-qa yaq-te

17 Ezoqam ndigu gigiap kopoav ndøzøgo, nqanek manqei-
qape-te, manqat āv qazømbe-løvuá: Ndigu tiqa gigiap kopoav-
qa yaq-te, bete-khambùvăp neka betotàzǎ. Zapa ndógo,
manqei-qape-qa gigiap, nakhamas-té qanø-navøemín. Geté
ndigu Mbumbukiam-te mbá giabeto-tazá, ndego ni matev
mbomømboma ate ndægo ndini-etoam, niqa khanakhanakh
nonqo. 18 Neka gezø-eín: Ndigu matev eqeieqei kopoav
matanam ezoqam begó. Ndigu etoam møqæ begó, neka
ezoqa nøme yà bezøtøkeé. Khanakhanakh-ús. 19 Av
tiːmatønumat, ndigu gigiap kopoav, megemege-te nonqo
móːmøvøemét. Yaq ndøgo kopømbaqapé tiotabat. Ndigu
unimanqatin khandi ndøndapém.

Vaev guguna manqat

20 Timoti! Sasae ndøgo, Mbumbukiam qoqa zenda-te
geve, gèqeiví. Khokho manqat ndøgo, Mbumbukiam-qa

6:11 6:11 2 Tim 2:22 **6:12** 6:12 1 Ko 9:25-26; 2 Tim 4:7 **6:13** 6:13 Zion 18:36-37 **6:15** 6:15 Veve 17:14 **6:17** 6:17 Luk 12:20-21 **6:19** 6:19 Met 6:20

Manqat kha-mba oveav ndøgo, neka ta manqat ndøgo,
khokho nømendim ezoqa nøme ‘nøtenat’ ndimbo-akhayam,
qo zitá qanewuøé. 21 Ezoqa nøme, meakha manqat av
nqægo, mǒndø-ndapém, neka unimanqatin matev eqeieqei
vǿ-ivøvem.
Mbumbukiam-qa kuku matev, ndǒgoát, zo namba.

6:21 6:21 1 Tim 1:6; 2 Tim 2:18

2 Timoti
Pol-qa pepa qambo-menas, Timoti-te

Megeat Manqat-qase

Pol nqanek pepa nøme, Timoti-te gepeawam, ndego Lom
taon-té geyagám. Ndimbula mokho-té gunu:goám. Pol āv
gene-matøvém nqǽgo: No avønín ndølambém, vǿe-nanī́m.
Nqanek pepa, vaev pepá, Pol gepeawam. Taqa zita-te, ndego
pepa nøme peawapøteáv. Pol Timoti taqa yaq-te ndǿgo
tembøe-peawám, ndego Klisten bawan ezoqam, eqeieqei ande
āv kezømbé-kewagāt. Neka Timoti ekezan, unimanqatin
matev-te, bazaføgakh-us até beyá.

1 No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé u-
aném. Ndøgo Mbumbukiam-qá poév. Ndego manqa mbusa,
āv genevé nqǽgo: Ni Keliso Yesu mokho-te, yage miavmiav
zíndapém. Yaq no ezoqa bàte-zømesím, taqa yaq-te.
2 Timoti! No nqanek pepa qo-té qatø-peaomít. Qo andé uni
nogé-yo-ín. No nǿtaqambo-khafuát. Mbumbukiam, nigi Tat,
neka Keliso Yesu, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka tanakh
matev neka sambi matev, ndǿgoát, qo namba.

Ni mivi bizī́gū́, Mbumbukiam-qa emanqat vototap-te

3 Mbumbukiam mǿndæ-otév, no teqa sasae eqeieqei nogó
neka nqǣmbō-vī́zāp, ate av-té, nogi atanakha-zapazapa-
za gi:goam. Neka no ike kandambá te-te. No oskia
nǿtaqando-mataváp, pavpave nekā lovølova, neka vøtaqandō-
guligulimatun. 4 No qataqa-matøvemɨn, qo qoqoviq, no qate-
qouvaq, yaq no vao kandambá qo-te neka nqawa qamekhe-
qa nøgó. Yaq no kopømbá, khanakhanakh tàbenømbe-tøvá.
5 No qoqa unimanqatin matev, mǿtenøtén. Ndøgo ngusum-
te mbá mbá. Qogu qazupuka Lois neka qogu qavo Yu-
nis, unimanqatin matev, av tøzømbe-goám ndǽgo. Neka no
āv qate-unimanqatinát nqǽgo: Qoqa unimanqatin matev,
qo mokho-te nandu:gu, ndøgo até kopó. 6 Yaq nakémbá,
no matavap, āv qataqambé-mboqoá nqǽgo: Matev ndøgo,
Mbumbukiam geqa-etoam, no zenda qataqambove, qo toqo-
matønumat, yaq ndakin qo mokho-te nandu:gu, ande gøinam
me qoté-khambá, nqawa bēwagim. 7 Zapa ndǿgo, Nqova
Mbomambaqape, Mbumbukiam gini-etoam, ndego ambá
av nqǣgo, ni møe matev ni-etoumatūn. Geté ndego ni
bazaføgakh neka kuku matev neka kha eqeieqei nøzøgim
matev ni-etoumatún.

1:2 1:2 Kel 16:1; 1 Tim 1:2 **1:3** 1:3 Kel 23:1 **1:5** 1:5 Kel 16:1 **1:6** 1:6 1 Tim 4:14 **1:7** 1:7 Lom 8:15

8 Yaq nakémbá, qo mivi ndògő, ezoqa nigi Evezøza-qa yaq-te
toqote-zømesimat. Neka noqa yaq-te, no te zapaya ndimbula-
te nqatu-utønat, mivi ndògő. Geté viniv soqó-eqatát, no
namba, Manqat Mbomambaqape zapaya. Mbumbukiam
bazaføgakh qá-etoám, 9 ndego ni gekhandi:n, neka gini-akha,
ni tegi ezoqam tizigoat neka matev eqeieqei-te vizíyagāt.
Ndego ni ambá av nqægo, niqa matev matanam zapayā gene-
khanďi:n. Geté ndego āv tømbøe-pøovám, neka ni ekeza kuku
matev zapayá gene-khandí:n. Manqei-qape khakheinøpøteav
qagoam, Mbumbukiam é-møndo:pøoá, ndego ni ekeza kuku
matev, Keliso Yesu mokho-té ginínømánd. 10 Nqanek matev,
ndakin mòndø-fakhán, Keliso Yesu, nigi khandi etoam ezo-
qam, gegeavun. Ndego løvøte-qa bazaføgakh mòndøngiú neka
Manqat Mbomambaqape-qa mokho-te, khandi miavmiav
vøndōndap.

11 Mbumbukiam no nqánek gene-veatán: No teqa u løozu
ezoqam neka Keliso-ge u-anem neka nømendim ezoqam
nógoát. 12 No matev vinivinimba ta zapaya ndøgo tøte-
potonám. Geté no mivi mbaín. Zapa ndøgo, no mòtenøtén,
gekha ezoqām ndego, no nqæ-unimanqatinat. Neka no āv
qate-unimanqatinát nqægo: Sasae ndøgo, ndego noqa zenda-
te geve, ndego kopømbaqapé, gembó-kewagát, atema teqa
qavøne khøuwa vømøndāp.

13 Nømendim manqat eqeieqei, qo no-te qoqo-ewagam,
føgøføgakh ndøgeawát neka ezoqa āv tøne-zømesím. Uni-
manqatin matev neka kuku matev mokho-té qonógó, ndøgo
Keliso Yesu-te ndøndo-okho. 14 Nqova Mbomambaqape-
qa bazaføgakh mokho-te, ndego ni mokho-te ngu:yage, qo
unimanqatin manqat, Mbumbukiam qoqa zenda-te geve,
eqeieqei mbokeogé.

15 Qo mòqote-qatéq, Esia manqei-ak ate ndi:gu, no sège-
nøuvøném, até Figelus neka Emogenés-a, no vō-nøuvønem.
16 Onesifolus mba ndøgó, no nøuvønateav ndøgo. No āv
qate-guligulím nqægo: Ndego neka tegi ezoqa nøme, namba
ndi:yage, Evezøza tanakh tèabezømbegó. Zapa ndógo, ndego
khøuwa kopoáv, noqa mokho-te, gèkhakheinumám. Neka
ndego mivi goneáv, no ndimbula-te nqægo neka auli sen
nqate-løvønømbap. 17 Geté ndego nqanek Lom taon-te
gefakhan, ndego noqa, gèvawám, bazaføgakh-ús, atema
vømōqand. 18 Noqa poev nqánek: Evezøza manqa ovøyam
khøuwa kandambaqape-te, tanakh bèmbogó. Qo mòqote-
qatéq, ndego Efesus taon-te ndøgo, tøke kandambá genøgoam.

1:9 1:9 Ef 2:8-9; Tait 3:5 **1:10** 1:10 Iblu 2:14 **1:11** 1:11 1 Tim 2:7 **1:14** 1:14 1 Tim 6:20

2

Klisten ezoqam, sasae mbomambá sa begó

1 Noge yo! Qo bazaføgakh-us ndøgó, ta kuku matev-te ndøgo,
Mbumbukiam Keliso Yesu mokho-te gini-etoam. 2 Manqat
ndøgo, qo qoqo-ewagam, no ezoqa kopoav-qa bøi-te qate-
zømesimam, ezoqa nøme qoté-zømesimát. Ezoqa ndígu to-
qoté-zømesimát, ndigu qo ndoqote-qateqat, ndigu uniman-
qatin ezoqam ndigu, neka ndigu kopømba ndøgo, ezoqa nøme
ti:zømesimat.
3 Qo Keliso Yesu-ge nakhag ezoqam mbomambaqape ndo-
qogo, yage føgakh-qape soqóndáp, no namba. 4 Qo mòqote-
qatéq. Nakhag ezoqam nakhag-te gewavɨn, ndego sasae nøme
geagimáv. Geté nakhag mba mbómatavupít. Yaq tege kawa
ezoqam, ndego nqanek sasae-te gendo-akha, khanakhanakh
tèabetendáp. 5 Neka ezoqa bøiat-te gefifingimin, ndego
kopømba mbaín, yaq-fia tendap, ndego bøiat-qa matev uni
paeveav tøgoat. 6 Ezoqam ndego, khae-te sasae bazaføgakh-
us ndego, avøe gigiap bugukhokhof ndégo teabelóg, ndøgo
tepe:tat. 7 Manqat nqanek ùnime:-matøvém, no nqataqa-
manqate. Evezøza qateqat qá-etoám, qo manqa mokho ate
ndægo voqombó-ndāp.
8 Yesu Keliso qombó-matavupát, ndego Deivid-ge zeo,
ndego Mbumbukiam løvøte-te gekhandi:v, teqa yaq-te Man-
qat Mbomambaqape ndæmanqate, no ezoqa nqate-zømesim.
9 No ta zapaya nqánek qate-potonám, neka ande pepen ezo-
qam me, auli sen nqate-løvønømbap. Geté Mbumbukiam-qa
manqat, kopømba mbaín tøløvøtupat. 10 Yaq nakémbá, no
nqanek viniv ate ndægo, sæ-eqawát. No ti zapaya ndígu
tøte-eqawát, Mbumbukiam gevevesam. Yaq até ndigú-a, Ke-
liso Yesu mokho-te, khandi ndǿqeivím, neka yage miavmiav
qanimav-qape bemǿndapem.
11 Nqanek manqat unimanqatín, av nqægo:
Ni Keliso namba sa qazimu-pakhaen,
yaq ni te namba sizimú-yagát.
12 Ni bazaføgakh-us tizi-waniapat, matev føgøføgakh tøni-
fakhanumat,
yaq ni kawa matev zimøndapém, te namba.
Ni teqa yaq-te tizio-naomem,
yaq até ndegó-a, niqa yaq-te, ndò:nawám.
13 Geté ni unimanqatin goneav tøgoat te-te,
ndego unimanqatin até gembógoát ni-te.
Zapa ndógo, ndego ekeza manqat gó:nawamák.

2:3 2:3 2 Tim 1:8 **2:5** 2:5 2 Tim 4:8 **2:6** 2:6 1 Ko 9:7 **2:8** 2:8 1 Ko 15:4; Lom 1:3 **2:9** 2:9 Ef 3:1, 13; Filip 1:12-14 **2:11** 2:11 2 Ko 4:11 **2:12** 2:12 Met 10:33 **2:13** 2:13 Lom 3:3-4; Tait 1:2

Mbumbukiam-gi unimanqatin sasae ezoqam-qa yaq-te

14 Nqanek manqat, av no qataqambe-manqatavun, qo
ezoqa matavap oskia qozø̄-mboqoatát. Neka qógugubát,
Mbumbukiam-qa bøi-te. Ndigu manqa mokho-qa yaq-
te, manqa bete-itùmbā̄m. Zapa ndøgo, manqa itumbam
matev av nqægo, ezoqa gezø̄-tøkeák. Geté ndigu segé-
ngiæzó, ndigu manqat ti-ewagat. 15 Qo bazaføgakh ndø-
asøzú, Mbumbukiam-qa bøi-te, ezoqa eqeieqei vō̄ego. Qo
mivi ndògō̄, qoqa sasae-te, neka ezoqa unimanqatin manqat
eqeieqei me:zømesím. 16 Khokho manqat, møe qombónayát,
manqat ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat kha-mba oveav
ndøgo. Zapa ndøgo, ta mokho-te, ezoqa Mbumbukiam nøme
mba mó:sanqawém. 17 Nginik ezoqam-qa manqat, andé
nqamav me me:gó. Sa tønø̄-khouwevtét. Yaq kha unimé:-
ngiú. Ezoqa nøme ndigu, khokho nømendim manqat av
ndi:manqate, nøme Imenæús neka nøme Filetús. 18 Nginik
ezoqa menas, unimanqatin manqat mòndø-ivøvém. Ndigu
āv gini-manqaté nqǽgo, "Khøuwa ndøgo, Mbumbukiam
ezoqa løvøte-te tekhandi:z, mòndø-fakhán. Ni nango zimø-
khandi:nák." Yaq ta mokho-te ndøgo, ndigu ezoqa nøme-
qa unimanqatin matev, gèngi:tít. 19 Geté Mbumbukiam
andé nandi-qapi me me:záv. Ndigu bazaføgakh-qapé. Ezoqa
kopømba mbaín tikukugimem. Nginik nandi-te āv qano-
peawáp nqǽgo: "Evezøza mòndæ-otév, ndigu ezoqam, tegi
ndigu." Neka nøme nqánek: "Gekha ezoqām ndigu, ekeza kha
Evezøza-gi ndi:vewe, ndigu manqa-zapa zitá giabiti-wuøé."

20 Khoev-qape mokho-te, ndis fia kandakanda mbá mbá
ndøu-awap, ndøgo gol neka silva gi:khakheinømem. Geté ndis
nøme ndøgo, tae neka ganda mbá gini-khakheinømém. Ndis
fia kandakanda ndøgo, lou loge kandakanda-te mbá ginø-
upøgimín, lou vō̄e-qoqongin. Geté ndis nøme ndøgo, khokho
matev neka pageap nonqó. 21 Gekha ezoqām ndego, khokho
nømendim manqat møe tembonayat, ndego andé ndis fia
kandambaqape me mé:goát, ndøgo lou loge kandakanda-
te gi-upøgimatun. Ndego Mbumbukiam-ge ndøgoát. Neka
ndego khakheitáp. Gekha matev eqeieqeī ndøgo, Mbum-
bukiam, tege Kawa ezoqam, ndømbopoev, ndego tego, ndego
kopømbaqapé, segégoát.

22 Yaq nakémbá, poev matev soqøsoqa ndøgo, ezoqa
ndakinak-te qafakhanumatun, møe qombónayát. Geté
matev ndaføyamba-qape neka unimanqatin matev neka
kuku matev neka sambi matev qombópáev, ndigu ezoqa

2:14 2:14 1 Tim 6:4; Tait 3:9 **2:15** 2:15 1 Tim 4:6 **2:16** 2:16 1 Tim 4:7 **2:17** 2:17 1 Tim 1:20 **2:19** 2:19 Num 16:5; Zion 10:14; 1 Ko 8:3; Isa 52:11 **2:22** 2:22 1 Tim 6:11

n
me namba, ndigu Mbumbukiam-te mbøni ndaføyamba-qape ndiː-akhayam. [23] Geté khokho manqat ndøgo, av ezoqa nøme ndiːmanqate, ndigu mokho ndapeav ndigu, møe qombónayát. Zapa ndøgo, qo mòqote-qatéq, manqat av ndægo, ezoqa ponqombap-té qanø-ituzá. [24] Geté Evezøza-ge sasae ezoqam, beponqòmbā́p. Ndego ezoqa ewaqape-te, matev aiyaiyav-té geabenøgó. Neka ndego nømendim-te, kopømba begó. Neka ndego mbøni nakha-nakhamas-te, bembo-nqosə̀geā́p. [25] Yaq ezoqa nøme, teqa manqat sa tinqagimat, ndego qaqa bègō̃ ti-te. Geté nakhoa eqeieqei betezømás. Eisa, Mbumbukiam pezømbé-tøkē penømakhaya, yaq ndigu vøe-qambūz neka unimanqatin manqat vøe-unimanqatinī̃m, [26] neka matavap vøzømbé-eqeieqeī neka nqova soqaqape-qa ka-te vøndé-fakhāz, ma ndigu geːgavem, ndigu teqa poev matev timbopavat.

3

Vaev khøuwa-te, ezoqa matev soqøsoqa timatønumat

[1] Qo vø̀e-qatéq, vaev khøuwa-te, matev føgøføgakh ndøfakhanám. [2] Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa ekeza yage neka moni mba mbómatavupát. Ndigu khambuvap ndøgoát neka ekeza iz vǿ-eqatāt, neka ezoqa nøme-qa iz vǿvoatāt. Ndigu ngenøgim manqat ndømanqatát neka evøndipakha-qa manqa o-mba gezømbó-ndapeák. Ndigu ike manqat gémanqateák neka Mbumbukiam gembó-vizapák. [3] Ndigu kuku matev gezǿgoák, neka ezoqa nøme-qa manqa-zapa gezømbó-navøemák. Ndigu manqa ndøgeveːmát, neka ekeza kha génøzøgimák. Qaqa-te segé-moqozét, neka matev mbomømboma gembó-sanqaupát. [4] Ndigu zifuap segezǿ-qambuzát. Ndigu matev soqøsoqa segé-matønumát neka gembó-matavapák, av nqægo, andé gekha matev me méːfakhān. Neka ndigu ekeza iz khokhó segé-eqatát. Tiqa poev-qape, manqei-qape khanakhanakh matev-té qanøzǿmá. Geté ndigu Mbumbukiam-te poev mbaín. [5] Ndigu Klisten matev, ngusum-te mbá ginǿkhazám. Geté Klisten matev eqeieqei-qa bazaføgakh, ndigu gembó-qavotumát. Ezoqam av ngiːgu, zitá qane-wuøezá.

[6] Ndigu ezoqa nøme, sakheis-qá khoev-té ginø-okhoatún, neka manqa enøenaq vøzō̃-geːmatun, neka ande ka me vø̄endapːin, sakheis ndigu matavap loloakh mbain ndigu, neka ndigu ekeza manqa-zapazapa zapaya, viniv ndi-eqawat, neka ekeza poev matev soqøsoqa ndǿkhākhāsām.

2:23 2:23 1 Tim 4:7 **3:1** 3:1 1 Tim 4:1 **3:5** 3:5 Met 7:15, 21; Tait 1:16

7 Sakheis av ngi:gu, zøtezat ndape-qa oskia ndøgó. Geté
kopømba mbaín, unimanqatin manqat ti:zøtez.
8 Kopømba ande av Zianes neka Ziambles, Mozes
tokøve-qa gigoam, até nginik khokho nømendim ezoqám-a,
unimanqatin manqat, gèsanqawé. Tiqa matavap, gèzø-
soqøsoqoám. Neka unimanqatin matev eqeieqei, mòndø-
ivøvém. 9 Geté ndigu kopømba mbaín, ezoqa oskia tizømbe-
khavozumat. Ezoqa ewaqape, āv giníqeivát nqægo: Tiqa
manqat mokho mbaín, ate av-té, Zianes neka Ziambles-qa
yaq-te gi:qeivim, av nqægo, tiqa manqat mokho mbaīn.

Pol-qa guguna manqat, Timoti-te

10 Geté qo, qo noqa nømendim neka yage matev mòqombo-
pavám, neka no gekha mokho qatēyage. Neka qo noqa
unimanqatin matev neka aiyaiyav matev neka kuku matev,
mòqombo-pavám, neka no bazaføgakh-us av nqate-tokhotap,
viniv matev tønø-fakhanumat. 11 Qo mòqote-qatéq, no
ngiænoat-te giveem, neka no av qate-potonumam, neka
matev soqøsoqa ate ndægo qanø-fakhanumam, Antiok taon-te
neka Aikonium taon-te neka Listla taon-te, Keliso-qa sasae
zapaya. Geté ta yage føgakh-te ate ndægo, no Evezøza, mòndø-
khandí:n.
12 Unimanqatín. Gekha ezoqām ndigu, Keliso Yesu mokho-
te, yage eqeieqei-qa ndigu, av Mbumbukiam ndømbøe-
poev, ndigu ngenøgim matev ndøqeivím. 13 Neka gekha
ezoqām ndigu, manqa-zapazapa ndimatanam neka ezoqa
nøme ndizømbe-khavozam, tiqa manqa-zapazapa, sa tønøzø-
khouwevtét. Ndigu ezoqa nøme, gètubumít, neka ezoqa
nøme, ndigu vøtubumit.
14 Geté qo, ta qateqat ndøgo, qoqondap, até vøgeawát.
Qo mòqote-qatéq, ta manqat ndøgo, unimanqatín. Neka
qo mòqote-qatéq, ta qateqat ndøgo, gekha ezoqam-tē
qoqondap. 15 Qo nakhasa nqonqonam qoqotegoam, atema
ndakin, qo Mbumbukiam-qa Manqat mòqote-qatéq. Ta
manqat ndøgo, kopømbaqapé, matavap loloakh qá-etoám
neka khandi voqoténdāp, Keliso Yesu toqo-unimanqatin.
16 Mbumbukiam-qa Manqat ate ndægo, ndøpeawap, matavap
Nqova Mbomambaqape zø-etoumám, ndigu gipeaomem. Yaq
ta manqat ndøgo, kopømbaqapé, ezoqa gé:zømesimát, neka
vøgugubāt, neka nakhoa eqeieqei-te vøzø-nøzøgimāt, neka
yage eqeieqei-qa yaq-te vøzø-ovøemāt. 17 Yaq gekha ezoqām
ndego, Mbumbukiam-ge ezoqam ndego, teqa manqat
ndegeawat, ndego kopømbaqapé, matev mbomømboma ate
ndægo segégoát.

3:8 3:8 Exo 7:11 **3:11** 3:11 Kel 13:14-52; 14:5, 8-20 **3:12** 3:12 Met 16:24; Zion 15:20; Kel 14:22 **3:16** 3:16 Lom 15:4

4

1 Mbumbukiam-qa bøi-te neka Keliso Yesu-qa bøi-te, ndego
khandi ezoqam neka løvøte ezoqam manqa ovøyam-te te-
ab, neka ndego teqavanav, kawa iz vǿndāp, no tiqa bøi-te,
manqat āv qataqambé-løvuá nqǽgo: 2 Ezoqa Mbumbukiam-
qa manqat soqoté-zømesimát, oskiá ndøgo, tøzø-pøovat o poe-
veav tøgoat. Gèzøponqóm, ndigu matev soqøsoqa ndigu, neka
gèguguzá. Neka ezoqa zita qozǿtøpáz, Klisten matev-te. Qo
manqat aiyaiyav-té qanøzø-manqaté neka eqeieqeí soqoté-
zømesimát. 3 Zapa ndǿgo, khøuwa gemǿfakház. Yaq ezoqa
nømendim manqat eqeieqei yoge, gezømbó-qasi:vát. Yaq
ndigu nømendim ezoqa vini, av tiqa poev ndǽgo, ndǿvevesám.
Kopoáv. Yaq kha gezǿ-wageapát, tiqa khokho manqat ti-
ewagat. 4 Ndigu unimanqatin manqat, ndǿ-ivøvém. Yaq
khokho emanqat vinivinimba yoge-té ginǿqambúz. 5 Geté
qo, gekha matēv ndøgo, tøqa-fakhanumat, qakeza kha eqeieqei
ndønøzøgím. Viniv tøqa-fakhanumit, sège-eqatét. Ezoqa
Manqat Mbomambaqape qoté-zømesimít, yaq kopømbaqapé,
Mbumbukiam-te tiqambuz. Qo Mbumbukiam-qa sasae ate
ndǽgo, qoqa zenda-te geve, eqeieqei ndøgót.

Pol avønín é-ndønaním

6 No nqanek manqat qataqambe-manqatavun, zapa
ndǿgo: No avønín é-ndǽnaním. Noqa kouk andé waen me
mé:wá, kopømba ande av Mbumbukiam-qa khoev-te waen
gi:qouzumatun, Mbumbukiam etoam matev gimbogoatun.
Khøuwa iz avønín, é-ndǽmø-khantáz, tǽqavan. 7 No nøfeap
mbomambaqape-te, eqeieqei nonøfeapavún. No bøiyat
mǿndømønø-navøém. Ma qate-fifitavun, møemø-khanáz. No
unimanqatin matev, livin-qase ivøveáv. No até nogeatám.
8 Mbumbukiam noqa bøiyat-qa yaq-fia, mǿndønømbo-
khakheinám. Yaq-fia no tǽmøndap, nqánek: Teqa Khøuwa
Kandambaqape-te, Evezøza, ndego manqa ovøyam megeat
ezoqam ndaføyamba-qape, no eqeieqei mé:nǽmb. No mbá
mbá, geté até ndigú-a, gekha ezoqām ndigu, kuku matev-us,
Yesu-qa qavøne khøuwa ndimbøe-esap.

Pol-qa poev, Timoti nakhamas-te tendowav

9 Qo bazaføgakh ndø-asáz. Nakhamas-té qotøndóqáv. 10 No
Dimas mǿndø-nøuván. Ndego nqanek manqei-qape-qa
matev-te, poev khàpe mbøewáv. Yaq Tesalonika taon-té
genøwáv. Klesens, ndego Galesia manqei-té genøwáv, neka
Taitus Dalmesia manqei-te vǿwav. 11 Luk mba ndøgó, no-te.
Toqotøndoqav, Mák namba ndǽzáv. Yaq ndego kopømbaqapé,

4:3 4:3 1 Tim 4:1 **4:6** 4:6 Filip 2:17 **4:7** 4:7 1 Tim 6:12 **4:8** 4:8 1 Ko 9:24-25 **4:10** 4:10-11 2 Ko 8:23; Kel 15:37-39; Kol 4:14

noqa sasae-te genøtøké. 12 No Tikikus Efesus taon-té qatø-
khofotáv.
13 Qo toqotøndoqav, noqa qozaq nonqo ndabua, no Tloas
taon-te, Kapus-qa khoev-te qæ-ivav, qotøndó-ndáp. Neka
noqa mbuk vøndō-upa. Noqa poev kandambaqape nqánek:
Ta mbuk ndøgo toqotøndó-upá, søvakha gigiap ngusum
gi:khakheinømem.
14 Aleksanda, ndego auli gigiap gekhakheinumatun, ndego
matev soqøsoqa ndøgoám, no-te. Kopoáv. Evezøza yaq-fia
ndøtá te-te, av no-te ge:matønumat. 15 Qo gò:feaqoát te-
te. Zapa ndøgo, ndego niqa nømendim matev bazaføgakh-ús,
ginimbo-khakhazumam.
16 No manqa ovøyam-te ande qate-itan, ezoqa kopo no zita
khonøweáv. Ezoqa ate gi:goam, sège-nøuvøném. Geté no
Mbumbukiam-te, āv qate-guligulím nqægo: Ndego bembo-
matàvā̃p, no sa ginøuvønem. 17 Geté Evezøza mǫ̀ndøgoám,
no namba, no bazaføgakh vønø̃-etoam. Yaq no kopømbaqapé,
ndigu bawan vini-ak ate gi:goam, Mbumbukiam-qa Man-
qat ate ndægo vøtēzømas. No andé layon-qá manqa-nqa-té
qatu:goám. Geté Mbumbukiam, no mǫ̀ndø-khandí:n. Yaq
ndigu no løvøte-te veeáv. 18 Matev soqøsoqa ate ndægo, ezoqa
no-te ndimatanam, Evezøza no gékhandí:n. Yaq ndego no
yan-te nqo:go, ekeza Megeat Matev-té genøndapán. Teqa iz,
miavmiav, bèto-eqawát.
Amén. Nqanek manqat unimanqatín!

Khaiya mboma manqat vinivinimba

19 Plisila, zivis namba, Akuila, noqa khaiya mboma manqat
qozǿ-eín, neka até Onesifolús-a, tegi ezoqam namba, khoev-
te ndimboyage, khaiya mboma manqat vøzø̃-ein.
20 Elastus, Kolin taon-té gemiá. Neka Tlofimus, Miletus
taon-té qatøndo-iváv. Zapa ndøgo, ndego enqoni mbovitát.
21 Qo nakhamas-té qandoqáv. Yakha betaqàvā̃. Soqaín ndøgo,
qozaq khøuwa ē-ndøfakhān.
Yubulus neka Pudens neka Linus neka ndugu Klodia
neka Klisten ezoqam ate ngi:gu, khaiya mboma manqat
ndøkhofotaváv qo-te.
22 Evezøza ndǫ̀goát, qo namba. Neka Mbumbukiam-qa
kuku matev, ndǫ̀goát zo-te, zo ate ndøzøte:go.

4:13 4:13 Kel 20:6 **4:14** 4:14 Isa 59:18; Lom 2:6 **4:19** 4:19 Kel 18:2; 2 Tim 1:16-17 **4:20** 4:20 Kel 19:22; 20:4; Lom 16:23

Taitus
Pol-qa pepa, Taitus-te

Megeat Manqat-qase

Pol nqanek pepa Taitus-té genø-peawám. Taitus Glik bawan-ák. Zu ezoqám mbá. Ndego Yesu ndøgo tene-unimanqatín, Pol-qa nømendim ge-ewag.

Taqa zita-te, Pol manqei vinivinimba nøme-te ge-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat, Taitus namba me:mát, vømbō-tøkeat. Taitus até ndøgó-a, Pol Zelusalem taon-te gewav, Keliso-gi u-anim nøme namba gimi-kakambam, namba vōewav (Kel 15:2, Gal 2:1-5). Pol Taitus khøuwa menás, Kolin taon-té genø-khofotáv (2 Ko 7:6-7, 8:6, 8:16). Taqa zita-te, Pol Taitus namba, Klit manqei bawa-té ginøzáv, yaq Taitus ta manqei-te ndøgo, vømō-Klisten-bawan-megeat-ezoqam-ev (Tait 1:5).

Nqanek pepa mokho-te, Pol Taitus Klisten megetapak vevesam-qá yaq-té gembøe-peawám. Neka ndego bèto-feaiwát. Soqaín ndøgo, khavozam nømendim ezoqam, ezoqa titubam. Neka Taitus ekezan, Klisten bawan ezoqam, eqeieqei bete-zømesím, yaq Pol vømbō-ovøyam, gekha yage matēv ndøgo, eqeieqei, ti nonqo ndigu, Yesu ndi-unimanqatinat.

1 No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Mbumbukiam-gé sasae ezoqám neka Yesu Keliso-gé u-aném.

No Mbumbukiam nqánek gene-veatán: No ezoqam ndigu, gevevesam, tiqa unimanqatin-te, zita nøzø-tøpazát, yaq ndigu unimanqatin manqat mé:zøtéz, neka matev eqeieqei-te, av Mbumbukiam ndømbøe-poev, vøyagāt. 2 Ni tizio-taná ndøgo: Ni yage miavmiav zíndapém. Manqei-qape khakheinøpøteav qagoam, Mbumbukiam ndego khavozumav ndego, manqa mbusa āv tenevé. 3 Yaq ndakin, av bugukhokhof khøuwa ge:zav, ndego manqat ndøveáz, taqa yaq-te. Mbumbukiam, ndego nigi khandi etoam ezoqam, nqanek manqat noqá zenda-té genøvé, no ezoqa batē-zømesim.

4 Táitus! No nqanek pepa qo-té qatø-peaomít. Niqa unimanqatin matev mokho-te, ni sa nqanumbugu, qo uni nogé-yo-ín.

Mbumbukiam, nigi Tat, neka Keliso Yesu, nigi khandi etoam ezoqam, tiqa kuku matev neka sambi matev, ndøgoát, qo namba.

Klisten megetapak vevesam-qa yaq-te

1:2 1:2 Kol 1:27 **1:4** 1:4 2 Ko 8:23; Gal 2:3; Lom 1:7

5 No Klit manqei bawa-te nandav, nqánek qateqøuváq:
Qo sasae ndøgo, qazingazem, qókhóu. Av bugukhokhof
qataqambe-ein ndægo, vemiav ate nandægot, Klisten megeta-
pak qóvevesám. 6 Ezoqa toqo-veatav, ndego manqa-zapa-yav
begó neka sævam kopo mba bembogó. Tegi nakheis, Yesu be-
unimanqatinát neka evøndipakha-qa manqa o-mba bezømbo-
ndapé neka sapi gonemav begó.

7 Klisten megeat ezoqam, ndego Mbumbukiam-qá sasae
ndøgó. Yaq nakémbá, ndego matev eqeieqei mba begó.
Ndego ezoqa be-tøpøtàzãt neka mbøni tokhop bègõ. Neka
ndego khapekhapé bete-ĩzãm. Neka ndego qaqa møqæ
bègõ. Neka ndego moni-te, poev khapé bembøèwãv. 8 Neka
ndego ezoqa nøme, khoev sà bezø-manqaté. Ndego matev
mbomømboma-te poev bembogó, neka matavap loloakh be-
mbōgo. Ndego, ezoqa matev ndaføyamba-qape begó neka
Mbumbukiam-qá matev mba bembopáev, neka ekeza kha
nøzøgim eqeieqei betē-otev. 9 Ndego unimanqatin manqat,
av gi:-ometimam, até begeawát. Yaq ndego, teqa nømendim
matev eqeieqei mokho-te, kopømbá, até ezoqa nømé-a, zita
zøtøpáz, neka ndigu vøgugubāt, ndigu Mbumbukiam-qa
Manqat ndisanqawe.

Ezoqam ndigu, ezoqa nøme-qa unimanqatin matev ndingi:wat

10 No nqanek manqat qæmanqatavun, zapa ndøgo: Ezoqa
nøme, Mbumbukiam-qa manqat, gèsanqawé. Ezoqa
kopoáv. Ndigu khokho manqat ndømanqaté neka ezoqa
nøme ndĩtūbām. Ti mokho-te, matev av nqægo gigoatun,
ezoqa kopoáv, Zu ezoqám. Yaq ndigu Klisten ezoqa nøme,
ngusu qogøzat-qa yaq-te zøpouweatún. 11 Qo nandiv ezoqam,
gètokáz. Manqat ndøgo ndi:zømesimit, bete-zømèsĩm. Ndigu
khoev vinivinimba-te, ezoqa ewaqape ma ndi:sokhoyap,
unimanqatin matev zøngi:wát. Neka ndigu fia upøgim-qa
ndøgó, ti-te ndigu, ma ndi:zømesim.

12 Klit ezoqam nøme, ndego Mbumbukiam-ge manqa
vevezam ezoqam ndi:vewe, ekezan āv gene-eín nqægo,
“Nginik Klit ezoqam, meakha ezoqám. Ndigu andé søvakha
gigiap khobokhobos me me:gó. Neka ndigu wauwaú neka
lou loge møqæ.” 13 Nqanek manqat unimanqatín. Yaq
nakémbá, qo gègugúb, ndigu nømendim matev eqeieqei gi-
ivøvem. Manqat bazaføgakh-us qozø-manqatát. Yaq tiqa
unimanqatin matev, tàbezømbe-eqeieqeí. 14 Zu ezoqa nøme-
qa khokho emanqat, neka ndigu ezoqam-qa khokho khafeap

1:6 1:6-9 1 Tim 3:2-7; 2 Tim 2:24-26 **1:10** 1:10 1 Tim 4:7 **1:11** 1:11 1 Pita 5:2; 2 Tim 3:5-6 **1:13** 1:13 2 Tim 4:2 **1:14** 1:14 1 Tim 4:7

manqat, ndigu unimanqatin manqat zita giːwuøem, tiqa man-
qat beyògɛ̃. 15 Ezoqa ndigu, eqeieqei ndigu, ti-te ndigu,
gigiap ate ndægo eqeieqeí. Geté ezoqa ndigu, ande khavim-us
ndigu neka unimanqatinteav ndigu, ti-te ndigu, gigiap kopo
eqeieqei mbaín. Zapa ndøgo, tiqa matavap neka tiqa mbøni,
mòndøzø-khavim-ús. 16 Ndigu āv gini-manqaté nqægo, "Ni
Mbumbukiam mòtinøtén." Geté tiqa yage mokho-te, ndigu
āv gini-nømendím nqægo: Ndigu Mbumbukiam zitá gini-
wuowém. Mbumbukiam gèmbøeqasíːv, ezoqam av ngiːgu.
Ndigu Mbumbukiam-qa manqat, gèsanqawé, neka kopømba
mbaín, matev eqeieqei kopo timatønømem.

2

Klisten ezoqam vinivinimba, eqeieqei āv kiníyagāt

1 Geté qo ezoqa toqote-zømesimat, nømendim manqat
ndaføyamba-qape mba mbopáev.
2 Angana e-ma-fisap tigoat, ndigu āv qozømbé-ovøemát
nqægo: Ndigu ekeza kha, eqeieqei benøzøgím. Yaq ezoqa,
tĩabezømbe-vizáp. Ndigu matavap loloakh begó. Neka
tiqa unimanqatin matev neka kuku matev, ndaføyamba-qape
bezøgó. Ndigu bazaføgakh-us até bewaniáp, matev føgøføgakh
timø-qeivimat.
3 Neka sakheis e-ma-fisap tigoat, ndigu āv qozømbé-
ovøemát nqægo: Ndigu matev eqeieqei-té giabe-yagé,
ate av-té, Mbumbukiam ndømbøe-poev. Ndigu manqa
begevèɛ̃m. Neka ndigu waen izam benønòsɛ̃m. Geté
ndigu matev mbomømboma nømendim ezoqam begó. 4 Yaq
ndigu kopømbaqapé, sakhei ndakinak méːzømás, tigi angana
neka nakheis-te, kuku matev eqeieqei ande āv khazømbé-
goāt, 5 neka matavap loloakh-us neka ndaføyamba-qape
āv kiníyagāt, neka ndigu ezoqa nøme, khoev-te ndiyage,
eqeieqei āv kizømbé-kewagāt, neka ekeza angana-qa mokho-
te āv kinígoāt. Soqaín ndøgo, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat
tingenøitat.
6 Angana ndakinak, āv qoqoté-gugubát nqægo: Ndigu
matavap loloakh begó, matev ate ndægo. 7 Gekha matēv
ndøgo, ndoqo-matanam, qo eqeieqei ndømatanám. Yaq ndigu
qoqa matev tiqeivat, kopømbá timbopavat. Qo ezoqa toqote-
zømesimat, qoqa nømendim matev ndaføyamba neka mokho-
us begó. 8 Qoqa manqat eqeieqei tøgoat, yaq ezoqa kopømba
mbaín, manqa tigeveːmat taqa yaq-te. Yaq nigi qaqa ezoqam
mivi ndøgoném neka kopømba mbaín, niqa yaq-te, manqat
soqain timanqatat.

1:16 1:16 1 Zion 1:6; 2:4 **2:3** 2:3 1 Tim 3:11 **2:5** 2:5 Ef 5:22 **2:7** 2:7 1 Tim 4:12 **2:8** 2:8 1 Pita 2:15

9 Sasae ezoqam, kawakawa-za-qá mokho-té giabetu:gú,
matev ate ndægo. Ndigu sasae āv tiabitigú, av tigi kawakawa-
za ndøzømbe-poev neka manqa beqavøgèăp. 10 Neka ndigu
gigiap be-aqònăm, ti-te. Geté ndigu matev eqeieqei mba
begó. Yaq tigi kawakawa-za tĭabiti-zøtéz, ndigu unimanqatin
ezoqám. Neka ezoqa, tiqa matev ate ndægo mokho-te, āv
tiabiti-qeiví, Mbumbukiam, ndego nigi khandi etoam ezo-
qam, teqa manqat mbomambaqapé.

Matev eqeieqei-te mbá qabizi-yagé atema Yesu bēfakhan

11 Mbumbukiam ni āv gininømánd nqǽgo: Ndego kuku
kandambá ni-te. Ndego ezoqa ewaqape khandi-qa zøgó.
12 Teqa kuku matev, ni āv qani-nømendím nqǽgo: Ni matev
yà bizi-ivøvém, ndøgo Mbumbukiam vizupav ndøgo, neka
manqei-qape-qa poev matev. Geté ni ndakin khøuwa-te,
matavap loloakh-té neka matev ndaføyamba-qape-té qabizi-
yagé, av Mbumbukiam ndømbøe-poev, 13 atema ni tegi khøuwa
kandambaqape bizimø-khantøzem, ndego nigi Mbumbukiam
neka khandi etoam ezoqam Yesu Keliso, bazaføgakh-us neka
waev-qape-us tendoqavan, te-te ndego ni nqazio-tana neka
ndego ni nqazimbøe-keoge. 14 Ndego ekeza kha nivé,
neka ni manqa-zapazapa ate ndægo mokho-te qazu:goam,
vønqovotan-a, vøsungutan. Yaq ni tegi ezoqa ndaføyamba-
qape zígoát, neka matev mbomømboma matanam møqæ mba
vizígoāt.
15 Nqanek manqat qataqambe-manqatavun, ezoqa
gè:zømesím. Manqa gèzø-løvuát neka gèguguzá, nandiv
ezoqam. Ezoqa qo besanqaqàbĕm.

3

Mbumbukiam ni matev eqeieqei gini-matanam, yaq ni matev eqeieqei bizi-matanám

1 Ezoqa matavap qozø-mboqoatát: Ndigu iz-akhayapak
neka gaman ezoqam-qa mokho-té giabetu:gú. Neka
tiqa manqat o-mba bezømbo-ndapé. Neka gekha matev
mbomømbomā ndøgo, ndigu sà begonemát. 2 Ndigu ezoqam-
qa manqa begevèăm neka ndigu beponqòmbăp. Geté ndigu
sambi matev-té giabe-yagé, neka ezoqa ewaqape-te, matev
aiyaiyav-té giabenøgó.
3 Até ní-a, ni bugukhokhof matavap eqeieqei mbaín.
Ni Mbumbukiam-qa Manqat, zĭsanqawám, neka nakhoa
eqeieqei paveáv. Ni gawap matev neka poev matev
soqøsoqa mokho-té qazu:goám. Neka ni matev soqøsoqa

2:9 2:9 1 Tim 6:1 **2:12** 2:12 1 Zion 2:16 **2:14** 2:14 Gal 1:4; Exo 19:5; Deut 7:6; Ezek 37:23; 1 Pita 2:9 **2:15** 2:15 1 Tim 4:12 **3:1** 3:1 Lom 13:1-7; 1 Pita 2:13-14 **3:3** 3:3 1 Ko 6:9-11; Ef 2:1-2; 5:8

matanam neka ova matev mokho-té qaziyagám, neka
ezoqa ni vōsanqambam-a, ni ndigu vizī-sanqabam. 4 Geté
Mbumbukiam, ndego nigi khandi etoam ezoqam, ni āv
gininømánd nqǽgo: Ndego tanakh neka kuku kandambá
ni-te, 5 yaq ni vøkhandi:n. Ndego ni ambá av nqǣgo, niqa
matev eqeieqei matanam zapayā gene-khandī:n. Geté ndego
ni ekeza tanakh matev zapayá gene-khandí:n. Ndego ni
gèsungután, neka Nqova Mbomambaqape mokho-te, yage
ndakinak vønī-etoam neka ni vizī-ezoqam-ndakinak-en.
6 Yesu Keliso mokho-te, ndego nigi khandi etoam ezoqam,
Mbumbukiam ni Nqova Mbomambaqape, andé ibøkha me
nimboqóuz. Kandambá, ginimbo-qouz. 7 Mbumbukiam
tenegó ndøgo: Ni teqa kuku matev mokho-te, teqa bøi-te
qazi-ndaføyamba-en, neka vizī-tegi-nakheis-en, ni khandi
miavmiav zimøndapém. Ni taqa yaq-te nqánek nqazio-taná.

8 Nqanek manqat unimanqatín. Yaq nakémbá, no nqataqá-
manqate: Até vøzøpouwé, nandiv ezoqam. Ndigu yà bem-
bopáev. Yaq ndøgo, gekha ezoqām ndigu, Mbumbukiam ndi-
unimanqatinat, bazaføgakh taqa yaq-te nqánek giabiti-asøzú:
Matev mbomømboma ndømatønumát. Zapa ndøgo, matev av
nqægo, eqeieqeí. Ezoqa ewaqape zømbétøké. 9 Geté khokho
manqat vinivinimba neka atanakha-zapazapa-za-qa iziz ge-
veam matev neka ponqombap matev neka manqa itumbam
matev, Mozes-qa guguna manqat-qa mokho-qa yaq-te, zitá
qanewuøé. Zapa ndøgo, matev av nqægo, mokho mbaín neka
ezoqa gezø-tøkeák.

10 Ezoqa nøme, teqa nømendim mokho-te, Klisten ezoqam
teqatazotet, ndego gègugú. Ndego qoqa manqat yogeav
tøgoat, khøuwa nøme vōgugu. Geté ndego sekemba yogeav
tøgoat, yaq zitá qanewuáo. 11 Qo soqoté-qatéq, ezoqa av
ngenek nge:go, ndego nakhoa eqeieqei mǫ̀ndø-iváv neka
manqa-zapa-té gunu:yagé. Ndego ekezan, kha soqaqape-té
genøvé.

Pol-qa vaev manqat

12 No Atimas o Tikikus tøtaqando-khofotav, qo Nikopolis taon-
té qandoqáv. Nakhamas-té. Ni ndøgo tizí-qaqandám. Zapa
ndøgo, no matavap āv qategó nqǽgo: No qozøqozaq khøuwa,
ndøgo khamøe tønqeivøem, ndøgo tabøemiá. 13 Apolos neka
ndego gaman khafeap otevat ezoqam, Zinas, manqei nøme-
te tizav, qo gèzøtøké. Ndigu gigiap-qase bewàfēz, livin-qase
nqøugu tu:-apet. 14 Nigi Klisten nøfuap nandav, bètezøtéz,

3:5 3:5 2 Tim 1:9; Ef 5:26; Iblu 10:22 **3:6** 3:6 Kel 2:17-18 **3:9** 3:9 2 Tim 2:14, 16 **3:10** 3:10 Met 18:15-17 **3:12** 3:12 Ef 6:21-22; Kol 4:7-8 **3:13** 3:13 Kel 18:24; 1 Ko 3:5-6 **3:14** 3:14 Ef 4:28

ezoqa ndigu gigiap tiwafez, matev mbomømboma āv kho-
qozømbé-goāt. Mbain tøgoat, yaq tiqa unimanqatin matev,
mokho mbaín.
15 Nginik ezoqam, no namba nqatiyage, khaiya mboma
manqat ndøkhofotaváv qo-te. Niqa khaiya mboma manqat
qozǿ-eín, nandiv nigi Klisten nøfuap, ni namba Yesu Keliso
nqazi-unimanqatinat neka kuku ndøzøgo ni-te.
Mbumbukiam-qa kuku matev, ndø̀goát, zo-te, zo ate
ndøzøte:go.

Filemon
Pol-qa pepa, Filemon-te

Megeat Manqat-qase

Pol nqanek pepa, Filemon-té genø-peawám. Ngenek Filemon, Kolosi taon-té geyagám. Ndego gigiap kopoav ezoqám. Neka ndego Klisten ezoqám neka Pol-gé zifú.

Filemon ndego, yaq-fia mbain sasae ezoqam mǫndǫmbogoám. Teqa iz Onesimús. Yaq khǫuwa nǫme, ngenek Onesimus, manqa-zapa ndǫgó, Filemon-te, vǭkhokhon. Yaq ngenek Lom taon-te gewav, ndego Pol-te, Yesu-qá Manqat Mbomambaqape mø-ewág, vǭ-Klisten-ezoqam-ev. Yaq ndego Pól namba me:yagám, vǫmbō-tǫkeam. Ndakin Pol ngenek nqawa Filemon-te khofotǫve-qa ndǫgó. Yaq nqanek pepa mokho-te, Pol Filemon āv gembǫeviám nqǽgo: Onesimus tendoqavan, nqawa vǫkhatiú, kuku matev-us, neka teqa manqa-zapa betaqambō-navǫem. Yaq ndego ambá av nqǣgo, qoge sasae ezoqam mba qágoāt, geté até qogé Klisten qafú.

1 No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-qa sasae
zapaya, ndimbula-té qatu:gú.
Filemon, no nikeza Klisten nǫfu Timoti namba, qo-té qeitǫ-
peaomít, qo nigi nǫfu mbomambaqape, qo ni namba Keliso-qa
sasae nqazigu.
2 Até zo-té-a, nigu Klisten nǫfu Afia, neka Akipus, qo
ni namba kopǫmba ande av nakhag ezoqam nde:go, nǫfe
mbomambaqape-te ndoqo-nǫfeap, ni khaiya mboma manqat
nizø-khofotaváv. Neka até Klisten bawan ezoqám-a, qoqa
khoev-te guligulim-qa gipindumatun, ni khaiya mboma man-
qat nqēīzǭ-khōfōtāvāv.
3 Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezǫza,
tiqa kuku matev neka sambi matev, ndǫ̀goát, zo-te.

Pol-qa khanakhanakh, Filemon-qa kuku matev neka unimanqatin matev-qa yaq-te

4 No qæguligulimatun neka qataqa-matǫvemin, no
Mbumbukiam-te, ike manqat oskia nomanqaté. 5 Zapa
ndǫ̀go, no āv qateyogé nqǽgo: Qo Yesu, nigi Evezǫza, oskia
qo-unimanqatinát neka qo Mbumbukiam-gi ezoqam-te ate
ndi:gu, kuku qagó. 6 No āv qate-guligulím nqǽgo: Qoqa
unimanqatin matev, ni sa nqanumbugu, tàbetaqambe-
khouwév. Yaq qo Mbumbukiam-qa matev mbomǫmboma-
qa yaq-te, qateqat nǫme mba qotóndáp, ndǫgo ni Keliso

1:2 2 Kol 4:17; 2 Tim 2:3

mokho-te ndini-etoam. 7 Nøfu! No khanakhanakh kandambá
qændap, neka noqa mokho-te, ùni qote-khakheinám, qoqa
kuku matev-qa yaq-te qæ-ewag, qo Mbumbukiam-gi ezoqam-
te nandaqago, neka qo tiqa matavap qoqozø-khakheinam.

Pol-qa viam manqat, Onesimus-qa yaq-te

8 Yaq nakémbá, no nøtaqa-viám. Unimanqatín, Keliso
mokho-te, no iz nqanØgó. Yaq no ambá kopømbá, sataqá-
eín, gekha matēv ndøgo, qo amba toqogonɨn. 9 Geté no
sataqá-viám. Zapa ndøgo, no mØtenøtén, qo kukú no-te. No
ndakin lawaqapé neka no Keliso Yesu zapaya, ndimbula-té
qatu:gú. 10 Noqa viam manqat, Onesimus-qá yaq-té qagó.
No ndimbula mokho-te nqatu:gu, no Keliso-té qatøndáf. Yaq
ndego mØndønø-yo-év. 11 Bugukhokhof khøuwa, ndego qoqa
sasae eqeieqei gonemáv. Geté ndego ndakin mØndø-enénd,
neka kopømbaqapé, no sasae eqeieqei vønØgō-a, qo vøqágō.

12 No Onesimus, mbøni mokho nømbeám. Geté no qo-te
nangó qatø-khofotaváv. 13 No ndego keseiwat-qa nombogó.
Yaq ndego qoqa iz-te, ambá genø-tøkeín, no Mbumbukiam-
qa Manqat Mbomambaqape zapaya, ndimbula-te nqatu:gu.
14 Geté no poeveáv, sa tækeseiu, no qo bevøpøteav tøgoat.
Zapa ndØgo, gekha matev eqeieqeï ndØgo, toqogo, qo qakeza
poev-té qanØgó, ambá av nqǣgo, qo noqa tøpøtøqat zapayā
qotégō. 15 Ëisa, ndego qo-te elavØqase ta zapaya ndØgo tøpøté-
ewawam-a, yaq ndego qo namba miavmiav tàbete-yagē?
16 Ndego ndakin ambá av nqǣgo, qoge yaq-fia mbain sasae
ezoqam mba ndØgō, av bugukhokhof ge:goam. Geté ndakin
mØndØqa-Klisten-qafu-év. No nØkezan, kuku kandambá te-te.
Geté no mØtenøtén. Qo kuku nØme mba qombØégó. Zapa
ndØgo, ndego ndakin qoge sasae ezoqam mbá mbá. Geté
EvezØza mokho-te, ndego mØndØqa-Klisten-qafu-év.

17 Yaq nakémbá, no āv qataqambé-viám nqægo: No qoge
sasae kopØmba ezoqam toqotenæmb, yaq Onesimus āv toqoté-
kható, av no nØkezan amba toqote-khatombɨn. 18 Av Onesimus
qo-te manqa-zapa ge:goam, o ndego moni timbØe-lØfokat qo-
te, yaq fia ndØgo, ndØmbØe-lØfoke, noqá zenda-té qonØvé. No
nógó. 19 No nqanek manqat, nØkeza zendá qate-peaomít.
No Pol, no teqa fia ndǣgó, qo-te. Geté gèmbo-mataváp.
Qo qakeza khandi mba qambo-lØfoké no-te, qo no mokho-te
qoqo-Klisten-eq. 20 Yaq nakémbá, qo noge Klisten nØfu ndo-
qogo, no EvezØza mokho-te, āv qataqambé-viám nqægo: No
khanakhanakh qonØ-etoám neka Onesimus qafu qókhatiú.
Keliso zapayá qotégó. 21 No nqanek manqat nqæpeaomit, zapa
ndØgo: No mØtenøtén, qo soqógó, av no nqataqambe-vi:mit.

1:7 7 2 Ko 7:4 **1:10** 10 Kol 4:9; 1 Ko 4:15 **1:16** 16 1 Tim 6:2

Neka no mǫ̀tenǫ́tén, matev ndǫ́go toqo-matanam, ndǫ̀mǫ́lǫ́vú,
av no nqataqambe-vi:mit.
22 Neka manqat nǫ́me nqánek: No khoev kouwat qonǫ́-
khakheinám. Zapa ndǫ́go, no tototaná ndǫ́go: Mbumbukiam
zoqa guliguli manqat ndǫ̀zǫ́-qavǫ́iú. Yaq no ndimbula-te
nqǽgo, nófakhán, nqawa vizí-qaqandām.

Ezoqam vinivinimba-qa khaiya mboma manqat

23 Epaflas, ngenek Keliso Yesu zapaya, no namba ndim-
bula mokho-te nqeitu-nqeitǫ́nat, khaiya mboma manqat
ndǫ́khofotaváv, qo-te. 24 Neka até Mák-a, neka Alistakus neka
Dimas neka Luk, nginik no namba Mbumbukiam-qa sasae
nqatigu, khaiya mboma manqat ngīkhōfōtāvāv.
25 Nigi Evezǫ́za Yesu Keliso, teqa kuku matev, ndǫ̀goát, zo
namba.

1:22 22 Filip 1:25; 2:24 **1:23** 23 Kol 1:7 **1:24** 24 Kol 4:10-14

Iblu
Pepa, Iblu ezoqam-te

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Zu Klisten ezoqam-té ginø-peaomém. Nginik Zu bawan-ak, iz nøme, Iblu ezoqam zø-akhaemám. Zapa ndøgo, ndigu Iblu manqat ndømanqatám.

Ni kopømba mbaín uni tizi:nøten, gekha ezoqām ndego, nqanek pepa gepeawam. Ezoqa nøme āv gini-mataváp nqægo: Pol ategó. Geté ni ùni zi:nøtenák.

Nqanek pepa-qa manqat, taqa yaq-te nqánek qanegó: Bugukhokhof khøuwa, Mbumbukiam nakhoa ndømboqoá, ezoqa te-te āv kindīzav. Ta nakhoa nqánek qagoám: Ezoqa Mozes-qá guguna manqat bembopáev, neka Mbumbukiam-te søvakha gigiap bembō-løvusam. Geté ta mokho-te ndøgo, ezoqa kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa bøi-te uni ti:-eqeieqei-ez. Geté ndakin, Mbumbukiam nakhoa ndakinak ndømboqoá. Yesu genanim neka teqa kouk vōwa, nakhoa nqánek, Mbumbukiam niqa manqa-zapazapa te:-evøzam. Nakhoa nøme mbaín. Yesu ndego Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqapé. Ndego Mbumbukiam-qá nakeamo zenda-té geyá neka ni zapaya oskia vōguligulimatun. Yaq nakémbá, ni awenege nakhoa bīzi-ivøvém, neka Yesu uni bizī:-unimanqatinim.

Keliso ndego até kopó, av Mbumbukiam ekezan nde:go

1 Ibugukhokhof, Mbumbukiam nigi atanakha-zapazapa-za, manqat, manqa vevezam ezoqam mokho-té genøzø-manqatám. Khøuwa vinivinimbá neka nakhoa vinivinimbá. 2 Geté ndakin vaev khøuwa-te, ndego ni ekeza Yo mokho-té ginindu-manqatám. Yan neka manqei-qape, Mbumbukiam te mokho-te ndégo tenø-khakheinám neka āv gene-veatáv nqægo: Gigiap ate ndægo, ndégo téndáp. 3 Ndego Yo, Mbumbukiam-qá waev mo:gamewáp, neka ndego até kopó, av Mbumbukiam ekezan nde:go. Gigiap ate ndægo, ndégo tegeawát. Ekeza manqat bazaføgakh-qapé genegeawát. Ezoqam-qa manqa-zapazapa sunguzam nonqo, nakhoa gumu-mboqoa, yaq yan manqei-te nqo:go, Kawa ezoqam kandambaqape-qá nakeamo zenda-té gemøqóm, ndego Mbumbukiam.

Mbumbukiam-ge Yo, enzol ezoqam, ùnime:-løvúb

1:2 1:2 Zion 1:3 **1:3** 1:3 Zion 14:9; Kol 1:20; Iblu 8:1

4 Ndego Mbumbukiam-ge Yo, enzol ezoqam, ùnime:-løvúb.
Iz ndøgo gendap, kandamba tantáv. Av taoká, av enzol
ezoqam, iz ndøzømbe:go. 5 Gê, Mbumbukiam enzol ezoqa
kopo, manqat møndømbó-ein, av nqægo,
“Qo nogē yō. No nqægo khaiya, nòtaqa-qave-ēn”?
O gê, ndego enzol ezoqam kopo-qa yaq-te, møndǽ-ein, av
nqægo,
“No tegē eve nōgoāt,
neka ndego nogē yo ndōgoāt”?
Av taoká. 6 Geté Mbumbukiam ekeza yo-khøuwa, manqei-
qape-te gendo-khofotav, ndego āv gene-eín nqǽgo,
“Mbumbukiam-gi enzol ezoqam ate ndi:gu, bèmbovizáp,
ndego.”
7 Geté enzol ezoqam-qa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv
qane-eín nqǽgo,
“Mbumbukiam ekeza enzol ezoqam,
andé khamøe me me:khofotumatún. Nakhamas-té.
Ndigu tegi sasae ezoqam,
andé gøina wageap me me:gó.”
8 Geté Mbumbukiam ekeza Yo, āv gembøe-eín nqǽgo,
“Mbumbúkiam!
Qoqa megeat matev, oskia ndøgoát. Miavmiáv.
Qo ezoqa matev eqeieqeí qozømbe-kawaeqát.”
9 Qo poev, matev eqeieqei-té qaqagó.
Geté manqa-zapa matanam matev, qo qòsanqawé.
Mbumbúkiam!
Yaq nakémbá, qoge Mbumbukiam, qo oil qamboqóuz,
iz kandambaqape neka khanakhanakh vøqā-etoam.
Ndøgo ùnime:-løvú, av qogi qafuap gi:-upøgim.
10 Mbumbukiam-qa Manqat, Keliso-qa yaq-te, nøme āv qane-
eín nqǽgo,
“Evézøza!
Ibugukhokhof, manqei-qape-qa zapa, qo qové,
neka yan qakeza zenda voqotē-khakheinam.
11 Yan neka manqei-qape, ndòmø-navøém.
Andé ndabua pakha me mé:mbevøém.
Geté qo oskia qógót.
12 Yan neka manqei-qape,
andé ndabua me qoté-putøgím
neka andé ndabua khavim-us me qoté-enénd.
Geté qo qakezan, qó-enendák,
neka qoqa yage, gemø-navøemák.”

1:4 1:4 Filip 2:9 **1:5** 1:5 Psa 2:7; Kel 13:33; 2 Sam 7:14; 1 Chr 17:13 **1:6** 1:6 Deut 32:43; Lom 8:29 **1:7** 1:7 Psa 104:4 **1:8** 1:8-9 Psa 45:6-7 **1:10** 1:10-12 Psa 102:25-27

13 Neka, gê, Mbumbukiam ekeza enzol ezoqa nøme,
møndømbó-ein, av nqægo,
“Noqá nakeamo zenda-té qanøqóm.
Até qóqotát, atema no qogi qaqa ezoqam,
kopømba ande av zenda tokhotapak awam nonqo,
qoqa zenda tokhotapak mokho-te vøtaqambú-āb.”?
Āv taoká. Mbumbukiam nqanek manqat, ekeza yo mba mboeín.
14 Yaq gê, enzol ezoqam, ndigu gekhâm? Ndigu nqová.
Mbumbukiam-qá sasae ndøgoatún, ndego ezoqa tøkeam-qa
vøndō-khofosumatun, ndigu khandi miavmiav tindapem.

2

Ni ndizi-soqoén, Keliso-qa khandi etoam matev tizi-sanqawem

1 Unimanqatín. Keliso enzol ezoqam ùnime:-løvúb. Yaq
nakémbá, ni unimanqatin manqat, føgøføgakh bizigeawát, ni
qazi-ewagam. Soqaín ndøgo, tizi-køombam. 2 Manqat ndøgo,
Mbumbukiam enzol ezoqam mokho-te, nigi atanakha-
zapazapa-za gezø-ein, ndøgo føgákh. Yaq gekha ezoqām
ndigu, gimøkuimam, neka o-mba ndapeav vōgoam, ndigu
yaq-fia møndapém, av Mbumbukiam ge:-ein. 3 Ndigu yaq-
fia soqaqape gindapem, ndigu nqanek manqat paeveav
qagoam, yaq ge zô, ndozo-matavap, ni yaq-fia soqaqape
zimø-ndapemāk, ni Keliso-qa matev tizi-sanqawem, ndego ni
ge:khandi:n? Āv taoká. Yaq-fia nqosøgeap kandambá tizimø-
ndapem. Nqanek khandi:nat matev-qa yaq-te, bugukhokhof
Evezøza ekeza me:manqatám, yaq ndigu ezoqam, gimbo-
ewagam, ni-te vø̄-unimanqatintam. 4 Manqat ndøgo,
gimanqatam, Mumbukiam mǹndø-unimanqatintám. Matev
makhamakha neka umingiap matev vinivinimbá gene-
unimanqatintám. Neka ndego até Nqova Mbomambaqape-
qá matev mokho-té-a, vø̄-unimanqatintam, ndøgo ezoqa
ndezø-etoam, av ekeza poev ndægo.

Yesu ni khandi etoam nonqo ge-ezoqam-ev

5 Manqei-qape ndakinak, taqa yaq-te ni nqazi:-manqate,
ndøgo megemege-te to:fakhan, Mbumbukiam ambá av
nqægo, enzol ezoqam-qā zenda-tē genøvē, tiokawaeztat.
6 Āv taoká. Geté Mbumbukiam-qa Manqat-te, ezoqa nøme āv
gene-eín nqægo,
“Mbumbúkiam! Manqei-qape ezoqam, gigiap-qapé mbá.
Yaq gekha zapâ, qo ndego ndoqombo-matavap?
Neka gekha zapâ, qo ezoqam-ge yo ndoqombo-keoge?

1:13 1:13 Psa 110:1 **1:14** 1:14 Psa 34:7; 91:11 **2:2** 2:2 Gal 3:19 **2:3** 2:3 Iblu 10:29; 12:25 **2:4** 2:4 Mak 16:20; 1 Ko 12:4, 11 **2:6** 2:6-8 Psa 8:4-6

7 Qo ndego ibusa-ibusa nonqo, enzol ezoqam-qá mokho-té
qonøvé.
Geté vaev-te, qo mòqo-eqeiú, iz neka megeat matev ande
kawa ezoqam-qa wawaq me voqombō-etoam.
8 Neka gigiap ate ndægo, te mokho-te voqotūve.”
Mbumbukiam gigiap ate ndægo, te mokho-te gu:ve, ndego
gigiap kopo løvuiáv. Geté unimanqatín. Ndakin, ni kopømba
mbaín, tiziqeivim av nqægo, gigiap ate nqægo, te mokho-
tē qanuvē. 9 Geté ndógo tiziqeiví. Yesu, ndego ibusa-ibusa
nonqo, enzol ezoqam-qa mokho-te gu:goam, ndego Mbum-
bukiam kawa ezoqam-qa wawaq, iz neka vizap matev mbo-
etoám. Zapa ndógo, Mbumbukiam ezoqa ewaqape-te, kuku
mbogoám, yaq Yesu ni nonqo vønanim.
10 Mbumbukiam, te mokho-te neka te zapaya gigiap ate
nqægo nqago, ndego nakhei kopoav ituza-qa ndøgoám, ndigu
te namba yage eqeieqei bemøndapem. Yaq nakémbá,
ndego āv qambøe-pøovám nqægo: Ekeza Yo, nqosøgeap
bendáp, yaq ta mokho-te ndøgo, ndego bemø-unimanqatin-
khandi-etoam-ezoqam-ev. 11 Ndego ezoqam, ndego ezoqa
manqa-zapa-te ndesungutøzat, neka ndigu ezoqam, ndego
ndesungutøzat, ndigu Eve kopó. Yaq nakémbá, ndego mivi
mbaín. Geté ndigu namba-qaniap zø-akhayám. 12 Ndego
Mbumbukiam-te, āv gene-eín nqægo,
“Nogi namba-qaniap, qoqá yaq-té qaté-zømesimát.
No tiqa wambap-te, qoqa iz nó-eqatát. Ouv qaqayam-ús.”
13 Neka manqat nøme ge-ein, nqánek,
“No Mbumbukiam-te mbá qatø-vintambát.”
Neka nøme nqánek,
“Nqáe! No nqánek. Neka nakheis, Mbumbukiam genø-etoam
ngínik.”
14 Ni manqei-qape ezoqam, kha-ús neka kouk-ús. Yaq
nakémbá, até ndegó-a, vømø-kha-us-ev neka vømø-kouk-us-
ev. Tene-ezoqam-év ndógo, ndego tenanim, yaq teqa løvøte
mokho-te, ndego nqova soqaqape géngiú, ndego løvøte-qa
bazaføgakh ndømbogo, 15 neka gekha ezoqām ndigu, tiqa yage-
te ate ndægo, løvøte-qa møe mokho-te gu:goam, vónqovotāz.
16 Ndego ambá av nqægo, enzol ezoqam-qa ndøgeavūn. Ndøgo
bavokho-qapé. Geté ndego niqa ndøgeavún, ni Eibleem-gi
zi nqazigu. 17 Yaq nakémbá, ndego bè-ezoqam-év, matev
ate ndægo, neka niqa betēqeivi, ni tegi emekheis nqazigu.
Yaq ndego Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqape
ndøgoát, tanakh-matev-ús neka ndaføyamba-qapé, neka ekeza
kha Mbumbukiam-te, ande etoam matev me vøe-nqonqotāv,

2:9 2:9 Filip 2:8-9 **2:11** 2:11 Met 25:40 **2:12** 2:12 Psa 22:22 **2:13** 2:13 Isa 8:17-18 **2:14** 2:14 1 Zion 3:8; Veve 12:10

yaq Mbumbukiam ezoqam-qa manqa-zapazapa vøzømbé-
evøzām. 18 Yaq nakémbá, ndego ekezan gepotonumam,
khamasim-te gewanimam, ndego kopømbaqapé, ni giní-tøkeát,
ni khamasim-te tizimø-wanimat.

3

Yesu gò:megeát, Mozes gèpáev

1 Yaq nakémbá, nogi Klisten nøfuap, zo Mbumbukiam-gi
ezoqam, ndego gezø-akha, ni namba tegi ezoqam sa tizimu-
goat, zo Yesu mba mbomataváp, ndego Mbumbukiam-ge
u-anem neka iziz ezoqam kandambaqape, teqa yaq-te ni
ezoqa nqazi:-zømesim. 2 Ndego sasae ndaføyamba-qape mbo-
goám, te-te ndego, geveatav, ate av-té, Mozes Izlael bawan
mokho-te, ndigu ande Mbumbukiam-qa khoev me gi:goam,
sasae ndaføyamba-qape ge:goam. 3 Gekha ezoqām ndego,
khoev tewev, vizap kandambaqape teqa ndégo tøgó, ambá
ndøgo, khoev-qa ndøgō. Yaq nakémbá, vizap kandambaqape
Yesu-qa ndøgó, ambá av nqægo, Mozes-qa ndøgō. Zapa
ndógo, khoev ndégo tewév. 4 Gekha khōev ndøgo, ndøpuate,
ezoqa ndøpuán. Geté gigiap ate nqægo, Mbumbukiam
ndøkhakheinám. 5 Unimanqatín. Mozes Izlael ezoqam mokho-
te, ndigu ande Mbumbukiam-qa khoev me gi:goam, sasae
ndaføyamba-qape ndøgoám. Teqa sasae andé nqovønqova me
me:goám, ta matev-qa yaq-te, vaev-te qafakhan, ndøgo ezoqa
ndakin ndi:zømesimit. 6 Geté Keliso, ndego viní. Ndego khoev
Eve-gé Yó. Ta khoev ndøgo, ekeza khoév. Yaq ndego eqeieqei
mbokeogé. Nqanek khoev ní, ni kha føgakh-mba tizi-waniapat
neka niqa vintønat matev Keliso-te, taqa yaq-te ni nqazi:-
khambuvap, bazaføgakh-us vizimbó-geatāt.

Gekha ezoqām ndigu, unimanqatinteav ndigu, ndigu kopømba mbain, pusup manqei-te timø-oz

7 Yaq nakémbá, Nqova Mbomambaqape, āv gene-manqaté
nqægo,
"Zo nqægo khaiya, Mbumbukiam-qa manqa wag tozo-
ewagat,
8 zo sa ndøføgàkhæz, av zogi atanakha-zapazapa-za
gi:goam,
ndigu Mbumbukiam-qa manqat gisanqawam
neka ndego khamasim-te vō-aumam, ta khøuwa-te
ndøgo, leg-av manqei-te giyageapam."
9 Taqa yaq-te, Mbumbukiam āv gene-manqaté nqægo,

3:1 3:1-2 Iblu 4:14; 7:26; Num 12:7 **3:5** 3:5 Num 12:7; Deut 18:15-19 **3:7** 3:7-11 Psa 95:7-11 **3:8** 3:8 Exo 17:7; Num 20:2-5

“Ndigu no khamasim-té ginø-ambumám, oskiá ndøgo, noqa
matev giqeivam, no viav foti leg-av manqei-te qazø-
kewagam.
10 Yaq no qaqa nøqavigát ti-te.
Yaq no āv qate-eín nqǽgo,
‘Tiqa matavap-te, oskia ndøyoniáp. Noqa nakhoa ndøgo,
no ituza-qa qazøgoam, ndigu qeiviáv.’
11 Yaq noqa qaqa-te, no manqa mbusa āv qatevé nqǽgo,
‘Ndigu gé-ozák, ta manqei-te ndøgo, ma no amba pusup
tæzømbe-etoamɨn.’ ”
12 Nǿfuap! Yaq nakémbá, zo aiyá qagó. Soqaín ndøgo,
zo mokho-te, ezoqa nøme tisapiːz neka unimanqatin matev
vǿ-ivøvēm neka khandi Mbumbukiam, zita vǿe-wuowēm.
13 Geté zo khøuwa ate tæpavpavemat, ndøgo Mbumbukiam
“Nqægo khaiya” ndembo-akhayam, zita ndøtøpøzú, yaqyaq-a.
Soqaín ndøgo, manqa-zapazapa zo ezoqa nøme tøtubam, yaq
vozó-føgakhǣz.
14 Ni Kelisó namba ziːtøkuaném, ni unimanqatin matev,
av bugukhokhof qaziːndapem, føgøføgakh tizimbo-geageapat,
atema vaev-te.
15 Ni mɨziqeivím. Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-eín
nqǽgo,
“Zo nqægo khaiya, Mbumbukiam-qa manqa wag tozo-
ewagat,
zo sa ndøføgàkhǽz, av zogi atanakha-zapazapa-
za giːgoam, ndigu Mbumbukiam-qa manqat
gisanqawam.”
16 Gê, gekha ezoqâm ndigu, ndigu Mbumbukiam-qa manqa
wag giyogem, yaq vǿsanqawam? Ezoqa ndígu, Mozes
mokho-te, Izip manqei-te gindu-fakhaz. 17 Neka gê, gekha
ezoqâm ndigu, Mbumbukiam viav foti qaqa qambogoam
ti-te? Ezoqa ndígu, manqa-zapazapa gigoam, neka leg-av
manqei-te, løvøte vǿqeivam. 18 Mbumbukiam manqa mbusa
geve, av nqægo, “Ndigu gē-ozāk, ta manqei-te ndøgo, ma no
amba pusup tæzømbe-etoamɨn,” yaq gê, ndego gekha ezoqām
méːmanqatam? Ndígu tené-manqatam, ndigu teqa manqat
gisanqawam. 19 Nqanek emanqat, ni āv qani-nømendím
nqǽgo: Ndigu ta manqei-te ndøgo, ma Mbumbukiam amba
pusup tezø-etaomɨn, oneav ta zapaya ndǿgo tinigøám: Ndigu
unimanqatinteáv.

4

Ni Mbumbukiam-gi ezoqam, pusa zimøtá

3:11 3:11 Num 14:21-23 **3:15** 3:15 Iblu 3:7-8 **3:16** 3:16 Num 14:1-35 **3:17** 3:17 1 Ko 10:10

1 Manqa mbusa ndøgo, Mbumbukiam geve, ezoqa teqa
pusup manqei-te ti-oz, ndøgo zua ndøgó. Yaq nakémbá. Ni
aiyáv qabizigú. Soqaín ndøgo, zo ezoqa nøme nakhoa tøzøte-
busøtøvem, neka oneav vozógoāt, av Mbumbukiam manqa
mbusa geːve. 2 Até ní-a, ni nqanek manqat mbomambaqape
mǐziyogém, av ndigu giːyogem. Geté ti-te ndigu, nqanek man-
qat ambá av nqǣgo, mǒndøzø-tøkē. Zapa ndógo, ndigu uni-
manqatinteáv. 3 Ni nqazi-unimanqatinat, ni Mbumbukiam-
qa pusup manqei-te, ndǐzimø-ón. Geté tiqa yaq-te, ndigu
unimanqatinteav gigoam, Mbumbukiam āv gene-eín nqǽgo,
"Noqa qaqa-te, no manqa mbusa āv qatevé nqǽgo,
'Ndigu gé-ozák, ta manqei-te ndøgo, ma no amba pusup
tæzømbe-etoamɨn.' "
Ndego nqanek manqat ge-ein, oskiá ndøgo, teqa sasae
qamømbo-navøem, manqei-qape gekhakheinumat, neka
ekezan pusa vøta, ta sasae-te ndøgo.
4 Mbumbukiam manqei-qape gekhakheinam, yaq khøuwa
seven qandap, ta khøuwa-qa yaq-te, Mbumbukiam-qa Man-
qat, āv qane-eín nqǽgo, "Khøuwa seven qandap, yaq Mbum-
bukiam pusa ndøtá, sasae ate ndægo gumukhou." 5 Geté ta
manqat-te ndøgo, bugukhokhof qaziqeivim, Mbumbukiam
āv gene-eín nqǽgo, "Ndigu gé-ozák, ta manqei-te ndøgo, ma
no amba pusup tæzømbe-etoamɨn." 6 Nqanek manqa mbusa,
Mbumbukiam ezoqam-te geve, pusup manqei-te timø-oz,
ndøgo zua ndøgó. Geté ndigu ezoqam, nqanek manqat mbo-
mambaqape bugukhokhof gi-ewagam, ndigu oneáv. Zapa
ndógo, ndigu Mbumbukiam-qa manqat, o-mba ndapeáv.
7 Yaq nakémbá, Mbumbukiam khøuwa nøme ndøzáv, ezoqa
timø-oz. Ta khøuwa ndøgo, nqægo khøuwá. Matev ndøgo,
leg-av manqei-te qafakhanam, møndømø-navøém. Nupøkhán
mbá. Geté vaev-te, até Deivíd-a, av qaziːqeivim, taqa yaq-te,
āv gene-eín nqǽgo,
"Zo nqægo khaiya, Mbumbukiam-qa manqa wag tozo-
ewagat,
zo sa ndøføgàkhǽz."
8 Zosua ndigu amba pusup tezø-etoamɨn, av Mbumbukiam
manqa mbusa geːve, yaq Mbumbukiam taqa zita-te, khøuwa
nøme ambá gézavák, ezoqa amba pusup tindapemɨn. 9 Yaq
nakémbá, pusup khøuwa zua ndøgó, ni Mbumbukiam-gi ezo-
qam, ande Sabat khøuwa me tizimø-khantøzem. 10 Yaq gekha
ezoqām ndego, Mbumbukiam-qa pusup-te temø-on, ndego
pusa ndȍtá, sasae-te, ate av-té, Mbumbukiam ekeza sasae-
te pusa geːta. 11 Yaq nakémbá, ni bazaføgakh bizi-asazét,

4:3 4:3 Psa 95:11; Iblu 3:11 **4:4** 4:4 Gen 2:2 **4:5** 4:5 Psa 95:11 **4:7** 4:7 Psa 95:7-8 **4:8** 4:8 Deut 31:7; Josh 22:4 **4:10** 4:10 Iblu 4:4

ndøgo pusup manqei-te bizimə̄-on. Soqaín ndøgo, ni ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa manqat tizi-sanqawem neka nakhoa vizimé-busøtøvēm, av ndigu gi:busøtøvem.

12 Mbumbukiam-qa Manqat, nqakhandī:át neka bazaføgakh-ús. Gekha nakhag kaiya geøvap yaqyaq-us khobos-qapī ndigu, Mbumbukiam-qa Manqat, tiqa khobos mǫ̀ndømø-løvúb. Mbumbukiam-qa Manqat sa tunúmá ndøgo, yaq kha-qa poev matev-a, yaq Nqova-qa poev matev, vømǫ́qatā. Bazag segé-løwazét, wema ndu:søkhoføpit, vømǫ́khanāz. Teqa manqat, ezoqam-qa matavap neka poev matev, segé-geveá. 13 Unimanqatín. Gigiap ndøgo, Mbumbukiam gekhakheinam, kopo khonøweáv, te-te. Matev ate ndægo, ndego sùgumu-qeiví. Gigiap ate ndægo, bavokhó qanø-fakhaté, teqa bøi-te. Yaq gekha matēv ndøgo, ni nqazi-matanam, ni bǐzi:-omøtém.

Yesu, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape

14 Ni Mbumbukiam-ge iziz ezoqam uni kandambaqape-in nigú. Yesú. Mbumbukiam-gé Yó. Ndego yan uni ova-inté genøqavíg, atema Eve-te vømə̄fakhan. Yaq nakémbá, ni unimanqatin matev, até bizigeawát, bazaføgakh-ús, ta unimanqatin matev ndøgo, ni ezoqa nqazi:-zømesim. 15 Ngenek Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, ndego tanakh matev ndøgó ni-te. Ndego mǫ̀ndæ-otév, ni manqei-qape ezoqam, ni bazaføgakh khapémbá. Até ndegó-a, khamasim matev ate ndægo, mǫ̀ndømǫndæ-okhoám, ate av-té, ni-te nqæfakhanam. Geté, unimanqatín. Ndego ekezan, manqa-zapa-qase goneáv. 16 Yaq nakémbá, ni møe mbaín. Mbumbukiam-te zíkhanøgím, ma ekeza qonam nonqo-te ndo:qomat. Ndego kuku matev-ús. Yaq ni tanakh matev neka kuku matev tizíqeivát ndøgo, neka tøke matev vizí-ndapemāt, gekha khøuwa-tē ndøgo, ni te-te tøke-qa tizi-okhoat.

5

1 Gekha Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqapē ndego, Mbumbukiam ezoqa ewaqape mokho-te geveatavɨn, ndego Mbumbukiam-qá sasae ndǫ́goát, neka ezoqam-qa manqa-zapazapa zapaya, Mbumbukiam-te søvakha gigiap vǫ́løvusumāt neka etoam matev vǫ́goāt. 2 Ndego ezoqa nøme-te, matev aiyaiyav-té genøgoatún, ndigu Mbumbukiam-qa manqat uni zøtezateav ndigu neka nakhoa eqeieqei pøpøvumav ndigu. Zapa ndøgo, até ndegó-a, bazaføgakh mbain ezoqám. 3 Yaq nakémbá, ndego ambá av nqægo,

4:12 4:12 Ef 6:17; Veve 1:16; 19:13-15 **4:14** 4:14 Iblu 3:1; 10:23 **4:16** 4:16 Iblu 10:19 **5:3** 5:3 Lev 9:7; 16:6

Mbumbukiam-te søvakha gigiap ezoqa nøme-qa manqa-
zapazapa zapaya mbā gene-løvusumatūn, geté ndego até
ekeza manqa-zapazapa zapayā-ya, vøe-løvusumatun. 4 Ezoqa
kopømba mbaín, ekeza kha sa te-eqa, vømø-Mbumbukiam-
ge-iziz-ezoqa-kandambaqape-ēv. Geté Mbumbukiam
mbo-akhaín, ndego vømø̄-Mbumbukiam-ge-iziz-ezoqa-
kandambaqape-evɨn, ate av-té, Elon gembøe-akha.
5 Yaq Keliso-qa yaq-te, matev até kopó. Até ndegó-a, ndego
ambá av nqǣgo, ekeza kha ge-eqā, vømø̄-Mbumbukiam-
ge-iziz-ezoqa-kandambaqape-ev. Geté Mbumbukiam mbo-
akhá. Ndego āv gembøe-eín nqǽgo,
“Qo nogé yó.
No nqægo khaiya, nøtaqa-qave-én.”
6 Neka manqat nøme-te, Mbumbukiam-qa Manqat mokho-te,
ndego āv gene-eín nqǽgo,
“Qo Mbumbukiam-gé iziz ezoqam qógoát. Miavmiáv,
Ate av-té, Melkizedek Mbumbukiam-ge iziz ezoqam
ge:goam.”
7 Yesu nqanek manqei-qape-te gegoam, ndego
Mbumbukiam-te guligulim neka viam ndøgoám. Akhayam-
ús neka eiv-ús. Ndego møndæ-otév, Mbumbukiam
kopømbaqapé, løvøte-te tekhandi:v. Yaq Mbumbukiam,
teqa akhayam møndø-ewág. Zapa ndøgo, ndego ekeza kha,
Mbumbukiam-qá mokho-té gunu:vé. 8 Ndego Mbumbukiam-
ge Yo ambá genegoám. Geté ndego nqosøgeap sègendapát.
Yaq ta nqosøgeap mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-qa manqa
o-mba ndape-qa yaq-te, otevat vøndap. 9 Yaq ndego matev
ate ndægo gumu-matanam, av Mbumbukiam qambøe-
pøovam, ndego gèmø-ezoqam-qá-khandi-miavmiav-zapa-év,
gekha ezoqām ndigu, teqa manqa o-mba ndimbøe-ndape.
10 Yaq Mbumbukiam ndego ekeza iziz ezoqa kandambaqape
vøe-veo, ate av-té, Melkizedek Mbumbukiam-ge iziz ezoqa
kandambaqape ge:goam.

Ni ande nakhei nqonqon me, sekemba bizɨgʉ́, niqa Klisten matev-te

11 Yesu gemø-Mbumbukiam-ge-manqa-vevezam-ezoqam-ev,
kopømba ande av Melkizedek nde:go, taqa yaq-te, manqat
nøme kandambá ndøgo. Geté, khàpeme:-føgákh, zo teizø-
ovøyam. Zapa ndøgo, zoqa yoge matev møndømø-føgákh.
12 Zo nupøkhán mbá, qazo-Klisten-ezoqam-ez. Yaq ndakin,
zo ambá ezoqa nøme zøte-zømesimín. Geté zo zøkezan, ezoqa
nøme nqawa bèzøgó, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat-qa
zapa betē-zømesim. Zo ambá lou føgøføgakh zologeín. Geté zo

5:4 5:4 Exo 28:1 **5:5** 5:5 Psa 2:7 **5:6** 5:6 Psa 110:4; Iblu 6:20; 7:1 **5:7** 5:7 Met 26:36-46; Filip 2:6-8 **5:12** 5:12 1 Ko 3:1-3

tete zua zologé. 13 Gekha ezoqām ndego, tete zua ndeloge,
ndego nakhasa nqonqonam zua ndøgó neka ndego matev
eqeieqei-qa yaq-te otevateáv. 14 Geté lou føgøføgakh ti nonqo
ndígu tøgó, ndigu gumufisam. Ezoqam av ngiːgu, ekeza
matavap, matev eqeieqei-qa yaq-te meː-ometimám. Yaq
ndakin ndigu kopømbá, segé-geveatát, gekha matev ndøgo,
eqeieqeï-a, gekha matev ndøgo, soqain.

6

Aiyáv qabizigú. Soqaín ndøgo, Klisten matev-te tizimø-oːan

1 Ni bïzi-apét, Klisten matev-te bizimō-findam. Kopømba
mbaín, Klisten matev-qa zapa-qa yaq-te mba, oskia tiziː-
manqatat. Neka kopømba mbaín, taqa yaq-te mba, oskia tiziː-
manqatat, matev soqøsoqa matanam-te āv khoqoté-qambūq,
ndøgo løvøte-te tø-ituqobet, neka Mbumbukiam-te āv khoqoté-
unimanqatïn. 2 Neka kopømba mbaín, ibøkha iz upøgim-qa
yaq-te neka zenda awam-qa yaq-te neka løvøte-te khandiːnat-
qa yaq-te neka Mbumbukiam-qa manqa ovøyam-qa yaq-te
mba, oskia tiziː-manqatat, ndøgo ni yaq-fia soqaqape miav-
ak-qape tøni-etoam. 3 Geté ni sà bizi-apét, Mbumbukiam
tinitak.

4 Ezoqa nøme ndigu, Mbumbukiam-qa waev mokho-te
mǫ̀ndøgoám, neka teqa kuku matev vōe-khamasimam, neka
Nqova Mbomambaqape vōndafem. 5 Ndigu Mbumbukiam-
qa Manqat, mǫ̀ndæ-khamasimám, neka mǫ̀ndø-qeivím,
ndøgo qanimav-qapé. Neka ndigu teqa bazaføgakh-qape
mǫ̀ndæzøtéz, ndøgo vaev-te bavokho-qape tøndo-fakhan.
6 Geté ezoqam av ngiːgu, Mbumbukiam zita tiːwuowem,
kopømba mbaín, nqawa toqo-itub, tete nqawa tiqambuz.
Ezoqam av ngiːgu, ndigu Mbumbukiam-ge Yo, tae mutui-te,
andé nqawá ginø-tøkewém neka ezoqa ewaqape-qa bugug-te,
mivi-te vøveēm.

7 Ezoqa nøme, andé manqei eqeieqeí. Qæ ndøgo, qalan-
qavøemin, manqei av nqægo, gèsogín neka avøe gigiap vō-
eqain, ti-te ndigu, khae gikhayam. Ezoqam av ngiːgu,
Mbumbukiam matev mbomømboma zømatanamín. 8 Geté
gekha ezoqām ndigu, ande khae soqøsoqa me, avøeavøe
neka khouwe-khouwe qa-eqain, ndøgo mokho mbain ndøgo,
ezoqam av ngiːgu, aiyáv giabigú. Mbumbukiam-qa qaqa,
avønín gezøfakhán. Yaq vaev khøuwa-te, khae av nqægo,
gésonqotøvém.

9 Nøfuap mbomømboma! Ni manqat av nqægo, ambá
qeizømbe-manqaté. Geté ni mǫ̀tinøtén, zo āv taoká, av
nqanek khae soqaqape nqægo. Geté zo zomø-khandíːz.

6:6 6:6 Met 10:22; Iblu 10:26-27; 1 Zion 5:16 **6:8** 6:8 Gen 3:17-18; Met 13:7, 22

10 Mbumbukiam ambá av nqægo, ezoqa soqaqapē. Ndego
manqa matev, gembøé-navøemák, sasae ndøgo qazogoat
neka kuku ndøgo, te-te vøzōgoam, zo tegi ezoqam qazozø-
tøkeam neka sekemba ndozozø-tøkeet. 11 Niqa poev kan-
dambaqape nqánek: Zo ezoqa ewaqape, bazaføgakh até vø-
asøzú, atema vaev-te. Yaq matev ndøgo, zo ndozoto-taza,
tøfakhan, tàbezømbe-unimanqatín. 12 Soqaín ndøgo, zo baza
tøzøpos. Geté tiqá matev zombópavát, ndigu tiqa uniman-
qatin matev neka bazaføgakh-us waniap mokho-te, matev
mbomømboma timøndapem, av Mbumbukiam manqa mbusa
geːve.

Mbumbukiam matev segégó, av manqa mbusa geːve

13 Mbumbukiam Eibleem-te manqa mbusa geve, ndego
ekeza iz-té genøvé. Zapa ndógo, ezoqa kandambaqape
nøme mbaín, teqa iz-te manqa mbusa teve. 14 Ndego
Eibleem, āv gembøe-eín nqægo, “No unimanqatín nqataqa-
manqate. No matev eqeieqei nøtaqá-matanám neka qazi
kopoav-qape nøtaqá-etoám.” 15 Yaq Eibleem sògo-kewagám.
Sège-qaqavám, yaq matev ndøgo, av Mbumbukiam manqa
mbusa gembøeve, vømbō-fakhan. 16 Ezoqa manqa mbusa
gi-aumatun, ndigu ezoqa kandambaqape-qá iz-té ginø-
aumatún. Yaq ta matev-te ndøgo, ndigu ekeza manqat
gè-unimanqatinimín. Soqaín ndøgo, ezoqa tiqa manqat
tiqavotømem. 17 Até Mbumbukiám-a, manqa mbusa
geve, ndego ezoqa zømesim-qa ndøgoám, av nqægo, ndego
gembøépayák. Geté ndigu matev unimé:-ndapém, av manqa
mbusa gezømbeve. Yaq nakémbá, ndego manqa mbusa, ekeza
iz-té genøvé. 18 Mbumbukiam matev menás gego. Manqat
vōmanqatam-a, manqa mbusa vōve. Yaq nqanek matev
menas, gé-enendák. Zapa ndógo, Mbumbukiam kopømba
mbaín, meakha manqat temanqatat. Ni av qaziːnøten nqægo,
ndøgo ni ezoqam, te-te khandi-qa qazibøin, zita nitøpøzú. Yaq
ni kopømbaqapé, niqa vintønat Mbumbukiam-te, føgøføgakh
zígeatát. Zapa ndógo, ni mizi:nøtén, ni matev ndizimø-
ndapém, niqa megemege-te ndoːgo. 19 Nqanek nøtenat, andé
angølap me meːgó, niqa yage-te. Yaq ni zíkøombamák. Geté
ni føgøføgakh nigeawát. Ta angølap ndigu, Mbumbukiam-
qá khoev mokho-té ginø-ozán, ta kouwat-te ndøgo, ndabua
nqoːføleap, ma Mbumbukiam ndeːmia. 20 Yesu ni zapaya,
ta kouwat-te ndøgo, é-møndoː-ón, vømō-Mbumbukiam-ge-
iziz-ezoqa-kandambaqape-ev. Yaq ndego Mbumbukiam-ge
iziz ezoqa kandambaqape oskia ndógoát, miavmiáv, av
Melkizedek geːgoam.

6:10 6:10 Iblu 10:32-34 **6:13** 6:13-14 Gen 22:16-17 **6:18** 6:18 Num 23:19
6:19 6:19-20 Lev 16:2-3

7

Melkizedek-qa yaq-te

1 Ngenek Melkizedek, Salem* taon-ak-gé kawa ezoqam
ndøgoám, neka ndego Mbumbukiam Eqeiwat-Qape-ge
iziz ezoqam kandambaqape vøgoam. Eibleem nakhag-te
gendoqavan, ndøgo kawa ezoqa foa gezøkhana, Melkizedek
gèmøqát, zenda vømbøeve, vømbō-guligulim. 2 Yaq Eibleem
gigiap ate ndægo, nakhag-te gendo-upøgim, gèqaqá, qaqageap
vømø̄-ten, yaq qatoat kopo, Melkizedek vømbō-etoam.
(Melkizedek-qa iz, manqa mokho menás: Nøme, kawa
ezoqam ndaføyamba-qapé. Neka nøme, Salem taon-ak-gé
kawa ezoqám. Nqanek manqat, mokho nøme nqambógo:
Sambi kawa ezoqám.) 3 Melkizedek-ge eve neka evo neka
tegi zøzøkha-za-qa yaq-te o teqa qane neka løvøte-qa yaq-te,
manqat mbaín. Taqa yaq-te, ndego andé Mbumbukiam-gé
Yó. Ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam oskia ndøgót.
4 Ngenek Melkizedek, ezoqa uni kandambaqape-in
ndøgoám. Ni āv qazi:qeivím nqægo: Eibleem nigi atanakha-
zapa kandambaqape ambá genegoám, niqa bawan
gendongaz, geté ndego gigiap ate ndægo, nakhag-te gendo-
upøgim, gèqaqá, neka ta qaqageap ten-te ndøgo, qatoat kopo,
Melkizedek vømbō-etoam. 5 Unimanqatín. Mozes-qa guguna
manqat, āv qane-eín nqægo: Gigiap ndøgo, ezoqa gi-upøgimin,
bèqaqaemát, qaqageap bemø̄-ten-at. Yaq qatoat kopo, Livai-
gí zi bendapemát, ndigu Mbumbukiam tegi iziz ezoqam gi-ab.
Ndigu nqanek qatoat, ekeza ezoqam-té gindu-upøgimatún,
oskiá ndøgo, atē ngin̄ík-a, Eibleem-gi zi ndigu. 6 Geté ngenek
Melkizedek, Livai-gé zeó mbá. Āv taoká. Ndego é-møndo:qán.
Geté oskiá ndøgo, ndego Livai-ge zeo goneav qagoam, ndego
ta qatoat ndøgo, Eibleem gembo-etoam, sège-khatiú. Yaq
ndego Eibleem-te, zenda mo:vé, vømbō-guligulim, te-te
ndego, Mbumbukiam manqa mbusa gembøeve. 7 Ndøgo nake
mbaín, av nqægo: Gekha ezoqām ndego, ezoqa nøme zenda
tembøeve, ndego ezoqa kandambaqapé. Teoká ndego, ezoqa
nøme, ndego zenda awam matev tendap. 8 Livai-gi zi, ndigu
ezoqam-qa qatoat kopo gindapemin, ndigu mòndø-pakhaezín.
Geté Melkizedek-qa yaq-te, ndego Eibleem-qa qatoat kopo
gendap, Mbumbukiam-qa Manqat einiáv, av nqægo, ndego
mòndønanīm. 9 Yaq nakémbá, Eibleem Melkizedek qatoat
kopo gembo-etoam, yaq até Livaí-a, andé matev kopo me
me:gó, oskia ndøgo, ndego ekezan, ezoqam-qa qatoat kopo
gendapin. 10 Ta khøuwa-te ndøgo, Eibleem Melkizedek geqat,
Livai qaneav ndøgoám. Geté Livai, Eibleem ndømanazám. Yaq

7:1 7:1 Gen 14:17-20 * **7:1** 7:1 Salem, ndøgo Zelusalem taon-qá iz nømé. **7:5** 7:5 Num 18:21

nakémbá, ndego Livai, ta khøuwa-te ndøgo, andé Eibleem-qá
kha mokho-té gunu:goám, neka Melkizedek-te, etoam matev
vøgo, Eibleem namba.

Yesu, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqa ndakinak, ndigu
Mbumbukiam-gi iziz ezoqa nøme, bugukhokhof gigoam,
ùnime:-løvúb

11 Mozes-qa guguna manqat, Izlael ezoqam gindapem,
ndøgo āv qane-manqaté nqǽgo: Mbumbukiam-gi iziz
ezoqam-qa sasae, Livai-gí zi begeawát. Geté ni amba tiqa
sasae mokho-te, Mbumbukiam-qa bøi-te tizi-ndaføyamba-
enin, yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqa nøme, ambá
géfakhanák. Geté ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, ndigu
kopømba mbaín tinitøke, tizi-ndaføyamba-en. Yaq nakémbá,
Mbumbukiam-ge iziz ezoqa nøme bèfakhán. Teqa iziz matev,
andé Melkizedek-qá matev me me:gó, ambá ndøgo, ande
Elon-qā matēv. 12 Matev tø-enend, Mbumbukiam-gi iziz
ezoqam-qa yaq-te, yaq até guguna manqát-a, bè-enénd, taqa
yaq-te. 13 Nigi Evezøza, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqa
nøme, ni nqazi:-manqate, ndego Livai khagua bawan-ák mbá.
Teqa bawan-te, ezoqa kopo mbaín, ndigu Mbumbukiam-gi
iziz ezoqam-qa sasae gigoam. 14 Ni mizi:nøtén, av nqægo,
nigi Evezøza, Zuda khagua bawan mokho-té gunu:qán,
ndigu Zuda-gi zi. Mozes Mbumbukiam-gi iziz ezoqam
ge:manqatam, ndego nqanek bawan-qa yaq-te manqateáv.
Livai-gí zi mba me:manqatám.

Yesu, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam oskia ndøgót

15 Mbumbukiam-ge iziz ezoqam vini gefakhan, kopømba
ande av Melkizedek nde:go, yaq ndøgo ni āv qani-nømendím
nqǽgo: Matev taqa yaq-te ndøgo, mòndø-enénd. Ndøgo
bavokho-qapé. 16 Ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam-qa iz
gendap, ndego ambá av nqǽgo, iz āv genendāp, av ezoqam-
qa khafeap matev o guguna manqat ndæmanqate. Geté,
ndego nqanek iz, khandi miavmiav-qá bazaføgákh genendáp.
17 Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa manqat, Keliso-qa yaq-te, āv
qane-eín nqǽgo,

“Qo Mbumbukiam-gé iziz ezoqam qógót, miavmiáv,
ate av-té, Melkizedek Mbumbukiam-ge iziz ezoqam
ge:goam.”

18 Nqanek matev, ni āv qani-nømendím nqǽgo: Gu-
guna manqat ndøgo, bugukhokhof qagoam, Mbumbukiam
gènqagím. Zapa ndøgo, ndøgo bazaføgakh mbaín. Kopømba
mbaín, tønitøke. 19 Mozes-qa guguna manqat mokho-te,

7:14 7:14 Isa 11:1; Met 2:6; Veve 5:5 **7:17** 7:17 Iblu 5:6 **7:19** 7:19 Iblu 10:22; Zems 4:8

ezoqa kopømba mbaín, ti-ndaføyamba-ez. Geté ndakin, Mbumbukiam nakhoa ndakinak ndømboqoá, ni tizio-tambat. Ta nakhoa ndøgo, ùnime:-løvú, Mozes-qa guguna manqat. Yaq ta nakhoa-te ndøgo, ni kopømbaqapé, Mbumbukiam-qá avønin-té qazinø-niáv.

20 Mbumbukiam Yesu tege iziz ezoqam geve, yaq ndego manqa mbusa ndøvé, taqa yaq-te. Geté Livai-ak Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa iz gi-upøgim, Mbumbukiam manqa mbusa veeáv. 21 Geté Yesu tege iziz ezoqam geve, ndego manqa mbusa ndøvé. Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-manqaté nqægo,

"Evezøza manqa mbusa, āv genevé nqægo:

Qo Mbumbukiam-gé iziz ezoqam qógót. Miavmiáv."

Yaq ndego matavap gé-enendák. 22 Mbumbukiam manqa mbusa geve, Yesu tege iziz ezoqam geve, ndøgo ni āv qaninømendím nqægo: Poev ndakinak, Yesu ezoqa namba ge:-unimanqatin, ndøgo ùnime:-løvú, av bugukhokhof qægoam. Zapa ndøgo, ndego ekezan mbokeogé. 23 Neka matev vini nøme nqánek: Ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqam nøme, kopoáv gigoam. Zapa ndøgo, ndigu mǫ̀ndø-pakhaezín, sasae vømø̄-ivøvemin. 24 Geté, ndego Yesu, oskia ndøyagét, yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam-qa sasae, ezoqa nøme-te, sa gékawawaták. 25 Yaq nakémbá, ndego kopømbaqapé, gekha ezoqām ndigu, te mokho-te Mbumbukiam-te tinduzav, ndego unimé:-khandí:z. Zapa ndøgo, ndego miavmiav ndøyagét, neka ndego Mbumbukiam-te oskia ndøvi:mát, ti zapaya.

Yesu, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape, kopømbaqapé tinitøke

26 Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape av ngé:go geabinimbigú. Zapa ndøgo, ngenek ezoqam ndaføyamba-qapé. Ndego manqa-zapazapa mbaín neka soqa matev-qase goneáv. Ndego ùnime:-vini-év. Ndego āv tiuká, av ni manqa-zapa-us ezoqam nqazi:gu. Ndego mǫ̀ndø-eqanát. Qámbá. Yan mǫ̀ndømø-løvú. 27 Ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa nøme, khøuwa kopoav Mbumbukiam-te søvakha gigiap giløvusumatun, bugukhokhof ekeza manqa-zapazapa zapayá gini-løvusumatún, yaq váev, ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa zapaya vøløvusumatun. Geté ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam ndakinak, viní. Ndego ekezan zapaya, søvakha gigiap løvusumav tegoat, kopømbá. Zapa ndøgo, ndego manqa-zapazapa mbaín. Neka ndego ambá av nqǣgo, søvakha gigiap oskia ndøløvusumatūn. Geté ndego kopo me:gó. Ate nonqó ge:gó, ndego ekeza kha, ande søvakha gigiap løvusam matev

7:21 7:21 Iblu 5:6 **7:22** 7:22 Iblu 8:6; 12:24 **7:25** 7:25 Lom 8:34 **7:27** 7:27 Iblu 5:3

me, sa genqonqotav. 28 Ndigu ezoqam, Mozes-qa guguna
manqat mokho-te, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-
qa iz gindapem, ndigu manqa-zapazapa-ús. Geté vaev-te,
Mbumbukiam ekeza Yo, iziz ezoqa kandambaqape meːveó.
Ndego ezoqam, Mbumbukiam-qa manqa mbusa mokho-te,
nqanek iz gendap, ndego ndaføyamba-qapé. Neka ndego
Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, oskia ndøgót.
Miavmiáv.

8

Yesu, ndego Mbumbukiam-gé iziz ezoqa ndakinák, yan-te ngoːgo

1 Ni manqat qati-manqatavun, gigiap-qape nqánek: Ni
Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape av nqægo,
nginíigú. Yan-té gonoːgó. Kawa ezoqam kandambaqape-qá
nakeamo zenda-té gemøqóm, ndego Mbumbukiam. 2 Ndego
teqa iziz matev, uni Mbumbukiam-qa-khoev-in-té gegó, yan-
te nqoːgo. Ta palai khoev ndøgo, ambá av nqǣgo, ezoqa
ndøwevēm, geté Evezøza ndøwév.

3 Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda ate ndiːgu,
tiqa iz ndøgo tinindapém: Mbumbukiam-te etoam matev
ndøgoát neka søvakha gigiap vømbó-løvusumāt. Yaq
nakémbá, até ndegó-a, nigi Mbumbukiam-ge iziz ezoqa
kandambaqape, yan-te ngoːgo, ndego gigiap etoam matev
begó, Mbumbukiam-te. Yaq ndego ekeza kha mbo-etoám.
4 Ndego nqanek manqei-qape-te tegonɨn, yaq ndego ambá
kopømba mbaín, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam tegonɨn.
Zapa ndøgo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa ngíigú, ndigu
Mbumbukiam-te etoam matev gigoatun, av Mozes-qa
guguna manqat ndæmanqate. 5 Ndigu Mbumbukiam-
gi iziz ezoqam-qa sasae gigoatun, ndigu yan-qá matev
meːkhamasimatún. Tiqa matev andé yan matev-qá
nqovønqová. Até Mbumbukiam-qá khoév-a, manqei-
qape-te nqawev, ndøgo andé Mbumbukiam-qá khoev-qá
nqovønqová, ndøgo yan-te nqoːwev. Ta khøuwa-te ndøgo,
Mozes Mbumbukiam-qa palai khoev weve-qa gembogoam,
Mbumbukiam ndego āv gembøe-eín nqægo, “Palai khoev
toqowev, qo gigiap ate ndægo ùni mbøepáev, av no olol-
te ndoːgo, qateqamakh.” 6 Geté Mbumbukiam-ge iziz
ezoqam-qa sasae, Yesu gendap, ndøgo ùnimeː-løvú, ndigu
Mbumbukiam-gi iziz ezoqa nøme-qa iziz matev. Até ta poev
ndakinák-a, Mbumbukiam ezoqa namba geː-unimanqatin,
Yesu ni-te gendapavun, ndøgo ùnimeː-løvú, ta poev ndøgo,
ibugukhokhof ge-unimanqatin. Zapa ndøgo, manqa mbusa

8:5 8:5 Kol 2:17; Iblu 9:23; Exo 25:40 **8:6** 8:6 Iblu 7:22

ndøgo, Mbumbukiam ndakin geve, ndøgo ùnimeː-løvú, av bugukhokhof geːve.
7 Poev ndøgo, Mbumbukiam ibugukhokhof ezoqa namba geː-unimanqatin, eqeieqei tøgøni̇n, yaq ambá kopømbá, poev nøme unimanqatinteav tegøni̇n. 8 Geté Mbumbukiam āv geneqeív nqægo: Ta poev ndøgo, ibugukhokhof ezoqa namba geː-unimanqatin, kopømba mbaín tøzøtøke. Zapa ndøgo, ndigu manqa-zapa-ús. Yaq ndego Evezøza, tegi ezoqam, āv gezømbe-eín nqægo,
"Nqáe! Khøuwa nqágeav.
Yaq no Izlael ezoqam neka Zuda ezoqam namba, poev ndakinak nó-unimanqatín.
9 Ta poev ndøgo, tæ-unimanqatin, ambá av nqægo,
av tigi atanakha-zapazapa-za namba qate-unimanqatin,
ta khøuwa-te ndøgo,
no ndigu pingi qazøndo-geagim neka Izip manqei-te vøtøndō-itub, vøndō-fakhaz.
Ta poev ndøgo, qei-unimanqatinim, ndigu sekemba paeveáv.
Yaq no gènømbo-qasí, ndigu.
10 Geté poev ndakinak, no Izlael ezoqam namba tøte-unimanqatin, av nqægo:
Ta khøuwa-te ndøgo, no Evezøza, ndigu noqa guguna manqat,
wema-té qanøzø-nqeitám neka mbøni-te vøzømbó-peawām.
Yaq no tigí Mbumbukiam nógoát
neka ndigu nogi ezoqam vøgoāt.
11 Ndigu ekeza ezoqam neka zifuap, sekemba géːzømesimák neka gezø-manqateák, av nqægo,
'Zo Evezøza vøezøtēz.'
Zapa ndøgo, ndigu ate tiːgoat, no é-ndæzøtéz,
ezoqa khasøkhasis nekā ezoqa kandakanda.
12 No tiqa manqa-zapazapa, ndønømbo-navøém
neka gekha matev soqøsoqā gigoam, nombó-matavapák."
13 Mbumbukiam poev ndakinak-qa yaq-te ndeːmanqate, ndego te-unimanqatin, yaq ndego ta poev ndøgo, bugukhokhof ge-unimanqatin, awenege meːvewé. Neka ni mi̇̀ziːnøtén, gekha gigiap o matēv ndøgo, qa-nqawønege neka sa ndømbevøemet, ndøgo avønín segé-navøém.

9

Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, søvakha gigiap-qa kouk namba, khafeap kouwat-te gi-oni̇n

1 Mbumbukiam bugukhokhof khøuwa, Izlael ezoqam namba poev ge-unimanqatin, yaq ndego møndæzømás, ande

8:8 8:8-12 Jer 31:31-34 **9:1** 9:1-2 Exo 25:23–26:30

āv kimbøé-vizupāt. Ndigu Mbumbukiam-qá khoev zøgoám,
ma gimbøe-vizupam. Palai khoév. Manqei-qape-té qawevám.
Ezoqa ndøwevém. 2 Bugukhokhof kouwat-te, ta palai khoev
mokho-te ndøugu, lampa asøzam nonqo mu:goám neka lou-
qase vōu-wuøyam. Ta lou-qase-te ndøgo, flawa mo:-abám.
Mbumbukiam nonqó. Nqanek kouwat, khafeap kouwat
mbo-akhaemám. 3 Ta kouwat-te ndøgo, ndabua sekeqape
nøme ndøfaleám, neka taqa zita-te, kouwat nøme vōugoam.
Nqanek kouwat, uni khafeap-qape kouwat mbo-akhaemám.
4 Ta kouwat nøme mokho-te, Mbumbukiam-te etoam matev
gone nonqo lou-qase mu:wuøyám. Gol khakheitáp. Gigiap
sisip mbomømboma mboqotam nonqó. Neka mboges ndøgo,
Mbumbukiam Izlael ezoqam namba, poev ge-unimanqatin,
vōu-nqeitavam. Mboges ndøgo, gól gini-gutøvém, neka gigiap
vōu-nqeitavam. Gigiap misiká: Nøme káp. Ta kap ndøgo, gol
khakheitáp. Neka kap-te ndøgo, mana mu:nqeitavám. Neka
gigiap nøme, Elon-qá tatuág, mbusa ekezan mba qambo-
fakhan. Neka nandi vøndøgeap menas, Mbumbukiam-qa
guguna manqat qo:peaupam, ta mokho-te Mbumbukiam
Izlael ezoqam namba poev ge-unimanqatin, vōugoam.
5 Mboges mumat ndo:go, enzol ezoqam taf-us-qá nqovønqova
mo:goám. Ndigu andé khakhatáp, av nqægo, Mbumbukiam
mǫ̀ndøgoám ndøgo. Enzol ezoqam-qa taf, mboges mumat-té
qano-vøndatám. Ta mboges mumat-te ndøgo, Mbumbukiam
ezoqam-qa manqa-zapazapa ndøsunguzumám. Geté, ndakin
khøuwa eqeieqeí mbá, nqanek gigiap ate ndægo ovøyam
nonqo. 6 Matev āv tønegoám.

Bugukhokhof kouwat-te, ta palai khoev mokho-te ndøugu,
khøuwa ate ndæpavpaveam, Mbumbukiam-gí iziz ezoqam ndø-
ozín, teqa sasae vōgonemɨn. 7 Geté ta kouwat uni mokho-te-in
ndøugu, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape mba
ndø-onín. Viav kopo-te, ndego khøuwa kopo mba me:-onín.
Ndego søvakha gigiap-qá kouk ndøndapín, Mbumbukiam-
te etoam matev vømōgonɨn. Bugukhokhof, ekeza manqa-
zapazapa zapaya møgonín neka yaq ezoqa nøme-qa manqa-
zapazapa zapaya vømōgonɨn, ndøgo zøtezateav gigoam,
av nqægo, manqa-zapazapā. 8 Nqanek matev mokho-
te, Nqova Mbomambaqape, ni āv gini-nømendím nqægo:
Nqanek palai khoev oskia qawevam neka matev taqa yaq-
te oskia vōgoam, yaq nakhoa mboqoeveáv, zuá, ezoqam
Mbumbukiam-te timøfakhaz, ande kouwat uni khafeap-qape-
te me vømé-ōz. 9 Ndøgo ni āv qaninømánd nqægo: Etoam
matev Mbumbukiam-te, neka søvakha gigiap løvusam matev,

9:3 9:3 Exo 26:31-33 **9:4** 9:4 Exo 16:33; 25:10-16; 30:1-6; Num 17:8-11; Deut 10:3-5 **9:5** 9:5 Exo 25:18-22 **9:6** 9:6 Num 18:2-6 **9:7** 9:7 Lev 16:2-34 **9:9** 9:9 Iblu 10:1-2

kopømba mbaín, tiqa mbøni tøsunguz, neka vøe-ndaføyamba-
ēz, ndigu nqanek matev gigoatun. 10 Nqanek søvakha gigiap
løvusam matev neka gekha matev nøme ndøgot, kopømba ande
av gekha lou toqolog o gekha ibøkha toqo-iz o āv khoqoté-
khakuām, ndøgo mumat matev mbá. Matev av nqægo, sa
ndøgo tønegoám, atema ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam
nakhoa ndakinak vø̄-mboqoa.

Keliso ekeza kouk namba, Mbumbukiam-qa megemege-te gemøfakhan

11 Geté ndakin Keliso ndøfakhán. Ndego Mbumbukiam-gé
iziz ezoqa kandambaqape ndøfakhán. Matev mbomømboma
ndø-ndapavún. Ta palai khoev ndøgo, ma geː-on, ndaføyamba-
qapé. Ndøgo ùnimeː-løvú, ta palai khoev ndøgo, manqei-
qape-te nqago. Ndøgo ambá av nqǣgo, manqei-qape ezoqa
ndøwevēm. Av taoká. Ndøgo manqei-qape gigiáp mbá.
12 Ta kouwat uni khafeap-qape mokho-te, Keliso khøuwa
kopo mba meː-ón. Geté ndego ambá av nqǣgo, naningus o
kao-qā kōuk namba meː-ōn, Mbumbukiam-te etoam matev
nonqo. Av taoká. Ndego ekeza kóuk namba meː-ón,
Mbumbukiam-te etoam matev vømø̄go, ni sasa ndønqovotan
neka khandi miavmiav vønī-etoam. 13 Mbumbukiam-gi
iziz ezoqam, ezoqam-te, kao neka naningus angana-qá
kouk ndøpomoyamín, neka kao-yu gumu-lonqotøvemin, tuqa
pakhakh vøzømbō-pomoyamin. Yaq gekha ezoqām ndigu,
Mbumbukiam-qa bøi-te, ande khavim-us me giːgoam, nqawa
vø̄-eqeieqei-ezin. Geté nqanek matev, ndigu mumat-te mbá
qanø-sungutazín. 14 Geté Keliso-qa kouk viní. Ndøgo ùnimeː-
løvú, nqanek matev. Nqova miav-ak ge-itu, yaq ndego
ekeza kha ande etoam matev eqeieqei-qape me ndægo,
Mbumbukiam-te genqonqotav, ta kouk ndøgo, ni uni niqa
mokho-té qanø-sungutønát. Yaq ni mivi nøme mbaín, niqa
manqa-zapazapa-qa yaq-te, ndøgo ni løvøte-te qa-itumbat.
Yaq ni kopømbaqapé, Mbumbukiam-qa sasae sizígút, ndego
khandi miav-ak Mbumbukiam.

15 Poev ndakinak, Mbumbukiam ezoqa namba geː-
unimanqatin, Keliso mokho-té qanøni-fakhán. Tae mutui-te
genanim, ndego ezoqam-qa manqa-zapazapa-qa yaq-te, yaq-
fia ndøgó, ndigu ta awenege poev matev mokho-te guːgoam,
ndøgo Mbumbukiam ibugukhokhof ezoqam namba geː-
unimanqatin, neka vønqovotaz. Ndego tenegó ndógo: Gekha
ezoqām ndigu, Mbumbukiam gezø-akha, khandi miavmiav
bendapém, ate av-té, bugukhokhof manqa mbusa geːve.

9:13 9:13 Lev 16:15-16; Iblu 10:4; Num 19:9, 17-19 **9:14** 9:14 1 Pita 1:18-19

16 Ezoqa tenanim, ndego bugukhokhof pepa gepeawam av
nqægo, gekha ezoqam teqa gigiap tindapem, yaq vòkhæqatéq,
av nqægo: Ndego unimé:-nanim? Yaq váev, ndigu teqa
gigiap tindapem. 17 Zapa ndøgo, ndego ezoqam oskia
teyagat, ta pepa ndøgo gepeawam, mokho mbaín. Matev
sa ndøgo, tønéfakhán, ndego tenanim. 18 Yaq nakémbá, até
ta bugukhokhof poév-a, Mbumbukiam ezoqa namba ge:-
unimanqatin, kouk mokho-té qanøfakhán. Søvakha gigiap
amba pakhaezateav tøgonɨn, yaq ndøgo ambá kopømba
mbaín, tøfakhanɨn. 19 Ta khøuwa-te ndøgo, Mozes ezoqa
Mbumbukiam-qa guguna manqat ate ndægo ge:zømesim,
ndego kao nakhasam neka naningus angana-qá kouk
ndøndáp, ibøkha namba vōe-tøkua, Mbumbukiam-qa guguna
manqat mbuk-te neka ezoqam-te sasa mo:pomoyam.
Isop tae esokhó neka sip su køkóuk genepomoyám.
20 Yaq ndego ezoqa gezø-ein, "Nqanek kouk, āv qane-
unimanqatintét nqægo: Poev ndøgo, Mbumbukiam zo
namba ge:-unimanqatin, zo ùni mbøepáev." 21 Mozes até palai
khoev-té-a neka gigiap-te ate ndægo, guligulim nonqo qagoat,
kouk āv tene-pomoemám. 22 Mozes-qa guguna manqat, āv
qane-eín nqægo: Avønín, gigiap ate ndægo, kóuk qabete-
sunguzú, bemō-eqeieqei. Zapa ndøgo, kouk waeveav tøgoat,
yaq Mbumbukiam manqa-zapazapa sa gembøé-navøemák.
23 Ta gigiap ndøgo, palai khoev-te qagoam, āv tini-
sunguzumám. Geté nqanek gigiap ate nqægo, nqovønqova
mbá. Gigiap eqeieqei, yan-té qano:gó. Yaq ta gigiap ova
nqo:go, kopømba mbaín, søvakha gigiap-qa kouk toqote-
sunguz. Geté matev vini begó. Matev kandambaqapé.
24 Keliso ambá av nqēgo, ta khafeap kouwat-te ndōgo
tenø-ōn, ezoqa zenda gi:wevem. Zapa ndøgo, ta khafeap
kouwat ndøgo, nqovønqova mbá. Geté ndego yan-té genø-
ón. Yaq ndego Mbumbukiam-qá megemege-té geyá, neka
ni zapaya, manqat ndømanqaté. 25 Neka ndego ambá av
nqēgo, ekeza kha khøuwa kopoav nqonqotøve nonqo ndø-
ón, kopømba ande av manqei-qape Mbumbukiam-ge iziz
ezoqam kandambaqape nde:go, ndego viav-viav khafeap
kouwat-te ge-onɨn, gigiap vini-qa kouk vōndapɨn. 26 Matev
av tægonɨn ndægo, yaq Keliso nqosøgeap ambá khøuwa
kopoav mboyogeín, neka løvøte khøuwa kopoav vōqeiviin,
manqei-qape ande qæfakhan, atema ndakin. Geté Keliso
ndakin khøuwa-te, manqei-qape nqanavøemtet, kopo mba
me:geavún, ate nonqó, neka ezoqam-qa manqa-zapazapa
evøzam nonqo, ekeza kha vōnqonqotav. 27 Ezoqa ewaqape,

9:19 9:19-20 Exo 24:6-8 **9:21** 9:21 Lev 8:15, 19 **9:22** 9:22 Lev 17:11 **9:23** 9:23 Iblu 8:5; 10:1 **9:26** 9:26 Iblu 10:10

bèpakhaezát. Kopo mé:nanimát, yaq Mbumbukiam-qa
manqa ovøyam-te bemō-itanat. 28 Keliso-qa yaq-te, até
kopó: Ndego ekeza kha, kopo me:nqonqotáv, neka ezoqa
kopoav-qa manqa-zapazapa vō-eqa. Yaq nqawa tendoqavan,
ndego ambá av nqǣgo, ezoqam-qa manqa-zapazapa zapayā
genēgeāv. Geté ndego khandi zøndapáv, gekha ezoqām
ndigu, teqa ndo:keoge.

10

Keliso niqa manqa-zapazapa zapaya, ekeza kha genqonqo-
tav, yaq Mbumbukiam-te søvakha gigiap zitøge matev nøme bègø

1 Matev ndøgo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda
gimatønumatun, av Mozes-qa guguna manqat ndæmanqate,
ndøgo nqovønqova mbá. Uni matev-ín mbá. Ndøgo ni matev
mbomømboma mba me:nømendím, vaev-te tøfakhanam. Geté,
unimanqatín, ndøgo kopømba mbaín, ni taqa yaq-te uni
tænømand. Zapa ndógo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kan-
dakanda, viav-viav ate ndægo, etoam matev kopo gigoatun,
ta matev ndøgo, ezoqa kopømba mbaín, ti:-ndaføyamba-ez,
ndigu Mbumbukiam-qa avønin-te gizavɨn. 2 Ezoqa amba
Mbumbukiam-te søvakha gigiap zitøge matev mokho-te ti:-
ndaføyamba-ezɨn, yaq gê, ndigu nqanek matev amba zua
ndøgonɨn? Mbaín! Ndigu zua amba gégoák. Zapa ndógo,
ndigu ezoqam, Mbumbukiam ndimbovizap, ndigu ta matev
mokho-te, é-møndø-sunguzín, yaq ndigu manqa-zapazapa-
qa yaq-te, mivi sekemba ambá gégoák. 3 Geté ndigu
Mbumbukiam-te viav-viav søvakha gigiap gizitagatun, ndøgo
ekeza manqa-zapazapa-qa yaq-te, manqa matev mba zø-
eimín. 4 Zapa ndógo, kao neka naningus, tiqa kouk kopømba
mbaín, ezoqam-qa manqa-zapazapa tø-evøzam.

5 Yaq nakémbá, Keliso manqei-qape-te gegeavun, ndego
Mbumbukiam āv gembøe-eín nqægo,

“Ezoqa qo søvakha gigiap giqando-zitagatun neka etoam
matev vøqandō-goatun,
ndøgo qo poeveáv.
Geté qo kha qonø-khakheinám, voqonō-etoam.
6 Søvakha gigiap giqando-løvusumatun
neka gekha etoam matev nøme vøqandō-goatun, tiqa
manqa-zapazapa evøzam nonqo,
ndøgo qo khaneateáv.
7 Yaq no āv qate-eín nqægo:
Nqáe! No mø̀egeavún.
Mbumbukiam-qa Mbuk-te,
manqat ndøpeâwáp, noqa yaq-te.

10:4 10:4 Iblu 9:13 **10:5** 10:5-7 Psa 40:6-8

Mbumbúkiam! No qoqá poev matev gone-qa nøgeavún.”

8 Keliso bugukhokhof, āv gene-eín nqægo, “Ezoqa qo
søvakha gigiap giqando-zitagatun neka etoam matev vøqandō-
goatun neka manqa-zapazapa evøzam nonqo søvakha gigiap
vøqandō-løvusumatun, ndøgo qo poeveáv neka khaneateáv.”
Ndego nqanek manqat ge-ein, oskiá ndøgo, Mozes-qa guguna
manqat qa-ein, av nqægo, matev yà begó. 9 Yaq taqa zita-
te, ndego manqat nøme vō-ein, “Nqáe! No qoqá poev matev
gone-qa nøgeavún.” Nqanek manqat, ni āv qani-nømendím
nqægo: Keliso awenege matev, gènøzá. Yaq taqa iziz, matev
ndakinak ndømatanám. 10 Yesu Keliso Mbumbukiam-qa poev
gembopaev, neka ekeza kha sa vōnqonqotav, ta mokho-
te ndøgo, ndego ni mǒndø-Mbumbukiam-gí-ezoqam-én. Ate
nonqó.

11 Até Mbumbukiam-gí iziz ezoqam-qá matév-a, khøuwa
kopoav matev kopo gigoatun, Mbumbukiam-te søvakha gigiap
gimbo-løvusumatun, ta matev ndøgo, kopømba mbaín, ezoqam-
qa manqa-zapazapa tø-evøzam. 12 Geté Keliso ezoqam-qa
manqa-zapazapa zapaya, ekeza kha genqonqotav, ndego
etoam matev kopo mba me:matanám, ate nonqó, yaq
Mbumbukiam-qa nakeamo zenda-te, vømōqom. 13 Yaq ndøgo
Mbumbukiam-qa mo:keogé, atema ndego tegi qaqa ezo-
qam, ande zenda tokhotapak awam nonqo me, te mokho-te
vømbøí-āb. 14 Ndego ekeza kha genqonqotav, ta matev kopo
mokho-te, ndego ndigu ezoqam até ge-ndaføyamba-éz, ndigu
ekezan nonqo genøzøzo.

15 Até Nqova Mbomambaqapé-a, ni-te gè-unimanqatintét,
taqa yaq-te. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat taqa yaq-
te, bugukhokhof āv qane-eín nqægo,

16 “Evezøza ge-ein: Megemege-te ndo:go, no ezoqa namba,
poev āv qaté-unimanqatín nqægo:
No ndigu noqa guguna manqat, mbøni-té qanøzǿ-
nqeitám
neka tiqa wema-te vøzømbó-peawām.”

17 Yaq taqa zita-te, ndego manqat nøme, āv gene-eín nqægo,
“Tiqa manqa-zapazapa neka matev eqeieqei mbain ndøgo,
no sekemba nombó-matavapák.”

18 Yaq nakémbá. Mbumbukiam ezoqam-qa manqa-zapazapa
sa qambøe-navøem, yaq søvakha gigiap zitøge matev nøme
bègǒ, te-te, ezoqam-qa manqa-zapazapa zapaya.

Ni unimanqatin matev, até bizigeawát

10:10 10:10 Iblu 9:12 **10:11** 10:11 Exo 29:38 **10:13** 10:13 Psa 110:1 **10:16** 10:16 Jer 31:33; Iblu 8:10 **10:17** 10:17 Jer 31:34

19 Nøfuap! Yaq nakémbá, Yesu-qa kouk mokho-te, ndøgo
niqa manqa-zapazapa zapaya qawa, ni ndakin kopømbaqapé,
ta kouwat uni khafeap-qape-te, Mbumbukiam-qa avønin-
te, sizimø-ón. Møe mbaín. Segenimbú-løvuzít. 20 Yesu
ekeza kha genqonqotav, ndego nakhoa ndakinak nimboqoá,
neka ndabua vōnøza, ta ndabua ndøgo, khafeap kouwat-te
qafaleam, ni Mbumbukiam-te qaqatønotam. Ta nakhoa ndak-
inak, khandi-té qanøløwé:t. 21 Ni ndakin Mbumbukiam-ge iziz
ezoqam kandambaqape ginigu, ndego ndinimbo-kawaevat,
ni Mbumbukiam-qa khoev nqazigu, 22 yaq ni Mbumbukiam-
qá avønin-té qabizinø-niáv. Mbøni eqeieqei-té neka uniman-
qatin matev-ús. Ndego niqa mbøni-te, andé ekeza kouk me
nimbi-pomoyám, niqa manqa-zapazapa vønī-evøzam, taqa
yaq-te ni mivi qazigoam, neka niqa kha ande ibøkha bæbæs-
qape me vønimbī-sunguz. 23 Niqa vintønat Yesu-te, ni ezoqa
nqazizømbe-manqate, ni bazaføgakh-us bizigeawát. Qavotam
tiá. Zapa ndógo, ndego ezoqam, ndego manqa mbusa geve,
ndego unimanqatin-qapé. Ndego matev ndòmatanám, av
manqa mbusa ge:ve. 24 Ni yaqyaq-a, yà bizi-mataváp, kuku
matev-te neka matev mbomømboma gone-te, zita bizī-tøpøzu.
25 Ni Klisten wambap matev bizi-ivòvém, av ezoqa nøme
gi:goatun. Geté sizí-pindupát neka zita vizí-tøpazāt. Zo av
nqægo nøme mba mo:gót. Zapa ndógo, zo āv qazøte-qeiví
nqǽgo: Evezøza-qa khøuwa, ndego tendoqavan, avønín.

Mbumbukiam-ge Yo, zita toqote-wuao

26 Ni unimanqatin manqat-qa yaq-te nøtenat qazindapem,
gete zita tizi-wuøem neka manqa-zapa-te sekemba tizi-apet,
yaq ndøgo etoam matev nøme mbaín, Mbumbukiam tizimbo-
etøomem, manqa-zapa evøzam nonqo. 27 Av tizi:gonem, yaq
nakhoa nøme mbaín. Ni manqa ovøyam-qa neka gøina tatas-
qape-qa mba zimbøe-keogé, møe-ús, ta gøinam ndøgo, ndigu
tøngiæzo, ndigu Mbumbukiam ndisanqawe. 28 Zo mòzøte-
zøtéz. Gekha ezoqām ndego, Mozes-qa guguna manqat
gesanqao, yaq bøi vizu ezoqa menas o misika teqa matev
giqeivim, yaq ndego ezoqam, yà benaním. Kopømba mbaín,
tanakh timbogonem. 29 Yaq ge zô, ndozo-matavap? Ezoqa
Mbumbukiam-ge Yo tetokhonav neka teqa kouk, khokho
gigiap vøe-vēo, ta kouk ndøgo, Yesu ezoqa namba poev
ndakinak ge:-unimanqatin, neka ta mokho-te, ndego ezo-
qam, ge-Mbumbukiam-ge-nakhasam-ev, neka ndego Nqova
Mbomambaqape-qa yaq-te ngenøgim manqat ndemanqate,

10:19 10:19 Iblu 4:16 **10:20** 10:20 Met 27:51 **10:22** 10:22 Lev 8:30; Ezek 36:25; Ef 5:26 **10:25** 10:25 Iblu 3:13 **10:26** 10:26 Iblu 6:4-8 **10:27** 10:27 Isa 26:11 **10:28** 10:28 Deut 17:6; 19:15 **10:29** 10:29 Exo 24:8; 1 Ko 11:27-29; Met 12:30-32

te mokho-te ndego, Mbumbukiam-qa kuku matev ge:-otev;
av nde:matanam, ndego yaq-fia gekha nqosøgeap ndøndāp?
Ndego yaq-fia unimé:-soqá tendap. Ndøgo unimé:-løvú,
av tiqa yaq-fia ndægo, ndigu Mozes-qa guguna manqat
gimøkuimam. 30 Zapa ndøgo, ni ndego mǐzi:nøtén, ndego
manqat ge-ein, av nqægo, "Ezoqam nó, ezoqam-qa manqa-
zapazapa nqæqavøiwat neka yaq-fia nqætāwāt." Ndego ezo-
qam, Mbumbukiám. Neka Mbumbukiam-qa Manqat nøme,
āv qane-eín nqægo, "Evezøza ekeza ezoqam manqa ovøyam-
té genø-áb." 31 Unimanqatín. Ti-te ndigu unimé:-soqá, møe-
ús, ndigu Mbumbukiam-qa zenda-te timø-o:az, ndego khandi
miav-ak Mbumbukiam.

Ni bazaføgakh-us bizi-waniáp, niqa unimanqatin-te

32 Gèmbo-mataváp. Ta khøuwa-te ndøgo, zo unimanqatin
manqat, ande waev me qazøte-qeivim, zo viniv neka po-
tonam matev kandambá qazondapat. Geté zo bazaføgakh-
us zowaniapám. 33 Zo ezoqa nøme møndø-ngenøzotám, ezoqa
ewaqape-qa bugug-te, neka yage føgakh vøzø̄-etoumam. Neka
zo ezoqa nøme, zo ndigu mòzozø-tøkeám, ndigu viniv gi-
upøgimam. 34 Klisten ezoqa nøme, ndimbula mokho-te gin-
qeitaz, zo ti-te ndigu, tanakh zøgoám neka vozozø̄-tøkeam.
Neka ezoqa zoqa gigiap gizø-upøgimam, zo sòzozø-takám.
Khanakhanakh-ús. Zapa ndøgo, zo møzøte-zøtéz, zo ande
gigiap nøme me, nandøzø̂gó. Ndøgo ùnime:-løvú, av gigiap
nøme, gizømbe-upøgimam. Zapa ndøgo, ta gigiap ndøgo, miav-
ak-qapé.

35 Yaq nakémbá, zoqa unimanqatin matev, ndønqagìmém.
Zapa ndøgo, taqa yaq-fia kandambá tantáv. 36 Zo føgøføgakh
ndøwaniáp. Yaq zo Mbumbukiam-qa poev tozombo-pavat, zo
matev zóndapém, av manqa mbusa ge:ve. 37 Taqa yaq-te,
Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-eín nqægo,
"Khøuwa avønín.
Yaq ndego ezoqam, tegeav, gégeáv.
Ndego khøuwa géføløtazák."
38 Neka Mbumbukiam, manqat nøme āv gene-eín nqægo,
"Noge ezoqam ndøgo tené-ndaføyamba-év, te-
unimanqatintat.
Yaq géyagét.
Geté teqambun, no tenøuvan,
no khanakhanakh mbaín, te-te."
39 Ni āv tiuká, av ezoqam ndi:gu, tiqambuz, neka vøsoqoēz.
Geté ni unimanqatin matev, bazaføgakh-us zigeawát, neka
vizimø-khandǐ:n.

10:30 10:30 Deut 32:35-36; Psa 135:14 **10:34** 10:34 Met 6:20; 5:11-12 **10:37** 10:37-38 Hab 2:3-4

11

Toqo-unimanqatin, ndøgo gekhâm?

1 Unimanqatin matev, av nqægo: Toqo-unimanqatin,
yaq soqoté-qatéq, matev ndøgo, Mbumbukiam-te ndoqoto-
taqa, tøfakhan, ndøgo ndȍfakhán. Toqo-unimanqatin, yaq
soqoté-qatéq, matev ndøgo, bøi qeivupav ndøgo, ndȍgó.
2 Mbumbukiam nigi atanakha-zapazapa-za, eqeieqei tiqa
unimanqatin matev zapayá genezæbám.
3 Unimanqatin matev mokho-te, ni āv qazi:qeiví nqægo:
Manqei-qape ate nqægo, Mbumbukiam ekeza manqát gene-
khakheinám, neka gigiap ndøgo, nqazi-qeivi, ndøgo tøndo-
fakhanám, ta gigiap ndøgo, qeivupav ndøgo.

Eibol neka Inok neka Noa, Mbumbukiam gi-unimanqatintam

4 Ǽv khanégo, Mbumbukiam Eibol-qa etoam matev, mbo-
mambaqape ge:veo, getē Ḱein-qa etoam matev, soqain
me:veō? Zapa nqánek: Eibol gè-unimanqatín. Yaq ta zapaya
ndøgo, Mbumbukiam ndego ezoqa ndaføyamba-qape me:veó,
neka teqa-etoam matev vȍkhatiu. Eibol mȍndønaním. Geté
até ndakín-a, teqa matev, ni unimanqatin matev-qa yaq-te
me:nømendím.
5 Ǽv khanégo, Mbumbukiam Inok ekezan-te gekhato, yaq
ndego løvøte qeiviav qagoam? Zapa nqánek: Inok gè-
unimanqatín. Yaq ezoqa amba mbøevawém. Geté ome-
teáv. Zapa ndøgo, Mbumbukiam gèndáf. Teqa yaq-
te, ndego ndafeav qagoam, Mbumbukiam-qa Manqat, āv
qane-eín nqægo: Mbumbukiam khanakhanakh mbogoám,
teqa yage-qa yaq-te. 6 Ezoqa unimanqatin mbain tegoat,
ndego kopømba mbaín, Mbumbukiam-te khanakhanakh
tego. Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-te tewav, ndego
yà be-unimanqatín, av nqægo, Mbumbukiam ndêgō, neka
ndego yaq-fia eqeieqei zȍ-etoám, ezoqam ndigu, teqa ndivao.
7 Ǽv khanégo, Noa khagua-qape gekhakheinam, av
Mbumbukiam gembøe-ein, yaq ekeza ezoqa namba vøe-
khandi:z, ndigu khoev-te gi:yagam? Zapa nqánek: Ndego
gè-unimanqatín neka Mbumbukiam-qa manqat o-mba
mbøendáp, ndego ge-ein av nqægo, ezoqa tengiæzo, oskiá
ndøgo, ndego bugukhokhof matev-qase qeiviav qagoam.
Yaq teqa unimanqatin matev mokho-te, ndego manqei-
qape ezoqam, āv genezømás nqægo: Tiqa manqa-zapazapa
khàpumu-khouwév. Geté ndego ekezan, Mbumbukiam
ndaføyamba-qape me:veó, teqa unimanqatin matev zapaya.

11:1 11:1 2 Ko 5:7 **11:3** 11:3 Gen 1:1; Psa 33:6; Zion 1:3 **11:4** 11:4 Gen 4:3-10
11:5 11:5 Gen 5:21-24 **11:7** 11:7 Gen 6:13–7:1

Eibleem neka Sœla, Mbumbukiam gi-unimanqatintam

8 Áv khanégo, Eibleem Mbumbukiam-qa manqa o-mba
gembøendap, gembo-akha, yaq ekeza manqei vō-ivav, man-
qei vini sasa ndøwav, ma Mbumbukiam manqa mbusa
gembøeve, temøndap? Zapa nqánek: Ndego Mbumbukiam
gè-unimanqatín, oskiá ndøgo, ndego otevateav qagoam, ma
te:ma. 9 Ndego Mbumbukiam sège-unimanqatintám, neka
manqei vini-ak namba vōe-yagam, ta manqei-te ndøgo,
Mbumbukiam manqa mbusa gembøeve, tembo-etoam. Yaq
ndego palai khoev mbá gene-yageapám. Até yo neka zeo,
Aezek neka Zekop, ndigu Mbumbukiam-qa manqa mbusa
kopo gindapem, palai khoév gini-yageapám. 10 Eibleem taon
kandambaqape-qa mbøe-kewagám, ta taon ndøgo, miavmiav
bazaføgakh-us ndøgo, ndøgo Mbumbukiam ekezan gepøoa
neka vōkhakheinam.
11 Yaq áv khanégo, Eibleem zas namba, Sæla, nakhasam
gezøqan, oskiā ndøgo, gumu-lawaqape-ev neka tegu zas
sog vōgoam? Zapa nqánek: Ndego gè-unimanqatín.
Ndego mǿndø-unimanqatín, av nqægo, Mbumbukiam matev
ndǿmatanám, av manqa mbusa ge:ve. 12 Ta khøuwa-te ndøgo,
ngenek ezoqam, andē løvøte yaq-te, mǿndømø-itán. Geté
ndego ezoqa kopo, zi kopoav-qapé gimbo-fakhaz. Andé
ndukú, khaiya-te nqo:go, neka andé ndivínd, ndøgeg-te ndigu.
Kopømba mbaín, toqo-gevebam.
13 Nginik ezoqa ate ngi:gu, Mbumbukiam oskia ndø-
unimanqatintám, até vømō-pakhaez. Ndigu ekezan, matev
upøgipøteáv, Mbumbukiam manqa mbusa gezømbeve. Ndigu
ta matev ndøgo, andé qámbá qiqeivam. Ndigu mǿndæzøtéz,
vaev-te ndǿmø-fakhanám, neka ndigu khanakhanákh, taqa
yaq-te. Ndigu manqat mǿndø-vøndøzumám, av nqægo,
nqanek manqei-qape-te, ndigu mo-manqei-aním mbá. Geté
ndigu andé okha mba me me:geavún. 14 Gekha ezoqām
ndigu, manqat av ndi:manqate, ndigu āv gini-nømendím
nqǽgo: Ndigu manqei-qa, zua ndøvawét, ma ti:yagat.
15 Nigi atanakha-zapazapa-za, amba ta manqei-qa yaq-
te ti:manqatei:n, ma gi:geavun, yaq ndigu ambá kopømbá,
nango tivesezi:n. 16 Geté ndigu manqei mbomambaqape-
qa mbøe-esupám. Ndøgo yan-té qano:gó. Ta manqei ndøgo,
ùnime:-løvú, nqanek manqei-qape. Yaq nakémbá, ndigu
Mbumbukiam, “nigi Mbumbukiam” gimbo-akhaemam,
ndego mivi mbaín, taqa yaq-te. Zapa ndǿgo, ndego yan-te
nqo:go, taon mbomambaqape zøkhakheinám.

11:8 11:8 Gen 12:1-5 **11:9** 11:9 Gen 35:12 **11:11** 11:11 Gen 18:11-14; 21:2; Lom 4:19 **11:12** 11:12 Gen 15:5; 22:17 **11:13** 11:13 Gen 23:4; 1 Chr 29:15; Psa 39:12; 1 Pita 2:11

17 Mbumbukiam Eibleem khamasim-te geve, yaq ndego
ekeza yo kopo, Aezek, amba telavawɨn, etoam matev
vōgonɨn, ndego sège-unimanqatín, av nqægo: Mbumbukiam
kopømbaqapé, tege yo segé-khandíːv, teqa yaq-te manqa
mbusa geve. 18 Teqa yaq-te, Mbumbukiam āv gembøe-
eín nqǽgo, "Qogi qazi, Aezek mokho-té ginøqá-fakház."
19 Eibleem āv gene-matøvém nqǽgo: Yo tembonanim, ság,
Mbumbukiam kopømbaqapé, løvøte-te nqawa segé-khandíːv.
Yaq unimanqatín. Tege yo, andé løvøte-te mé gemøndæ-
khandíːv.

Aezek neka Zekop neka Zosef, Mbumbukiam gi-unimanqatintam

20 Yaq áv khanégo, Aezek tegi nakhei angana menas,
Zekop neka Isao, zenda gezømbove, neka megemege-qa yaq-
te, Mbumbukiam-qa manqat vøzō-vevezam? Zapa nqánek:
Ndego gè-unimanqatín.
21 Yaq áv khanégo, Zekop Zosef-gi nakhei angana menas
zenda gezømbove, tiqa yaq-te Mbumbukiam-te vōguligulim,
ndego løvøte yaq-te gemø-itan. Zapa nqánek: Ndego gè-
unimanqatín. Tatuág genø-tøpafám, neka Mbumbukiam-qa
iz vō-eqatat.
22 Yaq áv khanégo, Zosef løvøte gekhatoat, ndego Izlael
ezoqam-qa yaq-te ge-ein, ndigu Izip manqei-te tifakhaz,
yaq ndego manqa vøzō-løvua, av nqægo, "Noqa bazag vø-
upatét, manqei tozo-ivøvem?" Ndego nqanek manqat tene-
eín ndǿgo: Ndego gè-unimanqatín, Mbumbukiam matev
ndǿgó, av manqa mbusa geːve.

Mozes Mbumbukiam ge-unimanqatintam

23 Yaq áv khanégo, Mozes geqan, yaq tegi evøndipakha
løvøyak misika gikhonøwem? Zapa nqánek: Ndigu gè-
unimanqatiním. Ndigu mǿndø-qeivím, ndego opønakam mbo-
mambaqapé. Yaq ndigu møe goneáv. Kawa ezoqam-qa
manqat sège-ogím, ndego ge-ein av nqægo, nakhei angana
ndakin ngiqanet, yà bezitøgē.
24 Yaq áv khanégo, ndego Mozes gumu-khouwev, poeveav
qagoam, ezoqa ndego Felo-gu yu-ge yo tivewem, ndego Izip
ezoqam-ge kawa? Zapa nqánek: Ndego gè-unimanqatín.
25 Ndego poev tømbogoám ndǿgo: Mbumbukiam-gi ezoqa
namba, potonam matev sugumú-ndapét, ambá ndǿgo,
Izip ezoqa namba, khøuwa khapelavøqasi-te, manqa-zapa
matanam-te sa tuzumbu-gøupat. 26 Ndego āv gene-matøvém
nqǽgo: Ngenøgim matev tendap, av Keliso geːndap, ndøgo

11:17 11:17-18 Gen 21:12; 22:1-14 **11:19** 11:19 Lom 4:17 **11:20** 11:20 Gen 27:27-29, 39-40 **11:21** 11:21 Gen 47:31–48:20 **11:22** 11:22 Gen 50:24-25; Exo 13:19 **11:23** 11:23 Exo 1:22; 2:2

qanimáv, ambá ndōgo, Izip ezoqam-qa gigiap kopoav-qape
tømbo-gøupat. Zapa ndøgo, ndego Mbumbukiam-qa yaq-fia-
qa mbovawát.
27 Yaq áv khanégo, Mozes Izip manqei ge-ivav neka Izip
kawa ezoqam-qa qaqa møe goneav vōgoam? Zapa nqánek:
Ndego gè-unimanqatín. Ndego bazaføgakh-us ndøyám. Zapa
ndøgo, ndego Mbumbukiam-te, ndego ezoqa ometupav
ndego, āv tenetawám, av ndego amba te-ometin.
28 Yaq áv khanégo, Mozes Zu ezoqam manqa gezø-løvua,
Pasova lou loge matev tigonem neka søvakha gigiap-qa kouk
mboqog-te vō:giam. Zapa nqánek: Ndego gè-unimanqatín.
Soqaín ndøgo, ndego enzol ezoqam, ezoqa ndengiæzoat,
tigi nakhei angana bugukhokhof giqanat, pakhapakha tezø-
khaneam.

Ezoqa vinivinimba nøme, Mbumbukiam gi-unimanqatintam

29 Áv khanégo, Izlael ezoqam, Ndaola Køkouk-te gitanqa,
kopømba ande av manqei pap-te toqotema. Zapa
nqánek: Ndigu gè-unimanqatiním. Geté yaq Izip ezoqam
gi:khamasem, ndigu gègeoním, vōpakhaez.
30 Yaq áv khanégo, Zeliko taon-qa uta qanqoe? Zapa
nqánek: Izlael ezoqam, Mbumbukiam-qa manqat
gè-unimanqatiním, neka Zeliko taon khøuwa seven
vōkhøogumam, taon-qa uta vōnqoe.
31 Yaq áv khanégo, ndugu mambe sævam, Leiab, bøibøi
ezoqa khoev guzø-ein, sambi-us, neka Zeliko ezoqa nøme
namba nanimateav vōgoam, ndigu Mbumbukiam-qa man-
qat giqavotøvem? Zapa nqánek: Ndugu gè-unimanqatín.
32 Ezoqa nøme ndígú, ezoqam av ngi:gu. Kopoáv. Geté
no khøuwa khàpe nømbe-elavøqasi-íz, Gideon neka Balak
neka Samson neka Zefta neka Deivid neka Samuel neka
Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, tiqa emanqat
tæzømbe-vototupit. 33 Nøme ndigu, bawan nøme namba,
nakhag-te ginøfeapam, tiqa unimanqatin matev mokho-te,
gèpitáz. Neka nøme ndigu, ezoqa nøme matev eqeieqei-
té ginøzø-nøzøgimám, neka nøme ndigu, matev ndøgo, av
Mbumbukiam manqa mbusa gizømbe-aumam, vō-upøgimam.
Ezoqa nøme ndigu, layon manqa-nqa zøtokemám. Yaq ndigu
foqobumáv, vøe-pakhaēz. 34 Neka nøme ndigu, gøinam tatas-
te gigoam, ndøgo ngiæzoateáv. Neka nøme ndigu, nakhag-
te gigoam, yaq-ak-gi nakhag kaiya, ndigu zitøgemáv. Nøme
ndigu, bazaføgakh mbaín. Geté Mbumbukiam bazaføgakh

11:28 11:28 Exo 12:21-30 **11:29** 11:29 Exo 14:21-31 **11:30** 11:30 Josh 6:12-21 **11:31** 11:31 Josh 2:1-21; 6:21-25; Zems 2:25 **11:32** 11:32 Judg 6:11–8:32; 4:6–5:31; 13:2–16:31; 11:1–12:7; 1 Sam 1:1–1 King 2:11 **11:33** 11:33 Dan 6:1-2 **11:34** 11:34 Dan 3:23-27

zø-etoám. Nøme ndigu, nakhag-te anøzi ndøgoám, neka
bawan nøme-gi nakhag ezoqam vōngeasumam. 35 Sakhei
nøme ndigu, Mbumbukiam gi-unimanqatintam, ekeza ezo-
qam gizø-pakhaetam, nango mǿndøzø-khandí:z.
Ezoqa nøme ndigu, gi-unimanqatintam, nqosøgeap
gizø-etoumam, ndigu sège-upøgimám, vōpakhaez. Ndigu
Mbumbukiam naopøteáv, yaq sègezøták. Zapa ndǿgo, ndigu
āv gini-matavupám nqǽgo: Tipakhaez, ndigu gékhandí:z,
neka yage mbomambaqape nøme mba vømóndapēm.
36 Ezoqa nøme ndigu, gèngenøzotám neka vōfebumam.
Neka nøme ndigu, auli sén gini-løvønøvemám, ndimbula-
te vōnqeisumam. 37 Nøme ndigu, nandí gini-poubám,
vōpakhaez. Nøme ndigu, gèqaqabám. Neka nøme ndigu,
nakhag kaiyá gini-zitagám. Nøme ndigu, ndabua eqeieqei
mbaín. Ndigu sip o naningus ngusum mba ndø-usupám.
Nøme ndigu zenda-zenda mbá neka yage soqaín segendapát,
ezoqa matev soqøsoqa vøzō-matønumam. 38 Nøme ndigu,
khoev mbaín. Leg-av manqei neka manqei pǿpotap-té sege-
okhoám, nandi nqa o manqei ozap-te vōyageapam. Ezoqa
nøme, nqanek manqei-qape-te ngiyage, ndigu eqeieqeí mbá,
ezoqa av ngi:gu, ti namba ti:yagat.
39 Nginik ezoqa ate ngi:gu, Mbumbukiam gi-
unimanqatintam, ndego eqeieqei me:zæbám. Geté ndigu
ekezan, matev ndapeáv, av Mbumbukiam manqa mbusa
ge:ve. 40 Zapa ndǿgo, matev ndøgo, Mbumbukiam ni nonqo
gepøoa, ndøgo ùnime:-løvú, av bugukhokhof qægoam. Yaq
nakémbá, ndigu ni namba, khæ zí-ndaføyamba-én.

12

Ni Yesu mba bizimbo-mataváp, viniv tøni-fakhanumat

1 Nginik ezoqa ate ndi:gu, ni andé ozoz me me:khøogønát,
neka unimanqatin matev-qa yaq-te ngī:nǿmēndīm. Yaq
nakémbá, matev ate ndægo é-bizi-vingitáv, ndøgo ni
unimanqatin-te nqatokonat, neka manqa-zapazapa ate
ndægo, ndøgo ni nakhamas-te ande ka me ndizi:-ndapem.
Yaq fifingiap-te, niqa megemege-te nqo:go, sizí-bøitít. Ni
bizimø̄-vøū̆n. 2 Niqa bøi, Yesu-te mbá qabenø-føgakhát. Ndego
niqa unimanqatin matev-qá zapá. Te mokho-te, ni iziz
sizimø̄-khanøzém. Tae mutui-te gitøkewem, ndego nqosøgeap
sège-eqá, neka até mivi matév-a, gimbo-etøomem, vōndap.
Zapa ndǿgo, ndego é-mǿndæ-otév, vaev-te, Mbumbukiam
khanakhanakh mbó-etoám. Yaq ndego Mbumbukiam-qa
nakeamo zenda-te vømōqom.

11:35 11:35 1 King 17:17-24; 2 King 4:25-37 **11:36** 11:36 1 King 22:26-27; Jer 20:2; 37:15; 38:6 **11:37** 11:37 2 Chr 24:21 **12:1** 12:1 1 Ko 9:24-25

3 Zo Yesu mbomataváp. Manqa-zapa-us ezoqam, mivi
gimbo-etoumat neka matev soqøsoqa vømbō-matønumat,
ndego sègendáp. Yaq nakémbá, zo baza bezø̀põs neka
mø̀vøũz.

Viniv tøni-fakhanumat, ndøgo Mbumbukiam ni gè:guguná

4 Zoqa nøfe-te, manqa-zapa namba, zoqa kouk waeveáv,
vozō-pakhaez. 5 Geté zo mbøni zøvaév. Gê, zo Mbumbukiam-
qa manqat gezømbó-navøem, ndego zo ndezø-manqate, zo tegi
nakheis ndozogo, av nqægo?
"Noge yo, qo Evezøza-qa guguna manqat betaqambo-qàsī́:v.
Neka ndø̀vøũq, ndego qo teqaponqom.
6 Zapa ndǿgo, ezoqa ndigu, Evezøza kuku ndømbogo ti-te,
ndigu gèguguzá, neka yaq-fia nqosøgeap zø-etoamī́n,
ndigu ekeza nakheis ndezæza."
7 Yaq nakémbá, viniv matev tøzø-fakhanumat, zo sège-
eqatét. Zapa ndǿgo, ta matev mokho-te ndøgo, Mbum-
bukiam zo gèguguzá. Ndøgo zo āv qane-zømesím nqǽgo: Zo
Mbumbukiam-gí nakheís. Gê, nakheis tígu, eve gugubumav
ndigu? Mbaín. 8 Zo zøve guguzaeav tøgoat, av nakheis
nøme nde:guguza, yaq zo uni ekeza nakheis-ín mbá. Zo
andé mambe nakheís. 9 Nigi manqei-qape tat-za, ni mø̀ndø-
gugumbumám, yaq ni vizizø̄-vizupam. Yaq nakémbá, nigi Tat,
ndego yan-te ngo:go, ni teqa mokho-te, nøme mba bizu:gú.
Av tizi:gonem, ni khandi zíndapém. 10 Nigi manqei-qape tat-
za, ni āv tini-gugumbumám, av ekezan eqeieqei gi:vewam.
Khøuwa andé khapémbá. Geté Mbumbukiam mø̀ndæ-otév,
gekha matev eqeieqei, ni-te. Ndego ni ngeguguna, ni tøke-
qa nigú. Yaq ni ndaføyamba tàbizi:gú, av ekezan nde:go.
11 Ezoqa teguguq, ta khøuwa-te ndøgo, qo khanakhanakh
mbaín. Ndøgo mbøni nqosøgeap-ús. Geté vaev-te, ndigu
mokho zǿfakhán, guguna manqat gindapem. Tiqa yage
sambi-ús neka ndaføyamba-qapé segégoát.

Ni bazaføgakh bizi-asazét, Klisten matev-te

12 Yaq nakémbá, zo pingi qazø-wauwauam, neka manazap
vøzø̄-soqøsoqoam, zo bazaføgakh nango, vø̀-asáz. 13 Neka ndø-
onìmī́t. Geté ndaføyambá sege-apét. Soqaín ndøgo, gømig
ndigu, gizø-wauwau-ezam, ate nonqo tizømbe-qambunim. Geté
nqawa bèzø-eqeieqei-éz.
14 Zo bazaføgakh ndø-asazét. Ezoqa ewaqape namba,
sambi matev-té qayagé, neka āv tøneyagé, av Mbumbukiam
ndømbøe-poev. Zapa ndǿgo, gekha ezoqām ndego, av nqægo
yageav tøgoat, ndego Evezøza gé-ometák. 15 Zo aiyá qagó.

12:5 12:5-6 Prov 3:11-12; Job 5:17; Veve 3:19 **12:7** 12:7 Deut 8:5 **12:11** 12:11 Zems 3:17-18 **12:12** 12:12 Isa 35:3 **12:13** 12:13 Prov 4:26

Soqaín ndøgo, Mbumbukiam-qa kuku matev zita tøzøte-
wuøem. Neka soqaín ndøgo, zo mokho-te, ande gigiap
khaqain-qape me vøefakhān-a, vøpanqavøēm, yaq zo Klisten
bawan ezoqam kopoav vøngiæzō. 16 Zo aiyá qagó. Soqaín
ndøgo, zo ezoqa nøme, mambe tøzøte-okhoat o Isao-qa tøzøte-
qeivim, ndego Mbumbukiam zita ge:wuao. Ndego Isao, yo-
khøuwá. Yaq tege eve tumu-lawaqape-evɨn, ndego ambá
zenda mbøeveín, vømbō-guligulimɨn. Geté Isao gèmbøeqasí.
Yaq ta matev ndøgo, gèwí. Eveqase mbo-etoám. Lou za-
payá gembøe-etoám. 17 Zo mȍzøte-zøtéz. Vaev-te, ndego
mȍndømbo-poé, amba eve-qa guliguli matev tendapɨn. Geté
eve, āv gembøe-eín nqǽgo, "Nakhoa mbaín, toqondap." Yaq
Isao sègevín. Ndego poev ùni mbøemát, eve-qa guliguli matev
tendapɨn. Geté nakhoa mbaín, matev nango vøe-enēnd,
ndøgo gematanam.

Ni Zayon manqei pøyat-té qazinø-fakhán, ambá ndøgo, Sainai olol-tē qazinø-fakhān

18 Zo Mbumbukiam qazøte-zøtez, zo ambá av nqǽgo, Sainai
olol-tē qazonø-fakhāz, av Izlael ezoqam gi:fakhaz, Mbum-
bukiam Mozes guguna manqat gembo-etoam. Ta olol ndøgo,
manqei-qape olól. Ta khøuwa-te ndøgo, ndigu olol wageap-us
ndøqeivím, neka bøivun vøzȍ-bøi, neka mbe vøzȍfakhan. Møe-
ús. 19 Kipi wag kandambaqape zøwagát neka manqa wag vøzȍ-
manqatat. Izlael ezoqam nqanek manqa wag giyogem, ndigu
møe kandambá. Yaq ndigu Mozes āv gimbøe-viømém nqǽgo,
"Mbumbukiam manqat kopo nøme bemanqàtȅ." 20 Zapa
ndøgo, Mbumbukiam ndigu āv gezømbe-eín nqǽgo, "Gekha
gigiāp ndøgo, olol tøkhanaz, ndøgo løvøte beqeív, oskiá ndøgo,
ezoqam o søvakha gigiap tigoat. Nandí giabiti-pouzá, løvøte
bēqeivim." Yaq ti-te ndigu, nqanek manqat khàpumu-føgákh.
21 Matev ndøgo giqeivim, olol-te qafakhan, ndigu møe kan-
dambá gigonem. Até Mozés-a, āv gene-eín nqǽgo, "No møe
kandambá. Kha sùgunumbu-wageapét."

22 Geté zo viní. Zo ambá av nqǽgo, Sainai olol-tē
qazonø-fakhāz. Geté zo Zayon manqei poyat-té qazonø-
fakház. Zo khandi Mbumbukiam-qá Zelusalem taon-té qa-
zomø-fakház, yan-te nqo:go. Zo ndøgo tozomø-fakház, ma
enzol ezoqam taosen-taosen, khanakhanakh-us ndimøvøza.
23 Zo Mbumbukiam-gi nakheis-qá møvøna-té qazomø-fakház.
Nginik ezoqam, andé Mbumbukiam-gí nakhei bugukhokhof
qaniap me me:gó, zo namba. Neka zoqa iziz, yan-té qano-
peawáp. Neka zo Mbumbukiam-té qazonø-fakház, ndego

12:16 12:16 Gen 25:29-34 **12:17** 12:17 Gen 27:30-40 **12:18** 12:18 Exo 19:16-20; Deut 4:11-12 **12:19** 12:19 Exo 20:18-21; Deut 5:22-27 **12:20** 12:20 Exo 19:12-13 **12:21** 12:21 Deut 9:19

ezoqa ewaqape-qa manqa ovøyam te-ewag. Neka zo ndøgo
tozomø-fakház, ma ndigu ezoqa mbomømboma gi:goam, ndigu
Mbumbukiam ge-ndaføyamba-ez, tigi nqova ndakin te namba
ndigu. 24 Zo Yesu-té qazonø-fakház, te mokho-te, Mbum-
bukiam ezoqa namba, poev ndakinak ge-unimanqatin. Neka
zo ndøgo tozomø-fakház, ma zo ande teqa kouk me gizømbo-
pomoyam. Ta kouk-qa manqat, Eibol-qa kouk-qa manqat,
ùnime:-løvuám. Ndøgo ambá av nqǣgo, yaq-fia tawat-qa ndø-
akhayám. Geté ndøgo ni manqa-zapazapa evøzam-qa yaq-té
qanimbi-manqaté.
25 Yaq nakémbá, zo aiyá qagó. Zo ndego ndøsanqàwẽ̄,
ndemanqate. Ndigu ezoqam, ndego gisanqawam, ndego
nqanek manqei-qape-te gegugubam, yaq-fia mòndø-
ndapém, leg-av manqei-te gipakhaetat. Yaq ni yaq-fia
nøme mba zióndapém, ni ndego zita tizi:-wuowem, ndego
yan-te ndenindo-manqate. 26 Ta khøuwa-te ndøgo, manqei
ndøkukuvøém, Mbumbukiam-qa manqa wag zapaya. Geté
ndakin khøuwa-qa yaq-te, Mbumbukiam manqa mbusa āv
genevé nqægo, “No manqei nqawá qatø-kukugím. Geté
manqei-qape mbá mbá. Até yán-a, søtumú-kukugím.”
27 Mbumbukiam ge-ein av nqægo, ndego manqei nqawa
tekukugim, taqa manqa mokho nqánek: Gigiap ate nqægo,
ndego gekhakheinam, segé-kukugím, vømø-soqøsoqoām.
Ndego tenégó ndøgo: Yaq vaev gigiap sa ndøgo tøgoát, ndøgo
kukuvøem kopømba mbaín tøgoat.
28 Ni Mbumbukiam-qá megeat matev-té qazinø-ón. Yaq
ndøgo kopømba mbaín, tøkukuvøem, vøsoqā. Yaq nakémbá. Ni
ike manqat zimbó-manqatát, neka teqa iz vizí-eqatāt. Vizap-
ús neka møe-ús. Yaq ndego khanakhanakh betēndap. 29 Ni yà
bizimbo-mataváp. Nigi Mbumbukiam andé gøina wageap me
me:gó. Gigiap ate nqægo, segé-sonqotáv.

13

Klisten yage eqeieqei-qa yaq-te

1 Zo yaqyaq-a, kuku matev até bezøgó. Zapa ndøgo,
zo Keliso mokho-te, evenáp. 2 Ezoqa nøme khoev so-
zozø-manqatát. Zo bezømbo-qàsĩ:v. Ezoqa nøme ndigu,
matev av gi:matønumam ndægo, ndigu khoev, enzol ezo-
qam zømanqatám. Geté ndigu ekezan zøtezateáv. 3 Ezoqam
ndigu, Keliso zapaya, ndimbula-te ndu:-nqeitøzat, zo manqa
matev bezømbo-nàvøẽ̄m. Geté zo ndigu āv qazozømbé-tøké,
av zo zøkezan, amba ndimbula-te tøzøte-gonɨn. Neka ezo-
qam ndigu, tiqa unimanqatin matev zapaya, nqosøgeap

12:24 12:24 Iblu 8:6; Gen 4:10 **12:25** 12:25 Iblu 2:1-3; 10:26-29 **12:26** 12:26 Hag 2:6 **12:29** 12:29 Deut 4:24; 9:3 **13:2** 13:2 Lom 12:13; Gen 18:1-8; 19:1-3

ndi-upøgim, āv qazozømbé-tøké, av zo zøkeza kha-te, amba
nqosøgeap tozombo-yogeɨn.
4 Nøkenøkem matev, zo ezoqa ewaqape, gèmbovizáp. Zo
yaqyaq-a, ùnime:-unimanqatinát. Ezoqa vini-te, khokho
ndø-òkhő. Mbumbukiam yaq-fia ndȍtá, ti-te ndigu, mambe
ndi:-okho neka nøkenøkem matev ndingi:wat.
5 Zo moni-te poev khapé bezømbe-òkhő. Geté zo āv qane-
mataváp, "Gigiap ság, nqanigu." Zapa ndøgo, Mbumbukiam
āv gene-eín nqægo, "No nóqøuvaqák. Neka qo genømbó-
navøemák." 6 Yaq nakémbá, ni kha føgakh-mbá, neka ni āv
qazi:-manqaté nqægo,
"Noge tøke ezoqam, Evezøzá.
No møe nógoák.
Gê, ezoqa gekhā nømatanām?"

Yesu Keliso enendatáv

7 Zogi megetapak, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat
gi:zømesimam, zozǿ-matavupát, ndigu atema vaev-te, ande āv
kinɨyagam. Zo Mbumbukiam āv tøne-unimanqatinát. 8 Yesu
Keliso enendatáv. Ndego até kopó, nømøkhaiyā, neka nqægō
neka megemege-te ndo:go, miavmiav.
9 Ezoqa ndigu, tiqa khokho nømendim matev vinivinimba
mokho-te, zo nakhoa vini-te itubam-qa ndizøgo, zøtàkē.
Ezoqam-qa Klisten matev, Mbumbukiam-qá kuku matév
qabezømbe-føgákh. Qanimav av nqægo. Ambá ndøgo, lou loge
khafeap matev ndimbopaev. Matev av nqægo, ezoqa gezǿ-
tøkeák.

Etoam matev eqeieqei-qa yaq-te, av Mbumbukiam ndømbøe-poev

10 Ni Klisten ezoqam, ni andé søvakha gigiap løvusam nonqo
me nimbigú. Geté ndigu ezoqam, ndigu søvakha løvusam sasae
zua ndigu, av Mozes-qa guguna manqat ndæmanqate, ndigu
kopømba mbaín, nqanek søvakha tilog.* 11 Mbumbukiam-
ge iziz ezoqa kandambaqape, ndego kouwat uni khafeap-
qape mokho-te, søvakha gigiap-qa kouk mba ndø-upøgimatún,
ezoqam-qa manqa-zapazapa zapaya. Geté søvakha ndøgo,
manqei viní gimø-taemín, vømō-pakhakh-ɨn. Bavokhó, ambá
ndøgo, ma ezoqa ndi:sokhoe. 12 Yesu-qa yaq-te, até kopó. Até
ndegó-a, taon bavokhó gemønaním. Yaq teqa kouk, ezoqa

13:4 13:4 Ef 5:5 **13:5** 13:5 Deut 31:6, 8; Josh 1:5 **13:6** 13:6 Psa 118:6 **13:7** 13:7 1 Ko 4:16 **13:9** 13:9 Lom 14:17 * **13:10** 13:10 Nqanek yaya etæ manqát. Niqa søvakha gigiap løvusam nonqo, Yesu-qá tae mutuí, ndøgo niqa manqa-zapazapa evøzam nonqo genanim. Geté ezoqam ndigu, Yesu unimanqatinteav ndigu, neka tiqa manqa-zapazapa evøzam-qa yaq-te, søvakha løvusam sasae-te zua ndo:taza, av Mozes-qa guguna manqat ndæmanqate, ndigu Yesu-qa matev kopømba mbaín, tøzøtøke. **13:11** 13:11 Lev 16:27 **13:12** 13:12 Zion 19:17

bemē-Mbumbukiam-gi-iz. 13 Yaq nakémbá, ni andé taon
bavokhó qabizinø-niáv, neka Yesu namba, mivi āv qazimí-
ndapém, av ndego mivi ge:ndap. 14 Zapa ndøgo, nqanek
manqei-qape-te, ni taon mbaín, oskia tøgoat. Geté ni ta taon
ndøgo tizimbo-vawét, megemege-te ndo:go, tøgeav. 15 Yaq
nakémbá, ni Yesu mokho-te, Mbumbukiam-qa iz, oskia bizi-
eqawát. Ndøgo andé niqá søvakha løvusam matév, te-te. Yaq
ta etoam matev mokho-te, ni āv qazi:-unimanqatintét nqægo:
Yesu nigí Evezøzá. 16 Zo matev eqeieqei matanam neka tøkeam
matev, yaqyaq-a, bezømbo-nàvøẽm. Matev av nqægo, andé
Mbumbukiam-te etoam matév. Yaq ndego gèmbøe-khaneát.

Megetapak-qa manqat, o-mba bizio-ndapé

17 Zogi megetapak-qa manqat, o-mba mo:ndapé neka
matev āv tønegó, av ndigu ndizømbe-manqate. Ndigu zo
gèzø-keogé. Yaq vaev-te, ndigu manqa bèmø-ovøemém,
Mbumbukiam-te, tiqa sasae-qa yaq-te, zo mokho-te ngigut.
Zo tiqa manqat o-mba tozoto-ndapat, yaq ndigu nqanek sasae
khanakhanakh-us ndøgót. Geté zo goneav tozogoat, yaq
ndigu sasae mbøni nqosøgeap-us ndøgót. Yaq ndøgo ambá
soqaín zo-te.

18 Zo ni gĩnindu-guligulím. Ni āv qati-unimanqatinát
nqægo: Ni manqa-zapa mbaín, niqa mbøni-te nqøugu. Geté
ni khøuwa kopoav, matev qanimav matanam-qa nimbogó.
19 No zo guligulim-qa, nøme mba nqánek qazømbegó: No
Mbumbukiam nakhamas-te, nango tèabetønde-khofotán zo-
te.

Guliguli manqat, Klisten ezoqam-qa yaq-te

20 No āv qate-guligulím nqægo: Mbumbukiam, ndego ni
sambi ndini-etoam neka nigi Evezøza Yesu løvøte-te gendo-
khandi:v, ndego ni ande sip keoge ezoqa kandambaqape me
ndinimbi-keoge, neka teqa kouk mokho-te, ezoqa namba
poev ndakinak ge-unimanqatin, ndøgo miavmiav ndøgo,
21 ndego Mbumbukiam, zo yà bezøtøkeé. Yaq zo kopømbaqapé,
matev eqeieqei ate ndægo zómatønumát, av ndego poev
ndømbøego. Yesu Keliso mokho-te, Mbumbukiam ni mokho-
te matev ate ndægo bematanám, av ndego ndømbøe-khaneat.
Keliso-qa iz, miavmiav, bèto-eqawát.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín!

Vaev manqat

13:13 13:13 Iblu 12:2 **13:14** 13:14 Iblu 11:10, 16; 12:22 **13:15** 13:15 Psa 50:14, 23 **13:16** 13:16 Filip 4:18 **13:17** 13:17 1 Tes 5:12 **13:18** 13:18 Kel 24:16; 2 Ko 1:12 **13:20** 13:20 Jer 32:40; Ezek 37:26; 1 Pita 2:25

22 Nøfuap! No nqazø̀-pouwe. Zo nqanek zita tøpøzu man-
qat, vǿndapém. Nqanek pepa, no zo qazø-peaumavun, seke-
qapé mbá. 23 Zo vǿezøtéz: Nigi nøfu Timoti, ndimbula mokho-
te gu:goam, mǿndø-fakhán. Ndego nakhamas mba tendowav,
yaq no te namba nøtøndé-náv, zo vǿezømēt.
24 Niqa khaiya mboma manqat zomøzø̀-eín, zogi
megetapak neka Mbumbukiam-gi ezoqa ewaqape ate
nandi:gu. Nginik Itali manqei-ak, khaiya mboma manqat
ndøkhofotaváv, zo-te.
25 Mbumbukiam-qa kuku matev, ndǿgoát zo-te, zo ate
ndøzøte:go.

Zems
Zems-qa pepa

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Zems ndøpeawám. Ngenek Yesu-gé eveqasé. Ndego Zelusalem Klisten bawan ezoqam-gé megeat ezoqam ndøgoám. Ndego nqanek pepa ti-te ndígu tenø-peawám, Zu Klisten ezoqam, manqei vinivinimba-te gipanqanim neka ndøgo vøyageapam.

Teqa pepa mokho-te, Zems ezoqa āv gene-guguzá nqægo: Ndigu matev eqeieqei-té giabe-yagé, neka tiqa unimanqatin matev, kopømba mbaín, manqat mba tøgoat, geté matev matanam-us begó.

1 No Zéms, nqanek pepa nqæpeaomit. No Mbumbukiam neka Evezøza Yesu Keliso, tigí sasae ezoqám.

Nqanek pepa zo-té qatø-peaomít, zo Izlael khagua bawan tuelv ezoqam, manqei vinivinimba qazo-panqanim.

Khaiya mbomá, zo-te.

Khamasim matev tøni-fakhanam, yaq niqa unimanqatin matev ginimbi-khouwév

2 Nøfuap! Zo khamasim matev vinivinimba tøzø-fakhanam, zo khanakhanakh mba bezø-asøtøvé. 3 Zapa ndøgo, zo mòzøte-zøtéz, matev vinivinimba, zoqa unimanqatin matev tækhamasimit, yaq bazaføgakh-us waniap matev zømbé-fakhán. 4 Yaq ta bazaføgakh-us waniap matev ndøgo, até bezøgó, atema vaev-te. Yaq zo uni zøtéfisám neka matev eqeieqei matanam-te zówafezák.

5 Geté zo mokho-te, ezoqa nøme matavap loloakh mbain tøgoat, ndego Mbumbukiam-té geabenøviám. Ndego gèmbøe-khaneát, ezoqa ewaqape matev mbomømboma tezø-etoam. Ndego geqá-ponqomák, toqombo-viam, geté matavap loloakh segeqá-etoám. 6 Geté gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam temboviam, ndego ùni bete-unimanqatín. Betonàkē. Zapa ndógo, ezoqam ndego, ndo:nake, ndego andé ndaola khamøe me me:-asøtavé. Khamøe tøndo-fegimat, tøvumøet, segé-khaonimát. Kopømba mbaín, ndaføyamba te-itan. 7 Ezoqam av nge:go, bematàvăp, av nqægo, Evezøza-te matev eqeieqei kopo ndondāp. 8 Ezoqam av ngenek nge:go, matavap menas-té geyá. Teqa yage-te ate ndægo, ndego bazaføgakh-us géyayák.

1:1 1:1 Met 13:55; Gal 1:19; Kel 15:13; 1 Pita 1:1 **1:2** 1:2 Lom 5:3-5 **1:3** 1:3 1 Pita 1:7 **1:5** 1:5 Prov 2:3-6

Gigiap-av ezoqam neka gigiap kopoav ezoqam-qa yaq-te

9 Klisten ezoqam ndego, gigiap-av neka iz mbain ndego,
ndego khanakhanakh mbá geabetegó. Zapa ndøgo, Mbum-
bukiam iz kandambaqape mbo-etoám. 10 Geté gigiap kopoav
ezoqam, āv geabete-mataváp: Mbumbukiam-qa bøi-te, teqa
gigiap kopoav, gigiap-qapé mbá. Teqa gigiap andé flawas me
mé:khataeztét, vǿ-o:āz. 11 Ni mĭzi:nøtén. Khøuwa bazaføgakh-
us tesasev, yaq gagayag gétá, flawas manqei-te vǿ-o:āz. Yaq
tiqa bugug mbomømboma segé-soqá. Yaq até gigiap kopoav
ezoqám-a, ndego bazaføgakh-us ndesasaeat, segemǿ-navøém.

Mbumbukiam-te, matev mbomømboma mba ndo-okhó

12 Ezoqam khanakhanakh mbá geabetegó, ndego
bazaføgakh-us teyat, khamasim matev tømbo-fakhanumat.
Ndego bazaføgakh-us teyat, yaq-fia khandi miavmiav
ndøndáp. Ta khandi miavmiav-qa yaq-te, Mbumbukiam
manqa mbusa, āv genevé nqǽgo: Ezoqa ndígu tíndapém,
te-te kuku ndøzøgo.
13 Ezoqam ndego, manqa-zapa tækhamas, ndego
bemanqàtẽ, av nqægo, nqanek khamasim matev
Mbumbukiam-tē qando-okhō. Zapa ndøgo, manqa-zapa,
kopømba mbaín, Mbumbukiam khamasim-te tøve, neka até
Mbumbukiam ekezán-a, ndego ezoqa khamasim-te abumáv,
manqa-zapa-te ti-o:az. 14 Geté ezoqa ewaqape, ekeza kha-qá
poev ndø-abumatún, khamasim matev-te. Ndøgo tø-itubín
neka vǿtakhasɨn. 15 Yaq ndigu, kha, poev matev soqøsoqa-te,
sa tinqonqotavat, yaq manqa-zapazapa zǿfakhanát. Ndøgo
andé poev matev soqøsoqa-gí nakheís. Yaq manqa-zapazapa
qakhouwevɨn, løvøte ndøfakhanín.
16 Nøfuap mbomømboma! Zo ezoqa betùbǽm. 17 Yan-te
nqo:go, matev mbomømboma neka ndaføya-ndaføya mba ndo-
okhó. Mbumbukiam-té qando-visín, ndego yan-qa waev
vinivinimba gekhakheinam. Ta waev ndøgo, sège-enendát,
vǿ-khouiat, neka nango vǿkhayat. Geté Mbumbukiam
gé-enendák. 18 Mbumbukiam āv qambøe-pøovám nqǽgo:
Ni teqa unimanqatin manqat mokho-te, khandi ndakinak
zíndapém. Tene-matanám ndógo: Ni gigiap ate nqægo
mokho-te, ndego gekhakheinam, tegi bizigú. Ate av-té, gigiap
ndøgo, toqope:tat, bugukhokhof gigiap teqa ndøgo.

Mbumbukiam-qa Manqat vǿmbopáev, sa ndøyògé

19 Nogi nøfuap mbomømboma! Zo vǿezøtéz. Ezoqa ewaqape,
nakhamas-te, manqa yoge matev bezøgó. Geté manqa
manqate-te neka qaqa-te, aiyáv qabezøgó. 20 Zapa ndógo,
ezoqam qaqa tegoat, ndego kopømba mbaín, matev tegoat,

1:10 1:10 Isa 40:6-7 **1:18** 1:18 Zion 1:13 **1:20** 1:20 Eccl 7:9

av Mbumbukiam ndømbøe-poev. 21 Yaq nakémbá, matev
soqøsoqa ate ndægo neka manqa-zapazapa ndøgo, zo mokho-
te sekemba ndøugu, vò-ivøvém. Zo Mbumbukiam-qá mokho-
té qanu:gú neka teqa manqat vō-upøgim, ndego zo mokho-te,
ande avøe gigiap me, ge-ogeakh. Teqa manqat kopømbaqapé,
zo segé-khandí:z.

22 Mbumbukiam-qa Manqat, o-mba mbøendapé. Sa
ndøyògē. Zo sa tozo-ewagat, zøkeza kha zombøé-khavozumít.
23 Gekha ezoqām ndego, manqat sa te-ewagat, gete paeveav
vøgoāt, ndego kopømba ande av ndé:go, ekeza bugug glas-
te geqeiv. 24 Geté nqawa gewav, bugug ndøgo geqeiv,
nakhamas-té qambøe-navøém. 25 Geté gekha ezoqām
ndego, Mbumbukiam-qa guguna manqat ndaføyamba-qape
mokho-te ndu:qeivi, ndøgo ezoqa nqa-nqovotøzat, neka ta
guguna manqat mokho-te, oskia teyagat, neka manqa matev
navøepøteav vøgoāt, gete tembopavat, ndego khanakhanakh
ndøgoát. Gekha matēv ndøgo, tematønumat, Mbumbukiam
gembó-tøkeát.

26 Gekha ezoqām ndego, ekeza kha Klisten ezoqam
nde:vewe, gete ekeza tou keoge eqeieqei mbain vøgoāt,
ndego ekeza kha, gèmbøe-khavozumít. Teqa unimanqatin
matev neka guliguli matev, mokho mbaín. 27 Unimanqatin
neka guliguli matev, av Mbumbukiam, nigi Tat, eqeieqei
neka ndaføyamba-qape nde:vewe, nqánek: Loundik nakheis
neka ngængæm, tiqa potonam matev-te, zizø-tøkeát, neka
manqei-qape-qa matev sa zimbó-takaták, manqa-zapa-te
tø-itumbat.

2

Ni ezoqa ewaqape-te, kuku binigú

1 Nøfuap! Zo Evezøza ndozo-unimanqatinat, ndego Yesu
Keliso, ndego Mbumbukiam-qa waev-te ndeyage, zo yaq-
mba ndø-òkhō. 2 Khamasim, ezoqa zoqa møvøza-te ten-
dowav, yaq ndego tendo-khakheinam, ndabua eqeieqei
vøndó-uzām neka kokosov-te gol gigiap fia kandakanda
vøndó-utāz, neka até gigiap-av ezoqám-a, vøndówāv, ndego
ndabua soqøsoqa tendo-uzam; av tægoat ndægo, yaq matev
eqeieqei ākhanégo? 3 Zo ndego ezoqam tozombo-vizumem,
ndego ndabua eqeieqei te-uzupat neka vozombó-einīm,
“Qonam nonqo qanimav-te nqanek, qonøqōm,” geté gigiap-
av ezoqam tozombo-einim, “Soqōyāt nandav,” o “Manqei-tē

1:21 1:21 Kol 3:8; 1 Pita 2:1 **1:22** 1:22 Met 7:26; Lom 2:13 **1:25** 1:25 Lom 8:2; Zems 2:12 **1:26** 1:26 Psa 141:3 **2:1** 2:1 Kel 10:34; Zems 2:9

qanøqōm, nqanek noqa zenda tokhotapak-te.” 4 Gê, av tøzøte-
gonem, eqeieqeî? Āv taoká. Zo zòqatatét, zo mokho-te. Neka
matavap soqøsoqá qazøte-gevezoát.
5 Nogi nøfuap mbomømboma! Zøtøndé-yogēm.
Mbumbukiam ndígu tevevesám, ndigu manqei-qape-qa
bøi-te gigiap-av ezoqam ndigu, yaq ndigu tiqa unimanqatin
matev mokho-te, vømō-ande-gigiap-kopoav-ezoqam-ez, neka
ndigu Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te vømó-ōz, av ndigu
manqa mbusa gezømbeve, ndigu Mbumbukiam-te kuku
ndøzøgo. 6 Geté zo, zo gigiap-av ezoqam mivi matev zozø-
etoumatún, neka khokho ezoqam ndōzōtē-zāzā. Gèmbo-
mataváp. Gekha ezoqâm, zo ndingiæzoat, neka manqa
ovøyam-te ndi-abam? Ezoqam ndígu, gigiap kopoav ezoqam.
7 Neka ezoqam ndígu, Yesu Keliso, zo tegi ndozogo, teqa iz
qanimav-qape ndingenøiwat.
8 Zo nigi Kawa ezoqam-qa guguna manqat tozombo-pavat,
av nqægo, “Ezoqa nøme-te, kuku āv tabetaqambe:gō, av
qakeza kha-te kuku ndaqambe:go,” av tøzøtegoat, zo matev
eqeieqei zómatønumát. 9 Geté zo yaq-mba tozo-okhoat,
ezoqa nøme tozozø-vizupat, neka nøme vozó-sanqabāt, zo
manqa-zapa zógoát. Yaq Mbumbukiam-qa guguna manqat,
zo khafeap møkuiam ezoqam mé:zæbát. 10 Gekha ezoqām
ndego, guguna manqat ndembopaev, gete manqat kopo ten-
qawa, ndego guguna manqat ate ndægo, sugumú-møkuiám.
11 Zapa ndøgo, Mbumbukiam, ndego ge-ein av nqægo, “Qo
nøkenøkem matev ndøngì:wā́t,” ndego até nqanek manqat
nømé-a, vō-ein, “Qo ezoqa pakhapakha zøkhanèā́m.” Yaq
nakémbá, qo nøkenøkem matev ngi:wateav toqogoat, gete
ezoqa pakhapakha toqokhana, yaq qo até moqo-khafeap-
møkuiam-ezoqam-éq.
12 Gèmbo-mataváp. Zo Mbumbukiam-qá manqa ovøyam-té
qazomøwán. Yaq ndego zo āv tené-gevezó, av teqa guguna
manqat ndæmanqate, ndøgo ni ndønqovondam. Yaq nakémbá,
zoqa matev matanam neka manqa manqate, eqeieqeí sa
bezøgó. 13 Zapa ndøgo, gekha ezoqām ndego, tanakh mbain
ndego, yaq até Mbumbukiám-a, tanakh mbaín, te-te, teqa
manqa ovøyam khøuwa-te. Geté gekha ezoqām ndego, tanakh
ndømbogo, ndego kopømbaqapé, møe gégoák, manqa ovøyam
matev-qa yaq-te.

Unimanqatin matev neka matev matanam-qa yaq-te

14 Nøfuap! Ezoqa nøme temanqatat av nqægo, “No Yesu, nò-
unimanqatināt,” gete ndego matev-qase matønumav tøgoat,

2:5 2:5 1 Ko 1:26-28 **2:8** 2:8 Met 19:19; Gal 5:14 **2:9** 2:9 Deut 1:17 **2:10** 2:10 Lev 19:37; Num 20:7-12, 24; Met 5:19 **2:11** 2:11 Exo 20:13-14; Lom 13:9 **2:12** 2:12 Gal 6:2; Zems 1:25; 1 Pita 2:16 **2:13** 2:13 Met 5:7; 18:32-35

yaq gê, gekha eqeieqei mbógo? Gê, unimanqatin matev
av nqægo, kopømbâ, tøkhandiːv? 15 Klisten ezoqa nøme, an-
ganeam ō sævam, ndabua mbain tøgoat neka lou-qa tipoton-
umat, 16 yaq qo sa toqozø-ein, av nqægo, "Eqeieqei soqōyagāt,
ndabua voqó-ūz-a, lou voqólōg," gete qo ndigu tøkeeav tøgoat,
av gigiap-qa ndiːpotonam, ndøgo áv khazømbé-tøkē? 17 Yaq
matev até kopó, qo unimanqatin matev mba taqagoat,
gete matev matanam mbaǐn, yaq qoqa unimanqatin matev,
mokho mbaín. Ndøgo andé nanimát.

18 Ezoqa nøme, āv gini-manqaté nqægo, "Ezoqa nøme
ndigu, unimanqatin matev zøgó, geté nøme ndigu, matanam
matev zøgó." Ezoqa av ndiːmanqate, no āv qazømbé-qavøiú
nqægo, "Gê, qoqa unimanqatin matev áv khatéqeǐv, qo matev
matanapøteav tøgoat? Geté noqa matev matanam mokho-
te, no āv qatéqamákh nqægo: No unimanqatin matev,
nqanôgó." 19 Toqo-unimanqatin, av nqægo, Mbumbukiam
kopo meːgō, qanimáv. Geté gèmbo-mataváp. Até nqova
soqøsoqá-ya, āv tini-unimanqatinát. Neka ndigu møe kan-
dambá te-te. Kha wageap-ús. 20 Qo kandaniap ezoqam. Gê,
qo qeiviâv, av nqægo: Matev matanam mbain tøgoat, yaq
unimanqatin matev, mokho mbaín.

21 Gê, nigi atanakha-zapa Eibleem, Mbumbukiam-qa bøi-te
áv kené-ndaføyamba-ev? Ndego teqa matev matanam mokho-
té genø-ndaføyamba-év, ndego ekeza yo Aezek, Mbumbukiam-
te etoam matev gone nonqo, lou-qase-te geve. 22 Qo āv
qoteqeiví nqægo: Teqa unimanqatin matev neka matanam
matev, kopømbá sugumu-sasaetám. Yaq matev ndøgo,
gematanam, tø-unimanqatín ndøgo: Ndego Mbumbukiam,
ùnimeː-unimanqatín. 23 Yaq av nqægo, Mbumbukiam-
qa Manqat ndøgo, ndøpeawap, mǿndø-unimanqatín, qa-
ein, "Eibleem Mbumbukiam, gè-unimanqatín. Yaq
Mbumbukiam ndego ta zapaya ndøgo, ndaføyamba-qape
meːveó." Yaq Mbumbukiam ndego zifu-zifu-qa mbo-akhá.
24 Ndøgo ni āv qani-nømendim nqægo: Ezoqa Mbumbukiam-
qa bøi-te, matev matanam mokho-té ginø-ndaføyamba-éz,
ambá av nqægo, unimanqatin-te mbā.

25 Até Leiáb-a, mambe sævam guyagam, ndugu
Mbumbukiam-qa bøi-te, matev matanam mokho-té gunø-
ndaføyamba-év, Izlael ezoqam-gi bøibøi-anim, khoev guzø-ein,
yaq nakhoa vini-te vǿkhofotaz, ndigu sasa ndøkhokhoz.

26 Khatae nqova mbain tøgoat, ndøgo nanimát. Yaq até
kopó, unimanqatin matev, matev matanapøteav tøgoat, ndøgo
nanimát.

2:15 2:15 1 Zion 3:17 **2:18** 2:18 Gal 5:6 **2:21** 2:21 Gen 22:9-12 **2:22** 2:22 Iblu 11:17-18 **2:23** 2:23 Gen 15:6; 2 Chr 20:7; Isa 41:8 **2:25** 2:25 Josh 2:1-21; Iblu 11:31

3

Tou-qa yaq-te

1 Nøfuap! Zoqa Klisten bawan mokho-te, nømendim ezo-
qam khapé me:khòuwẽz. Zapa ndøgo, zo mȍzøte-zøtéz.
Ni Mbumbukiam-qa manqa ovøyam-te ndizi-waniap, ndego
ni nømendim ezoqam unimé:-gevenó, āv tiuká, ezoqa nøme
ndigu.
2 Ni ezoqa ewaqape, zĩbusøtumatún. Geté gekha ezoqām
ndego, manqat soqa kopo einiav tøgoat, ndego mȍndømu-
ndaføyamba-év. Ezoqam av ngenek nge:go, até ekeza kha ate
ndægó-a, kopømbaqapé, tenøzøgim.
3 Hos, tuqa nøzøgim nonqo, auli gigiap-qase, manqa-
nqa-te toqombo-sokhof, yaq kopømbaqapé, tuqa kha ate
ndǽgo soqó-nøzøgím. 4 Neka nqáe! Até palai khaguá-
ya, oskiá ndøgo, kandambaqape ndøgo, neka khamøe
kandambaqape ndøsøkuzu, ndego nøzøgim ezoqam, nøzøgim
nonqo khapelavøqasé genénøzá, ma manqei ndømbøe-
pøotet. 5 Yaq matev até kopó. Tou ndøgo, gigiap-qase
khapémbá, niqa kha-te. Geté taqa matanam, kandambá
tantáv. Nqáe! Wageap khapelavøqase, kopømbá, yaq leg-
qape segéwagím. 6 Niqa tou, andé gøinám. Ndøgo gigiap
khapémbá, nikeza kha-te. Geté ndøgo manqa-zapazapa
vinivinimba ndøngazungazumatún. Kopoáv. Yaq kha ate
ndægo, manqa-zapa sugumú-tønøemét. Yaq niqa yage ate
ndægo, andé gøinam me sugumú-wageapét. Gøinam av nqægo,
gøinam manqei-té qando-okhó.
7 Gekha søvakha gigiap lozokhāk ndigu, ndiløvuvam neka
ndivisigiap neka ibøkha-te ndi-okho, ezoqa nanak zøgeagimín,
vȍvisizin. Ndøgo kopømbaqapé. 8 Geté tou ndøgo, ezoqa
kopømba mbaín, nanak tembogea, vȍvisĩz. Ndøgo manqa-
zapa-ús. Kopømba mbaín, toqo-khakhatam. Ndøgo andé
mulømula soqaqapé. Ezoqa løvøte zȍ-etoám.
9 Niqa tou, Evezøza-te neka Tat-te, ike manqat
zi:manqatatún, neka ezoqam soqain-te vizĩ:-abumatun,
ndigu Mbumbukiam ande ekeza bugug me ge:khakheinøvem.
10 Tou kopo-te, Mbumbukiam-te ike manqat ndøfakhanín
neka ezoqa soqain-te abam manqat vȍfakhan:in. Nȍfuap!
Matev av nqægo, bègȍ. 11 Gê, kea kumbutøve kopo-te,
kopømbâ, ibøkha bæbæs neka ibøkha soqain sa tumu-fakhatat?
Kopømba mbaín. 12 Nȍfuap! Neka gê, fig tae-te, oliv nanga
ndȍviam? Neka waen tae-te, fig nanga ndȍviam? Ndøgo
ùnime:-kopømba-mbaín. Yaq até kea kumbutøve-té-a, leat-us
tøgoat, kopømba mbaín, ibøkha bæbæs toqotakha.

3:6 3:6 Met 12:36-37; 15:11, 18-19 **3:8** 3:8 Lom 3:13

Matavap loloakh-qa yaq-te, Mbumbukiam-te ndøndo-okho

13 Gê, zo mokho-te, matavap loloakh neka zøtezat ezo-
qam tígu? Tigoat, yaq nandiv nqanek matev, ezoqa
ekeza yage eqeieqei neka matev eqeieqeí giabiti-zømesím.
Ekeza kha voat-ús neka matavap loloakh-ús. 14 Geté zoqa
mbøni mokho-te, ova matev tøzøgoat neka zøkeza kha mba
vozóqeivāt, yaq zo me:khambùvǎp, av nqægo, zo matavap
loloakh ezoqām. Av tøzøtegoat, zo zǿte-khavozumít neka
zoqa manqat, unimanqatín mbá. 15 Matavap loloakh av
nandægo, ambā Mbumbukiam-tē qandō-okho. Ndøgo Nqova
Mbomambaqape-qá mbá. Geté manqei-qape-qá matév.
Nqova soqaqape-té qando-okhó. 16 Ma ova matev neka
qakeza kha qeivi mba matev ndøgo, até ponqombap matev
neka manqa-zapazapa vinivinimba ate ndægó-a, ndǿgó.
17 Geté matavap loloakh, Mbumbukiam-te ndøndo-okho, āv
qanegó nqǽgo: Bugukhokhof matavap eqeieqei-ús. Yaq
sambi-ús neka matev aiyaiyav-te matanam-ús neka yoge
eqeieqei-ús neka tanakh-matev-ús. Neka ndøgo mokho
eqeieqei ndøfakhanín. Neka ndøgo ambá av nqǽgo, yaq-
mba ndø-okhō. Neka taqa matanam, ambá av nqǽgo,
ngusum-te eqeieqeī, getē mokho-te soqaīn. 18 Gekha ezoqām
ndigu, sambi-te tiyagat neka sambi matev ande avøe gigiap
me ti:-ogeakh, ndigu matev eqeieqei vinivinimba segezǿ-
fakhanám.

4

Ni Mbumbukiam-qá mokho-té qabizu:gú

1 Gê, zo mokho-te nandav, manqa itumbam matev neka
nøfeap matev, gekham-tē qandó-okho? Ndøgo zøkeza kha-
qa poev matev-té qando-okhó, ndøgo zoqa mokho-te, matev
eqeieqei namba ndønøfeap. 2 Zo poev zøgó. Geté zo gigiap o
matev upøgimáv. Yaq zo ezoqa pakhapakha zozø-khaneám. Zo
gigiap zǿte-nønguvupatún. Geté kopømba mbaín tozo-upøgim.
Yaq zo qaqa zogoatún neka vozō-nøfe:patun. Zo gigiap neka
matev mbain tøzømbegó ndǿgo: Zo Mbumbukiam-te viimáv.
3 Neka qazo-vi:matun, zo gigiap o matev upøgimáv. Zapa
ndǿgo, zoqa matavap eqeieqeí mbá. Zo Mbumbukiam-te, ta-
mba nqánek qazøte-vi:matún, av zoqa poev gigiap-te o matev-
te ndøzømbe:go.
4 Zo mambe ezoqam-qa zøteqeiví. Zo Mbumbukiam-te
tøkebeáv. Gê, zo møzøté-zøtez? Zo manqei-qape matev-
gi zifuap tozogoat, yaq zo Mbumbukiam-gí qaqa ezoqám.
Unimanqatín. Gekha ezoqām ndego, nqanek manqei-qape

3:18 3:18 Met 5:9; Iblu 12:11 **4:1** 4:1 Lom 7:23 **4:4** 4:4 Lom 8:7; 1 Zion 2:15

matev namba, nøfu matev-qa ndego, ndego mòndømø-
Mbumbukiam-gé-qaqa-ezoqam-év. 5 Mbumbukiam-qa Man-
qat, āv qane-manqaté nqægo, “Nqova ndego, ni mokho-te guː-
utav, tege mba begó. Neka ndego ova ndømanqaté, teqa yaq-
te.” Ge zô, ndozo-matavap, nqanek manqat, khokhō segē-
peawap? Av taoká. 6 Geté Mbumbukiam ni kuku matev nøme
mba nimbo-etøomít. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat,
āv qane-peawáp nqægo,
“Ezoqa ekeza iz ndi-eqawat, Mbumbukiam, gèvøozoát.
Geté gekha ezoqām ndigu, ekeza iz ndivoat, Mbumbukiam
kuku matev zø-etoám.”
7 Yaq nakémbá, zo Mbumbukiam-qá mokho-té qanuːgú.
Geté nqova soqaqape, gèmbøe-khakhazám. Yaq ndego gévuáo.
Segéziváz. 8 Zo Mbumbukiam-té qanø-khanøgím, yaq ndego
zo-te vøndó-khanøgīm. Zo manqa-zapazapa-us ezoqam, zo
ande zenda khavim-us ndøzøgo, vøsungúz, neka matev
soqøsoqa, zitá qane-wuøém. Neka zo matavap keambap
ezoqam, zoqa matavap soqøsoqa, vø̀-ivøvém, matavap kopo
vøndapem. 9 Zo mutøkhop ndøwaním, zoqa manqa-zapazapa
zapaya. Gèː-eivám, neka osombo vøwan. Zoqa otam nan-
dav, bè-enénd, bemø-eiv, neka zoqa khanakhanakh, bemø-
mutøkhop. 10 Zøkeza kha, Evezøza-qa bugug-te, zóvoatát. Yaq
ndego zo ndø̀-eqagím.

Ezoqa nøme, bizi-gevezòat

11 Nøfuap! Zo izuizu manqa ndøgevèam. Gekha ezoqām
ndego, Klisten zifu-qa yaq-te, soqa manqat ndeːmanqate
neka ndēgēvēīwāt, ndego soqa manqat, Mbumbukiam-qá
guguna manqat-qá yaq-té gene-manqaté neka ndēgēvēwāt.
Geté qo Mbumbukiam-qa guguna manqat toqo-gevea, qo
ambá av nqægo, qombopaēv. Geté qo sòqo-gevewát.
12 Guguna manqat etoam ezoqam neka manqa ovøyam
megeat ezoqam kopo mba meːgó. Mbumbukiám. Ezoqam
ndégo, kopømba ndego, ezoqa tekhandiːv o v

̋ngiū. Geté qo
gekha ezoqâm, ezoqa nøme toqo-geveiu?

Ni bizi-khambùvap

13 Zo ezoqam, zo ndozo-manqate, av nqægo, “Nqægo
khaiya o qasun, ni taon nøme-tē qazinø-niāv. Viav kopo
sizīyagāt, bisnis vizimø-gonēm, neka yaq-fia kandambaqape
vizimø-qasēm.” Zo av ndøzøte-manqate, gèndoyogé. 14 Zo
zøtezateáv, qasun ande gekha matev me méːfakhān, neka
zoqa yage, ande āv khanégoāt. Gèmbo-mataváp. Zoqa
yage, andé khøifakhøifa me meːgó. Sège-fakhanín, neka

4:6 4:6 Prov 3:34; 1 Pita 5:5 **4:7** 4:7 Ef 6:12 **4:8** 4:8 Zech 1:3; Mal 3:7; Isa 1:16 **4:10** 4:10 Job 5:11; 1 Pita 5:6 **4:12** 4:12 Lom 2:1; 14:4 **4:13** 4:13 Luk 12:18-20 **4:14** 4:14 Prov 27:1; Psa 39:5, 11

sa vømø̄-navøemin. 15 Yaq nakémbá, zo āv qane-manqaté,
“Evezøza poev tømbogoat neka ni vizíyagāt, yaq ni matev
ndøgo tizígoném, av nqazi:-matavap.” 16 Zo zø̀te-khambuváp,
ndozo-matavap, av nqægo, zo kopømbaqapē, sa tozo-
matønumat, av ndøzømbøe-pøoat. Geté khambuvap matev
av nqægo, soqaín.
17 Gèmbo-mataváp. Gekha ezoqām ndego, te:-otev av
nqægo, gekha matev eqeieqeï ndøgo, tego, getē ndego goneāv,
te-te ndego, matev av nqægo, manqa-zapa-ús.

5

Guguna manqat, gigiap kopoav ezoqam-te

1 Yaq ndakin, no zo gigiap kopoav ezoqam nøzø-manqaté.
Gèndoyogé. Zo gè-eivám neka gèzøgeæz. Zapa ndøgo, viniv
kandambaqape zøgeáv. 2 Zoqa gigiap kopoav, khokhó sege-
lanqavét neka zoqa ndabua, khotet mba ndølogét. 3 Zogi moni
neka auli gigiap fia kandakanda, nagi mba ndøvøtæmét. Taqa
nagi, āv qane-ovøyám nqægo: Zo nqanek gigiap-te ezoqa
nøme tøkemav ndøgo, zo manqa-zapa-ús. Taqa nagi zoqa kha
andé gøinam me mé:sonqotáv. Vaev khøuwa avønín. Geté zo
gigiap-qape, sà tozonø-mendeomít. 4 Ezoqam ndigu, khae-te
gizø-sasaetam, zo zòzømbe-khavozumám. Fia etoumáv. Nqáe!
Zoqa matev nandav, andé Mbumbukiam me mbøe-akhayám.
Ndigu ezoqam, khae-te gizø-sasaetam, tiqa akhayam, Evezøza
Bazaføgakh-qape-qá gea-té qanø-oé. 5 Zo nqanek manqei-qape-
te, gawap kandambá qazøgoam, neka gekha matēv ndøgo, zo
qazø-poein, zo sòzo-gonemín. Kopømba ande av bøsik toqote-
okefet, atema vømø-enaq-sakha-mba-ēv, sasa qólavaō, zo
zøkeza kha āv tøzøte-okefé, zoqa zitøge khøuwa nonqo. 6 Zo
ezoqam eqeieqei, manqa ovøyam-té qazonø-áb, vozōzitag,
vøpakhaez. Geté ndigu zo-te yaq qavøiwateáv.

Matev føgøføgakh ambá qabete-fakhanám, geté ni até bizi-
waniáp

7 Nøfuap! Sozotó-kewagát, atema Evezøza betøndōqavan.
Nqáe! Zo avøe ogekhæm ezoqam-qa matev mbomataváp.
Avøe gigiap gi-ogeakhin, yaq sogó-kewagát, atema avøe gigiap
mbomømboma vøkhatøkhatoamin. Ndigu mø̀ndæzøtéz. Qæ
bètøkhæ-lanqavøém, qæ ndøgo, manqei menegim nonqo, neka
qæ nøme ndøgo, avøe umivøem nonqo. Yaq sogó-kewagát.
8 Até zó-a, sozotó-kewagát, neka føgøføgakh ndøwaniáp. Zapa
ndøgo, Evezøza-qa qavøne khøuwa, avønín.

4:17 4:17 Luk 12:47 **5:2** 5:2 Met 6:19 **5:4** 5:4 Deut 24:14-15 **5:5** 5:5 Luk 16:25 **5:7** 5:7 Jer 5:24; Deut 11:14 **5:8** 5:8 Lom 13:11-12; 1 Pita 4:7

9 Nøfuap! Zo manqa ndøpònqõm, yaqyaq-a. Soqaín
ndøgo, Mbumbukiam zo manqa ovøyam-te te-ab. Nqáe!
Ndego manqa ovøyam ezoqam, avønín géfakhán. 10 Nøfuap!
Evezøza-gi manqa vevezam ezoqam zømataváp, ndigu teqa iz-
te, manqat gimanqatam. Zo tiqá matev mbopáev. Ndigu
matev føgøføgakh ambá giniqeivám. Geté føgøføgakh sekembá
sege-waniapám. 11 Nqáe! Ni ezoqam ndigu, føgøføgakh
giwaniapam, khanakhanakh-us nitizæzá. Zo Zob-qa yaq-te,
mòzoyogém. Ndego matev føgøføgakh, ambá geneqeivám.
Geté ndaføyambá segeyám. Neka zo mòzøte-zøtéz: Vaev-te
ndøgo, Evezøza matev mbomømboma mbogó. Zapa ndøgo,
Evezøza kuku neka tanakh kandambá.
12 Nøfuap! Gigiap-qape nqánek: Zo manqat tozo-manqatat,
zo zenda ndø-eqàgĩm, Mbumbukiam-te. Neka zo yan-qa iz
o manqei-qape-qa iz o gekha gigiap nøme-qa iz, ndøvèwãm,
zoqa manqat bazaføgakh etoam nonqo. Zoqa manqat, uni-
manqatin mba begó. "Ya" tozo-manqatat, yaq "ya" begó.
"Mbain" tozo-manqatat, yaq "mbain" begó. Soqaín ndøgo, zo
Mbumbukiam, zoqa manqat zapaya, manqa ovøyam-te te-ab.

Guligulim-qa bazaføgakh-qa yaq-te

13 Zo mokho-te, ezoqa nøme viniv tømbogoat, ndego yà
beguligulím. Neka ezoqa nøme, khanakhanakh tendap,
ndego Mbumbukiam-qa iz eqawat nonqo, ouv beqaqaeám.
14 Zo mokho-te, ezoqa nøme enqoni tendap, ndego Klisten
megetapak-te, manqat bekhofotáv. Yaq ndigu bètøndozáv,
bembō-guligulimem, neka Evezøza-qa iz-te, oil bembøē-
qouzumem. 15 Yaq tiqa guliguli manqat, unimanqatin
matev-us tiguligulimem, ndego enqoni ezoqam, gékhakhæv.
Evezøza gembótøké, vǿ-itān. Neka av ndego manqa-zapazapa
ge:goam, Evezøza segembøé-navøém. 16 Yaq nakémbá, zoqa
manqa-zapazapa, yaqyaq-a é-mozo-vøndøyám, neka yaqyaq-
a vøe-guligulim. Yaq zo tøne-eqeieqei-éz. Zapa ndøgo,
ezoqa eqeieqei-qa guligulim, taqa bazaføgakh kandambá.
17 Ilaiza mbovatáp. Ndego ezoqam até kopó, av ni nqazi:gu.
Bazaføgakh-us geguligulim, av nqægo, Izlael manqei-te qæ be-
lanqàvøém, yaq qæ lanqavøepøteáv. Viav misiká neka løvøyak
síks, qæ lanqavøepøteav qagoam. 18 Yaq nango geguligulim,
av nqægo, qæ bèlanqavøēm, yaq qæ sège-lanqavøém, neka
kopømbá, avøe gigiap nango qa-umivøem.
19 Nøfuap! Zo mokho-te, ezoqa nøme unimanqatin man-
qat te-ivav, nakhoa nøme-te vøwāv, zo ndego nango nakhoa
eqeieqei-té qamøndo-khatowém. 20 Gèmbo-mataváp: Gekha

5:11 5:11 Exo 34:6; Job 1:21-22; 2:10; Psa 103:8 **5:12** 5:12 Met 5:34-37 **5:14** 5:14 Mak 6:13 **5:15** 5:15 Met 17:18-20 **5:17** 5:17 1 King 17:1; 18:1 **5:18** 5:18 1 King 18:42-45 **5:19** 5:19 Gal 6:1 **5:20** 5:20 Prov 10:12; 1 Pita 4:8

ezoqām ndego, ezoqa nøme, nango nakhoa eqeieqei-te tekhato, ndego ngenek ezoqam løvøte-té gendó-khandí:v. Yaq Mbumbukiam teqa manqa-zapazapa kopoav-qape, gembó-matavapák.

1 Pita
Pita-qa bugukhokhof pepa

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pita ndøpeawám, ndego Yesu-gi paev ezoqa tuelv nøme gegoam. Ti-te ndígu tenø-peawám, Klisten ezoqam, manqei vinivinimba-te gipanqanim. Ta manqei vinivinimba-te ndøgo, ndigu andé manqei vini-ak me me:yageapám.

Pita Lom taon-té gegoám, nqanek pepa gepeawam. Ta taon-te ndøgo, ezoqa kopoáv, manqa-zapazapa vinivinimba ndømatønumám, ate av-té, bugukhokhof khøuwa, ezoqa Bebilon taon-te gi:matønumam. Yaq nakémbá, Pita Lom taon-qa yaq-te, yaya me:-etá, neka Bebilon mbo-akhá (5:13).

Klisten-av ezoqam, ndigu Klisten ezoqam, ngenøgim matev kandambá gizø-etoumam. Yaq Pita nginik Klisten ezoqam, zita tøpøzu manqat zøkhofotáv, av nqægo: Ndigu tiqa unimanqatin matev, até begeawát, khanakhanakh-us. Neka Pita ndigu matavap zømboqoá. Ndigu manqa mate bezømbo-nàvøẽm. Yesu ndigu mǫndø-khandí:z. Yaq nakémbá, ndigu bazaføgakh-us bewaniáp, oskia ndøgo, yage føgøføgakh tiqeivat. Neka Pita ndigu Yesu-qa qavane-qa yaq-te võe-zømesim. Klisten ezoqam taqa yaq-te timatavupat, yaq kopømbaqapé, bazaføgakh-us tiyagat.

1 No Pitá, nqanek pepa nqæpeaomit. No Yesu Keliso-gé u-aném. No pepa zo-té qatø-peaomít, zo Mbumbukiam gevevesam, zo nandav Pontus neka Galesia neka Kapadosia neka Esia neka Bitinia manqei-te qazo-panqanim, zo nqanek manqei-qape-te ande manqei vini-ak ezoqam me ndøzøte-yage. 2 Mbumbukiam, nigi Tat, zo é-møndæ-otév, neka é-võvevesam. Ndego zo Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, āv genekház nqægo: Zo tegé ezoqam zógoát, neka Yesu Keliso-qa manqat o-mba vozotó-ndapāt neka zo teqa kouk mokho-te vøsungutāz.

No āv qate-guligulím nqægo: Mbumbukiam-qa kuku matev neka sambi matev, zo nøme mba zømbó-khouwév.

Yage mbomambaqape, ni yan-te ndønimbo-keoge

3 Ni Mbumbukiam-qa iz, zí-eqatát, ndego nigi Evezøza Yesu Keliso-ge Mbumbukiam neka Eve. Mbumbukiam Yesu Keliso løvøte-te gekhandi:v, ndego teqa tanakh kandambaqape mokho-te, ni khandi ndakinak ni-etoám. Yaq ndakin ni te-te, tizio-taná ndøgo: Ndego ni yage miavmiav ní-etoám. 4 Ta

1:2 1:2 Lom 8:29; 2 Tes 2:13 **1:4** 1:4 Kol 1:12

khandi ndøgo, gélanqayák neka gésoqayák neka elavøqase
gemǿ-navøemák. Nqanek khandi, Mbumbukiam yan-te,
zo nonqo me:mendewé, 5 zo Mbumbukiam-qa bazaføgakh
ndøkhakhasam, zo ndozo-unimanqatinat. Yaq vaev-te, zoqa
khandi ndakinak gendóveá. 6 Zo khøuwa elavøqasi-te nqanek,
khamasim matev vinivinimba nqazø-fakhanam, zo mbøni
zøvaév. Geté zo khanakhanakh kandambá. 7 Khamasim
matev av nqægo, tøzømbe-fakhanám ndøgo: Zo unimanqatin
matev zømbé-khamasimát, eqeieqei tøpøtégo-a. Ate av-té,
gol gøinam gi:løvusumatun, pageap ndøgo, gol-te tøtøkeapet,
vøkoqovøemin, uni vømē-mbomambaqape-ezin. Gol ndigu,
gigiap fia kandakandá. Geté até ndigú-a, segé-nasiním. Geté
zoqa unimanqatin matev, gol ùnime:-løvubám. Zo føgøføgakh
tozo-geageapat, yaq Yesu Keliso tendoveao, tendoqavan, zo
Mbumbukiam gé-eqazó, neka iz kandambaqape neka vizap
matev vøzǿ-etoām. 8 Zo Keliso ometeáv. Geté zo kuku
zøgó, te-te. Até ndakín-a, zo ndego ometupáv. Geté zo
sòzo-unimanqatinát, neka khanakhanakh ndōzō-āsōtōvē. Ta
khanakhanakh ndøgo, kandambá. Khanakhanakh nøme ate
ndægo, ùnime:-løvuám. 9 Zo khanakhanakh tøzøtegó ndøgo:
Zo mØzøte-zøtéz, zo Mbumbukiam ndøkhandí:z. Ndøgo zoqa
unimanqatin-qá yaq-fiá.

10 Mbumbukiam ezoqa ande āv kené-khandi:z, taqa yaq-
te nqanek, tegi manqa vevezam ezoqam, zøtezat ndape-qa
ndøgoám. Gèmbovawám. Neka ndigu teqa kuku matev-
qa yaq-te, zo ndakin qazondapem, é-møndo:-manqatám.
11 Keliso-ge Nqova, ti mokho-te gu:goam, é-møndøzømbo-
ovøyám, Keliso nqosøgeap ndøndáp, yaq vaev-te, ndego iz kan-
dambaqape vøndāp. Yaq ndigu zøtezat-qa ndøgoám: Matev
gekha khøuwa-tē qanøfakhān, neka ande āv khanéfakhān?

12 Mbumbukiam nginik manqa vevezam ezoqam, āv
gene-zømesimám nqægo: Matev ndøgo, gi:manqatam, ambá
av nqǣgo, tiqā khøuwa-tē qanǿ-fakhanām. Geté ndøgo
zoqá khøuwa-té qanǿ-fakhanám. Matev ndøgo, taqa yaq-
te qazoyogem, zo ezoqa Nqova Mbomambaqape-qa mokho-
te, Mbumbukiam-qa Manqat gi:zømesimam, ndego Mbum-
bukiam yan-te gendo-khofotav. Até enzol ezoqám-a, zøtezat
nøme ndape-qa ndøgó, taqa yaq-te.

Ndaføyamba bizigú, Mbumbukiam-qa bøi-te

13 Zo Mbumbukiam, mØndø-khandí:z. Yaq zo yage eqeieqei
zomØndapém. Yaq nakémbá, zo vØkhakheinám, neka zøkeza
yage, gènøzøgím. Zo Mbumbukiam-qá kuku matev-te mbá

1:5 1:5 Zion 10:28; 17:11 **1:6** 1:6 1 Pita 5:10; Zems 1:2 **1:7** 1:7 Prov 17:3; Zech 13:9; Mal 3:3; Zems 1:3 **1:8** 1:8 Zion 20:29; 2 Ko 5:7 **1:10** 1:10 Met 13:16-17 **1:11** 1:11 Psa 22; Isa 53; Luk 24:26-27

qanotazá, ndøgo zo tezø-etoam, Yesu Keliso tendoveao, tendo-
qavan. 14 Zo Mbumbukiam-gi nakheis ndozogo neka manqa
o-mba ndøzømbøe-ndape, yaq zo zøkeza kha, poev soqøsoqa-
te, sa ndønqonqotȍvḗ, av bugukhokhof qazøtegoam, zo uni-
manqatin manqat zøtezateav qazogoam. 15 Geté gekha matēv
ndøgo, zo ndozo-matanam, zo ndaføyamba ndøgó, ate av-
té, Mbumbukiam ekezan ndaføyamba-qape ndeːgo, ndego zo
gezø-akha. 16 Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-
peawáp nqǽgo, “Zo ndaføyamba-qape ndøgó. Zapa ndógo, no
ndaføyamba-qapé.”
17 Gèmbo-mataváp. Mbumbukiam ndego, zo Tat
ndozombo-akhayam, ndego ezoqa ewaqape-qa matev
ndegevewat, ndego yaq-mba okhomáv. Yaq nakémbá, zo
nqanek manqei-qape-te, ande manqei vini-ak ezoqa me
nqazøte-yage, zoqa yage-te, Mbumbukiam møe zombógoát.
18 Zo mȍzøte-zøtéz, zo khokho matev-te qazoyagam,
ndøgo zogi atanakha-zapazapa-za-te qando-fakhan, yaq
zo Mbumbukiam ambá av nqǽgo, monḭ̃ genewḭ̃, zo vøzøtē-
fakhaz. Gigiap av ngiːgu, segemǿ-nasiním. 19 Geté ndego zo
andé sip eqeieqei-qapu-qá kóuk genewí, ndugu soqain-
qase mbain ndugu. Taqa fia kandamba tantáv. Ndøgo
Keliso-qá kóuk. 20 Manqei-qape khakheinøpøteav qagoam,
Mbumbukiam Keliso é-møndoː-veatáv. Geté ndakin vaev
khøuwa-te, ndego mȍndø-fakhán. Zo nonqó, 21 zo te mokho-
te Mbumbukiam ndozo-unimanqatinat, ndego løvøte-te
gekhandiːv neka iz kandambaqape vømbō-etoam. Yaq
nakémbá, zo Mbumbukiam-te mbá qazonø-tazá, neka ndego
ndōzō-ūnḭ̃mānqātḭ̃nāt.
22 Zo unimanqatin manqat o-mba qazoto-ndapem neka
Mbumbukiam-qa bøi-te vozō-eqeieqei-ez, neka izu Klisten-te,
poev eqeieqei nandøzøgo, yaq zo yaqyaq-a kuku matev, bèzø-
vøovét. 23 Zo nqawá qazonø-qaním. Geté zo ndakin ambá av
nqǽgo, ezoqam-qā kōuk qazøteqāz, ndigu tipakhaez. Geté
zo Mbumbukiam-qá khandi manqát qazøteqáz. Yaq ndøgo
kopømba mbaín, tønavøem. Geté oskia ndøgoát, miavmiav.
24 Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp
nqǽgo,
“Ezoqa ewaqape andé gagayag me meːgó.
Nakhamas-té ginø-nasiním.
Até tiqá iz akhae matév-a, kopó.
Andé gagayag nanga me méːqatáz, vønasinḭ̃m.
Unimanqatín. Gagayag gèpakhaɨn, neka nanga vøpomozɨn.

1:14 1:14 Lom 12:2; Ef 2:3; 4:17-18 **1:16** 1:16 Lev 11:44-45; Met 5:48 **1:17** 1:17 Lom 2:11; Veve 2:23 **1:19** 1:19 Kel 20:28; Iblu 9:12-14 **1:20** 1:20 2 Tim 1:9-10; Ef 1:4 **1:21** 1:21 Zion 14:6; Lom 5:1-2 **1:22** 1:22 Zion 13:34; Lom 12:10 **1:24** 1:24-25 Isa 40:6-8

25 Geté Evezøza-qa manqat, oskia ndøgoát. Miavmiáv.”
Manqat nqánek, zo Manqat Mbomambaqape gi:zømesimam.

2

Khandin mbaqambaqa-qa yaq-te

1 Yaq nakémbá, zo manqa-zapazapa ate ndægo vò-ivøvém,
khavozam matev neka Klisten matev ngusum-te sa toqotø-
khaz neka ova matev neka ngenøgim manqat manqate matev.
2 Kopømba ande av nakhei nqonqon ndakinak ndi:gu, tete
møqæ ndøzøya, zo ifin Mbumbukiam-qa Manqat yoge-té
qabezø-vití. Yaq zo nqanek tete qanimav-qape tozolo-
gat, zo zófisám, khandi vozóndapēm. 3 Zo taqa mokhov
qazøte-khamasem, zo mòzoqeivím, Evezøza-qa matev mbo-
mambaqapé.
4 Zo Evezøza-té qandozáv, ndego khandin nandi, khoev
puanam ezoqam gisanqabem, gete Mbumbukiam geveataz.
Teqa bøi-te ndøgo, nginik nandi, gigiap-qapé. 5 Até zó-a,
zo andé khandin nandi me zøte:gó. Mbumbukiam, ekeza
khoev, zó genewevét. Yaq ta khoev-te ndøgo, zo andé
Mbumbukiam-gí iziz ezoqa ndaføya-ndaføya me zøtégoát,
neka Mbumbukiam-te, Yesu Keliso-qa mokho-te, zoqa kha
ande etoam matev me vøzøté-etoumemāt. Etoam matev av
nqægo, Mbumbukiam, gèmbøe-khaneát.
6 Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp
nqægo,
“Nqáe! No Zayon manqei-te, nandi nózáv.
Nginik nandi, gigiap-qapé. No nøkezan nøveatáz.
Yaq gekha ezoqām ndego, nginik nandi te-unimanqatintat,
ndego mivi gégoák. Miavmiáv.”
7 Nginik nandi, gigiap-qapé zo-te, zo ndozo-unimanqatinat.
Geté tiqa yaq-te ndigu, unimanqatinteav ndigu,
Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-eín nqægo,
“Nandi-qapi ndigu, khoev puanam ezoqam gisanqabem,
ndigu mòndømø-gigiap-qape-éz, khoev puanam nonqo.”
8 Neka manqat nøme, āv qane-eín nqægo,
“Nandi nginik,
ezoqa ndøkhaosumát, vø-o:atāt.”
Ezoqa ndígu tíkhaosumát, ndigu Mbumbukiam-qa manqat
o-mba ndapeav ndigu. Mbumbukiam é-møndømbøe-pøovám,
matev āv tabezømbe-fakhán.
9 Geté zo viní. Zo Mbumbukiam-qá bawán. Ndego zo
ekezan ndøveatáz. Zo Kawa Kandambaqape-gí iziz ezoqám.
Ndego zo ekezan nonqo me:kház. Zo tegi zógoát, neka ezoqa

2:1 2:1 Ef 4:22; Zems 1:21 **2:3** 2:3 Psa 34:8 **2:5** 2:5 Ef 2:21-22; Veve 1:6 **2:6** 2:6 Isa 28:16; Ef 2:20 **2:7** 2:7 Psa 118:22 **2:8** 2:8 Isa 8:14 **2:9** 2:9 Deut 7:6; 14:2; Isa 9:2; Tait 2:14; Kel 26:18; Ef 5:8

teqa matev mbomømboma-qa yaq-te vøe-zømesimāt, ndego
zo gezø-akha, zo bugukhokhof khøuwa bøivun-te qazoyagam,
yaq teqa waev bæbæs-qape-te vozōfakhaz. 10 Ibugukhokhof,
zo Mbumbukiam-gi ezoqam goneáv. Geté ndakin, zo tegí
ezoqám. Ibugukhokhof, zo Mbumbukiam-qa tanakh matev
ndapeáv. Geté ndakin, zo mòzondapém.

Ni andé Mbumbukiam-gí pingim-ák

11 Nøfuap mbomømboma! Zo nqanek manqei-qape-te, andé
manqei vini-ak me zøte-yageáp. Yaq nakémbá, no nqazó-
pouwe: Zo zøkeza kha, sa ndønqonqotòvẽ, khatae-qa poev-
te, ndøgo zoqa poev eqeieqei namba ndønøfeap. 12 Geté
zo ezoqa mokho-te nandozo-yageap, ndigu Mbumbukiam
zøtezateav ndigu, zo matev eqeieqeí qane-yageáp. Yaq ndigu
zo manqa-zapa-us ndizæza, ndigu segé-matøvemém, zoqa
matev eqeieqeí. Yaq até ndigú-a, tĩabiti-unimanqatiním,
yaq Mbumbukiam-qa iz vø̃-eqanēm, ta khøuwa-te ndøgo, ten-
dowav.
13 Zo Evezøza-gi ezoqam ndozogo, zo megetapak-qá mokho-
té qanu:gú. Oskiá ndøgo, kawa ezoqam kandambaqape
ndego, 14 o gaman ezoqam ndigu, ndego gevevesam, ndigu
yaq-fia nqosøgeap tizø-etoumat, ndigu manqa-zapazapa ndi-
matanam, neka tiqa iziz tizø-eqatat, ndigu matev eqeieqei ndi-
matanam. 15 Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa poev av nqægo:
Zo matev eqeieqei mba tozogoat, yaq ndigu ezoqam, zoqa
yaq-te khokho manqat ndimanqate, tiqa manqat gé:khoutáv.
16 Zo Mbumbukiam genqovotaz, zo ndømatàvã̆p, av nqægo,
“Ni nqovotønāt. Yaq matev soqøsoqa sizĩgoāt.” Av taoká.
Zo ndakin Mbumbukiam-gí pingim-ák. Yaq kopømba mbaín,
matev sa tozo-matønumat, av zøkeza poev ndægo. 17 Zo ezoqa
ewaqape gèzøvizáp, neka Klisten zøfuap-te kuku bezøgó, neka
Mbumbukiam, møe-us mbovizáp, neka gaman kawa kan-
dambaqape vozombó-vizupāt.

Nqosøgeap tizindapet, ni Keliso-qá matev zimbó-paevém

18 Zo sasae ezoqam, zo zøkeza megetapak-qá mokho-
té qanu:gú. Gèzøvizáp. Ambá ti-mba ndĩgu, ezoqa
mbomømboma, zo matev eqeieqei ndizø-matanam, geté
até ndigú-a, sasanqa ndigu. 19 Gekha ezoqām ndego,
Mbumbukiam-qa matev ndembopaev, yaq ta zapaya ndøgo,
ngenøgim matev tendap, yaq ndego ta nqosøgeap ndøgo sa te-
eqatat, Mbumbukiam khanakhanákh te-te. 20 Geté zo matev
soqøsoqa tozogoat, yaq ta zapaya ndøgo, yaq-fia nqosøgeap
tozondapem, yaq ge zô ndozo-matavap, Mbumbukiam

2:10 2:10 Hos 2:23 **2:11** 2:11 Gal 5:17, 24 **2:12** 2:12 Met 5:16 **2:13** 2:13 Tait 3:1 **2:15** 2:15 1 Pita 3:16 **2:17** 2:17 Lom 12:10 **2:18** 2:18 Ef 6:5 **2:20** 2:20 1 Pita 3:14, 17

kopømbâ, khanakhanâkh zo-te? Av taoká. Geté ndego zo-
te, khanakhanakh ndøgo tømbógoát, zo matev eqeieqei
tozogoat, yaq ta zapaya ndøgo nqosøgeap tozo-upøgimat.
21 Zo Mbumbukiam ndøgo tezømbe-akhá. Zapa ndøgo, até
Kelisó-a, zo nonqo, nqosøgeap ndøndáp. Ndego zo gè:zømás,
zo tømbø̄e-paevem-a. 22 Ndego manqa-zapa goneáv, neka
teqa tou-te meakha manqat fakhaneáv. 23 Ndigu gingenøitat,
yaq ndego ngenøgim manqat qavøiwateáv, neka nqosøgeap
gimbo-etøomem, yaq ndego utøve manqat einiáv. Geté ndego
ekeza kha, Mbumbukiam-qá zenda-té genøvé. Zapa ndøgo,
ndego møndæ-otév, Mbumbukiam manqa ovøyam ezoqam
eqeieqeí. 24 Niqa manqa-zapazapa, Keliso ekezan, tae mutui-
té genøndáp, vø̄-evøzam. Ndego tenegoám ndøgo: Ni manqa-
zapazapa matanam-te, andé løvøte ezoqam me zí:goát, neka
matev eqeieqei-té qabizi-yagé. Zo teqa nqamav mokho-té
qazonø-eqeieqei-éz. 25 Zo bugukhokhof, andé sip me zøtegoám.
Zò-ewáz. Geté ndakin zøkeza sip keoge ezoqam-té qazonø-
veséz, ndego zoqa yage, eqeieqei ndembo-keoge.

3

Yage eqeieqei-qa yaq-te, yaq anganeam-a, yaq sœvam

1 Zo sakheis, zøkeza angana-qá mokho-té qanu:gú. Yaq
zogi angana, ndigu Mbumbukiam-qa manqat unimanqat-
inteav ndigu, zoqa matev tiqeivat, yaq ndigu Keliso-té
gindúqambúz, oskiá ndøgo, zo manqat manqatemav tozo-
goat. 2 Zapa ndøgo, ndigu āv giníqeivát nqǽgo: Zoqa matev
eqeieqeí neka zoqa yage vizap-ús. 3 Zo ambá av nqǣgo, zøkeza
kha mumat mbā zotó-khakheinumāt, kopømba ande av izum
toqote-løvønøvem o gigiap fia kandakanda neka ndabua
eqeieqei voqó-uzām. 4 Geté zoqa bugug keoge eqeieqei, zoqá
mokho-té qabetu:gú. Ta bugug keoge eqeieqei ndøgo, navu-
pav ndøgo, nqánek: Zo matev aiyaiyav-té qanøgó. Sasanqa-te
ndømatànā̆m. Mbumbukiam, bugug keoge eqeieqei nqánek
qambøe-khaneát. 5 Gèmbo-mataváp. Até ndigú-a, sakheis,
bugukhokhof giyagam, ndigu Mbumbukiam-gi gigoam neka
te-te vo:tabam, tiqa bugug keoge, āv tønegoám, neka ndigu
ekeza angana-qa mokho-te vø̄ugoam. 6 Sævam nømu, matev
av nqægo gumatanam, Sælá. Ngunuk Eibleem-qa manqat,
o-mba mo:ndapám, neka kawa vømbō-akhaemam. Zo tugí
nakhei mbasí, zo matev eqeieqei tozo-matønumat neka utøve-
qa yaq-te møe mbain vozógoāt.

7 Até zo anganá-ya, zo sakheis namba ndøzøte-yageap, zo

2:21 2:21 Met 16:24; Zion 13:15 **2:22** 2:22 Isa 53:9 **2:23** 2:23 Isa 53:7; 1 Pita 3:9 **2:24** 2:24 Lom 6:11; Isa 53:5-6 **2:25** 2:25 Ezek 34:5-6; Met 9:36; Zion 10:14; Iblu 13:20-21 **3:1** 3:1 Ef 5:22 **3:3** 3:3 1 Tim 2:9 **3:6** 3:6 Gen 18:12 **3:7** 3:7 Ef 5:25

matev eqeieqei zømatanám. Zapa ndógo, zo mòzøte-zøtéz,
sakheis-qa bazaføgakh andé mbaín, av angana-qa bazaføgakh
ndægo. Zo gèzøvizáp. Até ndigú-a, zo namba khandi
søzøtumú-ndapém, Mbumbukiam tezø-etoam. Soqaín ndøgo,
zogi sakheis, matev soqøsoqa tozozø-matønumat, yaq ta matev
mokho-te, zoqa guliguli matev, tøzømbø-khaz.

Matev eqeieqei matanam zapaya, viniv matev tøqa-fakhanumat

8 No ndakin, zo ezoqa ewaqapé suzumbu-manqaté. Zo
ate ndøzøte:go, zo nqova kopo neka mbøni fokeam kopo
bezømbegó. Zo Klisten bawan mokho-te, kuku bezøgó,
yaqyaq-a, neka tanakh bezōgo. Neka zo zøkeza iz, ndø-eqàwā̆t.
9 Ezoqa matev soqøsoqa tezøgoat o ngenøgim manqat tezø-
manqatat, yaq zo mboqavøìnā̆m. Geté gèmbo-guligulimém.
Mbumbukiam matev eqeieqei bembo-matanám. Zapa
ndógo, ndego zo nqánek gezømbe-akhá. Yaq ndego até zó-a,
matev eqeieqei zømatanám. 10 Taqa yaq-te, Mbumbukiam-
qa Manqat, āv qane-eín nqægo,
"Gekha ezoqām ndego,
yage khoui-qa tegoat neka khøuwa eqeieqei zømete-qa
vǿgoāt,
teqa tou manqat soqøsoqa manqate, bè-iváv
neka khavozam manqat, bemanqàtē̆.
11 Ndego manqa-zapa zitá geabetewuá neka matev eqeieqei
bēmatanam.
Ndego bazaføgakh be-asáz,
ezoqa nøme namba, sambi-té geabeyagé.
12 Zapa ndógo, ezoqa ndaføya-ndaføya, Evezøza bøi zømbové,
neka tiqa guligulim ndēzōyōgē.
Geté ndego zitá gene-wuøezá, ndigu manqa-zapazapa
ndimatanam."
13 Gê, zo ezoqa ndóngenøzotat, zo bazaføgakh tozo-asazet,
matev eqeieqei mba tozogoat? 14 Geté até ndøgó-a, zoqa
matev eqeieqei matanam zapaya, ezoqa soqaqape-te ti-ab,
nqosøgeap vozóndapēm, zo khanakhanakh mbá qanegó. Zo
ezoqa møe zǿgō, neka ndøfofògeā̆p. 15 Geté zoqa mbøni-te,
Keliso mba mbovizáp, ndego zoge Evezøza. Gekha khøuwā
ndøgo, ezoqa zoqa vintøzat matev-qa yaq-te Yesu-te, manqa
qæf yoge-qa tigoat, yaq zo é-mozoto-khakheinamát. Zo
sozozǿ-qavøiú. 16 Aiyaiyav-té qanøzø-ovøyám neka vizap-
ús. Neka zoqa mbøni-te, matavap eqeieqei mba bezømbu:gú.
Zo Keliso mokho-te, yage eqeieqei tozondapet, yaq ezo-
qam ndigu, zoqa yaq-te manqat soqøsoqa ndimanqate neka

3:10 3:10-12 Psa 34:12-16 **3:14** 3:14 Isa 8:12-13; Met 5:10; 1 Pita 2:20; 4:14
3:16 3:16 1 Pita 2:12

ndingenøzoat, ndigu mivi ndøndapemát. 17 Mbumbukiam
tømbopoe, qoqa matev eqeieqei zapaya, nqosøgeap toqondap,
ndøgo kopømbá. Geté soqain ndógo, manqa-zapa matanam
zapaya, nqosøgeap toqondap.
18 Até Kelisó-a, nqosøgeap ndøndáp, vōnanim. Kopo
me:naním, niqa manqa-zapazapa vō-evøzam. Ngenek ezo-
qam eqeieqei-qape, nqanek matev, ni manqa-zapazapa-
us ezoqam nonqo ndømatanám, neka zo Mbumbukiam-te,
nakhoa vøzō-mboqoa. Khatae-te ndøgo, gèlaém. Geté Nqova
Mbomambaqape-qa mokho-te, nqawa gèkhandí:v. 19 Yaq te
mokho-te ndego, Keliso até nqová-ya, ndigu løvøte manqei-
te, ande ndimbula mokho-te ndu:gu, manqat vømē-zømesim.
20 Ezoqa ndígu, Noa-qa khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam-
qa manqat ndapeav qagoam. Mbumbukiam mòndøzømbo-
kewagám, Noa khagua-qape ge:khakheinumat. Geté ndigu
teqa manqat gèsanqawém. Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqam
khapémbá, ate gi:goam, eit mbá, khagua-qape mokho-te gi-
oz, vōkhandi:z. Yaq ibøkha ndigu ngiæzoateáv. 21 Até zó-a,
zo ibøkha iz qazondapem, ibøkhá qazøte-khandí:z. Ta matev
ndøgo, ambá av nqǣgo, khavim sunguzam nonqō. Geté
gekha ezoqām ndego, ibøkha iz tendap, ndego Mbumbukiam-
te manqa mbusa, āv genévé nqægo: Ndego Mbumbukiam-
qa bøi-te eqeieqei yage-qa ndøgó. Zo ndógo tøzøte-khandí:z,
Yesu Keliso løvøte-te gendo-khandi:v. 22 Yaq ndego yan-té
genøqavíg, Mbumbukiam-qa nakeamo zenda-te vømōqom,
neka enzol ezoqam ate ndi:gu neka nqova megetapak neka
nqova bazaføgakh-us ndezømbo-kawaevat.

4

Yage ndakinak, Yesu mokho-te

1 Keliso ekeza kha-te gepotonam, yaq até zó-a, zo āv
tøne-matøvemém, av ndego ge:matøvem. Potonam matev
tøzøfakhan, sozó-eqatát. Zapa ndógo, gekha ezoqām ndego,
Keliso zapaya, kha-te tepotonam, ndego manqa-zapa, zitá
genewuá. 2 Ndego nqanek manqei-qape-te zua teyagat,
ndego ekeza kha-qa poev sekemba gembó-pavaták. Geté
Mbumbukiam-qá poev mba mbópavát.
3 Zo bugukhokhof, khøuwa kandambá, āv tøzøte-yagám,
av ezoqa ndi:gu, Mbumbukiam zøtezateav ndigu, ndezømbe-
khaneat. Zo mambe si zøwagám, neka kha-qa poev matev
vozombō-pavam, neka lou loge kandakanda-te, matev
soqøsoqa vinivinimba vozōgoam, neka ibøkha soqa izam
si, vøzōwagam, neka tae khøuwiap o mbumbuk vizap matev
soqaqape si, vøzōwagam.

3:20 3:20 Gen 6–7 **4:1** 4:1 Lom 6:2, 7 **4:3** 4:3 Ef 2:2-3

4 Yaq ndakin, zo ndigu ezoqam, nqova zozøndáf, zo ti-te
qazøte-qataz neka ti namba khokhombap vøzə̄-ivøvem, ndigu
ande bøsik me, manqa-zapa-te sa ndibusit. Yaq ndigu ta
zapaya ndøgo, zo tiqa matev qazo-ivøvem, ngenøgim man-
qat zømanqaté. 5 Geté yaq ndigu manqa ovøyam ezoqam-qá
megemege-té gemǿwán. Ndego khakheitáp. Ezoqa ewaqape
tiqa matev-qa yaq-te gezømbé-sinøzám, gekha ezoqām ndigu,
gipakhaetat o zua ngiyage.
6 Yaq nakémbá, Manqat Mbomambaqape até ndigú-a,
ndakin gipakhaez, vəyogem. Gipakhaez, ndigu manqa-zapa-
qa yaq-fia, ekeza kha-té ginømbo-yogém. Geté nqova-te, ndigu
zua ndøkhandi:zát, ate av-té, Mbumbukiam nde:khandi:vat.

Matev ndøgo, Mbumbukiam gini-etoam, tizi-matønumat, ni eqeieqei bizimbo-keogé

7 Gigiap ate nqægo, taqa vaev, avønín gemǿfakhán. Yaq
nakémbá, zo matavap loloakh bezøgó, neka zøkeza kha,
gènøzøgím. Yaq matev-qase, zoqa guligulim-te, gezømbǿ-
khazák. 8 Matev kandambaqape ndøgo, matev nøme ate
ndægo qaløvuam, nqánek: Zo yaqyaq-a, kuku bezøgó. Bèzø-
vøovét. Zapa ndǿgo, kuku matev, manqa-zapazapa kopoáv
segégutáv.
9 Neka yaqyaq-a, khoev sège-manqaté. Bezømbo-qàsī:v.
10 Zo ezoqa kopokopo ate ndøzøte:go, Mbumbukiam matev
vinivinimba gezø-etoumat, tozo-matønumat, zo ezoqa nøme
zozømbé-tøkeát. Av tøzøtegoat ndægo, yaq zo ta matev-qa
keoge ezoqam eqeieqei, zógoát, Mbumbukiam gezø-etoumat.
11 Mbumbukiam ezoqam matev gembo-etoam, manqat te-
manqatat, ndego nqanek manqat, Mbumbukiam-qá Man-
qat bemanqaté. Ezoqa nøme, tøkeam matev ndegeawat,
ndego ezoqa bazaføgakh-us bezøtøkeé, ta bazaføgakh mokho-
te ndøgo, Mbumbukiam gembo-etoam. Yaq ndǿgo, ta matev
mokho-te ate ndægo, Mbumbukiam-qá iz be-eqawát, Yesu
Keliso mokho-te. Teqa iz kandambá tantáv neka bazaføgakh
ate ndægo, teqá. Miavmiáv.
Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

Ta zapaya ndøgo toqote-potonam, Klisten ezoqam ndoqogo

12 Nøfuap mbomømboma! Zo matev føgakh-qape nqazo-qeivi,
ndøgo zoqa unimanqatin ndækhamasimit, zo nqova bezǿndǎf.
Zo ndømatàvǎp, av nqægo, matev vini zøfakhān. 13 Geté
zo khanakhanakh mba bezø-asøtøvé. Zapa ndǿgo, zo āv
tøzøte-potonumít, av Keliso ge:potonumat. Yaq ta khøuwa-te

4:5 4:5 Kel 10:42 **4:7** 4:7 Lom 13:11-12 **4:8** 4:8 1 Pita 1:22 **4:9** 4:9 Iblu 13:2 **4:10** 4:10-11 Lom 12:6-8 **4:13** 4:13 Kel 5:41; Zems 1:2; 1 Pita 1:6-7

ndøgo, teqa bazaføgakh neka iz akhae tøndovea, ndego tendoqavan, zo khanakhanakh nøme mba zømbø-asøtáv. 14 Zo khanakhanakh mbá qanegó, zo ezoqa ta zapaya ndøgo tingenøzotat, zo Keliso-gi ezoqam ndozogo. Zapa ndøgo, nqanek matev, āv qane-unimanqatinát nqægo: Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape, nandêgó zo-te, ndego Nqova iz akhae-us neka bazaføgakh-us.

15 Geté zo mokho-te, ezoqa nqosøgeap tendap, ndøgo ta zapaya ndøgo betègő, ndego ezoqa pakhapakha ndezø-khaneam o gigiap nde-aqonam o ezoqam-qa matev-te, kesov ndesokhosam. 16 Geté gekha ezoqām ndego, Klisten ezoqam tepotonumit, ndego mivi bègő. Geté ndego Mbumbukiam-qá iz be-eqawát.

17 Khøuwa iz mǒndøndáp. Mbumbukiam-qa manqa ovøyam, avønín géngáz. Tegi ezoqam-té qanóngáz. Mbumbukiam-qa manqa ovøyam ni-te tøngaz, ni tegi ezoqam nqazigu, yaq gê, ti-te ndigu áv khanégoāt, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape o-mba ndapeav ndigu? Ti-te ndigu unimé:-soqá. 18 Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-eín nqægo, "Ezoqam ndaføyamba-qape-te føgakh tøgoat, te:khandi:v, yaq gê, ndigu ande gekham me zømbé-fakhān, ndigu Mbumbukiam ndisanqawe neka manqa-zapazapa sa ndimatanam? Ti-te ndigu unimé:-soqá."

19 Yaq nakémbá, gekha ezoqām ndigu, ndipotonam, av Mbumbukiam-qa poev ndægo, ndigu ekeza khatae, teqá zenda-te ndégo tiabenø-veém, ndigu gekhakheinøvem. Ndego unimanqatin ezoqám. Ndego matev āv genégó, av manqa mbusa ge:ve. Yaq ndigu ezoqam, matev eqeieqei matanam-te até be-apét.

5

Guguna manqat, megetapak-te neka ezoqa ndakinak-te neka ezoqa ewaqape-te

1 No ndakin zo Klisten megetapak-té qatø-manqaté. Até nó-a, no Klisten megeat ezoqám. Keliso nqosøgeap gepotom, no nøkeza bøí qateqeív, neka até nó-a, nqæpōtōnām, Keliso zapaya. Neka até nó-a, matev qaniqanimav sizimú-ndapém, ta khøuwa-te ndøgo, Keliso-qa bazaføgakh neka iz akhae tøndovea, ndego tendoqavan. Yaq nakémbá, no zo megetapak, nqazópouwe: 2 Nandiv Klisten ezoqam, Mbumbukiam kopømba ande av sip ndi:gu, zoqa zenda-te ge-ab, zo eqeieqei zøkeogé. Zo khanakhanakh-us zøkeogé, ambá av nqægo, gezømbóqasi:vāt. Zo nqanek sasae, moni-qa mba mè:gő. Geté zo poev

4:14 4:14 1 Pita 2:20 **4:18** 4:18 Prov 11:31 **5:2** 5:2 Zion 21:15-17; Kel 20:28

ùni bezømbegó, nqanek sasae-te. 3 Zo ndigu ndøtokhònãz,
Mbumbukiam zoqa zenda-te ge-ab. Geté zo matev eqeieqei
ndømatanám. Yaq nandiv, zo ande sip me ndozozømbe-keoge,
kopømbá, zoqa matev gembó-paevém. 4 Yaq ta khøuwa-te
ndøgo, ndego sip keoge ezoqam kandambaqape tendoveao,
zo yaq-fia neka iz kandakanda zó-upøgím. Ta yaq-fia ndøgo,
gemø̀-lanqayák. Ndøgo miavmiáv.
5 Zó-a, ezoqa ndakinak, zo megetapak-qá mokho-té
qanu:gú.
Neka zo ezoqa ewaqape, yaqyaq-a me:khambùvãp. Zapa
ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-eín nqægo,
"Ezoqa ndi:khambuvap,
Mbumbukiam gèsanqazá.
Geté ti-te ndigu, ekeza kha ndivoat,
ndego kuku mbogó."
6 Yaq nakémbá. Zo me:khambùvãp. Mbumbukiam-qá
zenda bazaføgakh mokho-té qanu:gú. Yaq khøuwa eqeieqei
tømøndap, ndego zo ndø̀-eqazó.
7 Zoqa fofogeap ate nandægo, Mbumbukiam-qá zenda-té
qanøveém. Zapa ndøgo, ndego zo gèzø-keogé.
8 Gò:feazoát, neka gò:keogé. Zapa ndøgo, zoge qaqa ezo-
qam, ndego nqova soqaqape, andé layon khobos-qape me
me:-okhó, neka ndego ezoqa ngiæzoat-qa ndøvawé. 9 Zoqa
unimanqatin-te, bazaføgakh-us ndøwaniáp, neka gèmbøe-
khakhazám, ndego. Zo mø̀zøte-zøtéz, até Klisten ezoqa nømé-a,
nqanek manqei-qape-te ate nqægo, āv tini-potonumít, av zo
ndøzøte-potonumit. 10 Mbumbukiam, ndego kuku kandamba
ndømbogo, ndego zo gezø-akha, miavmiav Keliso Yesu namba
teqa waev-te tozoyagat, zo ndakin khøuwa elavøqasi-te ndozo-
potonumit, ndego zo ndø̀khakheinøvém, vozó-eqeieqei-ēz,
neka bazaføgakh vøzø-etoām. Yaq zo føgøføgakh zówaniapát.
Yaq zo ndòzoto-gevetømém, neka zó-o:azák. 11 Bazaføgakh ate
ndægo, Mbumbukiam-qa ndøgoát. Miavmiáv.
Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

Vaev manqat

12 No nqanek pepa khapelavøqase, Sailés namba niti-
peaumavún. No mø̀tenøtén, ngenek unimanqatin Klisten
ezoqám. No zo nqanek pepa mokho-te, andé gaga khaneam-
qa nøzøgoám. Neka no zo āv qatezømás nqægo: Ndøgo
unimanqatín. Mbumbukiam kukú zo-te. Ta kuku matev-te
ndøgo, føgøføgakh até vøwaniáp.

5:3 5:3 2 Ko 1:24; Filip 3:17; Tait 2:7 **5:5** 5:5 Prov 3:34; Ef 5:21; Zems 4:6 **5:6** 5:6 Met 23:12; Luk 14:11; Zems 4:10 **5:7** 5:7 Met 6:25-30 **5:8** 5:8 1 Tes 5:6 **5:9** 5:9 Ef 4:27; 6:11-13; Zems 4:7 **5:12** 5:12 Kel 15:22, 37-40; 12:2, 25; 13:13

13 Nginik Klisten bawan ezoqam, nqanek Bebilon taon
mokho-te ngiyage, Mbumbukiam zo namba sa gumu-veataz,
khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv, zo-te. Neka até Mák-
a, ndego kopømba ande av noge yo nde:go, khaiya mboma
manqat ngēkhōfōtāvāv. 14 Tozo-møvabat, zenda kaka vò-
itiamát neka vōngenøndamat. Kuku matev-ús.

Sambi ndògoát, zo namba, ate ndøzøte:go, zo Keliso-qa
mokho-te ndozotu:gu.

5:13 5:13 2 Tim 4:11; Kel 12:2

2 Pita
Pita-qa pepa qambo-menas

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pita gèmbo-menás, Klisten ezoqam ndígu tezø-peawám, ndigu manqei vinivinimba-te giyageapam.

Nqanek pepa mokho-te, Pita ndigu āv gezømbe-peawám nqǽgo: Ndigu yà beto-feazoát. Zapa ndøgo, khavozam nømendim ezoqam kopoáv, Klisten ezoqam tubam-qa zøgó. Nginik khavozam nømendim ezoqam, matev soqøsoqa, mbomømboma mbo-akhayám. Neka ndigu ezoqa, āv ginizømesím nqǽgo: Yesu nqawa gendó-qavanák. Yaq Pita ndigu Klisten ezoqam, guguna manqat zøkhofotáv, av nqægo: Ndigu Yesu mokho-te føgøføgakh bewaniáp neka unimanqatin manqat, bazaføgakh-us bēgeawat.

1 No Saemon Pitá, nqanek pepa nqæpeaomit. No Yesu Keliso-
gé sasae ezoqám neka tegé u-aném. No zo-té qatø-peaomít,
zo unimanqatin matev mbomambaqape kopo qazondapem,
av ni qatindapem. Nqanek unimanqatin matev, nigi khandi
etoam ezoqam neka Mbumbukiam Yesu Keliso-qa matev
eqeieqei-qape mokho-té qazindapém.
2 No āv qate-guligulím nqǽgo: Zo Mbumbukiam neka Yesu,
nigi Evezøza, qazøte-zøtez, zo kuku matev neka sambi matev
nøme mba zømbó-khouwév.

Ni Mbumbukiam gevevendam, ni bazaføgakh bizi-asøzú, Klisten matev-te

3 Teqa bazaføgakh kandambaqape-qa mokho-te ndøgo,
Mbumbukiam-te qandowav, Yesu ni ate ndægo, yage nonqo
neka Mbumbukiam-qa poev gone nonqo, sègenimbu-etoám.
Zapa ndøgo, ni mìzi:nøtén ndego, ni teqa iz kandambaqape
neka matev eqeieqei-qa mokho-te ginindu-akha. 4 Neka ta
mokho-te ndøgo, ndego ni manqa mbusa ni-aumám. Manqa
mbusa qaniqanimáv neka kandakandá. Ndego tenegó
ndøgo: Zo manqei-qape-qa ngi:wat matev-te zøté-khokhóz,
ndøgo ezoqam-qa poev matev soqøsoqa-te ndøndo-fakhate
neka ezoqa ndøngiæzoat. Neka zo matev, āv tabezømbe:gó, av
ekeza matev ndægo.
5 Yaq nakémbá, zo bazaføgakh ndø-asøzú neka zoqa uni-
manqatin matev-te, matev eqeieqei matanam mo:veém. Yaq
zoqa matev eqeieqei matanam-te, nøtenat eqeieqei mo:veém.
6 Neka nøtenat eqeieqei-te, kha nøzøgim matev eqeieqei
mo:veém. Neka kha eqeieqei nøzøgim matev-te, føgøføgakh

1:6 1:6 Gal 5:22-23

waniap matev moːveém. Neka føgøføgakh waniap matev-te, Mbumbukiam-qa poev matev paev moːveém. 7 Neka Mbumbukiam-qa poev matev paev-te, Klisten zøfuap-te kuku matev moːveém. Neka Klisten zøfuap-te kuku matev-te, ezoqa ewaqape-te kuku matev moːveém. 8 Zo nqanek matev vinivinimba oskia tozogoat, neka ndøgo zoqa mokho-te vókhouwevtēt, yaq zoqa zøtezat, nigi Evezøza Yesu Keliso-qa yaq-te, ambá av nqægo, khokhō segegō, geté mokho mbófakhán. 9 Geté gekha ezoqām ndego, nqanek matev vinivinimba goneav tøgoat, ndego mokho qeiviáv. Ndego andé bøi waev mbain ezoqám, neka ndego manqa mate mǫ̀ndømbøe-navøém, av nqægo, Mbumbukiam bugukhokhof manqa-zapazapa-te gesungutav.

10 Nøfuap! Yaq nakémbá, zoqa Klisten matev-te, bazaføgakh nøme mba moː-asazét, ndøgo Mbumbukiam gezøndo-akha neka vǿveataz. Zo nqanek matev vinivinimba tozogoat, av qazømbe-manqatavun, zo unimanqatin-te, zó-oːazák. 11 Yaq Mbumbukiam zo mboqog zømbó-mboqozó. Kandambá, tezømbo-mboqozo. Yaq zo kopømbaqapé, nigi Evezøza neka Khandi Etoam Ezoqam, Yesu Keliso, teqa megeat matev-te, zomǿ-óz, ma miavmiav ndoːkawaevat.

12 Zo nqanek matev vinivinimba-qa yaq-te, mǫ̀zøte-zøtéz, neka zo unimanqatin manqat-te, føgøføgakh zowaniáp, zo qazondapem. Geté no zo oskia nøzø-manqaté. Soqaín ndøgo, manqa mate tøzømbo-navøem. 13 No nqæmatavap, no zo matavap oskia tæzø-mboqogimat, no nqanek manqei-qape-te, ande palai khoev mokho-te nqatuː-yage, ndøgo eqeieqeí. 14 No mǫ̀tenøtén, no nqanek palai khoev avønín nǿ-iváv, vǿe-nanĩm. Nigi Evezøza, Yesu Keliso, no āv tenømbe-veáz. 15 Yaq nakémbá, no bazaføgakh no-asazét. No tæqavan, zo nqanek manqat oskia mbomataváp.

Ni Mbumbukiam-qa Manqat, føgøføgakh bizimbo-geawát

16 Ni zo qeizø-manqatam, nigi Evezøza Yesu Keliso bazaføgakh-us tendoqavan, ni ambá av nqǣgo, zo emanqa-emanqa nizø-gigimām, ndøgo ezoqam-qa matavap-te qando-fakhatam. Av taoká. Ni teqa bazaføgakh-qape, nikeza bøí qatiqeivím. 17 Ni mǫ̀igøám, te namba, Mbumbukiam, nigi Tat, gembovizam neka iz kandambaqape vømbō-etoam. Ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam Eqeiwat-Qape-te, manqat āv qande-fakhán nqægo, “Ngenek nogé Yó. No poev kandambá te-te.” 18 Ni Yesu namba, ta olol-te qeitogoam, ma Mbumbukiam geːgoam, ni nqanek manqat, yan-te qandovis, nikeza geá qatiyogém.

1:14 1:14 2 Ko 5:1; Zion 21:18-19 **1:16** 1:16 Met 17:1-5 **1:17** 1:17 Met 17:5

19 Yaq nakémbá, ni Mbumbukiam-gi manqa vevezam
ezoqam-qa manqat, nøme mba nito-unimanqatinát. Até zó-a,
zo tiqa manqat, eqeieqei ndøyogé. Zapa ndøgo, tiqa manqat,
bøivun manqei-te, andé waev me me:khaév, atema vømøpavē,
ta khøuwa-te ndøgo, Keliso tendoqavan, neka zoqa mbøni-
te, ande pave ndukuam me vøzømbé-sanqatāv. 20 Geté zo
vȍezøtéz. Gekha manqāt ndøgo, Mbumbukiam-gi manqa
vevezam ezoqam, teqa manqat mokho-te gipeaumam, ndigu
ambá av nqǣgo, ekeza matavap-te mbā ginø-peaumām. Āv
taoká. 21 Ta manqat ate ndægo, ambá av nqǣgo, tiqa poev-tē
qando-fakhanām. Geté Mbumbukiam-gé Nqova Mbomam-
baqape ndønøzøgimám, yaq ndigu ezoqa Mbumbukiam-qa
Manqat vǣe-zømesimam.

2

Khokho nømendim ezoqam-qa yaq-te, ndigu ezoqa nøme ndingiæzoat

1 Ta khøuwa-te ndøgo, Izlael bawan mokho-te, khavozam
manqa vevezam ezoqam ndøgoám. Yaq até zo mokho-té-
a, khokho nømendim ezoqam ndøfakház, neka khonoam-
te manqat vini vøndapāv. Geté manqat av nqægo, ezoqa
géngiæzó. Nginik nømendim ezoqam, até tigí Evezøzá-ya,
gó:naumát, ndego genqovotaz. Geté ta mokho-te ndøgo,
ndigu ekeza kha géngiú. Nakhamas-té ginø-soqoéz. 2 Ndigu
mambe møqǽ. Yaq ezoqa kopoáv, ekeza kha Klisten ezo-
qam ndi:vewe, tiqa matev mbópavát. Yaq ta zapaya ndøgo,
ezoqa unimanqatin nakhoa géngenøitát. 3 Nginik khokho
nømendim ezoqam, moni møqǽ. Ndigu tiqa khavozam man-
qat mokho-te, ekeza matavap-te mba ndøndo-fakhate, zogi
moni upøgim-qa ndøgoát. Geté Mbumbukiam, nupøkhan mba,
é-møndæpøoá. Ndego ti-te yaq-fia ndȍtá. Ndego géqaqavaták.
Geté géngiæzó.

4 Até enzol ezoqám-a, ndigu Mbumbukiam-qa manqat
giqavotøvem, ndego ambá av nqǣgo, sègezøtāk. Geté
ndego gøinam manqei-té genø-nqagevém. Yaq ndøgo auli sén
gini-møpøsáp. Bøivun-té. Neka manqa ovøyam khøuwa-qa
mo:keogé.

5 Até ndigu ezoqám-a, nupøkhan mba giyagam, ndigu
Mbumbukiam gisanqawam, ndigu sa takeáv, av gi:yagam,
geté ndego khøuwat-qape ndonqonqotáv, ti-te. Yaq ezoqa
eit-mba ndøkhandí:z. Noa-za mba ndøkhandí:z, ndego ezoqa
gezø-akha, Mbumbukiam-te tiqambuz neka matev eqeieqei-
te vøyagāt.

1:21 1:21 2 Tim 3:16; 1 Pita 1:11-12 **2:1** 2:1 Met 24:11; Zud 4 **2:4** 2:4 Zud 6
2:5 2:5 Gen 6–8; 2 Pita 3:6

6 Até Sodom neka Gomolá-ya, ta taon kandakanda menas,
Mbumbukiam ezoqam-qa manqa-zapazapa-qa yaq-fia
ndøtá, vøsonqotav, vøpakhak, ezoqam namba. Ndego
tene-matanám ndøgo: Ezoqa gé:zømás, gekha ezoqām
ndigu, ndisanqawe, matev āv tøzømbé-fakhán. 7 Lot-za mba
ndøkhandí:z. Zapa ndøgo, ndego ezoqam eqeieqeí. Ndego
mbøni mbonqosøgeapám, ndigu Mbumbukiam-qa manqat
ginqagimam, neka mambe si vøzøwagam. 8 Ngenek ezoqam
eqeieqei, khøuwa kopoav ti mokho-te geyagam, tiqa matev
soqøsoqa vøqeivam-a, vø-ewagam, ndego andé enqoni me
mbøevitám.
9 Nqanek matev vinivinimba, ni āv qani-nømendím nqægo:
Mbumbukiam ndego kopømbaqapé. Ezoqa ndaføya-ndaføya,
ndipotonam, segé-khandí:z. Geté manqa-zapa-us ezoqam,
ndego yaq-fia zøtaév. Ndego manqa ovøyam khøuwa kan-
dambaqape nonqo zøgeawát. 10 Ezoqam ndigu, ekeza kha-qa
poev soqøsoqa vinivinimba ndimbopaev neka Mbumbukiam-
qa Megeat Matev ndisanqawe, ndego yaq-fia nøme mba
zømbótá.
Nginik khokho nømendim ezoqam, sapí neka ekeza kha
mba ndø-eqawát. Ndigu até nqova iz kandakanda-té-a,
møe mbaín, geté sège-ngenøzotatún. 11 Geté até enzol
ezoqám-a, oskiá ndøgo, tiqa bazaføgakh, ndigu khokho
nømendim ezoqam-qa bazaføgakh uni ndæløvui, ndigu
nqova vinivinimba-qa iziz ngenøgimáv, Evezøza-qa bugug-te.
12 Nginik khokho nømendim ezoqam, andé søvakha gigiap me
me:gó, søvakha gigiap ndigu, leg-te khøuwag nqazifeam, nqazi-
zitøge. Ndigu mokho ndàpeáv. Ngenøgim manqat khokhó
sege-manqatatún. Nginik ande søvakha gigiap khobokhobos
me, gésoqoéz. 13 Ndigu ezoqa nøme, soqaqape-te ndi-abam,
ndigu yaq-fia soqaqape āv tiníndapém. Khøuwa ate ndægo
nqa-okho, ndigu lou loge si zøwág. Tiqa poev sa ndøgo. Até
ndøgó-a, zo namba lou gi:logatun, ndigu matev soqøsoqa neka
khavozam manqat zø-okhoatún. Ndigu zoqa Klisten bawan
mokho-te, andé khavim me me:gɨ́ɨt.
14 Tiqa bøi, mambe møqæ sakheis-qa mba me:vawé. Tiqa
manqa-zapazapa, sègezø-okhó. Neka ezoqa nøme ndigu, Klis-
ten matev-te bazaføgakh mbain ndigu, ndigu manqa-zapa-
te ituza-qa ndøgó. Tiqa qovet matev, vaev mbaín. Mbum-
bukiam géngiæzó, ndigu. 15 Ndigu matev eqeieqei, mǫ̀ndø-
ivøvém, neka ande leg-te me vøe-ewaz. Ndigu Balam-qa
me:qeivím, ndego Beol-ge yo. Até ndegó-a, manqa-zapa
matanam mokho-te, moni qaqasam-qa mbogoám. 16 Geté

2:6 2:6 Gen 19:24; Zud 7 **2:7** 2:7 Gen 19:1-16 **2:10** 2:10 Zud 7-8, 16 **2:11** 2:11 Zud 9 **2:12** 2:12 Zud 10 **2:15** 2:15 Num 22:7; Zud 11; Veve 2:14 **2:16** 2:16 Num 22:28-35

Mbumbukiam gèmboponqóm, teqa manqa-zapa matanam
zapaya. Tege donki, ezoqa manqat mbo-eín, ndego manqa
vevezam ezoqam vǿtokav. Zapa ndǿgo, teqa matev mokho
mbaín.
17 Nginik khokho nǿmendim ezoqam, andé kea kumbu-
tap ibǿkha-yav me me:gó. Neka ndigu andé khaiya ozoz
me me:gó, khamǿe tǿkhamba, ndoqo-matavap, qæ ndǿlanqā,
getē qæ mbaìn. Mbumbukiam manqei mǿndǿzǿmbo-mendeó.
Ta manqei-qa bǿivun, kandamba tantáv. 18 Ndigu man-
qat kandakanda, sège-manqaté. Geté ndǿgo mokho mbaín.
Ezoqa nǿme ndigu, ndakin mba gikhokhoz, manqa-zapa
matanam-te, av ezoqa nǿme gi:goatun, ndigu nginik kha-qa
poev soqǿsoqa-te neka mambe matev-té ginǿ-ituzá. 19 Nginik
khokho nǿmendim ezoqam, ezoqa manqa mbusa āv gizǿmbe-
aumatún nqǽgo: Tiqa nǿmendim manqat, génqovotáz. Geté
ndigu ekezan, tokǿzát. Manqa-zapa ndǿnǿnǿsám. Yaq
ndǿgo géngiæzó. Zapa ndǿgo, gekha matēv ndǿgo, ezoqa
ndǿnǿzǿiwat, ndǿgo génǿnǿtám.
20 Gekha ezoqām ndigu, nigi Evezǿza neka Khandi Etoam
Ezoqam Yesu Keliso gi:zǿtez, neka manqei-qape matev vǿ-
ivǿvem, ndǿgo ezoqa ndǿngiæzoat, yaq vaev nqawa manqa-
zapa-te tivesez, vǿgutāz, yaq ti-te ndigu unimé:-soqá. Taqa
soqain ndǿmǿlǿvú, av bugukhokhof qægoam, ndigu uniman-
qatinteav qagoam. 21 Ndigu nakhoa eqeieqei amba zǿtezateav
tǿgoni̇n, ndǿgo ambá kopǿmbá ti-te. Geté ndakin ti-te ndigu,
unimé:-soqá. Zapa ndǿgo, nakhoa eqeieqei mǿndæzǿtéz.
Geté zitá gini-wuǿém, neka Mbumbukiam-qa guguna man-
qat, ezoqa ndigu gi:zǿmesimam, vǿ-ivǿvem. 22 Tiqa matev
até kopó, av manqat nǿme, nqazi-manqate. “Gaqo qometa
tuqoza, nangó gunǿlogín,” neka “Bǿsik ibǿkha-te tukhakuam,
nango mǿndǿ-vesezìn, qoq-pakha-te vǿmǿ-khakuami̇n.”

3

Keliso nqawa tendoqavan

1 Nǿfuap mbomǿmboma! No ndakin zo-te pepa qatǿndo-
peaumam, gènǿ-menás. Nqanek pepa menas mokho-te, no zo
manqa matev eim-qa nǿzǿgoám. Zoqa matavap, ndafǿyamba-
qape zǿgoát, 2 neka zo Mbumbukiam-gi manqa vevezam
ezoqam-qa manqat bezǿmbē-vesezu, av bugukhokhof
gi:manqatam, neka guguna manqat ndǿgo, nigi Evezǿza neka
Khandi Etoam Ezoqam, tegi u-anim mokho-te, gizǿ-etoam.
3 Bugukhokhof nqánek: Zo vǿezǿtéz. Vaev khǿuwa-te,
ezoqa nǿme ndǿfakház. Ndigu ekeza poev matev soqǿsoqa

2:17 2:17 Zud 12-13 **2:20** 2:20 Met 12:45 **2:21** 2:21 Luk 12:47-48 **2:22** 2:22 Prov 26:11 **3:2** 3:2 Zud 17 **3:3** 3:3 1 Tim 4:1; Zud 18

mba mbópavát. Neka zo otøota mé:zæbát. 4 Ndigu āv
giní-manqatát nqægo, “Gê, ndego manqa mbusa geve,
nqawa tendoqavan, gekham-tê gego? Nigi atanakha-
za, gimbøe-kewagam, mǫ̀ndømu-pakhaéz. Geté matev ate
nqægo, manqei-qape-te nqago, sège-okhó. Yaq manqei-
qape ande vǫengaz-a, yaq ndakin, matev-qase enendateáv.”
5 Mbumbukiam manqei-qape neka yan, nupøkhan mba,
ekeza manqat ge:khakheinam, ndigu gèqavotám. Neka ndigu
unimanqatinteáv, av nqægo, manqei-qape ibøkha-tē qando-
fakhān; Mbumbukiam ibøkhā gene-khakheinām, 6 yaq atē
ibøkhā gene-ngiū, khøuwat-qape qafakhan. 7 Mbumbukiam
yan neka manqei-qape, ndakin até ta manqat kopó
genegeawát. Av tené-geatát, atema manqa ovøyam khøuwa
kandambaqape-te, gøinam vǫengiū, neka ndigu vǫngiæzō,
ndigu ndisanqawe.
8 Nøfuap mbomømboma! Zo nqanek manqat bezømbo-
nàvǭém: Evezøza-qa bøi-te, khøuwa kopo andé viav wan
taosen me:gó, neka viav wan taosen, andé khøuwa kopo
me:gó. 9 Evezøza ambá av nqǣgo, yakha mbovaēv, ekeza
manqa mbusa-qa yaq-te, nqawa tendoqavan, av ezoqa nøme
ndi:matavap. Geté ndego zo me:gó. Ndego poeveáv, ezoqa
kopo tesoqoev. Geté ezoqa ewaqape, te-té giabenø-qambúz.

Mbumbukiam yan ndakinak neka manqei-qape ndakinak tekhakheinam

10 Geté Evezøza-qa Khøuwa, nakhamas-té qanógeáv. Andé
aqonam ezoqám. Yaq yan sogó-navǭém. Ndand tatas-qape-
ús. Yaq gigiap vinivinimba, khaiya ova nqo:go, gøinám
qané-lonqotám. Yaq manqei-qape neka gigiap ate nqægo,
manqei-qape-te nqago, vǫnavǭém. 11 Zo qazøte-zøtez, Mbum-
bukiam gigiap ate nqægo, av nqægo tengiu, yaq ge zô
ndozo-matavap, zo ndakin ande áv khazøté-yagāt? Zoqa
yageap, ndaføyambá neka mbomambá sa begó, av Mbum-
bukiam ndømbøe-poev, 12 zo nqanek Mbumbukiam-qa khøuwa
ndøzømbøe-keoge. Av tøzøte-yagat, yaq ta khøuwa kopømbá,
nakhamas-té qanǿfakhán, ta khøuwa ndøgo, yan tølonqotam,
vǫnavǭém, neka gigiap ate ndægo, yan-te nqo:go, kopømba
ande av ndavand ndi:gu, vǫ́-menegī́m. 13 Geté ni yan ndak-
inak neka manqei-qape ndakinak zimbøe-keogé, av Mbum-
bukiam manqa mbusa ge:ve. Ta manqei-te ndøgo, matev
eqeieqei mba ndǿgoát.

Ni Keliso nqazimbøe-keoge, matev eqeieqei bizigú

3:4 3:4 Met 24:48 **3:5** 3:5 Gen 1:6-9 **3:6** 3:6 Gen 7:11; 2 Pita 2:5 **3:8** 3:8 Psa 90:4 **3:9** 3:9 Hab 2:3; 1 Tim 2:4 **3:10** 3:10 Luk 12:39; 1 Tes 5:2; Met 24:29, 35 **3:13** 3:13 Isa 65:17; 66:22; Veve 21:1, 27

14 Nøfuap mbomømboma! Yaq nakémbá, zo nqanek matev
ndøzømbøe-keoge, tøfakhanam, zo bazaføgakh ndø-asáz: Zo
ndaføyambá segegó neka manqa-zapa-yáv segeyagé neka
Mbumbukiam namba, sambi bezøgó. 15 Zøté-matøvemēm!
Nigi Evezøza khøuwa ndefø|løsumit, ndego tenegó ndógo:
Ezoqa khandi mé:ndapém. Nigi Klisten nøfu mbomam-
baqape, Pol, ndego Mbumbukiam matavap loloakh gembo-
etoam, taqa yaq-te, āv tezømbe-peawám. 16 Teqa pepa-te ate
ndægo, Pol taqa yaq-te ge:peaumam, ndego manqat kopo
me:peawám. Manqat nøme, ta pepa-te ndøgo, andé føgakhín.
Yaq ezoqa nøme, ndigu Klisten matev-qa yaq-te mokho nda-
peav ndigu neka tiqa unimanqatin matev føgakh mbain
ndøgo, ndigu teqa manqat nøme, mokho soqaín segembo-
qambuanemín. Ndigu até Mbumbukiam-qa Manqat nøme-té-
a, matev āv tinigoatún. Ndigu gésoqoéz, ta zapaya.
17 Geté zo, nøfuap mbomømboma, zo ndakin é-møzøtezøtéz.
Yaq nakémbá, zo gò:feazoát. Soqaín ndøgo, ndigu ezoqam,
ndigu Mbumbukiam-qa guguna manqat paeveav ndigu, zo
soqain-te ti-itub, yaq zo ndakin bazaføgakh ndozo-waniap,
vozó-o:āz. 18 Yesu Keliso, nigi Evezøza neka Khandi Etoam
Ezoqam, ndego kuku kandambá, zo-te. Yaq zo teqa kuku
matev mokho-te neka zoqa zøtezat-te, teqa yaq-te, sà tøne-
fisumít.
Teqa iz bèto-eqawát, ndakin nekā miavmiav.
Amén. Nqanek manqat unimanqatín!

3:15 3:15 Lom 2:4 **3:17** 3:17 Mak 13:33; 1 Ko 10:12

1 Zion
Zion-qa bugukhokhof pepa

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa Zion ndøpeawám, ndego Yesu-gi paev ezoqa tuelv nøme gegoam. Ti-te ndígu tenø-peawám, Klisten ezoqam, Esia manqei-te giyageapam. Ta khøuwa-te ndøgo, Zion nqanek pepa gepeawam neka taqa zita-te, pepa menas nøme vøpeawam, ndego é-møndø-lawaqape-év. Nqanek pepa misika-te, ndego ekeza iz veeáv. Geté zøtezat ezoqam, āv giniqeivím nqægo: Ta pepa misika-qa peawam matev, até kopó, av peawam matev ndægo, Yesu-qa emanqat mokho-te ndøgo, Zion gepeawam. Ndøgo ni āv qani-nømendím nqægo: Ta manqat ate qægoam, Zion ndøpeawám. Neka ndego até Manqat Qandoveveám-a, vøpeawam.

Zion nqanek pepa misika gepeawam, ndego Efesus taon-té geyagám. Ta taon-te ndøgo, ndego Klisten bawan ezoqam-gé megeat ezoqa nøme ndøgoám. Manqat nøme, Zion Klisten ezoqam-te gepeawam, ponqom manqát. Geté ndego aiyaiyav manqat-us ndøpeawám. Zapa ndøgo, ndego kuku kandambá ti-te, neka ndigu 'nogi nakheis' vøzø̄-akhaemam. Zion āv gene-ewág nqægo: Ezoqa nøme, khavozam manqat ndøvøndazát. Ndigu āv gini-manqatát nqægo: Yesu, Mbumbukiam-ge Yo, ndego ambá av nqægo, ùnime:-ezoqam-ēv. Neka manqat nøme gimanqatat, nqánek: Ezoqam-qa kha soqaqapé. Yaq ni bǐzi-sanqawé. Neka ezoqa ambá av nqægo, Yesū ginī-khandī:z, geté mokho manqat qateqat betaqagó, yaq ndøgo, toqoté-khandí:q. Geté Zion ndigu Klisten ezoqam, āv gezømbe-ovøyám nqægo: Manqat av nqægo, khavozam manqát neka ndøgo mokho mbaín.

Yesu Keliso, ndego Khandi Manqát

1 Ni zo manqat nqeizø-peaomit, ndøgo oskia ndøgoám, ibugukhokhof, atema ndakin. Ni mòiyogém, neka nikeza bøí qati-kewagám. Ni mòiqeivím, neka nikeza zendá qati-geagimám. Khandi Manqat niti-manqaté. 2 Nqanek Khandi, màndoveá. Ni mòiqeivím neka ezoqam-te, nǐ-unimanqatinát. Ni zo khandi miavmiav niti-zømesimít, ndøgo Eve namba qægoam, yaq ni-te vøfakhan. 3 Ni qeiqeivim neka vøiyogem, até zó-a, ni ndøgo teizømbe-manqaté. Yaq zo ni namba zí:tøkuatát, neka ni Tat neka Yo namba, Yesu Keliso,

1:1 1:1 Zion 1:1 **1:2** 1:2 Zion 1:14

bizī:-tøkuat. 4 Ni nqanek manqat tøti-peaomít ndøgo: Ni ate
nqazi:gu, khanakhanakh, tàbinimbi-tøtøvøyám.

Niqa matev, mbomambá sa begó

5 Manqat ndøgo, Yesu Keliso-te qeiyogem, neka zo nqati-
zømesim, nqánek: Mbumbukiam, ndego wáev neka te mokho-
te ndego, bøivun-qase mbaín. 6 Yaq nakémbá, tizi-manqatat,
av nqægo, te namba nqazi:-yage, gete ni bøivun-te neka
manqa-zapa-te zua zigū, ni zǐ:khavozám neka unimanqatin-
te yageáv. 7 Geté ni waev-te tizi-okhoat, av ndego ekezan,
waev-te nde:yage, yaq ni yaqyaq-a, sizimú-tøkuatát. Yaq Yesu-
qa kouk, ndego Mbumbukiam-ge Yo, niqa manqa-zapazapa
ate ndægo, ginísungúz.
8 Tizi-manqatat, av nqægo, ni manqa-zapazapa mbaǐn,
ni nikeza kha, zǐmbøe-khavozám neka unimanqatin man-
qat mbaín, ni mokho-te. 9 Geté niqa manqa-zapazapa
Mbumbukiam-te tizi-vøndæmem, yaq ndego matev eqeieqei,
av bugukhokhof ge:-ein, ndȍmatanám. Ndego niqa soqa
matev, segembøé-navøém, neka manqa-zapazapa ate ndægo
vønísungūz. 10 Tizi-manqatat, av nqægo, ni manqa-zapazapa
gonemāv, ni Mbumbukiam, khavozam ezoqam zi:vewé neka
ni mokho-te, teqa manqat mbaín.

2

Yesu nigǐ tøke ezoqám

1 Nogi nakheis! No zo nqanek manqat tæzømbe-peaomít
ndøgo: Zo andé manqa-zapazapa vøzøtégoāt. Geté ezoqa
manqa-zapa tego, ni ezoqa nginǐgú. Ndego ni zapaya, Tat
manqat mbomanqaté, ndǐnǐmbō-vǐgǐm. Ngenek ezoqam,
Yesu Kelisó, ndego ezoqam ndaføyamba-qape. 2 Keliso niqa
manqa-zapazapa, ekeza kha-té genøndáp, vō-evøzam. Geté
niqá manqa-zapazapa mbá mbá, geté até manqei-qape ezo-
qam ate ndigu-qá manqa-zapazapá-ya.

Gekha ezoqām ndigu, Mbumbukiam ndi:zøtezat, ndigu teqá matev bembopáev

3 Áv khazí:nøtēn, av nqægo, ni Mbumbukiam mǐzi:nøtēn?
Áv qazí:nøtén nqégo, ni teqa manqat o-mba tizimbøe-ndapat.
4 Ezoqa te-ein, av nqægo, "No Mbumbukiam mȍtenøtén,"
gete ndego Mbumbukiam-qa Manqat paveav tøgoat, ndego
khavozam ezoqám neka te mokho-te, unimanqatin man-
qat mbaín. 5 Gekha ezoqām ndego, teqa manqat o-mba
ndo:ndape, te mokho-te ndøugu, Mbumbukiam-qa kuku

1:4 1:4 Zion 16:24 **1:5** 1:5 1 Tim 6:16; Zems 1:17 **1:6** 1:6 1 Zion 2:4 **1:8** 1:8-9 Psa 32:5; Prov 28:13 **2:1** 2:1 Iblu 7:25-26; 9:24 **2:2** 2:2 Zion 1:29; Kol 1:20; 1 Zion 4:10 **2:5** 2:5-6 Zion 14:21, 23

matev, mòndømu-khouwév. Yaq ta mokho-te ndøgo, ni āv
qazi:nøtén nqægo: Ni te mokho-té qazu:gú. 6 Ezoqa te-ein, av
nqægo, “No Mbumbukiam-qā mokho-tē qatu:yagē,” ndego āv
teabete-yagé, av Yesu ge:yagam.

Kuku matev-qa yaq-te

7 Nøfuap mbomømboma! No ambá av nqægo, zo guguna
manqat ndakinak nøzø-peaomīt. Āv taoká. Nqanek guguna
manqat, awenegé, ate av-té, zo oskia qazømbe-goam. Nqanek
awenege guguna manqat, zo bugukhokhof mòzo-ewagám.
Nupøkhán mbá. 8 Geté unimanqatín. No zo guguna manqat
ndakinak nøzø-peaomít. Yesu mokho-te, neka até zo mokho-
té-a, ni āv qazi:qeiví nqægo: Nqanek guguna manqat, uni-
manqatín. Zapa ndøgo, bøivun ndakin, gènavøemtét neka
unimanqatin waev ndøkháev.

9 Ezoqa te-ein, av nqægo, “No waev-tē qægō,” gete ndego
Klisten ezoqa nøme ndesanqawe, ndego bøivun-te zua ndøgó.
10 Geté ndego ezoqam, ndego Klisten ezoqa nøme-te kuku
ndømbogo, ndego waev-té geyagé. Yaq ndego gébøiavák.
11 Geté ndego ezoqam, ndego Klisten ezoqa nøme ndesan-
qawe, ndego bøivun-té gegó neka bøivun-té ge-okhó. Ndego
otevateáv, ande āv kenēma. Zapa ndøgo, bøivun teqa bøi,
mòndøgutáv.

12 No zo-té qatø-peaomít, nakheis. Zapa ndøgo, Yesu Keliso
zapaya, Mbumbukiam zoqa manqa-zapazapa, mòndømbøe-
navøém.

13 Neka no zo evøndipakha angana-té qatø-peaomít. Zapa
ndøgo, zo ndego mòzøte-zøtéz, ndego oskia gegoam, ande
qandengaz, atema ndakin*.

Neka no zo ezoqa ndakinak-té qatø-peaomít. Zapa ndøgo, zo
ndego soqaqape, mòzo-tømbuinám.

14 No zo nakheis qazø-peawam, zapa ndøgo: Zo Tat mòzøte-
zøtéz.

Neka no zo evøndipakha angana qazø-peawam, zapa ndøgo:
Zo ndego mòzøte-zøtéz, ndego oskia gegoam, ande qan-
dengaz, atema ndakin.

Neka no zo ezoqa ndakinak qazø-peawam, zapa ndøgo:
Zo bazaføgakh-ús. Mbumbukiam-qa Manqat, ndôugú, zo
mokho-te. Neka zo ndego soqaqape, mòzo-tømbuinám.

Manqei-qape matev neka gigiap manqei-qape-te nqago, poev binìgú

2:7 2:7 Zion 13:34; 2 Zion 5-6 **2:8** 2:8 Lom 13:12; Zion 1:9 **2:9** 2:9 1 Zion 4:20 **2:10** 2:10 Lom 14:13 **2:11** 2:11 Zion 12:35 * **2:13** 2:13 Ndego oskia gegoam, ande qandengaz, atema ndakin, Keliso me:manqaté.

15 Zo manqei-qape-te poev bezə̀gə̋, neka matev ate ndægo,
manqei-qape-te nqago. Gekha ezoqām ndego, manqei-qape-
te poev ndømbogo, te mokho-te poev mbaín, Tat-te. 16 Zapa
ndøgo, manqei-qape-qa matev, kopømba ande av kha-qa poev
soqøsoqa, neka gekha gigiap o matev bøi toqoteqeiv taqapoe,
neka khambuvap matev qoqa gigiap-qa yaq-te, ta matev
ate ndægo, ambá av nqægo, Tat-tē qando-fakhatē. Geté
ndøgo manqei-qape-qá matév. 17 Nqanek manqei-qape, taqa
poev soqøsoqa namba, ndòmø-navøém. Geté ezoqam ndego,
Mbumbukiam-qa poev ndembopaev, ndego oskia ndøgoát.

Keliso-gi qaqa ezoqam-qa yaq-te

18 Nogi nakheis. Khøuwa vaev avønín. Zo mòzoyogém, av
nqægo, Keliso-ge qaqa ezoqam ndøgeáv.† Geté até ndakín-a,
Keliso-gi qaqa ezoqam kandambá, mǫ̀ndø-fakház. Yaq taqa
yaq-te ndøgo, ni mǐzi:nøtén, vaev khøuwa avønín. 19 Nginik
ezoqam, ní namba zi:goám. Yaq ndigu ni gènøuván. Ndigu
nigí ezoqám mbá. Ndigu amba nigi ezoqam tigun:in, ndigu
ambá oskia ndøgonín, ni namba. Geté ndigu ni mǫ̀ndø-
nøuván. Yaq ta mokho-te ndøgo, ni mǐzi:nøtén, ndigu ezoqam
ate ndi:gu, nigí ezoqám mbá.
20 Geté zo viní. Zapa ndøgo, Keliso, ndego ezoqam
ndaføyamba-qape, zo Nqova Mbomambaqape zø-etoám. Andé
oil me zømbo-qóuz. Yaq ta zapaya ndøgo, zo ate ndøzøte:go,
unimanqatin manqat, mǫ̀zøte-zøtéz. 21 No nqanek pepa
nqazø-peaomit, zapa ambá av nqægo, zo unimanqatin man-
qat zǫ̀tezøtezāk. Geté zapa ndøgo: Zo mǫ̀zøte-zøtéz. Neka zo
mǫ̀zøte-zøtéz, khavozam manqat ate ndægo, unimanqatin-te
fakhanumáv.
22 Yaq gê, khavozam ezoqam, gekha ezoqâm? Ezoqam
ndégo, ndo:nawam, av nqægo, Yesu ndego Mesayā mbā. Ezo-
qam av nge:go, ndego Keliso-gé qaqa ezoqám. Ndego Eve-
qa yaq-te ndō:nāwām-a, Yo-qa yaq-te ndō:nāwām. 23 Gekha
ezoqām ndego, Yo-qa yaq-te ndo:nawam, ndego até Eve
ndøsanqawé. Geté ezoqa ndego, ezoqam-qa bøi-te Yo nde-
unimanqatinat, ndego até Evé-a, ndekhatǐwí.
24 Mbumbukiam-qa Manqat, zo qazoyogem, zo ande
qazøte-unimanqatinim, até vøgeawát. Zo oskia tozo-geatat, yaq
zo Yo mokho-te neka Tat mokho-te, ate zóyagát. 25 Manqa
mbusa, Yesu ginive, nqánek: Khandi miavmiáv.
26 No nqanek manqat nqazø-manqate, zapa ndøgo: Ezoqa
nandǐgú. Ndigu zo tubam-qa ndøgó. 27 Geté Nqova Mbo-

2:15 2:15 Lom 8:7 **2:16** 2:16 Lom 13:14 **2:17** 2:17 Met 7:21 **2:18** 2:18 Met 24:5, 24; 2 Zion 7 † **2:18** 2:18 Keliso-ge qaqa ezoqam ndégo, Antikrais ndimbo-akhayam **2:19** 2:19 Kel 20:30 **2:20** 2:20 1 Ko 2:15; 2 Ko 1:21; 2 Zion 2 **2:22** 2:22 1 Zion 4:3; 2 Zion 7 **2:23** 2:23 Zion 5:23; 1 Zion 4:15; 5:1 **2:27** 2:27 Zion 16:13

mambaqape, zo qazondafem, ndego Keliso zo ande oil me
gezømbo-qouz, ndego zo mokho-té gunu:yagé. Yaq nakémbá,
zo nømendim ezoqa nøme bezȍgȍ. Zapa ndøgo, matev ate
ndægo, ndégo tene-zømesím. Teqa nømendim matev, uniman-
qatín. Khavozám mbá. Yaq nakémbá, Keliso-qa mokho-te,
até vøugú, ate av-té, Nqova Mbomambaqape ge:zømesimam.

Mbumbukiam-gi nakheis-qa matev, ande āv khané:gō

28 Unimanqatín, nogi nakheis. Zo Keliso-qa mokho-te, até
vøugú. Yaq ndego tendoveao, ni kha føgakh-mbá qazígoát,
neka teqa megemege-te, mivi mbaín, sizígoát, ta khøuwa-
te ndøgo, tendoqavan. 29 Zo mȍzøte-zøtéz, Mbumbukiam,
ndego eqeieqei-qapé. Yaq zo vȍezøtéz, gekha ezoqām ndego,
matev eqeieqei ndematanam, ndego Mbumbukiam mokho-
té genøqán.

3

1 Zøtéqeivĩm? Tat, kuku khàpe mbøe-khouwév ni-te. Teqa
kuku matev mokho-te, Mbumbukiam ni ekeza nakheis
mi:næná. Yaq ndøgo unimanqatín. Ni uni tegé nakheis-ín.
Geté manqei-qape ezoqam, ndigu zøtezateáv. Zapa ndøgo,
ndigu Mbumbukiam mè:zøtezák. 2 Nøfuap mbomømboma!
Ni ndakin mĩzi-Mbumbukiam-gí-nakheis-én. Megemege-te
ndo:go, ni ande āv khazígoāt, taqa yaq-te ndøgo, Mbum-
bukiam ni-te vevezupøteáv. Zuá. Geté ndøgo tizi:-nøtenát:
Keliso tendoveao, tendoqavan, yaq ni āv tizí:goát, av ekezan
nde:go. Zapa ndøgo, ni zí-ometám, ndego ande āv kenēgo.
3 Yaq nakémbá, gekha ezoqām ndego, Keliso-te ndo:tawe,
tendoqavan, ndego matev eqeieqei-té geabeyagé, ate av-té,
Keliso matev eqeieqei-te nde:yage.

4 Gekha ezoqām ndigu, manqa-zapa ndigu, ndigu
Mbumbukiam-qá khafeap ndømøkuiám. Zapa ndøgo, manqa-
zapa matanam matev, ndøgo Mbumbukiam-qá khafeap
møkuiam matév. 5 Zo mȍzøte-zøtéz, Yesu ndøgo tenegeavún:
Ndego niqa manqa-zapazapa, géndáp. Neka te mokho-te
ndego, manqa-zapazapa mbaín. 6 Yaq nakémbá, gekha
ezoqām ndego, Yesu-qa mokho-te ndu:yage, ndego manqa-
zapazapa matanam-te, sekemba géyageák. Geté gekha
ezoqām ndego, manqa-zapa matanam-te sekemba ndeyage,
ndego Keliso-qa yaq-te, mokho ndapeáv neka mè:-otevák
ndego.

7 Nogi nakheis. Zo ezoqa betùbā̃m. Ezoqa ndego matev
eqeieqei ndematanam, ndego ndaføyamba-qapé. Ate av-
té, Keliso ndaføyamba-qape nde:go. 8 Geté ezoqam ndego,

2:29 2:29 1 Zion 3:10 **3:1** 3:1 Zion 1:12-13; 16:3 **3:2** 3:2 2 Ko 3:18 **3:5** 3:5 Zion 1:29; 1 Pita 2:22-24; 1 Zion 2:2 **3:8** 3:8 Zion 8:44

manqa-zapa matanam-te sekemba ndeyage, ndego nqova
soqaqape-gé. Zapa ndøgo, ande qandengaz, atema ndakin,
ndego nqova soqaqape, manqa-zapazapa oskia ndømatanám.
Geté Mbumbukiam-ge Yo, ndøgo tenegeavún: Ndego
nqova soqaqape-qa matev, tèabete-ngiú. 9 Gekha ezoqām
ndego, Mbumbukiam mokho-te geqan, ndego manqa-zapa
matanam-te sekemba géyageák. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-
qá yage matev mu:gú, te mokho-te. Yaq ndego kopømba
mbaín, manqa-zapa matanam-te sa tema. Zapa ndøgo,
ndego Mbumbukiam mokho-té genøqán. 10 Ezoqam ndigu,
Mbumbukiam-gi nakheis ndigu, neka ezoqam ndigu, nqova
soqaqape-gi nakheis ndigu, ni āv qazí:-matøvemém nqægo:
Gekha ezoqām ndego, matev eqeieqei gonemav ndego,
ndego Mbumbukiam-gé mbá; até ndegó-a, ndego Klisten
ezoqa nøme-te kuku mbain ndego.

Ni kuku binigú, yaqyaq-a

11 Manqat ndøgo, ibugukhokhof mba qazoyogem, Keliso
ande qazøte-unimanqatinim, nqánek: Ni kuku binigú, yaqyaq-
a. 12 Ni kopømba ande av Kein nde:go, bizǐgū. Ndego
nqova soqaqape-ge ndøgoám, neka ekeza eveqase pakha-
pakha vømbō-khana. Gekha zapâ, gelavao? Zapa ndøgo,
ekeza matev soqaín. Geté eveqase-qa matev, eqeieqeí.
13 Nøfuap! Yaq nakémbá, zo nqova bezȍndāf, manqei-qape
ezoqam zo ndisanqaza. 14 Ni mǐzi:nøtén: Ni løvøte mǐzi-
løvuím. Ni ndakin khandi-té qazigú. Zapa ndøgo, ni Klis-
ten nøfuap-te, kuku nigú. Geté gekha ezoqām ndego, kuku
mbain ndego, ndego løvøte-te zua mu:gú. 15 Gekha ezoqām
ndego, Klisten zifuap ndesanqaza, ndego ezoqa pakhapakha
khaneam ezoqám. Neka zo mȍzøte-zøtéz, ezoqa pakhapakha
khaneam ezoqam, khandi miavmiav mbaín, te mokho-te.

16 Yesu ni nonqo, ekeza kha ndønqonqotáv. Ta mokho-te
ndøgo, ni mǐzi:nøtén, kuku matev eqeieqei, av nqægo. Yaq
até ní-a, nigi Klisten nøfuand tøke nonqo, nikeza kha bizǐ-
nqonqotav. 17 Ezoqa gigiap kopoav tømbogoat, yaq ndego
Klisten zifu te-omet, ndego gigiap-qa ndepotonam, yaq ndego
te-te tøkemav tøgoat, gê, Mbumbukiam-qa kuku matev, te
mokho-te tøgo? Āv taoká.

18 Nogi nakheis! Niqa kuku matev, ambá av nqǣgo,
manqat mba begō. Geté ndøgo unimanqatin kuku matev
begó. Matev matanám nambá. 19 Av tizigoat ndægo, yaq
ni zí:nøtén, ni unimanqatin manqat-té qaziyagé. Yaq ni

3:9 3:9 1 Zion 5:18 **3:11** 3:11 Zion 13:34 **3:12** 3:12 Gen 4:8 **3:13** 3:13 Zion 5:18-19 **3:14** 3:14 Zion 5:24 **3:15** 3:15 Veve 21:8 **3:16** 3:16 Zion 13:1; Gal 1:4 **3:17** 3:17 Deut 15:7 **3:18** 3:18 Zems 2:15-16

kopømbaqapé, Mbumbukiam-qa bøi-te, kha føgakh-mbá qazí-
waniapát. 20 Niqa mbøni, ni ezoqa soqøsoqa tænæmbat, yaq
ni mǐzi:nøtén, Mbumbukiam niqa mbøni møndøløvú, neka
ndego matev ate ndægo, møndæ-otév. Yaq nakémbá, ni mbøni
vaev mbaín.
21 Nøfuap mbomømboma! Niqa mbøni, ni ezoqa soqøsoqa
nænaeav tøgoat, yaq ni Mbumbukiam-qa megemege-te,
kopømbaqapé, kha føgakh-mbá qazígoát. 22 Yaq gekhām ndøgo,
ni Mbumbukiam tizimbo-vi:mat, ndego segení-etoumát.
Zapa ndøgo, ni teqa manqat, o-mba zimbøe-ndapé neka
matev ndøgo tizi-matanám, ndego ndømbopoev. 23 Teqa
manqat, ni gini-løvua, nqánek: Ni tege Yo, Yesu Keliso, yà
bizi-unimanqatinát, neka yaqyaq-a, kuku binigú, ate av-
té, ibugukhokhof manqat ginimbi-løvua. 24 Ezoqa ndego
Mbumbukiam-qa Manqat o-mba ndembøe-ndape, av ni
manqat ginimbi-løvua, ndego Mbumbukiam-qá mokho-
té gunu:gú, neka Mbumbukiam, teqá mokho-té gunu:gú.
Mbumbukiam ni mokho-te ngu:gu, ni ndøgo tizi:nøtén, ndego
ni tege Nqova gini-etoam.

4

Ǎv khazǐ:nøtēn, nqova ndego, Mbumbukiam-gē?

1 Nøfuap mbomømboma! Zo ezoqa ewaqape ndø-
unimanqatìnǎt, ndigu ndimanqate, av nqægo, tiqa manqat
Mbumbukiam-gē Nqova Mbomambaqape-tē qando-fakhatē.
Geté zo ndigu nqova, gè:khamasím. Yaq zo tøzøté-zøtéz
ndøgo, ndego nqova, Mbumbukiam-tē gepøtendēwav-a.
Zapa ndøgo, khavozam Mbumbukiam-gi manqa vevezam
ezoqam kopoáv, nqanek manqei-qape-te gipanqanim.
2 Zo Mbumbukiam-ge Nqova, āv qazøté-matøvemém
nqǽgo: Gekha ezoqām ndego, ezoqa nøme-qa bøi-te nde-
unimanqatinat, av nqægo, Yesu Keliso ndego manqei-
qape-te gegeavun, vǿ-ezoqam-ev, nqova ndego, ndembogo,
Mbumbukiam-té gendowáv. 3 Geté gekha ezoqām ndego,
Yesu-qa yaq-te ndo:nawam, ndego Mbumbukiam-ge Nqova
mbaín. Geté ngenek nqova, Keliso-gé qaqa ezoqam-gé nqová.
Zo mòzoyogém, tege nqova soqaqape, ndǒndowáv. Yaq
ndakin møndø-geavún, nqanek manqei-qape-te.
4 Geté zo, nogi nakheis, zo Mbumbukiam-gí. Neka zo
ndigu khavozam ezoqam, mòzo-tømbuzú. Zapa ndøgo,
nqova ndego, zo mokho-te nandu:gu, teqa bazaføgakh
møndø-løvuám, ndego manqei-qape-ge nqova-qa bazaføgakh.

3:21 3:21 Iblu 4:16 **3:23** 3:23 Zion 6:29; 13:34 **3:24** 3:24 1 Zion 4:13 **4:1** 4:1 Met 7:15; 1 Zion 2:18; 2 Zion 7; 1 Tes 5:21 **4:2** 4:2 1 Ko 12:3 **4:3** 4:3 1 Zion 2:18 **4:4** 4:4 Met 12:29; 1 Zion 5:4-5

5 Nginik khavozam ezoqam, manqei-qape-gí. Ndigu manqei-
qape manqat mba me:manqaté. Yaq manqei-qape ezoqam,
tiqa manqat, gèyogé. 6 Geté ni Mbumbukiam-gí. Gekha
ezoqām ndego, Mbumbukiam nde:-otevat, ndego niqa
manqat ndeyôgé. Geté gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-
gē mbā, ndego niqa manqat yogeapáv. Yaq ni ndøgo,
tizí:nøtén, gekha nqovā ndego, unimanqatin manqat
ndemanqate, neka gekha nqovā ndego, khavozam manqat
ndēmānqātē.

Kuku matev, Mbumbukiam-té qando-okhó

7 Nøfuap mbomømboma. Ni kuku binigú, yaqyaq-a. Zapa
ndøgo, kuku matev, Mbumbukiam-té qando-okhó. Gekha
ezoqām ndego, kuku ndømbogo, ndego Mbumbukiam
mokho-té genøqán, neka ndego Mbumbukiam møndæ-otév.
8 Ezoqa ndego kuku mbain ndego, ndego Mbumbukiam
otevateáv. Zapa ndøgo, Mbumbukiam, ndego kukú.
9 Mbumbukiam teqa kuku matev ni-te, āv gininømánd
nqægo: Ndego tege Yo kopo ndokhofotáv, nqanek manqei-
qape-te, yaq ni te mokho-te khandi miavmiav tabizī:-
ndapem-a. 10 Matev ambá av nqēgo, ni Mbumbukiam-te
kuku nigoām. Geté kuku, Mbumbukiam mbogoám, ni-te,
neka tege Yo kopo niqa manqa-zapazapa evøzam nonqo
vøndō-khofotav. Unimanqatin kuku matev nqánek.

11 Nøfuap mbomømboma! Mbumbukiam ni-te kuku av
qambøegoam, yaq até ní-a, ni kuku binigú, yaqyaq-a. 12 Ezoqa
kopo, Mbumbukiam ometeáv. Geté ni kuku tønigoat, yaqyaq-
a, yaq Mbumbukiam ni mokho-té gunu:gú neka teqa kuku
matev, sasae møndømukhóu, ni-te.

13 Av khazí:nøtēn, av nqægo, ni Mbumbukiam-qā mokho-
tē qazu:gū, neka ndego niqā mokho-tē gunu:gū? Ni ndøgo
tizí:nøtén: Ndego ni ekeza Nqova ni-etoám. 14 Neka ni āv qa-
tiqeivím nqægo neka ezoqa āv qati-zømesím nqægo: Mbum-
bukiam ekeza Yo kopo, manqei-qape ezoqam-qa khandi:zat
nonqo ndokhofotáv. 15 Gekha ezoqām ndego, ezoqam-qa bøi-
te nde-unimanqatinat, av nqægo, "Yesu ndego Mbumbukiam-
gē Yō," Mbumbukiam ndû:gú, te mokho-te, neka ndego ezo-
qam, Mbumbukiam-qa mokho-te ndû:gú. 16 Neka nøme
nqánek: Ni mizi:nøtén neka mizi-unimanqatiním. Mbum-
bukiam, kukú ni-te.

Mbumbukiam, ndego kukú. Gekha ezoqām ndego,
kuku matev-te ndeyage, ndego Mbumbukiam-qá mokho-
té gunu:yagé neka Mbumbukiam teqá mokho-té gunu:yagé.
17 Av tizi:yagat, yaq Mbumbukiam-qa kuku matev, sasae

4:5 4:5-6 Zion 8:47; 15:19 **4:9** 4:9 Zion 3:16 **4:10** 4:10 Lom 5:8-10; 1 Zion 2:2 **4:12** 4:12 Zion 1:18 **4:13** 4:13 2 Ko 1:22; 1 Zion 3:24

mòndømukhóu ni-te. Yaq ni manqa ovøyam khøuwa
kandambaqape-te, kha føgakh-mbá sizígoát. Møe mbaín.
Zapa ndøgo, ni nqanek manqei-qape-te, āv qazi:yagé, av
Keliso ge:yagam. 18 Kuku matev mokho-te, møe mbaín.
Geté kuku matev ndøgo, qamu-khouwev:in, ndøgo møe
matev, gèngeatumatún. Zapa ndøgo, møe matev ndøgo,
yaq-fia ndape-qá yaq-té qanegó. Gekha ezoqām ndego,
yaq-fia ndape-qa yaq-te møe sekemba ndego, te mokho-te,
Mbumbukiam-qa kuku matev, sasae khouiáv.
19 Ni kuku nqanigu, zapa ndøgo. Bugukhokhof kuku,
Mbumbukiam ndøgó, ni-te. 20 Gekha ezoqām ndego, te-ein, av
nqægo, "No kukū Mbumbukiam-te", getē ndego Klisten zifu
gesanqâwē, ndego khavozam ezoqám. Zapa ndøgo, ndego
Klisten zifu-te kuku mbain tegoat, ndego bøi nde-omete,
yaq gê, ndego Mbumbukiam-te, kuku áv khambøégoāt,
ndego ometupav ndøgo? 21 Keliso ni manqat, āv ginimbi-
løvuá nqægo: Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-te kuku
ndømbogo, ndego até Klisten zifu-té-a, kuku bembogó.

5

Manqei-qape-qa matev soqøsoqa, āv khazí:-tømbuatāt

1 Gekha ezoqām ndego, nde-unimanqatinat, av nqægo,
Yesu ndego Mesayā, ndego Mbumbukiam mokho-té genøqán.
Neka gekha ezoqām ndego, eve-te kuku ndømbogo, ndego
até nakheis-té-a, kuku mbogó. 2 Áv khazí:nøtēn, av nqægo,
ni Mbumbukiam-gi nakheis-te, kuku nqanîgū? Ni ndøgo
tizí:nøtén, ni Mbumbukiam-te kuku tønigoat neka teqa man-
qat o-mba tizimbøe-ndapat. 3 Ni Mbumbukiam-te kuku
tønigoat, yaq ni teqa manqat o-mba zimbøé-ndapát. Teqa
manqat, føgakh mbaín, ni-te. 4 Zapa ndøgo, gekha ezoqām
ndego, Mbumbukiam mokho-te geqan, ndego manqei-qape-
qa matev soqøsoqa gétømbuatát. Matev ndøgo, manqei-qape-
qa matev soqøsoqa ndøtømbuat, niqá unimanqatin matév.
5 Gekha ezoqâm ndego, manqei-qape-qa matev soqøsoqa
tetømbuatat? Ezoqam sate ndégo, nde-unimanqatinat, av
nqægo, Yesu ndego Mbumbukiam-gē Yō.

Mbumbukiam-qa unimanqatin manqat, ekeza Yo-qa yaq-te

6 Yesu Keliso nqanek manqei-qape-te gegeavun, ndego
ibøkha iz ndøndáp neka teqa kouk vøwa. Ndego ambá av
nqǣgo, ibøkha iz mba ndøndāp. Geté ndego até kouk mbowá.
Nqanek manqat, Mbumbukiam-gé Nqova ndø-unimanqatinát.
Neka ngenek Mbumbukiam-ge Nqova, unimanqatin ezoqám.
7 Matev misiká, ni-te Yesu-qa yaq-te, nqa-unimanqatinat.

4:21 4:21 Mak 12:29-31 **5:1** 5:1 1 Zion 4:15 **5:3** 5:3 Zion 14:15, 23-24 **5:6** 5:6 Zion 1:29-34

8 Mbumbukiam-gé Nqová neka ibøkhá neka kōuk. Yaq man-
qat ndøgo, nqanek matev misika nqa-unimanqatinat, kopó.
9 Ezoqa matev bøi gi:qeivimin, ni tiqa manqat, zï-
unimanqatinimín. Geté manqat ndøgo, Mbumbukiam
ndemanqate, mǿndø-løvuám, ezoqam-qa manqat.
Zapa ndøgo, ndego manqat, ekeza Yo-qá yaq-té gene-
manqaté. 10 Ezoqam ndego, Mbumbukiam-ge Yo nde-
unimanqatinat, ndego ekeza mokho-te, mǿndæ-otév,
manqat ndøgo, Mbumbukiam ni-te nde-unimanqatinat,
unimanqatín. Geté ezoqa ndego, Mbumbukiam-qa Manqat
unimanqatinteav ndøgo, ndego Mbumbukiam khavozam
ezoqam me:vewé. Zapa ndøgo, ndego Mbumbukiam-
qa Manqat unimanqatinimáv, ndego tege Yo-qa yaq-te
nde:manqate. 11 Manqat ndøgo, Mbumbukiam ni-te nde-
unimanqatinat, nqánek: Ndego ni khandi miavmiav
ni-etoám. Neka nqanek khandi, ekeza Yo-qá mokho-té
qanu:gú. 12 Ezoqam ndego, Mbumbukiam-ge Yo ndembogo,
ndego khandi miavmiav mbogó. Neka ezoqam ndego,
Mbumbukiam-ge Yo mbain ndego, ndego khandi miavmiav,
mbaín.

Khandi miavmiav-qa yaq-te

13 No nqanek manqat tæzømbe-peawám ndøgo: Zo ezoqam,
zo Mbumbukiam-ge Yo ndozo-unimanqatinat, zo vǿezøtéz,
av nqægo, zo khandi miavmiav, ndøzǿgó. 14 Ni mïzi:nøtén,
ni Mbumbukiam tizimbo-vi:mat, av ekeza poev ndægo, ndego
niqa viam manqat, ndǿ-ewagát. Yaq nakémbá, ni møe mbaín,
sizígoát, Mbumbukiam-te tizi-akhaemat. 15 Ni tizi:nøten,
av nqægo, ndego niqa viam manqat ndǿ-ewagāt, yaq ni
sizí:nøtén, ni ndïzi-ndapém ndøgo, ni tizimbøe-vi:mat.
16 Ezoqa Klisten zifu te-omet, ndego manqa-zapa tego,
manqa-zapa av nqægo, ndøgo ezoqa løvøte-te ituiav ndøgo,
yaq ndego yà bembo-guligulím. Yaq Mbumbukiam ndego
khandi mbó-etoám, av ndego manqa-zapa goneav qagoam,
ndøgo løvøte-te ndø-ituí.* Geté unimanqatín. Manqa-zapa
nøme, nqâgó. Ndøgo ezoqa løvøte-té qanø-ituí. Taqa yaq-te, no
manqatemáv, av nqǣgo, gè:guligulïm. 17 Matev soqøsoqa ate
ndægo, manqa-zapá. Geté manqa-zapa nøme, ezoqa løvøte-te,
gé-ituiák.
18 Ni mïzi:nøtén, gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam
mokho-te geqan, ndego manqa-zapa matanam-te sekemba

5:8 5:8 Zion 15:26 **5:9** 5:9 Zion 5:32-37 **5:10** 5:10 Zion 5:36-40; Gal 4:6 **5:12** 5:12 Zion 3:36 **5:13** 5:13 Zion 20:31 **5:14** 5:14 Zion 14:13-14; 1 Zion 3:21-22 **5:16** 5:16 Met 12:31 * **5:16** 5:16 Manqa-zapa, ezoqa løvøte-te ndø-ituza, ndøgo tøne-manqaté, ta zapaya ndøgo, ezoqa nqova-te tenanim. **5:18** 5:18 1 Zion 3:9

géyageák. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-ge Yo, ndego ekezan,
Mbumbukiam mokho-te geqan, ndembøe-khakhâzám. Yaq
nqova soqaqape, ndego ezoqam, kha gembó-khanazák.
19 Ni mĭzi:nøtén, ni Mbumbukiam-gí, neka manqei-qape ate
nqægo, ezoqa soqaqape-qá bazaføgakh mokho-té qanu:gú.
20 Neka ni mĭzi:nøtén, Mbumbukiam-ge Yo møndø-geavún,
neka nøtenat vønī-etoam, ni unimanqatin Mbumbukiam
bizĭ:nøten. Ni ndego unimanqatin Mbumbukiam-qá mokho-
té qazu:gú. Zapa ndøgo, ni tege Yo Yesu Keliso-qá mokho-té
qazu:gú. Ngenek unimanqatin Mbumbukiám, neka ndego
khandi miavmiav zapá.
21 Nogi nakheis! Zo khape mbumbuk, zitá qane-wuøezá.

2 Zion
Zion-qa pepa qambo-menas

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, gè-menás, Zion gepeawam. Ndego nqanek pepa andé sævam-té genø-peawám, tugi nakheis namba. Geté zøtezat ezoqam kopoav, āv gini-mataváp nqægo: Ndøgo yaya etæ manqát. Ndego nqanek pepa, Klisten bawan ezoqam-té abe-peawám, ezoqa ewaqape namba, ti mokho-te ndu:gu.

Nqanek pepa-te, Zion Klisten ezoqam nqawa, āv gezømbe-eín nqægo: Ndigu kuku yà bezøgó, yaqyaq-a, neka khavozam nømendim manqat-qa yaq-te, yà beto-feazoát.

1 No megeat ezoqám, nqanek pepa nqæpeaomit. No tu-te ndúgu tøtø-peaomít, sævam, Mbumbukiam guveatav, tugi nakheis namba. No kuku kandambá, zo-te. Geté no mbá mbá. Até ndigu ezoqa nømé-a, ndigu unimanqatin man-qat ndi:zøtezat, ndigu kuku kandambá, zo-te. 2 No zo-te, kuku kandambaqape, tønømbegó ndøgo: Zapa ndøgo, ni Mbumbukiam-qá unimanqatin manqat nimbu:gú. Yaq ndøgo ni mokho-te miavmiav mú:goát.

3 Mbumbukiam, Tat, neka Yesu Keliso, Tat-ge Yo, tiqa kuku matev neka tanakh matev neka sambi matev, ndògoát, ni namba. Yaq ni unimanqatin manqat-te neka kuku matev-té qazíyagát.

4 No khanakhanakh kandambá qændap, zogi nakheis nøme qæzømet, ndigu Mbumbukiam-qa unimanqatin manqat-te ndi-okho, av Tat manqa ginimbi-løvua. 5 Yaq ndakin, no qo sævam, nangó qataqá-eín: Ni yaqyaq-a, kuku binigú. Nqanek manqat, guguna manqat ndakinák mbá. Awenegé. Ate av-té, ni oskia qazi:-ewagam, ibugukhokhof, atema ndakin. 6 Kuku matev eqeieqei nqánek: Ni āv tabizi:-yagé, av Mbum-bukiam, ni manqa ginimbi-løvua. Teqa guguna manqat, av ibugukhokhof qazøte-ewagam, nqánek: Zo kuku matev-té qayagé.

7 Khavozam nømendim ezoqam kopoáv, nqanek manqei-qape-te gipanqanim. Nginik ezoqam gò:nawám, av nqægo, Yesu Keliso ge-ezoqam-ev. Gekha ezoqām ndego, av nde:manqate, ndego khavozam ezoqám neka ndego Keliso-gé qaqa ezoqám. 8 Zo gò:feazoát. Soqaín ndøgo, zo ndapeav tøgoat, ndøgo ni sasae-qape nqazimbogo. Geté zo yaq-fia ate ndægo, vømøndapém. 9 Gekha ezoqām ndego, Keliso-qa nømendim matev teløvu neka sekemba paeveav vøgoāt,

1:4 4 3 Zion 3 **1:5** 5 1 Zion 2:7 **1:7** 7 1 Zion 4:1-3

te mokho-te Mbumbukiam mbaín. Geté ezoqam ndego,
Yesu Keliso-qa nømendim matev tegeatat, ndego Eve nekā
Yo, ndømbøigoát. 10 Ezoqa zo-te tendowav, ndego nømendim
matev vini tendapav, zo ndego zoqa khoev-te ndøkhatòwém,
neka nøfu manqat mbomanqàté. 11 Gekha ezoqām ndego,
ezoqam av ngenek ngeːgo, nøfu manqat tembo-ein, ndego
ngenek ezoqam, manqa-zapa matanam-te gembótøké.
12 No manqat nøme kandambá, zo-te manqa manqate-qa
nqægo. Geté no poeveáv, pepa-te tøtøndo-peawam. Zapa
ndøgo, no tototaná ndøgo: No notøndónáv, zo namba manqat
vizí-einīm. Yaq niqa khanakhanakh, tàbinimbi-tøvá.
13 Qogu ana*, Mbumbukiam guveatav, tugi nakheis, khaiya
mboma manqat ndøkhofotaváv, qo-te.

* **1:13** 1:13 Até nqanék-a, yaya etæ manqát. Klisten bawan ezoqa nøme meːmanqaté.

3 Zion
Zion-qa pepa qambo-misika

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, gè-misiká, Zion gepeawam. Gaius-té genø-peawám. Ngenek Gaius, Klisten megeat ezoqám. Teqa Klisten keoge matev, qanimáv. Yaq Zion khanakhanákh, taqa yaq-te. Geté ta Klisten bawan ezoqam mokho-te, megeat ezoqam nøme, mǫ̀ndu:goám. Teqa matev soqaín. Iz nqambógo: Diotlefés.

Gigiap kandambaqape, nqanek pepa mokho-te, nqánek: Klisten megetapak tizi-vevesam, ndigu manqa-zapa-te ndiyage, yaq até Klisten bawán-a, vømǫ́soqā. Yaq nakémbá, ni Klisten megetapak tabizi-vevesám ndigu, tiqa poev kandambaqape, Mbumbukiam-te mba ndøgo neka matev eqeieqei-te ndiyage. Yaq kopømbaqapé, tizizø-paev.

1 No megeat ezoqám, nqanek pepa nqæpeaomit. No nqanek pepa, noge nøfu Gaius-té qatø-peaomít. No kuku kandambá, qo-te.

2 Nøfu mbomambaqape! Noqa poev nqánek: Qo kopømba ndøyagé, enqoni mbain, ate av-té, qoqa unimanqatin matev eqeieqei ndægo. 3 No khanakhanakh kandambá qændap, Klisten nøfuap gifakhaz, ndigu qoqa unimanqatin-qa yaq-te ginø-einim, av qo unimanqatin-te ndoqote-yage. 4 No nqæyoge, av nqægo, nogi nakheis unimanqatin-te ndiyage, no khanakhanakh kandambá qændapɨn. Khanakhanakh av nqægo, mǫ̀ndø-løvuám, khanakhanakh nøme ate ndægo, no qændapɨn.

Gaius-qa tøke matev, Klisten ezoqam-te

5 Nøfu mbomambaqape! Qo Mbumbukiam-qa sasae qanimáv nandoqogot, Klisten ezoqa ndoqozø-tøkee. Qo até ndigú-a, qateqateav ndigu, sòqozø-tøkeatún. 6 Nginik ezoqam, niqa Klisten møvøna-te, qoqa kuku matev-qa yaq-te, emanqat ndøvototém. Ndigu zo-te tivesez, yaq taqa zita-te nakhoa atē gēgeveēt, qo nqawa vǫ̀zøtøké, ate av-té, Mbumbukiam-qa bøi-te, eqeieqei ndægo. 7 Nginik ezoqam, ekeza manqei, Keliso-qá iz panqavøem nonqo ndø-ivøvém, neka ndigu poeveáv, tiqa yage nonqo, Klisten-av ezoqam-te tiotabat. 8 Yaq nakémbá, ni ezoqam av nginik ngi:gu, yà bizizø-tøkeé. Yaq ndøgo, ni unimanqatin manqat panqavøem sasae sizimúgút, nginik ezoqam namba.

1:1 1 Kel 19:29; Lom 16:23 **1:3** 3 2 Zion 4 **1:6** 6 Tait 3:13 **1:7** 7 1 Ko 9:11-12

Diotlefes neka Demitlius-qa yaq-te

9 No nandav Klisten bawan ezoqam-te, pepa notøndo-
khofotáv. Geté Diotlefes, ndego tigi megeat ezoqam gone-
qa ndego, ndego niqa manqat ndapeáv. 10 Yaq nakémbá,
tøtøndonav, no ezoqa teqa matev nøtézømás, av ge:goatun
ndægo. Ndego ni manqat soqøsoqa nigeve:matún. Geté ta-
mbá mbá. Klisten zifuap, ginduzavɨn, ndego khatobumáv.
Neka ezoqa nøme, ndigu khatobam-qa ndigu, ndego gèzømbe-
khafenɨ́n, neka Klisten bawan-te vøndō-natazɨn.
11 Nøfu mbomambaqape! Qo matev soqaqape mbòpā̃ev.
Geté matev eqeieqei mbopáev. Ezoqam ndego, matev
eqeieqei ndego, ndego Mbumbukiam-gé. Geté ezoqam
ndego, matev soqøsoqa ndego, ndego Mbumbukiam ote-
vateáv.
12 Geté Demitlius, ndego ezoqa ewaqape, eqeieqei
me:vewé. Até teqa matév-a, ndego ezoqa eqeieqei me:vewé.
Neka ndøgo unimanqatín. Até ní-a, ni ndego ezoqa eqeieqei
nitivewé. Neka qo mòqote-qatéq, niqa manqat unimanqatín.

Zion-qa vaev manqat

13 No manqat nøme kandambá, qo-te manqa manqate-qa
nqægo. Geté no poeveáv, pepa-te tøtøndo-peawam. 14 Zapa
ndøgo, no tototaná ndøgo: No nakhamas-té qatøndónáv, qo
namba manqat vizí-einī̃m.
15 Sambi ndò̀goát, qo-te. Qogi qafuap, khaiya mboma
manqat ndøkhofotaváv, qo-te.
Neka noqa khaiya mboma manqat, nogi nøfuap kopokopo
ate nandi:gu, qozø-etoám.

1:11 11 1 Zion 3:6-10 **1:13** 13 2 Zion 12

Zud
Zud-qa pepa

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Zud ndøpeawám. Ngenek Yesu-gé eveqasé, Zems namba. Zud nqanek pepa, ta zapaya nqánek gene-peawám: Klisten ezoqam føgøføgakh bewaniáp, neka khavozam nømendim ezoqam-qa manqat, yà besanqawé, ndigu ezoqa ndi:zømesim av nqægo, ni kopømbaqapē, manqazapazapa vinivinimba sa tizigoat, zapa ndøgo, Mbumbukiam niqa manqa-zapazapa, segembøē-navøēm. Geté manqat av nqægo, khavozam manqát neka mokho mbaín.

1 No Zúd, nqanek pepa nqæpeaomit. No Yesu Keliso-gé sasae
ezoqám neka Zems-gé eveqasé. No ti-te ndígu tøtø-peaomít,
ndigu Mbumbukiam gezøndo-akha, tegi ezoqam tigoat, neka
ti-te, ndego nigi Tat, kuku ndømbogo, neka ndigu Yesu Keliso
ndekhatiza.
2 No āv qate-guligulím nqægo: Mbumbukiam-qa tanakh
matev neka kuku matev neka sambi matev, zo nøme mba
zømbó-khouwév.

Khokho nømendim ezoqam-qa yaq-te

3 Nøfuap! No zo niqa khandi:nat-qa yaq-te, peawam-qa
nøzøgoám, Mbumbukiam ni ate nqazi:gu gini-etoam. No poev
kandambá qanøgoam, zo amba av tæzømbe-peawamin. Geté
no ndakin pepa vini banø-peawám. Zoqá zita tøpøzu nonqó.
No nqazø-pouwe: Zoqa unimanqatin matev, gèkhakhatám,
ndøgo Mbumbukiam ni ekeza ezoqam, ate nonqo ginimbi-
etoam. 4 Zapa ndøgo, zo mokho-te nandav, ezoqa nøme
màndo-óz. Khonoam-té. Nginik ezoqam, Mbumbukiam
gèsanqawé. Teqa Manqat, kuku matev-qa yaq-te, ndigu
gèqambuatét. Ndigu ezoqa āv gini-zømesimatún nqægo: Qo
kopømbaqapé, mambe matev-te soqó-okhoát. Ndigu nigi
khandi miavmiav Evezøza neka Kawa kopo, Yesu Keliso,
teqa yaq-te gò:nawám. Tiqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Man-
qat, nupøkhán mbá, é-møndæ-eín, ndigu yaq-fia nqosøgeap
ndømø-qeivím.
5 Zo mòzøte-zøtéz. Geté no zo manqa matev eim-qa nøzøgó.
Izlael ezoqam, Izip manqei-te giyagam, Evezøza mòndø-
khandí:z. Geté vaev-te, ndego ndigu ezoqam, unimanqatin-
teav qagoam, gèngiæzó. 6 Neka gèmbo-mataváp. Enzol ezo-
qam ndigu, poeveav qagoam, ta bazaføgakh-te mba tiyagat,

1:1 1 Met 13:55 **1:4** 4 Gal 2:4; 2 Pita 2:1 **1:5** 5 Exo 12:51; Num 14:29-30
1:6 6 2 Pita 2:4

av Mbumbukiam gezømbe-etoam, neka ndigu tiqa manqei gi-
ivøvem, Mbumbukiam ndigu auli sén gene-løvønøvém. Yaq
oskia ndømøpøsáp. Bøivun-té giyagé, atema Mbumbukiam-
qa Khøuwa Kandambaqape-te, manqa ovøyam-te vømøwān-
a, yaq-fia nqosøgeap vø̄-upøgīm. 7 Neka até Sodom neka
Gomolá-ya, gèmbo-mataváp. Ta taon menas neka vemiav
nøme, avøavun qagoat, ezoqam ndigu mambe okho matev
vinivinimba qazøgoupam, ndigu ndakin nqosøgeap miavmiav
gøinam manqei-té gigú. Ndøgo niqá nømendim nonqó.

8 Até nandiv khokho nømendim ezoqám-a, ndigu ezoqa
venanqei-tam-te gi:manqatatun, ndigu tiqa manqa-zapa
matanam-te, ekeza kha ndøngi:wát, Evezøza-qa megeat
matev-qa yaq-te vō:naumatun-a, tegi enzol ezoqam-qa yaq-
te, ngenøgim manqat vø̄manqatatun. 9 Geté até Maekól-a,
ndego enzol ezoqam kandambaqape, ndego nqova soqaqape
namba Mozes-qa kha-qa yaq-te manqat ge-itumbam, ndego
manqat qaqa-us einiáv, te-te. Ndego sa nqánek gembo-eín,
“Evezøza, yaq-fia ndæqamákh.” 10 Nandiv ezoqam, ngenøgim
manqat, sège-manqaté. Geté taqa yaq-te ndøgo, ngenøgim
manqat ndi:manqate, ndigu mokho ndapeáv. Ndigu ekeza
kha-qá poev matev paev mba me:zøtezát. Ndigu andé søvakha
gigiap matavap mbain me me:gó. Yaq tiqa matev géngiæzó.

11 Nginik mòndø-soqoéz. Ndigu Kein-qá matev ndøndapém,
ndego ekeza eveqase pakhapakha gembokhana. Neka
ndigu Balam-qá matev mbopáev, ndego moni ndøpazat za-
paya, manqa-zapa gego. Mbumbukiam-qa manqat, ndigu
gèsanqawé, ate av-té, Kola nde:go, Mbumbukiam-qa man-
qat gesanqao. Geté Mbumbukiam, āv gené-ngiæzó, av Kola
ge:ngiu.

12 Nandiv ezoqam, mivi mbaín. Zo kuku lou loge matev-
te qazo-pindami̇n, ndigu ekeza kha mba mbomatavupatún,
lou loge si vøzø̄-wagatun. Nginik zo mokho-te, andé khavim-
us ezoqám. Ndigu andé ibøkha-yav ozoz me me:gó, khamøe
qakaweami̇n. Neka ndigu andé tae nanga-yav tae me
me:gó. Tae nanga viav qafakhani̇n, ndigu nanga vi:māv. Lu
mòndøzø-khofovøém. Gèpakhaéz. 13 Neka ndigu andé ndaola
khamøe kandakanda me me:gó. Tiqa manqa-zapazapa mivi-
us, andé faf me me:vuaté. Neka ndigu andé nduku nøme me
me:gó, yan-te khokho ndi-okho, sa gimø-nasinimi̇n. Ezoqam
av ngi:gu, Mbumbukiam tiqa manqei, mòndøzø-nøzá. Bøivun-
qape-té qagó. Yaq miavmiav ndøgo tíyagát.

1:7 7 Gen 19:1-25; 2 Pita 2:6, 10 **1:9** 9 Dan 10:13, 21; 12:1; 2 Pita 2:11; Veve 12:7; Zech 3:2 **1:10** 10 2 Pita 2:12 **1:11** 11 Gen 4:7-8; 1 Zion 3:12; 2 Pita 2:15; Num 22:1-41; Num 16:1-35 **1:12** 12 2 Pita 2:13, 17

14 Inok, ndego Adam gendo-manazam, ge-ezoqam-seven-
ev, ndego ezoqa av ngiːgu, tiqa yaq-te, Mbumbukiam-qa
manqat, āv gene-vevezám nqǽgo, “Nqáe! Evezøza mȍndø-
geavún. Tegi enzol ezoqam kopoav gevebumav-qape namba
meːgeavún. 15 Ndego ezoqa ewaqape manqa ovøyam-té
genǿ-áb. Yaq gekha ezoqām ndigu, Mbumbukiam ndis-
anqawe, ndego yaq-fia zǿtá, tiqa manqa-zapazapa zapaya
neka tiqa manqat soqøsoqa ate ndægo zapaya, teqa yaq-te
giːmanqatam.”
16 Nginik ezoqam, gekha matēv ndøgo, ndøzø-fakhate, ndigu
khanakhanakh mbaín. Neka ndigu zenda, ezoqa nøme-té
ginø-qantumatún. Ndigu ekeza poev matev soqaqape mba
mbopáev, neka ekeza kha mba moː-eqawát. Ndigu ezoqa
enaq manqat zøgeːmatún neka vøzømbē-khavozumatun. Yaq
ndigu tȉabezømbe-tøkeé, av ndigu ndøzømbe-poev.

Ni unimanqatin-te, bazaføgakh-us bizi-waniáp

17 Geté zo, nøfuap mbomømboma, manqat zombó-
matavupát, nigi Evezøza Yesu Keliso-gi u-anim gizø-manqatam.
18 Ndigu āv gini-manqatám nqǽgo, “Vaev khøuwa-te, ezoqa
ndȍndozáv. Ndigu Mbumbukiam neka Klisten ezoqam
otøotam méːzæbát, neka ekeza poev matev soqøsoqa mba
vømbópavāt.” 19 Nginik ezoqam, zo gèqaqabatún. Ndigu
manqei-qape ezoqam-qá matavap mba mbopáev. Neka
ndigu Nqova Mbomambaqape mbaín.
20 Geté zo, nøfuap mbomømboma! Zo unimanqatin matev
mbomambaqape zondapém. Ndøgo zoqá zapá. Yaq ta zapa-
te ndøgo, zotófisám. Nqova Mbomambaqape mokho-té qanø-
guligulím. 21 Zo Mbumbukiam-qa kuku mokho-te, até vøugú,
zo nigi Evezøza Yesu Keliso ndøzømbøe-keoge. Ndego ekeza
tanakh matev-te, yage miavmiav zǿ-etoám.
22 Ezoqa nøme ndigu, tiqa unimanqatin bazaføgakh mbain
ndigu, gèzøtøkeé. 23 Neka ezoqa nøme, zo andé gøinam-me-
té qanø-khandíːz. Neka ezoqa nøme-te, tanakh bezøgó. Geté
goːfeazoát. Soqaín ndøgo, zo tiqa manqa-zapazapa-te, sa
tozotu-oz.

Ike manqat Mbumbukiam-te

24 Mbumbukiam, ndego kopømbaqape ndego, zo tezø-
geatat, yaq zo oːzaneav vøgoāt, neka ndego kopømbaqape
ndego, zo ekeza waev mbomambaqape-te te-itub, yaq zo
teqa megemege-te khanakhanakh-us manqa-zapa-yav vo-
zomøwān, 25 ndego Mbumbukiam kopo, ndego ni Yesu Keliso
mokho-te, nigi Evezøza, gekhandiːn, waev neka bazaføgakh

1:14 14 Gen 5:18, 21-24 **1:18** 18 2 Pita 3:3 **1:20** 20 Kol 2:7 **1:23** 23 Zech 3:2; Veve 3:4 **1:25** 25 Lom 16:27; 2 Pita 3:18

neka kawa matev, teqa ndégo, ibugukhokhof, khøuwa ate ndiːgu ngazeav qagoam, neka ndakin, neka megemege-te ndoːgo, miavmiav.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

Manqat Qandoveveam

Megeat Manqat-qase

Nqanek manqat, Zion ndøpeawám, ndego Yesu-gi paev ezoqa tuelv nøme gegoam. Ta khøuwa-te ndøgo, ndego nqanek manqat gepeawam, ndego Patmos manqei bawa-té geyagám. Gaman ezoqam, timø-vutuním ndógo. Yaq ndego ta manqei bawa-te ndøgo, andé ndimbula ezoqam me me:goám.

Khøuwa nøme, ta manqei bawa-te ndøgo, ndego umingiap ndøqeivát. Yesu matev kopoáv gembo-vevezam, megemege-te ndo:go, tøfakhanam. Zion nqanek manqat, tene-peawám ndógo: Klisten ezoqam ndigu, qaqa ezoqam neka ngenøgim matev mokho-te ndiyage, føgøføgakh bewaniáp neka Evezøza-qa manqat bazaføgakh-us bembō-geawat. Zapa ndógo, vaev-te, Mbumbukiam teqa bazaføgakh kandambaqape ndøveáz, neka Saitan, Mbumbukiam-gi qaqa ezoqam ate ti:goat namba, vøngiæzō. Ezoqa ewaqape, Mbumbukiam-qá manqa ovøyam-té gíwaniapát. Yaq ezoqam ndigu, Yesu ndimbopaev, neka ivøveav ndigu, yage eqeieqei ndóndapém.

Nqanek emanqat mokho-te, manqat kopoáv, yaya etæ manqát.

Nqanek manqat āv khandē-veveam

1 Nqanek manqat, Yesu Keliso ndøvevezám. Mbumbukiam tene-omát ndógo: Ndego tegi sasae ezoqam mé:zømás, ande gekha matev me mé:fakhanām. Ndøgo sà befakhanám. Nakhamas-té. Yesu tege enzol ezoqam, Zion-té gendo-khofotáv, ndego tege sasae ezoqam, taqa yaq-te vømbøe-ovøyam. 2 Nqanek emanqat, Zion me:vototét, matev ate ndægo, geqeivat, neka manqat ndøgo, Yesu Keliso ge:-omat, ndøgo Mbumbukiam-te qandowav.

3 Gekha ezoqām ndego, nqanek manqat tegeve:mat, Mbumbukiam gevevezam, neka gekha ezoqām ndigu, nqanek manqat ti-ewagat, neka vømbópavāt, av nqæpeawap, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú. Zapa ndógo, khøuwa ndøgo, nqanek matev tøfakhanam, avønín.

Khaiya mboma manqat, Klisten bawabawan seven-te

4 No Zión. No nqanek pepa, zo Klisten bawabawan seven-té qatø-peaomít, zo Esia plovins-te ndozo-yageap.

Kuku neka sambi ndøgoát, zo namba, te-te ndego ndøndo-okho, ndego ngego neka ndego gegoam neka ndego ngegeav, neka ndøgo nqova seven-te ndøndo-okho, ndigu teqa kawa

1:1 1:1 Veve 22:6 **1:3** 1:3 Veve 22:7, 10 **1:4** 1:4 Exo 3:14-15; Veve 3:1; 4:5

ezoqam-qa qonam nonqo megemege-te ndoːgo, 5 neka ndøgo
Yesu Keliso-te ndøndo-okho, ndego unimanqatin manqat mba
ndemanqate. Bugukhokhof ezoqam ngének, løvøte-te gen-
dosuzam. Kawakawa-za ate ndiːgu, manqei-qape-te ngigu,
ndego tigí kawá.

Ndego, ni-te kuku ndømbogo neka teqa kouk mokho-te, ni
manqa-zapa-te gendo-nqovotan, 6 neka ni teqa megeat matev
mokho-te, kawa iz gini-etoam, neka Mbumbukiam-gi iziz
ezoqam vō-amb, ni tege Eve-qa sasae tizimbo-goat, iz kan-
dambaqape neka bazaføgakh matev, teqa ndégo. Miavmiáv.
Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

7 Nqáe! Ndego khaiya ozoz mokho-té genógeáv. Ezoqa
ewaqape sugumú-ometét. Ate ndigú-a, gikeqatøvem, vó-
ometām. Yaq ezoqa bawabawan ate ndiːgu, manqei-qape-te
ngiyage, ndigu mbøni zøvá neka vó-eivām, te zapaya. Amén.
Matev āv tønéfakhán.

8 Evezøza Mbumbukiam, ndego bazaføgakh ate ndægo
ndømbogo, ndego ngego neka ndego gegoam neka ndego
ngegeav, ndego āv gene-manqaté nqægo, “No zapá neka no
váev.”

Keliso Zion-te gefakhan, Klisten bawabawan seven-te pepa peawam manqat gembo-ein

9 No Zión. No zogé Klisten zøfú. Yesu mokho-te, ni kopó.
Te mokho-te, no zo namba, viniv kopó sizimu-eqawát neka
Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te sa nqāzīmū-yāgē,
neka bazaføgakh-us sa nqāzīmū-wānīāp.

No Mbumbukiam-qa manqat qate-manqatam neka ezoqa
Yesu-qa yaq-te vøtē-zømesimam, ta zapaya ndøgo, no Pat-
mos manqei bawa-té gimø-ogenonám. 10 Yaq Sande khøuwa
nøme qandopave, Evezøza-qa khøuwa, no Mbumbukiam-ge
Nqova tène-khatómb. Yaq noqa zita-te, no manqa wag
kandambaqape nø-ewág. Andé kipi me meːkhambá. 11 Ta
wag ndøgo, āv qande-eín nqægo, “Matev nqanek nqoqo-
qeivit, pepa-té qonó-peawám. Yaq Klisten bawan seven-té
qonø-khofotám, ndigu Efesus neka Simina neka Pegamum
neka Tiatila neka Sadis neka Filadelfia neka Laodisia taon-te
ndiyageap.”

12 Yaq no nòqambún. Ambá no-ometín, gekha ezoqām
ngenek, manqat ngenø-manqate. Qæqambun, yaq no lampa
asøzam nonqo nøqeív. Sevén ate qægoam. Lampa asøzam
nonqo neka lampa ndøgo, gol khakheitáp. 13 Yaq ta lampa
asøzam nonqo mokho-te ndøugu, ezoqam mǹdøyám. Ndego
andé Ezoqam-ge Yo-qá bugug me meːkewagám. Ndego

1:5 1:5 Kol 1:18; Psa 89:27 **1:6** 1:6 1 Pita 2:9; Veve 5:10; 20:6 **1:7** 1:7 Dan 7:13; Zech 12:10; Met 24:30; Zion 19:34-37; 1 Tes 4:17 **1:8** 1:8 Veve 21:6; 22:13 **1:13** 1:13 Dan 7:13; 10:5

ndabua sekeqape ndø-uzám, até bov vømømbō-gutav, neka
savim-te løvønam nonqo gol-us vømbøe-løvøtam. 14 Teqa kawa
neka tegi izum, papaqá. Khagi, andé sip su papaqá neka andé
sík. Neka teqa bøi, andé gøina wageap me me:wageapám.
15 Neka teqa zenda tokhotapak, andé auli gigiap me me:goám,
gøinam-te toqota. Bøi sanqatøve-ús. Neka teqa manqa wag,
andé ibøkha sololo kandambaqape me me:wagám. 16 Teqa
nakeamo zenda-te, nduku ndø-upøzotám. Sevén, ate gi:goam.
Neka teqa manqa-nqa-te, nakhag kaiya geøvap yaqyaq-us
khobos-qapi ndofakhatám. Neka teqa bugug, andé khøuwa
tatas-qape-qá waev me me:sanqatavám.
17 Qæ-omet, no teqa zenda tokhotapak-qa megemege-te
ndo:go, sæ̀bøián. Andé løvøte ezoqam me nøteveám. Geté
ndego teqa nakeamo zenda nømbové, vønø̄-ein, "Qo møe
ndø̀gő! No ndégo, bugukhokhof vø̄egoam-a, vaev-te vøegoāt.
18 No khandi ezoqám. No mø̀enaním. Geté nqáe! No
nango mø̀ekhandí:n. Neka no miavmiav nøyagát. Neka
no løvøte neka løvøte ezoqam-qa manqei, tigi mboqog mbo-
qogim nonqo nogeazoát.
19 Matev ndøgo, nqoqo-qeivit, qópeawám, matev ndøgo,
ndakin tøfakhanam, neka matev nøme, vaev-te vøfakhanām.
20 Nduku seven ndigu, noqa nakeamo zenda-te qoqozømet,
neka lampa asøzam nonqo gol-us qoqoqeiv, taqa mokho
ndøgo, qakhonawam, nqánek: Lampa asøzam nonqo gol-us
seven, ndøgo Klisten bawan sevén. Neka nduku seven, ndigu
Klisten bawan seven-gí enzol ezoqám."*

2

Evezøza-qa manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Efesus taon-te giyagam

1 Yaq Evezøza, āv genømbe-eín nqǽgo, "Klisten bawan ezo-
qam, ndigu Efesus taon-te ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa
āv qoqombøé-peawám nqǽgo:

Nqanek manqat ndégo temanqaté, ndego nakeamo
zenda-te, nduku seven nde-upøzoat, neka ndego lampa
asøzam nonqo gol-us seven mokho-te ndu:-okho. Ndego āv
gene-manqaté nqǽgo:

2 No zoqa matev mø̀tenøtén, av ndøzøte-matanam neka
sasae føgakh ndozo-geawat neka bazaføgakh-us ndozowani.
Neka no mø̀tenøtén, zo manqa-zapa-us ezoqam sa

1:14 1:14 Ezek 43:2; Dan 7:9; 10:6; Veve 2:18; 19:12 **1:16** 1:16 Iblu 4:12; Veve 2:12; 19:15 **1:17** 1:17-18 Isa 44:6; 48:12; Veve 2:8; 22:13 * **1:20** 1:20 Zøtezat ezoqa nøme, āv gini-mataváp nqǽgo: Nqanek manqat, Klisten bawan-gi enzol ezoqam seven ndæmanqate, ndøgo Klisten bawan-gí megetapak o u-anim me:manqaté. Até sapta 2 neka 3 mokho-té-a. **2:1** 2:1 Veve 1:16 **2:2** 2:2 1 Zion 4:1

takeapáv, zoqa mokho-te tu:goat. Neka zo ndigu mòzo-
gevezotám, ndigu ekeza kha Keliso-gi u-anim ndi:vewe.
Geté ndigu Keliso-gi u-aním mbá. Yaq zo mòzoqás, av
nqægo, ndigu khavozam ezoqám. 3 Matev føgøføgakh qazø-
fakhanumam, no zapaya, zo bazaføgakh-us zowaniapám.
Neka zo ivøveáv.
4 Geté zoqa matev nøme-qa yaq-te, no khanakhanakh
mbaín. Ta matev nqánek: Zo kuku matev no-te, av
bugukhokhof qazømbe-goam, mòzo-ivøvém. 5 Gèmbo-
mataváp: Zo bugukhokhof kuku kandambá qazøgoam.
Geté ta matev-te ndøgo, zo mòzotøndo-bøiáz. Qámbá.
Vǒndo-qambúz. Yaq matev āv tønegó, av bugukhokhof
qazøtegoam. Mbain tøgoat, yaq no ndòtøndonáv, zoqa lampa
asøzam nonqo vøtévibām, ma ndæwuøe. 6 Geté matev
nøme ndøgo, ndozo-matanam, eqeieqeí. Zo Nikolas-gi paev
ezoqam-qa matev, zòsanqawé. Até nó-a, no tiqa matev,
nòsanqawé.
7 Gekha ezoqām ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé,
av Mbumbukiam-ge Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te
nde:manqate.
Ezoqam ndego, manqa-zapa tetømbua, no tae nanga
nombó-etoám, vǒlōg, ta tae-te ndøgo, ezoqa khandi ndøzø-
etoam, Mbumbukiam-qa Paladais manqei-te ndøya."

Evezøza-qa Manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Simina taon-te giyagam

8 Yaq Evezøza manqat nøme genø-ein, "Klisten bawan ezo-
qam, ndigu Simina taon-te ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa
āv qoqombøé-peawám nqǽgo:
Nqanek manqat ndégo temanqaté, ndego bugukhokhof
vǒgoam-a, vaev-te vǒgoāt, ndego genanim neka nango
vǒkhandi:v. Ndego āv gene-manqaté nqǽgo:
9 No zoqa potonam matev, mòtenøtén. Neka no
mòtenøtén, zo gigiap-av ezoqám. Geté unimanqatín,
nqova-te, zo gigiap kopoáv ndøzøgo. Neka no tiqa manqat
mòtenøtén, ndigu zo ndingenøzoat. Nginik ekeza kha, Zu
ezoqam me:vewé. Geté ndigu Mbumbukiam-gí ezoqám
mbá. Ndigu Saitan-gí bawan ezoqám.
10 Matev ndøgo, zo avønin tozo-potonømem, møe
mbogònĕm. Nqáe! Nqova soqaqape, zo ezoqa nøme
ndimbula-té genǿ-nqeisám, zo vǒekhamās. Yaq zo khøuwa
ten, zópotonumát. Geté zoqa unimanqatin matev-te,
bazaføgakh-us ndøwaniáp, até ndøgó-a, zo løvøte etoam-qa
tizøgoat. Yaq no zo yaq-fia khandi miavmiav nøzø-etoám.

2:5 2:5 Veve 3:3 **2:7** 2:7 Gen 2:9; Veve 22:2, 19 **2:9** 2:9 2 Ko 11:14-15; Veve 3:9 **2:10** 2:10 2 Tim 4:8; Zems 1:12

11 Gekha ezoqām ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé,
av Mbumbukiam-ge Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te
nde:manqate.
Ezoqam ndego, manqa-zapa tetømbua, ndego løvøte
nøme, ndøgo tø-menas, kopømba mbaín, tøngiu."

Evezøza-qa Manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Pegamum taon-te giyagam

12 Yaq Evezøza manqat nøme genø-ein, "Klisten bawan ezoqam, ndigu Pegamum taon-te ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa āv qoqombøé-peawám nqægo:
Nqanek manqat ndégo temanqaté, ndego nakhag kaiya
geøvap yaqyaq-us khobos-qapi ndimbogo. Ndego āv gene-
manqaté nqægo:
13 No mȍtenøtén, ma ndøzøte-yage. Zo ndøgo tozoyagé,
ma Saitan teqa kawa ezoqam-qa qonam nonqo ndømbogo.
Geté zo unimanqatin matev no-te, bazaføgakh-us zogeawát.
Zo naopøteáv, até ta khøuwa-te ndøgó-a, zo mokho-te, ma
Saitan nde:mia, Antipas gilaem, ndego unimanqatin ezo-
qam, ndego noqa yaq-te ezoqa ge:zømesimam.
14 Geté zoqa matev nøme-qa yaq-te, no khanakhanakh
mbaín. Ta matev nqánek: Zo mokho-te, ezoqa nøme Balam-
qá nømendim matev mbopavét, ndego Balak ge:-ometim,
Izlael ezoqam āv kenétubām. Yaq ngenek, Izlael ezo-
qam, soqain-té geabenø-itubát. Lou ndøgo, ezoqa bataete gi-aumam, betēloge-a, mambe betē-okho. 15 Zo mokho-
te nandav, ezoqa nøme, ndigu Nikolas-gi paev ezoqam-
qa nømendim matev ndimbopaev, tiqa matev até kopó.
16 Yaq nakémbá, zo vȍndo-qambúz. Mbain tøgoat, no
ndȍtøndonáv, nakhamas-té, ndigu ezoqa namba nakhag
kaiya vøtínøfē, ndigu noqa manqa-nqa-te ngindu-fakhate.
17 Gekha ezoqām ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé,
av Mbumbukiam-ge Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te
nde:manqate.
Ezoqam ndego, manqa-zapa tetømbua, no mana nombó-
etoám, ta lou ndøgo, ndakin ndøkhonøwe. Neka no ndego
nandi papaqa nombó-etoám. Iz ndakinak mo:peawé.
Ezoqa nøme ta iz ndøgo, gé:zøtezák. Sate ndegó tené-otév,
nandi tendapaz."

Evezøza-qa Manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Tiatila taon-te giyagam

---

2:11 2:11 Veve 20:14; 21:8 **2:14** 2:14 Num 22:1–25:3; 31:16; 2 Pita 2:15 **2:17** 2:17 Exo 16:4, 14-15, 33-34; Zion 6:48-50; Isa 62:2

18 Yaq Evezøza manqat nøme genø-ein, “Klisten bawan ezo-
qam, ndigu Tiatila taon-te ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa
āv qoqombøé-peawám nqǽgo:
Nqanek manqat, Mbumbukiam-gé Yo ndømanqaté. Teqa
bøi andé gøina wageap me me:wageáp. Neka teqa zenda
tokhotapak, andé auli gigiap bøi sanqatøve-us me me:gó.
Ndego āv gene-manqaté nqǽgo:
19 No zoqa matev mȍtenøtén, av ndøzøte-matanam, neka
zoqa kuku matev neka unimanqatin matev neka zoqa
tøke matev ezoqa nøme-te neka zo bazaføgakh-us ndozo-
waniap. Neka no mȍtenøtén, matev ndøgo, zo ndakin
ndozo-matønumit, mȍndømø-løvuám, av bugukhokhof
qazøtegoam.
20 Geté zoqa matev nøme-qa yaq-te, no khanakhanakh
mbaín. Ta matev nqánek: Zo ndugu sævam, Zezebel,
ndugu ekeza kha Mbumbukiam-gu manqa vevezam ezo-
qam nduivewe, sȍzombo-takét. Tuqa nømendim matev
mokho-te, ndugu nogi sasae ezoqam, gètubumít. Ndigu
mambe betē-okho-a, lou ndøgo, ezoqa batae-te gi-aumam,
bēloge. 21 No bugukhokhof, khøuwa iz mȍembo-etoám,
tundui-qambun. Geté ndugu poeveáv, mambe matev tu-
ivav. 22 Nqáe! No enqoni nombó-etoám. Venanqei nonqo-
té gúsømbimát. Até ndigú-a, tu namba mambe gi:goam. Yaq
ndigu nqosøgeap kandambaqape ndȍndapém, ndigu tiqa
manqa-zapa-te qambuzaneav tigoat, tu namba gi:goam.
23 Unimanqatín. No até ndigú-a, ndigu ande av tugi nakheis
ndi:gu, tuqa matev ndimbopaev, pakhapakha nøzȍkhaná.
Yaq Klisten bawabawan ate ndi:gu, tinízøtéz ndȍgo: No
ezoqam-qa matavap neka poev mȍtenøtén. Yaq no zo
ezoqa kopokopo-te, ate ndøzøte:go, yaq-fia āv tøtégót, av zo
matev ndøzøte-matanam.
24 Geté zo ezoqa nøme, Tiatila taon-te ndozoyage, zo tuqa
nømendim manqat ndapeáv, ndøgo ezoqa nøme, Saitan-qa
mokho manqat ndimbo-akhayam. Yaq no zo viniv nøme
nøzȍ-etoamák. Geté no sa nqánek qazȍ-eín: 25 Zoqa uni-
manqatin matev nandøzøgo, føgøføgakh até vøgeawát, atema
no banȍgeav.
26 Ezoqam ndego, manqa-zapa tetømbua, neka noqa poev
tembopavat, atema vaev-te, no ndego kawa iz nombó-
etoám. 27 Yaq ndego bawabawan gezømbó-kawaevtát.
Bazaføgakh-ús. Teqa khamokh, auli khamokh ndȍgoát. Yaq
ndego bawabawan andé ganda pot me mé:møkuimát, ndigu
teqa manqat sa tinqagimat. 28 Kawa iz tæmbo-etoam, até

2:18 2:18 Veve 1:14-15 **2:20** 2:20 1 King 16:31; 2 King 9:22 **2:23** 2:23 Psa 7:9; Jer 17:10; Veve 20:12-13 **2:25** 2:25 Veve 3:11 **2:26** 2:26-27 Psa 2:8-9 **2:28** 2:28 Veve 22:16

kopó, av no Tat genømbe-etoam. Neka no teqa føi khamokh,
pave ndukuam nombó-etoám.
29 Gekha ezoqām ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé,
av Mbumbukiam-ge Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te
nde:manqate."

3

Evezøza-qa Manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Sadis taon-te giyagam

1 Yaq Evezøza manqat nøme genø-ein, "Klisten bawan ezo-
qam, ndigu Sadis taon-te ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa āv
qoqombøé-peawám nqægo:
Nqanek manqat ndégo temanqaté, ndego Mbumbukiam-
ge Nqova seven neka nduku seven ndimbogo. Ndego āv
gene-manqaté nqægo:
No zoqa matev mȍtenøtén, av zo ndøzøte-matanam. Ezoqa
āv gini-manqaté nqægo: Zo ndozoyâgé. Geté zo mòzo-
pakhaéz. 2 Ė-mozosúz. Zoqa unimanqatin matev-qase,
zua ndøzøgo, é-bezømbo-føgøføgakhám. Soqaín ndøgo,
ate nonqo sa tømøzø-navøem. Zapa ndógo, no āv qate-
qeiví nqægo: Matev ndøgo, zo ndozo-matanam, noge
Mbumbukiam-qa bøi-te, ndaføyamba-qapé mbá. 3 Gèmbo-
mataváp, av Mbumbukiam-qa Manqat gi:zømesimam, man-
qat ndøgo, zo qazoyogem. Gèmbo-paevém, neka vȍndo-
qambúz. Zo tiaweav tøgoat, yaq no andé aqonam ezoqam
me nøtégeáv. Neka zo zøtézøtezák, gekha khøuwa-tē, no
tøtøndonav.
4 Geté ezoqa kopokopo, zo Sadis Klisten bawan mokho-te,
ndigu tiqa ndabua-te, khavim mbaín. Yaq ndigu no namba
nití-okhoát, ndabua papaqa-papaqa vǿ-uzupāt. Matev
av nqægo eqeieqeí. Zapa ndógo, ndigu manqa-zapazapa
mbaín. 5 Ezoqam ndego, manqa-zapa tetømbua, ndego
ndabua papaqa, āv tené-uzupát. Neka no teqa iz, khandi
mbuk-te ndøpeawap, nombó-evøzamák. Yaq no teqa yaq-te,
noge Tat-qa bugug-te neka tegi enzol ezoqam-qa bugug-te,
āv qaté-unimanqatín nqægo: Ndego nogé ezoqám.
6 Gekha ezoqām ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé,
av Mbumbukiam-ge Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te
nde:manqate."

Evezøza-qa Manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Filadelfia taon-te giyagam

---

3:1 3:1 Veve 1:4, 16 **3:3** 3:3 Met 24:43-44; Veve 2:5; 16:15; 1 Tes 5:2 **3:4** 3:4 Zud 23 **3:5** 3:5 Exo 32:32-33; Met 10:32; Luk 12:8

7 Yaq Evezøza manqat nøme genø-ein, “Klisten bawan ezo-
qam, ndigu Filadelfia taon-te ndiyage, tigi enzol ezoqam,
pepa āv qoqombøé-peawám nqǽgo:
Nqanek manqat ndégo temanqaté, ndego ezoqa
ndaføyamba-qape neka unimanqatin-qape, ndego Deivid-gi
mboqog mboqogim nonqo ndegeazoat. Gekha mboqōg
ndigu, temboqozo, ezoqa kopømba mbaín, nqawa tetokaz.
Neka gekha mboqōg ndigu, tetokaz, ezoqa kopømba mbaín,
nqawa temboqozo. Ndego āv gene-manqaté nqǽgo:
8 No zoqa matev mòtenøtén, av ndøzøte-matanam. No
mòtenøtén, zo bazaføgakh khapémbá. Geté zo noqa
nømendim manqat, mòzombo-pavám neka noqa yaq-te
naopøteáv. Yaq nqáe! No zo mboqog, mòezø-mboqozó.
Yaq ezoqa kopømba mbaín, nqawa tetokaz. 9 Nqáe!
Ezoqa ndigu, Saitan-gi bawan ezoqam ndigu, gete
ndi:khavozam neka ekeza kha Zu ezoqam ndi:vewe, no
ndigu ezoqam, zo-té qatøndó-khofotáz, ekeza kha, zoqa
zenda tokhotapak-qa megemege-te, manqei betēlaem.
Yaq ndigu ndòmatøvemém, av nqægo, no kukú zo-te. 10 Zo
noqa manqat mòzombo-pavám, av qazømbe-ein nqægo,
bazaføgakh-us tozo-waniapat. Yaq nqanek viniv-qape
manqei-qape-te tøfakhan, ndøgo manqei-qape ezoqam ate
ndi:gu tækhamasimat, no zo ndǽkhandí:z.
11 No avønín notøndónáv. Até vøgeawát ndøgo, ndøzøgo.
Soqaín ndøgo, ezoqa zoqa yaq-fia, ndøgo Mbumbukiam
zo etoam-qa ndezøgo, te:vibam. 12 Ezoqam ndego,
manqa-zapa tetømbua, no ndego noge Mbumbukiam-
qa khoev-te, nandi uk nówuáo. Ndego ma gé-ivavák.
Ezoqa kopømba mbaín tendaf, ma nde:wuowe. Yaq no
te-te, noge Mbumbukiam-qa iz, notó-peawám, neka
noge Mbumbukiam-qa taon-qa iz, vøtó-peawām, ndøgo
Zelusalem taon ndakinak, noge Mbumbukiam-te, yan-te
tøndovis, neka noqa iz ndakinak vøtó-peawām.
13 Gekha ezoqām ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé,
av Mbumbukiam-ge Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te
nde:manqate.”

*Evezøza-qa Manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Lao-
disia taon-te giyagam*

14 Yaq Evezøza manqat nøme genø-ein, “Klisten bawan ezo-
qam, ndigu Laodisia taon-te ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa
āv qoqombøé-peawám nqǽgo:
Nqanek manqat, ndégo temanqaté, ndego unimanqatin
ezoqam ndego, ndego ‘Amen’ ndimbo-akhayam. Ndego

3:7 3:7 Isa 22:22 **3:8** 3:8 1 Ko 16:9 **3:9** 3:9 Veve 2:9 **3:10** 3:10 Luk 21:19; 2 Tim 2:12 **3:12** 3:12 Isa 62:2; 65:15; Veve 14:1; 21:2

bøi vizu ezoqam eqeieqeí, neka manqat ate ndægo, ndemanqate, unimanqatín. Ndego gigiap ate nqægo-qá zapá, Mbumbukiam gekhakheinam. Ndego āv gene-manqaté nqægo:

15 No zoqa matev mȍtenøtén, av zo ndøzøte-matanam. No mȍtenøtén, zoqa Klisten matev-te, zo tatás mbá, neka zo até vatáp mbá. Noqa poev nqánek: Zo uni tatas-in ndøgó, o, zo uni vatap-in vōgo. 16 Geté zo livin-qasé qazotuwaní. Zo ambá av nqægo, tatas o vatap. Yaq nakémbá, no nóqozáb, zo. Zoqa mokhov, soqaín, no-te. 17 Zo āv qazøte-manqaté nqægo, 'Ni kopømbá. Ni andé gigiap kopoav ezoqám. Ni khakhambaenteáv.' Geté zo viní. Zo khakhambá. Zo qámbá, Mbumbukiam-te. Zo andé gigiap-av ezoqám. Neka zo andé bøi kopøitáp neka andé ndabuayáv. Geté zo zøkezan matavapøteáv. 18 Yaq nakémbá, noqa guguna manqat zo-te, nqánek: Zo vȍndozáv, andé gol me zøtéwiím no-te, gol ndigu gøinam-te uni gi:-bæbæs-ez. Yaq zo uni gigiap-kopoav-ezoqam-in zógoát. Neka até ndabua papaqa-papaqá-ya, vozówï. Yaq zo nqanek ndabua tozouzam, zo mivi sekemba zógoák, zo ndabua-yav nandozogo. Neka até mulømula, bøi-te gɨam nonqo vozówïïm. Yaq zo kopømbaqapé, tozo-kewagat. 19 Gekha ezoqām ndigu, no kuku nqanøgo ti-te, no nȍzø-ponqomatún, neka manqa nqāzȍ-løvūāt. Yaq nakémbá, zo vȍqambúz, neka tatas ndøgó, Klisten matev-te. 20 Nqáe! No mboqog tambáv qatoyá neka nqató-khaneam. Gekha ezoqām ndigu, noqa khaneam tiyogem neka mboqog vønømbó-mboqozonām, no ndȍtøndo-ón, neka lou namba vøtílōg.

21 Ezoqam ndego, manqa-zapa tetømbua, av no qatetømbua, no ndego kawa iz nombó-etoám. Yaq ndego no namba kawa ezoqam-qa qonam nonqo-té qeitó-qonavát, ate av-té, no Tat namba, kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te nqati-qonøve.

22 Gekha ezoqām ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé, av Mbumbukiam-ge Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te nde:manqate."

4

Mbumbukiam yan-te, iz ande āv kimbøē-eqawat

1 Taqa zita-te, no qækewag, nqáe! No yan-te nqo:go, mboqog nøzømét. Mboqozoát. Yaq wag ndøgo, no bugukhokhof ande kipi me qate-ewag, no ndakin āv qanømbe-eín nqægo, "Qàndoqavíg, nqanek. Yaq no matev tøtéqamákh ndøgo, taqa

3:15 3:15 Lom 12:11 **3:17** 3:17 1 Ko 4:8; Luk 12:21 **3:18** 3:18 Isa 55:1 **3:19** 3:19 1 Ko 11:32; Iblu 12:6; Veve 2:5 **3:20** 3:20 Zion 14:23 **4:1** 4:1 Veve 1:1, 10

zita-te tøfakhanam. Ndøgo bèfakhanám.” 2 Yaq Mbumbukiam-
ge Nqova, até gendego, no vōndapan. Yaq nqáe! No yan-
te ndøgo, kawa ezoqam-qá qonam nonqo nøqeív, ezoqam
vó:qotam. 3 Ndego ezoqam, qonam nonqo-te go:qotam, bugug
andé nandi khagi-us momotáp. Nandi nøme-qa iz, zaspá.
Ndigu khakhavá. Neka nøme ndigu, kanilién. Ndigu køkóuk.
Neka khakhava vōfaleam. Qonam nonqo ùnime:-khawagát.
Khakhava ndøgo, taqa khagi andé nandi nøme-qá khagí, iz
emelal nqambogo. Momotap-ús. 4 Ta qonam nonqo, qonam
nonqo tuenti-foa nøme, mǿndø-khawagát, yaq ta qonam
nonqo nøme-te ndo:go, megetapak tuenti-foa vō:qonavam.
Ndigu ndabua papaqa-papaqa ndø-uzupám neka kawa-te,
kawakawa-za-qa gol wawaq vō:-uzupam. 5 Qonam nonqo
kopo-te ndøgo, livi qøuwuøyam, ndand ndovøimám neka
vøndō-møkunimam, neka xo vøndōwagam. Ta qonam nonqo
megemege-te ndo:go, mogenda-pakha ndø-asazám. Waev-
ús. Sevén ate qægoam. Nqanek mogenda-pakha seven,
Mbumbukiam-gí Nqova sevén. 6 Qonam nonqo kopo-qa
megemege-te ndo:go, andé ndaola me me:goám. Taqa ibøkha
andé glás. Ùnime:-bæbǽs.

Yaq ta qonam nonqo-qa avønin-te ndøgo, khandi gigiap foa
vø̄-ogitavam. Nginik khandi gigiap foa, tiqa kha ate qazømbe-
goam, bøi-us mbá, megemege-te nekā zita-te. 7 Khandi gigiap
nøme, teqa bugug andé layón. Neka nøme ndego, ge-menas-
ev, ndego andé kao anganeám. Neka nøme ndego, ge-misika-
ev, teqa bugug, andé ezoqam-qá bugúg. Neka nøme ndego, ge-
foa-ev, ndego andé koyám. Gèløvuvát. 8 Nginik khandi gigiap
foa ate gi:goam, taf-ús. Taf siks-síks qazøgoam. Até taf-té-a, bøi
vøzø̄goam, mumat-te nekā mokho-te. Ndigu pusup mbaín.
Pavpave nekā lovølova, ndigu āv gini-manqatatún nqǽgo,

“Ndaføyamba-qapé. Ndaføyamba-qapé.
Evezøza Mbumbukiam, ndego bazaføgakh ate ndægo
ndømbogo,
ndego gegoam
neka ndego ngego
neka ndego ngegeav,
Ngenek ndaføyamba-qapé.”

9 Nginik khandi gigiap foa, Mbumbukiam gimbo-
vizumemin neka iz vømbō-eqanimin neka ike manqat
vømbō-einimin, ndego qonam nonqo-te ndo:qomat, ndego
miavmiav ndeyage, 10 yaq ndigu megetapak tuenti-foa, teqa

4:2 4:2 Isa 6:1 **4:3** 4:3 Ezek 1:28 **4:4** 4:4 Veve 3:18 **4:5** 4:5 Ezek 1:13; Zech 4:2; Veve 1:4; 8:5; 11:19; 16:18 **4:6** 4:6 Ezek 1:5-10, 22; 10:14 **4:8** 4:8 Isa 6:2, 3; Ezek 1:18; 10:12 **4:10** 4:10 Veve 7:10; 19:4

megemege-te ndo:go, ndego qonam nonqo-te ndo:qomat,
ekeza kha, manqei me:laemín, vømbō-vizumemin, ndego
miavmiav ndeyage. Yaq ndigu tiqa kawa ezoqam-qa wawaq,
qonam nonqo-qá megemege-té ginø-awamín, manqat vō-
einimin,
11 "Nigi Evezøza neka Mbumbukiam!
Qo ezoqa eqeieqeí.
Iz eqawat matev neka vizap matev neka bazaføgakh,
qoqa begó.
Zapa ndøgo, gigiap ate ndægo, qo qokhakheinám.
Qoqá poev-té qanøfakhán neka qoqá poev-té qagó."

5

Pepa løvøyat neka Sip Nakhasam

1 Yaq no tæqeív ndøgo: Ndego qonam nonqo-te go:qotam,
teqa nakeamo zenda-te, pepa løvøyat ndøndapám. Ta pepa
løvøyat ndøgo, peawap yaqyaq-ús neka ndøgo gètokám.
NdaváND qane-tokeapám. Sevén ate gi:goam. 2 Yaq no enzol
ezoqam bazaføgakh-qape no-omét. Kandambaqapé møndæ-
akhá. Av gene-akhá nqægo, "Gekha ezoqâm ndego, ezoqa
eqeieqei, nginik ndavand tekoqogim neka pepa løvøyat vø-
mboqoā?" 3 Geté ezoqam mbaín, yan-te nqo:go o manqei-
qape-te nqanek o manqei mokho-te nqøugu, ndego kopømba
ndøgo, pepa løvøyat temboqoa neka manqat vøqeïv, mokho-
te ndøu-peawap. 4 Yaq no nøvín. Eiv baza møndønøpós,
qæ-eivat. Zapa ndøgo, ezoqa eqeieqei kopo mbaín, ndego
pepa løvøyat peawap-us temboqoa, mokho-te ndøugu vøe-
qeïv. 5 Geté megetapak ezoqa kopo, āv genømbe-eín nqægo,
"Ndò-eïv. Nqáe! Ezoqa kopo ndêgó. Ezoqa ndégo, ndego
Saitan getømbuiu. Ndego andé Layón. Zuda khagua bawan
mokho-té gunu:gú. Deivid-gé zeó. Ndego kopømbaqapé, nda-
vand seven tekoqogim neka pepa løvøyat vø-mboqoā.

6 Yaq livin-mba ndøugu, ma qonam nonqo qægoam, no Sip
Nakhasam no-omét. Khandi gigiap neka megetapak, ùnime:-
ogitavát. Sip Nakhasam ndego, løvøwe bugug ndøkewagám.
Teqa kawa-te, ndego auli seven mbogoám, neka bøi seven
vømbōgoam. Bøi seven ndøgo, Mbumbukiam-gí nqova
sevén. Ndigu nqova ndígu, Mbumbukiam manqei-manqei
ate nqægo gekhofosam. 7 Yaq ndego Sip Nakhasam, tenøwáv
ndøgo, pepa løvøyat, teqa nakeamo zenda-te vøndap, ndego
kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te go:qotam. 8 Yaq ndego

5:1 5:1 Isa 29:11; Ezek 2:9-10 **5:5** 5:5 Gen 49:9; Isa 11:1, 10; Veve 22:16 **5:6** 5:6 Zech 4:10; Zion 1:36; Veve 13:8 **5:8** 5:8 Veve 8:3-4; Psa 141:2

pepa løvøyat gendap, ndigu khandi gigiap foa neka megeta-
pak tuenti-foa, teqa megemege-te ndo:go, ekeza kha, man-
qei me:laém. Nginik ezoqa kopokopo ate gi:goam, ouv
qaqaeam nonqo, mǿndøzø-goám, ande gitá, neka gol ndis
vøzǿgoam. Ta gol ndis-te ndøugu, gigiap sisip mbomømboma
ndømboqotupát. Khøifa sisip mbomømboma, qando-fakhatam,
ndøgo Mbumbukiam-gí ezoqam-qá guliguli manqát. 9 Yaq
ndigu ouv ndakinak ndøqaqaemám. Sip Nakhasam-té. Ouv āv
gimbøe-qaqaemám nqǽgo:
Qo ezoqa eqeieqei-qapé.
Qo kopømbaqapé, nqanek pepa løvøyat toqondap neka
ndavand nditøkebap, voqó-koqogīm.
Zapa ndǿgo, qo qakeza kha qonqonqotáv, vǿlaqabem,
neka qakeza kouk mokho-te, qo
ezoqa bawan vinivinimba
neka manqat vinivinimba
neka manqei vinivinimba
neka ngusu vinivinimba voqōwi,
ndigu Mbumbukiam-gi betēgo.
10 Qo ndigu kawa iz qozø-etoám
neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqam voqō-abam.
Yaq ndigu nigi Mbumbukiam mbósasaetát,
neka manqei-qape ezoqam vøzømbó-kawaeztāt."
11 Yaq no enzol ezoqam nøzømét, neka tiqa manqa wag vǿe-
ewag. Enzol ezoqam kopoav-qapé. Taosen-taosen ndøgoám.
Gevebumav-qapé. Nginik enzol ezoqam, qonam nonqo
neka khandi gigiap foa neka megetapak, ùnime:-khøogavát.
12 Ndigu ouv ndøqaqaemám. Gèzømbo-eqavát. Ouv āv gini-
qaqaemám nqǽgo,
"Sip Nakhasam ndego, gilaem,
bazaføgakh neka gigiap ate ndægo neka matavap loloakh
neka megeat matev neka vizap matev neka iz eqawat
matev neka khanakhanakh manqat, teqa ndégo
tabegó.
Matev av nqægo eqeieqeí."
13 Yaq tæ-ewág ndǿgo: Gigiap ate ndi:gu, yan-te ngo:go neka
manqei-qape-te ngigu neka manqei-qape mokho-te ngu:gu
neka ndaola-te ngigu, ouv ndøqaqaemám. Āv gini-qaqaemám
nqǽgo,
"Ndego qonam nonqo-te ndo:qomat
neka Sip Nakhasam, khanakhanakh manqat neka vizap
matev neka iz eqawat matev neka bazaføgakh tiqá.
Miavmiáv."

5:9 5:9 Psa 96:1; 98:1 **5:10** 5:10 Exo 19:6; Isa 61:6; Veve 1:6; 20:6 **5:11** 5:11 Dan 7:10; Iblu 12:22

14 Yaq ndigu khandi gigiap foa gindu-qavøinam, “Amén.
Nqanek manqat unimanqatín.” Yaq ndigu megetapak, ekeza
kha, manqei me:laém, Mbumbukiam, Sip Nakhasam namba,
vøzǿvizam.

6

*Sip Nakhasam, ndavand siks, pepa løvøyat qætokam, geko-
qogim*

1 Yaq no tæqeív ndøgo: Ndego Sip Nakhasam, ndavand
seven, ndigu pepa løvøyat-te gitøkebupam, bugukhokhof kopo
ndøkoqozó. Yaq tæ-ewág ndøgo, ndigu khandi gigiap foa, kopo
nøme, gè-akhá. Teqa manqat andé ndand me me:nqøóz. Av
gene-akhá nqægo, “Vǿndoqáv.”
2 Yaq no qækewag, nqáe! Hos papaqa ndøyám, ezoqam
vō:qotam. Ngenek ezoqam, føif mbogoám. Yaq ndego, kawa
ezoqam-qá wawaq mbo-etøomém, sasa ndøwav. Nakhag ezo-
qam nømé namba mé:nøfé, vózitāg.
3 Yaq ndego Sip Nakhasam, ndavand kopo nøme vǿkoqozo.
Ndakin ndavand gèmbo-menas-éz, gekoqogim. Yaq
ge:koqozo, no khandi gigiap nøme, ndego ge-menas-ev, teqa
wag, āv qambøe-ewág nqægo, “Vǿndoqáv.”
4 Ndego nqanek manqat ge-ein, yaq hos nøme ndofakhán.
Køkóuk. Ezoqam ndego, go:qotam, Mbumbukiam bazaføgakh
mbo-etoám neka nakhag kaiya kandambaqape vømbō-
etoam. Ndego manqei-qape-te, sambi matev bèmøkhofá,
yaq ezoqa yaqyaq-a pakhapakha betē-khaneam.
5 Yaq ndego Sip Nakhasam, ndavand kopo nøme vǿkoqozo.
Ndakin ndavand gèmbo-misika-éz, gekoqogim. Yaq
ge:koqozo, no khandi gigiap nøme, ndego ge-misika-ev, teqa
wag, āv qambøe-ewág nqægo, “Vǿndoqáv.”
Yaq qækewag, nqáe! Hos kikis ndøyám. Ezoqam ndego,
go:qotam, teqa zenda-te, viniv qeivi nonqo ndøndapám. 6 Yaq
no manqa wag nøme nø-ewág. Khandi gigiap foa mokho-té
abetøndo-fakhán. Av qande-eín nqægo, “Vǿqáv. Ezoqa lou-
av yage matev qomøzǿ-etoám. Yaq lou-qa fia gékhouwév.
Wit-qasi toqowi, ande av 1 kilogrem ndi:gu, tiqa fia, khøuwa
kopo sasae-qá yaq-fiá. Neka até flawa nømé-a, bali, tiqa fia
kandambá. 3 kilogrem toqowi, tiqa fia, khøuwa kopo sasae-
qá yaq-fiá. Geté oliv tae neka waen tae ndøngìǔ!”
7 Yaq ndego Sip Nakhasam, ndavand kopo nøme vǿkoqozo.
Ndakin ndavand gèmbo-foa-éz, gekoqogim. Yaq ge:koqozo,
no khandi gigiap nøme, ndego ge-foa-ev, teqa wag, āv
qambøe-ewág nqægo, “Vǿndoqáv.”
8 Yaq qækewag, nqáe! Hos nøme ndøyám. Ngusum gèmbo-

6:1 6:1 Veve 4:6; 5:1 **6:2** 6:2-5 Zech 1:8; 6:1-6 **6:8** 6:8 Ezek 14:21; 5:17; Jer 15:1-3

khavøéz. Ezoqam ndego goːqotam, teqa iz Løvøté, neka løvøte manqei vømbōpavam. Ndigu Mbumbukiam bazaføgakh zø-etoám. Ezoqa ndøzitág. Manqei-qape ezoqam ate ndiːgu toqo-qaqab, vømó-bawan-foa-ēz, yaq bawan kopo ndigu, bèzitág, vǫ́pakhaēz. Nakhag kaiya neka ifin matev neka enqoni neka søvakha gigiap khobokhobós giní-zitagát.

9 Yaq ndego Sip Nakhasam, ndavand kopo nøme vǭkoqozo. Ndakin ndavand gèmbo-faev-éz, gekoqogim. Yaq geːkoqozo, no ezoqam-gí nqova nøzømét. Nginik nqova, Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo lou-qase mokho-té gunuːgoám. Ezoqam ndígu, ta zapaya ndøgo giːzitagat, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat vǭgeatam-a, ezoqa Yesu-qa yaq-te vǭe-zømesimam. 10 Nginik gè-akhaemám. Wag gèzømbo-eqavát. Av gini-akhaemám nqǽgo, “Kawa ezoqam ndaføyamba-qape neka unimanqatin-qape! Gê, qo manqei-qape ezoqam, manqa ovøyam-te gekha khøuwa-tē qoté-āb, niqa yaq-fia voqótā, ti-te ndigu, gizitangam?” 11 Yaq ndigu ezoqa ate giːgoam, ndabua papaqa-papaqa zø-etoám. Neka ndigu āv gizømbe-eín nqǽgo, “Elavøqase até vøkhæ-keogé. Kopømba ande av Klisten ezoqam-gi qaqa ezoqam, zo geːzitag, ndigu até zogi sasae kopo ezoqam neka zøfuap nømé-a, bètøkho-zitág. Yaq ndigu ezoqa ate ndiːgu tumuzitag, av Mbumbukiam matavap geːve, ndego zoqa yaq-fia ndǫ́go tenǫ́tá.”

12 Yaq no tæqeív ndǫ́go: Ndego Sip Nakhasam, ndavand kopo nøme vǭkoqozo. Ndakin ndavand gèmbo-siks-éz, geko-qogim. Yaq manqei gèkukuvøém. Kandambá tantáv. Neka khøuwa vǭkesæv. Andé tekhovot kikis-qape me meːgoám. Neka løvøyak sège-køkouk-év. Andé kóuk. 13 Neka nduku ndigu yan-te goːgoam, manqei-té ginøpomóz. Kopømba ande av fig tae nanga pospos ndiːgu, tae-te gindu-vinginimin, khamøe bazaføgakh-us-qape qando-vumaiːn, āv tindipomóz. 14 Yaq yan andé pepa løvøyat me meːløvønumát, vømǭ-navøem. Olol neka manqei bawabawa ate qægoam, sège-nøzøvøém, ma qægoam. 15 Yaq ezoqa ewaqape, oskiá ndøgo, manqei-qape kawakawa-za o gekha megetapak nøme gigoam, o nakhag kawakawa-za o gigiap kopoav ezoqam o iz-akhayapak o yaq-fia mbain sasae ezoqam o gekha ezoqa nøme vǭgoam, ndigu manqei nqa neka olol nandí gini-otønám. 16 Yaq ndigu, olol neka nandi-te, āv gini-akhaemám nqǽgo, “Vǫndo-oːáz, ni vǭ-khonombam, te-te ndego, kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te ndoːqomat neka Sip Nakhasam-qa qaqa-te. 17 Zapa ndǫ́go,

---

6:11 6:11 Veve 7:9, 13; 19:14 **6:12** 6:12 Met 24:29; Kel 2:20; Veve 8:12; 11:13; 16:18 **6:13** 6:13 Isa 34:4 **6:14** 6:14 Veve 16:20 **6:15** 6:15 Isa 2:10, 19, 21 **6:16** 6:16 Luk 23:30 **6:17** 6:17 Joel 2:11; Mal 3:2

tiqa qaqa khøuwa kandambaqape mòndøndáp. Yaq gê, gekha ezoqām møkhandɨ:z?”

7

144 taosen Izlael ezoqam, Mbumbukiam-qa khakhatap gi-upøgim

1 Nqanek qame-navøem, yaq enzol ezoqam foa nøzømét. Manqei-qape-qá vavap foa-té giwaniapám neka manqei-qape-qa khamøe foa vōgeageapam. Tini-geageapám ndøgo: Manqei-qape-te neka ndaola-te neka leg-te, khamøe bevùmā.
2 Yaq enzol ezoqa nøme vōe-omet. Khøuwa fakhanám genøgeavún, Khandi Mbumbukiam-qa khakhatap gone nonqo vōndapavun. Yaq ndego, ndigu enzol ezoqam foa, ndigu Mbumbukiam bazaføgakh gezø-etoam, manqei-qape neka ndaola tingi:nam, kandambaqapé møndøzømbe-akhá.
3 Āv gezømbe-akhá nqǽgo, “Manqei-qape neka ndaola neka leg, naqanøká ndøngì:nām. Ni nigi Mbumbukiam-gi sasae ezoqam, tiqa kawa-pap-te, khakhatap bɨzizømbøkhæ-awám.”
4 Yaq no āv qate-ewág nqǽgo: Ezoqa ndigu khakhatap gi-upøgimat, ndigu 144,000 ezoqám. Ndigu Izlael khagua bawabawan-te ate ndægo, āv gindi-uminimát nqǽgo:
5 Zuda khagua bawan-te: 12,000.
Neka Luben khagua bawan-te: 12,000.
Neka Gad khagua bawan-te: 12,000.
6 Neka Asa khagua bawan-te: 12,000.
Neka Naftali khagua bawan-te: 12,000.
Neka Manase khagua bawan-te: 12,000.
7 Neka Simeon khagua bawan-te: 12,000.
Neka Livai khagua bawan-te: 12,000.
Neka Isaka khagua bawan-te: 12,000.
8 Neka Zebulon khagua bawan-te: 12,000.
Neka Zosef khagua bawan-te: 12,000.
Neka Benzamin khagua bawan-te: 12,000.

Ezoqa bawan-qape, Mbumbukiam-qa qonam nonqo-qa megemege-te go:waniapam

9 Nqanek qame-navøem, yaq nqáe! No ezoqa bawan-qape nøqeív. Ezoqa kandambá tintív. Kopømba mbaín, toqo-gevebam. Ezoqa ngusu vinivinimbá neka bawan vinivinimbá neka manqei vinivinimbá neka manqat vinivinimbá. Ndigu kawa ezoqam-qá qonam nonqo neka Sip Nakhasam-qá megemege-té gono-waniapám. Neka ndigu

7:1 7:1 Jer 49:36; Dan 7:2 **7:3** 7:3 Ezek 9:4, 6; Veve 9:4 **7:4** 7:4 Veve 14:1, 3

ndabua loloakh papaqa-papaqa vø̄-uzupam neka epek vø̄-upøgeapam. 10 Ndigu kandakandá møndæ-akhaemám. Av gini-akhaemám nqǽgo, “Ezoqam-qa khandi:zat matev, nikeza Mbumbukiam-té qando-fakhaté, ndego kawa-qa qonam nonqo-te ndo:qomat, neka Sip Nakhasam-té qando-fakhaté.”
11 Yaq enzol ezoqam ate ndi:gu, ndigu kawa-qa qonam nonqo neka megetapak neka søvakha gigiap foa gi-ogitavat, ndigu kawa-qa qonam nonqo-qa megemege-te, ekeza kha, manqei me:laém, tiqa bugug até manqei-té, Mbumbukiam vømbō-vizumem. 12 Av gini-manqatát nqǽgo,
“Amén.
Khanakhanakh manqat
neka iz eqawat matev
neka matavap loloakh
neka ike manqat
neka vizap matev
neka bazaføgakh
neka megeat matev,
ndøgo nigí Mbumbukiam-qá. Miavmiáv.
Amén. Nqanek manqat unimanqatín!”
13 Yaq ndigu megetapak, ezoqa kopo genøbevap, “Nginik gekha ezoqâm, ndabua papaqa-papaqa loloakh ndi-uzap, neka gekham-tē ginø-geavun?”
14 Yaq qambo-qavøiu, “Khanánqa! No nøtenateáv. Geté qo àboqote-qatéq.”
Yaq genø-ein, “Nginik ezoqam ndígu, viniv kandambaqape-te gindu-fakhaz. Ndigu tiqa ndabua, Sip Nakhasam-qá kóuk ginisungúz, yaq ndøgo vøzø̄-papaqa-papaqawam. 15 Yaq nakémbá, ndigu Mbumbukiam-qá megemege-té gono-waniáp, ndego kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te ndo:qomat, pavpave nekā lovølova, teqa khoev-te ndimbovizap. Ndego ezoqam, kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te ndo:qomat, gezømbó-khakhazumát. Andé palai me zømbé-khafúz. 16 Yaq ndigu ifin nango gezøvinák neka ibøkha naq ma gezøpapák neka khøuwa tatas o gekha tatas nøme ndøgo, kha ma gezøtayák. 17 Zapa ndøgo, Sip Nakhasam ndego, livin-mba ndu:mia, ma qonam nonqo ndægo, ndego tigí sip keoge ezoqám. Yaq ndego kea kumbutøve-té genø-itúb, ta ibøkha-te ndøgo, ezoqa khandi ndøzø-etoam. Yaq Mbumbukiam tiqa bøi-te, bøi einu ate ndægo, gezø-vuogím.”

8

Yesu, ndego Sip Nakhasam, ndavand seven, vaev gekoqozo

7:10 7:10 Veve 4:10; 5:6-7 **7:12** 7:12 Veve 5:12 **7:14** 7:14 Dan 12:1; Met 24:21 **7:16** 7:16 Isa 49:10 **7:17** 7:17 Isa 25:8; Psa 23:2; Veve 21:4

1 Sip Nakhasam, ta ndavand seven ndigu, pepa løvøyat-te
gitøkebupam, vaev gekoqozo, yaq susú sege-wagát. Ande āv
haf awá ndægó. 2 Taqa zita-te, no enzol ezoqam nøzømét.
Sevén ate gi:goam. Mbumbukiam-qá megemege-té gono-
waniapám. Yaq ndigu enzol ezoqam seven, kipi kopo-kopo
zø-etoumát.
3 Yaq enzol ezoqa nøme, tendowáv ndøgo, gol ndis, gigiap
sisip mbomambaqape mboqotam nonqo, vøndōndap. Ndego
Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo lou-qase avøninté genø-itán. Yaq ndego gigiap sisip mbomambaqape mboqotam nonqo mbo-etøomém. Kandambá. Ndego Mbumbukiam-te, etoam matev betegó, Mbumbukiam-gi ezoqam ate ndi:guqa guliguli manqat namba, ndøgo gol lou-qase-te, kawa
ezoqam-qa qonam nonqo-qa megemege-te. 4 Nqanek gigiap sisip mbomambaqape, ndego enzol ezoqam teqa zenda
ge:geatam, taqa khøifa, Mbumbukiam-gi ezoqam-qa guliguli
manqat namba, Mbumbukiam-té qanøqavíg. 5 Taqa zita-
te, ndego enzol ezoqam, nqanek gigiap sisip mbomambaqape mboqotam nonqo ndis, gèndáp, gøinam wageap-us
vōu-nqeitav, ndøgo lou-qase-te qagoam, ma Mbumbukiam-
te etoam matev gi:goatun. Yaq ndego até gendego, ta
gol ndis gøina wageap-us, manqei-qape-té genø-ogí. Yaq
ndand møkunim neka xo neka vøiyam neka manqei kukuvøem
ndøfakhán.

Enzol ezoqam kipi gikhambøemat

6 Ndigu enzol ezoqam seven, møndø-khakheinám. Kipi
seven ndøkhambøemét.
7 Yaq ndego bugukhokhof enzol ezoqam kipi gekhamba,
manqei-qape-te qæ ais-us ndølanqá neka gøinam vøndō-o:a.
Kóuk namba me:nokhogeapát. Manqei-qape toqo-qaqa,
vømø-qaqageap-misikā, yaq qatoat kopo, gèlonqotám. Yaq
até lég-a, toqo-qaqa, vømø-qaqageap-misikā, yaq qatoat
kopo, gèlonqotám. Neka gagayag ate ndægo vōlonqotam.
8 Yaq enzol ezoqa nøme, kipi vōkhamba. Ndakin enzol ezoqam, gè-menas-éz, kipi gikhambøemem. Yaq ndaola-te, gigiap
ndø-ogiím. Ndøgo andé olol kandambaqape wageap-us bugug
me me:kewagám. Ndaola toqo-qaqa, vømø-qaqageap-misikā,
yaq qatoat kopo sège-enénd, vømō-kouk. 9 Yaq søvakha gigiap ate ndi:gu, ta kewan qatoat-te gu:yagam, gèpakhaéz,
neka khagua ate ndægo, ta kewan qatoat-te qabøetupam,
vōsoqøsoqoam.
10 Yaq enzol ezoqa nøme, kipi vōkhamba. Ndakin enzol ezoqam, gè-misika-éz, kipi gikhambøemem. Yaq nqova mbaín,
yan-te, ndukuam kandambaqapu ndobøiáv. Andé mogenda

8:3 8:3 Veve 5:8; Exo 30:1-3 **8:5** 8:5 Lev 16:12; Exo 19:16-19; Veve 11:19; 16:18
8:7 8:7 Ezek 38:22; Joel 2:30; Exo 9:23-26

me me:wageapám. Kea qaqæap neka kea kumbutap ate
ndægo, toqo-qaqa, vømø̄-qaqageap-misikā, yaq qatoat kopo-
té gunø-bøiáv. 11 Ngunuk ndukuam, iz Khaqain-Qapé. Ibøkha
ate ndægo, toqo-qaqa, vømø̄-qaqageap-misikā, yaq qatoat
kopo, gèkhaqá. Yaq ezoqa kandambá, gipakhaez, ibøkha gi-
izumam. Zapa ndøgo, ibøkha ndøgo, gèkhaqá.
12 Yaq enzol ezoqa nøme, kipi vø̄khamba. Ndakin en-
zol ezoqam, gè-foa-éz, kipi gikhambøemem. Yaq nqova
mbaín, khøuwa neka løvøyak neka nduku toqo-qaqab, vømø̄-
qaqageap-misika-ēz, qatoat kopo ndøgo, beawap mbaín.
Mònd̀øzø-navøém. Neka lova neka paveat toqo-qaqa, vømø̄-
qaqageap-misikā, yaq qatoat kopo ndøgo, waev mbaín.
13 Nqanek qame-navøem, yaq no koyam no-omét. Khaiya
ová gono-løvuvát. Ndego kandambaqapé møndæ-akhá. No
teqa manqat, āv qate-ewág nqægo, "Mònd̀ø-soqoéz. Mònd̀ø-
soqoéz, ndigu ezoqam, manqei-qape-te ndiyage, enzol ezoqa
misika nøme, kipi tikhambøemem. Ti-te ndigu, unimé:-soqá."

9

Enzol ezoqam ge-faev-ev, kipi gekhamba

1 Yaq enzol ezoqa nøme, kipi vø̄khamba. Ndakin enzol
ezoqam, gè-faev-éz, kipi gikhambøemem. Yaq no ndukuam
no-omét. Ndugu yan-te guogoam, manqei-qape-té gunø-
bøiáv. Yaq ndugu mboqog mboqogim nonqo mbo-etøomém.
Manqei ozu vaev mbain mboqogim nonqó. 2 Yaq manqei
ozu vaev mbain gumboqoa, khøifa ndofakhán. Ta khøifa
ndøgo, andé gøinam kandambaqape-qá khøifá. Khøuwa waev
neka khaiya sège-bøivún, ta khøifa zapaya ndøgo, manqei ozu
vaev mbain-te qando-fakhatam. 3 Yaq ta khøifa mokho-te
ndøugu, bamøkhokeakh ndofakhatám, kopoav-qapé, manqei-
qape-te vø̄panqanim. Yaq ndigu andé lakalaka-qá bazaføgakh
me:ndapém. 4 Ndigu āv gizømbe-eín nqægo: Gagayag neka
tae neka gekha gigiap nøme, manqei-te ndøpøet, bengĩ:nãm.
Geté ezoqam mba bengiæzó. Ezoqam ndígu tíngiæzó, ndigu
tiqa kawa-pap-te, Mbumbukiam-qa khakhatap mbain ndigu.
5 Mbumbukiam ndigu bamøkhokeakh takeáv, nginik ezoqam
tizitag, vø̄pakhaēz. Geté ndigu løvøyak faev, sa nqosøgeap
bezø-etoám. Taqa nqosøgeap ndøgo, kandambá. Kopømba
ande av lakalakoam tuqatag, taqá nqosøgeáp. 6 Ta løvøyak
faev mokho-te ndøgo, ezoqa løvøte-qa, ndò̀vawát. Geté ma
géqeivimák. Ndigu pakhaezat-qa, ndò̀goát. Geté kopømba
mbaín tipakhaez. Løvøte é-ndøvuáo.

8:11 8:11 Jer 9:15 **8:12** 8:12 Ezek 32:7; Veve 6:12-13 **8:13** 8:13 Veve 9:12; 11:14 **9:1** 9:1 Veve 20:1 **9:2** 9:2-3 Gen 19:28; Joel 2:2, 10; Exo 10:12-15 **9:4** 9:4 Veve 7:3 **9:6** 9:6 Job 3:21; Jer 8:3

7 Nginik bamøkhokeakh, andé hos bugug me me:kewagám,
nakhag nonqo gikhakheinøvemɨn. Tiqa kawa-te, andé kawa
ezoqam-qá gol wawaq me zømbogoám, neka tiqa bugug andé
ezoqam-qá bugúg. 8 Tigi izum, andé sakheis-gí izúm, neka
tigi khayam, andé layon-gí khayám. 9 Tigi savim-te, sanqava
khakhazam nonqo ndø-uzupám. Taqa bugug andé auli gigiap
sanqava khakhazam nonqó. Neka tiqa khavøi u, andé hos
kopoav-qá wág, manqei khagua wil-us tilivupit, nakhag-qa
tibøitit.
10 Tiqa otøgeam nonqo, okho-té qazøgoám. Andé lakalaká.
Yaq ezoqa ndógo tizømbí-otøgimát, løvøyak faev mokho-te.
11 Tigi kawa ezoqam, ndégo, enzol ezoqam, ndego manqei
ozu vaev mbain ndembo-keoge. Teqa iz, Iblu manqat-te,
Abadón neka Glik manqat-te, Apolión. (Taqa manqa mokho,
“Ezoqa ngiæzoat ezoqám.”)
12 Ndakin nqanek bugukhokhof viniv matev
kandambaqape, mǫ̀ndømø-navøém. Geté nqáe! Viniv matev
kandakanda nøme menas nqágeav.

Enzol ezoqam ge-siks-ev, kipi gekhamba

13 Yaq enzol ezoqa nøme, kipi vǭkhamba. Ndakin
enzol ezoqam, gè-siks-éz, kipi gikhambøemem. Yaq no
søvakha gigiap-qa auli foa-te, lou-qase-te qa-asøzam, ma
Mbumbukiam-te etoam matev gi:goatun, manqat no-ewág.
14 Nqanek manqa wag, ndego enzol ezoqam kipi gekhamba,
āv qambøe-eín nqǽgo, “Enzol ezoqam foa ndigu, Yuflatis
kea kandambaqape-te ndiløvønøvap, mòqo-nqovotáz.”
15 Yaq ndego nginik enzol ezoqam foa vǭnqovotaz. Ndigu
khakheitáp. Ezoqa ndǫ́zitág. Ndigu nqanek khøuwa iz oskia
mbøe-kewagám, nqanek khøuwa neka løvøyak neka viav-te
nqanek. Ezoqa ate ndi:gu, toqo-qaqab, vømǫ́-bawan-misika-
ēz, yaq bawan kopo ndigu, gézitág, vǫ́pakhaēz. 16 Nginik
enzol ezoqam-gi nakhag ezoqam, bawan kandambá tantáv.
Hós ginibøitít. Ate gi:goam, 200 milión. No mǫ̀e-ewág, tiqa
gevebap andē gekhām. 17 Nqanek umingiap-te, no nginik hos,
āv qatezømét nqǽgo: Ndigu ezoqam, go:qonavat, ndigu savi
khonobam nonqo, mǫ̀ndøzø-goám. Taqa khagi, køkóuk. Andé
gøina wageáp. Neka kikís. Andé khaiyá. Neka khakhavá.
Hos-qa kawa, ande layon-qá kawá neka tiqa manqa-nqa-te,
gøinam neka khøifa neka nandi wagøvap-us sisip soqaqape
ndofakhatám. 18 Ezoqa ate ndi:gu toqo-qaqab, vømǫ́-bawan-
misika-ēz, yaq bawan kopo ndigu, gèzitág, vǭpakhaez.
Ta matev soqøsoqa misika ndǫ́go tini-zitagát, gøinam neka

9:7 9:7 Joel 2:4 **9:8** 9:8 Joel 1:6 **9:9** 9:9 Joel 2:5 **9:15** 9:15 Veve 8:7-12

khøifa neka nandi wagøvap-us, hos-qa manqa-nqa-te qando-fakhatam. 19 Hos-qa bazaføgakh ndøgo, tiqa manqa-nqa mokho-té neka ngui-té qagó. Tigi ngui, ande wazá. Kawa-ús. Yaq ezoqa ndígu tizø-otøgeamín.

20 Geté ndigu ezoqa nøme, pakhaezateav qagoam, nqanek matev soqøsoqa qafakhanam, ndigu Mbumbukiam-te qam-buzaneáv. Ndigu nqova soqøsoqa, sekembá segezø-vizupám, neka batae, ekeza zenda gi:khakheinumam, sekemba vømbō-ogi:mam, ndøgo gol neka silva neka auli gigiap nøme neka nandi neka tae gi:khakheinumam. Geté ta batae ndøgo, mokho mbaín. Kopømba mbaín, bøi tøkewagat o manqat tø-ewagat o tø-okhoat. 21 Neka ndigu ezoqam qambuzaneáv, tiqa ezoqa zitøge matev-te neka manqa-sisi matev-te neka mambe okho matev-te neka aqonam matev-te.

10

Enzol ezoqam, ndego pepa løvøyat-qase gendapam

1 Yaq no enzol ezoqam bazaføgakh-qape nøme no-omét. Yan-té gendovís. Teqa ndabua, khaiya ozoz mbøe-løvøtupám, neka teqa kawa-te, khakhava vømbøe-løvøetam. Teqa bugug, andé khøuwa me me:sanqatavám, neka teqa bov, andé nandi uk wageap-us me me:kewagám. 2 Teqa zenda-te, pepa løvøyat khapelavøqase ndøndapám. Mǫ̀ndø-mboqoatám. Teqa nakeamo zenda tokhotapak, ndaola-té genø-tokhotám, neka teqa yogea zenda tokhotapak, manqei-te vǭtokhotam. 3 Yaq ndego kandambaqapé møndæ-akhá. Teqa manqat, andé layon-qá ogeæv. Ndego akhayam qamømbøe-navøem, yaq ndand seven ndøqavøinám. Manqat andé ndand me me:møkunimám. 4 No ambá nopeawamín, manqat ndøgo, gi-einim. Geté yaq no manqat nø-ewág. Yan-té qando-fakhán. Av qande-eín nqægo: “Manqat ndøgo, ndigu ndand seven gi-einim, ndøpeàwā̃m. Khonoam-té qabegó.” 5 Yaq ndego enzol ezoqam, no bugukhokhof qæ-omet, ndaola-te neka manqei-te getokhotupam, ndego nakeamo zenda, yan-té genø-eqá. 6 Yaq ndego, manqa mbusa ndøvé. Mbumbukiam-qá iz-té genøvé, ndego miavmiav ndeyage, ndego yan neka gigiap ate ndægo yan-te ndo:go, neka manqei-qape neka gigiap ate ndægo, manqei-qape-te nqago, neka ndaola neka gigiap ate ndægo, ndaola mokho-te ndøugu, gekhakheinam. Manqa mbusa, āv genevé nqægo, “Mbumbukiam khøuwa nøme géføløtazák. 7 Geté enzol ezoqa nøme, kipi tekhamba, ndego te-seven-ev, yaq Mbumbukiam matev ndǫ̀matanám, ndøgo

9:20 9:20 Veve 16:9, 11; Psa 115:4-7; 135:15-18; Dan 5:23 **10:4** 10:4 Dan 12:4, 9
10:5 10:5 Deut 32:40; Dan 12:7 **10:7** 10:7 Amos 3:7

bugukhokhof qakhonawam, ndøgo tegi manqa vevezam
ezoqam-te gevøndaz.”
8 Yaq manqat ndøgo, no bugukhokhof qæ-ewag, yan-te
qando-fakhan, nangó qando-eín. Āv qande-eín nqægo,
“Vòqáv. Pepa løvøyat mboqoat qomøndó-ndáp, ndøgo enzol
ezoqam-qa zenda-te ndo:ve, ndego ndaola-te neka manqei-te
ndetokhotap.”
9 Yaq no ndego enzol ezoqam-te vōenav, pepa etoam man-
qat sasa nombo-ein. Yaq ndego āv genømbe-eín nqægo,
“Mòqondáp. Neka qólóg. Qoqa emu-te, geqá-khaqaín. Geté
manqa-nqa-te, ndøgo fimakh-ús. Andé ndokhós.”
10 Yaq no nqanek pepa løvøyat-qase, nøndáp, teqa zenda-
te qøuveam, vōelog. Noqa manqa-nqa-te ndøgo, fimakh-
ús. Andé ndokhós. Geté qatumu-khougiam, yaq emu-te,
mòndønø-khaqaín. 11 Yaq ezoqa nøme, āv genømbe-eín nqægo,
“Qo Mbumbukiam-qa Manqat nqawá qanø-vevezám, ezoqa
bawan vinivinimba neka manqei vinivinimba neka manqat
vinivinimba neka kawakawa-za vinivinimba-qa yaq-te.”

11

*Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqa menas, teqa man-
qat timanqatat*

1 Yaq iziz tonqogim nonqo nø-etøomém. Taqa bugug andé
føif ndaføyamba-qapí. Yaq manqa wag, āv qanømbe-eín nqægo,
“Vòqáv! Mbumbukiam-qa khoev neka lou-qase ndøgo, ma
Mbumbukiam-te etoam matev gi:goatun, taqa fitap iziz
qombóndáp, neka ndigu ezoqam, Mbumbukiam teqa khoev-
te ndimbovizap, voqó-gevebām. 2 Geté manqei nøme ndøgo,
Mbumbukiam-qa khoev-qa uta mokho-te ndøugu, soqó-iváv.
Iziz mbòndāp. Zapa ndøgo, ta manqei ndøgo, Mbumbukiam
bawan vini-ak zø-etoám. Yaq ndigu Mbumbukiam-qa taon,
gétokhotát. Løvøyak 42, titokhotat. 3 Yaq nogi manqa man-
qate ezoqa menas, notøndó-khofotáz. Ndigu ege avus gigiap
ndø-uzupát, neka noqa manqat vøvevezumāt. Khøuwa 1260,
noqa manqat tivevezumat.”
4 Ndigu Mbumbukiam-gi manqa manqate ezoqa menas,
ndøgo, oliv tae menas neka lampa asøzam nonqo menas,
ndøgo Evezøza-qa megemege-te ndo:-asøzu, ndego manqei-
qape ndo:kawaevat.
5 Ezoqa nøme ndigu, nginik ezoqa menas-te ngenøgim
matev gone-qa tigoat, yaq tiqa manqa-nqa-te, gøinam
ndófakhatát, tigi qaqa ezoqam vøngiæzoāt. Yaq ta nakhoa-
te nqanek, gekha ezoqām ndego, matev soqain gone-qa

10:9 10:9 Ezek 2:8–3:3 **11:1** 11:1 Ezek 40:3; Zech 2:1-2 **11:2** 11:2 Luk 21:24; Veve 13:5 **11:4** 11:4 Zech 4:11-14 **11:5** 11:5 2 Sam 22:9; Psa 97:3

tezøgoat, génaním. 6 Nginik ezoqa menas, bazaføgakh
tindapém ndøgo: Khaiya ozoz segétokém. Yaq qæ mbaín,
segégoát, ta khøuwa ate tægoat, Mbumbukiam-qa manqat
tivevezumat. Neka kea kumbutap-te, ibøkha segé-enendém,
vømø-kōuk. Neka gekha khøuwa-tē ndøgo, ndigu tøzø-poeat,
ndigu manqei-qape-te, matev soqøsoqa bugug vinivinimba
segendó-khofotumát.
7 Yaq ndigu tiqa manqa manqate tømøzømbe-navøem,
ndego søvakha gigiap lozokhak, manqei ozu vaev mbain-
te ndego, gendóqavíg, ti namba vøenøfē, sasa ndøzitāg,
vøpakhaēz. 8 Yaq tiqa khatae, nakhoa-té segé-awám, taon
kandambaqape-te ndøgo, ma tigi Evezøza, tae mutui-te
gitøkewem. Nqanek taon, taqa yaya etæ iz, Sodóm o Izíp.
9 Ezoqa manqei vinivinimba, neka bawan vinivinimba
neka manqat vinivinimba neka ngusu vinivinimba, tiqa
khatae sugumú-qeivát. Khøuwa trí neka khøuwa nøme yaq-
mbá. Ezoqa nøme sa gezøtakák, ta khatae ndøgo, timø-
ozam. 10 Manqei-qape ezoqam khanakhanakh zø-asøtáv,
nginik ezoqa menas tipakhaez, neka lou vølōg neka vø-
ogiām neka yaqyaq-a gigiap vø-etoām. Zapa ndøgo, nginik
Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, manqei-qape
ezoqam, ngenøgim matev zø-etoumám.
11 Geté khøuwa tri neka khøuwa yaq-mba qame-navøem,
yaq nginik ezoqa menas-te, Mbumbukiam-qá mbøni føkiam
ndø-oé. Yaq ndigu sègewán. Yaq ezoqa ewaqape, gizømet,
møe kandambá qazø-nqeivøem. 12 Yaq ndigu Mbumbukiam-
gi manqa vevezam ezoqa menas, manqat kandambaqape
ndøyogém. Yan-té qando-fakhán. Av qande-eín nqægo,
“Qàndoqavíg, nqanek.” Yaq ndigu yan-te vōqavig. Khaiya
ozoz mokho-té ginøqavíg. Tigi qaqa ezoqam, até gezømetát,
giqavigat.
13 Yaq ta khøuwa kopo-te ndøgo, manqei ndøkukuvøém. Kan-
dambá tantáv. Yaq ta taon-te ndøgo, khoev ten-ten qapuatat,
yaq nain-nain ndøgo, até gepuatát, geté kopo-kopo nøme
ndøgo, gèmøkuvøém. Yaq ezoqa kopoáv, gèpakhaéz. Seven
taosén, ate gi:goam. Yaq ezoqa nøme ndigu, pakhaezateav
gigoam, møe kandambá gigonem, neka Mbumbukiam-qa iz
vømbó-eqanem, ndego yan-te ngo:yage.
14 Ndakin viniv matev kandambaqape nøme ndøgo, qa-
menas, mòndømø-navøém. Geté nqáe! Viniv matev kan-
dambaqape nøme, avønín géfakhán. Gemø-misiká.

Enzol ezoqam ge-seven-ev, kipi gekhamba

11:6 11:6 1 King 17:1; Exo 7:17-20; 1 Sam 4:8 **11:7** 11:7 Dan 7:21; Veve 12:17; 13:7; 17:8 **11:8** 11:8 Luk 13:34 **11:11** 11:11 Ezek 37:5, 10 **11:12** 11:12 2 King 2:11 **11:13** 11:13 Veve 6:12; 16:18 **11:14** 11:14 Veve 9:12

15 Yaq enzol ezoqa nøme, kipi vøkhamba. Ndakin enzol
ezoqam, gè-seven-éz, kipi gikhambøemem. Yaq yan-te ndøgo,
manqa wag ndøfakhanám. Kandakandá. Av qane-manqatát
nqǽgo:
“Ndakin manqei-qape-te,
megeat matev, nigi Evezøza Mbumbukiam ndøndáp,
tege Keliso namba.
Yaq ndego miavmiav mó:kawaevtát.”
16 Yaq ndigu megetapak tuenti-foa, ndigu Mbumbukiam-qa
megemege-te ndo:go, ekeza kawa ezoqam-qa qonam nonqo-
te go:qonavam, ndigu ekeza kha, manqei me:laém, tiqa bugug
até manqei-té, Mbumbukiam vømbō-vizumem. 17 Av gini-
manqatát nqǽgo:
“Evezøza, Mbumbukiam,
qo bazaføgakh ate ndægo ndaqago,
qo nqoqogo neka qoqogoam,
ni ike kandambá qo-te.
Zapa ndǿgo, qo ezoqa āv qoqote-zømás nqǽgo:
Qo bazaføgakh-qapé, neka kawa matev voqōngaz.
18 Bawabawan vinivinimba, qaqa kandambá giqagoam.
Geté ndakin qoqá qaqa khøuwa ndøndáp.
Qo løvøte ezoqam, avønín, manqa ovøyam-té qonǿ-áb.
Yaq qogi sasae ezoqam, ndigu Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam,
neka qogi ezoqam ate ndi:gu, ndigu ndiqavizap,
ezoqa kandakanda neka khasøkhasis,
qo yaq-fia eqeieqei voqozǿ-etoām.
Yaq ezoqam ndigu, manqei-qape gingi:tat, qóngiæzó.”
19 Yaq Mbumbukiam-qa khoev, yan-te nqo:go, sège-
mboqoé. Yaq mboges ndøgo, ma Mbumbukiam-qa guguna
manqat qøu-nqeitavam, ta mokho-te, ndego Izlael ezoqam
namba poev ge-unimanqatin, bavokhó qandoveám.
Yaq ndand ndovøimám neka vøndō-møkunimam, neka xo
vøndōwagam. Neka manqei vøkukuvoem-a, qæ ais-us
kandambaqape vøndō-lanqa.

12

Sævam neka wazeam-qa emanqat

1 Yaq yan-te nqo:go, matev kandambaqape ndøfakhán.
Nqova ndafe-ús. Sævam mǿndøgoám. Tuqa ndabua,
khøuwá. Neka tuqa zenda tokhotapak mokho-te, løvøyak
mbøigoám neka tuqa kawa-te, nduku tuelv, ande kawa

11:15 11:15 Exo 15:18; Psa 10:16; Dan 2:44; 7:14 **11:18** 11:18 Psa 110:5; Lom 2:5; Veve 20:11-13; Psa 115:13 **11:19** 11:19 Iblu 9:4; Veve 8:5; 15:5; 16:21

ezoqam-qa wawaq me vømbøegoam. 2 Ngunuk sævam, emu-
ús. Gèmbongáz. Yaq tùni-akhayám, nqosøgeap gumbo-ewag.
3 Yaq yan-te nqo:go, matev nøme vøfakhan. Nqáe! Wazeam
kandambaqape, mòndøgoám. Køkouk-qapé. Ngenek kawa
sevén qambogoam neka auli ten vømbōgoam, neka teqa
kawa ate qambøegoam, kawa ezoqam-qa wawaq vømbøe-
uzupam. 4 Yaq ngenek wazeam, até gendego, nduku nøme
yan-te nqo:go, vøkhataz. Okhó genekhatáz, manqei-qape-te
vønqagevem. Nduku misika-misika gigoam, yaq menømenas
ndigu, até gegoám, geté nøme kopo-kopo ndigu, gèkhatáz.
Yaq ndego wazeam, sævam qambongaz, tuqá megemege-té
gono-itán. Yaq ndego nakhasam ndego, tui-ova, løutøve-qa
mbogoám.
5 Yaq ndugu sævam vøe-ova. Nakhasam anganeám. Ndego
bawabawan ate ndægo, gezømbó-kawaevtát. Bazaføgakh-
ús. Teqa khamokh, auli khamokh ndøgoát. Geté ndego
nakhasam é-vøqán-ae, enzol ezoqam, Mbumbukiam-te é-
vøndafem, ma ekeza qonam nonqo-te go:qotam. 6 Yaq sævam
ndugu, leg-av manqei-té gunø-khokhón. Ta manqei ndøgo,
Mbumbukiam é-møndømbo-khakheinám. Yaq timbó-kewagát
ndøgo, atema 1260 khøuwa vømøndāp.
7 Yaq yan-te, nakhag ndøfakhán. Ndego enzol ezoqam
kandambaqape, Maekol neka ekeza enzol ezoqam, wazeám
namba me:nøfé. Neka ndego wazeam, ekeza enzol ezoqam
namba vøndēwan, yaq vøzø̄-qavøiu. 8 Geté ndego wazeam,
bazaføgakh mbaín. Yaq gèpitøvém, yaq ndego tegi enzol
ezoqam namba, kopømba mbaín, yan-te sekemba tiyagat.
9 Yaq ndego wazeam kandambaqape, iz Nqova Soqaqape
neka Saitan ndimbo-akhayam, gè-oginám, ndego manqei-
qape ezoqam ate ndi:gu, ndetubam. Manqei-qape-té genø-
oginám, tegi enzol ezoqam namba.
10 Yaq yan-te ndøgo, no manqat kandambaqape nø-ewág. Av
qane-eín nqægo,
“Ndakin nigi Mbumbukiam-qa ezoqa khandi:zat matev
neka bazaføgakh matev
neka megeat matev,
mòndø-fakhán.
Ndakin Keliso mó:kawaevtát,
ndego kawa ezoqam geve.
Zapa ndøgo, ndego ezoqam, Mbumbukiam-qa megemege-
te go:yam neka nigi Klisten nøfuap, pavpave nekā
lovølova, manqa vøzø̄-søkuzumam,
ndego mòndø-oginám.

12:2 12:2 Mica 4:10 **12:3** 12:3 Dan 7:7 **12:4** 12:4 Dan 8:10 **12:5** 12:5 Psa 2:9; Veve 19:15 **12:7** 12:7 Zud 9 **12:9** 12:9 Gen 3:1, 14; Luk 10:18; 22:31; Veve 20:2 **12:10** 12:10 Job 1:9-11; Zech 3:1

11 Klisten ezoqam mǫndø-tømbuinám.
Sip Nakhasam-qá kóuk neka unimanqatin manqát gini-
tømbuinám, ndøgo ezoqa nøme-te gimanqatam.
Ndigu ekeza yage-qa yaq-te, matavapøteáv, neka
ndigu møe mbaín, Mbumbukiam-qa Manqat zapaya,
tipakhaez.
12 Zo khanakhanakh mbá qanegó,
qo yan neka zo yan-te ndozoyage.
Geté ti-te ndigu unimé:-soqá, ndigu manqei-qape neka
ndaola-te ndiyage.
Zapa ndǫ́go, nqova soqaqape màndovís zo-te.
Ndego qaqa kandambá.
Ndego mǫndæ-otév, khøuwa khapémbá, ndimbøe-yoza.”
13 Yaq ndego wazeam ge:-otev av nqægo, manqei-qape-tē
ginø-ogenonām, ndego até gendego, ndugu sævam, nakhasam
anganeam gui-ova, vǫngeatam. Até gembopavát. 14 Geté
ngunuk sævam, ngangakh kandambaqape-qá taf menas mbo-
etøomém. Ekeza manqei-té guabenø-løvuí, leg-av manqei-
te ndøgo. Yaq timbó-kewagát ndǫ́go, viav misika neka
viav nøme yaq-mba vømǫndāp. Ta manqei-te ndøgo, ndugu
wazeam-qa bugug-te, qambaqape ndǫ́goát. 15 Yaq wazeam,
até gendego, ibøkha vǫqoza. Ibøkha ndøgo, teqa manqa-
nqa-te qando-fakhan, andé kea-qá ibøkha mbageáp. Ndego
sævam kawøwe-qa mbogoám. 16 Geté ndugu sævam, man-
qei mbotøké. Manqei manqa-nqa é-mǫndø-mboqoá, ibøkha
vǫkhoug, ndøgo wazeam-qa manqa-nqa-te qando-fakhan.
17 Yaq ndego wazeam, qaqa kandambá, ndugu sævam-te.
Yaq sègewáv, tugi zi nøme namba vømēnøfe. Nginik ezo-
qam ndígu, Mbumbukiam-qa manqat o-mba ndo:ndape neka
Yesu-qa manqat ndɨgēāwāt. 18 Yaq ndego wazeam, ndøgeg-té
genø-itán.

13

Søvakha gigiap lozokhak, ndaola-te gendo-fakhan

1 Taqa zita-te, no søvakha gigiap lozokhak no-omét. Ndaola-
té gendo-fakhán. Ndego kawa sevén qambogoam neka
auli ten vømbōgoam. Auli ate qambøegoam, kawa ezoqam-
qá wawaq ndø-uzupám, neka teqa kawa ate qambøegoam,
Mbumbukiam-qa iz ngenøgim manqat vō:peaupam. 2 Ngenek
søvakha gigiap lozokhak, qæ-omet, bugug andé lepad me
me:kewagám, ndugu puskas khobos kandambaqapu. Geté
zenda andé søvakha gigiap nøme-qá zendá, ndego bea ndimbo-
akhayam. Bazaføgakh kandambá. Neka manqa-nqa, andé

12:12 12:12 Isa 44:23; 49:13 **12:14** 12:14 Dan 7:25; 12:7 **12:17** 12:17 Veve 11:7 **13:1** 13:1 Veve 12:3; 17:3, 7-12 **13:2** 13:2 Dan 7:4-6

layon-qá manqa-nqá. Ngenek søvakha gigiap lozokhak,
wazeam ekeza bazaføgakh mbo-etoám neka ekeza kawa
ezoqam-qa qonam nonqo neka megeat iz kandambaqape
vømbō-etoam. 3 Søvakha gigiap lozokhak-qa kawa nøme,
bugug āv qane-kewagám nqǽgo: Ezoqa pakhapakha
mbokhaná. Geté nqamav ndøgo, qambogoam, mǹndø-
e:ám. Yaq ndøgo, manqei-qape ezoqam ate ndigu, nqova
zømbendáf, neka ndego søvakha gigiap lozokhak vømbōpavat.
4 Ezoqa ate gi:goam, wazeam gèmbo-vizupám, ndego søvakha
gigiap lozokhak, bazaføgakh gembøe-etoam. Neka ndigu
søvakha gigiap lozokhak, vømbō-vizupam. Āv gini-manqatám
nqǽgo, "Gekha ezoqâm ndego, kopømba ande av ngenek
søvakha gigiap lozokhak nde:go? Neka gekha ezoqâm ndego,
te namba tenøfe, vǫ́pitāv?"
5 Ndego søvakha gigiap lozokhak, Mbumbukiam
sègemboták: Ekeza iz segé-eqatát, neka Mbumbukiam-
qa iz vǫ́ngenøitāt, neka bazaføgakh matev vǫ́matønumāt,
atema løvøyak 42 vømǿ-nasinīm. 6 Ndego søvakha gigiap
lozokhak manqat ge-einin, Mbumbukiam ndøngenøiuín,
neka teqa iz vōngiuin neka teqa khoev vōngenøiuin
neka tegi ezoqam ndigu, yan-te ndiyage, vōngenøzoin.
7 Neka Mbumbukiam ndego nøme āv gembøeták nqǽgo:
Mbumbukiam-gi ezoqam namba mé:nøfé neka vǫ́pitāz. Neka
ndego bazaføgakh ndøndáp. Ezoqa bawan vinivinimba neka
manqei vinivinimba neka manqat vinivinimba neka ngusu
vinivinimba gezømbó-kawaevtát. 8 Ezoqa ewaqape, manqei-
qape-te tiyagat, gembó-vizupát, gekha ezoqām ndigu, tiqa
iziz khandi mbuk-te peawapøteav ndøgo, Sip Nakhasam-
qa mbuk-te, ndego gilaem. Manqei-qape khakheinøpøteav
qagoam, ta mbuk ndøgo, é-møndo-peawám.
9 Gekha ezoqām ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé.
10 Ezoqa ndigu, Mbumbukiam gevevesam, ndimbula-te tin-
qeisam, ndigu segé-nqeisám. Neka ezoqam ndigu, Mbum-
bukiam gevevesam, nakhag kaiya ti:zitag, ndigu nakhag
kaiya segé:zitág. Nqanek matev tøfakhanam, Mbumbukiam-gi
ezoqam, føgøføgakh bewaniáp, tiqa unimanqatin-te.

Søvakha gigiap lozokhak nøme, manqei mokho-te gendo-fakhan

11 Yaq no søvakha gigiap lozokhak nøme no-omét. Manqei
mokho-té gendo-fakhán. Ndego andé sip nakhasam-qá auli
me mbøegoám. Menás. Neka ndego manqat gemanqatam,
andé wazeam-qá manqát. 12 Bazaføgakh ndégo tembo-etoám,

13:3 13:3 Veve 17:8 **13:5** 13:5 Dan 7:8, 25; 11:36; Veve 11:2 **13:7** 13:7 Veve 11:7 **13:8** 13:8 Psa 69:28; Veve 17:8; 20:12, 15; 21:27 **13:10** 13:10 Jer 15:2; 43:11; Veve 14:12

søvakha gigiap, bugukhokhof ndaola-te gendo-fakhan. Yaq
ndego matev, teqá iz-té genø-matønumám. Ndego manqei-
qape ezoqam ate ndiːgu, āv gene-tøpøtavám nqǽgo: Ndego
søvakha gigiap lozokhak, bugukhokhof gegeavun, tĭabembøe-
vizáp, ndego nqamav soqaqape qambogoam, ndakin
qambo-eːam. 13 Ngenek søvakha gigiap lozokhak nøme,
ndakin gefakhan, nqova ndaføgim matev ndømatønumám.
Kandakandá. Nøme gematanam, nqánek: Yan-te gøinam
ndovís, atema manqei-qape-te, ezoqa ewaqape-qa bøi-te.
14 Yaq ta matev vinivinimba-te ndøgo, ndego ezoqa ewaqape,
manqei-qape-te giyagam, gètubumám. Bazaføgakh ndégo
tembo-etoám, ndego søvakha gigiap, bugukhokhof ndaola-te
gendo-fakhan. Ndego matev, teqá iz-té genø-matønumám. Yaq
ndego søvakha gigiap lozokhak, ndigu ezoqam, manqei-qape-
te giyagam, āv gezømbe-eín nqǽgo: Ndego søvakha gigiap
lozokhak, nakhag kaiya giːlaem, gete sekemba geyagat, tae
khøuwiap bèmbo-viagém. Andé teqá bugúg. 15 Yaq ndego
søvakha gigiap lozokhak, vaev-te gepavavun, bazaføgakh
nøme, āv genendáp nqǽgo: Ta tae khøuwiap ndøgo,
ndego bugukhokhof søvakha gigiap lozokhak-qa bugug-
te gikhakheinøvemem, khandin qozøqozaq mbókhambá.
Yaq ta tae khøuwiap ndøgo, manqa manqate ndóngáz. Āv
qandé-eín nqǽgo: Gekha ezoqām ndigu, ndøgo vizøpøteav
tøgoat, pakhapakha bezø-khanøé. 16 Yaq ndego søvakha
gigiap lozokhak, vaev-te gegeavun, ezoqa ewaqape, ezoqa
khasøkhasis nekā kandakanda, gigiap kopoav ezoqam nekā
gigiap-av ezoqam, iz-akhayapak nekā yaq-fia mbain sasae
ezoqam, āv gene-tøpøtáz nqǽgo: Ndigu tiqa nakeamo zenda-
te o tiqa kawa-pap-te, khakhatap bezøgó. 17 Yaq gekha
ezoqām ndego, nqanek khakhatap mbain ndego, ndego
kopømba mbaín, ezoqa nøme-te gigiap tendowi, o te-te gigiap
temøwi. Ta khakhatap ndøgo, søvakha gigiap lozokhak-qá íz o
teqa iz-qá geveáp.

18 Matavap loloakh begó, taqa yaq-te. Ezoqa matavap
loloakh tømbogoat, ndego søvakha gigiap lozokhak-qa geveap,
mokho bembondáp. Ndøgo ezoqam-qá geveáp. Nqanek
geveap 666.

14

Sip Nakhasam neka ndigu 144 taosen ezoqam

1 Yaq qækewag, nqáe! Sip Nakhasam no-omét. Zayon
manqei pøyat-té gonoːyám. Ezoqá namba meːwanám.

13:13 13:13-14 Met 24:24; 1 King 18:24-39; Veve 19:20 **13:16** 13:16-17 Veve 14:9-11; 16:2; 20:4

144 taosén. Ndigu tiqa kawa-pap-te, Sip Nakhasam-
qá iz neka tege Eve-qá iz zømbo-peaupám. 2 Yaq no
manqa wag nø-ewág. Yan-té qando-fakhán. Andé ibøkha
sololo kandambaqape me me:wagám neka ande ndand
kandakanda me me:møkunimám. Naq ndøgo, qæ-ewag,
andé gita khaneam ezoqam kopoav-qá gita khaneám.
3 Nginik ezoqam, Mbumbukiam-qá kawa qonam nonqo-
qá megemege-té neka khandi gigiap foa neka megetapak-qá
megemege-té gono-waniapám. Yaq ndigu ouv ndakinak
ndøqaqaemám. Ta ouv ndøgo, ezoqa nøme kopømba mbaín
ti:zøtez. Sati ndígu tinízøtéz, ndigu 144 taosen ezoqam,
Mbumbukiam manqei-qape-te gewi. 4 Nginik ezoqam,
Evezøza-te ùnime:-tøkéb. Ndigu manqa-zapa gonemáv,
sakheis namba.* Ndigu Sip Nakhasam mba mbopáev,
ndego ande āv kenē-okho. Ezoqa ewaqape mokho-te,
Mbumbukiam ndígu tewí. Ndigu Mbumbukiam-te neka
Sip Nakhasam-te, andé tiqá etoam matév, ate av-té, gigiap
ndøgo, toqope:tat, bugukhokhof gigiap tiqa ndøgo. 5 Tiqa
manqa-nqa-te, meakha manqat mbaín, neka ndigu manqa-
zapa gonemáv.

Enzol ezoqa misika-qa manqat

6 Yaq no enzol ezoqa nøme no-omét. Khaiya ová gono-
løvuvát. Ndego miavmiav manqat mbomambaqape
ndøgeatát. Ezoqa ndigu, manqei-qape-te ndiyage,
gé:zømesimát, ezoqa ngusu vinivinimba neka bawan
vinivinimba neka manqat vinivinimba neka manqei
vinivinimba. 7 Ndego kandambaqapé møndæ-akhá. Av gene-
akhá nqǽgo, “Mbumbukiam-te møe zógoát, neka teqá iz zó-
eqatát. Zapa ndógo, teqa manqa ovøyam khøuwa, mòndøndáp.
Gèmbovizáp ndego, yan neka manqei-qape neka ndaola
neka kea kumbutap gekhakheinam.”

8 Ndego enzol ezoqam-qa zita-te, enzol ezoqa nøme ndo-
fakhán. Ngenek enzol ezoqam, ge-menas-ev, āv gene-eín
nqǽgo, “Mòndøbøí. Bebilon taon kandambaqape, mòndøbøí,
ta taon ndøgo, kopømba ande av sævam me guigoam, ndugu
bawabawan ezoqam ate ndigu, tuqa waen føgakh-qape guzø-
etoam, ti-izam, neka tu namba mambe gone-te gu-itubam.”†

9 Ndego enzol ezoqam-qa zita-te, enzol ezoqa nøme
ndofakhán. Ngenek enzol ezoqam, ge-misika-ev,

14:2 14:2 Veve 1:15; 19:6 **14:3** 14:3 Isa 42:10; Veve 5:9; 7:4 * **14:4** 14:4 Nqanek manqat, yaya ndø-etǽ. Taqa manqa mokho nqánek: Nginik mbumbuk nøme vizupáv, ndøgo kopømba ande av mambe okho matev ndægo, Mbumbuki-am-qa bøi-te. **14:8** 14:8 Isa 21:9; Jer 51:7-8; Veve 17:2; 18:2, 3 † **14:8** 14:8 Nqanek Manqat Qandoveveam mokho-te, manqat nøme, mambe nqæmanqate, yaya etæ manqát. Mbumbukiam zita wuowe matev neka batae vizap matev me:manqaté. **14:9** 14:9 Veve 13:12-17

kandambaqapé møndæ-akhá. Av gene-akhá nqégo, “Gekha ezoqām ndego, søvakha gigiap lozokhak neka teqa tae khøuwiap tembo-vizupat, neka kawa-pap-te o zenda-te teqa khakhatap vøndāp, ndego mǒndø-soqoév. 10 Ndego Mbumbukiam-qá waen føgakh-qape be-íz. Nqanek waen, Mbumbukiam-qá qaqá. Teqá yaq-fia soqaqapé. Ta waen ndøgo, Mbumbukiam ibøkha namba, génokhogimák. Geté føgakh-qapé segégoát. Yaq ngenek ezoqam, Mbumbukiam-gi enzol ezoqam-qa megemege-te neka Sip Nakhasam-qa megemege-te, gøinam tatas-té neka nandi wagøvap-us-té gunú:goát, nqosøgeap kandambaqape vøndāp. 11 Ezoqam ndigu, søvakha gigiap lozokhak neka teqa tae khøuwiap ndimbovizap, o teqa iz-qa khakhatap gindapem, ndigu pusup mbaín. Pavpave nekā lovølova, ta gøinam ndøgo, ndigu nqosøgeap ndøzø-etoam, taqa khøifa miavmiav ndøqavigát.”

12 Yaq nakémbá, Mbumbukiam-gi ezoqam bazaføgakh-us bewaniáp, ezoqam ndigu Mbumbukiam-qa guguna manqat ndimbopaev-a, Yesu ndī-ūnīmānqātināt.

13 Yaq no manqat nø-ewág. Yan-té qando-fakhán. Av qandeeín nqégo, “Av qoqoté-peawám: Ndakin qangaz, atema ndøma, gekha ezoqām ndigu, Evezøza ndi-unimanqatinat, tipakhaez, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.”

Neka Mbumbukiam-ge Nqova, āv gene-manqaté nqégo, “Unimanqatín. Nginik ezoqam, sasae-qape gikhanazat, pusa ndøtá. Zapa ndøgo, sasae ndøgo gi:matønumam, ndigu taqa yaq-fia, ndǒndapém.”

Yaya etæ manqat, avøe gigiap neka waen tae nanga-qa yaq-te, qakhatøkhatoam

14 Yaq no qækewag, nqáe! Khaiya ozoz papaqa nøqeív. Ezoqam mo:qotám. Ndego andé Ezoqam-gé Yó. Teqa kawa-te, kawa ezoqam-qá gol wawaq mo:-uzám, neka zenda-te, kaiya køfizuat khobos-qapi vǒndapavam. 15 Yaq enzol ezoqa nøme ndowáv. Mbumbukiam-qá khoev-té gendo-fakhán. Ndego kandambaqapé møndæ-akhá. Te-te ndego, khaiya ozoz-te go:qotam, āv gembøe-akhá nqégo, “Kaiya køfizuat nandiv, nandoqo-ndøpazat, qoge mǒqongáz. Zapa ndøgo, qoge-qa khøuwa iz, mǒndøndáp. Avøe gigiap ate ndægo, manqei-qape-te ndøpoe, mǒndø-khatøkhatoám. Qoge-qa mo:keogé.”

16 Yaq ndego khaiya ozoz-te go:qotam, ta kaiya køfizuat ndigu, manqei-qape me:khaná. Yaq manqei-qape-te ndøgo, avøe gigiap qakhatøkhatoam, vǒqog.

14:10 14:10 Isa 51:17, 22; Jer 25:15-16; Psa 75:8; Ezek 38:22; Gen 19:24; Veve 16:19; 20:10; 21:8 **14:11** 14:11 Isa 34:10 **14:12** 14:12 Veve 13:10 **14:14** 14:14 Dan 7:13

17 Taqa zita-te, Mbumbukiam-qa khoev-te, yan-te ndøgo,
enzol ezoqa nøme ndofakhán. Até ndegó-a, kaiya køfizuat
khobos-qapi vōndapavam.
18 Yaq teqa zita-te, enzol ezoqa nøme vøndō-fakhan.
Lou-qase-té gendowáv, ma Mbumbukiam-te etoam matev
gi:goatun. Ndego gøina ate ndægo-gé kawa ezoqám. Ndego
kandambaqapé møndæ-akhá. Ndego enzol ezoqam, ndego
kaiya køfizuat khobos-qapi gendapavam, āv gembøe-akhá
nqǽgo, "Manqei-qape-te ndøgo, waen tae nanga mǹdø-
khatøkhatøezám. Kaiya khobos-qapi nandiv, toqoté-qogáz,
waen tae nanga ndigu, tae-te ndifaløbap. Neka vō-møvøbam."
19 Yaq ndego enzol ezoqam, até gendego, manqei-qape,
kaiya køfizuat vōekhana, waen tae nanga vōqogaz-a, vō-
møvøbam. Yaq waen pesegim nonqo kandambaqape-té genø-
nqagím. Nqanek pesegim nonqo, Mbumbukiam-qá qaqá.
20 Yaq taon bavokho ndo:go, waen tae nanga gipesegimem,
ezoqa kouk ndofakhán. Kandambá tantáv. Kouk ndøgo,
qambagim, gèmø-keá. Taqa sekeat, ande āv 300 kilomitá
ndægó, neka taqa igian, ande āv hos-qá eqawán ndægó, tuyat.

15

*Enzol ezoqam seven, viniv matev seven gi-upø*geapavun

1 Yaq no yan-te nqo:go, matev nøme nøqeív. Kandambaqapé
neka nqova ndafe-ús. Enzol ezoqam seven mǹdøgoám,
ndigu matev soqøsoqa seven vō-upøgeapam. Nqanek vaev
viniv matév. Zapa ndógo, nqanek viniv matev tøme-navøem,
yaq Mbumbukiam-qa qaqa gemó-navøém. 2 Yaq no andé
ndaola nøteqeív. Bæbæs-qapé. Andé glás. Gøina wageap
namba me:nokhombáp. Neka no ezoqa vōezømet. Ezo-
qam ndígu, søvakha gigiap lozokhak gipitøvem neka teqa tae
khøuwiap vizøpøteav vōgoam-a, teqa iz-qa geveap ndapeav
vōgoam. Ndigu ndaola ndøgeg-té giwaniapám, neka andé gita
me me:-upøgeapám. Ndøgo Mbumbukiam zø-etoám. 3 Ndigu
Mozes-qá ouv ndøqaqaemám, ndego Mbumbukiam-ge sasae
ezoqam, neka Sip Nakhasam-qa ouv vō-qaqaemam. Ouv āv
gini-qaqaemám nqǽgo:
"Evezøza, Mbumbukiam,
qo bazaføgakh ate ndægo ndaqago,
matev ndøgo, ndoqo-matanam,
kandakandá neka nqova ndafe-ús.
Qoqa matev unimanqatín neka ndaføya-ndaføyá.
Bawabawan ate ndægo, kawa qó.
4 Evézøza! Qo qakhapús soqogó, ndaføyamba-qape.

14:18 14:18 Joel 3:13 **14:20** 14:20 Isa 63:3; Veve 19:15 **15:3** 15:3 Exo 15:1; Psa 139:14; 145:17 **15:4** 15:4 Jer 10:6-7; Psa 86:9

Gê, ezoqa tígu, ndigu qo-te møe goneav tigoat
neka qoqa iz eqawateav vøgoāt? Mbaín.
Bawabawan ate ndi:gu, ndòndozáv, qo vøqá-vizumēm.
Zapa ndøgo, qoqa matev ndaføya-ndaføya, màndo-veveám.”
5 Ouv gumu-qaqaemem, no yan-te nqo:go, Mbumbukiam-
qá khoev nøqeív. Ndøgo palai khoév. Yaq mboqog
sège-mboqóz. 6 Yaq ndigu enzol ezoqam seven, matev
soqøsoqa seven gi-upøgeapam, Mbumbukiam-qá khoev-té
gindu-fakház. Tiqa ndabua bæbæ-bæbǽs neka vøiyam-ús,
neka savim-te løvønam nonqo gol-us vøzømbō-løvøtupam.
7 Yaq khandi gigiap foa, kopo nøme gegoam, ndigu enzol
ezoqam seven, gol ndis seven zø-etoám. Ta ndis-te ndøgo,
Mbumbukiam-qá qaqa mu:nqeitupám, ndego miavmiav
ngeyage. Até vømø̄-tøtøvøyam. 8 Mbumbukiam-qa waev-
te neka bazaføgakh-te, khøifa ndofakhán, yaq teqa khoev
mokho-te ndøugu, vømø̄tøva. Yaq ezoqa kopømba mbaín,
Mbumbukiam-qa khoev-te ti-oz. Matev soqøsoqa seven
bètøkhæ-navøém, ndøgo enzol ezoqam seven gi-upøgiapavun.

16

Enzol ezoqam seven, Mbumbukiam-qa qaqa giqouzømem

1 Yaq no manqat kandambaqape nø-ewág. Mbumbukiam-
qá khoev-té qando-fakhán. Ndøgo enzol ezoqam seven, āv
qazømbe-eín nqǽgo, “Mòzozáv. Zoqa ndis seven-te nan-
dav, Mbumbukiam-qa qaqa, qatøtøvøyam, manqei-qape-té
qazonǿ-qouzømém.”
2 Yaq bugukhokhof enzol ezoqam ndøwáv, Mbumbukiam-
qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, manqei-qape-te vø̄qouz. Yaq
ndigu ezoqam, søvakha gigiap lozokhak-qa khakhatap gin-
dapem neka teqa tae khøuwiap vømbō-vizupam, ndigu nqa-
mav soqøsoqa nqosøgeap-us ndø-upøgím.
3 Yaq enzol ezoqa nøme, ndego ge-menas-ev, Mbumbukiam-
qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, ndaola-té genøqóuz. Yaq
ibøkha ndøgo, gèmø-kóuk. Andé løvøte ezoqam-qá kóuk. Yaq
gigiap ate ndi:gu, ndaola-te giyagam, gèpakhaéz.
4 Yaq enzol ezoqa nøme, ndego ge-misika-ev,
Mbumbukiam-qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, kea-te neka
kea kumbutap-té genøqouzám. Yaq até ta ibøkha ndøgó-a,
vømø̄-kouk. 5 Yaq no ndego enzol ezoqam, ndego ibøkha
ndembo-keoge, teqa manqat āv qate-ewág nqǽgo,
“Mbumbúkiam!
Qo nqoqogo neka qoqogoam,
qo ndaføyamba-qapé.

15:5 15:5 Exo 38:21 **15:8** 15:8 1 King 8:10-11; 2 Chr 5:13-14; Isa 6:4 **16:2** 16:2 Exo 9:10; Veve 13:12-17 **16:3** 16:3-4 Exo 7:17-21

Yaq-fia ndøgo, qo ti-te ndigu qoqota, ndøgo eqeieqeí.
6 Zapa ndøgo, ndigu qogi ezoqam neka Mbumbukiam-gi
manqa vevezam ezoqam ndøzitagám, tiqa kouk vøwa.
Yaq nakémbá, qo ndigu tiqa izam nonqo, kouk qozø-
etoám.
Yaq-fia ndøgo tindapém, av yaq gi:matønumam."
7 Yaq no manqat nøme nø-ewág. Ndøgo tøndo-fakhán, lou-
qase-te ndøgo, ma Mbumbukiam-te etoam matev gi:goatun.
Av qande-eín nqægo, "Evézøza, Mbumbukiam, qo bazaføgakh
ate ndægo ndaqago! Unimanqatín. Yaq-fia nqosøgeap, qo ti-te
ndigu qoqo-khofotav, ndøgo ndaføyambá."
8 Yaq enzol ezoqa nøme, ndego ge-foa-ev, Mbumbukiam-
qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, khøuwa-té genøqóuz.
Yaq khøuwa, bazaføgakh ndøndáp: Teqa tatas, ezoqa
mé:louwavát. 9 Yaq ezoqa teqa tatas kandambaqape,
vøelouwaz. Geté ndigu Mbumbukiam-te qambuzaneáv, neka
ndego vizøpøteáv, ndego nqanek matev soqøsoqa gekhofotam.
Geté iz mbongi:nám.
10 Yaq enzol ezoqa nøme, ndego ge-faev-ev, Mbumbukiam-
qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, søvakha gigiap lozokhak-qá
qonam nonqo-té genøqóuz. Yaq ezoqa ewaqape, ngenek
søvakha gigiap lozokhak-qa mokho-te gu:goam, bøivun
zønqeivøém, neka nqosøgeap vō-upøgim. Ndigu ekeza
sas ndø-otøgevém, nqosøgeap zapaya. 11 Yaq ndigu tiqa
nqosøgeap neka nqamav zapaya, Mbumbukiam, ndego yan-
te ngo:yage, vōngenøinam. Tiqa manqa-zapazapa gone-te,
ndigu qambuzaneáv.
12 Yaq enzol ezoqa nøme, ndego ge-siks-ev, Mbumbukiam-
qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, Yuflatis kea-té genøqóuz,
ndøgo kea kandambaqape. Yaq kea ndøgo, sègevikiá. Yaq
ta mokho-te ndøgo, kawakawa-za-te, ndigu tigi nakhag
ezoqam namba, khøuwa fakhanam-te tinduzav, nakhoa
zømbe-mboqoá. 13 Yaq no āv qateqeív nqægo: Ndego
wazeam kandambaqape-qa manqa-nqa-te, neka søvakha gi-
giap lozokhak-qa manqa-nqa-te, neka khavozam manqa
vevezam ezoqam-qa manqa-nqa-te, nqova soqøsoqa misika
ndofakház. Ndigu andé taka-qá bugúg. 14 Nginik nqova
soqøsoqa, umingiap matev ndøgoatún. Yaq ndigu manqei-
qape-te ate ndægo, kawakawa-za-té ginózáv, nakhag nonqo
vó-møvøbām, ta nakhag ndøgo, Mbumbukiam-qa khøuwa
kandambaqape-te tøfakhan, ndego bazaføgakh ate ndægo
ndømbogo.
15 Keliso āv gene-manqaté nqægo, "Nqáe! No andé aqonam

16:7 16:7 Psa 19:9; Veve 15:3 **16:9** 16:9 Veve 9:20-21 **16:10** 16:10 Exo 10:22; Isa 8:21-22 **16:12** 16:12 Isa 11:15 **16:14** 16:14 Veve 19:19 **16:15** 16:15 Met 24:43-44; Veve 3:3

ezoqám me nøtégeáv. Gekha ezoqām ndego, to:tiawet, neka teqa unimanqatin matev no-te, ande ndabua me ate te:-uzupat, ndego khanakhanakh mbá geabetegó. Soqaín ndøgo, ndego ande naqei-av me te:-okhoat neka ezoqa ewaqape-qa bugug-te, mivi vøndāp.”

16 Yaq ndigu nqova soqøsoqa, kawakawa-za, nakhag-qa, ta manqei-te ndøgo tinømøváb, Iblu manqat-te, Amagedon ndimbo-akhayam.

17 Yaq enzol ezoqa nøme, ndego ge-seven-ev, Mbumbukiam-qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, khaiya-té genøqóuz. Yaq kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te, Mbumbukiam-qa khoev-te, manqat ndofakhán. Kandambaqapé møndæ-akhá. Av qande-eín nqægo, “Matev ate ndægo, mǿndømø-navøém.” 18 Yaq ndand ndovøimám neka vøndō-møkunimam, neka xo vøndōwagam. Yaq manqei gèkukuvøém. Nqanek manqei kukuvøem, kandambá tantáv. Ezoqa manqei-qape-te ande gi:fakhaz, atema ndakin, manqei kukuvøem mbaín, av ndakin qæfakhan. 19 Bebilon taon kandambaqape, gèqaqavøém, vømø̄-qaqageap-misika. Neka manqei-manqei-qa taon ate qægoam, vøsoqøsoqoam. Matev av qæfakhan ndægo, zapa ndøgo: Mbumbukiam Bebilon taon kandambaqape neka taqa manqa-zapazapa, manqa mate navøepøteáv. Yaq ndego yaq-fia mbotá, neka teqa qaqa kandambaqape, ande waen føgakh-qape me vømbō-etoam. 20 Manqei bawabawa ate qægoat, gèsinøvøém, vønavøem. Neka até olól-a, vønavøem. Nqawa qóqeivák. 21 Yaq yan-te, qæ ais-us kandakanda ndolanqá, ezoqam-te vó:-o:az. Ais fisap ndigu, kandakandá tintív. Tiqa viniv, ande āv 50 kilogrém ndi:gú. Yaq ezoqam, Mbumbukiam-qa iz, gèngenøinám, nginik qæ ais kandakanda zapaya. Zapa ndøgo, nqanek matev qafakhan, ùnime:-soqá.

17

Mambe sævam khoveakh-qapu-qa yaq-te

1 Yaq ndigu enzol ezoqam seven, ndis seven qazøgoam, nøme kopo, no-té gendowáv. Yaq āv genømbe-eín nqægo, “Qotøndéqāv! Ndugu mambe sævam khoveakh-qapu, ndugu kea kopoav avønin-te ndumia, ndugu yaq-fia nqosøgeap soqaqape ndøndáp. No nøtéqamákh. 2 Manqei-qape kawakawa-za, tu namba mambe ndøgoám. Neka ezoqa

16:16 16:16 Zech 12:11 **16:18** 16:18 Veve 4:5; 8:5 **16:19** 16:19 Veve 14:10 **16:20** 16:20 Veve 6:14 **16:21** 16:21 Exo 9:23-24; Veve 11:19 **17:1** 17:1 Jer 51:12-13 **17:2** 17:2 Isa 23:17; Jer 51:7; Veve 14:8

ewaqape, nqanek manqei-qape-te ngiyage, ndigu kawa zø-okɨvám, tuqa manqa-zapazapa zapaya, ndøgo ande waen me giː-izam.”
3 Yaq ndego enzol ezoqam, no leg-av manqei-té genøndapán. Nqova-té. Yaq no sævam no-omét. Søvakha gigiap lozokhak køkouk-qá zita-té gunoqotám. Teqa kha ate qambøegoam, Mbumbukiam-qá iz ngenøgim manqat ndøkház. Ndego kawa seven mbogoám neka auli ten vømbōgoam. 4 Ndugu sævam, ndabua gu-uzam, khagi menás. Nøme ndøgo, uni køkouk-ín, neka nøme ndøgo, køkouk igiá. Neka ndugu gol gigiap vinivinimba neka nandi momotap-us neka agiwa-qasis fia kandakanda vō-usupam. Tuqa zenda-te, ndugu ibøkha izam nonqo ndøndapám. Gol khakheitáp. Ta ibøkha izam nonqo-te, matev vøvanq-us neka gekha matev soqøsoqa nøme ndøgo, tuqa mambe matev-te qando-fakhanam, até vømōtøva. 5 Tuqa kawa-pap-te, iz moːpeawám. Mokho manqát. Av qane-peawám nqægo:

BEBILON TAON KANDAMBAQAPE.
MAMBE SAKHEIS ATE NDIːGU-GU EVO
NEKA MANQEI-QAPE MANQA-ZAPAZAPA-GU EVO.

6 Yaq no tæqeív ndøgo: Ngunuk sævam, Mbumbukiam-gi ezoqam-qá kouk ndø-íz, kawa vømbō-okɨ. Tiqá kouk ndøgo tu-íz, ndigu Yesu-qa manqat gimanqatam, neka ta zapaya vōe-zitagam.
No nqova ndafe kandambá, qæ-omet. 7 Yaq ndego enzol ezoqam genø-ein, “Gekha zapâ, qo nqova qaqandaf? No ngunuk sævam-qa mokho manqat nøtéqamákh, neka ndego søvakha gigiap lozokhak-qa yaq-te, teqa zita-te nduoqomat, ndego kawa seven neka auli ten ndømbogo. 8 Ndego søvakha gi-giap lozokhak qoqo-omet, mǫndøyagám. Geté ndakin mbaín. Geté ndego avønín, manqei nqa-té gendóqavíg, manqei nqa vaev mbain ndøgo. Geté yaq, até gemé-navøém. Yaq ndigu ezoqam, nqanek manqei-qape-te ngiyage, tiqa iziz khandi mbuk-te peawapøteav ndøgo, ta mbuk ndøgo, Mbumbukiam ibugukhokhof gepeawam, manqei-qape khakheinøpøteav qagoam, ndigu nqova zøndáf, ndego søvakha gigiap lozokhak ti-ometam. Zapa ndøgo, ndego mǫndøyagám. Geté ndakin mbaín. Geté nango ndǫfakhán.
9 Taqa yaq-te, matavap loloakh begó. Kawa seven ndøgo, manqei popotap sevén. Sævam ndøgo tunoqomát. Ndøgo até kawakawa-za sevén. 10 Faev nøme ndigu, mǫndø-oːáz. Nøme kopo, zua ndøgó. Geté nøme kopo, fakhaneáv. Zuá.

17:3 17:3 Veve 13:1 **17:4** 17:4 Jer 51:7; Veve 18:16 **17:6** 17:6 Veve 18:24; 19:2 **17:7** 17:7 Veve 13:1 **17:8** 17:8 Dan 12:1; Veve 11:7; 13:7

Yaq tefakhan, khapé gembøé-auwamák. Ndego khøuwa andé
khapémbá tegoat. 11 Yaq ndego søvakha gigiap lozokhak,
bugukhokhof geyagam, ndego ndakin yageav ndøgo, ndego
gé-kawa-ezoqam-eit-év. Ngenek ndigu kawakawa-za seven
nøme, tigí ezoqám. Yaq até ndegó-a, ndȍsoqoév.
12 Auli ten ndøgo, qoqoqeiv, até ndøgó-a, kawakawa-zá.
Nginik kawakawa-za ten, kawaezat matev ngazeáv. Zuá.
Ndigu søvakha gigiap lozokhák namba mó:kawaeztát. Geté
khøuwa andé khapémbá, tiokawaeztat. 13 Nginik kawakawa-
za ten, matavap kopo ndøveém, neka ekeza bazaføgakh neka
iz, søvakha gigiap lozokhak-qá mokho-té gunu:-awám. 14 Yaq
ndigu, Sip Nakhasám namba mé:nøfé. Geté ndego ekeza ezo-
qam namba, ndigu gevevesam neka gezø-akha neka te namba
gi:køfinimam, gépitáz. Zapa ndøgo, ndego Sip Nakhasam,
ndego kawakawa-za-gé Kawá neka evezøza-za-gé Evezøzá.”
15 Yaq ndego enzol ezoqam, manqat nøme genø-ein,
“Kea vinivinimba ndøgo, qoqoqeiv, ma mambe sævam
nduimia, ndøgo manqei-manqeí neka bawabawán neka
ngusum vinivinimbá neka manqat vinivinimbá. 16 Auli ten
ndøgo neka søvakha gigiap lozokhak, ndigu ngunuk mambe
sævam, ndȍsanqawém. Yaq gigiap ate ndømbøego, gembó-
upøgimém. Naqei-áv segé-ivøvém. Yaq kha mbólogém,
gøinam-te vønqagimēm. 17 Nginik kawakawa-za ten, manqat
gikopo:nem, ekeza megeat matev, søvakha gigiap lozokhak-qa
mokho-te tu:veem, matavap Mbumbukiam zø-etoám. Yaq av
nqægo, Mbumbukiam-qá poev mbopaevém. Tiqa megeat
matev tømá ndøgo, atema matev ate ndægo vømú-fakhanām,
av Mbumbukiam ibugukhokhof manqat ge:-ein.
18 Sævam ndugu, qoqo-omet, ndøgo taon kandambaqapé.
Manqei-qape kawakawa-za ate ndi:gu, ta taon-qa megeat
matev mokho-té gunu:gú.”

18

Bebilon taon qasoqa

1 Taqa zita-te, no enzol ezoqa nøme no-omét. Yan-té gen-
dovís. Ndego bazaføgakh kandambá neka waev bæbæs-qapé.
Ta waev ndøgo, manqei-qape, sùgumu-gutavát. 2 Yaq ndego
kandambaqapé møndæ-akhá. Av gene-akhá nqǽgo,
“Mȍndøbøí. Bebilon taon kandambaqape, mȍndøbøí.
Gevøgev nekā nqova soqøsoqa, mȍndømø-tiqá-khóev.
Gekha pipisi neka søvakha gigiāp ndigu,
Mbumbukiam-qa bøi-te soqain ndigu, ndego ndesan-
qaza,

17:12 17:12 Dan 7:7, 24 **17:16** 17:16 Veve 18:8 **18:2** 18:2-3 Veve 14:8; Isa 13:21; 34:11-14; Jer 50:39

ndøgo tiyagé.
3 Zapa ndøgo, Bebilon taon,
ndøgo ande sævam me nduigu,
bawabawan ate ndægo,
tuqa mambe matev waen ndø-izumám, kawa vøzō-okivam.
Até manqei-qape kawakawa-zá-ya, tu namba mambe matev vōegoam.
Neka bisnis ezoqam, manqei-qape-te ngiyage, tu zapaya, gèmø-moni-kopoav-ezoqam-éz.
Zapa ndøgo, ndugu gigiap møqǽ."
4 Yaq no manqat nøme nø-ewág. Yan-té qando-fakhán. Āv qande-eín nqǽgo,
"Nogi ezoqam! Mòzotøndo-fakház.
Vǿndo-fakház, zo Bebilon taon mokho-te ndozotu:gu.
Soqaín ndøgo,
zo tu namba manqa-zapa gone-te tozo-khokhombupat.
Neka soqaín ndøgo,
tu namba yaq-fia nqosøgeap sa tozotumu-upøgim.
5 Tuqa manqa-zapazapa, khàpumu-kapuiám, yan vømøkhanaz.
Mbumbukiam tuqa matev soqøsoqa, manqa mate navøepøteáv.
6 Zo yaq āv tømbøe-matønømém, av zo guzømbe-matønumam.
Zo tu-te yaq-fia menás sozó-taném, av matev guimatønumam.
Waen føgakh soqaqape guzø-etoam, yaq menás sozombó-etøomém.
7 Av ndugu gui-khambuvupam
neka gigiap kopoav-qape qambøegoam,
yaq zo nqosøgeap neka mbøni vaev matev,
āv tozombøé-etøomém.
Ndugu mokho-mba,
āv guni-manqaté nqǽgo,
'No kawa sævam noqomát.
No ngæmám mbá. No ambá av nqǽgo, anganeam genønanīm.
Matev soqain genø-fakhanák. No mbøni genøvayák.'
8 Geté ndugu av nduikhambuvap,
ta zapaya ndøgo, matev soqøsoqa vinivinimba, khøuwa kopo-té segembøé-fakhanám,
løvøte neka mbøni vaev neka ifin matev.
Yaq ndugu gøinám guní-lonqotøvém.
Zapa ndøgo, Evezøza Mbumbukiam, ndugu yaq-fia nqosøgeap ndembo-etoam,
ndego bazaføgakh-qapé."

18:4 18:4 Isa 48:20; Jer 50:8; 51:6, 45; 2 Ko 6:17 **18:5** 18:5 Gen 18:20-21; Jer 51:9 **18:6** 18:6 Psa 137:8; Jer 50:15, 29; 2 Tes 1:6 **18:7** 18:7 Isa 47:7-9 **18:8** 18:8 Veve 17:16

9 Yaq manqei-qape kawakawa-za, tu namba mambe matev
gi:goam neka tuqa gigiap kopoav qazøgoupam, ndigu gé-
eivám, mbøni vøzǿ-nqosøgīm, khøifa tiqeivim, tutuavet.
10 Ndigu qambaqapé segendó-waniapét. Gó:khouwaném,
matev soqaqape tiqeivim, tu-te tøfakhan. Yaq āv giní-
ugufømém nqǽgo,
“Hao, ú:-ā:!
O Bebilon taon kandambaqape, bazaføgakh-qape.
Qoqa manqa-zapa-qa yaq-fia, nakhamas-té qanøqa-fakhán.”
11 Neka bisnis ezoqam, manqei-qape-te, gé-eivám neka
tu zapaya mbøni vøzǿvā. Zapa ndǿgo, ezoqa nøme mbaín,
tiqa gigiap tiwiat. 12 Ezoqa tiqa gigiap sekemba géwiák,
kopømba ande av gol neka silva neka nandi qaniqanimav-
qape neka aqeing agiwa-qasis, neka ndabua mbomømboma
køkø-køkouk neka khagi vinivinimba, neka tae vinivinimba
fia kandakanda, neka gigiap ndøgo, søvakha gigiap-gi khayam
khakheitap, neka tae ndis fia kandakanda, neka gigiap ndøgo,
auli neka nandi khakheitap. 13 Neka ezoqa nøme mbaín,
tiqa gigiap tiwiat, kopømba ande av lou mokhov eqeieqei
nonqo, neka gigiap sisip mbomømboma, toqo-mboqotumat,
neka nøme ndøgo, kha-te toqo-gi:mat, neka waen neka oliv
oil, neka flawa, neka wit, neka kao, neka sip, neka hos, neka
manqei khagua, neka até ezoqam-aním-a.
14 Ndigu bisnis ezoqam, āv giní-einím nqǽgo, “Bébilon. Gi-
giap ate ndægo, qo møqæ qaqagoam, qo mǹdø-qøuváq. Qoqa
gigiap qaniqanim neka fia kandakanda mǹdøqa-navøém. Qo
nango geqá-fakhanák.”
15 Ndigu bisnis ezoqam, tu mokho-te gimø-gigiap-
kopoav-ezoqam-ez, ndigu qambaqapé segendó-waniapét.
Gó:khouwaném, matev soqaqape tiqeivim, tu-te tøfakhan.
Ndigu gé-eivám neka mbøni vøzǿ-nqosogǵim. 16 Yaq āv giní-
ugufømém nqǽgo,
“Hao, ú:-ā:!
O taon kandambaqape, bazaføgakh-qape,
qo ndabua mbomømboma papaqa-papaqa neka køkø-køkouk
neka kiki-kikis qoqo-uzumam
neka qoqa kha, gol neka nandi mbomømboma neka aqeing
agiwa-qasis voqotē-khakheinumam,
17 qoqa gigiap mbomømboma, ate qaqambe-goam,
nakhamas-té qanøqa-soqøsoqøám.”
Palai khagua nøzøgim ezoqam ate ti:goat neka ezoqa
ewaqape, khagua-te, manqei nøme-te tiguvimat, neka
ezoqa ewaqape, khagua-te tisasaetat neka gekha ezoqām

18:9 18:9-10 Ezek 26:17; 27:30-35 **18:11** 18:11 Ezek 27:36 **18:12** 18:12 Ezek 27:12-13, 22 **18:15** 18:15 Ezek 27:31, 36 **18:16** 18:16 Veve 17:4 **18:17** 18:17 Isa 23:14; Ezek 27:27-29

ndigu, ndaola-te yage tindapat, ndigu qambaqapé segendó-
waniapét. 18 Yaq khøifa tiqeivim, ndugu tutuavet, yaq āv
giní-akhaemém nqægo, “Gê, taon kandambaqape nøme tøgo,
av nqanek taon qægoam? Mbaín.”
19 Yaq ndigu gè-akhaemém, neka gè-eivám. Neka tiqa
mbøni nqosøgeap-te, ekeza kawa-te, pakhakh ndønqagimám.
Yaq āv gini-einím nqægo,
“Hao, ú:-ā:!
Taon kandambaqape. Tu mokho-te, palai khagua
evøndipakha ate ndi:gu, ndaola-te gibøetam,
ndigu mònddømø-moni-kopoav-ezoqam-eztám, tiqa gigiap
guwiam.
Geté ndugu nakhamas-té gunø-soqoév.”
20 “Geté zo yan-te ndozoyage,
neka zo Mbumbukiam-gi ezoqam,
Keliso-gi u-anim neka Mbumbukiam-gi manqa
vevezam ezoqam namba,
zo khanakhanakh bezøgó, tu zapaya.
Zapa ndøgo, matev soqøsoqa, zo guzø-matønumam,
Mbumbukiam Bebilon-te, yaq-fia me:tá.”
21 Yaq enzol ezoqam bazaføgakh-qape, nandi
kandambaqape ndøndapáz. Kandambá tintív. Tiqa
khouwezat, andé wit mivitøzat nonqó. Yaq ndaola-té genø-
ogezó, gendo-ein,
“Taon kandambaqape, Bebilon, āv tøné-ogí.
Bazaføgakh-ús.
Yaq ezoqa nango géqeivimák.
22 Qo mokho-te,
gita khaneam ezoqam-qa khaneam neka ouv
qaqayam ezoqam-qa wag neka ndigu pøinda o kipi
gikhambøematun, taqa wag,
ezoqa nango géyogemák.
Neka qo mokho-te,
sasae vinivinimba zøtezat ezoqam, nango gégoák.
Neka ndigu wit nandi gi:mivisumatun,
ezoqa taqa u, nango géyogemák.
23 Neka qo mokho-te, lampa waev nango gékhayák.
Neka qo mokho-te, sakheis neka angana, ndigu tinøkem,
tiqa khanakhanakh manqat, ezoqa nango géyogemák.
Matev āv taqambé-fakhán.
Zapa ndøgo, qogi bisnis ezoqam, manqei-qape-te ate nqægo,
āv gini-khambuvupám nqægo,
‘Ni bisnis ezoqam kandakandá.’

18:18 18:18 Ezek 27:32 **18:20** 18:20 Isa 44:23; Deut 32:43; Jer 51:48 **18:21** 18:21 Jer 51:63-64; Ezek 26:21 **18:22** 18:22 Isa 24:8; Ezek 26:13 **18:23** 18:23 Jer 7:34; 16:9; 25:10

Neka qoqa manqa-sisi matev,
qo bawabawan ate ndægo qote-tubumám.
24 Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam neka Mbumbukiam-gi ezoqam ate ndi:gu,
tiqa kouk, Bebilon taon-té giqeivím.
Ndøgo tuqá manqa-zapá, ndigu gizitagat, vōpakhaetat,
ezoqa ewaqape nøme namba, manqei-qape-te gizitagat.”

19

Yan-te nqo:go, Mbumbukiam-qa iz gi-eqanem, Bebilon ngi:wat zapaya

1 Taqa zita-te, no yan-te, manqa wag nø-ewág. Andé ezoqa kopoav-qapi-qá akhayam kandakandá. Āv gini-akhaemám nqǽgo,
“Alelúya. Iké: Mbumbukiam-te.
Ezoqam-qa khandi:zat matev,
nikeza Mbumbukiam-té qando-fakhaté.
Iz kandambaqape neka bazaføgakh,
teqa ndégo.
2 Zapa ndǿgo, teqa manqa ovøyam matev unimanqatín neka ndaføyambá.
Ndugu mambe sævam kandambaqapu, ndugu tuqa mambe matev, manqei-qape gui-ngi:tat,
ndego yaq-fia nqosøgeap mbo-etoám.
Ndego yaq-fia mǿndøtá, tu-te ndugu,
tegi sasae ezoqam, pakhapakha guzø-khanæmam.”
3 Yaq nango gi-akhaemem,
“Alelúya. Iké: Mbumbukiam-te.
Taon kandambaqape ndøgo, ndøwageapet,
taqa khøifa oskia ndøqaviág. Miavmiáv.”
4 Yaq ndigu megetapak tuenti-foa neka ndigu khandi gi-giap foa, ekeza kha, manqei me:laém, Mbumbukiam vømbō-vizumem, ndego kawa-qa qonam nonqo-te go:qotam, vō-einim,
“Amén. Nqanek manqat unimanqatín.
Alelúya. Iké: Mbumbukiam-te.”

Sip Nakhasam, sævam ge-okɨ

5 Yaq Mbumbukiam-qa qonam nonqo-te, manqat ndo-fakhán. Āv qande-eín nqǽgo,
“Nigi Mbumbukiam-qa iz, zó-eqatát, zo tegi sasae ezo-qam ate nqazøte:go neka ezoqa ewaqape, kandakanda neka khasøkhasis, zo ndego ndozombo-vizap.”

18:24 18:24 Jer 51:49; Veve 17:6 **19:2** 19:2 Deut 32:43; Veve 6:10

6 Yaq no manqa wag nø-ewág. Andé ezoqa kopoav-qape-qá náq. Andé ibøkha sololo kandambaqape me me:wagám neka andé ndand kandakanda me me:møkunimám. Av qane-eín nqægo,
"Alelúya. Iké: Mbumbukiam-te.
Zapa ndøgo, nigi Evezøza, ndego Mbumbukiam,
ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo, ndégo teno-kawaevát.
7 Ni khanakhanakh bini-asøtøvé neka iz bizimbō-eqanem.
Zapa ndøgo, khøuwa iz møndøndáp. Sip Nakhasam, sævam ndø-okí.
Mbasønakam ndugu, tu-oki, møndø-khakheinám.
8 Mbumbukiam ndabua papaqa mbo-etoám.
Bæbæs-qapé neka vøiyam-ús, yaq ndugu vō-uz."
(Nqanek ndabua papaqa qanimav-qape ndøgo, matev mbomømboma, Mbumbukiam-gi ezoqam gimatønumam.)
9 Yaq ndego enzol ezoqam genø-ein, "Av qoqoté-peawám: Ezoqam ndigu, Sip Nakhasam-qa nøkenøkem lou loge-te gizø-akha, tizav, khanakhanakh mbá giabitigú."
Yaq ndego manqat nøme, āv gene-eín nqægo, "Nanqek manqat unimanqatín. Mbumbukiam-qá manqát."
10 Yaq no teqa zenda tokhotapak-qa megemege-te, nøkeza kha, manqei nøtelaváo. Neka ambá nombo-vizamín. Geté ndego āv genømbe-eín nqægo, "Nandav ndømatànām. Até nó-a, no Mbumbukiam-gé sasae ezoqám, av qo nqoqote:go neka qogi Klisten qafuap ndi:gu, ndigu Yesu-qa manqat ndigeawat. Geté Mbumbukiam qombóvizám. Manqat ndøgo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ndiman-qate, ndøgo Yesu-qá manqát."

Ezoqa hos papaqa-te go:qotam

11 Yaq no āv qateqeív nqægo: Yan sège-mboqoé. Yaq nqáe! Hos papaqa no-omét. Ndego go:qotam, teqa iz Ndaføyamba-qapé neka Unimanqatin Ezoqám. Ndego ezoqa manqa ovøyam-te ndegevezoat, neka nakhag vōgoatun, ndego matev eqeieqei mba mbopáev. 12 Teqa bøi andé gøina wageap me me:wageapám. Neka kawa-te, kawa ezoqam-qá wawaq ndø-uzupám. Wawaq kopoáv. Neka kawa-pap-te, iz vømbōe-peawam. Ta iz ndøgo, ndego yakhapus mbá sege:-otév. Ezoqa nøme zøtezateáv. 13 Ndego ndabua sekeqape ndø-uzám. Nd-abua ndøgo, kouk-té qanu-qoqotám. Teqa iz Mbumbukiam-qá Manqát. 14 Ngenek, yan-gí nakhag ezoqam mbopaevém.

19:6 19:6 Veve 14:2 **19:7** 19:7-8 Isa 61:10; Veve 21:2 **19:9** 19:9 Met 22:2-3 **19:10** 19:10 Kel 10:25-26; Veve 22:8-9 **19:11** 19:11 Veve 1:5; 6:2; Psa 96:13; Isa 11:4 **19:12** 19:12 Dan 10:6; Veve 1:14; 2:17 **19:13** 19:13 Isa 63:1-3; Zion 1:1, 14

Hos papaqa-papaqa-té gono-qonavát, neka ndabua bæbæ-
bæbæs papaqa-papaqa vō-uzupat. 15 Teqa manqa-nqa-te,
nakhag kaiya khobos-qapi ndofakhatám. Yaq bawabawan
ate ndiːgu géːpitáz. Ndego bazaføgakh-us zømbó-kawaevtát.
Auli khamókh gezømbé-kawaevtát. Neka andé waen tae
nanga me méːpesegím. Gétokhonøvém. Mbumbukiam,
ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo, teqa qaqa matev, āv
tøzømbé-fakhán. 16 Teqa ndabua sekeqape, mbagi-te ndøgo, iz
mǫ̀ndømbo-peawám. Av qambøe-peawám nqægo:

KAWAKAWA-ZA-GÉ KAWÁ
NEKA EVEZØZA-ZA-GÉ EVEZØZÁ.

17 Yaq no enzol ezoqam no-omét. Khøuwa-té gonoːyám.
Ndego kandambaqapé møndæ-akhá. Pipisi-té genø-akhá,
ndigu khaiya ova goːløvøvupat. Av gezømbe-akhá nqægo,
“Vǫ̀ndozáv. Mbumbukiam-qá lou loge kandambaqape
zombómøváb. 18 Vǫ̀ndozáv. Kawakawa-za-qá kha zólóg
neka nakhag kawa ezoqam-qa kha, neka nakhag ezoqam-qa
kha, neka hos-qa kha, neka tiqa kha, hos-te goːqonavam,
neka gekha ezoqa nøme-qa kha, iz-akhayapak neka yaq-fia
mbain sasae ezoqam, neka ezoqa kandakanda neka ezoqa
khasøkhasis, tiqa kha vøzōlog.”
19 Yaq no nøme, āv qateqeív nqægo: Søvakha gigiap lo-
zokhak neka manqei-qape-gi kawakawa-za neka tigi nakhag
ezoqam, mǫ̀ndømøváb. Ambá nakhag ndøgonemín, te namba
ndego, hos-te goːqotam, neka tegi nakhag ezoqam namba.
20 Geté ndego søvakha gigiap lozokhak, gèmøvøinám. Até
khavozam manqa vevezam ezoqám-a, vō-møvøinam, ndego
teqa iz-te nqova ndaføgim matev gematønumam, ta mokho-
te ndøgo, ndego ndigu ezoqam getubam, ndigu søvakha
gigiap lozokhak-qa khakhatap gindapem neka teqa tae
khøuwiap vømbō-vizupam. Yaq søvakha gigiap lozokhak,
khavozam manqa vevezam ezoqam namba, gøinam kewan
nandi wagøvap-us-té ginø-nqagivém. Khandín. 21 Tigi nakhag
ezoqam, nakhag kaiyá ginizitág, ta nakhag kaiya ndigu,
ndego hos-te goːqotam, teqa manqa-nqa-te gindu-fakhatam.
Neka tiqa kha, pipisi ndølóg. Pipisi ate giːgoam, até vøzømbū-
ewez.

20

Matev ndøgo, viav wan taosen mokho-te tøfakhanam

1 Yaq no enzol ezoqa nøme no-omét. Yan-té gendovís.
Teqa zenda-te, manqei ozu vaev mbain mboqogim nonqo

19:15 19:15 Psa 2:9; Veve 1:16; 14:20 **19:16** 19:16 Veve 17:14 **19:17** 19:17 Ezek 39:17-20 **19:20** 19:20 Veve 13:12-17; 20:10 **20:1** 20:1 Veve 9:1

neka auli sen kandambaqape ndø-ndapavám. 2 Yaq ndego
até gendego, ndego wazeam vō-møvøiu, ndego awenege
wazeam, Nqova Soqaqape o Saitan ndimbo-akhayam, sasa
ndøløvønøvem. Viav wan taosén teløvønøvupat. 3 Yaq
ndego ngenek manqei ozu vaev mbain-té genø-ogiú, mbo-
qog vømbōe-tokaz. Unime:-føgakhæz, getokaz. Yaq ndego
manqei-qape ezoqam tubøpøteav tèabetegó, atema viav wan
taosen bemōndap. Yaq taqa zita-te, ndego nqawa bèmbo-
nqovozømém. Geté khapé gembøé-auwamák. 4 Yaq no
kawakawa-za-qa qonam nonqo nøqeív, ezoqa vō:qonavam.
Nginik ezoqam, bazaføgakh, āv ginindapém nqægo: Ezoqam-
qá manqa ovøyam ndø-ewagát. Neka no nqova vōezømet.
Nginik nqova ndígu, ezoqam monqo gizøqog, Yesu-qa manqat
gigeatam neka Mbumbukiam-qa Manqat vōe-zømesimam, ta
zapaya. Nginik ndego søvakha gigiap lozokhak o teqa tae
khøuwiap vizøpøteáv, neka ndigu søvakha gigiap lozokhak-
qa khakhatap ndapeáv, tiqa kawa-pap-te o zenda-te. Ndigu
nqawá gindu-khandí:z, neka Keliso namba vō:kawaez. Viav
wan taosén go:kawaeztam. 5 Nqanek bugukhokhof khøuwá,
Mbumbukiam ezoqa løvøte-te gekhandi:z. Løvøte ezoqa
nøme, nango khandi:zateáv, atema viav wan taosen vømō-
navøem. 6 Ezoqam ndigu, Mbumbukiam ta bugukhokhof
khøuwa-te løvøte-te tekhandi:z, khanakhanakh mbá giabit-
igú. Ndigu tegí ekeza ezoqám. Yaq løvøte nøme tøfakhan, ta
løvøte ndøgo, tø-menas, ndøgo bazaføgakh mbaín, ti-te. Ndigu
Mbumbukiam-gi neka Keliso-gi iziz ezoqam ndøgoát, neka te
namba vó:kawaeztāt, atema viav wan taosen vømø-navøēm.

Saitan gipitøvem

7 Yaq viav wan taosen tømø-navøem, Saitan timbøé-
mboqoaném, ndego ndimbula-te ndego. 8 Neka ndego
ndøwáv, bawabawan ate nqægo, manqei-qape-te nqago,
vøtubām. Nqanek bawabawan ndøgo, Gog neka Magog.
Yaq Saitan ndigu ezoqa ate ndi:gu, nakhag-qa ndømøváb.
Ezoqa kopoav-qapé. Andé ndivínd, ndaola-qa ndøgeg-
te ndigu. 9 Ndigu manqei-qape ate ndægo gépanqaním,
Mbumbukiam-gi ezoqam, ma ndi:sokhoeapet, neka taon
ndøgo, Mbumbukiam ndembøe-khafuat, vøkhøogāz. Geté
gøinam tøndóvís ndøgo, ndigu Saitan-gi nakhag ezoqam
vøngiæzō. 10 Yaq ndego nqova soqaqape, ndego getubumat,
gøinam kewan-té ginø-oginám, ta nandi wagøvap-us-te ndøgo,
ma søvakha gigiap lozokhak neka khavozam manqa vevezam

20:2 20:2 Gen 3:1; Veve 12:9 **20:4** 20:4 Dan 7:9, 22, 27; 1 Ko 6:2; Veve 13:17
20:6 20:6 Veve 1:6 **20:8** 20:8 Ezek 38:2, 9, 15-16 **20:9** 20:9 2 King 1:10
20:10 20:10 Psa 11:6; Veve 19:20; 21:8

ezoqam, goːnqagivem. Yaq ndigu nqosøgeap zøgoát, pavpave
nekā lovølova. Miavmiáv.

Mbumbukiam-qa manqa ovøyam kandambaqape

11 Yaq no kawa ezoqam-qa qonam nonqo papaqa kan-
dambaqape nøqeív, neka ndego goːqotam, vøe-omet. Manqei-
qape neka yan, teqa bugug-te, møe mbobøín, vømø̄-navøem.
Manqei nøme mbaín, vøegoāt. 12 Neka no løvøte ezoqam
nøzømét, iz-akhayapak nekā khokho ezoqam. Kawa ezoqam-
qá qonam nonqo megemege-té gono-waniapám. Yaq en-
zol ezoqam, mbuk ndømboqogimém. Mbuk nøme gimbo-
qogimem, khandi mbúk. Yaq Mbumbukiam, løvøte ezoqam,
matev, āv gezømbe-geveá, av mbuk-te ndøugu qøupeaupam,
av matev giːmatønumam. 13 Até ndaolá-ya neka até løvøté-
a neka até løvøte ezoqam-qá manqeí-a, tigi løvøte ezo-
qam vønqonqotaz, yaq Mbumbukiam ndigu vøzø̄-gevea,
av tiqa matev qazømbe-goam. 14 Yaq løvøte neka løvøte
ezoqam-qa manqei, gøinam kewan-té ginø-nqagimém, vømø̄-
navøem. Nginik gøinam kewan, løvøté nømé, løvøte ndøgo, tø-
menas. 15 Yaq gekha ezoqām ndego, teqa iz khandi mbuk-te
peawapøteav ndøgo, ndego gøinam kewan-té ginø-oginám.

21

Yan ndakinak neka manqei-qape ndakinak

1 Yaq no yan ndakinak neka manqei-qape ndakinak nøqeív.
Yan neka manqei-qape ndøgo, bugukhokhof qagoam, sògo-
navøém, neka ndaola nøme mbaín. 2 Yaq no Mbumbukiam-
qá Zelusalem taon ndakinak nøqeív. Mbumbukiam-té qan-
dovís, yan-te nqoːgo. Khakheitáp neka bugug keogé. Ate
av-té, mbasønakam bugug keoge nduigu, anganea tundaf.
3 Yaq no manqat kandambaqape nø-ewág. Kawa ezoqam-
qá qonam nonqo-té qando-manqatát. Āv qande-eín nqægo,
“Nqáe! Ndakin Mbumbukiam, ezoqám namba méːgoát.
Ndego namba méːyagát. Neka ndigu tegí ezoqam ndøgoát.
Mbumbukiam ekezan, ti namba méːgoát, neka ndego tigi
Mbumbukiam vøgoāt. 4 Ndego tiqa bøi-te, bøi einu ate
ndægo zøvuogím. Løvøte matev nøme mbaín, segégoát,
neka até mbøni vaev matév-a, neka eiv neka nqosøgeap
nøme mbaín. Matev av nqægo, av bugukhokhof qægoam,
mǫ̀ndømø-navøém.”

5 Yaq ndego kawa-qa qonam nonqo-te goːqotam, āv gene-
eín nqægo, “Nqáe! No ndakin gigiap ate ndægo nóndakinák.”

20:12 20:12 Dan 7:9-10; Met 25:31-46; Kel 17:31; 2 Ko 5:10; Veve 13:8 **20:13** 20:13 Lom 2:6; 1 Pita 1:17; Veve 2:23; 22:12 **21:1** 21:1 Isa 65:17; 2 Pita 3:13 **21:2** 21:2 Isa 52:1; 61:10; Iblu 11:16; 12:22; Veve 3:12 **21:3** 21:3 Lev 26:11-12; Ezek 37:27; Zech 2:10; 2 Ko 6:16 **21:4** 21:4 Isa 35:10; 65:19; Veve 7:17 **21:5** 21:5 2 Ko 5:17

Yaq nøme ge-ein, “Qópeawám. Zapa ndøgo, nqanek man-
qat, unimanqatin-qapé.”
6 Yaq ndego manqat nøme genø-ein, “Matev ate ndægo,
mǫndømø-navøém. No zapá neka no váev. No ndégo,
ndoːmegeat neka ndǫndōpāēv.
Gekha ezoqām ndego, ibøkha naq ndømbopapat, no ibøkha
ndøgo tæmbó-etoám, ta kea kumbutøve-te ndøndo-fakhate,
ezoqa khandi ndøzø-etoam. Yaq-mbá sæmbó-etoám. 7 Ezoqam
ndego, manqa-zapa tetømbua, gigiap āv tenéndáp. Neka
no tegé Mbumbukiam tægoát neka ndego noge nakhasam
vøgoāt. 8 Geté ndigu møe ndisininim, neka ndigu uniman-
qatinteav ndigu, neka ndigu matev soqøsoqa vinivinimba
ndigu, neka ndigu ezoqa pakhapakha ndizø-khaneam, neka
ndigu mambe ndiː-okho, neka ndigu manqa-sisi ndigu, neka
ndigu batae ndimbovizap, neka ndigu meakha manqat ndi-
manqate, tiqa manqei gøinam kewan ndøgoát, kewan ndigu,
nandi wagøvap-us ndigu. Nqanek løvøté nømé, løvøte ndøgo,
tø-menas.”

Zelusalem taon ndakinak

9 Yaq ndigu enzol ezoqam seven, ndis seven qazøgoam,
matev soqøsoqa seven qamøzø-tøtøvøyam, vaev-te
qafakhanam, nøme kopo, no-té gendowáv, vønō-ein,
“Qotøndéqāv! No Sip Nakhasam-gu sævam nøtéqamákh,
ndakin tu-okiː.”
10 Yaq ndego enzol ezoqam, no olol eqawat-qape-té
genøndapán. Nqova-té. Yaq ndego no tene-nømánd ndøgo:
Yan-te, Mbumbukiam-te, Mbumbukiam-qá Zelusalem taon
ndøvisavún. 11 Ta taon-te ndøgo, Mbumbukiam-qá waev
ndøwavám. Nqanek waev, andé nandi qanimav-qape-qá
momotáp, zaspa ndimbo-akhayam. Bæbæs-qapé. Andé glás.
12 Taon ndøgo, uta-ús. Uta kandambá. Tòː-eqavét. Mboqog-
ús. Tuélv, ate giːgoam. Ta mboqog-te ndigu, enzol ezoqam
tuelv, mǫndø-waniapám, neka Izlael khagua bawan tuelv-qa
iziz vōːpeaupam. 13 Mboqog misika, khøuwa fakhanam-té
qagoám, neka misika nakeamo zenda-te vǫgoam-a, misika
yogea zenda-te vǫgoam-a, misika khøuwa sininim-te vǫgoam.
14 Nqanek taon uta-qape, nandi tuelv mumát qano-ogií.
Neka ta nandi-te, Sip Nakhasam-gí u-anim tuelv-qá iziz
moːpeaupám.
15 Ndego enzol ezoqam, no manqat genø-ein, iziz tonqogim
nonqo ndøndapám. Gol khakheitáp. Taon neka mboqog neka
uta, taqa fitap iziz qeivi nonqó. 16 Nqanek taon vavap foa ate

---

21:6 21:6 Isa 55:1; Jer 2:13; Zion 7:37; Veve 1:8, 17; 22:17 **21:7** 21:7 2 Sam 7:14; 1 Chr 17:13; Psa 89:26-27 **21:8** 21:8 Met 25:41; Veve 20:15; 22:15 **21:10** 21:10 Ezek 40:2 **21:11** 21:11 Isa 60:1-2, 19 **21:12** 21:12-13 Ezek 48:30-35 **21:15** 21:15 Ezek 40:3; Veve 11:1

qægoam, taqa loloakh kopó. Taqa sekeat neka taqa khouwe-
vat kopó. Yaq ndego enzol ezoqam, teqa iziz tonqogim nonqo,
taon-qa khouwevat iziz, vømbǿendap. Taqa sekeat neka
khouwevat neka eqæv, kopó: 2400 kilomitá. 17 Neka ndego
enzol ezoqam, até uta-qá eqæv izíz-a, vømbōndap. Taqa eqæv
144, pingim toqote-khamasim, toqo-geveam. Ta iziz ton-
qogim nonqo, ma ndego enzol ezoqam, taon-qa fitap iziz gem-
bondap, ndøgo até kopó, av ezoqa ekeza gigiap-qa fitap gi-
upøgimatun. 18 Taon-qa uta, nandi zaspá qane-ogií. Neka taon
ndøgo, gol khakheitáp. Nginik gol, bæbæs-qapé. Andé glás.
19 Taon uta zapa-te ndøgo, nandi fia kandakanda ndø-abáp.
Bugukhokhof nandi qanimav-qape, zapa-te ndizave, ndigu
zaspá. Neka nøme ndizave, gi-menas-ez, ndigu nandi kikís.
Tiqa iz safaiá. Neka nøme ndizave, gi-misika-ez, ndigu pa-
paqá. Tiqa iz agét. Neka nøme ndizave, gi-foa-ez, ndigu nandi
esokho khagí. Tiqa iz emelál. 20 Neka nøme ndizave, gi-faev-
ez, ndigu gùnokhogeapét, papaqa neka køkouk. Tiqa iz oníks.
Neka nøme ndizave, gi-siks-ez, ndigu køkóuk. Tiqa iz kane-
lión. Neka nøme ndizave, gi-seven-ez, ndigu khakhavá. Tiqa
iz klisolaít. Neka nøme ndizave, gi-eit-ez, tiqa iz belíl. Neka
nøme ndizave, gi-nain-ez, ndigu khakhavá. Tiqa iz topáz.
Neka nøme ndizave, gi-ten-ez, ndigu klisoplás. Neka nøme
ndizave, gi-eleven-ez, ndigu aiyazín. Neka nøme ndizave, gi-
tuelv-ez, ndigu køkóuk nømé. Tiqa iz ametís. 21 Mboqog tuelv
ate gi:goam, aqeing khakheitáp. Mboqog kopokopo, aqeing
kopokopó gini-khakheinøvemém. Taon-te ndøgo, nakhoa kan-
dambaqape, gól gini-khakheinømém. Ndøgo ùnime:-bæbæs.
Andé glás. Bøi segé-løwáz, yaq voqóqeïv.

22 No Mbumbukiam-qa khoev qeiviáv, ta taon-te ndøgo.
Zapa ndógo, ndego Evezøza Mbumbukiam, ndego bazaføgakh
ate ndægo ndømbogo, neka ndego Sip Nakhasam, ekezan
ndîgú, ta taon-te ndøgo. Ndigu ekezan, andé Mbumbukiam-
qá khoév, ta taon-te ndøgo. 23 Nqanek taon, khøuwa neka
løvøyak mbaín, waev tømbo-etoumat. Ndøgo kopømbá. Zapa
ndógo, waev Mbumbukiam-qá waev mbo-etoumatún. Neka
Sip Nakhasam, ndego andé taqá lampá. 24 Bawabawan
ate tægoat, ta taon-qá wáev giníyagát. Neka manqei-
qape kawakawa-za tinó-okhoát ndógo, ekeza gigiap
mbomømboma vó-upøgīm. 25 Taon-gi mboqog tokovemáv,
khøuwa tema. Zapa ndógo, lova mbaín. Paveat mba ndógoát.
26 Bawabawan ate ndægo, tiqa gigiap mbomømboma neka
fia kandakanda, taon-té ginó-upøgimát. 27 Geté gekha gigiāp
ndøgo, Mbumbukiam-qa bøi-te khavim-us ndøgo, kopømba

21:18 21:18-21 Isa 54:11-12 **21:23** 21:23 Isa 60:19-20; Veve 22:5 **21:24** 21:24 Isa 60:3, 5 **21:25** 21:25 Isa 60:11 **21:27** 21:27 Isa 52:1; Ezek 44:9; 1 Ko 6:9-10

mbaín, tø-oe. Neka ezoqa ndigu matev soqøsoqa ndimatanam o khavozam manqat ndimanqate, ndigu ma gé-ozák. Timba ndígu tí-óz, tiqa iziz Sip Nakhasam-qa khandi mbuk-te ndøpeawap.

22

1 Yaq ndego enzol ezoqam, no kea me:nømánd. Ta ibøkha
ndøgo, ezoqa khandi zø-etoám. Ndøgo bæbæs-qapé. Andé glás.
Nqanek ibøkha, kawa ezoqam-qá qonam nonqo-té qando-
okhó, ma Mbumbukiam neka Sip Nakhasam ndiqonøve.
2 Taon nakhoa livin-té qanuqæt. Kea keoqa yaqyaq-a, tae
ndøpøé. Ta tae ndøgo, ezoqa khandi ndøzø-etoam. Nqanek
tae, løvøyak tuelv ate ndi:gu, sùgumu-vi:matún. Neka taqa
esokho mulømula-ús. Enqoni-us ezoqam bawan vinivin-
imba khakheinøvem nonqó. 3 Neka ta taon-te ndøgo, gi-
giap o matev nøme mbaín, Mbumbukiam-qa qaqa mokho-te
ndøugu. Kawa ezoqam-qa qonam nonqo, mú:goát, ma Mbum-
bukiam neka Sip Nakhasam tiqonavat. Ezoqa ewaqape, ti-
sokhoat, ndigu Mbumbukiam-qá sasae ndøgoát neka vømbó-
vizupāt. 4 Ndigu bugug gembóqeivát neka teqa iz kawa-pap-
te vøzømbó-peaupāt. 5 Lova nøme mbaín. Segégoát. Ndigu
lampa neka khøuwa beawap, mbaín. Segéyagát. Ndøgo
kopømbá. Zapa ndøgo, waev, Evezøza Mbumbukiam zø-
etøumát. Yaq nginik ezoqam, miavmiav mó:kawaeztát.

Yesu tendoqavan

6 Yaq ngenek enzol ezoqam genø-ein, “Nqanek manqat ate
ndægo, qoqo-ewagat, unimanqatin-qapé. Evezøza Mbum-
bukiam, ndego ekeza Nqova tegi manqa vevezam ezoqam
ndezø-etoam, tegé enzol ezoqam ndokhofotáv. Nó. Tende-
khofotán ndøgo: No tegi sasae ezoqam nøtézømás, ande
gekha matev me, avønin-qape tøfakhanam. Ndøgo sà be-
fakhanám.”
7 Yesu āv gene-manqaté nqægo, “Nqáe! No avønín
nófakhán. Gekha ezoqām ndego, nqanek manqat tembopa-
vat, Mbumbukiam gevevezam, ndego khanakhanakh mbá
geabetegó.”
8 No Zión, nqanek manqat ate ndægo qæ-ewagat neka
matev vøe-qeivat. Yaq no manqat qatumu-ewag neka matev
vøtumū-qeiv, no ndego enzol ezoqam-qa zenda tokhotapak-
qa megemege-te, ndego nqanek matev ge:nømendimat, nøkeza
kha, manqei nøtelaváo. Neka ambá nombo-vizamín. 9 Geté

22:1 22:1 Ezek 47:1 **22:2** 22:2 Ezek 47:12; Gen 2:9; Zech 14:8; Joel 3:18 **22:4** 22:4 Met 5:8; Veve 3:12 **22:5** 22:5 Dan 7:18, 27; Veve 5:10; 20:6; 21:23, 25 **22:6** 22:6 Veve 1:1 **22:7** 22:7 Veve 1:3 **22:8** 22:8-9 Veve 19:10

ndego āv genømbe-eín nqægo, “Nandav ndømatànãm. Até nó-
a, no Mbumbukiam-gé sasae ezoqám, av qo nqoqote:go neka
qogi Klisten qafuap ndi:gu, ndigu Mbumbukiam-gi manqa
vevezam ezoqam, neka ezoqa ewaqape, nqanek manqat
ndimbopaev, nqanek mbuk-te nqapeawap. Geté Mbum-
bukiam qombóvizám.”

10 Yaq ndego manqat nøme, āv genømbe-eín nqægo,
“Nqanek manqat, Mbumbukiam gevevezam, nqanek mbuk-
te nqapeawap, ndøkhonàõ. Zapa ndøgo, nqanek matev
tøfakhanam, khøuwa avønín. 11 Ezoqa ndego, manqa-zapa
ndematanam, ndego manqa-zapa matanam-te, sà bemá.
Neka ezoqa ndego, matev soqøsoqa møqæ ndego, ndego teqa
matev soqøsoqa gone-te, sà bemá.* Geté ezoqam ndego,
matev eqeieqei ndematanam, ndego teqa matev eqeieqei
matanam-te, sà bemá. Neka ezoqa ndego, Mbumbukiam-ge
ndego, ndego Mbumbukiam-qa matev-te, sà bemá.”

12 Yesu āv gene-manqaté nqægo, “Nqáe! No avønín
notøndónáv. No yaq-fiá namba nøtégeáv. No ezoqa
ewaqape, āv tæzømbé-etøomít, av ezoqa kopokopo matev
gi:matønumam. 13 No zapá neka no váev. No ndégo,
ndo:megeat-a, ndõndōpāēv. No bugukhokhof võegoam-a,
vaev-te vøegoāt.

14 Gekha ezoqām ndigu, tiqa ndabua ndisunguzu, ndigu
khanakhanakh mbá giabitigú. Ndigu tae nanga ndigu, ezoqa
khandi ndøzø-etoam, ndòlogém. Taon-gi mboqog, segezø-
mboqozotát, vø-ōz. 15 Geté ezoqa ndigu, ande gaqo me
ndi:gu, taon-te gé-ozák. Bavokhó gonó-waniapát, ezoqa
ndigu, manqa-sisi ndimatanam neka mambe ndi:-okho neka
ezoqa pakhapakha ndizøkhanæ neka batae ndimbovizap
neka gekha ezoqa nøme, meakha manqat ndøzømbe-khaneat
neka ezoqa ndizømbe-khavozam.

16 No Yesú, nøkeza enzol ezoqam zo-te qatøndo-khofotav,
ndego zo nqanek manqat te:zømesim. Klisten bawan vinivin-
imba, nqanek manqat, bètezøtéz. No Deivid-gé zapá neka
tegé zeó. Neka no pave ndukuam bæbæs-qapú.”

17 Mbumbukiam-ge Nqova neka Sip Nakhasam-gu sævam,
āv gini-manqaté nqægo, “Vòndoqáv!”

Neka gekha ezoqām ndego, nqanek manqat te-ewagat, āv
geabete-manqaté nqægo, “Vòndoqáv!”

22:11 22:11 Dan 12:10 * **22:11** 22:11 Ezoqa av nginik ngi:gu, yaq-fia ndòqeivím. **22:12** 22:12 Isa 40:10; Jer 17:10; Veve 2:23 **22:13** 22:13 Isa 44:6; Veve 1:8, 17; 21:6 **22:14** 22:14 Gen 2:9; 3:22 **22:16** 22:16 Num 24:17; Isa 11:1, 10; Lom 1:3; Veve 2:28; 5:5 **22:17** 22:17 Isa 55:1; Veve 21:6

Neka gekha ezoqām ndego, ibøkha naq ndømbopapat, yà betøndowáv. Poev tømbogoat, ibøkha bē-izam, ndøgo khandi ndøzø-etoam. Yaq-mbá segé-izám.

Zion-qa vaev manqat

18 Gekha ezoqām ndego, nqanek mbuk-qa manqat ndeyoge, Mbumbukiam gevevezam, no ndego āv qambøe-manqaté nqǽgo: Ezoqam ndego, nqanek manqat-te, manqat nøme to:ve, Mbumbukiam te-te ndego, matev soqøsoqa mó:-áo, av nqanek mbuk-te nqæpeawap. 19 Neka ezoqa ndego, manqat nøme tekhofoe, nqanek mbuk-te nqapeawap, ndøgo Mbumbukiam gevevezam, Mbumbukiam teqa tae nanga ndȍkhofoé, ezoqa khandi ndøzø-etoam. Yaq ndego Mbumbukiam-qa taon-te géyageák, av nqanek mbuk-te nqæpeawap.

20 Ndego ezoqam, nqanek manqat nde-unimanqatinat, ni-te, ndego āv gene-manqaté nqǽgo, “Unimanqatín. No avønín notøndónáv.”

Amén. Nqanek manqat unimanqatín. Nigi Evezøza, Yesu. Vȍndoqáv!

21 Nigi Evezøza Yesu-qa kuku matev, ndȍgoát, zo namba, zo ate ndøzøte:go.

22:18 22:18-19 Deut 4:2; 12:32 **22:20** 22:20 Met 24:30-31; 1 Ko 16:22